МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кіровоградський національний технічний університет

Збірник праць молодих науковців КНТУ

Випуск 2

Кіровоград 2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кіровоградський національний технічний університет

Збірник праць молодих науковців КНТУ

Випуск 2

Кіровоград 2013

Збірник праць молодих науковців КНТУ.–Вип.2.– Кіровоград: КНТУ, 2013.– 1090 с.

Збірник праць молодих науковців складається зі змісту, статей та тез студентів та магістрантів по матеріалам дипломних робіт.

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Кіровоградського національного технічного університету, протокол № 7 від 27 червня 2013 року.

Організаційний комітет:

Голова – Кропівний В.М., проректор з наукової роботи.

Редакційна колегія:

Черновол М.І.	д.т.н., професор (головний редактор)
Кропівний В.М.	к.т.н., професор (заступник головного редактора)
Будулатій В.В.	відповідальний секретар
Воробєйчик В.Я.	к.ф-м.н., доцент
Гамалій В.Ф.	д.ф-м.н., професор
Давидов Г.М.	д.е.н., професор
Зіновік М.А.	д.х.н., професор
Златопольський Ф.Й.	к.т.н., доцент
Кириченко А.М.	к.т.н., доцент
Магопець С.О.	к.т.н., доцент
Мостіпан М.І.	к.б.н., доцент
Миценко І.М.	д.е.н., професор
Магопець О.С.	к.т.н., доцент
Миценко В.І.	к.п.н., доцент
Свірень М.О.	к.т.н., доцент
Настоящий В.А.	к.т.н., доцент
Носуленко В.І.	д.т.н., професор
Осадчий С.І.	к.т.н., доцент
Павленко І.І.	д.т.н., професор
Пальчевич Г.Т.	к.е.н., доцент
Пальчук О.В.	к.е.н., доцент
Плєшков П.Г.	к.т.н., доцент
Решетов О.О.	к.ф.н., доцент
Сидоренко В.В.	д.т.н., професор
Тарнавський М.П.	к.е.н., доцент
Федунець А.Д.	к.т.н., доцент
Фільштейн Л.М.	д.е.н., професор
Якименко С.М.	к.ф-м.н., доцент

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей, а також за те, що матеріали не містять даних, які не підлягають відкритій публікації. Друкується в оригіналі згідно поданих робіт.

© Кіровоградський національний технічний університет, 2013

УДК 331.25

А. А. Пислиця, студ. гр. ФК 09-1[1]
Кіровоградський національний технічний університет

Розвиток недержавного пенсійного страхування в Україні

Стаття присвячена аналізу стану недержавного пенсійного страхування та тенденціям його розвитку в Україні, виявлення проблем та пропозиції щодо усунення їх.
недержавне пенсійне забезпечення, пенсійне страхування

Постановка проблеми та її актуальність. В Україні на сьогодні постало важливе питання про реформування пенсійної системи, що обумовлено погіршенням економічної та демографічної ситуації в країні. Соціальне навантаження на ринок праці весь час збільшується, так як співвідношення між працюючими і пенсіонерами збільшується на користь останніх, що призводить до проблеми з накопиченням коштів Пенсійного фонду України. Ця проблема визнана в багатьох країнах світу, де почали обговорення про впровадження системи недержавного пенсійного забезпечення, як необхідної складової державної пенсійної політики.

Мета статті. Аналіз впровадження недержавного пенсійного страхування та перспективи його функціонування в Україні, дослідження проблем недержавного пенсійного забезпечення та шляхи їх подолання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогоднішній день дуже актуальним стає питання щодо розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні, дослідженням та аналізом цього питання займаються такі українські науковці, як З. Варналій, А.Б. Камінський, Д. Леонов, С.Л. Лондар, О.С. Максимчук, Л.Є. Момотюк, Т.А. Мусатова, О.О. Примостка, Б. Стичинський, Г.М. Терещенко, Н.В. Ткаченко, О.А. Туманова, Н.А. Цікановська, О.О. Яцух, проте наявний негативний стан пенсійного забезпечення в Україні засвідчує необхідність подальших досліджень проблем впровадження пенсійного страхування в Україні та пошуку шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пенсійна система України складається з трьох рівнів: солідарна система, обов'язкова накопичувальна система та недержавне добровільне пенсійне забезпечення.

Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення можна поділити на 3 етапи:

1. З XVIII ст. по 1917р., засновуються перші прототипи сучасних недержавних пенсійних фондів;
2. З 1992р. по 2003р., він характеризується створенням законодавчої бази для заснування недержавних пенсійних фондів, та створення перших регулятивних органів з питань недержавного пенсійного забезпечення;
3. З 2004р. і до тепер, сучасна система недержавного пенсійного забезпечення повноцінно функціонує на основі досвіду інших країн.

[1] Науковий керівник: асист. Коцюрба О.Ю.

В 1992р. підставами для створення недержавних пенсійних фондах, стала оновлена законодавча база:

- Ст. 42 Конституції України, в якій зазначалося: кожна особа має право займатися підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом;
- Закон України "Про підприємства" від 27.03.1991 № 887-XII.;
- Закон України "Про підприємництво" від 07.02.1991 №698 XII.;
- Закон України "Про господарські товариства" від 19.09.1991 № 1576-XII.

Під час другого етапу (з 1992р. по 2003р.) розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні чітка їх кількість була не з'ясована, так як регулювання і ліцензування було на початковому рівні. В 1996р. деякі джерела зазначали, що кількість фондів становило 30, а інші вказують на цифру 40. За даними Державної податкової адміністрації в липні 1997р. було зареєстровано вже 76 організацій які мали займатися пенсійним забезпеченням, а по факту їх становило лише 20 [12]. Узагальнюючи, з 1992р. по 2003р. в Україні було зареєстровано понад 100 недержавних пенсійних фондів [5].

Указом Президента України «Про основні напрямки реформування пенсійного забезпечення в Україні» від 13.04.1998р. №291/98 [4] було зазначено, що в процесі реформування пенсійного забезпечення повинен бути здійснений перехід системи пенсійного забезпечення на страхову основу, з встановленням наступних видів пенсій:

- трудової, джерелом виплати якої є пенсійні збори;
- соціальної - за рахунок бюджетних коштів;
- додаткової - за рахунок коштів, сформованих системою недержавного пенсійного страхування.

1 січня 2004р. в дію вступив Законом України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 09.07.03р. № 1057-IV, [2] з якого розпочався третій етап розвитку недержавних пенсійних фондів.

В ст. 2 Законі України "Про недержавне пенсійне забезпечення" визначено, що система недержавного пенсійного забезпечення - це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат [2].

Але, слід зазначити, що система недержавного пенсійного забезпечення й досі перебуває в стані розвитку.

Зазначимо, що основними суб'єктами недержавного пенсійного забезпечення є:

- недержавні пенсійні фонди;
- страхові організації, які уклали договори страхування довічної пенсії з учасниками фонду, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду;
- банківські установи, які уклали договори про відкриття пенсійних депозитних рахунків;
- вкладники та учасники пенсійних фондів, учасники накопичувальної системи пенсійного страхування;
- вкладники пенсійних депозитних рахунків;
- учасники недержавного пенсійного забезпечення;
- засновники пенсійних фондів;
- роботодавці - платники корпоративних пенсійних фондів;

- саморегулівні організації суб'єктів, які надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення;
- органи державного нагляду і контролю у сфері недержавного пенсійного забезпечення;
- адміністратори пенсійних фондів;
- компанії з управління активами;
- зберігачі;
- аудитори;
- особи, які надають консультаційні та агентські послуги відповідно до цього Закону [2].

Недержавне пенсійне забезпечення відіграє важливу роль у наданні належного рівня життя людям після виходу на пенсію, а також сприяє економічному розвитку країни, збільшуючи потік інвестиційних ресурсів.

Основною перевагою недержавних пенсійних фондів є право учасника самостійно формувати розмір власної майбутньої пенсії. Підписуючи контракт і сплачуючи внески наперед, можна впливати на суму коштів і час їх виплат назад у вигляді пенсії. Учасник недержавного фонду може у будь-який час дізнатись про кількість накопичених внесків, отримати виплату одноразово або частками за певний час, почати отримувати пенсійні виплати на десять років раніше за офіційний пенсійний вік. Учасники також можуть контролювати ефективність роботи фонду, отримуючи інформацію про стан своїх накопичень та за необхідності перевести свої кошти до іншого фонду [11].

Основні чинники, які стримують розвиток НПЗ в Україні :

- недостатня поінформованість населення;
- недовіра населення до недержавних пенсійних фондів;
- висока частка витрат населення спрямовується на поточні потреби, а не на заощадження;
- недосконаліть нормативно-правової бази;
- невирішені питання стосовно надання податкових пільг у системі НПЗ [10].

Основу системи недержавного пенсійного забезпечення складуть недержавні пенсійні фонди.

Недержавний пенсійний фонд – це фінансова установа, призначена для накопичення коштів на додаткову недержавну пенсію та здійснення пенсійних виплат учасникам фонду. Учасники НПФ – це люди, на користь яких сплачуються пенсійні внески до НПФ, а вкладники – це особи, які здійснюють такі внески (самі учасники, їх роботодавці, професійне об'єднання або члени сім'ї). Цей сегмент фінансового ринку має серйозні перспективи [9].

Конкуренцію недержавним пенсійним фондам складають страхові компанії, які у відповідності до Закону України «Про страхування» [3] продають громадянам поліси довгострокового страхування життя з умовою проведення виплат при настанні пенсійного віку. Незначну частку ринку займають інші учасники системи НПЗ – банківські установи.

Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається. Наведемо основні показники діяльності НПФ та темпи їх приросту в таб. 1.

Таблиця 1 – Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Недержавні пенсійні фонди	**2009**	**2010**	**2011**	**1 кв. 2012**	**Темпи приросту, %**	
					2011/ 2010	***1 кв. 2011/ 2012***
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів (тис. шт.)	62,5	69,7	75,0	**74,6**	7,6	-0,5
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	497,1	569,2	594,6	**586,6**	4,5	-1,3
Загальні активи НПФ (млн. грн.)	857,9	1 144,3	1 386,9	**1 467,2**	21,2	5,8
Пенсійні внески (млн. грн.), у т.ч.	754,6	925,4	1 102,0	**1 151,3**	19,1	4,5
- від фізичних осіб	31,8	40,7	50,6	**53,0**	24,3	4,7
- від юридичних осіб	722,7	884,6	1 051,2	**1 098,1**	18,8	4,5
- від фізичних осіб-підприємців	0,1	0,2	0,2	**0,2**	0,0	0,0
Пенсійні виплати (млн. грн.)	90,1	158,2	208,9	**219,5**	32,0	5,1
Кількість осіб, що отримали/ отримують пенсійні виплати (тис. осіб)	28,1	47,8	63,1	**65,3**	32,0	3,5
Сума інвестиційного доходу (млн. грн.)	236,7	433,0	559,9	**513,0**	29,3	-8,4
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів (млн. грн.)	47,1	64,6	86,6	**91,1**	34,1	5,2

Недержавні пенсійні фонди володіють високим інвестиційним потенціалом і вважаються одним з основних інструментів для підвищення рівня пенсійного забезпечення населення.

Головними причинами повільного розвитку НПФ є: низькі доходи; нерозвиненість фондового ринку – брак фінансових інструментів, які гарантували б компенсацію інфляційних процесів, та відсутність реальних інструментів реінвестування пенсійних активів у розвиток підприємств-вкладників; відсутність досвіду практичної роботи – недостатня кількість кваліфікованих кадрів; недостатній професійний і функціональний рівень у роботі НПФ представників супутніх професій; низька поінформованість населення та потенційних підприємств-вкладників про можливості та переваги пенсійної реформи, незнання принципів і цілей діяльності фондів; стереотипи недовіри; складне і дороге програмне забезпечення для обслуговування клієнтів НПФ [7].

Для подальшого розвитку недержавного пенсійного забезпечення та подолання недоліків, в цей процес має втрутитися держава. Вона має створити певні умови для гарантування учасникам захисту їхніх пенсійних активів від різноманітних ризиків. Це означає, що має бути сформована ефективна система державного нагляду у сфері недержавного пенсійного забезпечення та удосконалення законодавства.

Для стимулювання сплати пенсійних внесків до недержавних пенсійних фондів необхідно спростити систему оподаткування.

Зокрема, необхідно посилити рівень поінформованості населення щодо переваг НПЗ через запровадження відповідних інформаційно-освітніх програм у ЗМІ. Потрібно покращити доступ громадян до інформації про результати діяльності недержавних пенсійних фондів та суб'єктів ринку фінансових послуг у сфері НПЗ.

Доцільно створити комфортні та рівноправні умови для роботи всіх організацій, страхових компаній і банків, що беруть участь у розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення, і споживач буде сам визначати кому доручати свої пенсійні заощадження.

Потрібно в законодавчому порядку установити рівноправність учасників системи НПЗ, а саме:

● внести у Закон України "Про страхування" поняття "недержавне пенсійне страхування";

● законодавчо визначити в Законі України "Про недержавне пенсійне забезпечення" положення, згідно з яким за умови укладання договорів недержавного пенсійного страхування, страховик автоматично набуває статусу повноцінного учасника системи НПЗ, на якого поширюються всі зобов'язання щодо збереження пенсійних внесків у системі НПЗ;

● привести у відповідність з цими змінами положення податкового законодавства щодо пільгового оподаткування страхових внесків.

Висновки. Отже, можна зробити такі висновки:

1. Розвиток НПЗ поділяється на три етапи:
– Перший етап: з XVIII ст. по 1917р.;
– Другий етап: з 1992р. по 2003р.;
– Третій етап: з 2004р. і до тепер.

2. Зростання демографічної тенденції, низький рівень заробітних плат, відсутність соціальної справедливості щодо нарахування пенсій, це все призвело до неспроможності забезпечити гідне життя пенсіонерам. Тому, найголовнішим завданням органів державної влади є реформування системи пенсійного забезпечення.

3. Основною проблемою недержавного пенсійного забезпечення в України є недосконала нормативно-правова база діяльності банків і страхових організацій, а також недовіра людей до недержавного соціального захисту.

4. Для ефективнішого функціонування недержавних пенсійних фондів потрібно краще проінформувати населення про їх переваги через ЗМІ і відкрити доступ населення до інформації про них. Також має бути створена чітка нормативно-правова база, яка гарантуватиме однакові умови для всіх учасників НПЗ, що даватиме підставу виникненню конкуренції, та в свою чергу, дасть право вибирати населенню, куди інвестувати свої заощадження.

Список літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua
2. Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09.07.2003р. №1057-IV: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua.
3. Закон України “Про страхування” від 07.03.1996р. №85/96-ВР: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua.
4. Президент України. / Указ. Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні, № 291/98 від 13.04.1998 р. // [Електронний ресурс]. Режим доступу — http://zakon.nau.ua
5. Варналій, З. Недержавне пенсійне забезпечення та проблеми розвитку ринку фінансових послуг в Україні [Текст] : общественно-политическая литература / З. Варналій // Банківська справа. - 2003. - №2. - С. 55-62.

6. Ганаковська Д.Г. Перспективи розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні / Д. Г. Ганаковська // Регіональна економіка. — 2006. — №4.— С. 207—212.
7. Лондар С.Л. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / С.Л. Лондар, Л.П. Лондар // Фінанси України. – 2011. – №9. – С. 45–58.
8. Науменкова С.В. Недержавне пенсійне забезпечення / С.В. Науменкова. – К. : Знання, 2010. – 66 с.
9. Недержавне пенсійне забезпечення / Пенсійна реформа в Україні // [Електронний ресурс]. Режим доступу — http://pension.kiev.ua/
10. Ніколаєнко В. Три кроки до забезпеченої старості // Вісник пенсійного фонду України. – 2009. – №10. – с.20-25.
11. Пінчук А. Недержавні ПФ: Ноїв ковчег для майбутніх пенсіонерів // Урядовий кур'єр. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukurier.gov.ua
12. Система недержавного пенсійного забезпечення в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.padco.kiev.ua/

Одержано 13.12.12

УДК711.8

Н.О. Паламарчук, студ. гр. ФК 09-1[2]
Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми розвитку підприємств комунального господарства в місті Кіровограді

Статтяприсвяченаоцінці сучасного станупідприємств комунального господарства міста Кіровограда, розроблено пропозиції щодо стабілізації діяльності комунальних підприємств та розвитку житлово-комунального господарства в сучасних умовах господарювання.
комунальне господарство, житлово-комунальнегосподарство, комунальні підприємства,місто, розвиток

Постановка проблеми та її актуальність.Комунальні підприємства виробляють продукцію, виконують роботи, надають послуги на визначеній території з метою забезпечення потреб інших суб'єктів господарювання та мешканців, що проживають на цій території. Це - організація будівництва, реконструкції, капітальних ремонтів житлового фонду; здійснення житлово-комунальними конторами постійного контролю за утриманням в належному стані житлових помешкань державного фонду та, на договірній основі, таких, що перебувають у приватній власності. На комунальній власності засновано чимало підприємств із обслуговування місцевих енергетичних систем, транспорту та зв'язку, шляхового господарства, а також закладів соціального спрямування, побутового обслуговування, просвітництва, культури і охорони здоров'я.

Основними проблемами у сфері комунального господарстваєте, що близько половини основних фондів цілком вичерпали свій нормативний ресурс експлуатації, а коштів для їх модернізації і реконструкції не вистачає, інвестиційна привабливість підприємств комунальної форми власності внаслідок її значної капіталоємності та нерентабельності є низькою.

[2] Науковий керівник: асист. Попова С.П.

Підприємства комунального господарства, діяльність яких спрямована на задоволення першочергових потребнаселення і створення необхідних умов дляфункціонування всіх галузей національногогосподарства, є невід'ємною частиною сферижиттєзабезпечення міст України, що обумовлює гостроту та актуальність проблематикирозвитку комунальних підприємств, важливість невідкладного вирішенняпов'язаних з цим економічних і соціальних питань, першочергову необхідність всебічногонаукового дослідження як загальних теоретичних аспектів функціонування комунальних підприємств, економіко - правових засад управління ними, так і проблем практичного встановлення тарифів на послуги сфери життєзабезпечення.

Мета статті полягає у вивчені стану комунального господарства та розробці пропозицій, щодо підвищення ефективності та надійності функціонування систем життєзабезпечення населення та розвитку житлово-комунального господарства в сучасних умовах господарювання поліпшення якості житлово-комунальних послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження ЖКГ та закономірності його просторового розвитку представлені в працях вчених Т.М. Качали, Г.О. Крамаренка, Л.Г. Чернюк, Б.М. Данилишина, В.В. Дорофієнко, Г.І. Онищука, В.І. Куценко, В.М. Лобаса, І.М. Осипенко, В.І. Пили, О.Т. Рибалка, Д.М. Стаченка, О.О. Сунцової та ін..

Виклад основного матеріалу дослідження.Комунальна власність є самостійною формою публічної власності, відокремленою від державної власності. В Україні комунальна власність дістала визнання разом із уведенням інституту місцевого самоврядування (1990). Чинна Конституція України закріпила принципово нові засади функціонування комунальної власності та її економічної природи, відповідно до яких комунальна власність в Україні виникла спершу на основі безоплатної передачі територіальним громадам майна із загальнодержавної власності. Тепер вона збільшується переважно за рахунок виробничої та іншої діяльності комунальних підприємств, надходжень з власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних і місцевих податків, зборів та інших обов'язкових платежів[3].

Підприємства комунального господарства мають понад 20 напрямів діяльності, які охоплюють практично всі основні сфери життєдіяльності людини і за своїм функціональним призначенням поділяються на:

- житлове господарство (житлові і нежитлові будинки та відокремлені будівлі);
- санітарно-технічні (водопроводи, каналізація, підприємства із санітарного очищення сміття);
- транспортні (автобусні парки, тролейбусні депо);
- комунальної енергетики (електричні, газові та теплові мережі);
- комунального обслуговування (готелі тощо);
- міські шляхи.

Житлово-комунальне господарство міста – це багатогалузева сфера народного господарства, підприємства якої надають послуги з водо-, теплопостачання, водовідведення, експлуатації та ремонту житла, розвитку, поновлення, утримання елементів благоустрою, а також ритуальні послуги.

Сучасний стан житлово-комунального господарства більшості міст України характеризується значною зношеністю основних фондів, дефіцитом фінансових ресурсів, необхідних для їх розвитку, поновлення, належної експлуатації та обслуговування, недосконалістю структури управління для забезпечення надійного і ефективного функціонування галузі.

Недосконала тарифна політика зумовила хронічну і постійно зростаючу збитковість підприємств.

Недосконаліть системи управління житлом та підприємствами житлово-комунального господарства міста Кіровограда призвела до того, що підприємства галузі неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах і надавати споживачам послуги належної якості.

Відсутність комплексного підходу до запровадження ринкових відносин в галузі, недосконаліть нормативно-правової бази та непослідовність у прийнятті рішень призвели до руйнування і кризового стану галузі.

Житловий фонд територіальної громади міста Кіровограда обліковує 1457 житлових будинків, загальною площею понад 2725,6 тис.кв.м, в яких проживає до 130 тис.мешканців.

Забезпеченням належного санітарно-гігієнічного, протипожежного, технічного стану будинків і споруд та прибудинкових територій здійснюється 10 комунальними підприємствами (КРЕПами, ЖЕКами), а також Кіровоградським об'єднанням житлово-будівельних кооперативів (ОЖБК).

Від загальної кількості будинків - 216 не придатні до нормальної експлуатації (5-6 категорії технічного стану - ветхі).

Два житлові будинки підвищеної поверховості, які не обладнані системами димовідведення і пожежегасіння (ДВ і ПГ). Для відновлення систем ДВ і ПГ необхідно провести комплекс заходів, який включає технічне відновлення даного обладнання, його обслуговування і охорону.

Через зношеність житлового фонду основні елементи та інженерні мережі потребують негайного капітального ремонту. Наявний житловий фонд здебільшого вважається як старий і перебуває у незадовільному технічному стані.

Фактичні обсяги щорічних видатків місцевих бюджетів на ремонт житлового фонду не перевищують 10 % від нагальної потреби.[7]

Кошти, передбачені на капітальний ремонт житла, направляються, насамперед, на ліквідацію аварійних ситуацій, виконання робіт, що забезпечують безпеку проживання (укріплення огороджувальних конструкцій, ремонт покрівель, ліквідація промерзання стиків, відновлення роботи ліфтів, заміна непридатного газового обладнання, часткова перекладка інженерних мереж в підвалах та на горищах, ремонт замощень тощо).

У системі комунального водопроводу 50,3 % мереж перебуває в аварійному стані. Закінчився термін амортизації кожної третьої насосної станції. Фактично амортизовано 29% насосних агрегатів, 54 % потребують заміни. Планово-попереджувальні роботи у зв'язку зі складним фінансовим станом підприємств виконуються на 70 % до запланованих.

Такий технічний стан водопровідних систем призводить до значних втрат питної води. За 2010/2011 роки втрати води в водопровідних мережах по м. Кіровограду склали 39-45 %[7].

До 1947 року в місті Кіровограді каналізація була відсутня, населення користувалося вигрібними ямами з яких нечистоти вивозилися на поля фільтрації. У 1958 році було закінчено будівництво, потужністю 8,4 тис. $м^3$/доб., першої черги комплексу міської каналізації, тобто 12 км каналізаційних мереж, дві насосні станції перекачки, біоставки. У 1973р. закінчено будівництво другої черги комплексу міської каналізації, тобто 104 км мереж, і перша черга очисних споруд потужністю 30 тис. $м^3$/доб. з повною біологічною очисткою стічних вод. У 1989-90 роках частково збудована друга черга очисних споруд, що збільшило потужність ОС до 60 тис. $м^3$/доб. У 1991р. розпочато будівництво третьої черги ОС потужністю 100 тис. $м^3$/доб., але

будівництво припинено. До теперішнього часу залишилися не каналізованими райони: Лелеківки, Ст.Балашівки, Масляниківки, Арнаутово, Завадівки, Балки, Кущівки.[9]

У місті Кіровограді відсутня схема санітарного очищення.

Найпотужнішим підприємством у Кіровограді, яке займається збором, вивезенням, утилізацією та захороненням твердих побутових відходів (ТПВ) є ТОВ РАФ-ПЛЮС. На даний час підприємством проводяться роботи із землевідведення та проектування нового полігону потужністю 3 500 тис. $м^3$ ТПВ/рік у комплексі з пунктом по сортуванню відходів. Термін експлуатації полігону розрахований на 25-30 років. Після введення полігону в експлуатацію можливе здійснення повної рекультивації існуючого звалища. Реалізація даного проекту дозволить ТОВ «РАФ-ПЛЮС» надавати повний спектр послуг не тільки на території всього Кіровограда, але і в прилеглих населених пунктах.[10]

Існуючий стан вулично – дорожньої мережі міста не повною мірою відповідає вимогам норм та стандартів безпеки дорожнього руху: з такими недоліками, як ямковість, колійність, просадка та інші, експлуатуються майже 60 відсотків вулично – дорожньої мережі міста.

Лише 41,5 % вулично-дорожньої мережі обладнано штучним освітленням.

Незадовільний технічний стан вулично – дорожньої мережі міста обумовлений, у першу чергу, недостатністю фінансування на його розвиток, поновлення та утримання.

Внаслідок стрімкого росту кількості автотранспорту протягом останнього десятиріччя практично повністю вичерпано ресурсні можливості вулично-дорожньої мережі міста.

Щорічні капітальні та поточні ремонти асфальтобетонного покриття доріг не забезпечують повної відповідності технічним параметрам до норм «Безпека дорожнього руху, Автомобільні дороги, вулиці та залізничні переїзди. Вимоги до експлуатаційного стану». Таким чином, майже всі дороги міста потребують капітального ремонту з повною заміною асфальтового покриття.

На підприємствах комунальної теплоенергетикиексплуатується 32 котельні. Із 133 установлених котлів більше 82% (109 од.) експлуатується понад 20 років, є застарілими та малоефективними з коефіцієнтом корисної дії нижче 82 %.

Найгіршим є технічний стан теплових мереж, майже 51,324 км яких перебувають у ветхому, аварійному стані та амортизовані, через що щорічні втрати теплової енергії складають близько 14%. Тепло-, гідроізоляція на теплових мережах застаріла та неефективна.

Основними проблемами у сфері теплопостачання залишаються:близько половини основних фондів (теплові мережі та котельне обладнання) цілком вичерпали свій нормативний ресурс експлуатації;низька інвестиційна привабливість підприємств комунальної теплоенергетики внаслідок її значної капіталоємності та нерентабельності;несвоєчасні та неповні розрахунки за надані послуги з теплопостачання;недостатність коштів на технічне переоснащення галузі.

У місті Кіровограді існують проблеми з вуличним освітленням у мікрорайонах старої забудови міста, оскільки під час будівництва житлових будинків дворові території освітлювалися в основному світильниками з лампами розжарювання і встановлювалися будівельниками на фасадах будинків перед під'їздами. При відсутності зелених насаджень освітленість була достатньою, але після розростання дерев і чагарників виникла необхідність в реконструкції мереж зовнішнього освітлення прибудинкових територій міста.

Існуючий технічний стан зовнішнього обладнання може призвести до виникнення непередбачених аварійних ситуацій та припинення освітлення вулиць міста.

Проблемними питаннями щодо зовнішнього освітлення надалі залишаються: впровадження енергозберігаючих технологій з використанням нових економічних джерел світла та відповідного обладнання, а також оновлення парку фізично зношеної техніки.

Одне з важливих місць в організації територій, оформленні архітектурно-художнього вигляду міста займають зелені насадження, які на сьогодні залишаються самим доступним, дешевим і ефективним засобом оздоровлення навколишнього природного середовища.

Площа зелених насаджень всіх видів у межах територій міста складає 3016,64 га, із них: насадження загального користування – 689,0 га, або 22,8 %, насаджень обмеженого користування – 1341,2 га (44,5 %) та спеціального призначення – 986,44 га (32,7 %).[7]

Через відсутність належного фінансування з місцевого бюджету за останні роки озеленення міста поступово втрачає набуте. Зокрема, діюча оранжерея квіткових насаджень, яка знаходиться на балансі КП „Трест зеленого господарства", побудована ще у 1954 році і перебуває у вкрай незадовільному стані. З метою покращення благоустрою необхідно модернізувати даний об'єкт в частині газифікації.

З огляду на величезну вагомість житлово-комунального господарства в розвитку держави та її регіонів першочерговим завданням сьогодні є його реформування та стабілізація розвитку шляхом модернізації як житлово-комунальної інфраструктури, так і системи її фінансового забезпечення. Проведення модернізації житлово-комунальної інфраструктури неможливе без залучення значного обсягу фінансових ресурсів. Але у зв'язку з тим, що основні джерела фінансового забезпечення житлово-комунальних підприємств - бюджетні кошти та платежі споживачів - є обмеженими, проведення модернізації стає практично неможливим.

У місті ведеться робота щодо залучення недержавних форм власності до обслуговування житлового фонду, поступово впроваджуються конкурентні засади у сфері надання житлово-комунальних послуг. Як альтернативний варіант утримання і експлуатації житла, а також реалізації права громадян щодо їх участі у місцевому самоврядуванні, станом на 01.10.11 у м. Кіровограді створено 17 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ).

Покращити стан ЖКГ можливо за рахунок залучення приватних інвестицій у житлово-комунальну сферу через реалізацію концесійних схем інвестування.

Згідно Закону України «Про концесії» (ст. 1) «Концесія – це надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння), за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань по створенню (будівництву) та (або) управлінню (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику» [1].

Концесійні схеми інвестування на об'єктах ЖКГ діють в 37 країнах, включаючи 18 країн з низьким рівнем доходів. Позитивний досвід реалізації концесійних схем є і в Російській Федерації, де дана форма угод з інвесторами на комунальних підприємствах міста діє з 1995 року. Даний фактор є також вельми вагомим для України, оскільки

житлово-комунальні комплекси обох країн формувалися в однакових умовах, і в теперішній час їхній стан не має суттєвих відмінностей [4, с. 4].

Серед переваг використання концесії в житлово-комунальному господарстві слід виділити такі:

1) для інвестора:

• отримання пільг від державної фінансової установи для реконструкції і модернізації об'єкту концесії;

• можливість отримання прибутку від управління об'єктом концесії;

• можлива приватизація об'єкту концесії після закінчення терміну контракту;

• покращення іміджу підприємства-концесіонера, що в свою чергу призведе до підвищення рівня його конкурентоспроможності.

2) для органів місцевого самоврядування:

• концесія дає змогу привернути інвестиції в малорентабельний сектор. Її використання створює для інвестора умови, що дозволяють йому вкладати власний капітал в об'єкти комунальної власності, тим самим послаблюючи для місцевого бюджету важкий тягар фінансування підприємств житлово-комунальної сфери;

• об'єкти, створені концесіонером у виконання умов концесійного договору, автоматично стають комунальною власністю і за органами місцевого самоврядування зберігається право власності на майно вдосконалене, реконструйоване і технічно переоснащене за рахунок засобів концесіонера;

• концесія є ефективним механізмом управління і організації. Перевагою концесії є і те, що вона дозволяє залучити до управління державною і муніципальною власністю «ефективного» керівника. Приватний керівник-концесіонер, що працює за винагороду, яка прямо пов'язана з результатами його роботи, буде ефективнішим порівняно з державним чиновником, що працює за бюджетні кошти;

• концесія дає можливість використовувати новітні науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки, а допомогою яких з'являється можливість знизити собівартість житлово-комунальних послуг, а, відповідно, і тарифів, що, в свою чергу, створить передумови для суттєвого зменшення компенсаційних платежів із бюджету шляхом скорочення чисельності населення, яке претендує на житлові субсидії;

• із застосуванням концесії забезпечується комплексне використовування майна підприємств житлово-комунальної сфери;

• згідно умов використання концесії підприємство залишається у комунальній власності, і його діяльність контролюється органами місцевого самоврядування. Враховуючи увесь спектр вищезазначених переваг, можемо стверджувати, що є необхідність у всебічному та цілеспрямованому розвитку концесійних відносин як одному із найважливіших інструментів залучення інвестицій[2].

З метою впорядкування процесів управління водопровідно-каналізаційними підприємствами міст обласного значення, підвищення ефективності використання майна спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст області, проведення єдиної тарифної політики у сфері водопостачання та водовідведення, поліпшення якості питної води та для забезпечення стабільного надання житлово-комунальних послуг у вересні 2011 року Кіровоградською міською радою була надана згода на приєднання комунального підприємства „Кіровоградське водопровідно-каналізаційне господарство Кіровоградської міської ради" до обласного комунального виробничого підприємства „Дніпро-Кіровоград".

Об'єднання дасть змогу залучати не тільки кошти міського та державного бюджетів, а й кошти обласного бюджету та приватні інвестиції, що в свою чергу прискорить модернізацію технологічного обладнання та зменшення затрат.[6]

З метою поліпшення екологічного та санітарного стану необхідно провести облаштування контейнерних майданчиків з оновленням контейнерів.

Висновки.Отже основними проблемами комунального господарства є:

– нестача обігових коштів;

– поганий стан основних виробничих фондів (відсталі технології, висока енергоємність техніки, ступінь зносу основних фондів 40-60%, а окремих їх видів 80-90%, поряд експлуатованих об'єктів давно закінчився їх амортизаційний термін, особливо у важкому стані опинилися мережеві підприємства, у яких десятки кілометрів мереж прийшли в повну непридатність);

– більшість підприємств мали негативний результат господарської діяльності, тобто збитки. [7]

З метою підвищення ефективності роботи підприємств комунального господарства необхідно особливу увагу приділяти пошуку та мобілізації резервів збільшення реалізації продукції та послуг споживачам за рахунок введення в дію нових і кращого використання діючих виробничих потужностей, економного та раціонального використання матеріалів, палива, пального, електроенергії, підвищення продуктивності праці.

Основні напрямки удосконалення господарського механізму в комунальному господарстві є розширення самостійності, самофінансування, посилення матеріальної зацікавленості підприємств у кінцевих результатах праці та ін.

Список літератури

1. Закон України «Про концесії» від 16 липня 1999 року № 997-XIV//www.rada.gov.ua.
2. КарелінаО.Ю.,Концесіяякодинзішляхівінвестуванняжитлово-комунальногогосподарства 2010. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/22.pdf
3. Сунцова О.О. Місцеві фінанси - Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /О. О. Сунцова. — [2-ге вид.]. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 488 с.
4. Онищук Г., Потапова Н. Концессиякакмеханизминвестированияресурсосбережения в жилищно-коммунальномхозяйствеУкраины// Коммунальноехозяйствогородов. – 2007. – № 77. – С. 3-11.
5. Сосна С. А. О концепциобщественногодостояния // Государство и право.-2006,- №2,- с. 94-98.
6. Старцев О.В. Підприємницьке право/Навчальний посібник. - Київ. Істина. - 2006
7. Програма реформування і розвитку житлово–комунального господарства міста Кіровограда на 2010-2014 роки[Електронний ресурс]. - Режим доступу
8. Офіційний сайт Міністерства з питань житлово - комунального господарства України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.minjkg.gov.ua/index.php?category=tp-stat.
9. ОКВП "Дніпро-Кіровоград" Кіровоградське водопровідно-каналізаційне господарство [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://132860.okvp.web.hosting-test.net/index.php?p=history
10. Кировоградскийфилиал ООО «РАФ-ПЛЮС» [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://www.rav.com.ua/filials/Kirovograd/

. Одержано 17.12.12

УДК 659(001.895)

Т.В. Чепа, ст. гр. ДІ 12, О.А. Кислун, доц., канд. техн. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Інноваційні технології у сфері документообігу

У статті розглядаються інноваційні технології у сфері документообігу.
документообіг, електронний документообіг, інноваційні технології

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що однією з найскладніших сфер для впровадження автоматизованих інформаційних систем в Україні є передовсім документообіг. І це є значною проблемою, бо документообіг у нашій державі є системою, що забезпечує роботу з документами, які надходять ззовні та готуються всередині установи, насамперед реєструються, передаються працівниками організації, допомагають здійснювати контроль за виконанням певних робіт, вести довідкову роботу [1].

Особливості сучасних технологій діловодства є впровадження інформаційних технологій обробки інформації, а також перехід до зберігання інформації на нових нетрадиційних носіях.

Робота з організаційно-розпорядчими документами (інструкції, акти, листи, накази, протоколи, огляди тощо) є невід'ємною складовою частиною діяльності будь-якої організації, а від їхнього своєчасного оформлення та правильної праці з ними, чіткого і повного підтвердження всіх кроків в будь- яких сферах діяльності часто залежить доля всієї справи, ефективність функціонування організації, оскільки організаційно-розпорядчі документи - письмовий доказ, джерело відомостей. Організаційно-розпорядчі документи підлягають обліку в облікових журналах або картках які є носіями інформації про даний документ, така система обліку потребує певних площ для свого розташування та зберігання.

Автоматизація діловодства (загального, конфіденційного, секретного) - процес впровадження новітніх інформаційних технологій для заміни паперового документообігу електронним з метою підвищення швидкості руху документів, відмовлення від багаторазового введення документів, використання єдиних форм службових документів тощо. При цьому під рухом документів слід розуміти не їх фізичне переміщення, а передачу прав на їх використання з повідомленням конкретних користувачів і контролем за їх виконання.

Документообіг - процес проходження документів усередині системи управління, від джерела їх формування до використання

У великих компаніях документообіг досягає великих об'ємів. Якщо раніше всі документи обов'язково велися в паперовому вигляді, то тепер, як альтернатива існує електронний варіант документів. Такий документообіг дозволяє у будь-який момент тримати документи під контролем.

Сьогодні для багатьох підприємств, що розвиваються, які ефективно використовують корисні новинки у сфері інформаційних технологій, електронний документообіг став незамінним поняттям в роботі компанії. Безумовно, електронний документообіг значно спрощує роботу з документами, підвищуючи продуктивність і точність роботи співробітників.

Електронний документообіг - це сукупність процесів створення, обробки, надсилання, передачі, одержання, зберігання, використання та знищення електронних

документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів.

Електронний документообіг – це сучасна організаційно-технічна система. Електронний документообіг забезпечує процес створення, редагування і управління розподіленим доступом до документів. Окрім цього, електронний документообіг також забезпечує контроль над всім об'ємом документів в організації.

Незамінна перевага електронний документообіг полягає і в тому, що позбавляє офіси від великого об'єму паперових документів і проблем пов'язаних з їх використанням, таких як втрата документів, складності внесення змін, розподіленого доступу.

Електронний документообіг – це комплекс робіт з документами: прийом, реєстрація, розсилка, контроль виконання, формування справ, зберігання і повторне використання документації, довідкова робота. І все це в електронному вигляді.

Електронний документообіг – єдиний механізм по роботі з документами, представленими в електронному вигляді, що реалізовує концепцію "безпаперового діловодства".

Електронний документообіг включає роботу з документами придатними для автоматичного прочитування інформації, що міститься в ньому, записаний на магнітних, оптичних і інших носіях інформації. Іншими словами, електронний документообіг – це робота з документами в електронному вигляді. Електронний варіант документа має всі види захисту і забезпечує повноцінний документообіг по всіх правилах.

Електронний документ, створений за допомогою засобів автоматизації документообігу, підписаний електронним цифровим підписом і збережений в системі у вигляді файлу відповідного формату, значно спрощує роботу з великими об'ємами інформації. І, природно, що електронний вигляд документів накладає на документообіг певні вимоги. Так кожен виконавець, залучений в документообіг повинен мати електронний підпис. Тоді, організований по всіх правилах документообіг має всі переваги і виключає всі недоліки паперових документів.

Традиційні паперові документи - носії корпоративної інформації - надзвичайно важко зробити загальнодоступними і зручними для повсякденного, одночасного, багаторазового використання та внесення необхідних змін. Сучасні технології дають змогу організувати й упорядкувати доступ до електронних сховищ інформації, систематизувати її накопичення, використання й оновлення [2].

Період 2004-2008 років можна охарактеризувати як поетапну розвідку електронних можливостей у сфері документообігу та поступове введення окремих елементів електронної реєстрації документів, що умовно складається з таких стадій:

1. Запровадження електронних журналів реєстрації вхідних та вихідних документів.
2. Створення електронних карток документів, що реєструються.
3. Організація багатокористувацького доступу та підключення до системи всіх реєстраторів центрального апарату Головдержслужби, у тому числі діловодів.
4. Забезпечення повноцінного електронного вмісту документів.
5. Уможливлення багатопаспортної роботи (створення умов для розподіленої організації роботи кількох установ у одній системі).
6. Паралельно із цим формувалася необхідна інфраструктура: розвивався дата-центр та прокладалася локальна мережа Головдержслужби.
7. За результатами здійснення поетапних завдань у кінці 2008 року прийнято рішення про такий радикальний крок, як перехід від упровадження електронних технологій документообігу до включення в роботу системи всього персоналу з

поступовою відмовою від класичного паперового документообігу та повною заміною його безпаперовим електронним [3].

Електронний документообіг - це сукупність нових технологій роботи з документами. Застосовувані технології дозволяють організувати «безшовну» взаємодію систем, що забезпечують різні операції обробки документів. У першу чергу до таких технологій можна віднести:

- технології розпізнавання текстів, що трансформують паперові вхідні документи в цілком електронну форму представлення;
- електронний аналог власноручного підпису;
- засоби передачі даних;
- засоби збереження електронної інформації.

Перераховані технології дозволяють підсистемам, що виконують різні функції, органічно доповнювати одна одну. Подібна взаємодія дозволяє різко підвищити ефективність праці при роботі з документами.

Основною метою при розробці технологій електронного документообігу було досягнення максимальної наступності правил і прийомів паперового документообігу і журнально-картотечного діловодства, що дозволяє забезпечити безболісний перехід від традиційних технологій до сучасних.

Системою діловодства обробляються документи, які зберігаються в єдиному сховищі документів органу влади. Це дозволяє включити документи, оброблювані офіційним документообігом, у єдиний інформаційний простір органу влади [4].

Технологію електронного документообігу підтримують наступні функціональні можливості системи:

- реєстрація в автоматизованому режимі переданих електронною поштою або через Інтернет-портал вхідних документів, у тому числі таких, що мають електронний цифровий підпис (ЕЦП) і криптозахист;
- сканування і розпізнавання паперових документів за допомогою вбудованої OCR-технології;
- прикріплення до реєстраційної картки (РК) електронного образу документу у вигляді файлу (файлів) будь-якого формату;
- розмежування прав доступу до прикріплених файлів електронного образу документу;
- надання кожній посадовій особі - учаснику діловодного процесу - свого особистого віртуального кабінету, чим досягається доступ посадової особи тільки до документів, що відноситься до її компетенції;
- розсилання електронних документів і доручень по них по мережі (по кабінетах посадових осіб);
- забезпечення процесу узгодження (візування) проектів документів;
- повнотекстовий і атрибутивний пошук електронних документів, включаючи віддалений повнотекстовий пошук;
- відправлення електронною поштою або публікація на Інтернет-порталі органу влади електронних вихідних документів, захищених ЕЦП і шифруванням за допомогою сертифікованих засобів;
- формування і оформлення справ, тобто групування виконаних документів у справи відповідно до номенклатури справ і систематизацією документів всередині справи;
- архівне збереження електронних документів, справ органу влади.

Одним із перших у разі переходу до без паперових технологій документообігу постає питання, чи буде такий документообіг юридично значимим? І якщо так, то чим забезпечуватиметься його легітимність?

Єдиним інструментом, що вирішує проблему, є електронний цифровий підпис.

Застосування електронного цифрового підпису дозволяє:

- замінити при електронному документообігу традиційні печатку і підпис;
- вдосконалити і здешевити процедуру підготовки, доставки, обліку і зберігання документів, гарантувати доступність інформації;
- скоротити час руху документів, прискорити та полегшити процес візування документів посадовими особами;
- використовувати однакові засоби електронного цифрового підпису з організаціями;
- створити систему обміну електронними документами;
- забезпечити цілісність - гарантію того, що користувачі мають справу з реальною інформацією і ця інформація під час зберігання і передачі не була несанкціонована змінена;
- забезпечити аутентифікацію - гарантію того, що джерелом інформації є та особа, котра заявлена як автор документа.

Сучасна технологія роботи з документами передбачає створення електронного архіву, інформація в якому зберігається в необхідній структурі і оновлюється по мірі надходження нових відомостей. Електронний архів виконує роль інформаційної бази, доступ до якої можуть отримати всі задіяні підрозділи організації [5].

На мою думку, впровадження електронного уряду, електронного бізнесу та електронної освіти на національному та регіональному рівнях сприятимуть прискореному економічному зростанню та соціальному розвитку.

Зазираючи в майбутнє, уже сьогодні можна стверджувати: лише глобальне застосування технології електронного безпаперового документообігу, яка об'єднає в всіх в єдину мережу, у змозі забезпечити швидкий цілісний обмін документами, що ведеться за єдиними оптимальними правилами й регламентами, об'єднує всі типи документів (у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом), скеровується єдиною загальнодержавною довідниковою базою, актуальність якої постійно підтримується на належному рівні, та забезпечує реальні можливості для зміни філософії організації роботи особливо органів влади внаслідок відходу від практики контролю формального виконання документів і запровадження аналізу ступеня досягнення результату та якості кінцевого продукту.

Список літератури

1. Бадьина А.В. Электронный документооборот фирмы // Делопроизводство 1999. - № 1. - С. 34-39
2. Чирський Ю. Запровадження системи електронного документообігу в Україні // Юридичний журнал. - 2006. - № 6.
3. Остелл М. Вплив нової інформаційної технології на управлінський процес / / Проблеми теорії і практики управління. - 2002. - № 6. - С.49.
4. Автоматизовані інформаційні технології в економіці. Під ред. Титаренко. М.: ИНФРА-М, 1998. - 258 с.
5. Тихонов В.И. Электронные архивы и электронный документооборот / Тихонов В.И., Юшин И.Ф. // Отечеств. Архивы. - 1999. - № 2. - С. 19 - 20.

Одержано 25.04.13

С.С. Макаренко, стар. викл., І.І. Матвєєва, ст. гр. УП-12М,
Т.М. Фундерат, ст. гр. УП-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Соціальна справедливість як необхідна умова розвитку сучасного українського суспільства

Складність соціальних відносин в українському суспільстві посилила увагу до проблеми справедливості. Без соціальної справедливості всі зусилля, спрямовані на розбудову національної, демократичної, правової, соціально спрямованої держави, марні. Тому жодне політичне та ідеологічне спрямування не може обійти стороною поняття справедливості, не визначити свою точку зору з даного питання.

Розробкою проблеми соціальної справедливості займаються як вітчизняні, так і зарубіжні фахівці різних галузей наукового знання: філософи, соціологи, правознавці, політологи, економісти, серед яких Дж. Ролз, Ф. Хайек, П. Хейне, Л. фон Штайн, Р. Нозік, Г. Ріттер, М. Сендел, В. Бульба, Т. Ганслі, Р. Дворкін, С. Бандур, І. Лаврова, Е. Лібанова, А. Меляков, О. Палій, В. Понікаров, Т. Семигіна, О. Скомарохова, В. Скуратівський, А. Сіленко та ін. Здобутки вчених мають велике наукове та практичне значення. Вони закладають теоретико- методологічну основу подальших наукових пошуків, детально висвітлюють деякі аспекти принципів соціальної політики і зокрема її ключового – соціальної справедливості.

Актуальність і наукова значущість окресленої проблеми зумовили вибір теми дослідження, основною метою якої є розкриття ролі соціальної справедливості як критерію розвитку сучасного суспільства України.

Соціальна справедливість може стати тією сполучною ланкою, яка здатна об'єднати різні верстви населення і стати могутнім стабілізатором, що перешкоджає наростанню соціальних конфліктів. На думку ряду дослідників, стабільність суспільства можлива лише за умов, коли більшістю його членів визнаються загальні правила вирішення проблем, а загальні "правила гри" вважаються справедливими.

Справедливість як феномен суспільної свідомості, як аспект соціальних відносин пронизана суперечностями, а підходи до її реалізації в сучасних умовах досить складні. Необхідно відзначити, що протягом декількох років ряд учених і політиків здійснювали спроби трактувати даний принцип як метод забезпечення максимальної рівності членів суспільства, створення всім членам суспільства рівних умов для розвитку.

Поняття соціальної справедливості використовується для оцінки стану справ у суспільстві. В загальному сенсі соціальну справедливість можна розуміти як одну з фундаментальних цінностей суспільно-політичного життя, що виходить із принципу врівноваженості в соціальних відносинах прав і обов’язків людей, інтересів суспільства та особи. Її вимоги зводяться до певної відповідності між практичною роллю різних індивідів (класів) у житті суспільства та їхнім соціальним становищем, між діянням і відплатою, працею та винагородою, заслугами та їх загальним визнанням [8].

Соціальна справедливість – це і узагальнена моральна оцінка суспільних відносин, і один з основних загальнолюдських соціальних ідеалів, конкретне розуміння і зміст якого змінювалося протягом історії, і сьогодні немає єдиного розуміння його змісту. При визначенні соціальної справедливості найчастіше її співвідносять із соціальною рівністю, і в цьому контексті соціальна справедливість розуміється як міра

рівності і нерівності в розподілі матеріальних і духовних благ у суспільстві, статусів і влади, а також у життєвому положенні різних суспільних груп [3].

Реалізація принципу соціальної справедливості в суспільстві означає, що при цьому здійснюється справедливий: 1) розподіл діяльності; 2) розподіл доходів; 3) розподіл праці; 4) розподіл соціальних благ (прав, можливостей, влади); 5) розподіл винагород, визнань; 6) розподіл рівня та якості життя; 7) розподіл інформації та культурних цінностей [4].

Найважливішим показником соціально-справедливої спрямованості суспільства виступає характер соціальних відносин. Усі зазначені характеристики відбивають ті чи інші сторони соціальної справедливості й у залежності від специфіки дозволяють судити про соціальну прогресивність чи навпаки регресивність цього суспільства. Останнє, є дуже важливим для оцінки молодої ще зароджуваної демократичної соціальної держави в Україні.

Сьогодні принцип справедливості, його трактування лежать в основі двох моделей соціальної держави. Так, згідно з класифікацією Г. Віденського і Ч. Лебо, держави загального добробуту можна представити за допомогою двох моделей соціальної політики: «інституціональної» та «залишкової».

«Інституціональна» модель соціальної держави передбачає, що держава перерозподіляє матеріальні блага на державному рівні, тобто акцент зроблено на ролі держави і універсальності соціального забезпечення. «Залишкова» (резидуальна) модель передбачає надання державної допомоги тільки в тому разі, коли людина не може вирішити своїх проблем індивідуально або за допомогою інститутів громадянського суспільства: сім'ї, громади, благодійних фондів. Тобто державну допомогу надають лише, якщо людина потрапила у важку ситуацію, і припиняють, коли вона знову здатна піклуватися про себе [2].

Розглядаючи соціальну справедливість у контексті реальних економічних процесів, їх соціальних наслідків, важливо мати на увазі, що цей феномен виступає як поле взаємодії економіки, права, політики й моралі. Вона відображає всю складність суспільно-економічних зв'язків і відносин людей, соціальних груп.

Вищезгадане надає можливість поліваріантного визначення того, що ж реально являє собою принцип соціальної справедливості і як він реалізується (повинен реалізовуватися) в суспільстві. Найбільш зрозумілий і сучасний ідеал соціальної справедливості - той, що сповідується сьогоднішньою соціал-демократичною концепцією. Він включає реалізацію трьох ключових принципів: а) рівні громадянські права для всіх членів суспільства; б) справедлива оплата праці за єдиним принципом /тобто залежно від складності праці й відповідної кваліфікації виконавців; в) забезпечення для всіх членів суспільства соціальних гарантій, передбачених конституціями й законами [2].

Як ціннісна категорія соціальна справедливість відображена в груповій свідомості українців і має певне смислове навантаження, тобто уявлення про сутність соціальної справедливості як цінності..З іншого боку, соціальна справедливість виступає як соціально-політична категорія, змістове наповнення якої лежить в основі кожної програми сучасних політичних партій [3].

В масовій свідомості «соціальна справедливість» відображає рівність умов, що має забезпечити громадянам всебічний соціальний розвиток і необхідне отримання матеріальних і культурних благ. Ця категорія пов'язана із визначенням соціально-орієнтованої держави як правової держави, як реального втілення ідей і принципів конституціоналізму. Дана категорія представляє один з основних принципів соціалістичної і соціал-демократичної ідеології (під рівністю в соціал-демократичній

ідеології розуміють «вираження однакової цінності всіх людей», вона є «обов'язковою умовою вільного розвитку особистості»).

В сучасному українському суспільстві існує стійке уявлення про провідну роль держави в забезпеченні рівності прав і можливостей, а також із домінуючою ціннісно-смисловою системою «радянського типу» і комуністичної ідеології. Незважаючи на це, «рівність» як цінність та ідеологему можна визначити як «рівність умов і можливостей», що поєднує в своєму смисловому значенні відповідальність держави і відповідальність самої особистості в розвитку і самореалізації.

В груповій свідомості політичних суб'єктів (представників релевантних політичних сил і партій) соціальна справедливість відображає насамперед рівність соціальних послуг для всіх верств населення. Дана категорія також представляє один з основних принципів соціалістичної і соціал-демократичної ідеології. Основні типи висловлювань: «рівні соціальні послуги», «соціальна рівність», «високі соціальні стандарти для всіх членів суспільства», «рівність соціальних послуг». З іншого боку дана категорія відображає патерналізм по відношенню до ролі держави в соціально-економічній сфері і пов'язаний із соціалістичною моделлю планової економіки, незважаючи на тривалий період впровадження в Україні ринкових механізмів регулювання економіки.

Передумовою виникнення соціальної правової держави в Україні є трансформація суспільства із соціалістичного в демократичне, правове суспільство. Головним атрибутом соціальної держави є реальна відсутність бідних, а не декларативне проголошення допомоги соціально вразливим верствам. При цьому добробут забезпечується не тільки і не стільки перерозподілом власності одних на користь інших, а головним чином стимулюванням і забезпеченням активної та ініціативної діяльності всіх громадян [7].

Таким чином, соціальна справедливість як одна з вищих людських цінностей, здатна стати основою консолідації і стабільності українського суспільства і реальним фактором, що забезпечує його сталий розвиток. Найважливішою передумовою успіху сучасних реформ є послідовне здійснення ефективної соціальної політики, відповідної економічним можливостям, соціокультурним традиціям і менталітету широких мас населення. Конкретна реалізація принципу справедливості у соціальній сфері передбачає два головних аспекти: стимулювання активності і самодіяльності працездатного населення (забезпечення зайнятості) та соціальну захищеність найбільш уразливих верств і груп.

Список літератури

1. Агарков О.А. Реалізація принципу соціальної справедливості в процесі соціально-державного маркетингу: критерії та показники [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mtpsa/2009_15/Agarko.pdf
2. Агарков О.А. Соціальна справедливість як сутнісний принцип соціальної української держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal///Soc_Gum/Gileya/2012_61/Gileya61/P1_doc.pdf
3. Гриненко А.М. Соціальна політика. Навч. посіб. – К.: Вид-во КНЕУ, 2004. – с. 41.
4. Гриненко А.М. Соціальна справедливість як ключовий принцип у реалізації соціальної політики держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Pedagogics/2009_99/99-17.pdf
5. Данич О.Ф. Сучасні підходи до побудови моделі соціальної держави [Текст] / О. Ф. Данич // Часопис Київського університету права. - 2011. - N 3. - С. 50-54.
6. Заіка Н.Ю._ Проблема соціальної справедливості в контексті соціальної держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/filosofija_politologija/articles/The_problem_of_the_social_justice_in_the_context_of_the_social_state_17255.pdf

7. Крюков *О. І.* Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2010. – № 1 (37). – 464 с.
8. Політологічний енциклопедичний словник: навч. Посіб. Для студентів вищ. Навч. Закладів / За ред.. Ю.С. Шемшученко, В.Д. Бабкіної. – К., 1997. – С. 337.

Одержано 17.12.12

М.Г.Павленко, ст.гр. УП-12М, С.С. Макаренко, ст. викл.
Кіровоградський національний технічний університет

Напрями та перспективи людського розвитку на сучасному етапі в Україні

На рубежі XX і XXI століть світова наукова думка сформувала принципово новий погляд на цивілізаційний прогрес. Нова парадигма розвитку на перший план висуває не нагромадження матеріальних благ, а розвиток людського потенціалу при збереженні навколишнього середовища. Людина, її потреби і розвиток визнаються основними передумовами прогресу, а отже, і змістом соціальної політики кожної держави.

Метою статті є висвітлення поняття людського розвитку як критерію суспільного прогресу і засобу збільшення доходу для всіх людей і забезпечить гідне життя. Нова соціальна політика України має формуватися з урахуванням не тільки реалій трансформаційного процесу й особливостей ринкової економіки, а передусім виходячи з принципів людського розвитку, його цілей і критеріїв оцінки [4].

В Україні усвідомлення значення концепції людського розвитку і, зокрема, доцільності використання його індикаторів для оцінки ефективності суспільного прогресу загалом почало формуватися в 1992-1993-х роках. Ця ідея знайшла втілення в наукових працях відомих вітчизняних науковців, таких як С. Бандура, Н. Борецька, Е., Міхайлова, Лібанова, В. Скуратівський, О. Палій та ін. [1,4,5,6].Водночас динамічний характер ринкових процесів, зниження рівня життя населення вимагає подальшого теоретичного осмислення концепції людського розвитку. Безумовно, бажано було б знаходити певні риси цієї концепції і в практичних заходах, зокрема у документах стратегічної спрямованості.

Перспективи світової економіки в XXI с. визначаються характером переходу країн до нового етапу розвитку продуктивних сил: від індустріальної стадії, де домінувало велике механізоване машинне виробництво, до постіндустріальної, де будуть переважати сфера послуг, наука, освіта і т. ін. Виробництво матеріальних благ, безумовно, збереже свою значимість, але його економічна ефективність буде визначаться, в першу чергу, використанням висококваліфікованих кадрів, нових знань, технологій і методів управління.

Актуальність. Тому, зростаюче значення людського капіталу в наші дні пов'язане з посиленням ролі освіти в економічному розвитку і з серйозними змінами у взаємодії суб'єктивного і об'єктивного чинників виробництва. Перетворення людського чинника на провідну і визначаючу продуктивну силу по відношенню до речовинного чинника відбувається з середини XX с. ще і тому, що зменшився часовий лаг, тобто різниця в кількості років, необхідних для зміни технологій і підготовки кадрів для них.

Раніше радикальні технічні зміни в суспільному виробництві відбувалися приблизно через 35-40 років, а тому знань, отриманих у вузах, вистачало майже на все подальше трудове життя фахівця і для навчання було достатньо в середньому 6-8 років. У сучасних же умовах середній період оновлення технологій і техніки скоротився до 4-5 років, а в найбільш розвинених галузях - до 2-3 років, причому необхідність оновлення диктується не стільки фізичним, скільки моральним старінням. А терміни підготовки кваліфікованих працівників зросли до 12-14 і більше років [2].

До найважливіших сучасних економічних закономірностей, властивих більшості країн, відноситься інтелектуалізація економічного і взагалі соціального життя. Проявляється цей процес двояко: зростає не тільки роль таких галузей соціальної сфери, як освіта і наука, але і значення інтелектуальної діяльності усередині інших галузей господарства. Обидві тенденції сприяють формуванню і вдосконаленню освітнього, професійного, наукового і духовного потенціалу суспільства і є найважливішими чинниками соціально-економічного розвитку.

Згідно теорії людського капіталу, людський капітал в умовах ринку - це індивід і його здібності до праці. Оскільки здібності до праці володіють властивістю накопичуватися, соціальні складові (демографічні, характеристики фізичного і психічного здоров'я, освіта і виховання, культура) також мають капітальну природу, бо вони визначають ступінь затребуваності індивіда на ринку праці. Величина вкладень (інвестицій) в людський капітал, тобто в забезпечення здоров'я, освіту і культуру, прямо впливає на зростання продуктивності праці і одержувані доходи працівника. У свою чергу це веде до зростання суспільного багатства, тобто економічному зростанню і підвищенню конкурентоспроможності країни.

Концепція людського розвитку стала основою першої Доповіді про світовий людський розвиток 1990 року (ці доповіді нині щорічні). Вона трактує людський розвиток як мету та критерій суспільного прогресу, як засіб збільшення доходу, що набуває цінності лише тоді, коли реально впливає на добробут людей [4]. Людський розвиток визначається як процес зростання людських можливостей - людина має прожити довге життя, не хворіти, бути освіченою, користуватися політичними та економічними свободами, правами людини, суспільною повагою до особистості.

За основну мету розвитку визнається стале зростання якості життя всього населення. За минулі 30 років темпи економічного зростання недостатньо співвідносилися з поліпшенням таких найважливіших показників розвитку, як політична та соціальна стабільність, освіта, тривалість життя, дитяча смертність, тендерна рівність тощо.

Пріоритети людського розвитку протидіють нестримній погоні за виробництвом ВВП і споживанням, сприяють укоріненню поміркованого ставлення до природи, збереженню та відновленню довкілля. Людський розвиток, який має за мету забезпечення гідного життя для всіх людей, сприяє подоланню бідності, а отже, подоланню нерівності, становленню і розвитку демократії, збереженню соціальної та політичної стабільності в суспільстві.

Концепція людського розвитку приділяє пильну увагу взаємозв'язкам різних поколінь, зокрема прийнятності сучасного способу життя та доцільності його передачі майбутнім поколінням. Оскільки справедливість стосовно різних поколінь має супроводжуватись і справедливістю в межах одного покоління, істотні структурні зрушення виробництва та споживання в світі можуть стати необхідною передумовою будь-якої життєздатної стратегії поступального розвитку.

Визначальною тезою концепції людського розвитку є положення стосовно того, що "люди не потребують безкінечно високого доходу для забезпечення гідного рівня життя". Вищий дохід загалом сприяє розширенню людського вибору, але цей вплив

знижується зі збільшенням доходу згідно з принципом зменшення його корисності.

Концепція людського розвитку пропонує основні напрями дій щодо оптимізації зв'язку між економічним зростанням і людським розвитком у практичній політиці

1) збільшення інвестицій в освіту, охорону здоров'я, професійну підготовку, що сприятиме реалізації здібностей людини та її участі у виробництві та розподілі благ,

2) справедливіший розподіл доходів і національного багатства, що забезпечуватиме матеріальну базу розвитку широких верств населення і протидіятиме концентрації ресурсів у нечислених груп;

3) збалансованість соціальних витрат та зміцнення економічної бази соціальної сфери, диверсифікація джерел її фінансування;

4) розширення можливостей людей здійснювати свій вибір у політичній, соціальній та економічній сферах, передусім тих груп населення, які з різних причин мали обмежені можливості (жінки, мігранти, етнічні меншини).

Людський розвиток може трактуватися і стосовно зростання здібностей людини, її спроможності досягати визначеної мети. Формування здібностей залежить від використання наявних економічних, соціальних та політичних можливостей, які надає соціальне і природне довкілля, від доступності необхідних ресурсів тощо. Звісно, матеріальні ресурси є саме засобом, хоча і дуже важливим, людського розвитку, тоді як результат використання цих ресурсів, його віддзеркалення у сформованих людських здібностях, є кінцевою метою.

Таким чином, у фокусі людського розвитку знаходяться людина, її потреби та розвиток. Концепція визначає задоволення не тільки фізичних, а й духовних потреб людини. Розвиток означає постійне розширення можливостей для задоволення потреб. Але ще важливішою категорією цієї концепції є поняття "вибір", тобто існування широких можливостей реалізації власних здібностей кожною людиною за вільного вибору своїх цілей, максимального заохочення з боку держави — це основна ідея людського розвитку; вона значно ширше охоплює всі грані співіснування та співпраці людини і держави, ніж інші концепції соціально-економічного розвитку.

Аналіз сучасного рівня людського розвитку та сформульована концепція визначають чотири пріоритетні напрями людського розвитку в Україні:

- підвищення ролі кожної окремої людини в суспільстві, розширення її можливостей власною волею вирішувати свою долю, тобто приймати рішення і нести за нього відповідальність;
- забезпечення соціальної справедливості стосовно кожної людини - в розподілі доходів та оплаті праці залежно від її якості, інтенсивності та кількості, в доступі до освіти, до послуг охорони здоров'я, до роботи, до соціальних благ;
- досягнення повної продуктивної зайнятості, яка на відміну від сучасного стану забезпечувала б не тільки соціальний статус, а й добробут працівників, стимулювала б легальну ефективну діяльність, а не орієнтацію на тіньову економіку;
- досягнення екологічної безпеки, що передбачає два напрями: по-перше, ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи та наслідків нераціонального використання природних ресурсів, по-друге, розробку комплексу заходів, які унеможливлять повторення у майбутньому будь-яких техногенних катастроф.

Висновок. Базисним принципом концепції людського розвитку є не постійне надання злиденним верствам і країнам гуманітарної допомоги, а стимулювання їхнього розвитку, підвищення їхньої ролі в суспільстві, розширення можливостей вибору способу життя, можливостей прийняття рішень стосовно своєї долі, але одночасно й посилення відповідальності за прийняте рішення і його виконання. Будь-яка серйозна трансформація суспільства, в сфері економіки чи політики, неможлива без активної підтримки з боку населення.

Список літератури

1. Борецька Н. П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми. – Донецьк, 2001.
2. В.Щетинин. Человеческий и вещественный капитал: общность и различие // МЕ и МО, 2003 № 8.– С.55-61.
3. И.Майбуров. Эффективность инвестирования и человеческий капитал в США и России // МЕ и МО. № 4. 2004 с.3-13.
4. Лібанова Е. Л. Ринок праці та соціальний захист. – Київ., 2004. – С. 11.
5. Соціальні пріоритети ринку праці: методологія, практика, шляхи забезпечення / За ред. С.І.Бандури. – К., 2001.
6. Скуратівський В.А., Палій О.М. Основи соціальної політики: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2002. – 200с.

Одержано 17.12.12

Я.О. Покатенко, ст. гр. УП-12м, С.С. Макаренко, ст. викл.
Кіровоградський національний технічний університет

Міграція робочої сили та її вплив на ринок праці

Актуальність теми:За останні роки проблема трудової міграції в Україні набула величезних обсягів: шукати кращої долі за кордон їдуть не тільки різноробочі, а й інтелектуали, в першу чергу – вчені. У зв'язку з цим особливо важливою й актуальною проблемою стає вироблення державної політики щодо міжнародної міграції.

Мета написання статті:спираючись на аналіз причин та наслідків трудової міграції України, оцінити ефективність державної політики щодо міграційних процесів.

Серед вчених, що займаються вивченням особливостей сучасного міграційного процесу можна виділити: Сандула І., Вікуліну Н., Гарсона, Передрік О.С, Гайдуцького А.П. тощо.

Міжнародна міграція робочої сили має давню історію. В умовах нерозвиненості статистики та прикордонної системи потоки міжнародних мігрантів протягом багатьох століть взагалі не фіксувались. Та й на сьогодні точно визначити обсяги та структуру міжнародного переміщення такого фактору виробництва, як праця, – справа складна.

Головна причина міжнародної міграції робочої сили полягає в диференціації економічних умов життя. Міграція трудових ресурсів відбувається в напрямку тих країн та регіонів, де очікувані заробітки найвищі.

В результаті міграції робочої сили сформувався світовий ринок праці, пропозиція робочої сили на якому залежить від ситуації на внутрішніх ринках праці країн — експортерів і країн — імпортерів робочої сили.

Міграція робочої сили для України на даний час має переважно негативні наслідки. Мігрують, як правило, висококваліфіковані спеціалісти, але лише невеликий відсоток їх має гарантовану роботу і відповідні соціальні та трудові гарантії. Виїжджають за кордон у пошуках роботи молоді люди без певного рівня кваліфікації, які згодні на будь-яку роботу і низьку платню без усяких гарантій. Згубним для економіки країни, для формування її науково-технічного потенціалу є виїзд за кордон науково-технічних кадрів та підготовлених на сучасному рівні молодих спеціалістів. Це може негативно вплинути на темпи відновлення економіки України.

Особливо негативні наслідки для країн еміграції має відплив висококваліфікованих спеціалістів та вчених. Тому уряди цих країн намагаються проводити політику гальмування такого процесу

Слід зазначити, що еміграція з України, крім негативних наслідків,обіцяє і певні економічні вигоди. По-перше, еміграція може знизити рівень безробіття і пом'якшити соціальну напруженість у суспільстві.

По-друге, в умовах бідного товарного ринку нашим співвітчизникам, які працюють за кордоном надається можливість підвищувати свій життєвий рівень за рахунок ресурсів країни перебування.

По-третє, Україна отримає можливість поповнення свого валютного фонду за рахунок трансферних переказів частини доходів працівників-емігрантів на батьківщину.

По-четверте, відповідно до розроблених МОП рекомендацій Україна матиме право на компенсацію за підготовку робочої сили від країн — користувачів її трудових ресурсів.

Позитивним моментом є також те, що робота за кордоном сприятиме професійному й культурному зростанню трудових мігрантів.

Висновки: З метою зменшення еміграції робочої сили з України (особливо нелегальної) необхідне провадження системи заходів, які на думку фахівців повинні мати чітке внутрішнє і зовнішнє спрямування. До числа перших належать заходи макроекономічної стабілізації та оздоровлення економіки — створення робочих місць, розширення іноземного інвестування тощо. Зовнішні заходи мають забезпечити цивілізовані форми виїзду працівників за кордон та можливість їх вільного повернення з-за кордону, ввезення валюти, а також гарантії нашим співвітчизникам захисту їхніх трудових прав за кордоном.

Список літератури

1. Викулина Н. Незваные гости// Корреспондент.-№2.-2006г.- С.45-48.
2. Гайдуцький А.П.Міграційний капітал в Україні.//Фінанси України.-2007.-№5. -С.24-37.
3. Економічна теорія : Підручник/ В. М. Тарасевич, В. В. Білоцерківець, С. П.
4. Горобець, О. В. Давидов та ін.; За ред. В. М. Тарасевича; М-во освіти і науки України,Нац. металургійна акад. України . -К.: Центр навчальної літератури, 2006. -779 с.
5. Передрій О.С.Міжнародні економічні відносини: Навч.посіб-К:Центр навчальної літератури,2006,-274с.
6. Сандул И. Жмеринка-Москва, плацкарт//Кореспондент.-2007.-№7.-С.54-58.

Одержано 17.12.12

В.А. Петрюк, студ. гр. ОА-11-ск
Кіровоградський національний технічний університет

Планування аудиту

Однією з найважливіших вимог до сучасного аудиту є його обов’язкове планування, яке забезпечує своєчасне і ефективне виконання робіт. Планування аудиторських робіт допомагає звернути необхідну увагу на найважливіші напрямки аудиту, на виявлення аспектів, які слід перевірити найбільш ретельно. Все це сприятиме організувати роботу, та здійснювати нагляд за роботою асистентів, які

беруть участь в перевірці, а також координувати роботу, яка здійснюється іншими аудиторами і фахівцями належним чином.

У статті використані наукові розробки таких авторів, як: Білик М.Д., Давидов Г.М., Дефліз Ф.Я., Дженік Г.Р., Кулаковська Л.П., Немченко В.В., Піча Ю.В., О'Рейллі В.М., Рудницький В.С., Сніговська Л.В., Савченко В.Я., Усач Б.Ф., Хірш М.Б.

Давидов Г. М. вважає що, планування – це процес, який дає можливість найбільш раціонально виконати аудит і одночасно зменшити ризик не виявлення найсуттєвіших моментів діяльності клієнта. Для того щоб планування було ефективним, воно має бути доповнене контролем виконаних робіт і постійною реєстрацією всіх фактів і висловлювань. Це дає змогу уникнути зайвого ризику, більш ґрунтовно підійти до прийняття рішення щодо загальних результатів перевірки [4].

Але це твердження не єдине. Такі автори як Усач Б.Ф. та Сніговська Л.Ф. вважають планування – процесом вироблення аудиторської стратегії. Планування ведеться протягом усієї аудиторської перевірки. Аудитор повинен скласти графік завершення основних етапів операції. Графік показує заплановану аудиторську роботу і служить засобом контролю за проведенням операції. При складанні графіка мають враховуватися вимоги клієнта. Потім аудитор повинен підготувати програму перевірки, докладно перерахувати процедури, які необхідно здійснити під час операції [1, 2].

Ці твердження розкривають поняття планування аудиту як процес, а Немченко В.В. розглядає планування як систему і дає таке визначення:

Планування – це система заходів, спрямованих на ефективне і своєчасне проведення аудиту. На відміну від інших процесів, планування аудиту є не відокремленою фазою аудиту, а, як визначено Міжнародними стандартами аудиту (МСА) 300 «Планування», - скоріше безперервний та ітеративний процес, який продовжується до завершення завдання з аудиту і має дуже важливі, притаманні тільки йому особливості [3].

Ф.Я. Дефліз, Г.Р. Дженік, В.М. О'Рейллі, М.Б. Хірш у книзі «Аудит Монтгомері» дають таке визначення: «Планування – це процес здійснення рішень аудиторської стратегії». Ідеться про планування аудиторської перевірки, а не про планування аудиторської діяльності, оскільки аудиторська діяльність не обмежується лише аудитом [5].

Рудницький В.С. у своїй монографії «Методологія і організація аудиту» поділяє процес планування на два види: планування аудиторської діяльності та планування аудиту й інших видів послуг. Проте першому виду планування приділено досить мало уваги, більш детально висвітлені питання планування аудиторської перевірки [9].

Савченко В.Я. вважає, що планування – це вироблення головної стратегії і конкретних підходів до характеру, періоду, а також часу проведення аудиту [8].

Білик М.Д. у своїй праці розкриває планування так: планування – це вироблення головної стратегії і конкретних підходів до характеру, періоду, а також часу проведення аудиту. Аудиторський план розробляється з огляду на те, що в ньому визначається час проведення кожної конкретної аудиторської процедури [6].

Кулаковська Л.П. та Піча Ю.В. вважають, що планування – це регламентація строків, необхідного змісту, вимог до послідовності процедур складання різних розділів плану, а також регулювання механізму взаємодії виробничих підрозділів, функціональних органів і планових служб при складанні плану [7].

Проаналізувавши визначення планування аудиту різних авторів можна сказати, що кожен автор вважає по-різному. Більшість авторів притримуються думки, що планування це процес. Давидов Г.М. вважає,що це процес який дає можливість виконати аудит і зменшити ризик, Усач Б.Ф. та Сніговська Л.В. розглядають планування процесом вироблення аудиторської стратегії і вважають обов’язкове

розроблення графіка, деякі вважають що це система заходів. На мою думку планування – це стратегія підходів аудиторської перевірки, яка дає можливість для прискореної та більш ефективнішої перевірки.

Список літератури

1. Усач Б. Ф. Аудит : [Навч. посіб.] / Б.Ф. Усач. - К.: Знання-Прес, 2002. – 133 с.
2. Сніговська Л. В. Аудит [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://bookdn.com/book_438.html
3. Немченко В. В.Аудит. Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту [Підручник] / В. В. Немченко, О. Ю. Редько (ред.). – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 540 с.
4. Аудит : [Підручник] / Г. М. Давидов [та ін.] ; за ред.: Г. М. Давидова, М. В. Кужельного. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2009. – 495 с.
5. Аудит Монтгомери [Montgomery's Auditing] /Ф. Л. Дефлиз, Г. Р. Дженик, В. М. О'Рейли, М. Б. Хирт ; Пер. с англ. С. М. Бычковой ; Под ред. Я. В. Соколова. - переводное изд. - М. : Аудит : ЮНИТИ, 1997. - 542 с. : табл., рис. - Библиогр. в подстрочных ссылках.
6. Білик М. Д. Організація і методика аудиту сільськогосподарських підприємств : [Підручник] / М. Д. Білик. – К.: КНЕУ, 2003. – 628 с.
7. Кулаковська Л. П. Організація і методика аудиту : [Навч. посібник] / Л. П. Кулаковська, Ю. В. Піча. - К. : Каравела, 2004. – с. 568 с.
8. Аудит : [Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / В. Я. Савченко, В. О. Зотов, С. А. Кириленко та ін. – К. : КНЕУ, 2003. – 268 с.
9. Рудницький В. С. Методологія і організація аудиту / В. С. Рудницький. – Тернопіль : «Економічна думка», 1998. – 196 с.

Одержано 24.12.12

УДК 74

Т.В. Чепа, ст. гр. ДІ 12, О.О. Головата, викл.
Кіровоградський національний т ехнічний університ ет

Вплив декоративно-прикладного мистецтва на духовний розвиток особистості студента

У статті розглядається вплив декоративно-прикладного мистецтва на формування духовного розвитку особистості студента.

духовність, декоративно-прикладне мистецтво, моральне виховання

Головною метою духовного розвитку особистості студента на сучасному етапі це виховання всебічно гармонійно розвиненої особистості з глибокими розумінням традицій, культурних цінностей свого народу, яка б розуміла мистецтво, відчула красу в усіх її проявах.

Духовність – це внутрішній світ людини, зв’язок людини з релігією.

Духовність – це стрижень, фундамент внутрішнього світу людини. Йому не можна навчити з допомогою настанов. Можна вказати лише шлях, але не можна заставити по ньому йти.

Духовність – це те, що відрізняє людину, що властиве лише їй одній.

Духовність – творча спрямованість, наснага людини; певний тип світовідношення: триєдність ставлення до абсолюту, до світу – природи, суспільства, інших людей, самого себе [1].

Духовне сходження особистості є процесом засвоєння цінностей культури. У пошуках істини й сенсу життя людина звертається до мистецтва, що зберігає в собі нетлінні цінності: досвід поколінь, мудрість філософів, натхнення геніїв.

Недаремно у філософії (А.Баумгартен, М.Бердяєв, Г.Ващенко, І.Кант, Б. Кроче, В.Онищенко, Г.Сковорода, В.Соловйов, П.Флоренський, О.Лосєв, П.Юркевич, О.Кульчицький, Ф.Шиллер), сучасній філософії освіти, мистецької зокрема (І.Бех, Г.Васянович, С.Гессен, І.Зязюн, В.Кремень, Л.Масол, Н.Миропольська, Г.Ніколаї, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка та ін.), акцентується взаємний зв'язок між культурою і освітою, який свідчить, що духовний пошук особистості тісно пов'язаний із творчим навчанням (зокрема й мистецьким або за допомогою мистецтва), спроможним висвітлювати особистість, її розвиток і культурне збагачення. Тільки освіта через мистецтво як осередок істинного, прекрасного, доброго є, на думку багатьох званих педагогів, найефективніший шлях до духовної самореалізації особистості [2].

Таким чином, мета статті полягає у виявленні ціннісного змісту мистецтва та визначенні естетичної оцінки творів декоративно-прикладного мистецтва як джерела розвитку цілісного художньо-естетичного світогляду, що відіграє значну роль у духовному зростанні особистості.

Унікальним засобом формування важливих сторін психічного життя емоційної сфери, образного мислення, художніх та творчих здібностей підлітка є мистецтво та осмислення почуттєвого досвіду, сконцентрованого у творах мистецтва, виховується й розвивається особистість. Через залучення до світу інших людей, співпереживаючи та наслідуючи їх поведінку в значущих, емоційно насичених ситуаціях, дитина відкриває для себе гаму нових почуттів, збагачується певним відношенням до навколишнього, починає переживати радість пізнання краси природи, праці творів мистецтва, людських стосунків, усвідомлює власне "я", оволодіває мовою емоцій. У дитини народжується та збагачується спектр людських переживань, їх усвідомлення, потреба в оволодінні власними емоціями, що формує культуру почуттів. Ще за часів Київської Русі в "Поученні Володимира Мономаха дітям " (1096) вперше обґрунтовано необхідність зв’язку освіти з потребами життя особистості. При цьому особливу увагу автор звертає на важливість розвитку в дітей ініціативи, працелюбства, додержання гуманістичних стосунків між людьми.

Філософія вбачає, що внутрішній світ людини становить те, що вона розвинула і вдосконалила в собі сама, якості активнодіючих здібностей. У філософському словнику творчість трактується як діяльність, що породжує щось нове, чого ніколи не було. Психологи розглядають творчість як вищий рівень логічного мислення, яка є поштовхом до діяльності, «результатом якої є створені матеріальні й духовні цінності». В умовах кризових явищ у суспільстві розвивальне навчання дозволяє не лише зберегти інтелектуальний потенціал підростаючого покоління, а й примножити його без особливих утруднень. Будучи ще дітьми, ми починаємо мислити творчо. Кожна ситуація для нас була нова і потребувала нового вирішення.

Формування умінь та навичок у різних видах мистецької діяльності стає лише засобом, що дозволяє дитині відтворити свої почуття, думки, фантазії в самостійній творчій діяльності. Цей процес довготривалий і складений: від виховання емоційно-почуттєвої сфери, засвоєння елементарної інформації (знань) через оволодіння уміннями та навичками до вищого прояву творчої самореалізації дитини.

Одним із суттєвих факторів підвищення ефективності естетичного виховання студентів є пошук оптимальних умов організації процесу залучення до різних видів

мистецтв, творчої діяльності на цій основі. Комплексна взаємодія різних видів мистецтв є важливою умовою формування художніх здібностей, естетичних почуттів, творчого ставлення до навколишнього світу, світоглядних уявлень. Через образність різноманітних видів мистецтва формується світоглядне уявлення.

Мистецтво є засобом самовираження людини, тому предметом мистецтва є як стосунки людини та світу, так і сама людини у всіх її вимірах – психологічному, соціальному, моральному і навіть побутовому. Мистецтво не тільки бере людину в його цільності, але і торкається усіх самих глибоких і ще не вивчених наукою шарів найдивовижнішого феномена у світі, котрим є людина – таємниця таємниць природи.

Мистецтво, народившись ще в первісному суспільстві, набуло свої основні риси в античності, але ж і в тому часі воно не відразу розумілося як особливий вид діяльності. Процес відокремлення естетичної діяльності мистецтва розпочався у конкретних ремеслах, потім його перенесли в область духовної діяльності, де естетичне також не було спочатку відокремлено від побутового та пізнавального.

Єдність естетичного і морального розвивається як дві специфічні сторони духовного життя людини, діалектично взаємозв'язані між собою.

Головне завдання естетичного виховання полягає в тому, щоб засобами мистецтва привити людині високі норми і принципи моралі, прагнення до творчої діяльності, яка є засобом реалізації духовних потреб особистості. Відрив естетичного виховання від морального призводить до того, що завдання першого зводяться лише до формування естетичного смаку; ототожнення ж їх – друга крайність, бо тоді естетичне виховання є лише частиною морального [3].

Моральне виховання – це цілеспрямоване формування в людини відповідних переконань, моральних нахилів, почуттів, звичок, стійких моральних якостей особистості. Як видно із цього визначення, норми і принципи моралі ґрунтуються не тільки на інтелекті, а й на почуттях. Розвиваючи культуру почуттів, ліквідується розрив між знанням і переконанням, між почуттям і поведінкою, особистим інтересом і обов'язком. У творчій праці, активній громадській діяльності, можна формувати ту цільну, дійсну, всебічно досконало розвинену людину [4].

Для розв'язання цього завдання важливе значення має мистецтво, в тому числі народне декоративно-прикладне, яке завдяки особливій близькості до життя надзвичайно сильно впливає на почуття людей.

Декоративне мистецтво має свою специфіку. Твори декоративно-прикладного мистецтва відображають дійсність через «видовий» образ, що дає зображення в дуже загальних формах. Незважаючи на цю обмеженість художніх засобів, усякий твір прикладного мистецтва є образом людських почуттів, бажань, прагнень, думок.

На відміну від живопису, графіки і скульптури, які відбивають дійсність через зображення конкретних предметів, явищ, подій, декоративно-прикладне мистецтво оперує головним чином утилітарними просторовими формами. В основі емоційного сприймання творів прикладного мистецтва лежать пластичні й колірні властивості форми.

Основні принципи декоративного мистецтва можна сформулювати так: єдність художньої форми і практичного призначення виробу; побудова речей відповідно до властивостей і можливостей матеріалу; зв'язок художньої форми з технологічними способами її обробки.

Єдність естетичного і утилітарного є основним принципом цього виду мистецтва. Разом з тим нерідко бувають випадки, коли та чи інша річ, яка в свій час мала певне практичне призначення, в подальшому поступово втрачала його, стаючи суто художнім твором.

Навчити студентів цілісного, емоційного й глибокого аналізу творів мистецтва не можна без виховання в них навичок художнього сприймання. Естетичне сприймання освоєння дійсності – це передусім діяльно-емоційне сприймання. Стосовно творів декоративно-прикладного мистецтва воно базується на людській здатності відтворити ціле за його частинами. При цьому емоційний вплив кожної частини має забезпечувати вплив цілого.

У моральному й естетичному вихованні в процесі оволодіння декоративно-прикладним мистецтвом вирішальною ланкою є формування в студентів здатності сприймання і уяви. Формування цих двох сторін художнього процесу має ґрунтуватися, поряд із знаннями законів і правил, на чуттєвому, емоційному фундаменті.

У студентів, які прагнуть досягти високої майстерності, процес творчої діяльності завжди збуджує позитивні емоції. Робота з цими підлітками спрямована на засвоєння виражальних засобів народного мистецтва (форм, ліній, ритмів, пропорцій, контрасту світла і тіні, гармонійного поєднання кольорів у виробах). Зустрічі з народними майстрами, екскурсії в музеї, на підприємства художньої промисловості, як показує досвід, викликають захоплення, оптимізм, прилив енергії. Прилучення до мистецтва, оволодіння майстерністю в декоративній творчості стає їхньою близькою метою, а досягнення її – органічною потребою. Задоволення цією потребою вимагає наполегливості, завзятості.

На основі емоційних процесів формуються почуття, суть яких полягає у збудженні, узагальненні й систематизації різноманітних емоцій у процесі розвитку морально-естетичних якостей людини. А процес діалектичного взаємопроникнення знань і почуттів сприяє формуванню переконань. Внаслідок цього моральні й естетичні почуття стають глибоко усвідомленими, принципово вмотивованими спонукальними силами діяльності студента.

Формування інтересу до декоративної творчості ґрунтується не лише на стійкому емоційному піднесенні, а й на усвідомленні суспільної значущості прикладної діяльності.

Навчальні та позакласні заняття декоративно-прикладним мистецтвом у тісному взаємозв’язку з вивченням основ наук спонукають студентів саме до свідомої трудової діяльності, сприяють формуванню в них таких найважливіших моральних якостей, як працелюбність і колективізм. Неабиякий виховний вплив на студентів справляє їхня безпосередня участь у виготовленні різноманітних виробів. Трудовий процес дає можливість глибше пізнати закономірність побудови форми, особливості матеріалу і кольору.

Отже, духовна діяльність студента нерозривна з діяльністю творчою. Виходити з розуміння людини як духовної істоти, означає, що ми визначаємо за нею безумовне право на духовне самостановлення, самодіяльність, тобто сприймаємо її як справжнього суб’єкта власної життєдіяльності, який несе відповідальність за її здійснення.

Список літератури

1. Антонович Є.А., Проців В.І., Свид С.П. Художні техніки в школі. – К.: ІЗМН, 1997.- 312 с.
2. Коменский Я.А., Лоок Д., Руссо Ж.- Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие / Сост. В.М. Кларин, А.Н. Джуринский. – М.: Педагогіка, 1989 – 416 с. – (Б-ка учителя).
3. Столович Л.Н. Красота. Добро. Истина: Очерк истории эстетической аксиологии. – М.: Республика, 1994. – 464 с.
4. Тищенко О.Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII – XVIII ст.): Навч. посібник. - К.: Либідь, 1992. – 192 с.: іл.. 159

Одержано 25.04.13

Ю.О. Нестеренко, студ. гр. ОА-09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Державний аудит як сучасна форма державного фінансового контролю

Сучасний рівень розвитку економічних відносин в Україні, прагнення до постійного вдосконалення процесу управління передбачають необхідність розширеного аналізу перетворень і розумінь організаційно-економічних механізмів, які використовуються державою під час здійснення своїх основних функцій. Однією із них є функція контролю, яка повинна забезпечити рівновагу та доцільність функціонування системи державного управління [3].

Перед системою державного управління постають якісно нові завдання, які суттєво впливають на процеси її функціонування та розвитку. Саме в цей період гостро відчувається необхідність у впровадженні нововведень у роботі державних контролюючих органів. Система наявного державного фінансового контролю потребувала якісно нової та дієвої форми, яка б одночасно була спроможна оцінити існуючий стан справ на об'єкті контролю, виявити недоліки в роботі, проаналізувати причини їх появи, запропонувати шляхи усунення та попередження в майбутньому. Таким напрямком став державний фінансовий аудит [2, с. 176]

Однією із сучасних форм державного фінансового контролю є аудит. Однак якщо контрольно-ревізійні перевірки в Україні проводилися давно то державний фінансовий аудит лише останні декілька років, а у міжнародній практиці державного фінансового контролю аудит почав розвиватися у провідних країнах Заходу ще півстоліття тому і сьогодні вже перетворився на одну із основних форм його проведення [6]. Багаторічний досвід міжнародної практики такої форми фінансового контролю з боку держави показав і довів, що регулярний державний аудит дозволяє здійснювати розкриття помилок у фінансових звітах, незалежно від того чи вони спричинені зловживаннями чи неналежним виконанням процедур.

Бюджетним Кодексом України визначено, що фінансовий контроль і аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів здійснюються на всіх стадіях бюджетного процесу [1].

Державний аудит – це форма державного фінансового контролю, спрямована на сприяння бюджетним установам, державним підприємствам, а також суб'єктам господарювання, які отримують державні кошти, у запобіганні фінансовим порушенням, ефективному використанні бюджетних коштів державного та комунального майна, правильності ведення бухгалтерського обліку та складання достовірної фінансової звітності [5].

На сьогодні існують такі принципи, які покладено в основу державного аудиту:

- незалежність державних аудиторів від організацій, що проходять аудит;
- широка сфера державного аудиту, тобто аудит фінансової звітності, регулярності (правомірності), чесності та діяльності;
- спроможність державних аудиторів поширювати результати своєї роботи серед громадськості та демократично обраних представників.

Система державного фінансового контролю, яка побудована в Україні, не забезпечує на належному рівні фінансово-бюджетну дисципліну як у цілому в державі, так і на регіональному рівні зокрема. Це є наслідком низки проблем, які створюють

тенденції щодо зростання кількості та обсягів основних фінансових порушень [4, с. 167].

Однією з основних причин несформованості цілісної системи можна виділити недосконале законодавство. Система державного фінансового контролю України функціонує без існування базового закону, який би встановлював основні поняття у цій сфері, чітко розподіляв би завдання, функції та повноваження між органами державної та місцевої влади, регламентував відносини між суб'єктами та об'єктами контролю, визначав відповідальність та незалежність відповідних уповноважених посадових осіб [3, с. 202].

На сьогоднішній день державний фінансовий аудит є одним із пріоритетних напрямків щодо підвищення контролю за витрачанням бюджетних коштів.

Ми погоджуємось з думкою Жураковського Т. Б., що для посилення ролі державного фінансового аудиту необхідно вирішити ряд завдань:

- прийняти Закон України «Про фінансовий контроль», в якому чітко визначити сутність контролю та аудиту зокрема;
- внести зміни до Закону України «Про аудиторську діяльність» в частині поширення норм даного закону на діяльність державних органів, що здійснюють державний фінансовий аудит з метою поєднання функцій незалежних та державних аудиторів для розширення кола користувачів;
- узгодити законодавчі акти щодо здійснення державного фінансового аудиту та гармонізувати вітчизняне законодавство з відповідними міжнародними стандартами.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 09.04.2011 року №2456-17 (зі змінами та доповненнями)
2. Державний фінансовий контроль: ревізія та аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефаник, Н. І. Рубан, В. Т. Александров. – К. : Науково-видавниче підприємство «АВТ лтд», 2004. – 420 с.
3. Жураковський Т. Б. Проблеми і стратегічні пріоритети розвитку системи державного фінансового контролю / Т. Б. Жураковський // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2. – С. 200–203.
4. Протасова К.В. Державний аудит: стан та перспективи розвитку / К.В. Протасова // Управління розвитком. – 2011. - №2(99). – С.167-169.
5. Немченко В.В. Аудит / Електронне джерело: http://pidruchniki.ws/12810419/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/
6. Гуцаленко Л.В. Державний фінансовий контроль / Електронне джерело: http://pidruchniki.ws/19240701/finansi/derzhavniy_audit_efektivnosti_diyalnosti_pidpriyemstv_organizatsiy_zakladiv

Одержано 24.12.12

УДК 338.5

І.Є. Мерещенко, ст.гр. МЕ-10-1[·]
Кіровоградський національний технічний університет

Встановлення цін на продукцію та їх вплив на формування прибутку

У статті досліджено встановлення цін на продукцію і їх вплив на формування прибутку, а також розглянуто сутність поняття ціни, її основних функцій і видів.
ціна, функції, види цін, методи встановлення цін

За ринкових умов господарювання ключовим економічним важелем, що активно впливає на розвиток суспільного виробництва та рівень життя населення, є ціна. Ціна - найважливіший економічний фактор, що характеризує діяльність підприємства і є засобом встановлення певних відносин між виробниками і покупцями, допомагають створенню певних уявлень про підприємство, що може вплинути на його подальший розвиток. Ціни визначають рентабельність і прибутковість, а отже, життєздатність підприємства; є істотним елементом, що визначає фінансову стабільність підприємства, а також сильним засобом у боротьбі з конкурентами.

Значний внесок у визначення сутності ціни, а також методів їх встановлення на продукцію, внесли такі провідні вчені-економісти як: Аранчій В.І., Чумак В.Д., Карпенко Г. В., Фаніна Г.І., Поддерьогін А.М., Кравчук О.М., Лещук В.П. та інші.

Метою статті є дослідження особливостей встановлення цін на продукцію і їх впливу на формування прибутку.

Формування ціни в ринкових умовах вимагає ознайомлення з прогнозом одержання грошової виручки для виконання зобов'язань перед державою, а головне - з питанням про додаткові гроші, необхідні для погашення кредитів і процентів за ними, оплати дивідендів власникам акцій. Крім того, виникає потреба створити необхідний оборотний капітал, видати заробітну плату, покрити накладні витрати, створити певні фонди - реновації основного капіталу, вдосконалення товару й технології його виробництва, розширення основного капіталу і резервного фонду. Це означає, що ціна визначає структуру та обсяг виробництва, рух матеріальних потоків, конкурентоспроможність підприємства, реалізовуючи маркетингову стратегію підприємства.

Ціна — це грошове вираження вартості товару, або сума грошей, за яку покупець згоден купити товар, а виробник продати цей товар. В умовах ринкової економіки ціна є одним з найважливіших показників, що істотно впливає на фінансовий стан підприємства. Від рівня цін залежать розмір прибутку підприємства, конкурентоспроможність підприємства і його продукції, а також фінансова стійкість підприємства.

Застосовувані в ринковій економіці ціни виконують три основні функції:

- обліково-вимірювальну;
- розподільчу;
- стимулюючу.

[·] Науковий керівник: доц., канд. екон. наук Іщенко Н.А.

Обліково-вимірювальна функція ціни полягає в тім, що вона є засобом обліку й вимірювання витрат суспільної праці на виробництво окремих видів продукції або надання різноманітних послуг.

Розподільча функція зводиться до того, що за допомогою цін, які відхиляються від вартості, здійснюється перерозподіл частини доходів первинних суб'єктів господарювання та населення.

Стимулююча функція ціни використовується для мотивації підвищення ефективності господарювання, забезпечення необхідної прибутковості (дохідності) кожному нормально працюючому продуценту, посереднику і безпосередньому продавцю товарів виробничого та споживчого призначення. Ціни, що діють у ринковій економіці, класифікують за певними ознаками (рис.1).

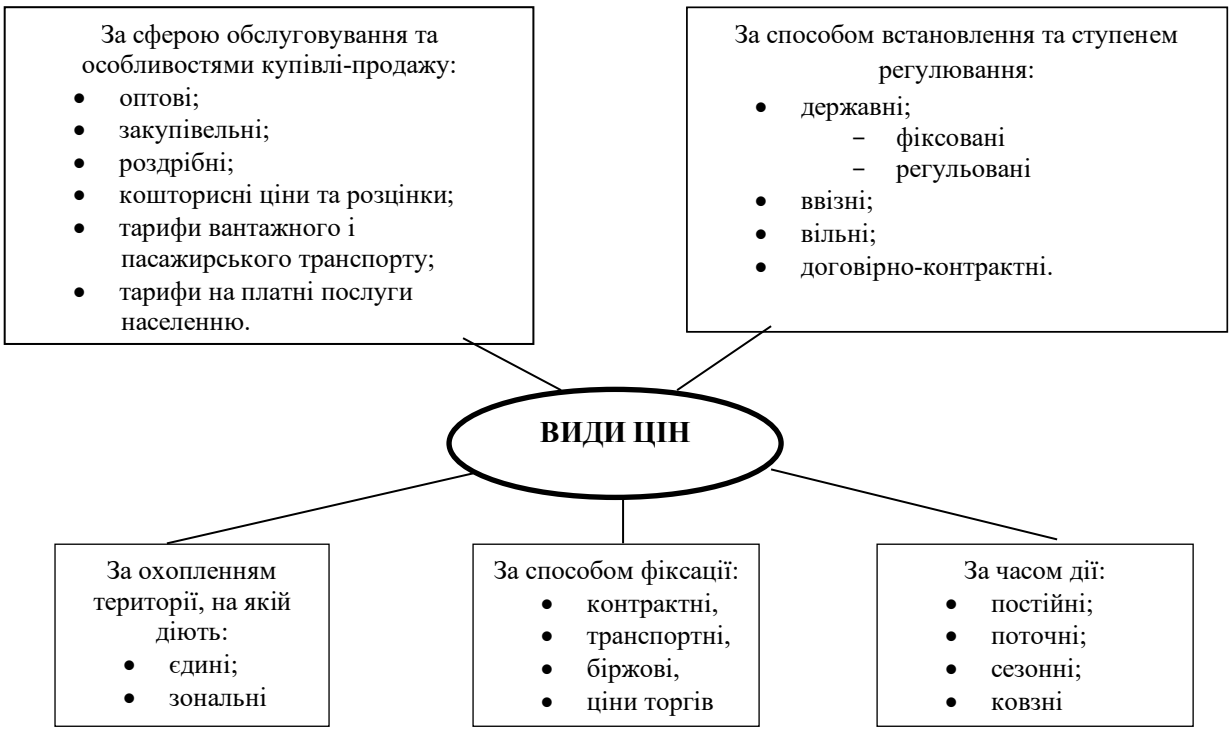

Рисунок 1 - Класифікація цін в ринковій економіці

Оптові ціни на продукцію промисловості – ціни за якими підприємства реалізують вироблену продукцію.

Закупівельні, за якими виробники сільськогосподарської продукції реалізують її промисловим підприємствам з метою подальшої переробки.

Роздрібні, за якими торговельні організації реалізують продукцію населенню, підприємствам, організаціям.

Кошторисні ціни та розцінки, за якими визначаються розрахункова вартість нового будівництва, вартість реконструкції, розширення та переоснащення будівель і споруд.

Державні ціни – ціни, що встановлюються державою і поділяються на фіксовані та регульовані.

Ввізні – ціни, що встановлюються на імпортні підакцизні товари.

Вільні – ціни, які встановлюють виробники продукції та послуг згідно з існуючим попитом і пропозицією, при цьому продавець і покупець не мають жодних взаємних зобов'язань ані до купівлі-продажу, ані після цього.

Договірно-контрактні – ціни, що встановлюються за згодою сторін, які домовляються; при цьому продавець і покупець беруть на себе певні зобов'язання.

Єдині ціни – це ціни, які встановлюють і регулюють центральні органи влади. Зональні ціни регулюють місцеві органи влади.

Постійні ціни, не змінюються протягом терміну дії контракту.

Поточні ціни, які змінюються в межах одного контракту і відображують зміни ситуацій на ринку.

Сезонні, що діють певний період. Ковзні, що встановлюються на вироби з тривалим циклом виготовлення, вони дають змогу враховувати зміни виробничих витрат за час виготовлення виробів [1, с.17].

Установлення ціни - комплексна програма, що об'єднує задачі ціноутворення, стратегії ціноутворення, вибір методу ціноутворення на практиці, використання показників еластичності попиту і пропозиції. Логічну послідовність операцій ціноутворення представлено на рисунку 2.

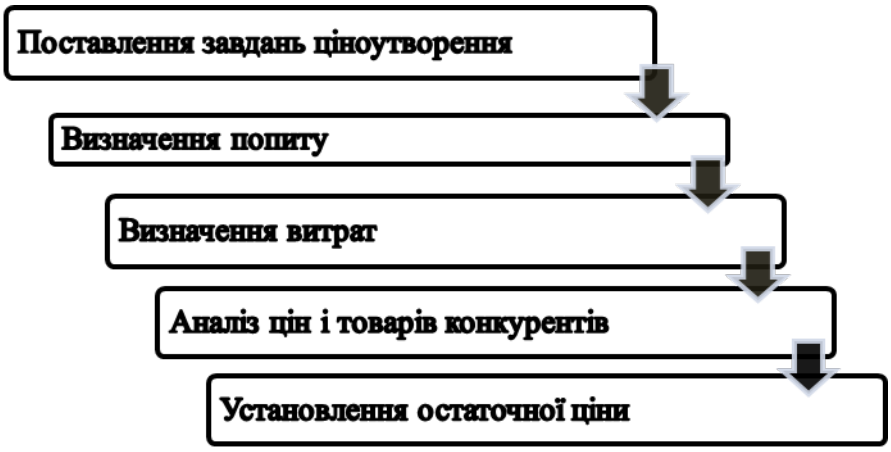

Рисунок 2 - Послідовність операцій ціноутворення

Поставлення завдань ціноутворення охоплює забезпечення виживаності підприємства, максимізацію поточної прибутковості, завоювання лідерства на ринку та за показниками якості. Визначення попиту вимагає вміння визначати цінову еластичність попиту, тобто співвідношення між зміною покупок у відсотках і зміною ціни у відсотках. Так, якщо незначне коливання ціни значно змінює обсяг покупок, то попит вважається еластичним. І навпаки, якщо навіть дуже значні зміни ціни лише не набагато змінюють обсяг покупок - попит нееластичний, тобто це можна виразити формулою:

$$\textit{Цінова еластичність попиту} = \frac{\text{зміна покупок \%}}{\text{зміна ціни\%}} \quad (1)$$

Підприємець має добре орієнтуватись у різних варіантах еластичності (нееластичному попиті; еластичному попиті, одиничній еластичності, перехресній еластичності та інших видах). Зокрема, еластичність попиту з доходів зумовлює ухвалення рішень щодо цін, оскільки зростання доходу збільшує можливість здійснення покупок. Еластичність попиту на товари першої необхідності незначна, а на предмети розкоші - досить значна [4, с.113].

Вибір методу ціноутворення на практиці має багатоваріантний характер. За ринкових умов господарювання можуть застосовуватися різноманітні методи ціноутворення. Головні з них наведено нижче:

1. Розрахунок ціни за методом «середні витрати плюс прибуток» є

найпростішим і широко застосовуваним. Згідно з ним ціна (Ц) визначається за формулою:

$$Ц = СВ + П, \quad (2)$$

де *СВ* — середні витрати (собівартість);

П — величина прибутку в ціні, яка встановлюється самим підприємством (організацією) або обмежується державою як граничний рівень рентабельності продукції (послуг) [5, с.223].

2. Розрахунок ціни на підставі цільового (фіксованого) прибутку вважається різновидом методики визначення ціни на засаді середніх витрат (собівартості). Особливість його полягає в тім, що ціну поставлено в жорстку залежність від загального розміру прибутку, який підприємство передбачає одержати від продажу певної кількості продукції.

За умови прямолінійної динаміки залежних величин ціна встановлюється з використанням формули

$$Ц = Сзм + (Спост + Пзаг) \setminus N, \quad (3)$$

де *Сзм* - змінні витрати на одиницю продукції (послуги);

Спост - постійні витрати на дану продукцію (послугу) за певний період (квартал, рік);

Пзаг - загальна сума прибутку, яку можна одержати від продажу продукції (надання послуги) за той самий період;

N – обсяг продажу продукції (наданої послуги) в натуральному вимірі [5, с.224].

3. Установлення ціни на засаді суб'єктивної цінності товару здійснюється з урахуванням потенційного (реально виявленого) попиту.

4. Метод ціноутворення «за рівнем поточних цін» («за рівнем конкуренції») полягає в тім, що ціну розглядають та встановлюють як функцію цін на аналогічну продукцію в конкурентів. Залежно від особливостей продукції й типу ринку (монополія, олігополія) цей метод ціноутворення має різні модифікації (установлення ціни на рівні поточної ринкової ціни або трохи нижче за неї; установлення ціни на конкретний виріб з урахуванням цін на аналогічну продукцію та співвідношення параметрів цих виробів).

5. Установлення ціни на підставі результатів закритих торгів є різновидом методу «за рівнем поточних цін» і застосовується з метою одержання замовлення на виготовлення певної продукції (торг за вигідний контракт).

6. Метод ціноутворення «за рівнем попиту» передбачає встановлення ціни за допомогою пробного продажу товару в різних сегментах ринку. При цьому враховуються умови продажу, кон'юнктура ринку, супутні послуги. За використання цього методу в різних місцях (сегментах) ринку на ті самі товари ціни можуть бути різними.

7. Метод установлення ціни за місцем походження товару полягає в тім, що товар передається транспортній організації за умови «франко-вагон»; після цього всі права на товар і відповідальність за нього переходять до покупця (замовника).

8. Метод установлення єдиної ціни із включенням у неї витрат на доставку означає відповідні дії підприємства (організації) для включення в ціну фіксованої суми транспортних витрат незалежно від віддаленості покупця (клієнта).

9. Застосування методу встановлення зональних цін полягає в тім, що підприємство (фірма) виокремлює кілька зон, у межах яких встановлюються єдині ціни залежно від рівня транспортних витрат.

10. Метод установлення ціни стосовно базисного пункту характеризується тим, що продавець (фірма) вибирає конкретний район (місто, область) за базисний і збирає з

усіх замовників (клієнтів) транспортні витрати в сумі, що дорівнює вартості поставки з цього району (міста, області) незалежно від того, звідки насправді здійснюється відвантаження товару.

11. Метод встановлення цін із прийняттям на себе витрат на поставку означає, що підприємство (організація) частково чи повністю бере на себе фактичні витрати на доставку товару з метою стимулювання надходження замовлень від покупців (клієнтів).

12. За встановлення цін зі знижками підприємство-продавець змінює свою вихідну ціну та встановлює певну знижку з неї, ураховуючи дострокову оплату рахунків, закупівлю великого обсягу продукції або позасезонну її закупівлю тощо. Це дає змогу підприємству підтримувати більш стабільний рівень виробництва протягом року [7, с.53].

Вибір методу ціноутворення та встановлення відповідно до нього певного рівня ціни є початковим етапом розробки цінової стратегії і тактики підприємства (організації). Надалі ціни постійно коригуються (регулюються) підприємством (організацією) і державою, згідно з мінливою кон'юнктурою ринку та необхідними уточненнями заздалегідь розробленої стратегії ціноутворення стосовно різних видів продукції.

Не викликає сумніву, що ціна справляє прямий вплив на основні результати діяльності підприємства - прибуток й обсяг продажу. Причому відомо, що часто вплив ціни на прибуток значно більший, ніж інших чинників (обсягу продажу, рівня витрат тощо). В будь-якому разі зміна ціни прямо й одночасно впливає на прибуток і збут. Залежно від ситуації, ці показники можуть змінюватися в одному напрямі чи в протилежних.

Стосовно рівня ціни на продукцію в процесі обґрунтування величини прибутку підприємства необхідно мати також на увазі, що при незмінному рівні ціни на продукцію навіть саме незначне зниження або зростання рівня витрат призводить відповідно до збільшення або зменшення величини прибутку. Певною мірою від величини витрат та рівня ціни на продукцію залежать обсяги її реалізації на ринку. Ефективність цінової діяльності може бути оцінена за допомогою різноманітних показників, основними з яких є фінансові [6, с.150].

При оцінюванні використання прибутку у ціновій діяльності підприємства варто враховувати певні особливості:

- прибуток є однією з основних складових частин ціни (при формуванні ціни враховується прогнозна величина прибутку);
- прибуток є результатом реалізації продукції за визначеною ціною;
- величина прибутку залежить від рівня якості продукції та її дефіцитності на ринку, що відображається в конкурентоспроможності продукції;
- прибуток визначає позицію підприємства на ринку;
- прибуток є показником ефективності;
- прибуток є одним з головних критеріїв оптимізації економічних процесів.

Для визначення впливу ціни на прибуток необхідно враховувати, що незначна зміна ціни робить значний і часом негайний ефект на рівень прибутку. Прибуток може збільшуватися як при високих цінах, так і при низьких.

Прибуток може збільшуватися зі збільшенням ціни у випадках:

1) первісна ціна на товар була занижена, а покупці можуть заплатити більше;

2) виробничі потужності обмежені, але фірма має у своєму розпорядженні великий портфель замовлень;

3) ринок нееластичний;

4) вищі ціни роблять товар більш привабливим для покупців;

5) відбувається швидке розширення місткості ринку.

Прибуток знижується зі збільшенням ціни у випадках:

1) сигнал конкурентів до збільшення ціни в галузі приводить до короткочасного зниження прибутку;

2) збільшення ціни не компенсує збільшення витрат (інфляція);

3) первісні ціни були правильними, тому що ринок був еластичним (продажі зменшувалися швидше, ніж збільшувався прибуток від реалізації одиниці товару).

Прибуток збільшується зі зменшенням ціни у випадках:

1) більш низькі ціни ведуть до розширення місткості ринку швидше, ніж знижується прибуток на одиницю продукції (еластичний ринок).

2) первісна ціна була завищена;

3) витрати виробництва на одиницю продукції знижуються швидше, ніж надходження від реалізації;

4) більш низькі ціни створюють передумови до виходу на нові ринки;

5) відхід з ринку ряду конкурентів.

Прибуток знижується зі зменшенням ціни у випадках:

1) відповідне зниження ціни конкурентами і відсутність нових покупців;

2) первісні ціни були правильними, а після зниження ціни продажі не збільшилися (нееластичний ринок);

3) відхід з ринку (ліквідація);

4) ціни були знижені винятково для збільшення частки фірми на ринку;

5) ціни були знижені для запобігання виходу на ринок нових конкурентів [3, с.102].

Крім того, на величину прибутку впливає заниження або завищення цін. При завищені цін на прибуток, спостерігаються такі результати:

1) реакція ринку негайна і негативна;

2) фактичні продажі нижче від очікуваного рівня (виникає необхідність зниження ціни);

3) у випадку зниження ціни до розумного рівня покупці відновлюють покупки;

4) збиток від завищення ціни короткочасний.

При впливі занижених цін на прибуток спостерігається:

1) відсутність спонукальних мотивів підвищити ціну;

2) занижені ціни маскуються інформацією про результати продажів (великий обсяг продажів найчастіше зв'язаний з гарною рекламою, збутовою політикою фірми, загальною економічною ситуацією);

3) ускладнено підвищення цін через вплив на споживача;

4) нанесений збиток неможливо компенсувати;

5) завдають шкоди в довгостроковому періоді (ціни доводиться піднімати поступово протягом тривалого періоду) [2, с. 61].

Таким чином, прибуток є однією з основних складових частин ціни. Ціна продукції (товарів, робіт, послуг) має забезпечувати отримання прибутку, достатнього для нормального функціонування та розвитку підприємства, а також повинна стимулювати споживачів до отримання прибутку.

Список літератури

1. Аранчій В.І. Фінансова діяльність підприємства: [навч. посіб.] / В.І.Аранчій , В.Д. Чумак. – К.:ВД «Професіонал», 2004. – 240с.
2. Карпенко Г.В. Шляхи вдосконалення фінансового стану підприємства / Г.В. Карпенко // Економіка та держава. – 2008. - №12. – С. 61-62.
3. Корінєв В.Л. Обгрунтування прибутку підприємства з урахуванням рівня ціни на продукцію / В.Л. Корінєв // Актуальні проблеми економіки. – 2005. - №3. – С. 97-103.

4. Кравчук О.М. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва. [навч. посіб.] / О.М. Кравчук, В.П. Лещук. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 504с.
5. Фінанси підприємств: підруч. / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460с.
6. Фаніна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [2- ге вид., перероб. та допов.] / Г.І.Фаніна. –К : Центр учбової літератури, 2009.-320 с.
7. Шкварчук Л.О. Ціни і ціноутворення: [навч. посіб.] / Л.О. Шкварчук .– К.: Кондор, 2003. – 214с.

Одержано 26.12.12

УДК 338.515

І.Ю. Марфенко, ст.гр. МЕ-10-1•
Кіровоградський національний технічний університет

Оптимізація використання чистого прибутку підприємства

У статті охарактеризовано етапи розподілу та використання прибутку підприємства. Розглянуто основні напрямки удосконалення механізму розподілу прибутку на підприємстві.
управління прибутком, фінансові ресурси, чистий прибуток, система управління підприємством

У процесі фінансово-економічного аналізу роботи підприємства постійно вирішуються завдання, пов'язані з пошуком резервів зниження витрат й збільшенням на цій основі обсягів виробництва та кінцевого результату - чистого прибутку. Пошук шляхів щодо ефективного аналізу прибутку підприємств торгівлі та його планування в подальшому процесі фінансово-господарської діяльності підприємства постає актуальною проблемою в умовах ринкової економіки. В сучасних умовах господарювання необхідно приділяти особливу увагу такому виду прибутку як «чистий прибуток», який є основним кінцевим показником діяльності підприємства.

Питанням сутності чистого прибутку, його аналізу та управління з різним ступенем висвітлення займалися багато економістів - теоретиків та практиків, серед яких доцільно виділити наступних: А. М. Поддєрьогін, С. Д. Дзюбик, Л. О. Коваленко, Т. Кучеренко, А. Рязанцева, І.А. Бланк, І.К. Балабанов, Л.В. Бадалов, Б.В. Данилишин,М.К. Коробов, Л.А. Лігоненко, та інші.

Мета статті - обгрунтувати сутність та значення прибутку від фінансово-господарської діяльності підприємства, а також визначити наявні інструменти оптимізації використання прибутку, які відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств.

Прибуток виступає основною метою підприємницької діяльності, тому визначення суті прибутку та механізму вдосконалення його формування та використання є необхідною передумовою розвитку економіки країни. Зростання динамічності економічних відносин і глибинна трансформація їх внутрішньої природи, підвищення ролі інноваційного чинника у забезпеченні конкурентоспроможності та довгострокової результативності діяльності підприємства визначають необхідність переосмислення

• Науковий керівник доц., канд. екон. наук Іщенко Н.А.

аналітичного інструментарію управління результативністю діяльності сучасного підприємства [1].

Прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Уся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб досягти певного результату при мінімальних ресурсних витратах .

В умовах світової фінансової кризи та негативних реалій української економіки відбулося формування деструктивних змін у більшості галузях національного господарства та зниження прибутковості діяльності суб'єктів господарювання.

Вади системи управління, що базувалися лише на поточних цілях досягнення максимального кінцевого результату в короткотерміновому періоді, відсутність елементів стратегічного управління, зокрема при розподілі прибутку, відсутність планування та системи прогнозування на вітчизняних підприємствах, а також нехтування недопустимо низьких показників абсолютною платоспроможності та високими фінансовими ризиками діяльності, виступили основним каталізатором збиткової діяльності значної частини вітчизняних підприємств.

Головна вимога сьогодні до системи розподілу прибутку, що залишається на підприємстві, полягає в тім, що вона повинна забезпечити фінансовими ресурсами потреби розширеного відтворення на основі встановлення оптимального співвідношення між засобами, які скеровують на споживання і нагромадження [4].

Прибуток розподіляється між державою, власниками підприємства і підприємством. Взаємини між державою і підприємством із приводу прибутку будуються на основі оподаткування прибутку. На підприємстві розподілу підлягає прибуток після сплати податків і виплати дивідендів. З нього також можуть виплачуватися податки в місцеві бюджети. Деякі аспекти розподільного процесу фіксуються в статуті підприємства. Відповідно до статуту чи рішення розпорядницького органа на підприємстві створюються фонди:

– нагромадження – використовується на науково-дослідні роботи, проектні, конструкторські, розробку й освоєння нових видів продукції, технічне переозброєння і реконструкція діючого виробництва, на погашення довгострокових позичок і сплати відсотків і податків по них, фінансування приросту оборотних коштів;

– споживання – використовується на соціальний розвиток і соціальні потреби, за рахунок його фінансуються витрати по експлуатації об'єктів соціально-побутового призначення, що знаходяться на балансі господарюючого суб'єкта, будівництво об'єктів невиробничого призначення; проведення оздоровчих і культурно-масових заходів;

– резервних фондів – він забезпечує резервний капітал.

Під час розподілу прибутку важливим є оптимальне поєднання таких завдань його ефективного використання: здійснення розподілу прибутку відповідно до стратегії розвитку підприємства; підвищення рівня добробуту власників підприємства, шляхом реалізації дивідендної політики; забезпечення приросту ринкової вартості суб'єкта господарювання у коротко- та довготерміновій перспективах; підвищення інвестиційної привабливості підприємства; забезпечення ефективного впливу на трудову активність працівників, яка здійснюється шляхом участі працівників у розподілі прибутку; реалізація соціального розвитку підприємства; поповнення фінансових ресурсів підприємства; розвиток матеріально-технічної бази внаслідок капіталізованої частини прибутку; підвищення рівня платоспроможності підприємства за рахунок скерування капіталізованого прибутку в обіговий капітал; зменшення ризиків діяльності внаслідок формування та поповнення резервного фонду, фонду резерву виплат дивідендів, інших фондів спеціального призначення[3].

Управління розподілом та використанням прибутку підприємства доцільно здійснювати поетапно:

● *Перший етап* – формування інформаційної бази для аналізу ефективності використання підприємства.

● *Другий етап* – визначення об'єктивної оцінки позицій на основі оцінок всіх заключних позицій використання прибутку підприємства.

● *Третій етап* – дослідження внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на ефективність використання прибутку підприємства.

● *Четвертий етап* – це визначення напрямів розподілу прибутку у поточному період з урахуванням стратегічних і тактичних цілей підприємства.

● *П'ятий етап* – розроблення системи управлінських рішень зі забезпечення повного та ефективного використання розподіленого прибутку.

● *Шостий етап* – забезпечення контролю за виконанням управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку підприємства.

● *Сьомий етап* – коригування окремих управлінських рішень за результатами здійсненного контролю та з урахуванням стратегії розвитку підприємства.

Таким чином, основними шляхами покращення цільової структури використання прибутку підприємства є [5]:

● визначення пріоритетного напрямку використання прибутку – капіталізації коштів, що спричинить до подальшого розвитку підприємства та покращення фінансових результатів від діяльності підприємства;

● оптимізація величини коштів, спрямованих на фонд споживання, зокрема грошових коштів, спрямованих на матеріальне заохочення працівників, що сприятиме підвищенню продуктивності праці та як наслідок розміру прибутку у майбутніх періодах, а також соціального розвитку підприємства;

● розрахунок оптимальної величини резервного фонду та скерування коштів на забезпечення його збільшення;

● оптимізація коштів, що спрямовуються в інші цільові фонди та з іншою метою;

● забезпечення умов діяльності підприємства, за яких прибуток, який підлягає розподілу підприємства, не буде використовуватися для сплати підприємством штрафних санкцій;

● складання детального плану використання та розподілу прибутку підприємства з визначеними датами та конкретним кошторисом;

● проведення чіткого контролю за виконанням поставлених завдань у плані використання та розподілу прибутку;

● виконання економічної роботи щодо аналізу динаміки та чинників отриманих прибутків у базовому періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку, а також планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди.

Забезпечуючи виробничі, матеріальні і соціальні потреби за рахунок чистого прибутку, підприємство повинне прямувати до встановлення оптимального співвідношення між накопиченням і споживанням з тим, щоб враховувати умови ринкової кон'юнктури і, разом з тим, стимулювати і заохочувати результати праці робітників підприємства.

Оптимізація розподілу прибутку на підприємстві дає позитивні результати розвитку всієї інфраструктури підприємства в цілому. Основні напрямки вдосконалення механізму розподілу прибутку на підприємстві повинні бути спрямовані на:

– оптимізацію системи оподаткування прибутку;

– розробку такої системи ставок і пільг податку на прибуток, що буде стимулювати використання чистого прибутку підприємства, насамперед, на розвиток і удосконалювання власної виробничої бази;

– викоріння непродуктивних витрат і втрат;

– розробку і реалізацію низки заходів, спрямованих на подолання кризи неплатежів з метою поступового зниження сум пені і штрафів, що сплачуються в бюджет і позабюджетні фонди;

– оптимізацію розподілу чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, на фонди споживання і фонди нагромадження.

Таким чином, оптимізацію розподілу прибутку як інструменту регулювання економічного розвитку підприємства необхідно здійснювати відповідно до спеціально розробленої політики, формування якої є складною економічною задачею. Ця політика повинна відображати основні вимоги загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечувати підвищення його ринкової ціни, формувати необхідні обсяги інвестиційних ресурсів, забезпечувати матеріальні інтереси власників та працівників. При цьому у процесі формування політики розподілу прибутку необхідно враховувати дві протилежні мотивації власників підприємства – отримання високих поточних доходів або значне збільшення їх розмірів у перспективному періоді.

Список літератури

1. Ванькович Д.В. Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємства / Д.В. Ванькович // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 112.
2. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент: [Навч. посіб.] / Л.О.Коваленко – 2010.– 244 с.
3. Колесніченко А.Ю. Розподіл прибутку підприємства в процесі розвитку ринкової економіки України / А.Ю. Колесніченко // Вісник Львівської комерційної академії . за ред. Г.І. Башнянин, Ю.А. Дайновський та ін. – Львів: Вид-во “ЛКА”, 2010. – Вип. 24. – 44 с.
4. Пошуків В. Фінансові проблеми стабілізації української економіки / В. Пошуків // Економіка України. – 2009. – № 1. – С. 7-10.
5. Рєзников Л. Фінансовий стан і фінансова політика виробничих підприємств / Л. Рєзников // Економіка України. – 2009. – № 7. – С. 11-14.
6. Фінанси підприємств: підруч. / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 480с.

Одержано 26.12.12

УДК 336.717

І.І Лончинська, студ. гр. МЕ 10-1[·]
Кіровоградський національний технічний університет

Вексельна форма розрахунків та її використання на підприємствах

У статті досліджено правове регулювання вексельного обігу в Україні. Охарактерезовано вексельну діяльність суб′єктів підприємництва.
вексель, вексельні форми розрахунків , вексельний обіг , фінансовий ринок

Жоден з інструментів сучасного фінансового ринку, крім, природно, самих грошей, у всіх численних проявах їх економічних функцій, не може зрівнятися за своєю історією і значенням із векселем. Власне, розвиток вексельного обігу певною мірою обумовив перетворення всіх грошових розрахунків у безготівкову форму. Роль і значення векселя завжди підтримувалися вексельним правом і забезпечувалися державою. Векселі активно використовувалися і використовуються у міжнародних і внутрішніх розрахунках країн з розвиненою економікою.

Значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ визначення сутності вексельної форми розрахунків та їх використання на підприємствах, внесли вчені-економісти: Бенвенутті Стракка , Сигізмондо Скаччіа , Рафаеля де Туррі , К. Грюнхут , А. Ф. Федоров, В. А. Селіванкін , Б. Ф. Мовчановський , П. П. Цитович , І. Г. Табашников , Н. Й. Галушка, Н. С. Дубенко, О. М. Євремов, А. С. Ємельсон, В. Звєрєва, Н. А. Крутицького, О. В. Міняйло, А. М. Мороз, М. В. Ніконова, Л. А. Новосьолова, А. І. Савлук, Н. Скочило, М. Ф. Пуховкіна, Н. Н. Фищенко та інші.

Метою статті є дослідження особливостей використання вексельної форми розрахунків на підприємствах.

Вексельна форма розрахунків — це розрахунки між постачальником (отримувачем коштів) і покупцем (платником коштів) з відстрочкою платежу, які оформлюються векселем.

Вексель — це письмове безумовне зобов'язання, боргова розписка стандартної форми, що дає право її власнику вимагати сплати визначеної у векселі суми від особи, яка видала вексель, у відповідний строк і у відповідному місці [7].

Для ефективного використання векселя в економіці, перш за все, необхідно мати уявлення про його правову природу і умови обігу. Правовою основою вексельного обігу в Україні є законодавчі, нормативні акти, розроблені згідно з положенням Єдиного вексельного закону, ухваленого Женевською вексельною конвенцією 1930 року. Першим реальним кроком на шляху відродження векселя в Україні була ухвала 18 червня 1991 р. Верховною Радою України Закону «Про цінні папери та фондову біржу». У 1992 році Верховна Рада України ухвалила Постанову «Про застосування векселів в господарчому обороті України». Застосування цих двох нормативних актів значно розширило можливості правового регулювання вексельного обігу. Поряд зі створенням нормативної бази, що регулює вексельний обіг, видаються нормативні акти, спрямовані на розвиток цієї форми розрахунків. Дальшим кроком щодо

[·] Науковий керівник: доц., канд. екон. наук Іщенко Н.А.

впровадження векселя як інструмента фінансово-господарської діяльності підприємства став Указ Президента України "Про випуск та обіг векселів для покриття взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності" від 14.09.94 р. Цим Указом було запроваджено в господарську діяльність підприємства простий товарний вексель. Його можна було застосовувати як засіб оформлення взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності. З метою розширення сфери обігу векселів 26 липня 1995 року був виданий Указ Президента України «Про розширення сфери обігу векселів», який передбачав скасування обмежень стосовно розміру суми зобов'язань на один вексель. Розмір зобов'язань встановлювався за згодою суб'єктів підприємницької діяльності [1]. Отже, в Україні вже закладено законодавчі основи застосування векселів у розрахунках між постачальниками та покупцями. За своєю суттю вексель є абстрактним борговим зобов'язанням. Його абстрактність полягає в тім, що він не обумовлений попереднім виконанням будь-яких договірних зобов'язань.

Цивільне законодавство, як відомо, відносить вексель до категорії цінних паперів, які є предметом діяльності учасників цивільних правовідносин. Згідно з Законом України «Про цінні папери і фондовий ринок» (ст. 21), векселем є цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю) [3].

Відповідно до закону виділяють два види векселів:

а) переказний (тратта);

б) простий.

Вексель виписується векселедавцем (імпортером) в іноземній валюті першої категорії (як правило, у валюті контракту), на суму ввізного мита з відстроченням платежу не більш як на 30 календарних днів з дня оформлення ввізної вантажної митної декларації. Базою для визначення розміру зобов'язання є митна вартість, вказана у вантажній митній декларації. Векселедержателем при ввезенні майна виступає митний орган, у якому проводиться оформлення. Вексель не підлягає передачі шляхом індосаменту. З оформленого векселя векселедержатель виготовляє дві копії, одну - для державної податкової адміністрації, іншу - для власного обліку. Сума платежу за векселем обов'язково заповнюється цифрами та словами, а сам вексель скріплюється підписом і печаткою векселедавця. У день митного оформлення майна векселедавець подає вексель та його копії векселедержателю для обліку . На звороті векселя та його копій інспектор відділу платежів ставить напис "Взято на облік" із зазначенням дати взяття на облік і облікового номера, які скріплюються його підписом і печаткою. До облікового номера через дефіс додається літера "Ф" (у разі видачі векселя під час ввезення в Україну майна до статутного фонду підприємства з іноземною інвестицією) або літера "К" (у разі видачі векселя під час ввезення в Україну майна на підставі договору (контракту) з іноземним інвестором про спільну інвестиційну діяльність) .

З метою погашення векселя векселедавець звертається у письмовій формі до державної податкової адміністрації з проханням зробити відповідну відмітку на його копії векселя. До заяви додаються:

а) копія векселя;

б) копія ввізної вантажної митної декларації на майно;

в)документи про зарахування майна на баланс підприємства з іноземними інвестиціями або окремий баланс сторін, що провадять спільну інвестиційну діяльність на підставі укладеного договору (контракту). У разі потреби державна податкова адміністрація має право перевірити на місці фактичну наявність майна у векселедавця;

г) документи про державну реєстрацію іноземної інвестиції.

Після встановлення факту зарахування майна на баланс державна податкова адміністрація на звороті копії векселя, що належить векселедавцю, робить напис

"Зараховано на баланс" із зазначенням дати виконання, який скріплюється підписом начальника (заступника начальника) та печаткою державної податкової адміністрації. Зазначену копію векселя векселедавець подає векселедержателю, який здійснює погашення векселя шляхом проставлення на лицьовому боці векселя напису "Погашено" і дати, які скріплюються підписом начальника (заступника начальника) та печаткою митного органу .

Використання векселів на сучасному етапі соціально-економічного розвитку українських підприємств ще й досі не набуло значного поширення, про що свідчать такі дані: питома вага дебіторської та кредиторської заборгованості за векселями в загальній структурі заборгованості підприємств України є незначною і складала 4,2 та 7,7% у 2011р. у тому числі простроченої – 0,6 та 1,9% дебіторської та кредиторської заборгованості відповідно, у той час як питома вага простроченої заборгованості за товари, роботи, послуги, яка не оформлена векселями становить 55,3 та 56,4%, що значно вище, ніж за векселями. [6].

Отже, можна зробити висновок про необхідність проведення в Україні комплексної реформи вексельного законодавства, метою якої має стати захист прав векселедержателя, та підвищення відповідальності векселедавця, і яка повинна включати , насамперед:

а) запровадження процедури державної реєстрації певних категорій векселів;

б)впровадити процедуру встановлення кредитних рейтингів пропонованих випусків векселів;

в) впровадити вторинний ринок векселів;

г) реламентувати умови та розміри оподаткованих операцій з векселями.

Без здійснення вище вказаних заходів справне функціонування вексельної форми обігу в Україні, зокрема на українських підприємствах, вбачається досить проблематичним, а існуючі прогалини в законодавстві можуть призвести до значних зловживань, що у свою чергу, підірве довіру до векселя як цінного паперу.

Список літератури

1. Галушка Н. Й. Проблеми становлення вексельного ринку в Україні в умовах загострення фінансової кризи / Н. Й. Галушка // Економічний простір. — 2009. — № 22/1. – С.138-146.
2. Ємельсон А. С. Шляхи удосконалення правового регулювання обігу векселів у сфері господарювання / А. С. Ємельсон, С. М. Грудницька // Вісник Донецького національного університет. — 2009. — № 1. – С.469—477.
3. Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 31.- 268 с.
4. Мороз Ю.М.“Вексельное дело” / Ю.М. Мороз. – Київ, “Наукова думка”, “Лад”, — 2005. – 415 с.
5. Скочило Н. Вексельний обіг в Україні: проблеми становлення і розвитку / Н. Скочило // Українська наука: минуле сучасне, майбутнє. — 2008. — № 13. – С. 113-116.
6. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: //www.ukrstat.gov.ua.
7. Фінанси підприємств: [підручник] / Кер.кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. - 7-ме вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2008. – 552с.

Одержано 26.12.12.

УДК 657

О.С. Пухальська, студ. гр. ОА-12 М
Кіровоградський національний технічний університет

Теоретичні засади аудиту фінансових результатів підприємства

У статті розглянуто теоретичні засади аудиту фінансових результатів діяльності підприємства. Наведено економічне визначення поняття «фінансовий результат»; представлено мету, завдання та основні етапи аудиту фінансових результатів.
аудит, фінансовий результат, мета аудиту, завдання аудиту, доходи і витрати, діяльність підприємств

Оскільки метою діяльності кожного господарюючого суб'єкта є одержання та максимізація прибутку, то необхідно більш ретельно та кваліфіковано підходити до формування його складників – доходів та витрат, детально вивчаючи та аналізуючи фактори, під впливом яких формується фінансовий результат, досліджувати динаміку, тенденції, та виявляти резерви, що впливають на ефективність діяльності підприємства.

Важливість цих процесів викликає необхідність вивчення організації та методики аудиту фінансових результатів діяльності з метою обґрунтування чинників, що впливають на їх рівень. Не менш важливим є кількісна та якісна оцінка наслідків впливу складових, що визначають фінансовий результат діяльності, на прогнозовані тенденції розвитку підприємств у перспективі. Все це свідчить, що дослідження організації і методики аудиту фінансових результатів діяльності підприємств є надзвичайно актуальним.

Великий внесок у розвиток теоретичних, методичних і прикладних питань обліку і аудиту фінансових результатів зробили вітчизняні вчені М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, Г.М. Давидов, Н.І. Дорош, І.К. Дрозд, А.Г. Загородній, Ю.А. Кузьмінський, М.В. Кужельний, Л.В. Нападовська, О.А. Петрик, О.Ю. Редько, В.С. Рудницький, В.В. Сопко, Б.В. Усач, В.Г. Швець, В.О. Шевчук, а також російські вчені В.Д. Андрєєв, В.В. Бурцев, Т.В. Губкевич, А.Д. Ларіонов, Я.В. Соколов, В.П. Суйц, А.Д. Шеремет та ін.

Питання сутності фінансових результатів, обґрунтування їх класифікаційних ознак, методики формування, порядку здійснення контрольних і аналітичних процедур розглянуто у дисертаційних дослідженнях О.В. Гаращенко, С.О. Кучеркової, Л.І. Лежненко, Н.О. Лоханової, Г.Б. Назарової, Н.В. Прохар, Д.Є. Свідерського, О.В. Шелковникової, Н.В. Уткіної, Г.В. Шурупова й інших.

Водночас окремі питання аудиту фінансових результатів, на формування яких суттєвим чином впливають галузеві особливості, залишаються невирішеними і потребують детального дослідження з метою розробки рекомендацій для практичної діяльності підприємств.

Метою даної статті є дослідження теоретичних засад аудиту фінансових результатів діяльності підприємства.

Фінансовий результат – це прибуток (збиток) підприємства, отриманий протягом певного періоду. Аналіз поняття «фінансовий результат», на думку Я.В. Соколова, привів до трьох його можливих трактувань.

Перше визначення таке: фінансовий результат (прибуток) є приріст протягом звітного періоду капіталу (засобів, вкладених власниками) фірми (підприємства). (Відповідно збиток визначається як його зменшення) .

Друге визначення (бухгалтерське трактування) – фінансовий результат (прибуток) є різниця між доходами і витратами фірми (підприємства). Ця різниця може

бути позитивною, тоді йдеться про прибуток, або негативною, тоді її класифікують як збиток. Таким чином, збиток можна розглядати як прибуток з негативним знаком.

Третє визначення – фінансовий результат (прибуток) є збільшення протягом звітного періоду оцінки активу за рахунок зміни прибутковості.

Економічне визначення фінансового результату (прибутку або збитку) полягає в тому, що це результат використання капіталу за певний проміжок часу.

Від належної організації обліку фінансових результатів залежать рівень економічного управління підприємством, ступінь впливу результатів діяльності окремих підрозділів на підвищення ефективності виробництва, обґрунтованість планування якісних та кількісних показників й оптимальне ціноутворення. Важливого значення набувають дані бухгалтерського обліку і звітності, які надають інформацію про фінансові результати підприємства, що використовується не тільки для внутрішнього управління, але й зовнішніми споживачами. Так фактичні і потенціальні інвестори ретельно вивчають баланс та звітність про фінансові результати діяльності підприємства, що дозволяє їм обмірковувати вигідність вкладання своїх капіталів в нього. Рівень майбутніх дивідендів залежить від того наскільки достовірно сформовано у звітності на підставі облікових даних фінансовий результат. Перевірити та підтвердити реальність фінансового результату як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів дозволяє аудит.

Аудит допомагає встановити правильність формування доходів та витрат, належність документального оформлення операцій, що пов’язані із отриманням прибутку або збитку, повноту та достовірність відображення інформації про фінансові результати у звітності, що дає змогу як самому підприємству, так і можливим інвесторам визначити реальний фінансовий стан. Завдяки аудиту доходів та витрат виявляються невідображені доходи, невикористані резерви, непродуктивні витрати і втрати [1, с. 250].

Метою аудиту фінансових результатів є встановлення об’єктивної істини щодо достовірності, об’єктивності, правдивості й законності відображення в бухгалтерському обліку й фінансовій звітності фінансових результатів і донесення цієї істини через аудиторський висновок до користувачів інформації. Для досягнення цієї мети необхідно:

- перевірити, чи відповідають показники за доходами і витратами Звіту про фінансові результати в усіх суттєвих аспектах нормативним документам, які регламентують порядок його підготовки;
- перевірити достовірність показника прибутковості акцій;
- провести зіставлення показників за доходами і витратами з відповідними показниками минулого року, з плановими завданнями;
- підтвердити або спростувати інформацію про фінансові результати діяльності, відображені у Звіту про фінансові результати, аудиторським висновком.

Предметом аудиту операцій з обліку результатів діяльності є господарські процеси та операції, пов’язані з визначенням фінансових результатів за видами діяльності, а також відносини, що виникають при цьому всередині підприємства і за його межами.

Джерелами інформації для аудиту результатів діяльності можуть бути:

- наказ про облікову політику підприємства;
- первинні документи з обліку доходів, витрат і результатів діяльності (рахунки-фактури, договори купівлі-продажу, міни, дарування, товарно-транспортні накладні, платіжні документи, специфікації, акти переоцінки, довідки (розрахунки) тощо);

- облікові регістри, що використовуються для відображення господарських операцій з обліку доходів, витрат та результатів діяльності;
- акти та довідки попередніх перевірок, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати контролю;
- звітність: баланс (форма 1), звіт про фінансові результати (форма 2), звіт про власний капітал (форма 4), примітки (форма 5) [1, с. 251].

Із метою перевірки достовірності відображеної в обліку на рахунках доходів, витрат і фінансових результатів інформації аудитор повинен вивчити:

- елементи облікової політики суб'єкта господарювання з питань доходів, витрат і фінансових результатів;
- достовірності операцій з обліку доходів, витрат і фінансових результатів;
- записи в первинних документах, регістрах обліку і звітності за доходами, витратами і фінансовими результатами;
- інформацію про доходи, витрати і фінансові результати, що знайшла відображення в попередніх перевірках.

У процесі вивчення операцій з обліку доходів і фінансових результатів з'ясовуються:

- облікова політика щодо обліку доходів, витрат і фінансових результатів діяльності;
- умови визначення доходів, витрат і результатів від звичайної діяльності;
- визначається чи ведеться окремий облік доходів, витрат і фінансових результатів, отриманих від здійснення різних видів діяльності;
- уточнюється, чи відбувались зміни облікової політики;
- методика формування чистого прибутку підприємства та його розподіл;
- наявність необхідних пояснень у примітках до звітності.

Якісна фінансова інформація зменшує інформаційний ризик споживачів фінансових звітів. Недоброякісна, тобто викривлена інформація з фінансових результатів, яка узагальнюється, спотворює макроекономічні показники та призводить до прийняття неадекватних управлінських рішень на загальнодержавному рівні.

При перевірці правильності відображення доходів, витрат і фінансових результатів аудитору необхідно впевнитися, що при складанні Звіту про фінансові результати підприємство виконало основні вимоги до річних звітів.

Для встановлення достовірності прибутку (збитку) від реалізації проводиться перевірка правильності обліку відвантаження та реалізації продукції, товарів, витрат пов'язаних зі збутом продукції.

Особливу увагу аудитор концентрує на перевірці наявності необхідних дозволів на здійснення операцій з продажу, а також перевірці правильності відображення всіх реально здійснених операцій з продажу на рахунках бухгалтерського обліку.

При перевірці операцій з обліку доходів, витрат і результатів від надзвичайних операцій аудитору необхідно встанови правильність оформлення документів по списанню некомпенсованих втрат зі стихійного лиха, а також в результаті пожеж, аварій, інших надзвичайних подій, викликані екстремальними ситуаціями.

Отже, аудит фінансових результатів для вітчизняних підприємствах має ряд особливостей і вагоме значення на мікро- і макрорівнях. Від правильності підтвердження доходів і витрат та визначення фінансового результату залежить правильність визначення суми прибутку, в чому в першу чергу зацікавленні власники підприємств та інвестори. Отриманні результати аудиту можуть слугувати базою для стратегічного планування подальшого розвитку підприємства.

Список літератури

1. Аудит : [підручник] / Г.М. Давидов, І.Г. Давидов, Ю.Г. Давидов та ін. ; за ред. Г.М. Давидова, М.В. Кужельного. – [2-ге вид., переробл. і доповн.]. – К. : Знання, 2009. – 495 с.
2. Бондар М.І. Аудит в АПК [Навч. посібник] / М.І. Бондар. – К. : КНЕУ, 2003. – 188 с.
3. Бондаренко Н.О. Аудит суб'єктів підприємницької діяльності / Н.О. Бондаренко, В.Д. Понікаров, С.М. Попова – К : Центр навчальної літератури, 2004. – 300 с.

Одержано 12.03.13

УДК 657

С.П. Гнєдич, студ. гр. ОА-12-М
Кіровоградський національний технічний університет

Облік процесів матеріального забезпечення

У статті розглянуто порядок здійснення обліку процесів матеріального забезпечення на стадіях оприбуткування, перебування на балансі та вибуття запасів.
облік, процеси матеріального забезпечення, запаси, надходження, перебування на балансі, вибуття

Сучасні економічні умови господарювання тісно пов'язані з ринковими перетвореннями; стрімкий розвиток науки і техніки, постійне посилення конкуренції, обмеженість ресурсів у макроекономічному розумінні викликають необхідність формування державної політики раціонального використання матеріальних ресурсів. Одним із ключових питань на цьому етапі є пошук шляхів оптимізації процесу матеріального забезпечення на рівні окремих підприємств.

У розв'язанні згаданих проблем головне місце займає система управління в цілому та її функцій – планування, контролю, економічного аналізу, регулювання і стимулювання зокрема. При цьому реалізація перерахованих функцій практично неможлива без ще однієї з провідних функцій управління – обліку, інтеграційні можливості якого протягом останнього часу дедалі збільшуються. Саме облік забезпечує інформаційну базу для встановлення планових показників діяльності підприємства, розроблення заходів стимулювання, контролю, економічного аналізу і регулювання відхилень від бажаного стану тощо.

Проте в сучасних умовах значення обліку принижене, його використовують лише як засіб фіксації даних, і на їх основі – складання звітності. Така недооцінка функції обліку неминуче призводить до втрачених можливостей ефективнішого господарювання.

Метою даної статті є розкриття порядку здійснення обліку процесів матеріального забезпечення на стадіях оприбуткування, перебування на балансі та вибуття запасів.

Оперативний облік надходження матеріальних ресурсів та виявлення стану й кількості виробничих запасів при оприбуткуванні дає змогу:

– формувати інформацію про наявність матеріальних ресурсів;

– своєчасно оформляти документи на постачання та розрахунки фактичної вартості запасів, що надходять;

– забезпечити наявність початкових даних для дієвого контролю за надходженням матеріальних ресурсів, за виконанням угод, замовлень на запаси;

– отримувати дані для щоденного контролю за виконанням договорів якості, асортименту, термінів постачання, відповідності договірних обов'язків сторін;

– вести претензійну роботу і виставляти рекламації, за необхідності, ініціювати позовну діяльність;

– створити інформаційну базу для прийняття управлінських рішень.

Здійснення оперативного обліку в секторі зберігання передбачає відображення фактичної кількості й стану запасів під час їх перебування на складах, видачі підрозділам. Це дає змогу:

– формувати інформацію про наявність і рух матеріальних ресурсів;

– забезпечити наявність даних для дієвого контролю за збереженням та використанням матеріальних ресурсів;

– об'єктивно оцінити використання матеріальних ресурсів на кожному робочому місці, в будь-якій структурний ланці технологічного процесу.

Повний, точний, достовірний документальний і фактичний облік запасів має забезпечити належне інформаційне середовище та сприяти підготовці й прийняттю управлінських рішень щодо використання матеріальних ресурсів. Саме тому організація облікового процесу етапу збереження покликана забезпечувати:

– отримання даних про залишки й рух матеріальних ресурсів із місць зберігання і використання;

– своєчасне документальне оформлення надходження до комор, відпуску та списання запасів;

– розрахунки вартості запасів, що вибувають;

– інформаційну базу для контролю за витратами матеріалів, порівнюючи їх з нормами та нормативами, встановленими лімітами.

Поточний облік надходження матеріальних ресурсів, їх видача підрозділам, виявлення стану виробничих запасів дають змогу:

– формувати інформацію про наявність і рух матеріальних ресурсів;

– забезпечити наявність початкових для дієвого контролю за збереженням і використанням матеріальних ресурсів, за виконанням угод, замовлень на запаси;

– об'єктивно оцінити використання матеріальних ресурсів на кожному робочому місці, в будь-якій структурний ланці технологічного процесу.

Повний, точний, достовірний облік має супроводжувати практично кожний етап процесу матеріального забезпечення та сприяти підготовці й прийняттю управлінських рішень із питань використання запасів. Саме тому організація облікового процесу повинна забезпечувати:

– отримання даних про залишки й рух матеріальних ресурсів із місць зберігання і використання;

– своєчасне документальне оформлення постачання, відпуску та списання запасів;

– розрахунки фактичної вартості запасів, що надходять;

– інформаційну базу для контролю за витратами матеріалів, порівнюючи їх з нормами та нормативами, встановленими лімітами;

– надходження даних для щоденного контролю за виконанням договорів якості, асортименту, термінів постачання, відповідності договірних обов'язків сторін.

Організація нагляду, інвентаризацій і систематичного контролю на всіх етапах процесу матеріального забезпечення передбачає контроль за надходженням, станом, порядком збереження та витратами запасів у підрозділах підприємства згідно з призначенням. Усе це забезпечує раціональне використання запасів і є одним із ключових аспектів організації процесу матеріального забезпечення.

Список літератури

1. Валуєв Б.І. Організаційні можливості поглиблення інтеграційних процесів в управлінні підприємством // Б.І. Валуєв / Наукові праці Кіровоградського державного технічного університету. Економічні науки. Частина І. – вип. 4. – Кіровоград: КДТУ, 2003. – С. 17-22.
2. Крушельницька О.В. Управління матеріальними ресурсами : [Навч. посібник] О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 162 с.
3. Пугаченко О.Б. Організаційні рішення, що сприяють поглибленню інтеграції обліку в системі управління матеріальним забезпеченням // О.Б. Пугаченко / Економіка: проблеми теорії та практики. / Вип. 245. Т. ІІ. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 426-434.

Одержано 13.03.13

УДК 69.055:628.1

А.А. Ткач, доц., канд. техн. наук, Л.В. Тищенко, викл., О.Г. Маврова, магістр гр.ОС-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Дослідження безпечності хлораторів в процесі дезінфекції води

В статті розглянуто безпечність хлораторів відносно довкілля. Одночасно здійснена спроба уникнення основних чинників забруднень при застосуванні Українського хлоратора ХТ-2(УХТ-2)
хлор, хлоратор, безпечність, надійність

Основною небезпекою при експлуатації хлораторів є витік і забруднення довкілля хлором. При забрудненнях повітря хлором концентрацією 0,001 – 0,006 мг/л спостерігається дратівна дія; 0,012 мг/л важко переноситься навіть при короткочасній дії; 0,1 – 0,2 мг/л небезпечні для життя, навіть при 0,5 – 1 годинної дії. Дія хлора на організм людини з літературних джерел наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 - Дія хлору на організм людини

Концентрація хлору у повітрі		Дія хлору на організм людини
$см^3/м^3$	$мг/м^3$	
1	3	Найменша концентрація, яка викликає слабкі симптоми дратівливості до 1год. перебування
3,5	10,5	Межа сприйняття – нижній кордон концентрації, що відчувається нюхом
4	12	Переноситься важко, при короткочасному перебуванні
15,1	45,3	Мінімальна концентрація, що роз’ятрує гортань
30,2	90,6	Мінімальна концентрація, що викликає кашель
40-60	120-180	Небезпечна концентрація при перебуванні в атмосфері 0,5 – 1 год.
1000	3000	Смертельна доза при декількох глибоких подихах

Крім хлору небезпечні також домішки, особливо трихлорид азоту (NCl_3), що є вибуховою речовиною, яка має надзвичайну чутливість до струсу, тертя та нагрівання, що викликає вибухи трубопроводів, хлораторів та інших елементів систем знезараження. Крім цього NCl_3 спроможний вибухнути при контактах у певних співвідношеннях органічних і неорганічних сполук на 1 кг NCl_3, що аналогічно характеристиці чорного пороху. Місткість NCl_3 регламентується на підприємствах – виробниках хлору, тобто його місткість не більше 0,002-0,04%.

Найбільш небезпечнішими місцями в існуючих хлораторах є :дозуючі вентилі, ротаметри, запорна арматура ежектора, трубопроводи і їх з'єднання, прилади контролю.

У відомих хлораторах дозування хлору здійснюється автоматичним редукційним клапаном або вручну вентилем золотникового чи голкового типу. Техногенна небезпека при дозуванні виникає в кількості газу, що проходить в хлоратор, це може призвести до небезпечних режимів роботи і аварійних ситуацій:

1. При перебільшенні швидкості потоку хлора можливо виникнення обмерзання трубопроводів, фітінгів, кранів.

2. З підвищенням тиску в трубах можуть з'явитись витоки газу в з'єднаннях, а з урахуванням обмерзання цих місць, можлива втрата герметичності за рахунок корозії.

3. Можливо руйнування скляної трубки ротаметрів, інших елементів хлоратора, які не розраховані на високий тиск.

На рис.1 показана залежність росту тиску хлору від навколишньої температури для замкнених систем.

Як видно з рисунку навіть незначне підвищення температури довкілля викликає різке підвищення тиску хлору.

Наприклад, при нагріванні на 5ºС відбуваються приріст тиску всередині системи до 10 МПа, що в декілька раз більше розрахункових величин. Істотна залежність густоти рідкого хлору і тиску насичених парів хлору від температури. З підвищенням температури спостерігається ріст тиску і зменшення густини рідкого хлору.

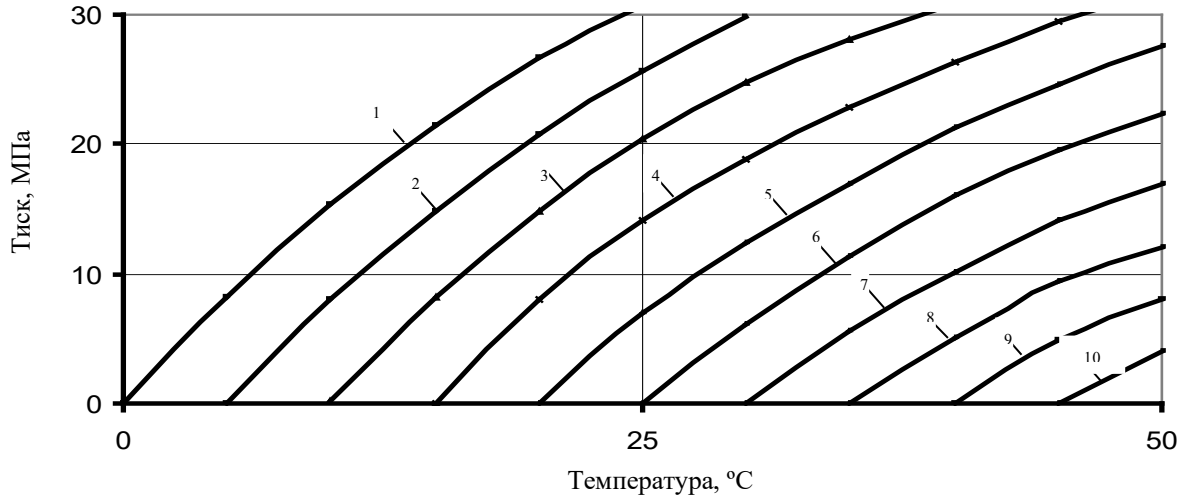

1- 0 ºС; 2- 5 ºС; 3- 10 ºС; 4- 15 ºС; 5- 20 ºС; 6- 25 ºС; 7- 30 ºС; 8- 35 ºС; 9- 40 ºС; 10- 45 ºС.

Рисунок 1 - Залежність тиску в замкнутій системі хлоратора від температури

При підвищенні температури рідкого хлору в тарі внаслідок зменшення густини рідини збільшується її об'єм через те, що рідкий хлор характеризується високим ізобарним коефіцієнтом об'ємного розширення β_1 і невеликим коефіцієнтом об'ємного стискування β_2. Таким чином, зменшення норми наповнення тари з хлором понижує ступінь наповнення тари і підвищує об'єм парової фази (парової подушки). При 50 ºС тиск насиченого пару над рідким хлором = 1,474 МПа, що не перевищує розрахунковий тиск, який встановлено для всіх посудин, наповнених рідким хлором. На рис. 2 наведено залежність насичених парів хлору і густини рідкого хлору від температури. Значне підвищення температур призводить до підвищення тиску в газовій фазі, що впливає на герметизацію хлоратора і його безпеки.

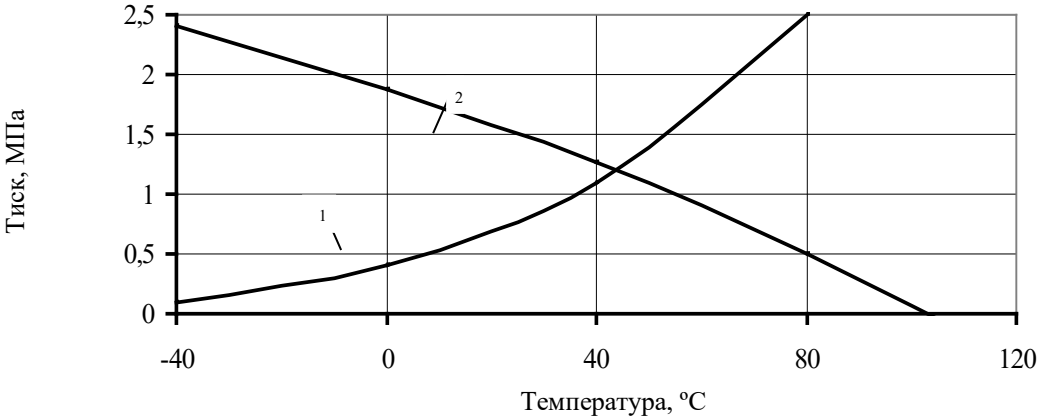

Рисунок 2 – Залежність тиску насиченості пару хлору (1) і густини рідкого хлору (2) від температури

При розробці конструкції хлоратора дослідниками враховано основні небезпечні фактори ураження хлором. Так, Український хлоратор ХТ-2 містить зварний герметичний корпус із вініпласта – матеріала, який найбільш стійкий до хлору. В зв'язку з цим строк експлуатації збільшився, при цьому герметичність забезпечується тим, що основні елементи хлоратора (струминний насос - ежектор, витратомір, трубчастий абсорбер) знаходяться в середині герметичного корпуса або герметично приєднані до корпуса. Для контролю за витратою хлору витратомір містить хімічно стійке скло, яке герметизується в межах витратоміра з допомогою епоксидного клею, що також стійкий до хлору. В Українському хлораторі ХТ-2 відсутні фланцеві і різьбові з'єднання, вініпластовий корпус герметичний, а прочищення зазору у струминному насосі-ежекторі здійснюється при зупинках лінійкою.

Під корпусом хлоратора на скидній трубі містяться 3 графітових датчика, які сигналізують про відключення хлору або води. При відключенні хлору за рахунок абсорбції, в накопичувачі хлору хлоратора виникає вакуум, який передається на скидну трубу, тому вода в скидній трубі піднімається вгору і замикає контакти датчиків, що звуковим або кольоровим сигналом попереджують обслуговуючий персонал. Попередження зворотного руху води при виключені хлоратора також здійснюється датчиками. При цьому, вода яка повертається в абсорбері, накопичується в хлораторі, а далі зливаючись по скидній трубі замикає датчики відключення води, що сповіщає диспетчера або хлораторщика.

Таким чином, розроблені технічні заходи безпечності Українських хлораторів ХТ-2 дозволяють підвищити надійність процесу знезараження води, запобігти ураженню хлором обслуговуючого персоналу та забруднення довкілля.

Список літератури

1. Запольський А.К. Водопостачання, водовідведення та якість води. — К.: Вища шк., 2005.
2. А.К. Запольський, Н.А. Мішкова-Клименко, І.М. Астрелін, М.Т. Брик, П.І. Гвоздяк, Т.В. Князькова. Фізико-хімічні основи технології очищення стічних вод: Підручник. - К.: Лібра, 2000.
3. Л.А. Кульский, И.Т. Гороновский, А.М. Когановский, М.А. Шевченко. Справочник по свойствам, методам анализа и очистке воды. В 2-х частях. - К.: «Наукова думка», 1980.
4. Нормативи на технологічні розрахунки споруд для очистки стічних вод. Методичний посібник для дипломного і курсового проектування. Під заг. ред. М.Д. Волошина. – Дніпродзержинськ, 1999.
5. С.П. Висоцький, О.В. Грабар. Методичні вказівки до виконання курсової роботи «Очищення води та стоків». – Горлівка, 2002.

Одержано 13.03.13

УДК 628.3

А.А. Ткач, доц., канд. техн. наук, Л.В. Тищенко, викл., О.С. Лукашина, магістр гр. ОС-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Зменшення негативного впливу на довкілля м.Кіровограда після реконструкції ПАТ «Імперія–С»

В статті розглядаються вплив нововведення при виробництві пива на роботу очисних споруд міста Кіровограда. Наводяться технічні заходи щодо зменшення штучного пом'якшення води на біохімічні процеси очистки стічних вод м.Кіровогрпада, що покладені в основу технології роботи існуючих очисних споруд.
пивоваріння, пом'якшення води, регенерація катіонітових фільтрів, стічні води, регенераційні стічні води

При реконструкції Кіровоградського пивзаводу і перетворення його в ПАТ «Імперія – С» на ряду із збільшенням потужності до 400 тис.дкл./рік постало питання поліпшення якості пива, тобто доведення його до європейських норм. Хід поліпшення якості пива вказав, що основним гальмом на шляху поліпшення є використання для приготування пива централізованої води Кіровоградського водопроводу.

В таблиці 1 представлена порівняльна характеристика якості води, яка надходить із водопроводу «Дніпро – Кіровоград» та води, яка необхідна для приготування високоякісного пива.

Таблиця 1

№	Показник якості	Одиниці вимірювання	Норма питної води	Вимоги до якості води при виробництві пива
1	Запах і присмак	бал	≤ 2	≤ 2
2	Кольоровість	град.	≤ 20	≤ 20
3	Сухий залишок	мг/л	≤ 1000	≤ 1000
4	Сульфати ($CaSO_4$, $MgSO_4$)	мг/л	≤ 500	Допускаються сліди без вмісту фосфатів

Таким чином порівняння вказує на те, що по основних показниках якості води, вода з водопроводу «Дніпро – Кіровоград» відповідає умовам виготовлення пива за виключенням вмісту фосфатів, вміст яких призводить до появи каламутності пива, створення осаду та погіршення якості пива. Тому стають зрозумілими намагання при реконструкції зменшити в воді наявність $CaSO_4$, $MgSO_4$, тобто гіпсоутворюючих солей за рахунок введення в технологію приготування пива нового процесу пом'якшення води з допомогою іонного обміну на Na – катіонових фільтрах по наступній реакції іонного обміну:

$$Na\,[K] + CaSO_4 \rightarrow Ca\,[K] + Na_2SO_4\ ; \qquad (1)$$
$$Na\,[K] + MgSO_4 \rightarrow Mg\,[K] + MgSO_4.$$

Проте при побудові технологічної схеми недостатньо уваги було приділено питанню вичерпання іонообмінної спроможності фільтрів, після якої фільтри підлягають регенерації повареною сіллю за реакцією:

$$Ca\,[K] + NaCl \rightarrow CaCl_2 + Na\,[K]; \qquad (2)$$
$$Mg\,[K] + NaCl \rightarrow MgCl_2 + Mg\,[K].$$

Дана обставина не мала б такого екологічного значення якби не скидання концентрованих розчинів $CaCl_2$ та $MgCl_2$ в колектор міської каналізації. При цьому концентрація регенераційного розчину коливається в межах від 1000 г-екв/л до 10 мг – екв/л.

Концентрований розчин після регенерації має сильний гіркий присмак і попадаючи на очисні споруди міста, гальмує біохімічний процес життєдіяльності аеробних мікроорганізмів, які живляться органічними сполуками. В деяких випадках розчини призводять до загибелі корисних мікроорганізмів очисних споруд загрожуючи екологічному стану міста та р.Інгул. Зважаючи на цей факт, при реконструкції пивзаводу в даний час екологічний фактор впливу неможливо було не врахувати. На думку спеціалістів – екологів перед скиданням концентрованих регенераційних розчинів солей $CaCl_2$ та $MgCl_2$ їх слід знесолювати. Для цього в схему регенерації Na – катіонових фільтрів слід ввести електродіалізатор. Електродіалізатор побудований на принципі розкладу солей в розчині на іони, які під дією постійного електричного струму рухаються до катода, чи анода в залежності від знака іона. На шляху іонів встановлюють селективні мембрани, які не випускають вказані іони, а опріснена вода легко переходить через вічка мембрани. Ці умови дозволяють звільнитись від небажаних катіонів і аніонів солей, що має позитивний екологічний характер для виробництва пива.

Список літератури

1. А.К. Запольський, Н.А. Мішкова-Клименко, І.М. Астрелін, М.Т. Брик, П.І. Гвоздяк, Т.В. Князькова. Фізико-хімічні основи технології очищення стічних вод: Підручник. - К.: Лібра, 2000.
2. Л.А. Кульский, И.Т. Гороновский, А.М. Когановский, М.А. Шевченко. Справочник по свойствам, методам анализа и очистке воды. В 2-х частях. - К.: «Наукова думка», 1980.
3. С.П. Висоцький, О.В. Грабар. Методичні вказівки до виконання курсової роботи «Очищення води та стоків». – Горлівка, 2002.

Одержано 13.03.13

УДК 657

Ю.Ю. Гудима, студ.гр. ОА-09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасні підходи до трактування оцінки за МСФЗ

В данні статі розглядається розширення діапазону методів оцінки, що притаманне бухгалтерському обліку в останні роки. Проаналізовано використання оцінки за справедливою вартістю.
оцінка, бухгалтерський облік, міжнародні стандарти. Фінансова звітність, справедлива вартість, ринкова вартість

Важливе значення для забезпечення достовірності облікових даних, а отже, фінансової звітності має вибір і застосування обґрунтованих методів оцінки в бухгалтерському обліку.

На даному етапі відбувається перехід України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Уповільнений процес упровадження міжнародних стандартів вирішено активізувати на законодавчому рівні шляхом установлення обов'язку для певної групи суб'єктів господарювання та дозволу іншим підприємствам складати відповідно до них фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність.

Відсутність системного дослідження оцінки як категорії, що перебуває у площині різних галузей економічної науки, зумовила необхідність обґрунтування комплексної моделі оцінки в бухгалтерському обліку, проведеної внутрішніми та зовнішніми суб'єктами оцінки.

До сучасних зарубіжних вчених, які визнають вагоме значення оцінки в бухгалтерському обліку і приділяють їй особливу увагу в своїх працях, належать: Е.А. Аткінсон, І.Ф. Брігхем, М.Ф. Ван Бреда, Е. Вішнєвський (E. Wiszniewski), Р.С. Каплан, З. Лютий (Z. Luty). Враховуючи вагомий внесок зазначених дослідників у теорію бухгалтерського обліку, варто відмітити, що залишається невирішеним ряд питань, пов'язаних з оцінкою в бухгалтерському обліку, які потребують детального дослідження, а саме такі аспекти застосування оцінки за справедливою вартістю, як уточнення сутності зазначеного поняття, пошук чіткого алгоритму розрахунку справедливої вартості та її застосування в бухгалтерському обліку.

Для сучасної системи бухгалтерського обліку характерним є розширення діапазону методів оцінки. Все більшої популярності як в Україні, так і за кордоном набуває оцінка за справедливою вартістю, застосування якої суперечить принципу історичної (фактичної) собівартості в бухгалтерському обліку. Вітчизняні дослідники віддають перевагу оцінці за витратним підходом, який є обґрунтованим і документально підтвердженим, а зарубіжні – оцінці за справедливою вартістю, яка є суб'єктивною за своїм характером (крім відображення фактично здійснених господарських операцій передбачає розкриття потенційних можливостей підприємства). Невирішеними залишаються такі аспекти застосування оцінки за справедливою вартістю, як уточнення сутності зазначеного поняття, пошук чіткого алгоритму розрахунку справедливої вартості та її застосування в бухгалтерському обліку.

На підставі дослідження проведеного Супрунковою І.В. було встановлено взаємозв'язок між поняттями "справедлива вартість", "ринкова вартість" та "звичайна ціна".

Справедлива вартість не є самостійною оцінкою, яка може використовуватися як єдина база щодо всіх статей активу і зобов'язань, а є комбінацією різних оцінок.

Переважно основою для визначення справедливої вартості є ринкові ціни, встановлені на активних ринках, скориговані з урахуванням витрат на здійснення операції.

Основою визначення справедливої вартості за наявності активного ринку є ринкова вартість. Ринкова ціна не є справедливою вартістю в повному розумінні цього слова, оскільки будь-який ринок недосконалий, і навіть за наявності досконалого ринку достовірна оцінка економічної цінності неможлива, оскільки вона передбачається відносно конкретних активів, точних аналогів яким знайти неможливо.

За відсутності активного ринку або його недостатньої організованості для визначення справедливої вартості використовуються технічні способи оцінки, які базуються на основних методичних підходах (витратному, дохідному та порівняльному). Вибір способу оцінки залежатиме від мети, з якою проводиться оцінка майна, особливостей майна, а також нормативних вимог. Ранжування методів визначення справедливої вартості, визначених в Міжнародних стандартах фінансової звітності залежно від ступеня суб'єктивізму, наведено на рис. 1.

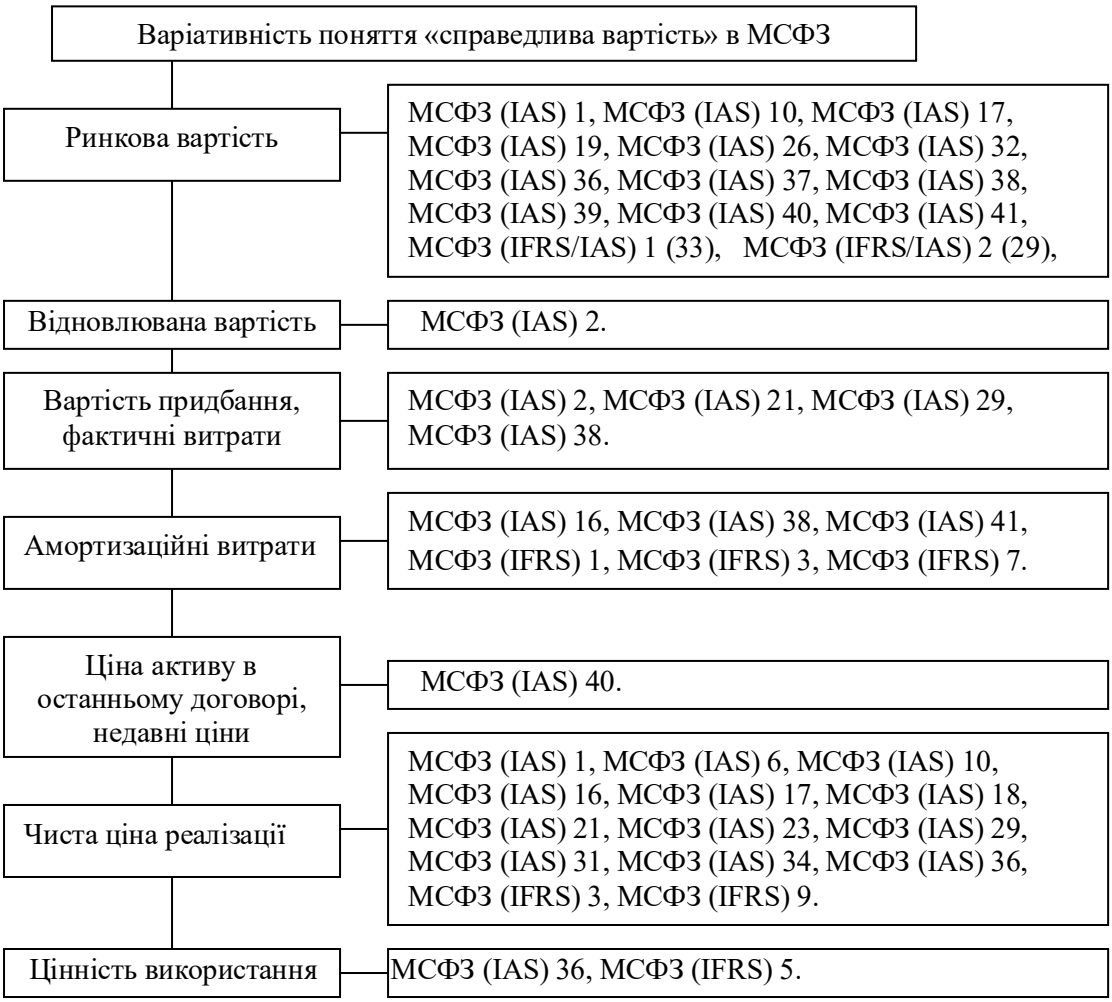

Рисунок 1 – Методи визначення справедливої вартості активів за МСФЗ

Обмеженість застосування оцінки за справедливою вартістю для бухгалтерського обліку пов'язана з:

1) порушенням принципів бухгалтерського обліку (безперервності діяльності, обачності та оцінки за історичною (фактичною) собівартістю);

2) високим рівнем суб'єктивності за відсутності або обмеженості активного ринку;

3) умовністю такої оцінки, оскільки вона базується не на реальній угоді, а на умовній сумі, яка могла б бути виручена за умови продажу;

4) її значення варіюється залежно від обраного методичного підходу; відсутністю активного ринку або його недостатньою організованістю на велику кількість об'єктів бухгалтерського обліку;

5) значною часткою проведення операцій купівлі-продажу, здачі в оренду унікальних об'єктів, на які немає відповідних аналогів на ринку;

6) недоступністю або обмеженістю інформації про укладені угоди з майном або майновими правами на різних локальних ринках;

7) недоцільністю щорічного визначення справедливої вартості, оскільки понесені витрати на достовірне її визначення часто не забезпечують позитивного економічного ефекту від точності такої оцінки; недостатньо високим рівнем підготовки вітчизняних бухгалтерів, який не дозволяє їм самостійно здійснити достовірну оцінку за справедливою вартістю.

Скорочення варіативності методів оцінки активів та зобов'язань знижує можливість порівняння фінансової звітності суб'єктів господарювання, через встановлення пріоритету оцінки за історичною (фактичною) собівартістю як найбільш достовірного та обґрунтованого методу оцінки за сучасних умов господарювання. Така оцінка забезпечує стабільність, зрозумілість, надійність і достовірність бухгалтерської інформації.

Значна група проблемних питань пов'язана із відсутністю комплексного дослідження оцінки в бухгалтерському обліку у площині різних галузей економічної науки. Основні проблеми сформульовані з точки зору галузевого аспекту наступні. Показники фінансової звітності незіставні через широку варіативність методів оцінки, що обумовлює необхідність дослідження організації та закріплення в обліковій політиці підприємства положень щодо оцінки об'єктів бухгалтерського обліку та порядку застосування професійного судження бухгалтера. Організаційно-методичного забезпечення формування вартості нових об'єктів бухгалтерського обліку не розроблене. Відсутні системні дослідження з організації та методики внутрішнього контролю дотримання облікової політики щодо методів оцінки.

Суб'єктний підхід спрямований на розробку науково-методичних положень комплексної моделі відображення оцінки в бухгалтерському обліку, проведеної внутрішніми й зовнішніми суб'єктами оцінки, що сприятиме оптимізації та впорядкуванню підходів до організації оцінювання на підприємстві. Такий підхід визначає такі проблеми:

1. Відсутність комплексного дослідження оцінки в бухгалтерському обліку, проведеної внутрішніми та зовнішніми суб'єктами, що не дозволяє оптимізувати витрати часу на оцінку засобів підприємства та джерел їх утворення;

2. Нерозробленність єдиних рекомендацій щодо порядку вибору зовнішнього суб'єкта оцінки та документального оформлення співпраці, що призводить до зростання ризику отримання недостовірної інформації про вартість об'єктів;

3. Необхідність удосконалення організаційно-методичних засад відображення в бухгалтерському обліку послуг з незалежної оцінки та вартості об'єктів, визначених зовнішнім суб'єктом.

Висновки. Розширення діапазону методів оцінки, притаманне для бухгалтерського обліку в останні роки, передбачає використання оцінки за справедливою вартістю. Зниження порівнянності фінансової звітності суб'єктів господарювання та можливість викривлення її показників обумовлює необхідність зменшення варіативності методів оцінки активів та зобов'язань зі встановленням пріоритету оцінки за історичною (фактичною) собівартістю. На нашу думку є

доцільним обмеження застосування методу оцінки за справедливою вартістю, оскільки її достовірне визначення на основі ринкових цін є неможливим через відсутність або обмеженість активного ринку в Україні, а її визначення на основі інших методів є суб'єктивною величиною, яка забезпечує варіативність результату залежно від професійного судження суб'єкта оцінки.

Список літератури

1. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. – Заг. ред. Ф.Ф. Бутинця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП "Рута", 2009. – 912 с.
2. Малюга Н.М. Економічні теорії та методологія бухгалтерського обліку: взаємовплив і взаємозумовленість / Н.М. Малюга, І.В. Супрунова // Бухгалтерський облік: історичний аспект. Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 620 с. – С. 105-129
3. Орлов І.В. Звітність підприємств: Навч. посібник. – 3-є вид., допов. і перероб. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 484 с.
4. Супрунова І.В. Бухгалтерська, професійна та експертна оцінка: розмежування понять: тези та тексти виступів VI-ої Міжнародної наукової конференції ["Наукові дослідження в сфері бухгалтерського обліку, контролю та аналізу: теоретико-практичне значення та напрями подальшого розвитку"] (Житомир, 18-19 жовтня 2007 р.) / І.В. Супрунова. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 336 с. – С. 168-169.

Одержано 14.03.13

УДК 81'0

Т.В. Чепа, ст. гр. ДІ 12, В.А. Барабаш, викл.
Кіровоградський національний технічний університет

Історичні витоки документної лінгвістики

У статті розглядаються витоки документної лінгвістики як наукової дисципліни, та його розвиток на різних етапах.
документна лінгвістика, лінгвістика тексту, теорія тексту

Документна лінгвістика як теоретико-прикладна дисципліна виникла на межі функціональної стилістики та лінгвістики тексту, що зумовлено спільністю об'єкта дослідження — текст як джерело та носій інформації.

Лінгвістика тексту — самостійна мовознавча наука, яка досліджує внутрішню структуру тексту, його категорії, змістово-знакову і комунікативну репрезентацію.

Лінгвістику тексту різні дослідники називають також текстовою лінгвістикою, текстуальною лінгвістикою, текстологією, граматикою тексту, текстолінгвістикою.

Ця наука вивчає текст і його структуру, категорії та складові, а також способи його створення. Основна її мета — виявлення системи правил, за якими сукупність усвідомлених речень можна організувати на вищому рівні — тексту. Лінгвістика тексту спрямована на вивчення текстотвірних закономірностей, властивих усім текстам. Однак досягнення цієї мети передбачає попередній аналіз багатьох текстів і порівняння результатів. Тексти різних жанрів мають свої форми організації, вироблені та кодифіковані суспільною практикою. Зважаючи на ваожливість тих функцій, які виконує управлінський документ у суспільстві як джерело та носій оперативної інформації, нині актуалізується питання стосовно закономірностей створення текстів (надфразових

єдностей) управлінських документів, механізмів їх структурування та способів мовного оформлення у зв'язному тексті. Ці питання досліджує документна лінгвістика.

Теорія тексту в документній лінгвістиці спирається на розробки лінгвістики тексту. Фактично всі їхні основні завдання в аспекті теорії тексту тотожні і різниця полягає у більш широкому спектрі об'єктів дослідження у лінгвістиці тексту — вивчення різних видів текстів (художніх,

Становлення лінгвістики тексту як самостійного мовознавчого напряму зі своєю теорією і практикою відбувається у 60-і роки ХХ ст.. Своєрідним центром її формування вважають Німеччину, у якій виходить друком низка наукових робіт(Р.Харвег. Я.Петефі, С.Шмідт, В.Дресслер) . Великий внесок у її розвиток зробили філологічні школи різних країн. Зокрема Лондонська, Французька функціональні школи, радянська філологічна традиція (текстова концепція М.М. Бахтіна 40-50-х років).

Розвиток лінгвістики тексту був зумовлений посиленням уваги мовознавців до розрізнення понять «мова» і «мовлення», і відповідно до рівнів системи мови, визначення статусу тексту як автономної одиниці мови [1].

Ще у 30-ті роки мовознавці Л.В. Щерба, О.М. Пєшковський, намагаючись уточнити та дослідити одиниці синтаксичного рівня, пропонували виділити одиниці, які за обсягом більші, ніж речення, та виражені у тексті у вигляді абзаців. У 1960-70-ті роки ці одиниці – надфразові єдності, або складне синтаксичне ціле, - стають предметом всебічного аналізу та вивчаються у синтаксисі тексту.

Предметом вивчення малого синтаксису, або синтаксису словосполучень, як науки про лінійну послідовність лексичних одиниць, крім речень, стали вільні словосполучення. Виділення цих двох типів одиниць пов'язано з іменем академіка В.В. Виноградова. Однак логічно було б передбачити існування одиниць більших, ніж речення. Про їх існування свідчило формальне виділення частин тексту – абзаців, статус яких був невизначеним, але вони були загальновизнані та загальновживані. Інтенсивне вивчення над фразових єдностей як одиниць тексту проводилося у 1960-1970-х роках [2].

У 60-ті роки ХХ ст. увага мовознавців булла зосереджена на дослідженні структури і граматики тексту: вивчалися засоби і типи зв’язності в тексті, принципи дотримання зв’язності для більш адекватного сприйняття тексту читачем. Однак обмеженість досліджень тільки формальною зв’язністю тексту, його граматичними властивостями призвела до певного повторення тематики, відсутності теоретичних узагальнень і неможливості виявлення змістових, а не формальних категорій тексту. Це не сприяло вирішенню поставлених лінгвістикою тексту завдань – виявлення категорій тексту, механізмів глобальної зв’язності, засобів створення цілісності тексту. Внаслідок цього термін «лінгвістика тексту» став застосовуватися до невласне лінгвістичних досліджень, які були включені у видання на кшталт « Граматика тексту», «Структура тексту», «Текст» тощо. Таку розмитість статусу лінгвістики тексту можна пояснити початковим суто формальним прагненням і відсутністю пошуку специфічних для цієї дисципліни змістових категорій, а також впевненістю в універсальності «граматики тексту» для будь-яких текстів: від висловлювання до протяжного письмового замкненого тексту.

У 70-х роках ХХст. На основі граматики тексту створюється семантичний напрям лінгвістики тексту, який починає поступово розглядатися у контексті глобальної семантичної зв’язності, а також семантичної еквівалентності як основи для об’єднання речень у зв’язний текст. У межах семантичного напряму лінгвістики тексту розробляються проблеми семантичних компонентів і смислової структури тексту, смислових категорій тексту, семантико-смислових основ та інтерпретації тексту тощо.

Наприкінці 70-х років XX століття відбуваються позитивні зміни – розшарування лінгвістики тексту внаслідок залучення різних аспектів суміжних наук. У лінгвістиці тексту виділяються три самостійні наукові дисципліни: загальна теорія тексту (І.Р. Гальперін), граматика тексту (О.І. Москальська) [3], стилістика тексту (О.В. Арнольд, В.В. Одинцов) [4].

У рамках загальної теорії тексту розглядаються такі проблеми:

- вивчення тексту як явища і системи, основними ознаками якої є зв'язність і цілісність: дослідження властивостей текстів;
- комунікативна ситуація та її елементи як фактори реалізації тексту;
- побудова типології та класифікації текстів за різними (функціональними, комунікативними тощо) параметрами і співвіднесеними з ними лінгвістичними ознаками.

Граматика тексту вивчає такі питання:

- композиція різних видів текстів, структура тексту та її компоненти;
- виокремлення та опис, а також функціонально-семіотичний аналіз основних видів одиниць, з яких складається текст;
- вивчення засобів зв'язку текстових одиниць.

На межі сфер функціональної стилістики та стилістики індивідуального мовлення оформилася стилістика тексту, напрями розвитку якої зводяться до стилістичного аналізу, або інтерпретації тексту, що передбачає:

- авторську установку, її компоненти та їх вплив на реалізацію тексту;
- виявлення основних текстових категорій;
- визначення особливостей функціонування мовних одиниць різного рівня під впливом тексту, вивчення особливостей їх реалізації в тексті, виявлення нових властивостей, прирощування смислу.

Теоретичний розвиток лінгвістики і закономірне включення тексту в багаторівневу систему лінгвістичних одиниць активізували дослідження різних типів текстів, зумовили практичні потреби визначення загальних принципів їх структурної організації та правил ефективної побудови. Комп'ютеризація стимулювала пошук лінгвістичних принципів їх автоматизованої підготовки, трансформації (перш за все згортання), аналізу й оцінювання, сприяла розвитку прикладної лінгвістики тексту.

На сучасному етапі лінгвістика тексту інтегрує досягнення нових теорій і галузей знань, орієнтованих на мовлення, акт комунікації. Цю науку стали визначати як таку, що вивчає сутність та організацію передумов та умов людської комунікації. Текст перетворився на складну комунікативну структуру, за допомогою якої здійснюють комунікацію автор (беруться до уваги його психологічні, ментальні, соціальні, культурні та інші властивості) та адресат (з його рівнем сприймання), враховується ситуація (простір і час).

Перехід до інформаційного суспільства супроводжується зростанням обсягів документованої інформації в усіх сферах людської життєдіяльності.

Зростає роль документа як носія соціальної інформації. Потреби в удосконаленні організації змісту документа, уніфікації його інформаційної частини зумовили розвиток документної лінгвістики.

Документна лінгвістика – мовознавча дисципліна, яка досліджує внутрішню структуру тексту службового документа, його змістові категорії, мовностилістичну репрезентацію.

Об'єктом вивчення є текст службових документів.

Предметом – правила побудови та мовне оформлення уніфікованих текстів службових документів, виявлення категорій, які виражаються за цими правилами.

ДЛ вивчає текстові документи, зміст яких зафіксовано знаками природної мови текст документа – це зміст письмового документа. Отже, ДЛ має справу з письмовими документами, зміст яких зафіксовано за допомогою письмових знаків: рукописних і надрукованих. Слово «текстовий» співвідноситься не тільки з документом, зміст якого оформлений на паперовому носії, але і з гіпертекстом електронного документа, який створюють і використовують у межах комп'ютерної системи. Тобто, письмовий електронний текст також є об'єктом вивчення ДЛ.

Основні напрями розвитку ДЛ

Вивчення тексту як системи вищого рангу, основною ознакою якого є цілісність і зв'язність.

Вивчення одиниць, що становлять текст (зокрема вивчення складного синтаксичного цілого, або НФЄ) (праці В.В. Виноградова, О.М. Пєшковського, Н.С. Поспєлова тощо).

Вивчення міжфразових зв'язків і відношень.

Уніфікація структурної організації та мовних засобів текстів службових документів.

Виявлення основних категорій службових документів і лінгвостилістичних засобів, які забезпечують реалізацію цих категорій у тексті.

Нині лінгвістика тексту досліджує широке коло питань: виділення одиниць і структур на рівні тексту, виявлення закономірностей побудови текстів, проблеми реферування текстів і запису його семантики, породження і сприйняття тексту, його інтерпретації тощо, також різноманітні дослідницькі підходи до вирішення цих проблем [5].

Список літератури

1. Кубко В.П. Документна лінгвістика. – Одеса: ОНПУ, 2009. – 81с.
2. Поберезська Г.Г., Волинець Г.М. Лінгвістичні основи документознавства та інформаційної діяльності. – К.: Знання, 2008. – 351с.
3. Москальская О.И. Грамматика текста. – М.: Высш. шк., 1981. – 183с
4. Одинцов В.В. Стилистика текста. – М.: Эдиторнал УРСС, 2004. – 263с.
5. Тураева З.Я. Лингвистика текста: (Текст: структура и семантика) – М.: Просвещение, 1986. – 126с.

Одержано 25.04.13

УДК 657

Ю.Ю. Гудима, студ.гр. ОА-09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Мета та завдання аудиту витрат на виробництво

В даній статті розглядається мета та завдання аудиту витрат на виробництво. Проаналізовано погляди вчених таких як Білик М.Д., Бутинець Ф.Ф., Давидов Г.М. та інших щодо визначення мети аудиту виробничих витрат.

витрати на виробництво, аудит, собівартість, перевірка

Аудит витрат на виробництво є дуже важливою і складною частиною аудиторської перевірки. Витрати виробництва є актуальною не тільки економічною, але

й обліково-аналітичною категорією, яка істотно впливає на суму та динаміку прибутку, тому здійснення дієвого контролю витрат виробництва стає однією із важливих задач системи управління виробництвом на підприємстві.

Процес здійснення аудиту витрат виробництва складається з трьох етапів:

- ознайомчий – здійснюється загальне ознайомлення з веденням бухгалтерського обліку витрат на виробництво, з нормативними документами;
- основний – безпосереднє проведення перевірки;
- заключний – складається та надається аудиторський висновок, оформлюються інші документи [2, с. 78].

Перед здійсненням аудиту витрат на виробництво необхідно визначити мету перевірки. Вітчизняні вчені по-різному розуміють мету аудиту витрат на виробництво. Їх погляди з цього питання наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Мета аудиту витрат на виробництва

№	Дослідники	Мета аудиту витрат виробництва
1.	Білик М. Д.	Мета аудиту виробничих витрат, полягає в установленні достовірності даних первинних документів щодо накопичення і списання витрат, повноти і своєчасності відображення первинних даних у зведених документах і облікових регістрах, правильності ведення обліку витрат і його відповідностей прийнятій обліковій політиці, чинному законодавству, достовірності відображення витрат в звітності суб'єкта, що перевіряється.
2.	Бутинець Ф.Ф.	Мета аудиту виробничих витрат – перевірка обґрунтованості формування та правильності обліку витрат виробництва, від яких залежить рівень достовірності кінцевого фінансового результату від реалізації проведеної продукції (куплених товарів).
3.	Голов С.Ф.	Метою аудиту виробничих витрат є встановлення достовірності даних первинних документів щодо визначення витрат, повноти та своєчасності їх відображення в облікових реєстрах, відповідності методики обліку витрат чинним нормативним актам [3, с. 134]
4.	Давидов Г.М.	Метою аудиту витрат є встановлення достовірності первинних даних щодо накопичення та списання витрат, повноти та своєчасності відображення первинних даних у зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку витрат та його відповідності прийнятій обліковій політиці, достовірності інформації щодо витрат, наведених у звітності господарського суб'єкта [1, с.234].
5.	Іванова Н.А., Ролінський О.В.	Мета аудиту виробничих витрат – підтвердження достовірності формування витрат, виходу продукції та правильності відображення їх в обліку [5, с. 144].
6.	Кулаковська Л.П., Піча Ю.В.	Метою аудиту витрат на виробництво є складання аудитором висновку про те, чи відповідає інформація, відображена у звітності та бухгалтерському обліку, в усіх суттєвих аспектах нормативним документам, які регламентують порядок бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [6].

Враховуючи думки вчених, можна сказати, що метою аудиту виробничих витрат є висловлення незалежної думки аудитора щодо правильності визнання та розподілу витрат виробництва, повноти та своєчасності відображення витрат в обліку та звітності.

Предметом аудиту операцій з обліку витрат є господарські процеси і операції, пов'язані з накопиченням та списанням витрат діяльності [4, с. 137].

Бачення різних авторів завдань аудиту витрат на виробництво подані в таблиці 2.

Таблиця 2 – Завдання аудиту витрат виробництва

№	Завдання аудиту витрат на виробництво	Дослідники				
		Савченко Володимир Якович	**Давидов Григорій Миколайович**	**Кулаковська Людмила Петрівна, Піча Юрій Володимирович**	**Огійчук Микола Феодосійович**	**Бутинець Франц Францович**
1.	Перевірка правильності віднесення витрат до складу собівартості продукції (товарів, робіт, послуг)	+	+	+	+	+
2.	Перевірка правильності визначення витрат виробництва	+	+	+	-	-
3.	Перевірка правильності документального оформлення операцій з обліку виробничих витрат	+	+	+	+	+
4.	Правильність відображення прямих матеріальних витрат	+	+	-	+	+
5.	Вивчення правильності накопичення, розподілу та списання загально-виробничих витрат	-	+	-	+	+
6.	Оцінка правильності формування собівартості продукції за об’єктами калькулювання	+	+	+	+	+

Отже, всі наведені вище автори виділяють серед завдань аудиту виробничих витрат перевірку правильності документального оформлення операцій з обліку виробничих витрат та перевірка правильності віднесення витрат до складу собівартості продукції (товарів, робіт, послуг).

До початку проведення перевірки аудитор зобов'язаний вивчити організаційні і технологічні особливості підприємства, визначити характер, спеціалізацію, масштаби і структуру кожного виду виробничої діяльності організації-клієнта.

Досліджуючи правильність включення того чи іншого елемента витрат до складу виробничих витрат і розрахунку собівартості продукції, необхідно перевірити

обґрунтованість розмежування джерел відшкодування різних витрат (за рахунок собівартості, прибутку, фондів або резервів), достовірність звітних показників собівартості продукції, правильність розподілу витрат між незавершеним виробництвом і готовою продукцією, що дає можливість виявити внутрішньогосподарські резерви зниження собівартості продукції.

Джерелами даних для аудиту є первинна документація і бухгалтерські записи за рахунками обліку виробничих витрат ("Виробництво", "Загальновиробничі витрати", "Адміністративні витрати", "Брак у виробництві", "Готова продукція", "Собівартість реалізації", "Витрати на збут", "Інші витрати операційної діяльності"), регістр бухгалтерського обліку, журнал № 5 і відповідні дані про витрати на виробництво і реалізацію продукції (робіт, послуг), картки на замовлення, розробні таблиці (з розподілу заробітної плати, відрахувань на соціальні потреби, послуг допоміжних виробництв, розрахунку амортизації основних засобів, зносу МШП), відомості розподілу загальновиробничих витрат, відомість зведеного обліку витрат на виробництво тощо.

Особлива увага звертається на правильність віднесення витрат на собівартість продукції та групування їх за елементами - матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні потреби, амортизація основних засобів, інші витрати.

Після закінчення перевірки виробничих витрат аудитор висловлює свою незалежну думку та формує її в аудиторському висновку.

Список літератури

1. Аудит: підручник / Г. М. Давидов [та ін.] ; за ред.: Г. М. Давидова, М. В. Кужельного. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2009. - с. 234
2. Власюк Г.В. Особливості аудиту витрат виробництва та собівартість продукції / Г.В. Власюк // Держава та регіон Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 1.
3. Голов С.Ф. Фінансовий облік : [підручник] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, І.Ю. Кравченко, Г.А. Ямборко. – К. : Лібра, 2005. – 976 с.
4. Гордієнко Н.І. Аудит, методика і організація: [навч. посіб.] (для студентів економічних спеціальностей) : у 2 ч. / Н.І. Гордієнко, О.В. Харламова, М.Ю. Карпенко. − Х. : ХНАМГ, 2007. – Ч. 2. – 294 с. (452 с.)
5. Іванова Н.А. Організація і методика аудиту : [навч. посіб.] / Н.А. Іванова, О.В. Ролінський. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 216 с.
6. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту : [навч. посіб.] / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – 2-е вид. – К. : Каравелла, 2005. – 560 с.

Одержано 04.03.13

УДК 336

В.С. Карпенко, **студ. гр. ОА 12-м**
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості та застосування позамовного методу обліку витрат на підприємствах, що здійснюють ремонтні роботи

У статті розглядається сутність та особливості застосування позамовного методу обліку витрат на підприємствах, що здійснюють ремонтні роботи, досліджені переваги і недоліки позамовного методу та шляхи їх подолання, розкрито порядок організації документообігу при використанні позамовного методу обліку витрат.
метод обліку витрат, переваги, недоліки, документообіг

Постановка проблеми та її актуальність. В даний час на комерційних підприємствах особлива увага приділяється зниженню та оптимізації витрат на виробництво реалізованої продукції, робіт та послуг. Це вимагає систематичного контролю витрат виробництва. Для їх контролю потрібна інформація про витрати за місцями їх використання та за видами продукції. Інформаційне забезпечення контролю витрат, управління ними формується у системі бухгалтерського обліку

Облік витрат здійснюється різними методами залежно від видів діяльності, технології виробництва, що використовується на підприємствах. Позамовний метод обліку витрат, широко поширений в багатьох сферах діяльності: у виробництві, торгівлі, сервісному обслуговуванні, орієнтованому на отримання прибутку, а також у державних установах та інших неприбуткових організаціях, тому питання про обік витрат на замовлення є особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню позамовного методу обліку витрат приділено достатньо уваги, зокрема проблемі присвятили свої роботи Безруких П.С, Бутинець Ф.Ф. та Радостовець В.К.

Бутинець Ф.Ф. відмічає, що позамовний метод використовується в тих випадках, коли виготовляється складна продукція, яка дорого коштує з тривалим циклом виробництва. Основною вимогою позамовного методу є точний облік витрат та відокремлення їх по кожному замовленні (роботі) від витрат по іншим замовленнях. До моменту передачі замовлення всі витрати, що відносяться до нього, вважаються незавершеним виробництвом. [1, с. 198]

Радостовець В.К. зазначає, що позамовний метод обліку витрат полягає в тому, що витрати здійснюється за замовленнями на виготовлення одного або, заздалегідь встановленої кількості однакових виробів або комплексу робіт. При цьому прямі витрати на виробництво враховуються в розрізі замовлень, а не прямі включаються в собівартість, шляхом розподілу до прийнятої в галузі бази. [2, с. 10]

Безруких П.С. вважає, що позамовний метод необхідно вести не за виробами, а за групами виробів. [3, с. 282].

Метою статті є дослідження позамовного методу обліку витрат у ремонтній галузі та визначення напрямків його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Кожне підприємство, починаючи свою виробничу діяльність, для як можна більшого економічного ефекту від неї, повинно організувати оптимальний облік витрат, обрати доцільний метод калькулювання

собівартості продукції. Це дозволить визначити доцільність виробництва будь-якого виду продукції (робіт, послуг), тому що калькулювання дає змогу розрахувати рівень прибутку і допомагає підприємству не стати на шлях банкрутства. При обчисленні собівартості одиниці продукції використовують різні методи калькуляції, які дозволяють розподілити загальну суму витрат між окремими видами продукції. Після визначення фактичної собівартості одиниці продукції кожного виду проводять коригувальні записи калькуляційних різниць, і закриття аналітичних рахунків з обліку витрат виробництва, крім тих, де воно залишається незавершеним. Найчастіше використовуються такі методи калькулювання як нормативний, позамовний та попроцесний методи (рис.1). [4, с. 21].

Рисунок 1 – Характеристика нормативного, позамовного та попроцесного методів калькулювання

Позамовний метод обліку витрат використовують на підприємствах, на яких витрати легко ідентифікувати з конкретною продукцією або роботами (послугами). Його застосовують у промисловості, будівництві, експериментальних і ремонтних виробництвах, що працюють на замовлення і надають послуги відповідно до вимог покупців. Об'єктом обліку при цьому є виробниче замовлення на виготовлення визначеної кількості виробів. При створенні великих об'єктів облік організовують за кожним із них, а при створенні дрібних виробів - за кожним замовленням або видом виконуваних робіт (ремонт тракторів, техніки та ін.). Тому на підприємствах, що займається ремонтною діяльністю, на відмінну від попроцесного та нормативного методів, доцільно використовувати позамовний метод обліку витрат.

Особливістю організації виробництва праці у ремонтної галузі є забезпечення постійної працездатності устаткування при мінімальних витратах на ремонт. Досягнення цього передбачає вирішення ряду завдань, у тому числі:

- монтаж придбаного чи виготовленого на самому підприємстві устаткування;
- здійснення технічного обслуговування і всіх видів ремонту устаткування;
- модернізацію устаткування;
- виготовлення запасних частин і вузлів (у тому числі для модернізації устаткування);
- збереження запасних частин і мастильних матеріалів;

- планування усіх видів робіт з обслуговування і ремонту устаткування;
- розробку заходів щодо підвищення ефективності діяльності ремонтного господарства підприємства [5].

Особливістю використання позамовного методу є те, що керівництву необхідно заздалегідь знати дані про очікувану собівартість. Ця інформація необхідна, щоб визначити ціну замовлення до того, як воно буде виконано.

При позамовному методі обліку витрат ретельно розподіляється відповідальність між усіма виконавцями замовлення та керівниками центрів відповідальності.

Використання позамовного методу витрат передбачає декілька етапів облікової роботи (рис. 2).

Рисунок 2 – Етапи позамовного методу калькулювання собівартості продукції

Надання послуг з ремонту здійснюється за зверненням замовника чи за його попередньою заявкою, яка реєструється в журналі реєстрації заявок. Замовлення по ремонту надаються за письмовим договором чи за усною угодою. Оплата замовлення виконуються за рахунком-фактурою, складеним за нарядом-замовленням і здійснюється замовником як готівковим, так і безготівковим перерахуванням коштів. Після цього виконавець оформляє кошторис витрат на виконання замовлення, який підписується сторонами, а потім у відповідності встановленим вимогам замовник повністю оплачує замовлення за умовами договору.

Здійснення ремонтних робіт на замовлення може використовуватись із запасними частинами підприємства. Однак бувають випадки, коли запасні частини продає замовник, це може істотно вплинути на формування вартості виконаних робіт. Власні запасні частини ремонтного підприємства опубліковують на субрахунку 207 «Запасні частини», а отримані від замовника, оприбутковуються на позабалансовий рахунок 022 «Матеріали, прийняті для переробки». Прийом запчастин від замовника оформляється приймально-передавальним актом з вказанням докладного переліку запчастин і діючих цін на них відповідно до прасів виробників та уповноважених дилерів. Якість запасних частин повинна бути підтверджена сертифікатом якості чи сертифікатом відповідності.

Позамовний метод застосовується, як правило, при різноманітній діяльності підприємства як і з довготривалим терміном його проведення, так і з короткотривалим.

При позамовному методі на кожне отримане замовлення відкривається картка аналітичного обліку, в якій ведеться облік прямих витрат, понесених підприємством для виконання цього замовлення. В основному це такі елементи витрат:

- витрати на оплату праці робітників, безпосередньо зайнятих ремонтом;
- витрати підприємства на соціальне страхування робітників у частині, що припадає на нараховану при веденні ремонтних робіт заробітну плату;
- вартість використаних на ремонт запасних частин;
- вартість використаних на ремонт матеріалів;
- амортизація основних засобів, що експлуатуються безпосередньо при виконанні даного замовлення, обчислена в частині, що припадає саме на ці роботи.

Бухгалтерський облік з метою калькулювання собівартості ремонтних робіт за методом накопичення витрат ведеться загальною відомістю витрат у розрізі видів робіт і центрів відповідальності. При такому методі собівартість зданих замовнику ремонтних робіт визначається розрахунковим шляхом виходячи з частки, обчисленої як відношення фактичних витрат по незавершених робіт до їх договірної вартості. [6]

Переваги позамовного методу обліку витрат полягають в наступному (рис. 3).

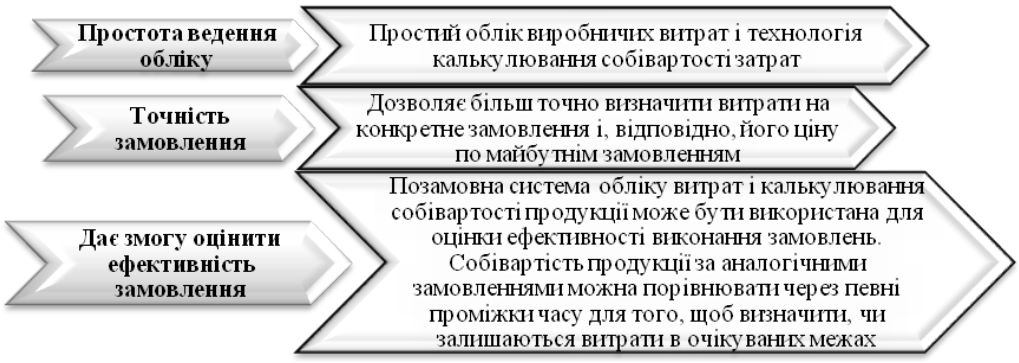

Рисунок 3 – Переваги позамовного методу обліку витрат

Позамовний метод обліку витрат разом з перевагами має певні недоліки (рис. 4).

Рисунок 4 – Недоліки позамовного методу обліку витрат

Позначені вище недоліки в середовищі ремонтної галузі можна уникнути, використовуючи нормативні витрати, вони частково можуть знизити рівень деталізації, в той час як вартість отримання точних даних по замовленнях може не компенсуватися низькою прибутком, однак при цьому збільшується вартість ведення обліку. Нормативні витрати визначають ефективність ремонтно-обслуговуючого виробництва, а одержану завдяки зворотному зв'язку інформацію про відхилення використовують менеджери для коригування виробничих процесів, норм, кошторисів тощо. Система оцінки витрат за нормативами відображує ступінь використання ресурсів технічної служби і полегшує прийняття правильних рішень.

Висновки. Таким чином, позамовний метод облік калькулювання собівартості продукції акумулює витрати з ремонтних робіт, підрядів і замовленнями, використовується при виготовленні унікальних або виконуваних за спеціальним замовленням виробів. Такий метод калькуляції застосовується тоді, коли продукція виробляється окремими партіями або серіями або, коли вона виготовляється відповідно до технічних умов замовника. У промисловості він застосовується, як правило, на підприємствах з одиничним типом організації виробництва.

Використання цього методу передбачає, що всі виробничі витрати, які збираються в розрізі окремого замовлення є унікальним виробом (роботою, послугою), що виготовляється із додержанням конкретних вимог замовника. Основним моментом при використанні позамовного методу обліку витрат на ремонтних підприємствах є необхідність точного обліку і відокремлення витрат за яким-небудь одним замовленням (роботою) від витрат за іншими замовленнями (роботами).

Список літератури

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік [підручн.] / Бутинець Ф.Ф. – М:.ПП «Рута», 2005. – 475с.
2. Радостовець В.К. Калькулювання собівартості продукції в сільськогосподарських підприємствах: [підруч. посібник для с.-х. вузів.] / В.К. Радостовець – М.: «Статистика», 1976. – 166 с..
3. Безруких П.С. Учет и калькулирование себестоимости продукции. / П.С. Безруких. – М.: «Финансы», 1974. – 320 с
4. Методи калькулювання витрат// Баланс. – 2009. - №1 (830). – С. 21.
5. Сахно Є.Ю. Менеджмент сервісу [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidrychniki.ws. – Назва з титул. екрану.
6. Грачева Р.Е. Енциклопедія бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ecolib.com.ua. – Назва з титул. екрану.

Одержано 15.03.13

УДК 657

М.О. Созонович, магістр гр. ОА-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Галузевий аспект оцінки як елементу методу бухгалтерського обліку в будівництві

У статті наведена нормативно-законодавча база, що регламентує оцінку, виділено проблемні аспекти оцінки за такими об'єктами обліку як оборотні та необоротні активи, доходи і витрати та зобов'язання, узагальнено вплив галузевих особливостей будівництва на підходи до оцінки як елементу методу бухгалтерського обліку.
оцінка, оборотні активи, необоротні активи, доходи, витрати, зобов'язання, будівельні контракти

Бухгалтерський облік покликаний формувати інформацію про діяльність підприємства та його майновий стан у різних економічних умовах, при цьому, будь-які явища господарського життя підлягають вартісному вимірюванню. Оцінкою охоплені всі господарські процеси, що відбуваються на підприємстві, а саме: в процесі виробництва оцінюється отримана продукція; в процесі розподілу — доходи від продажу цієї продукції (товарів, робіт, послуг); в процесі обміну — витрати на заготівлю виробничих запасів і придбання засобів праці , витрати, понесені від реалізації, а також виникаючі зобов'язання (дебіторська і кредиторська заборгованість). Відповідно від точності бухгалтерської оцінки залежить визначення вартості активів організації (підприємства) і величини фінансового результату, що утворився від їх використання та продажу, тобто за допомогою оцінки об'єкти ставляться на облік та вибувають зі складу майна. Таким чином, оцінкою охоплений весь обліковий процес, починаючи від поточного обліку і закінчуючи звітністю, і не випадковим є те, що грошова оцінка стала одним з найважливіших елементів методу бухгалтерського обліку.

Вибір адекватної оцінки та уникнення помилок при оцінці залежить від галузевих особливостей. Значну специфіку та вплив на побудову обліку і процес оцінки має будівельна галузь.

Будівельна галузь є однією з найважливіших галузей народного господарства, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в країні. З розвитком будівельної галузі стрімкого розвитку набувають і інші галузі господарства та розвиваються підприємства малого бізнесу. Отже, ріст будівельної галузі неминуче викликає економічний ріст у країні і виникнення необхідних умов для розв'язання багатьох соціальних проблем.

Питанням оцінки в бухгалтерському обліку присвятили праці вітчизняні вчені: М.Т. Білуха, М.І. Бондар, О.М. Брадул, Ф.Ф. Бутинець, В.В. Галасюк, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлюк, М.Д. Корінько, М.В. Кужельний, Л.Г. Ловінська, В.В. Сопко, Л.К. Сук. Питання оцінки активів розглядаються і у працях зарубіжних вчених, зокрема інших. До сучасних зарубіжних вчених, які визнають вагоме значення оцінки в бухгалтерському обліку і приділяють їй особливу увагу в своїх працях, належать: Х. Андерсона, Б. Волькштейна, Глена А. Велша, М.Ф. Ван Бреда, В. Качаліна, А. Ковальова, Т. Карліна, В. Палія, Е. Райса, Я. Соколова, Дж. Фрідмана, Е. Хелферта, Е. Хендріксена та ін.Їх теоретичні розробки характеризуються високим ступенем науковості, глибиною розкритих проблем, важливістю запропонованих рішень для практичної діяльності. Проте, варто відмітити, що залишається невирішеним ряд

питань, пов'язаних з оцінкою в бухгалтерському обліку, які потребують детального дослідження. До таких питань належить визначення особливостей оцінки в галузевому аспекті.

Метою статті є характеристика специфіки діяльності будівельних підприємств та розгляд її впливу на підходи до оцінки як елементу методу бухгалтерського обліку.

Будівництво є багатогалузевою господарською системою матеріального виробництва, до складу якої входять саме будівництво, виробництво будівельних матеріалів і значна кількість підгалузей, підприємств і організацій інших галузей, що забезпечують капітальне будівництво інвестиційними ресурсами та послугами всіх видів. Як галузь господарства й матеріального виробництва будівництво є значним сегментом економіки. Будівельний комплекс є сукупністю будівельних і монтажних підрядних організацій, підприємств промисловості будівельних матеріалів, проектних організацій, науково-дослідних установ, що діють у сфері будівництва, а також установ інфраструктури підрядного ринку.

За цілим рядом ознак будівництво суттєво відрізняється від інших галузей народного господарства, зокрема, структурою підрядних будівельних організацій і підприємств, високим рівнем їх спеціалізації та кооперації. Зважаючи на це процес оцінки та бухгалтерський облік на будівельних підприємств також має свою специфіку і потребує законодавчої регламентації. Основні принципи оцінки встановлюються національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та є обов'язковими для підприємств і організацій усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ). Питання оцінки об'єктів обліку в будівництві регламентують наступні законодавчо-нормативні документи:

1. Документи загальнооблікового характеру:

— Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про історичну (фактичну) собівартість всіх видів активів, окрім дебіторської заборгованості і монетарних активів та її розкриття у фінансовій звітності;

— Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. №92 (зі змінами та доповненнями). Визначає методологічні засади формування первісної вартості основних засобів, порядок переоцінки та амортизації, вибуття основних засобів;

— Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999р. року № 246 (зі змінами та доповненнями). Регламентує визначення первісної вартості запасів, оцінку запасів при вибутті та на дату балансу;

— Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доходи» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 (зі змінами та доповненнями). Визначає методологічні засади оцінки доходів та ступеню завершеності операції з надання послуг;

— Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318 (зі змінами та доповненнями). Визначає методологічні засади оцінки витрат шляхом визначення порядку формування собівартості.

2. Документи, які регламентують облік в будівельній галузі:

— Методичні рекомендації з формування собівартості будівельно-монтажних робіт затверджені Наказом Мінрегіонбуду 31.12.2010 №573 (зі змінами та доповненнями). Надають методичні рекомендації з оцінки витрат та ступеня завершеності робіт;

— Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2001 р. № 205 (зі змінами та доповненнями). Повторює призначення П(С)БО 15 та П(С)БО 16 з урахуванням специфіки будівельної галузі та виконання будівельних контрактів.

Таким чином, враховуючи специфіку діяльності будівельних підприємств та наведену законодавчо-нормативну базу, необхідно розглянути особливості оцінки наступних об'єктів обліку в будівництві: оборотних та необоротних активів, доходів і витрат та зобов'язань.

В частині необоротних активів зупинимось на розгляді основних засобів, яким на будівельних підприємствах приділяється велика увага як головному елементу матеріально-технічної бази підприємства. Для ефективного розвитку будівельного виробництва принципове значення має повне забезпечення та ефективне використання основних засобів. В даний час склалася ситуація, за якої не забезпечується процес відновлення основних засобів, які давно вже технічно застарілі. Значна частка парку будівельної техніки постійно знаходиться у ремонті або його очікуванні. Все це негативно впливає на рівень механізації робіт і продуктивності праці [8]. Необхідною умовою відновлення засобів праці є їх відшкодування у вартісній формі, яке здійснюється через амортизацію. Тому питання оцінки в будівельній галузі виходить на перший план.

Для правильної організації обліку основних засобів важливе значення має єдиний принцип їх оцінки. Залежно від характеру, стану основних засобів, часу оцінки розрізняють такі види вартості: первісна, переоцінена залишкова, справедлива, вартість, яка амортизується та ліквідаційна вартість. Розглядаючи проблему оцінки основних засобів, слід вирішити два основних питання: на який момент її встановлювати і на якому рівні [6]. Оцінка може бути встановлена: на дату придбання (первісна вартість), на поточний момент (переоцінена вартість) і на майбутнє (ліквідаційна вартість). Кожен з видів оцінки повинен бути розрахований з урахуванням специфіки діяльності та з орієнтацією на досягнення цілей підприємства. При оцінці основних засобів важливо звертати увагу на зміни в якісному складі активної частини основних засобів, а не тільки кількісному. Це зумовлено тим, що у вартісному вимірі оцінка може бути високою, а технологічна й вікова структура основних засобів — незадовільна.

Значна частка оборотних активів галузі припадає на запаси, які є матеріальною основою будівництва. Методика оцінки запасів є важливим інструментом організації ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства і викликає значний практичний інтерес у зв'язку з потребою визначення реальної вартості запасів.

Запаси будівельного підприємства повинні бути відображені за первісною вартістю їх придбання з урахуванням витрат, які виникають до стану їх готовності. Первісною вартістю запасів, що придбані за плату є собівартість запасів, яка склалася із фактичних витрат на їх придбання згідно з П(С)БО 9 «Запаси», в тому числі транспортно-заготівельні витрати. Останні можуть прямо включатися до первісної вартості кожної конкретної одиниці запасів, або обліковуватися на окремому субрахунку і збільшувати собівартість запасів, що вибули, за середнім відсотком. Значна частина будівельних підприємств виготовляє запаси власними силами, первісною вартістю яких є собівартість їх виробництва згідно з П(С)БО 16 «Витрати». Проте, слід врахувати, що в розрахунок береться їхня виробнича, а не повна собівартість, тобто без нерозподілених постійних загальновиробничих витрат і понаднормових виробничих витрат.

При вибутті ж оцінка запасів здійснюється за одним з таких методів:

— ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;

— середньозваженої собівартості;
— собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);
— нормативних затрат.

Обрання методу покладається на розсуд підприємства, виходячи з принципу доцільності його використання. Особливо ефективним на будівельних підприємствах є використання методу ідентифікованої собівартості, оскільки особливістю будівельної галузі є широке використання нових унікальних матеріалів, які мають специфічні характеристики та не є однорідними за своїми споживчими якостями. Сутність методу ідентифікованої собівартості полягає в тому, що вартість запасів, які вибувають, визначається окремо за кожною одиницею запасів. Проте, у результаті використання цього методу однакові запасі обліковуються за різною вартістю, що не завжди зручно і достатньо трудомістко при списанні великої кількості запасів. Залежно від того, який саме з запасів використовуватиме підприємство, прибуток буде змінюватися відповідно до первісної вартості кожного запасу.

У будівництві звичайно мають місце значні обсяги незавершеного будівництва. Це пов'язано з тим, що об'єкти мають велику собівартість та вартість, а період будівництва може тривати кілька періодів. Незавершене виробництво як об'єкт бухгалтерського обліку за своєю економічною сутністю відноситься до оборотних активів підприємства. В сфері розгляду впливу галузевих особливостей на оцінку, для будівельних підприємств важливим є проведення інвентаризації незавершеного будівництва та визначення варіанту його оцінки. Можливі наступні варіанти:

— за нормативною виробничою собівартістю;
— за прямими статтями витрат;
— за вартістю будівельних матеріалів.

Використання різних критеріїв під час розрахунку може призвести до розбіжності фактичних та документальних даних. Саме тому доречним є обрання найбільш оптимального варіанті, що забезпечить співставність даних та позбавить можливості для шахрайства.

Досить вагомою в будівництві є проблема визнання доходів і витрат. Доходи і витрати, як відомо, визначаються в гривнях, а міра — це відносний показник, який може визначатися, наприклад, у відсотках або коефіцієнтах. Таким чином, для того, щоб виходячи з міри завершеності робіт, можна було визначити суму доходів і витрат у вартісній оцінці, необхідна наявність даних про загальну (кінцеву) суму доходів і витрат за даним будівельним контрактом . Ось чому визначення суми доходів і витрат по мірі завершеності робіт можливо відповідно до вимог П(С)БО 18, лише якщо кінцевий фінансовий результат даного контракту може бути достовірно оцінений. Існують чотири умови, лише при обов’язковому дотриманні яких, причому одночасно, ми маємо право вважати, що кінцевий фінансовий результат за будівельним контрактом з фіксованою ціною може бути достовірно оцінений. Ці умови наступні:

— можливість достовірного визначення суми загального доходу від виконання будівельного контракту;

— вірогідність здобуття підрядником економічних вигод від виконання будівельного контракту;

— можливість достовірного визначення суми витрат, необхідних для завершення будівельного контракту, і обсягу завершення робіт за будівельним контрактом на дату балансу;

— можливість достовірного визначення і оцінки витрат, пов’язаних з виконанням будівельного контракту для порівняння фактичних витрат за даним будівельним контрактом, з попередньою оцінкою таких витрат [7].

Дохід за будівельним контрактом включає передбачену будівельним контрактом ціну, а також суму відхилень, претензій та заохочувальних виплат за будівельним контрактом. Оцінюється дохід за справедливою вартістю активів, які вже отримані або підлягають отриманню.

Для оцінки витрат в будівництві до їх складу включають:

— витрати, безпосередньо пов'язані з виконанням даного контракту;

— загальновиробничі витрати.

Оцінка витрат залежить від обраної форми обліку витрат. Найпоширенішою формою обліку витрат на виробництво будівельної продукції є метод обліку за окремими замовленнями. За даного методу витрати підсумовуються до моменту закінчення роботи за даним замовленням. Проте практичного використання набув і метод накопичення витрат за окремими періодами. Такий метод використовують будівельні організації, що виконують однотипні спеціальні види робіт або в рамках укладених договорів будують однотипні об'єкти з незначною тривалістю їх будівництва. Недоліком такого методу є неможливість отримання інформації для контролю за витратами з урахуванням їх напрямів — основне виробництво чи допоміжні, види робіт тощо.

Для того, щоб достовірно визначити доходи та витрати за будівельним контрактом, потрібно зробити оцінку ступеня завершеності робіт за контрактом. У п.4 П(С)БО 18 «Будівельні контракти» запропоновано три можливі варіанти її розрахунку:

— прямий підрахунок – вимірювання та оцінка виконаних робіт;

— співвідношення натуральних показників обсягів завершеної частини та загального обсягу робіт;

— співвідношення фактичних, з початку виконання будівельного контракту, та загальних кошторисних (очікуваних) витрат.

Найбільш практичним, на нашу думку, є застосування першого методу, адже він являє собою прямий підрахунок за актами виконаних робіт, що узгоджуються, перевіряються та підписуються замовниками будівельних об'єктів, і тому використання цього методу не потребує зайвих витрат праці та часу.

Будівельні підприємства, як і підприємства інших галузей вітчизняної економіки в процесі виробничо-господарської діяльності крім власного капіталу використовують і позиковий. Для будівельної галузі позиковий капітал є важливим джерелом утворення активів. Здійснюючи суттєвий вплив на фінансову стійкість і платоспроможність зобов'язання потребують ефективного управління грошовими потоками, контролю за фактичним станом розрахунків. Це уможливлюється на основі достовірної, якісної та адекватної оцінки про заборгованість, яка формується в системі бухгалтерського обліку.

Проблема оцінки поточних зобов'язань набуває актуальності у зв'язку з фінансовою кризою та зростаючою проблемою неплатежів. На організацію обліку та методику оцінки зобов'язань суттєвий вплив здійснюють організаційно-технологічні особливості будівництва. Зокрема, будівельна галузь потребує позикових ресурсів на термін більш ніж один рік, тому виокремлення середньотермінових кредитів в окрему групу дасть змогу отримувати більш точну оцінку реального стану кредитних ресурсів на підприємстві; значна тривалість операційного циклу передбачає обґрунтоване визначення виміру, в якому здійснюватиметься поділ зобов'язань на довготермінові та поточні; значна залежність від постачальників потребує належного їх вибору, здійснення чіткого контролю за дотриманням договірної дисципліни.

Оцінка зобов'язань відповідно до Концептуальних основ складання та подання фінансових звітів передбачає використання однієї з чотирьох видів вартості: історичної, поточної, вартості реалізації та теперішньої. Згідно з національними стандартами,

поточні зобов'язання оцінюються за сумою погашення, тобто за вартістю реалізації. Проте не до всіх видів поточних зобов'язань доцільно застосовувати таку вартість. Зокрема, зобов'язання за короткостроковими позиками можна оцінювати за теперішньою вартістю, заборгованість перед бюджетом – за вартістю реалізації, заборгованість за виконані роботи – за поточною вартістю, враховуючи чинник інфляції і динаміку цін.

Досліджуване підприємство ПАТ «ПМК-37» належить до підприємств будівельної галузі. Предметом його діяльності є проектування та будівництво господарським способом інженерних об'єктів, мереж, доріг, складів, промислових та спортивних споруд, та інших споруд промислового та соціально призначення, а також різні види будівельно-монтажних та ремонтно-будівельних робіт. Особливості діяльності мають безпосередній вплив на ведення обліку та підходи до оцінки. Але наказ з облікової політики на ПАТ «ПМК-37» має формальний характер, а тому зазначених в ньому методів оцінки не дотримуються. До того ж, на нашу думку, вони є не обґрунтованими. Зокрема, зазначеному в наказі методу оцінки вибуття запасів підприємство слідує не завжди. Дана проблема має значний вплив на фінансові результати та діяльність підприємства взагалі.

В цілому, можна виділити наступні особливості будівництва, які впливають на підходи до оцінки як елементу методу бухгалтерського обліку в цій галузі:

1. Будівельна продукція не є типовою: вона або одинична, або дрібносерійна. При цьому одна будівельна організація може споруджувати різні об'єкти з різним обсягом робіт. Етапи процесу будівництва мають чітку послідовність та взаємопов'язаність. Таким чином процес встановлення вартості такої продукції потребує розробки системи індивідуальних специфічних видів оцінки.
2. Будівництво об'єднує два види діяльності: основне будівельне виробництво й промислове підсобне виробництво, що виготовляє будівельні матеріали, конструкції тощо. Різні види діяльності потребують різних підходів до оцінки.
3. Будівельний об'єкт нерухомий, і тому будівельна продукція може бути використана лише там, де її створено. У зв'язку з цим будівництво відрізняється від стаціонарного виробництва тим, що після завершення робіт на одному будівельному майданчику трудові й технічні ресурси доводиться переміщувати на новий будівельний майданчик. Будівельний об'єкт розміщено на конкретній земельній ділянці, тому вартість будівельної продукції пов'язана з оцінкою вартості відповідної земельної ділянки відповідно до кон'юнктури ринку.
4. Тривалість зведення будівельного об'єкту може бути значною, від декількох місяців до декількох років. Це обумовлює те, що інвестований в будівництво капітал вилучається з обігу на досить тривалий час. До того ж, цикл обігу капіталу в будівництві більш тривалий ніж у промисловості чи торгівлі, тому інвестування капіталу в будівельний проект пов'язане з ризиками й потребує детальних техніко-економічних розрахунків. Тривалість технологічного циклу в будівництві передбачає особливу форму розрахунків за будівельну продукцію — за етапами виконання робіт, окремими видами робіт або закінченням окремих конструктивних елементів об'єкту. Дана особливість також викликає труднощі в оцінці доходів та витрат різних звітних періодів.
5. У будівництві може брати участь велика кількість інших підприємств та організацій (виробники будівельної продукції та матеріалів, проектні організації), кожна з яких може мати власну економічну мету. Це вимагає чіткої організації та координації будівельних робіт та домовленості в частині вибору підходів до оцінки понесених витрат.

6. Покупець (замовник) часто здійснює періодичні платежі у межах загальної контрактної вартості як оплату процесу будівництва. У завдання обліку входить визначення оцінки ступеня завершеності будівництва за звітний період.

7. Будівництву властива конструктивна складність споруджуваних об'єктів та велика матеріаломісткість. Співвідношення обсягів будівельно-монтажних робіт за їх складністю та видами протягом місяця ускладнює розрахунок кількісного та кваліфікаційного складу будівельних бригад.

Отже, проведене дослідження виявило, що економічний стан будівельної організації та її привабливість для інвесторів значною мірою залежать не тільки від впливу галузевих особливостей технології виробництва та організаційно-правових умов діяльності, а й від доцільності вибору і правильності застосування методу оцінки об'єктів обліку.

Список літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. №92 (зі змінами та доповненнями).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999р. року № 246 (зі змінами та доповненнями).
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2001 р. № 205 (зі змінами та доповненнями).
4. Вахрушев С. Вплив специфіки будівельної діяльності на організацію обліку [Електронний ресурс] / С. Вахрушев.- Режим доступу: http://www.dtkt.com.ua/show/3cid1142.html
5. Карпушенко М. Бухгалтерський облік в будівельних організаціях [Електронний ресурс] М. Карпушенко. – Режим доступу: http://www.buddom.com.ua/?m=564
6. Китайчук Т.Г. Проблеми оцінки основних засобів в бухгалтерському обліку «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 9 (33). – Ч. 2. – 2012.
7. Петренко М., Захарова К. Проблеми визнання і оцінки доходів і витрат в будівництві [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Ecan/2010_6/pdf/petrenko.pdf
8. Сенів Б.Г., Сучасний стан та перспективи розвитку будівельної галузі України [Електронний ресурс] Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_7/19.pdf
9. Сук Л.К. Бухгалтерський облік у галузях економіки: навч. посібн. / Л.К. Сук, П.Л. Сук, М.С. Стасишен. – К.: Вид-во «Каравела», 2008. – 208 с.

Одержано 25.03.13

УДК 657.7

Г.Б. Назарова, канд. екон. наук, В.І.Коваленко, студ. гр. ОА–12М
Кіровоградський національний технічний університет

Сутність внутрішнього аудиту та його місце у системі управління суб'єкта господарювання

В статті розглянуто економічну сутність внутрішнього аудиту та його місце у системі управління суб'єкта господарювання. Доведено, що під внутрішнім аудитор слід розуміти регламентовану внутрішнім документами організацію діяльності спеціалізованого контрольного підрозділу та сукупність процедур внутрішнього контролю, які виконують його співробітники з метою допомоги органам управління в ефективному функціонуванні систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Визначено основні базові цілі внутрішнього аудиту в системі управління суб'єкта господарювання.

аудит, внутрішній аудит, принципи внутрішнього аудиту, служба внутрішнього аудита, стандартизація внутрішнього аудиту

Виникнення нових економічних відносин, зміна функцій галузевих міністерств і відомств, поява різних організаційно-правових форм і власників вимагають опрацьовування питань організаційної побудови внутрішнього аудиту, визначення сфери їх дії і механізму здійснення контролю. У сучасному розумінні контроль дозволяє не тільки ухвалювати правильні рішення, але й постійно виявляти фактичний стан справ на керованих об'єктах господарських систем різного ступеня складності і структуризації.

Значний внесок у розвиток наукової думки про внутрішній контроль належить вченим: Г.Давидов Б. Усач, Л. Нападовська, А. Богомолов, М. Білуха, Ю.Воропаєв, Є. Калюга, В. Сопко, Ф. Бутинець, І. Дмитренко та інші.

У дослідження проблем сутності, функцій та змісту внутрішнього контролю, його місця у системі наук внесли такі відомі зарубіжні вчені як Е. Аренс, Р. Адамс, Р. Додж, Дж. Лоббек, Дж. Робертсон, А. Роджер.

Метою статті є визначення сутності внутрішнього аудиту в управлінні діяльності підприємства та встановлення основних напрямів удосконалення внутрішнього аудиту в сучасних умовах господарювання.

На сучасному етапі відбулося розмежування сфер діяльності між зовнішнім і внутрішнім аудитом за умов посилення взаємозв'язку між ними з метою зменшення дублювання в роботі і функціональних напрямах діяльності [1, с. 17]. Головною метою зовнішнього аудиту є визначення достовірності фінансової звітності, а також контроль за дотриманням певних законів, норм господарського права і податкового законодавства.

Організація внутрішнього аудиту – один з найнадійніших засобів контролю за станом бухгалтерського обліку та ефективного функціонування системи внутрішньогосподарського контролю на підприємстві [2, с. 54]. Внутрішній аудит повинен давати інформацію про якість управління підприємством, пропозиції з удосконалення, стабілізації його фінансового стану.

Дослідження спеціальної економічної літератури дозволяє зробити висновки, що серед учених сформовані різні погляди на поняття і призначення внутрішнього аудиту. Більшість із них вважають, що внутрішній аудит є одним з видів внутрішньогосподарського контролю, який здійснюють працівники підприємства на користь керівництва. Деякі з них ототожнюють діяльність внутрішнього аудиту із внутрішньою ревізією.

В економічній літературі у визначенні принципів внутрішнього аудиту не існує єдиної думки щодо характеристики його незалежності. Існує твердження, що незалежність внутрішнього аудиту досягається безпосередньо ступенем підпорядкованості, наприклад, підпорядкування не виконавчому органу підприємства, а винятково його засновникам [4, с. 32].

У даному випадку необхідно звернути увагу на той факт, що в п. 8 Міжнародного стандарту аудиту 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» чітко зазначено, що, незалежно від ступеня самостійності та об'єктивності, внутрішній аудит не може досягти такого ступеня незалежності, якого вимагають від зовнішнього аудитора при висловленні ним думки щодо фінансових звітів [3, с. 656].

Внутрішній аудит є важливим елементом зовнішнього аудиту і націлений на вивчення систем внутрішнього контролю, що особливо актуально для організацій в сучасних умовах розвитку ринкових відносин. У конкурентному середовищі ефективна система внутрішнього контролю – це гарантія виживання організації та одна з головних

умов її успішної діяльності.

Спочатку роль внутрішнього аудиту виходила із завдань фінансового управління, потреби забезпечення збереженості активів і носила тотальний контроль на детальному рівні (за аналогією з ревізією збереження власності – основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, готової продукції, недопущення невиробничих витрат, збитків, зловживань тощо). З часом, через розширення систем реєстрації і обробки даних, необхідність в суцільному контролі документів відпала і основну увагу при проведенні внутрішнього аудиту стали приділяти тому, як функціонують системи, а також відповідності дій встановленим процедурам.

Під внутрішнім аудитом слід розуміти регламентовану внутрішніми документами організацію діяльності спеціалізованого контрольного підрозділу та сукупність процедур внутрішнього контролю, які виконуються його співробітниками з метою допомоги органам управління в ефективному функціонуванні систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю.

Внутрішній аудит – це незалежна експертна діяльність аудиторської служби суб'єкта господарювання для перевірки і оцінки адекватності, ефективності системи внутрішнього контролю та якості виконання призначених обов'язків працівниками. Відповідальність за організацію внутрішнього аудиту несе керівник підприємства, який зобов'язаний організувати безперервний процес ефективного контролю в усіх підрозділах підприємства, а також організувати взаємовідносини зі всіма підрозділами і зовнішніми компетентними організаціями з питань контролю фінансово-господарської діяльності. Одним із принципів внутрішнього аудиту, як і зовнішнього, є його незалежність .

Внутрішній аудит є частиною внутрішнього контролю, метою якого є забезпечення достатньої впевненості щодо досягнення наступних базових цілей:

а) достовірність та правдивість інформації;

б) виконання правил, планів, процедур, законів, положень та контрактів;

в) забезпечення захисту активів;

г) економне та ефективне використання ресурсів;

д) досягнення поставлених цілей діяльності та окремих програм.

Іншими словами, це внутрішні правила та процедури контролю, запроваджені керівником підприємства для забезпечення стабільної й ефективної діяльності підприємства, дотримання внутрішньогосподарської політики, збереження і раціональне використання активів підприємства, запобігання та розкриття фальсифікацій помилок, точність і повнота бухгалтерських записів, своєчасна підготовка надійної фінансової інформації.

Варто підкреслити, що аудит, як і будь-яка діяльність, пов'язаний з законодавством, згідно якого він стандартизується та нормується. Але це стосується переважно зовнішнього аудиту. Стандартів, що регулюють функціонування внутрішнього аудиту немає (за винятком нормативних документів Національного банку України (далі НБУ) з регламентації внутрішнього аудиту в комерційних банках України), і це зменшує поширення передового досвіду в цій сфері діяльності на інших підприємствах.

Потреба у створенні внутрішнього аудиту в Україні виникає на великих підприємствах з різними видами діяльності, зі складною розгалуженою структурою і великою кількістю територіально віддалених філій, дочірніх підпорядкованих підприємств. Робота фахівців внутрішнього аудиту в цьому напрямі полягає, насамперед, в уніфікації і стандартизації облікових процесів для правильного формування зведеної чи консолідованої зовнішньої і, перш за все, внутрішньої звітності.

Вони можуть за розпорядженням керівництва визначати доцільність та ефективність здійснення окремих операцій, правильність відображення їх у системі обліку та звітності, надання інформації менеджерам. У разі виявлення під час здійснення контролю невідповідностей (відхилень, помилок, шахрайства тощо) внутрішній аудитор надає власнику та менеджерам рекомендації щодо коригування діяльності або системи управління, які, відповідно, знаходять своє відображення в обліку.

Розглядаючи питання щодо форми організації служби внутрішнього аудиту на окремому підприємстві, слід відзначити, що це повинно вирішуватися власником або керівником в залежності від цілей та задач, поставлених перед цією службою.

На сьогодні, функціонування служби внутрішнього аудиту на підприємстві, за умови додержання вимог до її організації, є надійною гарантією недопущення в майбутньому необґрунтованих і незаконних дій працівників підприємства, неправильних та неефективних управлінських рішень.

Наявність ефективного внутрішнього аудиту стає невід'ємною складовою успішного розвитку господарської діяльності в умовах швидких змін зовнішнього середовища, ускладнення процесів управління, розподілу функцій володіння та управління бізнесом. Наскільки при цьому внутрішній аудит стане корисним, залежить від завдань, які будуть перед ним поставлені.

Враховуючи вище зазначене, можна констатувати, що внутрішній аудит є одним із видів внутрішньогосподарського контролю суб'єктів підприємницької діяльності.

Разом з тим, слід підкреслити, що вітчизняний внутрішній аудит значно відрізняється від зарубіжного, а саме: відсутністю професійних стандартів та єдиних вимог до професійного рівня внутрішніх аудиторів, умовністю незалежності внутрішнього аудиту.

Список літератури

1. Андреев В.Д. Внутренний аудит: [учеб. пособ.] / В.Д. Андреев. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 464 с.
2. Білоусов А. Внутрішній аудит: перспективи розвитку і методика організації на підприємствах України / Анатолій Білоусов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001. – № 2. – С. 54–57.
3. Міжнародні стандарти аудиту якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року, частина 1 / Пер. з англ.: О.Л. Ольховікова, О.В. Селезньов, О.О. Зєніна, О.В. Гик та ін. – К.: «Видавництво Фенікс», 2010. – 841 с.
4. Шеремет А.Д. Аудит: [учебн.] / А.Д. Шеремет, В.П. Суйц. – [2-е изд.] – М.: ИНФРА-М, 2000. – 352с.
5. Давидов Г.М. Аудит:[Підручник] / Г.М.Давидов. – К.: Знання, 2004. – 511 с.
6. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 14.09.2006 р. № 140: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://portal.rada.gov.ua
7. Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 20.03.1998 р. № 114.
8. Немченко В.В. Практичний курс внутрішнього аудиту: [Підручник] / В.В.Немченко, В.П.Хомутенко, А.В.Хомутенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
9. Редько О.Ю. Аудит в Україні. Морфологія: [Монографія] / О.Ю.Редько. – К.: ДП «Інформ-аналіт. агентство». – 2008. – 493 с.

Одержано 27.03.13

УДК 331.101.38

Н.Ф. Корженко, студ. гр. ОА 12-мб
Кіровоградський національний технічний університет

Стан оплати праці працівників бюджетної сфери

У статті розглядаються питання оплати праці працівників бюджетних установ. Досліджено реалізацію стимулюючої функції оплати праці у бюджетних установах. Значна увага приділяється аналізу динаміки та диференціації рівня оплати праці у різних сферах державного сектору.
оплата праці, бюджетна сфера, працівники

Постановка проблеми та її актуальність. Видатки на оплату праці залишилася майже єдиною захищеною статтею у кошторисі бюджетних установ. В умовах нестачі фінансування рівень оплати праці у бюджетній сфері залишається досить низьким, недосконалою є система заохочення, при цьому, нове законодавство не виправляє існуючі недоліки, а призводить до ще більшої диференціації оплати праці у різних галузях бюджетної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження діючого механізму оплати праці в бюджетній сфері, її основні проблеми досліджували Н. Горєлова, Н. Волгіна, М. Бондаренко, Л. М. Фільштейн, І.С. Кизима, О. Морева та інші автори. Однак, система оплати праці у бюджетній сфері залишається недосконалою, а проблеми, досліджувані вищезазначеними авторами є невирішеними і дотепер, що пояснює актуальність даного дослідження.

Метою статті є аналіз стану оплати праці працівників бюджетних установ з метою встановлення диференціації її розмірів у різних сферах діяльності бюджетних установ та виявлення тенденції розвитку.

Виклад основного матеріалу. Основним документом, що регулює питання оплати праці, в т. ч. оплати праці працівників бюджетної сфери, є Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР (із змінами і доповненнями). Джерелом коштів на оплату праці для установ і організацій, що фінансуються з бюджету, є кошти, які виділяються з відповідних бюджетів, а також частина доходу, одержаного внаслідок господарської діяльності та з інших джерел (ст. 4 Закону про оплату праці). Згідно зі ст. 2 Закону про оплату праці фонд оплати праці складається з трьох частин [1]:

- фонд основної заробітної плати;
- фонд додаткової заробітної плати;
- фонд інших заохочувальних і компенсаційних виплат.

Фонд основної заробітної плати включає нарахування винагороди за виконану роботу на підставі встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування). Основна заробітна плата встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців.

Фонд додаткової заробітної плати включає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, премії, пов’язані з виконанням виробничих завдань і функцій. Розмір і порядок доплат обов’язкового характеру визначаються галузевими інструкціями з оплати праці. Розмір цих доплат зазначають у тарифікаційному списку працівників, штатному розписі.

Фонд інших заохочувальних і компенсаційних виплат включає винагороди та премії, які мають одноразовий характер, компенсаційні й інші грошові та матеріальні

виплати, не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми.

Посадовий оклад є основною частиною заробітної плати, встановлюється і регулюється державою залежно від рівня освіти і кваліфікації працівника.

Місячна заробітна плата працівників бюджетних установ може бути більшою за посадовий оклад за рахунок доплат і надбавок, різних за своєю економічною суттю та розмірами. Керівникам бюджетних установ у межах фондів заробітної плати, передбачених кошторисом доходів і видатків, надано право встановлювати своїм працівникам доплати за:

- виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника;
- суміщення професій (посад);
- розширення зони обслуговування чи збільшення обсягу робіт.

Надбавки працівникам бюджетних установ можуть здійснюватися за:

- високі досягнення у праці;
- виконання особливо важливої роботи;
- складність, напруженість у роботі.

Премії, або заохочувальні виплати мають одноразовий характер і включають:

- за підсумками роботи за рік, щорічні винагороди за вислугу років (стаж роботи);
- премії, що виплачуються у встановленому порядку за спеціальними системами преміювання, виплачені відповідно до рішень уряду;
- премії за сприяння винахідництву та раціоналізації, створення, освоєння та впровадження нової техніки і технології, введення в дію в строк і достроково виробничих потужностей і об'єктів будівництва, своєчасну поставку продукції на експорт та інші;
- грошова винагорода державним службовцям за сумлінну та безперервну працю в органах державної влади, зразкове виконання трудових обов'язків;

Проблемою оплати праці у бюджетній сфері є недостатня реалізація її стимулюючої функції (рис. 1).

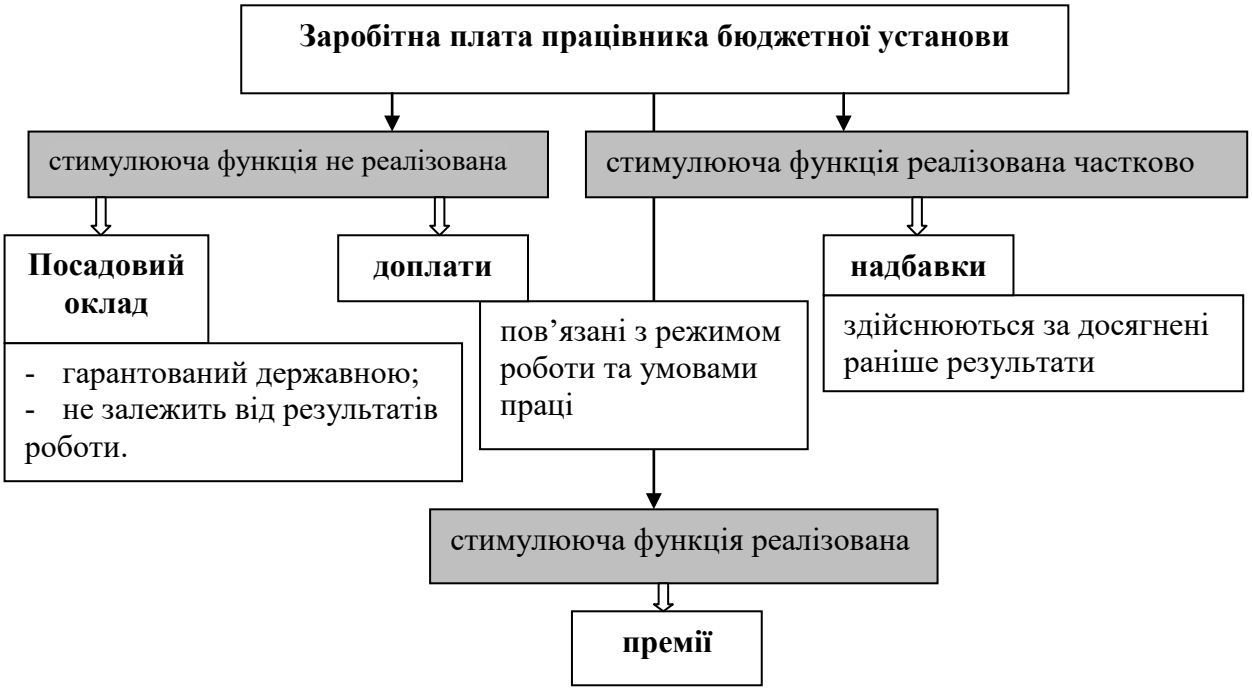

Рисунок 1 – Реалізація стимулюючої функції оплати праці в структурі заробітної плати бюджетних установ

Оскільки посадовий оклад залежить від рівня кваліфікації та освіти і є величиною сталою, він не стимулює працівників підвищувати результативність своєї праці, збільшувати трудовий внесок у виконання суспільних функцій установи. Доплати працівникам є виплатами компенсаційного характеру і здійснюються за обсяг виконаної додаткової роботи, тому не стимулюють до підвищення якості праці.

Надбавки враховують терміни, якість та напруженість виконання завдань, а тому стимулюють працівника до більш ефективної роботи. Однак, надбавки "не дозволяють об'єктивно враховувати індивідуальні здібності працівника, а також не здатні виступати стимулом до підвищення якості його праці. Стимулююча роль надбавок припиняється одразу після їх призначення" [2, с.109].

На думку І.С. Кизими особистий внесок працівника у кінцеві результати праці можна оцінити на основі його матеріального нагородження у вигляді преміювання [2, с.110]. Сьогодні склалася ситуація, коли у багатьох закладах бюджетної сфери частково або повністю відмінені преміальні виплати, що свідчить про зниження реальних доходів та погіршення соціального захисту працівників бюджетних установ.

Організація оплати праці у бюджетних установах порівняно з іншими сферами економіки має певні особливості: її організацією, регулюванням та фінансуванням займається держава; обов'язковим є застосування тарифної системи, сутність якої полягає у тому, що оплата праці різних категорій працівників диференціюється на основі встановлених нормативів [2, с.109]. Можливо, саме це і пояснює значне відставання середнього рівня оплати праці у бюджетній сфері від інших галузей економіки. Так, станом на 1.12.2012 року при встановленій в Україні мінімальній зарплаті 1134 грн. та прожитковому мінімумі – 1095 грн., середня заробітна плата на авіаційному транспорті становила 10420 грн., промисловості – 3818 грн., закладах освіти – 2544 грн., закладах охорони здоров'я – 2215 грн [3].

Поряд з цим у бюджетній сфері спостерігається значна диференціація рівня оплати праці у різних галузях. Так, вчитель 2 категорії (стаж роботи 6 років) у 2012 році мав заробітну плату 2400 грн., бібліотекар (стаж роботи 20 років) – 2880 грн., тренер дитячо-юнацької спортивної школи (стаж роботи 20 років) – 2348 грн., старша медична сестра дитячого дошкільного закладу (стаж роботи 17 років) – 1813 грн [4]. Звернемо увагу, що наведені приклади для працівників, які мають значний стаж роботи, тобто значну частку доплати за вислугу років. Переважна більшість молодих працівників мають ще нижчий рівень заробітної плати. Наприклад, станом на 1.01.2013 року спеціаліст 1 категорії районного у місті управління праці і соціального захисту населення мав заробітну плату 1306 грн.

Дещо інша ситуація спостерігається в оплаті праці працівників установ системи управління. При цьому не слід розуміти заробітну плату всіх державних службовців. Згідно з Законом України «Про державну службу» [5] оплата праці державних службовців повинна забезпечувати достатні матеріальні умови для незалежного виконання службових обов'язків; сприяти укомплектуванню апарату державних органів компетентними і досвідченими кадрами, стимулювати їх сумлінну та ініціативну працю.

Державний службовець — це особа, яка виконує в порядку, установленому законом, обов'язки державної служби відповідно до державної посади за грошову винагороду.

Праця державних службовців — специфічна сфера трудової діяльності, по своїй суті управлінська, спрямована на вирішення тих завдань, які поставлені перед конкретним органом державного управління і документально закріплені законодавчим або іншим нормативним правовим актом.

Важливою особливістю управлінської праці державних службовців є багатоаспектність, комплексність підходу й узгодженість рішень з окремих питань. Державні службовці приймають рішення щодо проблем політичного, організаційного, управлінського, економічного, технічного, соціально-психологічного і правового характеру.

Саме серед державних службовців спостерігається найбільша диференціація заробітної плати, а Закон "Про державну службу в Україні", що постійно змінюється і тепер знаходиться у стадії доопрацювання, дасть можливість збільшити розмах заробітної плати серед державних службовців ще більше.

За дослідженнями Г. Гончарука найнижчий посадовий оклад державного службовця на момент набрання чинності нового закону буде 2268 грн., зарплата працівника Адміністрації Президента України або Секретаріату Кабінету Міністрів України може складати 24381 грн., а у разі встановлення останньому надбавки у розмірі до 100 відсотків посадового окладу, можливість якої передбачена новим законом, розмір його заробітної плати складатиме - 47061 грн. Таким чином, найнижча та найвища заробітна плата на державній службі відрізнятиметься приблизно у 18 разів [6].

Висновки. Проведені дослідження дають змогу окреслити основні проблеми оплати праці в бюджетній сфері та визначитися з напрямками державної політики щодо їх вирішення. По-перше, при використанні у всіх сферах державного сектору переважно висококваліфікованої праці (лікарі, викладачі, вчителі, діячі культури і мистецтва, державні службовці) спостерігається досить низький рівень її оплати. По-друге, спостерігається значна диференціація рівня оплати праці в самій бюджетній сфері, що порушує принципи соціальної справедливості, а нове законодавство, що обговорюється до прийняття, може ще більше посилити її. По-третє, рівень оплати праці працівників бюджетних установ в Україні значно нижчий ніж в інших країнах Європи, що недопустимо при інтеграції до європейського простору.

Список літератури

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. Електронний ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua/.
2. Кизима І.С. Оплата праці в бюджетній сфері: проблеми та шляхи їх вирішення // Наукові праці Кіроворгадського національного технічного університету: Економічні науки, вип. 6. – Кіровоград: КНТУ, 2004. – 378 с.
3. Середня зарплата в Україні: офіційна статистика та результати міжнародних досліджень. Електронний ресурс: http://mojazarplata.com.ua/ua/main/zarobitok/news.
4. Морева О. Оплата праці працівників бюджетної сфери у 2012 році. Електронний ресурс: http://www.zpl.com.ua/content/oplata-truda-rabotnikov-byudzhetnoi-sfery-v-2012-godu.
5. Проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про державну службу» (щодо оплати праці)», реєстр. № 11401 від 06.11.2012Закон Електронний ресурс: http://zib.com.ua.
6. Електронний ресурс: http://tema.in.ua/article/7075.html.

Одержано 22.03.13

УДК 657.2

О.Г. Дрозд, студ. гр. ОА 12-м, Р.О. Козенко, студ. гр. ОА 12-м
Кіровоградський національний технічний університет

Контроль та аналіз ефективності видатків в умовах реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі

У статті розглядаються питання контролю та аналізу видатків бюджетних установ. Значна увага приділяється реформуванню системи бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема, зміни до бюджетної класифікації, їх сутність та вплив на систему контролю. Визначено місце внутрішнього контролю на макрорівні у системі фінансового контролю.
видатким, реформування, система бухгалтерського обліку, державний сектор

Постановка проблеми та її актуальність. Бюджетні установи функціонують переважно у соціально – культурній сфері та сфері управління. Це заклади, що створені з метою задоволення духовних та інших нематеріальних потреб громадян, захисту прав, законних інтересів громадян і організацій, розв'язання суперечок і конфліктів, надання юридичної допомоги, а також за іншими цілями, спрямованими на досягнення суспільних благ. Отже, повноцінне їх функціонування є обов'язковою умовою нашого суспільства, особливо з огляду на обраний Україною шлях інтеграції до європейського простору. Виконання поставлених завдань неможливе без належного рівня фінансування та ефективного використання бюджетних коштів. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів питання контролю та аналізу ефективності видатків бюджетних установ є досить актуальними та пояснюють постійний процес пошуку шляхів їх удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі висвітлено у працях П.Й. Атамаса, Ф.Ф. Бутинця, Р.Т. Джоги, Є.В. Калюги, С.О. Левицької та ін. Питання контролю за використанням бюджетних коштів та дотримання бюджетного законодавства вивчали В. Базилевич, І. Дрозд, Л. Ловінська та ін. Однак, процеси реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі, що активно здійснюються в Україні, посилюють актуальність та вимагають подальшого дослідження даних питань.

Метою статті є визначення шляхів посилення контролю за використанням бюджетних коштів та аналіз ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу. Видатки бюджетних установ і є засобом задоволення найбільш важливих суспільних потреб у розвитку економіки та соціальної сфери.

Бюджетні відносини мають некомерційний характер, що підтверджується принципами фінансування бюджетних установ:

- ефективність;
- дотримання режиму економії;
- цільовий характер;
- безповоротність;
- безоплатність.

Під видатками розуміють державні платежі, які не підлягають поверненню, тобто такі платежі, які не створюють і не компенсують фінансові вимоги. Видатки -

один з найважливіших показників фінансово-господарської діяльності бюджетних установ. Вони є основою для визначення результатів виконання кошторису доходів і видатків, його аналізу з метою виявлення внутрішніх резервів. Отже, бюджетна класифікація видатків – необхідний елемент для здійснення аналізу та контролю за фінансовою діяльністю бюджетної установи.

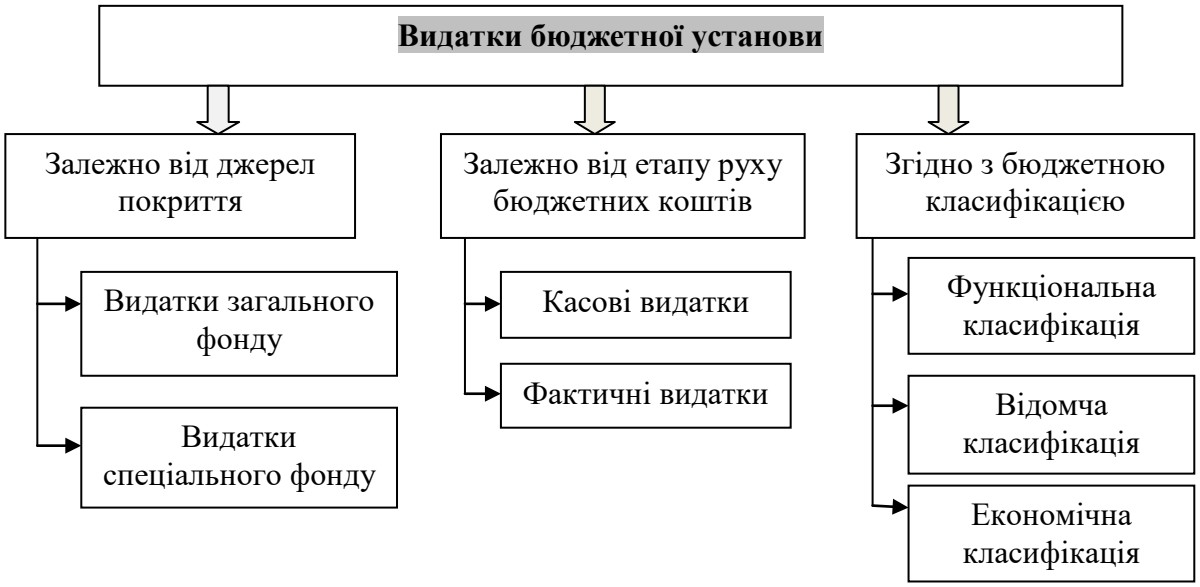

Рисунок 1 – Класифікація видатків бюджетних установ

Видатки, здійснювані за рахунок загального фонду бюджету, називаються видатками загального фонду, а здійснювані за рахунок спеціального фонду - видатками спеціального фонду.

Касовими видатками вважаються всі виплати, здійснені з поточних чи реєстраційних рахунків як готівкою, так і шляхом безготівкових перерахувань. Повернення грошових коштів на рахунки приводить до відновлення, тобто зменшення касових видатків. Фактичні видатки - це дійсні, кінцеві видатки установи, оформлені відповідними документами. Касові й фактичні видатки є окремими етапами руху бюджетних коштів та об'єктами бухгалтерського обліку, аналізу та контролю.

Бюджетна класифікація видатків застосовується для здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших розпорядників бюджетних коштів, проведення необхідного аналізу за організаційними, функціональними й економічними категоріями видатків, забезпечення загальнодержавної та міжнародної порівнянності бюджетних показників. Видатки бюджету згідно з бюджетною класифікацією, розробленою й затвердженою Мінфіном України, класифікуються за такими ознаками:

- функціями, з виконанням яких пов'язані видатки - функціональна класифікація видатків;
- ознакою головного розпорядника бюджетних коштів - відомча класифікація видатків;
- економічною характеристикою операцій, під час проведення яких здійснюються ці видатки, - економічна класифікація видатків;

В економічній класифікації видатків приведене чітке розмежування видатків за економічними ознаками з детальним розподілом коштів за їх предметними ознаками (заробітна плата, нарахування, всі види господарської діяльності, виплати населенню та

ін.). На думку О.В. Кравченка [1], такий розподіл дає можливість виділити захищені статті бюджету і забезпечує єдиний підхід до

планування і обліку видатків бюджетними установами.

В сучасних умовах розвитку міжнародних зв'язків з метою реалізації функцій і завдань бухгалтерського обліку в бюджетних установах виникла необхідність впровадження міжнародних стандартів в державному секторі. Сьогодні є нагальна потреба прискорити цей процес, так як запланований термін реалізації прийнятої Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі практично закінчується, а за шість минулих років суттєвих кроків так і не здійснено [2].

Першим кроком на цьому шляху є запровадження з 01.01.2013 року нової економічної класифікації видатків [3]. До цього часу діяла економічна класифікація видатків, затверджена Наказом Міністерства фінансів України № 11 "Про бюджетну класифікацію" від 14.01.2011року [4]. Оскільки основною метою впровадження нової економічної класифікації видатків є зближення бюджетного обліку з міжнародними стандартами, значних суттєвих змін вона не зазнала.

У площині існуючих нині та пов'язаних між собою двох основних проблем діяльності бюджетних установ (з одного боку, дефіциту державних коштів для їх фінансування, а з іншого – нагальна потреба суспільства розвивати та удосконалювати соціальну сферу, яку представляють бюджетні установи) необхідним є підвищення ефективності державних фінансів.

Ефективність у загальноекономічному значенні трактується як відношення корисного ефекту (результату) до витрат на його одержання. Розрізняють ефективність економічну та технологічну.

Ефективність економічна - показник економії суспільної праці в результаті застосування певних заходів або зіставлення результатів (зокрема побічних і непрямих) господарської діяльності з витраченими ресурсами: трудовими, матеріальними, природними, фінансовими, основними фондами тощо.

Ефективність технологічна розглядається як величина, що може бути виражена у декількох аспектах [5]:

1) ступінь віддачі виробництва, машин, апаратів.

2) властивість певного процесу, яка зумовлена його якістю та кількістю засобів, що беруть участь у процесі, а також конкретною ситуацією; Ефективність уможливлює виконання певної задачі; характеризується певним співвідношенням між отримуваним сумарним ефектом та сумарними витратами на створення і використання засобів, що беруть участь у процесі, його організацію та здійснення.

3) у системах обробки інформації — швидкість обробки одиниці інформації, питомі витрати на обробки одиниці інформації.

4) відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, що визначається як відношення результату до затрат, які зумовили його одержання.

Бюджетні установи характеризуються двома головними особливостями: по-перше, їх діяльність здійснюється за рахунок державного фінансування; по-друге, їх діяльність пов'язана з наданням послуг соціальній сфері та сфері управління. Ці особливості визначають і специфіку оцінки ефективності їх діяльності. Результативність у бюджетних установах є ступенем, за якого досягаються цілі (завдання, результати) організації [6, с. 411].

Для оцінки ефективності бюджетного фінансування можуть застосовуватися програмно-цільовий метод та метод інвестиційного аналізу [7].

Сьогодні в Україні існує повна не визначеність з критеріями та показниками ефективності (результативності) у бюджетних установах, а це унеможливлює оцінку ефективності державної програми в цілому. Аналіз ефективності нині зводиться до

елементарного аналізу виконання кошторису, який навіть не завжди виконується в установах.

Контроль вважається також одним із методів підвищення ефективності використання бюджетних коштів, так як у його процесі виявляються порушення, накладаються санкції, що спонукає бюджетні установи дотримуватися порядку використання державних фінансів.

З метою запровадження контролю за ефективним використанням державних ресурсів було запроваджено нововведення у діяльності контрольно-ревізійного управління, а саме аудит ефективності бюджетних програм.

Аудит ефективності використання бюджетних коштів на макрорівні здійснює Державна контрольно-ревізійна служба або Рахункова палата. Тепер контролю підлягає не тільки законність і достовірність використання ресурсів, а й доцільність і необхідність їх витрачання.

Особливої уваги та значення сьогодні набуває аудит ефективності використання бюджетних коштів на мікрорівні. Суб'єктом такого аудиту є державний службовець, тобто виконавець. У економічній літературі суб'єкти аудиту ефективності визначено як фізичні особи (державні аудитори), які відповідно до посадових обов'язків, законодавчо закріплених у нормативно-правових актах і посадових інструкціях, здійснюють контрольні дії щодо визначення ступеня виконання бюджетної програми й підпорядковуються керівництву певного контрольного органу [8, с.51].

Висновки. За умов дефіциту фінансування особливого значення набуває ефективне їх використання, при цьому залишається не вирішеним питання оцінки ефективності видатків бюджетних установ. Якщо з бюджетними установами реального сектора економіки ситуація більш визначена (в них доцільно застосовувати метод інвестиційного аналізу), то для бюджетних установ соціальної сфери та сфери управління проблемним є визначення з критеріями та показниками ефективності та запровадження аналізу на мікрорівні (у самих установах).

Список літератури

1. Кравченко О.В. Доходи і видатки бюджетних установ у вітчизняній та міжнародній обліковій практиці // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - № 8. – с. 15-17.
2. Про затвердження стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 16. 01. 08. №34 // Баланс-бюджет. – № 3. – С. 49-53.
3. "Про внесення змін бюджетної класифікації", Наках Міністерства фінансів України від 26.12.2011 р. № 1738.
4. "Про бюджетну класифікацію" Наказ Міністерства фінансів України №» 11 від 14.01.2011року.
5. Мала гірнича енциклопедія. В 3-х т. / За ред. В. С. Білецького. — Донецьк: Донбас, 2004
6. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: [монографія] / К.В.Павлюк. – К.: НДФІ, 2006. – 584 с.
7. Потеряйло І. Ю. Оцінка результативності бюджетних видатків в умовах застосування програмно-цільового методу // Наукові праці КНТЕУ, 2099. – с 16-22.
8. Федченко Т. Процес аудиту ефективності виконання бюджетної програми // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - № 6. – с.50-56.

Одержано 15.03.13

УДК 657

К.В. Павлова, студ. гр. ФК -12м
Кіровоградський національний технічний університет

Грошові потоки підприємства: структура, динаміка, аналіз ефективності формування

У статті досліджено теоретико-методичні аспекти аналізу грошових потоків та узагальнено їх. Виділено і розкрито концептуальні основи аналізу грошових потоків. Виокремлено систему основних показників, які використовуються при аналізі грошових потоків.
аналіз грошових потоків, чистий грошовий потік, позитивний (від'ємний) грошовий потік, ліквідність, принципи аналізу

Постановка проблеми. Незалежно від виду діяльності підприємства грошові кошти є найціннішими його активами. Грошові активи перебувають в постійному русі забезпечуючи всі види діяльності підприємства: операційну, інвестиційну, фінансову, та ототожнюються із системою «фінансового кровообігу», від якої залежить життєздатність підприємства. Значення та роль грошових потоків для діяльності підприємства зумовлює потребу їх окремого дослідження і глибокого аналізу для підвищення ефективності процесу управління ними і підприємством загалом.

Недостатня розробка теоретичних і методологічних питань аналізу грошових потоків викликає необхідність їх ширшого розкриття, і удосконалення та є передумовою для написання даної статті.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питання теорії і практики економічного аналізу грошових потоків підприємств висвітлюються в роботах зарубіжних економістів, як Дж.К. Ван. Хорн, Є.Брігхем, Е. Нікхбахт, Т. Райс, В.В. Бочаров, Л.Н. Павлова, Г.В. Савицька, в працях вітчизняних вчених, як І.А. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, Г.Г. Кірейцев, Л.О. Лігненко, А.М. Поддерьогін, О.О. Терещенко, Р.Б. Тян, та інших економістів.

Однак, формування концепції грошового потоку недостатньо відображено в українській економічній літературі та потребує поглиблення теоретичних і практичних засад.

Формування цілей статті. Полягає в дослідженні теоретичних аспектів аналізу грошових потоків і виділенні їх концептуальних основ, які базуються на системному підході.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність проведення аналізу грошових потоків полягає в обмеженості грошових ресурсів на підприємстві, нестійкому фінансовому стані багатьох підприємств, ризику втрати платоспроможності, а також в підвищенні рівня ефективності управління грошовими потоками та ін.

Під аналізом грошових потоків підприємства розуміють процес дослідження системи показників, їх формування на підприємстві, виявлення основних тенденцій та закономірностей з метою з'ясування резервів подальшого підвищення ефективності управління ними [7, с.95].

Основна мета аналізу грошових потоків полягає в виявленні рівня достатності формування грошових коштів, ефективності їх використання, а також збалансованості та синхронності позитивного і від'ємного грошових потоків підприємства.

Основними завданнями аналізу грошових потоків є:

- виявлення тенденцій та закономірностей розвитку грошових потоків підприємства;

- оцінка ступеню раціонального використання грошових коштів;

- виявлення і запобігання можливості виникнення ситуації банкрутства підприємства;

- вивчення факторів і прогноз збалансованості та синхронності грошових потоків за обсягом і часом для забезпечення платоспроможності підприємства;

- пошук резервів підвищення ефективності та інтенсивності використання грошових потоків в процесі операційної, інвестиційної і фінансової діяльності та інші.

Об'єктами аналізу грошових потоків на підприємстві є різні види грошових потоків, які можна класифікувати за 21 ознакою [14, с.323].

До основних принципів проведення аналізу грошових потоків можна віднести:

- комплексність полягає в охопленні всіх необхідних показників для всебічного дослідження грошових потоків та вивчення причинних залежностей між ними;

- системність полягає в дослідженні грошових потоків як складових динамічної системи, елементи якої пов'язані між собою та із зовнішнім середовищем;

- коректність полягає в використанні тих показників, які доцільні та доречні при проведенні аналізу грошових потоків, і правильності їх розрахунків. Кількість необхідних показників повинна відповідати реальним потребам підприємства при управлінні грошовими потоками;

- послідовність полягає в поетапному проведенні аналізу грошових потоків, що дозволяє поступово поглиблювати і узагальнювати результати аналізу;

- систематизованість полягає в необхідності планування аналітичної роботи і регулярному її проведенні;

- оперативність полягає в швидкості і чіткості проведення аналізу, а також в своєчасному забезпеченні управління інформацією про грошові потоки для прийняття мір щодо коригування ситуації;

- інтерпретованість полягає в обґрунтуванні допустимих меж аналітичних показників, що дозволить швидко і правильно тлумачити результати аналізу;

- ефективність полягає в виявленні диспропорцій між грошовими потоками та встановленні причин їх виникнення, підвищенні ефективності управління ними. Затрати на проведення аналізу грошових потоків повинні давати багатократний ефект.

До основних способів (інструментів) аналізу грошових потоків можна віднести:

- логічні способи обробки інформації (порівняння, відносних і середніх величин, графічного і табличного подання даних, групування, балансовий, евристичні способи);

- способи детермінованого факторного аналізу (ланцюгової підстановки, абсолютних різниць, відносних різниць, інтегральний, логарифмування);

- способи стохастичного факторного аналізу (кореляційний аналіз);

За ознаками часу аналіз грошових потоків поділяється на ретроспективний та перспективний.

Ретроспективний аналіз здійснюють після завершення господарських операцій. Він дозволяє вивчити тенденції розвитку грошових потоків, здійснювати контроль за виконанням планів, оцінювати реальний стан грошових потоків та виявляти диспропорції. Ретроспективний аналіз поділяють на оперативний і підсумковий. Оперативний аналіз проводять одразу після господарської операції або через короткі проміжки часу (зміна, доба, декада). Підсумковий аналіз проводять вивчаючи результати роботи за звітний період (місяць, квартал, рік).

Перспективний аналіз грошових потоків проводять до здійснення господарських операцій. Він необхідний для обґрунтування господарських планів і прогнозів.

Перспективний аналіз поділяється на короткостроковий і довгостроковий (стратегічний). Короткостроковий охоплює період до 1 року, а довгостроковий більше як рік.

Глибина аналізу грошових потоків визначається вимогою управлінського персоналу та поділяється на експрес-аналіз і поглиблений аналіз.

Експрес-аналіз грошових потоків базується на визначенні типових ознак, які дають змогу швидко і доволі точно визначити характер процесів, що відбуваються, не виконуючи глибоких досліджень , які потребують додаткового часу і засобів.

Поглиблений аналіз це глибоке комплексне дослідження з широким набором аналітичних показників, що вивчаються.

За ступенем охоплення об'єктів аналізу грошових потоків його поділяють на суцільний і вибірковий.

При суцільному аналізі грошових потоків вивчають всі без винятку грошові потоки, а при вибірковому аналізі вивчають частину об'єктів, що дає змогу прискорити аналітичний процес.

Аналіз грошових потоків базується на інформаційних джерелах, які виходять з підсистем обліку, аудиту і зовнішніх джерел інформації.

Підсистема обліку забезпечує аналітиків в процесі аналізу грошових потоків показниками фінансового обліку, показниками аналітичного обліку, показниками управлінського обліку та нормативно-плановими показниками.

Функція підсистеми аудиту забезпечити аналітичний процес достовірними і об'єктивними даними про грошові потоки. Аудит грошових коштів підтверджує достовірність операцій:

- на рахунках в банку та касі;
- операцій з грошовими документами, грошовими коштами у дорозі;
- еквівалентами грошових коштів;
- достовірність і узгодженість фінансової звітності.

Інформація яка надходить із зовнішнього середовища впливає на аналіз грошових потоків і містить такі дані: нормативно-регулюючі, показники макроекономічного становища в країні, дані галузевого розвитку, господарсько-правові дані, дані про контрагентів підприємства (постачальників, покупців); дані про конкурентів підприємства; дані про стан матеріального ринку; дані про стан ринку капіталу; дані про стан фондового ринку; науково-технічну інформацію.

Результати аналізу грошових потоків цікавить як внутрішніх (апарат управління, власників), так і зовнішніх користувачів (контролюючі органи, інвесторів, кредитори).

Технологія обробки даних залежить від вибору підприємства, але перевагу потрібно віддати автоматизованим системам, які підвищують якість аналізу.

Залежно від методичних підходів до аналізу грошових потоків можна виділити наступні системи аналізу грошових потоків.

Горизонтальний аналіз грошових потоків полягає в вивченні динаміки обсягу формування додатного і від'ємного чистого грошового потоку підприємства в розрізі окремих джерел, розраховують темпи їхнього зростання і приросту, визначають загальні тенденції зміни їх обсягу.

Вертикальний (структурний) аналіз грошових потоків полягає в вивченні структури додатного, від'ємного і чистого грошових потоків за видами господарської діяльності, за окремими внутрішніми структурними підрозділами (центрами відповідальності), за окремими джерелами надходження і напрямами витрачання коштів.

Аналіз літературних джерел показав, що вчені по-різному підходять до формування системи фінансових показників при проведенні аналізу грошових потоків,

що вносить плутанину в виробленні чіткого, поетапного підходу до організації та проведення аналізу. Найбільш послідовний та цілісний підхід відображено в працях І.А. Бланка та Л.О.Лігоненко (таблиця 1) [1; 7].

Таблиця 1 - Основні показники, які використовуються при аналізі грошових потоків

Показники	Алгоритм розрахунку та умовні позначки
Ліквідність грошових потоків	
1 Коефіцієнт ліквідності грошових потоків (КЛгп), який в процесі аналізу може доповнюватися показниками абсолютної і поточної ліквідності. Цей показник характеризує здатність підприємства покривати необхідні витрати грошових коштів позитивним грошовим потоком у звітному періоді.	де ПГП – сума позитивного грошового потоку; ВГП – сума від'ємного грошового потоку.
Синхронність формування позитивного і від'ємного грошових потоків	
2. Коефіцієнт кореляції вхідного та вихідного грошових потоків (ККгп), що характеризує синхронність позитивного і від'ємного грошових потоків у часі.	де Рп,в – частота виникнення відхилень позитивного та від'ємного грошових потоків у досліджуваному періоді; ПГП (ВГП) – позитивний (від'ємний) грошовий потік в одному інтервалі досліджуваного періоду; $\overline{\text{ПГП}}$ ($\overline{\text{ВГП}}$) – середній обсяг позитивного (від'ємного) грошового потоку в одному інтервалі досліджуваного періоду; σ пгп (σвгп) – середньоквадратичне відхилення позитивного (від'ємного) грошового потоку в досліджуваному періоді; n – загальна кількість інтервалів у досліджуваному періоді.
Якість чистого грошового потоку	
3. Коефіцієнт якості чистого грошового потоку (Кя) визначає якість чистого грошового потоку за рахунок збільшення питомої ваги чистого прибутку, який отриманий від реалізації продукції і зниження її собівартості.	де ЧПрп – обсяг чистого прибутку від реалізації продукції; ЧГП – обсяг чистого грошового потоку.
Достатність чистого грошового потоку	
4. Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку (КДчгп) визначає достатність акумульованого підприємством чистого грошового потоку з позицій його потреб.	де ОБ – сума виплат основного боргу по кредитах та позиках; Зтм – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей в складі обігових активів; Д – сума дивідендів, що сплачуються.

Продовження таблиці 1

Рівність грошових потоків	
5. Середньоквадратичне відхилення грошових потоків (σгп) і коефіцієнт варіації в досліджуваному періоді часу (CVгп) вказують на ступінь рівномірності формування грошових потоків підприємства.	$\sigma_{гп}\sqrt{\sum_{t=1}^{n}\left([ГПt-\overline{ГП}]\right)^2 \times Pt};$ $CVгп=\frac{\sigma_{гп}}{\overline{ГП}},$ де $\sigma_{гп}$ – середньоквадратичне (стандартне) відхилення грошових потоків в досліджуваному періоді часу; ГПt – сума грошових потоків в конкретних інтервалах t досліджуваного періоду часу; ГП – середня сума грошових потоків в одному інтервалі досліджуваного періоду часу; Pt – питома вага інтервалу t в досліджуваному періоді часу; п – Загальне число інтервалів в досліджуваному періоді часу.

У табл. 1 наведено основні фінансові показники, які дозволяють встановити позитивні та негативні тенденції розвитку грошових потоків, відображають результати управління грошовими потоками і підприємством в цілому.

Наведені показники використовують для виявлення резервів оптимізації і планування грошових потоків підприємства.

Факторний аналіз формування чистого грошового потоку базується на вивченні факторів формування додатного і від'ємного чистого грошових потоків від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності за допомогою прямого і непрямого методів.

Висновки. Таким чином, запропоновані концептуальні основи аналізу грошових потоків внесуть цілісність у вдосконалення теоретичної бази грошових потоків та будуть сприяти ефективному управлінню підприємством.

Послідовний аналіз грошових потоків, ефективне управління ними, добре підготовлене прогнозування потоку грошових коштів допоможе спланувати очікуваний потік грошей в часі. Це дозволить вчасно знайти нестачі і вжити заходів, запобігти кризі потоку грошових коштів.

Список літератури

1. Бланк И.А. Управление финансовой стабилизацией предприятия. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 496 с.
2. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. –1000 с.
3. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами: Пер. с англ./Гл. ред. сериия Я.В.Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 800 с.
4. Грилицька А. Математичні моделі оптимізації грошових залишків та аналізруху грошових коштів // Економіст. – 2005. – № 9. – С.50-53.
5. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник/За ред. Г.Г.Кірейцев. – 3-тє вид.– К.:Центр навчальної літератури, 2004. – 531 с.
6. Бочаров В.В. Коммерческое бюджетирование. – СПб.: Питер, 2003. – 368с.7. Лігоненко Л.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками: Навч. посібник. –К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 255 с.

7. Надточій С.І. Аналіз грошових потоків підприємства з використанням динамічної мультиплікативної оцінки їх ефективності та дослідження їх рядів динаміки як завершальної складові аналізу грошових потоків підприємства в системі управління ними // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 8. – С. 82-85.
8. Павлова Л.Н. Финансовый менеджмент: Учебник для вузов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 269 с.
9. Сіменко І. Принципи економічного аналізу // Економічний аналіз. – 2008. – № 2 (18). – С. 23-27.
10. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
11. Тян Р.Б. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. – К.: МАУП,1998. – 156 с.
12. Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьо-гін. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.
13. Ясишена В.В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація //Економічний аналіз. – 2008. – № 2 (18). – С. 321-324.

К. Павлова

Денежные потоки предприятия: структура, динамика, анализ эффективности формирования

В статье исследованы теоретико-методические аспекты анализа денежных потоков и обобщены их. Выделены и раскрыты концептуальные основы анализа денежных потоков. Выделены систему основных показателей, используемых при анализе денежных потоков.

K. Pavlova

Denezhnыe streams company: structure, dynamics, generating effectiveness analysis

Theoretical-methodological aspects of cash flows analysis have been studied and generalized. Conceptual analysis fundamentals of cash flows have been singled out and developed. The system of basic factors which are used while analyzing cash flows have been determined.

Одержано 21.03.13

УДК 164.033:164.08

І.І Лончинська, студ. гр. МЕ 10-1•
Кіровоградський національний технічний університет

Сутність логістичного управління потоками

У статті досліджено суть логістики ,що полягає в інтеграції, забезпеченні взаємодії стадій і учасників процесу руху товару, управлінні матеріальним потоком на основі супроводжуючої його інформації з метою доставки необхідних товарів в потрібне місце в необхідний час з мінімальними витратами.

логістика, матеріальні потоки, логістичні операції

Сучасні тенденції ринкової трансформації у поєднанні з процесами інтеграції, інформатизації та глобалізації забезпечили перетворення споживчого ринку з дефіцитного в насичений (бездефіцитний), що обумовило необхідність орієнтації

• Науковий керівник: викл., Дудатій Л.М.

виробництва на задоволення попиту споживачів, змінило характер поведінки суб'єктів господарювання, вимусивши їх орієнтуватися виключно на платоспроможний попит, кон'юнктуру ринку та на мінімізацію витрат, максимізацію прибутку і забезпечення соціального ефекту. За таких умов господарювання відзначається зростання рухливість робочої сили на ринку праці Україні в цілому, так і на регіональних ринках зокрема.

Окремі аспекти теорії і практики логістичного управління висвітлено в багатьох працях вітчизняних ізарубіжних вчених: Лукінський В.С., Міротін Л.Б., Крикавський Є.В., Чухрай Н.І., Гаджинський А.М., Анікін Б.А., Неруш Ю.М., Бауерсокс Д., Окландер М., Бланк П. та інш. Однак більшість науковців ототожнюють концепцію логістики з логістичним управлінням.

Метою статті є обґрунтування необхідності визначення поняття «трудові потоки», спираючись на концептуальні логістичні підходи, які розкривають сутність теорії логістики як системи наукових знань, які дають цілісне уявлення про закономірності та принципові підході щодо формування потоків і потокових процесів в економічній діяльності на основі логістичної залежності одних елементів від інших.

Під предметом логістичної науки розуміють:

- теорії потокових процесів на рівні суб'єктів підприємництва;
- конкретні форми, методи і принципи формування потокових процесів, які забезпечують рух матеріальних, інформаційних, фінансових, сервісних, трудових та інших потоків;
- способи взаємодії суб'єктів господарювання з приводу формування сукупності логістичних потоків різного ієрархічного рівня (мікро-, мета-, мезо-, мегарівень);
- механізми оптимізації різноманітних за субстантною основою потоків у сфері відтворення й споживання товарів і послуг в ринкових умовах господарювання;
- системи загальної відповідальності учасників логістичних процесів з урахуванням соціальних, екологічних і політичних аспектів [7].

Об'єктивним фактором виникнення й ефективного використання логістичного підходу в економіці вважається єдність організаційних, економічних, інформаційних та інших потокових процесів. Кожний потоковий процес при логістичному підході слід розглядати у просторово-часовій послідовності дій, спрямованих на розвиток і перехід до якісно нового стану логістичного потоку і суб'єктів підприємництва.

Суб'єкти підприємницької діяльності — громадяни України, інших держав, не обмежені законом у правоздатності або дієздатності, які здійснюють діяльність, метою якої є отримання прибутку; юридичні особи всіх форм власності, встановлених Законом України «Про власність».

Діяльність будь-якого підприємства являє собою процес, який повторюється. Тому логістичне управління можна розглядати як замкнутий управлінський цикл, який теж постійно повторюється. Логістичне управління як циклічний процес потребує його розгляду з позицій структурного, процесного та функціонального підходів [1].

Система управління рухом товару покликана забезпечити бажаний рівень обслуговування з мінімальними загальними витратами. При цьому управління реалізує конкретні цільові установки підприємств, що роблять продукцію. Такими установками можуть бути, наприклад, забезпечення постачання продукції в потрібний термін з найменшими витратами, підтримка необхідного рівня обслуговування. Управління в цьому випадку значною мірою спрямоване на координацію діяльності усіх підрозділів, зайнятих діяльністю по виробництву і збуту продукції.

У організації руху товару беруть участь служби маркетингу і постачання, виробничі підрозділи, транспорт, складське господарство, служба збуту. У роботі цих підрозділів виникають розузгодження і протиріччя. Завдання системи управління полягає в ухваленні рішень, що забезпечують згладжування протиріч і оптимізацію

процесу руху товару. Управління логістикою реалізується через систему функцій управління.

Виділяють три групи функцій логістичного управління :

- планування і координація діяльності учасників логістичного процессу;
- регулювання ходу робіт по виконанню отриманих замовлень;
- контроль за рухом матеріальних потоків.

Потік характеризує процес зміни запасу. Потік – це сукупність об'єктів, яка сприймається як єдине ціле, що існує як процес на деякому часовому інтервалі і вимірюється в абсолютних одиницях за певний період часу.

Параметри потоку характеризують число об'єктів, які є в наявності в конкретний момент часу, і вимірюються в абсолютних одиницях [6].

Матеріальні потоки – це продукція у вигляді вантажів, деталей, товарно-матеріальних цінностей, що розглядається в процесі застосування до неї різних логістичних (складування, транспортування) і технологічних (обробка, збірка т.д.) операцій і віднесена до певного часового інтервалу. Якщо матеріальний потік розглядається у певний момент часу, то він стає запасом.

Матеріальні потоки характеризуються кількісними і якісними показниками. Основними з них є напруженість (інтенсивність переміщення матеріальних ресурсів, напівфабрикатів і готової продукції) і потужність матеріального потоку (обсяги продукції, які переміщуються за одиницю часу).

Вихідний матеріальний потік поступає з логістичної системи у зовнішнє середовище. Вхідний – у зворотному напрямі [4].

На різних етапах руху матеріальних потоків над ними проводять логістичні операції. Логістичні операції – це будь-які операції, що здійснюються з речовинним предметами у сферах виробництва і обертання, за винятком технологічних операцій щодо виробництва матеріальних благ. Логістичні операції – це сукупність дій, направлених на перетворення матеріального і/або інформаційного потоку.

Логістичні операції діляться:

- за можливістю переходу права власності:
  - односторонні (без переходу права власності);
  - двосторонні (з переходом);
- за зміною споживчих властивостей:
  - з доданою вартістю;
  - без доданої вартості;
- за природою потоку:
  - з інформаційним потоком;
  - з матеріальним потоком;
- за відношенням логістичної системи:
  - зовнішні;
  - внутрішні.

Інформаційний потік – це сукупність циркулюючих в логістичній системі, між логістичною системою і зовнішнім середовищем повідомлень, необхідних для управління і контролю логістичних операцій.

Інформаційний потік ділять:

- за виглядом зв'язаних ним систем:
  - горизонтальний;
  - вертикальний;
- за місцем проходження:
  - зовнішній;
  - внутрішній;

- за напрямом:
  - вхідний;
  - вихідний.

Інформаційний потік вимірюється в одиницях оброблюваної або передаваної інформації за одиницю часу. (кілобайт, мегабайт в од. часу або сумарною кількістю документорядків в передаваній інформації) [3].

Фінансові потоки (обігові кошти) призначаються для утворення запасів, заділів; витрат майбутніх періодів. Вони є частиною статутного капіталу підприємства і можуть формуватися за рахунок:

- власних і прирівняних до них коштів - стійкі пасиви - засоби, які не належать підприємствам, але постійно знаходяться в його господарському обороті (кредиторська заборгованість, мінімальна заборгованість по зарплаті і т.д.);
- позикові кошти (короткострокові кредити банків і інших комерційних організацій).

В умовах ринку продавець будує свою діяльність, виходячи з купівельного попиту, причому не тільки попиту на товар, але і попиту на види і якість послуг, пов'язаних з товаром [2].

Послуга – це чия-небудь дія, що приносить користь іншому. Робота за поданням послуг називається сервісом.

Об'єктом логістичного сервісу є різні споживачі матеріального потоку. Здійснюється логістичний сервіс або самою організацією (фірмою-постачальником), або експедиторською фірмою.

Дослідження різних підходів і поглядів на концепцію логістичного управління дозволяє зробити висновок, що концептуальна сутність логістики полягає у трактуванні основних потоково-процесних властивостей підприємницької діяльності окремих суб'єктів економіки, які забезпечують економічну єдність потокових процесів мікро-, мета-, мезо- і мегарівнів при утворенні логістичних ланцюгів галузевого, регіонального, народногосподарського і світового масштабів. Логістика як наука базується на пізнанні закономірностей і ефективного використання механізмів формування сукупності матеріальних, інформаційних, фінансових, сервісних і трудових потоків окремих суб'єктів підприємницької діяльності і їх об'єднань на всіх ієрархічних рівнях економіки країни і світу.

Проблеми оптимізації потокових процесів з позицій наскрізної їхньої єдності при забезпеченні потоків правомірно вважати не тільки предметом науки «логістика», а й актуальною проблемою управління в умовах жорсткої економічної кризи. Конкретніше кажучи, предметом цієї науки є організаційно-економічні аспекти наскрізної оптимізації потокових процесів на основі просторово-часової послідовності їх виконання, починаючи з закупівлі ресурсів, включаючи виробництво, фізичний розподіл готової продукції (послуг) і закінчуючи її реалізацією і споживанням за визначеним місцем і часом [5].

Логістика забезпечує формування процесу руху товару, його ефективне функціонування шляхом встановлення необхідних господарських зв'язків між окремими стадіями і учасниками логістичного процесу і управління рухом матеріальних потоків.

Отже можна зробити висновок проведений аналіз досліджень сутності логістичного управління на підприємстві дозволяє запропонувати власне визначення: логістичне управління – це процес цілеспрямованого впливу на логістичні потоки з метою балансування їхнього руху і досягнення ефекту синергізму. Логістичне управління потребує використання загальних принципів управління з урахуванням пізнання специфіки логістичної діяльності.

Список літератури

1. Движение рабочей силы в крупном городе/ под ред. А.Э. Котляра.- М.: Финансы и статистика, 1982. – 214с.
2. Дороніна М.С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства : монографія / Майя Степанівна Дороніна – Х. : ХДЕУ, 2002. – 432 с.
3. Экономика труда и социально-трудовые отношения/ Под ред. Г.Г. Миликьяна.- М.: Мысль, 1996-– 214 с.
4. Коровкин А.Г. Движение трудовых ресурсов: анализ и прогнозирование.- М.: Наука, 1990.-207с.
5. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії: підручник. [для студ. вищ. навч. закладів] / ЄвгенВасильович Крикавський – Л. : Національний університет "Львівська політехніка", Інтелект-Захід, 2004. – 416 с. – ISBN 966-553-273-1 : 36.00.
6. Логистика: учебник/ Под.ред. Б.А. Аникина.2-е изд.- М.: ИНФРА-М, 2001.-352с
7. МиротинЛ.Б. Эффективная логистика.- М.: Экзамен, 2002.-160с.

Одержано 28.03.13

УДК 164.053:164.08

І.Є. Мерещенко, ст.гр. МЕ-10-1•
Кіровоградський національний технічний університет

Логістика як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств України

У статті досліджено сутність логістики, розглянуто логістику як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства. Закладено значний потенціал скорочення витрат і підвищення ефективності роботи підприємств.

логістика, прибуток на інвестований капітал, елементи ПІК, роль логістики як фактора підвищення конкурентоспроможності підприємства

В умовах жорсткої конкуренції на вітчизняному ринку з боку вітчизняних та закордонних виробників все більшої актуальності набуває потреба у пошуку та застосуванні нових засобів підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Значний внесок у дослідженні логістики, як фактора підвищення конкурентоспроможності підприємств України зробили такі вчені як: Багрова І.В., Дудар Т.Г., Крикавський Є. В., Павлов В.А. та інші.

На сьогоднішній день логістика є сучасним науковим напрямком, що знаходиться на стадії формування і потребує вивчення як окремої науки так і як складової частини функціонування підприємства [3]. Саме тому на сьогодні є актуальним її дослідження як засобу впливу на конкурентоспроможність підприємства.

Логістика – процес планування, впровадження і контролю раціонального і ефективного руху товарів, послуг і пов'язаної з цим інформації від вихідної точки до кінцевого споживача з метою задоволення вимог клієнта.

Логістика є прикладом системного підходу до розв'язання проблем які мають місце на підприємстві. Це є комплекс дій що поєднує всі сфери підприємництва для

• Науковий керівник: викл., Дудатій Л.М.

доставки товарів таким чином щоб задовольнити потреби споживача і досягти кінцевої мети підприємства.

Дослідження конкурентоспроможності підприємства в умовах економічної ситуації, яка склалася в країні, дає змогу розглядати її як комплексну характеристику потенціальних можливостей забезпечення конкурентних переваг в перспективі [5]. Джерелами конкурентних переваг є:

- прогресивна організаційно-технологічна і соціально-економічна база підприємства,
- вміння аналізувати та своєчасно здійснювати заходи щодо закріплення конкурентних переваг.

Конкурентоспроможність підприємства, яка має на меті якісне логістичне обслуговування формується не на завоюванні нових споживачів, а на збільшенні кількості запропонованих вартостей вже існуючим споживачам. Саме тому у такому випадку головною ціллю є задоволення потреб споживачів. Взагалі, збільшення вартості для споживача може відбуватися за рахунок розвитку логістичних процесів, які полегшують обслуговування [1].

Розгляд логістики як фактора підвищення конкурентоспроможності припускає, що наслідки прийнятих рішень у цій області мають піддаватися їх впливу на витрати і доходи.

У зарубіжній економічній літературі як індикатор ефективності впливу логістики на підвищення конкурентоспроможності використовується показник ПІК [2].

Прибуток на інвестований капітал (ПІК) – показник, що характеризує відношення прибутку, отриманого від продажу товарів або послуг, до інвестованого капіталу. Ключові елементи показника відношення прибутку до інвестованого капіталу (ПІК) можуть бути зображені у вигляді схеми (рис. 1).

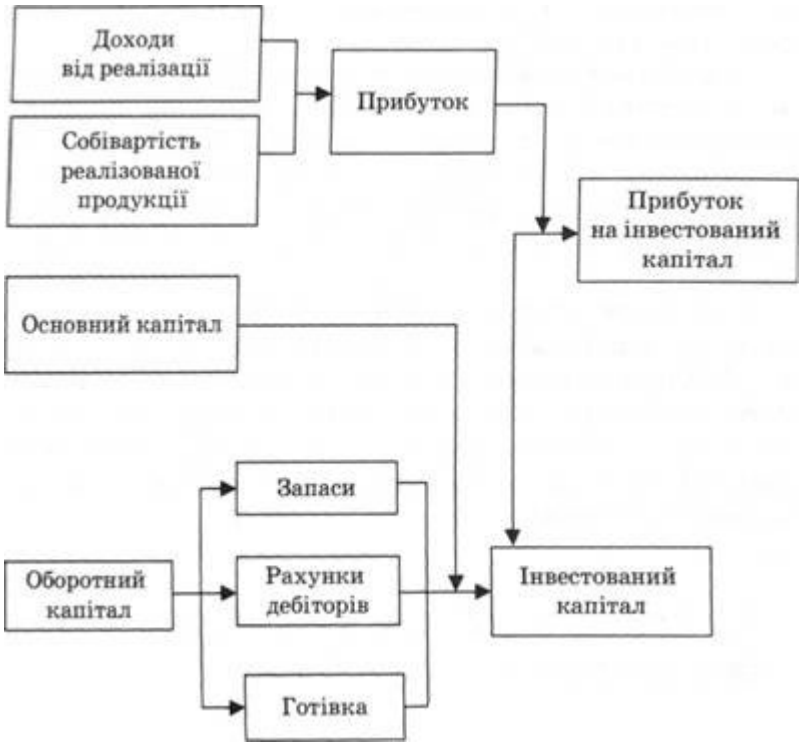

Рисунок 1 - Ключові елементи показника ПІК

При цьому вказується на двояке значення логістики, що полягає у зменшенні витрат і збільшенні частки компанії на ринку.

Вплив логістики на витрати, пов'язані з продажем товарів, очевидний. У межах логістичного підходу до цих витрат відносять витрати:

- на виконання замовлень, що включають витрати на їх обробку;
- перевезення і складування вантажів;
- управління запасами;
- упаковку і підтримуючу діяльність (забезпечення запасними частинами, післяпродажний сервіс).

Логістика впливає майже на кожен аспект формування прибутків і збитків фірм, тому відповідні зміни в логістичній стратегії впливають на фінансові результати діяльності фірм і роблять свій внесок у забезпечення їхньої довгострокової життєздатності.

Роль логістики як фактора підвищення конкурентоспроможності підприємства заключається у наступному :

- зменшення витрат на обслуговування споживачів;
- зменшення витрат на транспортування;
- реагування на потреби виробництва;
- зменшення витрат на обслуговування;
- підвищення якості обслуговування;
- надання додаткових послуг споживачам.

Виділення та внесок логістики як окремої складової конкурентоспроможності дає можливість підприємству досягти успіху в умовах ринку, тим самим забезпечуючи конкурентну досконаліть.

Зв'язок показника прибутку на інвестований капітал із конкурентоспроможністю підприємства показано на рис. 2 [4].

Рисунок 2 - Логістика як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства

Таким чином, коли на численних ринках товарів імовірність диференціювання продукції за її властивостями або за якістю зменшується, а корпоративний імідж або стратегія фірм важко змінювані в короткостроковій перспективі, логістика стає усе більш важливим конкурентним фактором.

Список літератури

1. Багрова І.В.. Складові та фактори конкурентоспроможності / І.В.Багрова, О.Г. Нефедова// Науковий журнал „Вісник економічної науки України". – 2007. – № 1(11). – С.. 11–16.
2. Дудар Т.Г. Основи логістики: [Навч. посібник] / Т.Г. Дудар, Р.В. Волошин. – Тернопіль: Економ-думка, 2006. – 163 с.
3. Крикавський Є. В., Чухрай Н. І. Логістика: компендіум і практикум/Є. В. Крикавський. – К.: «Кондор», 2009. – 340 с.
4. Павлов В.А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення.: Монографія. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2006. – 276 с.
5. Пономарьова Ю.В. Логістика: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2003. — с. 189
6. Пожуєв О. В. Логістика, як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств України [Текст] / О. В. Пожуєв // Вісник Приазовського державного технічного університету : зб. наукових праць / ПДТУ. - Маріуполь, 2011. - Вип. 22. - С. 118-123

Одержано 28.03.13

УДК 657.4

К.Г. Коваленко, студ. гр. ФК-12м•
Кіровоградський національний технічний університет

Податок на прибуток підприємств як фінансовий інструмент регулювання економіки

В даній статті розглянуто податкові пільги, що застосовуються при справлянні податку на прибуток підприємств, проаналізовано їх вплив на діяльність підприємств.

податкова система, пільги, податок на прибуток підприємств

Актуальність даної теми обумовлена потребою у дослідженні особливостей аналізу надходжень податку на прибуток з урахуванням пільгових режимів оподаткування, так як податкові преференції є важливою невід'ємною складовою процесу суспільного відтворення, яка покликана забезпечити виваженість стосунків між державою й платниками податку та надати податковій системі регуляторної та стимулюючої функцій.

Проблеми оподаткування прибутку підприємств знаходять своє відображення в багатьох наукових публікаціях. Науковці вивчають внутрішню природу податку на прибуток, визначають його місце і значення в системі оподаткування, досліджують особливості порядку нарахування податку на прибуток і його сплати, аналізують обґрунтованість визначення об'єкта оподаткування та діючі податкові ставки.

Науковий керівник: доц., канд. екон. наук, Загреба І.Л.

Вивченню даного питання присвячені фундаментальні дослідження таких науковців, як В. В. Бабіч, М. Д. Білик, В. М. Антоненко, Б. В. Бурлуцький, Л. Д. Буряк, В. П. Вишневський, Т. І. Єфименко, В. С. Загорський, С. Л. Лондар, Л. М. Очеретько, А. М. Поддєрьогін, С. В. Юшко, Ф. О. Ярошенко та ін. Разом з тим, враховуючи зміни, які внесла податкова реформа, особливо щодо оподаткування прибутку підприємств, цілий ряд питань залишається невирішеним і дискусійним.

Метою даної роботи є вивчення впливу пільг в оподаткуванні прибутку на збільшення або зменшення фінансових показників діяльності підприємства, узагальнення практичних аспектів особливостей прибуткового оподаткування в умовах реформування податкової системи України.

Об'єктом дослідження є вплив пільгового режиму оподаткування прибутку підприємства на результати його діяльності.

Предметом цього дослідження є особливості адміністрування та аналізу надходжень податку на прибуток за умовах пільгового режиму оподаткування.

Важливим завданням економічної політики будь-якої держави є наповнення доходної частини державного і місцевого бюджетів. Від рівня наповнення бюджетів залежать розвиток і стан економіки держави в цілому, соціально - економічний розвиток регіонів, добробут населення, забезпечення розвитку соціально - економічної інфраструктури регіонів на сьогодні - помітна проблема.

Сучасна податкова система – продукт тривалої еволюції, що не в останню чергу зумовлювалася змінами, які відбувалися в процесі трансформації ролі держави. Еволюція ролі та функцій держави у суспільному житті відображається у функціональному призначенні податкової системи.

Пошук шляхів та засобів швидкого подолання соціально-економічних проблем у ринковій економіці України примусив деяких фахівців і науковців шукати в податках панацею від усіх негараздів, зокрема, через надання їм стимулюючої ролі. Це зумовлює потребу додаткової уваги до природи податків, обґрунтування їх функцій. Класично визнані функції податків – фіскальна та регулююча.

Не викликає сумнівів, що сучасна система оподаткування в Україні повинна відповідати потребам, які постають перед національною економікою в умовах поглиблення міжнародного регіонального співробітництва та інтеграції, посилення соціальної складової розвитку держави.

Сутність оподаткування полягає в тому, що держава, дбаючи про загальний розвиток суспільства, для свого функціонування повинна мати певні фінансові ресурси, які забезпечували б діяльність як на загальнодержавному рівні так і на місцевому [4, с.72].

Якісним показником господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є прибуток. У сучасних економічних умовах одним із вагомих важелів регулювання розподілу між державою та підприємствами всіх форм власності прибутку як головного джерела діяльності підприємства є податок на прибуток підприємств, що є складовою податкової системи України.

В умовах нинішньої економіки провідна роль бюджету в перерозподілі фінансових ресурсів, як національного багатства в цілому є об'єктивною реальністю. Це зумовлено тим, що бюджет є тим інструментом, за допомогою якого здійснюється регулювання економічних процесів, вивчається вплив макроекономічних показників і податкового законодавства на надходження податків, інших платежів, розробляються пропозиції щодо їх збільшення та зменшення втрат бюджету.

У площині надходжень податків, зборів та платежів слід розуміти вивчення обсягів надходжень по податках, зборах, платежах в розрізі регіонів, галузей,

бюджетоформуючих платників податків за конкретний період та з урахуванням факторів впливу [5].

Крім впливу змін законодавчих актів, необхідно також враховувати макроекономічні показники, стан надходжень від визначальних платників податку, галузеву та територіальну складові та обсяги податкових пільг.

Згідно зі статтею 30 розділу І Податкового кодексу України податкова пільга – це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору у меншому розмірі [2].

Підставами для надання податкових пільг є особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат.

Платник податків вправі використовувати податкову пільгу з моменту виникнення відповідних підстав для її застосування і протягом усього строку її дії. Також платник податків вправі відмовитися від використання податкової пільги чи зупинити її використання на один або декілька податкових періодів, якщо інше не передбачено Кодексом. Податкові пільги, не використані платником податків, не можуть бути перенесені на інші податкові періоди, зараховані в рахунок майбутніх платежів з податків та зборів або відшкодовані з бюджету.

Податкова пільга надається шляхом:

- податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору;
- зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору;
- встановлення зниженої ставки податку та збору;
- звільнення від сплати податку та збору.

Види пільг і особливості (режими) пільгового оподаткування визначаються законодавчими актами України.

Податкова політика безпосереднім чином впливає на інвестиційну активність в регіонах України та залучення іноземних інвестицій. ЇЇ вплив на інвестиційний процес реалізується за допомогою впровадження податкових пільг при реалізації окремих інвестиційних проектів.

При аналізі надходжень податку на прибуток у умовах пільгового оподаткування слід враховувати:

- інформацію про попередню історію процесу, що відображає дію існуючих факторів,
- припущення про часові характеристики, перелік, силу, напрям і точки прикладання факторів, які будуть визначати поведінку системи у майбутньому.

Податковим кодексом України запроваджені нові пільги, що мають бути враховані при визначенні прогнозних обсягів надходжень по податку на прибуток.

Передбачено збереження низки пільгових режимів оподаткування, серед яких звільнення від оподаткування прибутку:

- підприємств та організацій, які засновані громадськими організаціями інвалідів;
- отриманого від продажу на митній території України спеціальних продуктів дитячого харчування власного виробництва;
- чорнобильської АЕС;
- отриманого за рахунок міжнародної технічної допомоги, яка надається на безоплатній та безповоротній основі або за рахунок коштів, які передбачаються в державному бюджеті як внесок України до Чорнобильського фонду „Укриття";

- Державних підприємств „Міжнародний дитячий центр „Артек" і „Український дитячий центр „Молода гвардія" від провадження діяльності з оздоровлення та відпочинку дітей [2].

Кодексом передбачаються особливості пільгового оподаткування прибутку підприємств, отриманого у зв'язку із впровадженням енергозберігаючих технологій та реалізації енергоефективних проектів.

Також Кодексом збережено особливості оподаткування неприбуткових установ та організацій, виробників сільськогосподарської продукції.

У Кодексі збережено норму про те, що суми коштів або вартість майна, добровільно перераховані / передані на користь резидентів для цільового використання з метою виробництва національних фільмів (у тому числі анімаційних) та аудіовізуальних творів, включаються до складу витрат в розмірі, що не перевищує 10 відсотків оподатковуваного прибутку за попередній податковий рік [2].

Оцінити ефективність наданих платникам податкових пільг неможливо без використання оцінки бюджетних втрат.

По Кіровоградській області пільгами з податку на прибуток користуються 945 суб'єктів господарювання, що становить 15,8 % від загальної кількості зареєстрованих платників податку.

Сума отриманих пільг по податку на прибуток по Кіровоградській області за 12 місяців 2012р. зменшились порівняно з відповідним періодом 2011 року на 31,9%, при цьому обсяги надходжень податку в порівнянні з відповідним періодом 2011 року збільшились 11,4 відсотків.

Найбільшу питому вагу в загальній сумі пільг по Кіровоградській області займають наступні пільги:

- «звільняються від оподаткування прибуток підприємств машинобудування для агропромислового комплексу». У загальній сумі пільг з податку на прибуток дана пільга займає 14,7 %. Найбільшу суму по даній пільзі використало підприємство ПАТ „Червона зірка", яке спеціалізується на виготовленні та реалізації сівалок для сівби зернових та просапних культур, культиваторів для суцільного і міжрядкового обробітку ґрунту, борін, запасних частин до них, постачанні деталей та заготовок по зовнішній кооперації. Має замкнутий цикл виробництва, починаючи від проектування продукції, проектування оснастки і технологічних процесів до виготовлення деталей, вузлів і в цілому готової продукції.

- «звільняється від оподаткування прибуток підприємств енергетичної галузі в межах витрат, передбачених інвестиційними програмами, схваленими Національною Комісією регулювання електроенергетики України» – 10,1 %. ПАТ „Кіровоградобленерго" є найбільшим підприємством, яке використало дану пільгу.

- «від оподаткування звільняються доходи неприбуткових установ і організацій, отриманих у вигляді коштів або майна, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань» - займає 31,5 % по області [5].

Наявність в оподаткуванні пільги „Якщо результатом розрахунку об'єкта оподаткування платника податку з числа резидентів за підсумками податкового року є від'ємне значення, то сума такого від'ємного значення підлягає включенню до витрат першого календарного кварталу наступного податкового року. Розрахунок об'єкта оподаткування за наслідками півріччя, трьох кварталів та року здійснюється з урахуванням зазначеного від'ємного значення попереднього року у складі витрат таких податкових періодів наростаючим підсумком до повного погашення такого від'ємного значення, якщо результатом розрахунку об'єкта оподаткування платника податку з числа резидентів за підсумками першого кварталу 2011 року є від'ємне значення, то

сума такого від'ємного значення підлягає включенню до витрат другого календарного кварталу 2011 року. Розрахунок об'єкта оподаткування за наслідками другого, другого і третього кварталів, другого - четвертого кварталів 2011 року здійснюється з урахуванням від'ємного значення, отриманого платником податку за перший квартал 2011 року, у складі витрат таких податкових періодів наростаючим підсумком до повного погашення такого від'ємного значення" не заохочує платників до покращення кінцевих результатів діяльності. Тому, не дивлячись на постійне проведення роз'яснювальної роботи з керівниками підприємств, втрати бюджету податку на прибуток за рахунок пільги складають 3,0 % в пільгах з податку на прибуток.

Найбільші втрати по задекларованому від'ємному значенню об'єкта оподаткування рахуються по підприємствах комунальної форми власності.

З метою підтримки та стимулювання пріоритетних галузей економіки Податковим кодексом України передбачено тимчасове звільнення від оподаткування прибутку окремих категорій підприємств.

Так, відповідно до пунктів 15-21 підрозділу 4 розділу XX Податкового кодексу України передбачено тимчасове звільнення від оподаткування прибутку виробників біопалива, виробників електричної і теплової енергії, підприємств, які займаються видобуванням та використанням газу вугільних родовищ, готелів, підприємств легкої промисловості, підприємств галузі електроенергетики, підприємств суднобудівної та літакобудівної промисловості, підприємств галузі машинобудування, видавництва та суб'єктів кінематографії та інше.

Підприємства галузі суднобудування звільняються від оподаткування прибутку тимчасово, строком на 10 років починаючи з 1 січня 2011 року (пункт 17 підрозділу 4 розділу XX Податкового кодексу України).

Слід звернути увагу, що у попередні роки підприємства суднобудівної галузі не декларували прибуток для оподаткування або декларували збиткову діяльність.

Таким чином, при прогнозуванні обсягу надходжень податку на прибуток великого впливу надання даної пільги не буде мати.

З 01.04.11 до 01.01.16 впроваджено так звані "податкові канікули", що призведе в майбутньому до зменшення надходжень податку на прибуток.

Ця норма поширюється на платників податку на прибуток, які відповідають наступним критеріям:

- розмір доходів кожного звітного податкового періоду наростаючим підсумком з початку року не перевищує трьох мільйонів гривень;
- та нарахованої за кожний місяць звітного періоду заробітної плати (доходу) працівників, які перебувають з платником податку у трудових відносинах, є не меншим, ніж дві мінімальні заробітні плати, розмір якої встановлено законом;
- утворені в установленому законом порядку після 1 квітня 2011 року;
- діючі, у яких протягом трьох послідовних попередніх років (або протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їх утворення пройшло менше трьох років), щорічний обсяг доходів задекларовано в сумі, що не перевищує трьох мільйонів гривень, та у яких середньооблікова кількість працівників протягом цього періоду не перевищувала 20 осіб;
- які були зареєстровані платниками єдиного податку в установленому законодавством порядку в період до набрання чинності цим Кодексом та у яких за останній календарний рік обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до одного мільйона гривень та середньооблікова кількість працівників становила до 50 осіб.

Крім того, розглянуті пільгові режими довготривалі та в них закладено ефективність на перспективу. Тому, при прогнозуванні надходжень податку на

прибуток в умовах пільгового режиму слід враховувати такий фактор впливу як нецільове використання пільг, особливо це стосується запровадження пільг що можуть призвести до перевищення розміру доходів, зміни виду діяльності, зменшення рівня заробітної плати.

Щоб зменшити негативний бік використання пільги, було запроваджено введення фіксованих авансових внесків податку на прибуток на бюджетний рік в 2013 році.

Податки повинні сплачувати всі, в кого виникає той чи інший об'єкт оподаткування. Податок на прибуток є бюджетоформуючим та в зборі до загального фонду Державного бюджету складає біля 20 відсотків. Пільги можливі і потрібні, якщо вони мають цілеспрямований характер та інноваційну діяльність, сприяють виконанню загальнодержавних програм, прозорі, мають стимулюючі й регулюючі властивості.

Таким чином, найбільш адекватним в стратегії зростання доходів бюджету є функціональний підхід до податкового регулювання.

По –перше, йдеться про надання податкових пільг не за галузевим принципом (підприємства суднобудівної галузі), а як "винагорода" за виконання суб'єктами господарювання певних суспільно важливих функцій відповідно до завдань державної економічної стратегії.

По-друге, механізм надання окремих податкових пільг є вкрай непрозорим, що також створює умови для можливих зловживань, а отже, штучного розширення кількості користувачів податковими пільгами.

Вдосконалення діючої системи пільгового оподаткування сприятиме інвестиційній привабливості України. Впровадження і функціонування справедливих моделей пільгового оподаткування забезпечить виконання доходів бюджетів усіх рівнів і реалізації інтересів платників податків.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010р. № 2456-VI.
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010р. № 2755-VI.
3. Новації в обчисленні податку на прибуток//Вісник податкової служби України.-2011.-№1.-С.48-49.
4. Антоненко В.М., Бурлуцький Б.В. Регресивне оподаткування як чинник підвищення регулювальної ролі податку на прибуток//Фінанси України, 2002, №11. – С.72-76.
5. Державна податкова служба у Кіровоградській області// Електронний ресурс. – Режим доступу: http://kr.sts.gov.ua/

Одержано 29.03.13

УДК 631.319

В.М. Іванов, студ.гр. МС-12-МБ•
Кіровоградський національний технічний університет.

Підвищення ефективності роботи експериментального комбінованого культиватора

В роботі представлені результати удосконалення конструкції експериментального комбінованого культиватора шляхом введення до його конструкції додаткових робочих органів у вигляді пружинних борін з адаптованими до умов використання конструктивними параметрами.
грунт, пружинні борони, культиватор, екологічні складові, конструктивні параметри

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва – одне з основних завдань, що стоять перед землекористувачами. Над вирішенням цієї задачі вчені працювали і працюють постійно. Розробляються нові системи землеробства, агроприйоми, сучасну сільськогосподарську техніку і програмне забезпечення.

Одним з найперспективніших напрямів вдосконалення виробництва продукції рослинництва в Україні та світі в даний час є розвиток енергозберігаючих, ґрунтозахисних, екологічно безпечних технологій вирощування с.-г. культур [1,2].

Вітчизняне сільськогосподарське машинобудування за своїм технічним рівнем суттєво відстало від досягнень світового науково-технічного прогресу. В той же час глобалізація світової економіки, інтеграція України до Світової організації торгівлі потребують техніко-технологічного переоснащення вітчизняного аграрного виробництва, переведення його на якісно новий рівень функціонування. Сучасні технології обробітку грунту та вирощування сільськогосподарських культур потребують величезних витрат енергії. З другого боку особливої гостроти набувають фактори підвищення родючості та збереження вологи в ґрунтах.

Одним з головних завдань при обробітку ґрунту є заходи по розущільненню родючого шару, збільшення водопроникливості, підвищення загальної і некапілярної пористості, створення оптимальних умов для мікробіологічних процесів в родючому шарі ґрунту, активізування фізіологічних процесів в рослинах, підвищення віддачі від мінеральних добрив.

Особливість роботи сучасних ґрунтообробних машин для безвідвального глибокого обробітку грунту полягає в тому, що після збирання врожаю на поверхні полів залишається значна кількість рослинних решток. За відсутності органічних добрив вони повинні заміняти органічні сполуки вкрай необхідні для протікання гумусоутворюючих процесів і мають бути заробленими в грунт. З іншого боку, поверхня поля повинна бути розпушеною і мати дрібногрудкувату структуру. Забезпечити такі вимоги традиційними додатковими робочими органами досить складно так як вони, або переущільнюють грунт (котки), або забиваються рослинними рештками (борони).

В зв’язку з цим виникає необхідність розробки високопродуктивних енергозберігаючих та таких, що забезпечують високу якість виконання технологічного

• Науковий керівник: проф., д-р. техн. наук, Сало В.М.

процесу без поглиблення негативних явищ екологічного характеру, адаптованих до ґрунтово-кліматичних умов використання комбінованих ґрунтообробних знарядь.

Для вирішення даної задачі та з метою підвищення якості виконання технологічного процесу, універсальності та уніфікації окремих робочих органів комбінованих машин пропонується обладнати експериментальний комбінований культиватор пружинними боронами на паралелограмних підвісках (рис.1).

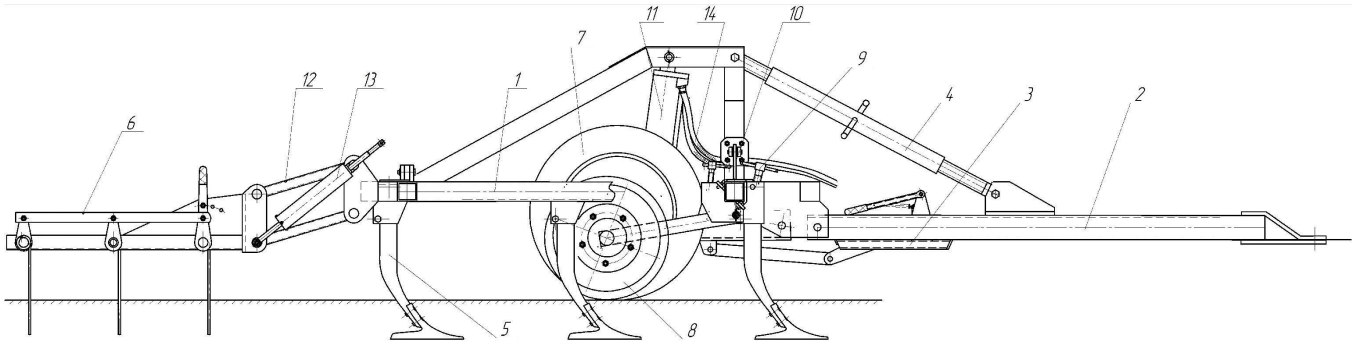

1- рама, 2 - причіпний пристрій, 3 - запобіжний механізм транспортного положення; 4 - телескопічна тяга; 5 - важкі культиваторні лапи на жорстких стояках; 6 – пружинні борони; 7,8 - колеса центральної і бокових секцій, 9 – механізми регулювання глибини обробітку; 10 - гідравлічні циліндри бокових секцій; 11 – гідроциліндр центральної секції; 12 – паралелограмна підвіска пружинних борін; 13 - натискні штанги; 14 - гідравлічна система.

Рисунок 1 – Експериментальний комбінований причіпний культиватор

Таке рішення є обґрунтованим виходячи з того, що останнім часом досить часто перевага віддається мінімальним безвідвальним способам обробітку грунту і сівбі по відповідному грунтовому фону. За таких умов робочі органи повинні інтенсивно подрібнювати поверхневі шари грунту насичені рослинними рештками і при цьому не забиватися ними. Найбільш придатними для цього можуть бути саме запропоновані пружинні борони, зуби яких вібрують при зіткненні з грудками, розбивають їх і самочищуються від рослинних решток.

Список літератури

1 - Гречкосій В.Д. Комплексна механізація виробництва зерна. – К.: Урожай, 1991. –213 с.

2 Довідник сільського інженера / В.Д. Гречкосій, О.М. Погорілець, І.І. Ревенко та ін.; за ред. В.Д. Гречкосія.– 2-е вид. Перероб. і доп.– К.: Урожай, 1991.– 400 с.

Одержано 01.04.13

УДК 367

А.С. Колот, студ гр. ФК-12-МБ
Кіровоградський національно-технічний університет

Аналіз кредиторської заборгованості

В даній статті розглянута проблема виникнення кредиторської заборгованості та шляхи її вирішення.

Кредиторська заборгованість — це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк. Аналіз власне кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними форми № 1 «Баланс». Для цього розраховують питому вагу кожного виду кредиторської заборгованості в загальній сумі.

аналіз, кредиторська заборгованість, розрахунки, позикові кошти, суб'єкти господарювання, кредит, зобов'язання

Постановка проблеми. Економічна сутність кредиторської заборгованості полягає в тому, що це не тільки частина майна організації, як правило кошти, але і товарно-матеріальні цінності, наприклад у зобов'язаннях по товарному кредиті. Як правова категорія кредиторська заборгованість - особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами. Поточна кредиторська заборгованість складається із заборгованості постачальникам за одержані від них товарно-матеріальні цінності, заборгованості перед бюджетом за податковими платежами, заборгованості з оплати праці і страхування, авансів покупців у рахунок майбутніх відвантажень та ін. Залежно від умов виникнення кредиторську заборгованість поділяють на допустиму і невиправдану.

Допустимою вважається заборгованість постачальникам за акцептованими платіжними вимогами, непрострочена заборгованість перед бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування та інших поточних зобов'язань.

При розумному управлінні кредитними ресурсами кредиторська заборгованість може стати додатковим та відносно дешевим джерелом залучення ресурсів. Саме через те, як будуються відносини з контрагентами, узгоджуються умови договорів, контролюються строки поставки та оплати в найбільшій мірі залежить ефективність використання отриманих ресурсів. Таким чином управління кредиторською заборгованістю характеризується наступними основними принципами:

- правильність вибору форми заборгованості з метою мінімізації відсоткових виплат на покупку матеріальних цінностей;
- встановлення найбільш зручної форми банківського чи комерційного кредиту та його строку;
- недопущення утворення простроченої заборгованості.

Отже управління кредиторською заборгованістю – оптимізація суми заборгованості підприємства перед іншими юридичними та фізичними особами.

Перш ніж аналізувати кредиторську заборгованість, необхідно перевірити достовірність інформації за видами і строками заборгованості. Для цього використовуються пряме підтвердження, вивчення контрактів і договорів, особисті бесіди з робітниками, які мають інформацію про борги і зобов'язання підприємства. В процесі аналізу необхідно дати оцінку умов заборгованості — умов заборгованих договорів з точки зору їх реальності і повноти. Треба звернути увагу на строки,

обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування.

Аналіз кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними форми № 1 «Баланс». Для цього розраховується питома вага кожного виду кредиторської заборгованості в загальній сумі. Такі показники розраховуються за звітом і за планом, шляхом порівняння їх визначається відхилення в структурі кредиторської заборгованості, встановлюються причини змін окремих складових частин цієї заборгованості і вживаються заходи з регулювання цієї заборгованості, особливо тих складових частин, які негативно впливають на діяльність підприємства.

Як, правило, основною причиною змін структури кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі. Це може підтвердити порівняльний аналіз кредиторської і дебіторської заборгованостей.

Управління кредиторською заборгованістю підприємства може бути проведено за допомогою двох основних варіантів: оптимізації кредиторської заборгованості та мінімізації кредиторської заборгованості.

Організація володіє і користується кредиторською заборгованістю, але вона зобов'язана повернути чи виплатити дану частину майна кредиторам, що мають права вимоги на неї. Дана частина майна це борги організації, чуже майно, чужі кошти, що знаходяться у володінні організації-боржника. Таким чином, кредиторська заборгованість має двоїсту юридичну природу: як частина майна вона належить організації на праві володіння, чи навіть праві власності щодо отриманих позичково грошей чи речей, визначених родовими ознаками. Або як об'єкт зобов'язальних правовідносин - це борги організації перед кредиторами, які мають право вимагати стягнення від організації зазначеної частини майна. Значну питому вагу в складі джерел коштів підприємства мають позикові кошти, у тому числі й кредиторська заборгованість.

Кредиторська заборгованість є одним із джерел формування засобів для підприємств і тому виступає складовою частиною господарських операцій економічних суб’єктів, з точки зору їх фінансової стабільності. Проте залучення позикових засобів останнім часом спрямоване не на розвиток виробництва, а, навпаки, на погашення своїх зобов’язань перед іншими кредиторами. Прийнято вважати, що підприємство, яке користується в процесі господарської діяльності тільки власним капіталом, має максимальну стійкість. Управління кредиторською заборгованістю є одним з найбільш складних завдань бухгалтерського обліку, що пов’язано з існуванням проблеми неплатежів.

Суб’єкти господарської діяльності на перший план висувають вирішення власних проблем, замість виконання фінансових зобов’язань по платежах перед кредиторами. Прогалини законодавчої бази щодо майнової відповідальності за невиконання власних договірних зобов’язань дають можливість зловмисникам ухилятись від розрахунків за борговими зобов’язаннями.

Проводячи аналіз кредиторської заборгованості, необхідно мати на увазі, що його розраховують як відношення річної суми закупок до сальдо кредиторської заборгованості. Цей показник корисно порівняти з оборотом дебіторської заборгованості. При розрахунку цього показника проблематичним є розрахунок суми закупок. Наявна звітність не передбачає обчислення цього показника. При виконанні таких підрахунків необхідно робити головний акцент на використанні даних аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку.

Стан вивчення проблеми. Аналіз наукової літератури свідчить, що питання, щодо загальної сутності та особливостей класифікації кредиторської заборгованості

підприємства – пріоритетний напрямок багатьох традиційних досліджень Ф.Ф. Бутинця [4], С.Ф. Голова [5], І.В. Орлова [10], Н.І. Верхоглядової [7] та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Отримані в статті результати і запропоновані рекомендації та їх використання сприятимуть удосконаленню методики бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості промислових підприємств, що має важливе значення для аналізу та контролю кредиторської заборгованості і, як результату, прийняття неупереджених управлінських рішень з регулювання розрахунків в цілому. Мета дослідження полягає у визначенні сутності поняття та класифікації кредиторської заборгованості, їх впливу на економічний стан господарюючого суб'єкта.

Викладення основного матеріалу. У ринкових умовах господарювання взаємовідносини між підприємствами мають характер грошових розрахунків. Розрахунки між підприємствами і організаціями – це одна з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що підприємство-виробник тієї чи іншої продукції виконало свої виробничі зобов'язання і поставлені цілі.

У регульованих ринкових системах з розвинутим господарським законодавством кредитор у разі невиконання позичальником у передбачені терміни своїх кредитних зобов'язань може подати на нього позові в судовому порядку вимагати не лише повернення боргу, а й повного відшкодування збитків. У разі невиконання позичальником рішень суду про сплату заборгованості суд оголошує боржника неплатоспроможним і застосовує механізм банкрутства, який водночас є й механізмом вибору ефективного власника, і механізмом запобігання можливій ланцюговій реакції поширення неплатежів між господарюючими суб'єктами, що може перетворитися на потужний дестабілізуючий фактор економіки.

Саме для нормального функціонування всіх ланок господарства необхідно мати достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, зокрема про кредиторську заборгованість.

Незважаючи на давню історію існування кредиторської заборгованості та стан її вивчення, в сучасній науковій літературі немає єдиної думки щодо трактування цього поняття.

Так, А.Б. Борисов, визначає кредиторську заборгованість як грошові кошти, які тимчасово підпорядковані підприємству, фірмі, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі, у яких вони позичені і яким вони не виплачені [3, с. 437].

Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. розглядають кредиторську заборгованість як форму розрахунку за товари і послуги, які придбаються у ході операцій компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві (в якості сировини) чи для перепродажу (інакше її називають рахунками до сплати чи торговими рахунками до сплати) [4, с. 387].

У свою чергу С.Ф. Голов та В.М. Костюченко зазначають, що кредиторська заборгованість, рахунки до оплати (Accounts Payable) – це суми, які нараховуються постачальникам за купівлю у них товарів або послуг в кредит [8, с. 320].

Партин Г.О. та Загородній А.Г. наголошують, що кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк [11, с. 112].

Цал-Цалко Ю.С. ідентифікує кредиторську заборгованість як тимчасове залучення активів у господарську діяльність підприємства за рахунок тимчасово безоплатного одержання майна інших суб'єктів господарювання.

У великому економічному словнику під кредиторською заборгованістю розуміється заборгованість даної організації іншим організаціям, робітникам і особам, які називаються кредиторами [2, с. 247].

Ткаченко Н.М. стверджує, що кредиторська заборгованість – це тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі.

Як правова категорія, – пише Н.В. Чабанова та Ю.А. Василенко, – кредиторська заборгованість – це особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами. Організація володіє і користується кредиторською заборгованістю, але вона зобов'язана повернути чи виплатити дану частину майна кредиторам, що мають права вимоги на неї. Дана частина майна – це борги організації, чуже майно, чужі кошти, що знаходяться у володінні організації-боржника.

Кредиторська заборгованість, на думку І.А. Бланк, – це поточні зобов'язання підприємства, що відображають його заборгованість перед господарськими партнерами з комерційних операцій; з розрахунків, нарахованих до оплати тощо [1, с. 162].

Черкав Д.І. вважає, що кредиторська заборгованість виникає (або погашається) при здійсненні організацією будь-яких операцій, пов'язаних з рухом грошових засобів, матеріальних ресурсів або прийняттям на себе відповідних зобов'язань.

Отже, як бачимо, наведені трактування поняття " кредиторська заборгованість " підтверджують те, що існують певні розбіжності у визначені даного поняття. В основному вчені розглядають кредиторську заборгованість, як грошові кошти, деякі як частину майна або форму розрахунків за товари та послуги, але ніхто не наголошує на тому, що кредиторська заборгованість є складовою кругообігу капіталу. Адже елементи кругообігу капіталу є частиною безперервного потоку господарських операцій. Закупівлі призводять до збільшення виробничих запасів і кредиторської заборгованості, виробництво – до збільшення готової продукції, реалізація – до зростання дебіторської заборгованості і грошових коштів. Цей цикл операцій багаторазово повторюється і в результаті зводиться до грошових надходжень і платежів.

Тому, вважаємо, що кредиторська заборгованість – це складова кругообігу капіталу, котра виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, що виникли на стадії постачання і мають гривневий еквівалент.

Основу побудови бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості визначає її класифікація.

Класифікація (від лат. classis – клас і facio – роблю) – система розподілення об'єктів (процесів, явищ) за класами (групами тощо) відповідно до визначених ознак. Інколи вживають термін категоризація у значенні «розподілення об'єктів на категорії».

Оскільки в результаті класифікації утворюється хоча б один клас (група), принаймні з одним елементом, – можна визначати класифікацію як групування, утворення класів об'єктів, що, до речі, ближче до етимології слова класифікація.

Наукова класифікація є методом дослідження множини об'єктів шляхом їх поділу на класи (групи) за відповідною загальною ознакою способом пізнання сутності, змісту, ступеня схожості і відмінностей об'єктів. Нерозуміння теоретичних основ класифікації іноді призводить не тільки до некоректного застосування деяких термінів, понять, але і до помилок при класифікації [13, с. 56].

Як правило, основною причиною змін структури кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі. Це може підтвердити порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості.

Отже, кредиторська заборгованість являє собою частину майна організації, що є предметом боргових зобов'язань, котрі виникли з різних правових основ організації - дебітора (боржника) перед кредиторами, що підлягає бухгалтерському обліку і відображенню в балансі як борги організації – балансо утримувача.

Слід зазначити, що динаміка зміни кредиторської заборгованості, її склад, структура і якість, а також інтенсивність її збільшення або зменшення значно впливають на оборотність капіталу, вкладеного в поточні активи, а, отже, на фінансовий стан підприємства. Але кредиторська заборгованість сама по собі не є проблемою для підприємства, на відміну від, скажімо, дебіторської заборгованості.

Основною проблемою є оптимальне, ефективне управління кредиторською заборгованістю як економічним інструментом для того, щоб, з одного боку, не допустити надто великих зобов’язань, що будуть загрожувати економічній безпеці підприємства, а з іншого – отримати максимальний ефект від використання цих залучених ресурсів. Проаналізувавши теоретичні погляди на сукупність факторів впливу на виникнення кредиторської заборгованості виділяємо наступні економічні мотивуючі важелі розрахунків із кредиторам - правові обмеження, ділова етика та фінансова доцільність.

Шляхи зменшення кредиторської заборгованості. Оптимізація кредиторської заборгованості – пошук нових підходів, за допомогою яких зміна кредиторської заборгованості зможе позитивно впливати на діяльність підприємства. На відміну від оптимізації, мінімізація представляє собою механізм управління кредиторською заборгованістю, при якому існуюча кредиторська заборгованість максимально зменшується, або ж повністю погашається. В умовах сучасної ринкової необхідно знаходити шляхи і способи, які дозволяють скоротити величину заборгованостей підприємства. Щоб не утворювалась необґрунтована кредиторська заборгованість, необхідно правильно управляти дебіторською заборгованістю. Перш за все, необхідно контролювати оборотність коштів у розрахунках. Тому що прискорення оборотності в динаміці є позитивною тенденцією. Треба ранжирувати кредиторську заборгованість по всіх строках виникнення, припустимо розбити по місяцях. Постійно проводити контроль безнадійних боргів для утворення необхідного резерву. Такі заходи допоможуть значно скоротити рівень заборгованості на підприємстві. Якщо на підприємстві буде проводитись постійний аналіз рівня кредиторської та дебіторської заборгованостей, також можна задати критий рівень заборгованості. Якщо він перевищується, ретельно треба перевіряти всі розрахункові документи в обов’язковому порядку.

Список літератури

1. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: “Ника-Центр”, 1998.;
2. Большой экономический словар: [4-е изд. доп. и перер.] / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 1248 с.
3. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М.: Кн. мир, 1999. – 895 с.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит”] / Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 544 с.
5. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: [Навчально-практичний посібник] / під ред. С.Ф. Голова. –Дніпропетровськ, ТОВ “Баланс – Клуб”, 2001. – 832 с.

6. Бухгалтерський фінансовий облік: [Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів – 8-ме вид., доп. і перероб.] / за заг. ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2009. – 912 с.
7. Верхоглядова Н.І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: [Навчально-практичний посібник] / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.
8. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: [Практичний посібник] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2004. – 880 с.
9. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах: [Навчальний посібник] / О.М. Губачова, С.І. Мельник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. –430 с.
10. Орлов І.В. Бухгалтерський облік і контроль зобов’язань суб’єктів господарювання: теорія і методологія: [монографія] / І.В. Орлов. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 400 с.
11. Партин Г.О. Управлінський облік: [Навч. посіб. – 2-ге вид. випр. і доп.] / Г.О. Партин, А.Г. Загородній. – К.: Знання, 2007. – 303 с.
12. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 11 “Зобов’язання”: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/ show/z0085-00.
13. Стельмащук А.М. Бухгалтерський облік: [Навчальний посібник] / А.М. Стельмащук, П.С. Смоленюк. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 528 с. 14. Сурніна К.С. Удосконалення обліку і аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості: проблеми теорії та практики: дис. кандидата екон. наук : 08.06.04 / Сурніна Катерина Станіславівна. – Луганськ, 2001. – 229 с

Одержано 02.04.13

УДК 331.5

І.І Лончинська, студ. гр. МЕ 10-1•
Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми та особливості формування ринку праці в Україні

У статті досліджено зміни та проблеми вирішення формування конкурентоспроможного ринку праці, саморозвиток і пристосування ринку праці до сучасної економічної ситуації.
ринок праці, ринок праці в Україні , ситуацію на ринку праці , оплати праці

В сучасних умовах розвитку економіки особливої актуальності набувають проблеми ефективної зайнятості населення України, створення ринку робочої сили і запобігання масового безробіття. Ринок праці посідає центральне місце серед інших ринків. Він перебуває під впливом багатьох факторів, більшість яких залежить від товарного ринку. Кон'юнктура ринку формується під впливом стану економіки, способу господарювання і структурних змін, технічного і організаційного рівня підприємств, кількісно-якісної збалансованості засобів виробництва і робочої сили.

Дослідженню проблеми розвитку національного ринку праці багато уваги приділяли в своїх роботах О. Амосов, С. Бандур, Д. Богиня, І. Бондар, В. Васильченко, М. Долішній, А. Колот, Г. Мостовий, В. Петюх, М. Шаленко, Л. Шевченко та ін. Залишається актуальним вирішення проблем низької ефективної зайнятості населення,

Науковий керівник: ас, Вербіцька Т.В.

невідповідності між попитом і пропозицією робочої сили, не ефективної соціальної захищеності працівників в Україні.

Метою статті є дослідження динаміки зайнятості на основі вивчення складових ефективності ринку праці в Україні ,та аналіз перспектив її формування на сучасному етапі розвитку у вітчизняній економіці .

Ринок праці - це динамічна система, що включає в себе комплекс соціально-трудових відносин з приводу умов найму, використання та обміну робочої сили на життєві засоби, і механізм його самореалізації, механізм попиту і пропозиції, що функціонує на основі інформації, що надходить в вигляді змін ціни праці (заробітної плати) [2].

Особливість ринку праці полягає в тому, що він охоплює не тільки сферу обігу товару "робоча сила ", а й сферу виробництва, де найманої й працівник працює. Відносини, що тут виникають, зачіпають важливі соціально-економічні проблеми, а тому потребують особливої уваги з боку держави.

У ринковій економіці ринок праці охоплює всіх здатних працювати: як зайнятих, так і не зайнятих найманою працею. Серед незайнятих розрізняють такі групи працездатних людей:

• особи, що не працюють, але бажають працювати й шукають роботу (безробітні, які мають відповідний статус; особи, які мають вперше приступити до трудової діяльності; особи, які шукають зайняття після перерви в роботі);

• особи, котрі хоча і мають роботу, проте не задоволені нею і шукають друге місце основної або додаткової роботи;

• особи, які зайняті, проте явно ризикують утратити роботу і тому шукають друге місце роботи [1].

Отже, ринок праці — це ринок найманої праці. Він охоплює відносини від моменту наймання працівників на роботу до їхнього звільнення.

Ринок праці в Україні являє собою складну систему, яка постійно розвивається і вдосконалюється. Впродовж останніх років ситуація на національному ринку праці формувалась під впливом позитивної динаміки макроекономічних показників, вона є наслідком послідовного здійснення заходів державного регулювання зайнятості та характеризується зростанням зайнятості населення та адекватним зменшенням безробіття.

На ситуацію на ринку праці впливає: загальна соціально-економічна ситуація в країні і регіоні, якісний показник людського капіталу, становище у сфері надання соціальних послуг, національно-культурні особливості, соціопсихологічні чинники та ін. В докризовий період (2004-2008 рр.) 22,3 млн. осіб у віці від 15 до 70 років становили основну робочу силу країни, з них 20,5 млн. – особи працездатного віку. До листопада 2008 р. також спостерігалося: скорочення безробіття, зростання чисельності працюючих в приватному секторі економіки, зберігалися негативні тенденції щодо чисельності працюючих на державних підприємствах з одночасним зниженням середньорічних темпів їх вивільнення [7].

Економічне зростання 2008 року, хоч і поступове, створило умови для підвищення доходів населення, в першу чергу, заробітної плати та збільшення її частки у сукупних доходах. Проте через низькі стандарти оплати загальний рівень доходів залишається низьким. Низький рівень трудових доходів і їх невиправдана диференціація неминуче призводять до кризи мотивації трудової діяльності. Наслідком цього стає низька трудова активність, неповне використання трудового потенціалу, зниження ролі праці. До всього додається ще й високе податкове навантаження, що не стимулює ані роботодавців, ані, власне, саму робочу силу.

Досить гострими продовжують залишатися міжгалузеві співвідношення у рівнях оплати праці. Належність до певної сфери діяльності створює співвідношення в оплаті праці. Насправді ж оплата має залежати від якості та результатів праці, як показує світова практика. Відповідно до специфіки регіональних економічних комплексів, зберігаються і високі міжрегіональні відмінності у рівнях заробітної плати. Вже зараз амплітуда коливань становить 100% від середнього по країні рівня в деяких галузях [3].

За 2009 р. чисельність зайнятих скоротилася майже на 1 млн. осіб. Найбільші втрати відбулися в бюджетоутворюючих секторах економіки та в експортно-орієнтованих галузях. Незважаючи на те, що криза позначилась на фінансових можливостях Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття у проведенні масштабних активних програм сприяння зайнятості, загалом протягом 2009 р. державна служба зайнятості надала традиційні та інтерактивні послуги більш як 9 млн. осіб, у тому числі безпосередньо в центрах зайнятості – майже 4 млн. громадян. За рік було працевлаштовано 700 тис. осіб, охоплено професійним навчанням 160 тис., надано профорієнтаційних послуг 3,5 млн. громадян, залучено до громадських робіт 240 тис. осіб.

Ознаки депресивності українського ринку праці за законами інерції перейшли у 2010 р. Скорочення утричі попиту на робочу силу з одночасним зменшенням можливостей створення робочих місць – такою є реакція ринку праці України на світову фінансову кризу в 2010 р., і це лише верхівка айсберга, бо досі дають про себе знати більш глибокі і тривалі суперечності у сфері зайнятості, які накопичувалися десятиліттями, насамперед – поглиблення професійно-кваліфікаційного дисбалансу.

Ринок праці України й нині чекає позитивних сигналів макроекономічного оздоровлення [6].

У 2011 р. вперше за останні роки спостерігається позитивне співвідношення між кількістю прийнятих на підприємства, в установи та організації та кількістю вибулих. Зокрема, у першому півріччі 2011 р., порівняно з відповідним періодом 2010 р., кількість прийнятих працівників перевищила кількість вибулих на 7,6 тисячі та становила 1,5 млн. осіб – 14,2% середньооблікової кількості штатних працівників. За інформацією Мінсоцполітики України, у першому кварталі 2011 р. кількість зайнятого населення порівняно з від повідним періодом 2010 р. збільшилась на 19,8 тис. осіб та становила 20,1 млн. осіб. Рівень зайнятості населення в середньому по Україні зріс з 58,0 до 58,6%. В середньому за перший квартал 2011 р. порівняно з відповідним періодом 2010 р. кількість безробітних зменшилась на 58,9 тис. осіб і становила 1,9 млн. осіб. Рівень безробіття населення, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), знизився з 9,0 до 8,7% економічно активного населення. Така ситуація характерна для всіх регіонів України [2].

У 2012 році ринок праці в Україні перебував у стані стабільного підйому - загальне зростання ринку праці становило 18-20% у порівнянні з попереднім роком. До кінця 2012 року зменшилася кількість вакансій для високооплачуваних топ-менеджерів і збільшився попит на недосвідчених співробітників (які «коштують» менше).Згідно з дослідженням, у 2012 році на ринку праці України за попитом і пропозицією роботи домінували Київ, міста-мільйонники та індустріальні регіони.

У 2012 році на міжнародному кадровому порталі hh.ua було відкрито понад 75 тис. вакансій, що майже на 20% більше ніж у 2011 році. Роботу в 2012 році шукали майже 166 тис. співшукачів.

Але на сьогоднішній день існує дефіцит на представників професій, для підготовки яких відсутня спеціальна базова освіта. Не забезпечується належна підготовка і спеціалістів непрестижної малокваліфікованої фізичної праці. Крім того, під кадровим дефіцитом пропонується розуміти не лише відсутність кадрів певних

спеціальностей, а й при їх наявності, відповідно до фаху, – незабезпеченість якісними практичними навичками та вміннями. Причинами недостатньої кількості кваліфікованих кадрів є: недостатнє державне фінансування системи підготовки і перепідготовки кваліфікованих кадрів, освіти загалом; невисокий рівень оплати праці в економіці країни, що де стимулює процеси удосконалення фаховості працівників.

Наступною проблемою ринку праці в Україні є тінізація зайнятості. Проблеми нелегальних відносин у сфері зайнятості пов'язані із:

- значним рівнем фінансового навантаження на фонд оплати праці;
- недотриманням норм трудового законодавства в частині належного оформлення трудових відносин з роботодавцем;
- неврегульованою внутрішньою трудовою міграцією, основними чинниками якої є розбалансованість попиту та пропозиції робочої сили в розрізі регіонів (на сьогодні найбільшу кількість вакансій пропонують роботодавці Києва, Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Запорізької областей) [4].

Проблемою є нелегальна праця громадян України за кордоном, неналежний соціальний захист, ризики страхових заощаджень і пенсійного забезпечення, відсутність надійних механізмів перерахування отриманих за працю за кордоном коштів, повернення мігрантів. Нівелювання негативних проявів зовнішньої трудової міграції громадян України, насамперед, пов'язане зі створенням привабливого внутрішнього ринку праці, укладенням угод щодо працевлаштування та соціального забезпечення громадян України, які перебувають за її межами.

Характерною ознакою ринку праці України є низький рівень зайнятості осіб із інвалідністю. За даними інформаційно-обчислювального центру Мінпраці у 2011 році кількість працюючих інвалідів склала 515 тис. осіб, або 39% від загальної чисельності інвалідів працездатного віку, тоді як в інших країнах рівень зайнятості цієї категорії громадян є значно вищим (наприклад, в Італії – 55%, у Швеції – 60,1%, у Китаї – майже 80%) [5].

Основними причинами, які стримують зайнятість інвалідів в Україні, є:

- порівняно низький рівень освіти інвалідів і їх професійної підготовки;
- недостатній рівень підтримки тих, хто вперше виходить на ринок праці (випускників навчальних закладів);
- недостатня кількість робочих місць, на яких може бути задіяна праця інвалідів.

Низький рівень життя українців та пов'язана з цим еміграція висококваліфікованих спеціалістів за кордон є ще однією причиною недостатності висококваліфікованих кадрів. За даними Держкомстату, протягом останніх п'яти років Україну залишили 234 доктори та 779 кандидатів наук. 25 % молодих людей учасників міжнародних олімпіад уже навчаються за кордоном. Від'їзд українських мігрантів лише до ЄС має тенденцію до зростання, а саме: у 2006 р. відсоток мігрантів на захід із числа вибулих з України становив 21 %, у 2007 р. – 31,6 %, у 2008 р. – склав 34,4 %, у 2009 р. – на рівні 39,6 % та за 10 місяців 2010 року був зафіксований у розмірі 48,7 % [6].

Зважаючи на наведені дані, український ринок праці потребує глибокого реформування з тим, щоб максимально забезпечити можливість власної реалізації наукової еліти, що забезпечить відповідний інноваційний розвиток і підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції чи послуг. Потрібно заохочувати повернення мігрантів на батьківщину і сприяти їм у використанні результатів трудової міграції в інтересах розвитку домогосподарств мігрантів, місцевих громад, регіону та країни в цілому. Оскільки Україна є активним учасником світових економічних процесів, що супроводжуються підвищенням прозорості державних кордонів і розмиванням державних економічних інтересів інтересами компаній, часто транснаціональних, необхідним постає: забезпечити захист прав українських громадян,

працюючих за кордоном; посилити роль держави і її органів влади у організації міграційних процесів в інтересах і окремих громадян, і суспільства в цілому, а особливо для мінімізації впливу на міграційні процеси організованих кримінальних угрупувань, заснованих на корупційних зв'язках, так як це є загрозою соціальній безпеці українського суспільства.

Отже, можна зробити висновок , що український ринок праці склався під впливом як інерції планово-централізованої системи організації праці та трансформаційної кризи, так і позитивних соціально-економічних перетворень. Стан ринку праці визначається і становищем національної економіки в цілому, і методами макроекономічного регулювання, і ефективністю соціальної політики, особливо у сфері загальної та професійної освіти. Процес формування ринку праці значно відстає від загального поступу економічних перетворень, особливо в період відносної стабілізації, і це ще більшим негативом проявляється на системі зайнятості, на зростанні безробіття.

Ситуація у сфері регулювання ринку праці та управління трудовими ресурсами характеризується такими суперечностями: залежністю економічної сфери від політичної кон'юнктури, де економічна політика відзначається непослідовністю, відсутністю стратегічної програми розвитку, а населення, відповідно, перестає підтримувати таку державну політику; недостатністю інвестування виробничої сфери, що призводить до старіння виробництва; невирішеністю демографічної ситуації та територіальної диспропорційності; вивільненням робітників із сфери матеріального виробництва; низькою заробітною платою, особливо в бюджетному секторі; низькою якістю професіоналізму робочої сили і тому – зменшенням продуктивності праці. Подолання суперечностей є основним завданням сьогодення, де пріоритетом повинно бути: удосконалення трудового законодавства та законодавства про зайнятість населення відповідно до міжнародних норм; удосконалення системи моніторингу та прогнозування на ринку праці; збалансування професійної освіти та попиту на робочу силу; стимулювання економічної активності українського населення та підвищення якості професіоналізму; розмежування повноважень державних, регіональних та місцевих органів влади у галузі регулювання ринку праці. Отже, при врахуванні вищеперерахованих пріоритетів, є надія на оптимізацію ситуації на ринку праці, на забезпечення зростання виробництва та добробуту українського населення.

Список літератури

1. Василъченко В. С. Ринок праці та зайнятість. — К., 1996. – 175 с.
2. Гангслі Теренс. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. — К.: Основа, 1995.
3. Ринок праці 2008: аналіз, дослідження, перспективи [Електронний ресурс]. Режим доступу : http: // profosvita.org.ua/uk/ required/articles/39.html.
4. Ринок праці : основні поняття та елементи [Електронний ресурс].Режим доступу : http://ekotrud.com/on-lajn-lekcz-pdruchniki/rinok-pracz/158-rinok-praci-osnovni-ponyattya-ta-elementi.html
5. Концепція загальнодержавної програми зайнятості населення на 2009-2011 роки [Електронний ресурс] . Режим доступу : http://mlsp.kmu.gov.ua/.
6. Криза і вітчизняний ринок праці. [Електронний ресурс].Режим доступу : http://ukrsocium.com/ntervju-/50-2009-12-09-17-54-42/1610-2010-04-21-12-41-45
7. Україна в 2005-2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К. : НІСД, 2009. – 655 с.

Одержано 02.04.13

УДК 336.581

І.Є. Мерещенко, студ.гр. МЕ-10-1•
Кіровоградський національний технічний університет

Шляхи підвищення ефективності використання капітальних вкладень

У статті досліджено сутність капітальних вкладень, ефективність використання та шляхи підвищення ефективності даного процесу.
капітальні вкладення, склад капітальних вкладень, їх структура, організаційно-економічні чинники, шляхи підвищення ефективності

У сучасних умовах ринку вирішальним чинником розвитку та життєздатності будівельних організацій є ефективне вкладення капіталу в той або інший інвестиційний проект. Економічна ефективність проекту характеризується системою простих й інтегральних показників, що відображають співвідношення витрат і результатів стосовно інтересів його учасників.

Значний внесок у визначенні сутності капітальних вкладів, а також шляхів підвищення ефективності їх використання зробили такі вчені-економісти як: Бойчик І.М., Грещак М.Г., Горбонос Ф.В., Іванілов О.С., Покропивний С.Ф. та інші.

На рівень ефективності використання капітальних вкладень, їхню результативність (віддачу) впливає велика кількість різноманітних організаційно-економічних чинників. Без ретельного врахування таких у практиці сучасного господарювання неможливо досягти максимальної прибутковості інвестування виробництва та інших сфер діяльності підприємств. Найбільш істотний вплив на ефективність капітальних вкладень справляють групи чинників, що визначають структуру і тривалість інвестиційно-відтворювальних процесів, ефектоутворюючу спроможність економічних методів управління ними з боку відповідних суб'єктів господарювання (рис.1) [3, с. 193-194].

Капітальні вкладення — це кошти, що направляються на розширене відтворення основних фондів та об'єктів соціальної інфраструктури підприємства. В той же час, капітальні вкладення являють собою грошове вираження інвестицій, що спрямовані на відтворення основних і оборотних фондів. Вони складаються із витрат на реконструкцію, розширення, технічне переоснащення діючих та спорудження нових підприємств, заміни основних фондів, що вибули, новими [4, с.353].

До складу капітальних вкладень традиційно включають:

1. Вартість будівельно-монтажних робіт: підготовка території під забудову, саме будівництво будівель і зведення споруд, монтаж обладнання.
2. Вартість технологічного, енергетичного, підйомно-транспортного устаткування, а також інструментів, інвентарю, які включаються до складу основних фондів.
3. Витрати на проектно-пошукові роботи, вартість земельних ділянок, витрати на технічний нагляд, підготовку експлуатаційних кадрів, вартість придбаних ліцензій і патентів, інші витрати, пов’язані з підготовкою до будівництва та експлуатації об’єкта.

Науковий керівник: ас. Вербіцька Т.В.

Залежно від класифікаційних ознак та напрямків використання капітальних вкладень розрізняють таку їх структуру:

1. Галузева – характеризує розподіл капіталовкладень по галузях та видах виробництв.
2. Територіальна – характеризує співвідношення їх розподілу по економічних районах, областях країни.
3. Технологічна – означає співвідношення між основними складовими частинами капітальних вкладень: будівельні роботи; монтаж обладнання; придбання обладнання, що потребує монтажу; придбання інструмента, інвентарю; проектно-пошукові роботи; інші витрати. Для підвищення ефективності виробництва покращення технологічної структури капіталовкладень має велике значення. Прогресивність технологічної структури визначається збільшенням у складі капітальних вкладень питомої ваги витрат на придбання активної частини основних виробничих фондів. У цьому криються резерви підвищення ефективності використання капітальних вкладень.
4. Відтворювальна характеризує співвідношення довгострокових витрат на нове будівництво, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння, тобто між формами відтворення основних фондів.
5. Структура капітальних затрат за формами власності свідчить про значне переважання державних інвестицій над приватними. Поки що вони є домінуючими, але з ростом приватизації, акціонування державних підприємств має зростати частка приватного капіталу в загальному його обсязі [1, с. 72-73].

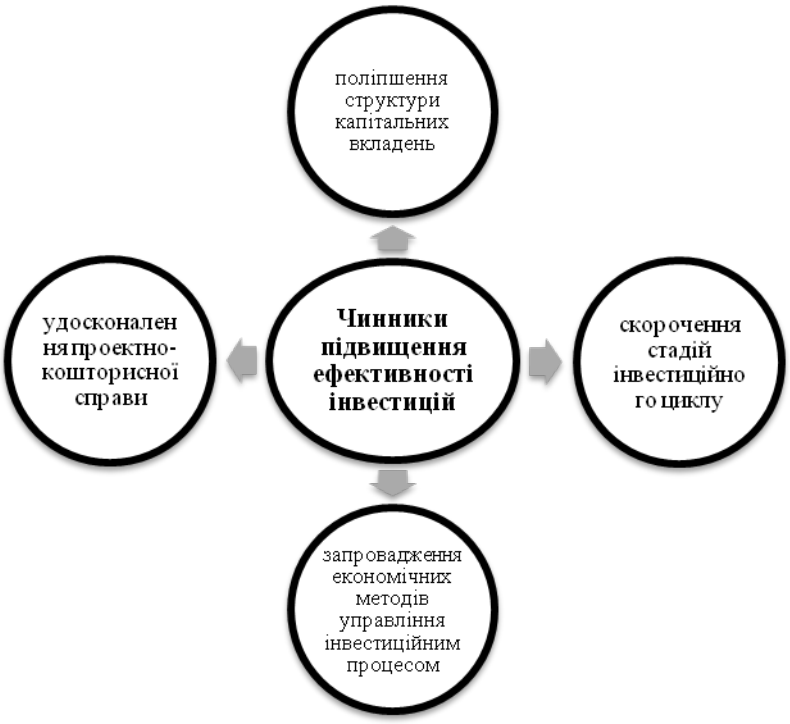

Рисунок 1 – Основні організаційно-економічні чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень

Капітальні вкладення, грають винятково важливу роль в економіці країни і будь-якого підприємства, так як вони є основою для:

- систематичного оновлення основних виробничих фондів підприємства і здійснення політики розширеного відтворення;
- прискорення науково-технічного прогресу і поліпшення якості продукції;
- структурної перебудови суспільного виробництва і збалансованого розвитку всіх галузей народного господарства;
- створення необхідної сировинної бази промисловості;
- цивільного будівництва, розвитку охорони здоров'я, вищої та середньої школи;
- пом'якшення або розв'язання проблеми безробіття;
- охорони природного середовища і досягнення інших цілей.

Високий рівень ефективності виробничих інвестицій значною мірою пояснюється прогресивністю елементно-технологічної та відтворювальної їхньої структури. Чим вища за величиною частка витрат на створення чи оновлення активної частини основних фондів підприємств, тим більшою є віддача капітальних вкладень. Це зумовлює необхідність ретельного економічного обґрунтування частки капітальних витрат на придбання виробничо-технологічного устаткування для кожного проекту (варіанта) інвестування діючого або споруджуваного підприємства. Практичне здійснення таких дій зв'язане з вирішенням двох головних завдань:

- збільшення відносного обсягу інвестицій у відшкодування (просте відтворення) вартості машин та устаткування від усієї суми накопиченого амортизаційного (реноваційного) фонду;
- встановлення раціональних пропорцій чистих капітальних вкладень у різні форми розширеного відтворення основних фондів і формування необхідних виробничих потужностей підприємств.

Чи не найбільші можливості підвищення ефективності використання капітальних вкладень зумовлюються організацією сучасної проектно-кошторисної справи і забезпеченням завдяки цьому високої економічної ефективності проектних рішень. Саме у процесі розробки проектів розширення та реконструкції діючих і спорудження нових виробничих об'єктів (підприємств) мають бути використані найновітніші досягнення в галузі техніко-технологічних та організаційних рішень, будівельних матеріалів і конструкцій, просторового розміщення будівель (споруд); обґрунтовані і прийняті для розрахунків зменшені проти минулого періоду та інших аналогічних об'єктів питомі капітальні вкладення; а також реальна кошторисна вартість усього обсягу робіт за відповідною формою відтворення основних фондів [6].

На зміни в технологічній структурі капітальних вкладень впливає ряд чинників і, насамперед, - впровадження в практику функціонування господарюючих суб'єктів досягнень науково-технічного прогресу. Прогресивність технологічної структури визначається збільшенням у складі капітальних вкладень питомої ваги затрат на придбання активної частини основних виробничих фондів. Це дає можливість здійснити відносне зниження капітальних вкладень на одиницю продукції, що випускається, і тим самим підвищити їх економічну ефективність. Покращення структури капітальних вкладень сприяє підвищенню технічного рівня підприємства, росту механізації й автоматизації виробництва.

Завдання підвищення економічної ефективності капітальних вкладень вирішується на всіх стадіях підготовки та здійснення капітального будівництва:

1) на стадії розробки довгострокових програм;
2) на стадії планування капітальних вкладень;
3) на стадії проектування об’єктів;
4) на стадії будівельного виробництва.

1. На стадії розробки довгострокових будівельних програм підвищення економічної ефективності капітальних вкладень забезпечується виявленням найбільш економічних шляхів реалізації регіональних і галузевих проектів, передбачених на перспективу. На цій стадії розв'язуються питання черговості розгортання будівельних програм, зміцнення зв'язків та взаємодії підприємств різних галузей з урахуванням заходів з охорони природи, впровадження прогресивних форм суспільного виробництва - концентрації, спеціалізації, кооперування і т.п.

2. На стадії планування капітальних вкладень досягається підвищення ефективності:

- ретельним економічним обґрунтуванням необхідності капітальних витрат та їх граничного об'єму, що забезпечує їх раціональне напрямок;
- концентрацією витрат на найважливіших пускових будовах;
- першочерговим напрямком капітальних вкладень на реконструкцію, розширення та модернізацію діючих виробництв, що забезпечують технічний прогрес;
- доцільне розміщенням на потужностей території, що сприяє поліпшенню структури виробництва;
- підсиленням збалансованості планів шляхом співставлення капітальних вкладень з фінансовими, трудовими і матеріально-технічними ресурсами, поліпшенням технологічної структури капітальних вкладень;
- комплексним будівництвом об'єктів виробничого призначення з об'єктами житлового, комунального, культурно-побутового призначення.

3. На стадії проектування об'єктів будівництва виробничої і невиробничої сфери підвищення ефективності капітальних вкладень досягається шляхом:

- організації проектування на основі максимального врахування новітніх досягнень науки і техніки, впровадження передової технології і новітнього обладнання;
- раціонального використання забудовуваної території і виробничих площ;
- підвищення якості та достовірності комплексу вишукувальних робіт, у тому числі економічних обстежень і вишукувань;
- підвищення техніко-економічної обґрунтованості проектних рішень та відбору найбільш з них економічних;
- проектування підприємство у складі промислових комплексів і вузлів і вузлів з кооперацією інженерних комунікацій і допоміжних господарств;
- відбору найбільш економічних об'ємно-планувальних та конструктивних рішень окремих будівель і споруд;
- використання в масовому будівництві типових проектів підприємств, будівель і споруд;
- зниження ваги будинків і споруджень за рахунок застосування легких бетонів, конструкцій і деталей з легких металів і ефективних профілів;
- підвищення обґрунтованості кошторисної документації та посилення ролі кошторису;
- посилення економічної зацікавленості та відповідальності проектних організацій за якість і економічність проектно-кошторисної документації.

4. На стадії будівельного виробництва підвищення економічної ефективності капітальних вкладень досягається шляхом:

- скорочення тривалості будівництва, що забезпечує одержання ефекту для будівельних організацій і для народного господарства в цілому;
- підвищення якості будівельних і монтажних робіт, внаслідок чого скорочуються витрати на переробки й, головне, створюються кращі умови для експлуатації побудованих будинків і споруд та зниження експлуатаційних витрат;

− підвищення продуктивності праці за рахунок подальшої індустріалізації будівництва та інтенсифікації виробництва;

− скорочення тривалості пусконалагоджувальних робіт, періоду засвоєння нових потужностей і доведення їх до проектних показників;

− зниження собівартості будівельно-монтажних робіт;

− посилення економічної зацікавленості та відповідальність будівельних організацій;

− здійснення індустріалізації будівельних робіт [5].

Підвищення ефективності капітальних вкладень найчіткіше виявляється у збільшенні обсягу валової продукції підприємства, підвищенні продуктивності праці й зниженні собівартості продукції.

Основними заходами, внаслідок яких можна забезпечити підвищення ефективності, є:

- забезпечення комплектності й пропорційності капітальних вкладень. Необхідно зберігати раціональну відповідність між вкладеннями в сільськогосподарську техніку і в заходи з поліпшення родючості землі. У тваринництві має існувати раціональне співвідношення затрат на будівництво приміщень із затратами на формування основного стада, а також на впровадження комплексної механізації. Для забезпечення комплексності, раціональності й пропорційності капітальних вкладень потрібно, щоб вони були науково обґрунтовані, з використанням прогресивних нормативів капітальних вкладень;

- скорочення вартості будівництва виробничих об'єктів, якого можна досягти з допомогою використання дешевих матеріалів місцевого виробництва, прогресивних методів ведення будівельно-монтажних робіт, поліпшення проектування сільськогосподарських об'єктів і зниженням кошторисної вартості проектно-конструкторських робіт;

- скорочення розриву в часі між капітальними вкладеннями й освоєнням основних фондів. Середній нормативний термін будівництва сільськогосподарських об'єктів не повинен перевищувати двох років. Однак часто будівництво розтягується на термін у 2-3 рази більший. Це пов'язано як зі слабкою потужністю будівельних організацій, так і з недостатньою концентрацією капітальних вкладень, їх розпорошеністю;

- реконструкція будівель і споруд унаслідок чого можна ущільнити забудову. Блокування виробничих приміщень з допоміжними об'єктами в єдиний комплекс дає змогу знизити приведені затрати в молочному тваринництві в розрахунку на одну корову до 8-10 %, а затрати на реконструкцію скуповуються в 2-2,5 разу швидше порівняно з вкладеннями у нове будівництво;

- матеріальне стимулювання працівників за поліпшення якості й економічного ведення будівельно-монтажних робіт, що сприяє скороченню термінів капітальних вкладень [2].

Чи не найбільші можливості підвищення ефективності використання капітальних вкладень зумовлюються організацією сучасної проектно-кошторисної справи і забезпеченням завдяки цьому високої економічної ефективності проектних рішень. Саме у процесі розробки проектів розширення та реконструкції діючих і спорудження нових виробничих об'єктів (підприємств) має бути:

− використано найновітніші досягнення в галузі техніко-технологічних та організаційних рішень, будівельних матеріалів і конструкцій, просторового розміщення будівель (споруд);

− обґрунтовано і прийнято для розрахунків зменшені проти минулого періоду та інших аналогічних об'єктів питомі капітальні вкладення; визначено реальну

кошторисна вартість усього обсягу робіт за відповідною формою відтворення основних фондів.

Великим і досі маловикористовуваним резервом підвищення ефективності капітальних вкладень є істотне скорочення тривалості всіх стадій інвестиційного циклу — від проектування до освоєння введених в дію виробничих об'єктів та об'єктів соціальної інфраструктури. Як свідчить аналіз фактичного стану справ на підприємствах багатьох галузей народного господарства України, тривалість реконструкції (розширення) діючих і спорудження нових виробничих об'єктів перевищує існуючі нормативи в середньому у два рази, а проектування та освоєння — приблизно в півтора рази. До цього варто додати, що чинні в Україні нормативи тривалості окремих стадій інвестиційного циклу вже й так є істотно більшими, ніж у багатьох зарубіжних країнах з розвиненою ринковою економікою.

Здійснювані з метою збільшення віддачі з кожної грошової одиниці капітальних вкладень технічні, технологічні та організаційні заходи не можуть забезпечити досягнення очікуваних результатів, якщо вони не будуть супроводжуватись дійовими економічними методами управління інвестиційними процесами в цілому. При цьому варто наголосити, що: ці методи не застосовуються ізольовано (самостійно), а мають бути складовою частиною впроваджуваного загального механізму ринкових відносин між усіма суб'єктами господарювання; першочергового вдосконалення потребують методи визначення необхідного обсягу та оцінки економічної доцільності капітальних вкладень, прогнозування реальної тривалості інвестиційного процесу для функціонально однакових виробничих об'єктів, система мотивації інтенсивного інвестування виробництва [6].

Таким чином, капітальні вкладення - грошові кошти держави, підприємств і фізичних осіб, що спрямовуються на створення, оновлення основних фондів, на реконструкцію і технічне переозброєння підприємств. Підвищенню їх ефективності сприятиме:

- оптимізація відтворювальної структури капітальних вкладень, підвищення питомої ваги капітальних витрат на технічне переозброєння діючих підприємств, їх розширення, реконструкцію;
- широке використання найновітніших досягнень у галузі техніко-технологічних і організаційних рішень, будівельних матеріалів і конструкцій;
- удосконалення організації і технології будівельно-монтажних робіт;
- підвищення рівня спеціалізації і кооперування в будівництві;
- концентрація капітальних вкладень на пускових об'єктах з найвищим ступенем готовності;
- підвищення якості будівництва; визначення реальної кошторисної вартості всього обсягу робіт за відповідною формою відтворення основних фондів;
- істотне скорочення тривалості всіх стадій інвестиційного циклу — від проектування до освоєння введених в дію виробничих об'єктів та об'єктів соціальної інфраструктури;
- підвищення дієвості економічних методів управління інвестиційними процесами (визначення необхідного обсягу та оцінки економічної доцільності капітальних вкладень, прогнозування реальної тривалості інвестиційного процесу, мотивації інтенсивного інвестування виробництва тощо).

Список літератури

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства: [навч. посіб.] / Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І. – Львів: В-во "Сполом".- 1999. – С. 212
2. Горбонос Ф.В. Економіка підприємств: [підручник] / Ф. В. Горбонос. - К. : Знання, 2010. - 463 с.
3. Грещак М. Г. Економіка підприємства: [підручник.] / [Колот В. М., Наливайко А. П.,

Покропивний С. Ф. та ін.] - К.: КНЕУ. — 1999. – 535 с.
4. Іванілов О.С. Економіка підприємства: [підручник, 2-ге вид.] / О.С. Іванілов. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 728 с.
5. Визначення економічної ефективності інвестицій, що здійснюються у формі капітальних вкладень: [Електронний ресурс] // фінансово-інформаційний портал. – Режим доступу: http://finance-dom.ru/investicii/88 . - назва з екрану
6. Чинники підвищення використання капітальних вкладень та фінансових інвестицій: [Електронний ресурс] // Бібліотека онлайн.– Режим доступу: http://readbookz.com/book/1/60.html. - назва з екрану

Одержано 02.04.13

УДК 338.24.01

В.Г. Нужна, ст. гр. АДМ-12м
Кіровоградський національний технічний університет

Теоретико-методологічні основи управління професіоналізацією кадрів державної служби України

В статті описано теоретико-методологічні основи управління професіоналізацією кадрів державної служби, систему професійного навчання державних службовців. Визначено складові системи професійного навчання кадрів державної служби, значення підвищення кваліфікації державних службовців в сучасному суспільстві. Одним з напрямів вдосконалення системи професійного навчання державних службовців є створення повноцінної ефективної системи неперервного професійного навчання державних службовців, яка відповідає європейським стандартам професійної освіти.
управління професіоналізацією кадрів, державна служба, підвищення кваліфікації, система професійного навчання

На сучасному етапі розвитку України переосмислення ролі державних службовців набуває особливої ваги. Особливості розвитку державної служби в Україні зумовлені двома чинниками – тим, що основним вектором зовнішньої української політики є євроінтеграційний курс та тим, що існують системні проблеми, тобто розвиток державної служби передбачає послідовне здійснення систематизованих комплексів заходів (правових, організаційних, інформаційних, матеріально-технічних, фінансових та інших), які були б спрямовані на єдність всіх елементів, які складають державну службу. Саме тому актуальності набуває проблема професіоналізації кадрів державної служби, рівень компетентності та професіоналізму яких значною мірою зумовлюють ефективність діяльності державного апарату.

Сучасне суспільство очікує від державної служби ефективності та відповідальності в управлінні, яке було б спрямоване на задоволення його потреб в цілому і кожного громадянина окремо. Успішне досягнення цієї мети залежить від багатьох факторів, зокрема, від існуючого стану кадрового забезпечення органів державної влади, професійного навчання державних службовців, здатних ефективно працювати.

У працях багатьох відомих вітчизняних авторів значна увага приділяється проблемам кадрового забезпечення державної служби України, підвищення професіоналізму та професійної компетентності державних службовців та ін. Розгляду

вищезазначених проблем присвятили свої дослідження такі вчені: О. Мельников, В.Золотарьов, А. Немченко, Т. Пахомова, Н. Протасова, А. Рачинський, Г. Атаманчук, Б. Візіров, В. Вікторов, В. Князєв, Н. Липовська, І. Нинюк, Б. Савченко, О. Котуков, Н. Нижник, Л. Пашко, М. Рудакевич, В. Савельєва, В. Чмига, С. Хаджирадєв, В. Ченцов та ін. Здебільшого, ці наукові вивчали питання визначення сутності понять, пов'язаних з професійним навчанням, проте на нашу думку малодослідженими залишаються проблеми управління професіоналізацією кадрів державної служби.

Актуальність і наукова значущість даної проблеми зумовили вибір теми дослідження, основною метою якої є обґрунтування теоретико-методологічних основ управління професіоналізацією кадрів державної служби України.

Статтею 1 Закону України «Про державну службу» державна служба визначається, як «професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті ..» Ст. 29 визначено, що державним службовцям створюються умови для навчання і підвищення кваліфікації у відповідних навчальних закладах (на факультетах) та шляхом самоосвіти [1].

Навчання у сучасному розумінні — це будь-яке заплановане вдосконалення поведінки того, хто вчиться, на основі нових знань, поглядів, цінностей, вмінь, навичок тощо[4]. При цьому освіту можна розглядати як організовану комунікацію з метою навчання. Якщо виходити з цих положень, то система навчання державних службовців повинна вирішувати такі загальні завдання:

– підготовка державних службовців, як навчання з метою отримання особою певного нового для неї освітньо-кваліфікаційного рівня (спеціаліст, магістр) за спеціальністю, спрямованою на професійну діяльність в органах державної влади чи місцевого самоврядування. При цьому під підготовкою державного службовця необхідно розуміти також і навчання особи, яка вже перебуває на державній службі, і особи, яка цілеспрямовано готується до державної служби;

– перепідготовка державних службовців, як навчання з метою отримання певного освітньо-кваліфікаційного рівня за іншою спеціальністю (спеціалізацією), спрямованою на професійну діяльність в органах державної влади чи місцевого самоврядування;

– підвищення кваліфікації державних службовців, як навчання, спрямоване на підвищення, тобто досягнення певного визначеного рівня загальної управлінської культури та що спеціалізується в межах певної категорії посад і спеціалізації на окремих функціях, завданнях, повноваженнях, що визначаються актуальними потребами сьогодення (для конкретної особи, конкретного органу державної влади чи місцевого самоврядування, для конкретної зміни державно-службових відносин тощо) [6].

Розвиток загальнонаціональної державної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців здійснюється на конституційних засадах, концептуальних положеннях адміністративної реформи, на засадах оновленого законодавства про державну службу, освіту та інших законодавчих і нормативних актів.

Вважаємо, що в розвитку професійної підготовки державних службовців неможливо обмежитися тільки вирішенням поточних завдань. Стратегія професійного навчання кадрів — стратегія майбутнього держави. Визначення потреб в кадрах (кількісного та якісного — за спеціалізаціями та кваліфікаціями) обумовлено передусім станом і прогнозом розвитку соціально-економічних і політичних процесів, рівнем розвитку виробничих сил, завданнями управління, тими пріоритетами, на які націлено суспільство. Система навчання державних службовців може успішно розвиватися тільки при постійно та якісно зростаючій потребі в наслідках їх діяльності.

Однією з умов приведення професіоналізму державних службовців у відповідність до зростаючих потреб суспільства є якісне змістовне наповнення процесу підвищення кваліфікації, спрямованого на забезпечення максимальної відповідності професійного навчання певних категорій осіб потребам подальшого розвитку суспільства.

Ефективність та якість підвищення кваліфікації державних службовців залежить від організаційно-методичного забезпечення усього навчального процесу та якісної організації навчального процесу, урахування європейських стандартів та впровадження наукових досліджень з питань розвитку державного управління та державної служби. За умови дотримання системного підходу до організації навчання досягається мета підвищення кваліфікації. Системний підхід до навчання робить більш вірогідним досягнення поставленої мети, сприяє підвищенню результативності та ефективності навчання державних службовців.

Серед напрямів наукових досліджень доцільно відзначити:

- підвищення ефективності системи управління державною службою;
- відпрацювання механізму та забезпечення функціонального аналізу діяльності органів виконавчої влади;
- вдосконалення системи підбору, призначення на посади, просування по службі, ротації державних службовців, формування кадрового резерву;
- підвищення професіоналізму та професійної компетентності (підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації);
- впровадження єдиної системи оцінювання та стимулювання роботи державних службовців;
- формування ринку та підвищення якості державних послуг [5].

Визначення реальної потреби у вдосконаленні професійної компетентності державних службовців є головним при плануванні підвищення кваліфікації. Коли навчання розглядається як засіб вирішення проблеми продуктивності, виникає потреба добору необхідної інформації стосовно персоналу, особливостей та умов праці, результатів виконання професійних завдань, знань і кваліфікації, що необхідні для ефективного виконання посадових обов'язків тощо, щоб визначити різницю між необхідним і наявним рівнем підготовки. Важливим є створення сприятливих умов для творчої діяльності кожного державного службовця, забезпечення можливості його особистісного розвитку, кар'єрного зростання, мотивації до професійної діяльності. При цьому принцип професіоналізму повинен бути визначальним принципом діяльності на державній службі. Все це вимагає від органів державної влади особливої уваги до кадрового забезпечення функціонування державно-управлінського апарату, оскільки відомо, що органи державної влади, які дбають про професійний і кар'єрний розвиток своїх працівників, формують сприятливий клімат в установі, підвищують кваліфікацію та мотивацію співробітників, забезпечуючи тим самим системне управління професіоналізацією кадрів державної служби України.

Безперервне функціонування системи навчання державних службовців залежить від зміни відношення до нього як з боку керівників, так і з боку працівників органів державної влади та місцевого самоврядування. Важливо в загальнодержавному масштабі досягти того, щоб систематичне професійне навчання службовців стало складовою їх професійної діяльності, обов'язковою вимогою, частиною державно-управлінської діяльності та здійснювалося за рахунок державного бюджету.

Також необхідним є створення нового мотиваційного механізму, який би не лише стимулював, а ще й ставив би службовця перед необхідністю постійного оновлення своїх професійних знань, умінь та навичок. Досвід зарубіжних країн засвідчує, що необхідно пов'язати службове просування, розмір заробітної плати з

рівнем кваліфікації, діловими якостями працівника, щоб професійна підготовка, підвищення кваліфікації службовця були вбудовані до його професійної діяльності, кар'єри, оплати праці. При цьому разом з удосконаленням порядку проведення атестації, присвоєння чергового рангу підвищиться мотивація до праці та відповідальність службовця за свій професійний розвиток.

На сучасному етапі напрямом державної політики є створення повноцінної ефективної системи неперервного професійного навчання державних службовців, яка відповідає європейським стандартам професійної освіти.

Результативність діяльності системи професійного навчання може бути досягнута за умови відповідності професійної підготовки та післядипломної освіти вимогам освіти для суспільства із запровадженням інноваційних технологій, творчого підходу та її безперервності. Результати професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування мають бути одним з основних чинників при їх просуванні по службі.

Отже, для вдосконалення системи професійного навчання державних службовців та підтримання її на належному рівні необхідним є:

- формування змісту навчання відповідно до державних потреб з урахуванням стандартів професійної діяльності;
- застосовування новітніх освітніх технологій;
- проведення моніторингу ефективності навчання;
- розроблення та використання методики оцінки професійної підготовки державних службовців;
- забезпечення якісної організації та проведення перепідготовки і підвищення кваліфікації;
- створення сучасного науково-методичного забезпечення, актуального для даного періоду розвитку економіки країни.

Система професійного навчання державних службовців має свою цільову спрямованість, та виступає як єдина система освітньої діяльності з єдиними вимогами щодо формування змісту навчання, з мережею навчальних закладів, визначених у встановленому порядку, та зі своєю системою управління.

Тому вдосконалення цієї системи повинно здійснюватись одночасно в двох напрямах:

– по-перше, системності в професійно-освітньому процесі тобто врахування різних аспектів професійної діяльності державних службовців, цілей, пріоритетів професійного навчання, введення єдиних державних стандартів професійної підготовки та критеріїв оцінки їх досягнення. Система професійного навчання має бути цілісною та забезпечувати неперервність і послідовність навчального процесу.

– по-друге, здійснюватись шляхом зміцнення керованості діяльності системи, взаємозв’язку та скоординованості дій всіх акредитованих та ліцензованих навчальних закладів, що здійснюють освітню діяльність в освітній галузі державного управління.

Список літератури

1. Закон України "Про державну службу" від 17.11.2011 № 4050-VI
2. Закон України "Про службу в органах місцевого самоврядування" від 07.06.2001 року
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1997 року № 167 «Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і Положення про єдиний порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівників державних підприємств, установ і організацій»
4. Авер’янов В.Б. Державне управління в Україні: К.: Факт, 2003. 384 с.

5. Білорусов С. Г., Попов С. А. Наукове супроводження перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції "Наука і освіта 2004". Том 32. Державне управління. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 15–16.
6. Оболенський О. Ю. Державна служба: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. – 344 с.

Одержано 02.04.31

УДК 658

В.В.Подплєтній, доц., канд. екон. наук, Є.Л. Шевченко, ст. гр. ФК-12-м
Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка фінансової стійкості підприємства

У статті систематизовано підходи до трактування сутності поняття "фінансова стійкість", розглянуто значення фінансової стійкості в діяльності підприємства, запропоновано найбільш загальний метод розрахунку фінансової стійкості підприємства за допомогою абсолютних та відносних показників.
стійкість, фінансова стійкість, аналіз фінансової стійкості підприємства, коефіцієнти фінансової стійкості, абсолютні показники фінансової стійкості, відносні показники фінансової стійкості

Постановка проблеми. На сьогоднішній день**,** фінансова стійкість підприємства − це найбільш повна та широка оцінка господарювання будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційного, фінансового і інвестиційного розвитку, дає необхідну інформацію інвесторам та відображає реальну здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями. Фінансово стійкі підприємства мають значні переваги над іншими підприємствами в питаннях залучення інвестицій, вибору постачальників, підбору кваліфікованих кадрів. Саме тому вивчення тематики оцінки фінансової стійкості є актуальним та своєчасним етапом наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки фінансової стійкості підприємств висвітлювали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Н.В. Бугас, А.В. Грачев, М.Ю. Федотова, М.Г. Лапуста, М.Д. Білик, В.О. Подольська, О.Є. Журавльова, Е.В. Негашев, О.В. Павловська, Н.В. Притуляк, Г.О. Крамаренко, А.М. Поддерьогін, Г.В. Савицька, Р.С. Сайфулін, Е.С. Стоянова, Ю.С. Цал-Цалко, Б. Грехем, С. Майерс, С. Росс, Г. Райтер.

Праці вищенаведених авторів показали, що в економічній літературі існує багато різних підходів щодо оцінки фінансової стійкості підприємств. Тому поняття фінансової стійкості – це багатогранне економічне явище, відображене комплексною системою взаємопов’язаних показників фінансово-господарської діяльності підприємства.

Невирішені частини проблеми. Не дивлячись на велику кількість існуючих наукових праць з даної теми, питання фінансової стійкості недостатньо досліджене з точки зору саме сучасного розвитку економіки та фінансів, коли господарство функціонує у досить мінливих та нестабільних умовах.

Метою дослідження є розкриття змістових параметрів фінансової стійкості сучасного підприємства, систематизація методичних підходів до оцінки фінансової стійкості та визначення напрямів їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Умовою життєздатності підприємства та основою його розвитку на конкурентному ринку є стабільність (стійкість) [2, с.27].

О.В. Павловська, Н.М. Притуляк і Н.Ю. Невмержицька розглядають фінансову стійкість з позиції спроможності підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати запаси і витрати, не допускати невиправданої дебіторської і кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями [7, с.189]

Г.О. Крамаренко трактує фінансову стійкість як такий фінансовий та економічний стан підприємства, за якого платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, тобто постійна у часі, а співвідношення власного і позикового капіталу перебуває у межах, які забезпечують цю платоспроможність [5]. Окрім того, Г.О. Крамаренко наголошує на тому, що фінансова стійкість – це платоспроможність у часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власним і позиковим капіталами [12]. М.Д. Білик вважає, що фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення [1, с. 302].

Н.В. Ткаченко вважає, що стійкість – це здатність тієї чи іншої системи зберігати певні властивості та характеристики незмінними або майже незмінними [9, с.122].

Ю.С. Цал-Цалко дотримується думки, що стійкість – це стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність [10, с.315].

В ринковій економіці фінансова стійкість виступає головною умовою життєдіяльності і основою стабільності стану підприємства. Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння його майном та його використанням.

Досить часто фінансову стійкість характеризують як стан фінансових ресурсів підприємства. Тобто, фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення та оновлення. Фінансова стійкість може виражатися, на наш погляд, через систему фінансових показників і обов’язково в грошовому виразі, але фінансові ресурси не повинні ототожнюватися з грошовими ресурсами (коштами).

Фінансова стійкість повинна характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, який би відповідав вимогам ринку і водночас задовольняв потреби розвитку підприємства [6].

На нашу думку, фінансова стійкість підприємства – це властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але й функціонувати та розвиватися.

Ми підтримуємо думку, що фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси і витрати, не допустити невиправданої кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватись за своїми зобов’язаннями [3]

При оцінці фінансової стійкості підприємства не існує яких-небудь стандартних підходів. Власники підприємств, менеджери, фінансисти, інвестори самі повинні обирати критерії оцінки фінансової стійкості, залежно від цілей та мети оцінки.

Сучасна економічна теорія, як вже було сказано, виділяє чимало підходів до оцінки фінансової стійкості підприємств, але наша задача − виділити найбільш загальноприйняті підходи, до яких можна віднести оцінку фінансової стійкості підприємства за допомогою абсолютних та відносних показників.

Цей метод оцінки фінансової стійкості ґрунтується на розрахунку показників, які з погляду даного методу найбільш повно характеризують фінансову стійкість підприємства.

Для характеристики джерел формування запасів і витрат використається кілька показників, які відбивають різні види джерел [4]:

1. Наявність власних оборотних коштів;
2. Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат або функціонуючий капітал;
3. Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів і витрат відповідають три показники забезпеченості запасів і витрат джерелами формування:

1. Надлишок або недолік власних оборотних коштів;
2. Надлишок або недолік власних і довгострокових позикових джерел;
3. Надлишок або недолік загальної величини основних джерел.

Відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позиковими коштами, можна назвати такі типи фінансової стійкості підприємства:

1. абсолютна фінансова стійкість (зустрічається на практиці дуже рідко, коли власні оборотні кошти забезпечують запаси й витрати);
2. нормально стійкий фінансовий стан (коли запаси й витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами);
3. нестійкий фінансовий стан (коли запаси й витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових кредитів і позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат);
4. кризовий фінансовий стан (коли запаси й витрати не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство знаходиться на межі банкрутства) [9].

Таблиця 1 – Показники за типами фінансової стійкості

Показники	Тип фінансової стійкості			
	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість	Нестійкий стан	Кризовий стан
$Ф^{в}= К_{в.об}-З$	$Ф^{в}>=0$	$Ф^{в}<0$	$Ф^{в}<0$	$Ф^{в}<0$
$Ф^{п}= К_{д.дк}-З$	$Ф^{п}>=0$	$Ф^{п}>=0$	$Ф^{п}<0$	$Ф^{п}<0$
$Ф^{з}=К_{з}-З$	$Ф^{з}>=0$	$Ф^{з}>=0$	$Ф^{з}>=0$	$Ф^{з}<0$

Аналіз за допомогою відносних показників дає нам базу для досліджень та аналітичних висновків. Аналіз фінансової стійкості підприємства за допомогою відносних показників можна віднести до аналітичних методів поряд з аналітикою бюджету, витрат, балансу.

При даному методі використовується більш широкий набір показників:

1. Коефіцієнт концентрації власного капіталу;
2. Коефіцієнт фінансової залежності;
3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу;
4. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу;
5. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень;
6. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів;
7. Коефіцієнт структури позикового капіталу;
8. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів;
9. Коефіцієнт реальної вартості майна;
10. Коефіцієнт короткострокової заборгованості;
11. Коефіцієнт кредиторської заборгованості й інших пасивів [8].

Ці методи застосовуються у поєднанні і дають, таким чином, об'єктивну оцінку щодо фінансової стійкості підприємства.

Висновки. Фінансова стійкість підприємства представляє такий його стан, при якому за рахунок власних коштів забезпечуються запаси і витрати, не допускається невиправдана кредиторська заборгованість, своєчасно проводяться розрахунки за своїми зобов'язаннями і при цьому продовжується нормальна фінансово-господарська діяльність згідно визначеної стратегії розвитку.

Чинниками і факторами забезпечення фінансової стійкості сучасного підприємства як відкритої соціально-економічної системи є не тільки його внутрішній потенціал, спрямований на досягнення цілей економічного розвитку, а й зовнішні економічні умови, які значно впливають на продуктивну силу (ефективність) фінансово-економічного потенціалу будь-якого суб'єкта економіки.

Представлені підходи до оцінки аналізу фінансової стійкості підприємства найбільш часто використовуються, але не є єдиними та остаточними. Логічно їх використовувати в комплексі, поєднуючи на різних етапах діяльності, планування, в залежності від цілей та потреб керівництва підприємства.

Удосконалення методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємства належить до найважливіших проблем фінансового аналізу, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства та відсутності фінансових ресурсів для забезпечення розвитку підприємства.

Список літератури

1. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посібник./ М.Д.Білик. – К.: КНЕУ, 2005. – 588 с.
2. Бугас Н.В. Фінансова стійкість підприємств як передумова їх ефективного функціонування і розвитку/ Н.В.Бугас// Економіка і держава. – 2005, № 6. – С. 27-31.
3. Грегори Р. Райтер. В лабиринтах современного управления. / Грегори Р. Райтер.– М.: Экономика, 1999.
4. Шаблиста *Л.* Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки/ Л. Шаблиста// Економіка і прогнозування.– 2006.– №2. – С. 46–57.
5. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування: Навч. посібник./ Г.О.Крамаренко. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
6. Литвин М.И. Применение матричных балансов для оценки финансового состояния/ М.И.Литвин// Финансы. – 2005. – №3.
7. Павловська В.О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник/ В.О. Павловська, Н.М.Притуляк, Н.Ю.Невмержицька. — Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – [2-е вид., без змін]. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с.
8. Саркисов С.Э. Менеджмент. / С.Э.Сркисов// – М.: Дело, 2005.
9. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи/ Н.В.Ткаченко// Фінанси України.– 2009.– №6. – С. 104–122.
10. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. / Ю.С.Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2002. – 359 с.

Одержано 08.04.13

УДК 658

Н.В. Гаврилова, доц., канд. екон. наук, І.В. Без'язична, ст. гр. ФК-12-м
Кіровоградський національний технічний університет

Платоспроможність та ліквідність підприємства як показники його ефективної діяльності

У статті з'ясовано сутність понять «ліквідність» та «платоспроможність». Розглянуто основні показники, що дозволяють оцінити рівень ліквідності та платоспроможності підприємства.
платоспроможність, ліквідність, ліквідність активів, ліквідність балансу, ліквідність підприємства, оцінка платоспроможності підприємства, оцінка ліквідності підприємства, коефіцієнт швидкої, абсолютної, поточної ліквідності

Постановка проблеми. Підприємство, в умовах ринкової економіки, діє на засадах комерційного розрахунку, один з принципів якого є самофінансування. Достатність забезпеченості підприємства власними та залученими фінансовими ресурсами зумовлюють його здатність здійснювати ефективну господарську діяльність та розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Зовнішнім проявом фінансового стійкості є ліквідність та платоспроможність. Неефективна діяльність підприємства, насамперед збиткова діяльність, призводить до зниження ліквідності та платоспроможності. Низька ліквідність та платоспроможність не дають можливості забезпечити безперебійне постачання ресурсів, що тягне за собою простої виробництва з усіма негативними наслідками. Крім того низька ліквідність та платоспроможність підривають довіру до підприємства з боку банків, потенційних покупців та інших контрагентів, що значно знижує можливості залучення додаткових ресурсів. Тобто, низька ліквідність та платоспроможність, на фоні збиткової діяльності та недостатньої фінансової стійкості, становлять реальну загрозу існуванню підприємства.

Платоспроможність та ліквідність загалом характеризують фінансове становище підприємства, що дозволяє йому виконувати свої зобов'язання. Від фінансового становища підприємства залежить багато в чому успіх його діяльності. Тому аналізу платоспроможності і ліквідності підприємства приділяється багато уваги.

З цієї точки зору є зрозумілим актуальність та важливість теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розробки даного питання знайшли своє відображення в працях таких визначних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів як М. С. Абрютина, М. А. Болюх, А. В. Грачов, В. І. Іващенко, В. В. Ковальов, М. М. Крейніна, Є. В. Мних, В. М. Мельник, Н. В. Тарасенко, Е. І. Уткін, М.Г. Чумаченко, А. Д. Шеремет та ін**.** Завдяки роботам цих вчених сформульовано підґрунття для подальших наукових досліджень.

Праці вищенаведених авторів показали, що в економічній літературі існує багато різних підходів щодо аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. Тому поняття ліквідності та платоспроможності є складними і багатофакторними, які потребують подальших досліджень.

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на глибину та системність усіх наукових підходів та досліджень проблем платоспроможності та ліквідності підприємства, невирішеними все ж таки залишаються питання наявності різноманітних тлумачень сутності платоспроможності та ліквідності підприємства, а також відсутність єдиної точки зору щодо методології та способу обчислення показників їх оцінки.

Метою статті є огляд та аналіз підходів різних вчених до визначення понять «ліквідність» та «платоспроможність», а також виділення основних показників оцінки ліквідності та платоспроможності.

Викладення основного матеріалу. Особливе місце серед показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, належить показникам платоспроможності та ліквідності.

Поняття «ліквідності» й «платоспроможності» не слід ототожнювати, оскільки кожне з них має власний економічний зміст. Тому потрібно звернути увагу на суттєву різницю між даними поняттями. Сутність економічних категорій «ліквідність» і «платоспроможність» обумовлюється тим, що ліквідність означає здатність активу до швидкого перетворення в грошові кошти. Платоспроможність же означає достатність ліквідних активів для погашення в будь-який момент усіх своїх короткотермінових зобов'язань перед кредиторами.

Поняття платоспроможності й ліквідності підприємства дуже близькі, але останнє є більш містким: від ступеня ліквідності залежить платоспроможність.

Фінансовий стан у плані платоспроможності навпаки може бути доволі мінливим, наприклад: на певний момент часу підприємство є платоспроможним, однак в майбутньому ситуація може кардинально змінитися – настає час розраховуватися з наступним кредитором, а у підприємства немає коштів на рахунку, оскільки не надійшов своєчасно платіж за поставлену раніше продукцію. Іншими словами, підприємство стало неплатоспроможним внаслідок порушення фінансової дисципліни своїх дебіторів.

Кожна з цих категорій має свій якісний і кількісний вимір, який може бути оцінений через конкретні показники та їх величини.

Підходи науковців до визначення сутності платоспроможності підприємства можна звести до такого:

1) платоспроможність визначається наявністю власних оборотних коштів та здатністю покривати збитки (західні науковці – Й. Ворст, П. Ревентлоу, Дж. Депалленса, Дж. Джоборда) [7, с. 47;17, с.85];

2) платоспроможність визначається як здатність підприємства виконувати свої зобов'язання (російські вчені – В. В. Ковальов, М. Н. Крейніна, М. С. Абрютина, А. В. Грачов, Е. І. Уткін, А. Д. Шеремет) [1, с.20; 9, с. 19;10;14, с.216;16];

3) платоспроможність представлена як важливий показник фінансової стійкості (вітчизняні вчені-економісти – Н. В. Тарасенко, В. І. Іващенко, М. А. Болюх, Є. В. Мних, В. М. Мельник) [5, с. 237; 6, с. 144; 11; 13, с.262;].

Оцінка платоспроможності здійснюється за показниками, які характеризують наявність окремих видів активів, визначених об'єктами платіжних засобів, в розрахунку на поточні зобов'язання підприємства.

Платоспроможність є відносним показником інтенсивності, який визначається шляхом відношення двох різнойменних величин: величини явища (показник вартості об'єктів платіжних засобів), ступінь поширення якого вивчається, та величина того середовища (поточних зобов'язань), в якому розвивається (поширюється) це явище. Платоспроможність, як відносна величина інтенсивності, яка показує, скільки одиниць платіжних засобів припадає на одиницю поточних зобов'язань, є іменованим показником.

Форма вираження платоспроможності залежить від кількісного співвідношення порівнюваних величин. У тих випадках, коли порівнювана величина є більшою від бази порівняння, платоспроможність може бути виражена або у коефіцієнтній, або у відсотковій формі. Якщо порівнювана величина є меншою від бази порівняння, платоспроможність доцільніше виражати у відсотках.

Показник платоспроможності підприємства, як ділення можливих платіжних активів (об'єктів) на його зобов'язання перед кредиторами, показує, скільки є активів на оплату кожної гривні боргів.

Формою вираження показників є відсоток і грошовий вимірник.

Розрізняють поточну (короткострокову) та перспективну платоспроможність.

Перспективна платоспроможність очікується в середньостроковій та довгостроковій перспективі і показує здатність підприємства вчасно розплатитися за своїми зобов'язаннями в перспективний період.

Поточна платоспроможність означає спроможність підприємства сплатити свої поточні зобов'язання негайно та в найближчому майбутньому. Поточна платоспроможність тотожна поняттю ліквідності – здатності реалізувати активи за короткий час і без значних втрат.

Термін «ліквідність» походить від латинського (liquidus), що означає «рідкий, що розтікається», а отже, здатний змінювати свою форму [2, с. 318].

Уперше термін «ліквідність» зустрічається в працях меркантилістів, які спрямовані на обґрунтування «теорії грошей» (У. Стеффорд, А. Монкретьєн, Ж. Боден, У. Петті, П. Буагільбер та ін.). У них ліквідність розглядається як властивість металевих грошей обмінюватися на товар, яка забезпечена цінністю грошового металу (золота, срібла). При цьому вивчені матеріали дають можливість стверджувати, що меркантилісти, першими застосувавши термін «ліквідність», використали його для характеристики повноцінності грошей. Відповідно «здатність до обміну» в чистому вигляді ними не розглядалася, оскільки питання товарообміну і ціноутворення ще не були достатньо вивчені [5, с.71].

Завдяки працям багатьох великих вчених (Д. Локк, Ж. Сей, А. Сміт) було теоретично обґрунтовано, що кількісною характеристикою грошей є не стільки кількість грошових одиниць, скільки кількість товарів, яку можна придбати за ці гроші.

Значну увагу питанням ліквідності приділяли в своїх дослідженнях грошово-кредитної системи економісти маршаліанської школи. Автори, чітко розглядаючи ліквідність як характеристику здатності до обміну, виділили цінні папери як нову форму носія ліквідності. Проте дана пропозиція була «обмежена» оцінкою цінних паперів як засобів, похідних від їх грошової форми. Тому ми не можемо розглядати зроблене авторами уточнення як повноцінне розуміння ліквідності.

Також виявлена особлива роль праць К. Маркса в формуванні знань про ліквідність. У своїх працях він не використовував термін «ліквідність», обмежуючись формулюванням: «здатність до обміну». Але при цьому в його працях ми знаходимо ряд прогресивних ідей, які розкривають теоретичну суть ліквідності.

Незважаючи на високу наукову розвиненість фінансового менеджменту в англо-американській школі, американські підручники Ю. Бригхема, Л. Гапенски майже ототожнюють поняття ліквідності і платоспроможності. Зустрічаються і наявні підміни понять у роботах Черга Ф. Лі, Джозефа І. Фінеті. Вітчизняні науковці М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток. Є.В. Мних, Н.В.Тарасенко, І.І. Цигилик, С.О. Кропельницька, О.І. Мозіль також прихильні до цієї думки і ототожнюють платоспроможність з ліквідністю.

Досить часто ліквідністю підприємств називають їх спроможність своєчасно виконувати свої боргові зобов'язання, що залежить від розміру заборгованості та обсягу ліквідних коштів [3, с. 428].

В.В. Ковальов, А.Д. Шеремет, М.Г. Чумаченко прихильні до думки, що ліквідність переважно характеризує наявність у підприємства «оборотних коштів у розмірі, теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань» [8, с. 304], «ліквідність підприємства – це його спроможність перетворювати свої активи на

гроші для покриття всіх необхідних платежів». І.О. Бланк сформулював найвдаліше визначення ліквідності, характеризуючи її як функцію часу (строку можливого продажу) і ризику (можливої вартості майна за умов терміновості його продажу) [4, с.365].

В економічній літературі розрізняють ліквідність активів, ліквідність балансу і ліквідність підприємства.

Під ліквідністю активу (Liquidity) розуміють здатність активу перетворитися на гроші; чим легше обернути актив на гроші, тим ліквіднішим вважається актив. Проте часто буває ситуація, коли актив продається дуже швидко, але зі значною знижкою в ціні.

Ліквідність активів визначається безвідносно до пасиву балансу, тоді як ліквідність балансу відбиває міру погодженості обсягів і ліквідності активів з розмірами і термінами погашення зобов'язань.

Над питаннями дослідження ліквідності активів підприємства працюють вітчизняні науковці І.О. Бланк, Г.Г. Кірейцев, Н.Н. Тарасенко, М.Г. Чумаченко та інші. У питанні ліквідності активів за здатністю і термінами їх перетворення в засоби платежу ще не визначено єдиних підходів. Зокрема, Г.Г. Кірєйцев, Н.Н. Тарасенко, М.Г. Чумаченко виділяють високо-, помірно-, малоліквідні активи. Дещо іншу характеристику активів за ступенем ліквідності пропонує І.О. Бланк, виділяючи абсолютно-, високо-, середньололіквідні і неліквідні активи. Безумовно, ці розбіжності ускладнюють оцінку ліквідності в цілому.

Ліквідність балансу (Balance Sheet Liquidity) ґрунтується на рівновазі активів і пасивів та показує ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань.

Ліквідність підприємства (Unity Liquidity) характеризує можливість надходження грошових коштів не лише внаслідок реалізації активів, а й через рахунок залучення додаткових зовнішніх коштів, що стає можливим за наявності у підприємства позитивного іміджу та високої інвестиційної привабливості.

Взаємозв'язок між платоспроможністю та ліквідністю підприємства, ліквідністю балансу і ліквідністю активів показано на рис. 1.

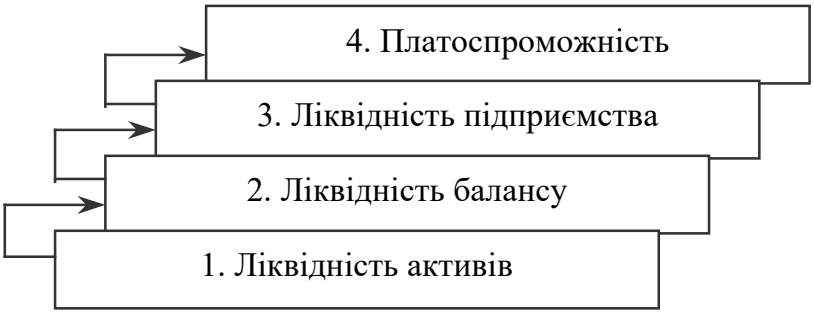

Рисунок 1 - Взаємозв'язок між показниками ліквідності та платоспроможності

Виходячи з цих визначень, ліквідність поточних активів не гарантує підприємству платоспроможність, а лише забезпечує рівень її якості щодо потреб розрахунків. Ліквідність платіжних засобів характеризує як поточний стан розрахунків підприємства, так і перспективний. При цьому, підприємство може бути на певний момент часу платоспроможним, але втратити її в майбутньому, і навпаки. Водночас, на рівень ліквідності можна впливати управлінськими рішеннями, поліпшувати шляхом ефективного розміщення фінансових ресурсів в активах і при цьому підвищувати величину платоспроможності.

Оцінка ліквідності підприємства проводиться на основі відносних коефіцієнтів.

Слід відмітити, що назви коефіцієнтів в різних джерелах не збігаються. Тому важливо звертати увагу на якісний склад таких показників.

До основних відносних показників оцінки ліквідності багато вчених відносять [1;2;6;7;8]:

1) Коефіцієнт абсолютної ліквідності. Він показує, яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань може бути погашена негайно. Коефіцієнт визначається відношенням найбільш ліквідних активів (А1) до поточної кредиторської заборгованості підприємства (П1+П2):

$$К_{ал} = \frac{А1}{П1+П2}. \quad (1)$$

Цей коефіцієнт є найбільш жорстким критерієм платоспроможності та ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокової заборгованості воно може погасити в поточний момент або найближчим часом.

2) Коефіцієнт швидкої ліквідності (інше найменування цього коефіцієнта – коефіцієнт "лакмусового папірця"). Цей показник враховує якість активів, тобто при його розрахунку використовуються найбільш ліквідні поточні активи (запаси не враховуються). Досить часто у вітчизняній аналітичній практиці для обчислення цього показника пропонується застосовувати таку формулу:

$$К_{шл} = \frac{А1+А2}{П1+П2}, \quad (2)$$

де А2 – швидко реалізовані активи, дебіторська заборгованість та інші оборотні активи.

3) Узагальнюючим показником ліквідності є коефіцієнт покриття ($К_п$), або загальний коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності. Він розраховується відношенням поточних активів ($А_1 + А_2 + А_3$) до поточних зобов'язань ($П_1 + П_2$):

$$К_п = \frac{А1+А2+А3}{П1+П2}. \quad (3)$$

Він вимірює загальну ліквідність і показує, якою мірою поточні кредиторські зобов'язання забезпечуються поточними активами, тобто скільки грошових одиниць поточних активів припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань.

Базилінська О.Я. для оцінки ліквідності підприємства пропонує використовувати не лише відносні показники ліквідності, а й абсолютні. Основним абсолютним показником ліквідності вона виділяє робочий капітал (власні оборотні кошти) [2, с.308].

Цей показник також досить розповсюджений в англо-американській практиці фінансового аналізу.

Робочий капітал (Net Working Capital) − це величина оборотних коштів, що залишається у підприємства після розрахунків за короткостроковими зобов'язаннями [2, с.308].

Також досить цікавою є позиція Базилінської О.Я. щодо розрахунку величини робочого капіталу, яку можна розрахувати методом «знизу» чи «зверху» балансу [2, с.309].

За методом «знизу» величину робочого капіталу можна розрахувати так:

$$РК = \frac{(ОА + ВМП) - (ПЗ + ДМП)}{}, \quad (4)$$

де ОА − оборотні активи;
ВМП − витрати майбутніх періодів;
ПЗ − поточні зобов'язання;
ДМП − доходи майбутніх періодів.
За методом «зверху» величину робочого капіталу можна розрахувати так:

$$РК = \frac{ВК + ЗВП + ДЗ + ДМП - НА}{}, \quad (5)$$

де ВК − власний капітал;
ЗВП − забезпечення наступних витрат і платежів;
ДЗ − довгострокові зобов'язання;
ДМП − доходи майбутніх періодів;
НА− необоротні активи.

У світовій практиці найбільше поширення дістав метод розрахунку робочого капіталу «знизу» балансу, тобто як різниця між поточними активами та пасивами.

Вищерозглянуті коефіцієнти мають ряд недоліків:

- по-перше, всі коефіцієнти є статичними, оскільки їх розраховують на основі балансу, який характеризує стан підприємства на певну дату, тобто при обчисленні цих показників враховується не справжній рівень ліквідності господарюючого суб'єкта, а орієнтований на минулі дані. Тому виникає необхідність аналізу коефіцієнтів за кілька періодів;

- по-друге, коефіцієнти часто не дають реальної картини стану ліквідності й платоспроможності, бо є можливість завищення величин показників у результаті включення до складу поточних активів неліквідних запасів товарно-матеріальних цінностей, невиправданої дебіторської заборгованості та ін. Оскільки неплатежі останнім часом стали поширеним явищем, то значна частина дебіторської заборгованості відтермінована, а деяка не буде погашена взагалі. У результаті цього сума дебіторської заборгованості збільшується в балансі саме внаслідок низької платіжної дисципліни, а не зростаючої ділової активності підприємства. Таких причинно-наслідкових зв'язків є значна кількість і вони залежать від конкретних умов господарювання.

Висновки. Наведені поняття «ліквідність» та «платоспроможність» дозволяють стверджувати, що їх не слід ототожнювати, оскільки кожне з них має власний економічний зміст. Більше того, поняття «ліквідність» є більш містким. Розглянуті у статті абсолютні та відносні показники рівня ліквідності дозволяє керівництву підприємства давати оцінку економічній ситуації та приймати коректні управлінські рішення для коригування поточної діяльності й планування майбутнього.

В сучасних економічних умовах, підтримання ліквідності та платоспроможності на належному рівні є надзвичайно важливим завданням для будь-якого підприємства. Низька ліквідність та платоспроможність підривають можливості здійснення нормального виробничого процесу, позбавляють можливостей залучення додаткових фінансових ресурсів внаслідок низької довіри кредиторів та інших контрагентів, зумовлюють додаткові непродуктивні витрати у вигляді пені та штрафів тощо. Саме для того, щоб завчасно виявити та виправити можливі негативні тенденції у фінансовому стані підприємства, проводиться оцінка ліквідності та платоспроможності.

Список літератури

1. Абрютина, М.С. Анализ финансово – экономической деятельности предприятия.[Текст] / М.С. Абрютина, А.В. Грачева.– М.: ДИС, 2008.– 272 с.
2. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. Б 17 [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базілінська – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
3. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
4. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1999. – Т. 1. – 590 с.
5. Болюх М.А., Іващенко В.І. Економічний аналіз господарської діяльності. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2001. – 204 с.
6. Большой экономический словарь/ под ред. А.Н. Азрилияна. – 5-е изд. доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1280 с.
7. Ворст Й. Экономика фирмы/ Й.Ворст, П. Ревентлоу; пер. с дат. А.Н. Чеканского, О.В. Рождественского. − М.: Высш. шк.,1994. − С.47.
8. Макарчук І.М. Основні показники оцінки платоспроможності та ліквідності підприємств і методика їх визначення / І. Макарчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 7. – С. 36-41.
9. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 768 с.
10. Крейнина М.Н. Финансовый менеджмент : учеб. пособие / М.Н. Крейнина. – М. : Дело и сервис, 2001. – 456 с.
11. Мних Є. В., Буряк П. Ю. Економічний аналіз на промисловому підприємстві. – Львів: Світ, 1998. – 208 с.
12. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – К.; Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
13. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз: Навчальний посібник: 2-ге вид., перероб. і доп. / Н.В. Тарасенко. – Львів : Новий Світ-2000", 2003. – 318 с.
14. Уткин Э.И. Финансовый менеджмент/ Э.И. Уткин. – М.: Изд-во « Зеркало», 2001. – 272 с.
15. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
16. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз. Навч. посіб. – К.: Кондор , 2005 – 196 с.
17. Depallens G. Jobord Jp. Gestion financiere de l'enterprise. – P. : Sirey 9 edition, 1986. – P. 85.

Одержано 8.04.2013

УДК 004

Т.А. Мішуровська, ст.гр. ОА-11
Кіровоградський національний технічний університет, студентка

Сучасний стан та перспективи розвитку інформаційних технологій

У статті розглянуто сучасний розвиток інформаційних технологій в світі та в Україні зокрема. Досліджено вплив інформаційних технологій на розвиток сучасного суспільства, так званого – «інформаційного суспільства». Виділено певні проблеми та перспективу подолання цих проблем: використання інформаційних технологій та їх забезпеченість в світі та порівняно в Україні.
інформаційні технології, «інформаційне суспільство», якісно нові технології, лавино подібні досягнення електроніки, фактор інновацій, геополітичні процеси, глобалізація

Постановка проблеми. В Україні необхідна певна політика у сфері інформатизації, бо є ще деякі перешкоди які варто усунути, а саме:

– гостра нестача кваліфікованих кадрів;

– непридатність існуючої моделі відношення до інформаційних технологій з боку влади для впевненого збереження досягнутих позицій на світовому ринку;

– недієвість захисту прав інтелектуальної власності;

– занадто дорога й неякісна інфраструктура [4, с. 221].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку інформаційних технологій, інформаційної підтримки здійснюють провідні науковці і практики, як В.С.Готинян, Г.П.Глузинський, В.А.Квартальнов, С.В.Мельниченко, Г.А.Папирян, Н.С.Пінчук, А.В.Семененко, М.М.Скопень, Т.І.Ткаченко, О.В.Томченко і ряд інших. На сьогодні інформаційні технології впроваджуються і використовуються у всіх сферах людської діяльності. Так, І.К. Корнєєв і В.А. Машурцев досліджували використання інформаційних технологій в управлінні, Береза А.М. займався проблемами створення різноманітних інформаційних систем, Козак І.А. вивчав можливості інформаційних технологій при створенні віртуальних організацій. Проблема використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі не залишилася осторонь таких сучасних наукових досліджень, як формування основ інформаційної культури (В. Глушков, Л. Вінарик, А. Єршов, М. Жалдак, С. Малярчук, Е. Машбіц, А. Ясінський) визначення функцій інформаційних технологій у навчальному процесі (Г. Балл, Т. Гергей, В. Глушков, А. Довіяло, А. Єршов, М. Жалдак, В. Монахов, І. Підластий, С. Смирнов) видозміни в діяльності та особливості спілкування «педагог – учень» з використанням інформаційних технологій (А. Брушлінський, Т. Габій, А. Матюшкін, Є. Машбиць, О. Тихомиров).

Формулювання цілей. Метою є дослідження розвитку новітніх технологій в світі та Україні. Відповідно до мети основним завданням є дослідити розвиток інформаційного суспільства та сприяння кожної людини на засадах широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізовуючи потенціал, підвищуючи якість життя.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, обумовлений досягненнями науково-технічного прогресу в царині технічних та програмних засобів автоматизації інформаційної діяльності, диспропорціями між темпами розширення можливостей останніх щодо роботи з інформацією та психолого-фізіологічною спроможністю людини до цього, які досягли рівня протиріч і загострюють їх, порушує низку проблем як в частині повноцінного використання досягнутого, так і щодо перспектив подальших трансформацій. Наукометричний огляд сучасного стану та перспектив розвитку інформаційних технологій націлено на виявлення таких протиріч та осягнення його тенденційності в майбутньому.

З огляду на наявну інформацію ([1] - [7]), сфері інформаційних технологій в Україні притаманні: нестача персоналу для кваліфікованого використання можливостей інформаційних технологій; непридатність діючої системи підтримувати та випереджати світові тенденції; дороговизна (на рівні національного споживчого ринку) та низька якість і надійність інфраструктури ринку інформаційних послуг.

Завдання наукометричного аналізу: дослідження розвитку потреб у роботі з інформацією з позиції становлення нового для людства інформаційного суспільства; наявні та потенційні можливості новітніх інформаційно-комунікаційних технологій щодо продукування інформації та знань, користування та обміну ними, вироблення «інформаційних» товарів та послуг; аналіз можливостей повноцінної реалізації людського потенціалу, підвищення на його основі якості життя.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології – одні з найважливіших досягнень діяльності людства. Використання інформаційних технологій дає можливість створити сприятливі умови для розвитку економіки, стимулювати зростання продуктивності праці та підвищення заробітної платні, полегшити організацію комунікацій на всіх рівнях управління, швидко знижувати матеріало- та енергоємність окремого виробництва і національної економіки в цілому [1, с. 289].

Україна за рівнем розвитку інформаційних технологій у світі посідає 75 місце (дані 2011). Такі дані оприлюднила міжнародна громадська організація Всесвітній економічний форум у своїй шостій щорічній доповіді. У попередньому рейтингу Україна займала 76 позицію. Єдина конкурентна перевага, яку має наша країна в цьому аспекті, це традиційно сильні IT-кадри, тобто в Україні дуже високий рівень підготовки програмістів. Україна є одним зі світових центрів офшорного програмування [2].

У складеному рейтингу лідирує Данія — завдяки зразковій нормативно-правовій базі і чіткій політиці держави з поширення інформаційних технологій.

Друге місце зайняла Швеція, яка за 2006 рік піднялася на шість позицій, ставши однією з країн із найбільшим ростом IT — сектору економіки. Також у першу трійку потрапив Сінгапур. У першу десятку увійшли Фінляндія, Швейцарія, Нідерланди, США, Ісландія, Великобританія і Норвегія.

США, лідер рейтингу минулого року, опустилися на 7 місце. Росія зайняла лише 70 місце, піднявшись, у порівнянні з торішнім рейтингом, на дві позиції. Найнижчий рівень розвитку інформаційних технологій спостерігається в африканських країнах.

Всього розглядалося більше 122 країн, які оцінювалися за впливом інформаційних і комунікаційних технологій на їхній розвиток і конкурентоздатність.

2009 року KPMG внесла Львів у список 30 міст світу з найбільшим потенціалом розвитку інформаційних технологій [7].

У світі існує багато нових технологічних відкриттів, які вдосконалюють та полегшують життя для суспільства в інформаційному полі. Наприклад, останнім часом винаходять величезна кількість різних принтерів. Один з прикладів – принтери, що друкують 3D-об’єкти, нанопринтери (друкують нанофарбою на поверхні води), є принтер, який друкує грифелем з олівців. Японці пішли далі, придумали справжнє диво, яке навіть і принтером назвати важко. Це фонтан, де вода вихлюпується так, що перед глядачами вимальовуються водяні тексти, фігури або картини.

Багато дбайливих власників нерухомості встановлюють у своїх приміщеннях сигналізації. І, як помітили експерти в області охорони, вони надають перевагу системам gsm. Їх перевага в тому, що вони сповіщають власника по телефону, тобто на телефон приходять повідомлення про те, що в його будинок або робочий кабінет хтось намагався проникнути. І до останнього часу такі пристрої вважалися найсучаснішими, адже людина миттєво дізнавався про подію. Але електронні технології не стоять на місці, і зовсім недавно з’явилася. Інший приклад - нова gsm-сигналізація під назвою «Страж MMS IT». Вона оснащена камерою, яка фіксує події в приміщені. Зроблені знімки сигналізація пересилає на телефон у вигляді MMS або ж може відіслати на електронну пошту. У камері встановлено інфрачервоне підсвічування, яке дозволяє робити хороші фотографії навіть у повній темряві, без спалаху і будь-яких інших джерел світла. Пристрій володіє ще однією важливою перевагою - після того, як охоронна система відправить на телефон повідомлення, вона зробить і дзвінок. В результаті власник приміщення зможе почути, що робиться в його будинку або в офісі. Для реалізації цієї функції в прилад встановлені чутливий мікрофон і динамік. Всі налаштування приходять через повідомлення від gsm-сигналізації їх користувач може виконувати сам. Він може встановити час роботи пристрою, знімки теж можуть надсилатися за запитом. Новинку можна використовувати для охорони будь-яких

приміщень. Крім того, до неї можна підключати датчики руху, температури, витоку газу та інших видів. Всього сигналізація дозволяє підключити до 25 датчиків. Працювати «Страж MMS IT» без підзарядки може 12 годин. Якщо власник приміщень вчасно не подбає про зарядку пристрою, то воно надішле йому текстове повідомлення на телефон про необхідність це зробити, інакше камера буде відключена. Цю нову сигналізацію можна назвати справжнім проривом в розробці охоронних комплексів. Адже вона надає власникам нерухомості практично повну впевненість у тому, що їм належать приміщення будуть надійно захищені, а якщо злом станеться, то вони зможуть про нього не тільки своєчасно дізнатися, а й отримати фотороботи тих, хто проник в їх будинок або офіс.

Китайська компанія Kimdecent представила комп'ютер Droid Stick T4 розмірами звичайного USB-накопичувача. Він є представником нового класу ПК, який називається «мікрокомп'ютери», по потужності обганяючи навіть деякі планшетні комп'ютери. Комп'ютер працює під управлінням ОС Google Android, оновленої до версії 4.0.4 Ice Cream Sandwich. Передбачена можливість установки та інших ОС, здатних працювати з ARM-процесорами. Мікро-ПК Kimdecent Droid Stick T4 оснащено центральним процесором Allwinner A10 на базі ARM Cortex A8 з тактовою частотою 1,2 ГГц і графічним прискорювачем Mali 4000. Процесор контролює роботу оперативної пам'яті об'ємом в 1 гігабайт, а операційна система встановлюється на флеш-модуль ємністю 4 гігабайти. Комп'ютер використовується і в якості сховища користувальницьких файлів.

Японський дизайнер переосмислив популярну іграшку, яка ілюструє третій закон Ньютона - «сила дії дорівнює силі протидії», також відомий як закон дії і протидії. Замість сталевих кульок студент токійського університету використовував 11 лампочок. Але у випадку з інсталяцією кінетична енергія, що переходить від предмета до предмета, показана наочно - при передачі імпульсу нитка розжарення починає мерехтіти. Відео з виставки буквально розлетілося по Інтернету. А автора вже номінували на престижну премію серед молодих дизайнерів.

Китайський фермер з Пекіна зібрав унікальний автомобіль, джерелом енергії для якого є сила вітру. На складання автомобіля, довжина якого складає три метри, а висота - метр, у фермера Танг Чженпіна пішло близько трьох місяців. Крім акумуляторів, автомобіль отримує енергію від встановленого спереду пропелера і двох сонячних батарей, встановлених ззаду у вигляді «крил». Танг Чженпін стверджує, що його винахід краще, ніж набирають популярність сучасні електрокари, оскільки можуть пересуватися швидше і довше працювати від однієї зарядки. «Він розганяється до приблизно 140 кілометрів на годину, і працює довше, ніж автомобілі, у яких немає генераторів», - розповідає Чженпін про своє дітище. Два комплекти акумуляторів заряджаються від генераторів по черзі - поки працює один, другий копить заряд. Додатковий заряд забезпечує пропелер, обертається під час руху. Перезаряджати батареї потрібно, таким чином, раз на два-три дні.

Вчені Національного авіаційного університету і Аерокосмічного інституту розробили рідинний струменевий скальпель, який дозволить при операціях на печінці, шлунку, а також при видаленні злоякісних пухлин, практично не пошкоджувати судинну систему. За словами вчених, скальпель вже успішно пройшов випробування на тваринах, - повідомляє ТСН з посиланням на газету «Сегодня». «В апараті, призначеному для проведення операцій на внутрішніх органах людини, реалізована так звана струменева технологія», - розповів один з авторів новинки, науковий керівник проекту професор Віктор Бочаров. За його словами, вона використовується в авіапромисловості, а тепер і в медицині. Під впливом високого тиску нем'язові тканини видаляються практично без пошкоджень судинної системи, тобто при мінімальній

крововтраті. Після сертифікації прилад хочуть запустити в серійне виробництво. Директор центру хірургії професор Володимир Скиба каже, що скальпель кращий від західних аналогів – він надійний, економічний і багаторазового використання.

20 березня Крюківський вагонобудівний завод завершив важливий етап роботи над створенням поїзда метро з асинхронним тяговим приводом. Міжвідомча комісія під керівництвом головного інженера Київського метрополітену Володимира Зеля розглянула результати випробувань, висновок фахівців Українського науково-дослідного інституту вагонобудування, протоколи робочих груп. Прийнято рішення: дослідно-конструкторські роботи зі створення вагонів метро — головного моделі 81-7036 і проміжного моделі 81-7037 — вважати завершеними. Присвоїти технічній документації на цю продукцію літеру А, що надає право на серійний випуск вагонів.

8 жовтня 2011р. в навчальному закладі відкрили сучасний тренажерний комплекс і видавничий комплекс з поліграфічними можливостями.

У кабіні тренажера, обладнаної надсучасними моніторами, курсанти можуть навчитися керувати вантажним краном, і рятувати людей із затонулого судна. Ці та інші чудеса техніки і надала міжнародна судноплавна компанія. Компанія «Марлоу Навігейшн», делегація якої прибула на відкриття, прийняла велику участь у технічному забезпеченні Херсонської морехідної академії.

Розвиток сфери новітніх технологій зробив великий внесок у створення інформаційних систем. Для України дуже важливо, що застосування інформаційних технологій дає можливість підвищити якість підготовки і прийняття важливих рішень виконавчої влади. З 2000 р. Україна активно включилася в становлення інформаційного суспільства. У 2007 р. був прийнятий закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [3, с. 82].

Україна накопичила значний потенціал в інформаційних технологіях. Її національною конкурентною перевагою є діяльність з їх розробки. Але Україна як товаровиробник може бути витиснута з найбільш перспективних світових ринків через відсутність обґрунтованої державної політики. Розробка інформаційного суспільства в Україні має базуватися на узгодженості дій усіх гілок влади. Розв’язання проблем відсталості інформаційних технологій в Україні вимагає загальнодержавного підходу, а саме:

– формування національної стратегії, міжнародної і внутрішньої політики, сприятливої законодавчої, суспільної, економічної атмосфери у сфері використання інформаційних технологій;

– забезпечення потенціальної можливості технологічного доступу населення до інформаційних комп’ютерних технологій за рахунок об’єднання зусиль державного та приватного секторів економіки щодо розвитку інформаційної інфраструктури;

– сприяння збільшенню і розповсюдженню кількості послуг населенню і бізнесу, наданих за допомогою інформаційних комп’ютерних технологій;

– концентрація зусиль держави і суспільства для створення загальнодоступних електронних ресурсів на основі врахувань національних, політичних, економічних. Мовних, культурних та релігійних аспектів розвитку України;

– забезпечення можливості отримання знань, умінь і навичок використання інформаційних комп’ютерних технологій у процесі одержання освіти.

Національна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні ґрунтується на засадах: пріоритетності науково-технічного та інноваційного розвитку держави; формування необхідних для цього законодавчих і сприятливих економічних умов; всебічного розвитку загальнодоступної інформаційної інфраструктури, інформаційних ресурсів та забезпечення повсюдного доступу до телекомунікаційних послуг та ІКТ; сприяння збільшенню різноманітності та кількості електронних послуг,

забезпеченню створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів; поліпшення кадрового потенціалу; посилення мотивації щодо використання ІКТ; широкого впровадження ІКТ в науку, освіту, культуру, охорону здоров'я, охорону навколишнього середовища; забезпечення інформаційної безпеки [2, с. 107].

Але на шляху досягнення цих цілей виникають труднощі пов'язані з недостатньою технологічною базою, складним фінансовим забезпеченням цього процесу, відсутністю достатньої кількості наукових досліджень процесу формування інформаційного суспільства і його складових.

Сучасна інформаційна система дозволяє забезпечити:

– прямий і своєчасний доступ до інформаційного продукту;

– ефективну координацію внутрішньої діяльності;

– використання якісно кращої технології системного аналізу та проектування оперативного управління на різних ланках діяльності підприємства тощо [5, с. 111].

Розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх ІКТ в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним з пріоритетних напрямів державної політики.

Внаслідок глобальної інформатизації суспільства активізуються нові геополітичні процеси, такі як:

– глобалізація економіки, що проявляється у створенні транснаціональних корпорацій, міжнародному розподілі праці та ринків збуту продукції;

– глобалізація науки, що активізує створення розподілених міжнародних творчих колективів учених, які працюють над спільними науковими проектами, а також процес інтенсифікації міжнародного обміну науковою інформацією, проведення міжнародних телеконференцій;

– глобалізація освіти, що активізує процес розвитку систем дистанційного навчання, створення відкритих територіальне розподілених університетів, коледжів, інших навчальних закладів;

– глобалізація культури, яка проявляється у створенні електронних бібліотек, картинних галерей та інших творів мистецтва і літератури.

Усе це активізує розвиток таких інформаційних технологій, як робота із сховищами даних, WAP-технології, цифрові фото та носії інформації, IP-телефонія, створення кишенькових комп'ютерів, нові принципи побудови дисплеїв, робота над створенням систем штучного інтелекту, виникнення дата-центрів, дистанційна освіта [10].

Україна накопичила значний потенціал в інформаційних технологіях. Її національною конкурентною перевагою є діяльність з їх розробки. Але Україна як товаровиробник може бути витіснута з найбільш перспективних світових ринків через відсутність обґрунтованої державної політики. Розробка інформаційного суспільства в Україні має базуватися на узгодженості дій усіх гілок влади. Розв'язання проблем відсталості інформаційних технологій в Україні вимагає загальнодержавного підходу, а саме:

– формування національної стратегії, міжнародної і внутрішньої політики, сприятливої законодавчої, суспільної, економічної атмосфери у сфері використання інформаційних технологій;

– забезпечення потенціальної можливості технологічного доступу населення до інформаційних комп'ютерних технологій за рахунок об'єднання зусиль державного та приватного секторів економіки щодо розвитку інформаційної інфраструктури;

– сприяння збільшенню і розповсюдженню кількості послуг населенню і бізнесу, наданих за допомогою інформаційних комп'ютерних технологій;

– концентрація зусиль держави і суспільства для створення загальнодоступних електронних ресурсів на основі врахувань національних, політичних, економічних. Мовних, культурних та релігійних аспектів розвитку України;

– забезпечення можливості отримання знань, умінь і навичок використання інформаційних комп'ютерних технологій у процесі одержання освіти.

Нашій країні необхідна певна політика у сфері інформатизації, бо в Україні є ще деякі перешкоди які варто усунути, а саме:

– гостра нестача кваліфікованих кадрів;

– непридатність існуючої моделі відношення до інформаційних технологій з боку влади для впевненого збереження досягнутих позицій на світовому ринку;

– недієвість захисту прав інтелектуальної власності;

– занадто дорога й неякісна інфраструктура.

Інформаційне суспільство - комплексне поняття, що складається з множини різноманітних аспектів. Щоб залишатися конкурентоспроможними в умовах прогресивного еволюційного ринку, необхідно використовувати всі переваги новітніх технологій [6].

Таким чином, усі вищевикладені риси інформаційної технології вказують на те, що вона й у майбутньому залишиться самим перспективним видом технології, що допомагає людині впевнено крокувати шляхом прогресу. І саме тому такі перспективи розвитку інформаційних технологій можна безпомилково назвати - безмежними.

Висновки: Сучасні інформаційні технології міцно увійшли в наше життя. Застосування ЕОМ стало буденною справою, хоча ще зовсім недавно робоче місце, обладнане комп'ютером, було великою рідкістю. Інформаційні технології відкрили нові можливості для роботи і відпочинку, дозволили багато в чому полегшити працю людини.

З розвитком сучасних інформаційних технологій зростає прозорість світу, швидкість і обсяги передачі інформації між елементами світової системи, з'являється ще один інтегруючий світовий фактор.

Одним із засобів керування розвитком інтелекту і підвищення його організованості на сучасному етапі є інформатизація суспільства, що ґрунтується насамперед на розвитку інформаційних комп'ютерних технологій. Значення інформаційної технології величезне - вона формує передній край науково-технічного прогресу, створює інформаційний фундамент розвитку науки і всіх інших технологій. Головними, визначальними стимулами розвитку інформаційної технології, є соціально-економічні потреби суспільства, і саме зараз суспільство як ніколи зацікавлене в якомога швидшій інформатизації та комп'ютеризації всіх без винятку сфер діяльності.

Дуже важливою властивістю інформаційної технології є те, що для неї інформація є не тільки продуктом, але і вихідною сировиною. Особлива роль приділяється всьому комплексу інформаційної технології і техніки в структурній перебудові економіки убік наукоємності. Більш того, інформаційна технологія є свого роду перетворювачем всіх інших галузей господарства, як виробничих, так і невиробничих, основним засобом їхньої автоматизації, якісної зміни продукції і, як наслідок, їх переходу частково або цілком у категорію наукомістких. Пов'язаний з цим і працезаощаджувальний характер інформаційної технології, що реалізується, зокрема, у керуванні багатьма видами робіт і технологічних операцій.

Безсумнівною перевагою інформаційної технології є те, що вона сама створює засоби для своєї еволюції. Формування системи, що саморозвивається - найважливіший підсумок, досягнутий у сфері інформаційної технології.

Список літератури

1. Єдинак В.С. Розвиток інформаційних технологій в Україні.//Наукові доробки молоді – вирішенню проблем європейської інтеграції: збірник наукових статей. В 2 т. Т. 1- Харків: Континент, 2008.- С. 289-290.
2. Какорін М.О. Інформаційні технології як фактор інновацій у глобальній фінансовій системі.// Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. - №5- 2008.- С. 106-109.
3. Пацай Б.Д. Роль інформаційних технологій в управлінні фінансовими ресурсами підприємств.// Фінанси України. - № 8 – 2008. – С.82-84.
4. Шандра В.М. Застосування інформаційних технологій в забезпеченні технологічного оновлення економіки на інноваційній основі.// Актуальні проблеми економіки. - №10 – 2007. – С.220-223.
5. Чигасова Н.М. Місце інформаційних технологій у розвитку інформаційного суспільства в Україні.// Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. - № 9 – 2007. – С. 110-113.
6. Перспективи розвитку інформаційних технологій в Україні. Електронний ресурс – [Режим доступу]: www.rusnauka.com/17_AND_2010/Informatica/68784.doc.htm.
7. Інформаційні технології — Вікіпедія. Електронний ресурс – [Режим доступу]: uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційні_технології.
8. Изобретения | MirFactov — всё самое интересное! Page 11. Електронний ресурс – [Режим доступу]: mirfactov.com/category/izobreteniya/page/...
9. Нові розробки - Зроблено в Україні. Електронний ресурс – [Режим доступу]: ua.sdelanounas.in.ua/blogs/?id=131.
10. Перспективи розвитку інформаційних технологій. Електронний ресурс – [Режим доступу]: sit.fizmat.tnpu.edu.ua/geogr_turizm/teor/lab14.htm.

Т. Мишуровская
Кировоградский национальный технический університет, студентка
Современное состояние и перспективы развития информационных технологий

В статье рассмотрено современное развитие информационных технологий в мире и в Украине в частности. Исследовано влияние информационных технологий на развитие современного общества, так называемого - «информационного общества». Выделены определенные проблемы и перспективу преодоления этих проблем использования информационных технологий и их обеспеченность в мире и сравнительно в Украине.
информационные технологии, «информационное общество», качественно новые технологии, лавинно подобные достижения электроники, фактор инноваций, геополитические процессы, глобализация

T. Mishurovska
Kirovograd National Technical University, student
Current status and prospects of information technology

The article deals with the development of modern information technology in the world and in Ukraine. The influence of information technology on the development of modern society, so called - "information society." Highlight some problems and prospects for overcoming these problems: the use of information technology and security in the world and compared in Ukraine.
information technology, "Information Society" qualitatively new technology, like an avalanche achieve Electronics factor innovations, geopolitical processes, globalization

Одержано 08.04.13

УДК 658.14

А.С. Шевченко, магістр гр. ФК-12-м•
Кіровоградський національний технічний університет

Принципи оптимізації капіталу підприємства

Розглянуто підходи до визначення сутності структури капіталу та оптимальної структури капіталу підприємства. Наведено основні принципи та завдання управління структурою капіталу, базові етапи управління капіталом підприємства та шляхи оптимізації капіталу підприємства.
капітал, структура капіталу, оптимальна структура капіталу, управління структурою капіталу підприємства

Постановка проблеми. Капітал є базою створення і розвитку підприємства, що забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Будь-яка організація, яка веде виробничу чи іншу комерційну діяльність, повинна мати визначений капітал, що являє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав та привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.

Капітал посідає одне з головних місць в системі соціально-економічних та політичних відносин суспільства. Через недосконале управління капіталом як на макрорівні так і на мікрорівні, що зумовлено низкою об'єктивних та суб'єктивних причин, економіка України доволі повільно долає кризовий стан. Прискорити процес виходу з кризи можна за допомогою управління, що відповідає сучасним умовам, спирається на досягнення науки та враховує практику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою. В основу системи управління капіталом покладено концепцію його структури. Виходячи з того, що однозначного визначення «оптимальна структура капіталу підприємства» як категорії, яка відповідає канонічним засадам економічної науки не існує, різні автори трактують оптимальність структури капіталу диференційовано за певними критеріальними показниками. Такі науковці, як: Є.Ф. Брігхем,О.С. Стоянова, Е. Нікхбахт, А. Гропеллі, В.Г. Белоліпецький, М.М. Крейніна, Г.Г. Кірейцев дають визначення оптимальної структури капіталу як певного співвідношення власного та залученого капіталу, яке призводить до максимізації вартості акцій підприємства. Тобто критерієм визначення оптимальності структури капіталу автори визначають максимальну ціну акцій підприємств або, іншими словами, ринкову вартість власного капіталу підприємства. Цей підхід спрямований на оцінювання фіктивного капіталу [1, 2, 4].

Інша група авторів, як критерій оптимізації співвідношення власного та залученого капіталу, виділяє вартість підприємства загалом. До цієї групи можна віднести таких авторів: Дж.К. Шим, Дж.Г. Сігел, В.В. Ковальов, О.О. Терещенко та інших. Так, за твердженнями цих економістів, процес оптимізації структури капіталу підприємства в підсумку передбачає формування оптимального співвідношення різних джерел фінансування діяльності підприємства, при якому максимізується вартість самого підприємства. Тобто акцентують на оцінюванні середньозваженої вартості капіталу [1, 2].

Отже, капітал підприємства у сучасних дослідженнях загалом розглядається як накопичений шляхом збереження запас економічних благ у формі грошових коштів та

• Науковий керівник: доц., канд. екон. наук Фрунза С.А.

реальних капітальних товарів, що залучається його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі ґрунтується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності.

Метою статті є розгляд структури капіталу, що являє собою співвідношення всіх форм власних та позичених фінансових коштів, що використовуються підприємством в процесі своєї господарської діяльності для визначення оптимального варіанта стратегії управління капіталом підприємства.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі з його виключно складною системою економічних взаємозв'язків проблема управління капіталом стає дедалі актуальнішою. Капітал, будучи головною економічною базою створення і розвитку підприємства, в процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу.

В умовах перехідної економіки України процеси, що пов'язані з вдосконаленням системи та структури управління капіталом підприємства, зокрема його формування та використання, набувають особливого значення, оскільки створення та розвиток необхідної фінансової ресурсної бази є важливою умовою сталого економічного зростання.

Тому управління процесами залучення, розміщення і використання капіталу потребує гнучкої системи управління структурою капіталу, що забезпечила б якість і ефективність прийнятих управлінських рішень. На сучасному етапі становлення економіки України актуальним питанням є розроблення ефективної економічної моделі розвитку підприємства. Застосовуючи сучасні методи стратегічного управління, підприємства повинні змінювати існуючий фінансового-господарський механізм, який не відповідає вимогам ринкової економіки. Доцільно науково та виважено підійти не тільки до розроблення та реалізації стратегії розвитку підприємства, а й до однієї з її головних складових частин.

Структура капіталу, що використовується підприємством визначає багато аспектів не тільки фінансової, але й операційної та інвестиційної його діяльності, активно впливає на кінцеві результати цієї діяльності [5]. Вона впливає на коефіцієнт рентабельності активів та власного капіталу, тобто впливає на рівень рентабельності підприємства, визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості та платоспроможності, тобто остаточно формує співвідношення ступенів прибутковості та ризику в процесі розвитку підприємства.

Категорія капіталу в економічній науці є фундаментальною, яка визначає багато умов ефективного функціонування підприємства. Як об'єктові управління капіталу підприємства властиві такі характеристики, як чинники виробництва, ліквідності і ризику, приналежність до інвестиційних ресурсів, нагромаджена цінність, джерела доходу, тимчасова перевага та ін. Для частини капіталу залученого підприємством існують такі особливості: прийнятний ризик у процесі операційної діяльності; здатність генерувати стабільний прибуток відповідно до кон'юнктури ринку; припустимий рівень захисту від інфляції; великі резерви розширення операційної діяльності в період підйому кон'юнктури товарного ринку; прийнятний рівень втрат при збереженні цінності [3].

Управління капіталом базується на ідеї інтегрованого підходу, якому властива системна цілісність, що поєднує різнорідні складники процесу формування капіталу. Ця концепція полягає у всебічному і комплексному розгляді питань процесів виробництва і споживання, що є основою при плануванні і прогнозуванні [2].

Управління структурою капіталу підприємства спрямована на вирішення таких основних завдань:

1. Формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства.

2. Оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямами використання.

3. Забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу за запланованого рівня фінансового ризику.

4. Забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, запланованого рівня його доходності.

5. Забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку.

6. Забезпечення належного рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників.

7. Забезпечення належної фінансової гнучкості підприємства.

8. Оптимізація обігу капіталу.

9. Забезпечення своєчасного реінвестування капіталу .

Метою управління капіталом є задоволення потреби у фінансових коштах за різними напрямками діяльності підприємства та оптимізація його структури з позицій забезпечення умов ефективного використання для збільшення вартості підприємства

Теоретичні концептуальні підходи щодо структуризації капіталу підприємства є необхідною вихідною під час прийняття управлінських рішень щодо вибору фінансової стратегії розвитку підприємства, що дасть змогу знизити його підприємницькі та фінансові ризики.

Прийняття управлінських рішень з управління структурою капіталу – це процес пошуку оптимального рішення щодо вибору між рівнем ризику і прибутковістю. Таким чином, метою управління структурою капіталу є мінімізація витрат у разі залучення довготермінових джерел фінансування і забезпечення максимального ефекту від вкладених грошових коштів, тобто її оптимізація щодо конкретного суб'єкта господарювання [6].

Здійснюючи процеси оптимізації капіталу підприємства, можна виділити три основні етапи.

На першому (підготовчому) етапі необхідно прийняти рішення щодо необхідності оптимізації капіталу, встановити її цілі та завдання, визначитися з переліком основних джерел зовнішньої та внутрішньої інформації, а також здійснити формування інформаційної бази, необхідної для проведення дослідження.

На другому етапі здійснюються аналітичні процедури щодо оцінювання стану та ефективності використання капіталу, визначаються фактори, що впливають на обсяг, структуру та ефективність його використання, а також враховуються різні аспекти їх дії.

Третій етап охоплює безпосередньо заходи з оптимізації капіталу як за його обсягом, так і за структурою. Оптимальна величина розміру капіталу формується під впливом таких чинників, як галузеві особливості діяльності підприємства, стадія його життєвого циклу, наявність чи відсутність прогресивних технічних засобів і технологій, перспективи розширення виробництва чи реалізації продукції, необхідність фінансування нових розроблень та маркетингових заходів, вкладення у фінансові активи та інші напрями фінансування[5].

Найважливіший елемент оптимізації капіталу – це вибір його оптимальної структури. Як відомо, структура капіталу – це співвідношення між власними та позиковими засобами, які використовує підприємство у своїй господарській діяльності. До переваг формування капіталу з власних джерел слід віднести відсутність кінцевого терміну використання залученого капіталу, економію на відсотках порівняно із

залученням кредиту, а до недоліків – загрозу втрати контролю при управлінні підприємством, більшу обмеженість обсягу залучених коштів та невикористання можливості економії на сумі податкових платежів.

Вибір оптимальної структури може передбачати такі цілі: досягнення максимальної рентабельності власного капіталу, мінімізацію середньозваженої вартості джерел фінансування, зниження ризику втрати фінансової стійкості.

У наш час формування власних і позикових джерел фінансування є проблематичним. Внутрішні джерела, створювані за рахунок нерозподіленого прибутку й фондів нагромадження в результаті збиткової діяльності, інфляції й інших негативних факторів, не дозволяють повною мірою забезпечити потреби підприємства в додатковому капіталі. Що стосується зовнішнього власного джерела, такого як емісія акцій, переважно використовуються вітчизняними підприємствами не для мобілізації капіталів широкого кола анонімних інвесторів, а як засіб перерозподілу власності у процесі приватизації, а також зміни структури акціонерної власності на користь великих акціонерів, що досить часто пов’язано із порушенням інтересів акціонерів. Залучення позикового капіталу також пов'язано з виникненням труднощів, які в першу чергу стосуються обмежених можливостей банківської системи, необхідністю наявності довіри з боку банку, дорожнечею кредитних ресурсів.

Таблиця 1 - Капітал промислових підприємств України [7]

Пасив балансу промислових підприємств України, млн грн						
Роки	Власний капітал	Забезпечення майбутніх витрат	Довгострокові зобов’язання	Поточні зобов’язання	Доходи майбутніх періодів	Баланс
2008	310325,3	10557,5	76179,5	222046,3	7033,6	626141,9
2009	358034,1	13427,3	104534,3	278070,1	7984,9	762050,7
2010	371131,6	16641,1	146257,5	357966,0	8595,9	900592,1
2011	401121,0	19582,2	170494,8	466984,6	9433,3	1067615,9
2012	412838,1	22616,1	172259,2	538121,2	8781,4	1164616,0
Структура капіталу промислових підприємств України, %						
Роки	Власний капітал	Забезпечення майбутніх витрат	Довгострокові зобов’язання	Поточні зобов’язання	Доходи майбутніх періодів	Баланс
2008	49,56	1,69	12,32	35,46	1,12	100
2009	46,98	1,76	13,72	36,49	1,05	100
2010	41,21	1,85	16,24	39,75	0,95	100
2011	37,57	1,83	15,97	43,74	0,88	100
2012	37,76	1,96	14,92	46,61	0,76	100

Як показують дані таблиці 1, за останні 5 років у структурі пасиву балансу промислових підприємств України скоротилася питома вага власного капіталу при збільшенні довгострокових і поточних зобов'язань. З огляду на високий рівень відсотків по довгострокових і короткострокових кредитах, дану ситуацію не можна назвати сприятливою. Ця тенденція викликає зниження прибутковості вітчизняних підприємств, супроводжуване збільшенням їх залежності від позикових джерел фінансування.

Найбільшою мірою на ефективність структури капіталу впливає ціна капіталу,що визначається за формулою середньозваженої величини. Як було вже відзначено, фактором, що випливає на визначальну структуру капіталу, є рівень фінансової стійкості підприємства, тобто залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, ефективність розміщення капіталу в активах і його використання.

При вирішенні питання щодо схеми формування структури капіталу та джерел його фінансування можливі два основні напрямки: змішане фінансування (формування капіталу за рахунок власних і залучених коштів в різних пропорціях) та повне самофінансування виключно за рахунок власних ресурсів. При виборі будь-якої схеми необхідно враховувати переваги та недоліки різних джерел фінансування, виходячи безпосередньо з поточної фінансової позиції конкретного підприємства. Загальновизнаними є такі переваги та недоліки:

- власний капітал: його перевагами визнається простота залучення, висока здатність генерування прибутку у всіх сферах діяльності, забезпечення фінансової стійкості розвитку підприємства, його платоспроможності в довгостроковому періоді, зниження ризику банкрутства, а недоліками – висока вартість (теоретично), неможливість забезпечення перевищення коефіцієнта фінансової рентабельності підприємства над економічною (теоретично), обмеженість обсягу залучення фінансових ресурсів для розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства на окремих стадіях життєвого циклу, обмеженість обсягу залучення, а отже, і можливостей суттєвого розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства в періоди сприятливої кон'юнктури ринку на окремих етапах його циклу;

- позиковий капітал: його перевагами визнаються відносно широкі можливості залучення, забезпечення росту фінансового потенціалу підприємства, нижча, у порівнянні з власним капіталом, вартість, здатність генерувати приріст фінансової рентабельності, а недоліками – ризик зниження фінансової стійкості, залежності та втрати платоспроможності, висока залежність вартості запозиченого капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку, активи, які сформовані за рахунок позиченого капіталу, створюють меншу норму прибутку, складність процедури залучення та ін.

Таким чином, можливості використання різних джерел формування капіталу значною мірою впливають на ефективність управління його структурою. Сьогодні більшість вітчизняних промислових підприємств не має можливості використовувати внутрішні джерела для формування додаткового капіталу у необхідному обсязі. Залучення додаткового капіталу пов'язано із використанням зовнішніх джерел його формування. Однак, незважаючи на збільшення обсягів випуску акцій підприємств, ринок акцій залишається неефективним, неліквідним і непрозорим, переважно використовується для перерозподілу власності у процесі приватизації, внаслідок чого цей сегмент фінансового ринку не є вагомим джерелом формування капіталу. Значні обмеження існують також щодо широкого використання емісії облігацій у процесі формування капіталу підприємствами.

Висновки. В умовах ринкової економіки в Україні процеси, що пов'язані з вдосконаленням системи управління капіталом підприємства, зокрема його формування та використання, набувають особливого значення, оскільки створення та розвиток необхідної фінансової ресурсної бази є важливою умовою сталого економічного зростання.

Отже, під час розроблення фінансової політики підприємства потрібно вибрати таку структуру капіталу, яка за найнижчої вартості капіталу дасть змогу збільшити ринкову вартість економічної одиниці. Оптимальною є така структура капіталу, яка дасть змогу звести до мінімуму середньозважену вартість капіталу і, водночас, підтримати кредитну репутацію підприємства на рівні, який сприяє залученню нових капіталів на прийнятних умовах.

Список літератури

1. Бланк І.А. Управління капіталом : навчальний курс. – К. : Вид-во «Ельга», Вид-во «Ніка-Центр», 2004.- 576 с.
2. Воробйов Ю.М. Формування власного фінансового капіталу підприємств // Фінанси підприємства. – 2006. – № 6. – 332 с.
1. 3 Воробйов Ю.М. Формування власного фінансового капіталу підприємств // Фінанси, 2005.- 56-67 с.
3. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування // Ринок цінних паперів України. – 2004. – №5, 6. – С. 39-43.
4. Коваленко, Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник [Текст] / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – 2-ге вид. – К.: Знання, 2005. – С. 248–315.
5. Кочкодан В.Б. Формування і вибір заходів щодо управління структурою капіталу підприємства / В.Б. Кочкодан // Моделювання регіональної економіки : зб. наук. праць. – Івано-Франківськ : Плай, 2007. – № 1(9). – С. 54-69.
6. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

А.Шевченко
Кировоградский национальный технический университет
Принципы оптимизации капитала предприятия

Рассмотрены подходы к определению сущности структуры капитала и оптимальной структуры капитала предприятия. Приведены основные принципы и задачи управления структурой капитала, базовые этапы управления капиталом предприятия и пути оптимизации капитала предприятия.

капитал, структура капитала, оптимальная структура капитала, управление структурой капитала предприятия.

A. Shevchenko
Kirovograd National Technical University
Principles to optimization of enterprise capital

The essence of capital, its structure, capital management at the enterprise level. The basic principles and objectives of management of the capital structure, prompting the basic steps of managing capital.

capital, capital structure and optimal capital structure, management structure capital

Одержано 08.04.13

УДК 657

О.В. Ремінна, магістр гр. ОА-12-М
Кіровоградський національний технічний університет

Автоматизація облікового процесу на підприємствах торгівлі: проблема та напрямки оптимізації

У статті досліджено різні принципи і функції автоматизації облікового процесу на підприємствах торгівлі, визначені переваги та недоліки їх застосування, а також надані певні рекомендації з приводу обрання програмного продукту для автоматизації підприємств торгівлі.

автоматизація обліку, управління підприємством, інформаційні технології, автоматизація облікової роботи, організація облік, бухгалтерський облік

В Україні стрімкими темпами розвиваються ринкові економічні відносини, невід'ємною частиною яких є інформаційне забезпечення – запорука успіху і конкурентоздатності підприємств. Керівництво сучасного українського підприємства змушено приймати рішення в умовах невизначеності та ризику, що потребує безперервного контролю всіх аспектів фінансово-господарської діяльності, а також аналізу великої кількості інформації. Грамотно оброблена і систематизована вона є гарантією ефективного управління виробництвом і допомагає позбутися серйозних недоліків. Тому процес вдосконалення управління сучасним підприємством потребує проведення реконструкції його технічної і інформаційної бази на основі введення автоматизованої системи обліку, а також впровадження нових методів управління та інформаційних технології [1].

Сьогодні, основну частку у торгівлі становлять приватні підприємства, основною метою діяльності яких є отримання прибутку. У цих умовах закономірною є їх гостра боротьба за захоплення ринкового простору та значне ускладнення організаційних структур. Окреслена ситуація розвивається в умовах мінливого ринкового середовища, що ще більше ускладнює умови господарювання підприємств сфери торгівлі та вимагає широкого застосування прогресивних інформаційних технологій в управлінському процесі [2].

Особливо актуально це питання постає у сфері бухгалтерського обліку підприємства, оскільки, він є основним постачальником інформації для керівника та для адміністрації. Корисність облікової інформації сьогодні визначається, повнотою, достовірністю, оперативністю та гнучкістю подачі зазначеним користувачам необхідних даних, що вже неможливе в умовах ручної обробки даних. Але, незважаючи на поставленні потреби, сучасна автоматизація облікових робіт на підприємствах торгівлі є доволі обмеженою та, як наслідок, здатна лише зменшити трудомісткість облікових робіт та дещо спростити такий їх етап, як узагальнення.

Слід зазначити, що на даний момент, практично немає фундаментальних вітчизняних розробок із автоматизації облікового процесу на підприємствах торгівлі. Досить обмежено це питання розглянуто російськими науковцями Шредером Н.Г.[1], Сосиаускене О.І.[2], Терентьевою Л.Ф.[3] . Основні питання автоматизації обліку при використанні платіжних карт, реалізації товарів зі знижками, особливостей аналітичного обліку товарів в умовах автоматизованої обробки даних були опрацьовані зарубіжними науковцями Патровим В..М, Криловим Е.І. Щодо вітчизняних науковців, які опрацьовували ці питання, можна виділити праці Бакун Ю.І.[4], Ф.Ф. Бутинця, Н.М. Малюги [5], які розглядали основні аспекти автоматизації обліку у торгівлі.

У цих умовах метою написання даної статті є аналіз сучасного стану процесу автоматизації обліку на підприємствах торгівлі та розробка основних напрямків його оптимізації.

Основний ефект від впровадження автоматизації облікової роботи на підприємствах будь-якої сфери економічної діяльності є відчутним, оскільки майже зникає потреба у паперових носіях інформації, які замінюються їх електронними аналогами, зменшується час, який відводиться на процес документування, тобто цей процес стає прогресивнішим; постійно контролюється поточна дебіторська заборгованість; зменшуються витрати на облік підприємства; максимально скорочується процес обробки бухгалтерських документів та ін.

Аналіз наукової літератури, дозволяє стверджувати, що умови ефективної організації обліку, на підприємстві, які здатні забезпечити певні типи інформаційних технологій, включають:

1) програмні інструментальні системи, що дозволяють самостійно конструювати систему оброблення облікових даних, ґрунтуються на загальній моделі бухгалтерського обліку;

2) виготовлені на замовлення системи, які охоплюють комплексні автоматизовані робочі місця та інструментальні засоби, створені за вимогами та умовами конкретного замовника;

3) корпоративні інформаційні системи дають можливість підсистемого обліку отримувати інформацію із загальної інформаційної системи підприємства.

На нашу думку, для впровадження автоматизації найкращими на сьогодні є корпоративні інформаційні системи, широке програмне різноманіття яких, дозволить керівництву підприємств зробити найбільш оптимальний вибір програмного продукту за відношенням: ціни, функціональності, надійності, зручності користування.

Серед західних розробок найбільш відомими на сьогодні є: Baan ERP, Oracle Application Axapta 4.0, SyteLine, mySAP Business Suite, Maconomy, MFG/PRO, Microsof tDynamics AX/NAV, iScala, Oracle E-Business Suite та ін. Ці корпоративні системи мають високу надійність при використанні та впровадженні програмних продуктів, при цьому надається можливість кваліфікованого сервісного обслуговування та автоматичного оновлення програмного продукту через Інтернет мережу. Недоліками даних програмних розробок є потреба у встановлені значної кількості додаткових засобів управління та висока вартість впровадження та обслуговування.

Серед подібних розробок на українському ринку фінансово-економічного програмного забезпечення пропонується цілий ряд розробок программ для ведення автоматизованого обліку. Популярними з них є 1С-Підприємство, Галактика, Парус, впровадження та обслуговування яких має нижчу вартість, програми мають порівняно високу надійність, і досить легко переналагоджуються та модернізуються.

Основним призначенням програмного забезпечення програми «1С:Підприємство» є комплексна автоматизація обліку на підприємствах торгівлі; Галкатика і Парус використовується для автоматизації завдань конкретно за кожним з модулів, які охоплюють виробничу, фінансову та господарську діяльність, а також автоматизації прийняття управлінських рішень підприємствами.

Найбільш поширеною програмою для автоматизації обліку на українських торгівельних підприємствах є програмне забезпечення фірми «1С:Підприємство», продукція якої функціонує для автоматизації процесів управління діяльністю підприємства за сукупністю інформаційних масивів, алгоритмів обробки інформації, обумовлених обраною користувачем конфігурацією та є універсальною програмою автоматизації діяльності підприємства, яка використовується для будь-яких розрізів економічної діяльності підприємства, в тому числі й різних ділянок бухгалтерського обліку, що спрощує ведення обліку на підприємствах торгівлі.

Програма «Галактика» є багатокористувацькою комплексною системою автоматизації управління підприємством, яка охоплює всі аспекти його внутрішньої і зовнішньої господарської діяльності. Значною відмінністю програми «Галактика» від інших програм є комплексний підхід до проблеми автоматизації підприємства, що охоплює всі сфери управління сучасним підприємством, включаючи фінансове і господарське планування, управління кадрами, бухгалтерський облік, оперативне управління, що відповідає всім потребам торгівельного підприємства.

Програма «Парус» є комплексною програмою автоматизації бухгалтерського обліку підприємств малого та середнього бізнесу. Після встановлення програми немає необхідності проводити будь-які серйозні налагодження, однак користувач має право налагодити програму відповідно до умов функціонування підприємства та організації обліку: переналагодити План рахунків, номенклатуру записів, створити бланки, зразки

заповнення документів, правила їх обробки в обліку, що дозволяє використовувати програму для підприємств торгівлі.

Аналіз особливостей використання перелічених програмних продуктів свідчить, що сьогодні, для автоматизації бухгалтерського обліку можна використовувати будь-яку з перелічених інформаційних систем, проте найбільш поширеною та більш функціональною, для підприємств торгівлі залишається програмне забезпечення фірми 1С «Підприємство», оскільки дана програма охоплює всі потреби торгівельних підприємств у веденні обліку, і на даний час є найбільш доступною для підприємств торгівлі. Кожна з програмних продуктів має свої переваги та недоліки, але за допомогою даних інформаційних систем бухгалтер отримує вичерпну інформацію про стан обліку для прийняття управлінських рішень та, за потреби, для передачі отриманих даних в суміжні сфери обліку.

За результатами дослідження сучасного стану процесу автоматизації на підприємствах торгівлі встановлено, що: незважаючи на відчутний позитивний ефект від автоматизації облікових робіт значна їх частка автоматизує лише окремі ділянки обліку, наявні, також, господарські об'єкти, що здійснюють всі облікові операції у ручну; найбільш вживаними інформаційними технологіями, що застосовуються, є міні-бухгалтерії та інтегровані системи бухгалтерського обліку, які, незважаючи на простий інтерфейс, мають доволі обмежену функціональність та не забезпечують ефективну організацію бухгалтерського обліку в умовах його автоматизації.

Тому для підвищення ефективності автоматизації облікового процесу підприємств торгівлі найбільш доцільним є:

1) використання корпоративних інформаційних систем, широке програмне різноманіття яких, дозволяє керівництву роздрібних підприємств зробити найбільш оптимальний вибір програмного продукту (за відношенням: ціни; функціональності; надійності; зручності користування та ін.);

2) використання лише ліцензованих продуктів, що пройшли широку апробацію та користуються попитом на ринку інформаційних технологій;

3) проведення обов'язкового попереднього навчання персоналу основам роботи з програмним продуктам, що впроваджується;

4) здійснення конкретизації вимог та пропозицій з автоматизації облікових робіт.

Такий підхід дозволить досягти очікуваного ефекту від автоматизації облікового процесу на підприємствах роздрібної торгівлі та забезпечить їх ефективну організацію, коректну роботу програмного забезпечення та відсутність проблем з комп'ютерною грамотністю персоналу облікової служби.

Список літератури

1. Шредер Н.Г. Сосиаук О.І. Терентьев Л.Ф. Бухгалтерський облік у роздрібній і оптовій торгівлі: Видання 2005 року. М.: Альфа-Пресс.-240 с.
2. Патровий В..М. Бухгалтерський облік у торгівлі та громадському харчуванні:Видання 2009 року.М.: «Питер».-100с.
3. Е.І. Крилов, В.М. Власова. Аналіз стану та ефективності використання трудових ресурсів підприємства К: Знання-прес, 2005 р.-250 с.
4. Бутинець, Ф. Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність . – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 480 с.
5. Виговська Н.Г., Малага Н.М., Петренко Н.І.. Контроль і ревізія: Видання 2007 року.К: «Рута». - 350 с.

Одержано 10.04.13

УДК 330.556: 330.322

Л.М.Фільштейн, доц., кан. екон. наук, А.А. Ткач, студ. гр. ФК-12-М
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості управління інвестиційними проектами

У статті систематизовано підходи до трактування сутності поняття "управління інвестиційними проектами", розглянуто основні напрямки управління та найбільш загальні схеми управління інвестиційними проектами- «основна», «розширеного управління», «під ключ».
інвестиції, інвестиційні проекти, управління інвестиційними проектами, напрямки управління, ризики

Постановка проблеми. В Україні, на сьогоднішній день управління інвестиційними проектами дуже актуальна тема для дослідження. Вирішення завдань побудови нової демократичної суспільно-політичної системи пов'язане з необхідністю структурної перебудови економіки, яка вимагає формування та реалізації ефективної інвестиційної політики. На сьогодні до інвестиційної політики висуваються досить жорсткі вимоги, оскільки вона має являти собою такий управлінський інструмент, який не просто реагує на зміни, що відбуваються, а, враховуючи існуючі характеристики інвестиційної привабливості країни, регіонів та галузей, працюючи на їх покращення, поєднує вирішення проблем інвестиційної сфери з досягненням перспективних цілей соціально-економічного розвитку.

Метою дослідження є розкриття змістових параметрів інвестиційних проектів, систематизація методичних підходів до управління проектами та визначення напрямів їх удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління інвестиційними проектами висвітлювали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Н.В. Бугас, А.В. Грачев, М.Ю. Федотова, М.Г. Лапуста, М.Д. Білик, В.О. Подольська, О.Є. Журавльова, Е.В. Негашев, О.В. Павловська, Бланка І.О., Ганіна В.І., Прокопенка І.Ф., Маслова С.І.

В своїх працях вони зазначали велику кількість підходів до управління інвестиційними проектами, та важливість визначення найефективнішого проектування для досягнення поставлених цілей.

Невирішені частини проблеми. Не дивлячись на велику кількість наукових праць на цю тему, остається відкритим питання найефективнішої схеми управління інвестиційними проектами у сучасних умовах економіки.

Виклад основного матеріалу.

Перехід країн до ринкової економіки викликав значний інтерес до методів управління в умовах ринку. Одним із найефективніших сучасних напрямків у цій сфері є Управління проектами.

Управління проектами (англ. — Project Management) — мистецтво керівництва та координації людських та матеріальних ресурсів протягом всього життєвого циклу проекту шляхом застосування системи сучасних методів та техніки управління для досягнення певних результатів з складу та обсягу робіт, вартості, якості та задоволення вимог учасників проекту [5, с. 282]. Основними завданнями управління проектами є:

- визначити основні цілі проекту та їх обґрунтувати;
- виявити структуру проекту;
- визначити необхідні обсяги та джерела фінансування;
- підбір виконавців (учасників) проекту, зокрема, через тендери чи конкурси;

- підготовити та заключити контракти;
- визначити строки виконання проекту, скласти графік його реалізації, визначити обсяги необхідних ресурсів;
- визначити кошторис та бюджет проекту;
- спланувати та врахувати усі ризики;
- забезпечити контроль за виконанням проекту.

Основою управління є інвестиційний проект, який розглядається як керована зміна вихідного стану будь-якої системи (наприклад, підприємства), пов'язана з втратою часу та коштів. Дослідження процесу та регулювання змін, ідо здійснюються у проекті за розробленими раніше правилами в межах бюджету та часових обмежень визначає зміст цієї категорії.

Основними напрямками управління інвестиційним проектом є:
- управління розробкою проектної документації (інвестиційне проектування);
- організація фінансування інвестиційного проекту;
- управління реалізацією інвестиційних проектів (матеріально-технічна підготовка проектів, організація торгів, тендерів та укладання контрактів);
- організація контролю (моніторингу) за реалізацією інвестиційного проекту.

На практиці існує три схеми управління інвестиційними проектами:

"Основна" система. Керівник (менеджер) проекту — представник (агент) замовника, фінансової відповідальності за рішення, що приймаються, не несе. Ним може бути будь-яка фірма — учасник проекту. В цьому випадку менеджер проекту відповідає за координацію та управління ходом розробки та реалізації проекту, а у контрактних відносинах з іншими учасниками проекту він не перебуває. Переваги — об'єктивність менеджеру, а недоліки — ризик за долю проекту лежить на замовнику.

Система "розширеного управління". Керівник (менеджер) проекту приймає відповідальність за проект у межах фіксованої (кошторисної) ціни. Менеджер забезпечує управління та координацію процесів проекту за угодами між ним і учасниками проекту в межах фіксованої ціни. Ним може бути підрядна або консалтингова фірма (іноді інжинірингова). Консалтингова фірма керує проектом, координує поставки та роботи з інжинірингу. Ризик несе підрядник.[2,с. 198]

Системна "під ключ". Керівник (менеджер) проекту — проектно-будівельна фірма, із якою замовник заключає контракт "під ключ" за обумовленою вартістю проекту [6, с. 83].

У сучасному вигляді Управління проектами розвивається з 60-х років XX століття і початково було пов'язано з матричними організаційними структурами та сітьовими графіками.

В подальшому у процесі свого розвитку воно включило у свою сферу велику кількість інших аспектів та методів управління, таких як вартість, ризик, якість, робота з учасниками проекту та зацікавленими сторонами, організація проектних колективів, прийняття рішень, інформатика вирішення конфліктів тощо. Сьогодні "Управління проектами" є самостійним напрямком у інвестиційній сфері зі своєю методологією понятійним апаратом та методами.

Засновником теорії Управління проектами вважають німецького економіста Роланда В. Гутча. Його заслуга в тому, що він довів міжнародну значимість Управління проектами, яка привела до ідеї формування INTERNETу. Розвивати порозуміння поза мовних та культурних бар'єрів, покращувати особливості Управління проектами та інтегрувати їх у єдину концепцію — це основне завдання, яке він ставив перед собою. Під його керівництвом у Відні в 1967 р. на Першому світовому конгресі з управління проектами 400 учасниками було створено INTERNET, а у 1979 р. у Гармині (західна Німеччина) на Шостому світовому конгресі з управління проектами було визначено, що основою подальшого розвитку Управління проектами є не сітьові методи, а методи,

які забезпечують найефективнішу реалізацію певних в інвестиційних проектах результатів за складом та обсягом робіт, вартості, якості та задоволенню учасників інвестиційного проекту [7, с. 410-411].

Сьогодні Управління проектами — це управління змінами, наука та мистецтво успішного втілення проектів від зародження ідеї до завершення в організації нового підприємства, реконструкції чи технічного озброєння, чи у реформуванні економіки. Міжнародна асоціація Управління проектами INTERNET — це найбільша міжнародна організація у сфері Управління проектами, яка об'єднує понад 20 національних співтовариств Європи, а також інших країн. Членом Міжнародної асоціації Управління проектами є й Українська асоціація Управління проектами (УкрНЕТ), яка ефективно працює в Україні з 1991 р.

Крім Української асоціації Управління проектами в Україні у сфері Управління проектами активно працюють також такі організації як:

- Асоціація "Укрконсалтинг";
- ДП "Укрпромзовніиекспертиза";
- ДП "Укрінвестекспертиза";
- Підприємство "Технології і інвестиційний консалтинг (ТІКОН) " та інші.

Основними напрямками діяльності їх діяльності в Україні є:

- проектний та фінансовий менеджмент;
- реструктуризація підприємств;
- супроводження проектів;
- підготовка техніко-економічного обґрунтування інвестицій;
- аналіз ринку продукції проектів;
- навчання сучасним методам управління проектами;
- пошук ділових партнерів під конкретні проекти тощо.

Висновки. Потенційною сферою інтересів Управління проектами в Україні є зміни відносин власності (роздержавлення підприємств та організацій, акціонування, корпоратизація); розвиток інвестиційного ринку — поступовий перехід до відносного балансу пропозиції та платоспроможного попиту зміни організаційних форм власності; виробничих схем та методів і засобів управління інвестиційною діяльністю.

Однак, для подальшого розвитку за застосування в інвестиційній сфері Управління проектами в Україні необхідно:

по-перше, щоб усі доступні методи та засоби Управління проектами задовольняли реальним вітчизняним умовам та вимогам здійснення проектів;

по-друге, підготовити спеціалістів з Управління проектами, які здатні забезпечити розвиток та застосування Управління проектами на практиці;

по-третє, сформувати ринок Управління проектами як усвідомленої необхідності для використання цього інструменту у керуванні змінами.

Список літератури

1. Дорожня карта інвестора / Державний комітет з регуляторної політики та підприємництва.
2. Керівництво з питань проектного менеджменту : пер з антл. / за ред. С. Д. Бушуєва. - 2-ге вид., переробл. - К. : Видавн. дім "Деловая Украйна", 2000. - 198 с.
3. Мартиненко В. Інвестиційний процес як об'єкт державного управління / В. Мартиненко // Вісн. УАДУ. - 2003. - № 4. – С. 301-312.
4. Статистика / Міністерство економіки України.
5. Стешин А. И. Оценка коммерческой состоятельности инвестиционного проекта / А. И. Стешин. - М. : Издат.-конс. компания "Статус-Кво 97", 2001. – 280 с.
6. Федоренко В. Г. Інвестування : підручник / В. Г. Федоренко. - К. : Алеута, 2006. - 403 с.
7. Федоренко В. Г. Інвестознавство : підручник / В. Г. Федоренко, А. Ф. Гой- ко ; за наук. ред. В. Г. Федоренка. - К. : МАУП, 2000. - 408 с.

Одержано 10.04.13

С.О. Лук'яненко, магістр гр. КС-12-МБ•
Кіровоградьский національний технічний університет

Дослідження методів розпізнавання образів насіння в потоці

Незважаючи на досягнуті можливості сучасних засобів вимірювання, проблеми розпізнавання та реєстрації дискретних об'єктів в потоці не втратили своєї актуальності і на сьогодні. Особливо яскраво це виражається при дослідженні засобів реєстрації насіннєвого потоку, що формується висівними апаратами зернових сівалок. Саме відсутність якісних засобів реєстрації такого потоку і гальмує розвиток автоматизованих систем контролю та керування процесом висіву зернових культур - основи аграрного експорту України..

Невпорядкований потік дискретних об'єктів, що формується висівними апаратами зернових сівалок, можна розглядати, як потік випадкових явищ: за напрямком, положенням, швидкістю, розміщенням, інтенсивністю тощо. Так як інтенсивність насіннєвого потоку може досягати $350\,шт/с$, то в площині контролю розміром $50\times50\,мм^2$ висотою в $3\ldots10$ мм одночасно може знаходитися до семи зернин. Поштучну реєстрацію такого потоку за допомогою об'ємних (ємнісних, індуктивних, оптичних) датчиків виконати не можливо за фізичним принципом їх дії. Для реєстрації подібного потоку найбільш прийнятними є телевізійні відеокамери або скануючі лінійки дискретних оптронних пар. Подальша робота такого датчика полягає у виділенні і розпізнаванні образів реєстрованих об'єктів на загальному фоні отриманих зображень проекцій площини контролю.

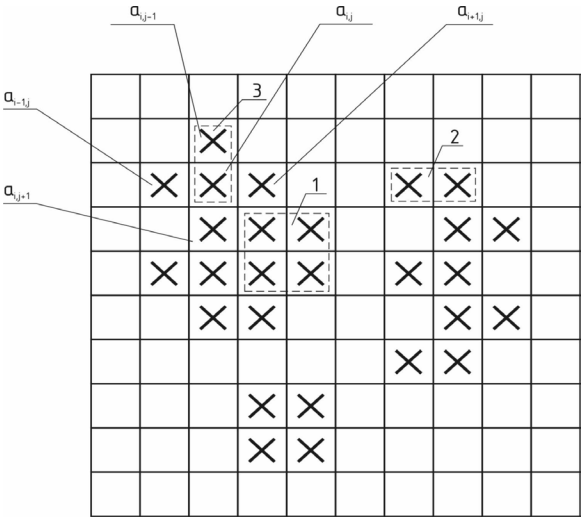

1 – квадрат елементів; 2 – горизонтальна пара; 3 – вертикальна пара.
Рисунок 1 - Фрагмент двохградаційного зображення об'єктів

Внаслідок того, що швидкість окремих зернин в зоні контролю може коливатися в межах $2\ldots4{,}6$ м/с, то форма і розміри їх зображень в напрямку падіння будуть мати суттєві розбіжності [1]. Тому найбільш вживані ознакові (детерміновані, стохастичні і комбіновані) та кореляційні, які базуються на порівнянні з еталоном, методи розпізнавання образів об'єктів тут не прийнятні [2]. Найбільший інтерес представляє лише метод Ейлера, який дозволяє вести облік однозв'язних статичних двохградаційних зображень об'єктів, що мають різні розміри, положення і форми (рис. 1) [3]. До недоліків даного методу слід віднести: необхідність стирання контурів, складність розпізнавання зображень, які належать сусіднім кадрам; аналізується вміст тільки однієї площини зображень; невизначеність координат об'єкта в кадрі [4].

• Науковий керівник: Пархоменко Ю.М.

Тому було досліджено і вдосконалено метод розпізнавання та реєстрації невпорядкованого потоку насіння, який на початковому апаратному рівні вперше було застосовано в датчику ПДС-02, розробленому співробітниками КНТУ. Даний метод полягає в розпізнаванні і реєстрації образу об'єкта в поточному рядку, в подальшому простежуванні та корекції його зображення від рядка до рядка, шляхом порівняння бінарних кодів поточного і попереднього рядків зображення проекцій X, Y площини контролю, в формуванні узгодженого за координатами X, Y сигналу сходження об'єкта з площини контролю датчика при відсутності його зображення в поточному рядку. Оскільки задача полягає лише в обліку зареєстрованих об'єктів, а не в їх ідентифікації за формою, розмірами тощо, то розпізнавання заключається лише у визначенні мінімально допустимих розмірів їх зображення. У зв'язку з цим для кожної з координат X, Y задається своя величина дозволу на реєстрацію зображення в поточному рядку як об'єкту, що виключає реєстрацію ушкоджених зернин та домішок. Даний метод забезпечує персональну ідентифікацію кожної окремої зернини в потоці і визначення координати її реєстрації вздовж осі Х – напрямку руху сівалки.

Логіка розпізнавання та реєстрації об'єктів за даним методом наочно демонструється представленими зображеннями (рис. 2).

1, 2, 3, 4 – номери об'єктів; ↑ - ознака дозволу на реєстрацію; ▼ – сигнал сходження об'єкта з площини контролю

Рисунок 2 - Схема формування сигналів сходження об'єктів по координаті У (а) та Х (б)

При простежуванні даних рядка формуються дозволи на реєстрацію зображень,

які заносяться у відповідний лічильник об'єктів координати Х або У та в пам'ять реєстрації дозволів. Одночасно корегується проекція зображення поточного рядка з врахуванням даних попереднього рядка і заноситься в пам'ять попереднього рядка. Якщо в позиціях попереднього рядка зображення об'єкта простежується, а в аналогічних позиціях поточного відсутнє, то формується сигнал сходження об'єкта з площини контролю по координаті У або Х. Перший доповнює лічильник сходів по координаті У, а другий, за відсутності блокування, поступає на вихід системи і зменшує на «1» лічильник сходів по координаті У.

Логіка блокування залежить від співвідношення числа зафіксованих на даний момент об'єктів і сходів по координаті У та об'єктів по координаті Х.

Якщо на момент формування сигналу сходження зображення CxX по координаті X число зареєстрованих об'єктів по даній координаті більше або дорівнює числу об'єктів координати Y або коли число зареєстрованих лічильником сходжень CxY по координаті Y більше одного, то блокування не буде і сигнал сходження об'єкта CxX по координаті X безперешкодно поступить на вихід системи.

Алгоритм реєстрації за даним методом передбачає і формування сигналу «повторного сходження об'єкту». Оскільки при скануванні поточного рядка спершу обробляються позиції координати Y, а потім – координати X, то у випадку коли по координаті X сигнал сходження об'єкту CxX з площини контролю уже сформувався, а по координаті Y, за просторовими або фізичними розбіжностями, сигнал сходження CxY ще не сформувався або коли, на момент формування сигналу CxX, по координаті Y фіксується більше сходжень ніж по координаті X, то проходження сигналу сходження CxX на вихід системи блокується. При цьому формується сигнал повторного сходження, який заноситься в пам'ять реєстрації дозволів за тією ж адресою. При скануванні наступного рядка зображення за цим дозволом формується повторний сигнал сходження CxX який тепер уже без блокування поступить на вихід системи.

Емпіричний аналіз усіх можливих ситуацій з проекціями зображень неупорядкованого потоку зернин показав надійність і точність реєстрації такого потоку, що підтверджує і дослідна експлуатація раніше виготовлених засобів реєстрації типу ПДС-02 в яких реалізовані перші варіанти даного методу. Похибка реєстрації зернового потоку не перевищувала 3%.

Для реалізації даного методу на програмному рівні було розроблено спрощений алгоритм, який базується на формуванні та аналізі коефіцієнтів зв'язку сусідніх пар та тетрад з елементів досліджуваних зображень

Алгоритмі роботи такої програми складається з двох частин. Перша частина (рис. 3) призначена визначенню коефіцієнтів зв'язку між позиціями поточного і попереднього рядків зображення сканованої площини контролю і формування рядка $K_{i,j}$ з цих коефіцієнтів. В залежності від кодів вертикальних пар зображення попереднього і поточного рядків формується і відповідне значення коефіцієнту зв'язку $K_{i,j}$: якщо біти $j-ї$ позиції попереднього і поточного рядків нульові, тобто $x_{i-1,j}=0$ і $x_{i,j}=0$, то $K_{i,j}=0$; якщо $x_{i-1,j}=1$ і $x_{i,j}=0$, то $K_{i,j}=1$; якщо $x_{i-1,j}=0$ і $x_{i,j}=1$, то $K_{i,j}=2$; якщо $x_{i-1,j}=1$ і $x_{i,j}=1$, то $K_{i,j}=3$. В результаті визначення коефіцієнтів зв'язку $K_{i,j}$ вертикальних пар попереднього та поточного рядків зображення площини контролю формується поточний рядок аналізу $А_{пз.}$, який заноситься в пам'ять.

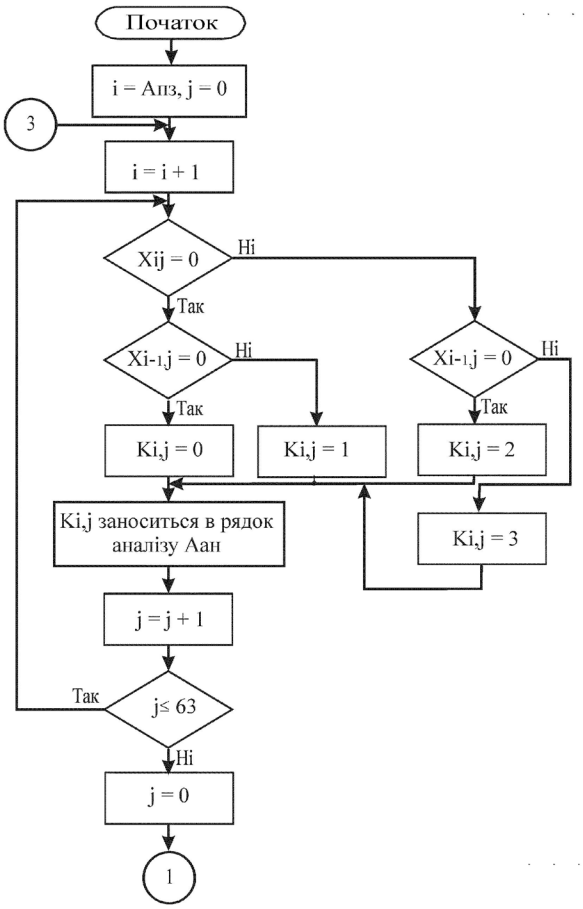

Рисунок 3 - Алогоритм формування рядка аналізу

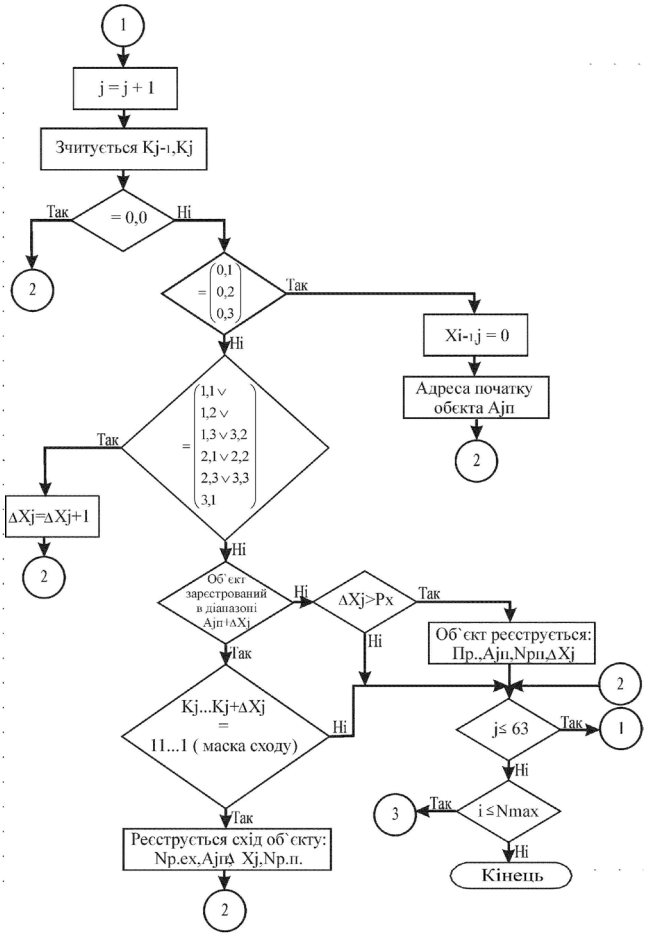

Рисунок 4 - Алгоритм розпізнавання об’єктів та визначення моментів сходження

Розпізнання та визначення моменту сходження об’єкту за порівнянням коефіцієнтів зв’язку виконується в другій частині загального алгоритму (рис. 4). Це відбувається наступним чином: порівнюються два сусідніх горизонтальних біти поточного рядка $А_{пз}$ коефіцієнтів $K_{i,j}$ в результаті чого формуються усі можливі комбінації зв’язків другого рівня (0,0; 0,1; 0,2; 0,3; 1.1; 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 2.3; 3,1; 3.2; 3.3). В залежності від аналізу коду комбінації зв’язків другого рівня формуються ознаки розпізнавання, визначаються координати початку та кінця об’єкту, момент сходження об’єкту, при порівнянні з маскою, та протяжність об’єкту вздовж осі падіння (кількість простежених рядків зображення об’єкту).

Звичайно, алгоритм роботи програми розпізнавання, простежування та реєстрації зернин побудований за технологією роботи апаратного засобу є більш досконалим, так як він враховує усі можливі випадки формованих зображень площини контролю, але з метою його спрощення і підвищення продуктивності було даний варіант.

Список літератури

1. Пархоменко М.Д. Визначення математичної моделі розрахунку коефіцієнта опору повітря та критичної швидкості зерна при його транспортуванні висівним апаратом / М.Д. Пархоменко, В.О. Кондратець, Ю.М. Пархоменко // Техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація: зб. наук. праць КНТУ. – 2008. – №21. – С. 105-109.
2. Гиренко А.В. Методы корреляционного обнаружения объектов /А.В. Гиренко, В.В. Ляшенко, В.П.

Машталир, Е.П. Путятин - Харьков: АО “БизнесИнформ”, 1996. - 112с.
3. Пигарев Л.А. Автоматический счет яиц на конвейерах птицефабрик на основе двухградационных преобразований отраженной лучистой энергии: дис. на соиск. уч. ст. канд. техн. наук, спец. 05.13.07. – Ленинград, 1985. – 241с.
4. Фор А. Восприятие и распознавание образов: пер. с франц. А.В. Серединского. / А. Фор. – М.: Машиностроение, 1989. – 272с.

Одержано 31.05.13

УДК 331.57

М.Г.Павленко ст.гр. УП-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Шляхи подолання безробіття на регіональному рівні

В даній статті йдеться мова про проблему подолання безробіття. Можливості зменшення його за рахунок створення робочих місць, підвищення якості робочої сили та вдосконалення галузевої структури зайнятих.
економічне зростання, зайнятість, проблема безробіття, пропозиція робочої сили, потенціал

Економічне зростання створює передумови для збільшення зайнятості та доходів населення, підвищення продуктивності його праці. Однак об'єктивні нерівномірності виходу з кризи окремих галузей і підприємств, істотні відмінності у співвідношенні інтенсивних та екстенсивних чинників обумовлюють неминучі диспропорції національного ринку праці, різнонаправленість розвитку окремих його сегментів. У поєднанні з прорахунками політики ринку праці це спричинило низку проблем, саме тому питання безробіття набуває все більшої актуальності.

Проблеми безробіття, управління трудовими ресурсами, їх рухом і використанням, а також удосконалення якості як умови підвищення конкурентоспроможності розглянуті в наукових працях Б.Бреєва, О.Богуцького, І.Бондар, Д.Богині, М.Долішнього, І.Заславського, В.Прокопова, В.Онікієнка, Л.Костіна, Г.Купалової, Л.Лєбєдєвої, О.Хомри.

Йдеться передусім про нестачу робочих місць та високу частку робочих місць з небезпечними умовами праці та низькими вимогами до якості робочої сили, що є результатом не лише низьких інвестицій, а насамперед нераціональної їхньої спрямованості, відсутності чіткої програми інвестиційної діяльності.

Якість пропозиції робочої сили часто не відповідає сучасним вимогам щодо її професійно-освітньої підготовки, трудової та виконавчої дисципліни, мобільності та економічної активності в цілому. Наслідком незбалансованості пропозиції робочої сили із попитом на неї є високий рівень безробіття, зокрема прихованого та часткового, та велика частка безробітних, які не мають роботи понад 1 рік.

Водночас нераціональною є галузева структура зайнятості. Йдеться передусім про надмірну питому вагу зайнятих у сільському господарстві та само зайнятих .

Безумовною проблемою ринку праці, наслідки якої виходять далеко за його межі, є низький середній рівень заробітків і відповідно низька питома вага витрат на робочу силу у собівартості виробництва та оплати праці найманих працівників у ВВП, надмірна міжгалузева і низька міжпосадова диференціація заробітної плати, передусім у бюджетній сфері.

Проблеми безробіття створюються такими передумовами:

По-перше, людина – економічний ресурс особливого типу. Втрачений робочий час не відновлюваний, і той обсяг благ, що не був сьогодні вироблений через безробіття, вже не можна компенсувати в майбутньому.

По-друге, навіть якщо людина не працює вона не може перестати споживати.

По-третє, зростання безробіття скорочує попит на товари на внутрішньому ринку. Люди, що не одержують зарплату, змушені задовольнятися лише самим мінімумом засобів існування. В результаті збут товарів зменшується на внутрішньому ринку країни («ринок стискується»). Тим самим підйом безробіття загострює економічні проблеми країни і слугує поштовхом для подальшого скорочення зайнятості.

По-четверте, безробіття загострює політичну ситуацію в країні. Причиною тому є зростаюче озлоблення людей, що позбавлені можливості гідно жити. У західній економічній літературі причини безробіття досліджуються переважно на основі економічного підходу, при цьому безробіття розглядається як макроекономічна проблема недостатньо повного використання сукупної робочої сили. Часто причини безробіття розуміються незбалансованістю ринку чи праці несприятливими змінами на цьому ринку.

Механізм державного регулювання зайнятості – це обмеження безробіття як складового загальнодержавного механізму управління економікою у поєднанні з новими правовими принципами зайнятості. Нині у державі існує система регулювання зайнятості, яка складається з органів, головною функцією яких є саме вирішення проблем зайнятості населення та підтримка збалансованості на ринку праці. Зокрема, Міністерство праці та соціальної політики України, територіальні центри зайнятості, які створені і працюють на всіх рівнях, а також відповідні управління в системі державних адміністрацій – створюють досить впорядкований механізм регулювання процесів зайнятості на загальнодержавному та регіональному рівнях. Поступово в цьому механізмі набувають значення відносини соціального партнерства та формування підприємницьких структур, що беруть на себе функцію працевлаштування безробітних в країні та за кордоном, які мають високий професійний рівень. Не менш важливим слід вважати діяльність різних державних установ, що сприяють організації підприємницької діяльності, навчанню ведення власного бізнесу. Важливою особливістю нових підходів до вирішення проблем зайнятості в сучасному механізмі реалізації політики зайнятості є те, що поряд зі створенням через державні важелі системи працевлаштування діє система підвищення конкурентоспроможності на ринку праці людей, які бажають працювати, але недостатньо для цього підготовлені. Це свідчить про наявність у цьому механізмі активної складової щодо відповідальності держави за виконання своїх функцій відносно захисту конституційних прав громадян на працю та одержання мінімального доходу або матеріальної підтримки під час безробіття. Створення механізму страхування на випадок безробіття та спеціальних фондів для здійснення активної політики щодо працевлаштування теж є важливим механізмом державної політики у сфері зайнятості населення. Механізм реалізації державної політики зайнятості необхідно удосконалювати, тому що цей процес є важливою частиною ринкової трансформації економіки. Щоб цей процес зробити більш досконалим, необхідно шукати шляхи удосконалення державної політики зайнятості, аналізуючи досвід зарубіжних країн, особливості кожного регіону.

Законодавча та виконавча влади мають якнайшвидше створити передумови розв'язання зазначених проблем, сприяти якнайповнішому використанню трудового потенціалу суспільства. Актуальність цього посилюється в зв'язку із неминучим скороченням у найближчій перспективі чисельності населення працездатного віку та його старінням. Прогнози розвитку ринку праці мають стати невід'ємною складовою

всіх стратегічних документів, програм розвитку всіх без винятку галузей економіки та регіонів і територіальних одиниць. Необхідно розв'язати існуючі суперечності між Законом про зайнятість, Кодексом законів про працю, результатами реформи аграрного сектору, зокрема розпаювання землі. Створення нових робочих місць через чітко спрямовані інвестиції має стати рушійною силою розвитку визначених галузей та регіонів. Пріоритети створення нових робочих місць обумовлюють основні напрями розвитку національного та регіональних економічних комплексів, спеціалізацію окремих регіональних структур і, через попит на робочу силу, розвиток ринку освітніх послуг. Реформування оплати праці має не лише забезпечити належний рівень життя, але й стимулювати населення до активної поведінки на ринку праці, до ефективної трудової діяльності.

В країні існує реальна необхідність вжиття певних загальнодержавних заходів щодо вирішення низки існуючих проблем на ринку праці. Зокрема, можна виділити наступні заходи:

- докорінно змінити пасивні методи впливу політики зайнятості на активні, тобто сприяння створенню додаткових робочих місць, самозайнятості та перепідготовки незайнятого населення;
- створення сприятливого інвестиційного клімату, що в подальшому сприятиме зростанню робочих місць;
- створення умов для розвитку малого бізнесу;
- прийняття ряд законодавчих актів щодо регулювання трудових відносин між працівником та роботодавцем;
- здійснення постійного контролю за укладанням та виконанням колективних договорів на підприємствах, установах, організаціях усіх форм власності.

Отже, для покращення ситуації на регіональному рівні необхідно створити нові робочі місця, відрегулювати виплати дотацій при працевлаштування молоді, підвищити рівень працевлаштування осіб передпенсійного віку та створити сприятливі умови для роботодавців.

Список літератури

1. Базілінська О. Я. Макроекономіка: Навчальний посібник для студентів вузів. - К. : Центр навчальної літератури, 2005. - 442 с.
2. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості: Навчальний посібник. - К. : КНЕУ, 2005. - 252 с
3. Горошко Л. Психологічні аспекти проблеми активного пошуку роботи безробітними особами // Україна: аспекти праці. - 2006. - № 6. - С. 16-20
4. Євсєєнко О. Деякі аспекти статистичного аналізу зайнятості та безробіття на ринку праці України // Економіст. - 2005. - № 9. - С.37-39
5. Краснов Ю. М. Економічна стратегія ефективної зайнятості: Монографія. - К. : Знання України, 2004. - 253 с.
6. Краузе О. І. Концепція змішаного регулювання зайнятості населення України // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - № 10. - С. 167-172
7. Кузьмин М. Аналіз державної політики зайнятості в Україні: громадсько-політична література. - К. : Міленіум, 2005. - 61, с.
8. Лібанова Е. М. Ринок праці: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 223 с.
9. Манків Грегорі Н. Макроекономіка: Підручник для України. - К. : Основи, 2003. - 588 с.
10. Пазюк О. Проблеми безробіття в Україні // Україна: аспекти праці. - 2005. - № 2. - С. 3-10.
11. Покрищук В. Підвищення економічної активності безробітного населення України // Україна: аспекти праці. - 2005. - № 4. - С. 17-24

Одержано 10.04.13

УДК 657

І.В. Лозова, магістр гр. ОА-12-М, І.Ю. Коріньовська, магістр гр. ОА-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Теоретико-методологічні підходи до порядку нарахування страхових внесків у системі загальнообов'язкового соціального страхування

У статті розглянуто мету, завдання, джерела інформації та етапи нарахування страхових внесків загальнообов'язкового соціального страхування. Виділено проблеми, що існують у сучасному законодавстві, шляхом дослідження досвіду інших країн щодо справляння соціальних внесків.
єдиний внесок, платники внеску, база нарахування єдиного внеску, розмір єдиного внеску

В Україні система загальнообов'язкового державного соціального страхування почала формуватися з моменту створення незалежної держави. З цього часу нормативна база, що регулює порядок визначення та розміри страхових внесків, постійно оновлюється та удосконалюється.

З економічної точки зору страховий внесок – це фінансовий інструмент, за допомогою якого здійснюється акумулювання фінансових ресурсів у різноманітні фонди соціального страхування. Як і будь-який фінансовий інструмент він має свої певні особливості, які проявляються через внутрішню структуру, порядок визначення його розміру та нарахування. Водночас методика розрахунку розміру та порядку сплати страхових внесків у системі соціального страхування має свої особливості залежно від тієї форми страхування, яка застосовуються. Усі страхові внески можна поділити на три види:

1) внески, що сплачуються у фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування (яке базується на солідарному принципі);

2) внески, що сплачуються до системи недержавного пенсійного страхування (яке базується на накопичувальному принципі);

3) внески, що сплачуються до страхових компаній.

Кожній з цих форм притаманна своя методологія розрахунку та порядку нарахування і сплати страхових внесків.

У сучасних системах соціального захисту, з метою забезпечення їхньої стабільної роботи здійснюється акумулювання фінансових ресурсів з різноманітних джерел; бюджетів різних рівнів; доходів фізичних та юридичних осіб; доходів від інвестування. Більшість країн світу намагається поєднувати усі доступні джерела, а тому систем, які фінансуються лише за рахунок одного джерела фінансових ресурсів (наприклад, бюджетних коштів або лише за рахунок страхових внесків працівників та роботодавців) дуже мало. Водночас, демографічна криза у розвинутих країнах світу та дефіцит державних фінансів спонукали уряди розпочати реформування своїх систем соціального захисту, що проявляється через поступове посилення ролі страхування та відповідно зменшення частки державних коштів у формуванні фінансових ресурсів. В той же час, страхові внески є не лише основним джерелом фінансових ресурсів системи соціального захисту, а й фінансовим інструментом, за допомогою якого держава здійснює вплив на економіку, фінанси, доходи населення, ринок праці тощо. Як показує досвід країн світу та України, занадто завищені розміри страхових ставок можуть негативно позначатися на підприємницькій діяльності, що приводить до збільшення

сектору економіки. Тому розробка ефективних методичних підходів до визначення ставки та порядку нарахування страхових внесків є важливим як для повного фінансового забезпечення системи соціального захисту населення, так і для соціально-економічного розвитку у країні в цілому.

У вітчизняній та зарубіжній науці проблеми, пов'язані з методикою та порядком нарахування страхових внесків у системі соціального страхування розглядається доволі широко. Питання, пов'язані з дослідженням суті страхових внесків, їх функцій, класифікації та методики визначення розглядаються в роботах В.Л. Гутцайта, Н.З. Бородіної, Н.В. Іванчука, І.С. Пироги, Н.О. Лактіонової, В. Парнюка та інших вітчизняних та зарубіжних науковців [3, 12, 5, 11]. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень, в працях вітчизняних і зарубіжних учених недостатньо розкриті методичні підходи щодо порядку нарахування та сплати страхових внесків.

Метою даної статті є розгляд теоретико-методологічних підходів до порядку нарахування страхових внесків у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування та основних напрямів їх удосконалення.

Перші закони про соціальні внески були прийняті в Німеччині ще у XIX ст. З поступовим поширенням даної тенденції в Європі, вони почали використовуватися і в інших країнах світу, у т.ч. Росії і на території України. В кінці 90-х років в Україні після поступової перебудови соціального захисту населення, почала діяти єдина система соціального страхування, яка налічує чотири види загальнообов'язкового державного соціального страхування: пенсійне страхування, страхування на випадок безробіття, страхування на випадок тимчасової втрати працездатності та страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Основним джерелом наповнення як державних, так і недержавних фондів соціального страхування стали страхові внески, які сплачувалися з фонду оплати праці або іншого доходу фізичних осіб. При цьому, до 1 січня 2011 року страхові внески сплачувалися до кожного фонду окремо, але тарифи їх були різними.

Згідно Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який було прийнято 08.07.2010 р. [1], всі внески було об'єднано в єдиний соціальний внесок. Однією з головних передумов переходу до нього став надзвичайно високий рівень навантаження на фонд оплати праці.

Аналіз досвіду використання Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" потребує внесення багатьох коректив. Так, серед уживаних термінів є термін "мінімальний страховий внесок" як сума єдиного внеску, яка визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати на розмір внеску, встановлений законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід), та підлягає сплаті щомісяця (ч. 1 п. 5 ст. 1 Закону). Але залишається незрозумілим, якій саме сумі дорівнює розмір мінімального страхового внеску, адже сума мінімальної заробітної плати є зрозумілою, але чому дорівнює розмір внеску, встановлений законом у розрахунку на місяць, незрозуміло.

Є також певні проблеми стосовно встановлення максимальної величини бази нарахування єдиного внеску як максимальної суми доходу застрахованої особи, що дорівнює п'ятнадцяти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом, на яку нараховується єдиний внесок (ч. 1 п. 4 ст. 1 Закону).

По-перше, розмір прожиткового мінімуму всіх без винятку категорій осіб встановлюється щороку Законом України "Про Державний бюджет" і змінюється шляхом внесення змін до вищеназваного закону, тому було б доцільно внести зміни до ч. 1 п. 4 ст. 1 та викласти її в такій редакції: максимальна величина бази нарахування єдиного внеску – максимальна сума доходу застрахованої особи, що дорівнює п'ятнадцяти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що

встановлюється щороку Законом України “Про Державний бюджет”, на яку нараховується єдиний соціальний внесок.

Крім того, запровадження єдиного соціального внеску не покращило ситуацію з зайнятістю та рівнем виплат заробітної плати, тому що розмір тарифу єдиного внеску ніяким чином не знизив навантаження на фонд оплати праці, оскільки його сформували простим додаванням існуючих страхових внесків; в законодавстві не передбачено ніяких стимулюючих заходів для сумлінних платників, які існували в попередніх Законах (наприклад, вилучено норму за якою роботодавцям, які покращують охорону та безпеку праці на своєму виробництві можна було знизити страховий тариф на 50%).Також однією з головних причин, на наш погляд, є відсутність розроблених науково-методологічних підходів до визначення самого розміру страхового тарифу.

Якщо методологія розрахунку та сплати страхових внесків у недержавному соціальному страхуванні в Україні є досить розвиненою, то у державному соціальному страхуванні вона лише формується, що пояснюється цілим рядом певних особливостей і, насамперед, при розрахунку страхового тарифу:

- при розрахунку страхових тарифів у державному соціальному страхуванні не визначається ймовірність настання страхового випадку. Тобто найважливіший принцип зв'язку страхування з імовірнісним рухом грошової форми вартості в цих розрахунках відсутній, що робить саму методику розрахунку не страховою;

- страховий тариф у державному соціальному страхуванні виробництві не має у своєму складі ризикових і цінових частин. Він монолітний і неподільний. У ньому не виділяється частина, яка використовувалася б на формування необхідних резервів, не кажучи вже про те, що цей тариф не має у своєму складі ризикової надбавки, за допомогою якої можна нівелювати розмір страхових резервів при різкому коливанні збитковості. У структурі страхового тарифу не виділяються витрати на ведення справи, попереджувальні заходи тощо;

- у державному соціальному страхуванні застосовується зовсім інший спосіб застосування страхового тарифу для визначення страхового внеску. У комерційному страхуванні при визначенні страхового внеску страховий тариф множиться на страхову суму. Страхова сума тут виступає як розмір зобов'язань страховика, вище якого страхове відшкодування не може бути. У державному соціальному страхуванні страховий внесок визначається множенням на розмір оплати праці (доходу) фізичної особи.

Сьогодні, реальне податкове навантаження на суб’єкти господарювання в Україні становить від 40 до 82 %, а це значно вище, ніж в інших країнах світу (табл. 1).

Таблиця 1 – Розподіл навантаження по сплаті страхових внесків до системи соціального страхування в країнах світу у 2012 році [15]

Країна	Ставки страхових внесків,%		Розподіл навантаження по сплаті страхових внесків,%	
	роботодавець	працівник	роботодавець	працівник
Аргентина	27,00	17,00	61,36	38,64
Австрія	21,83	18,20	54,53	45,47
Бельгія	40,58	13,07	75,64	24,36
Бразилія	37,30	11,00	77,23	22,77
Болгарія	18,50	12,90	58,92	41,08
Китай	30,00	11,00	73,17	26,83
Хорватія	17,20	20,00	46,24	53,76
Кіпр	8,50	6,80	55,56	44,44

Продовження таблиці 1

Чехія	34,00	11,00	75,56	24,44
Естонія	33,00	2,80	92,18	7,82
Фінляндія	19,47	9,14	68,05	31,95
Франція	50,00	20,00	71,43	28,57
Німеччина	19,70	20,60	48,88	51,12
Греція	28,00	16,00	63,64	36,36
Гонконг	5,00	5,00	50,00	50,00
Угорщина	28,50	18,50	60,64	39,36
Індія	12,00	12,00	50,00	50,00
Індонезія	3,70	2,00	64,91	35,09
Ірландія	10,75	4,00	72,88	27,12
Ізраїль	5,90	12,00	32,96	67,04
Італія	30,00	10,00	75,00	25,00
Японія	15,09	14,30	51,34	48,66
Латвія	24,09	11,00	68,65	31,35
Литва	32,60	9,00	78,37	21,63
Чорногорія	9,80	24,00	28,99	71,01
Норвегія	14,10	7,80	64,38	35,62
Польща	20,14	13,70	59,52	40,48
Португалія	23,75	11,00	68,35	31,65
Румунія	27,50	16,50	62,50	37,50
Росія	30,00	0,00	100,00	0,00
Сербія	16,90	16,90	50,00	50,00
Словенія	16,10	22,10	42,15	57,85
Швейцарія	25,08	20,73	54,75	45,25
Великобританія	13,80	12,00	53,49	46,51
Україна	49,70	3,60	93,25	6,75
США	7,65	5,65	57,52	42,48

Такий високий рівень нарахувань на фонд заробітної плати призвів до проблем нелегальної зайнятості. За даними Незалежного фонду дослідження заробітних плат в Україні, 27% працюючих громадян України залучено до тіньових зарплатних схем [3]. Для вирішення питання щодо легалізації оплати праці країни СНД вирішили проблему, зменшивши податкове навантаження від соціальних зборів шляхом введення єдиного соціального податку, розмір якого значно менше, ніж сукупність зборів, що нараховувалися на фонд оплати праці українських платників податків. У Російській Федерації ст. 24 Податкового кодексу введено єдиний соціальний податок, який містить у собі всі податки та збори, що нараховуються на фонд оплати праці, включаючи медичне страхування. Розмір цього збору становить 26% [4].

У Грузії також застосовується єдиний соціальний податок, що перераховується в Державний фонд соціального забезпечення і становить 20% оподатковуваної податком суми, крім того, громадяни перераховують податок у розмірі 1% у Державний фонд зайнятості [5]. У Казахстані ставка єдиного соціального податку становить 21% [6]. У Республіці Таджикистан єдиний внесок до Фонду соціального захисту населення встановлено в розмірі 25% заробітної плати працівників [7].

У США ставка податку на соціальне забезпечення становить 6,2% від заробітної плати працівника (максимальна ставка податку – 76 200 дол. США), крім того, вноситься збір на медичну допомогу у розмірі 1,45%, і збір на соціальне страхування у

зв'язку з безробіттям у розмірі 6,2% (при максимальній сумі утримань 434 дол. США). Загальна сума федеральних внесків у фонди соціального страхування становить 13,85% [8, с. 709]. У Великобританії внесок у систему соціального страхування являє собою платежі із соціального забезпечення, необхідні для створення фонду загальнонаціонального фінансування допомоги у зв'язку з безробіттям та хворобою, а також державних допомог за вислугу років, і становить 11,8% від розміру заробітку. Цей збір нараховується на заробітну плату працівни-ка, якщо її розмір перевищує 89 фунтів стерлінгів на місяць (тобто існує неоподатковуваний мінімум) [8, с. 750].

Таким чином, відмінності в застосуванні методик визначення страхових тарифів показують, що положення страхової теорії у державному соціальному страхуванні в Україні не враховуються. Методи розрахунку тарифів у державному соціальному страхуванні мають лише формальне (за назвою) ставлення до страхової діяльності. Проблеми, пов'язані з тарифним забезпеченням у соціальному страхуванні, найчастіше виникають з двох причин. Перша з них полягає в тому, що саме соціальне страхування здійснюється в обов'язковій формі, а отже, воно не відчуває конкурентного тиску з боку аналогічних видів страхування і тому мало уваги приділяє якісним методам розрахунку тарифів. Друга причина пов'язана з відсутністю надійної статистики, на основі якої можна судити про різні ризикові ситуації і про тенденції розвитку ризику в соціальній сфері.

На даний час в Україні існуюча методика порядку визначення на нарахування страхових внесків у системі соціального страхування є недосконалою, що призводить до поширення неформальної зайнятості та зменшення фінансових надходжень. Основними напрямками її удосконалення вбачаємо в поступовому зменшенні тарифних ставок, розподілі податкового навантаження між працівниками та роботодавцями, широкому застосуванню актуальних розрахунків у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування та використання регресивного методу справляння ЄСВ. Запропоновані зміни дадуть змогу не лише зменшити податковий тиск на підприємства, а й сприятимуть залученню додаткових фінансових ресурси до системи соціального захисту населення.

Список літератури

1. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 року.
2. Боков О. Нормативно-правові засади розвитку системи соціального страхування //Державне управління та місцеве самоврядування. Збірник наукових праць. – Вип.1(1). – 2009. – 11с
3. Бородіна Н.З. Ставки пенсійного страхування – напрями вдосконалення / Н.З. Бородіна //Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 12. – С. 142-148.
4. Забезпечити гідні соцгарантії // Праця і зарплата. – 2011. – №25 (749). – С. 2.
5. Лактіонова Н.О. Перевгаи та недоліки введення в Україні єдиного соціального внеску /Н.О. Лактіонова, Ю.В. Горяна, І.С. Приходько // Економічний простір. – 2011. - №52/1. – С. 165-170.
6. Мельник С. Позитивні і негативні аспекти єдиного соціального внеску / С. Мельник //Соціальна політика – 2009. – № 7. – С. 52–55.
7. Михайловська О.В. Солідарна система пенсійного забезпечення в Україні: проблеми та напрями вдосконалення / О.В. Михайловська // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: Збірник наукових праць. Вип. 1 (20): Економічні науки. – Чернівці: Технодрук, 2011 р. – С. 128-136.
8. Новосельска Л.І. Уніфікація фінансових потоків у системі соціального страхування /Л.І. Новсельська, Ю.Ю. Цігуш // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – 235-238 с.
9. Новосельська Л.І. Запровадження єдиного соціального внеску / Л.І. Новосельська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. Вип. 21.4. – С. 212-215.
10. Оплата праці "у конвертах" та її вплив на пенсійне забезпечення в Україні, досвід країн ЄС [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vpf.spov.com. ua/ua/text.html?_m=mag&_c=view&_t=arti cles&stid=415&mags_number=26&menu_ cat_id=44.

11. Парнюк В. Про необхідність зміни методологічного підходу до нарахування зборів до пенсійного та соціальних фондів / В. Парнюк // Економіка України. – 2006. – №4. – С. 16-24.
12. Пирога І.С. Еластична ставка єдиного соціального внеску як елемент реформування системи соціального захисту / І.С. Пирога // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України Серія: Право та державне управління. – 2011. – №4. – С. 106-110
13. Саєнко О. Концепція реформування податкової системи України [Електронний ресурс] / О.Саєнко // Юридическая газета "ЮР.ГАЗЕТА". – 2005. – № 22/58. – Режим доступу: http://www.yurgazeta.com/ru/oarticle/1901/
14. Сидоренко Т.О. Сутність та причини ухилення від сплати податків / Т.О. Сидоренко /Економічний часопис XXI. – 2010. – №5-6. – С. 48-52.
15. Tax Rates Around the World (Last partial update, July 30, 2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.worldwide-tax.com.

Одержано 11.04.13

УДК 336.012

В.А.Пономаренко, магістр гр. ФК-12-МБ•
Кіровоградський національний технічний університет

Система державного фінансового контролю як інструмент соціально-економічного розвитку України

У статті досліджено суть державного фінансового контролю та практика його застосування. Підкреслено важливу роль державного фінансового контролю в період ринкових перетворень, перебудови форм і методів управління економікою, ефективного прийняття управлінських рішень.
фінансовий контроль, економічні реформи, функції держави, фінансова політика, державний бюджет, місцеві державні адміністрації

Постановка проблеми та її актуальність. Сьогодні для України доволі актуальними проблемами є ефективність витрат державних коштів і здійснення зовнішнього фінансового контролю діяльності виконавчої влади, адже від рівня якості прийнятих законодавчих актів, пов'язаних із витрачанням бюджетних коштів і використанням державної власності, ефективності їх практичного застосування виконавчою владою, залежить ступінь досягнення поставлених цілей соціально-економічного розвитку країни. З урахуванням цього, цілком зрозумілим стає той факт, що контроль за діяльністю виконавчої влади щодо управління державними коштами, за результатами якого давалися б оцінки ефективності їх використання при виконанні бюджетів різних рівнів, повинен здійснювати незалежний орган зовнішнього державного фінансового контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питань сутності державного фінансового контролю та практики його застосування присвячено багато праць зарубіжних та вітчизняних науковців. Вагомий вклад у формування теоретичних та практичних основ функціонування фінансового контролю та його складових внесли

• Науковий керівник: доц., канд. екон. наук, Фільштейн Л.М.

С. В. Бардащ, Ф. Ф. Бутинець, З. В. Гуцайлюк, І. К. Дрозд, Л. П. Кулаковська, Н. М. Малюга, Л. В. Нападовська, Н. І. Петренко, В. В. Павлюк, О. А. Петрик, Б. Ф. Усач, Л. С. Шатковська та інші, які у своїх працях розглядали окремі аспекти вивчення суті контролю та його необхідність здійснення державою та окремими підприємствами.

Як в теоретичному, так і в практичному значенні питання формування системи державного фінансового контролю в Україні набуває особливо важливого значення, оскільки вона є однією зі складових устрою влади в державі, необхідним елементом демократичного керування суспільними, і насамперед фінансовими ресурсами.

Метою статті є визначення ролі державного фінансового контролю в період ринкових перетворень, перебудови форм і методів управління економікою, ефективного прийняття управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий контроль спрямований на дотримання законності, фінансової дисципліни, запобігання фінансовим правопорушенням під час мобілізації, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів, коштів для виконання завдань і функцій держави й ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових відносин. З урахуванням цих аспектів на сучасному етапі організація дієвого фінансового контролю за повнотою формування та своєчасністю надходження державних доходів, а також за законністю й ефективністю використання бюджетних коштів та розпорядженням державною власністю стає одним із напрямів сучасної економічної політики. Отже, основними функціями держави дедалі більше стає визначення стратегії і тактики економічного розвитку на благо суспільства та створення цілісної системи державного фінансового контролю за їх реалізацією.

На сучасному етапі розвитку України обов'язковим і неодмінним елементом фінансової політики держави є організація та функціонування чіткої системи фінансового контролю. З урахуванням цього, її вдосконалення має здійснюватись не автономно, а як системний і першочерговий захід у загальній системі перебудови фінансового механізму, оскільки в Україні ще не склалося цілісної системи державного фінансового контролю, а її основні елементи, які функціонують, діють розрізнено, не координовано за умов недосконалої, а часом і суперечливої нормативно-правової бази, яка регламентує їх діяльність.

В Україні проведення економічних реформ, перехід до ринкових відносин спричинили послаблення майже усіх видів контролю на державному рівні, зокрема і державного фінансового контролю. Це сталося внаслідок переважання поглядів, що в умовах ринку підвищується роль самоорганізації, відпадає необхідність у централізованих механізмах управління, відбувається ефективне функціонування економіки. Зниження ролі державного управління, дезорганізація у виконанні найважливіших функцій центральних органів виконавчої влади сприяли появі спотвореного уявлення про необмежені можливості самоорганізації ринку, необхідність усунення держави від управління економікою та іншими сферами життєдіяльності країни, недоцільність науково-технічної, промислової, інноваційної політики тощо. За таких обставин таке уявлення, крім величезних втрат і втрачених можливостей, негативно позначилося як на організації виконавчої влади, так і на принципах її функціонування.

Сьогодні можна констатувати той факт, що за роки реформ не вдалося створити ефективної системи державного контролю та регулювання. На низькому рівні знаходиться організація і стан фінансового контролю, що негативно впливає на економіку України. З метою виходу з цієї ситуації необхідно визнати, що зміцнення та розвиток інститутів державного управління та правопорядку є одним із основних

пріоритетів політичних і соціально-економічних реформ, де основна складова - це вирішення комплексу проблем організації механізму управління у фінансовій, податковій сферах та бюджетного регулювання. За допомогою контролю за оптимальним формуванням та ефективним використанням фінансових ресурсів держави, за поведінкою тих, хто приймає відповідні управлінські рішення з цих питань, забезпечується стабільність фінансово-бюджетних відносин.

Дуже важливими на сучасному етапі є питання формування в нашій країні ефективного державного фінансового контролю, який би функціонував як цілісна система, з огляду на його значущість у забезпеченні життєдіяльності держави, виключивши негативний вплив суто відомчого підходу. Адже сьогодні одним із головних недоліків діючої системи державного фінансового контролю в Україні є її змістовна й організаційна роздрібненість на окремі ізольовані ланки, відсутність єдиної методологічної бази та технології здійснення державного фінансового контролю, спільного інформаційного простору контрольних органів. Усе це перешкоджає розробленню ефективної політики, у результаті чого в Україні досі відсутній базовий закон про основи державного фінансового контролю, норми якого б нарешті чітко визначили сутність державного фінансового контролю, його предмет та види, форми, способи і методи його проведення, дали б однозначні визначення контрольної перевірки та інших контрольно-аналітичних заходів.

Водночас спостерігається дублювання діяльності різних контролюючих органів. Зокрема, нині в Україні фінансовий контроль здійснюють численні не пов’язані між собою органи: Рахункова палата, Міністерство фінансів (Державне казначейство), Державна податкова адміністрація, Державна митна служба, Міністерство економіки, Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, Національний банк, Пенсійний фонд, Фонд державного майна, Державний комітет фінансового моніторингу та інші. Нині недостатньо налагоджена співпраця органів державного відомчого та незалежного фінансового контролю, координація їх дій.

Разом з тим, діяльність органів державного фінансового контролю ускладнюється і внаслідок недосконалості та суперечливості чинного законодавства і нормативно-правових актів, які дають змогу по-різному трактувати та розцінювати фінансові операції, показники господарської та бюджетної діяльності, а також надто низького рівня належного попереднього та поточного контролю як з боку органів управління, так і розпорядників бюджетних коштів усіх рівнів.

Із вище зазначеного можна зробити висновок, що в країні склалася, з одного боку, надмірно розгалужена, а з іншого - недостатньо мобільна та дієздатна система органів державного фінансового контролю.

Серед усіх проблем, пов’язаних із здійсненням державного фінансового контролю, центральне місце посідає проблема ефективності, а саме ефективності використання бюджетних коштів і державної власності та ефективності самого державного фінансового контролю.

Питання підвищення ефективності бюджетної політики держави, удосконалення її інструментарію останнім часом набуло особливої актуальності, оскільки є одним із найважливіших інструментів забезпечення поступального соціально-економічного розвитку країни, побудови конкурентоспроможної національної економіки.

Враховуючи сутність фінансів і зміст державного фінансового контролю, можна вважати, що ефективність державного фінансового контролю необхідно розглядати як ефективність формування та використання державних фінансових ресурсів і ефективність державного фінансового контролю з погляду системи, якою керують (результативність діяльності органів фінансового контролю, методів їх здійснення). Ці

складові відтворюють сутність фінансів, характеризують якість формування, рух і витрачання державних коштів, якість використання державної власності і саму організацію державного фінансового контролю та ефективність його функціонування. Враховуючи особливості та відмінності у природі ефективності виробництва й ефективності контролю в економічній системі суспільства, можна стверджувати, що контроль у системі управління громадськими фінансами покликаний сприяти нормальному ходу відтворювального процесу, мінімізувати негативні відхилення (порушення) від заданих параметрів розвитку економіки, зростання суспільного продукту.

Отже, ефективний, побудований на демократичних принципах державний фінансовий контроль - основний засіб для зміцнення довіри суспільства до державної влади в особі органів управління. І навпаки, ефективна система управління державним фінансовим контролем є базою для підвищення ефективності фінансового контролю загалом та ефективності бюджетів (дохідної та видаткової частин) на всіх рівнях бюджетної системи.

Зважаючи на зазначене, коли розглядають питання ефективності управлінської діяльності, насамперед мають на увазі адекватність досягнутих у процесі її здійснення намічених цілей, ступеня наближення результатів до цілей з одночасним обліком виробничих витрат (часу, матеріальних, фінансових та трудових ресурсів тощо). Такими цілями для державного фінансового контролю є зростання темпів розвитку економіки, забезпечення стабільності фінансової системи, збільшення дохідної частини державного бюджету й економія коштів у його видатковій частині.

Оцінювання ефективності державного фінансового контролю не обмежується лише оцінюванням ефективності роботи органів фінансового контролю. Доволі важливим аспектом при цьому має стати те, що ефективними мають бути і формування бюджетів всіх рівнів, а також витрачання бюджетних і позабюджетних коштів, що характеризують якість управління державними ресурсами (фінансовими, матеріальними, трудовими, природними тощо) і свідчать, наскільки доцільно та результативно використовуються кошти платників податків для виконання державою конституційних функцій. А виконання бюджетів різних рівнів завжди має на меті отримання певних результатів при здійсненні витрат державних ресурсів.

Роль зовнішнього державного фінансового контролю у визначенні ефективності державних видатків має характеризуватися не кількістю конкретних перевірок щодо результатів виконання бюджету, а їх функціональною спрямованістю, яку можна визначити, враховуючи сутність бюджету.

Забезпеченню належного рівня ефективності бюджетної політики сприятиме той факт, що бюджетна система України має будуватися з урахуванням принципів стабільності, економічної обґрунтованості, соціальної справедливості (неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами та територіальними громадами), збалансованості, фінансової єдності, адміністративної самостійності, рівнозначності видатків, повноти і прозорості.

Орієнтація бюджетного процесу на результати, управління результатами - це якісно новий підхід до бюджетно-фінансового процесу, що безпосередньо пов’язує ресурсне забезпечення бюджетних організацій з підсумками їхньої діяльності. Це метод формування та виконання бюджетів, за якого планування, виділення та витрачання бюджетних коштів здійснюється відповідно до цілей і завдань державної політики та мають забезпечувати досягнення одержувачами бюджетних коштів установлених кінцевих соціально-економічних результатів, а також виконання покладених на них завдань і функцій. А це ставить перед державним фінансовим контролем нові орієнтири - орієнтацію на зовнішній аудит фінансів і результатів

діяльності, оцінювання діяльності адміністраторів бюджетних коштів з досягнення результатів.

Отже, необхідно впровадити в Україні у практику зовнішнього фінансового контролю аудит ефективності, що потребує внесення змін до чинного законодавства, які б передбачали здійснення комплексу контрольних заходів з оцінювання діяльності виконавчої влади як за мобілізацією грошових коштів і накопиченням їх у централізованих і децентралізованих фондах, так і за їх ефективним використанням в інтересах платників податків.

Висновки: Отже, ефективний фінансовий контроль за управлінням державними коштами є найважливішим чинником зміцнення довіри суспільства до державної влади, засобом консолідації влади і суспільства в досягненні єдиної мети - забезпечення добробуту громадян і стабільності державної влади. Очевидно, що такий контроль лише тоді користуватиметься довірою громадян, коли він буде об'єктивним і незалежним від тих органів виконавчої влади, які розпоряджаються державними коштами.

Список літератури

1. Воронова Л. К. Фінансове право України: Підручник.- К.: Прецедент; Моя книга, 2006. - 448 с.
2. Губерська Н. Л. Фінансове право: Метод, рекомендації, нормат.- прав. акти, бібліогр.) Загальна частина: Навчально-методичний посібник,- К.: Знання, 2007. - 368 с.
3. Музика О. А. Фінансове право: Навчальний посібник.- 2-ге вид., правл. і доповн. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. - 260 с.
4. Орлюк О. П. Фінансове право: Навч. посібник.- К.: Юрінком Інтер, 2003.- 528 с.
5. Финансовое право для экономических специальностей: учебник.-М.:КНОРУС, 2006. - 544 с.

Одержано 11.04.13

УДК 336

Я.Ю. Падурець, магістр гр. ФК-12-М
Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка ефективності управління активами і пасивами банків України

В статті проаналізована динаміка і структура активів і пасивів банківської системи, сформована мета управління активами і пасивами, проаналізована динаміка капіталу та його частка у пасивах. Подана модель захисту активів і пасивів банківської системи.
активи, пасиви, управління, максимізація прибутку, мінімізація ризику

Актуальність дослідження. У сучасних умовах питання, пов'язані з управлінням активами і пасивами банківської установи вимагають від її керівників і менеджерів глибоких теоретичних і практичних знань.

Управління активами і пасивами – один із ключових процесів управління банком. В умовах зростання конкуренції і зниження прибутковості основних банківських продуктів, перед багатьма комерційними банками постає проблема підвищення ефективності управління активами і пасивами [2, с. 385].

Актуальність даної тематики обумовлена необхідністю виявлення тенденцій і перспектив розвитку механізму комплексного управління активами і пасивами банків з метою підвищення ефективності їх діяльності.

Постановка проблеми. Ефективність управління активами і пасивами має надзвичайно важливе значення для функціонування комерційних банків. Тому будь-яка помилка в управлінні активами і пасивами призводить до втрати ліквідності, платоспроможності, а зрештою – до банкрутства банку.

Проблематика даних питань, пов'язаних з управлінням активами і пасивами досліджувалася такими вченими як: Примостка Л.О., Герасимович А.М., І. М. Парасій-Вергуненко та ін.

Метою написання статті є дослідження ефективності управління активами та пасивами банківської системи України та надання пропозицій щодо шляхів підвищення ефективності управління та розвитку банків України в сучасних умовах.

У процесі дослідження даного питання нами були вирішені такі **завдання**:

- аналіз динаміки та структури активів банківської системи;
- аналіз структури пасивів банків України;
- встановлення проблем управління активами і пасивами;
- визначення шляхів покращення ефективності управління активами і пасивами комерційних банків.

Нами проаналізована структура активів банківської системи. Аналіз структури активів банків України показує, що на початку 2007 року загальні банківські активи становили 340,2 млрд. грн., а на початок 2012 року – 1054,3 млрд. грн., тобто їх обсяг збільшився на 714,1 млрд. грн., порівняно з 2010 роком. На початок 2013 року загальні активи становили 1127,2 млрд. грн., що більше на 787 млрд. грн, ніж на початок 2007 року (табл. 1).

Таблиця 1 – Аналіз структури активів банків України [1]

Показники	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.10.2012	01.01.2013	Відхилення 01.01.2013/ 01.01.2007
Загальні активи, млрд. грн.	340,2	599,4	926,1	880,3	942,1	1054,3	1117,5	1127,2	787
з них:									
кредити надані, млрд. грн.	269,3	485,4	792,2	747,3	755	825,3	821,6	815,3	546
питома вага наданих кредитів у активах, %	79,16	80,98	85,54	84,89	80,14	78,28	73,52	72,33	-6,83
довгострокові кредити, млрд. грн.	157,2	292	507,7	441,8	420,1	426,4	399,2	394,2	237
питома вага довгострокових кредитів у наданих кредитах, %	58,37	60,16	64,09	59,12	55,64	51,67	48,59	48,35	-10,02

Згідно даних таблиці 1, загальні активи збільшились за рахунок обсягів наданих кредитів, зокрема, довгострокових кредитів. Розмір кредитного портфеля за аналізований період 01.01.2007-01.01.2013 рр. зріс на 546 млрд. грн. (у тому числі довгострокові кредити – зросли на 237 млрд. грн.), а питома вага кредитного портфеля у структурі активів знизилась на 6,83 % (довгострокові кредити – на 10,02%) за період аналізу.

Динаміку загальних активів українських банків покажемо графічно, згідно даних таблиці 1 (рис. 1).

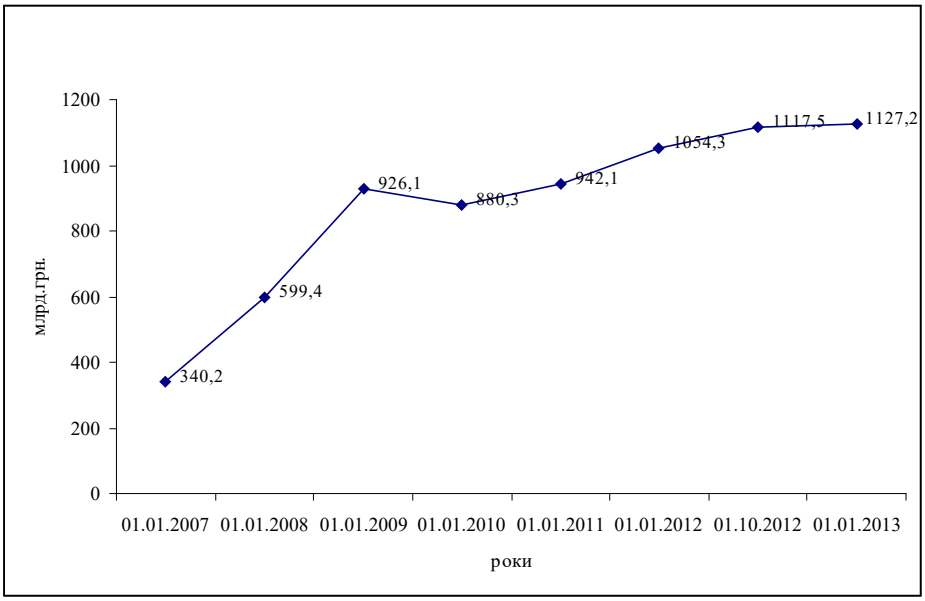

Рисунок 1 – Динаміка активів банків України

З рис. 1 видно, що загальні активи банків до 2009 року зростають, а на початок 2010 року їх обсяг зменшується з 926,1 млрд. грн. до 880,3 млрд. грн., тобто на 45,8 млрд. грн. зниження активів відбулось за рахунок значного зменшення наданих кредитів – з 792,2 млрд. грн. до 747,3 млрд. грн., тобто на 44,9 млрд. грн. На початок 2011 року активи становили – 942,1 млрд. грн., а на початок 2012 року – 1054,3 млрд. грн., тобто їх частка збільшилась на 112,2 млрд. грн. порівняно з 2011 роком і на 714,1 млрд. грн. порівняно з 2007 роком. Станом на 01.01.2013 р. активи збільшились до 1127,2 млрд. грн., тобто на 72,9 млрд. грн. порівняно з попереднім роком.

Наведемо деталізацію та динаміку зміни окремих балансових показників (табл.2).

За даними таблиці 2 протягом аналізованого періоду спостерігається збільшення частки усіх статей балансу, крім коштів у інших банках. На початок 2012 року грошові кошти та їх еквіваленти становили 141608 млн. грн., вони зросли на 38916 млн. грн. порівняно з 2010 роком та на 9942 млн. грн. порівняно з 2011 роком. Станом на 01.01.2013 р. грошові кошти та їх еквіваленти становили 172266 млн. грн., що на 69574 млн. грн. більше ніж на початок 2010 року. Також протягом періоду зросли обсяги цінних паперів у портфелі банків на продаж: на 14671 млн. грн. за період. Обсяг основних засобів на початок 2010 року становив 37445 млн. грн., а на початок 2013 року – 39798 млн. грн., тобто збільшилась на 2353 млн. грн. за аналізований період.

Проаналізувавши активи банківської системи України переходимо до аналізу пасивів на основі аналітичних даних НБУ [1].

Таблиця 2 – Сукупні активи банківської системи України

Балансові показники	Роки					Відхилення
	01.01. 2010	01.01. 2011	01.01. 2012	01.10. 2012	01.01. 2013	01.01.2013/ 01.01.2010
Грошові кошти та їх еквіваленти, млн. грн.	102692	131666	141608	143870	172266	69574
Торгові ЦП, млн. грн.	2792	7624	11688	17911	17463	14671
Кошти в інших банках, млн. грн.	34733	36423	52134	37306	26682	-8051
Кредити та заборгованість клієнтів, млн. грн.	619109	610910	666101	686336	694381	75272
ЦП в портфелі банків на продаж, млн. грн.	25956	60160	63990	78422	72898	46942
Основні засоби та нематеріальні активи, млн. грн.	37445	39554	39402	39688	39798	2353
Інші фінансові активи, млн. грн.	26985	20317	40841	14512	64931	37946
Інші активи, млн. грн.	23738	35431	38509	39402	38760	15022
Загальні активи, млн. грн.	873965	942084	1054272	1117446	1127179	253214

Сукупний обсяг зобов'язань на початок 2012 року зріс порівняно з 2007 – на 601,2 млрд. грн. і складав 898,8 млрд. грн. Це відбулося за рахунок збільшення залучення коштів фізичних осіб. Так, на початок 2007 року їх обсяг становив 106,1 млрд. грн., а на початок 2012 року – 306,2 млрд. грн., тобто збільшились на 200,1 млрд. грн. (табл. 3).

Таблиця 3 – Аналіз структури пасивів банків України [1]

Пасиви	01.01. 2007	01.01. 2008	01.01. 2009	01.01. 2010	01.01. 2011	01.01. 2012	01.10. 2012	01.01. 2013	Відхилення 01.01.2013/ 01.01.2007
Зобов'язання, млрд. грн.:	297,6	529,8	806,8	765,1	804,4	898,8	953,1	957,9	603,3
кошти фізичних осіб, млрд. грн.	106,1	163,5	213,2	210	270,7	306,2	349,1	364	257,9
Частка строкових коштів у зобов'язаннях, %	42,6	69,6	119,3	115,2	137,7	155,5	37	39,9	-2,7

За даними таблиці 3 на початок 2013 року загальні зобов'язання банку становили 957,9 млрд. грн., що значно більше ніж на початок 2007 року. Згідно показників у таблиці 3, це збільшення зумовило зростання частки коштів фізичних осіб: на початок 2013 року вони становили 364 млрд. грн., а на початок 2007 року – 106,1 млрд. грн., тобто їх сума зросла на 257,9 млрд. грн. Що стосується частки строкових коштів у зобов'язаннях, то вона зменшилась і станом на 01.01.2013 р. становила 39,9%,тобто зменшилась на 2,7% порівняно з початком 2007 року.

Динаміку структури пасивів зобразимо графічно (рис. 2).

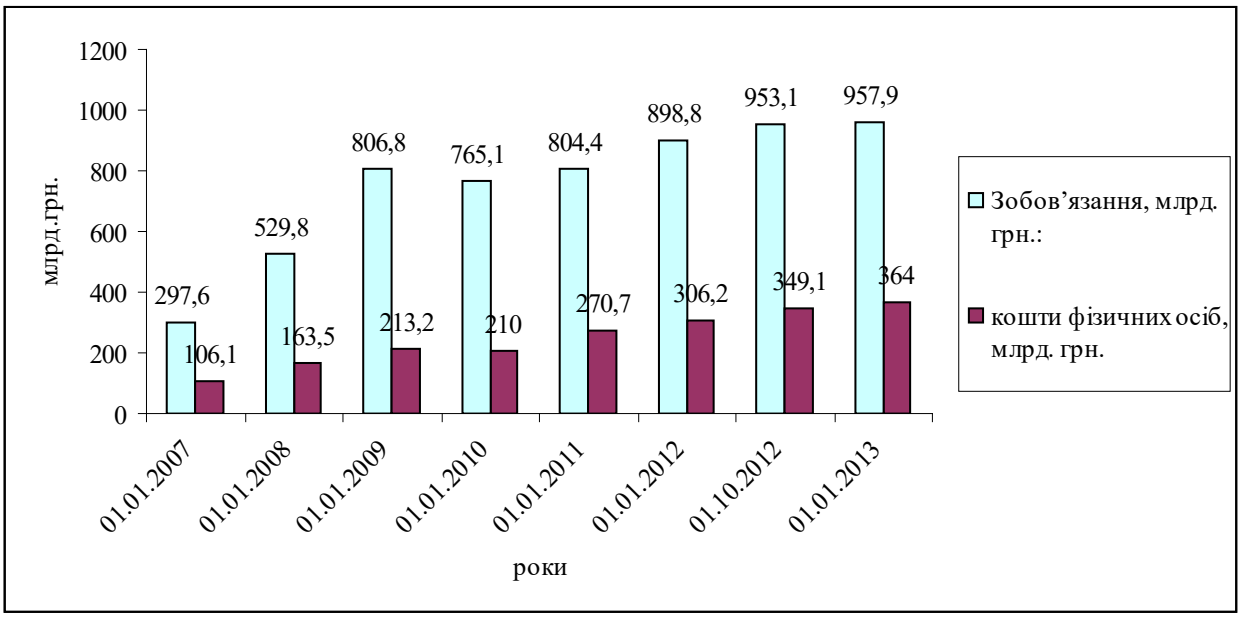

Рисунок 2 – Динаміка зобов'язань банків України

Зростання обсягів залучених банками коштів від фізичних осіб поряд зі збільшенням частки строкових коштів в зобов'язаннях зумовлено високими відсотковими ставками по строкових коштах. З одного боку це говорить про відновлення довіри клієнтів, а з іншої – залучений ресурс є дорогим і скорочує чистий процентний дохід банку.

Аналізуючи капітал банківської системи України, ми вивчимо динаміку власного, статутного і регулятивного капіталу, а також частку капіталу у пасивах.

Сукупний розмір власного капіталу українських банків станом на 1.01.2007 рік становив 42,6 млрд. грн., а станом на 1.01.2012 рік – 155,5 млрд. грн., тобто збільшився на 112,9 млрд. грн. Зменшення було тільки у періоді з 1.01.2009 по 1.01.2010 роки: власний капітал зменшився з 119,3 млрд. грн. до 115,2 млрд. грн., тобто на 4,1 млрд. грн. На початок 2013 року розмір власного капіталу становив 170,2 млрд. грн., що на 127,6 млрд. грн. більше ніж на початок 2007 року (табл. 4).

Таблиця 4 – Аналіз показників банківської системи України [4]

Пасиви	01.01. 2007	01.01. 2008	01.01. 2009	01.01. 2010	01.01. 2011	01.01. 2012	01.10. 2012	01.01. 2013	Відхилення 2012/2007
Власний капітал, млрд. грн.	42,6	69,8	119,3	115,2	137,7	155,5	165,8	170,2	127,6
Статутний капітал, млрд. грн.	26,3	42,9	82,5	119,2	145,9	171,9	174,3	176,2	149,9
Регулятивний капітал, млрд. грн.	41,1	72,3	123,1	135,8	160,9	178,5	178,3	178,9	137,8
Частка капіталу у пасивах, %	12,5	11,6	12,9	13,1	14,6	14,7	14,8	15,1	2,6

З таблиці 4 видно, що регулятивний капітал банку за аналізований період зростає і на початок 2013 року становить 178,9 млрд. грн. Обсяг статутного капіталу на

початок 2007 року становив 26,3 млрд. грн., на початок 2008 року – 42,9 млрд. грн. і за аналізований період зростає до 176,2 млрд. грн. (на початок 2013 року), тобто збільшення відбулось на 149,9 млрд. грн. регулятивний капітал банківської системи також має тенденцію до зростання і станом на 01.01.2013 становить 178,9 млрд. грн., що на 137,8 млрд. грн. більше ніж станом на 01.01.2007 р.

Таким чином, проаналізувавши активи і пасиви банківської системи, ми можемо зробити висновок, що зростання активів за аналізований період за рахунок наданих кредитів, свідчить про поліпшення фінансового стану банківської системи, так як кредитування є основним дохом комерційних банків. Також зростають високоліквідні активи – грошові кошти та їх еквіваленти. Аналіз пасивів показав, що зобов'язання зростають в основному за рахунок вкладів фізичних осіб, що свідчить про розвиток ділової активності і депозитної діяльності банківської системи. Аналіз капіталу показав приріст власного і статутного капіталу. Розмір власного капіталу є меншим за статутний капітал, що пояснюється значними збитками банківської системи України у попередні роки. Значне зниження активів (у тому чилі наданих ркедитів) та зобов'язань у 2010 році спричинила фінансова криза у 2009 році. Наслідком цього є збитковість банківської системи і негативний фінансовий результат.

Підсумовуючи усе вищевикладене, ми пропонуємо модель захисту активів і пасивів від негативних наслідків у разі неефективного управління активами і пасивами банку (рис. 3).

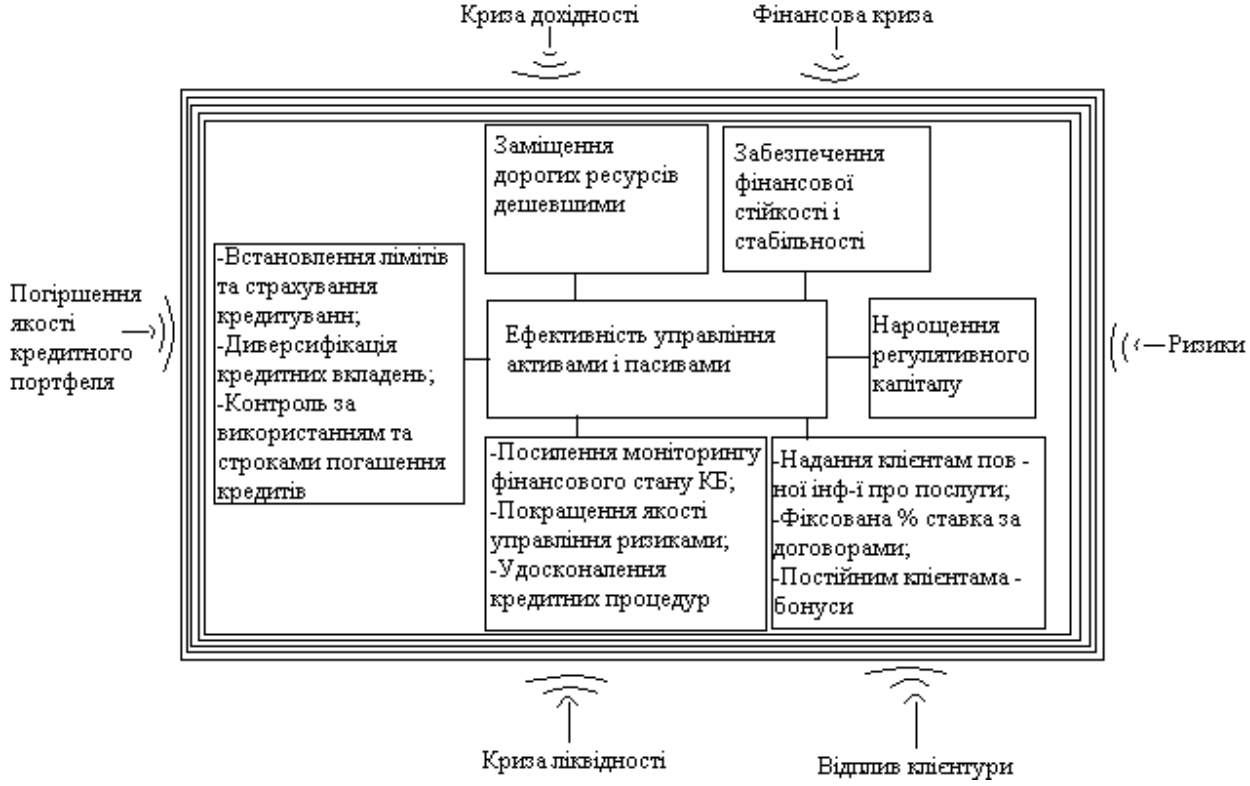

Рисунок 3 – Модель захисту активів і пасивів

Так, для ефективного управління і розвитку банківської системи, ми запропонували модель, яка б захищала банки від негативних наслідків. Згідно цієї моделі, комерційні банки повинні нарощувати свій регулятивний капітал, так як він виконує регулюючу функцію і сприяє захисту від ризиків. Нарощення регулятивного капіталу набуває важливішого значення з кожним роком. Погіршення якості кредитного портфеля може бути викликане неспроможністю позичальників повертати

свої кредити і сплачувати відсотки за них. Тому, банки повинні встановлювати ліміти та страхування кредитування, контролювати клієнтів щодо сплати кредитів та відсотків за ними. Для покращення доходності банкам потрібно заміщати дорогі ресурси дешевшими, а ткож для ефективного управління активами і пасивами – посилення моніторингу фінансового стану комерційних банків.

Висновки. Отже, управління активами та пасивами банку – це скоординований процес управління фінансовими потоками банку, який здійснюється через узгодження управлінських рішень та досягнення певних пропорцій між активами та пасивами з метою оптимізації співвідношення між прибутковістю та рівнем ризиків.

Проаналізувавши активи і пасиви, ми можемо сформулювати мету управління активами і пасивами банку наступним чином: метою управління активами і пасивами банку є оптимізація співвідношення між прибутковістю та ризиками (процентним, валютним ризиком, ризиком ліквідності) шляхом координування рішень щодо джерел фінансування та напрямів розміщення коштів [3, с. 29].

Так, для ефективного управління активами і пасивами, пропонуються такі заходи:

- зменшення неробочих активів;
- збільшення високоліквідних і дохідних активів;
- залучення клієнтів, щодо надання банківських послуг;
- нарощування власного капіталу і зменшення залучених коштів, так як власний капітал є дешевшим ресурсом ніж залучений;
- створення резервних фондів, на випадок непередбачуваних збитків;
- максимізація прибутків та забезпечення ліквідності балансу;
- застосування моделі захисту активів і пасивів.

Список літератури

1. Вісник НБУ: Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2013 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vnbu/2013_2/2013_02_13.pdf
2. Герасимович, А.М. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
3. Корнієнко, Т. Управління ризиками як складова управління активами і пасивами / Т.Корнієнко // Вісник Національного банку України. – 2003.- №6. – С. 28-30.
4. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]: Режим доступу – www.bank.gov.ua/.

Я. Падурец
Кировоградский национальный технический университет

Оценка эффективности управления активами и пасивами банков Украины

В статье проанализирована динамика и структура активов и пасивов банковской системы, сформирована цель управления активами и пасивами, проанализирована динамика капитала и его доля в пасивах. Подана модель защиты активов и пасивов банковской системы

Yana Padurets
Kirovograd National Technical University

Formation effective dyvydendnoy policy joint-stock company

The article analyzes the dynamics and structure of assets and passives of the banking system, formed goal of management of assets and passives, analyzed the dynamics of capital and its share of the passives. Is the model of protection of assets and passives of the banking system.

Одержано 12.04.13

УДК 330.142

С.Ю. Невідома, ст. гр. ФК – 12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка фінансового стану банку: сутність та необхідність

У статті досліджено теоретичні підходи до визначення поняття «фінансовий стан», розглядаються інформаційні джерела та методи аналізу фінансового стану банку.
банк, фінансовий стан банку, доходи і витрати, прибуток

Постановка проблеми. Фінансовий стан є основою всієї підприємницької діяльності, адже саме завдяки йому ця діяльність і здійснюється. Фінансово-економічний стан банку характеризується ступенем його прибутковості та оборотності капіталу, фінансової стійкості та динаміки структури джерел фінансування, здатності розраховуватися за борговими зобов'язаннями. Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану банку за сучасних умов господарювання вкрай потрібна як для його керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів. Фінансово-економічний стан банку цікавить і його конкурентів, але вже в іншому аспекті – негативному, бо вони зацікавлені в ослабленні позицій конкурентів на ринку.

Фінансовий стан характеризує прибутковість, рівень розвитку, кредитоспроможність, він є надзвичайно важливою ланкою в усій діяльності банківської установи.

Сучасний розвиток фінансово-кредитної системи вимагає від банків підвищення ефективності діяльності, конкурентоспроможності банківських інструментів та послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управління банківською діяльністю. За таких умов значна роль відводиться аналізу фінансового стану банків, адже він є так званою підсумковою ланкою усієї діяльності банківської установи і потрібні дієві шляхи для його покращення задля успішної і прибуткової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблема управління фінансовим станом банку стоїть у центрі уваги сучасних наукових досліджень.

Дослідженням даної проблематики займались як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема аналізу, оцінці та шляхам покращення фінансового стану банків значну увагу приділили такі зарубіжні науковці як Е. Дж. Долан, Р. Дж. Кемпбелл, Р. Л. Міллер, П. С. Роуз, Дж. Ф. Сінкі, Дж. К. Ван Хорн. Ними обґрунтовано місце оцінки та аналізу фінансового стану у фінансовому менеджменті, її показники та критерії. Також значні напрацювання російських науковців: Л. П. Бєлих, М. З. Бора, В. В. Іванова, С. І. Кумок, Ю. С. Маслєнченкова, Г. С. Панової, Л. С. Сахарової, О. Б. Ширінської, Г. Г.Фетисова, якими визначено основні фактори, методи оцінки й аналізу фінансового стану.

Даним аспектам приділили увагу й такі вітчизняні науковці як М.Д. Алексеєнко, О. Д. Вовчак,А.М. Гересамович, О. Д. Заруба, А. М. Мороз, А.М. Парасій-Вергуненко, М. І. Савлук – при розгляді загальних питань фінансового аналізу діяльності банків та менеджменту; В. В. Вітлінський, В. П. Пантелєєв та С. П. Халява, Н. М. Шелудько – при дослідженні теоретичних аспектів та проблем регулювання фінансової стійкості банків; Л. А. Клюско, С. А. Святко, Є. В. Склеповий, Л. Ю. Петриченко, Р.І. Тиркало, Р.

І. Шіллер, З.І. Щибиволок – при визначенні складових стійкості, розгляді питань аналізу та оцінки фінансового стану банку; В. М. Кочетков – при обґрунтуванні методологічних та організаційних засад управління фінансовою стійкістю банків [1,4].

Незважаючи на повноту та комплексність дослідження, багато провідних зарубіжних вчених приділяли увагу оцінці та аналізу фінансового стану саме підприємств, при цьому обмежуючи свої дослідження у галузі оцінки фінансового стану банків.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів оцінки фінансового стану банків.

Викладення основного матеріалу. Аналіз фінансового стану банку як практичний напрямок так і вид управлінської діяльності передує прийняттю рішень з фінансових питань, а потім узагальнює і оцінює результати рішень на основі підсумкової інформації.

Метою оцінки фінансового стану банку є пошук резервів підвищення рентабельності діяльності і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи банку і виконання ним зобов'язань перед контрагентами.

Поняття «фінансового стану банку» в підручниках різних авторів, трактується по різному. Так, Сало І.В., Криклій О.А. вважають, що аналіз фінансового стану – це процес дослідження основних результатів фінансової діяльності банку з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку [5, с. 22]. В сучасному банку аналіз фінансового стану є елемент управління та його основа. Аналіз фінансового стану має декілька видів:

- горизонтальний аналіз (базується на вивченні окремих фінансових показників у часі);
- вертикальний (структурний) аналіз передбачає визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) передбачає розрахунок відношень між окремими абсолютними показниками фінансової діяльності, визначення взаємозв'язків показників;
- порівняльний аналіз ґрунтується на зіставленні значень окремих груп аналогічних показників між собою;
- інтегральний аналіз передбачає визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник.

Герасимович А.М., М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко зазначають, що фінансовий стан банку характеризується такими показниками, як доходи, витрати, прибуток (збиток) – різниця між доходами і витратами, чистий прибуток – після сплати податку [1]. З метою виявлення резервів зростання прибутковості банківської діяльності як джерела формування банківського капіталу, що забезпечує стабільність фінансового стану банку, здійснюється комплексний аналіз його доходів і витрат. Завданням такого аналізу є:

- визначення постатейної структури доходів і витрат та їх динаміки;
- оцінка виконання фінансового плану або бізнес-плану за показниками доходів і витрат;
- виявлення факторів та визначення ступеня їх впливу на зміну доходів і витрат;
- коефіцієнтний аналіз доходів і витрат;
- аналіз і оцінка рівня дохідності банку та розроблення заходів щодо використання резервів підвищення прибутковості банківської діяльності;
- аналіз та оцінка співвідношення активів, пасивів, доходів і витрат з метою прогнозування фінансового стану комерційного банку.

Бутинець Ф.Ф. вважає, що кожен банк повинен використовувати самостійно розроблені методики. Але повинен оцінювати фінансовий стан виходячи із:

- оцінки фінансової стійкості;
- оцінки ділової активності;
- оцінки ліквідності;
- оцінки ефективності управління [1, С. 286 - 322].

Оціночні показники представляють собою коефіцієнти, розраховані на основі даних Балансу комерційного банку та Звіту про прибутки та збитки. Національний банк України рекомендує при проведенні узагальнюючої оцінки фінансового стану банку використовувати загальновідому систему «CAMEL».

Тому сьогодні актуальним є розроблення методів оцінки, зіставлення та відбору даних, що характеризують результативність діяльності банку, отриманих із різних джерел. Для інформаційного забезпечення аналізу доходів і витрат можна використовувати всі види директивної, нормативної, облікової, фінансової, статистичної, довідкової та методичної інформації. Але базовою інформацією для фінансового аналізу є дані звіту про фінансові результати, який відображає величину дохідних і витратних статей, згрупованих за їх характером та основними напрямами; балансу (з примітками), який розкриває наявність та напрями розміщення фінансових ресурсів банку на фіксований момент часу; фінансового плану, або бізнес-плану, комерційного банку щодо очікуваних доходів і витрат періоду, який аналізується.

Відповідно до законів України «Про Національний банк України» (1999) та «Про банки та банківську діяльність» (2000) фінансова звітність банків складається на підставі Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої Постановою НБУ від 28 серпня 2001 р. № 368 (зі змінами та доповненнями) та Інструкції про складання річного фінансового звіту банків України, затвердженої Постановою НБУ від 26 грудня 2001 р. № 545 (зі змінами та доповненнями). До складу банківської звітності належать: балансовий звіт, звіт про фінансові результати, а також ряд додатків до цих звітів, у яких наведена інформація про структуру активів, зобов'язань та власних коштів банку, ризики, якість кредитного портфеля, а також про інші показники, які є дуже важливими для характеристики фінансового стану банку. Наявність таких додатків дає змогу відобразити звітність українських банків на рівні міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності. Завдяки цьому фінансова звітність задовольняє вимоги користувачів інформації поза банком (акціонерів, клієнтів та партнерів банку, НБУ, фінансових органів тощо). Взаємозв'язок між балансом та звітом про фінансові результати проявляється в тому, що активи балансу генерують основну частину операційних доходів, а пасиви – операційних витрат, на аналізі яких ґрунтується оцінювання ефективності банківської діяльності. Для більш детального аналізу фінансових результатів діяльності банку (у тому числі доходів і витрат) як інформаційне джерело можуть бути використані дані звіту про рух грошових коштів та звіту про власний капітал банку, а також дані аналітичного і синтетичного обліку.

Згідно з вимогами нормативних актів НБУ призначенням фінансової звітності банків є створення бази даних, яка дасть змогу реально оцінити показники ліквідності, платоспроможності та дохідності банків і на цій основі визначити їх фінансовий стан – як комплексне поняття, що відображає різні напрями банківської діяльності.

Статті звіту про фінансові результати містять інформацію за такими напрямами:

- процентні доходи і витрати включають доходи за кредитами чи депозитами, за цінними паперами на продаж і за борговими цінними паперами та іншими процентними фінансовими інструментами або витрати, пов'язані з ними;
- комісійні доходи і витрати включають доходи від операцій, пов'язаних із веденням рахунків та касовим обслуговуванням, з іноземною валютою та банківськими

металами, від інших наданих або отриманих послуг, або витрати, що стосуються зазначених операцій;

- дивідендний дохід від цінних паперів, які обліковуються в третьому класі Плану рахунків бухгалтерського обліку (цінні папери на продаж та інвестиційні цінні папери – аналітичний рахунок балансовий 6300);
- чистий торговельний дохід включає результат від торгівлі іноземною валютою та цінними паперами, враховуючи резерви під знецінення цінних паперів на продаж;
- загальноадміністративні витрати містять витрати на утримання та експлуатацію основних засобів, нематеріальних активів, амортизацію, збиток від продажу основних засобів, операційний лізинг, витрати на охорону, сплату обов'язкових платежів (крім податку на прибуток) та ін.;
- витрати на персонал містять заробітну плату, витрати на соціальне забезпечення, обов'язкові нарахування премії, винагороди тощо; окремою статтею відображається середня кількість працівників банку протягом року;
- витрати на безнадійні та сумнівні борги включають відрахування до резервів на покриття ризикованих активів (за кредитами, цінними паперами, дебіторську заборгованість тощо);
- непередбачені доходи і витрати включають доходи або витрати, які виникли у зв'язку з подіями чи операціями, що відрізняються від звичайної діяльності банку і не є регулярними, включаючи прибутковий податок на них.

Найважливішим принципом міжнародних стандартів обліку та звітності є принцип відкритості (транспарентності). Відповідно до нормативних актів Національний банк України встановив порядок публікацій комерційними банками у засобах масової інформації звітності про свою діяльність та надання її до НБУ. Передбачається послідовне розширення складу даних, що оприлюднюються банками, та підвищення їх достовірності.

Для отримання більш ґрунтовної оцінки фінансового стану банку рекомендовано проаналізувати не тільки баланс та матеріали звітності самого банку, а й провести дослідження кон'юнктури ринку, оцінити конкурентів, здійснити аналіз фінансового стану позичальників та ін. Крім того, можливості фінансового аналізу ширші, коли вони базуються на побудові різного виду економіко-статистичних та математичних моделей зв'язку, а також узагальнюючих характеристик структури та динаміки. Що стосується кожного розділу балансу та звіту про фінансові результати, то мають бути розраховані:

- відносні величини, які характеризують частку окремих статей у загальному обсязі групи напрямів, що аналізується;
- показники динаміки (абсолютний приріст, темпи зростання, темпи приросту);
- показники, які характеризують вплив зміни суми коштів за кожним напрямом на загальну зміну обсягу групи напрямів, що аналізуються; як зведену характеристику інтенсивності змін можна використовувати інтегральні показники структурних зрушень, зокрема квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень та індекс відмінності.

Доцільно використовувати для аналізу доходів і витрат такі відносні показники:

- коефіцієнти розподілу, що визначають, яку частину від групи абсолютних показників становить той чи інший абсолютний показник фінансового стану;
- коефіцієнти кореляції, які визначають відношення між різними по суті абсолютними показниками фінансового стану або їх лінійними комбінаціями, що мають різну економічну значимість.

Сукупність таких прийомів аналізу дає змогу здійснити кількісне та якісне оцінювання доходів і витрат банку.

Висновки. Отже, слід зауважити, що банки є важливою ланкою економічних відносин у суспільстві. Їм необхідно постійно аналізувати свій фінансовий стан, та у разі необхідності проводити заходи щодо його поліпшення. Значення аналізу доходів і витрат комерційного банку полягає в ефективному управлінні його дохідністю, тобто у виявленні резервів зростання прибутковості банківської діяльності та формуванні пропозицій щодо використання виявлених резервів

Список літератури

1. Бутинець Ф.Ф. Аналіз діяльності комерційного банку [навч.посіб.] / Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 384с.
2. Герасимович М. Аналіз банківської діяльності: [підручник] / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 599с.
3. Ільченко С.О. Математична модель фінансового стану на основі системи балансових рівнянь / С.О. Ільченко // Економіст. – 2006. – № 1. – С. 38–41.
4. Ковбасюк М. Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків та підприємств: [навч. посіб.] /М.Р. Ковбасюк. – К.: «Скарби», 2001. – 336с.
5. Кочетков В.М. Основи аналізу банківської діяльності: [навч. посіб.]./ В.М. Кочетков. – К.: Вид-во Європейського універ, 2007. – 116с.
6. Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку: [навч. посіб.] / І.В.Сало, О.А. Криклій. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 314с.
7. Щибиволок З. Аналіз банківської діяльності [навч. посібник]. – К.: Знання, 2006. – 311с.

Одержано 16.04.13

І.М. Ковпак, ст. гр. ФК-12М, В.П. Кравченко, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Аналіз забезпечення фінансової стійкості банків України

Проаналізовано сучасний стан фінансової стійкості банків України. Запропоновано заходи для покращення фінансової стійкості банків.
банківська система, фінансова криза,власний капітал, фінансова стійкість комерційних банків

В сучасних умовах господарювання, особливо за умов фінансової кризи та соціально-політичної нестабільності, перед банками стоїть складна задача забезпечення сталого та ефективного функціонування. Проте, не лише вплив факторів зовнішнього середовища негативно впливає на діяльність банків, а й відсутність ефективного механізму управління фінансовою безпекою та забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості банків, які б могли протистояти постійним змінам в умовах господарювання .

В даний час є немало публікацій, присвячених теорії і практиці забезпеченню стійкості комерційних банків, проводяться дискусії і семінари за участю ділових кіл і представників владних структур, вносяться різні практичні рекомендації по питаннях реформування банківської системи України.

Проблеми стійкості знайшли відображення в працях сучасних фахівців банківської справи і представників вітчизняної науки таких як: Барановський О.І Дзюблюк О.В., Кочетков В.М., Кривенко Л.В., Михайлюк Р.В., Онищенко С.К., Шелудько Н.В. та інших.

Проте, у сфері вивчення стійкості комерційних банків залишається немало невирішених проблем як теоретичного, так і прикладного характеру. Сучасний стан українських комерційних банків постійно вимагає розробки нових підходів до забезпечення їх фінансової стійкості і визначення основних напрямів розвитку банківської системи України.

Метою статті є дослідження проблеми ефективного забезпечення фінансової стійкості банківських установ України в умовах економічної кризи.

В сучасних умовах, забезпечення фінансової стійкості комерційних банків базується на наступних принципах:

1) фінансова стійкість комерційного банку означає зростання основних позитивних параметрів його діяльності (капіталу, активів, ліквідності, платоспроможності, рентабельності і т.д.) та зниження негативних параметрів (ризиковості, неякісних та неробочих активів, незбалансованості кредитного та депозитного портфелів тощо), при чому, цей процес має бути безперервним і динамічним та передбачає постійне регулювання з боку керівництва банку з врахування реалій стану економіки;

2) фінансова стійкість комерційного банку залежить від внутрішніх й зовнішніх факторів і досягається лише за умов своєчасної та об'єктивної оцінки ступеня їх впливу на діяльність банківської установи з метою уникнення прийняття неправильних, неадекватних реальній ситуації управлінських рішень й запобігання погіршення фінансового стану банку;

3) забезпечення фінансової стійкості комерційних банків, подальше функціонування банківського сектору, перехід від екстенсивної до інтенсивної фази його розвитку неможливе без активізації зв'язків банківського і виробничого секторів економіки.

Під час світової фінансової кризи та в посткризовий період основні принципи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків в Україні були порушені, що пов'язано з ефектом дії ряду негативних чинників, які нагромаджувалися впродовж тривалого часу і вплив яких посилився в період загострення кризових явищ на світових фінансових ринках. Серед цих чинників слід виділити такі:

а) порівняно низький рівень капіталізації банків, що не забезпечує належним чином їхню фінансову стійкість;

б) високий рівень залежності ресурсної бази від зовнішніх запозичень, що також є істотним фактором загрози фінансової стійкості банків з огляду на обмеження зовнішнього фінансування їх діяльності та ускладнення умов доступу на міжнародні ринки позичкових капіталів;

в) низька якість банківських активів, що визначається зростанням обсягів проблемної заборгованості у структурі кредитного портфеля;

г) значна частка іноземного капіталу у структурі капіталу банківської системи України.

Тому, за таких умов виникла необхідність реформування банківської системи України та покращення фінансової стійкості банків, що в найближчій перспективі буде пов'язано з виконанням низки завдань:

- зміцнення стійкості банківської системи, що унеможливлює виникнення системних банківських криз;
- посилення взаємодії комерційних банків з реальним сектором економіки;

- підвищення рівня капіталізації більшості комерційних банків; підвищення якості реалізації банківським сектором функцій по акумуляції заощаджень населення і підприємств і їх трансформації в кредити і інвестиції;
- відновлення і зміцнення довіри до російської банківської системи з боку інвесторів, у тому числі іноземних, і вкладників, в першу чергу, населення;
- запобігання використанню банківської системи для цілей недобросовісної комерційної політики.

Для визначення сучасної фінансової стійкості та порівняння показників діяльності нами розглянуто та проаналізовано фінансова стійкість банківської системи України за період 2008 - 2012 рр. (рис.1.).

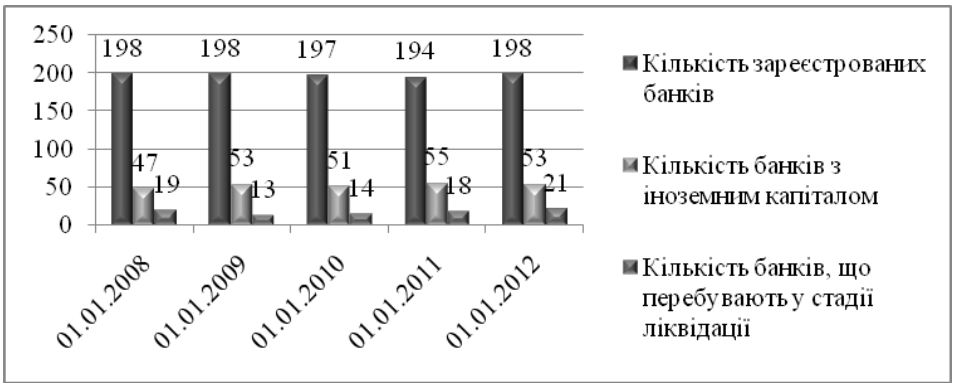

Рисунок 1 - Динаміка кількості банків України за 2008-2012рр.

Як видно з рис.1. на початок 2012 р. в Україні кількість зареєстрованих банків становить 198. З них 21 перебувають у стадії ліквідації, так як зазнали впливу фінансової кризи.

В країні діють 53 банки з іноземним капіталом. У цілому частка іноземного капіталу зростає, що свідчить про підвищення залежності банківської системи України від іноземних інвесторів

На сьогодні банківська система України продовжує демонструвати від'ємний фінансовий результат та низьку фінансову стійкість. Починаючи з 2009 р. деякі з банків України так і не зуміли вийти на рентабельну діяльність (табл.1). Головним «баластом», який стримує українську банківську систему на шляху до прибутковості, виступають проблемні банки.

Таблиця 1 - Найбільш збиткові банки України за підсумками 2011 р.

Назва банку	Чистий збиток на 1.10.2011 р., млн. грн.	Чистий збиток на 1.01.2012 р., млн. грн.
Укргазбанк	- 3 599,471	- 3 613,984
УкрСиббанк	- 1 394,631	- 3 717,329
Родовід Банк	- 1 073,686	- 1 399,093
Кредитпромбанк	- 728, 416	- 683, 808
Форум	- 429,722	- 777, 209
VAB Банк	- 301,872	- 497, 361
Universal Bank	- 319, 298	- 418, 667
Інпромбанк	- 313,171	- 406, 742

Найбільш збитковим у 2011 р. був Укргазбанк (-3 599, 471 млн. грн.), а на початок 2012 р. - УкрСиббанк (3 717, 329 млн. грн.). За підсумками 2011 року сукупні збитки українських банків склали 4843 млн. грн.

Найбільш прибутковим (табл.2) на 01.01.2012 р. є Приватбанк (1 425, 816 млн грн.). Друге та третє місця належать ОТП Банк та Ощадбанк.

Таблиця 2 - Найприбутковіші банки України за підсумками 2011 р.

Назва банку	Чистий прибуток на 1.10.2011р., млн. грн.	Чистий прибуток на 1.01.2012 р., млн. грн.
ПриватБанк	979,718	1 425,816
ОТП Банк	444,903	581,760
Ощадбанк	384,937	530,991
Дельта банк	518,909	469,338
Сітібанк (Україна)	270,207	409,216
Сбєрбанк Росії (Україна)	146,280	257,081

Важливим фактором забезпечення стійкого функціонування банківської системи є підвищення капіталізації банків, оскільки саме достатній обсяг статутного капіталу забезпечує економічну самостійність та стабільну діяльність банку. Слід зауважити, що 15 лютого 2011 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності банків», який передбачає збільшення статутного капіталу банків до 120 млн. грн. Нові правила набули чинності з 1 січня 2012 р. Також цим документом підвищуються вимоги до мінімального розміру статутних фондів уже діючих банків - до 120 млн. грн. Фінансові установи мають 5 років на приведення статутних капіталів до цього рівня. Даний крок покликаний забезпечити більшу фінансову стійкість і надійність банків для вкладників.

Однак, експерти відзначають, що вимога про підвищення рівня статутного капіталу не відповідає сучасним загальносвітовим тенденціям та міжнародним банківським нормам й призведе до дискримінації малих та середніх банків. Так, згідно з Директивою Євросоюзу 2006/48/ЄС мінімальний рівень статутного капіталу для створюваних банків становить 5 млн. євро. Станом на 01.03.2013 р. статутний капітал Ощадбанку склав 1793,741 млн. євро.

Загалом за результатами першого півріччя 2012 року продовжилось зростання розміру власного капіталу банківської системи України за рахунок збільшення статутного капіталу окремими банками. Сукупний обсяг власного капіталу банків залишається меншим за статутний капітал, що пояснюється значною збитковістю банків за підсумками 2009 - 2011 рр. Власний капітал банківської системи України за півріччя зріс на 6,6 млрд. грн. і за станом на 01.07.2012 року становив 162,0 млрд. грн. Слід зазначити, що збільшення обсягу статутного капіталу банків з початку 2012 року склало 7,6 млрд. грн. (4,42%) (рис. 2).

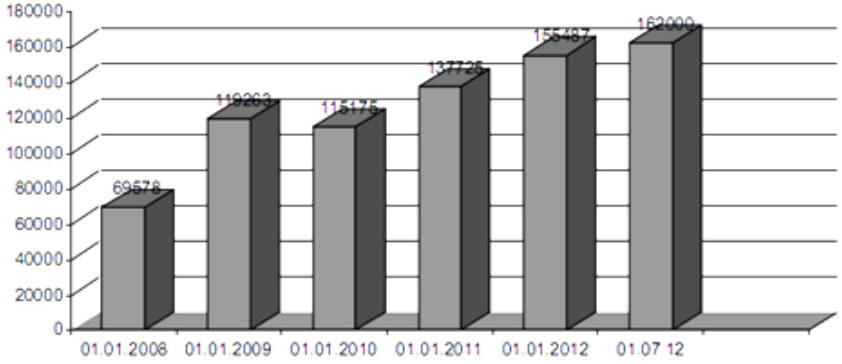

Рисунок 2 - Динаміка власного капіталу банків України за 2008-2012 рр. (млн. грн.)

Підсумовуючи, слід зазначити, що на сьогодні фінансова стійкість банків України має ряд проблем, серед яких:

- недовіра населення до банківської системи;
- велика частка проблемних кредитів у кредитному портфелі комерційних банків, що зумовлює: низьку ліквідність банків; існування багатьох збиткових банків із "негативним" кредитним портфелем; банків, які перебувають у стані фінансового оздоровлення або у стані ліквідації;
- низький рівень конкурентоспроможності банківського сектору.

Таким чином для покращення фінансової стійкості як державних, так і комерційних банків слід вжити наступні заходи:

- розробка ефективної стратегічної програми розвитку банку;
- підвищення ефективності управління витратами з урахуванням цілей стратегічної програми розвитку;
- оптимізація структури банківських продуктів з урахуванням поточних і довготривалих цілей банку;
- залучення додаткового капіталу;
- розробка більш розширених методичних рекомендацій щодо фінансової стійкості банків
- реорганізація шляхом злиття, приєднання, виділення, перетворення або реструктуризації.

Також для відновлення довіри необхідно вжити такі заходи:

- стабілізувати політичну ситуацію в країні;
- стабілізувати курс гривні, що буде сприяти відновленню довіри населення до національної грошової одиниці України тощо.

Отже, в умовах сьогодення забезпечення стабільного функціонування банківської системи в цілому та окремих банків, зокрема, є вкрай необхідним. Одним із дієвих заходів щодо досягнення стабілізації вітчизняної банківської системи є забезпечення фінансової стійкості кожної банківської установи. Без її досягнення не можливий як вихід комерційних банків із кризового стану, так і їх подальший динамічний розвиток.

Список літератури

1. Вовк, В. Я. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризи [Текст] / В. Я. Вовк, Ю. В. Дмитрик // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2011. - № 2. - С. 43.
2. Дзяблюк О. В. Напрями зміцнення фінансової стійкості комерційних банків в умовах ринкової трансформації [текст] / О. В. Дзяблюк // Вісник економічної науки України. – 2008. - № 1. – С. 26.
3. Довгань Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи [текст] / Ж. Довгань // Вісник НБУ. – 2009. - № 4. – С. 20-26
4. Офіційний сайт Національного банку України//[Електронний ресурс].- Режим доступ: www.bank.gov.ua

Одержано 16.04.13

УДК 336.22

В.В. Шалімов, ***доц., канд. екон. наук,*** **А.О. Могилей, студ. гр. ФК 09-1**
Кіровоградський національний технічний університет

Формування та реалізація бюджетної політики в Україні

У статті досліджено роль бюджетної політики як важливої складової системи державного регулювання. Здійснено аналіз пріоритетних напрямків формування та реалізації бюджетної політики як інструменту державного регулювання соціально-економічного розвитку. Запропоновано основні заходи розбудови ефективної бюджетної політики України.
державна політика, бюджетна політика, бюджет, соціально-економічний розвиток

В умовах розвитку ринкової економіки бюджетна політика виступає одним із головних інструментів регулювання економічних процесів [3]. Вона постійно перебуває у центрі уваги суспільства, оскільки саме у бюджетній політиці найбільш яскраво проявляються та найбільш жорстко конфліктують інтереси різних суспільних груп.

Без ефективної бюджетної політики неможливо подолати наслідки фінансової кризи, забезпечити реалізацію програм довгострокового розвитку країни, зростання добробуту населення, покращення діяльності суб'єктів господарювання.

Вивченням питань сутності, особливостей реалізації та оцінки ефективності бюджетної політики займалося багато вітчизняних учених, зокрема І.О. Лютий, Л.В. Лисяк, О.Д. Гордей, З.В. Бойко, С.М. Юрій, Ц.П. Огонь, Є.В. Макаренко, В.Ф. Піхоцький та інші.

Метою статті є аналіз пріоритетних напрямків формування та реалізації бюджетної політики як інструменту державного регулювання соціально-економічного розвитку та розроблення основних заходів розбудови ефективної бюджетної політики України.

Протягом останніх років бюджетна політика України зазнала істотних змін під впливом політичних та організаційних чинників, при цьому її розвиток не завжди супроводжувався стабільністю й послідовністю.

Починаючи з кінця 2010 року уряд України почав проводити жорстку бюджетно-податкову політику, що була спрямована перш за все на консолідацію видатків та подолання дисбалансів в системі державних фінансів. З перших кроків реформ було досягнуто значних позитивних зрушень. Так, до державного бюджету України було мобілізовано 314,6 млрд. грн., що на 74 млрд. грн. (30,7 %) більше, ніж за аналогічний період 2010 р.

Загалом, видатки Державного бюджету України в 2011 р. становили 333,4 млрд. грн., що лише на 9,8 % (29,8 млрд грн) більше, ніж у попередньому році. Завдяки виваженій бюджетній політиці дефіцит держбюджету у 2011 р. склав 23,6 млрд. грн. і становить менше 2 % ВВП [3, с. 361].

Таким чином, завдяки жорсткій бюджетно-податковій політиці Україна ввійшла у 2012 р. без суттєвих загроз для стабільності державних фінансів. Це дозволило розпочати політику фіскальної та бюджетної підтримки економіки при збереженні курсу на подолання дисбалансів державного бюджету та зниження рівня державного боргу.

У 2012 р. основними завданнями бюджетно-податкової політики були визначені:

по-перше, оздоровлення системи державних фінансів та по-друге, стимулювання економічної активності. Уряд отримав можливість здійснення стимулюючої політики, спрямованої на пожвавлення ділової активності та інвестицій. Така політика включатиме і фіскальну підтримку корпоративного сектору через надання широкого переліку податкових стимулів, і бюджетні заходи, а саме видатки державного бюджету на інвестиційні цілі.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку бюджетної політики та економіки на 2013-2015 рр. України загалом є її спрямованість на науково-технічний та інноваційний розвиток.

За даними Державного комітету статистики України [7], протягом 2009–2011 рр. загальна сума витрат на фінансування наукових і науково-технічних робіт в Україні зростає (табл.1).

Таблиця 1 – Джерела фінансування інноваційної діяльності

Роки	Загальна сума витрат млн. грн.	У тому числі за рахунок коштів:			
		державного бюджету	власних	іноземних інвесторів	інші джерела
2009	7949,9	127,0	5169,4	1512,9	1140,6
2010	8045,5	87,0	4775,2	2411,4	771,9
2011	14333,9	149,2	7585,6	56,9	6542,2

Як видно з таблиці 2 за останні роки у структурі джерел інвестиційної діяльності ключовим є власні кошти підприємств та організацій, частка яких у загальній структурі впродовж останніх років стабільно складає близько 50-65 %. Аналізуючи сучасний стан інноваційних процесів в Україні, можна констатувати: головним джерелом фінансування інновацій в Україні протягом останніх років залишаються власні кошти підприємств, на частку яких приходиться 53% загального обсягу витрат на інновації.

На наш погляд, враховуючи сучасний фінансовий стан держави, механізм фінансування інноваційної діяльності повинен будуватися на двобічній участь держави та міста як гаранта або страхувальника. Відповідно, потрібно задіяти гарантійний або компенсаційний фонд. У межах цієї статті пропонується сформувати такі фонди на державному та місцевому рівнях. Дворівнева система фінансування такого типу має стати більш ефективною за рахунок диференційованого підходу до інноваційних проектів, передбачених державною та місцевою програмами інноваційного розвитку.

Пропонуємо на рівні держави у кожному регіоні України відкрити Відділення державної інноваційної фінансово-кредитної установи (ДІФКУ). Дане відділення займалося б відбором на конкурсній основі найуспішніших інноваційних проектів та за рахунок коштів Державного бюджету України надавало б суб'єктам інноваційної діяльності для реалізації ними інноваційних проектів фінансову підтримку.

Тобто пряма фінансова підтримка інноваційних процесів має базуватися на таких напрямках:

– безпосереднє фінансування утворення нових галузей, наукоємних виробництв за рахунок коштів Державного бюджету, зокрема на державних підприємствах;

– ініціювання створення та фінансування науково-дослідницьких програм, наукових центрів шляхом конкурсного відбору;

– надання безпроцентних чи пільгових позик та грантів;

– компенсація банківського процента цілком чи його частини, в разі спрямування позики на фінансування інвестицій у технологічні інноваційні зміни;

– державне замовлення на інноваційні продукти;

– дотації за рахунок Державного бюджету для визначених галузей, виробництв чи технологій.

Отже, враховуючи наявність значних ризиків сповільнення економічної динаміки, які можуть перейти в активну фазу, формуючи стратегію бюджетно-податкової політики на 2014 р., слід розробити превентивний пакет заходів, впровадження яких дозволить стримати розростання дисбалансів в системі державних фінансів України. Таким чином, у процесі розробки та підготовки Державного бюджету України на 2014 р. необхідно забезпечити ефективну реалізацію поточних завдань бюджетної політики при збережені високої динаміки реформ.

Виходячи з актуальних викликів, що стоять перед економікою України, в середньостроковій перспективі пріоритетними завданнями у бюджетній сфері мають стати такі:

- продовження реформ в системі державних фінансів;
- підвищення ефективності бюджетної політики та перегляд її окремих пріоритетів;
- впровадження стимулюючих заходів, спрямованих на пожвавлення економічної діяльності [2].

Список літератури

1. Звіт про виконання Державного та місцевих бюджетів України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Комітету Верховної Ради України з питань бюджету. - Режим доступу : http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet /соп1:го1/икМосса1а1о§.
2. Азаров, М.Я. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально- економічного розвитку України: [Текст] / / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, В.М Геєць // Пріоритети бюджетної політики та економічне зростання в Україні. - 2012. -Т.1. - 542с.
3. Лимак, О. Концептуальні засади бюджетної політики у сфері державних видатків[Текст] / О. Лимак // Формування ринкової економіки в Україні. - 2012. - Вип.19. - С. 358 - 364.
4. Чугунов, І.Я. Бюджетна система в інституційному середовищі суспільства [Текст] /І. Я. Чугунов, Л. Лисяк // Фінанси Україні. - 2011. - №11. С. 3 - 11.
5. Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік [Електронний ресурс] : Постанова Верховної Ради України від 13.05.2011 № 3358-VI. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-binJlaws/main.cgi?nreg=3358-17. - Законодавство України.
6. Льовочкін С.В. Макрофінансова стабілізація в Україні у контексті економічного зростання [Електронний ресурс] : монографія / С.В. Льовочкін. - Режим доступу: http://www.dlib.com.ua/makrofinansova-stabilizatsia-v-ukrayini-u- kontekst-ekonomichnoho-zrostannja.html44.
7. Держкомстат України // www.ukrstat.gov.ua.
8. Структурні та інноваційні пріоритети залучення прямих іноземних інвестицій у контексті здійснення регуляторних реформ в Україні // Гайдуцький І.П. // Актуальні проблеми економіки. - 2011. - №4. - с.47-62.

Одержано 17.04.13

УДК 336.221.4

О.В.Бабаєва, магістр гр. ФК-12-МБ•
Кіровоградський національний технічний університет

Шляхи вдосконалення дохідної бази місцевих бюджетів

Розкрито суть проблеми наповнення дохідної бази до місцевих бюджетів. Встановлено ряд проблем, що перешкоджають зміцненню фінансової основи місцевого самоврядування та підвищенню рівня самодостатності місцевих бюджетів. Надано рекомендації щодо вдосконалення податкового законодавства в частині справляння окремих видів місцевих податків і зборів, що сприятиме збільшенню податкових надходжень.

місцеві бюджети, місцеві податки та збори, податкові надходження, платники податків і зборів, база оподаткування

Постановка проблеми. Дослідити основні напрямки формування місцевих бюджетів і визначення збільшення надходжень до бюджету..

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню вдосконалення механізму поповнення дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах фінансової кризи приділяється значна увага. Дану проблему висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних економістів та науковців: Ш Бланкарта, О. Василика, М. Кульчицького, Т. Грицюка, Ц. Огнята, Н. Здерка та ін. Резервам збільшення дохідної частини місцевих бюджетів присвячено праці В. Прохорової, А. Серженка та ін. Деякі економісти у своїх наукових роботах досліджують не нову для України, але дуже актуальну в останній час, проблему прозорості бюджету, аналізують методи залучення громадськості до бюджетного процесу, підвищення інформатизації та публічності даного питання.

Виклад основного матеріалу. Місцеві бюджети - це фонди грошових коштів, призначені для реалізації завдань і функцій, покладених на органи самоврядування. За рахунок фондів грошових коштів місцевих бюджетів - складової бюджетної системи держави і фінансової бази діяльності органів самоврядування - забезпечується фінансування заходів економічного і соціального розвитку на відповідній території. Згідно зі ст. 43 Конституції України місцеві органи самоврядування здійснюють управління майном, що є у комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і здійснюють контроль за їх виконанням; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і здійснюють контроль за їх виконанням; встановлюють місцеві податки та збори відповідно до закону; утворюють, реорганізовують та ліквідують комунальні підприємства, організації, установи [1].

У процесі виконання своїх завдань і функцій між місцевими бюджетами, з одного боку, та юридичними і фізичними особами, що функціонують на даній території, з іншого, складаються економічні відносини щодо мобілізації і витрачання грошових коштів цих бюджетів. Крім того, між місцевими бюджетами різних рівнів і

Науковий керівник: доц., к.е.н. Загреба І.Л.

між ними і державним бюджетом виникають економічні відносини, зумовлені перерозподілом фінансових ресурсів. Останнє пов´язане з необхідністю забезпечення ефективного функціонування кожного бюджету [2].

Відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, і питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства регулюються Бюджетним кодексом України.

Місцевий бюджет містить надходження і витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати становлять єдиний баланс відповідного бюджету. Місцевий бюджет складається із загального фонду та спеціального фонду. Відповідно до ч. 6 ст. 13 Бюджетного кодексу України підставою для рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим або відповідної місцевої ради про створення спеціального фонду у складі місцевого бюджету може бути виключно Бюджетний кодекс та Закон про Державний бюджет України [4].

Як загальний, так і спеціальний фонди місцевих бюджетів складаються з надходжень і видатків. Надходженнями до бюджету визнаються доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу або пред'явлення цінних паперів. Перелік доходів за видами місцевих бюджетів закріплено в статтях 64 - 69 Бюджетного кодексу України.

Протягом останніх років особливо актуальною стала проблема нестачі фінансових ресурсів органів місцевої влади та нестабільність джерел їхньої дохідної частини. Виявлення резервів зростання дохідної частини місцевих бюджетів особливо набирає актуальності в умовах фінансової кризи.

Позитивний результат очікується багатьма вітчизняними науковцями і політиками щодо збільшення поповнення місцевих бюджетів від надходження плати за паркування автомобілів. Так склалося, що діяльність, пов’язана з паркуванням транспортних засобів, сьогодні набула широкого розповсюдження. При цьому плата за місця паркування транспортних засобів є одним з найбільш важливих джерел наповнення місцевих бюджетів у країнах з усталеними традиціями місцевого самоврядування. В місті Кіровограді за 2012 рік надходження збору за місця для паркування транспортних засобів склав 28,1% від загального обсягу місцевих податків і зборів. Поліпшення механізму його справляння в Податковому кодексі України разом з рядом чинників - збільшення кількості транспортних засобів, розширення мережі платних зон паркування та покращення якості наданих сервісних послуг - сприятимуть зростанню темпів надходження даного збору[6].

З метою виявлення невикористаних земель, земельних ділянок, що пустують і не передані в оренду, необхідно зробити повну інвентаризацію земельних ділянок на територіях місцевих громад, якщо необхідно, укласти угоди з орендарями та забезпечити повне надходження плат до місцевих бюджетів. Також потрібно регулярно здійснювати індексацію грошової оцінки земель. Брак наповнення дохідної частини місцевих бюджетів земельним податком зумовлений заниженою грошовою оцінкою вартості земель та ведення недосконалого їх обліку.

Для підвищення ефективності поповнення дохідної частини місцевих бюджетів необхідно також запровадити в дію зміну принципів планування та виконання доходів місцевих бюджетів.

Для забезпечення збільшення доходів бюджету від податку з доходів фізичних осіб потрібно збільшити рівень заробітної плати, ліквідувати заборгованості із

заробітної плати, зменшити або ліквідувати тонізацію доходів, що потребує дій від центральних органів виконавчої влади.

Висновки: для вдосконалення механізму поповнення дохідної частини місцевих бюджетів України, особливо в кризовий період економіки, є необхідність вдосконалення законодавства щодо планування і виконання доходів місцевих бюджетів та компетентність кадрів, що займаються плануванням і виконанням доходів місцевих бюджетів.

Основними напрямами збільшення дохідної частини місцевих бюджетів є проведення індексації грошової вартості земельних ділянок, збільшення розміру заробітної плати, ліквідація заборгованості по заробітній платі та ліквідація тінізації доходів.

Список літератури

1. Конституція України, 1996, № 30, ст. 141 з доповненнями та змінами.
2. Бюджетний кодекс України - редакція від 05.02.2012 р. Електронний ресурс [Режим доступу] // http://zakon3.rada.gov.ua.
3. Податковий кодекс України - редакція від 02.12.2010 р. Електронний ресурс [Режим доступу] // http://zakon2.rada.gov.ua.
4. Теліпко В. Е., Овчаренко А. С., Панасюк С. А Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України; За заг. ред. М. Я. Азарова. - К. : Центр навчальної літератури, 2011 р. - 480 с.
5. Борох Н. М. "Шляхи вдосконалення механізму поповнення дохідної частини місцевих бюджетів в кризовий період економіки". Журнал. Бізнес інформ №6 2012 р.
6. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. / Кол. авторів [заг. редакція М. Я Азарова]. - К.: Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. - 2389 с.

Одержано 19.04.13

УДК 336.221.4

О.В.Бабаєва, магістр гр. ФК-12-МБ•
Кіровоградський національний технічний університет

Ефективність програмно - цільового бюджетування в органах місцевого самоврядування

Розкрито суть бюджетної програми як основної складової бюджету, сформованого за програмно-цільовим методом. Проаналізовано ефективність використання бюджетних коштів, визначено позитивні сторони, а також недоліки при застосуванні цього методу. Значну увагу приділено показникам результативності виконання програм місцевих бюджетів.

бюджет, місцеві бюджети, бюджетні програми, бюджетний процес, програмно-цільовий метод формування бюджету, система оцінки ефективності

Науковий керівник: доц., к.е.н. Загреба І.Л.

Постановка проблеми Дослідити ефективність впровадження програмно-цільового методу на місцевому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики запровадження програмно-цільового методу займалися українські вчені, серед яких слід відмітити наукові роботи І.В. Запатріної, О.П.Кириленко, Л.Ф.Кондусової, М. В. Ливдар, К.З.Павлюк, Н.І. Рубан, І.Я. Чугунова, І.Є.Януль, Н.Б. Ярошевич.

Формування цілей. Реформування бюджетної системи в Україні передбачає вдосконалення практики бюджетного планування через застосування сучасних методик та прогресивних підходів, підтверджених зарубіжним досвідом. Одним із таких підходів є програмно-цільовий метод формування бюджетів, який є дієвим і ефективнішим. Його застосування створює необхідні передумови для забезпечення збалансованості бюджетів у середньо терміновій перспективі, покращання рівня надання послуг населенню органами державної влади та місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Окремі елементи програмно-цільового методу з 2002 року запроваджено на рівні державного бюджету. З 2003 року програмно-цільовий метод випробовувався на рівні місцевих бюджетів України. У новій редакції Бюджетного кодексу України, який вступив у дію з 01.01.2011 року статтею 20 передбачено застосування програмно-цільового методу на рівні державного бюджету та місцевих бюджетів (за рішенням відповідної місцевої ради).

Головною метою запровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі є встановлення безпосереднього зв’язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання. Така методика забезпечує надання інформації щодо використаних ресурсів та досягнутих результатів, таким чином надаючи можливість посадовцям на всіх рівнях зробити висновки щодо пріоритетності тієї чи іншої програми та її корисності для територіальної громади, регіону і країни у порівнянні з іншими запропонованими видами послуг в рамках обмежених фінансових ресурсів.

Більше того, прозорість діяльності органів влади залишає бажати кращого. Громадські слухання з бюджетних питань проводяться в Україні дуже рідко. Замість них, відбуваються засідання комітетів за закритими дверима, до участі в яких не заохочуються громадяни, громадські організації, громадські групи впливу чи представники засобів масових інформацій.

Формування місцевих бюджетів регулюється низкою законодавчих актів, що не рідко суперечать один одному. Недостатнє законодавче врегулювання питання розподілу доходів та видатків між різними рівнями самоврядування, призводить до дублювання зобов'язань по видатках і, як результат, нехтуються основні службові функції.

Таким чином, підвищення самостійності органів місцевого самоврядування можливе лише за умови, якщо вони готові взяти на себе виконання нових складних завдань щодо планування та управління бюджетним процесом.

Основними компонентами програмно-цільового методу є попередній розрахунок доходів та видатків, середньострокове та стратегічне планування доходів та видатків, довгострокове планування капітальних інвестицій, розгляд, оцінка, аналіз та моніторинг виконання бюджету, прозорість та участь громадськості у бюджетному процесі та стратегічне планування. Найважливіше, що отримають органи місцевого самоврядування із впровадженням програмно-цільового методу, це можливість більш продуктивного використання обмежених фінансових ресурсів та підвищення рівня відповідальності посадових осіб.

Програмно-цільовий метод вимагає від установ визначення конкретних цілей, завдань та відповідних показників виконання у середньостроковій перспективі. Він передбачає групування видатків у програми, які фінансуються окремо та відповідають

за визначені цілі та завдання, доповнює процес стратегічного планування, визначаючи вартість досягнення цілей та виконання завдань регіональної політики.

Відповідно до програмно-цільового методу проводиться фінансування яке спрямоване на досягнення результату, замість утримання мережі існуючих установ та штату працівників. Бюджетні ресурси завжди обмежені. Відтак, правильне планування бюджету повинно збалансовувати потреби у фінансуванні з обсягами наявних ресурсів.

Більше того, програмно-цільовий метод запроваджує та підтримує прозорість та звітність у бюджетному процесі шляхом прямої відповідальності окремих керівників за результати виконання програм.

Якщо ресурсів недостатньо для фінансування всіх напрямків діяльності, необхідно забезпечити лише пріоритетні, реалізація яких може бути результативною за умови обмежених коштів. Необхідно також оцінювати минулий досвід виконання програм. Якщо за програмою не надавалося жодних корисних послуг, фінансування її необхідно скоротити або припинити взагалі.

Головна увага у програмно-цільовому методі приділяється фінансуванню програм, а не установ, та моніторингу результатів програм замість контролю за сумарними витратами.

Як уже було зазначено, оцінка виконання є одним із найбільш прогресивних елементів програмно-цільового методу бюджетування, який відрізняє його від інших традиційних систем управління бюджетом. Для розробки результативної методології оцінки результативності програм бажано використовувати показники виконання бюджетних програм, а саме показники затрат, показники продукту, показники ефективності, показники якості. На підставі яких здійснюється оцінка ефективності використання бюджетних коштів передбачених на виконання бюджетної програми, для досягнення її мети та реалізації завдань. Органи місцевого самоврядування використовують оцінку виконання для підвищення якості процесу прийняття рішень, вдосконалення процедури надання послуг, ефективності використання ресурсів, розвитку процесу стратегічного планування. Ефективна система оцінки повинна відповідати наступним критеріям, бути: орієнтованою на результат - діяльність зосереджується на досягненні бажаного результату, а не на цільовому витрачанні коштів; вибірковою - концентрується на найбільш важливих показниках виконання; корисною - надає цінну інформацію особам, відповідальним за прийняття рішень; доступною - надає періодичну інформацію про результати діяльності; економічно ефективною - показники виконання є цінними та виправдовують витрати на збір даних; надійною - надає точну, перевірену інформацію за певний період часу; простою у використанні - не вимагає спеціальної підготовки спеціалістів; порівнянною - може бути контрольним показником як для структурних підрозділів усередині установи, так і для інших установ.

Із впровадженням програмно-цільового методу видатки будуть класифіковані за програмами в межах існуючих бюджетних установ. Розподіл бюджетів на загальний та спеціальний фонди, "операційний" та "капітальний" бюджети є кроком у напрямку сучасного фінансового менеджменту та підвищення прозорості. Вимоги щодо прогнозування основних видів доходів та видатків на три наступні роки забезпечують основу для середньострокового планування бюджету. Однак, є певні важливі зауваження та рекомендації щодо застосування структури доходів і видатків для органів місцевого самоврядування:

Застосування методики середньострокового планування видатків як складової програмно-цільового методу вимагає, щоб органи місцевої влади відповідально ставилися до чіткості у прогнозуванні та розрахунку майбутніх доходів та видатків, та щоб прогнози були невід'ємною частиною бюджетного процесу та коригувалися у

кожному бюджетному періоді. Дані прогнози та оцінки буде дуже важко виконати, тому що Міністерство фінансів контролює всі трансферти та прогноз доходів, в той час як майбутні потреби у видатках часто невідомі.

Відповідно до програмно-цільового методу, планування доходів і видатків здійснюється у довгостроковій перспективі та розглядається як важливий елемент стратегічного плану. Видатки тісно пов'язані зі стратегічним планом та повинні відображати поступ у напрямку до виконання середньострокових завдань.

Складання бюджетних запитів та паспортів бюджетних програм є важливим елементом програмно-цільового методу. Вони описують програмні цілі, завдання, напрямки діяльності, показники виконання, планові видатки у середньостроковій перспективі, визначають відповідальних виконавців програм. До того ж, вони містять детальне обґрунтування фінансових потреб.

Важливою складовою програмно-цільового методу є капітальні інвестиції. Щоб узгодити місцеві плани капіталовкладень із довгостроковими потребами громади, органи влади повинні розробляти багаторічні програми капітальних інвестицій, що мають співпадати зі стратегічними планами громади та місцевими бюджетами.

Загалом, у процесі впровадження програмно-цільового методу виникла низка труднощів. Найбільш важливою із них є те, що існуючий формат державних цільових програм не відповідає форматові, розробленому за програмно-цільовою методикою.

Іншою перешкодою на шляху впровадження програмно-цільового бюджетування була недостатність інформації про витрати на здійснення діяльності. Видатки структуруються за економічною класифікацією, яка не полегшує процес розробки відповідного програмного бюджету. Більше того, розподіл видатків за різними галузевими програмами - це складне завдання. Недоліком програмно-цільового бюджетування є досить докладний періодичний аналіз усіх програм, що потребує значних людських ресурсів і часто фінансових витрат. До моменту завершення аналізу та прийняття управлінських рішень може виникнути невизначеність щодо майбутнього фінансування програм.

Незважаючи на вищезгадані труднощі, запровадження програмно-цільового бюджетування є необхідним. Програмно-цільовий метод започаткував новий погляд на управління бюджетом. Такий інструмент управління дає змогу вийти за рамки традиційної системи формування бюджету за статтями витрат та організувати діяльність бюджетних установ у відповідності до потреб громади. Застосування принципів програмно-цільового методу в усіх галузях бюджетної сфери, орієнтований на кінцевий результат, сприяє удосконаленню всіх етапів бюджетного процесу.

Висновки. Програмно-цільове бюджетування - дуже вчасна для України модель, яка задовольняє всім вимогам реформування державної фінансової системи, особливо в умовах обмежених фінансових ресурсів, необхідності продуктивного розподілу бюджетних коштів та підвищення відповідальності за їх використання. Сутність програмно-цільового бюджетування полягає у розподілі ресурсів за програмами, що мають конкретні стратегічні цілі та оперативні завдання, які необхідно виконати. Основні елементи покращеного процесу формування бюджету, такі як середньострокове управління видатками, посилений та більш прозорий моніторинг та контроль за виконанням бюджету, а також раціональна структура програм і розподілу ресурсів прямо впливають на можливість органів місцевого самоврядування задовольняти потреби населення. Це також сприяє запровадженню нових моделей залучення громадськості для підвищення авторитету місцевої влади. Україна може скористатися досвідом успішного застосування програмно-цільового методу у країнах Європейського Союзу, розглянути необхідну методологічну базу, розробку та практику запровадження програмно-цільового бюджетування. Крім можливості більш ефективно

використати обмежені фінансові ресурси, ця методологія дає змогу Україні зробити крок у напрямку до європейської інтеграції. Запровадження програмно-цільового методу відповідає усім вимогам вступу до Європейського Союзу у сфері реформи системи управління фінансами у відповідності до європейського законодавства у цій сфері. Однією з основних умов вступу до Європейського Союзу є підготовка бюджету виключно у програмному форматі, а конкретні результати досягнуті в країнах ЄС, вказують на ефективність цього методу.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України - редакція від 05.02.2012 р. Електронний ресурс [Режим доступу] // http://zakon3.rada.gov.ua.
2. Кондусова Л.Ф., Нескородєва І.І. Теоретичні аспекти впровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі України // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2009. - № 26. - с. 189-194.
3. Ливдар М. В. Програмно-цільовий метод складання бюджету // Галицький економічний вісник. - 2009. -№ 2. - с. 109-114.
4. Кульчицький М.І. Програмно-цільове бюджетування. Електронний ресурс [Режим доступу]: http://www.economy.nayka.com.ua.
5. Чугунов І.Я., Запатріна І.В. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету // Фінанси України. -2008. - № 5. - с. 3-14.
6. Ярошевич Н.Б. Проблеми запровадження програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів в Україні ч // Науковий вісник НЛТУ України. - 2010. - Вип. 20.8. - с. 270-275.

Одержано 19.04.13

УДК 657

Н.О. Кулик, магістр гр. ОА-12-1М
Кіровоградський національний технічний університет

Сутність та класифікація біологічних активів: сучасний стан та напрямки удосконалення

У статті досліджено підходи до визначення категорій «активи» та «біологічні активи» з точки зору їх трактування та значення як економічної категорії та об’єкту бухгалтерського обліку. Проаналізовано та узагальнено підходи до класифікації біологічних активів. Запропоновано загальний перелік ознак класифікації біологічних активів

ресурси, активи, біологічні активи, бухгалтерський облік, класифікація, положення (стандарти) бухгалтерського обліку

Біологічні активи – це відносно новий об'єкт у вітчизняній обліковій практиці, що був виділений в окрему облікову групу у зв'язку з прийняттям П(С)БО 30 «Біологічні активи» п’ять років тому. До затвердження цього нормативного акту відповідні активи належали до складу запасів та основних засобів. Вимоги П(С)БО 30 все ще залишаються новими для облікової практики сільськогосподарських підприємств України, а тому з їх запровадженням виникли проблеми та протиріччя в теорії та практиці бухгалтерського обліку.

Необхідність та важливість дослідження економічної сутності поняття «біологічні активи» безумовна. Так, Н.В. Перевозник зазначає: «Недостатнє наукове

вивчення економічної характеристики біологічних активів призводить до того, що нині немає чіткого розмежування економічних термінів «ресурси», «активи», «біологічні ресурси», «біологічні активи», що спричиняє їх неоднозначне трактування й викликає дискусії щодо їх економічної та обліково-аналітичної сутності» [18, с. 115].

Крім того, у зв'язку з тим, що біологічні активи є досить різноманітними, з метою відображення їх в обліку необхідною є розробка чіткої та науково обґрунтованої класифікації цих активів.

Класифікація біологічних активів - це відносно стабільна, логічно побудована система активів сільськогосподарського підприємства, окремі структурні одиниці якої характеризуються певною виокремленістю, самостійністю та виконують певне призначення стосовно системи [19, с. 73].

Аналіз публікацій вітчизняних науковців свідчить, що обліку біологічних активів приділяли увагу і присвятили свої праці такі вітчизняні науковці, як М.Ф. Огійчук, Л.Г. Панченко, Н.В. Перевозник, П.М. Кузьмович, Л.К. Сук, В.М. Жук та інші.

Однак, не зважаючи на значну кількість публікації, питання визначення сутності та класифікації біологічних активів все ще залишається не вирішеним.

Тому мета написання даної статті полягає у дослідженні підходів до визначення та класифікації біологічних активів та на цій основі розробці загального переліку ознак класифікації біологічних активів для потреб ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Оскільки термін «біологічні активи» є відносно новим, то в сучасній довідниковій та економічній літературі майже відсутні його визначення, а визначення, які є, аналогічні наведеному у П(С)БО 30.

Для розуміння економічної сутності біологічних активів як економічної та обліково-аналітичної категорії, перш за все, необхідно дослідити таку їх складову, як активи. Підходи до визначення цієї традиційної облікової категорії наведені у табл. 1.

Таблиця 1 - Підходи до визначення терміну «активи» в економічній літературі

АВТОР	ВИЗНАЧЕННЯ
Гордієнко К. Д. [5]	ресурси підприємства (матеріальні цінності, кошти, боргові вимоги та будь-яка інша його власність, відображена в активі бухгалтерського балансу) використання яких як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому (с. 7)
Дем'яненко М. Я., Лузан Ю. Я., Саблук П. Т., Сукупний В. М. [23]	це діяльна частина, цінності й боргові вимоги, надбання чогось. В обліку - ресурси контрольовані підприємствами, у результаті використання яких очікується одержання економічних вигод у майбутньому. Відображається як частина бухгалтерського балансу (сумарна вартість об'єкту) та грошові кошти підприємства, їх склад та розміщення на певну дату у грошовому виразі (с. 13)
Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С.[7]	економічні ресурси підприємства у формі сукупностей майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності і належать підприємству на правах власності, чи у формі претензій (вимог) за зобов'язаннями інших осіб (с. 13)
Конопліцький В.А., Філіна Т.І. [9]	1) майно, грошові кошти, цінні папери, що належать підприємству; 2) складова частина балансу підприємства, де в активній частині показуються всі його кошти і їх розміщення по стадіях відтворення, а в пасивній частині відображені джерела коштів, згруповані по їх походженню (с. 11)
Кох Р. [10]	нерухомість, сировина і матеріали, незавершене виробництво,

	грошові кошти та все те, що являється власністю підприємства та відображено в його звітності (с. 10)
Мочерний С. В., Ларіна Я. С, Устенко 0. А., Юрій С.І. [13]	сукупність майна, інтелектуальної власності, грошових ресурсів, що належать підприємству, фірмі, компанії (будівлі, споруди, машини й устаткування, матеріальні запаси, банківські вклади, вкладення в цінні папери, патенти, авторські права та ін.)в які вкладено засоби власників та інших осіб (с. 18)
Осовська Т. В., Юшкевич 0. 0., Завадський Й. С. [17]	ліва частина балансу, що вказує на певну дату, склад і розміщення всіх належних даному підприємству (установі, організації) матеріальних цінностей, грошових коштів (с. 9)

Аналіз наведених підходів свідчить, що з економічної точки зору, активи розглядають, як будь-яку власність підприємства: машини і обладнання, будинки, запаси, банківські депозити та інвестиції в цінні папери. Тоді як в обліку активи розглядаються із точки зору відображення їх вартості у фінансовій звітності. У бухгалтерському обліку основоположним є таке визначення: активи - це частина бухгалтерського балансу, яка відображає матеріальні і нематеріальні цінності підприємства з точки зору їх складу та розміщення.

Гончаров С. М. розглядає активи як ресурси. А ресурси, в свою чергу, - це «природні, сировинні, матеріальні, трудові, фінансові цінності, які можуть бути використані в разі потреби на створення продукції, надання послуг, одержання додаткової вартості» [4, с. 230].

Таким чином, поняття «активи» та «ресурси» є аналогічними з тією тільки різницею, що активи для цілей обліку передбачають систематизацію ресурсів підприємства за їх складом та розміщенням. Крім того, активи підприємства від його ресурсів також відрізняє їх класифікація, яка відображає потреби обліку.

У літературі з біології найчастіше зустрічається таке визначення біологічних ресурсів: «Біологічні ресурси - біологічні компоненти біосфери, створені життєдіяльністю продуцентів, консументів, редуцентів. Біологічні ресурси - це продукти харчування людей, корм тварин, сировина та корисні копалини органічного походження. Належать до вичерпних відновлювальних природних ресурсів» [14, с. 230].

Для цілей обліку дане визначення не підходить, тому що в ньому закладено тільки значення біологічних ресурсів для задоволення потреб людини, але не відображено їх економічний зміст у зв'язку із здійсненням діяльності, яка має за мету отримання прибутку.

«Для визначення терміну «біологічні активи», - зазначає Н. В. Перевозник, - потрібно застосувати чітко зазначені ознаки активу як економічної категорії: по-перше, актив має перебувати у володінні підприємства (контролюватися підприємством), по-друге, мусить мати визначену вартість у грошовому виразі, а по-третє, має принести майбутній економічний прибуток. Адже не будь-які рослина або тварина можуть бути активами, а лише ті, які здатні приносити економічну вигоду» [18, с. 117].

При характеристиці біологічних активів як активів підприємства для цілей обліку необхідно враховувати, що біологічні активи - це живі організми, які розвиваються за законами природи. Виходячи з цього, природні чинники, які впливають на особливості цих активів та їх облік, визначають їх відмінності від інших видів активів, що обліковуються підприємствами.

Серед таких природних чинників, які впливають на облік біологічних активів, можна виділити значну тривалість виробничого процесу, що залежить від впливу зовнішнього середовища на біологічні процеси розвитку рослин (світло, температура

повітря, опади) і біологічних характеристик тварин (порода). Зважаючи на це, у сільському господарстві існує сезонність, а сам виробничий процес часто виходить за межі календарного року й досягає кількох років (при вирощуванні багаторічних насаджень, корів для відновлення стада тощо). Також, через біологічні особливості сільськогосподарських ресурсів від однієї культури чи виду тварин одержують кілька видів продукції. Крім того час, затрачений на виробництво сільськогосподарської продукції, не збігається з часом її надходження і реалізації. Терміни одержання готової продукції залежать від строків вирощування тварин. Біологічні активи в процесі виробництва відтворюють частину потрібних предметів та засобів виробництва (молодняк тварин, корми, насіння тощо), необхідних підприємству для підтримання й розширення виробництва.

Отже, визначення терміну «біологічні активи» значно відрізняється за своїм економічним змістом від терміну «активи». При цьому, у фаховій літературі з бухгалтерського обліку не існує єдності щодо визначення терміну «біологічні активи» (табл. 2).

Таблиця 2 - Підходи до визначення терміну «біологічні активи»

АВТОР	ВИЗНАЧЕННЯ
Богданюк О.В. [2]	На макрорівні: це частина національного багатства країни, на які встановлено право власності та які реалізують свої функції: ресурсну, екологічні послуги, забезпечення продовольством та підвищення добробуту населення. На мікрорівні: це природні ресурси, які використовуються в сільському господарстві, контролюються підприємством, здатні до біологічної трансформації, результатом якої є отримання додаткових біологічних активів та біологічно повноцінної, екологічно безпечної продукції
Жук В.М [6]	живі організми (тварини та рослини), які вирощуються підприємством з метою отримання сільськогосподарської продукції або утримуються ним з метою отримання інших вигід.
Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. [7]	тварина або рослина, яка в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди (с. 21)
Кузьмович П.М. [11]	це сукупність біологічних ресурсів, що достовірно оцінені, контрольовані та ідентифіковані підприємством, які в процесі біологічних перетворень здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи,а також приносити в іншій спосіб економічні вигоди.
Огійчук М. Ф., [15]	тварина або рослина, яка в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди (с. 358)
Перевозник Н. В. [18]	це живі рослини, тварини, а також інші біологічні ресурси, контрольовані підприємством, які в процесі біологічних перетворень здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди (с. 118)
Сук Л.К. [22]	це «явище життя», тобто живі тварини або рослини, які здатні до біологічної трансформації. Вони можуть забезпечувати процес виробництва нових неживих продуктів.

Аналіз наведених визначень свідчить, що більшість авторів при тлумаченні сутності біологічних активів користуються визначенням, яке наведено в П(С)БО 30 «Біологічні активи»: «Біологічні активи - це рослина або тварина, яка в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди» [1]. При цьому біологічні перетворення - це процес кількісних та якісних змін біологічних активів, а додаткові біологічні ресурси - біологічні активи одержані в процесі біологічних перетворень.

Узагальнення підходів до визначення терміну «біологічні активи» дозволяє трактувати їх як природні ресурси, що виступають у формі тварин та рослин, в процесі використання яких підприємство отримує сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, що в кінцевому результаті призводить до отримання доходу та інших економічних вигід.

Для повної економічної характеристики біологічних активів необхідним є дослідження їх класифікації. Для цілей бухгалтерського обліку біологічних активів Методичними рекомендаціями бухгалтерського обліку біологічних активів передбачена класифікація біологічних активів, в основу якої покладено дві основні ознаки: галузь аграрного виробництва (рослинництво та тваринництво) і термін корисного використання (довгострокові та поточні). Такий підхід є доречним, виходячи з того, що технологія виробництва продукції рослинництва та тваринництва, а також біологічні активи, які беруть в них участь, абсолютно різні.

Така класифікація біологічних активів є прийнятною для ведення бухгалтерського обліку, але потребує певного удосконалення з урахуванням результатів досліджень вчених та вимог облікової практики. Так, С. Ф. Голов пропонує додатково включити до класифікації споживані та плодоносні біологічні активи. На його думку, «споживані біологічні активи - це такі біологічні активи, з яких збирають урожай у вигляді сільськогосподарської продукції або які продають як біологічні активи (худоба призначена для виробництва м'яса; худоба, яку одержують з метою продажу; риба в рибгоспах; зернові, такі як кукурудза або пшениця; ліс, що вирощується для отримання деревини). Плодоносні біологічні активи - це всі біологічні активи, інші, ніж споживні (худоба для отримання молока, виноградники, фруктові дерева)» [3, с. 89].

Більш розгорнуту класифікацію наведено у праці В.М. Жука, який запропонував відображати біологічні активи: за видом господарської діяльності (сільськогосподарські та інші біологічні); за періодом участі у господарському обороті (поточні біологічні активи, довгострокові біологічні активи та незрілі довгострокові); за методом оцінки (оцінені за справедливою вартістю та первісною вартістю) [6].

Цікавою є думка П.М. Кузьмовича. Він вважає, що «чим більше виділено ознак класифікації, тим вищий ступінь пізнання об’єкта і від того, наскільки правильно обрані класифікаційні ознаки об’єкта, може залежати порядок його обліку». Тому він запропонував класифікувати біологічні активи: за строком використання (оборотні і необоротні); за характером відображення зносу (біологічні активи, що амортизуються та що не амортизуються); за правом власності (власні та орендовані)[11].

Класифікацію біологічних активів для потреб бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах розкрито в праці Н. В. Перевозник. Автором виділено види біологічних активів за наступними ознаками: «за галуззю виробництва (тваринництва, рослинництва); за строками використання (довгострокові, поточні); за здатністю приносити економічну користь на дату балансу (зрілі, незрілі); за правом власності (власні, орендовані); за методом оцінки (оцінені за справедливою вартістю,

оцінені за первісною вартістю); за способом використання у виробничому процесі (споживані, плодоносні)» [19].

Дані класифікації найбільшою мірою характеризує біологічні активи, як економічну та облікову категорію і всебічно розкриває її, враховуючи потреби сільськогосподарських підприємств щодо відображення біологічних активів в обліку та формування інформації про них для потреб управління та контролю.

Але з метою усунення існуючих недоліків та всебічного розгляду біологічних активів, як самостійної економічної категорії та об'єкту бухгалтерського обліку слід ввести додаткові класифікаційні ознаки, узагальнення яких наведено у табл. 3.

Таблиця 3 - Класифікація біологічних активів

ОЗНАКА	ВИДИ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ
В залежності від можливості отримання сільськогосподарської продукції	споживні, біологічні активи-носії
За ознакою зрілості	зрілі, незрілі
За галузями	БА тваринництва,а БА рослинництва
За періодом надання економічних вигід	довгострокові, поточні, додаткові
За характером відображення зносу	БА, що амортизуються, та БА, що не амортизуються
За правом власності	власні та орендовані
За оцінкою	за справедливою вартістю та за первісною вартістю
Залежно від екологічного спрямування	екологічно чисті, традиційні, ГМО
Залежно від мети використання	для власного споживання, для продажу
За походженням	створені людиною, створені природою

Споживні – це такі біологічні активи, з яких збирають урожай у вигляді сільськогосподарської продукції або які продають як біологічні активи. Прикладом споживних біологічних активів є: худоба, призначена для виробництва м'яса; худоба, яку утримують з метою продажу; риба в рибгоспах; зернові такі як кукурудза або пшениця; ліс, що вирощується для отримання деревини.

Біологічні активи-носії – це всі біологічні активи, інші, ніж споживні. Наприклад: худоба для отримання молока; виноградники, фруктові дерева; ліс, із якого отримують дрова, залишаючи частину дерев. Біологічні активи-носії не є сільськогосподарською продукцією, а радше є самовідтворюваними активами.

Зрілі біологічні активи – це ті, що набули ознак того, що їх можна зібрати як урожай (для споживчих біологічних активів), або ті, з яких періодично можна збирати врожаї(для біологічних активів-носіїв).

До незрілих довгострокових біологічних активів відносяться біологічні активи,операційний цикл створення яких перевищує 12 місяців (крім тварин на вирощуванні та відгодівлі), які у звітному періоді ще не здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи визначеної якості, зокрема, багаторічні насадження (сади, виноградники, ягідники тощо), що не досягли пори плодоношення.

Класифікаційна ознака залежно від екологічного спрямування в умовах екологічної кризи відіграє важливе значення. Споживачі біологічних активів повинні отримувати доступну інформацію, щодо обраної продукції тому екологічно чисті,

традиційні та генномодифіковані біологічні активи повинні відображатися як окремі облікові елементи. Формування вартості таких активів також має бути різною.

Також, слід відмітити актуальність поділу біологічних активів залежно від мети використання. Це відіграє позитивну роль для підвищення контролю за ефективністю використання з метою отримання максимального фінансового результату.

В залежності від того, яким чином були створені біологічні активи, залежить які витрати будуть включені у собівартість готової продукції для реалізації біологічних активів.

Таким чином, під біологічними активами необхідно розуміти біологічні ресурси, достовірно оцінені та контрольовані підприємством, які в процесі біологічних перетворень здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди.

Класифікацію біологічних активів доцільно здійснювати з виділенням наступних ознак: за здатністю приносити економічну вигоду на дату балансу, за способом використання у виробничому процесі, за строком використання, за методом оцінки, за правом власності.

Список літератури

1. Біологічні активи [Текст]: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. №790 / Міністерство фінансів України.
2. Богданюк О.В. Обліково-аналітичне забезпечення управління біологічними активами садівництва. 08.00.09-бухгалтерський облік, аналіз та аудит: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / О. В. Богданюк. – К.: НУБПУ, 2011. – 21 с.
3. Голов, С. Ф. Облік сільськогосподарських активів за справедливою вартістю: проти течії [Текст] / С. Ф. Голов // Облік та фінанси в АПК. - 2006. - № 11. - С. 87-90/
4. Гончаров, С. М. Тлумачний словник економіста [Текст] / С. М. Гончаров, Н. Б. Кушнір; за ред. проф. С. М. Гончарова. - Рівне: НУВГП, 2008. - 264 с.
5. Гордієнко, К, Д. Економічно тлумачний словник. Понятійна база законодавства України у сфері економіки [Текст] / К. Д. Гордієнко. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К: КНТ, 2007. - 360 с.
6. Жук В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : Монографія / Жук В. М.– К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 648 с.
7. Загородній, А. Г. Фінансово-економічний словник [Текст] / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. - К.: Знання, 2007. - 1072 с.
8. Клименко О.П. Економічна сутність і класифікація біологічних активів [Текст] / О.П.Клименко // Економічний аналіз. – 2010. – №6. – С. 72 – 76.
9. Конопліцький В. А. Економічний словник Тлумачно-термінологічний [Текст] / В. А. Конопліцький, Т. І. Філіна. - К.: КНТ, 2007.-580 с.
10. Кох, Р. Менеджмент и финансы от А до Я [Текст] / Р. Кох. - Спб.: Питер, 1999. - 496 с.
11. Кузьмович П.М. Поняття біологічних активів та їх класифікація [Текст] / П.М.Кузьмович // Облік і фінанси АПК. – 2010. – №4. – С.32 – 37.
12. Мисака, Т. В. Бухгалтерський облік [Текст] : навчальний посібник / Т. В. Мисака, В. М. Шарманська. - К: Центр учбової літератури, 2007. - 400 с.
13. Мочерний, С. В. Економічний енциклопедичний словник [Текст]: У 2 томах. / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, 0. А. Устенко, С. І. Юрій ; за ред. С. В. Мочерного. - Львів: Світ, Т. 1. - 2005. -616 с.
14. Мусієнко, М. М. Екологія: тлумачний словник [Текст] / М. М. Мусієнко та ін. - К.: Либідь, 2004. - 376 с.
15. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік в сільському господарстві в первинних документах і проводках / За ред. М.Ф. Огійчука та В.М. Пархоменка. – Х.: Фактор, 2008. – 480 с.
16. Огійчук, М. Ф. Формування у бухгалтерському обліку доходів і витрат сільськогосподарської діяльності відповідно до вимог П(С)БО ЗО «Біологічні активи» [Текст] /М. Ф. Огійчук// Облік і фінанси АПК. - 2006. - № б. - С. 24 - 33
17. Осовська, Т. В. Економічний словник [Текст] / Т. В. Осовська, 0. О. Юшкевич, Й. С. Юшкевич. - К.: Кондор, 2007. - 358 с.
18. Перевозник, Н. В. Біологічні активи як обліково-аналітична та економічна категорія [Текст] / Н. В. Перевозник // Формування ринкових відносин в Україні. - 2007. - № 6 (73). -С. 115-118

19. Перевозник, Н. В. Класифікація біологічних активів в обліку та звітності [Текст] / Н. В. Перевозник // Формування ринкових відносин в Україні. - 2007. -№8 (75) - С. 71-76
20. Словник нормативних економічних термінів [Текст] : навчально-методичний посібник / Укладач Л. І. Гаврилюк. -Житомир : ЖДТУ, 2002. - 184 с.
21. Словник сучасної економіки Макміллана [Текст] / Перекл. з англ. - К.: АртЕк, 2000. - 640 с.
22. Сук Л.К. Облік біологічних активів[Текст] / Л.К. Сук, П.Л. Сук // Облік і фінанси АПК. – 2006. - №9-10. –С.128-134.
23. Фінансовий словник-довідник [Текст] / М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Саблук, В. М. Сукупний та ін.; за ред. М. Я. Дем'яненка. - К.: ІАЕУААН, 2003. - 555 с.

Одержано 22.04.13

УДК 331.548

І. І. Матвєєва, ст. гр. УП-12 М•
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості профорієнтаційної діяльності державної служби зайнятості

У статті розглядаються особливості проведення профорієнтаційної роботи у державних центрах зайнятості. Визначено шляхи надання профорієнтаційних послуг в залежності від категорії населення. Зазначено проблеми щодо проведення профконсультаційної роботи та заходи щодо їх вирішення.
професійна орієнтація, профорієнтаційні послуги, державна служба зайнятості, профконсультаційна робота, соціально-психологічний тренінг

Проблема усвідомленого визначення особистістю свого професійного майбутнього є важливою як для кожної конкретної людини, так і для всього суспільства в цілому. Забезпечити сприяння населенню у виборі професії, спеціальності, досягненні конкурентоспроможності призначена система професійної орієнтації. Сьогодні найбільшої ефективності у здійсненні професійної орієнтації безробітних і молоді досягла державна служба зайнятості.

Проблеми, пов’язані з професійною орієнтацією населення є достатньо розповсюдженим об’єктом досліджень багатьох вчених. Так, серед українських дослідників найбільший вклад у вивчення аспектів професійного самовизначення особистості та особливостей побудови системи професійної орієнтації внесли такі вчені, як: Н. Борецька, О. Грішнова, С. Кисельова, А. Колот, Е. Лібанова,, Л. Лісогор, Н. Лук’янченко, І. Назимова, І. Новак, Т. Пазюченко, І. Петрова, В. Подшивалкіна, М. Чистяков, В. Ярошенко. При цьому професійна орієнтація як один із напрямів діяльності державної служби зайнятості потребує додаткового вивчення.

Мета дослідження - визначення особливостей профорієнтаційної діяльності державної служби зайнятості.

Головною метою професійної орієнтації є сприяння підвищенню конкурентоспроможності працівника на ринку праці на основі врахування особистих характеристик кожного шукача роботи та потреб ринку праці, досягнення ефективної

• Науковий керівник Н. М. Глевацька, доц., канд. екон. наук

зайнятості населення.

Основними завданнями у проведенні профорієнтаційної роботи із незайнятим населенням є:

- сприяння найліпшому вибору або зміні безробітними сфери діяльності відповідно до їх професійних інтересів, нахилів, здібностей, рівня професійної підготовки, стану здоров'я, з урахуванням потреб регіонального ринку праці та вимог роботодавців;
- надання інформаційної та консультаційної допомоги в прийнятті кожним громадянином свідомого та самостійного рішення щодо власного працевлаштування;
- сприяння підвищенню особистої конкурентноздатності безробітних на ринку праці та їх професійної мобільності;
- надання психологічної підтримки безробітним з метою їх соціальної, психологічної та професійної адаптації на ринку праці [4].

Перехід базових центрів зайнятості на роботу за єдиною технологією обслуговування незайнятого населення дозволив розширити спектр профорієнтаційних послуг, які надаються населенню, та підвищити їх якість. Розширився та став більш змістовним інформаційний простір базових центрів зайнятості, з'явились нові види інформаційних носіїв, роздаткового матеріалу, інформаційних папок та ін.

У сучасних умовах роботи велике значення становить злагоджена робота спеціалістів центрів зайнятості, функції яких дуже взаємопов'язані. Діяльність спеціалістів направлена на знаходження оптимального сполучення особистості людини, її професійних здібностей, з одного боку, і сферою професійної діяльності та конкретної праці з іншого. Важливим фактором є надання психологічної підтримки безробітним, направленої на прискорення повернення незайнятих громадян до роботи та їх соціально-психологічну реабілітацію.

Перехід до нових орієнтирів у здійсненні профорієнтаційної діяльності в державній службі зайнятості зумовлюється розвитком ринку праці та необхідністю посилення реального впливу профорієнтаційних заходів на результативність працевлаштування. Якщо раніше порівняно з іншими напрямками активної політики зайнятості профорієнтація виконувала, переважно, обслуговуючі функції, то тепер актуальними стають функції активного формування тих професійних намірів безробітних, втілення яких було б реально забезпечено службою зайнятості. Сучасна ринкова економіка формує ринок праці таким чином, що профорієнтація виходить на перший план як активна форма соціального захисту і підтримки громадян, які звертаються до служби зайнятості. Для досягнення основної мети – працевлаштування, актуалізується завдання підвищення ефективності профорієнтаційної роботи, а саме: надання профорієнтаційних послуг у повному обсязі всім групам громадян, сприяння в отриманні підходящого місця роботи в оптимально стислі терміни.

Залежно від завдань та потреби фахівці профорієнтаційних підрозділів державної служби зайнятості використовують масові, групові та індивідуальні форми роботи. При цьому враховуються особливості конкретних категорій громадян: молоді, в тому числі випускників шкіл, жінок, осіб з обмеженими фізичними можливостями, безробітних громадян, які зневірилися у пошуках роботи тощо. Кожній категорії громадян притаманні свої психофізіологічні особливості, освітньо-кваліфікаційний, інтелектуальний рівень, що вимагає відповідних форм, методів, прийомів надання інформаційних послуг, професійних консультацій, проведення професійного відбору тощо. Адекватне врахування комплексу цих особливостей сприяє об'єктивному професійному самовизначенню громадян, обґрунтованому вибору професійного навчання, а в кінцевому результаті - раціональному працевлаштуванню, високопродуктивній праці та професійному зростанню.

Вагомим напрямом роботи працівників системи профорієнтації служби зайнятості, який в значній мірі впливає на працевлаштування незайнятих громадян, є професійне консультування, спрямоване на надання людині практичної допомоги щодо вибору сфери трудової діяльності, переорієнтації на інший вид діяльності, підвищення мотивації до праці, навчання щодо форм та методів самостійного пошуку роботи, зайняття підприємницькою діяльністю, психологічної підтримки безробітних. Професійним консультуванням, як і професійним інформуванням у службі зайнятості, охоплені різні категорії населення. В залежності від того, до якої категорії населення належить людина, міняється змістовна сторона консультації [1].

Успіх у будь-якій діяльності залежить від наявності всіх професійно важливих якостей особистості, які потрібно виявити та розвивати. Знаходження оптимального сполучення особистості людини, з одного боку, її професійних здібностей і сфери професійної діяльності та конкретної праці, з іншого, вимагають організації та спеціальних зусиль профконсультанта.

Якщо в роботі з підлітками профконсультаційна робота є первинним професійним визначенням, то з дорослим населенням вона являє собою переорієнтацію людей з певним життєвим та професійним досвідом на інший вид професійної діяльності. Велику роль у переорієнтації населення відіграє діапазон професійних інтересів, спектр сфер діяльності, в яких людина випробувала свої сили і накопичила знання та вміння. Обрана людиною сфера професійної діяльності виступає засобом самореалізації.

Значимою проблемою для безробітних щодо використання наявних вакансій як реальних робочих місць є вкрай низький рівень заробітної плати, що пропонується офіційно. Тому, індивідуальна професійна консультація будується спеціалістами таким чином, щоб надати можливість людині мобілізувати внутрішні психологічні ресурси, сприяти формуванню особистісної активності та вміння гнучко реагувати на життєві зміни. Безробітним надаються аргументовані приклади позитивного досвіду, підкріплені реальними цифрами, які допомагають опрацьовувати плани активізації самостійного пошуку роботи.

Особливої уваги від спеціалістів з профорієнтаційної роботи служби зайнятості потребує переорієнтація громадян, які тривалий час працювали за основним фахом. Протягом кількох поколінь у людей сформувалася орієнтація на стабільність, низька адаптація до соціальних зрушень, неготовність активно діяти щодо влаштування свого трудового життя. Такі фактори викликають необхідність у переорієнтації з пасивних установок у свідомості людини до активних. Однією з суттєвих особливостей переорієнтації є наявність сформованих і закріплених у попередньому виді діяльності знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей. Вдало поєднаний комплекс послуг для даної категорії громадян, а також активність та соціальна свідомість самих громадян формують значне підґрунтя для перспективи їх раціонального працевлаштування [5].

При проведенні індивідуальних профконсультацій особлива увага приділяється відпрацюванню у клієнтів цілісного сприйняття свого життєвого шляху, орієнтації на майбутнє, об’єктивного сприйняття реальності, самостійності, відповідальності за свій вибір, розширення та перебудови життєвих пріоритетів.

Індивідуальне консультування ведеться шляхом вивчення особистих інтересів, схильностей, мотивів вибору бажаних видів діяльності й загальних психофізіологічних характеристик. З метою швидкого та точного визначення психологічних якостей та властивостей клієнта, формування адекватної самооцінки, правильної спрямованості на отримання професій проводяться профконсультації із застосуванням профдіагностичних методик.

Профорієнтація набуває все більшого значення у зв'язку з потребою значного збільшення обсягів та якості послуг, а також гарантованого висококваліфікованого обслуговування. Але, на жаль, сьогодні недооцінюється значення та місце профорієнтації на ринку праці, в центрах зайнятості даному питанню приділяється недостатня увага. Цьому, певною мірою, сприяє відсутність достатньої кількості кваліфікованих кадрів, які мають відповідний фаховий рівень, а не лише тривалий досвід, що приводить до професійної некомпетентності. Невідповідність освітньо-кваліфікаційного рівня спеціалістів для виконання профорієнтаційної роботи потребує тривалого періоду часу для удосконалення знань, освоєння методик, розвитку вмінь та навичок [1].

У центрах зайнятості виникають проблеми, які заважають проведенню цілеспрямованої профконсультаційної роботи. Це пов`язано із надмірним завантаженням спеціалістів з профорієнтації іншими функціями – з працевлаштування, профнавчання, з громадських робіт та ін. Тому не завжди вистачає часу для надання якісних профорієнтаційних послуг. Аналіз роботи базових центрів зайнятості в цьому напрямку показує, що найбільш ефективно та якісно вона здійснюється там, де проведено раціональний розподіл функціональних обов'язків серед фахівців, а завантаження спеціалістів профорієнтації іншими функціями мінімальне.

При проведенні індивідуальної профконсультації спеціалістом з'ясовується комплекс проблем клієнта, надається інформація щодо надання допомоги у їх вирішенні, визначаються цілі та завдання, розробляється активний план, оцінюються результати консультації.

Професійне консультування безробітних досить складне, тому що не кожен готовий негайно приступити до роботи і їм потрібна не тільки допомога у працевлаштуванні, але й серйозна психологічна підтримка. Тому виникає необхідність якісного кадрового забезпечення.

Під час проведення професійного консультування проблеми людини виступають психологічно на передній план. У кожному окремому випадку проблема наділена індивідуальністю та наповнена психологічним змістом, що обумовлюються внутрішніми переживаннями людини, її ставленням до складного питання, складнощами індивідуальних особливостей [2].

Тому доцільно було б створити окрему психологічну службу або ввести до штату центрів зайнятості посаду психолога для роботи як з працівниками центрів зайнятості, так з клієнтами служби, які мають проблеми психологічного характеру. В роботі з безробітними доцільно використовувати таку форму роботи як соціально-психологічний тренінг. Аналіз показує, що такі тренінги більш ефективні, ніж семінари з безробітними, розраховані на пасивну поведінку учасників. В процесі тренінгу учасникам пропонуються прості і доступні способи зміни свого мислення і поведінки таким чином, щоб зробити їх більш ефективними, щоб досягти необхідних результатів в пошуку роботи, жити повніше. Соціально-психологічний тренінг дає змогу підвищити соціально-психологічну компетентність особистості безробітних, оптимізувати їх внутрішні ресурси, розвинути здібності адекватного і найбільш повного пізнання себе, коригувати індивідуально-психологічні особливості, зняти особистісні внутрішні конфлікти. Засобами вирішення задач тренінгу є рольові ігри, групові дискусії, психогімнастика.

Отже, характерною особливістю професійної орієнтації незайнятого населення в службі зайнятості є поступове її перетворення в один із суттєвих напрямків активної політики зайнятості. Відбувається це за рахунок впровадження в практику роботи сучасних інтенсивних технологій, адресного надання профорієнтаційних послуг через різноманітні форми співпраці з незайнятим населенням.

Список літератури

1. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення: Збірник наукових праць ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції / Упорядники: Міропольська М.А., Капченко Л.М., Алєксєєва А.В., Савченко Н.В. – К.: ІПК ДСЗУ, 2008. – 456 с.
2. Ляміна Л.Є. Психологічні аспекти індивідуалізації роботи з безробітними в службі зайнятості // Бюлетень ІПК ДСЗУ . – 2006. - №2.- С. 34-37.
3. Маршавін Ю. Профорієнтація незайнятого населення та молоді як чинник досягнення професійної відповідності попиту і пропозиції на ринку праці / Ю. Маршавін // Україна: аспекти праці. – 2008. – №2. – С.20–24.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 №842 «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення».
5. Професійна орієнтація та професійне навчання безробітних: Колективна монографія /За загальною ред. В.Є. Скульської. – К.: ІПК ДСЗУ, 2007. – 346 с.

Одержано 22.04.13

УДК 336.143.23

А.В. Цуркан, магістр ФК 12М
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості фінансового забезпечення закладів охорони здоров’я в Україні та за кордоном

У статті аналізується забезпечення вітчизняної та закордонної галузі охорони здоров’я фінансовими ресурсами. Запропоновано заходи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами системи охорони здоров’я
управління, фінансування, ресурси, охорона здоров’я

Ефективний розвиток економіки повинен базуватися на вдосконаленні вітчизняної системи медичного забезпечення населення. Зокрема, повинні враховуватись особливості фінансування такої системи, можливості залучення фінансів з різних джерел та можливість ефективно ними розпоряджатись, що зможе принести ефект не тільки самій галузі і населенню, але і державі в цілому.

Саме умови неоптимальної організації системи та її фінансового забезпечення при складному економічному, соціальному стані, низької ефективності діяльності галузі створюють актуальність даної проблеми.

Дослідженням напрямів оптимізації фінансування закладів охорони здоров’я займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Н.В. Авраменко, Я Буздуган, В.Найштетік, О. Василик, В. Дем’янишин, С. Юрій та ін. Аналіз наукових праць з досліджуваної проблематики показує, що багато теоретичних та організаційних питань у цій сфері залишаються дискусійними.

Мета роботи – дослідити процес фінансування галузі охорони здоров’я у розвинених країнах світу та в Україні і знайти шляхи його вдосконалення, враховуючи зарубіжний досвід.

Критерієм раціональної економічної поведінки в системі ринкового господарювання, у загальному вигляді, є відповідність граничних витрат граничним вигодам. У сучасній літературі з питань соціально-економічного значення здоров'я

дослідники виділяють індивідуальний, виробничий, державний і суспільний рівні . Для кожного з цих рівнів існують свої економічні показники та критерії оцінки. Ґрунтуючись на такому розумінні соціально-економічного значення здоров'я, медична послуга як один із засобів відновлення і збереження здоров'я має свою цінність, по-перше, на рівні пацієнта і його сім'ї, по- друге, – на рівні підприємства, співробітником якого він є, по-третє, – держави (місто, область, край і т.ін.), в якій він живе, і по-четверте, – суспільства загалом. Це необхідно пам'ятати при визначенні витрат і вигід медичної діяльності.

Охорона здоров'я — поняття, що охоплює увесь комплекс заходів та засобів, що мають відношення до здоров'я людини, іншими словами, воно враховує весь комплекс факторів, що впливають на здоров'я людини.

Про неналежне виконання національною медичною системою своїх функцій при забезпеченні соціальних видатків у галузі охорони здоров'я свідчить рівень витрат у відсотках до валового внутрішнього продукту, що у 2 – 3 рази нижчий порівняно з країнами-членами Європейського Союзу. За рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я, для забезпечення ефективної та кваліфікованої медичної допомоги державні витрати на охорону здоров'я повинні становити 7 – 10% від ВВП. У країнах Європейського регіону зазначений показник дорівнює близько 6,5%, країнах-членах Європейського Союзу – 8,7%. На задоволення потреб у галузі охорони здоров'я на мешканця України з урахуванням паритету купівельної вартості витрачається у 8,5 рази менше коштів, ніж у країнах Європейського регіону та у 12,9 рази менше, ніж у країнах-членах Європейського Союзу.

Суттєвим недоліком сучасної системи управління охороною здоров'я є те, що власне охороною здоров'я ніхто не займається, усі рівні займаються, по суті, медичною допомогою.

Має відбутися зміна функцій управління. На базовому рівні має забезпечуватись передовсім медична й економічна ефективність, на регіональному і державному — соціальна й економічна. Соціальна обумовленість здоров'я — явище надзвичайно об'ємне. На одному полюсі його — закони держави, на другому — поведінка самої людини, яка навіть у сприятливих соціально-економічних умовах може вести такий спосіб життя, який неминуче призведе до патології і передчасної смерті.

Починати треба зі створення інформаційної системи, яка б давала дані стосовно здоров'я людей не загалом, а в розрізі соціальних прошарків. Очолити і скерувати цю роботу повинні науково-інформаційні центри у складі обласних управлінь охорони здоров'я та на державному рівні. Вони повинні забезпечити інформацію стосовно здоров'я соціальних прошарків суспільства й диференціювати її за рівнями обслуговування — базовим і регіональним. На підставі інформації мають бути розроблені й реалізовані цільові комплексні програми, спрямовані на поліпшення здоров'я тих соціальних прошарків суспільства, де воно найгірше.

Конкретні результати, на досягнення яких потрібно спрямувати зусилля системи охорони здоров'я:

— забезпечення справедливості в питаннях охорони здоров'я шляхом зменшення розриву й відмінностей у стані здоров'я між окремими регіонами й окремими групами населення;

— забезпечення повнокровного життя протягом багатьох років шляхом сприяння людям у тому, щоб повністю розвивати й використовувати їх фізичний, інтелектуальний та соціальний потенціал;

— забезпечення здорового способу життя шляхом скорочення масштабів захворюваності й інвалідності;

— подовження повноцінного життя за допомогою заходів, спрямованих на збільшення очікуваної тривалості життя [3].

Взагалі, виділяють такі базові моделі фінансування галузі охорони здоров'я: державна (бюджетна) медицина з бюджетною системою фінансування, система охорони здоров'я, що ґрунтується на принципах соціального страхування і регулювання ринку з багатоканальною системою фінансування, платна (ринкова) медицина, що ґрунтується на ринкових принципах з використанням переважно приватного медичного страхування. Доцільно їх розглянути детальніше.

Державна медицина з бюджетною системою фінансування, що ґрунтується на бевериджевській концепції (у країнах колишнього СРСР називалася моделлю Семашко), фінансується переважно з бюджетних джерел за рахунок податків, які надходять від підприємств і населення.

Населення країни отримує медичні послуги безкоштовно, проте платним залишається невеликий набір певних медичних послуг. У цій моделі держава перебуває у статусі постачальника і покупця медичних послуг. Роль ринку є другорядною і він є під суворим контролем держави. Заклади охорони здоров'я перебувають у власності чи під контролем держави. До позитивних ознак цієї моделі можна зарахувати централізоване фінансування, яке забезпечує близько 90 % від усіх видатків на охорону здоров'я і стримує зростання вартості лікування. Недоліками є неминуче зниження якості медичних послуг і відсутність контролю за діяльністю закладів охорони здоров'я з боку споживачів. Цією моделлю користуються такі країни, як Великобританія, Данія, Португалія, Італія, Греція, Іспанія та ін [1].

Система громадського фонду охорони здоров'я (Бісмаркова концепція) ґрунтується на принципах соціального страхування. Галузь охорони здоров'я фінансується за рахунок цільових внесків підприємців, найманих робітників і субсидій держави. Медичні послуги оплачуються за рахунок внесків у фонд охорони здоров'я. Внески залежать від платоспроможності, а доступ до послуг залежить від потреби. Медичний фонд, як правило, незалежний від держави, але діє у межах законодавства. Під час соціального страхування гарантується право на точно зумовлені види послуг і встановлюються такі частки внесків і на такому рівні, які дають гарантію використання такого права. У цій моделі держава відіграє роль гаранта у задоволенні суспільно необхідних потреб у медичній допомозі усіх громадян незалежно від рівня доходів. Роль ринку медичних послуг – задоволення потреб споживачів понад гарантований рівень. Отже, багатоканальна система фінансування (з прибутку страхових організацій, відрахувань від зарплати, Державного бюджету) створює необхідну гнучкість і стійкість фінансової бази соціально-страхової медицини. Фінансування з позабюджетних фондів медичного страхування переважає у Німеччині, Франції, Швейцарії, Японії та ін. країнах [1].

Приватнопідприємницька модель передбачає, що провідне місце на ринку медичних послуг посідають приватні страхові компанії. Основні засоби (приміщення, медична техніка) перебувають у приватній власності. Забезпечення потреб малозабезпечених верств населення, пенсіонерів, безробітних бере на себе держава. Недоліком платної моделі охорони здоров'я є нерегульований ринок медичних послуг і відповідно держава не може впливати на сферу охорони здоров'я. Така система діє у США, Південній Кореї та ін. країнах.

Отже, сфера охорони здоров'я в усіх країнах, в тому числі й Україні фінансується з таких основних джерел:

– оподаткування;
– внески в систему соціального страхування;
– внески на добровільне медичне страхування;
– прямі платежі населення.

Країни ЄС під час здійснення фінансування охорони здоров'я спираються на цілі, сформульовані Всесвітньої організації охорони здоров'я [4]:

– фінансовий захист (загальний захист від фінансових ризиків, пов'язаних з поганим станом здоров'я, направлений на те, щоб люди не ставали бідними в результаті користування послугами охорони здоров'я);

– принцип соціальної справедливості у фінансуванні (потребує від забезпеченіших людей більше платити за медичне обслуговування (у % від доходу) порівняно з малозабезпеченими;

– рівність доступу до медичного обслуговування (ґрунтується на потребі, а не на здатності платити);

– підвищення прозорості і підзвітності системи охорони здоров'я (боротьба з корупцією, контроль за діяльністю закладів охорони здоров'я і оцінка якості їх діяльності);

– нагорода за високу якість медичної допомоги і розроблення стимулів рентабельної організації медичного обслуговування;

– підтримка управлінської ефективності (скорочення дублювання функцій у сфері фінансування охорони здоров'я і уникнення витрат, які не спрямовані на досягнення вищеперерахованих цілей.

Отже, для розуміння ефективного управління галуззю охорони здоров'я необхідно прослідкувати взаємозв'язок системи фінансування охорони здоров'я із завданнями політики, іншими системними функціями та загальними цілями системи охорони здоров'я за допомогою рис.1.

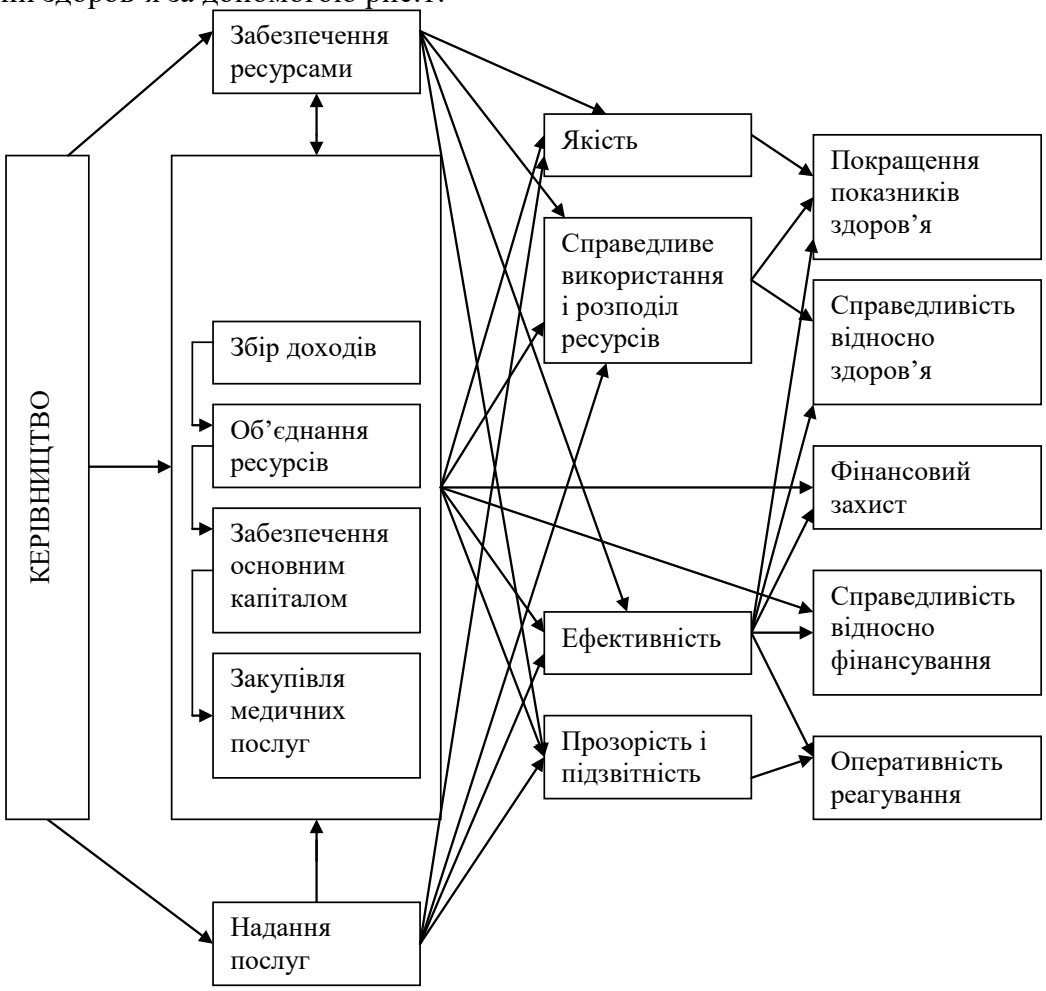

Рисунок 1 – Взаємозв'язок системи фінансування охорони здоров'я із завданнями політики, іншими системними функціями та загальними цілями системи охорони здоров'я

Для підвищення ефективності використання ресурсів у галузі охорони здоров'я та оптимізації її фінансування пропонуються наступні стратегічні шляхи, а саме:

- здійснення фінансування закладів охорони здоров'я та оплату праці лікарів залежно від результатів їхньої діяльності та фактичного навантаження;
- створення економічно припустимих і гарантованих умов господарювання лікувально-профілактичних закладів;
- створення системи забезпечення і контролю якості медичної допомоги на основі розроблених стандартів якості;
- розроблення раціональної системи акредитації медичних закладів і ліцензування лікарів, яка б не стримувала, а сприяла розвитку різних видів медичної допомоги;
- розвиток системи обов'язкового медичного страхування;
- поєднання бюджетного та страхового джерела фінансування системи охорони здоров'я;
- сформувати нові фінансові важелі політики розвитку охорони здоров'я в умовах ринкових відносин;
- впорядкувати мережу медичних закладів за рахунок скорочення непотрібних ланок, удосконалення їх структури і функцій .

В умовах ринку професійне управління фінансовими установами охорони здоров'я може забезпечити:

- залучення додаткових джерел фінансування лікувальних закладів;
- ефективне використання фінансових ресурсів лікувально-профілактичних установ;
- розвиток інших видів (інвестиційний, фінансовий) діяльності закладів охорони здоров'я;
- розвиток у сфері охорони здоров'я різних видів фінансових операцій.

Отже, доцільно запозичувати зарубіжний досвід у фінансуванні сфери медицини з метою проведення перетворення галузі охорони здоров'я України у якіснішу та продуктивнішу. Для цього необхідно сформувати ефективну систему фінансування охорони здоров'я. Найприйнятнішою для України, можливо є бюджетно-страхова модель. Джерелами фінансування у цій моделі є бюджет та фонд соціального медичного страхування. Проте в період переходу до бюджетно-страхової моделі та на початках її існування фінансування може бути недостатнім, тому варто залучати додаткові джерела, такі як: кошти, що акумулюються на основі надання певних платних медичних послуг (наприклад, стоматологічні послуги), кошти добровільного медичного страхування, кошти, отримані на основі спонсорської та благодійницької допомоги. Також у вітчизняній системі охорони здоров'я необхідно використовувати принципи та цілі щодо забезпечення населення медичною допомогою країн Європейського Союзу. Адже саме розвиток принципів фінансового захисту, соціальної справедливості, рівності доступу до медичного обслуговування можуть допомогти системі охорони здоров'я більш ефективно розвиватись та наблизитись до європейського рівня обслуговування.

Список літератури

1. Авраменко Н.В. Державне управління системою охорони здоров'я на регіональному рівні: сучасний стан, шляхи вдосконалення: монографія/ Н.В. Авраменко. – Запоріжжя: КПУ, 2010. – 196 с.
2. Буздуган Я. Поняття, принципи, форми фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні / Я. Буздуган // Віче. – К., 2008. – № 5. – С. 26–28.
3. Найштетік В. Економічні проблеми і концепція розвитку охорони здоров'я в Україні: наукова праця / Володимир Найштетік; Українська академія наук. Відділ економіки і управління. – Донецьк: Видавець Заславський О.Ю., 2009. – 158 с.

4. Финансирование здравоохранения в Европейском союзе. Проблемы и стратегические решения [Текст]: науч. изд. / S. Thomson, T. Foubister, E. Mossialos; Европейская обсерватория по системам и политике здравоохранения. – Копенгаген: ВОЗ, 2010. – 241 с. – (Серия исследований Обсерватории; Вып. 17).

Одержано 22.04.13

УДК 331.572

Т.М. Фундерат, ст. гр. УП-12М•
Кіровоградський національний технічний університет

Шляхи вдосконалення професійного навчання безробітних в сучасних соціально-економічних умовах

Стаття присвячена розгляду деяких питань професійного навчання безробітних; пошуку шляхів вдосконалення існуючої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних з метою наближення їхніх якісних параметрів до потреб сучасного виробництва.
професійне навчання безробітних, ефективність професійного навчання, науково-методичне забезпечення професійного навчання, психологічна підтримка безробітних, професійна орієнтація, соціальне партнерство

Рівень конкурентоспроможності громадян на ринку праці у певній мірі залежить від ступеня оволодіння ними тією професією, спеціальністю, що користуються попитом на ринку праці. Досягнення цієї мети для безробітних здійснюється завдяки проведенню активної політики зайнятості. Одним із важливих заходів цієї політики є професійне навчання безробітних, що активно впливає на профілактику масового вимушеного безробіття серед різних груп працездатного населення.

Професійне навчання безробітних дає змогу охопити широкий спектр соціальних та економічних завдань, насамперед спрямованих на розвиток трудових ресурсів суспільства, відтворення робочої сили, покращення соціальної захищеності громадян, підвищення статусу кожного з них у суспільстві. Аналіз доробку науковців і практики управління сферою зайнятості населення дозволяє стверджувати, що за останнє десятиліття суттєво змінилися вимоги ринку праці до якості робочої сили. Це стало наслідком інтенсивного запровадження нових техніки та технологій у виробництво, підвищення вимог роботодавців до претендентів на робочі місця. Заслуговує на увагу єдність поглядів учених і практиків щодо необхідності модернізації системи підготовки кадрів шляхом надання сучасних професійних знань, умінь та навичок насамперед безробітним громадянам.

У роботах вітчизняних та зарубіжних учених знайшли відображення різні аспекти організації професійного навчання безробітних. Так, Ю. Деражне, Л. Сігаєва, В. Скульська професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації безробітних розглядають як проблему теорії і практики педагогічної науки, визначають

• Науковий керівник: к.е.н., доц., Грінка Т.І.

організаційно-педагогічні умови ефективного навчання цієї категорії осіб. Професійне навчання безробітних як проблему соціально-економічного розвитку держави, його соціальні та економічні функції досліджують Ю. Маршавін, П. Новиков, Д. Прайс, В. Савченко, Ф. Туй, М. Туленков, В. Федоренко, Е. Хансен, В. Шеметов. Важливе значення цієї послуги для зниження психологічного напруження, пов'язаного з втратою навичок навчання у дорослих, підвищення мотивації до навчання та трудової діяльності обґрунтовано О. Киричуком, О. Корчевною, та Л. Ляміною. Водночас у теорії не досить повно відображені проблеми професійного навчання безробітних в сучасних умовах диспропорції між ринком праці та ринком освітніх послуг, тому з практичного погляду існує необхідність розроблення методичних рекомендацій з шляхів вдосконалення цього процесу.

Метою статті є аналіз і оцінка сучасної системи професійного навчання безробітних; виявлення наявних проблем і тенденцій як підґрунтя для розробки ефективної концепції удосконалення існуючої системи.

Найважливішим із завдань вважається підготовка людей до діяльності в сучасних умовах. Основною метою професійного навчання безробітних є сприяння у працевлаштуванні шляхом отримання ними професії, спеціальності, або удосконалення кваліфікації із спеціальності, професії та підвищення за рахунок цього рівня їх конкурентоспроможності на ринку праці [1].

Під ефективністю професійного навчання розуміють співвідношення додаткових економічних і соціальних переваг, що утворюються за рахунок більш повного і продуктивного використання трудового потенціалу осіб, які пройшли професійне навчання, до витрат, що здійснюються на навчання.

Підвищення ефективності професійного навчання безробітних в Україні значною мірою залежить від системного, цілеспрямованого, комплексного підходу до надання цієї соціальної послуги.

Ефективність професійного навчання безробітних значною мірою залежить від повноти та узгодженості нормативно-правової бази. За роки незалежності в Україні напрацьовано нормативно-правову базу організації професійного навчання безробітних. Водночас, швидкозмінні виклики ринку праці обумовлюють потребу приведення її у відповідність сучасним реаліям. Тому нормативно-правова база потребує оновлення окремих діючих нормативно-правових документів, які регулюють відносини з організації професійного навчання безробітних, зокрема доповнення їх положеннями щодо: розвитку навчальної мережі, посилення контролю якості навчання, запровадження моніторингу якості професійного навчання безробітних, визначення перспективних напрямів розвитку соціального партнерства, формування оптимального змісту навчання тощо.

Для надання державою якісної послуги з організації професійного навчання безробітних важливим є вирішення проблеми науково-методичного забезпечення. Оскільки головним результатом професійного навчання повинно стати працевлаштування особи і закріплення на робочому місці, постає питання оптимального змістового наповнення навчальних планів і програм професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних за відповідними професіями та спеціальностями, яке сприятиме отриманню слухачами знань, формуванню умінь і навичок, необхідних для успішного виконання виробничих функцій. Критеріями формування оптимального змісту навчання є його відповідність державним стандартам, зокрема вимогам кваліфікаційних характеристик; вимогам роботодавців; індивідуальним потребам та особливостям слухачів (безробітних громадян) [2].

У зв'язку з цим, найбільш оптимальним засобом є компетентнісний підхід до формування змісту професійного навчання безробітних та розробки відповідної навчально-програмної документації. Реалізація такого підходу на практиці передбачає отримання безробітним набору ключових професійних компетенцій, необхідних для ефективного виконання виробничих завдань за професією. Навчання здійснюється з дотриманням оптимального співвідношення теоретичного та практичного навчання. В основу розробки навчальних планів та програм для навчання безробітних покладено варіативність змісту навчання, відповідність вимогам ринку праці (зокрема регіонального) та забезпечення можливості вибору для слухачів. Це дозволить уникати перевантаження навчальних програм матеріалом, який не має значення для професійного розвитку особистості та забезпечити отримання безробітним саме тих знань і навичок, які необхідні для успішного працевлаштування, швидкої адаптації на робочому місці тощо.

Для гарантованого працевлаштування після професійного навчання за направленням державної служби зайнятості, необхідно організовувати професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації безробітних за професіями та спеціальностями, які користуються попитом на ринку праці в умовах сьогодення та на перспективу і з урахуванням вимог до майбутнього працівника. Запорукою отримання необхідної інформації щодо потреб ринку праці, в тому числі перспективних, обсягів та напрямів професійного навчання безробітних є тісна взаємодія державної служби зайнятості з соціальними партнерами: роботодавцями, навчальними закладами, органами управління, громадськими об'єднаннями та організаціями [3].

Соціальне партнерство є механізмом адаптації професійного навчання безробітних до вимог ринку, спрямованим на врегулювання інтересів різних суб'єктів щодо професійного навчання безробітних.

Основними напрямами соціальної взаємодії державної служби зайнятості з роботодавцями, навчальними закладами, органами управління є: аналіз потреб ринку праці, в тому числі на перспективу; визначення переліку професій та спеціальностей, які користуються попитом на ринку праці на сьогодення та на перспективу; формування сучасних вимог до майбутнього працівника за професіями, які користуються попитом на ринку праці; визначення обсягів та напрямів професійного навчання безробітних; удосконалення матеріально-технічної бази навчання; контроль якості та результативності професійного навчання безробітних, формування системи управління якістю навчання; працевлаштування безробітних громадян після проходження ними професійного навчання; фінансове забезпечення професійного навчання безробітних тощо [4].

Якість професійного навчання безробітних потребує поліпшення з урахуванням інтересів всіх зацікавлених сторін. За таких умов актуалізується проблема управління якістю професійного навчання безробітних як соціальної послуги. Для вирішення проблем управління якістю професійного навчання безробітних важливим є посилення контролю за якістю навчання, зокрема контролю виконання навчальних планів та програм, рівня кваліфікації викладацьких кадрів, стану навчально-матеріальної бази тощо.

З цією метою доцільно: залучати роботодавців до проведення спільних підсумкових атестацій; здійснювати оцінювання якості не лише за результатами аналізу документації, а й за результатами опитування (проведення бесід, анкетування) роботодавців, інженерно-педагогічних працівників, безробітних як слухачів; проводити моніторингові дослідження.

Окрім того, для ефективної організації професійного навчання безробітних та прийняття відповідних управлінських рішень необхідна оперативна та об'єктивна

інформація про стан, проблеми та результати професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних в Україні, про вплив цих послуг на показники зайнятості населення. Отримання такої інформації є можливим шляхом проведення моніторингових досліджень у сфері професійного навчання безробітних.

Під час надання державою послуг з організації професійного навчання безробітним, зокрема в процесі відбору безробітних громадян на навчання, комплектування навчальних груп тощо, повинні враховуватись індивідуальні та психологічні особливості цієї категорії населення.

Підвищення результативності послуг державної служби зайнятості з організації професійного навчання потребує удосконалення психологічної підтримки безробітних, тобто реалізації психологічних прийомів та методів, які органічно інтегровані в конкретні технологічні процедури та операції роботи фахівців центру зайнятості з клієнтами та направлені на активізацію адекватної поведінки людини на ринку праці, опанування навичками пошуку роботи та стабілізацію її психоемоційного стану [5].

Професійна орієнтація передує професійному навчанню безробітних і від якості надання цієї послуги залежить результат навчання. Тобто, профорієнтація як передумова професійного навчання має значний вплив на його результативність. Тому найважливішими завданнями профорієнтації на етапі допомоги безробітним у виборі професії, за якою здійснюватиметься професійне навчання, є не лише надання повної інформації про вимоги сучасного ринку праці, а й об'єктивне оцінювання здібностей та виявлення інтересів безробітного.

Надання якісних профорієнтаційних послуг безробітним громадянам, як дорослим людям, передбачає профорієнтаційний супровід розвитку професійної кар'єри і психологічну підтримку безробітних. Для дорослого населення характерними є низька готовність до зміни професії, страх перед необхідністю професійного вибору, навчання, адаптацією в новому колективі. Тому безробітні громадяни потребують надання значно ширшого спектру профорієнтаційних послуг порівняно з школярами та молоддю. Перед спеціалістами служби зайнятості постають завдання формування у слухачів втрачених навчальних та пізнавальних навичок, навичок самоосвіти, формування позитивного ставлення безробітних до необхідності підвищення кваліфікації або зміни професії тощо. У зв'язку з цим, необхідними передумовами забезпечення якості надання профорієнтаційних послуг є: належний науково-методичний супровід профорієнтаційної допомоги; застосування сучасних форм і методів роботи з клієнтами, зокрема методів діагностики тощо [6].

Враховуючи зазначене, важливо, щоб педагогічні працівники, які навчають безробітних, володіли знаннями з андрагогіки, необхідними для роботи з дорослою аудиторією, знаннями про сучасні навчальні технології, використання активних методів і диференційованих форм навчання тощо.

Тому вирішення проблеми підвищення професійної компетентності передбачає надання педагогічним працівникам, які залучаються до процесу навчання безробітних, відповідних знань щодо особливостей навчання дорослих людей, які втратили роботу, використання сучасних технологій навчання, формування уміння проводити як групову, так і індивідуальну роботу тощо.

Для надання якісних послуг з організації професійного навчання безробітних державною службою зайнятості важливою умовою є сучасна навчальна, матеріально-технічна база, в тому числі створення умов для поглибленого та якісного проходження виробничої практики. Використання у процесі навчання сучасного обладнання та матеріалів є запорукою формування готовності майбутнього працівника до практичного виконання необхідних завдань та функцій на конкретному робочому місці за набутою професією (з позиції конкретної особистості) та важливою передумовою

підвищення показників працевлаштування після проходження навчання (з позиції завдань служби зайнятості).

З цією метою для організації професійного навчання безробітних доцільно: ретельно відбирати навчальні заклади з урахуванням стану їх матеріально-технічної бази та зв'язків з підприємствами, установами та організаціями щодо можливості проходження виробничої практики на їх базі; здійснювати навчання безробітних безпосередньо на виробництві, тобто на робочих місцях, на які вони будуть працевлаштовані після проходження професійного навчання [7].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що професійне навчання безробітних як пріоритетна соціальна послуга державної служби зайнятості на посткризовому етапі розвитку української економіки потребує комплексного, системного підходу щодо її надання з урахуванням різних аспектів (нормативно-правового, науково-методичного, ресурсного, організаційно-управлінського тощо). Підвищення її якості та результативності видається нам можливим за умови докладання спільних зусиль державної служби зайнятості та її соціальних партнерів, зокрема представників роботодавців, навчальних закладів, у вирішенні проблем збереження та розвитку трудового потенціалу суспільства.

Список літератури

1. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання незайнятого населення в умовах фінансово-економічної кризи : зб. наук. праць за матеріалами IV Всеукр. наук.-практ. конф., 30 жовт. 2009 р. / уклад. Л.М. Капченко, С.О. Тарасюк, А.В. Алєксєєва, М.І. Десненко, Н.В. Коляденко, В.П. Логвиненко Н.В. Ортікова, Н.В. Савченко,. – К. : ІПК ДСЗУ, 2009. – 445 с.
2. Професійне навчання безробітних на виробництві (організаційно-методичний аспект) : навч. посіб. / за заг. ред. Л.М. Капченка. – К. : ІПК ДСЗУ, 2009. – 108 с.
3. Мерзлякова О. Формування успішної особистості в процесі професійного навчання / О. Мерзлякова // Психологія особистості безробітного : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (26 трав. 2004 р.) / відп. ред. О.В. Киричук. – К. : ІПК ДСЗУ, 2004. – С. 171-174.
4. Чорна Н.В Державне регулювання професійного навчання безробітних: основні напрями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.dcz.gov.ua
5. Ляміна Л.Є. Врахування психічних станів безробітних у процесі надання їм соціальних послуг / Л.Є. Ляміна // Бюл. ІПК ДСЗУ. – 2007. – №3. – С. 23-26.
6. Денисова Н.М. Актуальні питання підвищенні якості робочої сили з числа незайнятого населення/ Актуальні проблеми професійного навчання дорослих : зб. наук. матеріалів // упоряд. Л.М. Капченко, М.І. Десненко, Н.В. Коляденко, А.В. Рудніцька, Н.В. Савченко, Н.В.Тітченко. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – С. 54-57.
7. Галицький В.М. О роли государственной службы занятости в повышении качества рабочей силы из числа незанятого населения / Актуальні проблеми професійного навчання дорослих : зб. наук. матеріалів // упоряд. Л.М. Капченко, М.І. Десненко, Н.В. Коляденко, А.В. Рудніцька, Н.В. Савченко, Н.В. Тітченко. К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – С. 8-14.

Одержано 22.04.13

УДК 330.322.2

А.О. Доренська, асист., О.С. Синєгрибова, ст. гр. АДМ-11-2М
Кіровоградський національний технічний університет

Підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств як запорука розвитку регіону

В статті досліджується сучасний стан інвестиційної привабливості регіонів України та Кіровоградської області зокрема, аналізується важливість управління інвестиційною діяльністю підприємства, описуються основні проблеми на шляху залучення інвестицій, надаються рекомендації щодо їх вирішення й проводиться огляд основних етапів підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств регіону.
інвестиційна діяльність, управління інвестиційною діяльністю, інвестиційна привабливість, етапи підвищення рівня інвестиційної привабливості, стратегія інвестиційного розвитку

На нинішньому етапі якісних трансформацій економічних реформ в Україні забезпечення сталого економічного зростання в усіх регіонах на основі найефективнішого і комплексного використання їхнього ресурсного потенціалу є одним з головних важелів зміцнення позитивних тенденцій у соціально-економічному розвитку держави і пріоритетним завданням державної регіональної політики.

В умовах обмеженості бюджетних фінансових ресурсів в країні підвищення рівня інвестиційної привабливості як запоруку реалізації внутрішнього потенціалу території слід вважати головним важелем розвитку регіону. Інвестиційна привабливість областей, яка в кінцевому підсумку, проявляється в здатності області залучати інвестиційні ресурси, визначається в основному інвестиційною привабливістю функціонуючих підприємств, для яких інвестиції – це підвищення якості продукції та рівня обслуговування, упровадження прогресивних форм і методів організації діяльності, удосконалення діючих технологій та розробка перспективних інновацій.

Теорія та сучасна господарська практика потребують розширення та поглиблення методики аналізу інвестиційних проектів з метою оптимізації процесу прийняття інвестиційних рішень. Зарубіжними дослідниками накопичений значний досвід стосовно цього питання, але запропонований ними методичний апарат на практиці мало може бути застосований у вітчизняних умовах. Потрібне не механічне перенесення зарубіжного досвіду, а його осмислення та розробка власного підходу, який забезпечить ефективне прийняття управлінських рішень на основі результатів багаторівневого аналізу інвестиційних проектів.

Вивченню питань економічної природи інвестицій, умов та факторів їх здійснення присвячено багато наукових праць вітчизняних та закордонних учених-економістів: Г. Александера, В. Бочарова, М. Герасимчука, В. Гриньової, А. Гойка, М. Денисенка, М. Книша, В. Ковальова, Т. Майорової, П. Орлова, В. Паламарчука, В. Пономаренка, П. Рогожина, В. Федоренка, Л. Фільштейна, В. Хобти, У. Шарпа, В. Шевчука, О. Ястремської та ін.

Проте, незважаючи на значний науковий доробок стосовно процесів інвестування, на сучасному етапі економічних перетворень існує низка проблем пов’язаних із запровадження ефективних методів дослідження інвестиційної

привабливості та управління інвестиційною діяльністю підприємства, які потребують глибшого дослідження і подальшої розробки.

Метою даної статті є обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо дослідження та підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств центрального регіону.

Позитивне сприйняття Кіровоградської області міжнародними організаціями, іноземними державами та громадянами є фактором, який безпосередньо впливає на розвиток регіону і сприяє задоволенню його зовнішньоекономічних потреб, розв'язанню внутрішніх соціально-економічних проблем. У той же час область залишається мало привабливою для іноземного інвестора. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку області є незначним і станом на 31 грудня 2012 року склав 72,2 млн. дол. США (а це лише 0,15% загальних прямих іноземних інвестицій в економіку України), продовжилася тенденція вилучення іноземного капіталу. Інвестиції на душу населення станом на 31 грудня 2012 року склали 72,3 дол. США (а це 23 місце з-поміж областей України) [2].

В таблиці 1 подано порівняння обсягів інвестицій за регіонами України.

Таблиця 1 – Обсяги інвестицій за регіонами України

	Інвестиції в основний капітал, млн. грн.			Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал), млн. дол. США			
	2009	**2010**	**2011**	**2009**	**2010**	**2011**	**на 31.12. 2011**
Україна	*151777*	*150667*	*209130*	*35616,4*	*40053*	*44806*	*49362, 3*
Автономна Республіка Крим	5536	6781	16256	649,8	718,4	815,6	1166,3
області							
Вінницька	2670	3754	5599	161,3	184,6	205,3	226
Волинська	2415	1740	2191	269,2	332,4	218,6	241,2
Дніпропетровська	13254	12570	18118	6832,4	7054,1	7495,1	8006,2
Донецька	12985	11072	21594	1529	1636,8	2278,2	2513,6
Житомирська	2299	3019	3781	208,9	238,1	258,1	339,3
Закарпатська	1915	2170	2937	356,4	363,7	364,4	349,2
Запорізька	4650	7336	6042	890,6	916,1	952,8	975,7
Івано-Франківська	3447	4262	3584	500,4	635,1	512,5	618,8
Київська	9955	11263	15436	1347,4	1525,5	1611,1	1718,9
Кіровоградська	2766	2440	4494	80,2	82,6	65	72,2
Луганська	4378	4706	6107	393,8	637,1	687,5	766,8
Львівська	6708	8061	11416	958	1198,6	1254,6	1358,2
Миколаївська	4022	3775	4114	161,8	162,7	165,4	156
Одеська	9959	8009	8119	970,2	1042	1107,3	1221,7
Полтавська	7691	7317	10217	516,3	450,9	551,3	699,6
Рівненська	2696	2316	2751	304,4	307,6	309,2	295,3
Сумська	2185	2223	2807	158	243,5	359,6	361,8
Тернопільська	1428	2109	2329	58,6	66,5	59,8	61,9
Харківська	8315	7302	10648	1609,9	2082,7	2716,9	2745,7
Херсонська	2087	1684	2837	192,9	197,4	203,4	206,5

Хмельницька	3471	2912	3995	137,3	219,6	183	189,6
Черкаська	3040	2798	3008	168,1	222,5	289,4	285,9
Чернівецька	2602	1817	2195	60,1	61,8	61,9	61,9
Чернігівська	1588	1756	2455	103,9	88,8	94,9	98,3

В 2012 році спостерігалася позитивна тенденція: підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 4376,7 млн.грн. капітальних інвестицій, що на 22% більше ніж за 2011р. Одним з найбільш вагомих джерел фінансування капітальних інвестицій у 2012р. були власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 71,9% усіх капіталовкладень. Найбільшу частку капітальних інвестицій по області освоєно підприємствами м.Кіровограда (61%), Олександрійського (7%), Кіровоградського (5%) та Новоукраїнського (5%) районів. Промисловими підприємствами освоєно 1001,3 млн.грн. капітальних інвестицій (23% загального їх обсягу), що на 1,6% більше ніж за 2011р (див. табл. 2).

Таблиця 2 – Інвестиції в Кіровоградській області по містах та районах

	Інвестиції в основний капітал по містах та районах (у фактичних цінах, млн. грн.)			Інвестиції в основний капітал на одну особу по містах та районах (у фактичних цінах, грн.)		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Кіровоградська область	**2766,1**	**2440,2**	**4493,7**	**2722,6**	**2422,0**	**4494,6**
Кіровоград	1413,1	671,1	1346,6	5850,1	2787,4	5606,1
Знам'янка	32,8	65,8	121,0	1072,5	2182,5	4074,1
Олександрія	31,7	69,2	66,6	341,1	746,2	720,5
Світловодськ	99,0	67,6	144,3	1786,3	1225,7	2633,4
райони						
Бобринецький	56,2	31,5	56,0	2047,5	1163,7	2090,8
Вільшанський	7,0	121,3	71,2	513,3	8959,9	5314,5
Гайворонський	32,9	45,9	48,4	820,5	1151,3	1225,5
Голованівський	54,7	62,4	307,3	1660,0	1909,9	9514,1
Добровеличківський	31,9	108,6	53,0	864,1	3004,8	1494,3
Долинський	50,0	33,4	59,0	1411,1	945,0	1674,9
Знам'янський	34,3	40,5	51,9	1352,4	1625,3	2116,4
Кіровоградський	175,7	145,4	116,5	4666,3	3868,1	3105,5
Компаніївський	10,6	149,2	306,5	664,0	9482,1	19649,6
Маловисківський	361,5	204,4	173,5	7870,0	4486,7	3837,4
Новгородківський	29,8	47,2	46,5	1813,7	2903,7	2888,0
Новоархангельський	30,9	32,3	47,5	1176,5	1248,7	1856,3
Новомиргородський	30,8	36,4	628,8	1006,0	1201,9	20960,6
Новоукраїнський	43,8	94,9	186,3	983,3	2150,5	4253,4
Олександрівський	38,1	42,5	66,7	1252,3	1425,8	2283,0
Олександрійський	75,8	148,8	210,6	1990,4	3947,5	5646,0
Онуфріївський	9,2	23,4	47,9	474,3	1218,2	2519,2
Петрівський	23,1	117,1	233,9	892,5	4563,5	9208,0
Світловодський	30,4	28,8	46,2	2212,1	2145,7	3497,4
Ульяновський	9,4	19,2	13,8	382,0	794,4	581,1
Устинівський	53,4	33,3	43,7	3806,9	2404,7	3192,0

Наразі, важливим етапом на шляху розвитку інвестиційної діяльності є формування іміджу області як регіону з економікою, привабливою для міжнародних інвестицій, що передбачає конструктивну співпрацю з інвесторами, які реалізують пріоритетні для області проекти, активну співпрацю з Державним агентством з інвестицій та управління національними проектами України, Міністерством закордонних справ України. Необхідно спільно із суб'єктами підприємницької діяльності усіх форм власності розробляти бізнес-проекти за стратегічними напрямками з метою залучення фінансових ресурсів з державного бюджету, приватних інвесторів, коштів міжнародних фінансових організацій тощо. Також необхідним є забезпечення організаційно-технічного сприяння підприємствам різних форм власності у розширенні ринків збуту товарів і послуг (у тому числі інформаційна підтримка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності області), нарощування експортного потенціалу області, вдосконалення та підвищення ефективності імпортної діяльності.

На сьогоднішній день основними проблемами на шляху розвитку інвестиційної діяльності в Кіровоградській області є:

- недостатнє інформаційне представлення регіону на міжнародному рівні, необізнаність потенційних інвестиційних партнерів з наявними можливостями області;
- недостатня робота місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо формування сприятливого інвестиційного іміджу області, напрацювання інвестиційних та інноваційних проектів з метою залучення іноземних інвестицій;
- низька інвестиційна привабливість області через нерозвиненість інвестиційної (інвестиційні, консалтингові, страхові, венчурні компанії, фонди, інші) та місцевої (стан доріг, житлове господарство, сучасне побутове і житлово-комунальне обслуговування тощо) інфраструктури в області;
- відсутність дієвого механізму підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств регіону.

Пошук шляхів подолання зазначених складнощів і покладено за мету дослідження, адже для регіону інвестиції мають велике значення, оскільки стимулюють створення спільних виробництв забезпечить додаткові надходження в місцевий бюджет, що дасть можливість набагато ширше використати робочу силу та створити додаткові робочі місця. Такі інвестиції будуть сприяти впровадженню сучасної техніки та передової технології, досконалих методів управління, ефективній інтеграції національної економіки в світову завдяки зростаючим зовнішнім контактам, різним формам співпраці.

На сьогодні, управління інвестиційною діяльністю підприємства слід розглядати як цілеспрямований вплив, що базується на використанні чинних інструментів державної регуляторної політики, і спрямований на підвищення ефективності залучення внутрішній і зовнішніх інвестиційних ресурсів із метою покращення кінцевих фінансових, економічних, соціальних, екологічних результатів.

Система управління інвестиційною діяльністю на підприємстві реалізується шляхом здійснення певних функцій: розробки інвестиційної стратегії підприємства; створення організаційних структур, що забезпечують прийняття і реалізацію управлінських рішень за всіма аспектами інвестиційної діяльності підприємства; формування ефективних інформаційних систем, які забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів інвестиційних рішень; аналіз різних аспектів інвестиційної діяльності підприємства; планування інвестиційної діяльності підприємства за основними її напрямками; стимулювання реалізації управлінських рішень у сфері інвестиційної діяльності.

Залучення інвестицій завжди пов'язане з інвестиційною привабливістю об'єкта інвестування. Оцінка інвестиційної привабливості потенційного об'єкта інвестування – це перший крок під час прийняття інвестиційного рішення. Ціль об'єкта інвестування – підвищення інвестиційної привабливості та залучення максимально можливого обсягу інвестицій.

Інвестиційна привабливість підприємства – це справедлива кількісна та якісна інтегральна характеристика внутрішніх та зовнішніх можливостей об'єкта потенційного інвестування залучати та використовувати інвестиційні ресурси для свого розвитку і забезпечувати максимізацію економічного ефекту суб'єктам інвестування при мінімальному інвестиційному ризику.

Визначення рівня власної інвестиційної привабливості не є кінцевою метою для підприємства, що прагне отримати інвестиції. Потрібна розробка та реалізація заходів з підвищення інвестиційної привабливості, які спрямовуються на залучення нових інвесторів та на покращення умов інвестування. За наявності кращих перспектив розвитку підприємства у майбутньому інвестори не тільки охоче будуть вкладати кошти, але й робити це на більш вигідних для підприємства умовах.

Серед діючих факторів і резервів підвищення інвестиційної привабливості нами виділено та детально досліджено чотири групи: фінансово-економічні, що здійснюють прямий вплив на рівень привабливості підприємства, та три групи факторів непрямого впливу: соціальні, інформаційні та екологічні.

Пропонується підвищення інвестиційної привабливості здійснювати поетапно (рис. 1).

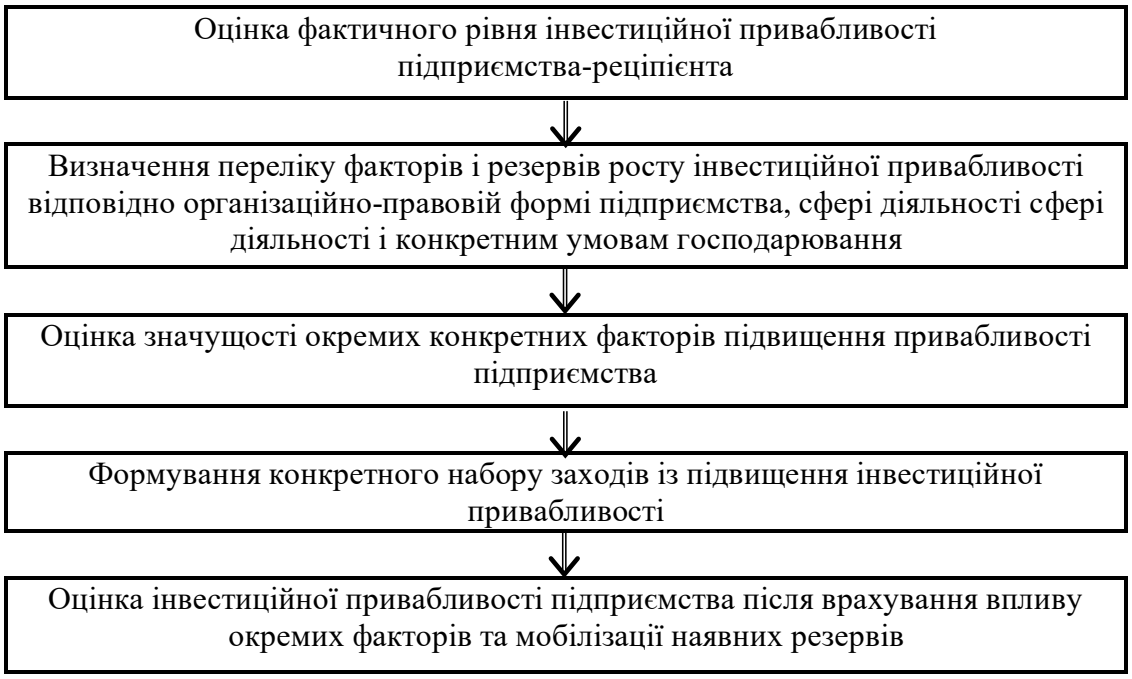

Рисунок 1 – Етапи підвищення рівня інвестиційної привабливості

На першому етапі здійснюється оцінка фактичного рівня інвестиційної привабливості потенційного підприємства-реципієнта.

Другий етап передбачає визначення переліку факторів і резервів росту інвестиційної привабливості відповідно організаційно-правовій формі підприємства, сфері діяльності і конкретним умовам господарювання.

На третьому етапі проводиться оцінка значущості окремих конкретних факторів підвищення інвестиційної привабливості підприємства. Із числа визначених факторів і резервів зростання інвестиційної привабливості на наступних етапах обираються в першу чергу ті, що не потребують значних капітальних вкладень і не вимагають великих витрат часу. Наступними є заходи, які потенційно повинні призвести до найбільшого ефекту, але які пов'язані із значними видатками та великими часовими втратами.

Четвертий етап пов'язаний із формуванням конкретного набору заходів із підвищення інвестиційної привабливості.

На п'ятому етапі здійснюється оцінка інвестиційної привабливості підприємства після врахування впливу окремих факторів та мобілізації наявних резервів. Здійснення оцінки повинно проходити за тим же методом, що й на першому етапі. Це дозволяє простежити ефект від вжиття відповідних заходів. Використання резервів зростання інвестиційної привабливості призводить до зміни фінансових коефіцієнтів, значення яких, у свою чергу, відбивається на узагальнюючому показнику привабливості підприємства. Після впровадження зазначених заходів із підвищення інвестиційної привабливості, якщо вони є ефективними, підприємство отримає більший рейтинг, ніж на першому етапі.

Інвестиційна привабливість підприємства значною мірою залежить від розробки чіткої стратегії, що пов'язана як із реалізацією у перспективі його інвестиційного потенціалу, так і з забезпеченням дотримання положень загальної стратегії фінансово-економічного розвитку та головних цілей функціонування підприємства.

Інвестиційна стратегія повинна формуватись з орієнтацією на наявні та потенційні фінансові, організаційні, кадрові, технологічні, сировинні, енергетичні та інші ресурси, які є в розпорядженні підприємства і які можуть бути залучені на вигідних для нього умовах.

Вважаємо, що стратегія інвестиційної діяльності підприємства повинна ґрунтуватись на таких засадах:

- формування інвестиційних джерел відповідно до вимог ринку;
- оптимального поєднання довго- і середньострокових інвестицій;
- комплексності та системності інвестування;
- оптимізації інвестиційного портфеля з позицій прибутковості.

Основою для розробки стратегії інвестиційної діяльності підприємств є визначення місії (мети, цілей), структури виробничо-господарської діяльності та загальної стратегії економічного розвитку підприємства. Це дає можливість визначати пріоритетні напрями інвестиційної діяльності на довгострокову перспективу в межах часових горизонтів з прийнятною ймовірністю. Безумовно, стратегія інвестиційного розвитку підприємств має бути зорієнтованою на посилення інноваційної складової та підвищення продуктивності праці. Схема формування стратегії інвестиційного розвитку підприємства представлена рисунком 2.

Інтенсивний розвиток інвестиційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробника є надзвичайно важливим завданням, оскільки його вирішення сприяє входженню України у сферу світових товарних ринків та створенню валютних резервів, необхідних для модернізації виробництва. Це посилює інтерес до розробки інвестиційно-інноваційної стратегії економічного піднесення.

Оцінка інвестиційної привабливості підприємства супроводжується аналізом його фінансово-господарської діяльності та врахуванням значимості відповідних інвестиційних проектів для збільшення доходів підприємства, вирішення інтересів соціального розвитку та охорони довкілля.

Оцінку інвестиційної привабливості можна охарактеризувати, як: по-перше, аналітичну процедуру розрахунку ступеня потенційної ефективності капіталовкладення; і, по-друге, як висновок, сформульований кількісно щодо рівня та динаміки показників, що відображають ступінь привабливості підприємства для вкладання коштів і позитивний вплив реалізації інвестицій на соціально-економічний стан та екологічну безпеку.

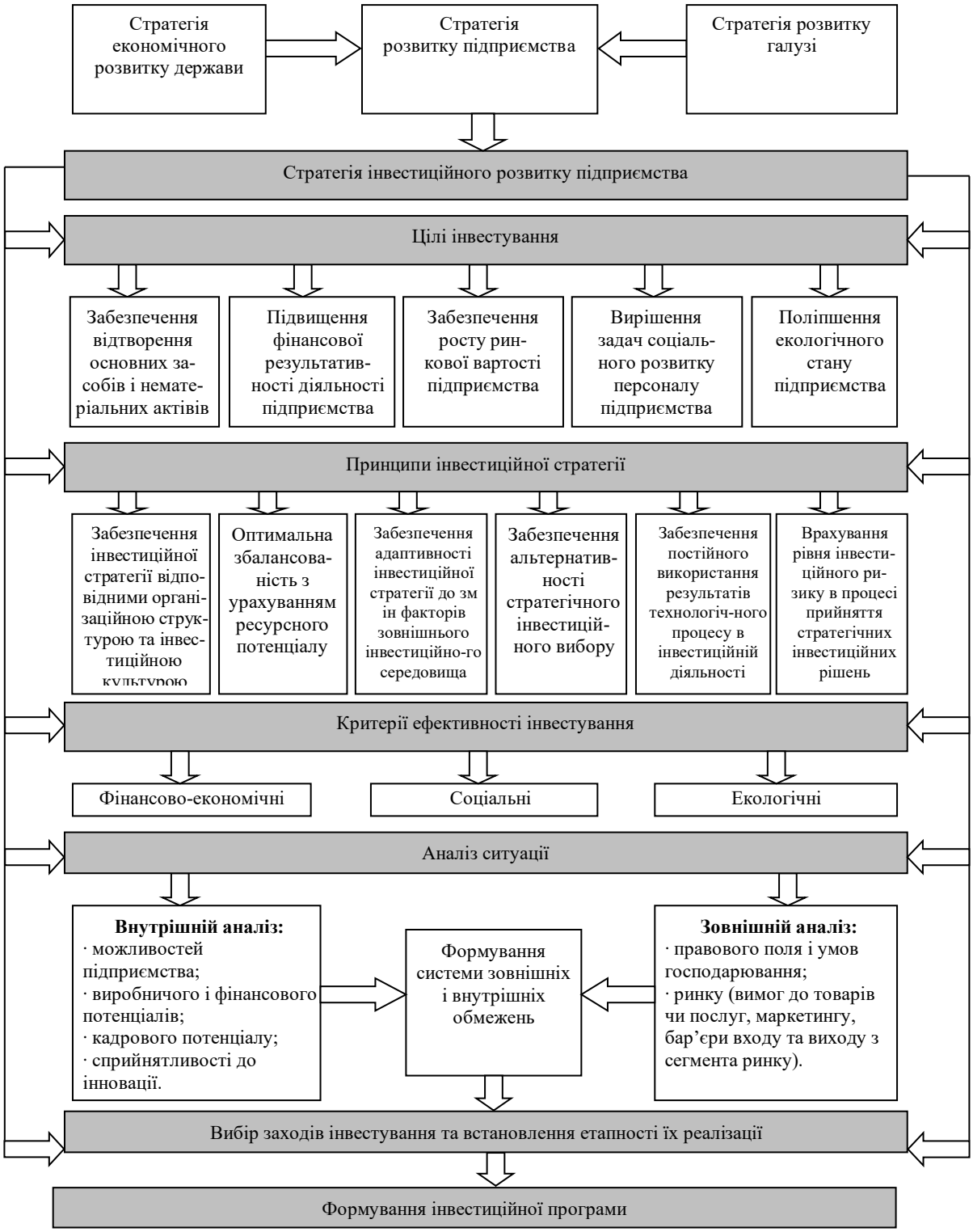

Рисунок 2 – Формування стратегії інвестиційного розвитку підприємства

Підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств регіону, а також ефективне управління інвестиціями є важливим засобом структурної перебудови виробничого, інтелектуального, соціального та інших потенціалів економіки регіону зокрема та економіки України в цілому, що стимулює підвищення рівня ефективності функціонування як загалом економіки, так і конкретного суб'єкта господарювання.

Інвестиційна підтримка діяльності підприємств повинна одночасно здійснюватися на державному та регіональному рівні. Державний рівень підтримки проявляється у стимулюванні розвитку підприємств тих галузей і виробництв, потреба в роботі яких обумовлена державною економічною політикою, необхідна для забезпечення стратегічного економічного розвитку. Регіональний рівень підтримки є продовженням державної підтримки, визначається регіональними органами управління з врахуванням економічних інтересів людей конкретної території, особливостей регіонального економічного розвитку.

Для успішного забезпечення інвестиційної діяльності підприємств виробничої сфери на рівні регіону необхідно: визначити джерела і обсяги інвестиційних ресурсів, які можуть бути залучені; обґрунтувати пріоритети використання цих ресурсів; впровадити ефективні методи акумуляції і використання інвестиційних ресурсів.

Ефективне використання інвестиційних ресурсів і вирішення на цій основі проблем структурної перебудови економіки безпосередньо пов'язане з процесами становлення конкурентоздатного ринку товарів та послуг, наявністю свободи підприємництва та конкуренції виробників. Високий рівень інвестиційної привабливості підприємств області формує інвестиційну привабливість регіону в цілому, адже успішний інвестиційний проект може бути реалізований лише у тих регіонах, де для цього є найкращі умови.

Список літератури

1. Веретенникова О.Б., Паюсов А.А. Модель оценки инвестиционной привлекательности хозяйствующего субъекта // Известия ИГЭА. – 2008. – № 2. – С. 65–69.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
3. Инвестиционная деятельность: Учебное пособие [Текст] – Н.В. Киселева, Т.В. Боровикова, Г.В. Захарова и др.; под ред. Г.П. Подшиваленко и Н.В. Киселевой. – М.: КНОРУС, 2005. – 432 с.
4. Крылов Э.И., Власова В.М., Егорова М.Г. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности предприятия: учеб. пособие. [Текст] – М., 2003. – 192 с.
5. Прибыткова Г. Методологические подходы к оценке инвестиционной привлекательности как основы разработки инвестиционной политики // Инвестиции в России [Текст] – 2005. – № 3. – С. 3–9.
6. Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д.М. Черваньов. – К.: Знання, 1999. – 515с.

А.А. Доренская, Е.С. Синегрибова

Повышение уровня инвестиционной привлекательности предприятий как залог развития региона

В статье исследуется современное состояние инвестиционной привлекательности регионов Украины и Кировоградской области в частности, анализируется важность управления инвестиционной деятельностью предприятия, описываются основные проблемы на пути привлечения инвестиций, даются рекомендации по их решению и проводится обзор основных этапов повышения уровня инвестиционной привлекательности предприятий региона.

Одержано 22.04.13

УДК 338.1

О.І. Андрущенко, ст. гр. ДІ 11, А.В. Рацул, доц., канд. пед. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості економічного розвитку в Англії кінця XX – початку XXI століття

У статті було досліджено сучасні тенденції економічного розвитку Англії. Також було прослідковано динаміку розвитку економіки Великої Британії з 90-х рр.. ХХст. до сьогодення.
економіка, економічний розвиток, промисловість, експорт, імпорт, торгівля

Велика Британія (Сполучене Королівство) належить до групи найрозвинутіших країн світу. За розмірами ВВП вона посідає п'яте місце. Таку саму позицію вона має й за обсягом промислового виробництва. Велика Британія утримує друге місце в світі за обсягом іноземних інвестицій (після США). Лондон є одним з найбільших фінансових центрів, він посідає перше місце за кількістю діючих тут іноземних банків. Тут знаходиться третя в світі за обсягом операцій фондова біржа (після Нью-Йорка й Токіо). Лондон є великим валютним центром, через нього здійснюється третина валютних операцій, а також найбільший у світі обсяг страхових операцій. Лондон контролює значну частку світового біржового ринку металу, нафти та деяких інших стратегічних товарів. Велика Британія у світовій економіці відіграла особливу роль. Вона однією з найперших здійснила буржуазну революцію й перейшла від феодалізму до розвинутих ринкових відносин. У Великій Британії уперше розпочався промисловий переворот і вона свого часу виробляла значно більше промислової продукції, ніж будь-яка інша держава світу. Англію прозвали «майстернею світу». Велика Британія довгий час була головним експортером товарів і капіталу. Вона була одним із засновників міжнародної системи страхування (контора, згодом корпорація Ллойда). Британська колоніальна імперія була найбільшою в світі; англійська адміністрація й англійський капітал наклали помітний відбиток (як негативний, так і позитивний) на економіку великої кількості країн, що розвиваються. Англійський фунт стерлінгів тривалий час був найнадійнішою валютою на світовому валютному ринку.

З другої половини 90-х років в економіці Великої Британії розпочалося піднесення, яке тривало, принаймні, до 2001 р. Основною рушійною силою економічного розвитку в цей період стало підвищення споживчого попиту з боку населення країни, що є наслідком зростан-ня доходів. За 2001 р. споживчі витрати населення зросли на 3,5%. Збільшилися витрати на товари тривалого користування й продукцію галузей високих технологій. Швидко зростає продаж мобільних телефонів, нині ними користується вже дві третини населення. Щороку понад 20 млн англійців проводять відпустку за кордоном. Фактором, що сприяє розширенню попиту, є зростання зайнятості населення. З 1995 р. до 2000 р. кількість робочих місць збільшилася на 1,6 млн чол. Реальна заробітна плата за 2000 р. піднялася на 5%, безробіття скоро-тилося до 5,3% від числа економічно активного населення.

Найбільш динамічно розвивалася сфера послуг, темпи якої перевищували 4%. Водночас промисловість розвивалася нерівномірно. В 90-х роках зростали капіталовкладення в економіку, переважно в приватний сектор. Найвищі темпи зростання в промисловості притаманні електроніці, фармацевтиці й інструментальному виробництву. Проте темпи приросту промисловості в цілому залишаються досить низькими. Знизилися темпи розвитку сільського господарства; значні збитки ця галузь

понесла через захворювання скоту енцефалітом («коров'ячий сказ»), а потім ящуром. ЄС заборонив імпорт з Великої Британії усіх видів м'ясомолочної продукції та живих тварин.

Позитивний вплив на динаміку розвитку британської економіки в 90-х роках спричинило розширення й зовнішнього попиту на товари та послуги з Великої Британії. Сприятливо діяло в цьому напрямі підвищення світових цін на нафту, яку Британія експортує.

Незважаючи на економічне піднесення, рівень інфляції в країні залишався досить низьким, в середньому 2,5% в другій половині 90-х років. З 2008 р. ситуація в економіці Великої Британії суттєво погіршується. Світова криза, яка, зокрема, супроводжувалася значним падінням цін на нафту, призвела до скорочення промислового виробництва, ускладнила британські позиції на світових товарних ринках.

Велика Британія відноситься до високорозвинених постіндустріальних країн світу.

У господарстві переважає сфера послуг - 71 % ВНП, на промисловість припадає 28 %, на сільське господарство - 2 %.

За рівнем ВНП Велика Британія змістилася на п'яте місце у світі. У фінансовій сфері Лондон продовжує надійно займати друге місце у світі, поступаючись лише Нью-Йорку.

Промисловість Великої Британії характеризується зростанням високотехнологічних галузей промисловості, а саме: електротехніки і телекомунікацій, авіа- і аерокосмічної промисловості, деяких галузей хімічної промисловості (нові матеріали, біотехнології, фармацевтики).

Нафтопереробна промисловість Великої Британії в основному створена після війни. Потужні заводи розташовані в гирлі Темзи, біля берегів Уельсу, вздовж Манчестерського каналу, в Шотландії.

Використання нафти у паливно-енергетичному балансі Великої Британії призвело до зменшення видобутку вугілля. Найбільші запаси енергетичного вугілля зосереджені в Йоркширському кам'яновугільному басейні, де видобувається 60% усього вугілля країни, причому його видобуток утричі дешевший, ніж в інших басейнах країни. Нортумберленд-Даремський басейн, що забезпечує трохи більше 10% видобутку, виділяється якіснішим коксівним вугіллям. Однак умови роботи тут складні через малу потужність вугільних пластів. Ще один кам'яновугільний басейн – Південно-Уельський – відомий своїми антрацитами.

Великобританія експлуатує прибережні газові родовища Північного моря. За рівнем видобутку природного газу вона входить до четвірки найбільших країн світу. Газопроводи із морських родовищ прокладені у Східної Англії, а звідти – до магістрального газопроводу Лондон - Ланкашир і далі в інші райони країни.

Машинобудування є провідною галуззю британської економіки. Основними його секторами є загальне, електротехнічне (включаючи електроніку) і транспортне машинобудування.

За вартістю продукції і кількістю зайнятих перше місце займає загальне машинобудування, що включає виробництво промислового обладнання, будівельної техніки, підіймально-транспортних, сільськогосподарських машин, передусім колісних тракторів. За виробництвом різного сільськогосподарського обладнання Велика Британія займає одне з перших місць в світі.

Велика Британія утримує лідерство за випуском автомобілів вищого класу "Роллс-Ройс", "Ягуар", 70 % з яких експортується. Швидкими темпами розвивається авіаракетно-космічна промисловість, що займає третє місце серед розвинених країн

світу, після США і Франції. Найбільшою англійською компанією в цій галузі є "Брітіш Аероспейс", що є другою у світі за виробництвом літальних апаратів.

Електротехнічна і електронна промисловість представлені виробництвом комп'ютерів, засобів телекомунікації.

Важливе місце в економіці країни займає харчова промисловість. Країна виділяється виробництвом шотландського віскі, джину і молока.

Легка промисловість. Ця галузь упродовж століть була провідною і до Першої світової війни знаходилась поза конкуренцією. Сильний спад у 30-х роках XX ст. підірвав позиції галузі настільки, що Велика Британія поступово перетворилася з постачальника бавовняних і навіть вовняних тканин у їх імпортера. Британські фірми належать до провідних виробників тканин, килимів. Основним районом бавовняної промисловості є Ланкашир, вовняної - Йоркшир, лляної - Північна Ірландія, трикотажної - Східний Мідленд.

В сільському господарстві Великої Британії важливою галуззю стало тваринництво, де виробляється більше двох третин сільськогосподарської продукції. Тваринництво Великої Британії має молочний напрямок. Цьому сприяють наявність природних пасовищ і сінокосів, що на значній території використовуються цілорічно, а також високий попит на молочну продукцію. Значна частина молока, що виробляється у приміських зонах великих міст та агломерацій, реалізується у свіжому вигляді. На віддалених від міста молочних фермах молоко переробляють, що дає змогу транспортувати його на значні відстані.

Традиційно Велика Британія ввозить товарів більше, ніж вивозить. Сьогодні у групі готових виробів і напівфабрикатів спостерігалося збільшення товарів електротехнічної і хімічної промисловості. За експортом продукції хімічної промисловості Сполучене Королівство займає третє місце у світі, після Німеччини і США, переважає продукція тонкого хімічного синтезу.

Із продукції машинобудування експортується авіаційна техніка, особливо реактивні двигуни і газові турбіни, наукові прилади, електронна техніка, а також насосно-компресорне і дорожньо-будівельне обладнання, тракторів і автомобілів, металообробних верстатів.

У зовнішній торгівлі найтісніші зв'язки Сполучене Королівство має з розвиненими країнами, зокрема ЄС (57 % в експорті і 54 % в імпорті товарів).

Таким чином, в економіці Англії з 90-х рр.. XX ст. відбулося економічне піднесення, що стало фундаментом для міцної економічної системи. На даний момент Англія є передовою країною за обсягами промислового виробництва. Найвищі темпи зростання в промисловості притаманні електроніці, фармацевтиці й інструментальному виробництву. Проте темпи приросту промисловості в цілому залишаються досить низькими.

Список літератури

1. Лукашевич Л.М. Європа і світ: історико-економічний огляд. – К.: МАУП, 1997. – 342 с.
2. Черкашина Н.К. Економічна історія: Навчальний посібник. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 193 с.
3. Юхименко П.І. Економічна історія: Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – К.: Вікар, 2006. – 341 с.

Одержано 23.04.13

УДК 331

І.В. Ювшин, магістрант гр. ОА 12-М
Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми обліку прав на сорти рослин як складової нематеріальних активів підприємства

У статті досліджується особливості обліку прав на сорти рослин як елемента нематеріальних активів підприємства, визначається порядок правового захисту прав на сорти рослин та запропоновані перспективні напрямки вдосконалення обліку нематеріальних активів підприємства.
облік прав, сорти рослин, нематеріальні активи, підприємство

Постановка проблеми та її актуальність. На сучасному етапі розвитку агропромислового виробництва результати науково-технічної діяльності розглядають як інтелектуальний ресурс, ефективне використання якого в сукупності з матеріальними, фінансовими та іншими ресурсами сприятиме подальшому переходу економіки агропромислового комплексу на міжнародній рівень розвитку. Трансформація господарського механізму та інтеграція України до Європейського Союзу зумовили появу нових об'єктів діяльності, а саме нематеріальних активів, та необхідність розробки такої методології бухгалтерського обліку, яка б відповідала загальносвітовим вимогам узагальнених в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку. У країнах з добре розвинутою ринковою економікою до 70 % вартості майна підприємств складають саме нематеріальні активи, а в Україні цей показник становить менше 1 %. Це свідчить про те, що вітчизняна облікова політика характеризується значним відставанням реального стану обліку нематеріальних активів від потреб господарської діяльності, що унеможливлює забезпечення користувачів повною та об'єктивною інформацією. Залучення нематеріальних активів до складу ресурсів дозволить підвищити інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств та забезпечити захист їхніх прав. Права на сорт рослин є одним із багатьох видів інтелектуальної власності, для дослідження ефективності використання яких важливими є дані обліку. Віднесення інтелектуальної власності до активів, а також прав на її використання, потребує розробки методики оцінки, первинних документів, яка головним чином спрямована на розкриття інформації про матеріальне майно.

Розширення сфери використання нематеріальних активів, недосконаліть законодавчої бази та класифікації об'єктів, недостатня охорона прав інтелектуальної власності зумовлюють потребу в удосконаленні методики їх обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні, методика і принципи побудови обліку нематеріальних активів є об'єктом пильного вивчення як вітчизняної, так і світової економічної науки та практики. Питаннями економічної сутності, організації та методики бухгалтерського обліку нематеріальних активів присвячені роботи І. М. Бойчук, Ф. Ф. Бутинця, В. П. Завгороднього, І. І. Пилипенка, С. Ф. Покропивного, К. Стендфілда та А. Торре. Зокрема, питання прав на сорти рослин, а також інших прав на об'єкти інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів підприємства досліджували В.П. Астахов, С.Ф. Голов, Ю.П. Гладишева, В.П. Завгородній, М.І. Кутер, Б.Нідлз, Ю.С. Рудченко, Я.В. Соколов., Л. Сук, Т.М. Ткаченко, А.К. Шишкін та інші. Критичний аналіз існуючих теоретико-методологічних основ обліку цього виду активів, який міститься в роботах зазначених авторів, дає підстави

для подальшого наукового дослідження обліку прав на сорти рослин у складі нематеріальних активів підприємства.

Метою написання статті є дослідження сучасного стану та виявлення проблем методики та організації обліку прав на сорти рослин, визначення напрямів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Охорона інтелектуальної власності є ключовим моментом інноваційної діяльності, оскільки дає можливість перетворити власність у доходи від інвестицій та одержувати прибутки. Несанкціоноване відтворення і продаж результатів інтелектуальної діяльності, завдає шкоди державі. Отримання прибутків від використання заявлених об'єктів права інтелектуальної власності є спокусою для несумлінних конкурентів, оскільки вони не несуть витрат на створення даних об'єктів. Все це зумовлює правову охорону промислової власності. Орієнтири України на створення конкурентоспроможного сільського господарства та вимагають суворого дотримання вимог законодавства щодо охорони прав інтелектуальної власності. Особливо це стосується такого об'єкта інтелектуального права, як сорти рослин.

Охорона прав на сорти рослин в Україні проводиться відповідно до Закону України "Про охорону прав на сорти рослин" який прийнятий 12 січня 2002 року. Закон України „Про охорону прав на сорти рослин" визнає що: право на поширення в Україні мають тільки ті сорти, які внесені до Реєстру сортів [3]. Цей закон регулює майнові і особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку з набуттям, здійсненням та захистом прав на сорти рослин в редакції Акту 1991 року та адаптований до відповідальних актів Європейського Союзу. Прийняття цього закону особливо важливе з погляду гармонізації законодавства з Європейським Союзом для виконання вимог Світової організації торгівлі, Європейського Союзу, куди Україна прагне вступити. На виконання закону та в доповнення до його статей напрацьовано і прийнято ряд Постанов, Положень, Правил, Порядків, Інструкцій. Прийняті нормативно-правові акти дозволяють забезпечити державний контроль та нагляд за дотриманням суб'єктами господарювання усіх форм власності вимог з охорони прав на сорти рослин, як об'єктів інтелектуальної власності.

Інтелектуальну власність сучасне законодавство і міжнародні угоди тлумачать як сукупність виключних прав особистого, так і майнового характеру на результати творчої діяльності. Найважливішою характеристикою інтелектуальної власності є те, що власник або володар може використати свою власність так, як він забажає і ніхто не зможе законним чином використовувати цю власність без його дозволу.

Для належного здійснення охорони прав на сорти рослин потрібно постійно перевіряти наявність дозволу на використання сорту, як об'єкта права інтелектуальної власності на будь-якій стадії виробництва; використання, зберігання, розмноження насіння та садивного матеріалу сортів рослин; документацію, що підтверджує походження насіння та садивного матеріалу сорту рослин як його матеріальних посівів; відповідність умов суб'єктів насінництва для отримання права виробництва насіння і садивного матеріалу [4].

Очевидно, що порушення прав інтелектуальної власності на сорти рослин приводить до знецінення самих результатів інтелектуальної праці селекціонерів, знищення стимулів до творчості і в результаті наша країна може втратити свій інтелектуальний та науковий потенціал в сільському господарстві, що в свою чергу може вплинути на продовольчу безпеку України.

У підприємств що займаються охороною таких нематеріальних активів як права на сорти рослин виникають проблеми відображення їх в обліку, а саме:

- труднощі з оцінкою залучених нематеріальних активів;
- проблеми облікового відображення витрат нас творення сортів;

- недосконала методологія документування й аналітичного обліку нематеріальних активів.

Згідно із Законом України "Про охорону прав на сорти рослин" можуть набуватися такі права на сорти: особисте немайнове право авторства на сорт; майнове право власника сорту. Охоронним документом, що засвідчує право власності на сорт рослин, є патент (видається власнику сорту) і свідоцтво авторства на сорт (видається автору) [3]. Право авторства не відчужується, не передається і діє безстроково. Про особисте немайнове право авторства на сорт свідчать Реєстр сортів, Реєстр патентів, свідоцтво про авторство на сорт рослин. Про майнове право власника сорту свідчать Реєстр патентів та патент.

Сорт вважається охороноздатним — придатним для набуття права на нього як на об´єкт інтелектуальної власності, якщо за проявом ознак, породжених певним генотипом чи певною комбінацією генотипів, він є новим, вирізняльним, однорідним і стабільним [2].

Різновидами сорту вважається клон, лінія, гібрид першого покоління та популяція. Назва сорту повинна його ідентифікувати і відрізнятися від будь-якої іншої назви існуючого в Україні сорту того чи іншого спорідненого виду. Назва сорту має включати його родове позначення і власну назву. Перелік родів і видів рослин, на сорти яких видаються патенти, визначається Кабінетом Міністрів України [3].

В Україні створені належні законодавчі засади щодо регулювання прав на сорти рослин як об'єктів інтелектуальної власності. Правове регулювання поширення сортів в Україні представлено рис.1.

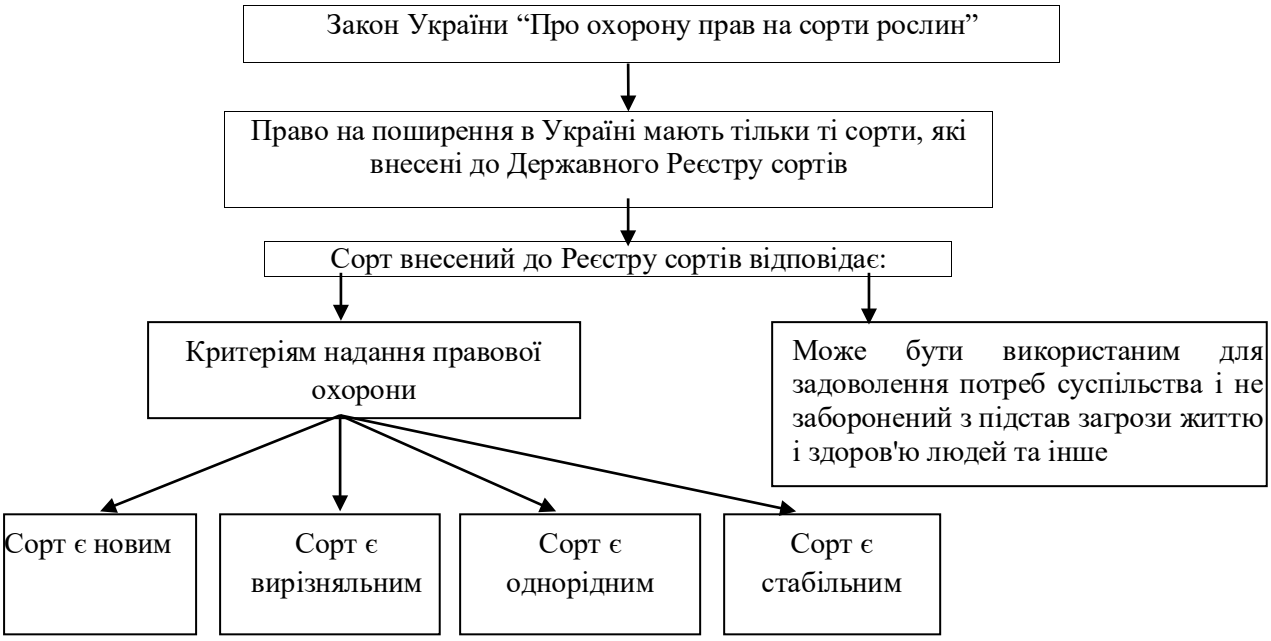

Рисунок 1 – Правове регулювання поширення сортів в Україні

В Україні права на сорт набуваються шляхом подання до Державної служби з охорони прав на сорти рослин заявки, експертизи заявки та державної реєстрації прав. Державна служба з охорони прав на сорти рослин та визначеними нею закладами експертизи проводять кваліфікаційну експертизу на придатність до поширення сорту в Україні. З цією метою в Україні діють дослідні станції, зокрема Холодноярська станція, яка є державною, бюджетною установою. Вона проводить кваліфікаційну експертизу та

визначає відповідність сорту критеріям однорідності та стабільності. Після закінчення досліджень експертний висновок передається до Державної служби і там приймається рішення про виникнення прав на сорт. На підставі даного рішення здійснюється державна реєстрація майнового права інтелектуальної власності. Потім дані про сорт вносяться до Реєстру сортів. Після цього Державна служба з охорони прав на сорти рослин надає досліджуваній установі свідоцтва на сорти рослин, що дозволяє їх вирощування та реалізацію.

Сорти не занесені до Державного Реєстру сортів рослин не дозволяються для поширення в Україні. Використання сорту рослин без відповідного дозволу (ліцензії) власника прав на сорт (автора) є порушенням прав інтелектуальної власності і може бути підставою для притягнення порушників до адміністративної та кримінальної відповідальності чинного законодавства Україні. Права на сорти рослин підтверджуються патентами, паспортами на виробництво та реалізацію насіння, сертифікатами відповідності, посвідченнями та свідоцтвами. Холодноярська станція у своєму володінні має патенти на сорти рослин, які в обліку повинні відображатись у складі нематеріальних активів.

Вивчення облікової практики показало, що на багатьох підприємствах України, зокрема на Холодноярській станції, патенти та інші документи, підтверджуючі права використання сортів, не включаються до складу нематеріальних активів. Вони є в наявності підприємств, але повністю відсутній їх облік та контроль.

Основними критеріями набуття активу статусу нематеріального активу є документальне підтвердження права володіння [4]. Згідно законодавства, наявність відповідних ліцензій, які підтверджують дозвіл використання сортів рослин оприбуткуванню не підлягають, відповідно в установі наявні сертифікати та паспорти, що підтверджують право на вирощування, реалізацію та використання насіння, обліково не відображаються. Якщо у власності підприємства знаходяться патенти на сорти рослин, тобто є документальне підтвердження права володіння, користування та розпорядження ним, то такий документ оприбутковується в обліку.

Підприємства, маючи у своєму володінні патенти на сорти рослин, для правдивого відображення бухгалтерському обліку, повинні обліковувати їх як нематеріальні активи.

Для ідентифікації такого специфічного нематеріального активу, як прав на сорти рослин, потрібно враховувати спеціальні критерії, а саме: немонетарність, відсутність матеріальної форми та можливість ідентифікації. При цьому виникають проблеми, адже більшість цих критеріїв, за винятком «нематеріальності», так само властива іншим видам активів, тому єдиною ідентифікуючою ознакою по суті виступає вище зазначена. Поряд з цим застосування спеціальних критеріїв ускладнюється тим, що кожен з них є необхідним, проте не достатнім для визнання. На практиці виникає потреба доведення відповідності кожному з критеріїв.

Облік та узагальнення інформації про наявність та рух нематеріальних активів повинен відображатись на рахунку 12 “Нематеріальні активи”. За дебетом рахунку 12 “Нематеріальні активи” відображається придбання або отримання в результаті розробки нематеріальних активів, які обліковуються за первісною вартістю, та сума дооцінки таких активів, за кредитом - вибуття внаслідок продажу, безоплатної передачі або неможливості отримання підприємством надалі економічних вигод від його використання та сума уцінки нематеріальних активів. На субрахунку 124 “Права на об'єкти промислової власності” здійснюється облік наявності прав сорт рослин [4].

Порядок формування первісної вартості визначається в залежності від способу надходження нематеріального активу. У діяльності підприємства виникають проблеми пов’язані з визначенням первісної вартості нематеріальних активів у процесі їх

надходження в залежності від конкретного виду. Надходження та оприбуткування об'єкта підтверджується відповідними документами, в якому вказується докладна характеристика об'єкта, норма зносу, термін корисного використання та інше.

Оцінка нематеріальних активів є одним з найбільш дискусійних та проблемних критеріїв. Під час неї виникають проблеми облікового відображення витрат. Труднощі оцінки викликані відсутністю на законодавчому рівні вичерпного переліку витрат, які можна зараховувати до первісної вартості об'єктів нематеріальних активів. Як відомо, залежно від виду витрат їх можна зарахувати до вартості нематеріального активу або на витрати діяльності. До витрат, які створюють такі проблеми, можна зарахувати: витрати на наукові та патентні дослідження та оцінювання об'єктів нематеріальних активів. На досліджуваному підприємстві, у витрати включають ціну придбання нематеріального активу, витрати пов'язані з доведенням його до стану, у якому він придатний до використання за призначенням.

Знос нематеріальних активів у бюджетних установах нараховується один раз на рік, перед складанням річного звіту, тобто в останній день грудня, і відображається за дебетом субрахунку 401 "Фонд у необоротних активах" і кредитом субрахунку 133 "Знос нематеріальних активів" [4].

Вибуття нематеріальних активів відображається за кредитом субрахунків рахунка 12 "Нематеріальні активи" та дебетом субрахунку 401 "Фонд у необоротних активах" (на залишкову вартість вибуваючих нематеріальних активів) і субрахунку 133 "Знос нематеріальних активів" (на суму їх зносу).

Висновки. Значення правової охорони інтелектуальної власності, зокрема прав на сорти рослин, для розвитку України зумовлене роллю інтелектуального капіталу в становленні світової економіки XXI століття, яка базуються на знаннях.

У Холодноярській станції, важливим напрямом вдосконалення обліку нематеріальних активів є упорядкування обліку патентів та інших документів, які підтверджують права на сорти рослин, та облікове відображення їх у складі нематеріальних активів підприємства.

Отже, головними напрямками вдосконалення обліку нематеріальних активів на підприємствах є:

- розробка та затвердження внутрішньої документації та вдосконалення типових форм первинних документів з обліку нематеріальних активів;
- створення на законодавчому рівні точного переліку витрат, які повинні входити до складу первісної вартості нематеріального активу;
- спрощення класифікації нематеріальних активів, з метою усунення дублювання та раціональної організації обліку, виходячи з індивідуальних потреб підприємства.

Вдосконалення бухгалтерського обліку нематеріальних активів має на меті підвищення якості та корисності інформації, яка передається зацікавленим особам для прийняття управлінських рішень.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України. – К.: Скіф, 2007. – С. 431 - 432.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993р. №3792-XII.
3. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квітня 1993 р.
4. Сук Л. "Облік нематеріальних активів" // Баланс – Бібліотека №23. – 2011. С. 45-48.

Одержано 23.04.13

УДК 336.71

О.В. Кошелюк, магістрант гр.ФК -12М
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасний стан та розвиток банківського кредитування фізичних осіб в Україні

У статті досліджено організаційно-правові та фінансово-економічні чинники розвитку кредитування фізичних осіб в Україні.
соціально-економічна сутність банківського кредитування фізичних осіб, принципи регулювання банківського кредитування фізичних осіб

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку важливе місце у пошуку шляхів виходу України з кризового стану займає подальше удосконалення форм кредиту, вироблення зважених підходів до реалізації банківськими установами кредитної політики, формування продуктивної кредитної системи та ефективне управління її ризиками. Незважаючи на те, що зараз банківські установи дещо уповільнили свою діяльність на ринку кредитування фізичних осіб, потреба в подальшому дослідженні теоретичних та практичних питань кредитування населення залишається дуже актуальною. При цьому, слід визначити які фінансові інструменти і механізми для цього слід застосовувати, а також визначити відповідну методику кредитування населення на окремі цілі. Це дозволить, з одного боку, сприяти максимальному задоволенню потреб населення, а з іншого, – одержанню додаткових прибутків кредиторами.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблемам банківського кредитування присвячено праці вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема: Е. Долана, О. Заруби, С. Ілляшенка, О. Кириченка, І. Лютого, Ю. Масленченкова, М. Пуховкіної, П. Роуза, К. Садвокасової, І. Осадчого та інших. В наукових працях вищезгаданих вчених представлена сучасна організація кредитної справи в економіці, а також можливі проблеми в банківському кредитуванні. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених з даної проблематики слід зауважити, що існує потреба в її подальшому дослідженні. Це обумовлено недостат-нім рівнем розробки окремих питань, оскільки стан банківського кредитування з кожним роком змінюється і постають нові проблеми, які потребують вирішення.

Цілі статті. В Україні протягом останніх років кредитування фізичних осіб набуває широкої популярності. Рівень попиту на позикові фінансові ресурси з боку громадян та їх пропозиції банківськими фінансово-кредитними установами постійно зростає. Метою даної статті є розкриття соціально-економічної сутності банківського кредитування фізичних осіб, визначення особливостей його в Україні та розробка основних напрямків його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. З організаційно-правової точки зору, виникнення кредитного зобов'язання характеризуються поняттям "кредит", що визначене як засноване на кредитному правочинні зобов'язання однієї особи-кредитора з приводу передачі у власність іншій особі-позичальнику додаткової платоспроможності, вираженої у грошовій формі, і зустрічне зобов'язання позичальника в майбутньому повернути борг та сплатити процент [1].

Існує подвійне значення кредиту. На наш погляд, в економічній літературі найбільш економічно обґрунтованою є характеристика кредиту, як відносин, пов'язаних із наданням ресурсів у тимчасове користування на умовах повернення із погашенням зобов'язань, які при цьому виникають. Дане визначення охоплює практично всі види кредитних відносин, як частини економічних відносин, включаючи не лише відносини, пов'язані з рухом позичкового капіталу, а й ті, які виникають при реалізації товарів з відстрочкою платежу, попередньою оплатою, операціями із вкладами населення тощо.

Отже, в широкому розумінні кредит – це форма реалізації кредитних правовідносин, коли одна особа тимчасово набуває право кредитора стосовно іншої особи, незалежно від юридичних підстав його виникнення; у вузькому розумінні – це правовідносини, що виникають між банком та позичальником на підставі кредитного договору [2].

Варто зупинитися ще на одному визначенні кредиту, наведеному в ст. 2 Закону України "Про банки і банківську діяльність": "Банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми". Як бачимо, в цьому законі кредит не ототожнюється із грошовими (або матеріальними) коштами (як, скажімо, у Законі "Про оподаткування прибутку підприємств" чи в проекті Закону "Про банківський кредит"), а розглядається як зобов'язання, що випливають (відповідно до ст. 4 та ст. 151 Цивільного кодексу України) з договору або з інших підстав. Тобто кредит розглядається як економічні відносини, передбачені законом, або як такі, що не суперечать йому.

Основними видами банківського кредитування фізичних осіб є надання позики для купівлі житла (іпотека), для купівлі транспортних засобів (автомобільний) та для потреби купівлі товарів тривалого користування (споживчий).

В Україні кредитування фізичних осіб має непросту історію - у 90-ті, 2001-2005 роки його рівень був дуже низьким і недостатнім, що пов'язане з низьким рівнем доходів більшості населення. У 2006 році почалося бурне зростання обсягів кредитування фізичних осіб, який досяг максимуму в 2008 році.

Таке різке зростання обсягів кредитування фізичних осіб мало свої негативні наслідки:

- зниження вимог банків, щодо кредитоспроможності клієнтів, що разом з агресивною рекламою залучило в банки ненадійних клієнтів.
- у зв'язку з тим, що приріст об'ємів кредитування відставав від об'ємів приросту депозитів, деякі банки брак коштів компенсували за рахунок позик на зовнішніх фінансових ринках.
- біля половини кредитів були видані в іноземній валюті

Таким чином банками були прийняті наступні ризики:

1) розривів ліквідності, бо кредити видавались на строк від року до п'яти, а залучались ресурси максимум на рік;

2) курсові ризики по валютним кредитам.

У вересні 2008 році, з початком світової фінансової кризи ці ризики були реалізовані в повній мірі. Банки не змогли перекредитуватись на зовнішніх ринках і вийшли з масованим попитом на міжбанківський валютний ринок, тим самим порушивши стабільність гривні і обваливши її курс. Завдяки цьому гривневий еквівалент валютних кредитів виріс пропорційно зниженню курсу гривні до долару

США, який на кінець 2008р. досяг 10 грн. за долар (з 5,5 грн за 1 $ у вересні 2008 до 10 грн. у грудні цього ж року).

Увесь 2009 рік і більшу частину 2010 року українські банки майже не кредитували фізичних осіб і вирішували проблеми, пов'язаними з кредиторською заборгованістю. Ознаки оживлення цього ринку окреслились в кінці 2010 року, внаслідок дії таких чинників:

1) сумісними діями уряду, НБУ та банків вдалося перебороти панічні настрої населення по вилученню депозитів, що сприяло стабільності ресурсної бази;

2) заборона нацбанком кредитування населення в валюті;

3) підвищення вимог банків до рівня кредитоспроможності позичальників;

Протягом 2009-2010 років спостерігалась тенденція до зниження обсягів як короткострокових вкладень, так і довгострокових кредитних коштів. При цьому збільшувалась питома вага довгострокових кредитів та знижувалась питома вага короткострокових коштів. Це відображало не лише зменшення попиту з боку фізичних осіб на відповідні послуги, а й збільшення рівня кредитного ризику банківської установи.

Світова економічна криза призвела до уповільнення діяльності банківських установ, але у 2012 році спостерігається позитивна динаміка

Необхідно відзначити наявність цілого ряду об'єктивних факторів, що перешкоджають активному розвитку кредитних операцій банків для населення, а відтак і повноцінній реалізації банками функції фінансового посередника у масштабах усієї економіки. Серед цих факторів можна виокремити такі:

- порівняно високий рівень початкових витрат, які здійснюють банки, що впроваджують нові види послуг;
- низький рівень доходів великої частини населення не дає змоги банкам активно реалізовувати свої депозитні стратегії, внаслідок чого потенціал з надання кредитних послуг банків на роздрібному ринку залишається нереалізованим у повній мірі;
- недостатньо розвинута інфраструктура фінансового ринку щодо розвитку мережі філій та формування загальної культури активного користування банківськими послугами населенням;
- тенденції зі зниження процентної маржі, що загострюють конкурентну боротьбу на ринку роздрібних послуг, де збільшення власної частки супроводжується зазвичай більшими витратами для банків, аніж на аналогічних сегментах ринку для юридичних осіб банківських клієнтів;
- відсутність достатньої кількості кваліфікованого персоналу, який би міг ефективно взаємодіяти із клієнтами та грамотно дотримуватись усіх необхідних технологічних вимог із надання роздрібних послуг;
- погіршення економічної ситуації в країні, яка обумовлена наслідками світової фінансової кризи [3].

Кредитування населення передбачає високий рівень розвитку філіальної мережі й банківських технологій, здатність до швидкого освоєння та супроводу нових банківських продуктів. Українські банки тільки розпочинають цьому вчитися, однак кризові явища тимчасово зупинили розвиток процесів кредитування населення країни [4].

Існують спеціальні принципи правового регулювання банківського кредитування фізичних осіб та шляхи їх практичної реалізації. Вони є похідними від загальних принципів основоположних правил, які надають відносинам між банками і позичальниками з приводу надання банківського кредиту ознак системності та упорядкованості.

Аналіз вітчизняного та закордонного досвіду особливостей участі банків у кредитних правовідносинах дозволив нам виявити сім спеціальних принципів регулювання банківського кредитування фізичних осіб:

1) захист прав кредиторів;
2) кредитоспроможність позичальника;
3) забезпечення банківського кредиту;
4) мінімізація кредитних ризиків банку;
5) цільове використання банківського кредиту;
6) прибутковість кредитних операцій банку;
7) відповідальність позичальника за повернення кредиту.

На жаль, як свідчить аналіз сучасного стану кредитування ,в Україні відсутній системний підхід до реалізації зазначених вище принципів. Тому перш за все, необхідно впровадити спеціальне законодавство, яке б на комплексній основі закріпило систему норм, спрямованих на імплементацію цих принципів на основі концепції пріоритету прав та інтересів банків-кредиторів. Одним з основних завдань законодавства про банківський кредит є регламентація переддоговірних відносин з приводу надання кредиту як одного з ключових аспектів забезпечення практичної реалізації принципів правового регулювання банківського кредитування. Переддоговірні відносини у сфері банківського кредитування фізичних осіб – це комплекс організаційно-правових та фінансово-економічних заходів, що здійснюються банком і потенційним позичальником до моменту укладення кредитного договору і спрямовуються на перевірку кредитоспроможності потенційного позичальника, характеру запропонованого ним забезпечення та аналіз на цій основі кредитного ризику банку.

Але, аналізуючи кредитування фізичних осіб, слід також відмітити, що удосконалення його організаційного та фінансово-економічного механізму дозволить реалізувати величезні можливості цього виду кредитування щодо піднесення соціального добробуту населення, особливо в частині придбання житла, як способу зменшення напруги в цій сфері.Так, зокрема,необхідно:

1) розширити і вдосконалити організаційно-правову та фінансово-економічну основу банківського кредитування фізичних осіб на партнерських засадах в системі банк – фізична особа.

2) забезпечити конкретизацію кредитних схем, їх вибіркову динамічність та підвищити надійність кредитування на основі заходів стимулювання розвитку цього виду кредитування;

3) удосконалити механізм оцінки кредитоспроможності позичальника та забезпечити зменшення ризиковості кредитування фізичних осіб.

Реалізація цих, а також інших заходів буде сприяти зростанню масштабності та якісного рівня банківського кредитування як запоруки прискорення темпів соціально-економічного розвитку держави.

Отже, для ефективного розвитку кредитної діяльності банкам України необхідно:

1) удосконалити регулятивну базу, в тому числі закони, котрі захищають права кредиторів;

2) банкам варто покращити методики оцінки кредитоспроможності позичальників, з метою зниження ризиків неповернення кредитів, основний акцент при прийнятті рішення про надання кредиту необхідно робити на кредитну історію та аналіз доходів і, лише в останню чергу, на забезпечення;

3) забезпечити дотримання принципів, пов'язаних з умовами банківського кредитування та здійснити адаптацію міжнародного досвіду кредитування до української банківської практики;

4) банки мають визначити основні напрями розробки методологічних підходів, щодо управління кредитними ризиками, зокрема планувати розподіл кредитних вкладень на довгостроковий період, в основу якого буде покладено зважену кредитну політику, обґрунтовану загальноекономічними умовами, а не метою агресивного захоплення ринку.

Висновки. Отже, проведений аналіз теоретичних та організаційно-правових питань банківського кредитування фізичних осіб дозволив зробити наступні висновки:

Кредит – це сукупність відповідних економічних відносин між кредитором та позичальником з приводу поворотного руху вартості. У період ринкової трансформації економіки основною формою кредиту є банківський кредит. Банківський кредит — це форма кредиту, за якою грошові кошти надаються в позику банками. Позики надаються банками суб'єктам господарювання всіх форм власності або фізичним особам у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором.

Світова фінансова криза призвела до різкого падіння в різних сферах світової економіки. Так, в Україні знизились обсяги виробництва, посилились інфляційні ризики, що супроводжувалося девальвацією національної валюти, погіршенням життєвого рівня населення, підвищенням рівня безробіття, а також неплатоспроможністю споживачів, тому у фінансовому секторі України відбувалися відповідні негативні процеси.

Діючі положення нормативно-правових актів на сьогоднішній день не сприяють повномасштабному урегулюванню відносин між кредиторами та позичальниками – фізичними особами, в першу чергу через відсутність універсального нормативно-правового акта у сфері кредитування та спеціального – у сфері кредитування фізичних осіб.

Вдосконалення роботи з кредитування фізичних осіб повинно здійснюватися за різними напрямками, зокрема, такими як: модернізація скорингових моделей при аналізі конкурентоспроможності фізичних осіб, вдосконалення аналізу та контролю ризиків банку, вдосконалення методики формування страхового резерву при роботі з проблемними кредитами, розмежування функцій в кредитному процесі та вдосконалення методології обліку кредитних операцій

Список літератури

1. Гроші та кредит: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М.І. Савлука.–К.: КНЕУ, 2009. – 598 с.
2 . Івасів Б.С. Гроші та кредит: Підручник / НБУ – Тернопіль: "Карт-бланш", 2010. – 510 с.
3. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К.: Знание-Пресс, 2010. – 456 с.
4. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: Навчальний посібник – К.: Тов-во "Знання", КОО, 2000. – 215 с.

Одержано 23.04.13

УДК 321.65

В.Є. Мороз, проф., І.В. Сулімова, ст. гр. УП-12
Кіровоградський національний технічний університет

Підприємництво і підприємець

У даній статті розглянуто сутність та особливості підприємницької діяльності, роль бізнесу в житті людини, принципи підприємницької діяльності. Розкрито найважливіші питання стосовно підприємницької діяльності та відмінності між поняттями «бізнес» і «підприємництво».
бізнес, підприємництво, підприємець, економічна діяльність, прибуток

Бізнесова діяльність відіграє надзвичайно важливу роль у житті суспільства і спрямована на його покращення. Бізнес як суспільний феномен є визначальним фактором подальшого розвитку країни та суспільства. Серед багатьох чинників соціально-економічного процесу у більшості країн, в тому числи в Україні, важливу роль у сучасних умовах відіграють підприємництво та суб'єкти, що його здійснюють, - підприємці. З'ясуванню сутності підприємництва та бізнесу, основних якостей підприємця, світова економічна наука приділяє увагу протягом майже трьох століть.

Бізнес (справа, комерційна діяльність)- це будь-який вид економічної діяльності з метою отримання прибутку. Він передбачає залучення власних засобів або опосередковану участь у будь-якій діяльності через інвестування власного капіталу.

Визначальними ознаками бізнесу є:

- Ініціативність;
- Самостійність у прийнятті господарських рішень;
- Ризиковий характер діяльності;
- Економічна воля суб'єктів господарювання;
- Творчий підхід до справи.

Спонукальним мотивом бізнесу є комерційний успіх і задоволення інтересів ділових людей. Бажання отримати прибуток спонукає учасників господарського процесу до розширення виробництва, зниження витрат та цін на товари та послуги. Ринок стимулює розвиток бізнесу, а дефіцит ресурсів обмежує його. На ринку суб'єкти господарської діяльності взаємодіють то як виробники, то як споживачі. Ринок установлює ціни і визначає обсяг виробництва, впливає на вирішення проблем, що, як і скільки виробляти.

Підприємництво – це ініціативна самостійна діяльність громадян і їхніх об'єднань спрямована на одержання прибутку.Підприємництво – особливий новаторський стиль, основою якої є творчий пошук нових можливостей господарювання, уміння залучати і використовувати в умовах конкуренції ресурси з найрізноманітніших джерел.

Підприємництво означає персональну, а не колективну і досить розпливчасту адміністративну економічну відповідальність за результати роботи. Як правило, воно пов'язано з виготовленням матеріальних благ, або створенням їх нової якості;освоєння нового ринку збуту; впровадження нової методики виробництва; опанування нового джерела сировини або напівфабрикатів; необхідними реорганізаціями. Рушійний фактор підприємницької діяльності – це прагнення до максимізації доходу. Заради цього організовують справу, розширюють її масштаби. Дбаючи про свої інтереси, підприємець сприяє досягненню суспільних цілей, працює на суспільство.

Підприємництво не можливо без новаторства, творчого пошуку. Витримати жорстку конкурентну боротьбу здатний лише той, хто забезпечує високу якість продукції, відносно низькі витрати. До цього доводиться весь час думати про нову технологію, удосконалювати організацію виробництва і збут. У діловому світі високо цінують здатність до прийняття не стандартних рішень, творчого оцінювання ситуації.Характерні ознаки підприємництва - господарський ризик і відповідальність, високий ступінь діловитості і динамізму, уміння боротись за свою справу.

Водночас між бізнесом підприємництвом є такі відмінності:

1. Бізнес – це ширше поняття, оскільки охоплює відносини, які виникають між усіма учасниками ринкової економіки, залучає не тільки підприємців , а й споживачів, найманих робітників державних структур. Підприємництво – одна з основних складових бізнесу;
2. Бізнес – будь-який вид економічної діяльності з метою отримання прибутку;Підприємництво передбачає елемент інноваційності;
3. У бізнесі не обов'язкове безпосереднє керівництво, можлива тільки участь; підприємець має безпосередньо організовувати діяльність, керувати нею.
4. Підприємництво є не тільки елементом системи бізнесу, а й фактором його розвитку;Основна мета бізнесу полягає в максимізації вигоди(доходу, прибутку) від реалізації угод, підприємництво – максимізації вигоди від реалізації підприємницької ідеї;За сучасних умов висококонкурентних ринків неможливо реалізувати основну мету бізнесу(отримання прибутку) без використання нових ідей, застосування інновацій, властивих підприємству якостей. Тому бізнес і підприємництво максимально наближені за своїм економічним містом, передусім – за ознакою інноваційності. Поняття "підприємництво" запровадив у науковий обіг англійський учений Річард Кантільон (1680-1734). Він розглядав його як особливу економічну функцію, важливою ознакою якої є ризик. Економісти різних країн, такі як: Жан-Батіст Сей, Адам Сміт, Давид Рікардо, Карл Макс та Фрідріх-Август фон Хайєк, стверджували, що підприємець діє на свій страх і ризик з метою отримання вигоди, володіє при цьому знаннями і досвідом, комбінує фактори виробництва, пов`язували підприємницьку діяльність насамперед з власною зацікавленістю підприємця особистим збагаченням, у процесі реалізації якої він сприяє найефективнішому задоволенню потреб суспільства. Особисто ж ми, схиляємось до думки Йозефа Шумпетера, що зміст підприємництва розкривається в таких функціях:

1. Реформування і докірна перебудова виробництва внаслідок впровадження нових видів техніки і технології, створення нових товарів, освоєння нових ринків, джерел сировини;
2. Використання наукових розробок,маркетингу та інше. Виконання функцій підприємництва залежать від господарсько-політичного середовища, яке визначає його можливості, види та мотивацію.

Основні функції підприємництва за Й. Шумпетером, такі:

- освоєння нового ринку збуту;
- джерел сировини або напівфабрикатів;
- впорядження нового методу виробництва;
- відповідна реорганізація виробництва;

Підприємцем, на його думку, може бути не лише капіталіст, власник, а й керівник.

Можна виділи такі найголовніші функції:

- новаторство;
- організаційність;
- господарність ;

– соціальність;
– особистість.

Підприємницька діяльність – це праця індивіда, заснована на розвитку особистісних чинників, розширенні знань про свої можливості, спрямована на досягнення найкращого результату в господарській діяльності, отримання економічної вигоди і привласнення додаткового продукту.

Принципами підприємницької діяльності є:

- економічна свобода;
- економічна зацікавленість;
- економічна відповідальність;
- принцип еквівалентності ;
- принцип порівняльних переваг;
- підприємницький ризик;
- конкуренція.

На початку підприємницької діяльності, необхідно вирішити основні завдання:

– вибрати сферу та масштаби діяльності;
– місце для розташування компанії;
– форму розташування діяльності та назву фірми.
– фінансування та інвестування.

Отже найважливішими ознаками підприємництва є:

- Самостійність і незалежність господарюючих суб'єктів.
- Економічна зацікавленість. Головна мета підприємництва – одержання максимального можливого прибутку.
- Схильність до ризику і відповідальність за свою діяльність.

Список літератури

1. Колот В.М. «Підприємництво»: організація, ефективність, бізнес, культура. Київ 2009- 444с.
2. Яшкіна Н.В. «Оцінка бізнесу» Київ 2010-440с.
3. Булак Т.М. «Підприємництво та бізнес» Київ 2010-274с.
4. ШивільоваС.А. «Основи економіки і бізнесу» Москва 1999-515с.
5. Ларіна Я.С. «Основи бізнесу» Київ 2009. – 384с.

В даннойстатьерассмотренысущность и особенностипредпринимательскойдеятельности, роль бизнеса в жизничеловека, принципыпредпринимательскойдеятельности. Раскрытоважнейшиевопросыотносительнопредпринимательскойдеятельности и различиямеждупонятиями «бизнес» и «предпринимательство».

In this article are consideredessenceandfeaturesofbusinessactivity, a businessroleinhumanlives, theprinciplesofbusinessactivity.
Itisopenedthemostimportantquestionsofratherbusinessactivityanddistinctionbetweentheconcepts "business" and "business".

Одержано 23.04.13

УДК 336.71

М.О. Грушковський, ст.гр. ФК 09-1, В.В. Шалімов, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Бюджетний менеджмент: визначення, принципи, функції

У статті узагальнено позиції науковців щодо окремих теоретичних і методологічних питань бюджетного менеджменту. Наведено авторське визначення бюджетного менеджменту. Запропоновано цілісне бачення принципів і функцій бюджетного менеджменту у сучасній державі.
бюджетний менеджмент, управління бюджетом, бюджетний процес, принципи і функції бюджетного менеджменту

Постановка проблеми. Слід зазначити, що поняття «бюджетний менеджмент» в енциклопедичних виданнях і словниках майже не зустрічається. А.Г. Загородній і Г.Л. Вознюк у «Фінансовому-економічному словнику» [6] наводять визначення понять «менеджмент», «менеджмент фінансовий», «менеджмент податковий», «менеджмент інвестиційний», «менеджмент вартісний» тощо, поняття «бюджетний менеджмент» залишилося поза увагою дослідників.

Варто погодитися з думкою Е. Румянцевої, що окремі проблеми менеджменту й досі залишаються малорозробленими та в науковому плані відкритими [12, *352*]. В. Федосов слушно зауважує, що у самому понятті «бюджетний менеджмент» міститься пізнавальна інтрига, тим більше заплутана через етимологію термінів «бюджет» і «менеджмент» та їх поєднання в одному словосполученні [2, *15*]. Майже немає праць, в яких аналізуються принципи та функції бюджетного менеджменту, а також особливості їх прояву в сучасних реаліях. Отже, виникає необхідність у проведенні теоретико-методологічних досліджень питань бюджетного менеджменту, в тому числі щодо визначення бюджетного менеджменту, формування чіткого переліку його принципів і функцій.

Аналіз наукових праць. Окремі теоретико-методологічні питання бюджетного менеджменту розроблені в невеликій кількості наукових і навчально-методичних джерел [1–3; 7; 10; 13; 14; 15]. Різні науковці пропонували власні (авторські) визначення поняття «бюджетний менеджмент», у навчально-методичній літературі визначено принципи і функції бюджетного менеджменту.

Проте з урахуванням реальної практики побудови бюджетних відносин виникає необхідність сформулювати визначення бюджетного менеджменту, а також запропонувати чіткий перелік його принципів і функцій, притаманних трансформаційній економіці.

Мета дослідження – проаналізувати дискусійні питання щодо бюджетного менеджменту та навести власне (авторське) бачення окремих теоретичних і методологічних аспектів бюджетного менеджменту як науки і мистецтва.

Основні результати дослідження. Бюджетний менеджмент як система знань і прийомів управління державною казною має давню історію. Вважається, що прообрази бюджетних відносин виникли разом із формуванням державних утворень як фінансова складова діяльності держави [13, *17*].

Оскільки бюджетний менеджмент є складовою частиною менеджменту, то визначення поняттю «бюджетний менеджмент» можна дати на основі узагальнення визначень поняття «менеджмент», які зустрічаються у різних авторів.

Оксфордський словник трактує менеджмент як спосіб, манеру спілкування з людьми; особливі вміння й адміністративні навички; владу і мистецтво управління [3, *26*].

В сучасному розумінні менеджмент означає управління людьми (їхніми вчинками) з метою розв'язання економічних та інших проблем (завдань) на основі застосування науково обгрунтованих нормативів (принципів, процедур, правил, методик, стандартів тощо). Розрізняють різні види менеджменту в системі економічної діяльності: виробничий, технологічний, інвестиційний, інноваційний, фінансовий, бюджетний, податковий, митний, антикризовий, соціальний тощо.

А.Г. Загородній і Г.Л. Вознюк у «Фінансовому-економічному словнику» [6] визначають менеджмент як систему управління сучасним виробництвом із використанням наукових методів, а фінансовий менеджмент – як систему принципів і методів розробляння та реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу й використання фінансових ресурсів підприємства (організації) та оптимізації його грошових потоків.

Російська дослідниця Е. Румянцева визначає менеджмент як систему «управління на рівні підприємства як комерційної організації, підприємницьке управління… Фінансовий менеджмент – управління фінансами підприємства, спрямоване на максимізацію вартості бізнесу та рівня дивідендів акціонерів (інтереси власників), прибутку або мінімізації витрат (інтереси керівництва підприємства), заробітної плати (інтереси працюючих), а також підтримку конкурентоспроможності і фінансової стійкості господарюючого суб'єкта (інтереси самого господарюючого суб'єкта, бюджетів всіх рівнів і суспільства)» [12, *352*].

Західна наукова думка сформувалася навколо тези, що параметри економічного (в тому числі фінансового) розвитку найбільшою мірою залежать від організаційно-управлінського механізму вироблення, прийняття та виконання рішень. Важко не погодитися з такою думкою: «Спеціальні знання, професійні навики, досконалі управлінські технології – це ті людські ресурси, які мають забезпечувати суспільно прийнятний баланс індивідуальних і національно-державних інтересів, соціальну стабільність, ефективність управління, а також, що важливо в умовах демократії, політичний декорум для приймання рішень. Проте все це більше в ідеалі, а реальність демонструє породувані природою людської натури недосконалості сторених людьми інститутів» [2, *676–677*].

Дати визначення бюджетного менеджменту можна лише на підставі вивчення його предмета та об'єкта. Варто погодитися з авторами підручника «Бюджетний менеджмент» за загальною редакцією В. Федосова, що предметом бюджетного менеджменту є бюджетний процес та управління ним, а об'єктом бюджетного менеджменту як системи управління є основний централізований державний фонд грошових коштів – бюджет держави [2, *24–25*].

На основі узагальнення наведених визначень, а також враховуючи попередні роботи автора [8; 9], можна запропонувати визначення бюджетного менеджменту як *системи розробки та реалізації управлінських рішень у процесі формування й використання централізованих грошових ресурсів (коштів) держави та її територіально-адміністративних одиниць.* Бюджетний менеджмент включає бюджетне прогнозування, планування, обґрунтування проектів бюджетів різних рівнів, розгляд поданих проектів, їх доопрацювання, затвердження, внесення змін до затверджених бюджетів, виконання бюджетів, моніторинг, аналіз, звітування.

У процесі бюджетного менеджменту відбувається формування (проектування, розгляд і затвердження) та виконання бюджету, контроль бюджетної дисципліни, а також підготовка, розгляд і затвердження звіту про виконання. Важливо розуміти, що бюджет як головний фінансовий документ держави або певного територіального утворення повинен відповідати певним критеріям (тобто містити законодавчо встановлені параметри). Л.І. Дідківська та Л.С. Головко визначають такі основні параметри бюджету: абсолютні розміри; питома вага ВВП, що перерозподіляється через бюджет; обсяг і структура джерел фінансування; обсяг і структура бюджетних видатків; співвідношення доходів і видатків держави [4, *74*]. Крім того, бюджет є важелем впливу держави на різні сторони економічного життя суспільства, тобто він виступає засобом економічного регулювання [1, *22–23*]. За допомогою бюджетних важелів можуть регулюватися доходи населення та корпоративного сектору, інфляція, зайнятість, споживацька активність [15, *3*]. Фахівці вказують на значні можливості бюджету у реалізації державної інвестиційної та інноваційно-технологічної політики [7]. В умовах сучасної економіки бюджет є одним із головних інструментів державного апарату щодо проведення державної політики (насамперед у соціально-економічній сфері). При цьому використовуються такі важелі бюджетної політики: податки, збори, фінансування видатків, бюджетний дефіцит, бюджетний борг тощо [10, *30–38*]. Процес формування бюджетних доходів і видатків нерозривно пов'язаний з основними результатами економічного розвитку держави або її регіонів, а також суб'єктів бюджетних правовідносин – платників податків, розпорядників бюджетних коштів тощо.

Організація бюджетного менеджменту в країні залежить від багатьох чинників: політичного устрою, традицій управління, особливостей розвитку економіки та фінансів, обраної бюджетно-податкової політики тощо. Перед наукою постало питання узагальнення моделей бюджетного менеджменту, які мають ґрунтуватися на певних загальних принципах. «Ідеальна модель бюджетного менеджменту, – справедливо зазначає В. Федосов, – передбачає дотримання правил формування та виконання бюджету на основі загально-прийнятих принципів, які відповідають цінностям демократичної і правової держави, громадянського суспільства, ринкової економіки. До цих принципів, сформованих у процесі еволюції фінансової теорії та практики як фундаменту побудови бюджету й організації бюджетного процесу, належать повнота, єдність і періодичність бюджету, його реальність, прозорість та відкритість» [2, *20*]. Зрозуміло, що ці принципи можуть (і мають) бути реалізованими саме в процесі бюджетного менеджменту, тобто вчинення певних управлінських процедур.

Принцип повноти означає повне відображення в бюджеті всіх можливих доходів і необхідних видатків, виходячи із реалій соціально-економічного розвитку держави або її адміністративно-територіального утворення, а також делегування фінансовим органам повноважень щодо прийняття рішень з приводу формування або використання бюджетних ресурсів.

Принцип єдності означає реалізацію властивості бюджету як сукупності двох нерозривних складових – дохідної частини і видаткової. Виконання видаткової частини можливе внаслідок виконання дохідної або виконання дохідної частини здійснюється з метою подальшого виконання видаткової. Ці дві складові утворюють єдиний документ – бюджет.

Принцип періодичності означає, що бюджет розробляється на певний період часу (як правило, бюджетний рік, який може збігатися або не збігатися з календарним), але в кожний конкретний проміжок часу (день) діє певний бюджет.

Принцип реальності передбачає необхідність складання проекту бюджету лише на основі реальних тенденцій економічного життя суспільства, включаючи як

економічну поведінку платників або їхніх груп (приміром, галузей), так і економічну поведінку держави або її органів чи структур (приміром, державних монополій).

Принцип прозорості означає доведення до суспільства і зацікавлених осіб (державних органів, посадових осіб, міжнародних організацій, наукових установ та ін.) інформації про стан бюджету та бюджетного процесу (в тому числі на всіх етапах, починаючи з планування).

Принцип відкритості означає дотримання відкритості різних процедур бюджетного менеджменту, включаючи можливість зацікавлених осіб (в тому числі громадян) вплинути на процес вироблення та прийняття бюджетних рішень. Бюджетний менеджмент, як і будь-який інший вид менеджменту, знаходить свій прояв у реалізації притаманних йому функцій. Традиційно вважається, що менеджмент виконує такі основні 4 функції: планування, організація виконання (реалізація) прийнятих рішень, мотивація, контроль. Деякі авториназивають й інші функції: облік, розробка стратегії, соціально-психологічні, інноваційна, максимізації результативності тощо.

Функція планування у системі бюджетного менеджменту проявляється у складанні прогнозів та планів бюджетних доходів і бюджетних видатків на основі аналізу очікуваних тенденцій соціально-економічного розвитку економіки держави та її адміністративно-територіальних одиниць.

Функція виконання (реалізації) прийнятих рішень у системі бюджетного менеджменту проявляється у формі вжиття конкретних практичних дій, спрямованих на отримання бюджетних доходів та асигнування бюджетних видатків. Ця функція, як правило, проявляється лише в тому році (або в тому періоді), на який складено бюджет. Реалізація цієї функції покладена в основному на фіскальні та казначейські органи.

Функція контролю у системі бюджетного менеджменту проявляється у формі здійснення особливих контрольно-ревізійних й аналітично-моніторингових процедур за станом виконання бюджетного законодавства учасниками бюджетних правовідносин. Цей контроль здійснюється як на етапі формування бюджетних доходів (контроль за повнотою й своєчасністю сплати податків та інших обов'язкових платежів), так і на етапі здійснення бюджетних видатків (контроль за обґрунтованістю та цільовим використанням бюджетних коштів розпорядниками бюджетних коштів). Крім того, слід зазначити, що функція контролю реалізується і в процесі узагальнення й тлумачення результатів виконання бюджету за підсумками бюджетного періоду.

Традиційне бачення виходить з того, що контроль за виконанням бюджету, або бюджетний контроль, є одним із видів фінансового контролю і проявляється у формі здійснення перевірок (поточних, планових, позапланових тощо) виконання вимог бюджетного законодавства учасниками бюджетних відносин. Натомість, з точки зору бюджетного менеджменту функція контролю може проявлятися на всіх етапах бюджетного процесу, в тому числі на етапі планування бюджету. Наприклад, орган, який відповідає за загальне проектування бюджету (уряд, міністерство фінансів) може здійснити контрольні заходи, спрямовані на визначення обґрунтованості бюджетного запиту, підготовленого розпорядником бюджетних коштів; або орган, що розглядає бюджет (парламент), може перевірити обґрунтованість показників проекту бюджету, запропонованих проектувальником (урядом, міністерством фінансів). Контрольна функція може проявлятися через здійснення суспільними інституціями громадського контролю за діяльністю органів бюджетного управління та їхніх посадових осіб на будь-якій стадії бюджетного процесу.

Функція мотивації у системі бюджетного менеджменту проявляється у формі ухвалення управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності бюджетного процесу. Мотивація можлива як на етапі формування бюджетних доходів,

так і на етапі здійснення бюджетних видатків. У першому випадку відповідні управлінські зусилля будуть спрямовані на своєчасність та повноту надходження бюджетних ресурсів, у другому – на цільову спрямованість, обґрунтованість і правомірність бюджетних видатків. Так, в Україні існує практика заохочення сумлінних платників податків цінними подарунками та почесними грамотами – цей приклад можна вважати формою прояву функції мотивації у бюджетному менеджменті.

Досить дискусійним є питання про визнання обліку як однієї із функцій бюджетного менеджменту. Варто зауважити, що облік не можна визнати функцією бюджетного менеджменту, оскільки виконання облікових процедур як сукупності спеціальних технологій безпосередньо не пов'язане з розробкою та реалізацією управлінських рішень або впливом на групи людей. Адже певні технології не є функцією управління (наприклад, моніторинг за станом бюджету, складання бюджетної звітності, узагальнення синтетичних бюджетних показників тощо). Облікові процедури – це елемент моніторингу виконання бюджетів усіх рівнів, тобто складова реалізації другої функції бюджетного менеджменту.

Висновки. У статті запропоновано визначення бюджетного менеджменту як системи розробки та реалізації управлінських рішень у процесі формування й використання централізованих грошових ресурсів (коштів) держави та її територіально-адміністративних одиниць. Бюджетний менеджмент включає бюджетне прогнозування, планування, обґрунтування проектів бюджетів різних рівнів, розгляд поданих проектів, їх доопрацювання, затвердження, внесення змін до затверджених бюджетів, виконання бюджетів, моніторинг, аналіз, звітування.

Слід підкреслити, що лише раціональна система бюджетного менеджменту здатна «продукувати» ефективні бюджетні рішення, в тому числі щодо формування й виконання «раціонального бюджету». Ось чому важливо забезпечити в реальній практиці дотримання принципів бюджетного менеджменту. Серед вказаних принципів виділено та описано такі: повнота, єдність і періодичність бюджету, його реальність, прозорість і відкритість.

Бюджетний менеджмент, як і будь-який інший вид менеджменту, знаходить свій прояв у реалізації притаманних йому функцій. Традиційно вважається, що менеджмент виконує такі основні 4 функції: планування, організація виконання (реалізація) прийнятих рішень, мотивація, контроль. Описано особливості прояву функцій бюджетного менеджменту у сучасній економіці.

Перспективи подальших розвідок. В подальшому мають бути проведені поглиблені теоретичні дослідження гармонізації функцій бюджетного менеджменту (зокрема йдеться про посилення функцій планування та контролю).

Список літератру

1. Буряченко А.Є., Палій М.П. Удосконалення фінансового механізму місцевих бюджетів //Фінанси України.– 2003.– №8. – С. 13–18.
2. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
3. Галушка Є.О. Бюджетний менеджмент: Навч.-метод. посібник. – Чернівці: Книги, 2007. –280 с.
4. Дідківська Л.І., Головко Л.С. Державне регулювання економіки: Навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2000. – 209 с.
5. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред) та ін. – К.: Академія, 2000. – Т 1. – 864 с.
6. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
7. Захарін С.В. Бюджетна політика інвестиційної активності // Економіка і прогнозування.– 2008.– №1. – С. 50–62.
8. Михайленко С.В. Методологія оцінки достовірності бюджетного планування // Актуальні проблеми економіки.– 2010.– №5. – С. 197–205.

9. Михайленко С.В. Показники оцінки обгрунтованості проектів бюджетів // Актуальні проблеми економіки.– 2010.– № 4. – С. 219–227.
10. Піхоцький В.Ф. Ефективність бюджетної політики як інструмент соціально-економічного розвитку України // Фінанси України.– 2010.– №3. – С. 30–37.
11. Розинская Н.А. Становление российского бюджетного законодательства // Финансы.– 2009.– №2. – С. 70–74.
12. Румянцева Е.Е. Новая экономическая энциклопедия. – 3-е изд. – М.: Инфра-М, 2008. –826 с.
13. Старостенко Н.В. Методологія формування міжбюджетних трансфертів // Фінанси України.– 2005.– №7. – С. 39–44.
14. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку: Монографія. –К.: НІОС, 2003. – 486 с.
15. Шевчук В.О., Копич Р.І. Вплив бюджету на макроекономічні показники // Фінанси України.– 2010.– №3. – С. 3–12.

М.Грушковский, В.Шалимов

Бюджетный менеджмент: определение, принципы, функции

В статье обобщены позиции ученых относительно отдельных теоретических и методологических вопросов бюджетного менеджмента. Приведено авторское определение бюджетного менеджмента. Предложено целостное видение принципов и функций бюджетного менеджмента в современном государстве.

бюджетный менеджмент, управление бюджетом, бюджетный процесс, принципы и функции бюджетного менеджмента

M.Grushkovsky, V.Shalimov

Budget management: definition, principles, functions

The article summarizes the positions of some scholars on certain theoretical and methodological issues of budget management. The authors' definition of budget management is presented. A holistic vision of principles and functions of budget management in a modern state is offered.

budget management; managing the budget; budget process; principles and functions of budget management

Одержано 24.04.13

Д.Д. Бондаренко, ст. гр. ЕК-12м, І.В. Ніколаєв, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Методика розрахунку ефективності функціонування ERP-систем

В статті розглянута методика розрахунку ефективності функціонування ERP-систем шляхом виміру ключових показників ефективності. Використання KPI дає організації можливість оцінити свій поточний стан і допомагає в оцінці реалізації стратегії.

ERP-система, KPI, ефективність функціонування, впровадження, методика

Як показує світова практика, великі компанії змінюють комп'ютерну систему управління або переходять на її принципово нову версію в середньому кожні п'ять років. Це відбувається, коли компанія переглядає свої бізнес-процеси або переходить на використання нових інформаційних технологій або коли існуюча система управління стає застарілою.

Актуальністю теми є те, що при прийнятті рішення про впровадження інформаційної системи або її заміни на нову, підприємство повинно оцінити ефективність цього процесу.

Метою даної статті є дослідження методів розрахунку ефективності функціонування ERP-систем.

ERP (англ. Enterprise Resource Planning – планування ресурсів підприємства) – організаційна стратегія інтеграції виробництва і операцій, управління трудовими ресурсами, фінансового менеджменту та управління активами, орієнтована на безперервне балансування та оптимізацію ресурсів підприємства за допомогою спеціалізованого інтегрованого пакету прикладного програмного забезпечення, що забезпечує загальну модель даних і процесів для всіх сфер діяльності. ERP-система – конкретний програмний пакет, який реалізує стратегію ERP.

Використання ERP-системи дозволяє використовувати одну інтегровану програму замість декількох розрізнених. Єдина система може управляти обробкою, логістикою, дистрибуцією, запасами, доставкою та бухгалтерським обліком.

Впровадження ERP-системи – це інвестиційний проект, направлений на підвищення ефективності одного чи декількох напрямків діяльності підприємства.

До таких відносяться:

- підвищення рівня обслуговування замовників;
- збільшення ритмічності виробництва;
- оптимізація використовуваних товарно-матеріальних цінностей;
- підвищення продуктивності праці;
- підвищення якості виготовленої продукції;
- покращення взаємодії з постачальниками;
- зменшення циклу виробництва;
- оптимізація бізнес-процесів, тощо.

Кожен проект і підприємство має власні унікальні цілі, етапи та цикли впровадження, тому універсальної методики визначення ефективності функціонування ERP-системи не існує. Ефективність визначається шляхом виміру ключових показників ефективності – KPI (англ. Key Performance Indicators) до та після впровадження системи, а також під час її функціонування. Виконання цільових показників KPI говорить про те, що система ефективно функціонує.

Наведемо методику вимірювання KPI, котра використовується на виробничих підприємствах.

Методика вимірювання KPI на прикладі планування виробництва включає такі показники:

- виконання бізнес-плану. Виконується контроль над виконанням бізнес-плану. Обчислюється окремо для плану відвантажень і плану виробництва. Показує ступінь виконання бізнес-плану підприємства;
- заплановане завантаження виробничих потужностей. Виконується контроль над запланованим завантаженням виробничих потужностей під виробничі SFC- та MRP-замовлення. Показує ступінь запланованого завантаження виробничих потужностей в плановому періоді;
- аналіз збалансованого планування виготовлення комплектуючих, вузлів і складальних одиниць. Виконується контроль над запланованим дефіцитом виробничих запасів в періоді. Показує відсоток некоректно спланованих виробів у плановому періоді;
- дефіцит закуповуваних виробів під виробничі SFC-замовлення. Виконується контроль над дефіцитом закуповуваних виробів у заданому періоді виробництва.

Показує дані по дефіцитним у виробництві закуповуваним виробам в заданому плановому періоді;

- оборотність запасів. Виконується контроль над рівнем оборотності запасів. Показує середній час в днях, за який запаси на складі поповнюються і відпускаються (обертаються);
- виконання план-графіку випуску готової продукції. Виконується контроль над виконанням плану-графіку випуску готової продукції. Показує відсоток виконання плану-графіку випуску готової продукції в заданому плановому періоді.

Методика вимірювання KPI на прикладі оперативного управління виробництвом включає такі показники:

- забезпеченість виробничих замовлень матеріалами. Виконується контроль над дефіцитом закуповуваних і комплектуючих виробів для виконання виробничих замовлень в заданому періоді виробництва;
- відхилення фактичних витрат електроенергії по виконаним у звітному періоді виробничим замовленням від запланованих витрат. Виконується контроль відхилень фактичної витрати електроенергії від запланованої;
- аналіз матеріальних та операційних витрат на остаточний брак за період. Виконується контроль витрат на остаточний брак за видами браку;
- виконання виробничих SFC-замовлень. Виконується контроль над недопоставками запасів по запланованим в періоді виробничим замовленням, виконанням замовлень в рамках запланованих дат виробництва;
- ритмічність виробництва. Виражається у відсотках відношення фактично випущених обсягів продукції до запланованих в періоді обсягів;
- фактичне завантаження виробничих потужностей Виконується контроль фактичного завантаження виробничих потужностей.

Методика вимірювання KPI на прикладі управління закупівлями включає такі показники:

- контроль строків поставок. Показує відхилення в термінах постачань за замовленнями на закупівлю у вартісному вираженні;
- виконання плану закупівель Виконується контроль виконання плану закупівель на момент формування звіту;
- кількість повернень постачальникам. Показує кількість позицій, які були відправлені назад постачальнику;
- виконання плану-графіка поставок по замовленнях на закупівлю. Виконується контроль виконання плану-графіка закупівель за замовленнями;
- Акти заміни із закінченим терміном дії. Виконується контроль актів заміни із закінченим терміном дії.

Далі розглянемо як вимірюється ефективність впровадження ERP-систем.

Для оцінки ефективності впровадження інформаційних систем використовуються показники повернення інвестицій ROI (return on investment) та сукупна вартість володіння TCO (total cost of ownership), а також аналіз вигідності витрат CBA (cost-benefits analysis).

Один з основних показників оцінки ефективності впровадження – сукупна вартість володіння (TCO). При розрахунку TCO враховуються як первинні витрати (на впровадження), так і всі наступні витрати (на експлуатацію, доопрацювання і т. д.). Недолік використання цього показника полягає в тому, що він дозволяє оцінити лише витрати на впровадження та експлуатацію ERP-системи. Тому розрахунок тільки TCO не дає повного уявлення про доцільність використання системи: чим більше користувачів працюють в єдиній системі і чим складніше бізнес-процеси, тим вище

буде ТСО. Однак і користь від впровадження подібної системи буде значно вище. Тому необхідно враховувати не тільки витрати, але і вигоди від впровадження ERP-системи, які визначаються за допомогою показника повернення інвестицій (ROI). Цей коефіцієнт дозволяє оцінити рентабельність вкладень в покупку і впровадження ERP-системи і розраховується за формулою:

ROI = (Вигоди від впровадження системи - ТСО): ТСО х 100%.

Однак вигоду від використання ERP-системи на стадії прийняття рішення про вибір системи не можна оцінити в кількісному вираженні. У таких ситуаціях для оцінки ефективності впровадження системи доцільно проводити аналіз вигідності витрат (СВА). СВА грунтується на порівнянні двох альтернативних варіантів (без порівняння застосовувати цей метод не має сенсу). При оцінці передбачуваної ефективності впровадження ERP-системи розглядаються варіанти роботи як з використанням системи, так і без її застосування. При цьому підраховуються можливі втрати (opportunity cost) у разі, якщо проект впровадження не буде реалізований.

Щоб вибрати оптимальний варіант, необхідно порівняти вигоди від проекту і витрати, необхідні для його реалізації. При цьому враховуються як кількісні показники (наприклад, витрати на придбання програми, устаткування, прискорення оборотності запасів, збільшення продуктивності праці), так і якісні (наприклад, лояльність клієнтів завдяки підвищенню ефективності їх обслуговування).

Залежно від корпоративних вимог або завдань, що стоять перед компанією, вона може розробити власні показники для аналізу ефективності впровадження системи. В основі таких показників, як правило, лежить оцінка передбачуваних вигод від впровадження ERP-системи і витрат на її використання.

Для розрахунку ефективності використання ERP-системи необхідно ретельно оцінити майбутні витрати, які виникнуть протягом усього терміну експлуатації системи.

Життєвий цикл ERP-системи можна умовно розділити на шість етапів:

• вибір;
• придбання;
• впровадження;
• експлуатація;
• удосконалення;
• заміна на нову.

У ході здійснення кожного етапу будуть потрібні значні витрати, в тому числі на обладнання, системне і прикладне програмне забезпечення, послуги сторонніх консультантів (зовнішній консалтинг), зарплату співробітникам, зайнятим впровадженням і підтримкою ERP-системи (внутрішній консалтинг), а також загальновиробничі витрати, пов'язані з впровадженням системи.

Витрати, які слід планувати компанії на кожному етапі життєвого циклу ERP-системи:

- витрати під час вибору системи;
- витрати на придбання системи;
- витрати на впровадження системи;
- витрати під час експлуатації системи;
- витрати на удосконалення системи;
- витрати на заміну системи на нову.

Під час вибору системи необхідно організувати внутрішню (робочу) групу, яка працюватиме з системою протягом усього терміну її експлуатації. В ході вибору системи будуть потрібні витрати на: зовнішній консалтинг (збір, документування та аналіз вимог до майбутньої інформаційної системи; створення моделі існуючих бізнес-

процесів) та внутрішній консалтинг (аналіз і оцінка запропонованих рішень від різних постачальників).

На етапі придбання системи будуть потрібні істотні витрати на комп'ютерне забезпечення, а також системне і прикладне програмне забезпечення.

На етапі впровадження може знадобитися придбання додаткової техніки. Також будуть потрібні витрати на роботу сторонніх консультантів по запуску системи в експлуатацію, включаючи моделювання майбутніх бізнес-процесів, навчання користувачів, тестування системи, підготовку та завантаження даних, консультацію користувачів в ході застосування нової системи.

Етап експлуатації системи передбачає витрати на зовнішній і внутрішній консалтинг.

Витрати на удосконалення системи. З часом потрібно модифікувати систему: не тільки збільшувати кількість працюючого в ній персоналу, а й розширювати функціональні області застосування системи.

На етапі заміни системи на нову витрати на обладнання та системне програмне забезпечення залежать від того, наскільки широко поширені стандарти, на яких базується система, що використовується компанією.

При правильно проведеному впровадженні ERP-системи компанії можуть досягнути дійсно значимих результатів:

- зниження операційних і управлінських витрат на 15%;
- економії оборотних коштів на 2%;
- зменшення циклу реалізації продукції на 25%;
- зниження комерційних витрат на 35%;
- зменшення дебіторської заборгованості на 12%.

Отже, впровадження ERP-системи це затратний та тривалий у часі проект. Але інвестиції в інформаційні системи дуже швидко окуповуються, адже підприємство стає більш конкурентоздатним, лояльність клієнтів зростає, постачання здійснюються в оптимальні терміни, вивільняються ресурси на аналітичну та управлінську роботу за рахунок автоматизації системи замовлень та ін.

Список літератури

1. Питеркин С. В., Оладов Н. А., Исаев Д. В. Точно вовремя для России: Практика применения ERP-систем. – М: Альпина, 2005. – 368 с.
2. Дэниел О'Лири. ERP системы. Современное планирование и управление ресурсами предприятия. – М: Веришина, 2004. – 272 с.
3. Балахонова И. В., Волчков С. А., Капитуров В. А. Логистика. Интеграция процессов с помощью ERP-системы. – М: Приоритет, 2006. – 464 с.

Одержано 24.04.13

М.А. Бондаренко, ст. гр. ЕК-12м, І.В. Ніколаєв, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Порівняльний аналіз впровадження інформаційної системи Infor ERP LN та Oracle J.D. Edwards

В статті проведено порівняння впровадження інформаційних систем: Infor ERP LN та JD Edwards. Oracle бізнес-додатки являються заготовками, та не придатні для промислового застосування. Infor ERP LN поставляється з так званими референтними моделями. Наявність референтних моделей забезпечує швидше введення системи в експлуатацію та забезпечує її більш надійніше використання.
Infor ERP LN, Oracle J.D. Edwards, впровадження, референтні моделі, адаптація, моделювання

Присутність інформаційних систем на підприємстві вже давно стало стандартом світового виробництва, тому в наш час потрібно вміти обирати саме потрібну систему, яка дасть максимальний результат для бізнесу. Актуальність теми полягає у наданні кінцевому користувачу інформаційної системи управління підприємством інформації про сильні та слабкі сторони таких продуктів як Infor ERP LN та Oracle J.D. Edwards.

Мета даної статті полягає у висвітлені основних аспектів впровадження Infor ERP LN та Oracle J.D. Edwards, а також порівняння процесів впровадження.

Infor ERP LN (Baan v.6) – це комплексна інтегрована система для великих промислових підприємств, що добре зарекомендувала себе за роки роботи в усьому світі, зі значно розширеним функціоналом, орієнтована на підприємства з дискретним виробництвом. Це єдине масштабоване рішення, оптимізоване для вирішення завдань планування і управління виробництвом, що сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємств-користувачів.

Infor ERP LN включає в себе всі необхідні засоби для адаптації під специфіку конкретного підприємства, а також засоби інтеграції з уже існуючими на підприємстві інформаційними системами.

Система володіє рядом переваг, які пояснюють її ефективність для підприємств з різними типами виробництв. Infor ERP LN дозволяє підвищити ефективність управління за рахунок прозорості подачі інформації, легкості в роботі з системою і скорочення часу, що витрачається на процеси планування і управління. В результаті збільшується продуктивність праці управлінського персоналу і підвищується якість прийнятих управлінських рішень. Система забезпечує повний контроль над усіма виробничими процесами і дозволяє скоротити витрати завдяки автоматизації основних бізнес-процесів. При цьому всі бізнес-процеси інтегруються в єдину інформаційну середу. Використання сучасної архітектури і web-орієнтованого інтерфейсу, що дозволяє настроювати, інтегрувати і підтримувати систему, знижують сукупну вартість володіння.

Oracle J.D. Edwards EnterpriseOne – комплекс модульних, інтегрованих бізнес-додатків для зростаючого бізнесу. Він орієнтований на компанії з різних секторів економіки, не складний у впровадженні і дозволяє автоматизувати ключові бізнес-процеси сучасного середнього підприємства.

J.D. Edwards EnterpriseOne допомагає керувати ключовими процесами компанії, в тому числі фінансами, персоналом та обладнанням, забезпечуючи найкраще використання інформації та ресурсів у масштабах всього підприємства. Вона надає єдине, інтегроване джерело управлінської інформації, що дозволяє відстежувати процеси в реальному часі. JD Edwards EnterpriseOne забезпечує швидкий доступ до найрізноманітнішої інформації. JD Edwards EnterpriseOne підвищує цінність

інформації, забезпечуючи консолідований погляд на роботу всієї компанії в цілому, а також доступ до детальним даними про конкретні транзакціях і бухгалтерських проводках.

При впровадженні Infor ERP LN використовується методологія SIM (Simulation Implementation Method – метод послідовного наближення), розроблена компанією Infor (рис. 1).

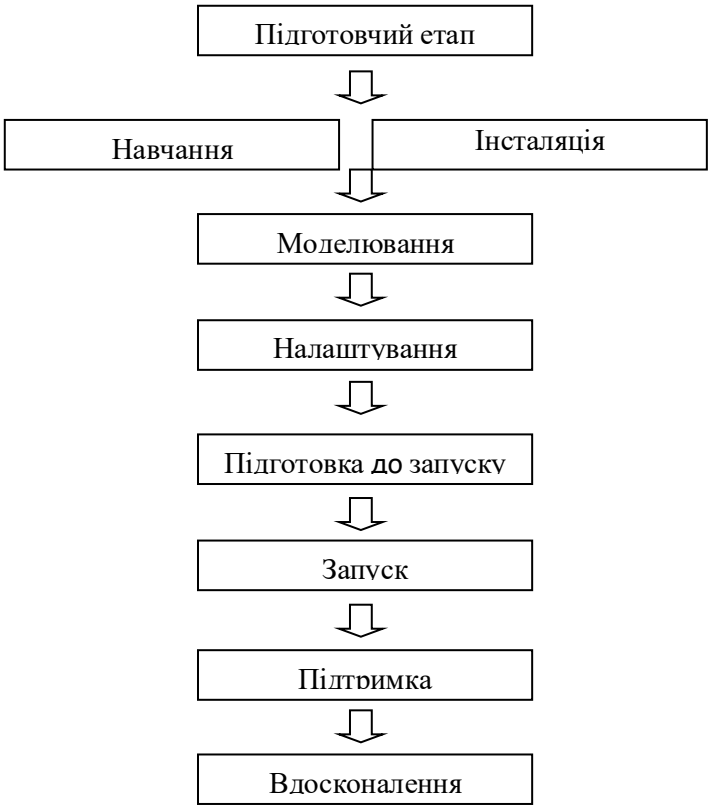

Рисунок 1 – Етапи sim-методології

Методологія SIM – це методологія, що дозволяє не тільки вибрати і ефективно впровадити програмне ERP-рішення, пропоновані компанією Infor, але і виконати роботи з оптимізації бізнес-процесів.

Підхід до впровадження системи складається з наступних етапів:

- Підготовчий етап. Основна мета даного етапу – підготовка підприємства до початку робіт за проектом, обстеження діючих бізнес-процесів підприємства та затвердження концептуальних пропозицій щодо організації майбутніх бізнес-процесів;
- Інсталяція. Мета даного етапу – установка Infor ERP LN на комплексі апаратного забезпечення та навчання адміністраторів замовника;
- Навчання. Мета даного етапу – навчання співробітників проектної групи від підприємства роботі з Infor ERP LN в обсязі, достатньому для повноцінної участі в проекті. При навчанні робиться акцент на стандартних можливостях системи і рекомендованих бізнес-процесах, а також на спеціальну термінологію, яка використовується в системі та документації до неї;
- Моделювання. Мета даного етапу – розробити та погодити майбутні бізнес-процеси на підприємстві (створити модель бізнес-процесів «Як буде»);
- Конфігурування. Мета даного етапу – на основі моделі «Як буде», реалізувати в ERP-системі вимоги до бізнес-процесам в рамках області охоплення проекту та підготувати ERP-систему до комплексного тестування;

- Підготовка до запуску. Мета даного етапу – підготовка КІСУ і підприємства до запуску;
- Запуск. Переклад КІСУ в режим промислової експлуатації;
- Підтримка та розвиток. Мета даного етапу – стабілізація роботи і подальший розвиток КІСУ та бізнес-процесів.

Infor ERP LN поставляється з так званими референтними моделями. Вони пропонують вже готові рішення для різних галузей бізнесу – що дозволяє проводити адаптацію бізнес-процесів, а не розробляти їх з нуля.

При впровадженні Oracle J.D. Edwards EnterpriseOne використовується методологія Implementation Approach розроблена компанією Oracle.

Методологія Implementation Approach складається з таких етапів:

Етап 1: Постановка завдання

На даному етапі визначається область охоплення проекту і створюється організаційна структура, необхідна для успішного виконання завдань проекту. В ході даного етапу реалізуються наступні задачі:

- Первісне визначення обсягу робіт і пропонованих вимог до проекту;
- Створення плану робіт за проектом;
- Створення детального плану проекту;
- Аналіз технологічної інфраструктури.

Етап 2: Навчання

Мета даного етапу – точно встановити та виконати все необхідне для задоволення вимог клієнта щодо навчання. Програма навчання спрямована на те, щоб підготувати групу учасників проекту з боку клієнта до створення прототипів, і надає для корпорації J.D. Edwards ще одну можливість визначення проблем, пов'язаних з даним проектом.

Етап 3: Прототип

На етапі «Прототип» команда проекту виконує ряд завдань, а саме:

- Установка експериментальної середовища;
- Проведення семінарів, присвячених бізнес процесам, на яких документуються основні бізнес процеси, які планується впровадити;
- Проведення семінарів по обговоренню технологічних питань;
- Створення прототипу бізнес процесів.

Етап 4: Налаштування

Етап «Конфігурування» включає в себе операції, які необхідно завершити до введення системи в експлуатацію. Це основний етап створення управлінських звітів та звітів про стан, включаючи:

- Оцінку завдань проекту та створення планів дій для вирішення виникаючих питань;
- Технічні рішення, додатки, створені під замовлення, перетворення даних і інтерфейси;
- Складання документації з виконання процедур і навчанню кінцевого користувача;
- Повна установка виробничої та тестової середовищ;
- Навчання кінцевого користувача і повне тестування системи з використанням нової документації;
- Оцінка рівня готовності;
- Узгодження з клієнтом та підтвердження готовності до введення в експлуатацію.

Етап 5: Введення в експлуатацію

Мета даного етапу – почати використовувати даний програмний продукт в щоденній роботі клієнта. Для цього необхідно використання всіх компонентів програмного і апаратного забезпечення з метою забезпечення успішного здійснення проекту та мінімізації впливу на операції, здійснювані в ході господарської діяльності клієнта.

Введення в експлуатацію – це процес, а не подія.

Введення в експлуатацію є кульмінаційним етапом проекту впровадження. Успішне виконання даного етапу завершує цю стадію проекту впровадження:

- Учасники команди проекту беруть на себе нові обов'язки в межах компанії;
- Користувачі виконують щоденну обробку операцій в системі;
- Відділ підтримки клієнтів JD Edwards (JD Edwards Customer Support) надає технічну підтримку щодня.

Основні відмінності впровадження Infor ERP LN та Oracle J.D. Edwards EnterpriseOne:

1. Проект впровадження Infor ERP LN має більше етапів, але вони значно коротші по тривалості та забезпечують більш ретельну підготовку підприємства до експлуатації системи.

2. Наявність референтних моделей в системі Infor ERP LN забезпечує більш швидший термін настройки бізнес-моделі та введення системи в експлуатацію.

3. При впровадженні JD Edwards виконують велику кількість модифікацій (кастомізацій) стандартних аплікацій системи, так як більшість з них являються заготовками, та не придатні для промислового застосування. Це, з одного боку, забезпечує більшу гнучкість в налаштуванні та використанні. А з другого – збільшує час та впровадження системи.

4. Oracle J.D. Edwards не підтримує тотальної посилальної цілісності в базі даних. Під час етапу впровадження потрібно використовувати спеціальні програми-монітори контролю цілісності бази даних, що потребує додаткових ресурсів при впровадженні.

Отже як бачимо Infor ERP LN забезпечує більш швидкий процес впровадження націлений на результат, у той час як Oracle J.D. Edwards забезпечує більшу гнучкість в налаштуванні та використанні.

Список літератури

1. Компьютерные системы и сети : учеб. пособ. [под. ред. В.П. Косарева, Л.В. Еремина и др.] – М. : Финансы и статистика, 1999. – 314 с.
2. Каменнова М.С. Технологии для виртуального предприятия [Електронний ресурс] / М.С. Каменнова, А.И. Громов.
3. Plossl, George. Orlicky’s Material requirements Planning. 2ed., New York: McGraw-Hill,.1997.
4. Vollman, Thomas E., William L. Barry, and D. Clay Whybark. Manufacturing Planting and Control System, New York: McGraw-Hill,1997.

Одержано 24.04.13

УДК 629.113

М. О.Грешнікова, студ. гр. ФК-09-1 •
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасний стан автотранспортного страхування в Україні

У статті проаналізована динаміка основних показників автотранспортного страхування. Запропоновано напрямки розвитку автострахування в Україні.
автотранспортне страхування, валові страхові премії, валові страхові виплати, ринок автострахування, страховий випадок

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання ризики, що супроводжують транспортну діяльність, становлять небезпеку загибелі людей, пошкодження або знищення майна та суттєво впливають на її результати. Страхування є одним з найбільш ефективних і надійних методів фінансування автотранспортних ризиків, що сприяє захисту майнових інтересів юридичних і фізичних осіб – власників транспортних засобів, безпеці та стабільності їх підприємницької діяльності. Значення організації страхового захисту на транспорті суттєво зростає в умовах посткризового розвитку економіки, оскільки страхування стимулює ділову активність суб'єктів транспортного ринку, покращує інвестиційний клімат у галузі та збільшує можливості економічного зростання. Страхування створює умови для підвищення ефективності як окремих транспортних підприємств, так і галузі в цілому, забезпечуючи перерозподіл ризиків між економічними суб'єктами та відшкодовуючи збитки за рахунок створених страхових резервів. Тому одним із стратегічних завдань є розвиток і вдосконалення автотранспортного страхування як найважливішої складової національного страхового ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад автомобільного страхування зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Д. Базилевич, І. Т. Балабанов, Л. Г. Воблей, О. О. Гаманкова, Т. Є. Гварліані, М. С. Клапків, С. О. Осадець, Л. І., Л. І. Рейтман, В. В. Шахов та інші. Проте ряд питань залишається невирішеними або ж дискусійними.

Метою статті є аналіз сучасного стану автотранспортного страхування на вітчизняному страховому ринку та визначення основних напрямів розвитку даного виду страхування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Аналіз світового досвіду показав, що автострахування один з найперспективніших видів страхування у світі. В умовах становлення і стрімкого розвитку страхового ринку України автострахування поступово набуває актуальності і все більше страхових компаній прагнуть придбати ліцензії на цей вид страхових послуг.

Поняття автотранспортне страхування включає в себе комплекс видів страхування, котрі відносяться до різних його галузей і об'єднаних спільною ознакою – наданням страхового забезпечення учасникам дорожнього руху, потерпілим в результаті дорожньо-транспортної пригоди. Як правило, автотранспортне страхування поділяють на:

• Науковий керівник: асист. Коцюрба О. Ю.

- страхування наземного транспорту (КАСКО);
- страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ);
- страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів "Зелена картка".

Динаміка основних показників страхування автотранспорту – страхування наземного транспорту (КАСКО), страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) та страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів "Зелена картка" – наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 – Динаміка основних показників авто страхування за 9 місяців 2011–2012 рр.

Показник / Вид страхування	Валові страхові премії		Валові страхові виплати		Рівень валових страхових виплат		Темпи приросту	
	9 міс. 2011	9 міс. 2012	9 міс. 2011	9 міс. 2012	Станом на 30.09.11	Станом на 30.09.12	Валові страхові премії	Валові страхові виплати
	млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	%	%	9 місяців 2012/ 9 місяців 2011	
Страхування наземного транспорту (КАСКО)	2631,00	2615,5	1034,4	1104,5	39,3	42,2	-0,6%	6,8%
Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ)	1680,00	1 852,1	653,6	729,5	38,9	39,4	10,2%	11,6%
Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (за додатковими договорами) "Зелена картка"	230,8	258,8	69,1	64,9	29,9	25,1	12,1%	-6,1%
Всього	**4541,80**	**4 726,4**	**1757,1**	**1 898,9**	**38,7**	**40,2**	**4,1%**	**8,1%**

Згідно з даними таблиці 1, за 9 місяців 2012 року обсяг валових страхових премій з автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»), у порівнянні з аналогічним періодом 2011 року, зріс на 4,1%, обсяг валових страхових виплат збільшився на 8,1%. При цьому частка валових страхових премій та валових страхових виплат страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) в автострахуванні становить 39,2% та 38,4% відповідно.

Надходження валових страхових премій при страхуванні наземного транспорту (КАСКО) за 9 місяців 2012 року зменшилося на 0,6% у порівнянні з аналогічним періодом 2011 року і становило 2 615,5 млн. грн., при страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів(ОСЦПВ) обсяг валових страхових премій збільшився на 10,2% і становив 1 852,1 млн. грн.

За 9 місяців 2012 року на 56,2 тис. одиниць (або на 1%) збільшилася кількість укладених договорів страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) – до 6 316,0 тис. одиниць.

Обсяг валових страхових виплат при страхуванні наземного транспорту (КАСКО) за 9 місяців 2012 року становив 1 104,5 млн. грн., що на 6,8% більше, ніж за аналогічний період 2011 року; обсяг валових страхових виплат при страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) становив 729,5 млн. грн., що на 11,6% більше, ніж за аналогічний період 2011 року.

Рівень валових страхових виплат зі страхування наземного транспорту (КАСКО) станом на 30.09.2012 становив 42,2 (станом на 30.09.2011 – 39,3%), при страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) – 39,4% (станом на 30.09.2011 – 38,9%).

За підсумками 9 місяців 2012 року:

– при страхуванні наземного транспорту (КАСКО) обсяг чистих страхових премій становив 2 410,1 млн. грн., при страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) – 1 818,1 млн. грн.;

– при страхуванні наземного транспорту (КАСКО) обсяг чистих страхових виплат становив 1 078,1 млн. грн., при страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) – 729,4 млн. грн.[2].

Збільшення надходжень валових страхових премій зі страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) пов’язане передусім з подорожчанням полісів обов’язкового страхування транспортних засобів, що зумовлено зміною коригуючих коефіцієнтів до страхового платежу, за допомогою яких визначається ціна поліса, та підвищення лімітів відповідальності страхових компаній.

Немало проблем породжуються низькою фінансової освіченістю та страховою культурою клієнтів. Більшість страхувальників не звертають увагу на важливі пункти угоди або навіть не читають договорів взагалі. Так, мало хто з страхувальників, які купують машину через банк, помітять, що при страховому випадку вигодонабувачем по договору є банк і сума страхового відшкодування перераховується банку в рахунок погашення боргу, а ремонтувати автомобіль страхувальник змушений за власні кошти. Крім того, мало хто з власників авто має уявлення про таке поняття, як франшиза, яка зараз присутня у всіх договорах ризикового страхування.

Іншою об’єктивною і досить поширеною проблемою, яка перешкоджає розвитку страхового ринку, є протизаконні дії, причому як з боку страхової компанії, так і зі сторони клієнта (застрахованого). Зловживання з боку страхової компанії можуть полягати в порушенні умов договорів страхування (прострочення термінів виплати страхового відшкодування, розрахунок неправильних сум страхових відшкодувань). Щодо протизаконних дій з боку клієнтів (застрахованих), то вони можуть бути досить різноманітні, починаючи від дрібних порушень (невчасна сплата страхового платежу за договором) і закінчуючи справжніми кримінально карними діями (надання недостовірних відомостей при укладанні договору страхування, фальсифікація страхового випадку і тощо). Українські страхувальники з метою отримання вигоди можуть паралельно страхувати свої автомобілі у декількох страхових компаніях і підстроювати страхові випадки, перебивати номери з застрахованих ідентичних машин тощо (фантазія і ментальність національного страхувальника дозволяє йому вигадувати все нові й нові схеми наживання на страхових компаніях). Розвиток страхового ринку неминуче спричиняє зростання страхового шахрайства. За останні роки в Україні шахраїв не стало більше, але вони стали більш грамотні. Шахраї не тільки приносять збитки операторам ринку, але і негативно впливають на їх тарифну політику. А це

безпосередньо б'є по кишені чесних громадян, оскільки страховики вимушені закладати очікувані втрати в розмір тарифу.

Водночас, ухилення автовласників від укладення договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та небажання укладати договори страхування безпосередньо транспортних засобів пов'язане з низьким рівнем довіри до страховиків. І така недовіра в багатьох випадках є виправданою. Адже загальновідомо, що на сьогодні для переважної більшості страховиків автострахування не є прибутковим, оскільки відноситься до ризикових видів страхування. А враховуючи те, що страхування це, насамперед, бізнес, то природно, що кожний страховик намагається мінімізувати свої витрати, зокрема, за рахунок зменшення страхових виплат саме за договорами автострахування.

З огляду на зазначене необхідно здійснити:

- перегляд тарифної політики страхових компаній, зокрема тих, що мають значну питому вагу автострахування в своїх портфелях [4, с.16];
- створення розвинутої та платоспроможної системи страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів, здатної компенсувати збитки від непередбачених подій;
- запровадження програм інформування населення через ЗМІ про стан і перспективи страхового ринку;
- розширення міжнародного співробітництва в області обміну інформацією про діяльність страхових компаній;
- підвищення платоспроможного попиту на страхові послуги шляхом запровадження нових систем заохочення;
- відновлення довіри українського населення до страховиків;
- підвищення потужності страхових компаній шляхом підвищення розмірів власного капіталу, покращення організації роботи та надання якісних страхових послуг;
- посилення контролю за діяльністю страховиків з боку органів страхового нагляду та розвиток системи перестрахування;
- активізація ролі держави та її органів у зміцненні та розвитку авто страхування [1, с.232].

Висновки. Оцінка стану ринку автотранспортного страхування виявила низку проблем, які стримують розвиток ринку автострахування України, а саме: зменшення попиту на послуги автострахування з боку потенційних страхувальників, погіршення загального стану платоспроможності страховиків, відсутність якісної статистичної інформації в страховому секторі, недосконаліть законодавчого регулювання, низький рівень послуг, що надаються окремими страховиками та наявність випадків шахрайства, недовіра населення до страхових компаній.

Вирішення цих проблем в Україні дозволить покращити ситуацію на страховому ринку як об'єктивного атрибуту ринкової економіки в сучасних умовах.

Список літератури

1. Лесик Л. М. Досвід застосування в Україні обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів [Текст] / Л. М. Лесик // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - №6. - С. 231-234.
2. Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// www.dfp.gov.ua.
3. Панченко О.І. Сучасний стан та перспективи розвитку транспортного страхування в Україні / О.І. Панченко, М.В. Дубина // Вісник ЧДТУ. – 2010. – №44. – С. 256-266.

4. Пустовійт Р.Ф. Вплив фінансової нестабільності на розвиток авто страхування в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpchdtu/2009_24/articles/2_Pystoviyt.pdf

Одержано 24.04.13

УДК 657

О.В.Гачик, магістр гр.ОА-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Організація і методика контролю при централізованому постачанні матеріальних оборотних активів у військові частини

У статті висвітлено основні складові організації та методики попереднього внутрівідомчого контролю при централізованому забезпеченні військових частин матеріальними оборотними активами. Проведений аналіз організації внутрішнього контролю в військових структурах Міністерства Оборони України.
організація, контроль, внутрівідомчий контроль, перевірочна комісія, централізоване постачання, методика, матеріальні оборотні активи, документальна перевірка, позапланова перевірка

Постановка проблеми та її актуальність. Збройні силі України зобов'язані забезпечувати зовнішню та внутрішню безпеку держави, саме тому Україна витрачає велику частку державних коштів на придбання сучасного оснащення, зброї, техніки, а також на підготовлення особового складу.

Система контролю в процесі постачання, зберігання та використання матеріальних оборотних активів у військових частинах, у тому числі і боєприпасів, має бути максимально ефективною при оптимальних витратах на її організацію.

У Міністерстві оборони України та Збройних Силах України порядок проведення попереднього, поточного і подальшого внутрішнього контролю фінансово-господарської діяльності взагалі та матеріальних оборотних активів зокрема, визначається спеціальними наказами, директивами, положеннями, інструкціями, постановами та методичними рекомендаціями. Але все одно існує ряд недоліків у дотриманні суворої економії, забезпеченні потреб Збройних Сил України майновими ресурсами, збереженні матеріальних цінностей, які надійшли до військової частини, а головне – у забезпеченні надійного контролю за їх використанням, що наносить великі збитки державі.

Все це дає підґрунтя для проведення критичної оцінки відповідності вимог з обліку та контролю оборотних матеріальних активів, які визначені в межах вітчизняної нормативно-правової бази, реальному стану та характеристикам системи контролю оборотних активів в процесі постачання у військові частини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку методологічних та організаційно-методичних положень ведення обліку матеріальних активів в бюджетних установах здійснили такі вчені, як: С.В. Свірко, П.Й. Атамас, С.О. Булгакова, О.П. Гаценко, А.М. Герасимович, В.Г. Горєлкін, В.І. Єфіменко, Г.Г. Кірейцев, Я.Д. Крупка, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, В.Г. Лінник,

М.С. Пушкар, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко, В.Г. Швець та інші. Однак обраний у статті напрямок дослідження настільки актуальний і багато в чому залежний від змін економічного середовища, що потребує постійних подальших доопрацювань.

Метою даної статті є висвітлення основних складових організації та методики попереднього внутрівідомчого контролю при централізованому забезпеченні військових частин матеріальними оборотними активами.

Викладення основного матеріалу. В науковій літературі широко досліджувались принципи матеріального забезпечення військових частин шляхом централізованого постачання. Дослідження багаторічного досвіду матеріального та фінансового забезпечення армії і флоту дозволило авторам виокремити наступні три основні принципи матеріального забезпечення військових частин шляхом централізованого постачання.

Перший принцип – централізація матеріального та фінансового забезпечення. Основа цього принципу – централізоване керівництво обороною країни та Міністерством оборони. Ця єдність знаходить свій вираз в чіткому розмежуванні органів військового керівництва, в безумовній підлеглості нижчестоящих інстанцій вищим, в забезпеченні суворої організованості і дисципліни в армії і на флоті.

Єдине централізоване керівництво обороною країни полягає в тому, що питання його організації, будівництва Збройних сил вирішують вищі органи держави – Президент та Верховна Рада України. Безпосереднє керівництво Збройними силами, в тому числі і фінансовим забезпеченням, покладене на Міністра оборони України.

Централізація матеріальних та фінансових ресурсів та керівництво матеріальним та фінансовим забезпеченням дозволяє :

- оперативно вирішувати питання забезпечення військ та спрямовувати всі ресурси на вирішення головних задач;
- оперативно маневрувати матеріальними ресурсами та найефективніше їх використовувати;
- забезпечувати єдність порядку і правил матеріального та фінансового забезпечення військ;
- здійснювати постійний контроль за економним та доцільним витрачанням матеріальних цінностей.

Другий принцип – єдність та узгодженість служб, забезпечення зв'язку армії та флоту з забезпечувальними службами Збройних Сил України. В основі цього принципу лежить те, що матеріальні ресурси Збройних Сил – це підсистема фінансів України. Тому у фінансово-економічній службі Міністерства оборони України використовують деякі форми і методи роботи фінансових органів країни: здійснення кошторисно-фінансового планування, внутрішньовідомчого фінансового контролю.

Третій принцип – обов'язкова відповідність організації централізованого постачання особливостям армії і флоту, специфічним завданням військ в умовах бойової діяльності.

Частина коштів за кошторисом Міністерства оборони України витрачається спеціалізовано на придбання військової техніки, військового майна, озброєння та продовольства. Зазначений перелік озброєння, майна та продовольства поставляється централізовано в натуральному вигляді до структурних підрозділів Збройних Сил України від головних та центральних забезпечуючих управлінь Міністерства оборони України, розрахунки за придбання якого виконує Головне фінансово-економічне управління Збройних Сил України, але деякі види майна та продовольства замовляються та оплачуються фінансовими органами забезпечуючих управлінь. Схема централізованого постачання оборотних матеріальних активів в військові частини Збройних сил України наведена на рис. 1.

Рисунок 1 – Централізоване постачання оборотних матеріальних активів в військові частини Збройних сил України

Запаси військової частини — це оборотні активи у матеріальній формі, що належать військовій частині та забезпечують її функціонування (або перебувають у процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг) і будуть використані протягом одного року [5]. Термін очікуваної експлуатації запасів військової частини установлюється начальниками центральних забезпечуючих управлінь Міністерства оборони України за закріпленою номенклатурою. При цьому обліку підлягають запаси, придбані на місцях згідно з кошторисом доходів і видатків за рахунок загального та спеціального фондів, отримані шляхом централізованого постачання та у порядку гуманітарної (шефської) допомоги, а також від діяльності власних підсобних господарств. Запаси військових частин розподілені на групи: виробничі запаси, тварини на вирощуванні та відгодівлі, малоцінні та швидкозношувані предмети, матеріали і продукти харчування, готова продукція, продукція сільськогосподарського виробництва.

Специфічним видом забезпечення військових частин є натуральне забезпечення боєприпасами. Друга частина коштів за кошторисом Міністерства оборони України відпускається в розпорядження командирів військових частин на витрати, пов'язані з бойовою та гуманітарною підготовкою і утриманням особового складу, з експлуатацією і ремонтом озброєння і техніки. Військовим частинам відпускаються кошти на виплату грошового забезпечення і заробітної плати особовому складу та оплату різних послуг, які військові частини отримують від підприємств і організацій, а також на придбання майна та матеріалів, заготівля яких централізовано неможлива або недоцільна.

Грошові витрати, що здійснюються безпосередньо у військових частинах, є частиною асигнувань на утримання Збройних сил. В умовах військового часу частина централізованих витрат зростає. В мирний час, навпаки, збільшується частина витрат, що здійснюється безпосередньо у військах.

Забезпечення потреб військових частин на бойову та гуманітарну підготовку, господарські та культурно-побутові потреби, утримання та експлуатація озброєння, бойової техніки та майна здійснюється відповідними головними та центральними управліннями Міністерства оборони України, управліннями видів Збройних Сил, оперативного командування, на підставі штатів та табелів до штатів відпуску матеріальних цінностей в натуральній формі або шляхом відпуску грошових коштів.

Таким чином, у зв'язку з централізованим характером забезпечення військових частин Збройних Сил України матеріальними оборотними активами, наказом Міністра Оборони України від 12 листопада 2012 року №590 «Про затвердження Положення про фінансове господарство військової частини Збройних Сил України» введено порядок здійснення внутрішнього контролю за фінансово-господарською діяльністю військової частини, в тому числі і за обліком запасів.

Командири всіх військових частин, які мають самостійне фінансове господарство, зобов'язані організувати внутрішній контроль фінансово-господарської діяльності військової частини. Одним із заходів такого контролю у військовій частині є організація роботи внутрішньої перевірочної комісії.

Внутрішня перевірочна комісія призначається наказом командира раз на рік за місяць до початку наступного року з числа офіцерів, прапорщиків, мічманів, працівників військової частини, яким відомий порядок обліку та утримання фінансового і військового господарства та складається з голови та двох членів комісії, а на великих виробничих підприємствах та у військових навчальних закладах – з голови комісії та чотирьох її членів. Також слід зазначити, що посадові особи фінансового органу, який перевіряється, до складу комісії не входять.

Внутрішня перевірочна комісія здійснює планову документальну перевірку фінансового господарства військової частини в усіх службах двічі на рік станом на 1 липня та 1 січня поточного року, позапланові перевірки проводяться за рішенням командира військової частини за наявності зловживань, недоліків у діяльності фінансового органу, скарг військовослужбовців чи працівників, а також в інших випадках.

Головними завданнями внутрішніх перевірок в частині матеріальних оборотних активів є:

- перевірка відповідності даних бухгалтерського обліку з даними складського обліку;
- перевірка повноти і своєчасності одержання і оприбуткування закуплених матеріальних цінностей;
- перевірка наявності бланків суворого обліку;
- перевірка правильності та повноти оприбуткування за книгами обліку матеріальних цінностей, що закуповуються або обліковуються шляхом централізованого постачання;
- перевірка своєчасності та повноти відшкодування втрат та нестач в наслідок псування, крадіжок та інше;
- перевірка виконання пропозицій за актами попередніх ревізій і перевірок.

Внутрішня перевірочна комісія визнає фінансово-господарські операції таким, що здійснені за наявності підстав, якщо:

- здійснення операцій базується на вимогах чинного законодавства України і витрати здійснені в межах затверджених бюджетних асигнувань;
- кожна витрата виправдана оригіналами правильно складених і затверджених документів.

Внутрішня перевірочна комісія користується правом перевірки наявності матеріальних оборотних активів військової частини, у кого б вони не знаходилися.

Якщо фінансово-господарська діяльність військової частини в поточному році перевірена управлінням внутрішнього аудиту та контролю, перевірка фінансового господарства внутрішньою перевірочною комісією здійснюється за півроку після закінчення ревізії. Начальник фінансового органу та інші посадові особи військової частини зобов’язані сприяти внутрішній перевірочній комісії в проведенні перевірок фінансового господарства, надавати на її вимогу оригінали документів, які підлягають перевірці, відповідні довідки та пояснення. Про результати документальної перевірки комісія складає акт, який підписується головою і членами комісії, а також начальником фінансового органу та подається головою комісії на затвердження командиру військової частини. Якщо в начальника фінансового органу є заперечення щодо окремих пунктів акта, він подає командиру військової частини письмове пояснення за цими пунктами, яке додається до акта перевірки.

У разі виявлення внутрішньою перевірочною комісією недостач чи істотних порушень голова комісії негайно, до складання акта, доповідає про це командиру військової частини, який призначає розслідування. Акти перевірок фінансового господарства внутрішніми перевірочними комісіями надсилаються командиром військової частини забезпечувальному фінансовому органу тільки на вимогу останнього і в установлені ним строки.

Посадові особи військової частини несуть відповідальність згідно чинного законодавства за приховування від внутрішньої перевірочної комісії фактів порушень під час використанні коштів і матеріальних цінностей.

У разі виявлення під час інвентаризації нестачі або надлишку оборотних матеріальних активів, предмет та сума нестачі або надлишку зазначаються в акті і

з'ясовуються обставини їх виникнення, для чого командир призначає службове розслідування і доповідає про результати своєму безпосередньому начальнику і начальнику забезпечувального фінансового органу. При цьому сума нестачі стягується з винної особи, а надлишок оприбутковується на складі.

Також, в Збройних Силах України існує ще один вид контролю за збереженням матеріальних цінностей під час їх переміщення з одної військової частини до іншої. Це введення наказом Міністра Оборони України від 21.06.2007 р № 363 «Про затвердження положення з бухгалтерського обліку в Збройних Силах України» контролюючої форми 280 - «Повідомлення» згідно форми №280, яка в двох примірниках додається до документів первинного обліку під час оприбуткування та передачі військового майна. Один примірник після його підписання командиром частини та начальником фінансово органу повертається до відправника. Начальник фінансового органу не має право поставити майно на облік, або списати його з обліку, яке надійшло або вибуло з частини централізовано до того часу, доки не отримує другий екземпляр повідомлення з печаткою та підписами командира та начальника фінансового органу іншої частини.

На практиці складно перевірити використання патронів та боєприпасів під час проведення навчальних та тренувальних стрільб. Наприклад, для того щоб списати патрони та боєприпаси після стрільб, необхідно до певної служби здати відповідну кількість гільз, кілець (від гранат) та інших складових від різних боєприпасів. Але існує нормативна база, яка регламентує порядок списання патронів та боєприпасів у разі втрати їх складових (гільз, кілець та ін.). Якщо під час проведення стрільб на полігоні була велика кількість снігу, росла висока трава та таке інше, у місці проведення стрільб залишається багато гільз та інших складових від боєприпасів. У зв'язку з цим, з метою підвищення контролю за використанням патронів та боєприпасів під час проведення навчальних та тренувальних стрільб було б доцільно на складових частинах від них (гільзах, кільцях) ставити серію і номер та вести їх електронний облік, щоб замість бойових патронів та боєприпасів на склад не здавали складові, які були загублені під час попередніх стрільб.

Список літератури

1. Наказ Міністра Оборони України від 21.06.2007р №363 Про затвердження Положення з бухгалтерського обліку в Збройних Силах україни».
2. Наказ міністра Оборони України від 12.11.2010р № 590 «Про затвердження Положення про фінансове господарство військової частини Збройних Сил України».
3. Наказ Міністра Оборони України від 24.12.2010р «Про затвердження Тимчасового керівництва з обліку військового майна у Збройних Силах України».
4. Навчальний пособник «Фінансове забезпечення військової частини» , частина перша, військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, І.М. Семеніхін, Київ – 2003.
5. Навчальний пособник «Фінансове забезпечення військової частини» , частина друга, військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, І.М. Семеніхін, Київ – 2003.

О. Гачик

Организация и методика контроля при централизованном снабжении материальными оборотными активами военных частей

В статье освещены основные составляющие организации и методики предварительного внутриведомственного контроля при централизованном снабжении военных частей материальными оборотными активами. Проведен анализ организации внутреннего контроля в военных структурах Министерства Обороны Украины

Одержано 24.04.13

УДК 65.012.45

І.Є. Мерещенко, ст.гр. МЕ-10-1•
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості розвитку інформаційних технологій

У статті розглянуто сутність інформації та інформаційних технологій, матеріальну основу сучасних інформаційних технологій, етапи їх розвитку, а також досліджено особливості розвитку інформаційних технологій.
інформація, інформаційні технології, інформаційний продукт, етапи розвитку інформаційних технологій

Сучасний період розвитку цивілізованого суспільства характеризує процес інформатизації. Завдяки процесу інформатизації створюється нове інформаційне суспільство, яке в свою чергу характеризується високим рівнем інформаційних технологій, розвинутою інфраструктурою, яке забезпечує виготовлення інформаційної продукції і можливість доступу до інформації, прискоренням процесів автоматизації обробки інформації, радикальними змінами соціальних структур, внаслідок чого відбувається розширення сфери інформаційної діяльності.

На сьогодні інформаційні технології впроваджуються і використовуються майже у всіх сферах людської діяльності. Так, Корнєєв І.К., Ксандопуло Г.Н., Машурцев В.А. [1] досліджували використання інформаційних технологій в управлінні, Томашевський О.М., Цегелик Г.Г., Вітер М.Б., Дудук В.І. [6] розглядали інформаційні технології як сукупність процесів, які оперують первинною інформацією для отримання інформаційного продукту, Гужва В.М. [2] проаналізував основні поняття та проблеми, пов’язані з інформаційними ресурсами та технологіями на підприємствах.

Метою даної статті є розгляд особливостей розвитку інформаційних технологій, аналіз їх розвитку, а також перспективи їх застосування.

Інформація - це відомості про навколишній світ (об’єкти, явища, події, процеси тощо), які зменшують міру існуючої невизначеності, неповноти знань, відчужені від їх творця і які стали повідомленнями (вираженими певною мовою у вигляді знаків, у тому числі й записаними на матеріальному носії), які можна відтворювати шляхом передачі людьми усним, письмовим або іншим способом (за допомогою умовних сигналів, технічних та обчислювальних засобів і т. ін.) [2, с.7].

Інформація як об'єкт впливу являє собою дані, записані на тому чи іншому носієві. Форма подання (сприйняття) даних визначає основний спосіб їх кінцевого використання і припускає один з наступних варіантів:

– текстова інформація;
– аудіоінформація (звукова);
– відеоінформація (візуальна) [4, с.4].

Інформацію характеризують наступні особливості:

- інформація - це нематеріальна субстанція, але вона передається за допомогою матеріальних носіїв;

Науковий керівник: Заярнюк О.В.

- інформація залежить не тільки від знаків та символів, а й від їх взаємного розташування;
- при передаванні інформації з однієї точки простору в іншу вона не зникає в початковій точці;
- інформація повинна відповідати вимозі розпізнання [1, с.14].

Інформаційна технологія (ІТ) - це сукупність методів і процедур, які реалізують функції збирання, передавання, опрацювання, зберігання та доведення до користувачів інформації в організаційно-управлінських системах з використанням обраного комплексу технічних засобів [5, с.9].

Виокремлюють кілька етапів розвитку ІТ:

- «ручна» інформаційна технологія (панувала до другої половини XIX століття) - оброблення інформації здійснювалось вручну, за допомогою пера, рахівниці, бухгалтерських книг, а зв'язок забезпечувався пересиланням листів;
- «механічна» інформаційна технологія розпочалась із винайденням друкарської машинки та телефону, модернізацією системи поштового зв'язку. Така технологія стала базою формування організаційних структур в економіці;
- «електрична» інформаційна технологія (зародилась у 1940—1950-х роках) ґрунтувалась на широкому використанні електричних друкарських машинок, копіювальних машин, портативних диктофонів і т. ін. [3, с.8].

Матеріальною основою сучасних інформаційних технологій є три основних технічні досягнення:

- поява нового середовища нагромадження інформації на фізичних носіях (магнітні стрічки, мікрофільми, магнітні та оптичні диски, напівпровідникові пристрої тощо);
- розвиток засобів зв'язку, що забезпечують доставку інформації практично в будь-яку точку земної кулі без обмежень в часі та просторі, та масове охоплення населення засобами зв'язку (радіо, телебачення, супутниковий зв'язок, телефонна мережа);
- можливість автоматизованої обробки даних за допомогою комп'ютера згідно заданого алгоритму.

В основу нової сучасної інформаційної технології, яка базується на широкому застосуванні персональної комп'ютерної техніки, покладені три основні принципи: інтегрованість, гнучкість, інтерактивність. Інтегрованість забезпечує комплексний підхід до розв'язання поставлених завдань за рахунок об'єднання можливостей, як технічних, так і програмних засобів. Гнучкість дозволяє динамічно і невеликими зусиллями виконувати поставлені завдання. Інтерактивність в свою чергу дозволяє динамічно переналагоджувати завдання з врахуванням конкретних вимог.

Особливе місце в організації нових інформаційних технологій займає комп'ютер, який створює широкі можливості для нагромадження необхідної інформації (запис в пам'ять книг, статей, доповідей, результатів досліджень), забезпечення аналітичної обробки великих масивів даних, пересилання інформації та її збереження в електронному вигляді тощо.

Інформаційні технології на базі персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж (систем розподіленого оброблення даних, що складається з комп'ютерів, з'єднаних між собою зв'язками (каналами) передачі даних) і засобів зв'язку утворюють інформаційно-комунікаційні технології.

Засобами інформаційно-комунікаційних технології є програмно-апаратні засоби (пристрої і електронні схеми - апаратні; програми, складені для роботи з комп'ютером - програмні) й пристрої, що функціонують на базі комп'ютерної техніки, а також сучасні засоби і системи обміну, які забезпечують операції щодо пошуку, збирання,

накопичення, зберігання, опрацювання, подання, передавання різного роду даних. До них належать комп'ютери, комп'ютерні мережі, пристрої введення-виведення; засоби і пристрої маніпулювання аудіовізуальнми даними (на базі технології мультимедіа і систем "віртуальна реальність"); сучасні засоби зв'язку; системи штучного інтелекту; системи машинної графіки; програмні комплекси [1, с.19].

Інформаційні технології проникають, як в професійну діяльність, так і в приватне життя. Вони впливають на міжнародний торговий баланс, рівень зайнятості, політику. В міру становлення інформаційного суспільства виникає потужна індустрія інформаційних технологій, призначена для задоволення потреб цього суспільства. Індустрія інформаційних технологій породжує нові види інформаційного продукту та засоби його доставки до споживачів. Під інформаційним продуктом слід розуміти різноманітні аспекти знань, відомості, твори мистецтва, інші форми інформації та розваг, отримані, як традиційними шляхами, так і за допомогою електронної техніки.

Схематично процес перетворення інформації в інформаційний, а пізніше і в програмний продукт, можна проілюструвати наступним чином (рис.1) [6, с.35].

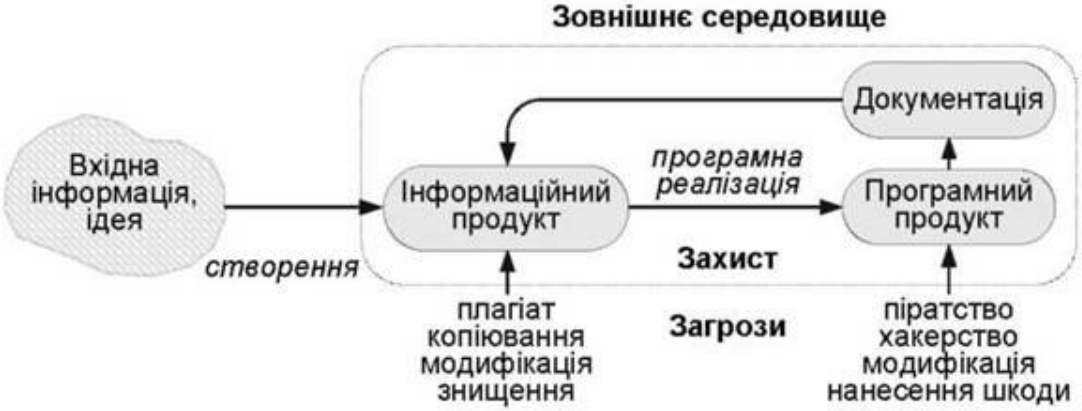

Рисунок 1 - Місце інформаційного та програмного продукту в системі інформаційного кругообігу

Однією з тенденцій розвитку інформаційного продукту є здатність до взаємодії між всіма фізичними і логічними елементами системи.

Всього декілька ключових компонентів - мікропроцесори, локальні мережі, спеціалізовані автоматизовані робочі місця, датчики, програмовані контролери - перетворили на реальність концепцію автоматизованого підприємства. Нині технологія може бути і стримуючим чинником: відсутність здібностей до взаємодії засобів автоматизації робить нераціональною її реалізацію. Це обумовлено вибуховим розширенням ІТ, внаслідок чого стандартизація продуктів не встигає за технічними стандартами. З іншого боку, в результаті активнішої маркетингової діяльності і успіхів у розповсюдженні інформаційного продукту, захоплення великої ринкової частки якою-небудь компанією, її продукт стає стандартом для всіх інших.

Ще одна складність полягає в тому, що розвиток ІТ в значній мірі визначає процеси інтеграції систем і створення стандартів. Це може значною мірою відсунути терміни реалізації тих переваг, які надають новітні технології. Наприклад, виконання програми створення комп'ютерів п'ятого покоління, що фінансується японськими фірмами, стримується тим, що нова архітектура програмного забезпечення поки що не поєднується з існуючими центрами штучного інтелекту, нові протоколи не можуть бути використані в старих системах зв'язку, а нові машинні мови не підходять для старих систем і т.д.

Наступною тенденцією розвитку інформаційних технологій є глобалізація інформаційного бізнесу. На сьогодні споживачем інформації може бути будь-яка людина або фірма. Тому, можливості інформаційного ринку є безмежними, хоча й існує досить жорстка конкуренція між основними виробниками. До традиційно сильних виробників, таких як США, Японія, Франція, Англія і ФРН наближаються компанії Австралії, Південної Кореї, Тайваню, Сінгапуру тощо. Однією з головних причин інтенсифікації світової конкуренції є поширення попиту на конкретні види ІТ в світовому масштабі. Можна сказати, що, незважаючи на відмінність ринків, продукція, що користується попитом в Америці є аналогічною до продукції, на яку існує попит в Японії і Європі [7].

Отже, одним із засобів управління розвитком інтелекту та підвищення його організованості на сучасному етапі є інформатизація суспільства, що ґрунтується насамперед на розвитку інформаційних комп'ютерних технологій. Значення інформаційної технології величезне – вона формує передній край науково-технічного прогресу, створює інформаційний фундамент розвитку науки і всіх інших технологій.

Головними, визначальними стимулами розвитку інформаційної технології, є соціально-економічні потреби суспільства, і саме зараз суспільство як ніколи зацікавлене в якомога швидшій інформатизації та комп'ютеризації всіх без винятку сфер діяльності.

Список літератури

1. Буйницька О. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : [Навч. посіб.] / Буйницька О. - К.: Центр учбової літератури, 2012. – 240 с.
2. Гужва В. М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: [Навч. посібник]/ Гужва В. М.— К.: КНЕУ, 2001. — 400 с.
3. Денісова О.О. Інформаційні системи і технології в юридичній діяльності: [Навч. посібник] / Денісова О.О. – К.: КНЕУ, 2004. – 307 с.
4. Корнєєв І.К. Інформаційні технології: [підручник для вузів] / Корнєєв І.К., Ксандопуло Г.Н., Машурцев В.А.- М.: ТК Велбі, Проспект, 2009. - 224 с.
5. Писаревська Т.А. Інформаційні системи і технології в управлінні трудовими ресурсами: [Навч. посібник. — 2-ге вид., перероб. і доп.] / Писаревська Т. А. — К.: КНЕУ, 2000. — 279 с.
6. Томашевський О.М. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів.[Навч. посіб.] / Томашевський О.М., Цегелик Г.Г., Вітер М.Б., Дудук В.І. - К.: «Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. - 296 с.
7. Курс лекцій "Основи інформаційних технологій" (І частина) : [Електронний ресурс] // Информационно познавательный журнал «Виктория». – Режим доступу: http://www.victoria.lviv.ua/computer.php

Одержано 25.04.13

УДК 332.012.324:339.9

І.Є. Мерещенко, ст.гр. МЕ-10-1 •
Кіровоградський національний технічний університет

Тенденції розвитку транснаціональних корпорацій в Україні

У статті розглянуто міжнародну діяльність найбільших українських підприємств різних галузей економіки та виявлено ознаки, що свідчать про появу перших вітчизняних транснаціональних корпорацій.
транснаціональні корпорації, принципи ТНК, міжнародна діяльність, позитивні та негативні наслідки діяльності ТНК

За останні кілька десятиліть на міжнародній арені з'явилися нові потужні гравці, які швидко зайняли свою нішу у світовій економіці. Потужність діяльності таких агентів та кількість їх активів іноді можна порівняти лише з ВВП декількох країн разом узятих. Саме транснаціональні корпорації (ТНК) – основний структурний елемент економіки більшості країн, провідна сила їх розвитку та підвищення ефективності.

Теоретичні основи виникнення і становлення транснаціонального капіталу, механізм функціонування ТНК і вплив їх діяльності на світову економіку досліджували такі вчені-економісти як: Рокоча В.В., Плотніков О.В., Новицький В.Є.. Сорока І.Б. вивчала транснаціональні корпорації та їх роль у процесі активізації міжнародної інтеграції. Руденко Л.В. розглядала питання еволюції організаційних структур транснаціональних корпорацій (ТНК), формування і реалізація стратегій діяльності ТНК, внутрішні механізми функціонування та управління, взаємодія з національними економіками й міжнародними організаціями.

Метою статті є дослідити сутність транснаціональних корпорацій, позитивні і негативні наслідки діяльності ТНК, а також розглянути тенденції розвитку компаній у сучасних міжнародних економічні відносини.

У наш час провідні транснаціональні компанії світу визначають напрям розвитку міжнародної економіки. Лідируючі позиції розвинутих країн світу базуються насамперед на величезному впливі їх транснаціональних компаній на економіку інших країн.

ТНК — це найбільші компанії, які мають (за класифікацією ООН) щорічний оборот не менше 100 млн дол США, філії — не менше, ніж в 6 країнах світу, частку активів за кордоном — не менше 25%. ТНК стали панівною формою міжнародних корпорацій після Другої світової війни, прийшовши на зміну міжнародним картелям. Свого часу закордонні підприємства в міжнародних картелях створювалися як самостійні, технологічно відособлені одиниці, продукція яких призначалася для реалізації в країні базування монополії. Зростання суспільного характеру виробництва, його інтернаціоналізація привели до трансформації міжнародних компаній, до виникнення ТНК [1, с.525].

ТНК здійснюють свою діяльність, ґрунтуючись на кількох важливих принципах:

Науковий керівник: Глевацька Н.М.

1. Здійснення прямих іноземних інвестицій з метою створення виробничих потужностей за кордоном.

2. Використання різних форм міжнародного поділу праці (предметна, подетальна, технологічна спеціалізація), яка дозволяє розміщувати різні ланки виробничого процесу у різних країнах світу.

3. Розробка, передача та використання передової технології у рамках замкнутої корпоративної структури, що дозволяє максимально ефективно використовувати витрати на дослідження і розробки.

4. Внутрішньокорпоративна торгівля, яка здійснюється між окремими підрозділами ТНК із застосуванням трансфертних цін. Трансфертні ціни встановлюються ТНК на рівні, що істотно відрізняється від ринкових цін, тобто є значно більшим або меншим за ціни на ті самі товари на світовому ринку.

5. Глобальний підхід до управління — оптимізація діяльності корпорації у цілому, а не окремих її складових. Цей принцип означає необхідність субсидувати розвиток окремих підрозділів з метою досягнення максимального прибутку у довгостроковому періоді [5].

Сьогодні ТНК контролюють більше 50% світового промислового виробництва, 67% міжнародної торгівлі, більше 80% патентів та ліцензій на нову техніку, технології і ноу-хау та прямих зарубіжних інвестицій. Практично вся торгівля сировиною на світових ринках контролюється ТНК, у тому числі, 90% світової торгівлі пшеницею, кавою, кукурудзою, тютюном, лісоматеріалами, залізною рудою; 85% - міддю, бокситами, 80% - оловом, чаєм; 75% - натуральним каучуком, сирою нафтою [1, с.526].

У сучасних умовах операції ТНК стають дедалі глобальнішими і щодо придбання чинників виробництва, товарів та ринків, орієнтуються на глобальний обсяг. Розміщення за кордоном значної частини виробництва і багаточисельних філій, інтегрованих в єдину мережу продукування товарів і послуг, дає змогу транснаціональним корпораціям використовувати ресурси і конкурентні переваги багатьох країн. Розвиток глобалізаційних процесів усуває перешкоди на шляху транскордонного переміщення товарів, капіталу та послуг, сприяє уніфікації регулювання, що полегшує доступ на зарубіжні ринки.

Проте, враховуючи тенденцію до стрімкого розвитку ТНК у світовій економіці, потрібно зазначити, що діяльність ТНК має як позитивні, так і негативні наслідки.

До позитивних слід віднести:

- зміцнення ресурсної і виробничої бази країн, в яких ТНК здійснюють свою діяльність; розширення експортних можливостей;
- сприяння реструктуризації економіки країн-реципієнтів;
- поширення передових технологій;
- поглиблення міжнародного поділу праці;
- посилення процесів інтернаціоналізації і глобалізації.

А негативними наслідками діяльності ТНК є те, що:

- вони передають слаборозвиненим країнам невідповідні їхньому рівню розвитку технології з жорсткими обмеженнями на продаж;
- відбувається централізація і контроль основних функцій ТНК із країн приналежності, тим самим закріплюється неоколоніальна залежність слаборозвинених країн;
- якщо країна намагається жорстко регулювати діяльність ТНК, останні просто покидають її і переміщаються туди, де регулювання м'якше; важлива інформація про різні країни поширюється на міжнародному рівні глобальними розвідувальними мережами ТНК;

- вони зневажають інтереси місцевих робітників, оскільки їхня діяльність має глобальний характер;
- ТНК уникають сплати податків шляхом внутрішнього переливу капіталу в країни з нижчим рівнем оподатковування;
- встановлюючи штучні ціни, ТНК підривають спроби країн управляти власною економікою [6].

Щоб будувати конкурентну економіку, потрібні потужні компанії, які будуть здатні співпрацювати з ТНК як в Україні, так і на світових ринках, необхідно створювати власні, українські транснаціональні структури, як це зробили раніше Китай, Росія, Індія, Індонезія, Мексика, Венесуела та ін. (не враховуючи промислово розвинені країни, де існують сотні крупних ТНК). Досвід цих держав свідчить, що національний капітал здатний витримувати конкуренцію з ТНК тільки у випадку, якщо він сам структурується у міцні фінансово-промислові утворення, адекватні міжнародним аналогам та здатні проводити активну зовнішньоекономічну політику. Разом з тим, як виявляється, створити корпорації повного замкнутого циклу Україна здатна лише в окремих галузях, на що необхідно багато часу.

Одним з чинників залучення в Україну іноземних інвестицій є стимулювання діяльності ТНК. До списку глобальних корпорацій, представлених на вітчизняному ринку можна віднести Coca-Cola, Samsung, Toyota, Nestle, Nokia, Metro Cash&Carry, Hewlett-Packard, British American Tobacco та деякі інші ТНК. Великі промислові концерни, такі як, наприклад, Westinghouse, ExxonMobil або General Electric, на українському ринку нажаль відсутні. Винятком є Mittal Steel, для якої її український актив – Криворіжсталь – проміжна, а не кінцева ланка виробничого ланцюга [4].

Серед закордонних інвесторів найбільш інвестиційно-привабливими в Україні є такі галузі економіки: харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів – 15,7% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених до України; торгівля – 15,6%; фінансова сфера – 8,5%; машинобудування – 8,0%; транспорт – 7,6%; металургія та обробка металу – 5,4%; операції з нерухомістю – 4,6%; хімічна та нафтохімічна промисловість – 4,1% [2, с.35].

Окремо треба виділити функціонування транснаціональних корпорацій в нафтогазовій сфері України. Паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) в економіці України має виняткове значення, оскільки визначається істотною бюджетоформуючою роллю нафтогазової сфери та великою потребою в енергоносіях через значну концентрацію енергоємних виробництв. Разом з тим вітчизняна нафтогазова галузь є досить проблемною внаслідок обмеженості власних запасів газу та нафти, дестабілізації роботи нафтопереробних підприємств після розпаду СРСР та нерозвиненості внутрішнього ринку нафтопродуктів. Приватизаційні процеси у ПЕК призвели до приходу на український ринок великих, передусім російських, ТНК. Домінування російських нафтогазових компаній зумовлено традиційною роллю Росії як основного експортера вуглеводнів в Україну, геополітичним розташуванням України як транзитера російських енергоносіїв до країн Європи, а також активною експансіоністською політикою російських ТНК щодо придбання потужностей, зокрема нафтопереробних, у країнах СНД та Східної Європи.

Найбільшими компаніями, що нині працюють в Україні, є: у сфері нафтопереробки – російські «ЛУКОЙЛ», «ТНК», «Татнефть», «Славнефть», «Группа Альянс», «ЮКОС» та казахстанська «Казахойл» («КазМунайГаз»); в сфері транспортування нафти – російські «Сургутнефтегаз», «Роснефть», «Транснефть», «Сибнефть»; у сфері поставок та транспортування газу – російські «Газпром» та «Ітера» [3].

Діяльність ТНК у нафтопереробній галузі України спрямована передусім на

переорієнтацію Росії з експорту сирої нафти на експорт нафтопродуктів, отриманих, зокрема, на українських НПЗ; поглинання з цією метою українських підприємств шляхом їх приватизації та акціонування для географічного наближення до ринків споживання нафтопродуктів у Центральній та Західній Європі; додаткове укріплення позицій ТНК на внутрішньому ринку нафтопродуктів України шляхом створення спільних підприємств та через розбудову власної збутової мережі.

Поряд з названими, у нафтопереробній сфері України з'явилися нові російські гравці – «Сиданко», «Уралнефть», «Арчнефтегеология», «Удмуртская ННК», «Ритек», «Полярное сияние», «Чишманефть»та інші, що використовують переробні потужності «Укртатнафти», «Галичини» та «Нафтохіміка Прикарпаття».

Спостерігається також негативний вплив експансії іноземних ТНК на ряд областей української економіки (наприклад, автомобілебудування, тютюнову і харчову промисловість), домінування експортних стратегій завоювання ринку (у тому числі - псевдоінвестиційних), і переважаюча орієнтація ліцензійних і інвестиційних стратегій, що застосовується в Україні, на отримання короткострокових прибутків і відтік коштів.

Експансія закордонних ТНК в Україні супроводжується застосуванням "змішаних і "замаскованих" псевдоінвестиційних стратегій. При цьому в багатьох випадках інвестиційні стратегії є інвестиційними лише номінально, тоді як основною причиною їх застосування є не використання виробничого потенціалу України, а мінімізація митних відрахувань. При цьому сума необхідних для псевдоінвестиційного входження капіталовкладень може бути незіставна не тільки з обігом материнської компанії, а навіть з обігом створеного в Україні підприємства. Це підтвердилося, зокрема, на ринках безалкогольних напоїв і побутової техніки (де інвестицій близько 100 тис. дол. в технології найнижчого рівня виявилося достатньо для отримання основних позицій на ринку).

В цілому, можливості окремих держав протистояти тиску потужних ТНК доводиться визнати досить обмеженими. Тому основне завдання – це не протистояння або боротьба з впливом великих іноземних ТНК, а узгодження їх інтересів з стратегічними пріоритетами економіки України, а також створення власних конкурентноспроможних ТНК.

До перших ТНК, що почали формуватися в Україні можна віднести ФПГ «СКМ», «DCH» Холдінг, НВГ «Інтерпайп», ВАТ «Укрнафта», NEMIROFF Холдинг, ЗАТ «ВО «КОНТІ», «КК «ROSHEN».

Найбільшою фінансово-промисловою групою України є СКМ (System Capital Management), її діяльність сконцентрована в чотирьох основних сферах: металургія й видобуток вугілля, виробництво електроенергії; банківська справа і страхування; телекомунікації. Крім того, СКМ володіє й управляє активами в інших секторах бізнесу, включаючи нерухомість, медіа-бізнес, видобуток і переробку глин, роздрібну торгівлю, машинобудування, виробництво пива, автозаправні станції, спорт. У цілому Група СКМ об'єднує більше 100 компаній. Крім українських активів СКМ володіє компаніями в країнах Європи (Італія, Швейцарія, Великобританія, Росія) та США. СКМ володіє контрольними пакетами акцій більше 90 підприємств (включаючи опосередковане володіння), входить до числа найбільших вітчизняних інвесторів в українській економіці [10].

Іншою великою компанією, яка має ознаки ТНК, на нашу думку, є науково-виробнича група «Інтерпайп» (Interpipe Group), яка є однією з найбільших приватних компаній України, четвертою за рівнем потужностей трубною компанією світу, третьою в світі з виробництва і постачання залізничних коліс, найбільшим світовим постачальником силікомарганцю. Частка компанії на світових ринках безшовних труб складає 4,1%, залізничних коліс – 10%, марганцевих феросплавів – більше 11%.

Продукція підприємств «Інтерпайпу» поставляється більш ніж в 70 країн світу, частка експорту в структурі продажів складає близько 70%. Головний офіс корпорації «Інтерпайп» розташований у Дніпропетровську, представництва й агентські служби – у Росії, Білорусі, Азербайджані, Казахстані, Узбекистані, Швейцарії, США та інших країнах. До складу групи входить цілий ряд виробничих, торгових, сервісних та інших компаній. Так, у повній або частковій власності «Інтерпайпу» знаходяться ВАТ «Нижньодніпровський трубний завод», ВАТ «Новомосковський трубний завод», ЗАТ «Нікопольський завод безшовних труб NICO TUBE», ВАТ «Нікопольский завод феросплавів», цукрові заводи (Сумсько-Степанівський, Воронезький, Низовський, Буринський, Чупахівський, Півненківський), Акціонерний банк «Кредит-Дніпро», банк «Дельта», «Укрсоцбанк», телеканали ICTV, СТБ, «Новий канал», газета «Факти і коментарі». Корпорація також управляє активами дніпропетровського ВАТ «Втормет» і Нікопольського ЗАТ «Ремонтний завод» [8].

Наступним претендентом на роль вітчизняних ТНК є група компаній ООО «DCH» (Development Construction Holding) - інтеграційне об'єднання підприємств різних галузей економіки. Промислові підприємства, що входять у DCH, займаються виробництвом добрив, хімічної продукції, склотари, контролюючи значну частину українського ринку в різних сегментах. Наявність власного вертикально інтегрованого ланцюжка «виробництво (видобуток) будматеріалів – будівництво – розвиток» дозволяє холдингу успішно розвивати свій бізнес на ринку нерухомості, забезпечуючи житловими, комерційними й інфраструктурними об'єктами різні міста України.

Активи групи зосереджені в таких сферах, як промисловість, будівництво і фінанси. Управління активами «DCH» здійснює компанія «DCH IM»(DCH Investment Management). Серед активів групи - 24,5% акцій АКІБ «УкрСиббанк», а також ВАТ «Азот» (Черкаси), ТОВ «Мерефянська скляна компанія», Українська гірничодобувна компанія, компанія «Харків-цемент», будівельний холдинг «Strabag. Ukraine» (спільно з компаніями «Strabag SE» (Австрія) і «Базовий елемент» (Росія) [9].

Ще однією потенційною ТНК може бути ВАТ «Укрнафта», яке є монопольною нафтовидобувною компанією України, основні види її діяльності: геологорозвідувальні роботи, експлуатаційне буріння, видобуток нафти, конденсату, супутнього нафтового і природного газу, підготовка нафти і переробка. За підсумками 2009 року на компанію припадало 70% видобутої в Україні нафти [10].

ВАТ «Укрнафта» вивчає можливість співробітництва з країнами СНД, Іраном, Лівією, Саудівською Аравією, Польщею та іншими країнами світу. За договорами про спільну інвестиційну і виробничу діяльність ВАТ «Укрнафта» працює з такими компаніями: «Моментум Ентерпрайзіс» (Канада); «Карлтон Трейдінг Україна»; «Аетерал Вектор ресорсіз Інк.» (Канада).

Спеціалісти компанії виконують роботи з будівництва свердловин за кордоном (Російська Федерація, Ірак, Індія, Пакистан, Сирія, Алжир, Лівія, Куба, В'єтнам). Цілком реальним є створення в окремих із цих країн виробничих підрозділів «Укрнафти» [10].

Наступним претендентом на роль вітчизняної ТНК є Nemiroff Холдинг – один з найбільших світових виробників алкоголю, продукція якого постачається в 55 країн світу. Виробничі потужності компанії складають 2 лікеро-горілчаних заводи розташовані в місті Немирів. Розлив продукції в Росії здійснюється на потужностях ВАТ «Лікеро-горілчаний завод «Ярославський».

До структури холдингу входять Керуюча компанія Nemiroff, Українська горілчана компанія Nemiroff, Дочірнє підприємство (ДП) «Алко Інвест», Торгове представництво Nemiroff у Росії і Торгове представництво Nemiroff у Польщі, а також Nemiroff International зі штаб-квартирою в Будапешті (Угорщина) [7].

Отже, компанією Nemiroff зроблено перші кроки до транснаціоналізації.

Подібні процеси відбуваються і в компаніях харчової промисловості. А саме в підприємствах кондитерської галузі. Найбільшими вітчизняними компаніями на кондитерському ринку є наступні: ДП «Кондитерська корпорація «РОШЕН», ЗАТ «ВО «КОНТІ», ЗАТ «АВК», Корпорація «Бісквіт-Шоколад». Лише компанії «РОШЕН» і «КОНТІ» мають явні ознаки транснаціональних компаній, адже частка їх виробничих потужностей розташована закордоном, а управління виробничими потужностями здійснюється з головних офісів, котрі розташовані в Україні. З 2002 року до складу ДП «Кондитерської корпорації «РОШЕН» увійшла Ліпецька кондитерська фабрика «Ліконф» (Росія), у 2006 році до складу корпорації увійшла Клайпедська кондитерська фабрика (Литва). В свою чергу, ЗАТ «ВО «КОНТІ» у 2004 р. збільшило свої виробничі потужності за рахунок придбання Курської кондитерської фабрики. У Росії «КОНТІ» інвестує більш ніж $200 мільйонів в широку відбудову Курської фабрики, що у перспективі включатиме новий логістичний центр та ще одну сучасну фабрику, яка оперуватиме сімома збудованими за останнім словом техніки лініями виробництва [11].

Більше ознак ТНК проявляється у ДП «КК «РОШЕН», яка має 2 фабрики закордоном, натомість ЗАТ «ВО «КОНТІ» має кондитерську фабрику лише у Російській Федерації. Тому, виходячи з кількості фабрик та країн, в яких вони розташовані, слід зазначити, що корпорація ДП «КК «РОШЕН» має більш високий транснціоналізаційний потенціал, тобто у коротший проміжок часу може значно збільшити об'єм виробленої та реалізованої продукції закордоном. Ще однією перевагою корпорації ДП «КК «РОШЕН» є те, що до країн ЄС компанія пробивається через литовську кондитерську фабрику «Klaipedos», придбану саме з цією метою.

Отже, стратегія економічного розвитку України передбачає сприяння процесам транснаціоналізації українського корпоративного капіталу на користь нарощування його конкурентоспроможності і фінансового потенціалу, а не боротьбу з ними через реприватизацію.

Формування українських ТНК може стати одним з стратегічних пріоритетів державної політики, яка за умови створення відповідного зовнішнього середовища (податкового стимулювання, у тому числі вибіркове стимулювання перспективних підприємств і областей), сприятиме підвищенню конкурентоспроможність економіки і за рахунок ексклюзивних можливостей ТНК забезпечить виживання національних підприємств в умовах. В той час, як "чистий національний виробник" неминуче програє конкурентну боротьбу. При цьому забезпечення балансу між іноземними і українськими ТНК загострить конкурентну боротьбу на ринку і сприятиме як кращому задоволенню потреб споживачів, так і підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Таким чином, найперспективнішими для формування українських ТНК областями є ВПК, машинобудування, авіаційна, ракетно-космічна, металургійна і хімічна промисловість, електроніка, транспорт, легка і харчова промисловість, наукові дослідження, програмування і веб-дизайн.

Список літератури

1. Ніколенко Ю. В. Політична економія: [Підручник] / Ніколенко Ю. В. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 632 с.
2. В.Рокоча. Транснаціональні корпорації: [навчальний посібник] / В.Рокоча, О.Плотніков, В.Новицький та ін. - К.: Таксон, 2001. - 131 с.
3. Княжанський В. «Солодка» розвідка // «День» - № 39 - 3 березня 2007.
4. Сорока І.Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації у процесі міжнародної інтеграції.// Сорока І.Б /Актуальні проблеми економіки -2009.№ 9(99) - С.35
5. Транснаціональна корпорація [Електронний ресурс]: Вікіпедія. – Режим доступу:

http://uk.wikipedia.org/wiki/Транснаціональна_корпорація
6. РОЛЬ ТНК У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://readbook.com.ua/book/15/583/
7. Nemiroff очолив рейтинг стабільно зростаючих алкогольних брендів [Електронний ресурс]: Українське національне інформаційне агенство. – [Цит. 2010, 15 вересня]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=939085
8. Интерпайп [Електронний ресурс]: Ліга. Досье. – [Цит. 2007, 6 липня]. – Режим доступу: http://file.liga.net/company/4.html
9. Группа компаний «DCH» [Електронний ресурс]: Status Quo. – Харків, 2009. –[Цит. 2009, 19 лютого]. – Режим доступу: http://www.sq.com.ua/rus/files/740/
10. ТНК і міжнародний бізнес в Україні [Електронний ресурс]: Библиотека Гринчука. – Режим доступу: http://www.grinchuk.lviv.ua/book/50/2056.html
11. Оцінка рівня транснаціоналізації провідних підприємств кондитерської галузі України: матеріали Сьомої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Простір і час сучасної науки» [Електронний ресурс] / Жаріков А.Є. – Донецький державний університет управління. – Режим доступу: http://intkonf.org/zharikov-ae-otsinka-rivnya-transnatsionalizatsiyi-providnih-pidpriemstv-konditerskoyi-galuzi-ukrayini/

Одержано 25.04.13

УДК 346.546.7

І.І Лончинська ,ст. гр. МЕ 10-1 •
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості діяльності спільних підприємств в Україні

У статті досліджено поняття спільних підприємств , особливості діяльності та розвиток їх в Україні.
спільне підприємство , іноземні інвестиції , спільна підприємницька діяльність

Створення спільних підприємств в Україні на сьогодні є явищем дуже актуальним та позитивним, оскільки спільні підприємства дають значні інвестиції та нові технології управління, стимулюють процес виробництва конкурентоспроможної продукції, полегшують її вихід на міжнародні ринки.

Унаслідок розвитку таких явищ, як глобалізація, інтеграція, інтернаціоналізація та міжнародний поділ праці у міжнародних економічних відносинах набуває поширення спільна підприємницька діяльність, яка відбувається на усіх рівнях управління у світовій економіці й охоплює дії органів наддержавного управління, країн і окремих суб'єктів господарювання. Спільна підприємницька діяльність набула поширення і використовується підприємствами та країнами в усіх сферах світового господарства.

Висвітленню особливостей ведення спільної підприємницької діяльності присвячено багато праць таких відомих вчених економістів, як: Савченко Л. , Сухарський В.С., Мочерний С.В., Сіржук Р., Єгорченко Н.О., Є.Ф. Авдокушин, О.Г. Гупало, Д.Д. Деніеле, Ю.В. Макогон, Козак Ю.Г. та ін.

Науковий керівник: Глевацька Н.М.

Метою даної статті є дослідження форм спільної підприємницької діяльності у міжнародних економічних відносинах та визначення перспективи поширення форм спільного підприємництва в Україні та світі.

Спільне підприємництво — це діяльність, яка ґрунтується на співробітництві з іноземними підприємствами, організаціями або підприємцями на основі спільного розподілу прибутків і ризиків від її здійснення [1].

Господарським кодексом не визначено спільні підприємства як один із видів суб'єктів господарювання, проте, ним не заборонено їх створення взагалі, оскільки передбачено можливість визначення видів підприємств іншими законодавчими актами.

Так на сьогодні поняття і статус спільного підприємства визначається Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність»: «Спільні підприємства - підприємства, які базуються на спільному капіталі суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, на спільному управлінні та на спільному розподілі результатів та ризиків» [2].

Звернемо увагу на те, що законодавство розмежовує спільні підприємства залежно від розміру участі іноземного капіталу у його статутному фонді. Так, відповідно до статті 116 Господарського кодексу підприємство, в статутному фонді якого не менш як 10 % становить іноземна інвестиція, визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Законом можуть бути визначені галузі господарювання та/або території, в яких встановлюється загальний розмір участі іноземного інвестора, а також території, на яких діяльність підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки. Для спільних підприємств, у статутному фонді яких частка іноземного інвестора становить менше 10 %, таких обмежень не передбачено [2].

Термін «спільне підприємство» належить до багатьох типів міжнародних альянсів, під яким слід розуміти справедливу участь у прибутку. У вітчизняній економічній літературі під терміном «спільне підприємство» розуміють одну з форм міжнародного співробітництва, яка є юридично закріпленою угодою між суб'єктами господарювання різних країн про створення самостійної організаційної одиниці, у межах якої партнери домовляються про часткове об'єднання всіх видів ресурсів, спільне виконання певних видів діяльності та пропорційний розподіл прибутку і ризику. СП є найбільш розвиненим видом спільної підприємницької діяльності [3].

Розвиток спільного підприємництва на території України бере свій початок із часів так званої перебудови, коли в останні роки існування СРСР відбувалася дезінтеграція монолітної колись адміністративно-командної економічної системи. Юридичною підставою для створення СП був Указ Президії Верховної Ради СРСР від 13 січня 1987 р. «Про питання, пов'язані зі створенням на території СРСР та діяльністю спільних підприємств, міжнародних об'єднань та організацій за участі радянських та іноземних організацій, фірм та органів управління». Причому створення СП розглядалося саме як інструмент демонтування бюрократичного «соціалізму», протидії спротиву реформам з боку компартійної номенклатури.

Спільні підприємства - є однією з форм найпрогресивніших комплексних форм довготермінового економічного науково-технічного співробітництва, що ґрунтується на об'єднанні спільних інтересів капіталів раціоналізаторських пропозицій маркетингових досліджень іноземних та вітчизняних підприємців та доповнює торгово-економічні відносини. СП є найбільш розвиненим видом спільної підприємницької діяльності [3 , с.149].

Серед засновників спільного підприємства можуть бути юридичні особи, громадяни України та інших держав. Із цього виходить, що термін "спільне підприємство" має двоякий зміст:

1 Як СП за участю тільки українських партнерів;

2 Як СП за участю українських партнерів і іноземних інвесторів. У Законі України "Про власність" розглядається власність спільних підприємств як підприємств за участю юридичних осіб і громадян України, з одного боку, юридичних осіб і громадян інших держав — з другого.

СП здійснюють зовнішньоекономічну діяльність:

1. Експорт і імпорт товарів, науково-технічних досягнень, капіталів і робочої сили.

2. Надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, у тому числі:

• виробничі;

• транспортно-експедиційні;

• страхові;

• консультаційні;

• маркетингові;

• експортні, посередницькі, брокерські, агентські, консигнаційні, управлінські, облікові, аудиторські, юридичні, туристичні та інші послуги, не заборонені законодавством України;

• наукова, науково-технічна, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними фірмами; навчання, підготовка та перепідготовка спеціалістів на комерційній основі;

• міжнародні фінансові операції і операції з цінними паперами, передбачені законодавством України;

• кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності; створення банківських, кредитних та страхових закладів на території України у випадках, передбачених її законами;

• спільна підприємницька діяльність і створення спільних підприємств різних видів та форм, спільне ведення господарських операцій, спільне володіння майном як на території України, так і за її межами;

• підприємницька діяльність на території України, яка пов'язана з наданням ліцензії, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших об'єктів інтелектуальної власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України;

• організація проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших заходів на комерційній основі;

• організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібної торгівлі на території України;

• товарообмінні (бартерні) операції, зустрічна торгівля;

• орендні операції (у т. ч. лізингові);

• роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності на території України та за її межами;

• різного роду посередницькі операції учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Спільне підприємство (СП) — це:

1. Підприємство з іноземними інвестиціями.

2. Форма господарського співробітництва з іноземним партнером, при якій створюється спільна виробничо-господарська база та виготовляється продукція (послуги) загальної власності як вітчизняного, так і іноземного партнера. [4].

Наявність загального майна у спільному підприємстві відрізняє його від інших форм міжнародного співробітництва з іноземним капіталом.

Створення СП є формою здійснення інвестицій у національну економіку.

За чинним законодавством засновниками СП можуть бути будь-які власники майна — юридичні особи та громадяни України, а також іноземні юридичні особи та громадяни.

До засновників СП пред'являються такі вимоги: [4].

• юридичні особи повинні мати статус суб'єкта підприємницької діяльності і після державної реєстрації, а в установчих документах чітко фіксувалося право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність;

• фізичні особи — громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають постійне місце проживання в Україні, повинні бути зареєстровані як підприємці;

• юридичні та фізичні особи повинні бути зареєстровані як учасники зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, реалізувати право на створення СП юридичні та фізичні особи мають право тільки після державної реєстрації їх як учасників зовнішньоекономічної діяльності, яку проводить Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України (МЗЕЗторг).

СП може створюватися і як мале підприємство відповідно до діючого законодавства. Важливою характеристикою правового статусу СП є те, що на них повною мірою поширюється законодавство України, норми громадянського, трудового, земельного, фінансового, адміністративного та інших прав держави. З дня державної реєстрації СП використовують всі права статусу юридичної особи. Вони від свого імені складають договори, мають майнові права, несуть обов'язки, можуть бути позивачами та відповідати у судах. СП мають право здійснювати будь-які види господарської діяльності, якщо вони не заборонені законодавством України та відповідають цілям, передбаченим у статуті СП. Суттєвим є також законодавчо закріплений спеціальний режим захисту прав та інтересів іноземних інвесторів. Держава не може реквізувати іноземні інвестиції, крім випадків стихійного лиха, аварій, епідемій. Компенсація повинна бути адекватною та ефективною.

Захист права власності СП забезпечується також встановленою законом відповідальністю державних органів як за неправомірне втручання у здійснення власником його повноважень по володінню, користуванню та розпорядженню май ном, так і за видання актів, які не відповідають законодавству та порушують права власника.[2].

Створення спільних підприємств передбачає розширення виробництва до міжнародних масштабів, тобто формування виробничої власності, що знаходиться під контролем з боку різнонаціональних кооперантів. При цьому допускається, що кожен засновник спільного підприємства робить внесок у статутний фонд такого підприємства у формі, що відповідає можливостям і цілям здійснення іноземних інвестицій.

Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. передбачає можливість створення українсько-іноземних спільних підприємств у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повного товариства, командитного товариства [2].

Однак, останні три форми донині не знайшли застосування. Малий розмір мінімального статутного фонду, проста реєстраційна процедура, відсутність необхідності випуску акцій обумовлюють перевагу товариства з обмеженою відповідальністю при створенні малих і середніх спільних підприємств, особливо в

сфері послуг і торгівлі. При створенні промислових спільних підприємств, а також підприємств, що займаються банківською і страховою діяльністю, доцільно використовувати акціонерну форму.

Вибираючи сфери діяльності, слід виходити з того, що спільні підприємства можуть здійснювати будь-яку діяльність, що відповідає цілям, передбаченим статутом підприємства, і не заборонена законами, що діють на території України. При цьому, для здійснення страхової і посередницької діяльності, пов'язаної з обертанням цінних паперів, необхідне одержання ліцензії Міністерства фінансів України, а для здійснення банківської діяльності — ліцензії Національного банку України [5].

На сучасному етапі СП функціонують переважно у таких галузях, як внутрішня торгівля (22,4%), харчова промисловість (14,5%), машинобудування і металообробка (12,8%), чорна і кольорова металургія (5,0%), зовнішня торгівля (4,4%), транспорт і зв'язок (4,1%), легка промисловість (4,0%), хімічна промисловість (3,9%), будівництво (3,7%)[6]. Найбільша кількість СП зосереджена у м. Києві, Львівській, Одеській, Дніпропетровській, Закарпатській областях. У 2009 році питома вага внесків іноземних інвесторів у статутні фонди СП оцінюється у 80% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України [6].

Найбільше спільних підприємств функціонує у промисловості - 1828, або 1/4 від їх загальної кількості, у торгівлі й громадському харчуванні - 3076 (42,8%) і будівництві - 584 (8,1%). Відносно низького залишається питома вага спільних підприємств, що функціонують у сільському господарстві, хоча потенційні можливості даної галузі оцінюються як досить високі. [6]

Необхідними умовами політико-правового середовища для розвитку спільних підприємств є політична стабільність, позитивне ставлення до іноземних інвестицій і наявність нормативно-правових регуляторів, їхня надійність і доступність.

Найбільш сприятливим середовищем для ефективного розвитку спільних підприємств є ринкова економіка з властивими їй розвинутими нормативно-правовими регуляторами і відповідною інфраструктурою. Ринкова переорієнтація економіки в Україні відбувається в складному сплетенні політичних і соціально-економічних процесів [7].

Найпривабливішим аспектом СП є забезпечення доступу до нових технологій, їх швидке освоєння в інтересах модернізації й реконструкції виробництва та прискорена їх комерціалізація; адаптування національного виробництва до умов світового ринку; розвиток співпраці у сфері послуг на комерційній основі у формах лізингу, інжинірингу, консалтингу.

В цілому СП виступає дуже позитивним явищем, яке характеризує вливання інвестицій, що завжди сприяє росту економіки, особливо в умовах кризи .

Для стимулювання іноземного інвестування в економіку України доцільно застосувати комплекс загальних і спеціальних заходів, орієнтуючись на наступні принципи: незмінність (стабільність) основних законодавчих положень щодо умов іноземного інвестування; диференційований підхід до пільг іноземним інвесторам, з погляду обсягів іноземних інвестицій, видів, форм і сфер інвестування і з урахуванням відповідних пріоритетів розвитку економіки України; надійне, доступне й оперативне організаційне й інформаційне забезпечення, залучення і здійснення іноземних інвестицій.

Розглядаючи обсяги інвестицій зовнішньоекономічної діяльності в Україні, необхідно зазначити, що станом на 1 січня 2011 р. в Україну інвестовано 44,7 млрд. дол. США зі 125 країн . До основних країн - інвесторів належать Кіпр, який залучив 22,2% до загального обсягу інвестицій, Німеччина – 15,8 %, Нідерланди – 10,5%,

Російська Федерація – 7,6%, Австрія – 5,9%, Франція – 5,3%, Сполучене Королівство – 5,1%, Швеція – 3,9%, Британські Віргінські острови – 3,3% [7].

Аналізуючи географічну структуру іноземних інвестицій, серед найбільших країн-інвесторів спостерігаємо Кіпр та Британські Віргінські острови – офшорні зони, що надають значні податкові пільги. Можливо це свідчить про повернення українського капіталу з-за кордону до України. Іноземні інвестори у 2010 р. вкладали в галузі економіки України зі швидким обігом капіталу, зокрема 33,7% іноземних інвестицій спрямовано у фінансову діяльність, 31,4% – до промисловості, зокрема 27,9% – переробної, 10,6% – операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям, 10,7% –до торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку,5,2% – до будівництва, 3,8% – до діяльності транспорту та зв'язку, 4,6% – інших видів економічної діяльності [6].

Отже, інвесторів багатьох країн в Україні цікавить фінансова діяльність, оскільки більшу частину свого фінансового ресурсу вони спрямували в цю галузь, а саме:Російська Федерація – 68,6% своїх інвестицій, Австрія – 74%, Франція – 85,1%,Швеція – 79,7%, Італія – 83,8%, Польща – 56,9%, Угорщина – 68,0% [6].

Враховуючи вищесказане, дійсно Україна приваблива для іноземних інвесторів галузями економіки, які приносять швидкий прибуток, оскільки кошти здебільшого вкладаються у фінансову галузь та операції з нерухомим майном.

Серед регіонів України спостерігається також нерівномірне залучення прямих іноземних інвестицій. Станом на 01.01.2011 р. більшу частину фінансового ресурсу було залучено містом Києвом – 48,9% їх загального підсумку та областями:Дніпропетровською – 16,7%, Харківською – 6,1%, Донецькою – 4,6%, Київською –3,6%, Львівською – 2,9%, Одеською – 2,5%. Найменше залучили прямих іноземних інвестицій Чернівецька – 0,1%, Тернопільська – 0,1%, Кіровоградська – 0,1%,Чернігівська області – 0,2% [8].

Проаналізувавши інвестиційну ситуацію, можна сказати, що інвестори з інших країн досить вимогливі до вибору регіону інвестування. Так, російські інвестори основну частину своїх капіталів спрямовують до Криму, а саме у м. Севастополь такі галузі як:охорона здоров'я (будівництво санаторіїв і будинків відпочинку), будівництво житла. Нідерландські інвестори найбільше вкладають капітали у Київську (тут сконцентровано майже 80% усього обсягу інвестицій) і Львівську області, де їх цікавить харчова промисловість. Вибірково вкладають кошти бізнесмени з Кіпру. Основна частина інвестицій також припадає на Одеську, Дніпропетровську, Львівську, Миколаївську і Полтавську області.

Одними з перших СП, які були створені в Україні, стали підприємства металургії, зокрема з переробки відходів виробництва і вторинних матеріальних ресурсів.

На початку 90-х років спостерігався стрімкий розвиток спільного підприємництва. У 57% СП в Україні основним напрямом діяльності було виробництво товарів і послуг. Решта 43 % займалися торгівельною та посередницькою діяльністю. Найбільша кількість СП була зосереджена у м. Києві.

Пріоритетними напрямами діяльності СП виробничого профілю були будівельні роботи і виробництво товарів народного споживання. Найбільша кількість СП утворена за участю таких держав, як Польща, США,Російська Федерація, Чехія, Германія, Болгарія, Австрія, Італія. [3].

Однак більшість СП, створених в Україні з іноземними інвесторами, є дрібними і найдрібнішими. Їх вклад в розвиток національної економіки є несуттєвим, неспроможним розв'язати її складні проблеми, що сформувались в процесі реформування і розвитку ринкових відносин. За даними соціологічних досліджень

основними причинами, що гальмують притік інвестицій, є негаразди макроекономічної політики держави і не розробленість юридичних законів,які мають захищати інтереси інвесторів і в першу чергу – іноземних.

Так, у машинобудування і металообробку найбільші капітали спрямовували інвестори із США, Німеччини, Великобританії. Росія освоїла ринки сільськогосподарської продукції та опановує фінансовий ринок, Швейцарія – хімічну промисловість та внутрішню торгівлю, Ірландія – транспорт, Нідерланди – харчову промисловість, Кіпр -будівництво. Ця форма іноземного інвестування в Україні і міжнародного спільного підприємництва отримала широке поширення в першій половині 90-х років, а потім, в силу дії низки негативних факторів, її популярність різко знизилася.

На сьогодні СП створено у 19 із 25 областей. Найбільша кількість їх у м. Києві, а також Київській, Одеській, Львівській та Донецькій областях. Нині зросли інвестиції в такі галузі, як харчова індустрія, фінанси і страхування, у сферу комерційної діяльності щодо забезпечення функціонування ринку. Скоротилася питома вага інвестицій у машинобудування, деревообробну, целюлозно-паперову промисловість, сільське господарство. Сфера малого та середнього бізнесу стала більш привабливою як для зовнішнього, так і для внутрішнього інвестора. Найбільшими регіонами - реципієнтами на початку 21 століття стали: м. Київ – 1031, млн.дол.(31,8% загального обсягу залучених у державу, І місце по Україні), з них за галузями: внутрішня торгівля – 329,2 млн.дол. (31,9% від загального обсягу міста);фінанси кредит, страхування та пенсійне забезпечення – 147,8 млн. дол.(14,3%); Київська область – 266,2 млн.дол. (8,2%, ІІ місце), з них за галузями: харчова промисловість – 210,7%млн.дол. (79,2%); Донецька – 259,4 млн. дол. (8%, ІІІ місце), з них за галузями: чорна металургія – 106,8 млн. дол. (41,2%); харчова промисловість – 28,9 млн.дол.(11,1%); Запорізька – 215,1 млн. дол. (6,6%, IV місце), з них за галузями: машинобудування і металообробка (без промисловості і медичної техніки) – 162,7 млн. дол. (75,6%);Полтавська – 207,4 млн.дол. (6,4%, V місце), із них за галузями: паливна промисловість – 148,5 млн. дол. (71,6 %); Дніпропетровська – 178,3 млн. дол. (5,5%, VI місце), з них за галузями: внутрішня торгівля – 46,0 млн.дол.(25,8%); машинобудування і металообробка (без промисловості і медичної техніки) – 38,2 млн. дол. (21,4%); Одеська – 174,4 млн. дол. (5,4%, VII місце), з них за галузями: внутрішня торгівля – 35,2 млн. дол. (20,2%); харчова промисловість – 23,2 млн. дол. (13,3%); транспорт – 22,9 млн. дол. (13,1 %).[3].

Отже, найбільше СП функціонує в промисловості – 1828, або 1/4 від їх загальної кількості, в торгівлі й громадському харчуванні – 3076 (42,8%) і будівництві – 584 (8,1%) [3].

Але, незважаючи на кількісне зростання заснованих СП, обсяг крупних іноземних інвестиції, вкладених в економіку України, залишається незначним. Через відсутність надійних гарантій захисту іноземного інвестування, постійні зміни в законодавстві більшість іноземних інвесторів зайняла вичікувальну позицію щодо України, а багато хто з іноземних співзасновників уже створених СП припинив свою діяльність.

Отже, можна зробити висновок , що вирішальними умовами ефективного розвитку спільного підприємництва є формування сприятливого середовища; здатність СП розробляти і реалізувати власну стратегію та відповідні організаційні структури, наявність ефективних методів і стилю управління СП, їх соціальна адаптація; використання потенціалу спеціальних вільних економічних зон.

Список літератури

1. Безручко О. О. Кременчуцький державний університет ім.. М. Остроградського «Особливості функціонування спільних підприємств в Україні» [Электроний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/19_DSN_2010/Economics/70073.doc.htm
2. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.1991р.
3. Дмитренко А.В. Роль спільних підприємств з іноземними інвестиціями у розвитку економіки України / А.В. Дмитренко// Економічний форум. – 2011. – 3. – С. 148-157.
4. «Спільне підприємств (СП)» [Электроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=47838&pg=0
5. Кизима Т. Спільне підприємництво: проблеми та шляхи їх вирішення //Економіка України.- 2000.- №7.-с.88
6. Державний комітет статистики України [Электроний ресурс]. – Електрон. текстові дані (970 б). Режим доступу:< http://ukrstat.gov.ua>.
7. Регіони України 2011 [Електронний ресурс]: стат.зб. – Режим доступу:http://ukrstat.gov.ua.
8. Савчук Н. Стан інвестиційного клімату України та напрями його покращення / Н. Савчук // Науковий вісник. – 2011. – №8. – С. 10-21.

Одержано 25.04.13

УДК 681.518

І.І Лончинська, ст. гр. МЕ 10-1
Кіровоградський національний технічний університет

Теоретичні основи менеджменту інформаційних систем

У статті досліджено сутність інформаційних систем та проаналізовано їх розвиток .
інформаційні системи, інформаційні системи менеджменту, класифікація інформаційних систем

У сучасних умовах стрімко зростає попит на інформацію та інформаційні послуги. У зв'язку з цим технологія опрацювання інформації намагається використовувати найширший спектр технічних засобів і, передусім, комп'ютерну техніку та цифрові електронні засоби комунікації. На їх основі створюються обчислювальні системи і мережі не лише для накопичення, збереження та перетворення інформації, а й для максимального наближення термінальних пристроїв до робочого місця фахівця або керівника, який приймає рішення.

Дослідженням теоретичних та практичних засад інформаційних процесів присвячені праці таких вчених як Гордієнко І.В. [1], Ситник В.Ф. [2], Ромашко С.М. [3], Матвієнко О.В. [4], Цивін М.Н [4] та ін.

Сучасні інформаційні системи (ІС) виникли і функціонують завдяки наступним технічним досягненням:

- швидкодійним та містким засобам зберігання інформації (жорсткі та лазерні диски, флеш-пам'ять);
- цифровим засобам зв'язку, які не накладають суттєвих обмежень на відстань та час (глобальні комп'ютерні мережі);

Науковий керівник: Заярнюк О.В.

- апаратним та програмним засобам автоматизованого опрацювання інформації (вибірка, сортування, подання в потрібній формі).

Інформаційна система - це система, яка організовує накопичення і маніпулювання інформацією щодо конкретної проблемної сфери [3, с. 5].

Розвиток комп'ютерної інформаційної технології нерозривно пов'язаний з розвитком інформаційних систем, які в економіці використовуються для автоматизованого (людино-машинного) розв'язування економічних задач. Для розв'язування будь-якої задачі з допомогою комп'ютера необхідно створити інформаційне забезпечення (забезпечити розрахунки потрібними даними) і математичне забезпечення (створити математичну модель розв'язування задачі, за якою складається програма для ЕОМ). Визначальною особливістю інформаційної системи є те, що вона забезпечує користувачів інформацією з кількох організацій [2, с. 35].

Вивчення інформаційних систем в менеджменті (ІСМ) передусім передбачає дослідження організації машинної обробки управлінської інформації в розрізі існуючих функціональних напрямків управлінської діяльності на підприємстві та в організації. Предметною областю ІСМ є менеджмент підприємства (організації), який об'єднує сукупність принципів, засобів і форм управління, спрямованих на оптимальне використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів підприємства з метою одержання найкращих господарських результатів.

На структуру функціональної частини ІСМ впливають такі функції менеджменту, як планування, організація, координація, контроль і мотивація. Вони втілюються в автоматизованих комплексах задач планування, прийняття рішень, обліку та аудиту. Основними типами або напрямками менеджменту на підприємстві традиційно є загальний менеджмент, виробничий менеджмент, маркетинг, фінансовий менеджмент. Відповідно до цих напрямків в ІСМ створюються підсистеми певного функціонального призначення [1, с. 6].

Менеджмент ставить своїм завданням внести необхідну впорядкованість у процес, організувати спільну діяльність, досягти узгодженості, координації дій.

Розвиток теорії управління дозволяє розглядати нові самостійні галузі управління, пов'язані з управлінням інформаційними ресурсами, впровадженням і використанням інформаційних технологій в діяльності підприємств і організацій, управлінням процесами опрацювання інформації в організаціях [4, с. 9].

Управлінська діяльність як процес вироблення та прийняття управлінських рішень грунтується на інформації про стан господарських об'єктів і хід виробництва. Від якості цієї інформації, від її повноти, достовірності, своєчасності залежить якість менеджменту, дієвість управлінського впливу на об'єкти управління. До інформації з боку менеджменту висувається низка вимог, а саме: стисліть, чіткість формулювань, своєчасність надходження; задоволення потреб конкретних керівників; точність і достовірність, правильний відбір первісних відомостей, оптимальність систематизації і безперервність збору та обробки відомостей.

У складі комп'ютеризованої інформаційної системи менеджменту сукупність інформації та засобів її подання утворює підсистему інформаційного забезпечення, яка структурно складається з методичних матеріалів зі створення та ведення інформаційного забезпечення, класифікаторів, кодифікаторів інформації та інформаційної бази на паперових та машинних носіях.

У галузі автоматизованих розрахунків перехід здійснюється від програм, які створювалися спеціально для кожної окремої задачі і реалізовували повністю формалізований алгоритм, до створення баз моделей, які мають у своєму складі широкий набір функцій та алгоритмів різних рівнів складності і дають змогу

автоматично сформувати той чи інший алгоритм розрахунку залежно від функціональних потреб.

Такий розвиток технологічних засобів обробки інформації спричинив поступовий перехід від автоматизованих систем управління з позадачним підходом до автоматизації функцій управління, який полягав у створенні для кожної задачі свого алгоритму і набору інформаційних масивів, до сучасних багатофункціональних інформаційних систем і систем підтримки прийняття рішень, прикладами яких є такі потужні інформаційні системи, як R/3, Baan, "Галактика" [1, с. 6-7].

Виконання соціальною інформацією управлінських функцій, циркуляція інформації між компонентами системи, між системою в цілому і оточуючим середовищем, є обов'язковим атрибутом управління. Саме завдяки інформаційним процесам система здатна здійснювати цілеспрямовану взаємодію із зовнішнім середовищем, координувати відносини власних компонентів, спрямовувати їх рух до заданої мети. Серед багатьох різновидів менеджменту (стратегічний, фінансовий, ризиковий та ін.), інформаційний менеджмент посідає особливе місце як такий, що забезпечує організацію і управління інформаційними потоками [4, с. 10].

Залежно від рівня управління (оперативний, тактичний, стратегічний) менеджеру доводиться приймати управлінські рішення в умовах різного ступеня невизначеності. Використання досягнень інформаційних технологій дозволяє змоделювати результати прийняття різних варіантів управлінських рішень та вибрати оптимальне рішення. У цьому полягає одна з головних переваг інформаційних технологій над методом спроб і помилок при управлінні лише на основі досвіду.

Однак, спектр впливу ІС менеджменту на діяльність підприємства значно ширша. Зокрема, використання ІС дозволяє менеджерам різних рівнів наступне:

- використовувати єдиний інформаційний простір;
- ширше застосовувати математичні методи в економіці;
- узгоджувати економічні процедури з рекомендаціями світової спільноти.

Інформаційні системи і технології дають можливість оптимізувати і раціоналізувати управлінські функції за рахунок застосування сучасних засобів отримання, опрацювання та передавання інформації.

Комп'ютери і програмне забезпечення - це лише інструменти, але самостійно продукувати потрібну для організації інформацію вони не можуть. Щоб свідомо використовувати сучасні інформаційні технології, потрібно передусім розуміти проблеми, для розв'язання яких вони були створені, знати їх архітектуру та організаційні процеси, що забезпечують їх функціонування. Менеджерам в умовах сьогодення необхідно поєднувати комп'ютерну грамотність з розумінням управлінських, організаційних та економічних процесів [3, с. 9-10].

Інформаційні системи можна класифікувати за функціональною ознакою та рівнем управління. Структура інформаційної системи може бути представлена як сукупність її функціональних підсистем, відповідно, інформаційна система класифікується за функціональною ознакою.

У практиці діяльності виробничих та комерційних об'єктів типовими видами діяльності, які визначають типову ознаку класифікації інформаційних систем, є виробнича, маркетингова, фінансова, кадрова діяльність.

Виробнича діяльність пов'язана з безпосереднім випуском продукції та спрямована на створення і впровадження у виробництво науковотехнічних новацій.

Маркетингова діяльність включає:

1. Аналіз ринку виробників і споживачів продукції, що випускається, аналіз продажів;

2. Організацію рекламної компанії з "просування" продукції;

3. Раціональну організацію матеріально-технічного постачання.

Фінансова діяльність пов'язана із організацією контролю і аналізу фінансових ресурсів організації на основі бухгалтерської, статистичної, оперативної інформації.

Кадрова діяльність спрямована на підбір і розстановку необхідних фахівців, а також ведення службової документації з різних аспектів.

Зазначені напрями діяльності визначають типовий набір інформаційних систем:

1. Виробничі системи;
2. Системи маркетингу;
3. Фінансові системи і системи обліку;
4. Кадрові системи;
5. Інші типи систем, що виконують допоміжні функції залежно від специфіки діяльності підприємства (організації). У великих організаціях основна інформаційна система функціонального призначення може складатись із кількох підсистем для виконання функцій. Наприклад, виробнича інформаційна система може мати такі підсистеми: управління запасами, управління виробничим процесом та ін. [4, с. 18].

Створенню інформаційних систем у всьому світі приділяється багато уваги. За масштабами, темпами зростання, витратами матеріальних, фінансових і трудових ресурсів, а також за ступенем впливу на процеси управління проблему створення ІС слід розглядати як велике народногосподарське завдання. Інформаційні системи можуть значно різнитися за типами об'єктів управління, характером і обсягом розв'язуваних задач та низкою інших ознак.

Загальноприйнятої класифікації ІС досі не існує, тому їх можна класифікувати за різними ознаками. Найбільш поширеними протягом тривалого часу були такі класифікаційні угруповання систем.

1. За рівнем або сферою діяльності – державні, територіальні (регіональні), галузеві, об'єднань, підприємств або установ, технологічних процесів.
2. За рівнем автоматизації процесів управління – інформаційно-пошукові, інформаційно-довідкові, інформаційно-керівні, системи підтримки прийняття рішень, інтелектуальні ІС тощо.
3. За ступенем централізації обробки інформації – централізовані ІС, децентралізовані ІС, інформаційні системи колективного використання.
4. За ступенем інтеграції функцій – багаторівневі ІС з інтеграцією за рівнями управління (підприємство – об'єднання, об'єднання – галузь і т. ін.), багаторівневі ІС з інтеграцією за рівнями планування і т. ін.

Державні ІС призначені для вирішення найважливіших народногосподарських проблем країни. На базі використання обчислювальних комплексів та економіко-математичних методів у них складають перспективні та поточні плани розвитку країни, ведуть облік результатів та регулюють діяльність окремих ланок народного господарства, розробляють Державний бюджет, контролюють його виконання і т. ін.

Центральне місце в мережі державних ІС належить автоматизованій системі державної статистики (АСДС). Роль та місце АСДС в ієрархії управління визначається тим, що вона є основним джерелом статистичної інформації, конче потрібної для функціонування всіх державних та регіональних ІС.

Серед ІС, з якими взаємодіє АСДС, важливе місце посідає автоматизована система планових розрахунків (АСПР). АСПР функціонує при Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. і являє собою інформаційну систему, призначену для розробки народногосподарських планів та контролю за їх виконанням в умовах застосування засобів обчислювальної техніки для збору та обробки інформації.

Процес взаємодії АСДС з АСПР має взаємний характер: статистична інформація, джерелом якої є АСДС, необхідна на всіх етапах складання перспективних

і поточних планів розвитку господарства країни. У свою чергу, планова інформація надходить до АСДС і є основою для обліку та аналізу виконання планів і завдань. Взаємодія АСДС та АСПР передбачає також спільний аналіз соціально-економічних проблем розвитку народного господарства. Тому АСДС має повністю задовольнити потреби оптимального планування, проводити економіко-математичний аналіз демографічних процесів у суспільстві, міжгалузевих зв'язків, споживання та прибутків населення, показників діяльності підприємств.

АСДС взаємодіє також з державною інформаційною системою фінансових розрахунків (АСФР) при Міністерстві фінансів України. АСФР призначена для автоматизації фінансових розрахунків на базі сучасної обчислювальної техніки з формування Державного бюджету країни та контролю за його виконанням. При цьому вона використовує статистичну інформацію про випуск і реалізацію продукції, фонди споживання, запаси та витрати фінансових ресурсів і т. ін.

Відомі й інші державні ІС, система обробки інформації з цін (АСОІ цін), система управління Національним банком (АСУ банк), система обробки науково-технічної інформації (АСО НТІ) і т. ін.

Територіальні (регіональні) ІС призначені для управління адміністративно-територіальним регіоном. Сюди належать ІС області, міста, району. Ці системи обробляють інформацію, яка необхідна для реалізації функцій управління регіоном, формування звітності й видачі оперативних даних місцевим і керівним державним та господарським органам.

Галузеві інформаційні системи призначені для управління підвідомчими підприємствами та організаціями. Галузеві ІС діють у промисловості та сільському господарстві, будівництві на транспорті і т. ін. У них розв'язуються задачі інформаційного обслуговування апарату управління галузевих міністерств і їх підрозділів. Галузеві ІС різняться за сферами застосування – промислові, непромислові, наукові.

Інформаційні системи управління підприємствами (АСУП) – це системи із застосуванням сучасних засобів автоматизованої обробки даних, економіко-математичних та інших методів для регулярного розв'язування задач управління виробничо-господарською діяльністю підприємства.

Інформаційні системи управління технологічними процесами (АСУ ТП) керують станом технологічних процесів (робота верстата, домни тощо). Перша й головна відмінність цих систем від розглянутих раніше полягає, передусім, у характері об'єкта управління – для АСУ ТП це різноманітні машини, прилади, обладнання, а для державних, територіальних та інших АСУ – це колективи людей. Друга відмінність полягає у формі передавання інформації. Для АСУ ТП основною формою передавання інформації є сигнал, а в інших АСУ – документи [2, с. 42-45].

Отже, можна зробити висновок, що розробка інформаційної системи, як правило, виконується для певного підприємства. Особливості предметної діяльності підприємства, безумовно, впливають на структуру інформаційної системи, але в той же час структури різних підприємств в цілому схожі між собою. Кожна організація, незалежно від роду її діяльності, складається з ряду підрозділів, які безпосередньо здійснюють той чи інший вид діяльності компанії і ця ситуація справедлива практично для всіх організацій, яким би видом діяльності вони не займалися.

Впровадження сучасних інформаційних технологій дозволяє скоротити час, необхідний на підготовку конкретних маркетингових і виробничих проектів, зменшити непродуктивні витрати при їх реалізації, виключити можливість появи помилок у підготовці бухгалтерської, технологічної та інших видів документації, що дає комерційній компанії прямий економічний ефект.

Список літератури

1. Гордієнко І.В. Інформаційні системи в менеджменті.- К.:КНЕУ, 1999.-128с. [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://6201.org.ua/load/59-1-0-339
2. Ситник В.Ф. Основи інформаційних систем/За ред. В.Ф.Ситника.-К.:КНЕУ. 2001.-420с. [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.studyport.net/lib/osnovi-informacijnix-sistem-2/
3. Ромашко С.М. Опорний конспект лекцій з дисципліни "Інформаційні системи в менеджменті". - Львів: ЛІМ. - 2007. - 49с. [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.lim.lviv.ua/files/konspectlec/romashko/ICM.pdf
4. Матвієнко О.В., Цивін М.Н. Основи менеджменту інформаційних систем: Навч.посібник.- К.:Центр навчальної літератури, 2005.- 176 с. [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://iub.at.ua/_ld/0/12_KnigaMo_2004_A4.pdf

Одержано 25.04.13

УДК 336.7

В.Г. Янков, студ., магістер групи АДМ-11-2м, Н.М. Глевацька, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Значення менеджменту в діяльності комерційного банку

Досліджено особливості менеджменту банківської установи в умовах сучасної світової економічної кризи, роль та значущість кожної з функцій менеджменту, які у своїй діяльності використовують комерційні банки, та їх вплив на ефективність діяльності. Встановлено, що оскільки банківська діяльність тісно пов'язана зі станом фінансових ринків, а основною їх характеристикою є мінливість, то результат управління банком істотно визначається умінням передбачати ці зміни і відповідно реагувати та координувати діяльність.
менеджмент, комерційний банк, банківський менеджмент, економічна криза

Сучасна банківська діяльність належить до однієї з найдинамічніших сфер економіки. Технічна революція, посилення конкурентної боротьби, стрімка інфляція, економічні кризи призвели до підвищення ризиковості банківської діяльності. На поточному етапі розвитку банківської системи головне завдання полягає в пошуку реальних шляхів мінімізації ризиків та отримання достатніх прибутків для збереження коштів вкладників і підтримання життєдіяльності банку. Успішне вирішення цієї складної проблеми потребує використання багатьох методів, прийомів, способів, систем та розроблення нових підходів до управління комерційним банком, які об'єднані поняттям менеджменту.

Питання ролі менеджменту комерційного банку та ефективності його використання широко обговорюється у вітчизняній та зарубіжній літературі. Зокрема, окремі питання менеджменту банківських установ досліджували такі зарубіжні вчені: Д.А. Бездєлов, Н.Д. Єріашвілі, Є.Ф. Жуков, Е.В. Іода, О. Лаврушин, Т.В. Ніконова, Ю.Г. Одегов, Петер С. Роус, А.І. Поліщук, Рудольф Дутвейлер, С. Скотт Мак Дональд, Тімотсі В. Коч, І.Р. Унанян. Значний внесок у дослідження банківського менеджменту зробили такі українські вчені: Г.М. Азаренкова, О.В. Васюренко, І.В. Гіленко, Т.М. Журавель, О.Д. Заруба, В.В. Зянько, О.А. Кириченко, Н.О. Коваль, В.В. Кузьмін, Р. Ми-

хайленко, В.І. Міщенко, О.М. Нємой, С.Л. Роголь, С.В. Сиротян, О.В. Тептя, А. Ятченко. але залишилися нерозглянутими питання щодо значущості основних напрямів діяльності менеджменту для забезпечення стабільності банків України.

Метою дослідження є визначення особливостей застосування менеджменту в діяльності банківської установи, дослідження специфіки кожної з функцій менеджменту та аналіз їх значущості в діяльності комерційного банку.

Ціль даної роботи є дослідження менеджменту в комерційному банку і його значення для банківської діяльности

Аналіз динаміки розвитку системи комерційних банків України (табл.1) відображає певні позитивні тенденції: кількість функціональних банківських установ в Україні, незважаючи на світову фінансово-економічну кризу, має тенденцію до зростання; серед загальної кількості комерційних банків, які функціонують в Україні, значно зростає частка банків з іноземним капіталом; істотно зростає і частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків.

Таблиця 1 – Основні показники діяльності банків України [1]

Показники	2007	2008	2009	2010	2011
Кількість діючих банків	175	184	182	176	176
Кількість банків із іноземним капіталом	47	53	51	55	53
Частка іноземного капіталу в капіталі банків, %	35,0	36,7	35,8	40,6	41,9
Активи, млрд грн.	599,4	926,1	880,3	942,1	1054,3
Активи, % ВВП	83,2	97,7	96,2	87,0	80,6
Активи, річний приріст, %	76,2	54,5	(4,9)	7,0	12,4
Депозити,% ВВП	38,9	37,7	35,8	38,3	37,0
Кредити, % ВВП	59.,2	77,4	78,4	66,9	60,4
Кредити/депозити, %	152	205	219	175	163
Капітал, млрд. грн.	69,6	119,2	115,2	140,0	161,0
Адекватність регулятивного капіталу (Н2)	13,9	14,0	18,1	20,8	18,9
Рентабельність активів, %	1,50	1,03	(4,38)	(1,45)	(0,76)
Рентабельність капіталу, %	12,7	8,5	(32,5)	(10,2)	(5,3)
Чиста процентна маржа, %	5,0	5,3	6,2	5,8	5,3
Витрати/Доходи (СІІ?), %	58,6	50,1	50,4	546	62,6

Одним із вагомих чинників збереження позитивної динаміки розвитку банківського сектору та активізації діяльності банківських установ в умовах економічної кризи є комплексне використання функцій та методів менеджменту. У всьому світі менеджмент розглядають як один із найважливіших чинників підвищення ефективності діяльності. Менеджмент - система управління, що містить сукупність принципів, методів, засобів і форм, розроблених і застосовуваних з метою підвищення ефективності виробництва й збільшення прибутку [3, с. 67].

В умовах жорсткої конкуренції, що супроводжує розвиток ринкової економіки, необхідно постійно удосконалювати системи та форми управління, швидко оволодівати набутими в теорії та практиці знаннями, знаходити нові неординарні рішення у динамічній ситуації, враховувати специфічні особливості діяльності банківських установ. Лише такий підхід до управління забезпечує переваги у конкурентному середовищі.

Таким чином, банківський менеджмент - це управління банком в умовах ринку, що означає:

- орієнтацію банківської установи на попит і потреби ринку, на запити клієнтів і

організацію таких банківських продуктів і послуг, які користуються попитом і спроможні забезпечити отримання запланованого прибутку;

- постійне прагнення до підвищення ефективності банківської діяльності з метою зменшення витрат і одержання оптимальних результатів;
- коригування цілей, завдань і програм банку залежно від кон'юнктури ринку;
- необхідність використання сучасної інформаційної бази (комп'ютерних мереж та зв'язків з валютною і фондовою біржами, іншими кредитно-фінансовими інструментами) з метою здійснення багатоваріантних розрахунків для прийняття обґрунтованих і оптимальних рішень;
- раціональний добір персоналу та його ефективне використання [5, с. 48-49].

Об'єктом управління є комерційний банк разом з усіма аспектами банківської діяльності у взаємозв'язку з політико-правовим та соціально-економічним середовищем. Поняття "комерційний банк" означає фінансовий інститут, який пропонує широкий спектр послуг кредитування, заощадження коштів та проведення платежів. Банк виконує різноманітні фінансові функції щодо будь-якого підприємства в економіці.

Менеджмент комерційного банку охоплює такі функції: планування, організації, мотивації та контролю. Процес планування передбачає розроблення як поточних питань, так і довготермінових стратегічних цілей. Планування діяльності банку - це певна політика управління. Планування дає змогу з'ясувати, чи достатньо у банківській установі фінансових, людських, технологічних та організаційних ресурсів для досягнення поставленої мети.

Функція організації пов'язана з виділенням етапів управлінської діяльності, процесом налагодження усієї роботи комерційного банку. Метою цієї функції є впорядкування роботи як виконавців, так і керівників. Фактори, що впливають на внутрішню організацію банку, формують ієрархію його управління. Вони зумовлюються масштабами операцій банку, розгалуженістю його мережі, універсальністю або спеціалізацією діяльності, професійним рівнем і практичним досвідом роботи працівників банку, ступенем ризику відповідних операцій тощо.

Функція мотивації полягає у реалізації системи спонукальних дій, що сприяють виконанню певних необхідних завдань і досягненню поставленої мети. Через те, що люди не завжди усвідомлюють причини тих чи інших своїх дій, їхня поведінка завжди визначається певними мотивами, тому головне завдання керівництва банку полягає в активізації внутрішнього спонукання співробітників банку до активної трудової діяльності. Основними з них є: зацікавленість у роботі, потреба в активній діяльності, задоволення від праці, атмосфера позитивної мотивації у трудовому колективі.

Функція контролю полягає у зіставленні запланованого та отриманого прибутків в усіх аспектах діяльності комерційного банку. Зокрема, управлінською діяльністю передбачається створення ефективної системи внутрішнього контролю за повсякденними операціями з метою захисту активів, забезпечення точності і надійності інформації, адекватності практичних операцій політиці банку, законодавству, нормативним документам.

Усі функції банківського менеджменту важливі. Якщо усунути хоча б одну, то порушиться вся діяльність банківської установи. Але кожна з них має різну значущість. Це пов'язано з постійно змінними потребами людей, зовнішнім середовищем існування та станом економіки в країні та світі загалом.

Починаючи з глобальної економічної кризи 2008 р., яка призвела до банкрутства багатьох комерційних банків, значення і роль функцій менеджменту дещо змінилися. Зокрема, функція планування реалізується тільки на короткотермінову перспективу; підвищилася роль функції організації, оскільки комерційний банк функціонує в

кризових умовах, через що можливі додаткові витрати і, навіть, збитки. Значущість мотиваційної функції також значно зросла, оскільки банківській установі необхідно не тільки зберегти своїх клієнтів, а й залучати нових, що стало важче через банкрутство багатьох банків і недовіру клієнтів до них.

Контроль, як завершальна функція, займає вагому частку серед інших функцій. Вона є певною перевіркою точкою, в якій можна побачити ефективність виконання інших функцій менеджменту комерційного банку та його діяльності загалом. Необхідною умовою ефективності контрольної функції є доцільне та виправдане поєднання різних видів контролю.

Отже банківський менеджмент нерідко розглядають як мистецтво, що не піддається точному визначенню, а втілюється на практиці, підпорядковуючись власним законам. Як орган управління банківський менеджмент являє собою комплекс структурних підрозділів, на які покладені функції управління банком. Керівники таких структур є менеджерами. Банківський менеджмент наука про системи управління всіма аспектами діяльності банку для досягнення його стратегічних цілей і забезпечення фінансової стійкості та надійності. Як система економічного управління банківський менеджмент являє собою сукупність організаційно-структурної підсистеми(об’єкт і суб’єкт управління), функціональної підсистеми(інструменти управління), підсистеми забезпечення, ефективна взаємодія яких спрямована на досягнення цілей функціонування банку. Таким чином управлінські рішення часто базуються на інтуїції, сприйнятті та очікуванні змін параметрів ринку, передбаченні руху фінансових показників. Оскільки банківська діяльність тісно пов'язана зі станом фінансових ринків, а основною їх характеристикою є мінливість, то результат управління банком істотно визначається умінням передбачати ці зміни і відповідно реагувати та координувати діяльність.

Список літератури

1. Основні показники діяльності банків України / Національний банк України. [Електронний ресурс]. - Доступний з http://www.bank.gov.ua/ Bank_supervision/dynamics.htm
2. Закон України "Про банки і банківську діяльність" // Відомості Верховної Ради. - 2001. - № 5-6. - С. 30.
3. Васюренко О.В. Банківський менеджмент : навч. посібн. / О.В. Васюренко. - К. : Вид. центр "Академія", 2001. - 320 с.
4. Г ріфін Р. Основи менеджменту : підручник / Р. Гріфін, В. Яцура. - Львів : Вид-во "БаК", 2001. - 624 с.
5. Кириченко О. Банківський менеджмент : навч. посібн. [для студ. ВНЗ] / О. Кириченко, І. Гіленко, А. Ятченко. - К. : Вид-во "Основи", 1999. - 671 с.
6. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посібн. / В.В. Вітлінський, О.В. Перна- рівський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко / за ред. В.В. Вітлінського. - К. : Тов. "Знання", КОО, 2000. - 251 с.

Одержано 25.04.13

УДК 657

Н.С.Безпала, магістрант гр. ОА-12-М
Кіровоградський національний технічний університет

Матеріальні активи як об’єкт формування облікової політики підприємств геологорозвідки

Стаття присвячена формуванню та оптимізації облікової політики з матеріальних активів в системі бухгалтерського обліку геологорозвідувальних підприємств. Досліджено сутність матеріальних активів, визначено історичний аспект розвитку їх обліку. Розглянуто напрями оптимізації облікової політики з матеріальних активів за організаційним та методичним аспектами

матеріальні активи, облікова політика, геологорозвідка, необоротні матеріальні активи, оборотні матеріальні активи

Розвідка запасів корисних копалин - пошук та визначення обсягів і якості корисних копалин, тобто не відтворюваних природних ресурсів, що здійснюється підприємством після отримання права або замовлення на розвідку запасів корисних копалин у межах визначеної ділянки (території), а також визначення технічної можливості та економічної доцільності видобутку корисних копалин. Відповідно до стратегічної значимості діяльності у цій сфері створено державні казенні підприємства, що для забезпечення такої діяльності використовують на засадах довірчого управління майно. Майно становлять матеріальні, фінансові та нематеріальні активи, що є державною власністю. Найбільш вагомою складовою майна таких підприємств є матеріальні активи, що мають суттєву специфіку. Так, крім традиційних, матеріальні активи з розвідки запасів корисних копалин - витрати, пов'язані з розвідкою та визначенням обсягів і якості запасів корисних копалин, визнаних активами. Відповідно до правового поля у сфері організації бухгалтерського обліку необхідною та можливою є розробка облікової політики, зокрема в частині матеріальних активів. В умовах державних підприємств та їх підрозділів є необхідним враховувати організаційні аспекти її формування, що стосується як нормативної регламентації на централізованому рівні так і відомчого характеру формування облікової політики. З огляду на специфіку матеріальних активів у геологорозвідці та організаційних особливостей формування облікової політики підрозділів державних казенних підприємств. науковою передумовою розробки ефективної облікової політики є з’ясування економічної сутності облікового об’єкту, адекватне групування об’єктів за оптимальними критеріями, визначення цільового спрямування формування облікової політики. Саме вищенаведене обумовлює актуальність дослідження методичних підходів до визначення сутності категорії «матеріальні активи» та їх групування як об’єктів обліку при розробці напрямівоптимізації облікової політикиз врахуванням специфіки геологорозвідки.

Теоретичні положення і практичні аспекти обліку матеріальних активів обґрунтовані в роботах вітчизняних та закордонних науковців. Значний внесок у формування теоретичних основ та розробку підходів до проблеми обліку і контролю необоротних та оборотних матеріальних активів, їхнього використання здійснили такі вчені-економісти: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Н. Г. Виговська, З. В. Гуцайлюк, З. В. Задорожний, Г. Г. Кіреєйцев, В. Г. Козак, Я. Д. Крупка, А. М. Кузьмінський, Б. М.

Литвин, Н. М. Малюга, М. С. Пушкар, В. С. Рудницький, П. Т. Саблук, В. В. Сопко, Л. К. Сук, Н. М. Ткаченко, І. Д. Фаріон, П. Я. Хомин, Б. Ф.Усач, І.А. Басманов, П.С. Безруких, О.С. Бородкін, Н.М. Головко, М.Х. Жебрак, М.Л. Макальськаї, П.П. Німчинов, Я.В. Соколова, та інші.

Серед зарубіжних вчених питання обліку матеріальних активів знайшли своє відображення в роботах Е. Бріттона, К. Ватерсона, Г.А. Велша, Е. Ліннакса, М.Р. Метьюса, Г. Муса, Б. Нідлза, М.Х.Б. Перера, Ж. Рішара, Р. Ханшманна, Д.Г. Шорта та інших.

Незважаючи на значний доробок та наявність фундаментальної основи все ще потребує досліджень організаційний та методичний аспект визначення сутності та класифікації матеріальних активів з врахуванням особливостей геологорозвідки та сучасних потреб формування облікової політики з їх відображення, що обумовило цільову спрямованість даної публікації.

Відповідно за мету поставлено на підставі аналізу історії розвитку та сучасних підходів до побудови обліку матеріальних активів визначити напрями оптимізації облікової політики з врахуванням специфіки геологорозвідки, зокрема з огляду на особливість групування (класифікації) матеріальних активів.

Узагальнення праць науковців за результатами досліджень історії розвитку бухгалтерського обліку [1,2,3,4,5,6,7,9] дає підстави стверджувати, що матеріальні активи на всіх етапах розвитку суспільства у всіх країнах визнаються центральною обліковою категорією. У більшості класифікацій рахунків, розроблених в різні часи та у різних країнах виокремлюють як складову матеріальні рахунки. Історично обумовленим є поділ матеріальних активів на поточні та необоротні. За наявністю різних ментальних підходів до побудови обліку та на різних етапах розвитку методології обліку загальним є документування руху матеріальних активів,персональна матеріальна відповідальність та інвентаризація. Найбільш проблемним аспектом є вибір оцінки матеріальних активів, а також історично обумовленим є наявність варіативних підходів до побудови обліку матеріальних активів, зокрема стосовно їх оцінки. Саме цей аспект є предтечею сучасного розуміння підходів до формування облікової політики в частині матеріальних активів.

Історія розвитку обліку свідчить про перманентний характер проблематики оцінки матеріальних активів. Так, Шмаленбах допускав оцінку основних засобів за ціною придбання, матеріалів і готової продукції - за нижчою ціною (якщо ціна придбання нижче ринкової, то за першою ціною, якщо навпаки, то по другий). Важливим є підхід Дюмарше який став основою відображення у сучасному обліку товарів. Так, Дюмаршенаполягав на необхідності одночасного розгляду рахунків Товарів як з точки зору купівлі (собівартість), так і з точки зору продажу (роздрібна ціна). Великий інтерес представляють і зауваження Дюмарше про облік торгових витрат (витрат обігу). Саме йому належать міркування про те, що необхідно всі витрати даного періоду розділяти між товарами реалізованими і товарами, що перебувають на складі (що відповідає за сучасними підходами обліку і розподілу транспортно – заготівельних витрат). На нашу думку, висновок цього автора що до того, що рахунок витрат обігу, за сутністю, є матеріальним рахунком, є дуже важливим і пояснює навіть сучасним бухгалтерам правомірність віднесення до матеріальних активів незавершеного виробництва і відповідно виокремлення рахунків з обліку витрат у відповідних розділах оборотних матеріальних активів.

Встановлено на підставі вивчення та узагальнення нормативної регламентації та наукових праць, що на нормативному рівні відсутнє виокремлення такого виду активів як матеріальні. При формуванні облікової політики в частині матеріальних активів вважаємо за доцільне виокремлювати об’єкти матеріальних активів, крім традиційного

фінансового критерію також за функціональнимта сферами діяльності. При побудові ефективної системи обліку та формуванні облікової політики в частині матеріальних активів в першу чергу є необхідним встановити їх відповідність критеріям визнання активами та чітко кваліфікувати за різними іншими критеріями (оборотні, необоротні; засоби праці, предмети праці; сфери використання, ступінь нормування та контролю використання, джерела фінансування тощо). Вибір критерію обумовлений цільовим спрямуванням класифікації, обов'язковим є групування за видами що є статтями фінансової звітності. Неоднозначними є підходи до трактування матеріальних активів як об'єкту обліку та їх класифікації, що обумовлює проблемні аспекти формування облікової політики. Стосовно необоротних матеріальних активів є необхідним виокремлювати їх за видами, базовою оцінкою, функціональним призначенням, щодо оборотних матеріальних активів при побудові ефективної системи обліку та формуванні облікової політики є необхідним виокремлювати оборотні матеріальні активи по відношенню до такого напряму управління як нормовані та ненормовані.

Відповідно до особливостей геологорозвідки спостерігається наявність такого виду активів як незавершені геологорозвідувальні роботи (ГРР), вартість яких є найбільш вагомою складовою активів. У бухгалтерському обліку такі витрати знаходять відображення на рахунку 151 «Геологорозвідувальні роботи», що обумовлює необхідність висвітлення у внутрішніх регламентах як організаційних так і методичних аспектів. На прийняття рішення за цим об'єктом безпосередньо впливає відомче підпорядкування, наявність або відсутність бюджетного фінансування та обов'язковість або необов'язковість дотримування вимог МСФЗ. Для державних казенних підприємств всі витрати, що фінансуються з бюджету на геологорозвідувальні роботи капіталізуються та представляються у балансі за статтею незавершене будівництво. У цьому зв'язку, більш прийнятним є застосування норм П(С)БО 33 «Витрати на розвідку запасів корисних копалин» в частині, що не суперечить статусу таких підприємств.

При формуванні облікової політики в частині необоротних матеріальних активів необхідно кваліфікувати їх з метою оптимізації вибору методу амортизації за врахування особливостей фінансування відтворення та технологічного процесу використання. У сучасних умовах більшість геологорозвідувальних підприємств застосовують єдиний метод по відношенню до всіх об'єктів основних засобів. Ми вважаємо, що для таких основних засобів як автотранспорт, машини і механізми, тощо доцільно застосовувати нелінійну, а виробничу амортизацію. Також доцільно переглянути термін корисної експлуатації і узгодити його не лише з нормами податкового законодавства, але з технологічними та економічними особливостями діяльності.

З метою посилення управлінської складовоїоблікової політики в частині оборотних матеріальних активів при розробці Робочого плану як Додатку до Наказу з облікової політики необхідно враховувати кваліфікаційні ознаки з метою реалізації управлінських цілей та формування інформації з метою оподаткування, а саме при кодуванні рахунків передбачити цільову ознаку використання (виробничі, невиробничі) та нормовані (в межах резерву), понаднормативні та ненормовані,що дозволитьвідображати списання оборотних матеріальних активів та формувати витрати у розрізі структурних підрозділів (центрів відповідальності); за замовленнями в розрізі видів та методів геологорозвідувальних робіт; за видами оборотних матеріальних активів (із використанням субрахунків другого та третього порядку); за призначенням оборотних матеріальних активів(технологічного призначення, на подолання геологічних ускладнень та ліквідацію аварій, на утримання основних засобів, на господарське обслуговування, втрати оборотних матеріальних активів за час

простою, інші витрати), що забезпечить також формування витрат з метою оподаткування.

Наведені напрями, на нашу думку, є можливим покласти в основу формування облікової політики геологорозвідувальних підприємств при обґрунтуванні елементів облікової політики в частині матеріальних активів.

Список літератури

1. Гофман Г.А. Капелюш С.М. Очеркиразвития форм бухгалтерскогоучета. / Под ред. проф. Татура С.К. – М.: «Финансы», 1966. – 123 с.
2. Губачова О.М. Становлення бухгалтерського обліку як наслідок розвитку цивілізації. / Світ бухгалтерського обліку. - 1998. - № 11. - С. 75-80.
3. Даниленко А. Бухгалтерия в средниевека. / Світ бухгалтерського обліку. – 1997. - № 3. – С. 79-80.
4. Даниленко А. Бухгалтерский учет в XVI-XVII веках. / Світбухгалтерськогообліку. – 1997. - № 4. – С. 77-80.
5. Лозинский А.И. К истории развития бухгалтерского (балансового) учета. Опыт (схема) исследования. / Под ред. Лобачева Н.А. и Топилина П.К. – Саратов, 1939. - 108 с.
6. Максимова О. Бухгалтерия и аудит: история и реальность. / Аудит. – 2003. - №5. – С. 40-41.
7. Малькова Т.Н. Древняя бухгалтерия : какой она была? / М.: Финансы и статистика, 1995. – 301 с.
8. Положення (стандарт) бухгалтерськогообліку 33 "Витрати на розвідкузапасівкориснихкопалин" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua
9. Соколов Я.В. Очерки по истории бухгалтерского учета. / М.: Финансы и статистика, 1991. – 397 с.

Одержано 25.04.13

УДК 331.5

О. Ю. Коцюрба, асист., А. О. Могилей, студ. гр. ФК 09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасний аналіз функціонування страхового ринку України

У статті подано результати аналізу основних показників функціонування сучасного страхового ринку України, а також досліджено основні проблемні аспекти його розвитку.
страховий ринок, фінансова криза, страхові компанії, страхові премії, страхові виплати, перспективи

Постановка проблеми та її актуальність. Становлення України як самостійної, незалежної і демократичної держави не могло не обумовити створення і розвиток страхового ринку. [2]. Наявність досконалого страхового ринку сприяє підвищенню стійкості фінансової і економічної систем і забезпечує сталий розвиток людства. Але слід констатувати, що вітчизняний страховий ринок ще тільки формується та характеризується існуванням низки негативних тенденцій: відсутність послідовної і

чіткої державної політики щодо розвитку страхування й достатнього рівня методологічної підготовки страхових механізмів; відсутність системи стандартизації і сертифікації страхових продуктів і системи менеджменту; наявність недобросовісної конкуренції; нерозвиненість страхового брокерства та ін.

Метою статті є аналіз розвитку національного страхового ринку, визначення проблем його ефективного функціонування та розробка дієвих методів покращення його роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні питання проблем розвитку страхової діяльності в Україні висвітлені багатьма вітчизняними авторами. Зокрема, тенденції функціонування цього сектора економіки вивчають такі вітчизняні автори, як Н. Внукова, О. Філонюк, М. Бабенко, Б. Грозовський, О. Шойхеденко, Я. Мейзнер, які аналізують наслідки фінансової кризи для страхової галузі. Проте дотепер відсутня загальнодержавна програма, яка б передбачала послідовність дій щодо виходу страхового ринку з кризи, вдосконалення механізму регулювання галузі.

Виклад основного матеріалу. Страховий ринок є однією з найважливіших складових фінансового ринку країни. Без розвиненого страхового ринку неможливо забезпечити поступальний соціально-економічний розвиток держави, безпечне функціонування суб'єктів господарювання, підвищення добробуту населення, убезпечення різних сфер його життєдіяльності.

Основними показниками, що характеризують загальний розвиток страхового ринку, є: кількість страховиків, сукупні обсяги премій та виплат, розміри статутних фондів страхових компаній, їх активів, страхових резервів тощо. Поетапно проаналізуємо зазначені показники на протязі 2007-2011 років.

Стан страхового ринку, що супроводжується розширенням напрямків страхової діяльності, збільшенням обсягів страхових операцій визначається кількістю страховиків на ринку. На протязі 2007-2011 рр. в цілому страховий ринок України характеризувався динамічним розвитком діяльності страхових компаній та зростанням їх кількості (табл.1).

За даними табл.1. можемо спостерігати, що протягом 2007-2009 рр. кількість страхових компаній зросла з 411 до 469 одиниць. Це відбувалося як за рахунок зростання компаній з ризиковим страхуванням з 356 до 396 одиниць, так і за рахунок компаній зі страхування життя з 55 до 73 одиниць.

Таблиця 1– Динаміка кількості страховиків на страховому ринку України у 2007-2011 рр. [1]

Показник	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
Всього страхових компаній, у т. ч.	411	466	469	450	456
з ризикового страхування	356	381	396	378	389
зі страхування життя	55	65	73	72	67

У 2010 році у зв'язку із впливом економічної кризи відбулося зменшення кількості компаній на страховому ринку до 450 одиниць. В основному таке зниження відбулося за рахунок зменшення компаній з ризикованого страхування. У 2011 році ситуація дещо стала відновлюватись – відбулося збільшення страхових компаній з 450 до 456, при чому слід зазначити, що все ж кількість компаній зі страхування життя продовжувала зменшуватись, що обумовлено як наслідками світової економічної кризи, так і невисоким рівнем заходів громадян-потенційних споживачів страхових послуг.

Попри не дуже позитивну динаміку кількості страхових компаній, останніми

роками страховий ринок України демонструє стабільні темпи зростання. Аналіз показників ділової активності страховиків у цьому періоді має оптимістичний характер. Активи страхових компаній на протязі аналізованого періоду характеризувалися постійним зростанням. Так, з 2007 по 2011 роки сума активів зросла з 23994,6 млн. грн. до 45234,6 млн. грн., що свідчить про позитивну тенденцію та можливість розширення діяльності страховиків. Дані зміни, на нашу думку, пояснюються застосуванням страховиками у період світової фінансової кризи ефективних методів та форм управління власними активами та резервами.

Але все ж таки слід констатувати, що приріст розмірів статутного капіталу страхових компанії відбувалося на протязі аналізованого періоду незначними темпами. А відтак, низький рівень капіталізації страховиків не дає змоги забезпечити відповідальність за великі застраховані ризики, що призводить до перестрахування їх частини за кордоном та до необгрунтованого витоку грошових коштів з України.

Одним із критеріїв розвитку страхового ринку України є також аналіз динаміки кількості договорів. Слід відмітити, що кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті загалом на протязі 2007-2011 років зростає з 16931,4 до 26340,5 тис. одиниць. Що ж до кількісті договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, то дані статистики свідчить про зменшення на протязі аналізованого періоду кількості укладених договорів з 537647,4 до 529771,5 тис. одиниць [4].

Здійснене дослідження українського страхового ринку засвідчило як здебільшого позитивні, так і окремі негативні тенденції його розвитку. Це зумовлено, на наш погляд, низкою специфічних особливостей страхування, яке належить до фінансових інститутів національної економіки, що найдинамічніше розвиваються та рядом негативних тенденцій, які спостерігаються на даний період часу на страховому ринку України.

Таким чином, на сьогоднішній день основними проблемами та особливостями страхового ринку України, на нашу думку, є такі:

- незначний розмір статутного фонду, який повинні сплатити новостворені страхові компанії;
- підсилення конкурентної боротьби між страховими компаніями;
- низька фінансова надійність і платоспроможність страховиків;
- недостатні обсяги капіталізації та низька ліквідність активів страхових компаній;
- слабка розвиненість страхування життя та недержавного пенсійного страхування;
- низький рівень актуарної практики та інституту брокерів на страховому ринку;
- блокування прийняття нової редакції Закону України "Про страхування" та законів щодо страхування екологічних і сільськогосподарських ризиків;
- обмеженість функцій ДКРРФП стосовно регулювання та контролю за страховим ринком;
- значні балансові збитки страховиків (прихована балансова збитковість класичних компаній) та відсутність економічно обґрунтованих страхових тарифів на страховому ринку;
- критична залежність страхових компаній від частки іноземного капіталу в статутних фондах (близько 50 %) [4].

Вирішення даних проблем є необхідною умовою подальшого розвитку українського страхового ринку та досягнення високого рівня конкурентоспроможності його учасників. Відсутність перетворень та інфраструктурної перебудови страхового ринку України так і залишить його інструментом шахрайських зловживань і швидкого

збагачення власників страхових компаній без реалізації значного фінансового та інвестиційного потенціалу.

Саме тому, з метою покращення ситуації на страховому ринку України, є реалізація наступних заходів: підвищення вимоги до джерел формування статутного капіталу страховиків; покращити процес проведення аналізу статистичної інформації із страхування та звітності страховиків і страхових посередників; впровадження європейських принципів регулювання страхової діяльності; забезпечення прозорісті страхового ринку, шляхом достовірної та регулярної фінансової звітності; сприяння нормуванню діяльності щодо страхування фінансових ризиків; всебічне сприяння розробці та впровадженню нових видів обов'язкового страхування; вдосконалення системи автострахування; сприяння розвитку довгострокового страхування життя, участі страховиків у системі недержавного пенсійного забезпечення та врегулювання діяльності страховиків у сфері обов'язкового медичного страхування.

Висновки. На жаль, доводиться констатувати, що страхова система України не відповідає сучасним вимогам організації суспільного розвитку. Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всієї системи страхування. Так, розвиток страхового ринку в Україні стримує дія наступних факторів: відсутність державної політики розвитку як економіки в цілому, так і програми розвитку ринків фінансових послуг, неузгодженість господарського і страхового законодавства, недосконаліть податкового законодавства, нестабільність фінансового середовища господарюючих суб'єктів і населення, слабкість стимулів у розвитку страхування.

Врахування і реалізація вище перерахованих заходів щодо удосконалення вітчизняного страхового ринку забезпечить, на нашу думку, справжній захист інтересів суб'єктів господарювання і фізичних осіб у разі настання несприятливих подій різного роду. Таким чином, тільки за умови стратегічного розвитку страхових відносин і відповідних змін вітчизняний страховий ринок може стати конкурентоспроможним і дієвим механізмом не тільки захисту суспільних і господарських інтересів, але й інструментом стимулювання розвитку економіки країни в цілому.

Список літератури

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] : Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. Режим доступу : http://dfjp.gov.ua/l060.html. - 18.09.2011.
2. Козьменко, О. В. Аналіз активів власного капіталу і гарантійного фонду провідних страхових компаній України [Текст] / О. В. Козьменко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : УАБС НБУ. – 2012. – Т. 23. – С. 302–309.
3. Музика, О. М. Стан та тенденції розвитку страхового ринку України [Текст] / О. М. Музика // Науковий вісник НЛТУ України. - 2011. - Вип. 19.2. - С. 246-255.
4. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку [Електронний ресурс] : Інституційний депозитарій УАБС НБУ. - Режим доступу : http://www.lib.academy.sumy.ua/library/Books_academy/851_2008.pdf.
5. Сучасні тенденції розвитку страхового ринку України [Електронний ресурс] : Інституційний депозитарій УАБС НБУ. - Режим доступу : http://www.lib.academy.sumy.Ua/library/Visnik/Numbers/1_28_2010/28_03_02.p

Одержано 13.12.12

УДК 332.146.2

А.О. Доренська, асист., О.С. Синєгрибова, ст. гр. АДМ-11-2М
Кіровоградський національний технічний університет

Покращення використання ресурсного потенціалу регіону шляхом впровадження інтеграційних програм управління збутом

В статті досліджується питання покращення ресурсного потенціалу регіону через вдосконалення збутової діяльності промислових підприємств, аналізується важливість впровадження на промислових підприємствах інтегрованої комп'ютерної інформаційної системи для управління маркетинговою діяльністю та проводиться огляд можливостей основних програмних продуктів.
ресурсний потенціал, виробничий потенціал, збутова діяльність, інтегрована комп'ютерна інформаційна система

Забезпечення сталого економічного зростання в усіх регіонах на основі ефективного і комплексного використання їхнього ресурсного потенціалу є одним з головних важелів зміцнення позитивних тенденцій у соціально-економічному розвитку держави. Забезпечення ефективного використання і подальшого нарощування ресурсного потенціалу регіонів має стати одним з пріоритетів діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Проблеми формування та використання ресурсного потенціалу досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені В.Андрійчук, П.Борщевський, С.Волощук, Е.Горбунов, А.Ігнатовський, Н.Краснокутська, Г.Мельничук, М.Кучеров, І.Ступницький, О.Федонін, С.Хейнман, Д.Черніков, В.Шиян, С.Шкарабан та інші. Проте більшість теоретичних концепцій розвитку ресурсного потенціалу, його структури та властивостей, що лежать в основі його використання, є недостатньо обґрунтованими або суперечливими. Тому постає об'єктивна необхідність у пошуку нових підходів до забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу регіону.

Головними складовими ресурсного потенціалу є: виробничий потенціал, природно-ресурсний потенціал, людський та фінансовий потенціал. Найвагомішою складовою ресурсного потенціалу регіону є виробничий потенціал. Стан та перспективи розвитку регіону залежать передусім від рівня його економічного розвитку, зокрема від рівня розвитку сфери виробництва матеріальних і нематеріальних благ.

Виробничий потенціал регіону формується сукупністю виробничого потенціалу всіх підприємств даного регіону. Виробничий потенціал підприємства – це здатність підприємства забезпечити виготовлення продукції певної номенклатури, що відповідає вимогам ринку (за вихідними характеристиками, якістю, асортиментом), з орієнтацією на загальну місткість ринку збуту. Загостренням конкурентної боротьби підприємств за ринки збуту обумовлюють підвищення ролі збутової діяльності підприємств.

Збутова діяльність – це цілісний процес, що охоплює: планування обсягу реалізації товарів із урахуванням рівня прибутку, що очікується; пошук і обрання найкращого партнера – постачальника або покупця; проведення торгів, включаючи встановлення ціни відповідно до якості товару та інтенсивності попиту; виявлення й активне використання факторів, здатних прискорити збут продукції та збільшити прибуток від реалізації. [2]

Питання збутової діяльності підприємств досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями: Л.В.Балабановою, О.О.Брєвновим, О.О.Шубіним, А.П.Панкрухіним, Т.Д.Масловою, С.Г.Божук, Л.М.Ковалік, П.І.Бєлінським та іншими. Нажаль, збутова діяльність підприємств не досліджувалася в контексті розвитку виробничого потенціалу підприємств та активізації ресурсного потенціалу регіону. Зважаючи на те, що від ефективної організації постачання та збуту залежить виробнича програма підприємства і результати його господарської діяльності, можна констатувати надзвичайну актуальність ґрунтовного дослідження цих процесів.

Вивчення питання про збутову діяльність є актуальним для усіх підприємств і відіграє виключно важливу роль в системі виробничих відносин суспільства. Від якості збутової роботи в значній мірі залежить ефективність діяльності як кожного окремого підприємства, так і всіх взаємопов'язаних з ним підприємств, всіх виробників та споживачів матеріально-технічних ресурсів регіону.

В Кіровоградській області промисловість є однією з ведучих галузей соціально-економічного комплексу, на яку припадає більше 20% валового суспільного продукту. Промисловий комплекс області охоплює 11 галузей, в яких діють понад 2000 підприємств та зайнято понад 75 тисяч осіб [4]. Найважливішими у структурі промислового комплексу області є харчова промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, машинобудування та металургія (табл. 1).

Таблиця 1 - Обсяги реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності в Кіровоградській області за 2009-2011 роки

	2010		2011		2012	
	тис. грн.	у % до підсумку	тис. грн.	у % до підсумку	тис. грн.	у % до підсумку
Промисловість	**9814769,8**	**100,0**	**12004810,3**	**100,0**	**12407943,6**	**100,0**
Добувна промисловість	301706,5	3,1	434853 , 5	3,6	525239,8	4,2
Переробна промисловість	8017235,2	81,7	9713545,7	80,9	9856542,9	79,4
з неї						
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	4845978,2	49,4	5840175,3	48,7	5669426,1	45,7
Легка промисловість	58252,3	0,6	56650,4	0,5	39429,7	0,3
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	85670,7	0,9	118940,8	1,0	97489,3	0,8
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича	74773,9	0,8	76132,6	0,6	47921,6	0,4

діяльність						
Виробництво коксу, продуктів нафтопереробки	… [1]	… [1]	… [1]	… [1]	… [1]	… [1]
Хімічна та нафтохімічна промисловість	236888,0	2,4	304838,2	2,5	229062,6	1,8
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	217102,0	2,2	372983,3	3,1	229726,7	1,9
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	879514,9	9,0	1073680,6	9,0	1722623,6	13,9
Машинобудування	1500290,1	15,3	1556633,2	13,0	1602518,7	12,9
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	1495828,1	15,2	1856411,1	15,5	2026160,9	16,3

[1] Інформація конфіденційна згідно з Законом України “Про державну статистику”.

Як бачимо з таблиці 1, обсяги реалізації продукції харчової промисловості, легкої, деревообробної, целюлозно-паперової та хімічної в 2012 році зменшилися порівняно з 2011 та 2010 роками. Отже, виникла об’єктивна необхідність вдосконалення існуючих збутових систем, і розробки економічного механізму, що дозволяє використовувати ефективні важелі управління збутом продукції на підприємствах з метою підвищення їх виробничого потенціалу.

Проблеми збуту підприємствам необхідно вирішувати під час розробки маркетингової політики. Саме на цьому етапі слід прийняти рішення стосовно вибору ринків збуту, методів збуту і його стимулювання. Розробка збутової політики підприємства передбачає визначення пріоритетних напрямків, засобів та методів, необхідних для активізації збуту.

Вирішуючи питання побудови та реалізації планів продаж на підприємстві керівництву та менеджерам середньої ланки доводиться обробляти значний масив інформації. Адже прийняття зваженого рішення щодо збуту продукції потребує обробки інформації стосовно можливостей підприємства, існуючих загроз та конкурентної ситуації, сильних та слабких сторін в діяльності, оцінці товару та його місця на ринку за всіма можливими характеристиками, вибору системи розподілу товару та просування, встановлення прогнозної ціни та інше.

За даними науково дослідного інституту праці без належного рівня автоматизації та інформатизації процесів планування системи маркетингу та реалізації продаж наприкінці зміни психологічні показники працівників виявляються істотно нижчими, ніж на початку зміни (короткочасної пам'яті – на 17%, точності відтворення часу – на 31%, швидкості сприйняття інформації – на 23%, показника інтенсивності уваги – на 45%) [1]. А це в свою чергу говорить про скорочення показників продуктивності праці та веде до підвищення ризику помилкових дій. Тому і постає

питання впровадження на промислових підприємствах інтегрованої комп'ютерної інформаційної системи підприємства, котра автоматизує виконання наступних функцій:

- збір інформації – набір засобів, що дозволяють внести інформацію стосовно внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства до спільної бази даних, яка водночас є і базою знань попередньої діяльності підприємства;
- прогнозування – оцінка можливих результатів діяльності підприємства внаслідок певних дій, що спричиняють зміни середовища діяльності підприємства;
- планування – врахування інформації різних структурних підрозділів із забезпечення максимально ефективного використання наявних ресурсів для досягнення мети;
- підтримка управлінських рішень – дослідження накопиченої в базі знань інформації з метою вибору оптимального варіанту діяльності підприємства в поточних умовах;
- облік – збір інформації, що характеризує поточний господарський стан підприємства та виконані на ньому господарські операції;
- контроль – дослідження відповідності інформації про поточний стан підприємства значенням запланованих для даних умов показників, виявлення та оцінка відхилень;
- аналіз – визначення причин виявлених відхилень фактичних показників від запланованих;
- обмін інформацією – забезпечення оперативного узагальнення, зіставлення та узгодження інформації різних структурних підрозділів у межах одного підприємства відповідно до потреб користувачів інформації;
- узагальнення інформації – визначення складу, структури, порядку та проведення розрахунку певного набору показників діяльності підприємства, що характеризують ефективність його роботи, з мінімальною надлишковістю інформації.

На сьогодні ринок програмної продукції для забезпечення маркетингової діяльності представлять наступні програмні продукти: БЕСТ-маркетинг, Marketing Expert, Стратегія, GoodStream, QlikView, Clientele, FinExpert-Маркетинг, Галактика-Маркетинг. Можливості цих програм детально розглянуті в табл. 2.

Таблиця 2 - Можливості програмних продуктів

Завдання (метод маркетингу)	БЕСТ-маркетинг	Marketing Expert	Стратегія	GoodStream	QlikView	Clientele	FinExpert-Маркетинг	Галактика-маркетинг
Завдання маркетингу								
Аналіз ринку, товару (вивчення споживчого ринку, аналіз ринкових можливостей, позиціонування товару на ринку)	+	+	+	+	+	+	+	+
Аналіз конкурентоспроможності (міра присутності конкурентів на ринку, порівняльний аналіз за товарами, за рекламою)	+	+	+	+	+		+	+
Прогноз та аналіз продажу (прибутки в сегментах)	+	+	+	+	+	+		+
Аналіз ризиків (розрахунок та аналіз розсіювання прибутків, цін)		+		+				

Управлінський облік (реєстрація руху товару, продажу, послуг, гарантій ,постачальників, прибутків)		+		+	+		+	+
Супровід потенційних покупців і клієнтів (від першого контакту)				+			+	+
Планування маркетингової діяльності (стратегічне і тактичне, стимулювання, реклама, ціна, просування)	+	+	+	+	+	+	+	+
Аналіз ефективності маркетингу		+	+	+	+	+	+	+
Використовувані методи маркетингу								
Сегментація ринку (визначення цільових груп покупців)	+	+	+	+	+	+	+	+
SWOT-аналіз (аналіз переваг і недоліків порівняно з конкурентами)	+	+	+	+	+	+		+
Portfolio-аналіз (багатокритеріальний аналіз поточного стану підприємства за матричними моделями Бостонської групи (зростання частки ринку), «Дженерал Електрик» (привабливість конкурентоспроможності) та ін.)		+		+	+		+	
GAP-аналіз (аналіз, прогноз продажу за сегментами ринку)		+		+				
Модель Розенберга (методика обробки маркетингової інформації на основі компенсації поганих характеристик хорошими)	+			+				
Метод 4P (production price place promotion – продукт, ціна, місце продажу, просування на ринок)	+	+		+	+			
Стратегія Анзоффа (позиціонування товару на матриці «товар–ринок» (новий або старий товар на новому або старому ринку), визначення стратегії, оцінки ймовірності успіху і витрат)	+	+		+	+			
Бюджетування (детальне фінансове планування за прогнозом продажу, бюджетом маркетингу і реклами, виробничими витратами і зведеним бюджетом)	+	+	+	+	+	+	+	+

Примітка: плюс (+) – функція, присутня в явному вигляді.

Впровадження єдиної інтегрованої комплексної системи бізнес-аналітики на підприємстві забезпечить аналіз та обґрунтування варіантів рішень на підставі врахування значно більших відомостей про ринок, регіон, кон'юнктуру, фірму, економіку, трудові та матеріальні ресурси.

Вибір програмного забезпечення для автоматизації маркетингової діяльності передбачає порівняння програмної продукції на ринку та вибір оптимального варіанту.

Програмне забезпечення повинно мати засоби для повного циклу досліджень починаючи з підготовки сценарію опитувань, дизайну анкет, уведення і контролю за введенням даних і закінчуючи статистичною обробкою і графічним поданням

результатів. Бажано, щоб усе програмне забезпечення використовувало єдину мову для опису сценаріїв опитувань і для розроблення зовнішнього вигляду анкети. Структура програмного забезпечення повинна бути не тільки відкритою і модульною, але й дозволяти експортувати отримані результати в будь-які прикладні програми, а для підвищення надійності включати спеціальні засоби контролю.

Автоматизація та інформатизація збуту дає змогу працювати з багатьма джерелами інформації, забезпечує високий рівень обробки інформації та прискорює процес прийняття рішень. Від ефективної організації постачання та збуту залежить виробнича програма підприємства і результати його господарської діяльності. Якщо обробку даних здійснювати за допомогою сучасних комп'ютерних технологій і програмного забезпечення, то це прискорить і полегшить роботу з організації збутової діяльності.

Реалізація виробничого потенціалу підприємств також залежить від стану інвестування промисловості. Фінансово-економічна криза призвела до згортання інвестиційної активності – погіршилися умови фінансування підприємств за рахунок залучених і кредитних ресурсів, недостатнім є бюджетне і муніципальне фінансування. Негативною тенденцією є скорочення інвестування за рахунок власних коштів промислових підприємств. Основним джерелом власних коштів підприємств є прибуток. Обсяг реалізації продукції безпосередньо впливає на прибуток та рентабельність підприємства. Таким чином, прибуток підприємства, а відповідно й здатність підприємства до інвестування, залежить від максимального продажу виготовленої продукції, що, в свою чергу, залежить від правильної організації збуту.

Підвищення виробничого потенціалу підприємств через вдосконалення збутової діяльності є не єдиним напрямком покращення ресурсного потенціалу регіону. Ринкове середовище висуває жорсткі вимоги до підвищення ефективності використання наявних ресурсів та напрямів розбудови і зміцнення ресурсного потенціалу.

В умовах перехідної економіки необхідна розробка спеціальних заходів щодо адаптації розвитку виробничої інфраструктури регіону до умов ринкової економіки, оскільки великомасштабні перетворення у виробничій сфері обов’язково впливають на відносини розподілу, обміну і споживання. У зв’язку з цим постають додаткові вимоги до інфраструктури, яка забезпечуватиме рух ресурсів та продуктів, пов’язаних з регіоном. Розбудова виробничої, транспортної і ринкової інфраструктур разом із загальною реструктуризацією економіки, сприянням розвитку малого підприємництва та реалізацією інноваційної політики в регіонах мають бути основними напрямами діяльності центральних і місцевих органів влади щодо розвитку ресурсного потенціалу.

Інноваційна спроможність сьогодні є важливим чинником формування конкурентоспроможності регіонів, адже саме інновації дозволяють створити стратегічні переваги в найбільш конкурентних сферах. Спроможність ефективно використовувати інновації є найбільш дієвим інструментом підвищення продуктивності праці та залучення іноземних інвестицій.

Важливим фактором також є забезпечення всебічного розвитку людського потенціалу регіонів, що вимагає детального дослідження розвитку людських ресурсів у кожному регіоні та вироблення відповідної системи заходів для їх розвитку.

Все вищезгадане обумовлює необхідність проведення подальших досліджень в даному напрямку, з метою розроблення системи заходів щодо зміцнення ресурсного потенціалу регіонів, ґрунтуючись на глибокому вивченні та оцінці природних, економічних, наукових, трудових ресурсів кожного регіону, розроблення механізмів їх ефективного використання, поєднання методів адміністративного і економічного впливу.

Список літератури

1. Антонов В.М. Інтелектуально-математичний менеджмент. Кіберакмеологічна концепція: монографія. – К.: КНТ, 2007. – 528 с.
2. Балабанова Л.В., Митрохіна Ю.П. Управління збутовою політикою Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 240 с.
3. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал підприємництва/ О.М.Вишневська //Економіка АПК. – 2008. – №12. – С. 32-37
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
5. Сущенко Е.А. Характеристика потенциала предприятия как экономической категории/ Е.А. Сущенко// Вісник Східноукраїнського національного університету. – 2007. – №5 (51). – С. 239-244.
6. Шабашова Л. А. Інформаційне забезпечення маркетингової діяльності підприємства / Л.А. Шабашова, Н. М. Вєтрова // Економіка й управління. – 2009. – №4. – С. 110-113.

А.А. Доренская, Е.С. Синегрибова

Улучшения использования ресурсного потенциала региона путем внедрение интегральных программ управления сбытом

В статье исследуется вопрос улучшения ресурсного потенциала региона посредством совершенствования сбытовой деятельности промышленных предприятий, анализируется важность внедрения на промышленных предприятиях интегрированной компьютерной информационной системы для управления маркетинговой деятельностью и проводится обзор возможностей основных программных продуктов.

Одержано 25.04.13

УДК 621.396.6

О.М. Шульженко, ст. гр. ЕО-09, В.А. Свірідова, асист.
Кіровоградський національний технічний університет

Вплив електромагнітного випромінювання мобільного телефону на організм людини

Стаття присвячена впливу електромагнітного поля мобільного телефону на організм людини. Розглянуто принципи побудови та функціонування систем мобільного зв'язку. Детально описаний вплив електромагнітних полів на організм людини та наслідки тривалого використання мобільних телефонів. Подані рекомендації по експлуатації стільникових телефонів.

мобільний телефон, стільниковий зв'язок, електромагнітне випромінювання

У наш час мобільні телефони стали основним засобом комунікації та обов'язковим атрибутом нашого існування. Лише за останніх десять років в Україні кількість абонентів мобільного зв'язку збільшилась у 1000 разів. І все більш актуальним стає питання: чи є даний вид зв'язку безпечним для здоров'я людини?

Для початку, потрібно визначити, що таке мобільний зв'язок.

Система мобільного стільникового зв'язку складається з базових станцій, поєднаних між собою, центром комутації та контролером за допомогою радіорелейних та дротових каналів, а також зі стільників, у яких міститься абонентське обладнання

(рис. 1). Передача інформації між базовою станцією та абонентським обладнанням здійснюється за допомогою електромагнітних хвиль.

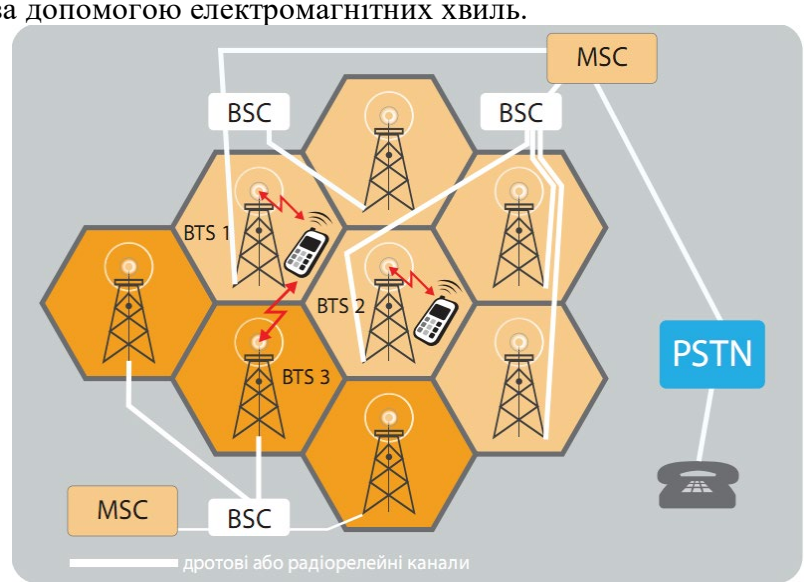

- BTS – базова станція;
- BSC – контролери;
- MSC – центр комутації мобільного зв'язку;
- PSTN – телефонна мережа загального доступу.

Рисунок 1 – Схема організації систем стільникового зв'язку

Принцип дії системи мобільного стільникового зв'язку (мал.1) полягає в тому, що абонент, який знаходиться в зоні дії БС, за допомогою стільникового телефону через радіоканал з'єднується з базовою станцією (BTS 1), у зоні дії якої він перебуває; далі сигнал від BTS 1 через мережу контролерів і комутаторів передається до необхідної БС (BTS 2), що може знаходитися на відстані сотень кілометрів, та встановлюється зв'язок з іншим абонентом.

Зараз не тільки вчені, а й влада вирішила приділити велику увагу питанню мобільного звязку. Почалися детальні вивчення цієї проблеми. Після проведення досліджень багато вчених різних країн світу, вивчаючи цю проблему, зійшлися у поглядах, що випромінювання мобільних телефонів негативно впливають на організм людини.

Зовсім нещодавно усіх занепокоїли дані, опубліковані німецькою групою дослідників. Їх експерименти показали: вплив електромагнітних полів, аналогічних за характеристиками тим, які створюються мобільниками, які різко підвищують загрозу пошкодження ДНК і теоретично можуть призвести до переродження клітин у якісні, тобто до зародження пухлин. Хоча, точних доказів негативного впливу на здоров'єлюдини поки що немає, потрібні подальші дослідження.

Виділитяють чотири системи організму, що найбільше піддаються шкідливому впливу електромагнітного випромінювання:

1. Центральна нервова система. Вона найчутливіша до електромагнітних полів. Спостерігається погіршення пам'яті, уваги, порушення сну, можливе виникнення нейроциркуляторної дистонії.

У дослідженнях професора Ю.А. Холодова було установлено пряму дію ЕМП на мозок, на мембрани нейронів, на пам'ять, на умовно-рефлекторну діяльність. Також можливий вплив слабких ЕМП на процеси синтезу в нервових клітинах. Отримані значні зміни імпульсації коркових нейронів, що призводить до порушення інформації, що приймається, у більш складні структури мозку. Під впливом ЕМП може розвинутися порушення короткотривалої пам'яті. На цих підставах можна

чекати у людей, що мають контакт з ЕМП малої інтенсивності, схильність до розвитку стресових реакцій.

2. Імунітет. Відбувається пригнічення імуногенезу, що призводить до погіршення стійкості організму до різних інфекцій. Встановлені порушення білкового обміну. Спостерігається зниження вмісту альбумінів і підвищення гама-глобулінів у крові. Необхідно брати до уваги те, що ЕМП можуть виступати у якості алергену, викликаючи тяжкі реакції у хворих алергиків при контакті з ЕМП.

3. Ендокринна система. Дослідження показали, що при впливі ЕМП, як правило, відбувалося збільшення вмісту адреналіну у крові, активація процесів звертання крові.

4. Статева система. Саме молоді люди репродуктивного віку особливо часто користуються джерелами електромагнітних хвиль. Спостерігається пригнічення сперматогенезу, підвищення числа вроджених вад розвитку й каліцтв. Яєчники більш чутливі до впливу електромагнітного випромінювання.

Крім цього, ЕМП впливають на біополе людини.

Сьогодні навряд чи хто-небудь стане заперечувати існування біополя. Повний порядок у структурі біополя є надійний фундамент здоров'я й гарантія нормального функціонування людини. У свою чергу, «хвороби біополя» дуже швидко проявляються в нашому тілі й у всіх аспектах нашого життя. Але сьогодні, на жаль, «хворе біополе» скоріше правило, чим виключення. Особливо сильно воно «страждає» від електромагнітних полів мобільного телефону.

Наслідки частого використання мобільних телефонів:

- головні болі.

Дослідження, проведені Шведським національним інститутом праці і Норвезьким керуванням по захисту від випромінювання, показали, що навіть люди, що використовують телефон менше двох хвилин у день, відчувають дискомфорт і побічні ефекти. Дослідження проводилися протягом року на 11 тисячах осіб. Згідно отриманим даним, 84% користувачів мобільних телефонів почувають при розмові нагрівання шкіри за вухом, а деякі затверджували, що в них спостерігаються опіки. Так, майже чверть опитаних мають проблеми з пам'яттю, половина страждає від головних болей, а близько 65% страждають сонливістю. У третини абонентів погіршилася концентрація уваги під час чи відразу після розмови, особливо це було помітно серед інтенсивно використовуючих телефон людей молодше 30 років. Абоненти, що користувалися телефонами чотири і більше рази на день, у 3,6 рази частіше скаржилися на головні болі, чим ті, хто робив менш двох дзвінків.

- Вивихи частин тіла.

У зв'язку зі збільшенням відправки смс-повідомлень, люди стали страждати на травми пальців рук. У результаті опитування, організованого компанією Virgin Mobile, виявилось, що щоденно жителі Великобританії відсилають близько 93,5 мільйонів текстових повідомлень, при цьому 12 % щоденно відправляють 20 SMS , а 10 % - більше 100 SMS у день. Унаслідок монотонних рухів - натискань на кнопки телефона, у прихильників SMS виникають так звані травми від навантажень м'язів, що повторюються.

Виникає запитання - що ж робити? Повністю відмовитися від використання мобільних телефонів ми не можемо. Тому доведеться йти на компроміс і бути обережними при експлуатації мобільників. Ось деякі рекомендації:

- Уникайте користування стільниковим телефоном без потреби. Розмову по мобільнику доцільно зробити короткою не з міркувань тарифного плану, а для свого здоров'я.

- Зменшіть тривалість дзвінка, частіше замінюйте розмову смс-повідомленнями;
- Діти можуть користуватися стільниковим телефоном тільки у разі гострої потреби;
- Купуючи телефон, обирайте звичайну модель із найменшою потужністю;
- Носити мобільник краще в сумці або у руці, але не в кишенях штанів або підвішеним на грудях;
- Використовуйте тільки дротові гарнітури;
- Не користуйтеся стільниковим телефоном в автомобілі, ліфті та інших закритих металевих просторах;
- Украй не рекомендується використовувати телефон, якщо його батарея розряджена;
- Користуйтеся тільки науково схваленими перевіреними засобами захисту від шкідливого випромінювання.

Список літератури

1. Барсуков В.С. Персональний енергозахист. Москва ,,Ашрита-Русь" 2004р.
2. Єгоров Є.М. Електромагнітні поля та життя. "Дельфіс" №4.1999р
3. Акімов А.О. Вигляд фізики і технології на початку XXI століття. Москва, Шарк" 1999р.
4. Денисов С.Г. Увага! Електромагнітна небезпека і захист людини Москва. МГУ 2002р.

Одержано 25.04.13

УДК 311.313

А.І. Бабаєва, студ. гр. МЕ-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Соціально – економічний розвиток регіону: поліпшення механізму його реалізації

У статті розглянуто та проаналізовано ключові питання щодо соціально-економічного розвитку регіону, а також узагальнені теоретичні основи з даного питання.
соціально-економічний розвиток, регіон, механізм реалізації

Постановка проблеми та її актуальність. Становлення, розвиток та існування економіки України, а також держави в цілому, ґрунтується на цілісності та єдності господарського комплексу. Актуальність даної теми полягає у важливості вивчення питання щодо соціально-економічного розвитку регіону, який характеризується своєю багатогранністю та суспільною значущістю. Адже, перш за все, від соціально-економічного розвитку та його реалізації залежить благополуччя та добробут його населення, що є основою усього суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стосовно соціально-економічного розвитку регіону досліджено у наукових працях багатьох вчених-економістів. Теоретико-методологічні основи викладені в роботах зарубіжних вчених: І.Ансоффа, Г.Минцберга, Дж.Лемпела, українських: Б.Панасюка, М.Гуревича, О. Мошенця, П.Т.Бубенко, М. Барановського, В.Коломійчука.

Мета статті. Метою написання даної статті є визначення та з'ясування сутності поняття "розвиток", "регіон", "соціально-економічний розвитк регіону" та «механізм реалізації політики соціально-економічного розвитку регіону».

Виклад основного матеріалу статті. Термін "регіон" надзвичайно широко використовується в наш час, його використовують у засобах масової інформації, в урядових документах, в законодавчо-нормативних актах, у наукових працях.

Поняття "регіон" використовується в різних галузях знань для виділення територіальних частин за певними ознаками.

Регіон - територіально цілісна частина країни, яка має характерний комплекс природних, трудових, матеріальних, інформаційних та інших ресурсів, що визначають її спеціалізацію та напрям господарської діяльності в системі державного господарства, забезпечують відтворювальний процес розвитку,сприяють економічній самостійності у вирішенні внутрішніх питань життєдіяльності. По перше регіон - це територія, а по друге – економічна система в межах даної території, або це самостійна територіальна система, з притаманними тільки їй виробництвом, розподілом, обміном та споживанням матеріальних благ та послуг[1].

Розвиток – це, перш за все, рух вперед. Термін "розвиток" часто вживається в таких поєднаннях як: економічний розвиток, соціально-економічний розвиток, розвиток економіки України (або іншої країни), розвиток регіону, міста. У кожному випадку під розвитком зазвичай, мається, на увазі будь-яка прогресивна зміна в економічній сфері.

Розвиток регіону - багатовимірний і багатоаспектний процес, який розглядається з погляду сукупності різних соціальних і економічних цілей.

Таким чином, сутність розвитку пов’язують з якісними змінами, або просто зі змінами, або із змінами, які мають якісно-сутнісний характер. Взагалі, розвиток об’єкта – це перехід системи від одного його якісного стану до іншого. Цей перехід характеризується структурою, механізмом, витоками, формами та направленістю.

Розвиток – це не будь-яка зміна, а зміна, що пов’язана з трансформацією внутрішньої структури, що загалом є сукупністю функціонально пов’язаних між собою елементів та залежностей. Кінцевою метою розвитку є поліпшення якості життя людей, розширення їхньої можливості формувати власне майбутнє [2].

Навіть якщо мова йде тільки про економічний розвиток, він розглядається спільно з розвитком соціальним. Соціально-економічний розвиток включає такі аспекти:

- зростання виробництва і доходів;
- зміни в інституційній, соціальній і адміністративній структурах суспільства;
- зміни в суспільній свідомості;
- зміни в традиціях і звичках.

На сьогодні основною метою економічного розвитку більшості країн світу і їх регіонів є поліпшення якості життя населення.

Процесс соціально-економічного розвитку включає три найважливіші складові:

- підвищення доходів, поліпшення здоров'я населення і підвищення рівня його освіти;
- створення умов, сприяючих зростанню самоповаги людей у результаті формування соціальної, політичної, економічної і інституційної систем, орієнтованих на пошану людської гідності;
- збільшення свободи людей, зокрема їх економічної свободи.

Серед цілей соціально-економічного розвитку регіону використовуються такі, як збільшення доходів, поліпшення освіти, покращання навколишнього середовища, рівність можливостей, розширення особистої свободи, збагачення культурного життя.

Деякі з цих цілей ідентичні, але в певних умовах вони можуть мати істотні відмінності. Так, обмежені засоби можна направити або на розвиток охорони здоров'я, або на охорону навколишнього середовища [5].

Критерії економічного розвитку не завжди відіграють роль цілей або цільових орієнтирів, і навпаки. Нерідко тактичними цілями регіонального розвитку виступають проміжні завдання, що відіграють роль необхідних умов успішного розвитку. Серед таких тактичних цілей розвитку регіону або міста можна назвати:

- залучення нового бізнесу;
- розширення існуючого бізнесу;
- розвиток малого бізнесу;
- розвиток центру міста;
- розвиток промисловості;
- розвиток сфери послуг;
- підвищення рівня зайнятості населення регіону.

Особливе значення у визначенні рівня економічного розвитку регіону мають традиційні показники, що оцінюють рівень виробництва і споживання благ і зростання цього рівня з розрахунку на душу населення (валовий національний дохід (ВНП), валовий внутрішній продукт (ВВП), реальний ВНП на душу населення, темпи зростання цих показників).

Для оцінки динаміки розвитку доцільно використовувати показники, що оцінюють темпи економічного зростання в регіоні: темпи зростання доходу, продуктивності праці, а також темпи структурної трансформації виробництва і суспільства. Отже, на рівні регіону можна розглядати такі критерії й відповідні ним показники соціально-економічного розвитку [4]:

- ВНП або ВВП (абсолютна величина на душу населення) і темпи зростання цих показників;
- середній рівень доходів населення і ступінь їх диференціації;
- тривалість життя, рівень фізичного і психічного здоров'я людей;
- рівень освіти;
- рівень споживання матеріальних благ і послуг (продуктів
- харчування, житла, телефонних послуг), забезпеченість домашніх господарств товарами тривалого користування;
- рівень охорони здоров'я (забезпеченість поліклініками, аптеками, лікарнями, діагностичними центрами і послугами швидкої допомоги, якість медичних послуг, що надаються);
- стан навколишнього середовища;
- розвиток малого бізнесу;
- збагачення культурного життя людей.

Наявність і рівень якості освіти, дитячих садів, інших освітніх установ і їх доступність, а також рівень освіти і кваліфікації людей – найважливіші параметри рівня розвитку будь-якого регіону. Постачання продуктами харчування, контроль за їх якістю, дотримання прав споживачів на роздрібному ринку – це також параметри оцінки рівня регіонального розвитку [3]. Рівень фізичного і психічного здоров'я населення, тривалість життя, рівень розвитку системи охорони здоров'я та її доступність, стан навколишнього середовища – також важливі критерії оцінки соціально - економічного розвитку регіону.

У поняття соціально-економічного розвитку регіону входить і така важко вимірна субстанція, як культура життя населення. Соціально-економічний розвиток регіону лише тоді має позитивну динаміку, коли за інших рівних умов розширюється особиста

свобода кожного, у тому числі і в економічній області, що можливо при ефективній підтримці малого і середнього бізнесу, антимонопольних заходах, захисті прав споживачів, забезпеченні реальної свободи пересувань, яка забезпечується розвиненим ринком житла.

Механізм реалізації політики соціально-економічного розвитку регіону - це система взаємопов'язаних між собою конкретних економічних важелів та організаційно-економічних засобів, за допомогою яких здійснюється державний вплив на організацію продуктивних сил, забезпечується соціально-економічний розвиток регіонів, а також удосконалюється структура їх господарського комплексу. [7].

Основними складовими механізму реалізації даної політики є :

- законодавчо-нормативна база;
- бюджетно-фінансове регулювання регіонального розвитку та селективна підтримка окремих регіонів державою;
- державна фіскальна політика;
- державні регіональні програми, індикативні прогнози та плани, місцеві програми соціально-економічного розвитку;
- створення та розвиток спеціальних економічних зон у певних регіонах;
- розвиток міжрегіонального та прикордонного співробітництва[6].

Механізм реалізації соціально-економічного розвитку повинен відповідати таким вимогам:

- повна прозорість регіонального розрізу державного бюджету, консолідація усіх соціальних трансфертів і будь-яких позабюджетних коштів, призначених для регіонів;
- укладення угоди про взаємну відповідальність різних рівнів влади й управління та контроль за "соціальною компонентою" державних трансфертів;
- застосування розширеного соціально-економічного підходу що включає "європейський набір" показників прибутків і зайнятості.

Поліпшення механізму реалізації соціально-економічного розвитку регіонів повинно відбуватися та ґрунтуватися на основі регіональних програм, зокрема, це стратегія соціально-економічного розвитку регіону, яка повинна призвести до ефективного розвитку регіонів, раціонального використання ресурсів, створення сприятливих умов життєдіяльності людей, забезпечення екологічної безпеки довкілля тощо. Виконання зазначених у стратегії завдань стане вагомим підґрунтям для впровадження реформ у різних сферах, що у свою чергу дасть можливість забезпечити збалансований розвиток, збільшити реальні доходи населення та створити умови для посилення економічної активності регіону.

Висновок. Отже, реалізація соціально-економічного розвитоку регіону покликана сприяти мобілізації всіх регіональних ресурсів для забезпечення економічного зростання й поглиблення структури економіки у державі, зміцненню демократичних основ розвитку українського суспільства та єдності соціально - економічного простору, розширення та поглиблення міжрегіональних економічних зв'язків, розвиток внутрішніх товарних ринків все це сприятиме розширенню соціально - економічного потенціалу регіонів. Для реалізації соціально-економічного розвитку регіону необхідно посилити державне управління регіональним розвитком. Наскільки розвинені дороги, зв'язок, житловий сектор, сфера послуг і індустрія розваг, наскільки доступні офісні приміщення, наскільки низький рівень злочинності і забезпечення міста кваліфікованими кадрами, наскільки регіон здатний сприйняти новий бізнес і нових людей, як швидко і ефективно може вся регіональна інфраструктура пристосуватися до нових умов – усе це визначає рівень соціально-економічного розвитку регіону.

Соціально-економічний розвиток регіону та поліпшення механізму його реалізації повинні бути пріоритетним, адже саме від ефективності регіональної політики та рівня розвитку регіону залежить добробут населення та суспільства в цілому.

Список літератури

1. Бєлєнький П. Теоретико-методологічні засади регіонального розвитку економіки України/ П.Бєлєнький, О.Другов// Регіональна економіка. - 2006. - №4. - С.7-17
2. Боярчук Т. В. Оцінка соціально-економічної захищеності, рівня і якості життя населення. Хмельниччини / Т. В. Боярчук // Регіональна економіка. – Львів, 2006. – № 1. – С. 84-90
3. Данилишин Б. М" Чернюк Л. Г., Фащевський М. І. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / За ред. проф. Данилишина Б. М. - Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315с.
4. Коломийчук В. С, Шевчук Л. Т., Шульц С. Л. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону: Методологія, методи, практика. - Т.: Укрмедкни-га, 2002. - 277 с
5. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія /За ред. професора Варналія З. С. - К., 2005. - С. 8 – 102
6. Сімонова О.В. Теоретичні аспекти стратегічного управління комплексним розвитком регіону // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 145-153.
7. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2000. – 223 с.

Одержано 26.04.13

УДК 081

Я.Ю. Маматова студ. гр. БП 12-1, О.О. Головата, викл.
Кіровоградський національний технічний університет

Гуманітарна освіта в умовах сучасних соціокультурних трансформацій в технічній освіті

Стаття присвячена актуальним проблемам гуманітарної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів.У статті визначені та проаналізовані сучасні проблеми гуманітарної підготовки студентів технічних вузів та запропоновані шляхи вирішення цих проблем.
гуманітарна освіта, соціокультурні трансформації, технічна освіта

Сучасне постіндустріальне суспільство зацікавлене в тому, щоб його громадяни були здатні самостійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до змін професійного та соціального життя.Швидкий розвиток науки і техніки, динамічність соціальних процесів зумовлюють необхідність формування професіонала нового типу:не тільки професійно компетентного, а й здатного до рефлексії, незалежно мислячого, здатного приймати альтернативні рішення та творчо діяти.Професіонали, які матимуть такі якості, безумовно, витримають жорстку конкуренцію на ринку праці.

Технічна освіта - складова системи освіти України, що є комплексом педагогічних і організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання

загальної і професійної культури. Наш світ не стоїть на місті, відбувається постійні зміни у технічному процесі. З'являються постійно нові винаходи у професійно технічній сфері. Гуманітарна освіта, ми всі знаємо що це сукупність знань в області суспільних наук (філософії, історії, філології, права, економіки, мистецтвознавства та інших) і пов'язаних з ними практичних навиків і умінь. - найважливіший засіб формування світогляду, грає величезну роль в загальному розвитку людей, в їх розумовому, етичному і ідейно-політичному вихованні.Людина, біологічна істота яка розвівається постійно і не стоїть на одному місці, скільки заслуг присвячених людині і тому який великий внесок вона приносить у наш соціум, нашому суспільству. Саме людина робить винаходи і є рушієм технічного прогресу. Удосконалюючи його і піднімаючи постійно на новій щабель розвитку. Гуманітарна освіта це той важіль котрий дає змогу технічній освіті розвиватись на рівні з культурними трансформаціями і не відставати від них.А зміст освіти має базуватися на предметах гуманітарного циклу, математиці й логіці.

Інженер, здатний сприймати лише технічні ідеї, може лише обслуговувати техніку, а не створювати щось нове. Це пов'язано з тим фактом, що без відповідної гуманітарної підготовки майбутній спеціаліст технічного профілю не здатен повноцінно оцінювати значення інновацій, свідомо прагнути оволодіти ними та вирішувати різноманітні проблеми реалізації досягнутого. Технічний прогрес, як і сама інженерна діяльність, повинні служити людині, а не навпаки. "Головним завданням гуманітарної підготовки в системі технічної освіти є вивчення законів гармонійної взаємодії природи і суспільства". Саме тому гуманітарна освіта стає сьогодні невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього фахівця технічного профілю, яка здатна сформувати філософські, етичні, психологічні та інші погляди та переконання майбутнього фахівця.

Актуальність та своєчасність даного дослідження зумовлена, з одного боку, соціальним замовленням суспільства на фахівців технічного профілю, які б мали не тільки певну професійну кваліфікацію, а й високу гуманітарну підготовку, а з іншого - тим фактом, що порушена проблема поки що не одержала в педагогічній науці достатнього розкриття.

Проблема гуманітарної підготовки спеціалістів технічного профілю не нова, але інтерес до неї не спадає, бо постійно зростає потреба як гуманітарних знань, так і гуманітарного знання як людинотворчого фактора в формуванні особистості майбутнього фахівця залишаються найактуальнішими. В українській та російській педагогічній науці загальні проблеми гуманітарної підготовки спеціалістів технічних навчальних закладів досліджували такі вчені, як Пашков Ф.Є. та Шубін В.І. (пошук шляхів гуманітарної реконструкції інженерної освіти), Лузік Е. (цілі та завдання гуманітарної підготовки в системі технічної університетської освіти), Логачев В. та Гаранта О. (активізація процесу гуманітарної підготовки студентів технічних

вузів) та інші. Проблема гуманітаризації та гуманізації вищої технічної освіти стала предметом

дослідження Балла Г., Бобіни О., Волчкової В., Горбунова В, Єфремова Л., Зязюна І., Романової С.

Сучасний інженер повинен вміти не тільки задовольняти технічні потреби суспільства, а й передбачати соціальні, економічні та екологічні наслідки своїх дій та винаходів, а також орієнтуватися в світовому професійному просторі.

Гуманітарна підготовка студентів вищих технічних навчальних закладів кардинально вирізняється взаємовідносинами гуманітарних дисциплін і спеціальних. Посилена увага до гуманітарної підготовки в сучасному технічному вузі зумовлена і тим фактом, що поряд з швидкими соціальними та економічними змінами в світі

відбувається зміна світогляду. XXI століття - це століття якісних змін у суспільстві, становлення інформаційної цивілізації. Саме тому зростає роль світогляду, а філософське знання, в свою чергу, перетворюється на своєрідний орієнтир у величезному об'ємі інформації. Згідно з освітньо-професійною програмою, гуманітарна підготовка студентів технічних вузів спрямована на оволодіння загальнолюдськими цінностями, опанування національної культури, оволодіння філософським світоглядом та законами пізнання навколишнього світу, поглиблення знань рідної мови, та, щонайменше, однієї іноземної.

Гуманітарні науки мають предметом вивчення людину та її розвиток у суспільстві, бо "тільки виходячи з найважливішого філософського питання Людини - її ставлення до іншої людини - та з підходів до його розв'язання можливо правильно усвідомити зміст вимог до професійних характеристик фахівця" [4; 59]. Вони продукують гуманітарні знання, але, крім того, вони мають за мету гуманітаризувати науку через насичення її принципами гуманітарного мислення, що, в свою Гуманітаризація стає однією з основ системи фундаментальної підготовки спеціаліста у вищому технічному навчальному закладі як гармонійно розвиненої особистості.

Сьогодні в сучасному вищому технічному навчальному закладі домінує так зване техноцентричне середовище, для якого характерними є культ спеціальних дисциплін і другорядне ставлення до гуманітарних. Таке середовище не здатне забезпечити духовний та моральний розвиток студента, який в майбутньому стане керівником виробництва. Тож сучасний випускник повинен бути здатним не тільки приймати певні технічні рішення, а й вирішувати проблеми, які постають при спілкуванні з людьми або при керуванні колективом. "У демократичній системі, з її часто суперечливими поглядами на добро і зло, мало бути тільки доброю, людині треба бути інтелектуально здатною повсякчас оцінювати її альтернативи, які ця система пропонує" [8; 19]. Саме тому сьогодні, крім високоякісної спеціальної підготовки, цінуються в спеціалістів технічного профілю вміння спілкуватися з людьми, компетентність, творчість та організаторські здібності. Це підвищує вагу таких дисциплін, як культурологія, психологія, філософія та соціологія.

Перше місце в системі гуманітарної підготовки студентів технічного вузу займає мовна підготовка. Вивчення іноземної мови є обов'язковим для студентів 1-го курсу та елективним для студентів усіх наступних курсів навчання. Така ситуація зумовлена, перш за все, входженням України в світову систему. Але не можна не визнавати і той факт, що знання щонайменше однієї іноземної мови допомагає студентам не тільки знайти місце на ринку праці, а й розкриває перспективи культурного розвитку.

Рацул Анатолій Борисович про гуманітарну освіту КДПУ імені Володимира Винниченка: «На сучасному етапі метою освітньої діяльності Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка є підготовка фахівців нового покоління з рівнем освіти, гідним кращих вищих навчальних закладів світу.Ми намагаємось щоб наші студенти отримували все найкраще, а особливо освіту. Базовий принцип навчання студентів – гармонійне поєднання найкращих надбань вітчизняної вищої освіти у контексті світового досвіду. Вони здатні працювати в умовах інтеграції України до вітовогспівтовариства й конкурувати на світовому ринку праці. За останні роки університет здобув широке визнання та авторитет серед абітурієнтів, педагогічної та наукової спільноти.»

Висновок : Отже, підводячи підсумок хотілося б наголосити на словах великої людини Ф. Вольтура : «У всякої епохи свої завдання, і їх рішення забезпечує прогрес людства.». Звісно воно так і є наше суспільство подорожує, а разом з ним подорожуємо і ми осягаючи нові вершини науки і техніки, породжуючи нові грані у гуманітарній освіті. Класична українська освіта має давні традиції і принципи, які сформувалися з часів Великокняжої України-Руси та розвинулися й набули нових форм за часів

Козацької держави — це відкритість до світу, європейська орієнтація, прив'язка до християнських цінностей, ідеї гуманізму, домінанта гуманітарної освіти. Гуманітарна освіта забезпечила нам повну грамотність населення країни, а також умови для формування і зростання української духівничої, військової, світської, наукової еліти, вона є плідною для досліджень у різних аспектах. Тож шануймо наш світ, кохаймо нашу країну і державу свою. Адже завдяки саме цьому і буде просуватись далі наше майбутнє, котре сповнене гармонією і повним розквітом у технічних і гуманітарних сферах.

Список літератури

1. Коломієць О.Б. Педагогічне забезпечення культурологічної складової в підготовці студентів технічних вищих навчальних закладів: Дис. к. пед. н. за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти . – К.: ІВО АПН України, 2004. [15, 23]
2. Педагогічна книга майстра виробничого навчання : навчально-методичний посібник / Н. Г. Ничкало, В. О. Зайчук, Н. М. Розенберг та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. — 2-ге вид., доп. — К. : Вища школа, 1994. — 383 с.
3. Основні аспекти педагогіки профтехосвіти. Навчальний посібник /Нікуліна А. С., Молчанов В. М., Верченко Н. В., Торба Ю. І. — Донецьк: ДІПО ІПП, 2006. — 296 с.
4. Методи, прийоми та засоби навчання в ПТНЗ та їх ефективність. Технологія особистісно-орієнтованого уроку. Педагогічна технологія модульного навчання професії: Монографія / Нікуліна А. С., Олійник В. В., Матвєєв Г. П. та ін. — Донецьк: ДІПО ІПП, 2001. — 75 с.
5. Торба Н. Г. Організація та управління виховним процесом професійно-технічного навчального закладу. Навчально-методичний посібник. — Донецьк: ДІПО ІПП, 2003. — 44 с.
6. Торба Ю. І. Педагогічна підготовка викладачів спеціальних та загальнотехнічних дисциплін і майстрів виробничого навчання ПТНЗ у системі післядипломної освіти. Навчально-методичний посібник. — Донецьк: ДІПО ІПП, 2005. — 40 с.
7. Лузік Е. Методологічні основи гуманітарної підготовки спеціаліста технічного університету // Вища освіта України. - 2004. - №1. - С. 14-19.
8. Деметьєв В. Донецький національний технічний університет: стратегія формування потенціалу // Вища школа. - 2006. - №2. - С. 39-49.
9. Згуровський М. Інженерна освіта в Україні: стан і перспективи // Вища школа. - 2001. - №6. - С. 3-23.
10. Професійна освіта: словник. Навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. — К. : Вища школа, 2000. — 380 с.
11. Нікуліна А. С., Торба Ю. І. Вдосконалення педагогічної майстерності майстра і викладача у процесі самоосвітньої роботи. Навчально-методичний посібник. — Донецьк: ДІПО ІПП, 2003.

Одержано 26.04.13

УДК 339.5

В.В. Подплетній, доц. канд. екон. наук, А.В.Сало, ст.гр. ФК-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Організація експортно-імпортних операцій підприємств

В даній роботі розглянуті процеси повязані з організацією експортно-імпортни операцій на підприємствах України. В ході досліджень було проаналізовано основні напрямки реалізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств, проаналізовані основні чинники, що впливають на

здійснення експортно-імпортних операцій, а також запропоновані шляхи підвищення ефективності результатів від експортно-імпортної політики підприємства.
експортно-імпортна операція, підприємство, зовнішньо-економічна діяльність

Актуальність. Будь-яке підприємство, що функціонує у взаємопов'язаній системі світового ринку, не може розраховувати на прибутковість та підтримку бажаного рівня конкурентності, ведучи при цьому відособлену діяльність не пов'язану з взаємодією з зовнішніми елементами його середовища. Експортно-імпортні операції були і залишаються однією з головних ланок підтримки ефективної діяльності підприємства, його зв'язку з зовнішнім середовищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації експортно-імпортних операцій вивчали такі вчені, як: Волкова І.А., Гірчук І.В, Іванієнко В.В. Івахненко В.М. Козик В.В., Панкова Л.А., Карп'як Я.С., Григор'єв О.Ю., Босак А.О. та інші.

Мета статті. Головною метою написання даної роботи,є відслідковування тенденцій організації експортно-імпортних операцій на вітчизняних підприємствах, виокремлення головних особливостей їх впровадження та розробка системи рекомендацій, щодо здійснення підприємствами даного виду діяльності.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні світове господарство характеризується високими темпами розвитку , і як наслідок, постійною зміною способів організації та покращення процесу здійснення господарської діяльності підприємствами. Саме тому вивчення різних аспектів управління зовнішньоекономічною діяльністю, особливо на рівні підприємства як основної і першочергової ланки зовнішньоекономічного комплексу країни, викликає велику практичну цікавість. З практичної точки зору, експортно-імпортні операції мають подвійний сенс для підприємства, що займається їх організацією. Першою і головною їх функцією, звичайно, є купівля та (або) продаж товару, продукції, сировини. За рахунок цього підприємство власне забезпечує своє виробництво.

Вторинною функцією експортно-імпортних операцій є забезпечення підприємства інформацією, необхідною для коригування своїх операцій та планів. Вони є своєрідним зв'язком між підприємством та зовнішнім середовищем у якому воно діє. Ця функція має надзвичайну значимість, враховуючи те, що міжнародній торгівлі притаманні ряд рис, таких як: використання у ході розрахунків різних валют; особливості пов'язанні з високим рівнем державного контролю в даній сфері; багаторівнева структура системи зовнішньої торгівлі; необхідність врахування високого рівня конкурентів та відповідного коригування цін.

Експортні та імпортні операції є взаємопов'язаними між собою.

Експорт — вивіз із митної території країни за кордон товарів і послуг без зобов'язання їхнього зворотного повернення[5].

Імпорт — ввезення товарів, послуг (іноді може вживатися щодо капіталу, знань, технологій). В свою чергу імпорт поділяється «видимий», що має на меті доставку сировини, товару тощо, та «невидимий» через надання послуг.

При організації на підприємстві зовнішньої торгівлі, необхідно насамперед виокремити ряд чинників, що мають найбільший вплив на даний вид діяльності (рис.1) [2,с.56].

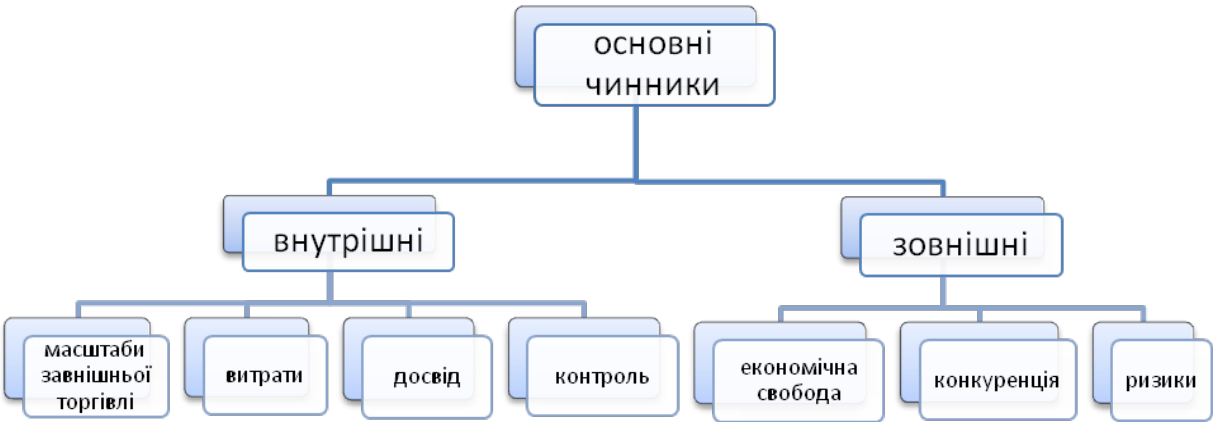

Рисунок 1 – Чинники, що впливають на здійснення зовнішньої торгівлі

Варто зазначити, що всі вищенаведені чинники є взаємопов'язаними і характеризуються рядом складових. Так наприклад економічна свобода включає такі чинники, як пряма заборона окремих форм діяльності, визначення ставок податків, вимоги антимонопольного законодавства та інші[1].

Індекс економічної свободи визначається кількістю балів, що набираються країною з урахуванням десятьох економічних чинників. Чим більше очок, тим вище втручання в економіку (а отже, і нижча в цій країні економічна свобода) тощо[3, с78].

При виході на міжнародний ринок, підприємство має скласти план, в якому б обґрунтовувались наступні етапи:

– всебічний аналіз стану і розвитку зовнішньоторговельної діяльності;
– аналіз очікуваних змін у кон'юнктурі зовнішнього ринку;
– аналіз можливостей на зовнішньому ринку з урахуванням прогнозних змін у його кон'юнктурі;
– аналіз внутрішньої і зовнішньої бюджетно-податкової політики і вплив змін у ній на умови діяльності суб'єктів господарювання;
– аналіз стану і тенденцій розвитку світового ринку, включаючи ринок кредиту, зовнішньоторговельну політику різних країн і оцінка впливу змін у ній на умови функціонування підприємств;
– розробка довгострокової стратегії зовнішньоторговельної діяльності з урахуванням існуючого і прогнозного стану на зовнішніх ринках, а також можливостей і очікуваних змін в умовах функціонування підприємства.

Окрім вищенаведених факторів, підприємство має обрати метод здійснення експортно-імпортних операцій. Зазвичай, у міжнародній торговельній практиці використовуються два основні методи здійснення експортно-імпортних операцій, а саме: прямий експорт та імпорт, що передбачає постачання товарів промисловими підприємствами безпосередньо іноземному споживачеві або закупівлю в нього відповідних товарів, і непрямий експорт та імпорт, що припускає продаж і купівлю товарів через торговельних посередників. Промислові фірми мають у своєму складі різні підрозділи, які можна розділити на три групи:

1) виробничі відділи, що займаються питаннями, пов'язаними з випуском продукції;

2) функціональні відділи, куди входять відділи збуту, вивчення ринків, реклами, постачання, транспорту, страхування, юридичний, економічний і планування;

3) адміністративні відділи: фінансовий відділ, бухгалтерія, відділ кадрів, відділ відносин із службовцями й урядом.

Організаційна структура фірми і принципи управління визначаються низкою чинників - розмірами виробництва, виробничим профілем, технологією виробництва, сферою діяльності, масштабами

закордонної діяльності й ін. [4,с. 608]. Враховуючи індивідуальні особливості, які притаманні кожному з наведених чинників, підприємство корегую свою діяльність в необхідному напрямку.

Але варто враховувати, що дана робота на підприємстві є ефективною тільки при одночасному моніторингу вхідної інформації. Моніторинг зовнішнього середовища підприємства здійснюється в наступних аспектах: податкова політика (а саме зміна ставок податку на здійснення експорту та імпорту продукції), відслідковування динаміки попиту0пропозиції на товар, що випускає підприємства, політична ситуація в країні виробництва продукції та країнах збуту.

Як бачимо, функціональні відділи підприємства, що займається експортно-імпортними операціями, є незамінною системою покликаною відслідковувати зміни у зовнішньому середовищі та адаптувати підприємство до нових умов функціонування.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладений матеріал, як висновок, можна зазначити, що здійснення підприємством експортно-імпортних операцій та підтримання зовнішніх зв'язків і закордонними партнерами потребує значних зусиль. Насамперед, перед таким підприємством стоїть завдання сформувати економічно-ефективну систему підрозділів та відділів, яка б розподіляла між ними функції та стратегічні завдання для оптимізації роботи підприємства та підтримки рівня його конкурентоздатності на необхідному рівні. Підтримка зв'язків з зовнішнім середовищем є одним з пріоритетних напрямків розвитку підприємства, та при належному рівні організації забезпечує підприємству постійний розвиток. Маючи достатньо повне уявлення про чинники, вплив яких є потенційною загрозою або створює додаткові сприятливі можливості, підприємство тим самим убезпечує себе від небажаних ситуацій та їх наслідків а також може використати в свою користь сприятливі моменти.

Список літератури

1. Волкова І.А., Гірчук І.В, Вісник ЖДТУ № 3 (53) Економічні науки© 2010 53УДК 657.44 Волкова І.А., к.е.н., доцент, Гірчук І.В., здобувач, Волинський інститут економіки та Менеджменту. Методика аналізу експортно-імпортних операцій в діяльності підприємств.
2. Іванієнко В.В. Фінансовий аналіз. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2005. – 168 с
3. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу. – К.: Знання, 2006. – 261 с.
4. Козик В.В., Панкова Л.А., Карп'як Я.С., Григор'єв О.Ю., Босак А.О. Зовнішньоекономічні операції і контракти: Навч.посіб. - 2-ге вид. перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 608с.\
5. Вікіпедія. Експорт. Електронний ресурс. - [Режим доступу]:- http://uk.wikipedia.org/wiki/%C5%EA%F1%EF%EE%F0%F2.

Одержано 26.04.13

УДК 81

А.О. Саранчук , гр. ст. ДІ-12, В.А. Барабаш, викл.
Кіровоградський національний технічний університет

Категоріальний апарат документ

Стаття присвячена темі теорії тексту в науковій дисципліні документна лінгвістика.
текст, дискурс, речення

Знання про текст є фаховими знаннями для представників багатьох гуманітарних професій, оскільки подібні знання визначають характер діяльності зі словом. Без знань про предмет діяльності немає і самої діяльності: лікар не вилікує людину, якщо він не знає будови її організму; журналіст, наприклад, не напише досконалого матеріалу, редактор не відредагує замітки, якщо вони не знають законів організації тексту. Тому теорія тексту є актуальною на сьогодні.

Текст – це зафіксований на письмі результат писемного, а не усного мовлення. Характер писемного мовлення здебільшого визначається специфічними умовами писемного спілкування і насамперед відсутністю співрозмовника в момент висловлювання. Особливості писемного мовлення простежуємо при порівнянні з усним мовленням.

Писемне мовлення є вторинним, має графічне втілення, виступає у двох формах – рукописній і друкованій, має зоровий (оптичний) характер, дає можливість фіксувати думки, зберігати їх і відтворювати у часі і просторі, багатомірне – можливе багаторазове повернення до будь-якого фрагменту, монологічне і немає невербальних засобів. Усне мовлення є первинним, характеризує звукове втілення, лінійне, оскільки має лише звукове втілення, як вища комунікативна цілісність текст є закритою і відкритою системою, незворотне та діалогічне [1].

Слово "текст" у перекладі з латинської означає **тканина, сплетіння, з'єднання.** Текст вивчають багато наук. Нині існує більше 250 визначень поняття тексту. Однак універсального визначення тексту, яке мало б термінологічний характер, ще не вироблено.

Вчені називають низку чинників, які зумовлюють відсутність єдиної дефініції тексту:

1. Формально-структурна різноплановість текстів [2].
2. Функціонально-жанрова, стилістична різноманітність текстів.
3. Наявність різних підходів до вивчення тексту.

Лінгвістика тексту вивчає різні аспекти тексту, а саме:

- онтологічний аспект – характер існування тексту, його статус, відмінність від усного мовлення;
- гносеологічний аспект – характер відображення об'єктивної дійсності у тексті;
- власне лінгвістичний аспект – мовленнєве оформлення тексту;
- психологічний аспект – характер сприйняття тексту;
- прагматичний аспект – характер ставлення автора тексту до об'єктивної дійсності та змістового матеріалу.

4. Абсолютизація формально-структурної сторони тексту, орієнтація визначення тексту на одну чи декілька категорій.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується різноплановістю дефініцій тексту. Для документної лінгвістики базовим є визначення видатного вченого у галузі загальної теорії тексту І. Р. Гальперіна: "текст – це результат мовотворчого процесу, якому властива завершеність, об'єктивований у вигляді письмового документа, літературно оброблений відповідно до типу цього документа, складається з назви (заголовку) та низки особливих одиниць (надфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, які мають певну цілеспрямованість та прагматичну установку" **[3]**.

Нині є різні концепції, в яких поняття "текст" інтерпретується по-різному, залежно від того, який аспект тексту в них виділяється як провідний:

1. Концепції, в яких провідним є статичний аспект (інформація розуміється як послідовні висловлювання);
2. Концепції, в яких пріоритетним аспектом виступає процесуальність тексту (процесуальність розуміється як реалізація мовленнєвої здатності індивіда);
3. Концепції комунікативні (двосторонній процес);
4. Стратифікаційні концепції (розглядають текст як найвищий рівень мовної системи).

З лінгвістикою тексту пов'язане вчення про дискурс (франц. discourse – мовлення). До 80-х років XX ст. терміни "дискурс" і "текст" уживалися як синонімічні.

Це пояснюється браком у певних європейських мовах слова, відповідного франко-англійському "дискурс", тому його замінили найменуванням "текст" [4].

У сучасній лінгвістиці термін "дискурс" - це текст у сукупності прагматичних, соціокультурних, психологічних та інших чинників; мовлення як цілеспрямована соціальна дія, як механізм, що бере участь у когнітивних процесах.

На сьогодні одні вчені ототожнюють процес спілкування з текстом, інші вважають текст результатом спілкування, співвідносячи його з поняттям "дискурс". За останньою концепцією текст – це результат спілкування і одночасно його кінцева реалізація; структура, в яку втілюється дискурс після свого завершення. У такому випадку текст – це "застиглий", зупинений дискурс. Однак текст внаслідок інтерпретаційної діяльності адресата, наповнюючись індивідуальним, особистісним смислом, перетворюється на дискурс. Документна лінгвістика має справу з текстами – повідомленнями, письмово зафіксованими у документі. Більшість текстів документів призначені тільки для сприймання зором, а не на слух. Дискурс не може накопичувати інформацію. Тільки текст, як носій інформації, накопичує, зберігає її.

Текст як одиниця мови складається з одиниць нижчого рівня – речень. Речення характеризують такі ознаки: комунікативність, відносна самостійність, структурна цілісність, предикативність та інтонація. Речення – це граматична структура, у якій наявний предикат, а висловлювання (фраза) – актуалізована одиниця комунікації, обов'язковою ознакою якої є інтонація [5].

При вивченні тексту як мовної одиниці важливо виявити особливі характеристики – ознаки, на основі яких можна виділити текст і сукупність яких дає уявлення про нього. Найважливішою характеристикою тексту є зв'язність. Другою важливою ознакою тексту є його змістова зв'язність, співвіднесеність, інші назви – однотемність, кореферентність [6]. Ще однією ознакою тексту, що відрізняє його від низки речень, є єдина модальність. До основних ознак тексту слід віднести граматичну єдність речень, що становлять текст (єдність часу, числа, особи), порушення якої робить текст неоднозначним. Текст слід розуміти як письмовий документ, який складається з послідовної низки єдностей, об'єднаних лексичним, граматичним та логічним зв'язком, і якому властива модальність та цілеустановка (прагматична установка).

У документній лінгвістиці, враховуючи ступінь уніфікації текстів документів, розрізняють такі види текстів: зв'язний (суцільний) текст, трафарет, таблицю, анкету. З погляду композиційно-мовленнєвих форм виділяють такі типи текстів: розповідь, опис, міркування. За прагматичним критерієм: директиви (їх призначення полягає у тому, щоб рекомендувати адресату виконання певної дії чи сукупності дій накази, рекомендаційні та супровідні листи, інструкції з експлуатації обладнання та ін.), комісиви (обов'язки сторін, які домовляються, – гарантійні листи, міжнародні договори й угоди тощо), декларативи (тексти законів, постанов, розпоряджень, указів та ін.) і експресиви (листи-подяки, листи-вітання, листи-вибачення тощо) [7].

Отже, теорія тексту включає питання характеристики тексту як наукового поняття та основного об’єкта дослідження лінгвістики тексту – дефініція тексту, його основні ознаки та види. Текст розглядається у співвідношенні з іншими одиницями мови і мовлення – дискурсу, речення і висловлювання.

Список літератури

1. Тураева З.Я. Лингвистика текста. (Текст: структура и семантика). – М.: Просвящение, 1986. – С.50
2. Радзієвська Т.В. Текст як засіб комунікації. – К.: Вид-во АН України, 1993. – С.4.
3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.,1981. – С.18.
4. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С.137.
5. Карабан В.И. Сложные речевые еденицы. – К.: Вища шк.,1979. – С.78.
6. Кочерган М.П. Загальне мовознавство.: Підручник. – К.: Вид центр «Академія», 1999. – С. 106.
7. Карабан В.И. Сложные речевые еденицы. – К.: Вища шк.,1979. – С.188.

Одержано 26.04.13

УДК 659(001.895)

А.О. Саранчук, ст. гр. ДІ-12, О.А. Кислун, доц., канд. техн. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Інноваційні технології у кадровій справі

Стаття присвячена темі сучасні інформаційні технології у кадровій справі.
інформаційні технології, HR-менеджери, HR-системи, ERP-системи

Сьогодні ще далеко не всі підприємства, установи та організації автоматизували виконання завдань, пов'язаних з управлінням персоналом. Проте навіть там, де така автоматизація відбулася, вона не завжди охоплює повний спектр функцій, виконуваних HR-менеджерами.

Така автоматизація процесів управління персоналом перестає задовольняти сучасні потреби. Як показують останні дослідження, реальна автоматизація управління персоналом не влаштовує понад 70 % з опитаних HR-менеджерів. Головна причина їхнього незадоволення – обмануті очікування: керівники кадрових підрозділів сподіваються на суттєві зміни в роботі від упровадження автоматизованих HR-систем, проте полегшення не відбувається. Тільки в тому разі, якщо завдання управління людськими ресурсами чітко продумані та формалізовані, засоби автоматизації прискорюють процеси менеджменту та роблять їх більш ефективними, якщо ні,

автоматизована система у кращому випадку виявить проблеми й недоліки, у гіршому – ще більше заплутає.

З огляду на це вбачається актуальним розглянути методичні та практичні аспекти досвіду впровадження сучасних інформаційних технологій кадрової справи, а саме кадрового менеджменту на державній службі.

Перші прообрази сучасних HR-систем з'явилися ще у 80-х роках минулого століття. Уже тоді на великих підприємствах використовувалися власні програми, що допомогли автоматизувати рутинні процеси кадрового обліку, на які кадровики витрачали до 60 % робочого часу.

З тих пір ситуація суттєво змінилася: серйозний шлях розвитку пройшли технології не тільки автоматизації, але й кадрового менеджменту. З появою нових апаратних та інструментальних засобів програми модифікувалися й розширили свою функціональність. Причому, якщо на початковому етапі розвитку HR-систем ішлося лише про локальні програми управління персоналом, то згодом, з появою перших ERP-систем, модулі управління персоналом були органічно інтегровані в них. При цьому деякі найбільш вдалі розробки продовжили своє поширення й автономно, не втративши можливості інтегруватися з ERP-системами.

Сучасні автоматизовані системи управління персоналом повністю забезпечують необхідною інформацією як керівництво, так і працівників кадрових служб і суттєво зменшують затрати часу на підготовку та прийняття управлінських рішень. Зокрема менеджери з персоналу завдяки таким системам звільняються від виконання рутинних операцій. Автоматизоване зберігання та оброблення кадрової інформації також надає можливість ефективно здійснювати підбір і переміщення співробітників. Крім того, автоматизований розрахунок заробітної плати з урахуванням інформації про позиції штатного розкладу, відпустки, лікарняні, відрядження, пільги і стягнення дає змогу працівникам бухгалтерії точно й оперативно нараховувати заробітну плату, формувати бухгалтерські звіти, відносити витрати на собівартість. І це лише деякі з функцій новітніх автоматизованих систем управління персоналом. Західні розробники стверджують, що введення HR-модулів дає можливість будь-якому підприємству одержати організаційні, економічні й соціальні ефекти.

Організаційні ефекти полягають:

- у скороченні часу прийняття рішень на всіх рівнях управління підприємством;
- підвищенні якості кадрових рішень;
- оперативності підготовки звітності для органів державного управління відповідно до українських законодавчих і нормативних вимог [1].

Економічні ефекти зводяться до таких складових:

- зниження витрат на управління персоналом;
- підвищення продуктивності праці персоналу;
- оптимального використання професійних якостей конкретного співробітника підприємства.

Соціальними ефектами є:

- ведення повної індивідуальної трудової історії персоналу підприємства;
- підготовка кадрового резерву та просування по службі найбільш перспективних співробітників підприємства;
- планування кар'єрного зростання та підвищення кваліфікації.

Еволюцію кадрових технологій яскравіше за все відображає трансформація відділу кадрів в службу управління персоналом. На сьогодні кадровий облік являє собою лише одну з багатьох складових діяльності у сфері управління персоналом. На порядку денному HR-менеджера складні й багатогранні питання мотивації та

планування кар'єрного зростання співробітників, формування кадрового резерву, навчання та розвитку персоналу тощо. Так би мовити, «музику замовляють» тепер управлінські, а не облікові процеси [2,3].

Державна служба України почала робити перші кроки на шляху реалізації інформаційних технологій у сфері кадрового менеджменту із середини 1990-х років – відтоді як Указом Президента України 1995 року затверджено Програму кадрового забезпечення державної служби та Програму роботи з керівниками державних установ і організацій [2], а постановою Кабінету Міністрів України 1997 року – Програму розроблення та впровадження єдиної державної комп'ютерної системи «Кадри» [3]. Основною метою створення системи був перехід від ручного ведення кадрового обліку державних службовців I–III категорій до автоматизованого та консолідація інформації про них у Головдержслужбі України.

Починаючи з 2005 року відповідно до Програми розвитку державної служби на 2005– 2010 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України 2004 року [4], розпочато роботу, спрямовану на розширення функціональних можливостей системи та створення на її основі єдиної бази обліку державних службовців I–VII категорій. Станом на 1 січня 2008 року база даних системи нараховувала понад 250 тис. особових карток державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Нині для автоматизації виконання завдань обліку державних службовців, штатних розкладів органів виконавчої влади використовуються системи «Кадри» і «Картка» [4], що повністю відповідають положенням чинного законодавства й нормативних актів з питань кадрового обліку. Система «Кадри» застосовується як мережеве рішення в центральних органах виконавчої влади, а система «Картка» – як локальне рішення в інших державних органах.

Система «Картка» дала можливість напрацювати безцінний досвід методично-консультативного супроводження й підійти до нинішнього етапу, коли є всі передумови розпочати здійснення поступового переходу до Національної бази електронних особових справ державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (НБДС).

Серед напрямів такої модернізації слід зазначити:

1) розвиток сучасної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури НБДС, що дасть можливість надавати високоякісне сервісне обслуговування користувачам системи;

2) розроблення й упровадження інфраструктури прикладного програмного забезпечення (із сучасною архітектурою побудови) для створення централізованих інформаційних ресурсів (єдина актуальна база особових карток та особових справ, єдина база органів виконавчої влади та їх штатних розписів, єдина база кадрових документів, наказів, розпоряджень тощо);

3) ведення єдиної особової справи державного службовця будь-якого рівня незалежно від його переміщень, звільнень;

4) надання легкого, швидкого доступу до інформації про державних службовців для осіб з відповідними правами доступу;

5) забезпечення максимальної оперативності розподілення та оновлення інформації про державних службовців;

6) створення необхідного рівня безпеки зберігання даних про державних службовців;

7) задоволення потреб з ведення кадрового обліку державних службовців на центральному, обласному й районному рівнях відповідно до чинного законодавства;

8) застосування простих та ефективних інструментів контролю й аналізу даних про державних службовців.

Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, що відбувається останніми роками, і значні зміни в підходах до побудови інформаційних систем вимагають створення нових концептуальних засад формування систем управління персоналом.

Упроваджені інформаційні технології суттєво підвищили рівень якості ведення обліку державних службовців в органах виконавчої влади, а також створили сучасні умови праці для співробітників кадрових підрозділів. Проте на сьогодні, зважаючи на швидкі темпи розвитку інформаційних технологій, набуло актуальності завдання модернізації цього підходу як на технічному, так і на методологічному рівні, а саме розроблення й поетапного впровадження нової, централізованої системи ведення управління державними службовцями та особами місцевого самоврядування. Основна мета модернізації – забезпечити високу якість ведення обліку й управління державними службовцями, підвищити ефективність їхньої діяльності [5; 6].

Список літератури

1. Про державну службу : Закон України : прийнятий 16 груд. 1993 р. : № 3723-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 52. – С. 13–19. – Зі змінами ; ост. ред. 1 січ. 2008 р.
2. Про затвердження Програми кадрового забезпечення державної служби та Програми роботи з керівниками державних підприємств, установ і організацій : Указ Президента України : від 10 листоп. 1995 р. : № 1035/95. – Спосіб доступу: http://zakon.rada.gov.ua.
3. Про Програму розроблення та впровадження єдиної державної комп'ютерної системи «Кадри» : постанова Кабміну України : від 21 серп. 1997 р. : № 918. – Спосіб доступу: http://zakon.rada.gov.ua.
4. Про затвердження Програми розвитку державної служби на 2005–2010 роки : постанова Кабміну України : від 8 черв. 2004 р. : № 746 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 23. – С. 43.
5. ДСТУ ISO 9004–2001. Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності. – На зміну ДСТУ ISO 9004-1–95 ; надано чинності 2001-10-01. – К. : Держстандарт України, 2001. – 44 с.
6. ДСТУ ISO 9004-2–96. Управління якістю та елементи системи якості. Ч. 2. Настанови щодо послуг. – Увед. 1997-07-01. – К., 2001. – 44 с.

Одержано 26.04.13

УДК 659.442

В.В. Мусатенко, ст. гр. ЕК 12м, І.В. Ніколаєв, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Застосування системи e-commerce PrestaShop для інтенсифікації просування підприємства у мережі

В статті проведено дослідження системи e-commerce PrestaShop, яке використовується для інтенсифікації просування підприємства у мережі Інтернет.
система e-commerce, PrestaShop, просування підприємства, Інтернет, Web-сайт

Успішний розвиток сучасного бізнесу неможливий без грамотної маркетингової політики, що використовується для впливу на широку аудиторію потенційних замовників.

Стрімкий розвиток новітніх інформаційних технологій, комплексна автоматизація галузей економіки, використання можливостей електронної комерції

обумовили посилення ролі мережі Інтернет для підприємств з точки зору не тільки збереження, але й розширення їх позицій на ринку.

Вплив всесвітньої павутини такий, що популярність компанії, довіра до її імені та збільшення попиту на її товари та послуги тепер безпосередньо залежать від позицій сайту компанії в рейтингах популярних пошукових систем.

Актуальність теми полягає в необхідності вивчення та використання новітніх методів просування рекламних продуктів чи послуг підприємств, чому активно сприяє розвиток електронної комерції. Електронний маркетинг – ефективний засіб рекламної діяльності, він має низку серйозних переваг, на відміну від інших видів реклами, хоча і вважається серед них наймолодшим. Перевага Інтернет-реклами полягає і в легкому впливі на вузькі кола цільової аудиторії, на скороченні відстані між рекламодавцем та споживачем.

Дослідженням питання електронного бізнесу сьогодні займаються Філіп Котлер (США), І. Успенський, І. Молдовський (Росія), В.Желіховський, Д. Дідух, І. Сандовенко, О. Спориш (Україна).

Дослідження М. Плейн, В. Утовас і Дж. Стафорд стверджують, що можливості електронного бізнесу, Інтернету та комп'ютерних технологій відкрили нові перспективи для підприємств та споживачів. Первинні фактори, які спонукають користувачів Інтернету укладати договір он-лайн: якість і точність інформації, розміщеної на сайті, простий процес резервування, доступність бажаного продукту та репутація компанії чи банера сайту.

Для просування продукту найбільш доцільним є використання сучасних інформаційних технологій для реклами (через Інтернет, веб-сайти, портали); комунікацій (електронна пошта, Інтернет-телефонія, Інтернет-пейджинг.

Завданням даної статті є дослідження основних можливостей системи e-commerce PrestaShop, як однієї з найефективніших систем для просування підприємства в мережі.

Веб-сайт – це не тільки обличчя фірми, а й тонкий маркетинговий інструмент, що досліджує інтереси цільової аудиторії, закріплює імідж фірми, просуває торгову марку, привертає потенційних клієнтів і партнерів. Сайт компанії може бути використаний для реклами, для отримання загального уявлення про фірму, розпізнавання бренду, забезпечення зв'язків із широкою громадськістю, офіційних повідомлень для друку, підтримки замовника і технічної допомоги.

За даними статистики, на сьогоднішній день більше 60% населення України приймає рішення звернутися в ту чи іншу компанію виходячи з думки, сформованої після аналізу даних, отриманих на різних Інтернет-ресурсах.

Для того, щоб сайт підприємства мав високий рейтинг, тобто був серед лідерів в пошукових системах і мав високий рівень довіри клієнтів та користувачів, потрібно, щоб ресурс був оптимізованим під ті ж самі пошукові системи.

Пошукова оптимізація сайту – це комплекс робіт над сайтом і зовнішніми чинниками для досягнення якнайкращих позицій в пошукових системах відповідно до вибраних ключових слів. Цей спосіб оптимізації дозволяє досягати високих позицій в результатах видачі пошукових машин по профільних запитах (ключових словах) і тим самим привертати величезну частину цільових відвідувачів [1]. Це досягається:

1. Безкоштовна і платна реєстрація сайту на найбільших серверах. Завдання підприємства – досягти того, щоб сторінки сайту стояли в перших рядках результатів пошуку за ключовими словами, які мають відношення до сайту.

2. Контекстна реклама. В цьому випадку підприємство "купує" у пошукової системи певні ключові слова. Наприклад, туристична фірма може купити слова "курорт", "готель", "тур". При здійсненні пошуку, запит якого містить одне з цих

ключових слів. Користувач, крім посилань на сторінки, побачить відповідну рекламу даної тур фірми.

3. Банерна реклама. Традиційно рекламні кампанії в Інтернеті асоціюються з банерами (графічними рекламними блоками). Банер – це прямокутне графічне зображення, розташоване на сторінці веб-сервера видавця, має гіперпосилання на сайт фірми-рекламодавця. Одним із ефективних рекламних методів є участь в обмінній мережі банерообміну. Принцип цього типу реклами полягає в тому, що певна компанія демонструє на веб-сторінках свого сайту банерну рекламу, а натомість отримує покази рекламних блоків на сайтах учасників банерної мережі. Протягом використання банерних мереж замовникові надається змога управління показами за такими параметрами, як географія користувача, тематика сайтів для показів, час показів і деяких інших, залежно від механізму і політики банерної мережі. Використовуючи ці дані можна значно поліпшити ефективність рекламної кампанії та заощадити чимало коштів. Крім того, банерообмінні мережі є найдешевшим інструментом Інтернет-маркетингу для просування на ринку.

4. PR-методи. Розпочинаючи нову рекламну кампанію, бажано розіслати іншим виданням прес-реліз, що пояснює деякі аспекти кампанії та самого продукту. Якщо така торгівельна пропозиція є унікальною, то гарантованим буде широкий резонанс не тільки в мережевій пресі, а й у місцях неформального віртуального спілкування (конференції, чати).

5. Direct marketing. Найефективнішим видом реклами вважається персоніфіковане звернення до споживача. Розповсюдження рекламних повідомлень серед певного кола потенційних клієнтів - один із найпродуктивніших способів розповсюдження рекламної інформації. Цей спосіб має найбільшу кількість позитивних відгуків. Не дивлячись на те, що величезна частка поштових адрес доступна широкому загалові і створено великі бази даних для прямого розсилання, здійснювати таку діяльність неетично. Основне правило - розсилання має бути санкціоновано самим адресатом. У такому разі актуальним буде спосіб – самостійна ініціатива клієнта. Доцільно пропонувати передплату на новини компанії відвідувачам корпоративного сайту та поточним клієнтам. Сьогодні одним із найефективніших стає вірусний маркетинг (безпосередня передача інформації від користувача до користувача). Проте цей напрям в Україні практично нерозвинений.

6. Текстова реклама. Одним із популярних рекламних носіїв є текстовий блок. Але текстова реклама поступається перед банером тому, що графіка може значно ефективніше подавати об'єкт реклами, формувати і просувати імідж. Анімація банера привертає увагу та дозволяє за допомогою кадрів обіграти рекламні сюжети (питання-відповідь, проблема-рішення тощо). Як правило, текстові блоки найчастіше використовуються в поштових розсиланнях. До переваг використання реклами у форматі текстового блоку можна віднести низьку вартість розробки і показу, а також упевненість у тому, що можливість побачити текстовий блок мають усі користувачі мережі. Наприклад, звичайний банер можуть не побачити користувачі з відключеною графікою (близько 10 %) і користувачі з вбудованим модулем відсікання реклами. Ці два методи час від часу застосовуються користувачами для прискорення завантаження веб-сторінок та економії Інтернет-трафіка [4].

Зараз єдиним шляхом завоювати Інтернет-простори, є оптимізація і просування сайту в пошукових системах. З кожним роком число користувачів Інтернету, а, отже, пошукових систем росте. А це означає, що пошукова оптимізація приносить все більше і більше вигоди власникам сайту. Згідно статистики, близько 85% користувачів шукають інформацію за допомогою пошукових машин, які забезпечують від 70% до 85% від загальної відвідуваності ресурсу.

Для більшості підприємств створення Web-сайту є досить дорогим задоволенням, а проведення робіт по його оптимізації займає ще більше часу та ресурсів, для скорочення витрат до мінімуму більшість сучасних компаній переходять на безкоштовні готові рішення, які вже є оптимізованими для пошукових систем і вимагають тільки налагодження під конкретне підприємство, для ведення бізнесу в мережі Інтернет. Найбільш доцільним рішенням для інтенсифікації просування підприємства у мережі Інтернет є e-commerce система PrestaShop.

PrestaShop – веб-додаток для електронної комерції з відкритим кодом . Воно доступно згідно з Open Software License версії 3. Офіційно запущено в серпні 2007 для малого та середнього бізнесу. Створено в Парижі Ігорем Шлюмбергером і Бруно Левеком.

Восени 2011 року CMS Prestashop 1.4 була визнана кращою в Європі, завоювавши нагороду 2011 Open-source Business Application Awards [2].

Зовнішній вигляд системи e-commerce Prestashop наведений на рис. 1.

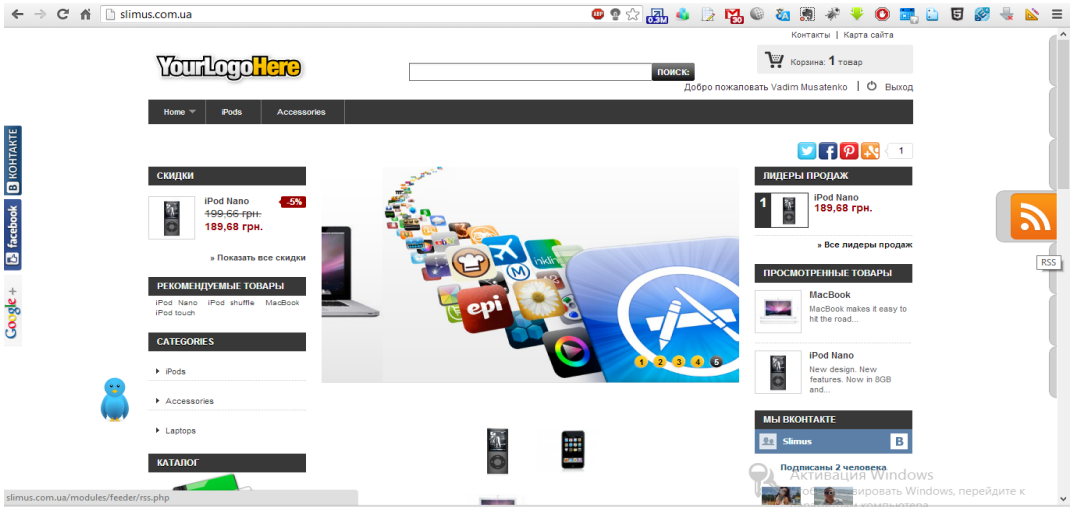

Рисунок 1 – PrestaShop

Розглянемо можливості системи електронної комерції PrestaShop.

1. Можливості каталогу системи (рис.2):

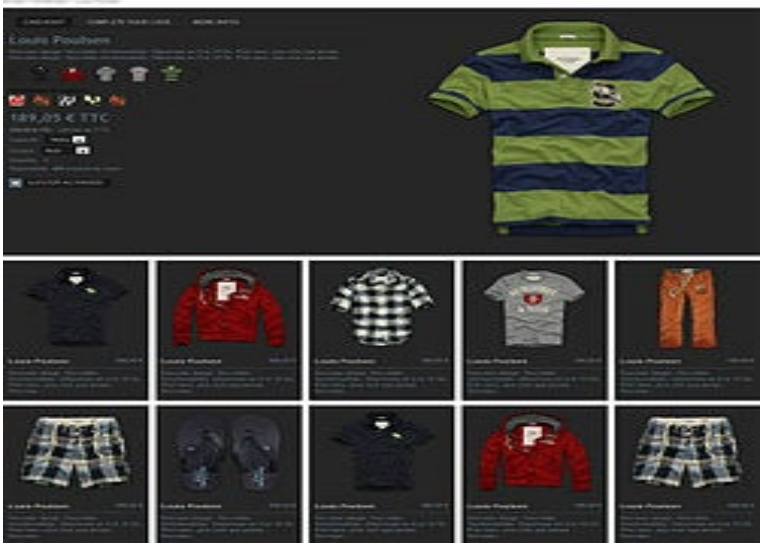

Рисунок 2 – Каталог товарів

- ✓ можливість використання водяних знаків на фотографії;
- ✓ відгуки та оцінки товарів клієнтами;
- ✓ відображення ціни з податком або без нього;
- ✓ відображення кількості товарів на складі;
- ✓ сортування товарів за різними параметрами (релевантність , ціна);
- ✓ показ знижок у відсотках;
- ✓ відображення виробників і брендів;
- ✓ опція «надіслати другу».

2. Маркетингові можливості PrestaShop, що допомогають в просуванні підприємства в мережі:

✓ Автоматичне надсилання повідомлень клієнтам. Можна відправити електронну пошту і автоматичні знижки за різними критеріями.

✓ Повідомлення з пропозиціями. Надання клієнтам можливість замовити подарункову упаковка. Ця функція ідеально підходить для особливих випадків і свят.

✓ Програма лояльності. Програма лояльності PrestaShop дозволяє надавати бали для клієнтів після кожного продукту який вони купують, а потім вони можуть перетворити ці бали в реальні знижки. У бек-офіс, можна встановити вартість одного пункту і мінімальній кількості для використання знижок.

✓ Нещодавно переглянуті товари. Нагадує відвідувачам, що вони розглядають, розташувавши блок "Нещодавно переглянуті товари" на сайті. Це показує найчастіше перегляданні елементи і полегшує переміщення по магазину.

✓ Купони і ваучери. Збільшує продажі і допомагає отримати більше клієнтів, пропонуючи купони. PrestaShop дозволяє створювати ваучери та купони на знижку для багатьох випадків. Можливо самостійно вирішити, суму або знижку, кількість купонів, привід (день народження, новий порядок, напрямок і т.д.) і розпочати пропонувати відмінні способи для збільшення продажів.

3. Можливості пошукової оптимізації сайту(SEO-оптимізація), що використовує PrestaShop (рис.3) для просування сайту підприємства в мережі:

✓ Створення «дружніх» URL. PrestaShop поєднує в собі всі функції, необхідні для поліпшення SEO з ключовими словами і налаштувати URL, оптимізація сайту за допомогою налаштування в бек-офісі, що приводе до збільшення в рейтингах, не роблячи зовнішніх посилань.

✓ Перенаправлення в URL. PrestaShop дозволяє створювати власні шляхи, які будуть додані до URL, щоб отримати цільових відвідувачів прямо на сторінках товарів чи послуг. Можна розмістити ключові слова або описи продукту в URL просто через бек-офіс. Якщо користувач шукав конкретний продукт або опис, швидше за все, сайт залишиться у верхній частині пошукової системи, що збільшує трафік.

✓ Карта сайту від Google. Карта сайту Google допоможе Google сканувати ваш сайт на щоденній основі.

✓ Мета-опису та мета ключові слова. Використовуються для оптимізації сайту для збільшення видимості і рейтингу в основних пошукових системах.

✓ Тег продуктів. Теги допомагають збільшити рейтинг для кожної сторінки. Розміщення релевантних ключових слів зберігає видимість руху за рахунок їх збільшення.

Мережа Intranet призначена для колективної роботи в організації. Мережа дозволяє автоматизувати процес обробки, зберігання і пошуку потрібної інформації.

Найбільшою перевагою PrestaShop є суттєве зниження витрат на оформлення угод, просування, інтенсифікацію в просуванні сайту підприємства та його подальше обслуговування. Тому бізнес-процеси, які можуть бути переведені на електрону основу

мають потенціал зниження витрат на них, що у свою чергу призводить до зниження собівартості товару чи послуги.

Для того, щоб заявити про себе, підприємству доводиться купувати рекламний час на телебаченні чи радіо, смуги в періодичних виданнях, розміщувати рекламу у вигляді величезних рекламних щитів або невеликих оголошень на стовпах.

Але рекламний час закінчується, друкована продукція переміщується в сміттєвий бак, а результат не завжди відповідає вкладеним коштам. Створивши свій сайт, підприємство може значно знизити свої витрати, адже реклама на ньому не обмежується ні часовими, ні територіальними рамками, і ефективно впливає на цільову аудиторію, ту, яка зацікавлена товарами і послугами саме цього підприємства. Інтернет швидко розвивається і є ефективним майданчиком для розміщення інформації.

Для підприємств використання системи e-commerce PrestaShop є надзвичайно корисним та необхідним, так як для вирішення такої кількості завдань та для досягнення такого рівня функціональності, який є в PrestaShop, непотрібні значні кошти і зусилля.

Список літератури

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Вільна енциклопедія. – Режим доступу до сайту: https://ru.wikipedia.org/wiki/Prestashop
2. Пелещишин А. М.Позиціонування сайтів у глобальному інформаційному середовищі. Монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2007. 260 с.
3. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Система e-commerce Prestashop. – Режим доступу до сайту: https://prestashop.com
4. Инькова, Н.А. Современные интернет-технологии в коммерческой деятельности : учеб. пособ. / Н. А. Инькова - М. : Омега, 2007. - 420 с.

Одержано 26.04.13

УДК 332.871

І.О. Таран, ст. гр. АДМ-12 м, Н.М. Глевацька, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Підвищення енергоефективності основних фондів житлово-комунального господарства Кіровоградської області

В статті розкривається сутність і необхідність підвищення енергоефективності основних фондів житлово-комунального господарства Кіровоградської області.
енергоефективність, ЖКГ, основні фонди, енергозбереження, зарубіжний досвід

Постановка проблеми. Одним з найважливіших завдань центральних і місцевих органів влади, є надійне, достатнє, якісне та екологічно безпечне забезпечення потреб в енергетичних ресурсах загального вжитку, недопущення дефіцитів і диспропорцій у кількісних та якісних показниках енергетичного постачання регіональним споживачам. Визначна роль у цій справі належить житлово-комунальному господарстві

Кіровоградської області, яка до того ж суттєво впливає на розвиток соціально-економічних взаємовідносин у регіонах і країні загалом.

Між тим комунальна енергетика України є технічно відсталим сектором економіки з багатьма проблемами, які останнім часом особливо загострилися. Серед фундаментальних чинників таких проблем чільне місце посідає низька енергоефективність. Відсутність інвестицій у галузь призвела до значного погіршення технічного стану основних фондів, підвищення аварійності об'єктів житлово-комунального господарства (ЖКГ) збільшення питомих і непродуктивних витрат матеріальних та енергетичних ресурсів. Сьогодні фінансове становище підприємств комунальної енергетики є вкрай незадовільним, що зумовлюється, між іншим, заборгованістю з оплати послуг з боку підприємств, бюджетних установ та населення.

Отже це свідчить про наявність системної кризи в сфері комунальної енергетики, яка заслуговує на значно більшу увагу з боку держави і суспільства та потребує кардинальних змін [1] .

Мета дослідження. Дослідити проблеми підвищення енергоефективності основних фондів ЖКГ Кіровоградського регіону та розробити шляхи її покращення.

Методологічну основу роботи становлять праці вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері дослідження оновлення основних фондів підприємства, енергозбереження та енергоефективності, управління фінансами підприємства. Проблеми енергоефективності ЖКГ аналізуються в публікаціях А.Сигала , І.Черкашина , А.Шевцова , А.Блащука , І.Надєіна та інших дослідників галузі.

Виклад основного матеріалу. Питання енергозбереження надзвичайно актуальне для галузі житлово-комунального господарства, яка одна з небагатьох, незважаючи на значні труднощі, продовжує забезпечувати потреби населення, підприємств, установ у комунальних послугах.

Тут зосереджено більше 25 відсотків основних фондів області. Це 118 підприємств, на яких працюють 7,8 тисяч працівників, що утримують та обслуговують 6 мільйонів квадратних метрів житла, 61 котельня загальною потужністю 1408 мВт, 505 км теплових мереж у двотрубному обчисленні, 3,6 тис.км водопровідно-каналізаційних мереж, районний водопровід "Дніпро-Кіровоград" та багато іншого.

Відсутність інвестицій в галузь та обігових коштів підприємств призвели до значного погіршення технічного стану основних фондів, зношеність яких досягла критичної межі, підвищення аварійності об'єктів житлово-комунального господарства, збільшення непродуктивних втрат матеріальних та енергетичних ресурсів, що негативно впливає на рівень та якість комунальних послуг.

Середньорічне споживання електроенергії підприємствами житлово-комунального господарства області складає близько 120 млн.кВт, а природного газу - 140 млн.куб.м. Питома вага енергоносіїв у вартості води та тепла складає 55 та 77 відсотків відповідно, а тому питання енергозбереження в нашому господарстві є першочерговим.

Кризовий стан комунальної теплоенергетики спричинений, в першу чергу, моральним і фізичним спрацюванням теплового обладнання. За даними Держкомстату України, в області на підприємствах усіх форм власності та відомчого підпорядкування експлуатуються котельні, загальний технічний стан яких є критичним. Приблизно 22 % котлів, що знаходяться в експлуатації, функціонують понад 20 років. Значна кількість (38 %) котлів малоефективна, з коефіцієнтом корисної дії 65-75 % (на газі) і 50 % - (на вугіллі) . Не відповідає вимогам експлуатації технічний стан теплових мереж і теплових пунктів. В аварійному та застарілому стані перебувають 32% теплових мереж та понад 29% теплових пунктів. Внаслідок щорічні втрати теплової енергії досягають 10 % [2].

Завдання підвищення ефективності використання енергії у ЖКГ – це найбільш актуальна проблема області та комунальної енергетики України.

На даний час прийнята та діє Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства Кіровоградської області на 2009-2014 роки затверджена рішенням Кіровоградської обласної ради від 18 грудня 2009 року № 824.

Пріоритетними напрямки впровадження енергоефективних заходів в Кіровоградській області є:

- впровадження технологій, що передбачають використання електричного теплоакумуляційного обігріву;
- впровадження когенераційних технологій;
- проведення санації будівель бюджетних установ;
- переведення котелень бюджетної сфери і комунальної теплоенергетики на використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива.

За рахунок впровадження енергоефективних заходів у 2012 році досягнуто економію 3,81 тис. тонн умовного палива енергетичних ресурсів. Економічний ефект від впровадження заходів склав 4,8 млн. гривень [10].

До загальновідомих джерел фінансування заходів спрямованих на підвищення енергоефективності основних фондів ЖКГ слід віднести:

- створення цільових фондів енергозбереження на підприємствах за рахунок коштів, отриманих від впровадження інноваційних технологій та економії паливно-енергетичних ресурсів;
- залучення позикових коштів на довгостроковій основі та інвестицій приватного сектору з метою фінансування проектів енергозбереження (наприклад шляхом укладення договору концесії);
- створення у містах спеціалізованих комунальних небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ, комунальних фондів кредитування інноваційного розвитку підприємств;
- використання альтернативних джерел фінансування довгострокових інноваційних проектів за рахунок випуску муніципальних облігацій, використання фінансового лізингу із залученням виробничого обладнання енергосервісних компаній;
- створення регіональних муніципальних позабюджетних фондів енергозбереження тощо.

Аби покращити ситуацію в царині енергоефективності та енергозбереження ЖКГ, слід прислухатися до кваліфікованих порад фахівців. У житлово-комунальному господарстві багатоквартирне житло, в тому що стосується економії енергії, вважається однією з найбільш проблемних областей. Нині більшість багатоквартирних будинків регіону не відповідають сучасним вимогам енергоефективності, тому що побудовані з урахуванням ще радянських будівельних норм.

Експерти в галузі енергоефективності переконані, що задля того, аби збільшити енергоефективність в такому багатоквартирному будинку, необхідно перш за все зменшити витрати тепла. Це можна зробити за рахунок утеплення стін, підлог, стель. Потребує переробки і оптимізації система централізованого опалення, яка неекономно витрачає теплову енергію.

Вирішення проблем ЖКГ енергозбереження і енергоефективності у багатоквартирний будинках включає в себе, в першу чергу, проведення енергетичного аудиту, який дає загальну картину втрат тепла в такому будинку і виявляє основні слабкі місця. Після енергетичного аудиту можна приступити до вирішення виявлених проблем [8].

Також необхідний розвиток освіти в галузі енергоефективності ЖКГ, що в свою чергу дозволить навчити персонал застосовувати технології енергозбереження та

скорочення споживання енергії в процесі експлуатації будинків комунального господарства.

За оцінками «Європейського банку реконструкції та розвитку» для підвищення енергоефективності житлових будівель в Україні потрібні інвестиції в розмірі близько 60 млрд. євро [3].

Підвищення енергоефективності та впровадження енергоресурсозберігаючих технологій – стратегічне завдання для нашого регіону. До цього спонукають постійний ріст цін на енергоносії і зростання об`єму викидів двоокису вуглецю, що негативно впливає на навколишнє середовище. Ефективність використання первинних енергоносіїв в нашій країні досить низька. Це пов`язано з ростом тепло- та енергоспоживання в житловому секторі.

На жаль, цей процес пов`язаний не стільки з ростом обсягів житлового фонду, а із збільшенням витрат теплоенергоресурсів в житловому фонді та інженерних мережах внаслідок їх зростаючого зношення, яке інколи наближається до критичної межі (60%), а десь і досягає її. З урахуванням цього стає ясно, яке першочергове значення для економіки регіону має підвищення експлуатаційних характеристик будівель та скорочення споживання енергії в будинках. Саме тут знаходяться перспективи реального зниження ресурсоспоживання при забезпеченні необхідного рівня комфорту проживання. Використання сучасних технологій енергозбереження дасть можливість знизити залежність країни від світових цін на енергоносії.

На сьогоднішній день населення, а також бюджетні установи сплачують витрати тепла у відкритих під'їздах, в неутеплених горищах та підвалах будинків, через старі вікна, через невідремонтовані стіни, також через неекономічне, застаріле обладнання. Недостатня ізоляція внутрішніх мереж опалення та гарячого водопостачання або її відсутність в неопалювальних приміщеннях (наприклад, підвалах) веде до значних витрат тепла [3].

Ми маємо негайно розробити нову програму енергоефективності та енергозбереження. Це дозволить заощаджувати значні кошти на теплопостачанні як на рівні державного бюджету, так і на рівні кишені кожного українця.

Місцева влада формує практичні рішення з енергоефективності для кожної вулиці, кожного будинку. Громадянам, які захочуть модернізувати своє житло буде надана відповідна технічна і кредитна допомога, здійснена компенсація інвестицій в теплоізоляцію. Що ж, хочеться сподіватися, що плани влади будуть здійснені й проблеми енергоефективності ЖКГ в такий спосіб подолані.

Слід активно запозичити зарубіжний досвід щодо впровадження енергоефективних і енергозберігаючих технологій. Одним з таких досвідів є когенерація. Звичайний (традиційний) спосіб отримання електрики і тепла полягає в їх роздільній генерації (електростанція і котельня). При цьому значна частина енергії первинного палива не використовується. Можна значно зменшити загальне споживання палива шляхом застосування когенерації (спільного виробництва електроенергії та тепла). Когенерація - це термодинамічне виробництво двох або більше форм корисної енергії з єдиного первинного джерела енергії. Технологія когенерації дійсно одна з провідних у світі. Що цікаво, вона чудово поєднує позитивні характеристики, які нещодавно вважалися практично несумісними. Найбільш важливими рисами слід визнати найвищу ефективність використання палива, більш ніж задовільні екологічні параметри, а також автономність систем когенерації. Слід зауважити, що якісна реалізація проекту вимагає наявності специфічних знань та досвіду, інакше значна частина переваг, напевно, буде втрачена. На жаль, в Україні дуже мало компаній, які дійсно володіють необхідною інформацією і можуть грамотно реалізувати подібні

проекти. Когенерація - фактично ідеальна форма забезпечення енергією з точки зору безпеки енергопостачання.

Подальші наукові розвідки мають бути пов'язані з удосконаленням механізмів державного стимулювання енергоефективності житлово-комунального господарства, заощадження теплової енергії через субсидії на енергозбереження та на об'єктах бюджетної сфери через впровадження проектів енергосервісних компаній [7].

Енергоефективність регіону багато в чому залежить від державної політики, спочатку зміни повинні відбутись на державному рівні, а потім на регіональному, а саме:

- спрямування частини бюджетних асигнувань на компенсацію відсотків за кредитами, наданими на обладнання житлових будинків приладами обліку споживання води та теплової енергії, застосування енергоефективних та енергозберігаючих технологій під час ремонту дахів та покрівель, реконструкція систем освітлення місць загального користування із застосуванням спеціальних освітлювальних приладів тощо;
- надання податкового кредиту щодо податку на прибуток власникам житла у разі витрачання ними в індивідуальному порядку коштів на вищезазначені цілі;
- створення програми поетапного впровадження обов'язкових норм щодо використання під час реконструкції, ремонту та експлуатації житлових та громадських будівель і споруд високоякісних, енергоефективних, енергозберігаючих з високими теплозахисними властивостями будівельних матеріалів, конструкцій, елементів інженерних систем;
- створення програми поетапного підвищення жорсткості вимог щодо енергоефективності теплоенергетичного устаткування, що використовується у системах комунального та індивідуального теплопостачання, поширення використання автономних систем теплопостачання;
- розробки і реалізації муніципальних програм щодо здійснення моніторингу енергетичних втрат громадських і житлових будівель (зокрема із застосуванням методик тепловізорного обстеження будівель);
- розробки і державної підтримки здійснення пілотних проектів щодо застосування енергоефективних технологій у ЖКГ з інтенсифікацією складової накопичення, узагальнення і подальшого поширення позитивного досвіду та відпрацювання нормативно-правових основ заохочення енергозбереження [5].

Отже - економія від енергозбереження повинна розглядатися як ресурс повернення можливих інвестицій у розвиток комплексу ЖКГ, впровадження енергозберігаючих технологій, що мають за мету зниження споживання паливно-енергетичних ресурсів та створення системи обліку ресурсів, максимально наближених до споживача та такої, що дозволяє чітко встановлювати обсяг споживання та рівень втрат впродовж всього технологічного ланцюга від виробника до споживача.

Список літератури

1. Данилишин Б. Ілюзії та реалії комунальної сфери // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 225. – с. 7
2. Светличная В.Ю. Необходимость, проблемы и перспективы инноваций в жилищно-коммунальном хозяйстве в процессе реализации политики энергоресурсосбережения // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна: Випуск 76. – 2007. – с. 138–146.
3. Лазарева Т.В. Инякин В.Н. Регулирование энергообеспечения общества: мировой опыт и необходимость его использования в Украине // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна: Випуск 68. – 2006. – с. 190–197.
4. Гринберг Р. Результаты экономических реформ в постсоциалистических странах // Проблемы теории и практики управления. – 2008. – № 3. – с. 21–27.
5. Шершова Н. Энергоэффективность ЖКХ: деньги – в трубу // УГМК http://ugmk.info/print/art/1274077684.html

6. Чернышов Л.Н. Энергоресурсосбережение в жилищно-коммунальной отрасли // Журнал руководителя и главного бухгалтера ЖКХ. – 2010. - № 2. – с. 40-49.
7. Корецький М.Х. Умови упровадження ефективних енергозберігаючих технологій у житлово-комунальне господарство // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. - № 15. – с. 31-35.
8. Блащук А. Традиційно – про наболіле / Арсентій Блащук / Житлово-комунальне господарство України. – 2011. - № 4(37). – с.44-45.
9. Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки [Постанова Кабінету Міністрів України № 243 від 01 березня 2010 року] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України.
10. Долінський А. Програми технічної модернізації комунальної теплоенергетики регіонів України [текст] / А. Долінський, Б. Басок, Г. Кучін, Є. Базєєв, В. Скрипко, В. Капустін, О. Чайка // Пром. теплотехника. – 2009, т. 31, № 1. – с. 5-14.

Одержано 26.04.13

УДК 332.871.3

С.В. Фартушняк, студ. гр. АДМ-12 м, Н.М. Глевацька, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Створення та діяльність об’єднання співвласників багатоквартирних будинків в Кіровоградській області

В статті розкрито сутність та необхідність створення обєднання багатоквартирних будинків в Кіровоградській області.
співвласники, ОСББ, ЖКГ, багатоквартирні будинки, місцева влада, область дослідження, житлове господарство

Постановка проблеми. Сучасний стан житлово-комунальної сфери набув особливої економічної та соціальної гостроти. Про це свідчать періодичні техногенні катастрофи, які щороку набувають дедалі загрозливіших масштабів, критичний екологічний та санітарно-епідеміологічний стан житлово-комунальної сфери, на фоні якого відбувається щорічне зростання цін на житлово-комунальні послуги, що сприяє подальшому зубожінню населення України. Таке становище не тільки порушує права і законні інтереси громадян-споживачів ЖКП, а й створює сприятливе середовище для різноманітних, зловживань, продукування корупції, тіньових схем енергозбереження тощо.

На сьогодні в Україні впроваджується політика, спрямована на максимальне усунення від утримання житла ЖЕКІВ та передача цих функцій до об’єднань співвласників багатоквартирних будинків (надалі – ОСББ). Наприклад, Загальнодержавна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки передбачає, що до 2014 року частка загальної площі багатоквартирного житлового фонду, в якому мають бути створені і діяти ОСББ, повинна зрости з 7,3% до 70%. Водночас, для прикладу, в Програмі реформування та розвитку житлово-комунального господарства міста Рівного на 2011-2014 роки як очікувані результати вказується доведення до кінця 2014 року кількості багатоквартирних будинків, у яких створено ОСББ, до більш ніж 50% від усіх будинків

багатоквартирного житлового фонду міста. Та, як відомо, створення ОСББ – справа добровільна і без підтримки мешканців – приречена на крах.

Для досягнення цілей, здійснюється співпраця місцевої влади з людьми та ОСББ. У її рамках працівники відділу реформування і тарифної політики управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Кіровоградської міської ради (надалі – управління ЖКГ):

- консультують та супроводжують ОСББ на всіх етапах діяльності;
- надають методичні поради і роз‘яснення законодавства;
- беруть участь у заходах (зборах), інформуванні мешканців;
- надають допомогу в підготовці установчих документів при створенні об’єднань;
- навчають лідерів та активістів, які бажають створювати у своїх будинках ОСББ;
- проводять спостереження за дотриманням процедури й правомірності дій ОСББ і їх активістів у процесі заснування та діяльності;
- виконують організаційну та координаційну функції для кращого залучення ОСББ до програм і заходів з розвитку їх потенціалу.

Методологічною основою дослідження є праці таких відомих учених та практиків, як В.Б.Авер'янова, В.І.Альохіна, Б.І.Адамова, В.С.Аханова, А.В.Бабак, О.М.Білянського, Ю.П.Битяка, Р.А.Калюжного, В.К.Колпакова, Т.М.Кравцової, Н.Р.Нижник, В.П.Пєткова, О.П.Рябченко, В.М.Селіванова.

Мета дослідження. Дослідити проблему створення та діяльності об’єднання співвласників багатоквартирних будинків в Кіровоградській області.

Виклад основного матеріалу. Створення ОСББ – це чітка система обліку та контролю як за наданням послуг з обслуговування будинків, так і за витрачанням коштів їх мешканців.

На сьогодні в Україні створено 13,6 тисяч ОСББ. Згідно із державною програмою реформування, до 2014 року їх кількість має сягнути 45 тисяч або 70% багатоквартирних житлових будинків.

Проте на території Кіровоградської області кількість створених ОСББ є досить незначною – лише 114 об'єднань, які охоплюють 4,2% багатоквартирних будинків. Причин у повільному просуванні у цій справі, за словами Сергія Яремка, вдосталь. Це – протидія місцевих органів влади, незадовільний технічний стан будинків, відсутність коштів місцевих бюджетів для проведення першого капітального ремонту будинку, проблеми з передачею земельних ділянок у власність об'єднання, відсутність системи підготовки кадрів та низька обізнаність населення у питанні створення ОСББ.

На переконання заступника голови облдержадміністрації, успішна діяльність ОСББ зможе надати поштовху реформі житлового господарства. Тому він запропонував присутнім розглянути та взяти до уваги успішний досвід створенням ОСББ у містах області і закликав до конструктивного розгляду проблем, що заважають цьому процесу.

Своїм досвідом ділилися керівники ОСББ із Кіровограда та Помічної. Всі, як один, зауважили на тому, що створення ОСББ надає низку переваг. По-перше, будинок знаходиться у власності жителів. За рахунок внесків, які мешканці щомісяця сплачують за утримання будинку, можна вирішити низку нагальних питань. При чому розміри внесків в окремих випадках значно менші від оплати послуг, що надають КРЕПи. Відтак, жителі багатоквартирних будинків власними силами ремонтують покрівлі, ліфти, освітлення, наводять лад у дворі тощо. Водночас керівники ОСББ потребують державної підтримки, яка останнім часом відсутня.

Проте з'ясувалося, що в рамках бюджетної програми щодо фінансування пілотних проектів з реконструкції та капітального ремонту житлових будинків, в яких створені і функціонують ОСББ, на умовах співфінансування (з жителями будинків) держава готова виділити 80% від необхідної суми.

На завершення засідання Сергій Яременко зазначив, що при облдержадміністрації незабаром буде створена спеціальна комісія з питань створення ОСББ, до складу якої ввійдуть представники органів місцевого самоврядування та керівники об'єднань. Комісія розглядатиме проблемні питання та шляхи їх вирішення, вивчатиме успішний досвід діяльності ОСББ. Також заступник голови облдержадміністрації наголосив на необхідності проведення для керівників ОСББ навчання з питання реєстрації та подальшого юридичного супроводу управління будинками, а також проведення на місцях фахової роз'яснювальної кампанії.

Місцевим органам влади доручено подати пропозиції щодо удосконалення системи обслуговування будинків.

За статистикою понад 90% квартир в Кіровограді приватизовані, але мешканці не поспішають створювати ОСББ та ОСН із наступних причин:

1. Брак інформації та відсутність заходів, спрямованих на популяризацію ОСББ, ОСН в місті.

2. Складна процедура створення ОСББ та ОСН, яка за відсутності підтримки відлякує представників ініціативних груп або гальмує процес створення на етапі реєстрації.

Отже, не дивно, що мешканці багатоповерхівок об'єднуються, переважно, для вирішення «глобальних» проблем будинку, але, на жаль, далі «стихійних» зборів справа часто не рухається. Зокрема, представники ініціативних груп по створенню ОСББ не мають повної інформації (алгоритму дій) щодо створення об'єднань, що часто призводить до краху будь-яких починань. Що таке ОСН мешканці багатоповерхівок Кіровограда знають, хіба що, на прикладі квартальних комітетів, які існують у приватному секторі ще з радянських часів, і навряд чи усвідомлюють, що така структура, створена на рівні будинку (кварталу, вулиці тощо), може допомогти у вирішенні низки місцевих проблем.

Неодноразово наголошувалося на тому, що Кіровоградській міській раді з метою удосконалення, зміцнення і розвитку системи місцевого самоврядування в м. Кіровограді, необхідно заохочувати ініціативу жителів міста Кіровограда до самостійного вирішення питань місцевого значення в рамках Конституції і законів України. Одним із шляхів виходу із критичної ситуації, що склалася, було затвердження Положення про систему органів самоорганізації населення в місті Кіровограді, як такого що відповідає ч. 6 ст. 140 Конституції України, ч. 1 ст. 14, п. 20 ч. 1 ст. 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", ст. 9 Закону України "Про органи самоорганізації населення", Статуту територіальної громади міста Кіровограда, прийнятого рішенням міської ради від 31.01.2006 № 17-IV [2].

Результатом зусиль стало прийняття рішення сесією міської ради «Порядок створення та легалізації органів самоорганізації населення м. Кіровограда», проект якого підготовлено за участі громадських експертів. Даний Порядок дозволить в першу чергу створити ОСН у формі будинкових комітетів, голови яких замінять таке анахронічне явище, як «завідувачі будинками», залишене у спадок від радянської системи.

Ми маємо глибоке переконання, що активізація населення — перша передумова позитивних змін в житлово-комунальній сфері міста, оскільки для створення ОСББ та ОСН необхідне волевиявлення мешканців та їх бажання самостійно брати участь у вирішенні місцевих питань як особисто, так і через обрані ними органи. Тому дуже

важливо, щоб кожен кіровоградець усвідомив - він є не тільки мешканцем міста, а й членом громади, сила якої в єдності; не тільки власником житла, а й співвласником спільного неподільного майна та прибудинкової території.

Основною перевагою створення ОСББ є те, що мешканці мають можливість:

1. Створити власну управлінську структуру для вирішення проблем утримання будинку та прибудинкової території
2. Отримати у власність земельну ділянку, на якій розташований будинок, а також прибудинкову територію
3. Самостійно визначати кошторис утримання свого житла, розмір внесків на утримання будинку
4. Обирати на конкурсній основі виконавців житлово-експлуатаційних послуг для покращання якості утримання будинку та скорочення загальних витрат
5. Формувати штатний розклад, персональний склад працівників та їх заробітну плату
6. Контролювати якість робіт у будинку
7. Покращити фізичний стан будинку та умови проживання у ньому, самостійно визначати черговість проведення поточного ремонту
8. Контролювати використання коштів за послуги з утримання будинку та прибудинкової території
9. Отримувати кредит на проведення ремонтів, встановлення лічильників, облаштування прибудинкової території
10. Після прийому будинку на свій баланс здавати в оренду допоміжні приміщення і скеровувати ці кошти на покращення технічного стану житла.

Про окремі перешкоди на «шляху» реформування. Не намагаючись довести чи спростувати тези про те, приведе чи не приведе існуюча політика влади до поліпшення якості послуг з утримання житла, хочеться зупинити увагу на одних з ключових перешкод на «шляху» реформування: недостатність коштів на реалізацію заходів реформи та ставлення до реформи і її напрямів з боку пересічних громадян. Подолання як однієї, так і другої вимагає значних зусиль. Проте, якщо подолання першої потребує покращення стану економіки і підвищення інвестиційної привабливості України в цілому, то для вирішення другої – скоріше потрібні не фінансові ресурси бюджету, а механізм, який сприятиме зміні ставлення людей до реформи «комуналки». Адже саме від ставлення людей і їх активного долучення до впроваджуваних заходів реформи залежить її реалізація в нинішньому варіанті.

У згаданому контексті слід пригадати, що за останні 20 років суттєво знизилась довіра українців одне до одного, а будь-які впроваджувані керівництвом держави зміни викликають якщо не відверте обурення, то просто страх потрапити в чергову пастку. То ж наразі актуальними є цілий ряд запитань, а саме: Чи спроможні активні мешканці переконати своїх сусідів у необхідності створення ОСББ і в тому, що вони будуть їх ефективними керівниками? Наскільки люди довіряють таким активістам? Чи часто доводиться бачити ситуації, коли мешканці багатоповерхівки збираються і гуртом (толокою) прибирають подвір’я біля неї? Чи довірятимуть люди управителям на ринку житла, яких вони особисто не знатимуть «у дії» як господарників?

Про альтернативні шляхи вирішення проблем. У будь-якій демократичній країні завжди існує багатоманітність поглядів і думок на вирішення тих чи інших питань. При цьому, жоден з підходів ніколи не претендує на безальтернативність. Завжди є й інші варіанти, які поряд з впроваджуваними варто розглядати і за можливості теж намагатися запроваджувати. Так і в ситуації з реформуванням вітчизняної «комуналки». Україна, якщо «вірити» ст. 1 Конституції, є демократичною державою.

Не факт, що існуюча політика реформ у цьому напрямі є єдино правильною. Тому слід запроваджувати в життя й інші альтернативні їй варіанти.

Однією з таких альтернатив є можливість застосування системи взаємозаліку. Її суть полягає у наданні можливості ЖЕКу враховувати в оплату за послуги з утримання житла витрати, понесені мешканцями на придбання матеріалів для виконання працівниками цього підприємства окремих ремонтно-відновлювальних робіт. Такий механізм має давати можливість мешканцям багатоквартирного житла офіційно вносити кошти ЖЕКу на цільові витрати – усунення конкретної проблеми, яка хвилює людей, а ЖЕКу зараховувати зазначені кошти в рахунок оплати поточних та майбутніх послуг чи погашення наявних боргів.

Водночас, відповідні процедури повинні передбачати залучення до них представника від мешканців будинку, який би здійснював контроль за цільовим витрачанням коштів та якістю вирішення проблеми. Впровадження такого механізму сприятиме, з одного боку, появі у багатоквартирних житлових будинках лідерів та, в разі ефективного виконання ними функцій контролю, – формуванню до них довіри з боку мешканців. З іншого, люди бачитимуть конкретні приклади того, за що вони ЖЕКу сплатили кошти. Як результат, може поліпшитись дисципліна оплати, а також виділяться активні мешканці, які зможуть організовувати людей на створення ОСББ. При цьому, той безнадійний борг, який утворився за період минулих років у мешканців багатоквартирного житла з оплати за послуги ЖЕКів, можна буде надати людям можливість погасити через внесення коштів на вирішення конкретної проблеми в їхньому будинку. Він є безнадійним, оскільки поза межами останніх трьох років, у разі суперечки щодо стягнення боргів з оплати за послуги комунального підприємства, судом може бути застосована загальна позовна давність. Тобто тут може бути взаємний інтерес як у громадян, так і керівників комунальних підприємств.

Іншим альтернативним варіантом є розробка механізму розрахунків, за якого можна буде працю мешканців з прибирання будинку і прибудинкової території, проведення поточного ремонту, благоустрою території тощо враховувати як у рахунок плати за послуги ЖЕКу, так і в рахунок спільних витрат на утримання житла, які несуть члени ОСББ. Тобто можна передбачити такий спосіб розрахунків як праця мешканців (відпрацьовані години, прибрані квадратні метри території тощо.).

З 10 по 14 липня 2011 року експертами-соціологами, на замовлення Рівненського КВУ, було проведене соціологічне дослідження. Під час нього було опитано 250 респондентів у віці від 18 до понад 60 років з різних районів міста Рівне. Досліджувалась готовність мешканців-власників житла у 5-поверхівках (т.зв. хрущовках) та 9-10 поверхових будинках (панельних та цегляних) докласти додаткові зусилля (фізичні, фінансові) для покращення умов проживання свого будинку та навколишньої території. Всього опитуванням охоплено 53 будинки (частину обслуговують ЖЕКи, а в частині вже створені ОСББ). У скринінговому відборі значилось питання «Хто у Вашій сім'ї приймає основні рішення?», відповідно опитувалась та людина, яка є главою сім'ї.

Результати опитування засвідчили, що респондентів турбують такі питання, як чистота, стан освітлення, проблеми з підвалами, невідремонтовані під'їзди, стики панелей та стан стін, проблеми з внутрішньобудинковими мережами, протікаючі дахи, ситуація з ліфтами, проблеми з балконами, встановленням або ремонтом дитячих майданчиків і лавочок біля будинків, впорядкування клумб, косіння трави та ін.

При цьому, до вирішення проблем своїх будинків рівняни готові особисто долучатися – 55,73%, не готові особисто долучатися – 39,13%, не визначились – 5,14%. Зокрема, долучитись до вирішення проблем будинку готові: серед жителів 5-поверхівок – 65,05% мешканців, а серед жителів 9-10 поверхових будинків – 49,33%.

На запитання «Чи зацікавила б вас можливість внесення додаткових коштів (комунальних платежів) у бухгалтерію ЖЕКу для цільового їх використання конкретно на цілі вашого будинку (наприклад, придбання матеріалів чи інструментів для проведення поточного ремонту під'їзду, дитячого майданчика, лавочок тощо) за умови їх суворого контролю з використання з боку одного з жителів вашого будинку», кожен четвертий (26,48%) готовий вносити такі кошти (44,66% респондентів 5–поверхівок, 14,00% респондентів 9-10-поверхівок).

В іншому питанні, яке стосувалось шляхів вирішення проблем будинку, 27,67% респондентів вибрали альтернативу — «визначити уповноважену особу з будинку, яка буде збирати кошти і самостійно купляти витратні матеріали». Більше половини опитаних (50,99%) готові особисто виконувати певні роботи для покращення благоустрою свого будинку та прибудинкової території, а 47,83% – не готові цього робити.

Детальніше дізнатися про результати опитування, а також про ситуацію із станом системи утримання житла у Рівному можна із Зеленої книги «Проблеми утримання багатоквартирних будинків і прибудинкових територій ЖЕКами: стан та шляхи їх вирішення», яку буде презентовано у місті в серпні 2011 року під час проведення "круглого столу" на тему «Житловий фонд Рівного: стан і перспективи».

Зазначене видання та захід є частиною проекту «Шляхи покращення стану ЖКГ. Пропозиції громадськості», який Рівненське КВУ реалізує за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та при консультаційному супроводі Українського інституту публічної політики.

Висновоки. Отже, для ефективного функціонування ОСББ необхідне навчання осіб активізація людей до участі в процесах спільного утримання житла. Адже наші громадяни, як засвідчило проведене дослідження, відкриті до сприйняття різних альтернатив існуючій політиці реформування вітчизняної «комуналки». Справа лишається за представниками влади. А час покаже: спроможні чи ні чиновники сприймати альтернативні погляди на вирішення існуючих проблем з утриманням багатоквартирного житла та прибудинкових територій і впроваджувати їх у життя.

Список літератури

1. 1.Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки,(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 46, ст.512)
2. Закону України "Про органи самоорганізації населення", Статуту територіальної громади міста Кіровограда, прийнятого рішенням міської ради від 31.01.2006 № 17-IV.
3. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 року № 2625-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №48. – Ст. 254.
4. 4.Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", статей 3, 8, 9, 11, 14, 16, 17, 24 Закону України "Про органи самоорганізації населення"

Одержано 26.04.13

УДК 658.387

Т.Ю. Подольська, студ. гр. МЕ-09-1, Н.М. Глевацька, канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Стилі керівництва менеджера

В статті розглянуто стилі керівництва менеджера, а саме авторитарний, демократичний, ліберальний стилі та описано поведінку менеджера при виборі одного з цих стилів.
стиль керівництва, стиль управління, управління, лідерство

Актуальність обраної теми полягає в тому, що функціонування підприємства залежить від ефективної управлінської діяльності, тому роль менеджера в організації є надзвичайно важливою. Уміння та бажання керівництва створити сприятливий соціально-психологічний клімат в колективі, застосувати потрібні управлінські методи, вирішувати конфліктні ситуації - все це залежить від обраного стилю керівництва і впливає на результативність роботи підприємства.

Широке коло питань, пов'язаних із визначенням природи керівництва та лідерства розглянуто в працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них роботи таких дослідників як Р. Блейк, Д. Моутон, В. Гладунський, А. Гончаров, О. Донченко, О. Кузьмін, К. Левін, Д. Макгрегор, В.Терещенко, в яких науковці розкривають сутність поняття «стиль керівництва», види стилів керівництва, підходи щодо їх вибору. Сьогодні існує проблема неоднозначності трактувань понять «стиль керівництва» і «стиль лідерства» вітчизняними і зарубіжними науковцями, які потребують диференціації.

Мета написання роботи полягає у визначенні стилів керівництва в системі управління персоналом на підприємстві та обґрунтуванні їх впливу і ролі на ефективність функціонування організації.

При здійсненні своїх функцій менеджери використовують різні прийоми. Але багаторазове повторення одних і тих же прийомів формує його конкретний стиль у роботі. Використання конкретного стилю керівництва обумовлюється дією двох основних факторів — ситуації і особистих якостей менеджера.

Слово "стиль" має два визначення. Перше — як характерний вид, різновидність чогось, що виражається в особливих ознаках чи властивостях, а друге — як метод, сукупність прийомів якойсь роботи, діяльності, поведінки [1, с.318].

Не слід ототожнювати поняття «стиль керівництва» і «стиль управління». Поняття «стиль керівництва» є вужчим і виявляється в управлінській діяльності керівника під час налагодження стосунків між керівником і підлеглим. Поняття «стиль управління» є ширшим і зумовлене розв'язанням організаційно-управлінських проблем [3].

Стиль роботи менеджера розглядається як сукупність найбільш характерних і стійких методів рішення типових завдань і проблем, які виникають у процесі реалізації функцій керівництва.

Величезний вплив на якість міжособистісних відносин в колективі працівників відіграє особистість керівника. Особливе значення має здатність розуміти своїх підлеглих, терпимість, прийняття різних цінностей, переконань і поглядів.

Спосіб за допомогою якого управляють людьми має велике значення на ефективність роботи підлеглих та керівництва. Слід зауважити, що ефективний менеджер це той, хто дає своїм підлеглим почуття сили, замість слабкості, дозволяє

співробітникам відчувати відповідальність за свою поведінку, володарює і контролює над ними [2].

Виділяють три стилі керівництва менеджерів:

- авторитарний (одноосібний);
- демократичний (колегіальний);
- ліберальний (невтручання) [1, с.320].

Авторитарний стиль роботи полягає у тому, що менеджер замикає всі зв´язки на собі, а підлеглим надає мінімум інформації. Він суворо контролює дії підлеглих, часто вмішується в їхню роботу, вимагаючи чітко виконувати його вказівки, залишаючи для працівників тільки невелику можливість для прояву самостійності та ініціативи.

Менеджер, який дотримується такого стилю догматичний, обов´язково вимагає підкорення людей своїй волі, не терпить заперечень і не прислуховується до іншої думки. Якщо і проводить наради, то тільки формально, тому що рішення у нього готові ще до наради.

Критику не терпить і не визнає своїх помилок, але сам любить критикувати інших. Він вважає, що адміністративні покарання є кращим способом впливу на підлеглих з метою одержання високих трудових досягнень. Сам багато працює і заставляє працювати інших навіть у неробочий час. Часто іде на ризик, але виважено.

У спілкуванні з людьми часто невитриманий і навіть грубий. Але він може бути і доброзичливим, коректним, уважно вислуховувати пропозиції підлеглих, проте не враховувати їх при прийнятті остаточного рішення. У цьому випадку стиль за суттю залишається авторитарним.

На практиці авторитарний стиль у такій різкій формі зустрічається рідко, а інколи авторитарні методи і прийоми роботи можуть викликати симпатію і повагу із-за оперативного рішення поставлених завдань.

В уявленні деяких підлеглих часто автократом стає і керівник, який діє за чітким планом і реалізує його всупереч будь-яким обмеженням. У цьому випадку він може бути жорстким, але не жорстоким, безкомпромісним, але справедливим, владним, але не пригнічуючим, рішучим але не самовпевненим.

Звичайно такий менеджер здатний швидко вирішувати проблеми на базі самоорганізації працівників, сміливо і завчасно приймаючи рішення і наполегливо добиватися їх виконання.

Проте у більшості менеджерів авторитарного стилю керівництва недостатньо розвинуті особисті якості, переважають бажання командувати і безперечного підкорення. І тоді найбільш здібні та ініціативні працівники, які знають свою дійсну ціну і мають почуття власного достоїнства, прагнуть вийти з-під такого керівництва.

Таким чином, адміністрування зводиться до того, що менеджер просто не може керувати по-іншому тому, що звик тільки забороняти і давати розпорядження, не вміє залучати однодумців, направляти їх до ініціативного виконання своїх зобов´язань.

Поява менеджера-автократа нерідко пов´язана з якостями його особистості та особливостями характеру та темпераменту. У своїй більшості -- це владнолюбиві люди, наполегливі з перебільшеними уявленнями про власні можливості, з неймовірно розвинутим прагненням до престижності і надмірним прагненням до зовнішніх атрибутів влади.

За темпераментом вони переважно є холериками, але автократом може бути менеджер будь-якого типу темпераменту.

Живучість автократа обумовлена також об´єктивними причинами. Він виникає в умовах, коли найбільш важливим вважається результат функціонування господарської системи, а засобом його досягнення не надається суттєвого значення. Це передбачає

широке використання тиску, вольового спонукання, що у свою чергу пов´язане з грубістю і чванством, явним нехтуванням думок і пропозицій підлеглих.

У теперішній час автократичний стиль керівництва стає більш несприйнятливим. Бути автократом — це прояв скоріше слабкості, ніж сили. Він часто стає розгубленим і нездатним пристосуватися до зміни обставин і будувати відносини з підлеглими на довірі і повазі людини [1, с.322].

На відміну від авторитарного, демократичний стиль керівництва передбачає широке залучення працівників колективу до розробки та прийняття рішень. Тут краще використовуються колективні форми обговорення, узгодження та контролю. Менеджер частину своїх повноважень делегує підлеглим. Вони одержують достатню інформацію, щоб мати уявлення про пер спективи роботи своєї організації. Демократичний стиль передбачає гнучке поєднання у процесі управління факторів і механізмів формальної і неформальної структур життєдіяльності колективу. Він створює оптимальні умови для ініціативи працівників і задоволеності своєю роботою, передбачає поважне відношення до підлеглих і турботу про їх потреби.

Менеджер демократичного стилю займається тільки найбільш складними і важливими питаннями, надаючи підлеглим вирішувати інші. Він часто радиться з підлеглими, прислуховується до думок колег, не підкреслює своїх переваг і не ображається на критику, не уникає від відповідальності ні за власні рішення, ні за помилки виконавців. І якщо вимагають інтереси справи, він сміливо йде на розрахований ризик, а рішення твердо проводить у життя.

Заохочуючи ініціативу підлеглих і підкреслюючи свою повагу до них, він надає вказівки не у формі наказу та припису, а у вигляді пропозиції, порад або навіть прохання, не тільки прислуховується до їх думки, а й враховує її.

Контроль за діяльністю підлеглих здійснює не одноосібно, а з залученням працівників колективу. Прагнення враховувати думку підлеглих і колег пояснюється не відсутністю власної думки або бажання розділити відповідальність за прийняті рішення, а впевненістю про те, що при обговоренні завжди можуть бути знайдені оптимальні рішення.

Менеджер демократичного стилю добре знає достоїнства і недоліки підлеглих, як і свої, він уважно вислуховує заперечення відносно власної пропозиції за тими чи іншими питаннями, вважає нерозумним завжди наполягати на власному рішенні, не вважає для себе приниженням йти на поступки в інтересах справи.

Він вважає, що конфлікти є закономірним явищем, прагне взяти з них користь для майбутнього, вивчаючи їх причину і сутність.

Там де автократ діяв би наказом, вимагаючи беззаперечного виконання своїх вказівок, менеджер демократичного стилю одержує бажані результати через переконання виконавців у необхідності виконання поставлених завдань.

У взаємовідносинах з підлеглими менеджер-демократ завжди проявляє тактовність, з розумінням відноситься до їх інтересів, широко використовує свої можливості впливати на них переконанням і психологічними прийомами. При здійсненні контролю їх діяльності акцентує увагу не стільки на додержання ними формальних приписів, скільки на реальні результати.

Менеджер демократичного стилю керівництва вважає своїм обов´язком постійно і широко інформувати підлеглих про стан справ у колективі. Це виховує у них почуття дійсних господарів.

Все вищевказане показує, що менеджер-демократ орієнтується на можливості підлеглих, на їх природне прагнення до самовиразу через реалізацію свого інтелектуального та професійного потенціалу.

Демократичний стиль заохочує творчу активність підлеглих, сприяє створенню атмосфери взаємної довіри та співробітництва, в якій дисципліна трансформується у самодисципліну всіх працівників. Цей стиль не стає на перешкоді здійснення одноосібного керівництва і в ніякому разі не послаблює владу менеджера. Скоріш навпаки, його реальна влада і авторитет зростають, тому що він управляє людьми без натиску і прояву атрибутів адміністративного впливу, спираючись на їх здібності і рахуючись з їх достоїнством [1, с.322-323]

Ліберальний стиль керівництва іноді називають стилем невтручання або мінімального втручання менеджера у хід виконання завдання підлеглими. Менеджер виступає у даному випадку в ролі посередника при здійсненні контактів між працівниками, забезпечує підлеглих інформацією та матеріалами, необхідними для виконання завдання.

Цей стиль характеризується відсутністю ініціативи, постійним чеканням вказівок керівництва, небажанням приймати на себе відповідальність за рішення та їх наслідки, коли вони не бажані.

Менеджер-ліберал мало втручається у справи підлеглих і взагалі не проявляє особливої активності у взаємовідносинах з іншими колективами. Він дуже обережний, тому що невпевнений у своїй компетентності, а звідси й у положенні в системі службової ієрархії.

Як людина, він непослідовний у діях, легко піддається впливу оточуючих, схильний до поступок обставинам і миритись з ними може без будь-яких важливих причин відміняти прийняте раніше рішення.

У взаємовідносинах з підлеглими менеджер-ліберал дуже ввічливий і доброзичливий, відноситься до них поважно, прагне допомогти у вирішенні їх проблем. Він завжди готовий вислуховувати критику та іншу думку, але переважно буває нездібним реалізувати підказані йому важливі думки.

Недостатньо вимогливий до підлеглих. Не бажаючи псувати з ними відносини, часто уникає рішучих заходів, більш умовляє їх виконати ту чи іншу роботу.

Ліберал здатний поступитися своїми ж принципами, якщо їх виконання загрожує його популярності в очах підлеглих.

Для придбання авторитету він здатний надати підлеглим різні пільги, виплачувати незаслужені премії, дозволяти невиправдані службовими потребами відрядження та ін. Схильний дуже довго відкладати рішення важливих питань, рідко користується своїм правом говорити "ні", легко роздає нездійсненні обіцянки.

Якщо підлеглий не проявляє бажання виконати його вказівку, то він скоріше сам виконає необхідну роботу, ніж змусить до цього недисциплінованого працівника.

Менеджер-ліберал не може відстоювати свою позицію у складних управлінських ситуаціях. Часто такий керівник посилається на те, що він обмежений у правах, і тому не може прийняти те чи інше рішення. Робить наголос на безумовне виконання діючого положення адміністративного впливу. Все це є наслідком і засобом компенсації відсутності або недостатності здібностей до самостійних дій та спілкування. У таких обставинах підлеглі мають велику свободу дій, користуються нею на свій погляд, самі встановлюють завдання і вибирають засоби їх рішення. Отже, виконання завдань залежить від інтересів і настрою самих підлеглих.

Менеджер-ліберал надає перевагу такій організації діяльності, коли всі дії детально розписані за виконавцями і рідко виникає потреба у прийнятті інноваційних рішень і втручання у справи підлеглих.

Цей керівник не проявляє організаторських здібностей, слабко регулює і контролює дії підлеглих і, як наслідок, виконання завдань організації не мають

достатньої результативності. Він зовсім не прагне до службової кар´єри і готовий поступитися місцем більш підготовленому професіоналу [1, с.325]

Список літератури

1. Виноградський М.Д. Організація праці менеджера: навч.посіб. / М.Д. Виноградський, О. М. Шканова – К .: , 2002.- 518 с.
2. Калушка Л. Вплив стилю керівництва на ефективність управління персоналом / Л. Калушка // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. — Вип. 2 (7). — С. 74-80.
3. Саврук О.Ю Стилі керівництва: сутність та характерні риси / О.Ю Саврук // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка" – 2011. — N 698.

Одержано 13.05.13

УДК 658.387

Л.В. Остапенко, студ. гр. МЕ-09-1, Н.М. Глевацька, канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Методи стимулювання діяльності персоналу менеджером

В статті розглянуто систему морального і матеріального стимулювання праці, а також види та особливості матеріальних і нематеріальних методів стимулювання праці персоналу менеджером.
матеріальні і нематеріальні стимули, заробітна плата, преміювання, доплати та надбавки, компенсації, кар'єрне планування, робочий час, органи друку, символи статусу, змагання і конкурси, підвищення

Актуальність даної теми обумовлена тією роллю, яку грає управління персоналом. Менеджерів часто називають виконавчими керівниками, оскільки головний сенс їх діяльності полягає в тому, щоб забезпечити виконання роботи даної організації. Керівники завжди повинні усвідомлювати, що необхідно спонукати людей працювати на організацію. Зрозумівши механізм формування мотиваційної сфери людини, керівники зможуть ефективно управляти персоналом, підвищуючи продуктивність підприємства за допомогою мотивування своїх співробітників.

Велика кількість літератури з проблем стимулювання супроводжується різноманіттям точок зору на їх природу. Що, поза сумнівом, зумовлює великий інтерес до проблем мотивації і стимулювання людини до діяльності, зокрема професійною. Питання мотивації трудової діяльності широко висвітлювалися в науковій літературі вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед них: Афонін А.С, Вітєвська Т.Ф., Здравомислов А.Г., Ковальов В.І., Колот А.М., Нельга А.В., Ручка А.А., Подмарков В.Г., Ядов В.А та ін.

Необхідність заохочення розвитку і використання творчих потенцій особистості як найефективнішого економічного ресурсу обґрунтовується у працях зарубіжних вчених А. Маслоу, А. Маршалла, Г. Беккера, Дж. Грейсона, К. О'Дейла, П. Друкера, М. Портера, Й. Шумпетера, Б. Твисса, Х. Хекхаузена, Т. Шульца та ін.

Мета написання роботи полягає в вивченні питань, пов'язаних з тим, що рухає людиною протягом її трудового життя, що спонукає її до діяльності, які мотиви лежать в основі її дій, щоб надалі менеджер мав змогу розробити ефективну систему форм і методів управління персоналом.

Система морального і матеріального стимулювання праці в різних компаніях передбачає комплекс заходів, спрямованих на підвищення трудової активності людей і, як наслідок, підвищення ефективності праці та її якості.

Всі стимули умовно можна розділити на матеріальні і нематеріальні.

Під матеріальною мотивацією слід розуміти прагнення достатку, певного рівня добробуту, матеріального стандарту життя. Прагнення людини до поліпшення свого добробуту зумовлює необхідність збільшення трудового внеску, а отже, і збільшення кількості, якості та результативності праці.

Провідна роль у матеріальній мотивації трудової діяльності належить заробітній платі як основній формі доходу найманих працівників.

Рівень заробітної плати значною мірою визначає можливості повноцінного відтворення робочої сили, а тому й силу мотивації.

Вплив високої заробітної плати на мотивацію трудової діяльності та підвищення ефективності виробництва багатоплановий і виявляється насамперед у таких аспектах. По-перше, вищий рівень заробітної плати (проти середньоринкового її значення) сприяє зниженню плинності кадрів, а отже, забезпечує формування стабільного трудового колективу. У разі зниження плинності персоналу роботодавець має можливість скоротити витрати на його найм і навчання, спрямувавши вивільнені кошти на розвиток виробництва, що, у свою чергу, забезпечить підвищення конкурентоспроможності продукції. По-друге, проведення політики високої заробітної плати дає змогу відібрати на ринку праці найбільш підготовлених, досвідчених, ініціативних, орієнтованих на успіх працівників, продуктивність праці яких буде потенційно вищою за середній рівень. У цьому разі досягається також економія коштів на навчання, перекваліфікацію щойно прийнятих на роботу. По-третє, висока заробітна плата є чинником підвищення старанного, відповідального ставлення до праці, її інтенсифікації. До цього спонукає як намагання «відпрацювати» винагороду, що є вищою за середньоринкову, так і побоювання бути звільненим та втратити вигідні умови продажу своїх робочих послуг.

Рівень матеріальної мотивації значною мірою залежить від наявності прямого зв'язку між трудовим внеском і винагородою за послуги праці. Цей зв'язок досягається належною організацією заробітної плати, котра на практиці виступає як організаційно-економічний механізм оцінки трудового внеску найманих працівників, і формуванням параметрів заробітної плати відповідно до цієї оцінки, вартості послуг робочої сили та стану ринку праці [1, с.220-223].

Найважливішим напрямком матеріального стимулювання є преміювання. Премія стимулює особливі підвищені результати праці і її джерелом є фонд матеріального заохочення. Вона представляє одну з найважливіших складових частин заробітної плати. За об’єктом стимулювання преміювання поділяється на індивідуальне і колективне.

Індивідуальне преміювання (заохочення безпосередньо окремих робітників) слід використовувати лише тоді, коли організація виробництва передбачає роботу кожного з членів колективу незалежно від інших, за наявності обліку індивідуальних результатів праці або тоді, коли виконуються роботи, що потребують особливих навичок, наприклад, роботи на унікальному обладнанні тощо. У цьому разі всі показники та умови преміювання встановлюються безпосередньо за професіями або видами робіт, а премія нараховується на основну заробітну плату кожного окремого робітника залежно від досягнутих ним індивідуальних результатів.

Колективне преміювання може використовуватися як за колективної, так і за індивідуальної організації праці. Його мета – зацікавити робітників у загальних результатах роботи бригади, дільниці, цеху. Колективну премію нараховують (залежно

від виконання колективних показників діяльності) на основну заробітну плату бригади (дільниці, цеху), і розподіляють її між працівниками з урахуванням їхнього особистого внеску, виходячи з основної заробітної плати, відпрацьованого часу та коефіцієнта трудової участі [2, с.34-42].

Доплати та надбавки – це самостійний елемент заробітної плати з погляду на її структуру.

Доплатам властиві риси заохочувальних форм матеріального стимулювання, доплата є формою винагороди за додаткові результати праці, за ефект, отриманий на конкретній ділянці. Доплати отримують лише ті, хто бере участь в досягненні додаткових результатів праці, додаткового економічного ефекту. Доплати, на відміну від тарифу, не є обов'язковим і постійним елементом заробітної плати. Збільшення розміру доплат залежить від зростання індивідуальної ефективності праці конкретного працівника і його вкладу в колективні результати. При зниженні показників роботи доплати можуть бути не лише зменшені в розмірі, але і повністю відмінені.

Надбавка до заробітної плати – грошові виплати зарплати, які стимулюють працівника до підвищення кваліфікації, професійної майстерності і тривалому виконанню поєднання трудових обов'язків. Розглядаючи сутність надбавок потрібно зазначити, що вони пов’язані з якістю роботи конкретного працівника, мають чітко виражений стимулюючий характер, і перелік їх, що склався на практиці, достатньо обмежений.

Компенсації – грошові виплати, встановлені в цілях відшкодування працівникам витрат, пов'язаних з виконанням ними трудових або інших обов'язків, передбачених законом.

Не менш важливими є методи нематеріального стимулювання діяльності працівників.

Глибокі зміни в структурі і якості робочої сили, у змісті праці, вичерпання резервів зростання ефективності праці за рахунок фізичних можливостей людини потребують нетрадиційних підходів до посилення мотивації праці. При цьому завдання полягає в тому, щоб привести в дію ті можливості людини, які пов'язані з її майстерністю, освітою та підготовкою, настановами, розвитком трудового потенціалу, прагненням до творчості, самореалізації. Такі висновки не лише теоретично обґрунтовані, а й підтверджені практикою [3, с.30-33].

До нематеріальних методів стимулювання трудової діяльності відносяться:

1) планування кар’єри як чинник мотивації.

У соціально-економічній літературі поняття кар'єри є багатозначним. Найчастіше вживані визначення кар'єри трактують її як просування в обраній сфері трудової діяльності, що дає більше повноважень, влади, вищий статус. Кар'єру визначають і як сукупність усіх посад (кваліфікаційних рівнів), що вміщуються в одне трудове життя. Звичайно виокремлюють два види кар'єри: фахову і внутрішньофірмову. Фахова кар’єра – це, власне, різні стадії професійної діяльності: навчання, робота, послідовний розвиток індивідуальних професійних здібностей, професійне зростання і, врешті решт, вихід на пенсію. Ці стадії конкретний працівник може пройти в одній або в різних організаціях. Внутрішньофірмова кар’єра охоплює зміну стадій розвитку працівника в межах однієї організації. Коли працівники бачать залежність (щодо себе) між рівнем ефективності роботи і просуванням по службі, то це сприяє їхній трудовій активності. Одночасно людина починає приділяти підвищену увагу перспективам свого зростання, просуванню по службі, адже це, на її думку, супроводжуватиметься справедливою винагородою. Стабільність зайнятості, чітка перспектива зростання – безперечно пріоритетні потреби й мотиваційні чинники

трудової діяльності. А отже, плануванню кар'єри слід приділяти першочергову увагу [4, с.42-46].

2) регулювання робочого часу та заохочення наданням вільного часу.

Однією з нагальних потреб кожної людини є вільний час і сприятливий режим робочого часу. З огляду на це до пріоритетних напрямків посилення мотивації трудової діяльності можна віднести регулювання робочого часу та заохочення вільним часом. Світовий і вітчизняний досвід свідчать, що нині на практиці склалася ціла низка моделей гнучкої організації робочого часу та підвищення ролі вільного часу, які розглядаються як складові нетрадиційних методів посилення мотивації до праці.

Надання додаткового вільного часу. Цей засіб зовнішньої мотивації реалізується диференціацією (зміною) тривалості основної та різноманітних додаткових відпусток, їх дробленням на певні частини (наприклад, надання влітку та взимку), наданням можливості працювати неповний робочий день або неповний робочий тиждень, скороченням робочого періоду тощо.

Перерозподіл робочого часу. Цей метод стимулювання останні роки набув значного поширення. Реалізується наданням працівникові можливості самому визначати початок, закінчення, тривалість робочого дня, але за умови дотримання місячної (тижневої) норми робочого часу, обов'язкового виконання встановлених трудових норм (завдань), збереження (забезпечення) нормального ходу виробничого процесу [5, с.26-29].

3) моральне стимулювання праці.

Даний метод стимулювання є визнанням за добре виконану роботу. Висловлення людині вдячності за добре виконану роботу є дійсно дієвим засобом заохочення. Часто керівники відносяться до цього недбало, як до деякої забави, котра була придумана психологами і має слабке відношення до реального життя, де треба бути жорстоким і вимогливим до себе і до інших. Проте дослідження все ж таки підтверджують, що висловлення визнання дуже важливе для морального духу людей і їхнього настрою на високу віддачу в роботі.

Статті в корпоративних органах друку. Одним з найбільш значущих для працівників засобів заохочення з боку організації є матеріали, в яких наголошується на їхні заслуги. При цьому ставиться завдання не тільки віддати належне кращим працівникам, але і показати ширшим колам співробітників, яка поведінка і які результати заслуговують захоплення і пошани в компанії.

Подарунки від керівництва. Як подарунки можна використовувати сувенірну продукцію з символікою компанії (значки, затиски для краваток, кухлі, футболки, бейсболки, краватки і т.п.), це сприяє підвищенню прихильності працівників своїй організації. Як правило, працівники із задоволенням носять подарунки з логотипом своєї компанії. Це також додаткова можливість реклами фірми, формування її сприятливого іміджу в очах потенційних споживачів, партнерів або майбутніх співробітників.

Символи статусу. Зміна статусу співробітника (просування по службі, пропозиція взяти участь в нових проектах) також є важливою формою нематеріального стимулювання. До цієї ж категорії можна віднести і наступне: надання секретаря, надання службового автомобіля, поліпшення умов праці, пропозиція брати участь в цікавішому або матеріально вигіднішому проекті (для організацій проектного типу), а також можливість використання устаткування компанії для реалізації власних проектів, окремий кабінет, табличка на дверях із вказівкою прізвища співробітника, додаткове устаткування в офісі, спеціальні місця для стоянки.

Організація змагань і конкурсів. Будь-який керівник розуміє, що успіх його бізнесу безпосередньо пов'язаний з професіоналізмом його персоналу. Хороший

продавець повинен уміти дати вичерпну інформацію про товар, викликати прихильність до себе покупця. Розуміючи всю важливість грамотної роботи з потенційними покупцями, крупні торгові компанії різними способами стимулюють роботу продавців і співробітників торгових залів, щоб підвищити якість обслуговування відвідувачів і, в результаті, самим опинитися у виграші.

Підвищення – хороша винагорода за успішну роботу з урахуванням супутніх змін в зарплатні, посаді, повноваженнях. Проте підвищення як сильний стимул повинно бути добре обдуманим. Поки співробітник не готовий до більшої відповідальності, підвищення може стати причиною його подальших невдач. З іншого боку, дуже повільне просування – іноді причина звільнення працівника [6, с.361-384].

Тож можна зробити висновок, що стимулювання персоналу менеджером являє собою процес створення системи умов або мотивів, які мають вплив на поведінку людини, що направляють його в потрібну для організації сторону, що регулюють його інтенсивність, межі, що спонукають проявляти сумлінність, наполегливість, старанність у справі досягнення цілей.

Список літератури

1. Богиня Д.П., Гріжнова О.А. Основи економіки праці. – К.: «Знання-Прес», 2001. – с.220-223
2. Вардянин И. Предложения по совершенствованию системы нематериального стимулирования // Управление персоналом. – 2005. - № 4. – с.34-42
3. Полянский Н. Нематериальные формы мотивации // Менеджер по персоналу. – 2006. - № 9. – с.30-33
4. Сытник Н. Мотивационный подход к оценке карьеры // Управление персоналом. – 2008. - № 6. – с.42-46
5. Левина О. Управление временем – это управление собой // Управление персоналом. – 2006. - № 17. – с.26-29
6. Магура М., Курбатова М. Моральное стимулирование // Управление персоналом. – 2007. - № 13-14. – с.361-384

Одержано 13.05.13

УДК 658.387

А.С. Златопольська, студ. гр. МЕ-09-1, Н.М. Глевацька, канд.екон.наук
Кіровоградський національний технічний університет

Основні аспекти корпоративної культури організації

У статті висвітлено основні аспекти корпоративної культури, проблеми формування ефективної корпоративної культури вітчизняних підприємств та визначено напрямки їх вирішення.

корпоративна культура, корпоративний менеджмент, організація, управління персоналом, цінності

Ринкові й соціальні перетворення в Україні не будуть успішними, доки докорінні зміни не відбудуться на мікроекономічному рівні, у ключовій – виробничій ланці. Здійснення таких радикальних заходів як зміна форм власності, демонополізація економіки, створення ринкової інфраструктури ще не означає вирішення широкого кола проблем, пов'язаних із упорядкуванням діяльності підприємств. Важливою складовою системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства має бути оптимізація соціально-трудових відносин, формування й подальший прогресивний

розвиток корпоративної культури. Таким чином, можна стверджувати, що питання вивчення корпоративної культури і надалі залишається актуальним.

Проблемам розвитку корпоративної культури значну увагу приділено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як М. Армстронг, П. Вейл, К. Камерон, Р. Куінн, М. Коул, Д. Мацумото, Д. Ньюстром, Д. Олдхем, У. Оучі, К. Шульц, О.С. Виханський, М.Д. Виноградський, А.М. Виноградська, Й.С. Завадський, А.І. Кредісов, А. Максименко, А.І. Наумов, Н.Л. Тимошенко та ін. У дослідженнях цих авторів розкрито сутність корпоративної культури, підходи до оцінювання, фактори впливу на корпоративну культуру (їх особливості), досліджено окремі складові корпоративної культури тощо.

Метою дослідження є розширення поняття «корпоративна культура» та намагання зробити теоретичний внесок у побудову методології вивчення корпоративної культури як необхідного і важливого елементу управління організацією в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є підприємство, що розглядається з позицій системного підходу як складна система, що має постійні змінні елементи: персонал, цілі, завдання, технології та структуру.

Предметом дослідження є вивчення становлення, ролі і значення корпоративної культури в діяльності сучасного підприємства.

Власна культура працівників є зовнішнім відображенням корпоративної культури, яка виражає себе через імідж і дизайн організації, фірмові традиції тощо. Зовнішня сторона корпоративної культури видима і співробітнику, і клієнту, а система норм поведінки зовнішньо схожа в різних організаціях.

Не вдаючись в історичний опис виникнення корпоративної культури, можна зазначити, що вона виникла у 70-ті роки XX ст. на підприємствах Заходу та Близького Сходу, де був запущений механізм закономірного відбору і цілеспрямованого формування «кодексів поведінки», орієнтованих на економічний успіх [1].

У XIX ст. Мольтке вводить термін «корпоративна культура», який дозволив диференціювати це поняття з близькими по змісту категоріями («культура підприємництва», «організаційна культура», «ділова культура», «внутрішня культура компанії») і включити в нього нові сенси.

Конаржевський Ю.А. розглядає корпоративну культуру як «загальну індивідуальність». З боку ця культура приймається за самовпевненість, зсередини – як визначений набір положень, правил, яких повинні дотримуватися всі працівники компанії. Корпоративна культура визначається Конаржевським Ю.А. як загальна прихильність працівників організації етичним принципам і переконанням, що культивуються в ній [4].

У сучасних умовах сформувалися два підходи до розуміння корпоративної культури організації. Згідно з першою концепцією, культура досліджується як результат цілеспрямованої діяльності організації. Водночас зміст культури залежить від цілей, що стоять перед колективом.

Існує також точка зору (другий підхід) на корпоративну культуру, яка полягає у вихованні у працівників відчуття приналежності до організації і повинна стати загальною командою з єдиними цінностями, де немає місця конфлікту [5].

Виходячи з цього, можна відзначити два вектори:

- культура як причетність, гордість за підприємство;
- культура як корпоративне мислення на основі єдності цілей і цінностей.

Корпоративна культура підприємства - це система колективно поділених цінностей, переконань, традицій і норм поведінки працівників. Вона виражається в

символічних засобах духовного й матеріального оточення людей, що працюють у даній організації.

Корпоративна культура є специфічною формою існування взаємозалежної системи, що включає в себе: по-перше, ієрархію цінностей, що домінують серед співробітників організації; по-друге, сукупність способів їх реалізації, що переважають в ній на певному етапі розвитку [3].

Основні елементи культури організації - це:

- цінності, соціальні установки;
- моральні принципи й ділова етика;
- методи мотивації працівників;
- організація праці й способи контролю;
- стиль керівництва;
- шляхи вирішення конфліктів;
- способи прийняття рішень;
- комунікації.

Роботи соціологів щодо корпоративної культури свідчать:

- 55% сучасних українських керівників вважають, що вона має бути на підприємстві;

- 40% підприємців намагаються сформувати її за допомогою західних технологій;

- 35 % визнають потребу у ній, але для цього в них не вистачає ні часу, ні ресурсів;

- 25% взагалі вважають її непотрібною [7].

Еталонним носієм культури на підприємстві є його менеджери. Адже саме вони найяскравіше можуть продемонструвати норми корпоративної культури, оскільки мають для цього більше можливостей, ніж звичайні працівники. Будучи еталоном корпоративної культури, менеджери цим самим забезпечують її розвиток та ефективність [2].

Корпоративна культура пронизує процес управління від початку до кінця, відіграючи значну роль в організації спілкування, обумовлює логіку мислення, сприйняття й інтерпретації вербальної і особливо невербальної інформації.

Взаємодія менеджменту й корпоративної культури є складним процесом.

Основні моделі цієї взаємодії такі:

1. Управлінці можуть діяти чітко в межах культури. Якщо культура прогресивна, то дії напевно будуть успішні. Але відсталість культури призведе до того, що ефективність процесу управління стане низькою, оскільки необхідні зміни будуть ігноровані або заблоковані.

2. Менеджери можуть йти «напролом», ігноруючи культуру, яка склалася. Навіть якщо ці дії будуть здійснюватись у вірному напрямі, вони спричинять опір звичок і традицій і навряд чи будуть особливо успішними.

3. Можна діяти частково в межах культури, але в необхідних випадках і всупереч їй. У даному випадку потрібно враховувати сумісність організаційних змін і культури.

4. Якщо необхідні управлінські кроки повністю з культурою несумісні, але є наполегливими, постає питання про трансформацію культури, яка склалася в колективі. Для цього конче необхідна зрозуміла стратегія і гарне розуміння можливих перешкод і труднощів на цьому шляху [1].

Функціями корпоративної культури має бути формування певного образу підприємства та забезпечення соціальної стабільності, єдності та відданості працівників. За допомогою корпоративної культури повинно здійснюватися

формування та контроль норм поведінки персоналу, найбільш доцільних з точки зору інтересів більшості учасників організації. Корпоративна культура має бути тим, переважно невидимим, фактором бізнесу, що живить усі процеси та з'єднує воєдино всі елементи і механізми менеджменту, забезпечуючи при цьому раціональність та гармонію дій [5].

З часом ознаки певних «кодексів поведінки», орієнтованих на економічний успіх, в процесі еволюції перетворюються в стійкі функції корпоративної культури. В процесі еволюції корпоративної культури її функції поділилися на дві важливі групи:

- до першої групи відносяться акумулятивність, змінність і мобілізаційна сила;

- до другої групи відносяться збільшення у співробітників «вміння слухати та перепускати через себе» цілі підприємства, які відображені в його місії; баланс формальних і неформальних стосунків у трудовому колективі; «прагматичний ідеалізм» у діяльності керівництва та рядових співробітників.

Кожна з функцій інтерпретується залежно від духовної складової як керівників, так і їхніх підлеглих. Наприклад, якщо мова йде про першу групу функцій, то акумулятивність підприємства – це його властивість накопичувати резерв і потенціал. Що ж до змінності, то вона пов'язана з категоріями «відкритість», «ізоляційність», «чоловіча або жіноча орієнтація в культурі», «нарцисизм культури»[6].

Друга група з'явилася з поширенням ринкових відносин, появою більш жорсткої конкуренції тощо, тобто виникла з необхідності врахування в діяльності підприємств винахідливості, оперативного вирішення певних суперечностей, побудови прогнозів в умовах нечітких задач. Досягти певних успіхів, особливо при прийнятті рішень, неможливо без наявності загальної угоди про норми поведінки в колективі за відсутності налагоджених соціальних ролей кожного тощо. Відтак, усередині колективу повинні бути відрегульовані всі коефіцієнти реакцій на навантаження, на зовнішні та внутрішні бар'єри в діяльності організації. Ця система коефіцієнтів і є першою складовою корпоративної культури, яка спрямована на знешкодження суперечностей, пов'язаних із особистими переконаннями робітників [1].

Організація може формувати і змінювати її культуру двома способами:

- перетворюючи й демонструючи необхідні норми, цінності й принципи;
- формуючи й змінюючи «вторинні» ознаки культури (деталі реального життя в організації).

Перший спосіб може реалізовуватися через публічні заяви, виступи й особистий приклад, що свідчать про послідовний інтерес керівництва до первинних цінностей. Якщо щоденні дії менеджерів в організації відповідають цінностям, що заявлені ними, то це, безумовно, сприяє розвитку культури і її вдосконаленню. Керівники можуть відкрито виступати із заявами в засобах масової інформації і на спеціальних зборах, розкриваючи встановлені цінності. Останні не повинні бути секретом компанії або організації.

Другий спосіб припускає можливість через маніпулювання зовнішніми атрибутами культури організації впливати на базові припущення. У рамках цього способу відбувається створення й вироблення зразків поведінки, введення крок за кроком умов взаємодії людей [3].

Серед перешкод впровадження корпоративної культури необхідно бачити також особливості національного характеру з усіма позитивними і негативними рисами. Формуванню позитивних корпоративних цінностей протидіє поширений прояв таких окремих негативних рис трудової свідомості, як необов'язковість, неповага до закону, правил дисципліни, соціальна заздрість, зайва емоційність тощо. Водночас, засвоєнню нормативних цінностей корпоративної культури може сприяти сукупність таких

позитивних рис українського національного характеру, як волелюбство, природний демократизм, прагнення до взаємодопомоги тощо. [5]

Управління корпоративною культурою здійснюється за допомогою таких заходів: контроль за її станом з боку менеджерів; пропаганда і навчання персоналу необхідним навичкам; підбір кадрів, відповідних даній культурі, та усунення тих, хто в неї не вписується, широке використання символіки, обрядів, ритуалів, вдосконалення управлінської етики тощо. До невдалих дій у цьому напрямі відносять: здійснення поверхових або косметичних перетворень, коли насправді все залишаєтьсяна попередньому рівні, особливо у вищому керівництві; спроби змінити всю корпоративну культуру відразу; перевага короткострокових цілей; дії заради самих дій, які не призводять до певного результату тощо [1].

Отже, розвиток корпоративної культури та її втілення в життя підприємства може забезпечити не тільки прийняття правильних рішень, але й зниження соціальних та економічних втрат. Продукція, послуги - все, що виробляє підприємство в умовах конкуренції повинно бути доведено до високої якості. За законом Паркінсона, 10% роботи поглинають 90% часу та ресурсів, а маючи сформований скелет корпоративної культури, можна запобігти негативному прояву цього закону та знизити, таким чином, неефективність роботи організації.

Список літератури

1. Аніщенко В.О. Роль корпоративоні культури у прийнятті управлінських рішень [Електронний ресурс] / В.О. Аніщенко. – Режим доступу: nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ape/2009_3/64-72.pdf
2. Бала О.І., Мукан О.В., Бала Р.Д. Принципи корпоративоні культури підприємств: сутність та види [Електронний ресурс] / О.І. Бала, О.В. Мукан, Р.Д. Бала. – Режим доступу: ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7852/1/02.pdf
3. Кислинська В.О. Корпоративна культура підприємства – один із факторів його конкурентноздатності [Електронний ресурс] / В.О. Кислинська. – Режим доступу: www.rusnauka.com/CCN/Economics/10_kislins_ka%20v.o.doc.htm
4. Назарова Г. В. Корпоративне управління : [навч. посібник] / Назарова Г. В. – Х. : Еспада, 2003. – 531 с.
5. Перчук О.В. Проблемні моменти впровадження корпоративної культури на вітчизняних підприємствах [Електронний ресурс] / О.В. Перчук. – Режим доступу: nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2010_15_1/Perchuk.pdf
6. Пихтовников Д. Корпоративная культура: между фантомом и реальностью // Новий колегіум.– 2001.– №1–2. – С. 20–22.
7. Савчук Л. Розвиток корпоративної культури в Україні [Електронний ресурс] / Л. Савчук. – Режим доступу: www.personal.in.ua/article.php?ida=68

Одержано 13.05.13

УДК 658.387

А.М. Панасенко, студ. гр. МЕ-09-1, Н.М. Глевацька, канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Недобросовісна конкуренція при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності

В статті описано дослідження неправомірної та не чесної конкурентної боротьби при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Визначені головні критерії, що розуміються під недобросовісною

конкуренцією . Передбачено в яких випадках і за якою послідовністю проводяться антидемпінгові та антисубсидиційні розслідування. Описовий характер має механізм захисту національного виробника від демпінгового імпорту.

недобросовісна конкуренція, антидемпінгові заходи, субсидований імпорт, компенсаційне мито, нормальна вартість, експортна ціна, демпінгова маржа

Особливим видом порушення конкурентного законодавства є недобросовісна конкуренція, а саме: будь-які дії у конкуренції**,** що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності[1].

Над проблемами недобросовісної конкуренції та зловживаннями в зовнішньоекономічній діяльності, працювали чимало науковців, дисертантів та авторів підручників. Серед них можна назвати таких, як О. Безух, І. Шуміло, І. Вертузаєв, О. Джуринський, Н. Грицюта, Б. Єрошенко, В. Кулішенко та багато інших.

Під недобросовісною конкуренцією при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності розуміється:

здійснення демпінгового імпорту, до якого застосовуються антидемпінгові заходи;

здійснення субсидованого імпорту, до якого застосовуються компенсаційні заходи;

здійснення інших дій, що законами України визнаються недобросовісною конкуренцією.

Під зростаючим імпортом розуміється здійснення імпорту в обсягах та/або за умов, що заподіюють значну шкоду або створюють загрозу заподіяння значної шкоди українським виробникам відповідних товарів.

За результатами антидемпінгового, антисубсидиційного або спеціального розслідування відповідно до законів України приймається рішення про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, яке може бути оскаржено в судовому порядку протягом місяця від дати запровадження відповідних заходів у порядку, встановленому законами України.

Застосування режимів вільної торгівлі, преференцій, спеціальних пільгових режимів (прикордонної (прибережної) торгівлі, спеціальних (вільних) економічних зон та інших, передбачених законами України), а також податкових, митних та інших пільг, що діють при імпорті в Україну товарів, щодо яких застосовуються антидемпінгові, компенсаційні або спеціальні заходи, зупиняється на строк до закінчення застосування зазначених заходів".

Механізм захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань, підстави і порядок порушення і проведення антидемпінгових розслідувань і застосування антидемпінгових заходів встановлені в Законі України “ Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту ” від 22.12.1998 р.

Відповідно до ст.1 цього Закону, антидемпінгові заходи — це попередні або остаточні заходи, що застосовуються згідно із Законом під час або за результатами антидемпінгового розслідування. Антидемпінгове мито (попереднє або остаточне) — особливий вид мита, що стягується у разі ввезення на митну територію України товару, який є об'єктом застосування антидемпінгових заходів (попередніх або остаточних).

Цей Закон застосовується до імпорту товару, що є об'єктом демпінгу, якщо такий імпорт завдає шкоди національному товаровиробникові подібного товару.

Товар вважається об'єктом демпінгу, якщо з Україні його експортна ціна нижча від порівнянної ціни на подібний товар у країні експорту таке ввезення заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару. Подібним товаром вважається в даному випадку ідентичний товар, подібний по всіх характеристиках. Порівняльною

ціною є ціна подібного товару в країні експорту, яка практикується у звичайних торговельних операціях. У свою чергу, звичайними торговельними операціями вважаються умови і ділова практика, що були звичайними в торгівлі таким товаром, або товари, що мають подібні умови виробництва, продажу або збуту. Критерієм тут виступає демпінгова маржа — різниця між нормальною ціною товару при звичайних торговельних операціях між незалежними контрагентами в країні експорту. У цих випадках Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України порушується антидемпінгова процедура і за рішенням Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі проводиться антидемпінгове розслідування та приймаються антидемпінгові заходи, зокрема, у вигляді антидемпінгового мита.

Попередні антидемпінгові заходи можуть застосовуватися при наявності таких умов: порушена антидемпінгова процедура у порядку, встановленому ст. 12 Закону; порушено антидемпінгове розслідування в порядку, встановленому ст. 13 Закону у газеті було опубліковане повідомлення про порушення антидемпінгового розслідування; зацікавленим сторонам були надані відповідні можливості щодо подання відомостей і коментарів згідно зі ст.12 Закону; у ході антидемпінгового розслідування Міністерство зробило попередній позитивний висновок щодо наявності демпінгу і збитку, що є його наслідком; національні інтереси потребують застосування попередніх і антидемпінгових заходів з метою запобігання нанесення збитку.

Такі заходи застосовуються за рішенням Комісії не раніше як через 60 днів і не пізніше як через 9 місяців після порушення відповідного антидемпінгового розслідування.

Антидемпінгове розслідування припиняється, як правило, відповідно до рішення комісії про застосування остаточних антидемпінгових заходів[3].

Антисубсидиційне розслідування передбачає розслідування факту надання нелегітимної субсидії. Якщо в процесі розслідування встановлюється, що субсидія є специфічною,тобто такою, що має істотні ознаки, які відрізняють легітимну субсидію від нелегітимної, то до імпорту в Україну, який користується пільгами від нелегітимної субсидії, як правило, застосовуються компенсаційні заходи (компенсаційне мито)4.

Сума нелегітимної субсидії розраховується стосовно пільги, що надається реципієнту (суб'єкту господарсько-правових відносин, що отримує грошові суми або доход від руху товару, який субсидується). Ця пільга визначається у період розслідувань.

Сума нелегітимної субсидії розраховується на одиницю субсидованого товару, що експортується в Україну.

У процесі розслідувань визначається також наявність та величина шкоди українському виробнику.

У процесі розслідувань визначається також наявність та величина шкоди українському виробнику.

Для визначення наявності істотної шкоди аналізуються:

обсяги субсидованого імпорту та вплив цього імпорту на ціни подібних товарів на українському ринку. Для визначення обсягів субсидованого імпорту встановлюється, чи мало місце значне зростання в абсолютних показниках обсягів субсидованого імпорту стосовно виробництва або споживання подібного українського товару. При визначенні впливу даного імпорту на ціни подібного товару в Україні встановлюється:

чи мало місце значне зниження ціни субсидованого імпорту порівняно з цінами подібного українського товару;

чи вплив цього імпорту значно знижує ціни або перешкоджає можливому зростанню цін на подібний український товар, яке інакше мало б місце;

наслідок субсидованого імпорту для національного товаровиробника.

Дослідження цього включає оцінку економічних факторів і показників, що впливають на становище нашого виробника, внаслідок:

– неповного усунення для нього наслідків минулого субсидування:
– величини фактичної суми субсидії;
– скорочення обсягів продажу та виробництва, розмірів прибутків;
– звуження ринку, зменшення продуктивності виробництва і використання потужностей;
– факторів, що впливають на ціни українських товарів;
– негативних наслідків, що впливають на стан ліквідності, зайнятість населення, рівень заробітної плати, економічний розвиток, на умови залучення ПЗІ.

Загроза заподіяння істотної шкоди визначається на підставі факторів:

– характер субсидії або субсидій, що є об'єктом розгляду,та вплив на торгівлю;
– значні темпи зростання субсидованого імпорту (є імовірність зростання обсягів імпорту);
– наявність експортного потенціалу в експортера або його значне зростання (є ймовірність зростання субсидованого експорту на український ринок);
– надходження в Україну імпорту, який вплине на зниження цін або перешкодить їх зростанню (є ймовірність зростання потреб у нових імпортних поставках);
– запаси товару іноземного походження, що є об'єктом антисубсидиційного розслідування.

Антисубсидиційне розслідування проводиться за схемою аналогічною схемі антидемпінгового розслідування.

Закон України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» від 22.12.1998 р. визначає механізм захисту національного товаровиробника субсидованого, імпорту з інших країн, митних союзів і економічних угруповань, регулює принципи і порядок порушення і проведення антисубсидиційних розслідувань, а також застосування компенсаційних заходів.

Субсидований імпорт при цьому – це ввезення на митну територію країни імпорту товару (товарів), який користується пільгами від субсидії, що надається для виробництва, переробки, транспортування або експорту такого товару. При цьому під субсидією (нелегітимною субсидією) розуміється фінансова або інша підтримка державними органами виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту, споживання подібного товару, в результаті якої суб'єкт господарсько-правових відносин країни експорту одержує пільги (прибуток). У цьому випадку порушується антисубсидіарна процедура, проводиться антисубсидіарне розслідування і застосовуються компенсаційні заходи, зокрема, у вигляді компенсаційного мита[5].

У випадках імпорту в обсягах та/або на умовах, що заподіюють значну шкоду або створюють загрозу заподіяння значної шкоди українським виробникам відповідних товарів (зростаючий імпорт), порушується і проводиться спеціальне розслідування і застосовуються спеціальні заходи, зокрема, застосовується спеціальне мито (Закон від 22.12.1998 р. “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну”).

За результатами антидемпінгового, антисубсидиційного або спеціального розслідування відповідно до законів України приймається рішення про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, яке може бути оскаржено в судовому порядку протягом місяця від дати запровадження відповідних заходів у порядку, встановленому законами України[4].

Компенсаційне мито (попереднє або остаточне) – особливий вид мита, стягнутого у разі ввезення на митну територію України товару, що є об'єктом застосування компенсаційних заходів (попередніх або остаточних).

Органи виконавчої влади України та органи місцевого самоврядування мають право розміщувати, як правило, на конкурсній основі державні замовлення на виробництво, експорт і імпорт товарів серед суб'єктів ЗЕД. Суб'єкти ЗЕД приймають державні замовлення виключно на добровільних засадах на умовах і в обсязі, які визначаються договорами (контрактами), що укладаються між цими суб'єктами і державним (муніципальним) замовником. Основною процедурою у сфері державних закупівель є відкриті торги за участю суб'єктів господарської діяльності — резидентів і нерезидентів (ст.ст.1,14 Закону від 22.02.2000 р. "Про закупівлю товарів, робіт та послуг за державні кошти", Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2000 р. № 1469 "Про організаційні заходи для функціонування системи державних закупівель"). Проте при цьому іноземні суб'єкти господарської діяльності не користуються рівними правами із суб'єктами ЗЕД України. Якщо ж мова йде про закупівлю товарів, робіт і послуг для державних потреб, то нерезиденти взагалі не можуть брати участь у таких операціях, — виконавцями державних замовлень можуть виступати тільки суб'єкти господарської діяльності України (ст. 1 Закону від 22.12.1995 р. "Про поставки продукції для державних потреб")[5].

При проведенні роботи щодо захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту або субсидованого імпорту, Комісія та Міністерство приймають рішення про:

- проведення антидемпінгового або антисубсидиційного розслідування;
- позитивні або негативні висновки стосовно наявності:а) демпінгу та методи, що дають можливість визначити демпінгову маржу, тобто суму, на яку нормальна вартість перевищує експортну ціну; б)нелегітимної субсидії та методів, що дають можливість визначити її суму;
- позитивні або негативні висновки щодо наявності шкоди та її розмір;
- визначення причинно-наслідкового зв'язку між демпінговим імпортом чи субсидованим імпортом і шкодою;
- застосування антидемпінгових, компенсаційних заходів.

Для визначення демпінгу розраховується:

- нормальна вартість;
- експортна ціна;
- демпінгова маржа.

Нормальна вартість (еквівалент ціни товару на внутрішньому ринку) визначається на підставі цін, установлених під час здійснення звичайних торговельних операцій між незалежними покупцями в країні експорту. Країна експорту — це країна походження товару, що імпортується в Україну, або країна-посередник.

Якщо експортер не виробляє подібного товару, то нормальна вартість визначається на підставі цін інших виробників чи продавців.

Для визначення нормальної вартості використовуються обсяги продажу подібного товару, призначеного для споживання на внутрішньому ринку країни експорту, якщо обсяг такого продажу становить не менше 5% обсягів продажу в Україні зазначеного товару.

Якщо в звичайних торговельних операціях не було продажу подібного товару або цей продаж незначний, або такий продаж не може бути використаний для порівняння, то нормальна вартість подібного товару може визначатися:

– на основі витрат виробництва в країні походження збільшених на суму торговельних, адміністративних та інших загальних витрат та суму прибутку;

– або на основі експортних цін, що практикуються у звичайних торговельних операціях у відповідній третій країні.

Експортна ціна — це ціна, за якою фактично оплачується або підлягає оплаті товар, який продається в країну імпорту(наприклад, в Україну) з країни експорту.

Якщо експортну ціну не встановлено, то вона може визначатися таким чином:

– на основі ціни, за якою імпортовані товари вперше перепродаються незалежному покупцеві;

– або на іншій обґрунтованій основі, якщо товари не перепродаються незалежному покупцю або не перепродаються в тому стані, в якому вони були імпортовані.

У цьому випадку для встановлення обґрунтованої експортної ціни на митній території України здійснюється коригування всіх витрат (включаючи податки і збори), що сплачуються у разі імпорту і перепродажу, а також одержаних прибутків. У витрати, що коригуються, включаються витрати,здійснені імпортером, але оплачені в межах України або за її межами кожною стороною, яка може бути партнером. Коригування здійснюється щодо:

– витрат на транспортування, страхування, навантаження (розвантаження), а також додаткових витрат;

– мита, антидемпінгового мита, інших податків і зборів;

– обґрунтованих величин торговельних, адміністративних та інших загальних витрат, а також прибутку.

Для визначення демпінгової маржі нормальна вартість порівнюється з експортною ціною. Таке порівняння виконується на основі однакових базисних умов поставки(відповідно до "ІНКОТЕРМС") щодо продажу, здійсненого за найближчою датою.

У процесі розслідування встановлюється наявність та величина шкоди, що заподіюється національному товаровиробнику[3].

Отже, у випадку недобросовісної конкуренції і зростаючого імпорту які завдають або можуть завдати істотної шкоди національним товаровиробником до суб'єктів ЗЕД або їх контрагентів застосовуються санкції відповідно до Закону «Про зовнішню економічну діяльність» та інших законів.

Список літератури

1. О. В. Кришевич, В. В. Мачуський, О. В. Перепадя, В. Є. Постульга. Господарське законодавство: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. - К.: КНЕУ,2005. — 182 с., 2005
2. http://radnuk.info/pidrychnuku/gospodar-pravo/467-smolun/8000-s-6--------.html
3. Ю.Г. Козак - Зовнішньоекономічна діяльність підприємств. Навч. посібник - К.: ЦДЛ, 2006.
4. Смолин Г.В. // Господарське право України. Особлива частина: Навч. Посібник. – Л. 2010р.
5. Господарське право України: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Н.О.Саніахметової. - Х.: «Одіссей», 2005. - 608 с. http://textbooks.net.ua/content/view/2972/25

Одержано 13.05.13

А.Л. Білоголовий, ст. гр. ІМ(ТМ)-12МБ, М.О. Годунко, канд. техн. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Типи автоматизації

Автоматизація – це застосування технічних засобів і спеціальних систем управління, частково або повністю звільняючих людину від безпосередньої участі в процесі виробництва, отримання і перетворення енергії, матеріалів, інформації. Різні типи автоматизації широко використовуються в різних галузях промисловості. Наприклад, у промисловості використання різних типів автоматизації стає перевагою компанії, скорочуючи час обробки деталей, підвищуючи якість продукції і рівень безпеки.

Промислова автоматизація. Під промисловою автоматизацією, як правило, розуміється використання технологій для виконання повторюючихся, небезпечних або іншим способом не відповідних для виконання людьми завдань. Устаткування з числовим програмним управлінням (ЧПУ), промислові роботи, гнучкі виробничі системи (ГВС) і автоматизоване виробництво (АВ) – все це типи автоматизації, що упроваджуються на промислових підприємствах (рис.1).

Рисунок 1 - Автоматизоване виробництво

Машини з числовим програмним управлінням. Машини з числовим програмним управлінням (ЧПУ) використовують комп'ютери для зберігання інформації, обчислень і виконання операцій, які зазвичай виконуються уручну. Поширеним прикладом машини з ЧПУ є верстати та обробні центри з ЧПУ для фрезерування (рис.2). Замість регулювання положення кожного інструменту і ретельного переміщення важеля для відрізання нової деталі, в обробних центрах для фрезерування з ЧПУ використовується комп'ютери, щоб аналізувати, розрізати і обробляти кожну заготівку з високою точністю. Такі і інші машини з ЧПУ оброблюють деталі з меншою кількістю помилок і більшою точністю.

Рисунок 2 – Фрезерні обробні центри з ЧПУ

Промислові роботи. Застосування промислових роботів для автоматизації виробничих процесів є ще більшою перевагою, чим використання устаткування з ЧПУ – отримання деталей високої якості, скорочення часу обробки деталей, можливість обробки 3D-деталей, економія засобів і ін. Промислові роботи, як і інші типи автоматизації, можуть працювати 24 години в день, 7 днів в тиждень, щоб забезпечувати потреби виробництва. Середовища, які вважаються небезпечними для робочих, підходять для промислових роботів. Роботи можуть виконувати безліч промислових завдань, включаючи зварку, завантаження матеріалів, зборку, палетування, фарбування, нанесення покриттів, обслуговування верстатів і ін.

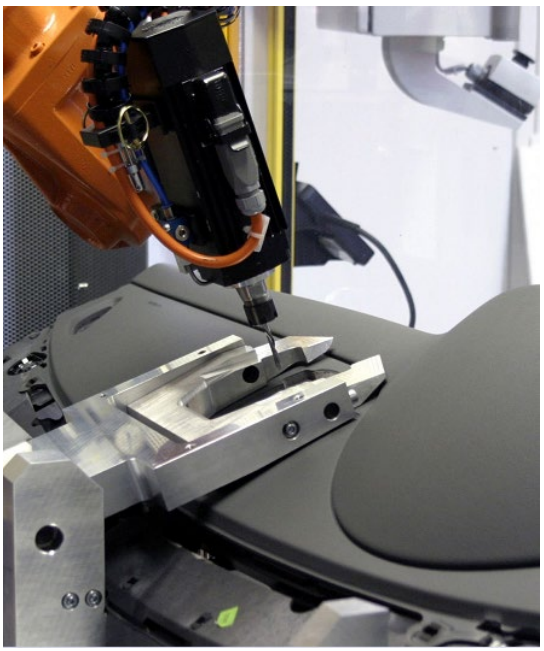

Рисунок 3 - Промислові роботі на виробництві

Гнучкі виробничі системи. Гнучкі виробничі системи (ГВС) об'єднують верстати (обробні центри) з ЧПУ, промислових роботів і інші типи промислової автоматизації в одну автоматизовану систему. ГВС зазвичай виробляє однакову продукцію і деталі, але зберігає можливість зміни деталей або процесів.

Автоматизоване виробництво. Автоматизоване виробництво знаходиться на вершині промислової автоматизації. АВ припускає використання комп'ютерів у виробництві, плануванні і управлінні ГВС і всім виробничим процесом в цілому. Поширеним прикладом АВ є система автоматизованого проектування (САПР) і система автоматизованого проектування і створення креслень (САПК). САПР і САПК використовують комп'ютерні програми для цифрового планування продукції, деталей,

устаткування, промислових роботів і безлічі інших аспектів промислового виробництва. САПР також має на увазі автоматизоване складання графіків і аналіз виробничого потоку.

За відсутності різних типів промислової автоматизації всі аспекти виробництва доводилося б виконувати уручну. Сьогодні тривалість циклу набагато менша, ніж була раніше, завдяки спрощенню організації, постійності і продуктивності різних типів автоматизації.

Класифікація і функції промислових роботів. Існуючі конструкції роботів класифікують на три класи (рис.4): людиноподібні, які не отримали належного розвитку, оскільки не можуть у великому об'ємі проводити корисну роботу; інформаційні, такі, що досягли високої досконалості (супутники Землі і Місяця, "Місяцехід-2" і ін.); промислові трьох поколінь, призначені для заміни фізичної праці людини.

Промислові роботи першого покоління працюють за "жорсткою" програмою (їх рухи здійснюються за заданим алгоритмом). Друге покоління роботів володіє "технічним" зором і дотиком (їх рухи здійснюються залежно від навколишнього оточення). І третє покоління - "розумні" з логічними пристроями, здатні залежно від навколишнього оточення приймати вирішення для виконання поставленого завдання.

По ступеню універсальності роботи класифікуються на три групи: спеціальні — для виконання строго конкретних операцій, наприклад, установка і знімання виробу на верстаті; спеціалізовані для того або іншого процесу, наприклад, складальних робіт; універсальні, такі, що володіють властивістю швидкої переналадки. Найбільш просте програмне управління мають спеціальні роботи.

По характеру рухів руки робота підрозділяються на здійснюючі рухи по циліндричній поверхні (рука рухається по вертикалі і повертається) і по сферичній поверхні (рука шарнірно рухається).

За типом приводів роботи бувають гідравлічні, пневматичні, електричні і змішані.

По вигляду пересування роботи класифікуються на нерухомих (підлогові і підвісні), підлогових рухомих і підвісних рухомих.

Пульт управління роботом може бути розміщений як на самому роботові, так і окремо від нього. Управління роботом може здійснюватися безпосередньо від ЕОМ або програмою, що задається як панеллю з штекерним набором, так і на перфострічці або магнітних носіях (стрічці, барабані).

За типом систем управління роботи підрозділяються на дві групи: що працюють за жорсткою програмою (роботи першого покоління) і працюють за гнучкою програмою (роботи другого і третього поколінь). У свою чергу, системи управління, що працюють за жорсткою програмою, розділяються на циклові, позиційні і контурні. Циклові системи управління знайшли застосування в роботах з обмеженим числом (зазвичай дві) точок позиціонування в яких переміщення рухомих елементів обмежуються кінцевими вимикачами, або жорсткими переналагоджуваними упорами.

Позиційні системи управління, широко використовуються в конструкціях ПР, дозволяють програмувати по кожному ступеню рухомості від декількох десятків до сотень точок і відрізняються високою універсальністю, а також великим, в порівнянні з цикловими системами, об'ємом пам'яті. Позиційні системи здатні забезпечити високу точність відпрацьованої роботом заданої програми, не залежної від помилок установки жорстких упорів, характерних для циклових систем. До недоліків цього типу управління відносяться нерегулюємість траєкторії між заданими точками і утруднення в отриманні плавних траєкторій.

Контурні системи управління забезпечують переміщення маніпуляторів промислових роботів по безперервних траєкторіях і з безперервно програмованою швидкістю руху. Створюються вони на аналогових і цифрових принципах управління.

Роботи першого покоління, часто називають автоматичними маніпуляторами (АМ). У кораблебудуванні широко застосовується АМ “Бриг-10” і його модернізований варіант “БРІГ-10Б". Маніпулятор “БРІГ-10Б" складається з механічної руки, виконаної у вигляді довгоходового пневмоцилиндра з механізмами плавного регулювання величини ходу, швидкості руху і плавних зупинках в кінцевих точках переміщення. Рука закінчується кистю, що включає моментний циліндр для повороту її навколо осі і лінійний пневмоцилиндр приводу захвата. З основою робота рука зв'язана механізмами повороту і підйому.

Простота маніпулятора досягнута застосуванням моментных циліндрів для повороту руки і кисті, а також використанням в конструкції блокового агрегатного принципу.

Важливим напрямом машинобудування є створення типових модулів “робот-верстат". Одна з схем такого модуля приведена на рис.4, де робот 7 переміщується уздовж лінії центрів токарного обробного центру 1, встановлює в патрон *9* верстата заготівки 8 і знімає готові вироби 5. Координатний стіл 10 переміщується за допомогою крокового приводу в напрямку, перпендикулярному лінії центрів верстата. На руці 3 робота закріплено з можливістю повороту навколо вертикальної осі руки механізму зміни захватів місцями (МЗЗМ) 6, що виконує роль кисті з двома захватними пристроями 4 і 7. Захватні пристрої забезпечені окремими приводами, що дозволяють їм самостійно переміщуватися відносно МЗЗМ, переносячи заготовки з координатного столу в патрон, а також здійснювати поворот навколо горизонтальної осі МЗЗМ, необхідний для кантування і знімання деталей.

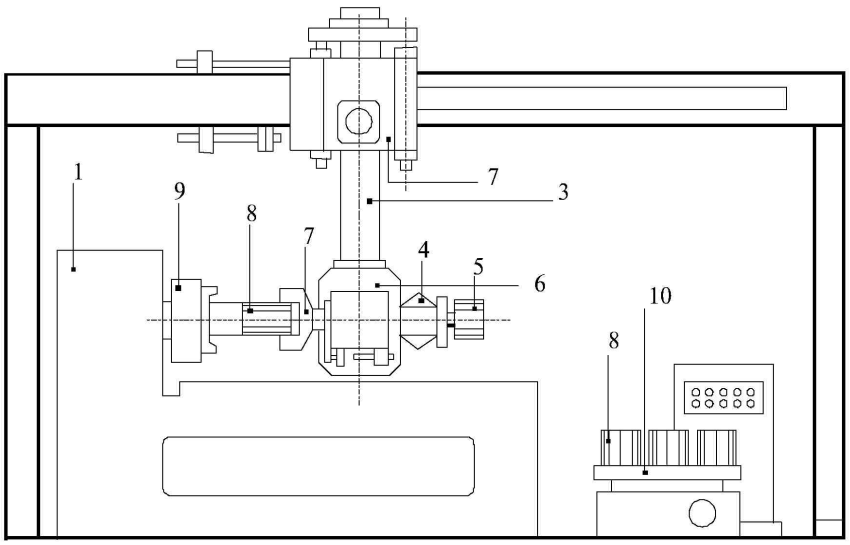

Рисунок 4 - Схема модуля "робот - верстат"

Друге покоління роботів - роботи з чутливими елементами. Рука робота забезпечується різними датчиками, що видають інформацію про стан руки і предметів, якими вона повинна маніпулювати, а також про основні властивості середовища, де відбувається процес. Такими датчиками можуть бути контактні датчики, що сигналізують про дотик руки робота до предметів; локаційні, такі, що визначають швидкість руху і відстань до предметів; телевізійні і оптичні, створюючі штучний зір;

датчики зусиль і моментів на руці робота при проведенні операції, а також датчики, що розрізняють колір, температуру, звуки і тому подібне.

Система датчиків служить джерелом зворотних зв'язків для управління діями робота, а саме: сигнали датчиків потрібним чином перетворюються і оброблюються в ЕОМ або простіших логічних пристроях з метою формування сигналів управління, що подаються на приводи. В результаті робот починає діяти з урахуванням фактичної обстановки, тобто він дістає можливість адаптації (пристосування своїх дій) до навколишнього середовища, що реально складається. Залежно від кількості і типів датчиків створюються різні варіанти чутливих елементів відповідно до завдань роботів в тому або іншому середовищі. На відміну від роботів першого покоління роботи з чутливими елементами можуть діяти в неповністю визначеному і такому, що частково змінюється середовищі. У ЕОМ, що управляє, заздалегідь закладають програми типових дій, які і включаються ними автоматично, в певній послідовності залежно від стану навколишнього середовища.

Третє покоління роботів - роботи з штучним інтелектом. У них високий ступінь “чуттєвості" - пристрої сприйняття і розпізнавання образів, вироблення рішень і автоматичного планування і контролю операцій залежно від поставлених цілей і розпізнаного навколишнього середовища.

Список літератури

1. Павленко І.І. Промислові роботи: основи розрахунку та проектування. – Кіровоград; КНТУ, 2007. – 420 с.
2. Офіційний сайт фірми ABB (Сторінка переліку продукції). – Режим доступу: http://www.abb.com/product/us/9AAC910011.aspx. - Заголовок з екрану.
3. Офіційний сайт фірми «Альфа Интех». - Режим доступу: http://www.alphajet.ru/. - Заголовок з екрану.

Одержано 15.05.13

О.В. Варанов, ст. гр. ІМ(ТМ)-12МБ, М.О. Годунко, канд. техн. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Робот стає верстатом з ЧПУ

Сучасне оброблювальне обладнання підрозділяється на три основні класи.

1. Найчисленніший і представницький клас - верстати з ЧПУ.
2. Виробничі комплекси на базі програмованих логічних контроллерів (ПЛК).
3. Найменш численний, але найдинамічніший клас, що розвивається, – робототехнологічні комплекси (РТК), виконані на базі промислових роботів (рис. 1).

1 – виконавчий механізм; 2 – захватний пристрій робота; 3 – блок управління; 4 – пульт управління

Рисунок 1 - Промисловий робот

При цьому технічні характеристики сучасних промислових роботів досягли таких значень, що вже дозволяють використовувати їх при таких технологічних операціях, які раніше виконувалися виключно за допомогою верстатів з ЧПУ. Використовуючи ці можливості, компанія Kuka Robotics першою серед виробників промислових роботів почала розвивати свою концепцію застосування промислових роботів в додатках, що традиційно вважалися прерогативою верстатного устаткування з ЧПУ (див. рис. 2).

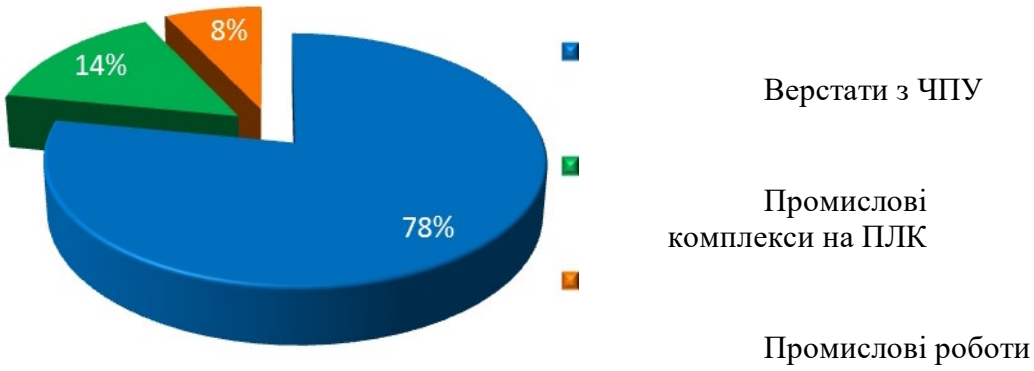

Рисунок 2 - Світовий ринок оброблювального обладнання

Нижче приведені тільки деякі з галузей і додатків, де в даний час з успіхом використовуються оброблювальні центри, виконані на базі роботів:

- аерокосмічна галузь (свердлування, обрізання, клепка, укладання шарів стрічкових матеріалів);
- ливарне виробництво (обрізання літників і прибутків, фрезерування, зняття задирок);

- деревообробка (свердління, фрезерування, розпилювання, обробка кромок, полірування);
- обробка каменя (фрезерування, розпилювання, шліфування, поліровка);
- моделювання (фрезерування, свердління);
- металообробка (різання, фрезерування, свердління, напилення).

Істотною відмінною особливістю таких РТК є те, що для розробки програм управління не обов'язково знати мову програмування роботів (у випадку з KUKA – це мова KRL). Система управління промисловими роботами «розуміє» так звичні для програмістів верстатів з ЧПУ CNC-коди. В даний час, через поширеність систем з ЧПУ напрацьований величезний технологічний досвід використання 5-координатних машин у вказаних вище застосуваннях, є значна кількість програмних пакетів для різних технологічних застосувань. Переважну більшість таких пакетів на виході дають управляючі програми, згенеровані відповідно до набору команд DIN ISO Code (G-Code). Здатність роботів KUKA працювати з цими програмами істотно полегшує освоєння нових можливостей РТК для операторів і технологів, перетворюючи робот, з погляду оператора або програміста-технолога, по суті у верстат з ЧПУ (рис.3).

Рисунок 3 - Робот-верстат з ЧПУ

Проте, на відміну від верстата з ЧПУ таке використання роботів забезпечує додатковий ряд переваг:

- повний набір команд DIN ISO Code (G-Code);
- стандартні функції G,M,S,T,L;
- додаткові функції і команди;
- комбінування ЧПУ з сенсорикою робота;
- величезна робоча зона;
- дешевизна в порівнянні з верстатом;
- висока міра свободи;
- гнучкість в установці;
- малі габарити займаної площі;
- зручність використання (прямий інтерфейс з CAD/CAM системами);
- при виконанні G-кодів немає необхідності в навчанні операторів ЧПУ;

- копіювання програм (висока точність, контроллер прочитує велику кількість крапок вперед, сплайн інтерполяція, різні компенсаційні модулі).

Одним з найбільш поширених видів ЧПУ машин є машини для листообробки, виконані на базі координатних столів. Найчастіше це портальні машини з числом мір свободи 2, 3, рідше 5 і призначені для різних видів різкі, таких як лазерна, плазмова, гидроабразивная або газова. І навіть тут, у листообробці, роботи вже знаходять застосування, забезпечуючи своїм власникам ряд очевидних переваг. Науково-виробнича компанія «Альфа-інтех», будучи системним інтегратором робото-технологических комплексів провідних світових виробників роботів KUKA Robotics і ABBRobotics, а так само маючи 10 літній досвід розробки і виробництва портальних машин для листообробки, перша почала розробляти і пропонувати установки для листообробки на базі роботів, що «розуміють» звичайні CNC-програми. В даний час починають широко використовуватися гідроабразивні, лазерні, плазмові, і газові РТК з розмірами столів до 36 м і з істотно великими функціональними можливостями, порівняно з аналогічними портальними установками.

Розширені можливості обробки 3D заготовок. В порівнянні з традиційно вживаними 5-ти осьовими системами на базі координатних столів установки, виконані із застосуванням промислових роботів, мають більше можливостей для обробки 3D заготовок, за рахунок більшої робочої зони, особливо по висоті, за рахунок більшого числа варіантів кріплення і позиціонування заготівки. Широкий модельний ряд промислових роботів KUKA і ABB дозволяє підбирати оптимальні конфігурації установок гідроабразивного, лазерного, плазмового різання з погляду конкретних технологічних вимог замовника і мінімізації ціни. Наявність широкого ряду відпрацьованих моделей пристроїв - позиціонерів, скоординованих з роботами, дозволяє істотно розширити області застосування роботизованих комплексів різки, включаючи просторове різання трубопроводів, об'ємних деталей в автомобілебудуванні, кораблебудуванні, авіаційній і космічній промисловості, при утилізації і роззброєнні боєприпасів, утилізації радіоактивних відходів і так далі.

Гнучкість в організації робочого простору. Перша вісь робота, як правило, має діапазон руху від -180 до +180 градусів, що дає можливість організувати навколо робота декілька робочих зон, для роботи із заготовками різних форм. Наприклад, у випадку з гідроабразивним різанням, одна з робочих зон може використовуватися для листообробки і обмежуватися робочою поверхнею ванни уловлювача струменя, інша робоча зона може бути організована з протилежного боку від ванни і при установці відповідного позиционера може бути призначена для обробки заготовок у формі фігур обертання (труби, оболонки).

Висока надійність. Провідні фірми-виробники промислових роботів мають більш ніж 30-річний досвід розробки, виробництва і експлуатації своєї продукції. В даний час сотні тисяч промислових роботів працюють в різних куточках Земної кулі в різних галузях промисловості, виконуючи найрізноманітніші роботи. Масовість серійного випуску роботів, при незмінно високій культурі виробництва, забезпечили приголомшливі показники надійності. Час напрацювання на відмову сучасних роботів складає до 60 000 годин роботи, що означає 7 років безперервної роботи, а за реальних умов експлуатації, більше 20 років! Такі показники істотно покращують загальну надійність систем із застосуванням роботів.

Підвищена продуктивність. Швидкість холостого ходу промислових роботів складає близько 2 м/с, а іноді і до 5 м/с, що у декілька разів перевищує швидкість переміщення ріжучої головки на координатних столах, традиційно вживаних різних видах різання. У реальних застосуваннях це може дати збільшення продуктивності 40%.

Підвищена якість обробки. Зазвичай на традиційних установках гідроабразивної різки (ГАР) для компенсації конусності, властивому гідроабразивному різанню, застосовують або режими різки із зниженою швидкістю, або спеціальні динамічні головки для компенсації конусності розрізу, з можливістю повороту на кути близько 10-12 градусів. Ціна даних головок досягає 50 000 Євро, що дорівнює вартості цілого робота. Природна ж для промислового робота можливість повороту ріжучої головки по 5-ій і 6-тій осі на кути від -190 до + 190 і від -360 до +360 з легкістю дозволяє компенсувати конусність шляхом підналадки ріжучої головки на необхідний кут до площини прорізу без зменшення швидкості різання. У поєднанні з точністю позиціонування 0,03 - 0,1 мм це забезпечує високу якість отримуваних деталей при хорошій продуктивності.

Простота обслуговування. Мінімальні вимоги по технічному обслуговуванню роботів істотно спрощують експлуатацію роботизованих комплексів.

А головний висновок, який виходить з даного аналізу, такий: для цілей розширення або модернізації виробництва, необхідно повною мірою враховувати безперервно зростаючі можливості робото-технологічних комплексів, все частіше і частіше вони стають ефективнішими в порівнянні з традиційними рішеннями.

Список літератури

1. Павленко І.І. Промислові роботи: основи розрахунку та проектування. – Кіровоград; КНТУ, 2007. – 420 с.
2. Офіційний сайт фірми Kuka Robotics. – Режим доступу: http://www.kuka-robotics.com/. - Заголовок з екрану.
3. Офіційний сайт фірми «Альфа Интех». - Режим доступу: http://www.alphajet.ru/. - Заголовок з екрану.

Одержано 15.05.13

УДК344.12

О.В. Ридзевська, асист., А. О.Могилей, студ. гр. ФК 09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Інвестиційна привабливість підприємства: сутність та оцінка існуючих методик аналізу

У статті розглянуто сутність інвестиційної привабливості підприємств та факторів, що на неї впливають. Надана оцінка існуючих методик аналізу та обрана оптимальна модель оцінки інвестиційної привабливості підприємствадля практичного застосування.
інвестиційна привабливість підприємства, інвестор, потенціал підприємства

Постановка проблеми та її актуальність. Успішний розвиток суб'єкта господарювання будь-якої організаційно-правової форми в умовах ринкової економіки багато в чому залежить від наявності у нього інвестиційних ресурсів та ефективності їх використання. Прагнення суб'єкта господарювання не просто вижити, але й отримувати дохід, достатній для оновлення і приросту економічного потенціалу, змушує його шукати напрямки високоефективного вкладення власних коштів і залучати інвесторів для фінансування різнихінвестиційних проектів з метою створення

та зміцнення індивідуальних переваг перед іншими конкурентами в конкретних економічних умовах. Це змушує його прагнути до підвищення своєї інвестиційної привабливості.

З іншого боку, потенційний інвестор повинен бути впевнений у тому, що він має справу з надійним діловим партнером, вкладення інвестиційних ресурсів в бізнес-проекти якого принесе йому відповідний прибуток. Таким чином, можна стверджувати, що інвестиційна привабливість підприємства потребує відповідної оцінки, оскільки саме вона лежить в основі будь-якого інвестиційного рішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.В економічній літературі поняття сутності й аналізу основних підходів оцінки інвестиційної привабливості розглядалися у низці робіт відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема І. О. Бланка, А. П. Іванова, Ф. В. Бандуріна, А. Гайдуцького, О. М. Теліженка, С. С. Донцова та ін.

Однак, в будь-яких умовах господарювання залишаються актуальними для дослідження аспекти прийняття якісних управлінських рішень щодо інвестування коштів. Зокрема, щодо питання формування комплексної, адекватної та загальноприйнятної системи оцінювання інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання.

Метою даної роботи є подальший розвиток теоретичних положень та удосконалення методичних і практичних рекомендацій щодо оцінки інвестиційної привабливості підприємства.

Виклад основного матеріалу. За сучасних умов господарювання, а саме при різноманітті складних кризових економічних процесів і взаємовідносин між підприємствами, фінансовими інститутами, державами на внутрішньому і зовнішньому ринках гострою проблемою стає ефективне вкладення (інвестування) капіталу з метою його збільшення [1, с.9].

Оцінка та аналіз інвестиційної привабливості підприємства, з одного боку, - це основа для розроблення його інвестиційної політики, а з іншого, - можливість виявити недоліки у діяльності підприємства, передбачити заходи щодо їх ліквідації та поліпшити можливості залучення інвестиційних ресурсів [2, с.44]. А це, у свою чергу, дає можливості інвесторам визначитися у своєму рішенні про інвестування у дане підприємство.

В економічній літературі до сьогодні не вироблений єдиний підхід до визначення сутності поняття «інвестиційна привабливість» і її взаємозв'язків з конкурентоспроможністю підприємства та його сталим розвитком. Аналіз джерел та проведене теоретичне дослідження дозволили провести уточнення поняття «інвестиційної привабливості» як комплексної категорії.

Найбільш лаконічне трактування досліджуваного поняття зустрічаємо у роботах білоруських вчених Н. А. Русак і В. А. Русак: під інвестиційною привабливістю об'єкта (країни, регіону, галузі, підприємства або проекту) запропоновано розуміти доцільність вкладення в нього вільних коштів [3, с.65]. Проте, залишаються незрозумілими критерії визначення зазначеної доцільності.

Згіднопозицій інших науковців, інвестиційна привабливість підприємства (далі ІПП) розглядається як справедлива кількісна та якісна характеристика зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта [4, с.117]. За такого підходу існує необхідність уточнення напрямків дослідження інвестиційної привабливості на підприємстві.

Представники останньої точки зору пропонуютьрозглядати ІППяк рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних, та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників. Виходячи з авторського визначення ІПП оцінює

вже кінцевий результат від вкладення коштів інвестора, а не виступає мірилом ефективності такого вкладення.

З даного визначення, а також аналізу й узагальнення результатів досліджень в даній галузі економічної науки випливає ряд важливих методичних положень, які необхідно враховувати при проведенні оцінки інвестиційної привабливості підприємства.

По-перше, якщо інвестиційна привабливість підприємства як економічна категорія має об'єктивний характер, то її оцінка потенційним інвестором завжди суб'єктивна і визначається його сприйняттям з точки зору можливості досягнення своїх стратегічних цілей, в число яких можуть входити: оволодіння деяким обмеженим ресурсом; висування і формування власних стандартів на продукцію або послуги; досягнення монопольного становища в галузі; ослаблення (ліквідація) конкурентів, в т.ч. і потенційних; захист вкладеного капіталу; оволодіння інтелектуальною власністю та ін.

Отже, оцінка інвестиційної привабливості підприємства завжди має суб'єктивний і виключний характер, особливо зважаючи на те, що цілі інвестора щодо віддачі від вкладень в кожному конкретному випадку є унікальними.

По-друге, оцінка інвестиційної привабливості в обов'язковому порядку поряд з індивідуальним сприйняттям інвестора повинна передбачати оцінкубазової прибутковості, майбутніх грошових потоків і рівня ризику.

По-третє, дослідження підприємства в розрізі його інвестиційної привабливості передбачає наявність достатньо розвиненої інвестиційної бази самого досліджуваного підприємства, яка буде свідчити про можливості його реалізувати інвестиційний потенціал самостійно в майбутньому.

Відомо багато методик оцінки інвестиційної привабливості підприємства, які можна об'єднати у 3 групи: ранжирування фінансових показників і коефіцієнтів; розрахунок інтегрального показника інвестиційної привабливості; порівняння розрахункових показників з еталонними величинами.

Всі вони, на нашу думку, мають певні недоліки, серед яких можна виділити найзначніші:

– багато методів, що запозичені в іноземних авторів, спрямовані, в основному, на фінансові інвестиції, тоді як вітчизняні вчені наполягають на використанні методів, в основу яких покладено реальне інвестування;

– запозичені методи, що стосуються саме реальних інвестицій, розроблені для умов стабільної економіки, де чітко проявлені всі економічні закони, вони не адаптовані до реальної економічної ситуації України;

– більшість методівґрунтуються на аналізі несистематизованих наборів показників фінансового стану підприємства, а також носить ретроспективний характер, тоді як інвестора більше цікавлять прогнозні моделіфінансової діяльності, обґрунтовані систематизацією фінансових показників;

– багато методів включають експертну оцінку як важливу складову алгоритму аналізу, мають характер невизначеності, бо відображають суб'єктивну думку експертів.

Оцінка інвестиційної привабливості підприємства повинна припускати можливість порівняння отриманих результатів з результатами інших підприємств з метою ухвалення рішення про доцільність інвестування.

Таким чином, оптимальна модель оцінки інвестиційної привабливості, на нашу думку, повинна включати 4 етапи.

На першому етапі ми пропонуємо обмежити коло факторів впливу за допомогою методу Делфі [4, с.120]. Це необхідний захід, оскільки дослідження всієї їх сукупності

є досить складним. В результаті роботи експертної групи у декілька етапів відбираються фактори, що визначають інвестиційну привабливість на різних рівнях, та показники їх оцінки.

На другому етапі слід використовувати багатофакторну регресійну модель, яка б оцінювала вплив на результативний показник - рентабельність продукції за ряд років - зовнішніх і внутрішніх чинників, під впливом яких формується інвестиційна привабливість підприємства. На наш погляд, за основу аналізу повинна бути взята саме рентабельність, оскільки в основі інвестиційної діяльності лежить отримання доходу на вкладений капітал, а рентабельність відповідно буде тим індикатором, що відображатиме ефективність і прибутковість роботи підприємства. А інвестор на основі цього, розглянувши вплив різних факторів на ІПП, може приймати рішення про можливість вкладення коштів з метою отримання доходу і зниження ризику втрати цих коштів.

На третьому етапі повинен проводитись аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників, які впливають на рівеньінвестиційної привабливості.В якості основних факторів інвестиційної привабливості зазначимо наступні:

1. аналіз фінансового стану, що дає можливість скласти загальне уявлення про господарську діяльність підприємства, джерела її фінансування, виявити форми і масштаби інвестиційної діяльності підприємства та дати попередню оцінку підприємства як об’єкта для вкладення інвестицій;

2. привабливість продукції – аналіз дозволить зробити висновок про ефективність роботи підприємства і, можливо, визначитися з напрямком вкладення коштів;

3. стан основних засобів підприємства - цей фактор суттєво впливає на результативність діяльності підприємства, якість продукції, що випускається, ефективність виробництва, раціональність використання ресурсів підприємства, в кінцевому підсумку визначає прибутковість діяльності підприємства і його привабливість;

4. якість персоналу - залежно від складу, результатів діяльності та потенційних можливостей персоналу формується кадрова привабливість;

5. інвестиційний потенціал підприємства – характеризує можливості підприємства та рівень інвестування інновацій з власних джерел.

Слід зауважити, що на практиці далеко не завжди обов’язково користуватись усім вище зазначеним набором коефіцієнтів. На нашу думку, доцільно визначити ключові з них, які дозволяти приймати конкретні рішення, пов’язані з рівнем інвестиційної оцінки привабливості підприємства.

І нарешті, на останньому, четвертому етапі запропонованої нами моделі оцінки інвестиційної привабливості, необхідно розробити рекомендації, спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Висновки. Дослідивши роботи вітчизняних і закордонних вчених, можна дійти висновків, що наразі на наукових теренах не існує однозначного трактування таких категорій якінвестиційна привабливість та методи оцінки ІПП, що пов’язано зі складністю та багатогранністю економічних процесів, які описують ці два поняття.

Практична значимість і новизна запропонованої моделі оцінки інвестиційної привабливості полягає в тому, що вона може бути використана як підприємствами для оцінки свого становища на певний період часу, так й інвестором для вибору об’єкта інвестування.

Дана модель, на нашу думку, є адекватною умовам динамічно мінливого зовнішнього середовища і дозволяє ефективно здійснювати оцінку інвестиційної привабливості підприємства в сучасних умовах. Оскільки лише глибоке та всебічне

вивчення різних проявів господарської діяльності підприємства дасть змогу оцінити рівень його інвестиційної привабливості та встановити стратегічні напрямки подальшого розвитку. Окрім того оцінка інвестиційної привабливості підприємства відкриває для вітчизняних та іноземних інвесторів нові можливості диверсифікації, підвищує гарантію вкладення коштів в інвестиційні проекти.

Список літератури

1. Вініченко І. І. Формування системи управління інвестиційною діяльністю підприємства / І. І. Вініченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №4. – С. 9 – 13.
2. Довбня С. Б. Методичні засади формування інвестиційної привабливості підприємства. / Екон. вісн. нац. гірн. ун-ту. – 2007. – №4. – С. 43 – 50.
3. Русак Н. А. Аналитические подходы к оценке инвестиционной привлекательности предприятия / Н. А. Русак, С. А. Панков // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. Екон. науки. – 2010. – №2 (т.3). – С.65 – 68.
4. Якименко Е. А. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия / Е. А. Якименко // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2012. – № 11. – С. 117-121.

Одержано 17.05.13

УДК 338.242.22

Г. І. Міокова, канд. екон. наук, доц., А. О. Могилей, студ. гр. ФК 09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Теоретичні аспекти дослідження оцінки вартості підприємств

У статті визначено сутність поняття «оцінка вартості підприємства» шляхом усунення неоднозначності у трактуванні окремих його складових. Виконано порівняльний аналіз методів оцінювання вартості підприємства та можливі напрями їх використання. Розкрито проблему оцінки вартості майна вітчизняних підприємств та запропоновано основні шляхи її покращення.
вартість підприємства, оцінювання вартості, дохідний підхід, ринковий підхід, витратний підхід

Постановка проблеми. Сьогодні для прийняття ефективних управлінських рішень власникам і керівникам підприємства необхідна інформація про вартість бізнесу. На сьогоднішній момент серед українських представників керівництва компаній та фірм здійснюється постійна тенденція пошуку оптимальних шляхів та фінансових важелів, які б змогли збільшити ринкову вартість цих організацій. Максимізація фінансової вартості капіталу українських компаній стає пріоритетною стратегічною метою їх керівництва. Історичний аналіз формування ринкової діяльності українських підприємств дозволяє зробити висновок про те, що не дивлячись на розуміння важливості зростання вартості підприємства, зростання ефективності використання фінансових ресурсів у вітчизняного менеджменту ще не склалось чіткого розуміння ролі оціночної діяльності у системі управління фінансами підприємства, засобів визначення вартості різних об´єктів власності. У проведені оціночних робіт зацікавлені й інші сторони: державні установи (контрольно-ревізійні та інші органи, кредитні організації, страхові компанії, відправники, інвестори та акціонери [6, с.16].

Формування оціночної вартості підприємства сьогодні здійснюється переважно не зовсім професійно та не завжди відповідає цілям та наведеним завданням

оптимізації структури фінансових ресурсів підприємств. Це свідчить про те, що з однієї сторони існує недостатність теоретичної та законодавчої обґрунтованості поставленої проблеми та з другої відсутність досвіду з використанням сучасних методів в оцінці власного капіталу та його активів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові розробки, пов'язані з оцінкою вартості підприємства та з підвищенням вартості, активно досліджуватись українськими практиками та вченими, зокрема Бланком І.О., Момот Т.В., Поддєрьогіним А.М., Терещенко О.О. та іншими. Дана тема є широко розробленою серед західних науковців. Питанням вартості підприємства, її підвищенням займались Коупленд Т., Коллер Т., Мурин Дж, Джордан Б., Кеовн А., Скот Д. та інші. Незважаючи на розробки зарубіжних та вітчизняних учених, актуальними залишаються дослідження концептуальних підходів і технологій оцінювання вартості підприємства.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів оцінки вартості бізнесу в Україні та обґрунтування можливих шляхів її покращення.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової економіки підприємства не тільки здійснюють виробничий процес, спрямований на створення нової вартості, але й самі становлять певну вартість і є об'єктами купівлі-продажу, що зумовлює потребу визначення вартості підприємства і її підвищення. При цьому збільшення вартості бізнесу - один з найважливіших критеріїв сучасного ефективного управління.

В Україні оцінювання вартості бізнесу, проводиться на підставі закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 13.06.2012 року, стандартів та нормативів оцінки й інших нормативно-правових актів незалежними ліцензіюючими оцінювачами, що пройшли спеціальну профпідготовку [1-5].

На наш погляд, характеризувати сутність оцінки вартості підприємства необхідно перш за все в розрізі визначення об'єктів та суб'єктів оціночної діяльності. Аналіз праць вітчизняних та закордонних економістів виявив певні розбіжності в класифікації об'єктів оцінки.

Згідно національних стандартів до об'єктів оцінки в матеріальній формі відносять: нерухоме майно (нерухомість) – земельна ділянка без поліпшень земельна ділянка з поліпшеннями, які з нею нерозривно пов'язані, будівлі, споруди, їх частини, а також інше майно, яке згідно із законодавством належить до нерухомого майна; рухоме майно – матеріальні об'єкти, які можуть бути переміщеними без заподіяння їм шкоди (рис.1).

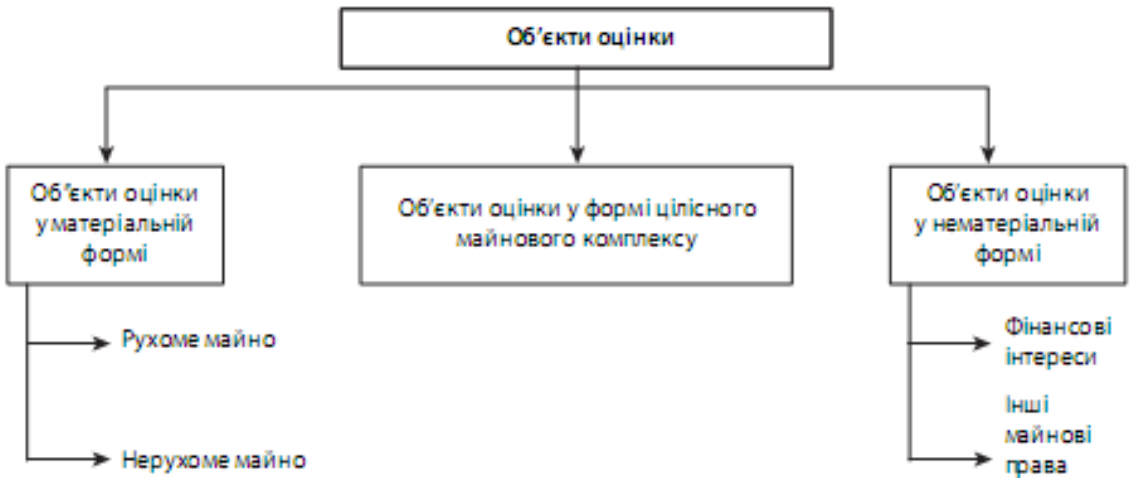

Рисунок 1 – Класифікація об'єктів оцінки згідно з Національними стандартами [7 с.240]

Об'єкти оцінки у формі цілісного майнового комплексу – це об'єкти, сукупність яких дає змогу проводити певну господарську діяльність (цехи, виробництва, дільниці тощо)[7, с.243].

Об'єктами оцінки в нематеріальній формі є такі об'єкти оцінки, які не існують у матеріальній формі, але дають змогу отримувати певну економічну вигоду.

У російських стандартах оцінки наведена дещо інша класифікація об'єктів оцінки (рис.2).

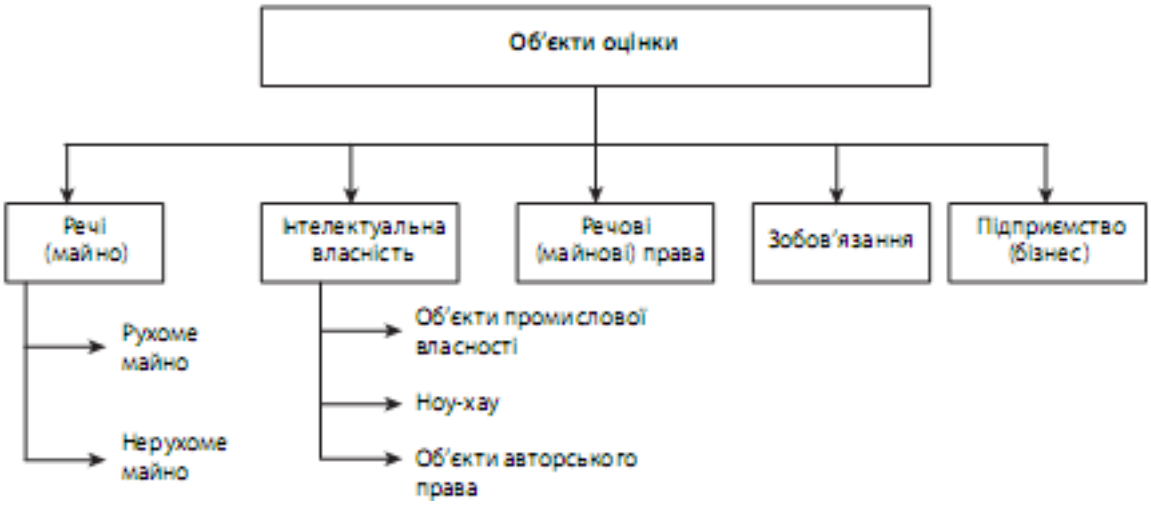

Рис.унок 2 – Класифікація об'єктів оцінки згідно Федеральних стандартів оцінки РФ [8, с.63]

Визначивши, що є об'єктами оцінки, важливо розуміти що вкладається в поняття суб'єкта оцінки. Так, під суб'єктом оцінки слід розуміти активного та безпосереднього учасника – оцінщика у вигляді фізичної або юридичної особи чи органів державної та місцевої влади.

Проаналізувавши підходи дослідників із різних сфер (фінансів, корпоративного управління, інвестиційної та інноваційної діяльності, страхування, бухгалтерського обліку), що займаються проблемами управління вартістю підприємства для задоволення потреб різноманітних користувачів, ми виділили підходи до визначення поняття "вартість підприємства" (табл.1).

Таблиця 1 - Підходи науковців до визначення поняття «вартість підприємства»

Автор	Підхід до визначення
Як вартість майнового комплексу або сума вартостей усіх активів (елементів) підприємства:	
І.І.Яремко І.В.Івашківська	як сума вартостей елементів, які утворюють підприємство
Г.В.Козаченко, Г.І.Янчук	як вартість майнового комплексу
Як рівноважна ціна:	
І.В.Тополя	як рівноважна ціна, за якою може здійснитися операція з купівлі- продажу компанії
І.Є.Єремєєва	як рівноважна ринкова ціна, за якою здійснюються операції на ринку
Як показник (критерій, параметр, величина) ефективності діяльності підприємства:	
Д.Н.Іванченко	як універсальний критерій ефективності, що об' єднує в собі усю сукупність досягнень компанії і що забезпечує безперервний контроль за виконанням стратегічних і оперативних задач її розвитку
А.О.Халдін	як найважливіша комплексна характеристика компанії, що адекватно відображає її фінансове становище, економічну ефективність і очікувані перспективи діяльності

Е.Т.Кулієва	як інтегрований показник операційної, інвестиційної, фінансової діяльності
Як складна система взаємовідносин підприємства із зовнішнім середовищем:	
Ч.З.Нгуєн	як складна система взаємовідносин підприємства із зовнішнім середовищем з приводу залучення інвестицій для використання їх з максимальною ефективністю
Як вартість (оцінка) очікуваних грошових потоків:	
Н.М.Смірнова	як інвестиційна чи внутрішня оцінка майбутніх грошових вигод власників основного капіталу компанії
Е.Т.Кулієва	як оцінка очікуваних дисконтованих грошових потоків
Як грошовий вимір (еквівалент) економічної цінності підприємства:	
Л.М.Пронько	як грошовий вимір його економічної цінності, якості та соціальної корисності
Т.О.Яковлєва	як грошовий еквівалент його цінності, рівень якої визначається не лише забезпеченістю ресурсами, але і ефективністю їх використання.

На нашу думку, "вартість підприємства" необхідно роглядати як об'єктивну величину, яка встановлюється у відповідний час і в певному просторі, за якою може бути здійснена угода купівліпродажу на активному ринку, що розраховується на підставі сукупного використання облікової та ринкової інформації.

Сучасна концепція управління вартістю підприємства і методи її оцінювання зорієнтовані на визначення та управління ринковою вартістю суб'єкта господарювання. При цьому методи, що дають змогу визначати вартість підприємства за ринковим критерієм, умовно можна поділити на кілька груп: а) методи, засновані на аналізі доходів підприємства (дохідний підхід); б) методи, які ґрунтуються на аналізі кон'юнктури фондового ринку, зокрема угод, які здійснюються з акціями або частками статутного капіталу підприємств, аналогічних оцінюваному (ринковий підхід); методи, що базуються на визначенні вартості окремих активів (майновий підхід) (рис.3).

Рисунок 3 – Методи оцінювання вартості підприємства

Дохідний підхід грунтується на аналізі грошових потоків і/або визначенні економічного прибутку. За суттю дохідний підхід відображає ефективність і період повернення інвестицій, ураховуючи альтернативну вартість використання капіталу й премії за ризик, і зорієнтований на задоволення потреб власників підприємства (акціонерів, венчурних та інституціональних інвесторів) у збільшенні капіталу.

Майновий (витратний) підхід базується на оцінюванні витрат на відтворення (заміщення) або визначенні можливої вартості реалізації різних видів активів: матеріальних (основних і обігових) та нематеріальних, у т. ч. прав на інтелектуальну власність (патентів, ліцензій, торгової марки).

Альтернативою витратного підходу є ринковий (порівняльний підхід). Даний методичний підхід ґрунтується на порівнянні об'єкта оцінки з аналогічними об'єктами оцінки, відносно яких є інформація про ціни угод з ними або про ринкову вартість їх акцій, які котируються на фондових біржах.

Таким чином, сфера оцінки бізнесу багатогранна, вона включає не тільки оцінку матеріальних цінностей які знаходяться у власності підприємства, але і середовище його функціонування (зовнішнє та внутрішнє), його фінансовий стан, порівняльний аналіз із підприємствами-аналогами, прогнозування та оцінку майбутньої діяльності та

ін. В Україні використання кожного із зазначених підходів оцінки супроводжується певними труднощами [1, с.17].

Однією з головних проблем, не тільки в Україні, а й в усьому світі, є складність пошуку необхідної інформації та проведення розрахунків. Деякі дані про діяльність підприємства підпадають під об'єкти комерційної таємниці, що не дає змогу вільно використовувати їх у розрахунках оцінки вартості підприємства. Особливо це стосується застосування методу порівняння підприємства із аналогічними.

Ще однією проблемою є те, що найчастіше бухгалтерська оцінка активів не співпадає з їх реальною вартістю, у більшості випадків вона є меншою. У таких умовах необхідна переоцінка всіх активів підприємства.

Треба зазначити, що деякі кроки у інформаційній сфері все ж було зроблено. Так законодавчо закріплено обов'язок для окремих суб'єктів господарювання публікувати свою звітність. Але тут теж є свої негативні моменти. Сьогодні на підприємствах України поширене, так зване, ведення подвійної звітності. Тобто найчастіше бухгалтерська звітність підприємств є не прозорою та не відповідає реаліям діяльності підприємства. Все це призводить до того, що іноді неможливо дати реальну об'єктивну оцінку вартості підприємства.

Сьогодні вимушені констатувати, що оцінювання бізнесу в Україні не носить регулярного характеру. А в умовах постійних змін, як в діяльності самого підприємства, так і у країні в цілому, оцінку вартості, яка дана «сьогодні», не можна вважати об'єктивною та дійсною «завтра».

Висновки. Отже, в Україні у сфері оцінки вартості підприємства існує багато труднощів. При чому найбільшою проблемою є те, що більшість цих труднощів викликана об'єктивними факторами, на які підприємства не можуть впливати. В таких умовах вони вимушені пристосовуватися до мінливого зовнішнього середовища.

У той же час, на сьогодні відсутній єдиний підхід та методика до оцінки вартості бізнесу. Тому для того, щоб надати реальну, повну та об'єктивну оцінку потрібен комплексний підхід, що передбачає використання сукупності методів та підходів. Головними завданнями в Україні у цій сфері, на наш погляд, є створення необхідного підґрунтя для використання існуючих методик: нейтралізація та зменшення впливу негативних факторів, що становлять перешкоди для оцінки вартості бізнесу.

Список літератури

1. Методика оцінки майна. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10.12 2003 р. №1891 (доп. № 904 від 14.02 2005 р.) [Електронний ресурс] / Режим доступу: iportal.rada.gov.ua/. - Назва з екрану.
2. Методика оцінки вартості майна під час приватизації. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 р. №1554/ [Електронний ресурс] / Режим доступу: iportal.rada.gov.ua/. - Назва з екрану.
3. Методичні рекомендації щодо визначення вартості чистих активів акціонерних товариств. Затверджені Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.11.04 №48511032010 [Електронний ресурс] / Режим доступу: iportal.rada.gov.ua/. - Назва з екрану.
4. Національний стандарт №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» / Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: №1440 iportal.rada.gov.ua/. - Назва з екрану.
5. Національний стандарт №2 «Оцінка нерухомого майна» / Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 р. №1442. [Електронний ресурс] / Режим доступу:iportal.rada.gov.ua/. - Назва з екрану.
6. Круш П.В. Управління вартістю підприємств [Текст] / П.В. Круш, С.В. Поліщук // Маркетинг в Україні. - 2003. - № 4. - С. 16-19.

7. Сарапіна О.А. Визначення та управління вартістю харчових підприємств як основа здійснення їх реструктуризації [Текст] / О. А. Сарапіна // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. - 2011. - Вип. 2. -Том 2. - С. 239-245.
8. Тронев К. Категории рыночная стоимость и риночная цена в 3 томе «Капитала» К. Маркса [Текст] / Тронєв К. // Российский экономический журнал. - 2005, № 1. - С. 62-77.

Одержано 17.05.13

УДК 315.14.23.

М.І. Руденко, ***асист.*,** **А.О. Могилей, студ. гр. ФК 09-1**
Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів на прикладі підприємства ПАТ «Червона Зірка»

У статті розглянуто особливості функціонування фінансових ресурсів на підприємстві ПАТ «Червона Зірка», виявлено основні проблеми ефективності їх використання та запропоновано напрямки їх удосконалення.
позикові фінансові ресурси, власні фінансові ресурси, джерела фінансових ресурсів

Постановка проблеми. Успішний соціально–економічний розвиток України на шляху ринкових перетворень та євроінтеграційних вподобань можливий лише за умови ефективного функціонування підприємств, яке в свою чергу істотно залежить від наявності у підприємства необхідної кількості фінансових ресурсів. Саме завдяки достатньому фінансовому забезпеченню господарської діяльності, вірному вибору способів та джерел мобілізації фінансових ресурсів, визначення найоптимальніших напрямів їх використання досягається зростання доходів підприємства [1].

Сьогодні більшість вітчизняних підприємств України перебувають у скрутному фінансовому становищі. Нестабільність економічного та політичного середовища в Україні, мінливість законодавства, інфляційні процеси, високі процентні ставки за кредитами та дефіцит ресурсів не дають змоги формувати конкурентоспроможний потенціал підприємства, матеріальною основою якого є фінансові ресурси.

Становище, що склалося, об’єктивно вимагає нових підходів до формування та використання фінансових ресурсів, заснованих на глибокому синтезі досягнень сучасної фінансової теорії і досвіду фінансового управління. Тому проблема вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємств є на сьогодні актуальною та привертає все більшу увагу представників фінансової науки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів широко досліджені вітчизняними та зарубіжними вченими–економістами: І. Бланком, М. Білик, О. Василиком, Ю. Воробйовим, А. Загороднім, В. Ковальовим, М. Коробовим, В. Опаріним, К. Павлюком, В. Родіоновою та іншими. У той же час у різноманітних наукових джерелах, на наш погляд, недостатньо освітленим є розгляд сучасних методів фінансового менеджменту, які можуть ефективно застосовуватися для оцінки ефективності формування й використання фінансових ресурсів вітчизняними підприємствами.

Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів формування і використання фінансових ресурсів підприємства, що досліджується, виявлення

основних проблем фінансового менеджменту й надання рекомендації з приводу удосконалення напрямів використання і розміщення фінансових ресурсів підприємства.

Виклад основного матеріалу. Фінансова криза 2008–2009 років значно вплинула на господарську діяльність підприємств: скоротилися обсяги фінансових ресурсів, знизився рівень ефективності управління ними, що і призвело до зниження результативних показників господарської діяльності [2, с.145].

Проведемо оцінку ефективності використання фінансових ресурсів на підприємстві по виробництву сільськогосподарської техніки «Червона зірка». Згідно обраної нами методики економіста Лаврінчука С.О., перш за все необхідно проаналізувати яким чином ефективність використання фінансових ресурсів вплинула на зміну майнового стану підприємства (табл.1).

Таблиця 1 - Оцінка зміни майнового стану ПАТ «Червона зірка»за 2009–2011 рр.

Показник	Рік			Відхилення +/-
	2009	2010	2011	
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	0,21	0,33	0,25	0,4
Частка основних засобів в активах	0,38	0,48	0,35	-0,03
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,63	0,53	0,49	-0,14
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,06	0,15	0,08	0,02
Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	0,003	0,003	0,003	0
Частка оборотних виробничих активів	0,09	0,12	0,13	0,04
Коефіцієнт мобільності активів	0,44	0,36	0,51	0,07

Отже, за аналізований період на підприємстві коефіцієнт зносу основного капіталу зменшився на 14 %, що є ознакою покращення його матеріально-технічної бази. Однак, коефіцієнт зносу не може певною мірою характеризувати фактичний знос основного капіталу хоча б тому, що у підприємства, крім діючого ще існує обладнання і транспортні засоби, на які нараховується амортизація на повне відновлення. Тому хоча фактично такі основні засоби і не зношуються, проте загальна оцінка зносу основного капіталу підприємства змінюється.

Крім коефіцієнта зносу для характеристики руху основного капіталу на підприємстві застосовується коефіцієнт оновлення основних засобів, що становив у звітному році 0,08 порівняно із 0,06 у базисному, тобто збільшився на 2 %, що слід оцінити, як позитивне явище для підприємства.

Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах у 2009 – 2010 рр. зростає на 0,12, але за останній 2011 р. значно знижується – на 0,08. Отже, в цілому за період відбулось зниження на 0,4, що є негативним фактом для підприємства. Варто зауважити, що зниження показника за останній рік відбулось, головним чином, за рахунок збільшення дебіторської заборгованості.

Частка основних засобів в активах за три роки зменшилась на 0,03. Це свідчить про те, що збільшуючи обсяги виробництва, підприємство не вкладає додаткові фінансові ресурси в активи, а використовує їх інтенсивніше.

Таким чином, здійснивши аналіз майна підприємства, можна сказати, що майновий стан знаходиться на рівні задовільного. Проте, керівництву потрібно звернути увагу на оновлення своїх основних засобів, бо фізично застаріле обладнання в недалекому майбутньому не дозволить підприємству випускати конкурентоспроможну продукцію із-за збільшення ремонтних витрат, витрат на поточне обслуговування та втрати кількісних та якісних параметрів випущеної продукції.

Наступним кроком проведення оцінки є розрахунок зміни показників

ліквідності(табл.2).

Таблиця 2 - Аналіз показників ліквідності ПАТ «Червона зірка» за 2009–2011 рр.

Показник	Рік			Відхилення +/-
	2009	2010	2011	
Коефіцієнт покриття	1,87	1,27	1,46	-0,41
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,49	0,44	0,52	0,03
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,07	0,004	-0,036
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	45897	20358	67657	21760

Розрахувавши відповідні коефіцієнти можна зробити висновок, що практично всі вони відповідають своїм нормативним значенням. Так, коефіцієнт покриття у 2011 році становить 1,46 (нормативне значення – > 1). Це говорить про те, що на кожну грошову одиницю короткострокових зобов'язань припадає 1 грн. 46 коп. оборотних коштів. Тобто, підприємство «Червона зірка» має достатньо оборотних коштів для погашення своїх боргів. Таким чином, підприємство може розглядатися, як успішно функціонуюче.

Що стосується коефіцієнта швидкої ліквідності, то він за досліджуваний період збільшився на 0,3, про те його значення відповідає нормі (0,5–1,0) і свідчить, що за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами підприємство матиме стабільні прогнозовані платіжні можливості.

Занепокоєння викликає показник абсолютної ліквідності, рекомендована нижня межа цього показника – 0,002. Невелике значення показника пояснюється нестачею готівкових коштів і поточних фінансових інвестицій в структурі активів ПАТ «Червона зірка». Так, у 2011 р. він склав 0,004, тобто лише 0,4 % поточних зобов'язань підприємство може погасити негайно.

Важливим етапом аналізу ефективності використання фінансових ресурсів є аналіз ділової активності, який дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства у розрізі швидкості обертання фінансових ресурсів по підприємству (табл.3).

Зокрема, коефіцієнт оборотності активів збільшився з 0,43 в 2009 році до 0,97 в 2011, що у відносному значенні становить майже 126 %. Ця фінансова динаміка свідчить про те, що ПАТ «Червона зірка» з кожним роком аналізованого періоду, все більше й більше отримує чистої виручки на одиницю коштів, інвестованих в активи, що є позитивним знаком в діяльності товариства.

Таблиця 3 – Аналіз показників ділової активності ПАТ по виробництву сільськогосподарської техніки «Червона зірка» за 2009–2011 рр.

Показник	Рік			Відхилення 2011/2009		Нормативне значення
	2009	2010	2011	(+/-)	%	
Коефіцієнт оборотності активів	0,43	0,86	0,97	0,54	125,58	збільшення
Строк обороту активів, днів	837	419	371	-466	-55,68	зменшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	11,06	26,91	22,81	11,75	106,2	збільшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	7,90	9,70	7,43	-0,47	-5,95	збільшення
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	46	37	48	2	4,35	зменшення
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	33	13	16	-17	-51,52	зменшення
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	2,48	5,66	3,37	0,89	35,89	збільшення

Строк обороту матеріальних запасів, днів	145	64	107	-38	-26,21	зменшення
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	0,46	0,84	1,47	1,01	219,57	збільшення
Строк обороту основних засобів, днів	783	429	245	-538	-68,71	зменшення
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,59	1,25	1,58	0,99	167,80	збільшення
Строк обертання власного капіталу, днів	610	288	228	-322	-52,79	зменшення
Період операційного циклу циклу, днів	191	101	155	-36	-18,85	зменшення
Період фінансового циклу, днів	158	88	139	-19	-12,03	зменшення але > 0

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, аналогічно до коефіцієнта оборотності активів зростає, це говорить про те, що підприємство з кожним роком все швидше розраховується з постачальниками і підрядниками та іншими кредиторами, які обслуговують поточну діяльність підприємства, що є, на наш погляд, вкрай позитивною тенденцією для підприємства.

Показник фондовіддачі за період аналізу також значно збільшився. Його величина збільшилася на 219,57%, і мала значення в звітному році – 1,47. Все це вказує на те, що з кожним роком відбувається збільшення виручки на одиницю основних виробничих фондів, що є досить хорошим явищем на шляху розвитку підприємства.

До негативної тенденції розвитку підприємства, на нашу думку, слід віднести: зменшення коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості та зростання операційного й фінансового циклу.

Зменшення коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості на протязі аналізованого періоду спостерігалось майже на рівні 6%. Тенденція даного показника протягом досліджуваного часу не співпадає з нормативним напрямком позитивних змін. Відповідно період погашення дебіторської заборгованості зріс з 46 до 48 днів, що свідчить про збільшення середнього періоду інкасації дебіторської заборгованості, тобто періоду її погашення на 2 дні, що є далеко не позитивом для підприємства.

У 2011 році порівняно з попереднім відбулося зростання операційного та фінансового циклу, це означає, що з кожним роком все більше часу підприємство витрачає на виробництво, продаж та оплату продукції. Стрімке зростання часу покриття кредиторської заборгованості викликало зменшення періоду фінансового циклу з 158 днів в 2009 році до 139 – в 2011. І хоча напрямок позитивних змін за нормативом повинен бути спрямований в бік зменшення показника фінансового циклу, однак від'ємне значення показника свідчить вже про нестачу коштів, що вказує на життя підприємства в борг. Отже, ділова активність підприємства «Червона зірка» знаходиться на незадовільному рівні.

Заключним етапом аналізу ефективності використання фінансових ресурсів підприємства є дослідження показників рентабельності підприємства, які дають уявлення про те, наскільки ефективно підприємство здійснює свою діяльність, контролює витрати на виробництво і реалізацію продукції, і який чистий прибуток при цьому отримує. Показники, які характеризують рентабельність ПАТ «Червона зірка» представлені у табл.3.

Розраховане значення показника рентабельності продукції для ПАТ «Червона зірка» свідчить про те, що підприємство в базовому 2009 році отримало збиток від основної діяльності в розмірі 0,3 копійки на 1 гривню затрат вкладених на отримання даного фінансового результату. А от у звітному 2011 році підприємство отримало прибуток від основної діяльності в розмірі 33 копійок.

Таблиця 3 – Аналіз показників рентабельності ПАТ «Червона зірка» за 2009–2011 рр.,%

Показник	Рік			Відхилення(+/)	Нормативне значення
	2009	2010	2011	2011/2009	
Рентабельність активів	-5,74	0,59	22,43	28,17	**>0,1,** збільшення
Рентабельність власного капіталу	-7,87	0,86	36,78	44,65	>0, збільшення
Рентабельність діяльності	-13,28	0,69	23,24	36,52	>0, збільшення
Рентабельність продукції	-0,27	7,16	32,40	32,67	>0, збільшення
Валова рентабельність реалізації	13,53	15,84	29,11	15,58	>0, збільшення
Операційна рентабельність реалізації	-3,60	5,98	24,23	27,83	>0, збільшення

Показник рентабельності активів характеризує ефективність використання майна підприємства «Червона зірка» і показує що на 1 гривню вкладених активів підприємство отримало на 28,17 копійки більше чистого прибутку в звітному році порівняно з базовим. Рентабельність власного капіталу характеризує ефективність його функціонування і показує що на 1 гривню власних джерел фінансування підприємство отримало до 36,78 копійки чистого прибутку в звітному році. А це свідчить про те, що за роки аналізу ефективність функціонування власного капіталу зросла на 44,65%, що є позитивом для підприємства. Показники рентабельності свідчать про низьку ефективність функціонування підприємства в період 2009 року. Але слід зазначити, що значення показників рентабельності на протязі аналізованого періоду мають тенденцію до зростання, що є позитивною характеристикою діяльності підприємства на майбутнє.

Висновки. Отже, дослідивши і проаналізувавши економічно–господарську діяльність підприємства та ефективність формування і використання фінансових ресурсів можна зробити загальний висновок, що до задовільного рівня розвитку суб'єкта господарювання й недостатню забезпеченість фінансовими ресурсами. Свідченням цього є ряд показників, які було попередньо розраховано.

Так, до основних проблем формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві «Червона зірка», на наш погляд, слід віднести:

– зниження рівня ділової активності, що в результаті призвели до зниження загальної прибутковості підприємства.

– від’ємні фінансові результати, отримані підприємством у базовому періоді від операційної та звичайної діяльності;

– низьку ефективність функціонування підприємства на протязі 2009 року, що призвело до від’ємних значень коефіцієнтів рентабельності активів підприємства, а також рентабельності власного капіталу

– великий обсяг нерозподіленого прибутку на підприємстві, що в результаті призвів до порушення дивідендної політики, адже на протязі всього аналізованого періоду жодна копійка отримана ПАТ «Червоною зіркою» не була виплачена акціонерам; відсутність відрахувань до резервного фонду, а також несплачений у 2011 році податок на прибуток – дає змогу вважати дане підприємство податковим боржником.

На наш погляд, поліпшити ефективність управління фінансовими ресурсами, та сприяти реалізації виявлених резервів ПАТ «Червона зірка» можливо за рахунок: усунення причин виникнення перевитрат фінансових ресурсів; здійснення ефективної цінової політики; удосконалення рекламної діяльності та здійснення постійного

контролю за процесом формування та використанням фінансових ресурсів на підприємстві.

Список літератури

1. Джерелейко С.Д. Управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/156.pdf. - Назва з екрана
2. Хотомлянський О.Л. Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємств [Текст] / О. Л. Хотомлянський // Актуальні проблеми економіки. - 2007. - №2.- С. 145-151.

Одержано 20.05.13

УДК 745. 32

О.Ю. Коцюрба, асист., А.О. Могилей, студ. гр. ФК 09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми розвитку пенсійного страхування в Україні

У статті здійснено аналіз стану державного пенсійного страхування. Визначено, що в сучасних умов державна система пенсійного страхування зазнає великих труднощів через постійне зростання чисельності пенсіонерів і скорочення обсягів пенсійних внесків. Запропоновано фінансові заходи та законодавчі зміни, які дасть змогу підвищити ефективність солідарної системи пенсійного забезпечення.
загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, мінімальна пенсія, пенсійні внески, пенсійний фонд

Постановка проблеми. Поряд із важливими соціально-економічними та політичними проблемами, що домінують у вітчизняному інформаційному просторі, останнім часом постійно обговорюється також тема реформи пенсійної системи. Пенсійне забезпечення є важливою складовою соціально-економічної стратегії держави, тому її удосконалення – необхідна умова створення ефективної системи соціального захисту непрацездатної частини населення.

Пенсійне забезпечення має діяти як за принципами соціальної справедливості, так і за страховими принципами: всі громадяни мають право на пенсійне забезпечення, проте громадяни, які сплачують більші внески або працюють довше за інших, мають право й повинні отримувати більш високу пенсію [3, с.188].

На жаль, слід констатувати, що українське пенсійне страхування на сьогодні практично не відповідає вказаним принципам, є фінансово нестабільним, не забезпечує розмір пенсій відповідно до трудового внеску більшості громадян і водночас створює умови для пільгового (здебільшого несправедливого) пенсійного забезпечення значної чисельності пенсіонерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема пенсійного забезпечення знаходить відображення у наукових працях багатьох економістів. Вагомий внесок у розробку проблем реформування пенсійного забезпечення зробили закордонні вчені: Еуген Юрзіца, Петер Голиша, Г. Мак Таггарт та ін. Переважна більшість теоретичних положень щодо пенсійного страхування та перспектив його розвитку у пострадянських країнах розроблена ґрунтовно і представлена науковою спадщиною таких учених і практиків, як А. Н. Азриліян, О. Д. Василик, В. І. Грушко, Б. О. Зайчук, Г. С. Ковальська, В. Р. Колбун, Е. М. Лібанова, С. І. Юрій, В. Б. Яценко та інші. Однак в

сучасних умовах соціально-економічного стану країни є необхідність продовжити дослідження щодо вдосконалення системи пенсійного страхування в Україні.

Метою статті є дослідження проблем розвитку пенсійного страхування в Україні та розробка напрямів його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Системи пенсійного забезпечення різних країн у процесі свого становлення пройшли важкий та довгий шлях, проте і на сьогоднішній день вони потребують реформування та вдосконалення. Наша країна в даному аспекті не є виключенням.

Згідно з Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 №1058-IV система пенсійного забезпечення в Україні складається з таких рівнів [1]:

1. Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності та субсидування, а виплати пенсій та надання соціальних послуг здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду.

2. Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат.

3. Система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат.

В Україні на сьогоднішній день, як і в багатьох країнах світу, гостро постала проблема демографічної кризи (старіння населення) та низького рівня якості життя пенсіонерів (табл. 1.).

Таблиця 1 - Прогноз щодо демографічної ситуації в Україні [4, с.29]

	2010 р.	2020 р.	2030 р.	2040 р.	2050 р.
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років:					
чоловіки	65,2	68,5	70,3	71,9	72,7
жінки	75,2	77,1	78,3	79,4	80,0
Сумарний коефіцієнт народжуваності, дітей на 1 жінку	1,52	1,57	1,60	1,68	1,69
Коефіцієнт сальдо міграції,%	0,03	0,10	0,15	0,15	0,13
Середній вік мігрантів, років	41	33	32	32	32

Вже нині у пенсійній системі України на 10 платників внесків припадає 9 пенсіонерів, а за незмінності рівня участі населення у пенсійному страхуванні до середини 2020-х років кількість пенсіонерів може перевищити кількість платників [4, с.28].

Якість життя пенсіонерів характеризується, насамперед, розміром купівельної спроможності пенсії, тобто у співставленні її величини з цінами на споживчому ринку, з потребами в якісному харчуванні, з витратами на медичне обслуговування, з можливістю оздоровлення та відпочинку, з вартістю житлово-комунальних послуг. Ще починаючи з 2008 р. в Україні почало спостерігатися значне зниження якості життя. Згідно зі статистичними даними, в середньому по Україні за січень-вересень 2012 р. ціни на продукти харчування в цілому збільшилися на 24,3 %. Зокрема суттєво подорожчали ціни на хліб і хлібопродукти загалом зросли на 23,2 %, на 13 %, стали дорожчими овочі. Ціни (тарифи) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види

палива збільшилися на 4 %. Проте розмір трудової пенсії (пенсії за віком) зріс лише на 17 % [6, с.232].

Представлений вище аналіз, дає підстави визначити три основні проблеми (фактори), що обумовлюють низьку ефективність функціонування пенсійної системи України (рис. 1.).

Таким чином, враховуючи демографічні та економічні фактори, на сьогоднішній день існуюча система пенсійного забезпечення вже не може впоратися з необхідністю забезпечення гідних пенсій всім пенсіонерам. Саме для корекції катастрофічної ситуації в сфері пенсійного забезпечення була прийнята пенсійна реформа.

Так, 7 липня Верховна Рада прийняла в другому читанні внесений урядом Закон «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», що після підписання Президентом набрав чинності з 1 вересня 2011 року [2, с.10].

Рисунок 1 – Основні проблеми функціонування пенсійного страхування в Україні

Основними нововведеннями реформи стали:

– обмеження максимального розміру пенсії на рівні 10 розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з 1 квітня 2011 року - 7640 грн.);

– зменшився розмір пенсії державних службовців: з 90% до 80% заробітної плати;

– для чоловіків - державних службовців - підвищили пенсійний вік до 62 років, починаючи з 2013 року, поступово, за 4 роки. Цей вік буде граничним, можливість продовження перебування на державній службі відмінено;

– з метою поліпшення умов пенсійного забезпечення працівників бюджетної сфери (освіти, культури, охорони здоров'я та соціального захисту) при виході на пенсію їм виплачуватимуть одноразову допомогу в розмірі 10 призначених їм пенсій;

– підвищення мінімально необхідного страхового стажу для отримання пенсії за віком з 5 до 15 років;

– підвищення пенсійного віку для жінок, які отримують пенсію відповідно до загального закону, з 55 до 60 років, починаючи з 1 вересня 2011 року, поступово збільшуючи його на 6 місяців щороку протягом 10 років;

– адміністрування страхових внесків накопичувальної системи покладається на Пенсійний фонд України. Через два роки після початку сплати страхових внесків до накопичувальної системи її учасники матимуть право обирати недержавні пенсійні фонди, в яких будуть накопичуватися їхні пенсійні кошти.

Але, не зважаючи на проведені реформи, слід зазначити, що пенсійне страхування України перебуває у складному фінансовому становищі та не забезпечує пенсіонерів необхідним обсягом пенсії для відповідного рівня життєдіяльності [5, с.26].

З цією метою, основними напрямками покращення розвитку пенсійного страхування в Україні, на нашу думку, мають стати:

– стабілізування солідарної пенсійної системи, зокрема шляхом подальшої детінізації заробітної плати;

– підвищення оперативності та якості обслуговування пенсіонерів шляхом впровадження сучасних інформаційних технологій;

– запровадження та розвиток накопичувальної пенсійної системи шляхом нормативно-методичного забезпечення переходу до паралельних систем загальнообов'язкового та добровільного пенсійного страхування на основі персоніфікованих пенсійних внесків;

– встановлення прямої залежності розміру пенсії від розміру внесків;

– забезпечення точного обліку періодів зайнятості, заробітної платні та сплачених внесків;

– впорядкування системи призначення пільгових пенсій. Всі працівники, які сплачують однакові внески, мають отримувати однакові пенсії;

– вилучення програми соціальної допомоги з пенсійної системи. Соціальні пенсії, доплати, адресна допомога та інші види допомоги має фінансувати Державний бюджет. У майбутньому всі ці виплати потрібно об'єднати в єдину програму соціальної допомоги – програму гарантованого мінімального доходу родини.

За умови здійснення цих заходів пенсійне страхування в поєднанні із соціальною допомогою сформують набагато надійнішу систему захисту від бідності, ніж та, яка існує сьогодні. Проте, якщо зміни буде запроваджено тільки в пенсійній системі, то виявлені проблеми навряд чи вдасться усунути.

Висновки. Виходячи з результатів дослідження можна стверджувати, що однією із найважливіших складових фінансової системи є система пенсійного страхування.

Головним завданням побудови системи пенсійного страхування є забезпечення максимальної мобілізації наявних у суспільстві фінансових ресурсів та залучення при обґрунтованих потребах їх ззовні, установлення передумов для їх ефективного використання і максимізації на цій основі виробництва ВВП.

Пенсійне страхування відіграє вирішальну роль не лише в соціальному і суспільно-політичному житті країни, а й в її фінансовій системі, впливаючи на формування і перерозподіл грошових ресурсів у регіональному і галузевому аспектах. Це зумовлює необхідність постійного вдосконалення пенсійної системи у відповідності до потреб суспільства і реального рівня економічних досягнень.

Список літератури

1. Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 №1058-IV [Електронний ресурс]– Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=331-2010-%EF.
2. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : закон України від 8.07. 2011 р. № 3668-IV // Урядовий кур'єр. - 2011. - 14 вересня. - С. 7-16.
3. Розвиток реформування пенсійної системи України та її вплив на формування механізму соціального самозахисту населення / Л. В. Батченко, М. М. Дєліпі // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 6. - С. 188 - 193.
4. Чи потрібно збільшувати пенсійний вік в Україні / В. І. Борейко // Вісник економічної науки України. - 2010. - № 2. - С. 28-30.
5. Передумова продовження пенсійної реформи / В. Лукович // Вісник Пенсійного фонду України. - 2013. - № 1. - С. 26-27

6. Пенсійна реформа в контексті економічного розвитку / В. Толуб`як // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2010. - № 2. - С. 232-239.

Одержано 18.05.13

УДК 385.25.44.

М.І. Руденко*, асист.*, А.О. Могилей, студ. гр. ФК 09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми банківського кредитування сільськогосподарських підприємств України

У статті проаналізовано основні проблеми кредитування вітчизняних сільськогосподарських підприємств та надано пропозицій щодо удосконалення системи кредитування агропромислового комплексу з врахуванням сучасних умов господарювання.
банківський кредит, відсоткова ставка, короткострокове кредитування, застава, кредитний ризик

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією з найважливіших галузей економіки. Його ефективний розвиток дає можливість гарантувати питання продовольчої безпеки, отримати ефективний ресурс зовнішньоекономічної діяльності, створити надійне джерело бюджетних надходжень та потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку сільських територій [4, с. 56].

Важливим чинником досягнення стабілізації у сільському господарстві та забезпечення ефективної фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств є залучення у виробничий процес додаткових фінансових ресурсів, оскільки, по причині сезонності виробництва та тривалого виробничого процесу тут постійно виникають труднощі у формуванні власних джерел фінансування для закупівлі як основних, так і оборотних активів виробництва. У зв'язку з обмеженістю бюджетного фінансування банківське кредитування стало одним із основних джерел поповнення нестачі обігових коштів.

Для сільськогосподарських підприємств доступ до кредитних ресурсів був і надалі залишається досить складним, що зумовлено перш за все не високим рівнем їх прибутковості, а низькою ліквідністю активів, проблемами із поверненням кредитів. Сільськогосподарські підприємства і надалі для комерційних банків залишаються сферою підвищеного ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми банківського кредитування сільськогосподарських підприємств у ринковій економіці знайшли широке відображення в працях вчених-економістів: В.М. Алексійчук, М.Я. Дем'яненко, М.Й. Малік, М.І. Савлук, В.Д. Лагутін та інші. Однак, незважаючи на численні наукові розробки, проблема кредитування сільськогосподарських підприємств України й надалі залишається актуальною.

Метою статті є дослідження проблем діючої практики кредитування сільськогосподарських підприємств та надання пропозицій щодо удосконалення системи кредитування агропромислового комплексу з врахуванням сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу. Для будь-якого підприємства в сільськогосподарському секторі, чи то на території України, чи за її межами, достатній доступ до фінансових ресурсів має важливе значення. З роками, у всьому світі сільське господарство перетворилося на досить капіталомісткий сектор. Ця тенденція робить доступ до зовнішніх фінансових ресурсів головним чинником конкурентоспроможності [1, с. 30].

Для сільськогосподарських компаній, які діють на території України, достатній доступ до зовнішнього фінансування є надзвичайно важливим із двох основних причин:

а) фінансові інвестиції в основний капітал (майно, завод та обладнання). Фінансування інвестицій в основний капітал має вирішальне значення для підвищення продуктивності. Як правило, збільшення основного капіталу (тобто інвестицій) не може фінансуватися виключно за рахунок власних коштів підприємств, а отже, повинен надходити із зовнішніх джерел, таких як банки, небанківські фінансові установи та ринки капіталу.

б) інвестування оборотного капіталу. Це стосується придбання вихідних ресурсів, таких як насіння, добрив та пестицидів. Чим вища кількість та якість таких ресурсів, тим вища підсумкова результативність діяльності даних підприємств [5, с. 90].

Аналіз тенденцій банківського кредитування вітчизняних сільськогосподарських підприємств, дає підстави стверджувати, що на протязі останніх років прослідковується чітка тенденція до зниження кількості наданих кредитів сільгоспвиробникам (рис.1).

Хоча 2010 рік все ще може характеризуватися наслідками світової фінансової кризи, яка особливо важко вдарила по Україні, протягом 2011 року банківський сектор почав надавати значно більше кредитів сільськогосподарським підприємствам, які за темпами зростання сягнули 30% ВПР (у номінальному вираженні). Однак, протягом 2012 року спостерігалося значне сповільнення цього розвитку, а зростання нового кредитування в даний час зменшилось близько до 10% ВПР.

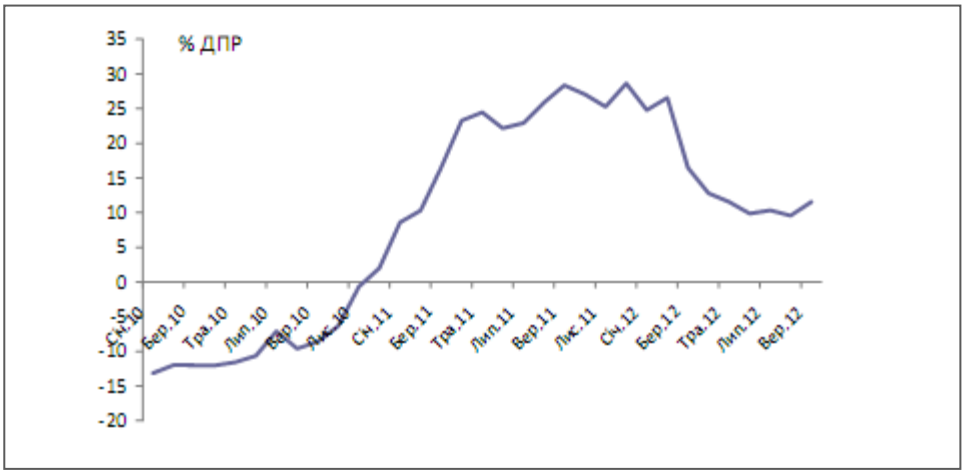

Рисунок 1 – Обсяги сільськогосподарських кредитів наданих банківським сектором України на протязі 2010-2012 рр.,% [2]

Раптове зниження темпів видачі нових кредитів для сільського господарства збігається з різким зростанням ставок за кредитом, що і продемонстровано на рис. Так, реальна процентна ставка з поправкою на інфляцію досягла в липні 2012 року рівня близько 18-20% річних, що робить даний вид кредитування занадто дорогим.

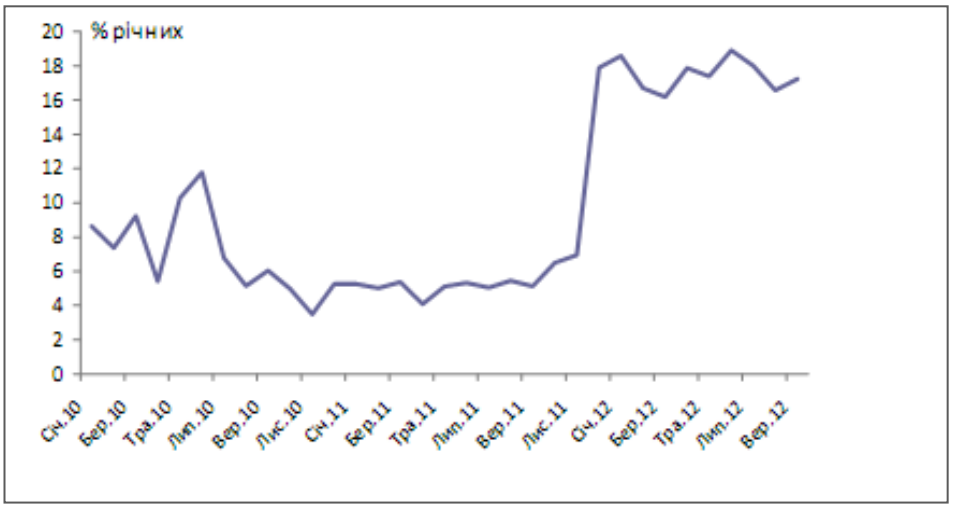

Рисунок 2 – Рівень реальних процентних ставок за сільськогосподарськими кредитами за 2010-2012 рр.,% [2]

На наш погляд, до основних причин погіршення рівня банківського кредитування сільського господарства України слід віднести:

а) Макроекономічні ризики. На сьогодні, макроекономічне середовище в Україні – це об'єкт ряду внутрішніх та зовнішніх випробовувань. Нинішня валютна політика щільної фіксації вартості гривні відносно долара США спричинила негативні наслідки. Жорсткі валютні умови, які знаходять своє відображення у міжбанківських процентних ставках, які можуть досягати в певний час 50% річних, фактично зупинили банківське кредитування.

б) Загальні ризики у фінансовому секторі. Банківський та фінансовий сектори України дуже постраждали в період світової фінансової кризи 2008-2009 роки. Тим не менше, ситуація у банківському секторі досить нестабільна та хитка, як показує все ще велика кількість непрацюючих кредитів у системі. Ще присутні значні проблеми у правовому та інституційному середовищах (наприклад, контроль за виконанням контракту, передача банку майна під заставу), які негативно впливають на права кредитора і означають високі ризики для банківського кредитування.

Крім того, існують й ризики, пов'язані з наданням банківських кредитів для сільськогосподарського сектору в більш вузькому сенсі. Це стосується наступних сфер:

Політика державного втручання. З точки зору банків, минулий досвід показує, що існує значний ризик втручання уряду в роботу ринку (наприклад, через пряме втручання в цінову політику, питання експортних мит, експортних квот), що негативно впливає на рентабельність компанії. В результаті компанія не в змозі реалізувати свій бізнес-план і платити по кредиту за погодженням.

Неплатоспроможність позичальників. У сільськогосподарському секторі можна спостерігати відсутність стабільно рентабельних підприємств із перевіреним послужним списком отриманих позитивних «кеш-флоу».

Неналежне ведення бухгалтерського обліку та звітності на сільськогосподарських підприємствах. Банківське кредитування вимагає з боку підприємств належного ведення бухгалтерського обліку, звітності та розвитку професійних бізнес планів, оскільки це важлива інформація для проведення оцінки фінансового стану підприємства. Багато сільськогосподарських компаній до сих пір не в змозі впоратися з цими вимогами, що призводить до недостатнього надання інформації і, таким чином, до відмови в наданні кредитів.

Неправильне розуміння банками специфіки сільськогосподарського сектору. Дивлячись на пропозиції фінансування, адекватне надання позик вимагає наявності кредитних спеціалістів, які розуміють специфіку сільського господарства, його чисельні ризики, і які в змозі оцінити запити на надання кредиту. Рідкісні філіальні мережі банку у сільській місцевості надають можливість сільським жителям користуватися послугами банку та мати кредитні історії. Це підвищує інформаційну асиметрію, властиву відносинам «кредитор-позичальник». Поки що банки в Україні не в змозі впоратися з цим завданням, хоча за останній час ситуація значно покращилася, так як банки глибше проникли в сектор та, відповідно, збільшили свою компетентність.

Відсутність застави. Після всього вищесказаного досить легко зрозуміти, що сільськогосподарське кредитування в Україні базується на заставі. Однак земля, яка є основним джерело застави в секторі, не може бути використана через дію існуючого, нещодавно продовженого мораторію на ринок землі. Хоча сумнівним лишається факт, що скасування мораторію дозволить поліпшити ситуацію застави-доступу до фінансування в коротко-і середньостроковий терміни, все таки деякі позитивні поступові довгострокові наслідки все ж таки можливі.

На нашу думку, при вирішенні існуючих проблем, що виникають при кредитуванні сільськогосподарських підприємств, важливе місце має відводитись державному втручанні, спрямованому на:

— поліпшення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників і підвищення на цій основі їхньої кредитоспроможності через дієвий ціновий механізм підтримки рівня доходів виробників сільськогосподарської продукції;

— стимулювання зміцнення й укрупнення банківської системи, нарощування її капіталу та ресурсної бази;

— створення необхідної кредитної інфраструктури (Аграрного банку, Фонду кредитної підтримки, систем реального страхового захисту виробників сільськогосподарської продукції та іпотечного кредитування під заставу землі);

— податкове стимулювання довгострокового інвестиційного кредитування аграрного сектора;

— удосконалення діючого механізму здешевлення кредитів у напрямі подовження строків його дії, розширення напрямів цільового використання, підвищення доступності для суб’єктів кредитування та збільшення обсягу коштів, передбачених на ці цілі в державному бюджеті, тощо.

Висновки. Отже, ситуація, яка склалася в агропромисловому комплексі, свідчить про те, що кредитування ще не відіграє важливої ролі у фінансуванні сільськогосподарських товаровиробників. Тобто, банки повинні стати рівноправними партнерами у кредитуванні аграрних підприємств [3, с. 96].

Однією з основних проблем у сфері кредитування залишається обмежена кількість об'єктів, які можуть надати позичальники в заставу, та обмежені кредитні ресурси кредитних установ. Першу проблему можна вирішити шляхом активного запровадження нових фінансових інструментів, таких як прості векселі, складські розписки тощо.

Проблему наявності довгострокових позик буде вирішено тоді, коли буде запроваджено іпотеку на землю сільськогосподарського призначення та надійні механізми захисту прав землевласників, проведено оцінку землі тощо. Без забезпечення доступу до середньо та довгострокових кредитів на прийнятних умовах, як сільськогосподарські, так і переробні підприємства матимуть проблеми з капітальними вкладеннями, необхідними для підвищення ефективності діяльності, збільшення обсягів виробництва і покращання якості продукції.

Список літератури

1. Васільєва А.В. Місце і роль сільськогосподарських підприємств у сучасній економічній системі й аграрній сфері / А.В. Васільєва // Держава і регіони. Серія. Економіка і підприємництво. - 2009. - № 1. - С. 30-32.
2. Кірхнер Р. А. Новостворений Державний земельний банк: підходящий інструмент для поліпшення доступу до агрофінансування? [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.control/uk/publish/article?art_id=59965&cat_id=571.
3. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.М. Колотуха, І.П. Борейко // Економіка АПК. - 2009. - № 1. - С. 89-96.
4. Непочатенко О.О. Кредитування сільськогосподарських підприємств / О.О. Непочатенко // Агроінком. – 2011. – № 5. – С. 56-62.
5. Шиндирук І.П. Кредитування діяльності сільськогосподарських товаровиробників / І.П. Шиндирук // Економіка АПК. – 2002. – № 10. – С. 89-99.

Одержано 21.05.13

УДК *338.243.15*

Г. І. Міокова, канд. екон. наук, доц., А. О. Могилей, студ. гр. ФК 09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка ефективності інвестицій ПАТ «Червона Зірка»

У статті, на основі розробленого автором алгоритму, здійснено аналіз ефективності інвестицій на прикладі підприємства ПАТ «Червона Зірка»
інвестиції, інвестиційна привабливість, оцінка ефективності інвестицій підприємства

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання власники капіталу здобувають багатоваріантні перспективи вкладення вільних коштів. Взаємне узгодження інтересів власника капіталу і його споживача потребує використання спеціальних характеристик, які дозволяють сформувати уявлення про ефективність проектів, стан об'єкту вкладення коштів та надійність майбутніх інвестицій. У країнах з розвинутою ринковою економікою ця характеристика представлена у вигляді комплексу показників оцінки ефективності інвестицій підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В економічній літературі поняття сутності й аналізу основних підходів оцінки інвестиційної діяльності підприємства, її ефективності розглядалися у низці робіт відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема Л.М. Алексеєнко [1], І. О. Бланка, А. П. Іванова, Ф. В. Бандуріна [2], А. Гайдуцького, О. М. Теліженка, М. П. Денисенка [3] та ін.

Однак, й досі залишаються недостатньо проробленими аспекти прийняття якісних управлінських рішень щодо інвестування коштів. Зокрема, з питання формування комплексної, адекватної та загальноприйнятної системи оцінювання ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Метою статті є подальший розвиток теоретичних положень та удосконалення методичних і практичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності інвестицій підприємства.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, оцінка ефективності інвестицій ПАТ «Червона Зірка» повина базуватись на певному алгоритмі дій, а саме: по-перше, необхідно дослідити обсяги, склад і динаміку власних фінансових ресурсів підприємства та напрямки їх розподілу (інвестування); по-друге, визначити основні показники рентабельності та ділової активності підприємства, шо беспосередньо б характеризували ефективність здійснених підприємством інвестицій за певний період; по-третє, на базі умовних прикладів визначити найкращий інвестиційний проект.

Динаміка власних фінансових ресурсів підприємства за 2009–2011 рр. наведена у табл.1.

Слід зазначити, що протягом першого року аналізованого періоду підприємство по фінансовим результатам від операційної та звичайної діяльності мало лише збитки, тобто величина інших операційних витрат була більшою за доходи. Проте в звітному 2011 році підприємство зуміло отримати вигоду від даного виду діяльності в розмірі 80303 та 77047 тис. грн. відповідно. Зокрема, зростання фінансових результатів від операційної діяльності відбулося на суму 84061 тис. грн. Варто відмітити позитивну динаміку фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування. Даний показник за 2009–2011 роки зріс на 89531 тис. грн. і становив у звітному році 77047 тис. грн. Головною причиною даного зростання фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування є зниження втрат від участі в капіталі з величини 14448 тис. грн. до нуля.

Таблиця 1 - Динаміка та склад фінансових результатів підприємства за 2009–2011 рр., тис. грн.

Показник	*Рік*						*Відхилення (+/-) 2011/2009*
	2009		*2010*		*2011*		
	сума	*у % до виручки*	*сума*	*у % до виручки*	*сума*	*у % до виручки*	
Дохід від реалізації продукції	*127394*	*100,0*	*231429*	*100*	*362708*	*100*	*235314*
Валовий прибуток	*14122*	*11,09*	*33377*	*14,42*	*96482*	*26,60*	*82360*
Інші операційні доходи	*52156*	*40,94*	*153410*	*66,29*	*226380*	*62,41*	*174224*
Інші операційні витрати	*55635*	*43,67*	*154876*	*66,92*	*227193*	*62,64*	*171558*
Фінансові результати від операційної діяльності	*-3758*	*-2,95*	*12608*	*5,45*	*80303*	*22,14*	*84061*
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	*-12484*	*-9,80*	*7715*	*3,33*	*77047*	*21,24*	*89531*
Фінансові результати від звичайної діяльності	*-13867*	*-10,89*	*1451*	*0,63*	*77047*	*21,24*	*90914*
Чистий прибуток	*-13867*	*-0,89*	*1451*	*0,63*	*77047*	*21,24*	*90914*

Таким чином, можна зробити висновок, що система формування фінансових ресурсів досліджуваного підприємства зазнала негативного впливу світової фінансової кризи. Під час аналізу вдалося виявити проблеми у структурі фінансових ресурсів, що безпосередньо проявляється у низькій забезпеченості підприємства ними, зменшені частки власних ресурсів для фінансування поточної діяльності, зростання залежності від позикових джерел фінансування.

Проаналізувавши динаміку власних фінансових ресурсів, необхідно розглянути ще одне важливе питання – як розподіляється чистий прибуток на підприємстві, а саме: чи ці кошти вкладаються в інвестиційну діяльність, чи просто споживаються на протязі операційного року. Порядок розподілу і використання чистого прибутку на підприємстві наведено у табл.2..

Таблиця 2 - Розподіл чистого прибутку на підприємстві «Червона зірка» за 2009–2011 рр., тис. грн.

Показник	*Рік*			*Відхилення (+/-)*
	2009	*2010*	*2011*	
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	*-12484*	*7715*	*77047*	*89531*
Податок на прибуток, тис. грн.	*1383*	*6264*	*-*	*-1383*
Чистий прибуток, тис. грн.	*-13867*	*1451*	*77047*	*90914*
Розподіл чистого прибутку:				
До резервного фонду, тис. грн.	*-*	*-*	*619*	*619*
Нерозподілений прибуток, тис. грн.	*-6170*	*8339*	*81389*	*87559*
Частка від чистого прибутку, %				
до резервного фонду	*-*	*-*	*0,80*	*0,80*
нерозподілений прибуток	*100*	*100*	*99,20*	*-0,80*

Дані табл.2, дають змогу зробити висновок, що досліджуване підприємство «Червона зірка» є інвестиційно-пасивним, адже розмір нерозподіленого прибутку товариства в на протязі аналізованого періоду знаходився у межах 100 %.

Важливим етапом аналізу оцінки ефективності інвестицій є аналіз ділової активності, який дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства у розрізі швидкості обертання фінансових ресурсів, що були інвестовані підприємством (табл.3).

Коефіцієнт оборотності активів збільшився з 0,43 в 2009 році до 0,97 в 2011, що у відносному значенні становить майже 126 %. Ця фінансова динаміка свідчить про те, що ПАТ «Червона зірка» з кожним роком аналізованого періоду, все більше й більше отримує чистої виручки на одиницю коштів, інвестованих в активи, що є позитивним знаком в діяльності товариства.

Таблиця 3- Аналіз показників ділової активності ПАТ по виробництву сільськогосподарської техніки «Червона зірка» за 2009–2011 рр.

Показник	*Рік*			*Відхилення 2011/2009*		*Нормативне значення*
	2009	*2010*	*2011*	*(+/-)*	*%*	
Коефіцієнт оборотності активів	*0,43*	*0,86*	*0,97*	*0,54*	*125,58*	*збільшення*
Строк обороту активів, днів	*837*	*419*	*371*	*-466*	*-55,68*	*зменшення*
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	*11,06*	*26,91*	*22,81*	*11,75*	*106,2*	*збільшення*
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	*7,90*	*9,70*	*7,43*	*-0,47*	*-5,95*	*збільшення*
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	*46*	*37*	*48*	*2*	*4,35*	*зменшення*
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	*33*	*13*	*16*	*-17*	*-51,52*	*зменшення*
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	*2,48*	*5,66*	*3,37*	*0,89*	*35,89*	*збільшення*
Строк обороту матеріальних запасів, днів	*145*	*64*	*107*	*-38*	*-26,21*	*зменшення*
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	*0,46*	*0,84*	*1,47*	*1,01*	*219,57*	*збільшення*
Строк обороту основних засобів, днів	*783*	*429*	*245*	*-538*	*-68,71*	*зменшення*
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	*0,59*	*1,25*	*1,58*	*0,99*	*167,80*	*збільшення*
Строк обертання власного капіталу, днів	*610*	*288*	*228*	*-322*	*-52,79*	*зменшення*
Період операційного циклу циклу, днів	*191*	*101*	*155*	*-36*	*-18,85*	*зменшення*
Період фінансового циклу, днів	*158*	*88*	*139*	*-19*	*-12,03*	*зменшення*

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, аналогічно до коефіцієнта оборотності активів зростає, це говорить про те, що підприємство з кожним роком все швидше розраховується з постачальниками і підрядниками та іншими кредиторами, які обслуговують поточну діяльність підприємства, що є, на наш погляд, вкрай позитивною тенденцією для підприємства.

Показник фондовіддачі за період аналізу також значно збільшився. Його величина збільшилася на 219,57%, і мала значення в звітному році – 1,47. Все це вказує на те, що з кожним роком відбувається збільшення виручки на одиницю основних виробничих фондів, що є досить хорошим явищем на шляху розвитку підприємства.

До негативної тенденції розвитку підприємства, на нашу думку, слід віднести: зменшення коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості та зростання операційного й фінансового циклу.

Зменшення коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості на протязі аналізованого періоду спостерігалось майже на рівні 6%. Тенденція даного показника протягом досліджуваного часу не співпадає з нормативним напрямком позитивних змін. Відповідно період погашення дебіторської заборгованості зріс з 46 до 48 днів, що свідчить про збільшення середнього періоду інкасації дебіторської заборгованості, тобто періоду її погашення на 2 дні, що є далеко не позитивом для підприємства.

У 2011 році порівняно з попереднім відбулося зростання операційного та фінансового циклу, це означає, що з кожним роком все більше часу підприємство витрачає на виробництво, продаж та оплату продукції. Стрімке зростання часу покриття кредиторської заборгованості викликало зменшення періоду фінансового циклу з 158 днів в 2009 році до 139 – в 2011. І хоча напрямок позитивних змін за нормативом повинен бути спрямований в бік зменшення показника фінансового циклу, однак від'ємне значення показника свідчить вже про нестачу коштів, що вказує на життя підприємства в борг. Отже, ділова активність підприємства «Червона зірка» знаходиться у незадовільному стані.

Заключним етапом аналізу інвестиційної діяльності підприємства є дослідження показників рентабельності підприємства, які дають уявлення про те, наскільки ефективно підприємство здійснює свою діяльність, контролює інвестовані кошти у виробництво і реалізацію продукції, і який чистий прибуток при цьому отримує. Показники, які характеризують рентабельність ПАТ «Червона зірка» представлені у таблиці 4.

Таблиця 4 - Аналіз показників рентабельності ПАТ «Червона зірка» за 2009–2011 рр.,%

Показник	*Рік*			*Відхилення(+/-)*	Нормативне *значення*
	2009	*2010*	*2011*	*2011/2009*	
Рентабельність активів	*-5,74*	*0,59*	*22,43*	*28,17*	*>0,1, збільшення*
Рентабельність власного капіталу	*-7,87*	*0,86*	*36,78*	*44,65*	*>0, збільшення*
Рентабельність діяльності	*-13,28*	*0,69*	*23,24*	*36,52*	*>0, збільшення*
Рентабельність продукції	*-0,27*	*7,16*	*32,40*	*32,67*	*>0, збільшення*
Валова рентабельність реалізації	*13,53*	*15,84*	*29,11*	*15,58*	*>0, збільшення*
Операційна рентабельність реалізації	*-3,60*	*5,98*	*24,23*	*27,83*	*>0, збільшення*

Розраховане значення показника рентабельності продукції для ПАТ «Червона зірка» свідчить про те, що підприємство в базовому 2009 році отримало збиток від інвестування коштів в основну діяльність в розмірі 0,3 копійки на 1 гривню затрат вкладених на отримання даного фінансового результату. А от у звітному 2011 році підприємство отримало прибуток від основної діяльності в розмірі 33 копійок.

Показник рентабельності активів характеризує ефективність використання усього майна підприємства «Червона зірка» і показує що на 1 гривню інвестованих активів підприємство отримало на 28,17 копійки більше чистого прибутку в звітному році порівняно з базовим. Рентабельність власного капіталу характеризує ефективність його функціонування і показує що на 1 гривню власних джерел фінансування підприємство отримало до 36,78 копійки чистого прибутку в звітному році. А це свідчить про те, що за роки аналізу ефективність функціонування власного капіталу зросла на 44,65%, що є позитивом для підприємства. Показники рентабельності свідчать про низьку ефективність функціонування підприємства в період 2009 року. Але слід зазначити, що значення показників рентабельності на протязі аналізованого періоду мають тенденцію до зростання, що є позитивною характеристикою діяльності підприємства на майбутнє.

На базі умовних прикладів здійснимо оцінку інвестиційних проектів та визначимо найефективніший з них. Так, підприємство ПАТ «Червона зірка» оцінює три проекти будівництва: 1) реконструкція діючого цеху (позначимо як А); 2) будівництво нового цеху (позначимо як Б); 3) переобладнання 2-х двох діючих цехів (позначимо як В). Вартість капіталу підприємства дорівнює 12%, знайдемо найліпший проект за критерієм ІП (табл.5).

Таблиця 5 - Грошові потоки трьох проектів

Час	Проект А	Проект Б	Проект В
2011	–10000	–30000	–18000
2012	2800	6000	6500
2013	3000	10000	6500
2014	4000	12000	6500
2015	4000	16000	6500

Таблиця 6 - Розрахунок вартості інвестицій та грошових потоків

Показники	Проект А	Проект Б	Проект В
Теперішня вартість інвестицій	– 10000	– 30000	–18000
Теперішня вартість потоків	10281	32040	19743

$$PI_A = 10281/10000 = 1{,}0281$$
$$PI_Б = 32040/30000 = 1{,}068$$
$$PI_B = 19743/18000 = 1{,}0968$$

Проекти за критерієм ІП ранжуються в такому порядку: В, Б, А. Проект Б має максимальну з усіх проектів ЧТВ = 32040, але проект В є найрентабельнішим на 1грн. інвестицій. Усі проекти відповідають необхідній ставці прибутковості 12%, оскільки всі ІП > 1. Таким чином, підприємство ПАТ «Червона зірка» доцільно вкладати кошти в інвестиційний проект В, адже саме він є найрентабельнішим серед 3-х проаналізованих.

Висновки. Отже, дослідивши і проаналізувавши інвестиційну діяльність

підприємства та ефективність її здійснення можна зробити загальний висновок, що до задовільного рівня розвитку суб'єкта господарювання та низький рівень інвестиційної діяльності. Свідченням цього є ряд показників, які було попередньо розраховано.

Список літератури

1. Алексеєнко, Л. М. Фінансові аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємства [Текст] / Л. М. Алексеєнко // Роль фінансово-кредитної системи у стимулюванні економічного зростання в Україні: Зб. наук. праць / Волинський держ. ун-т. - Луцьк, 2009. - С. 222-225.
2. Бандуріна Ф.В. Принципы анализа капитальных вложений : [монография] / Ф.В. Бандуріна, Е.Ю. Антипенко, В.И. Доненко. – Запорожье : Фазан; Дикое поле, 2005. – 420 с.
3. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності. – К: Алерта, 2003. – 338с.

Одержано 21.05.13

УДК 336.22

М.І. Руденко, *асист*., А.О. Могилей, студ. гр. ФК 09-1
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості дивідендної політики вітчизняних підприємств

Розкрито економічну суть, види й основні критерії дивідендної політики вітчизняних підприємств. Досліджено механізм формування дивідендних виплат у процесі розподілу прибутку та запропоновано шляхи покращення розбудови ефективної дивідендної політики на рівні підприємств.
дивіденди, дивідендна політика, прибуток підприємства

Постановка проблеми. Розвиток акціонерної форми власності та фондового ринку в Україні в умовах світових інтеграційних процесів потребує вдосконалення теоретичної бази регулювання та оптимізації корпоративних відносин. Важливим індикатором прозорості та ефективності функціонування акціонерних товариств (АТ) виступає їх дивідендна політика, що характеризує розподіл прибутку підприємства. Дивідендна політика стає складовою загальної стратегії розвитку корпорації, насамперед її фінансової стратегії, в процесі ефективної реалізації прав власності, елементом корпоративної культури. Саме тому питання формування ефективної дивідендної політики останнім часом набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання дивідендної політики висвітлені в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких І.Бланк, Р.Брейлі, Е.Брігхем, М.Гордон, М.Колісник, Д.Лінтнер, Ф.Модільяні, М.Міллер, С.Майєрс, А.Поддєрьогін та інші. В умовах зростання нестабільності економіки України існує необхідність постійного вдосконалення механізмів, схем та інструментарію дивідендної політики на вітчизняних підприємствах. З огляду на це, метою роботи є дослідити суть і види дивідендної політики, визначити основні етапи її формування, виділити завдання, які слід вирішити в ході формування та реалізації дивідендної політики.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах господарювання дивідендна політика відіграє значну роль у функціонуванні акціонерного товариства або корпорації. Вона займає провідне місце в реалізації фінансової стратегії підприємства,

впливає на рівень добробуту інвесторів (власників капіталу підприємства), на формування та використання фінансових ресурсів, темпи виробничого та фінансового розвитку підприємства, на вартість капіталу, на фінансову стійкість і ринкову вартість підприємства (впливаючи на ціну акцій) [4, с. 7].

Для більш детального розуміння сутності поняття "дивідендна політика" проаналізуємо підходи вітчизняних вчених щодо визначення даної категорії (табл. 1).

Таблиця 1- Теоретичні підходи вітчизняних вчених до визначення [2].

№	Автор	Визначення
1	Терещенко О. О.	Дивідендна політика - керована діяльність підприємства, спрямовану на забезпечення формування доходу власників його корпоративних прав.
2	Топчак М. В., Маринич І. А.	Дивідендна політика - це сукупність стратегічних і поточних рішень щодо розподілу результатів діяльності корпорації.
3	Стельмах М.	Дивідендна політика - це сукупність принципів та методів визначення частки прибутку, сплачуваної власнику капіталу, відповідно до його внеску у загальному обсязі власного капіталу підприємства.
4	Приймак І. І., Байдала М. М.	Дивідендна політика - це набір цілей і завдань, які ставить перед собою керівництво підприємства в галузі виплати дивідендів, а також сукупність методів і засобів їх досягнення.

Таким чином, кожен автор, при дослідженні даного поняття, характеризує його з урахуванням певної специфіки. З урахування зазначених раніше аспектів, пропонуємо визначати дивідендну політику як самостійну складову загальної фінансової стратегії, що представляє собою сукупність методів і принципів щодо оптимального розподілу прибутку акціонерного товариства між винагородою акціонерів та реінвестуванням для забезпечення зростання ринкової вартості підприємства.

Проведемо аналіз процесу формування дивідендної політики на вітчизняних підприємствах (рис.1).

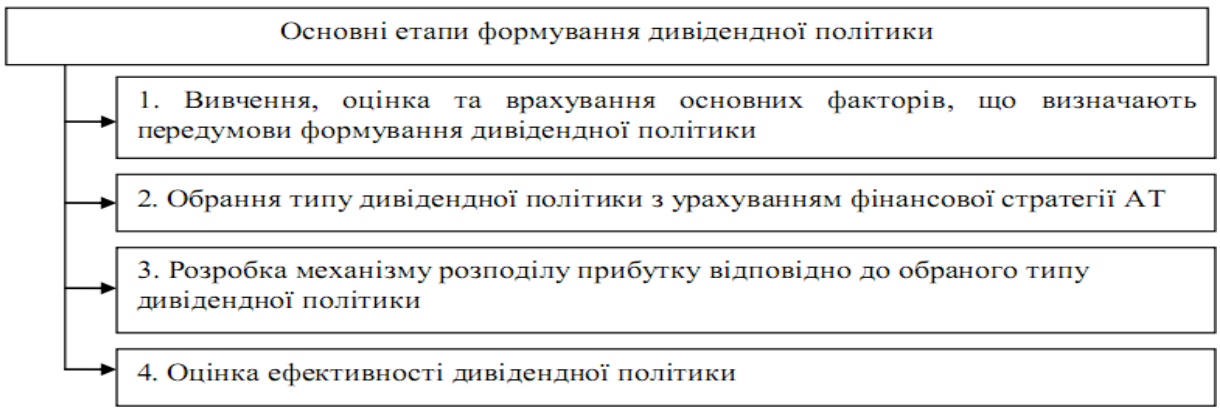

Рисунок 1 – Основні етапи формування дивідендної політики [4, с. 6]

Початковим етапом формування дивідендної політики є вибір цілей та визначення загального часового періоду розроблення дивідендної політики. Цілями побудови дивідендної політики можуть виступати: задоволення інтересів акціонерів, що зацікавлені в отриманні доходу на інвестовані кошти у формі дивідендів, підняття престижу акцій акціонерного товариства та ін.

На використання чистого прибутку впливає багато факторів, тому реалізація ефективної дивідендної політики передбачає їх усебічний аналіз та оцінку. Усю сукупність факторів, що впливають на вибір методу дивідендної політики, за Ю. Шмагіной, можна об'єднати в чотири великі групи [5]:

1. обмеження щодо дивідендних виплат (законодавчі, податкові, брак готівки у фірми тощо);
2. інвестиційні можливості фірми;
3. доступність і вартість альтернативних джерел капіталу;
4. вплив дивідендної політики на необхідну норму прибутку на просту акцію.

Загалом, у процесі формування ефективної дивідендної політики, вітчизняним підприємствам, на наш погляд, доцільно керуватися такими принципами:

– Зв'язок дивідендної політики зі загальною стратегією розвитку АТ.

– Прогнозованість - формування дивідендної політики на перспективу. Це зробить дії АТ передбачуваними, підвищить можливість використання довготермінового планування, забезпечить довіру акціонерів, партнерів, кредиторів та інвесторів.

– Стабільність - базові основи дивідендної політики повинні мати довготерміновий характер. Дотримання цього принципу особливо важливе в умовах «розпорошення акціонерного капіталу», оскільки дозволяє дрібним акціонерам приймати обґрунтовані інвестиційні рішення.

– Пріоритетність урахування інтересів власників - акціонерів. Прибуток, що формується АТ і залишається в його розпорядженні після сплати податків, належить його власникам, тому в процесі його розподілу пріоритетність напрямів його використання мають визначати вони.

– Інформаційна відкритість, що передбачає інформованість про вибір типу дивідендної політики та обґрунтованість розміру виплачуваних дивідендів усіх акціонерів. За потреби зміни основних пропорцій розподілу чистого прибутку у зв'язку з корегуванням стратегії розвитку АТ чи з інших причин усіх акціонерів повинні завчасно повідомляти про це.

– Контрольованість, що передбачає оцінку ефективності дивідендної політики та корегування її в разі потреби.

Наступним етапом є визначення підходу до здійснення дивідендних виплат, вибір методу дивідендної політики та форми виплати дивідендів. Практичне використання теорій (теорія незалежності дивідендів, теорія переваг, теорія «податкових переваг», теорія «клієнтури», теорія «сигналізування») дозволило виробити три підходи до формування дивідендної політики - «консервативний», «поміркований» (компромісний) і «агресивний», кожному з яких відповідає певний метод дивідендної політики (рис.2).

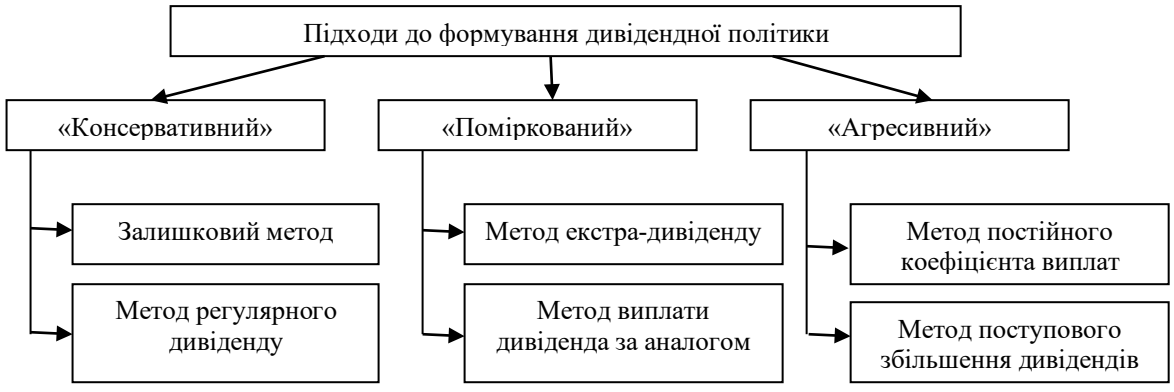

Рисунок 2 – Підходи до формування дивідендної політики [3]

1. Залишкова політика дивідендних виплат. Забезпечує високий темп розвитку підприємства, підвищення його фінансової стабільності, але недоліками є нестабільний розмір дивідендних виплат та непередбачуваність їх розмірів, що будуть формуватися в майбутньому періоді.

2. Регулярного дивіденду. Перевагою цього методу є надійність, яка дає акціонерам упевненість у стабільності розміру поточного доходу незалежно від різних обставин, також визначає стабільність котирування акцій на фондовому ринку.

3. Постійного коефіцієнта виплат. Його перевага полягає в простоті нарахуванні та тісний зв'язок із прибутком підприємства. Недоліком цього методу є зміна величини дивідендів, яке зумовлене непостійним розміром прибутку.

4. Поступового збільшення дивідендів. Основною перевагою є зацікавленість акціонерів до підприємства після чого підвищується імідж підприємства, що призводить до збільшення ринкової вартості акцій, але якщо фонд дивідендних виплат зростає швидше, ніж сума прибутку, то інвестиційна привабливість та фінансова стійкість підприємства знижується.

5. Екстра-дивіденди. Забезпечує постійні доходи акціонерам та стимулює їх додатковими виплатами, що призводить до зв’язку з фінансовими результатами. Основний недолік полягає в тому, що за тривалої виплати мінімальних розмірів дивідендів інвестиційна привабливість та ринкова вартість акцій знижується.

6. Виплати дивіденду за аналогом. Дозволяє підтримувати інвестиційну привабливість акцій підприємства, тим самим не даючи конкурентам можливості скористатися цією перевагою для залучення коштів у свій капітал [4, с. 6].

Загалом, формування ефективної дивідендної політики корпорації навіть у світовій практиці пов’язане із чималими труднощами. Акціонерна корпорація – це не лише суб’єкт господарювання, а й складний соціальний інститут, функціонування якого потребує насамперед узгодження й компромісу внутрішніх економічних інтересів.

Разом з тим вирішення цієї проблеми може свідомо спотворюватись, оскільки вище керівництво корпорації, деінде у зв’язці з її домінуючими акціонерами як реальними власниками, користуючись інформаційною асиметрією, спроможне вдаватися до опортуністичних дій: маніпулювати свідомістю акціонерного загалу та нав’язувати йому свої “правила гри”, зачіпаючи, звичайно ж, і питання доцільності та розмірів дивідендних виплат.

На нашу думку, для здійснення дивідендних виплат вітчизняними акціонерним товариствам необхідні такі зміни в організаційно-правовому середовищі акціонерного товариства, які стимулюватимуть побудову ефективної дивідендної політики підприємствами:

1. У законі України «Про акціонерні товариства», в питаннях регулювання дивідендних виплат, доцільним є використання сегментованого підходу, а саме - для акціонерних товариств, що не виходять на ринок цінних паперів, доцільним є закріплення на законодавчому рівні певного обов'язкового мінімуму частки прибутку, що йде на виплату дивідендів. Такі випадки нерідко трапляються у світовій практиці країн, що розвиваються (Греція - 35%, Чилі - 30%, Бразилія, Філіппіни – 50%).

2. Диференційований характер оподаткування доходів акціонерів, а саме:

– установлення нижчої ставки оподаткування прибутку в разі здійснення АТ дивідендних виплат;

– установлення диференційованих ставок оподаткування дивідендів в особистому доході акціонерів. Такий захід дозволить збільшити дохід акціонерів, що володіють невеликими пакетами акцій;

– зниження ставки оподаткування доходів, отриманих у результаті продажу акцій, що стимулюватиме обіг цінних паперів АТ на ринку акцій, а відповідно, і сприятиме його розвиткові;

– установлення нижчих ставок оподаткування дивідендів акціонерів, що є тримачами акцій більше ніж один рік.

3. Збільшення вимог НКЦПФР до характеру інформації, що надається АТ, у таких напрямах:

– скорочення терміну подання звітності до шести місяців (на даний час такий термін становить дев'ять місяців), а також подання квартальних звітів, що поліпшить інформування акціонерів (як наявних, так і потенційних) про результати господарської діяльності АТ і напрями використання чистого прибутку;

– закріплення на законодавчому рівні подання емітентами локального акта «Про розподіл прибутку АТ», в якому були б обґрунтовані напрями використання прибутку.

Висновки. Отже, на сьогодні слід констатувати, що для переважної більшості вітчизняних акціонерних товариств, на відміну від зарубіжних компаній, дивідендна політика ще не стала дієвим інструментом корпоративного управління. Причинами цього, на наш погляд, є не лише низький рівень корпоративної й загальної правової культури, а й слабкість конкурентного середовища на внутрішньому ринку, численні прогалини в системі державного регулювання національної економіки, зрощення великого бізнесу з політикою та державним управлінням.

Проведене нами дослідження переконує в необхідності поглиблення ринкових реформ, забезпечення їх системності, послідовності й рішучості, а реалізація запропонованих заходів надасть змогу на рівні вітчизнах підприємств побудувати ефективну та дієву систему дивідендної політики.

Список літератури

1. Богодухов, Д. О. Ефективна дивідендна політика акціонерного товариства: основні принципи, методи та практика використання в Україні [Текст] / Д. О. Богодухов // Актуальні проблеми економіки. - 2002. - N 10. - С.41-47.
2. Дєєва Н. Е. Дивідендна політика як складова корпоративного управління [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2008/Economics/36357.doc.htm. – 09.01.2012. – Назва з екрану.
3. Лук'яненко Д. І., Котеньова К. С. Удосконалення напрямків реалізації дивідендної політики в україні [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www.rusnauka.com/4_SND_2009/Economics/. – 11.01.2012. – Назва з екрану.
4. Стеценко, Б. С. Дивідендна політика акціонерного товариства: українські реалії в контексті світового досвіду [Текст] / Б. С. Стеценко // Цінні папери України. - 2010. - N 11. - С.6-7.
5. Шмагіна Ю. Особливості дивідендної політики в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61514.doc.htm. – 15.01.2012. – Назва з екрану.

Одержано 21.05.13

УДК 331.571

О.В. Бублик, ст. гр. МЕ-09-1, О.В. Заярнюк, асист., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Безробіття в Кіровоградській області: стан та напрямки його подолання

В статті досліджено сучасний стан безробіття в Кіровоградській області. Наведено статистичні дані, які характеризують ринок праці даного регіону. Розглянуто традиційні та сучасні методи боротьби з безробіттям. Пропонуються заходи щодо зниження рівня безробіття в Кіровоградській області.
безробіття, ринок праці, соціально-економічне становище, Кіровоградська область

Важливим критерієм суспільно-економічного прогресу є розвиток продуктивних сил. Головним і вирішальним фактором продуктивних сил виступає людина. Подальший розвиток національної економіки потребує значного підвищення використання людських ресурсів. В зв'язку з цим розв'язання проблеми безробіття в умовах трансформації економіки України повинно стати одним із пріоритетних завдань економічної політики[1].

Глобальна економічна криза викликала збільшення чисельності безробітних в усьому світі, спричиняючи соціальну напруженість та політичну нестабільність. Тому в сучасних умовах питання безробіття для України є дуже актуальним [2].

Значний внесок у вивчення проблеми безробіття, його особливостей в Україні внесли такі вітчизняні вчені, як Д. Богиня, Г. Волинський, В. Геєць, В. Герасимчук, О. Грішнова, І. Давидова, В. Дем'яненко, С. Дзюба, С. Дорогунцов, С. Кузнєцова, Е. Лібанова, Г. Лук'янова, С. Мочерний, В. Онікієнко, І. Петрова, В. Петюх, В. Савченко, М. Соколик, А. Чухно, Л. Шевченко.

Безробіття негативно впливає на соціально-економічне становище країни, адже зростання цього показника створює цілу низку проблем:

- скорочення обсягів виробництва валового національного продукту;
- зниження податкових надходжень до державного бюджету;
- зростання витрат на соціальну допомогу безробітним;
- знецінення наслідків навчання;
- масову декваліфікацію;
- посилення соціальної напруженості;
- зниження трудової активності.

Рівень безробіття в Україні, за даними Державної служби статистики, знизився з 8,2% економічно активного населення у І півріччі 2011 року до 7,8% економічно активного населення у І півріччі 2012 року, це все одно вважається досить високим показником, тоді, як допустимий рівень безробіття становить 2 % [2].

Традиційними методами боротьби з безробіттям в економічній науці прийнято вважати:

1. суворо контрольоване зростання грошового обігу;
2. жорстку грошову і стабільну фіскальну політику;
3. досягнення бюджетної рівноваги.

В Україні для вирішення проблем пов'язаних із безробіттям, до традиційних методів боротьби з цим явищем потрібно долучити наступні заходи:

1) Створення нових робочих місць;

2) Розширення сфери послуг. Через значне падіння рівня життя попит на послуги скорочується. Ростуть лише послуги державного сектора, що є негативним явищем;

3) Дотації на створення робочих місць, допомога малому і середньому бізнесу;

4) Перенавчання або підвищення кваліфікації кадрів. Ці заходи допомагають, коли в одних галузях спостерігається спад, а інші розвиваються, тобто при структурній перебудові національного господарства;

5) Проводити реформування трудового законодавства в сфері зайнятості з метою більш глибокої його адаптації і відповідності міжнародним нормам і принципам [3].

Для Кіровоградської області безробіття залишається найгострішою соціальною проблемою.

Чисельність населення працездатного віку в Кіровоградській області становить 584,8 тис. осіб. За даними обласної служби зайнятості на обліку цієї установи на кінець січня 2013р. перебувало 21,1 тис. безробітних громадян області. Допомогу по безробіттю отримували 77,6% осіб, які мали статус безробітного.

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по області на кінець січня 2013р. становив 3,6% населення працездатного віку, у сільській місцевості – 4,9%, у міських поселеннях – 2,8%.

Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених підприємствами, установами й організаціями до служби зайнятості, на кінець січня 2013 р. становила 0,9 тис. проти 0,6 тис. на кінець грудня 2012 р. (на кінець січня 2012 р. – 0,9 тис.).

Навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) на кінець січня 2013 р. становило 25 осіб проти 31 на кінець грудня 2012 р.).

За сприяння державної служби зайнятості в січні 2013р. було працевлаштовано 0,8 тис. осіб, які мали статус безробітного, або 3,4% від їх загальної кількості. Серед працевлаштованих осіб 55,4% становили жінки, 49,1% – молодь у віці до 35 років.

Середньооблікова кількість безробітних, які отримували допомогу по безробіттю впродовж січня п.р., становила 12,8 тис. осіб. Середній розмір допомоги по безробіттю становив 1061 грн., що дорівнює 92,5% законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати (1147 грн.) [4].

Для зниження рівня безробіття в області кіровоградською владою вживаються такі заходи:

- підтримка місцевих товаровиробників, що стимулюватиме зростання виробництва та відповідно створення нових робочих місць;
- створення в області мережі соціальних магазинів з асортиментом кіровоградської продукції, що означає підтримку соціально незахищених верств населення, появу нових робочих місць, надходження до бюджету;
- будівництво в області сучасних тваринницьких комплексів з новими робочими місцями (свинокомплекси у Вільшанському, Компаніївському районах), введення в дію заводів (комбікормовий завод у Компаніївському районі)

Положення про подолання безробіття, створення нових робочих місць у реальному секторі економіки області було включено до програми розвитку Кіровоградської області на 2011-2015 роки «Центральний регіон – 2015», як такі, що потребують невідкладного вирішення [5].

Кіровоградською обласною державною адміністрацією також було розроблено стратегію економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2013-2020 роки, стратегічними пріоритетами у секторі ринку праці якої є:

- розвиток ринку праці;
- підвищення рівня доходів працюючих;

- досягнення відповідності системи освіти потребам ринку праці;
- створення єдиного освітнього простору;
- забезпечення якості та доступності освіти, ефективності управління нею.

Розвиток ринку праці та підвищення рівня доходів працюючих будуть здійснюватись за рахунок розширення пропозиції робочих місць, насамперед у високопродуктивних секторах, захисту прав працюючих, розвитку форм самозайнятості.

Задля реалізації цього повинні бути виконані такі завдання:

- удосконалення системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників відповідно до потреб економіки, організація професійного навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації безробітних, направлення безробітних громадян, зареєстрованих в обласній службі зайнятості, на професійне навчання;
- сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, стимулювання самозайнятості населення (у т. ч. у сфері розвитку «зеленого» туризму, народних етнічних промислів);
- організація оплачуваних громадських робіт на підприємствах, в установах та організаціях області;
- заохочення створення нових робочих місць у промисловості, енергетиці, на транспорті, в інших сферах з високим рівнем оплати праці;
- забезпечення координації зусиль державних органів та громадських організацій, бізнес-структур, роботодавців у сфері сприяння створенню нових робочих місць і розвитку регіонального ринку праці;
- сприяння наданню додаткових гарантій щодо працевлаштування працездатних громадян працездатного віку, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних конкурувати на ринку праці, у т. ч. шляхом запровадження практики бронювання робочих місць на підприємствах області;
- упровадження заходів щодо недопущення зловживань роботодавців монопольним становищем на місцевих ринках (насамперед у сільській місцевості та віддалених територіях) щодо працевлаштування та оплаті праці;
- вжиття заходів щодо погашення боргів із виплати заробітної плати працівникам підприємств, організацій та установ області;
- захист прав і додержання державних соціальних гарантій в оплаті праці, у т. ч. через укладання колективних договорів та угод, недопущення випадків використання найманої робочої сили без належного оформлення трудових відносин, поліпшення стану, умов, безпеки праці та виробничого середовища;
- здійснення заходів щодо легалізації заробітної плати й «тіньової» зайнятості, посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості, в т. ч. завдяки інформуванню населення про негативні соціальні наслідки нелегального працевлаштування та отримання заробітної плати у «конвертах» [6].

Отже, влада Кіровоградської області звернула увагу на проблему безробіття та стала на шлях боротьби з ним. Першим кроком у реалізації цього стала злагоджена робота спільно з провідними підприємствами області у напрямку розробки та реалізації обласної програми зі створення нових робочих місць. Наступним кроком є розгляд цього ж питання з керівниками малих та середніх підприємств. Ці кроки є одним із найефективніших способів подолання безробіття. Таким чином, шляхом спільних зусиль влади і підприємців можна знизити рівень безробіття і покращити соціально-економічне становище області.

Список літератури

1. Регіональний аспект безробіття в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.info-works.com.ua/all/regionalna_ekonomika_RPS/4328.html
2. Актуальні проблеми безробіття в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intkonf.org/ivaschenko-n-yu-aktualni-problemi-bezrobittya-v-ukrayini/
3. Безробіття в Україні: проблеми та шляхи подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61966.doc.htm
4. Офіційний сайт головного управління статистики у Кіровоградській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kr.ukrstat.gov.ua/soc_econ_rynok_pracy.htm
5. Новини Кіровограда: Кіровоградська влада активно боротиметься з безробіттям [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kirovograd.rks.kr.ua/daily/kirovograd/2010/9/1/bezrobittya/
6. Стратегія економічного і соціального розвитку Кіровоградської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kspu.kr.ua/download/project_of_strategy.pdf

О.Бублик, О.Заярнюк

Состояние безработицы в Кировоградской области и ее преодоление

В статье исследовано современное состояние безработицы в Кировоградской области. Приведены статистические данные, характеризирующие рынок труда данного региона. Рассмотрены традиционные и современные методы борьбы с безработицей. Описываются меры, касательно снижения уровня безработицы в Кировоградской области.

O.Bublyk, O.Zajarnuk

The state of unemployment in Kirovograd region and its overcoming

The article considers the current state of unemployment in Kirovograd region. Provides statistics that characterize the labor market in the region. Considered traditional and modern methods of dealing with unemployment. Describes the measures regarding the reduction of unemployment in Kirovograd region.

Одержано 14.04.13

УДК 621.891.539.375.6

І.В.Шепеленко, доц., канд. техн. наук, С.М.Слободянюк, ст. гр. АВ-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Нанесення багатошарових покриттів методом ФАБО

У статті розглянута можливість нанесення багатошарового покриття фінішною антифрикційною безабразивною обробкою. Запропонована конструкція пристрою для нанесення багатошарового покриття. Використання даної конструкції сприяє підвищенню зносостійкості покриття й продуктивності обробки.

багатошарові покриття, фінішна антифрикційна безабразивна обробка, пристрій

У світовому машинобудуванні одним з пріоритетних напрямків є нанесення багатофункціональних і багатошарових покриттів [1]. Застосування багатофункціональних покриттів дозволить підвищити довговічність машин, підвищити робочі температури й швидкості, знизивши при цьому витрати палива й забезпечуючи можливість інтенсифікації багатьох виробничих процесів.

Багатошарові покриття в цілому багатофункціональні. Вони поєднують високу твердість, зносостійкість, корозійну стійкість, низький коефіцієнт тертя. Кожний шар у багатошаровому покритті може виконувати різні функції.

Одним з ефективних методів нанесення зносостійких покриттів є фінішна антифрикційна безабразивна обробка (ФАБО) [2], яка реалізується за рахунок тертя між металом, що наноситься, та деталлю. Переконливо доведено, що ФАБО сприяє підвищенню зносостійкості, усуненню задирів, зменшення часу припрацювання циліндрів двигунів внутрішнього згорання, шийок колінчастих валів, шестерень й коліс зубчастих зачеплень, плунжерних і золотникових пар паливної апаратури, силових циліндрів гідравлічних систем та інших деталей [3].

Д. Мак-Лин на основі експериментів Коффіна запропонував класифікацію пар тертя по здатності до зварювання, де вказує на повну (гарну) зварюваність при терті наступних металів: Pb – Cu, Zn – Zr, Zn – Cu, Cd – Cu, Al – Ag, Cu – Fe, Mg – Al, Mg – Ti, Cd – Ag, Cb - Ti [4]. Виходячи з наведеної класифікації можна припустити, що за рахунок тертя повинне виходити покриття зазначеного металу на основу іншого з даної пари.

Погонишевим В.А. встановлені загальні принципи формування поверхонь тертя [5]:

- контактуючі поверхні доцільно одержувати з низькою твердістю й високим модулем пружності;

- в основі покриття повинен бути твердий матеріал, а на поверхні пластичний, причому шари потрібно наносити послідовно з пошарово різко зменшуваним модулем пружності.

Враховуючи основні положення Д.Мак-Лина, праці Гаркунова Д.М., Крагельского І.В., Ланкастера, Погонишева В.А. та інш. запропоновано спосіб та пристрій для нанесення багатошарового покриття методом ФАБО на внутрішні циліндричні поверхні, наприклад, гільзи циліндрів.

Пропонується при ФАБО використовувати принцип хонінгування із застосуванням пристрою з послідовно розташованих по вертикалі нижніх латунних і верхніх олов'яних роликів із пневмомеханізмами регулювання їх необхідного контактного тиску. Це дозволить досягти високу зносостійкість багатошарового покриття.

Пристрій (рис.1) встановлюється в шпинделі хонінгувального верстата й складається з корпуса 6, у якому є шість радіальних пазів, рівномірно розташованих по колу. У них розміщені колодки 4, які можуть переміщатися в пазах у радіальному напрямку. Для розтискання колодок є механічний розтискний шток 5. Віджимають колодки й фіксують їх від випадання у вільному стані кільцеві пружини 7. На колодках за допомогою осей 1 і гайок 3 послідовно розташовані по висоті й симетрично по колу циліндричні ролики, які виготовлені з латуні й олова. Вісь 1 може вільно обертатися в отворах колодок. За допомогою системи пневмоприводу до штока 5 додається зусилля, під дією якого колодки 4 розтискаються й притискають із необхідним зусиллям елемент, що натирає, 2 до оброблюваної поверхні.

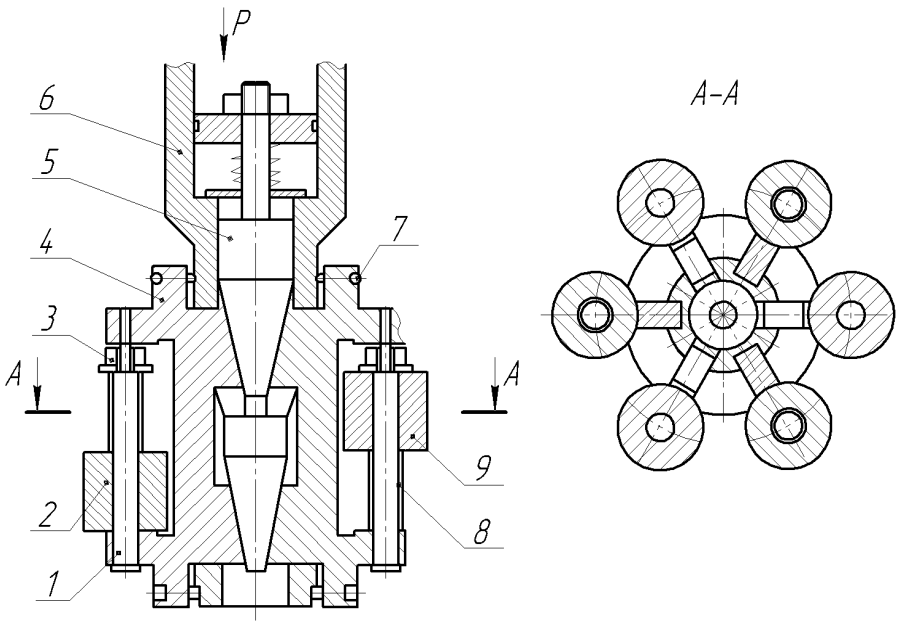

1 – вісь; 2 – роликовий латунний елемент, що натирає; 3 – гайка; 4 – колодка; 5 – конічний шток; 6 – корпус; 7 – кільцева пружина; 8 – розподільча втулка; 9 - роликовий олов'яний елемент, що натирає

Рисунок 1 - Пристрій для нанесення двошарового покриття на внутрішні циліндричні поверхні

Пневмопривід працює таким чином. Внутрішня частина корпуса виконує роль циліндра, а на конічний шток вмонтований поршень. На верхній кришці циліндра розташована муфта, через яку стиснене повітря із пневмомережі надходить у верхню порожнину циліндра й стискаючи пружину опускає конічний шток униз, розтискаючи таким чином колодки з роликами. При необхідності потрібно стиснути колодки з роликами, повітря при цьому стравлюється з верхньої порожнини циліндра й під впливом пружини конічний шток піднімається нагору.

Пристрій виконує одночасно обертальний і поступальний рухи, аналогічні руху робочого інструмента при хонінгуванні отворів. Завдяки поступальному руху елементи, що натирають, прослизають. Внаслідок тертя ковзання й присутності технологічної рідини відбувається нанесення антифрикційного матеріалу на поверхню деталі у два шари «латунь - олово». Елементи, що натирають під час роботи зношуються, але зношування це рівномірне, тому натираючи елементи не втрачають своєї циліндричної форми. Таким чином, забезпечується постійний лінійний контакт роликів, що натирають, з деталлю. Це, у свою чергу, забезпечує високий контактний тиск у спряженні «інструмент - деталь», який необхідний для одержання багатошарового покриття високої якості.

Список литературы

1. Соловых Е.К. Тенденции развития технологий поверхностного упрочнения в машиностроении: Монография. – Кировоград: КОД, 2012. – 92 с.
2. Кужаров А.С., Кужаров А.А. Еще раз и несколько иначе о металлоплакировании, ФАБО и безызносности / А.С. Кужаров и др. // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. - 2011. - Т. 13, №4(3). - С. 772-775.
3. Гаркунов Д.Н. Основные направления снижения износа машин и механизмов путем решения трибологических проблем в промышленности и на транспорте /Д.Н. Гаркунов и др.// РВМ (Ремонт. Восстановление. Модернизация). - 2007. - № 3. - С.2-9.
4. Мак-Лин Д. Механические свойства металлов. – М: Металлургия, 1965. – 431 с.

5. Погонышев В.А. Повышение износо- и фреттингостойкости деталей машин модифицированием: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра техн. наук: спец. 05.02.04 «Трение и износ в машинах»/ В.А. Погонышев. – Брянск, 2000. –33 с.

Одержано 14.05.13

УДК 659(001.895)

Т.В. Чепа, ст. гр. ДІ 12, О.А. Кислун, доц., канд. техн. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Інноваційні технології у сфері документообігу

У статті розглядаються інноваційні технології у сфері документообігу.
документообіг, електронний документообіг, інноваційні технології

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що однією з найскладніших сфер для впровадження автоматизованих інформаційних систем в Україні є передовсім документообіг. І це є значною проблемою, бо документообіг у нашій державі є системою, що забезпечує роботу з документами, які надходять ззовні та готуються всередині установи, насамперед реєструються, передаються працівниками організації, допомагають здійснювати контроль за виконанням певних робіт, вести довідкову роботу [1].

Особливості сучасних технологій діловодства є впровадження інформаційних технологій обробки інформації, а також перехід до зберігання інформації на нових нетрадиційних носіях.

Робота з організаційно-розпорядчими документами (інструкції, акти, листи, накази, протоколи, огляди тощо) є невід'ємною складовою частиною діяльності будь-якої організації, а від їхнього своєчасного оформлення та правильної праці з ними, чіткого і повного підтвердження всіх кроків в будь- яких сферах діяльності часто залежить доля всієї справи, ефективність функціонування організації, оскільки організаційно-розпорядчі документи - письмовий доказ, джерело відомостей. Організаційно-розпорядчі документи підлягають обліку в облікових журналах або картках які є носіями інформації про даний документ, така система обліку потребує певних площ для свого розташування та зберігання.

Автоматизація діловодства (загального, конфіденційного, секретного) - процес впровадження новітніх інформаційних технологій для заміни паперового документообігу електронним з метою підвищення швидкості руху документів, відмовлення від багаторазового введення документів, використання єдиних форм службових документів тощо. При цьому під рухом документів слід розуміти не їх фізичне переміщення, а передачу прав на їх використання з повідомленням конкретних користувачів і контролем за їх виконання.

Документообіг - процес проходження документів усередині системи управління, від джерела їх формування до використання

У великих компаніях документообіг досягає великих об'ємів. Якщо раніше всі документи обов'язково велися в паперовому вигляді, то тепер, як альтернатива існує електронний варіант документів. Такий документообіг дозволяє у будь-який момент тримати документи під контролем.

Сьогодні для багатьох підприємств, що розвиваються, які ефективно

використовують корисні новинки у сфері інформаційних технологій, електронний документообіг став незамінним поняттям в роботі компанії. Безумовно, електронний документообіг значно спрощує роботу з документами, підвищуючи продуктивність і точність роботи співробітників.

Електронний документообіг - це сукупність процесів створення, обробки, надсилання, передачі, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів.

Електронний документообіг – це сучасна організаційно-технічна система. Електронний документообіг забезпечує процес створення, редагування і управління розподіленим доступом до документів. Окрім цього, електронний документообіг також забезпечує контроль над всім об'ємом документів в організації.

Незамінна перевага електронний документообіг полягає і в тому, що позбавляє офіси від великого об'єму паперових документів і проблем пов'язаних з їх використанням, таких як втрата документів, складності внесення змін, розподіленого доступу.

Електронний документообіг – це комплекс робіт з документами: прийом, реєстрація, розсилка, контроль виконання, формування справ, зберігання і повторне використання документації, довідкова робота. І все це в електронному вигляді.

Електронний документообіг – єдиний механізм по роботі з документами, представленими в електронному вигляді, що реалізовує концепцію "безпаперового діловодства".

Електронний документообіг включає роботу з документами придатними для автоматичного прочитування інформації, що міститься в ньому, записаний на магнітних, оптичних і інших носіях інформації. Іншими словами, електронний документообіг – це робота з документами в електронному вигляді. Електронний варіант документа має всі види захисту і забезпечує повноцінний документообіг по всіх правилах.

Електронний документ, створений за допомогою засобів автоматизації документообігу, підписаний електронним цифровим підписом і збережений в системі у вигляді файлу відповідного формату, значно спрощує роботу з великими об'ємами інформації. І, природно, що електронний вигляд документів накладає на документообіг певні вимоги. Так кожен виконавець, залучений в документообіг повинен мати електронний підпис. Тоді, організований по всіх правилах документообіг має всі переваги і виключає всі недоліки паперових документів.

Традиційні паперові документи - носії корпоративної інформації - надзвичайно важко зробити загальнодоступними і зручними для повсякденного, одночасного, багаторазового використання та внесення необхідних змін. Сучасні технології дають змогу організувати й упорядкувати доступ до електронних сховищ інформації, систематизувати її накопичення, використання й оновлення [2].

Період 2004-2008 років можна охарактеризувати як поетапну розвідку електронних можливостей у сфері документообігу та поступове введення окремих елементів електронної реєстрації документів, що умовно складається з таких стадій:

1. Запровадження електронних журналів реєстрації вхідних та вихідних документів.
2. Створення електронних карток документів, що реєструються.
3. Організація багатокористувацького доступу та підключення до системи всіх реєстраторів центрального апарату Головдержслужби, у тому числі діловодів.
4. Забезпечення повноцінного електронного вмісту документів.
5. Уможливлення багатопаспортної роботи (створення умов для розподіленої

організації роботи кількох установ у одній системі).

6. Паралельно із цим формувалася необхідна інфраструктура: розвивався дата-центр та прокладалася локальна мережа Головдержслужби.

7. За результатами здійснення поетапних завдань у кінці 2008 року прийнято рішення про такий радикальний крок, як перехід від упровадження електронних технологій документообігу до включення в роботу системи всього персоналу з поступовою відмовою від класичного паперового документообігу та повною заміною його безпаперовим електронним [3].

Електронний документообіг - це сукупність нових технологій роботи з документами. Застосовувані технології дозволяють організувати «безшовну» взаємодію систем, що забезпечують різні операції обробки документів. У першу чергу до таких технологій можна віднести:

- технології розпізнавання текстів, що трансформують паперові вхідні документи в цілком електронну форму представлення;
- електронний аналог власноручного підпису;
- засоби передачі даних;
- засоби збереження електронної інформації.

Перераховані технології дозволяють підсистемам, що виконують різні функції, органічно доповнювати одна одну. Подібна взаємодія дозволяє різко підвищити ефективність праці при роботі з документами.

Основною метою при розробці технологій електронного документообігу було досягнення максимальної наступності правил і прийомів паперового документообігу і журнально-картотечного діловодства, що дозволяє забезпечити безболісний перехід від традиційних технологій до сучасних.

Системою діловодства обробляються документи, які зберігаються в єдиному сховищі документів органу влади. Це дозволяє включити документи, оброблювані офіційним документообігом, у єдиний інформаційний простір органу влади [4].

Технологію електронного документообігу підтримують наступні функціональні можливості системи:

- реєстрація в автоматизованому режимі переданих електронною поштою або через Інтернет-портал вхідних документів, у тому числі таких, що мають електронний цифровий підпис (ЕЦП) і криптозахист;
- сканування і розпізнавання паперових документів за допомогою вбудованої OCR-технології;
- прикріплення до реєстраційної картки (РК) електронного образу документу у вигляді файлу (файлів) будь-якого формату;
- розмежування прав доступу до прикріплених файлів електронного образу документу;
- надання кожній посадовій особі - учаснику діловодного процесу - свого особистого віртуального кабінету, чим досягається доступ посадової особи тільки до документів, що відноситься до її компетенції;
- розсилання електронних документів і доручень по них по мережі (по кабінетах посадових осіб);
- забезпечення процесу узгодження (візування) проектів документів;
- повнотекстовий і атрибутивний пошук електронних документів, включаючи віддалений повнотекстовий пошук;
- відправлення електронною поштою або публікація на Інтернет-порталі органу влади електронних вихідних документів, захищених ЕЦП і шифруванням за допомогою сертифікованих засобів;
- формування і оформлення справ, тобто групування виконаних документів у

справи відповідно до номенклатури справ і систематизацією документів всередині справи;

- архівне збереження електронних документів, справ органу влади.

Одним із перших у разі переходу до без паперових технологій документообігу постає питання, чи буде такий документообіг юридично значимим? І якщо так, то чим забезпечуватиметься його легітимність?

Єдиним інструментом, що вирішує проблему, є електронний цифровий підпис.

Застосування електронного цифрового підпису дозволяє:

- замінити при електронному документообігу традиційні печатку і підпис;
- вдосконалити і здешевити процедуру підготовки, доставки, обліку і зберігання документів, гарантувати доступність інформації;
- скоротити час руху документів, прискорити та полегшити процес візування документів посадовими особами;
- використовувати однакові засоби електронного цифрового підпису з організаціями;
- створити систему обміну електронними документами;
- забезпечити цілісність - гарантію того, що користувачі мають справу з реальною інформацією і ця інформація під час зберігання і передачі не була несанкціонована змінена;
- забезпечити аутентифікацію - гарантію того, що джерелом інформації є та особа, котра заявлена як автор документа.

Сучасна технологія роботи з документами передбачає створення електронного архіву, інформація в якому зберігається в необхідній структурі і оновлюється по мірі надходження нових відомостей. Електронний архів виконує роль інформаційної бази, доступ до якої можуть отримати всі задіяні підрозділи організації [5].

На мою думку, впровадження електронного уряду, електронного бізнесу та електронної освіти на національному та регіональному рівнях сприятимуть прискореному економічному зростанню та соціальному розвитку.

Зазираючи в майбутнє, уже сьогодні можна стверджувати: лише глобальне застосування технології електронного безпаперового документообігу, яка об'єднає в всіх в єдину мережу, у змозі забезпечити швидкий цілісний обмін документами, що ведеться за єдиними оптимальними правилами й регламентами, об'єднує всі типи документів (у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом), скеровується єдиною загальнодержавною довідниковою базою, актуальність якої постійно підтримується на належному рівні, та забезпечує реальні можливості для зміни філософії організації роботи особливо органів влади внаслідок відходу від практики контролю формального виконання документів і запровадження аналізу ступеня досягнення результату та якості кінцевого продукту.

Список літератури

1. Бадьина А.В. Электронный документооборот фирмы // Делопроизводство 1999. - № 1. - С. 34-39
2. Чирський Ю. Запровадження системи електронного документообігу в Україні // Юридичний журнал. - 2006. - № 6.
3. Остелл М. Вплив нової інформаційної технології на управлінський процес / / Проблеми теорії і практики управління. - 2002. - № 6. - С.49.
4. Автоматизовані інформаційні технології в економіці. Під ред. Титаренко. М.: ИНФРА-М, 1998. - 258 с.
5. Тихонов В.И. Электронные архивы и электронный документооборот / Тихонов В.И., Юшин И.Ф. // Отечеств. Архивы. - 1999. - № 2. - С. 19 - 20.

Одержано 14.05.13

УДК 74

Т.В. Чепа, студ. гр. ДІ 12, О.О. Головата , викл.
Кіровоградський національний технічний університет

Вплив декоративно-прикладного мистецтва на духовний розвиток особистості студента

У статті розглядається вплив декоративно-прикладного мистецтва на формування духовного розвитку особистості студента.
духовність, декоративно-прикладне мистецтво, моральне виховання

Головною метою духовного розвитку особистості студента на сучасному етапі це виховання всебічно гармонійно розвиненої особистості з глибокими розумінням традицій, культурних цінностей свого народу, яка б розуміла мистецтво, відчула красу в усіх її проявах.

Духовність – це внутрішній світ людини, зв’язок людини з релігією.

Духовність – це стрижень, фундамент внутрішнього світу людини. Йому не можна навчити з допомогою настанов. Можна вказати лише шлях, але не можна заставити по ньому йти.

Духовність – це те, що відрізняє людину, що властиве лише їй одній.

Духовність – творча спрямованість, наснага людини; певний тип світовідношення: триєдність ставлення до абсолюту, до світу – природи, суспільства, інших людей, самого себе [1].

Духовне сходження особистості є процесом засвоєння цінностей культури. У пошуках істини й сенсу життя людина звертається до мистецтва, що зберігає в собі нетлінні цінності: досвід поколінь, мудрість філософів, натхнення геніїв.

Недаремно у філософії (А.Баумгартен, М.Бердяєв, Г.Ващенко, І.Кант, Б. Кроче, В.Онищенко, Г.Сковорода, В.Соловйов, П.Флоренський, О.Лосєв, П.Юркевич, О.Кульчицький, Ф.Шиллер), сучасній філософії освіти, мистецької зокрема (І.Бех, Г.Васянович, С.Гессен, І.Зязюн, В.Кремень, Л.Масол, Н.Миропольська, Г.Ніколаї, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка та ін.), акцентується взаємний зв'язок між культурою і освітою, який свідчить, що духовний пошук особистості тісно пов'язаний із творчим навчанням (зокрема й мистецьким або за допомогою мистецтва), спроможним висвітлювати особистість, її розвиток і культурне збагачення. Тільки освіта через мистецтво як осередок істинного, прекрасного, доброго є, на думку багатьох званих педагогів, найефективніший шлях до духовної самореалізації особистості [2].

Таким чином, мета статті полягає у виявленні ціннісного змісту мистецтва та визначенні естетичної оцінки творів декоративно-прикладного мистецтва як джерела розвитку цілісного художньо-естетичного світогляду, що відіграє значну роль у духовному зростанні особистості.

Унікальним засобом формування важливих сторін психічного життя емоційної сфери, образного мислення, художніх та творчих здібностей підлітка є мистецтво та осмислення почуттєвого досвіду, сконцентрованого у творах мистецтва, виховується й розвивається особистість. Через залучення до світу інших людей, співпереживаючи та наслідуючи їх поведінку в значущих, емоційно насичених ситуаціях, дитина відкриває для себе гаму нових почуттів, збагачується певним відношенням до навколишнього, починає переживати радість пізнання краси природи, праці творів мистецтва, людських стосунків, усвідомлює власне "я", оволодіває мовою емоцій. У дитини народжується та

збагачується спектр людських переживань, їх усвідомлення, потреба в оволодінні власними емоціями, що формує культуру почуттів. Ще за часів Київської Русі в "Поученні Володимира Мономаха дітям " (1096) вперше обґрунтовано необхідність зв'язку освіти з потребами життя особистості. При цьому особливу увагу автор звертає на важливість розвитку в дітей ініціативи, працелюбства, додержання гуманістичних стосунків між людьми.

Філософія вбачає, що внутрішній світ людини становить те, що вона розвинула і вдосконалила в собі сама, якості активнодіючих здібностей. У філософському словнику творчість трактується як діяльність, що породжує щось нове, чого ніколи не було. Психологи розглядають творчість як вищий рівень логічного мислення, яка є поштовхом до діяльності, «результатом якої є створені матеріальні й духовні цінності». В умовах кризових явищ у суспільстві розвивальне навчання дозволяє не лише зберегти інтелектуальний потенціал підростаючого покоління, а й примножити його без особливих утруднень. Будучи ще дітьми, ми починаємо мислити творчо. Кожна ситуація для нас була нова і потребувала нового вирішення.

Формування умінь та навичок у різних видах мистецької діяльності стає лише засобом, що дозволяє дитині відтворити свої почуття, думки, фантазії в самостійній творчій діяльності. Цей процес довготривалий і складений: від виховання емоційно-почуттєвої сфери, засвоєння елементарної інформації (знань) через оволодіння уміннями та навичками до вищого прояву творчої самореалізації дитини.

Одним із суттєвих факторів підвищення ефективності естетичного виховання студентів є пошук оптимальних умов організації процесу залучення до різних видів мистецтв, творчої діяльності на цій основі. Комплексна взаємодія різних видів мистецтв є важливою умовою формування художніх здібностей, естетичних почуттів, творчого ставлення до навколишнього світу, світоглядних уявлень. Через образність різноманітних видів мистецтва формується світоглядне уявлення.

Мистецтво є засобом самовираження людини, тому предметом мистецтва є як стосунки людини та світу, так і сама людини у всіх її вимірах – психологічному, соціальному, моральному і навіть побутовому. Мистецтво не тільки бере людину в його цільності, але і торкається усіх самих глибоких і ще не вивчених наукою шарів найдивовижнішого феномена у світі, котрим є людина – таємниця таємниць природи.

Мистецтво, народившись ще в первісному суспільстві, набуло свої основні риси в античності, але ж і в тому часі воно не відразу розумілося як особливий вид діяльності. Процес відокремлення естетичної діяльності мистецтва розпочався у конкретних ремеслах, потім його перенесли в область духовної діяльності, де естетичне також не було спочатку відокремлено від побутового та пізнавального.

Єдність естетичного і морального розвивається як дві специфічні сторони духовного життя людини, діалектично взаємозв'язані між собою.

Головне завдання естетичного виховання полягає в тому, щоб засобами мистецтва привити людині високі норми і принципи моралі, прагнення до творчої діяльності, яка є засобом реалізації духовних потреб особистості. Відрив естетичного виховання від морального призводить до того, що завдання першого зводяться лише до формування естетичного смаку; ототожнення ж їх – друга крайність, бо тоді естетичне виховання є лише частиною морального [3].

Моральне виховання – це цілеспрямоване формування в людини відповідних переконань, моральних нахилів, почуттів, звичок, стійких моральних якостей особистості. Як видно із цього визначення, норми і принципи моралі ґрунтуються не тільки на інтелекті, а й на почуттях. Розвиваючи культуру почуттів, ліквідується розрив між знанням і переконанням, між почуттям і поведінкою, особистим інтересом і

обов'язком. У творчій праці, активній громадській діяльності, можна формувати ту цільну, дійсну, всебічно досконало розвинену людину [4].

Для розв'язання цього завдання важливе значення має мистецтво, в тому числі народне декоративно-прикладне, яке завдяки особливій близькості до життя надзвичайно сильно впливає на почуття людей.

Декоративне мистецтво має свою специфіку. Твори декоративно-прикладного мистецтва відображають дійсність через «видовий» образ, що дає зображення в дуже загальних формах. Незважаючи на цю обмеженість художніх засобів, усякий твір прикладного мистецтва є образом людських почуттів, бажань, прагнень, думок.

На відміну від живопису, графіки і скульптури, які відбивають дійсність через зображення конкретних предметів, явищ, подій, декоративно-прикладне мистецтво оперує головним чином утилітарними просторовими формами. В основі емоційного сприймання творів прикладного мистецтва лежать пластичні й колірні властивості форми.

Основні принципи декоративного мистецтва можна сформулювати так: єдність художньої форми і практичного призначення виробу; побудова речей відповідно до властивостей і можливостей матеріалу; зв'язок художньої форми з технологічними способами її обробки.

Єдність естетичного і утилітарного є основним принципом цього виду мистецтва. Разом з тим нерідко бувають випадки, коли та чи інша річ, яка в свій час мала певне практичне призначення, в подальшому поступово втрачала його, стаючи суто художнім твором.

Навчити студентів цілісного, емоційного й глибокого аналізу творів мистецтва не можна без виховання в них навичок художнього сприймання. Естетичне сприймання освоєння дійсності – це передусім діяльно-емоційне сприймання. Стосовно творів декоративно-прикладного мистецтва воно базується на людській здатності відтворити ціле за його частинами. При цьому емоційний вплив кожної частини має забезпечувати вплив цілого.

У моральному й естетичному вихованні в процесі оволодіння декоративно-прикладним мистецтвом вирішальною ланкою є формування в студентів здатності сприймання і уяви. Формування цих двох сторін художнього процесу має ґрунтуватися, поряд із знаннями законів і правил, на чуттєвому, емоційному фундаменті.

У студентів, які прагнуть досягти високої майстерності, процес творчої діяльності завжди збуджує позитивні емоції. Робота з цими підлітками спрямована на засвоєння виражальних засобів народного мистецтва (форм, ліній, ритмів, пропорцій, контрасту світла і тіні, гармонійного поєднання кольорів у виробах). Зустрічі з народними майстрами, екскурсії в музеї, на підприємства художньої промисловості, як показує досвід, викликають захоплення, оптимізм, прилив енергії. Прилучення до мистецтва, оволодіння майстерністю в декоративній творчості стає їхньою близькою метою, а досягнення її – органічною потребою. Задоволення цією потребою вимагає наполегливості, завзятості.

На основі емоційних процесів формуються почуття, суть яких полягає у збудженні, узагальненні й систематизації різноманітних емоцій у процесі розвитку морально-естетичних якостей людини. А процес діалектичного взаємопроникнення знань і почуттів сприяє формуванню переконань. Внаслідок цього моральні й естетичні почуття стають глибоко усвідомленими, принципово вмотивованими спонукальними силами діяльності студента.

Формування інтересу до декоративної творчості ґрунтується не лише на стійкому емоційному піднесенні, а й на усвідомленні суспільної значущості прикладної діяльності.

Навчальні та позакласні заняття декоративно-прикладним мистецтвом у тісному взаємозв'язку з вивченням основ наук спонукають студентів саме до свідомої трудової діяльності, сприяють формуванню в них таких найважливіших моральних якостей, як працелюбність і колективізм. Неабиякий виховний вплив на студентів справляє їхня безпосередня участь у виготовленні різноманітних виробів. Трудовий процес дає можливість глибше пізнати закономірність побудови форми, особливості матеріалу і кольору.

Отже, духовна діяльність студента нерозривна з діяльністю творчою. Виходити з розуміння людини як духовної істоти, означає, що ми визначаємо за нею безумовне право на духовне самостановлення, самодіяльність, тобто сприймаємо її як справжнього суб'єкта власної життєдіяльності, який несе відповідальність за її здійснення.

Список літератури

1. Антонович Є.А., Проців В.І., Свид С.П. Художні техніки в школі. – К.: ІЗМН, 1997.- 312 с.
2. Коменский Я.А., Лоок Д., Руссо Ж.- Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие / Сост. В.М. Кларин, А.Н. Джуринский. – М.: Педагогіка, 1989 – 416 с. – (Б-ка учителя).
3. Столович Л.Н. Красота. Добро. Истина: Очерк истории эстетической аксиологии. – М.: Республика, 1994. – 464 с.
4. Тищенко О.Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII – XVIII ст.): Навч. посібник. - К.: Либідь, 1992. – 192 с.: іл.. 159

Одержано 15.05.13

УДК 81'0

Т.В. Чепа, студ. гр. ДІ 12, В.А. Барабаш, викл.
Кіровоградський національний технічний університет

Історичні витоки документної лінгвістики

У статті розглядаються витоки документної лінгвістики як наукової дисципліни, та його розвиток на різних етапах.
документна лінгвістика, лінгвістика тексту, теорія тексту

Документна лінгвістика як теоретико-прикладна дисципліна виникла на межі функціональної стилістики та лінгвістики тексту, що зумовлено спільністю об'єкта дослідження – текст як джерело та носій інформації.

Лінгвістика тексту – самостійна мовознавча наука, яка досліджує внутрішню структуру тексту, його категорії, змістово-знакову і комунікативну репрезентацію.

Лінгвістику тексту різні дослідники називають також текстовою лінгвістикою, текстуальною лінгвістикою, текстологією, граматикою тексту, текстолінгвістикою.

Ця наука вивчає текст і його структуру, категорії та складові, а також способи його створення. Основна її мета – виявлення системи правил, за якими сукупність усвідомлених речень можна організувати на вищому рівні – тексту. Лінгвістика тексту спрямована на вивчення текстотвірних закономірностей, властивих усім текстам. Однак досягнення цієї мети передбачає попередній аналіз багатьох текстів і порівняння результатів. Тексти різних жанрів мають свої форми організації, вироблені та кодифіковані суспільною практикою. Зважаючи на важливість тих функцій, які виконує

управлінський документ у суспільстві як джерело та носій оперативної інформації, нині актуалізується питання стосовно закономірностей створення текстів (надфразових єдностей) управлінських документів, механізмів їх структурування та способів мовного оформлення у зв'язному тексті. Ці питання досліджує документна лінгвістика.

Теорія тексту в документній лінгвістиці спирається на розробки лінгвістики тексту. Фактично всі їхні основні завдання в аспекті теорії тексту тотожні і різниця полягає у більш широкому спектрі об'єктів дослідження у лінгвістиці тексту – вивчення різних видів текстів (художніх,

Становлення лінгвістики тексту як самостійного мовознавчого напряму зі своєю теорією і практикою відбувається у 60-і роки ХХ ст.. Своєрідним центром її формування вважають Німеччину, у якій виходить друком низка наукових робіт(Р.Харвег. Я.Петефі, С.Шмідт, В.Дресслер) . Великий внесок у її розвиток зробили філологічні школи різних країн. Зокрема Лондонська, Французька функціональні школи, радянська філологічна традиція (текстова концепція М.М. Бахтіна 40-50-х років).

Розвиток лінгвістики тексту був зумовлений посиленням уваги мовознавців до розрізнення понять «мова» і «мовлення», і відповідно до рівнів системи мови, визначення статусу тексту як автономної одиниці мови [1].

Ще у 30-ті роки мовознавці Л.В. Щерба, О.М. Пєшковський, намагаючись уточнити та дослідити одиниці синтаксичного рівня, пропонували виділити одиниці, які за обсягом більші, ніж речення, та виражені у тексті у вигляді абзаців. У 1960-70-ті роки ці одиниці – надфразові єдності, або складне синтаксичне ціле, - стають предметом всебічного аналізу та вивчаються у синтаксисі тексту.

Предметом вивчення малого синтаксису, або синтаксису словосполучень, як науки про лінійну послідовність лексичних одиниць, крім речень, стали вільні словосполучення. Виділення цих двох типів одиниць пов'язано з іменем академіка В.В. Виноградова. Однак логічно було б передбачити існування одиниць більших, ніж речення. Про їх існування свідчило формальне виділення частин тексту – абзаців, статус яких був невизначеним, але вони були загальновизнані та загальновживані. Інтенсивне вивчення над фразових єдностей як одиниць тексту проводилося у 1960-1970-х роках [2].

У 60-ті роки ХХ ст. увага мовознавців булла зосереджена на дослідженні структури і граматики тексту: вивчалися засоби і типи зв’язності в тексті, принципи дотримання зв’язності для більш адекватного сприйняття тексту читачем. Однак обмеженість досліджень тільки формальною зв’язністю тексту, його граматичними властивостями призвела до певного повторення тематики, відсутності теоретичних узагальнень і неможливості виявлення змістових, а не формальних категорій тексту. Це не сприяло вирішенню поставлених лінгвістикою тексту завдань – виявлення категорій тексту, механізмів глобальної зв’язності, засобів створення цілісності тексту. Внаслідок цього термін «лінгвістика тексту» став застосовуватися до невласне лінгвістичних досліджень, які були включені у видання на кшталт « Граматика тексту», «Структура тексту», «Текст» тощо. Таку розмитість статусу лінгвістики тексту можна пояснити початковим суто формальним прагненням і відсутністю пошуку специфічних для цієї дисципліни змістових категорій, а також впевненістю в універсальності «граматики тексту» для будь-яких текстів: від висловлювання до протяжного письмового замкненого тексту.

У 70-х роках ХХст. На основі граматики тексту створюється семантичний напрям лінгвістики тексту, який починає поступово розглядатися у контексті глобальної семантичної зв’язності, а також семантичної еквівалентності як основи для об’єднання речень у зв’язний текст. У межах семантичного напряму лінгвістики тексту

розробляються проблеми семантичних компонентів і смислової структури тексту, смислових категорій тексту, семантико-смислових основ та інтерпретації тексту тощо. Наприкінці 70-х років XX століття відбуваються позитивні зміни – розшарування лінгвістики тексту внаслідок залучення різних аспектів суміжних наук. У лінгвістиці тексту виділяються три самостійні наукові дисципліни: загальна теорія тексту (І.Р. Гальперін), граматика тексту (О.І. Москальська) [3], стилістика тексту (О.В. Арнольд, В.В. Одинцов) [4].

У рамках загальної теорії тексту розглядаються такі проблеми:

- вивчення тексту як явища і системи, основними ознаками якої є зв'язність і цілісність: дослідження властивостей текстів;
- комунікативна ситуація та її елементи як фактори реалізації тексту;
- побудова типології та класифікації текстів за різними (функціональними, комунікативними тощо) параметрами і співвіднесеними з ними лінгвістичними ознаками.

Граматика тексту вивчає такі питання:

- композиція різних видів текстів, структура тексту та її компоненти;
- виокремлення та опис, а також функціонально-семіотичний аналіз основних видів одиниць, з яких складається текст;
- вивчення засобів зв'язку текстових одиниць.

На межі сфер функціональної стилістики та стилістики індивідуального мовлення оформилася стилістика тексту, напрями розвитку якої зводяться до стилістичного аналізу, або інтерпретації тексту, що передбачає:

- авторську установку, її компоненти та їх вплив на реалізацію тексту;
- виявлення основних текстових категорій;
- визначення особливостей функціонування мовних одиниць різного рівня під впливом тексту, вивчення особливостей їх реалізації в тексті, виявлення нових властивостей, прирощування смислу.

Теоретичний розвиток лінгвістики і закономірне включення тексту в багаторівневу систему лінгвістичних одиниць активізували дослідження різних типів текстів, зумовили практичні потреби визначення загальних принципів їх структурної організації та правил ефективної побудови. Комп'ютеризація стимулювала пошук лінгвістичних принципів їх автоматизованої підготовки, трансформації (перш за все згортання), аналізу й оцінювання, сприяла розвитку прикладної лінгвістики тексту.

На сучасному етапі лінгвістика тексту інтегрує досягнення нових теорій і галузей знань, орієнтованих на мовлення, акт комунікації. Цю науку стали визначати як таку, що вивчає сутність та організацію передумов та умов людської комунікації. Текст перетворився на складну комунікативну структуру, за допомогою якої здійснюють комунікацію автор (беруться до уваги його психологічні, ментальні, соціальні, культурні та інші властивості) та адресат (з його рівнем сприймання), враховується ситуація (простір і час).

Перехід до інформаційного суспільства супроводжується зростанням обсягів документованої інформації в усіх сферах людської життєдіяльності.

Зростає роль документа як носія соціальної інформації. Потреби в удосконаленні організації змісту документа, уніфікації його інформаційної частини зумовили розвиток документної лінгвістики.

Документна лінгвістика – мовознавча дисципліна, яка досліджує внутрішню структуру тексту службового документа, його змістові категорії, мовностилістичну репрезентацію.

Об'єктом вивчення є текст службових документів.

Предметом – правила побудови та мовне оформлення уніфікованих текстів службових документів, виявлення категорій, які виражаються за цими правилами.

ДЛ вивчає текстові документи, зміст яких зафіксовано знаками природної мови текст документа – це зміст письмового документа. Отже, ДЛ має справу з письмовими документами, зміст яких зафіксовано за допомогою письмових знаків: рукописних і надрукованих. Слово «текстовий» співвідноситься не тільки з документом, зміст якого оформлений на паперовому носії, але і з гіпертекстом електронного документа, який створюють і використовують у межах комп'ютерної системи. Тобто, письмовий електронний текст також є об'єктом вивчення ДЛ.

Основні напрями розвитку ДЛ.

Вивчення тексту як системи вищого рангу, основною ознакою якого є цілісність і зв'язність.

Вивчення одиниць, що становлять текст (зокрема вивчення складного синтаксичного цілого, або НФЄ) (праці В.В. Виноградова, О.М. Пєшковського, Н.С. Поспєлова тощо).

Вивчення міжфразових зв'язків і відношень.

Уніфікація структурної організації та мовних засобів текстів службових документів.

Виявлення основних категорій службових документів і лінгвостилістичних засобів, які забезпечують реалізацію цих категорій у тексті.

Нині лінгвістика тексту досліджує широке коло питань: виділення одиниць і структур на рівні тексту, виявлення закономірностей побудови текстів, проблеми реферування текстів і запису його семантики, породження і сприйняття тексту, його інтерпретації тощо, також різноманітні дослідницькі підходи до вирішення цих проблем [5].

Список літератури

1. Кубко В.П. Документна лінгвістика. – Одеса: ОНПУ, 2009. – 81с.
2. Поберезська Г.Г., Волинець Г.М. Лінгвістичні основи документознавства та інформаційної діяльності. – К.: Знання, 2008. – 351с.
3. Москальская О.И. Грамматика текста. – М.: Высш. шк., 1981. – 183с
4. Одинцов В.В. Стилистика текста. – М.: Эдиторнал УРСС, 2004. – 263с.
5. Тураева З.Я. Лингвистика текста: (Текст: структура и семантика) – М.: Просвещение, 1986. – 126с.

Одержано 15.05.13

УДК 657

Т.С. Жигун, студ. гр. ОА-12-с
Кіровоградський національний технічний університет

Бухгалтерський облік нарахування та сплати податку на додану вартість згідно вимог Податкового кодексу України

У статті наведено порядок бухгалтерського обліку нарахування та сплати ПДВ згідно вимог Податкового кодексу України, представлено бухгалтерські записи при відображенні в обліку податкових зобов'язань та податкового кредиту.

облік, податкові зобов'язання, податковий кредит, бухгалтерські рахунки, облікова політика

Податок на додану вартість (ПДВ) є одним з найвагоміших податків, який формує бюджет держави. Прийнятий Податковий кодекс України (ПКУ) вніс окремі нововведення в порядок нарахування та сплати ПДВ, які покликані забезпечити своєчасність надходження до бюджету податкових платежів.

Необхідну інформацію для нарахування і сплати ПДВ надає бухгалтерський облік, чинна методика якого з прийняттям Податкового кодексу України залишилася практично не змінною. На сьогоднішній день питання бухгалтерського обліку розрахунків за податками і платежами знайшли відображення у працях таких вітчизняних вчених як: Бутинець Ф.Ф., Гарасим П.М., Гарасим А.П, Коцупатрий М.М., Пасько Т.О., Ткаченко Н.М., Хомин П.Я. [3-7]. При цьому ряд питань, пов'язаних з методикою бухгалтерського обліку потребує окремих змін та вирішення з урахуванням положень ПКУ.

Метою статті є висвітлення порядку бухгалтерського обліку податкових зобов'язань та податкового кредиту в умовах дії Податкового кодексу України.

Для здійснення достовірного обліку ПДВ необхідно чітко визначитись з об'єктом оподаткування, яким згідно з ПКУ є операції платників з:

1) постачання товарів, місце постачання яких розташоване на митній території України, у т.ч. операції з передачі права власності на об'єкт застави позичальнику (кредитору), на товари, що передаються на умовах товарного кредиту, а також з передачі об'єкта фінансового лізингу в користування лізингоотримувачу (орендарю);

2) постачання послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України;

3) ввезення товарів (супутніх послуг) у митному режимі експорту або реекспорту;

4) постачання послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажу залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом [1].

Головна проблема, яка виникає при відображенні ПДВ у бухгалтерському обліку пов'язана з тим, що правило першої події, яке використовується для визначення ПДВ не завжди співпадає з моментом визнання доходів та витрат у бухгалтерському обліку.

Бухгалтерський облік податкових зобов'язань залежить від дати їх виникнення, якою є дата першої з подій, що сталась раніше:

- дата зарахування коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок платника податку як оплата товарів (послуг), що підлягають постачанню, а в разі постачання товарів (послуг) за готівку – дата оприбуткування коштів у касі платника податку, в разі відсутності такої – дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку;
- дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів – дата оформлення вантажної митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства, а для послуг – дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку.

Відображення податкових зобов'язань з ПДВ на рахунках бухгалтерського обліку показано в табл. 1.

Таблиця 1 – Облік податкових зобов'язань з ПДВ

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
I. Перша подія – отримання передоплати від покупців (замовників)		
1. Зараховано на поточний рахунок попередню оплату (аванс) від покупця	311	681
2. Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	643	641
3. Відвантажено готову продукцію покупцю в рахунок попередньої оплати	361	701
4. Відображено податкові розрахунки за податковими зобов'язаннями з ПДВ	701	643
5. Здійснено взаємозалік за рахунками дебіторської і кредиторської заборгованості	681	361
II. Перша подія – отримання товарів, надання послуг		
1. Відвантажено готову продукцію покупцю	361	701
2. Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	701	641
3. Зараховано на поточний рахунок заборгованість покупця	311	361

Як видно з табл. 1, при отриманні передоплати підприємство використовує субрахунок 643 «Податкові зобов'язання», на якому згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [2], ведеться облік сум податку на додану вартість.

Субрахунок 643 «Податкові зобов'язання» є пасивним, транзитним, оскільки на ньому тимчасово, за дебетом обліковується сума ПДВ, яка в момент отримання авансу визнана як податкове зобов'язання. При цьому дебетові обороти на субрахунку 643 «Податкові зобов'язання» виникають раніше за кредитові і до моменту здійснення заключної операції (відвантаження товарів, робіт, послуг) будуть відображені у складі статті Балансу «Інші оборотні активи», що необґрунтовано збільшує активи підприємства.

Крім того, назва субрахунку не відповідає дійсному його призначенню. Сума податкових зобов'язань, яка збільшує заборгованість підприємства до бюджету відображається на субрахунку 641 «Розрахунки за податками» (відповідному аналітичному рахунку). Тому назву субрахунку 643 «Податкові зобов'язання» слід змінити на «Податкові розрахунки з податкових зобов'язань», акцентувавши увагу, що він використовується тимчасово і у випадку здійснення попередніх оплат.

Датою виникнення податкового кредиту з ПДВ є дата події, що відбулася раніше:

- дата списання коштів з банківського рахунку платника податку;
- дата отримання платником податку товарів (послуг), що підтверджено податковою накладною.

Відображення податкового кредиту на рахунках бухгалтерського обліку показано в табл. 2.

Таблиця 2 – Облік податкового кредиту з ПДВ

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
I. Перша подія – списання коштів з банківського рахунку (передоплата)		
1. Перераховано грошові кошти в рахунок передоплати постачальнику за матеріали	371	311
2. Відображено суму податкового кредиту (за наявності податкової накладної)	641	644
3. Оприбутковано матеріали від постачальника	201	631
4. Відображено податкові розрахунки за ПДВ	644	631
5. Здійснено взаємозалік за рахунками	631	371
II. Перша подія – отримання матеріалів від постачальника		
1. Оприбутковано матеріали від постачальника	201	631
2. Відображено суму податкового кредиту (за наявності податкової накладної)	641	631
3. Перераховано заборгованість з поточного рахунку	631	311

Облік податкового кредиту при настанні першої події – передоплати за товари, роботи, послуги здійснюється за допомогою субрахунку 644 «Податковий кредит». На цьому субрахунку ведеться облік суми ПДВ, на яку підприємство набуло право зменшити податкове зобов'язання.

При цьому субрахунок є активний і, як видно з таблиці, кредитові обороти на ньому виникають раніше за дебетові.

Якщо на момент складання фінансової звітності не отримані товари (послуги), то сума податкового кредиту, підтвердженого податковою накладною, буде відображатися в пасиві Балансу за статтею «Інші поточні зобов'язання». В той же час фактично ніяких зобов'язань у підприємства не виникає. За цих умов слід змінити назву субрахунку 644 «Податковий кредит» на «Податкові розрахунки з податкового кредиту».

В аналітичному обліку до субрахунку 644 «Податковий кредит» доцільно відкрити аналітичні рахунки:

- 6441 «Підтверджений податковий кредит»;
- 6442 «Непідтверджений податковий кредит».

Це забезпечить контроль за сумами податкового кредиту, за якими відсутні податкові накладні (або не належно оформлені податкові накладні) (табл. 3).

Таблиця 3 – Облік податкового кредиту з ПДВ з використанням аналітичних рахунків

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
I. Перша подія – списання коштів з банківського рахунку (передоплата)		
1. Перераховано грошові кошти в рахунок передоплати постачальнику за матеріали	371	311
2. Відображено суму, що відноситься до податкового кредиту (відсутня податкова накладна або не належно оформлена)	6442	6441
3. Оприбутковано матеріали від постачальника	201	631

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
4. Отримано податкову накладну	6441	6442
5. Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
6. Здійснено взаємозалік за рахунками	631	371
II. Перша подія – отримання матеріалів від постачальника		
1. Оприбутковано матеріали від постачальника	201	631
2. Відображено суму, що відноситься до податкового кредиту (відсутня податкова накладна або не належно оформлена)	6442	631
3. Перераховано заборгованість з поточного рахунку	631	311
4. Відображено суму податкового кредиту за ПДВ (отримано податкову накладну)	641	6442

Сума ПДВ, що підлягає сплаті до державного бюджету України або бюджетному відшкодуванню, визначається як різниця між сумою податкового зобов'язання звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту такого звітного (податкового) періоду.

Облік сплати (бюджетного відшкодування) ПДВ здійснюється за допомогою бухгалтерських проведень, що представлені у табл. 4.

Таблиця 4 – Облік сплати (бюджетного відшкодування) ПДВ

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1. Перераховано належну до бюджету суму ПДВ	641	311
2. Відшкодовано з бюджету суму бюджетного відшкодування (ст. 200 ПКУ)	311	641

Слід відзначити, що згідно норм ПКУ впроваджено автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ, яке значно спрощує цю процедуру. Визначення відповідності платника податку певним критеріям проводиться в автоматизованому режимі протягом 15 календарних днів після граничного терміну подання звітності [1].

Впровадження автоматичної системи відшкодування забезпечує можливість швидкого визначення платників, які мають сумнівну податкову історію.

Таким чином, проаналізувавши особливості нарахування та сплати ПДВ у бухгалтерському обліку за Податковим кодексом України слід вказати на необхідність удосконалення порядку бухгалтерського обліку ПДВ.

Проблеми, які виникають при відображенні ПДВ у бухгалтерському обліку, можна вирішити шляхом внесення змін до нормативно-правових актів у частині змін назви субрахунків 643 і 644 та внесення коригувань до їх характеристик.

У практичній діяльності підприємств слід використовувати аналітичні рахунки до субрахунку 644 «Податковий кредит» у частині підтверджених та непідтверджених сум податкового кредиту, що надасть детальну інформацію про стан розрахунків за податком на додану вартість.

Ці зміни забезпечать управлінський персонал підприємства належною інформацією, що дасть можливість визначити податкове навантаження та шляхи оптимізації оподаткування на підприємстві.

Список літератури

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// zakon.rada.gov.ua
2. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом МФУ від 30.11.99 р. №291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// zakon.rada.gov.ua
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський податковий облік : [Навч. посібник] / Ф.Ф. Бутинець, С.Л. Береза. – ЖДТУ. – Житомир, 2004. – 384 с.
4. Гарасим П.М. Податковий облік і звітність на підприємствах (єдність і розходження з національними стандартами) : [Монографія] / П.М. Гарасим, А.П. Гарасим, П.Я. Хомин. – Л.: Українські технології, 2001. – 167 с.
5. Коцупатрий М.М. Податковий облік і звітність : [Навч. посібник] / М.М. Коцупатрий, С.І. Ковач, В.В. Мельничук; Київськ. нац. екон. ун-т ім.В.Гетьмана. – К.: КНЕУ, 2006. – 309 с.
6. Пасько Т.О. Податковий облік : [Навч. посібник] / Т.О. Пасько. – К.: Університетська книга, 2007. – 345 с.
7. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність [Підручник] / Н.М. Ткаченко. – К: Алерта, 2006. – 1080 с.

Одержано 15.05.13

УДК 336

М.В. Стоцька, магістрант гр. ФК-12-МБ
Кіровоградського національного технічного університету

Сутність та види небанківських фінансово-кредитних установ

Досліджено сутність небанківських фінансово-кредитних установ, визначено їх класифікацію та розкрито значення кожної групи.
ринок фінансових послуг, фінансове посередництво, банківська система, небанківські фінансово-кредитні установи, договірні фінансові посередники, інвестиційні фінансові посередники

Вступ. Окрім банківських установ, важливе місце у фінансових системах переважної більшості країн належить спеціалізованим небанківським фінансовим інститутам, які в останні десятиліття набувають усе більшого розвитку та починають складати серйозну конкуренцію для комерційних банків на ринку фінансових послуг.

Появі та розвитку небанківських інститутів на ринку фінансових послуг сприяють, як правило, три причини: ріст доходів населення; активний розвиток ринку цінних паперів; надання цими установами спеціальних послуг, яких не можуть надавати банки

Спеціалізовані фінансові інститути являють собою установи фінансової системи небанківського типу, що акумулюють грошові доходи, капітали та заощадження населення, підприємств, держави, спеціалізуючись на виконанні кількох операцій або обслуговуючи обмежене коло клієнтів. Значне місце у цій системі відводиться спеціалізованим кредитно-фінансовим установам, що діють, як і банки, у різних секторах ринку позичкових капіталів, але вони не виконують усіх основних банківських функцій, а найважливішою рисою, яка їм притаманна та відрізняє їх від банківських установ, є вузька спеціалізація.

Законодавством багатьох країн світу проводиться чітке розмежуванні сфер діяльності банків і небанківських установ, що в значній мірі обумовлено історичними особливостями розвитку виробництва і кредитної системи.

Актуальність питання. В Україні процес становлення небанківських фінансово-кредитних установ ще не завершився, продовжується процес вдосконалення інституційної структури небанківського фінансового посередництва. На сьогоднішній день, питання розвитку небанківських фінансово-кредитних установ дуже важливе та актуальне. Це пов'язано із зростанням доходів населення, активним розвитком ринку цінних паперів і наданням небанківськими кредитними інститутами спеціальних послуг, яких не можуть надавати банки.

Аналізостанніхнауковихдослідженьздосліджуваноїпроблемитавизначенняне вирішенихпитань. Теоретичнітаприкладнізасадидіяльностінебанківських фінансово-кредитних установвисвітленоупрацяхзарубіжнихтавітчизнянихнауковців, такихякІ. Ансофа, В. Корнєєва, Р. Міллера, О.Є. Кузьміна, І.В. Алєксєєватаін. Удослідженняхцихавторіврозкритосутністьфінансовогопосередництва, небанківських фінансово-кредитних інститутів, їхнюдіяльністьяквУкраїні, такізакордоном, виокремленоосновніположеннятавидидіяльності. Однак, малодослідженепитаннящодовдосконаленнядіяльності небанківських фінансово-кредитних установ.

Метоюдослідження є визначення сутності небанківських фінансово-кредитних інститутів та аналіз сучасних тенденцій їх розвитку у світовому економічному просторі.

Результати дослідження.Небанківські фінансові посередники – об'єктивно необхідне явище у ринковій економіці. Вони не тільки є потужними конкурентами банків у боротьбі за вільні грошові капітали, що саме по собі має позитивне значення, а й беруть на себе надання економічним суб'єктам таких фінансових послуг, виконання яких невигідне чи законодавчо заборонене банком.

У своїй діяльності вони мають багато спільного з банками:

– функціонують у тому самому секторі грошового ринку, що й банки, у секторі опосередкованого фінансування;

– за формування власних ресурсів (пасивів), вони випускають подібно до банків боргові зобов'язання, які менш ліквідні, ніж зобов'язання банків, проте теж можуть реалізовуватися на ринку як додатковий фінансовий інструмент;

– розміщуючи свої ресурси в дохідні активи, вони купують боргові зобов'язання, створюючи, подібно до банків, власні вимоги до інших економічних суб'єктів, хоча ці вимоги менш ліквідні і більш ризиковані, ніж активи банків;

– діяльність їх щодо створення зобов'язань і вимог ґрунтується на тих самих засадах, що й банків: їх зобов'язання менші за розмірами, більш ліквідні і коротші за термінами, ніж власні вимоги, внаслідок чого їх платежі за зобов'язаннями менші, ніж надходження за вимогами, що створює базу для прибуткової діяльності. Перетворюючи одні зобов'язання на інші, вони, як і банки, забезпечують трансформацію руху грошового капіталу на ринку – трансформацію строкову, обсягову і просторову, а також трансформацію ризиків шляхом диверсифікації.

Разом з тим посередницька діяльність небанківських фінансово-кредитних установ істотно відрізняється від банківської діяльності, оскільки вона:

– не пов'язана з тими операціями, які визнані як базові банківські;

– не торкається процесу створення депозитів і не впливає на динаміку пропозиції грошей, а отже, немає потреби контролювати їх діяльність так само ретельно, як банківську, насамперед поширюючи на них вимоги обов'язкового резервування.

Формування грошових ресурсів небанківських фінансово-кредитних установ має ту особливість, що воно не є депозитним, тобто переданими їм коштами власники не можуть так вільно скористатися, як банківськими чековими вкладами. Як правило, ці кошти вкладаються на тривалий, заздалегідь визначений строк. Чим довший цей строк, тим з більшими ризиками пов'язане таке розміщення і тим вищі доходи воно повинно приносити. Недепозитне залучення коштів може здійснюватися двома способами: на договірних засадах та шляхом продажу посередником своїх цінних паперів (акцій, облігацій). Звідси всі ці посередники поділяються на договірних фінансових посередників, які залучають кошти на підставі договору з кредитором (інвестором), та на інвестиційних фінансових посередників, які залучають кошти через продаж кредиторам (інвесторам) своїх акцій, облігацій, паїв тощо[1].

Усередині кожної з цих груп фінансові посередники класифікуються за видами послуг, які вони надають своїм кредиторам понад доходи на залучені кошти. Усередині групи договірних посередників за цим критерієм можна виокремити:

– страхові компанії;

– пенсійні фонди;

– ломбарди, лізингові та факторингові компанії.

Усередині групи інвестиційних посередників за цим критерієм можна виокремити:

- інвестиційні фонди;

– фінансові компанії;

– кредитні товариства, спілки тощо.

Розглянемо в загальних рисах механізм посередницького функціонування основних видів небанківських фінансово-кредитних установ.

Договірні фінансові посередники. Страхові компанії – це фінансові посередники, що спеціалізуються на наданні страхових послуг, їх діяльність полягає у формуванні на підставі договорів з юридичними і фізичними особами (через продаж страхових полісів) спеціальних грошових фондів, з яких здійснюються виплати страхувальникам грошових коштів в обумовлених розмірах у разі настання певних подій (страхових випадків).

Попит на страхові послуги зумовлюється тим, що в економічних суб'єктів (юридичних та фізичних осіб) постійно існує загроза настання якихось несприятливих, а то й катастрофічних подій, що призводять до значних фінансових втрат (смерть, хвороба чи звільнення з роботи члена сім'ї, праця якого була основним джерелом доходу; загибель майна від пожару; аварія автомобіля тощо). Покрити ці втрати з поточних доходів практично неможливо, накопичувати для цього кошти через депозитні рахунки теж дуже складно. Страхування є найбільш вигідним відшкодуванням таких втрат, оскільки сума його може бути більшою страхових внесків[3].

Пенсійні фонди – це спеціалізовані фінансові посередники, які на договірній основі акумулюють кошти юридичних і фізичних осіб у цільові фонди, з яких здійснюють пенсійні виплати громадянам після досягнення певного віку. За механізмом функціонування вони нагадують компанії страхування життя. У них внески у фонд здійснюються систематично протягом тривалого часу, в результаті чого накопичуються великі суми грошового капіталу. Оскільки строки виходу на пенсію відомі, фонду легко спрогнозувати розміри пенсійних виплат в часі і відповідно розмістити вільні кошти в довгострокові дохідні активи. Ними можуть бути корпоративні облігації, акції, державні цінні папери, довгострокові кредити. Надійне та дохідне розміщення коштів фонду є запорукою його успішного функціонування. За

рахунок додаткових доходів вони не тільки покривають свої операційні витрати, а й виплачують пенсії понад суми пенсійних внесків.

Ломбарди – фінансовий посередник, що спеціалізується на видачі позичок населенню під заставу рухомого майна. Кошти ломбардів формуються із внесків засновників, прибутку від його діяльності, виручки від реалізації заставленого майна. Вони можуть користуватися також банківським кредитом. Відносини між ломбардами та позичальниками оформляються спеціальними документами (ломбардними квитанціями), які мають статус угоди між сторонами, що дає підстави відносити ломбард до групи договірних фінансових посередників. Лізингові компанії – фінансові посередники, що спеціалізуються на придбанні предметів тривалого користування (транспортних засобів, обладнання, машин тощо) та передачі їх в оренду фірмам-орендарям для використання у виробничій діяльності, які поступово сплачують їх вартість протягом визначеного строку (5-10 і більше років). Оформляються лізингові угоди договорами оренди. Ресурси лізингових компаній формуються з власного капіталу та банківських позичок. Особливістю лізингового посередництва є те, що в ньому кредитування здійснюється в товарній формі і має довгостроковий характер, що дуже зручно для позичальників. В Україні лізинг розвинутий слабо, проте має гарні перспективи в умовах економічного зростання, особливо в сільському господарстві, малому та середньому бізнесі[2].

Факторингові компанії (фактори) – фінансові посередники, що спеціалізуються на купівлі у фірм права на вимогу боргу. Ці права існують, як правило, у вигляді дебіторських рахунків за поставлені товари, виконані роботи, надані послуги. Сплату по цих рахунках при настанні строків одержує факторингова компанія. Оформляється така операція спеціальним договором між фактором та його клієнтом, що продає свої вимоги.

Факторинг є складною фінансовою операцією, в якій поєднуються елементи кредитування з посередницькими послугами. Тому дохід від факторингової операції формується з двох частин – з процента на виплачену клієнту суму та комісію, яка розраховується на суму куплених у клієнта розрахункових документів. Строк такого кредиту досить короткий, тому рівень процента по ньому невисокий. Однак великі суми платіжних документів, що купуються, та стягування комісії на всю їх суму забезпечують достатні доходи, щоб розвивати цей бізнес. Такі компанії звичайно створюються при банках і широко користуються позичками цих банків для здійснення своїх операцій. Окремі банки самостійно виконують такі операції для своїх клієнтів.

Інвестиційні фінансові посередники. Інвестиційні фонди (банки, компанії) – це фінансові посередники, що спеціалізуються на управлінні вільними грошовими коштами інвестиційного призначення. Вони спочатку акумулюють грошові кошти дрібних приватних інвесторів шляхом випуску власних цінних паперів, а потім розміщують їх в акції інших корпорацій та в державні цінні папери [4].

Інвестиційні фонди, акумулюючи великі обсяги капіталів, спроможні забезпечити високий рівень професійного управління ними, надійний захист від кредитних ризиків та високий рівень дохідності за своїми цінними паперами – акціями, інвестиційними сертифікатами тощо.

Фінансові компанії мають ту характерну особливість, що мобілізовані звичайним для інвестиційних посередників шляхом (через продаж своїх цінних паперів) кошти направляють у позички фізичним та юридичним особам для придбання товарів виробничого чи споживчого призначення. Такі компанії спеціалізуються на видачі кредитів населенню для роздрібної купівлі товарів народного споживання; на кредитуванні купівлі товарів певних видів у певних виробників чи торговельних компаній, наприклад автомобілів у компанії «Форд», меблів у магазинах конкретної

торгової фірми тощо; на кредитуванні торговельних організацій під продаж ними товарів з відстрочкою платежу та ін. До групи фінансових компаній можна віднести також лізингові та факторингові компанії, оскільки вони певною мірою кредитують платіжні потреби своїх клієнтів.

Кредитні кооперативи (товариства, спілки) – це посередники, що працюють на кооперативних засадах і спеціалізуються на задоволенні потреб у кредиті своїх членів, переважно підприємств малого і середнього бізнесу будь-якої форми власності, фермерських та домашніх господарств, фізичних осіб. Ресурси їх формуються шляхом продажу паїв своїм членам, стягування з них спеціальних внесків, одержання позичок у банках, одержання доходів від поточної діяльності. В окремих країнах таким кооперативам дозволено відкривати для своїх членів ощадні, депозитні та інші спеціальні рахунки, кошти на яких теж формують їх ресурсну базу.

Вузька спеціалізація, різноманітність інструментів, умов та методів мобілізації і розміщення грошових коштів роблять сферу функціонування небанківських фінансових посередників дуже сприятливою для фінансових новацій, для розроблення, випробування і запровадження нових фінансових інструментів. Досить сказати, що багато з розглянутих вище структур виникли і набули широкого розмаху лише в XX 427т.. І цей процес не закінчився. Динамічний розвиток економіки, грошового ринку і фінансового менеджменту зумовить появу нових фінансових інструментів та посередників. Процес розвитку традиційних фінансових посередників і поява нових неминуче зачепить і Україну. Проте це стане можливим лише за умов:

- прискорення ринкової трансформації економіки;
- підвищення монетизації економіки до рівня розвинутих країн;
- суттєвого підвищення рівня і якості життя основної маси населення;
- досягнення реальної макроекономічної стабілізації та постійної стабілізації національних грошей.

Висновки.Небанківські фінансові посередники – об’єктивно необхідне явище у ринковій економіці. Вони не тільки є потужними конкурентами банків у боротьбі за вільні грошові капітали, що саме по собі має позитивне значення, а й беруть на себе надання економічним суб’єктам таких фінансових послуг, виконання яких не вигідно чи законодавче заборонено банкам. Тому всілякий розвиток небанківського посередництва є важливим економічним завданням уряду та центрального банку.

В Україні небанківські фінансові посередники набули ще меншого розвитку, ніж банки. Причини гальмування розвитку цих посередницьких структур грошового ринку криються теж у недостатньому поступові економіки, у повільній її ринковій трансформації, у низькому життєвому рівні населення та незначних грошових заощадженнях.

Список літератури

1. Ватаманюк З.Г., Дорош О.Л. Небанківські фінансові інститути у країнах Західної Європи // Фінанси України. – 2003. – №12.
2. Мишкін Фредерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. – К., 1998.
3. Осадець С.С., Страхування: Підручник./ Керівник авт. кол. і наук. ред.. – К.: КНЕУ, 1998. .
4. Савлук М.І., Конспект лекцій Гроші та кредит / http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/745/70/

Investigated the essence of non financial institutions, defined classification and revealed the value of each group.

market of financial services, financial intermediation, banking, non-banking financial and credit institutions, contractual financial intermediaries, investment financial intermediaries

Одержано 15.04.13

УДК 336

М.В. Стоцька, магістрант гр. ФК-12-МБ
Кіровоградського національного технічного університету

Фінансове посередництво в Україні

Визначено сутність фінансового посередництва та його класифікацію, проаналізовано сучасний стан та проблеми розвитку фінансового посередництва в Україні, а також досліджено можливі напрямки розвитку фінансового посередництва.
фінансове посередництво,спеціалізовані та універсальні фінансові посередники, розвиток фінансового посередництва

Вступ. У суспільстві з розвинутими ринковими відносинами важливу роль на фінансовому ринку відіграють фінансові посередники, які є ключовою фігурою на всіх сегментах ринку. Це пов’язано із актуальністю питання акумуляції тимчасово вільних коштів населення. Діяльність фінансових посередників на практиці пов'язана зі створенням нових фінансових інструментів. Фінансові інститути, які виконують посередницькі функції, мають можливість одержати прибуток за рахунок економії, що обумовлена зростанням масштабу операцій, здійснюючи аналіз кредитоспроможності потенційних кредиторів, розробку порядку надання позик і розрахунків за них, рівномірно розподіляючи ризики. їх діяльність таким чином направлена на допомогу приватним особам, що мають заощадження, перетворити їх на капітал і вкласти у різні підприємства, диверсифікуючи при цьому ризик. Система спеціалізованих фінансових посередників має можливість надати власникам заощаджень більші вигоди, ніж просто можливість одержувати відсотки на капітал.

Актуальність питання. В умовах нестабільності на зовнішніх і внутрішніх фінансових ринкахактуальною є розробка стратегії розвитку фінансових посередників.

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми та визначення невирішених питань. Проблеминадання послуг фінансовими посередниками досліджували такі відомі зарубіжні економісти, як: Р. Голдсміт, Дж.-М. Кейнс, К. Макконнелл, Дж. Маршал, Ф. С. Мишкін, Х. Мінскі, А. Пігу, П. Самуэльсон, Дж. Стігліц, У. Ф. Шарп, Й. Шумпетертаін. Останнім часом питанням становлення та функціонування ринку цінних паперів приділяють увагу в своїх працях С. Аптекар, О. Барановський, В. Корнєєв, Т. Косова, М. Крупка, О. Ластовенко, О. Мозговий, С. Мошенський, Л. Омелянович, О. Папаїка, А. Пересада, О. Сохацька, В. Столяров, Г. Терещенко, В. Федосов, В. Ходаківськатаін.

Метою статті є визначення сутності фінансових посередників та визначення напрямків їх розвитку.

Результати дослідження.Фінансове посередництво – це специфічний вид діяльності, що полягає в акумуляції його суб'єктами в обмін на свої зобов'язання вільних грошових капіталів і розміщення їх від свого імені у дохідні активи. Внаслідок цієї діяльності:

– на ринку з'являються нові фінансові інструменти і загальний асортимент їх значно розширюється, що посилює стимули для формування вільних грошових капіталів;

– урізноманітнюється трансформація грошового капіталу, що сприяє кращій адаптації його руху до потреб розширеного відтворення;

– скорочуються витрати економічних суб'єктів на забезпечення руху свого капіталу.

Суб'єкти, які займаються фінансовим посередництвом, називаються фінансовими посередниками і поділяються на дві групи: банки та небанківські фінансово-кредитні установи.

Небанківські фінансово-кредитні установи – це різноманітні установи, які акумулюють тимчасово вільні кошти і розміщують їх у формі кредиту.

Економічна відмінність між ними полягає у тому, що суб'єкти другої групи є чистими посередниками, які не можуть розмістити в активи більше коштів, ніж самі акумулювали. Банки ж є не тільки звичайними посередниками, а й творцями кредиту, оскільки виконують емісійну функцію. Тому правомірно розглядати банки не тільки як простих посередників, а і як підприємства кредитної сфери. Певною характерною рисою небанківських кредитних установ є досить вузька спеціалізація, яка чітко регламентується державою.

Ступінь розвитку фінансового ринку характеризується кількістю фінансових посередників і їх різноманітністю, а також асортиментом фінансових послуг, які вони надають. При обслуговуванні учасників ринку одні фінансові посередники надають лише окремий вид послуг, який і визначає в цілому їх роль на ринку, а інші - широкий спектр фінансових послуг.

- Залежно від обслуговування учасників ринку фінансових посередників поділяють на спеціалізованих і універсальних.

Спеціалізовані - фінансові посередники, що займаються на ринку одним видом діяльності (страхові компанії, ІСІ, брокерські фірми, пенсійні фонди тощо). До універсальних відносять фінансових посередників, що надають своїм клієнтам широкий спектр фінансових послуг і діють на розвинених фінансових ринках. До цієї групи належать банки.

- Залежно від укладання і виконання угод з фінансовими інструментами фінансових посередників поділяють на дві групи. *Перша група* - це безпосередні фінансові посередники: комерційні банки, торгівці цінними паперами, компанії з управління активами, інвестиційні фонди, довірчі товариства; *друга* - фінансові посередники, які забезпечують формування інфраструктури фінансового ринку, тобто його функціонування. Це депозитарії, фондові біржі, торгово-інформаційні системи, зберігачі, реєстратори та інші саморегулівні організації. Обидві групи фінансових посередників стосуються професійних учасників фінансового ринку, які здійснюють підприємницьку діяльність з перерозподілу фінансових активів та їх обслуговування щодо випуску та обігу, а також надання консультацій організаційного, технічного та іншого плану.

- За сегментами фінансового ринку розрізняють найбільшу кількість посередників, оскільки кожний сегмент ринку має свою посередницьку діяльність. Найбагатшим на посередників є ринок цінних паперів, на якому фінансових посередників поділяють на три групи:

1. "Клієнти" ("користувачі") фондового ринку - це емітенти та інвестори. їх професійні інтереси часто перебувають поза межами ринку цінних паперів, який для них є одним з елементів сфери фінансових послуг. Емітенти звертаються до фондового ринку тоді, коли їм необхідно залучати довгострокові капітали для фінансування яких-небудь своїх програм, інвестори - для тимчасового вкладення наявних капіталів з метою їх збереження та збільшення.

2. Професійні торгівці, фондові посередники (брокери, дилери) - це організації, а в деяких країнах і громадяни, для яких торгівля цінними паперами є основною професійною діяльністю; головне їхнє завдання полягає в задоволенні потреб емітентів та інвесторів у виході на фондовий ринок. Професійні торгівці пропонують клієнтам ринку широкий спектр фінансових послуг та фінансових інструментів.

3. Організації, які спеціалізуються на наданні послуг усім учасникам фондового ринку. Всю сукупність цих організацій називають інфраструктурою фондового ринку. Це фондові біржі та інші організатори торгівлі, клірингові та розрахункові організації, депозитарії та реєстратори тощо[2].

Посередники кожного сегмента фінансового ринку мають свої конкретні функції, виконання яких визначає значення посередництва на ринку.

По-перше, посередники консолідують ризики і багато з них приймають на себе, насамперед ризик неповернення виданих позичок та виплати процентів у строк (дефолт).

По-друге, забезпечують деномінацію заощаджень. Дрібні позички у посередника нагромаджуються поступово. Згодом на їх основі укладаються угоди з цінними паперами на більші суми. Чим на більшу суму укладено угоду, тим нижчими виявляються адміністративні, консультаційні, юридичні та інші подібні витрати. Посередник має кращий доступ і можливості придбати інформацію з широкого кола питань, які стосуються обігу цінних паперів.

Крім основних функцій, фінансові посередники також займаються:

- наданням послуг, пов'язаних з емісією фінансових активів та з їх обігом на вторинному ринку і одночасно забезпечують його стабільне функціонування;
- інвестуванням коштів у різні галузі економіки при емісії корпоративних цінних паперів та на кредитному ринку;
- залученням коштів для забезпечення потреб державного бюджету при емісії державних боргових зобов'язань та на ринку державного кредиту;
- отриманням прибутку за рахунок економії, що обумовлена зростанням масштабу операцій при аналізі кредитоспроможності потенційних кредиторів, розробці порядку надання позик і розрахунків за них;
- допомогою приватним особам, що мають заощадження, диверсифікувати їх (вкласти капітал у різні підприємства); система спеціалізованих фінансових посередників надає тим, хто має заощадження, більші вигоди, ніж просто одержувати відсотки;
- інвестуванням коштів юридичних і фізичних осіб у фінансові активи та вилучення їх з процесу інвестування на сегментованих ринках;
- наданням допомоги інвесторам на високорозвинених ефективних ринках у прийнятті зважених та оперативних рішень щодо інвестування коштів у фінансові активи та забезпечення реалізації цих рішень;
- забезпеченням ліквідності ринку під час здійснення не тільки оперативного інвестування, але й оперативного вилучення коштів інвесторами, тобто саме фінансові посередники дають інвесторам змогу в будь-який час вилучити кошти і в разі потреби знову інвестувати їх на більш вигідних умовах та інші.

Роль фінансових посередників на фінансовому ринку важко переоцінити, оскільки вони функціонують згідно з особливостями фінансового ринку України, за умови співвідношення попиту та пропозиції, що склались на певний момент часу.

Виокремлюють основні проблеми розвитку посередництва на фінансовому ринку України:

- історичні передумови (разом із становленням незалежності України почався процес капіталізації, а не розвитку фінансового ринку в цілому, крім того, спеціалісти не були готові та не знали дію ринкових факторів);
- відсутня системна законодавча база щодо посередництва, яка мала б передбачати перспективний розвиток та сучасні тенденції (крім цього, негативно впливає на розвиток фінансового ринку його нестійкість);

- відсутність державної підтримки та цілісної політики щодо розвитку даного сектору;

- політична, економічна та фінансова кризи в Україні упродовж останніх років;

- недостатність досвіду у посередників, та перевага власних інтересів над державними (звідси випливає низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних посередників порівняно з зарубіжними);

- недосконаліть регіональної інфраструктури, що пов'язано з нерівномірним розміщенням ресурсного потенціалу та продуктивних сил;

- непоінформованість та недовіра населення до посередницьких структур.

Зважаючи на вищевикладені проблеми розвитку, визначимо основні цілі й напрями розвитку фінансового посередництва в Україні, а саме:

1) створення сприятливого інвестиційного клімату і стимулювання притоку інвестицій у виробництво;

2) інвестиційне забезпечення структурної перебудови економіки;

3) мобілізація всі джерел інвестиційних ресурсів та їх ефективне використання;

4) стимулювання процесів розвитку кредитно-фінансової системи;

5) забезпечення зростання ВВП і створення умов для нарощування внутрішніх інвестиційних ресурсів;

6)запровадження механізмів стимулювання довгострокового кредитування виробництва комерційними банками;

7) стимулювання збільшення заощаджень громадян та вдосконалення системи гарантій збереження їх вкладень у фінансово-кредитні установи;

8) удосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності;

9) прийняття законів "Про інститути спільного інвестування (корпоративні та пайові інвестиційні фонди)", "Про недержавні пенсійні фонди", відповідних нормативних актів державних органів виконавчої влади, які повинні передбачити:

– заходи щодо захисту прав та законних інтересів приватних інвесторів;

– неприпустимість конфлікту інтересів між структурними елементами систем спільного інвестування;

– виконання вимог і рекомендацій міжнародних організацій стосовно спільного інвестування;

– мінімізацію внутрішніх витрат систем спільного інвестування, здійснюваних за рахунок інвесторів;

10) стимулювання інститутів фондового ринку (організаторів торгівлі, прямих учасників Національної депозитарної системи) до впровадження нових фінансових послуг, продуктів та інструментів;

11) усебічне сприяння розвитку фондового ринку;

12) створення законодавчих передумов для сек'юритизації активів та зобов'язань підприємств і впровадження в обіг іпотечних цінних паперів;

13) сприяння випуску високоліквідних і довгострокових державних цінних паперів, а також надання місцевим органам влади можливості емітувати муніципальні облігації під певні пріоритетні прибуткові програми;

14) зосередження торгівлі ліквідними цінними паперами на організованому ринку за допомогою передусім економічних важелів[4].

На мою думку, ще одним напрямом розвитку фінансового посередництва є збільшення спектру послуг. До таких послуг можна віднести такі як: інтернет-еквайринг, інтернет-банкінг та впровадження електронних грошей. Це впливає на залучення споживачів, за рахунок зручності користування послугами.

Висновки. Фінансове посередництво – це здійснення професійної діяльності на фінансовому ринку. Така діяльність здійснюється системою фінансових інститутів.

Фінансовими посередниками виступають: - спеціалізовані інвестиційні компанії; - банки; - трастові компанії; - кредитні спілки; - страхові компанії; - пенсійні фонди та інші.

Найголовніше завдання фінансових посередників - спрямовувати рух капіталу (збережень) до найефективніших споживачів.

Успішний економічний поступ країни є неможливим без ефективної діяльності конкурентного фінансового посередництва та подолання відсталості фінансового сектора.

Як і кожний фінансовий інструмент, фінансове посередництво має ряд недоліків, до них відносять: неможливий контроль над бізнесом, частина прибутку йде посереднику, висока прибутковість малоймовірна, виникають ризики самого фінансового посередника.

Виокремлюють основні проблеми розвитку посередництва на фінансовому ринку України: історичні передумови; відсутня системна законодавча база щодо посередництва; відсутність державної підтримки та цілісної політики щодо розвитку даного сектору; політична, економічна та фінансова кризи; недостатність досвіду у посередників та інші.

Для вирішення даних проблем є ряд заходів, таких як: вдосконалення законодавства, прийняття заходів щодо сприятливого середовища та інші.

Першочерговим завданням держави має бути підтримка розвитку такого фінансового посередництва в Україні, яке сприятиме швидкому, якісному та надійному розвитку фінансового ринку.

Також, важливими напрямками розвитку діяльності фінансових посередників є впровадження електронних грошей, інтернет-еквайрингу та інтернет-банкінгу.

Загалом розвиток фінансового посередництва в Україні є дуже перспективним, але для цього потрібен час і зусилля.

Список літератури

1. Еш С. М.; Фінансовий ринок: Навч. посіб.— К.: Центр учбової літератури, 2009. — 528 с.
2. Колодізєв О.М. Колісніченко В.Ф. Гроші і кредит Підручник. Київ: Знання, 2010. - 615 с.
3. Савлук М. І., Мороз А. М., Пуховкіна М. Ф. та ін.; Гроші та кредит: Підручник / За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2001. — 602 с.
4. Ткаченко Н. Шляхи розвитку посередництва на страховому ринку України //Вісник КНТЕУ. – 2011. – №6. – С.
5. Ходаківська В.П., Данілов О.Д.; Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 501 с.

The essence of financial mediation and his classification, the modern state and problems of development of financial mediation in Ukraine is analysed, and investigational possible directions of development of financial mediation.

financial mediation, special and universal financial mediation, development of financial mediation

Одержано 15.04.13

УДК 657.4

В.М. Серветнік, маг., ст. гр. ОА-12 МБ, Г.Б. Назарова, доц., кан. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Організація та методика доходів і видатків навчального закладу Олександрійського професійного аграрного ліцею

В статті досліджено порядок відображення в обліку доходів і видатків навчального закладу на матеріалах Олександрійського професійного аграрного ліцею. Встановлено, що фінансування ліцею розподілено на загальний фонд і спеціальний фонд, який займає друге місце у загальному фінансуванні закладу. Зазначено структуру видатків загального і спеціального фонду, встановлено порядок відображення витрачання коштів загального і спеціального фонду. Надано пропозиції щодо удосконалення визначення доходів у бухгалтерському обліку навчальних закладів.
загальний фонд, спеціальний фонд, доходи загального фонду, доходи спеціального фонду, видатки загального фонду, видатки спеціального фонду

Для забезпечення своєї діяльності й виконання покладених на нього функцій Олександрійський професійний агарний ліцей складає кошторис доходів та видатків, який є основним плановим документом, що підтверджує повноваження щодо отримання доходів та здійснення видатків, визначає загальний обсяг і спрямування коштів для виконання нею своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень. Кошторис складається за загальним і спеціальним фондами за повною економічною класифікацією видатків. Олександрійський професійний ліцей затверджує один кошторису за програмами діяльності – 070501 Професійно-технічні навчальні заклади.

Надходження бюджетних коштів загального фонду в бухгалтерському обліку Олександрійського професійного агарного ліцею обліковують на балансовому рахунку 311 «Поточні рахунки та видатки установи» і ведуть меморіальний ордер № 2 «Накопичувальна відомість руху грошових коштів в установах банків».

Записи за дебетом субрахунку 311 «Поточні рахунки та видатки установи», а також ї кредитом здійснюються на підставі виписок із поточного рахунку. До виписок додаються відповідні первинні документи, якими Олександрійський професійний агарний ліцей оформлює рух коштів на рахунку у банку та на підставі яких складено виписки.

Для обліку доходів за загальним фондом призначено пасивний рахунок 701 «Асигнування з державного бюджету на видатки установи та інші заходи». До кредиту субрахунку 701 «Асигнування з державного бюджету на видатки установи та інші заходи» записуються суми бюджетних коштів, що надійшли на видатки, передбачені кошторисами. По дебету рахунку 701 «Асигнування з державного бюджету на видатки установи та інші заходи» записуються суми доходів, що списуються підсумковими оборотами на фінансові результати виконання кошторису за загальним фондом.

Бухгалтерські записи щодо руху грошових коштів Олександрійський професійний агарний ліцей відображає в щомісячних накопичуальних відомостях ф. № 381 (бюджет).

Накопичувальні відомості складаються окремо за кожним реєстраційним (особовим, поточним) рахунком установи, відкритим в органах Державного казначейства

України. Вони побудовані за шаховою формою і за наявності кількох рахунків нумеруються відповідно 2-1, 2-2, 2-3 тощо. Записи операцій у накопичувальні відомості здійснюються щоденно на підставі виписок із реєстраційних (особових, поточних) рахунків із доданням до них підтверджу вальних документів).

При отриманні бюджетних коштів на розрахунковий рахунок Олександрійський професійний агарний ліцей обов'язково зазначається напрямок фінансування видатків установи.

Інформація про надходження асигнувань обов'язково містить:

- дату виписки установи банку;
- назву і номер документа;
- обсяг асигнувань (суми), що надійшла в цілому з розподілом за кодами економічної класифікації.

Порядок витрачання коштів загального фонду Олександрійським професійним агарним ліцеєм представлено у табл. 1.

Таблиця 1 – Порядок відображення в бухгалтерському обліку витрачання грошових коштів загального фонду Олександрійського професійного агарного ліцею

№ з/п	Господарські операції	Кореспонденція рахунків щодо витрачання коштів загального фонду	
		Дебет	Кредит
1	Повернення фінансування стипендії	801	311
2	Перерахування коштів на харчування учням-сиротам	801	311
3	Виплата заробітної плати працівникам	661	311
4	Перерахування податку з доходів фізичних осіб	641	311
5	Оплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	651	311
6	Оплата товарів та інших послуг постачальникам	364	311
7	Перерахування профвнесків	666	311
8	Оплата за комунальні послуги	675	311
9	Перерахування профнесків зі стипендії	666/1	311
10	Виплата стипендій учням	662	311

Для обліку операцій із доходами спеціального фонду Олександрійський професійний агарний ліцей застосовує пасивний рахунок 71 «Доходи спеціального фонду», який має такий субрахунок № 711 «Доходи за коштами, отриманими як плата за послуги».

На субрахунку № 711 обліковуються надходження, отримані ліцеєм згідно з кошторисом як плата за послуги, що надаються ліцеєм відповідно до його повноважень; кошти, отримані ліцеєм від господарської чи виробничої діяльності, плата за оренду майна ліцею; кошти, отримані ліцеєм від реалізації майна.

Для зберігання коштів спеціального фонду і проведення операцій з ними установи відкрито поточний рахунок на єдиному казначейському рахунку відповідного органу Державного казначейства.

Для обліку операцій на поточному рахунку коштів спеціального фонду Олександрійський професійний агарний ліцей використовує активний субрахунок № 313 «Поточні рахунки для обліку коштів, отриманих як плата за послуги».

На субрахунку № 313 на підставі виписок банку (органу Державного казначейства) обліковуються кошти, що надійшли на ім'я ліцею як плата за послуги, які надаються ліцеєм відповідно до їхніх функціональних повноважень; кошти, які

отримують ліцей від господарської чи виробничої діяльності; плата за оренду майна ліцею; кошти, що їх отримують ліцей від реалізації майна.

Для синтетичного обліку руху грошових коштів спеціального фонду призначено меморіальний ордер № 3 «Накопичувальна відомість руху грошових коштів спеціального фонду в органах Державного казначейства України» (установах банків) - форма № 382 (бюджет).

У табл. 2 представлено порядок відображення в обліку надходження доходів спеціального фонду на рахунок у державному казначействі України Олександрійського професійного агарного ліцею.

Таблиця 2 – Порядок відображення в обліку надходження доходів спеціального фонду на рахунок у державному казначействі України Олександрійського професійного агарного ліцею

Дата виписки органу ДКУ	**Господарські операції**	**Дт 313 Кт 711**	**Надходження коштів спеціального фонду**	
			Надходження за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю 25010100	**Надходження від додаткової (господарської) діяльності 25010200**
02.04.2012	Отримання коштів від пільгового перевезення	2320,76		2320,76
03.04.2012	Оплата за сільськогосподарську продукцію	600,00		600,00
05.04.2012	Отримання коштів від пільгового перевезення	147,64		147,64
09.04.2012	Оплата за сільськогосподарську продукцію	33424,00		33424,00
10.04.2012	Оплата за сільськогосподарську продукцію	178460,55		178460,55
18.04.2012	Отримання оплати від центру зайнятості за навчання учнів	14171,57	14171,57	
23.04.2012	Отримання оплати від центру зайнятості за навчання учнів	2726,50 3271,20	2726,50 3271,20	
27.04.2012	Отримання коштів від пільгового перевезення	1714,68		1714,68
Всього		**236836,90**	**20169,27**	**216667,63**

Олександрійський професійний агарний ліцей для відображення в обліку операцій з надходження на рахунок доходів та здійснення касових видатків спеціального фонду використовує ордер.

Порядок відображення в обліку витрачання коштів спеціального фонду Олександрійським професійним агарним ліцеєм представлено у табл. 3.

Таблиця 3 – Порядок відображення в обліку витрачання грошових коштів спеціального фонду Олександрійського професійного агарного ліцею

№ з/п	Господарські операції	Кореспонденція рахунків щодо витрачання коштів спеціального фонду		
		Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Виплата заробітної плати працівникам	661	311	1740,39
2	Перерахування податку з доходів фізичних осіб	641	311	216,08
3	Оплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	651	311	818,26
4	Оплата товарів та інших послуг постачальникам	364	311	32451,01
5	Перерахування профвнесків	666	311	20,51

Облік фактичних видатків Олександрійський професійний агарний ліцей веде на активному синтетичному рахунку 801 «Видатки із державного бюджету на утримання установи на інші заходи». На цьому субрахунку впродовж року обліковуються фактичні видатки на рахунок коштів державного бюджету на утримання Олександрійського професійного агарного ліцею. По закінченні року субрахунок 801 «Видатки із державного бюджету на утримання установи та інші заходи» закриваються списанням проведених упродовж року видатків у дебет субрахунку 431 «Результати виконання кошторису за загальним фондом».

Аналітичний облік фактичних видатків здійснюють у картах аналітичного обліку фактичних видатків, які ведуть щомісячно за кодами економічної класифікації, за кожним кодом функціональної класифікації видатків загального і спеціального фонду, що схематично представлено на рис. 1 і 2.

З метою вдосконалення організації бухгалтерського обліку доходів і видатків навчального закладу нами запропоновано введення окремих субрахунків рахунку бухгалтерського обліку 711 «Доходи спеціального фонду», а саме:

- 7111 «Доходи спеціального фонду у вигляді плати за навчання»;
- 7112 «Доходи спеціального фонду у вигляді плати за власну сільськогосподарську продукцію»;
- 7113 «Доходи спеціального фонду у вигляді плати за пільгове перевезення».

На нашу думку, бухгалтерський облік видатків загального і спеціального фонду повинен ввестися на субрахунках рахунків бухгалтерського обліку 801 «Видатки загального фонду» і 811 «Видатки спеціального фонду» за кодами економічної класифікації видатків, а саме:

- 8011 «Видатки загального фонду – заробітна плата»;
- 8012 «Видатки загального фонду – нарахування на заробітну плату»;
- 8013 «Видатки загального фонду – товари і послуги»;
- 8014 «Видатки загального фонду – комунальні послуги на енергоносії»;
- 8015 «Видатки загального фонду – стипендія та інші виплати учням, слухачам»;
- 8111 «Видатки спеціального фонду – заробітна плата»;
- 8112 «Видатки спеціального фонду – нарахування на заробітну плату»;
- 8113 «Видатки спеціального фонду – товари і послуги»;
- 8114 «Видатки спеціального фонду – видатки на відрядження»;
- 8115 «Видатки спеціального фонду – стипендія та інші виплати учням, слухачам»;

- 8111 «Видатки загального фонду – витрати на ремонт рухомого і нерухомого майна».

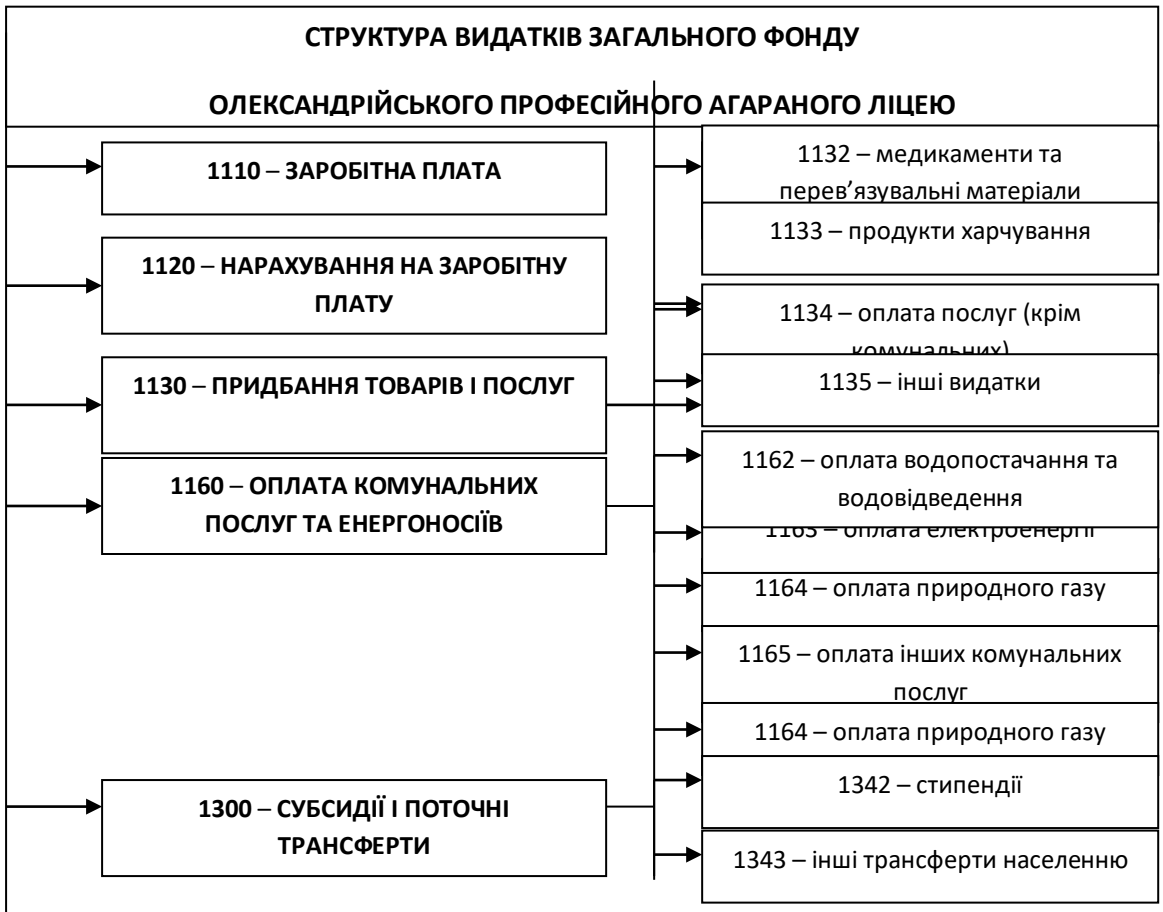

Рисунок 1 – Структура видатків загального фонду Олександрійського професійного агарного ліцею

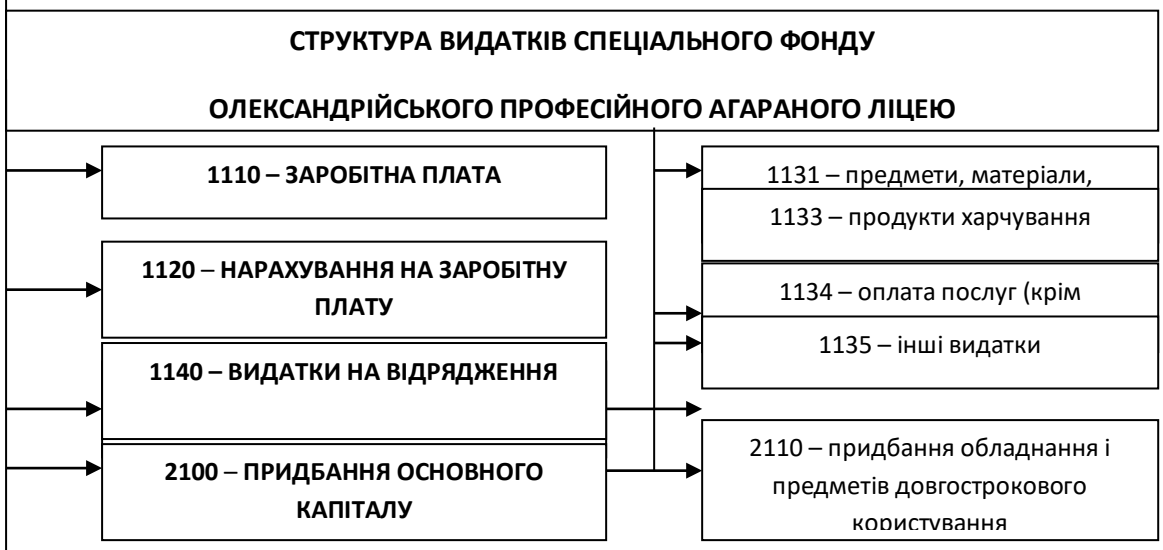

Рисунок 2 – Структура видатків спеціального фонду Олександрійського професійного агарного ліцею

Відокремлення субрахунків рахунків бухгалтерського обліку доходів і видатків навчального закладу дозволить накопичувати інформацію про доходи і видатки за кожним їх видом. Така організація аналітичного обліку з урахуванням особливостей навчального закладу сприятиме ефективному виконанню завдань організації бухгалтерського обліку доходів, видатків та витрат як складових фінансових результатів.

Список літератури

1. Бутинець Ф.Ф., Остапчук Т.П., Остап`юк Н.А., Сисюк С.В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: Навчальний посібник / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 2-е вид., доп. і перероб. – Ж.: ПП «Рута», 2006. – 472 с.
2. Бюджетні установи: бухгалтерський облік та оподаткування: Навч. посібник / За ред. В.І. Лемішовського. – 2-е вид., доп. і перероб. – Львів: національний університет «Львівська політехніка», «Інтелект – Захід», 2007. – 1104 с.
3. Джога Р. Облік у бюджетних установах: основи побудови, нормативна база, реформування / Р. Джога // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 8–9. – С. 26–36.
4. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ: Затверджено наказом Головного управління Державного казначейства України від 10 грудня 1999 р. № 114 [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua.

Одержано: 30.03.13

І.О.Нікітенко, студ. гр. АДМ-12М•
Кіровоградський національний технічний університет

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

У статті розкриваються проблемні питання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Наведено мету, завдання, джерела інформації та основні завдання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
зовнішньоекономічна діяльність, економічний розвиток, державне регулювання

Необхідною умовою розвитку національної економіки, поглиблення співпраці з іншими державами, створення сприятливого середовища для залучення іноземних інвестицій є належне законодавче забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності, яка становить важливий напрям загальної господарської діяльності держави . Зовнішньоекономічна діяльність є одним із головних факторів розвитку економіки будь-якої країни, а тому повинна виступати одним із найважливіших об’єктів державного регулювання. Досвід розвинених країн засвідчує, що найкращі результати можна досягти за ринкових умов у поєднанні із ефективною регулятивною функцією держави. Удосконалення механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні набуває усе більшого значення в процесі інтернаціоналізації її господарського життя й зростання економічної взаємозалежності з економічними союзами та окремими країнами . Дослідження даного питання становить значний теоретичний інтерес і практичну цінність також з огляду на

• Науковий керівник: доц., канд. екон. наук, Глевацька Н. М.

малоуспішні спроби України ідентифікуватись як суб'єкт міжнародних економічних відносин внаслідок недосконалості вищевказаного механізму.

Питання формування ефективного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності вивчають такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Б. А. Анікін, М. В. Афанасьєв, В. І. Богачов, М. В. Брагінець, С. С. Гаркавенко, О. Л. Каніщенко, В. І. Коршунов, С. І. Косенков, Д. В. Мінаєв, Є. В. Попов, М. Портер, І. В. Семеняк, А. Стрікленд, В. Г. Ткаченко, А. Томпсон та інших.

Метою статті є обґрунтування доцільності вдосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Теоретико-методологічну основу даної статті становлять сукупність цілей, основних видів та органів регулювання зовнішньоекономічної діяльності; адміністративні методи, які безпосередньо впливають на господарські відносини та економічні методи, які діють через ринковий механізм, а також типи та основні складові зовнішньоекономічної політики.

Зовнішньоекономічна діяльність заснована на взаємовигідних економічних відносинах діяльність у галузі міжнародної торгівлі, руху капіталів, міграції робочої сили, передачі технологій. У всіх країнах, а особливо в країнах із перехідною економікою, де сталася широка лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, її державне регулювання є об'єктивною необхідністю [6, с.56]. Таке регулювання спрямоване на забезпечення захисту інтересів країни та суб'єктів її зовнішньоекономічної діяльності, створення для останніх рівних можливостей розвивати всі види підприємницької діяльності та напрями використання доходів і здійснення інвестицій, на розвиток конкуренції та ліквідацію монополізму.

До головних цілей державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні належать: забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку країни; стимулювання прогресивних структурних змін в економіці; створення найбільш сприятливих умов для залучення національної економіки в систему світового поділу праці; наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн [8, с.35]. Основними видами зовнішньоекономічної діяльності є зовнішня торгівля, фінансово-кредитні операції, підприємницька діяльність, науково-технічна кооперація з іноземними підприємцями, надання їм різноманітних послуг. Ці напрями діяльності регулюються, з одного боку, державою в особі її органів, а з іншого–недержавними органами управління економікою (біржами, торговельними палатами, спілками тощо) та самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на підставі укладених між ними координаційних угод.

Економічні методи регулювання займають провідне місце в період стабілізації економіки. До них належать митні тарифи, збори, імпортні депозити (в галузі імпорту), пільгові кредити експортерам, гарантії, субсидії, звільнення від сплати податків тощо (в галузі експорту). Важливу роль з-поміж економічних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності відіграють валютні обмеження, які спрямовано на розширення або отримання розвитку зовнішньоекономічних зв'язків країни [7, с.48]. Валютні обмеження охоплюють сферу зовнішньої торгівлі, рух капіталів та кредитів, переказ прибутків, податкових та інших платежів. У галузі зовнішньої торгівлі валютні обмеження вважають опосередкованим фактором стримування імпорту, оскільки використання валюти на закупівлю іноземних товарів дозволяється лише після отримання на це спеціального дозволу. Регулювання залучення та вивозу капіталу в цілому спрямовується на підвищення ефективності іноземного інвестування в економіку країни[9, с.32]. Воно має подвійний характер. З одного боку, державне регулювання сприяє створенню сприятливого інвестиційного

клімату за допомогою державних гарантій та надання пільг, а з іншого–обмежує вплив іноземного капіталу на економіку країни, яка залучає такі кошти.

На сьогоднішній день має велике значення етап створення між Україною і ЄС зони вільної торгівлі (відповідно до ст. 4 Угоди про партнерство і співробітництво (УПС) і Національної програми інтеграції України до ЄС). Однією з передумов подальшого розвитку процесу з цього питання і першочерговим заходом є приєднання України до Світової організації торгівлі (СОТ). Тобто найактуальнішими проблемами в сфері зовнішньоекономічної політики на сьогодення є:

- підтримання національної законодавчої бази в сферах державного управління, зовнішньої торгівлі, захисту інтелектуальної власності до вимог ГАТТ/СОТ, проведення двосторонніх переговорів з країнами-членами СОТ щодо приведення у відповідність кодів товарної номенклатури і узгодження тарифних ставок;
- у сфері лібералізації торгівлі між Україною і ЄС- поступове зниження тарифних ставок на імпорт відповідно до вимог Єврокомісії;
- ліквідувати корупцію у владних управлінських структурах, стимулювати почуття патріотизму держслужбовців [6, с.75].

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні повинне забезпечувати таке: захист економічних інтересів країни та інтересів суб'єктів цієї діяльності; створення однакових можливостей для суб'єктів ЗЕД у розвитку всіх видів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та самостійному визначенні напрямів використання доходів та вкладення інвестицій; заохочення конкуренції та ліквідацію монополізму в сфері ЗЕД. У кінцевому результаті регулювання повинне підпорядковувати цю діяльність розвитку економіки України, насамперед забезпечити її збалансованість і рівновагу на внутрішньому ринку, сприяти структурним змінам у виробництві, створювати сприятливі умови для входження країни в міжнародний поділ праці [8, с.84].

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється методом розробки і реалізації державної зовнішньоекономічної політики.

Зовнішньоекономічна політика-складова частина внутрішньої економічної політики держави. Звичайно, вирішення загальних завдань зовнішньоекономічної політики в кожній країні має свої специфічні особливості.

Інтеграція України у світові економічні структури потребує певного часу і відбуватиметься в міру формування внутрішніх і зовнішніх передумов. Основними з таких є: розвиток власних галузей. Що мають конкурентні переваги у світовій економіці; створення могутнього внутрішнього ринку–основи для завоювання міжнародних ринків і закріплення на них; забезпечення фінансової стабільності, розвитку підприємництва та сприятливого інвестиційного клімату; досягнення повної конвертованості національної грошової одиниці; постійна гармонізація національного зовнішньоекономічного законодавства з вимогами і нормами СОТ.

Найбільш прийнятною для України є експортно орієнтована модель економічного розвитку. Тому втілення експортно орієнтованої стратегії має відбуватися паралельно з реалізацією політики імпортозаміщення. Реалізація такої моделі повинна спиратися на комплексну і динамічну державну зовнішньоекономічну політику, основними елементами якої мають бути: інтеграція економіки в європейські та світові економічні об`єднання; створення могутнього експортного сектору; залучення іноземних інвестицій; здійснення закордонної підприємницької діяльності; гнучка податкова, цінова, кредитна, фінансова та валютна політика, що стимулюватиме диверсифікацію експортно-імпортних відносин; формування розгалуженої зовнішньоекономічної інфраструктури; кадрове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності [9, с.12].

Отже, головне завдання української держави сьогодні–визначити нові напрямки, форми, засоби та етапи реалізації зовнішньоекономічної стратегії. Реструктуризація народного господарства країни має бути здійснена з урахуванням внутрішніх можливостей і зовнішніх факторів для того, щоб використавши існуючі та розкривши потенційні конкурентні переваги національної економіки, сприяти реалізації національних економічних інтересів, зростанню добробуту народу. Основні складові зовнішньоекономічної політики України:

- зовнішньоторгова політика;
- інвестиційна політика;
- політика науково-технічного співробітництва;
- валютно-фінансова політика;
- політика міграції робочої сили та ін.

Кожне з направлень зовнішньоекономічної політики вирішує проблеми з урахуванням етапу розвитку країни і сучасних тенденцій розвитку світового господарства [4, с. 56].

Також важливе значення на сьогодні серед інструментів регулювання зовнішньоекономічною діяльністю займають валютні обмеження, які виступають або фактором отримання розвитку зовнішньої торгівлі, або фактором, що стимулює розвиток зовнішньоекономічних зв'язків країни. Валютні обмеження являють собою регламентацію операцій резидентів і нерезидентів з валютою і іншими валютними цінностями і являються часткою валютного контролю держави. Сферою застосування валютних обмежень можуть виступати зовнішня торгівля товарами і послугами, рух капіталів і кредитів, податкових і інших платежів [5, с.55]. В межах зовнішньої торгівлі дія валютних обмежень прирівнюється до кількісних обмежень імпорту, оскільки імпортер в такому випадку повинен отримати дозвіл на використання валюти для імпорту товарів і послуг, що негативно відбивається в цілому на зовнішній торгівлі країни.

Одним з найбільш важливих напрямів діяльності держави в області регулювання зовнішньоекономічної діяльності являється регулювання ввіз і вивіз капіталу. Це направлено на підвищення ефективності іноземних капіталовкладень для економіки в цілому. Регулювання потоку іноземних інвестицій носить подвійний характер. З однієї сторони, здійснюються міри по створенню в країнах сприятливого інвестиційного клімату за допомогою державних гарантій від націоналізації іноземної власності по відношенню пред'явлення різних податкових пільг і канікул, митних пільг, захисту від іноземної конкуренції і т.д. З іншої сторони, держави проводять політику обмеження впливу іноземного капіталу на економіку країни [5, с.116].

Таким чином, регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється з урахуванням наступної мети: забезпечення збалансованості економіки і рівноваги внутрішнього ринку країни; стимулювання прогресивних ринкових структурних змін в економіці; створення сприятливих умов для входження економіки України в систему міжнародного розподілу праці.

Науково-технічне співробітництво-це вид зовнішньоекономічної діяльності, коли дві самостійні сторони об'єднують на відплатній основі свої науково-дослідницькі, проектно-конструкторські та інформаційні ресурси з метою одержання наукових та технічних результатів. Воно сприяє прискоренню науково-технічного прогресу і впровадженню інновацій у виробництво [4, с. 57].

Майже усі види зовнішньоекономічної діяльності відображені в експорті та імпорті. Роль міжнародної торгівлі в розвитку національної економіки полягає в тому, що вона є засобом розвитку спеціалізації і концентрації виробництва, підвищення продуктивності ресурсів, збільшення обсягів національного виробництва і добробуту

населення. Міжнародна торгівля дає змогу: одержувати природні, інвестиційні та інші ресурси, яких не вистачає в країні; отримувати з інших країн сучасну техніку і нові технології; урізноманітнювати асортимент споживчих товарів і краще задовольняти потреби населення. У системі зовнішньоекономічних відносин держави головне місце належить торговельній діяльності. Саме зовнішня торгівля булла тією початковою формою міжнародної господарської діяльності, яка стимулювала розвиток інших її видів.

Політика державного регулювання ЗЕД України повинна бути спрямована безпосередньо на покращення системи методів її здійснення і вдосконалення законодавчої бази [4, с.32]. Крім того, орієнтуючи ЗЕД на довгострокову перспективу, забезпечуючи формування сприятливих умов на світовому ринку для вітчизняного експорту й активізації інших зовнішньоекономічних зв'язків, а також змінюючи структуру експорту від продажу сировини до пропозиції на світових ринках готової продукції. Найбільш прийнятною політикою в галузі зовнішньоекономічної діяльності в Україні повинна бути змішана політика протекціонізму і вільної торгівлі з перевагою першої.

Вдосконалення законодавчої бази в цій сфері, а також на забезпечення фінансової стабільності в країні та досягнення низьких темпів зростання інфляції. Використання цих заходів внесе неоціненний вклад у розвиток національної економіки.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності прямо пропорційно впливає на ефективність проведення регіональної політики, яка включає в себе структурну, промислову перебудову, проведення інвестиційної політики, спрямованої на створення в регіоні сприятливого інвестиційного клімату, створення вільних економічних зон. Заходи, застосовувані державою при проведенні регіональної політики, сприяють більш швидкому економічному зростанню розвинутих регіонів і виходу з депресивного стану відсталих регіонів країни.

Список літератури

1. Господарський кодекс України.
2. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”.
3. Закон України “Про режим іноземного інвестування”
4. Грошовик Ю. Зовнішньоекономічна діяльність як сфера тіньових відносин та об’єкт організаційно-правового забезпечення соціального контролю/ Ю. Грошовик// ПравоУкраїни. – 2004. – №1. – С.55–57.
5. Дідківська Л.І., Головко Л.С. Державне регулювання економіки. Навчальний посібник. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000.
6. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф.Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000.
7. Загородній А. Зовнішньоекономічна діяльність: Термінологічний словник/ Анатолій Загородній, Геннадій Вознюк,. - К.: Кондор, 2007. – 166 с.
8. Минюк Д . Правове поле ЗЕД: реальність, перспективи/ Д . Минюк. // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – №11. – С.125–127.
9. Рум’янцев А. П. Зовнішньоекономічна діяльність: Навчальний посібник/; Міністерство освіти і науки України. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 375 с

Одержано 16.05.13

УДК 657

А.О. Писанка, ст. гр. АДМ-12м
Кіровоградський національний технічний університет

Управління персоналом машинобудівних підприємств України в умовах кризи

У статті висвітлено та розглянуто особливості управління персоналом на машинобудівних підприємствах в умовах кризи. Визначено проблеми та причини неефективного управління персоналом. Запропоновано заходи за рішенням проблем у сфері управління персоналом і формування ефективної системи управління персоналом машинобудівних підприємств.
криза, персонал, управління персоналом, машинобудівна галузь, мотивація, соціально-психологічний клімат, оплата праці, плинність кадрів, лояльність працівників

Світова криза стала однією з найбільш впливових сил, що визначають економічний розвиток. Вона торкнулася практично всіх сфер громадського життя, включаючи економіку, політику, ідеологію, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку, спосіб життя, а також самі умови існування людства. З метою задоволення потреб людини управління має ставати більш ефективним і скоординованим. У першу чергу, це стосується управління персоналом, тому що саме людський чинник є одним з визначальних в умовах кризи.

Основним ресурсом будь-якого підприємства є персонал, від якого залежить кінцевий результат діяльності. У свою чергу, робота в умовах кризи пов'язана пошуком резервів економії ресурсів, що вимагає впровадження нових форм і методів управління персоналом, а також підприємством в цілому. З метою збереження своїх позицій (або навіть забезпечення розвитку) у кризовій ситуації підприємствам потрібно мобілізувати усі наявні ресурси, у першу чергу – людські. До того ж, ефективність управління персоналом прямо впливає на стабільність діяльності підприємств. У зв'язку з цим, період кризи підвищується значущість роботи з персоналом.

Діяльність підприємства в умовах кризи суттєво відрізняється від його стабільного

функціонування: персоналу доводиться розв'язувати нестандартні завдання, що вимагає від працівників мобілізації власного потенціалу, збільшення психологічного навантаження.

Кризові ситуації змінюють поведінку персоналу і спричиняють негативний вплив на ефективність його діяльності. Відповідно, антикризове управління персоналом повинно

значно відрізнятися від традиційного і носити системний характер.

З метою створення ефективної і дієвої системи управління персоналом на машинобудівних підприємствах виникає необхідність проведення детального аналізу стану справ у галузі, а також визначення особливостей менеджменту персоналу, які притаманні саме підприємствам машинобудівної галузі.

Проблеми управління персоналом, як одного з найважливіших напрямів роботи промислових підприємств, постійно привертають увагу вчених-економістів. Значний внесок у розвиток теорії управління персоналом зробили зарубіжні вчені – І. Ансофф, Ф. Беккер, П. Друкер, Г. Кунц, М. Мескон, С. Оддонел, Т. Пітерс, Ф. Хедоурі, Г. Саймон. Широке відображення різних сторін становлення і формування системи управління персоналом знайшло відображення в працях російських вчених: В. Г.

Афанасьєва, В. Г. Асєєва, Б. М. Гєнкіна, В. А. Дятлова, А. П. Єгоршина, П. І. Іванова, А. Я. Кібанова, Р. Марра, С. А. Нікітіна, Ю. Г. Одягова, Г. В. Слуцького, Г. Шмідта.

Процес соціально-економічних перетворень ініціював зростання дослідницького інтересу в цьому напрямку багатьох вітчизняних науковців, результатом якого стали роботи С. І. Бандури, Д. П. Богині, О. А. Грішнової, В. М. Данюка, А. В. Калини, А. М. Колота, І. Д. Крижка, Н. Д. Лук'янченко, В. М. Нижника, І. Л. Петрової, М. В. Семикіної, О. М. Уманського, в яких обґрунтовано теоретико-прикладні аспекти управління персоналом підприємств.

Протягом останніх років здійснюються дослідження в області антикризового управління персоналом. Серед них можна відзначити праці В. Г. Воронкової, А. Г. Беліченка, Т. Ю. Базарова та інших. У наукових виданнях є низка публікацій, автори яких приділяють увагу проблемам управління персоналом у кризових умовах економіки. Серед них можна виділити роботи А. Г. Кирєєвої, І. І. Стец, Т. С. Черкашиної. Значна увага проблемам сучасного управління персоналом приділяється сьогодні на шпальтах ділових видань.

Проаналізувавши різні підходи науковців щодо управління персоналом, можна зробити висновок, що управління персоналом переважно розглядають стосовно всієї організації незалежно від галузевої приналежності, стану ринкової ситуації. Якщо ж враховується галузева приналежність, то авторами аналізуються лише окремі елементи системи управління персоналом і не робиться комплексного підходу до формування ефективної системи управління персоналом, особливо у кризових умовах.

Водночас, за наявності значної кількості пропозицій, узагальнень, висловлених у науковій літературі, поки що відсутні комплексні розробки щодо системного вирішення проблеми управління персоналом на підприємстві, що обумовлює необхідність узагальненого аналізу цієї проблеми і визначає її актуальність. Потребують дослідження і подальшого розвитку також підходи до розв'язання завдань управління персоналом в умовах кризової і посткризової економіки, розробки рекомендацій щодо підвищення його ефективності,

Основною метою дослідження є аналіз сучасного стану управління персоналом в машинобудівній галузі та пошук шляхів його удосконалення.

На основі поставленої мети сформульовано наступні завдання:

– проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку машинобудівної галузі України;

– визначити особливості управління персоналом машинобудівної галузі в умовах кризи;

– встановити причини виникнення кризових явищ в системі управління персоналом машинобудівних підприємств та дати рекомендації щодо вирішення існуючих проблем і недопущення їх у майбутньому.

Основними особливостями машинобудівних підприємств, як складних структур в сенсі організації праці є: складність галузевої структури; різноманітність спеціалізації та видів робіт; багатоваріантність серійності виробництва; складність виробництва та технологічних процесів; високий рівень трудомісткості продукції та великі трудові витрати тощо.

Персонал машинобудівних підприємств має складну кількісну та якісну структуру, значний набір повноважень. Саме тому управління персоналом на таких підприємствах є складним процесом і потребує особливого підходу. Актуальним це стає за умови кризових явищ в економіці.

Причин кризи управління персоналом на мікроекономічному рівні є дуже багато, але основними з них можуть бути такі: конфлікт інтересів зацікавлених у діяльності підприємств; недоліки в управлінні персоналом; недостатня мотивація;

низький рівень кваліфікації та навчання; погані умови праці; суперечності між цілями організації та інтересами окремих груп працівників; застарілість організаційних структур та стилю управління; брак ресурсів та інформації; недоліки в контролі роботи персоналу; порушення етики; недооцінювання або хибне оцінювання результатів діяльності; невідповідність типу організаційної культури та поведінки новим умовам функціонування організації.

Криза персоналу визначає невідповідність діяльності персоналу новим умовам, що виникли у процесі розвитку організації. Основні симптоми кризи управління персоналом на підприємстві є такими:

– низька продуктивність праці;

– висока плинність кадрів;

– дефіцит кваліфікованого персоналу;

– відсутність чіткого, раціонального розподілу функцій між працівниками, дублювання робіт;

– надлишкова чисельність персоналу;

– невідповідність кваліфікаційної структури персоналу потребам підприємства;

– незадовільна мотивація персоналу;

– відсутність ініціативи працівників;

– напружена емоційна атмосфера в колективі, пов'язана з критичною масою демотивуючих факторів на підприємстві і великою кількістю конфліктних ситуацій.

Усі ці явища мають місце у машинобудівній галузі. В умовах кризової ситуації машинобудівні підприємства почали шукати шляхи мінімізації негативних наслідків, вдаючись до оперативних заходів щодо зменшення витрат, перегляду бюджетів, а також тимчасової відмови від інвестицій та набору нових працівників [5, с. 40].

Кризова ситуація на підприємствах машинобудівної галузі України призвела до появи чисельних проблем у сфері управління персоналом, зокрема:

– зменшення кількості працівників та частки персоналу машинобудівних підприємств передпенсійного віку;

– зниження престижності роботи у виробничій сфері, а, разом з цим привабливості праці в машинобудівній галузі;

– зменшення кількості висококваліфікованих керівників, спеціалістів та робітників у найбільших промислових регіонах України;

– значного розриву між рівнем заробітної плати і рівнем потреб працівника;

– відчутного загострення соціальних проблем, погіршення робочої атмосфери, соціально-психологічного клімату у колективах тощо.

Криза змусила підприємства кардинально переоцінити цінності, визначивши найважливіші з них: збереження робочого місця, достатність рівня доходу, можливість і надалі сплачувати кредити. Результати опитування представників різних українських підприємств рекрутинговою агенцією «Хадсон» свідчать, що хоча в умовах кризи знайти собі нову роботу стало складніше (про що зазначає 65 % респондентів), кожен другий (57%) готовий змінити роботодавця, якщо з'явиться така нагода. Причому співробітників не зупиняє навіть менша винагорода – 22 % респондентів згідні на нижчу зарплату при переході на нову роботу [13, с. 42].

Отже, важкі умови праці на вітчизняних машинобудівних підприємствах у комбінації із загальною кризовою ситуацією призвели до ускладнення стосунків між керівництвом та працівниками, погіршення робочої атмосфери, стану соціально-психологічного клімату і, як наслідок, до підвищення рівня стресів, конфліктів, послаблення фізичного та емоційного здоров'я працівників. Наслідком стало зменшення лояльності персоналу до роботодавців.

Зауважимо, що теза про підвищення лояльності працівників до роботодавця, яка заснована на вдячності за збереження робочого місця, значно втратила свою актуальність саме у кризовому періоді [14, с. 63]. Криза принесла машинобудівним підприємствам не тільки фінансові проблеми і послаблення позицій на ринку, але й загрозу втрати кваліфікованих спеціалістів – як в прямому, так і в переносному смислі. Адже, з одного боку, знижуються працездатність, ініціативність, оптимізм, віра працівника в завтрашній день, а з іншого – підвищується тривога, внаслідок чого навіть ті ситуації, на які люди раніше навіть не звертали уваги, сьогодні можуть призводити до помилок чи підштовхувати до радикальних вчинків.

У такій ситуації можливими є два варіанти поведінки. Перший: персонал буде намагатися «відсидіти» робочі години, демонструючи постійну зайнятість з мінімальними результатами. Другий: працівники будуть намагатися підробляти в робочий час для інших фірм, знайомих, друзів тощо. Виправдання буде дуже просте – життя дорожчає, а зарплата не збільшується [15, с. 42]

В умовах кризи зазвичай основна увага приділяється фінансовим і правовим механізмам, а стосовно персоналу застосовується єдиний захід – скорочення штату з метою зменшення витрат на персонал, а питання управління персоналом в системі пріоритетів вибору антикризових механізмів відіграють незначну роль. В таких умовах важливим фактором виведення підприємства з кризи потрібно використовувати системний підхід до управління персоналом, що виявляється у розподілі функцій і повноважень, виборі принципів антикризового управління, розробці і реалізації нової кадрової політики та управлінських рішень.

Можна запропонувати наступні рекомендації щодо забезпечення стратегічних підходів у сфері управління персоналом машинобудівних підприємств:

– створення гнучкої організаційної структури фірми, ліквідація зайвих підрозділів, часткове звільнення співробітників за рахунок перерозподілу обов'язків;

– розробка та послідовна реалізація концепції антикризового управління персоналом;

– впровадження методів кадрового маркетингу, що дозволить підвищити якість кадрової селекції у процесі наймання персоналу;

– щорічна атестація, аудит персоналу;

– модернізація культури управління;

– діагностика та аналіз кризових явищ в системі управління персоналом;

– систематичний перегляд положень про підрозділи, посадових інструкцій та інших регламентуючих діяльність персоналу документів з метою їх удосконалення;

– розробка системи заходів щодо заохочення робітників з урахуванням їх орієнтації та впливу на кінцеві показники роботи організації.

Отже, для стабільного функціонування машинобудівних підприємств необхідно

дедалі більше уваги приділяти управлінню персоналом, оскільки в ринковій економіці саме персонал підприємства є головним фактором успішної підприємницької діяльності та потребує значних інвестицій.

Список літератури

1. Шагуров О. О. Стан і тенденції розвитку машинобудування в Україні [Текст] / О. О. Шагуров // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3. – С. 57-63.
2. Фінансові результати від звичайної діяльності підприємств до оподаткування за видами промислової діяльності за 2010 рік [Електронний документ] // Державний комітет статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
3. Великий Ю. В. Сучасне машинобудування: криза і її причини [Електронний ресурс] / Ю. В. Великий. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua

4. Чернявская И. Промышленный отпуск [Текст] / И. Чернявская // Инвестгагета. – 2009. – № 32. – С. 19.
5. Демченко Д. Работать нельзя уволится [Текст] / Д. Демченко // Бизнес. – 2009. – № 22. – С. 41-42.
6. Рейтинги [Текст] // Власть денег. – 2010. – № 12. – С. 7.
7. Кокоба А. Прагматичный поход [Текст] / А. Кокоба, Ю. Гейдюнас // Инвестгазета. – 2010. – № 3. – С. 59.
8. Прогноз Національної служби посередництва і примирення розвитку соціально-трудових відносин, виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) у першому півріччі 2011 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nspp.gov.ua/index.php
9. Луппова Н. І. Вплив макроекономічної ситуації в Україні на безпеку машинобудівної галузі [Електронний ресурс]/ Н. І. Луппова. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/
10. Мирошниченко В. В зоне турбулентности [Текст] / В. Мирошниченко // Инвестгазета. – 2011.– № 3. – С.43- 45.
11. Науменко Н. Удержим или уволим [Текст] / Н. Науменко // Власть денег. – 2008. – № 13. – С. 22-24.
12. Науменко Т. Штормовое предупреждение [Текст] // Власть денег. – 2010. – № 1-3. – С. 34-36.
13. Кокоба А. Рожденные кризисом [Текст]/ А. Кокоба // Инвестгазета. – 2010. – № 12. – С. 58-63.
14. Писарева Я. Люди все те же [Текст]/ Я. Писарева // Компаньон. – 2009. – № 18-19. – С. 42-43.
15. Весомая согласованность [Текст] // Компаньон. – 2010. – № 24. – С. 7

Одержано 16.05.13

УДК 657

А.І. Суська, магістр гр. ОА-12М, Л.І. Коваль, магістр гр. ОА-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Сутність податкових різниць як об'єкту обліку в системі формування прибутку до оподаткування

У статті розглянуто трансформацію системи оподаткування прибутку підприємств в Україні, досліджено організаційні та методичні чинники формування в системі обліку податкових різниць
податок на прибуток, податкові різниці, облікова політика з метою оподаткування, система оподаткування

Прибуток як економічна категорія є джерелом відтворення для будь-якого підприємства, тому від правильного його трактування залежить дієвість економічної моделі його формування в системі бухгалтерського обліку та системі розрахунків з бюджетом. Об'єктом економічних інтересів держави є частина прибутку, яка виплачується підприємствами у вигляді податків та обов'язкових платежів. Відповідно важливе значення як для держави, так і для суб'єкта господарювання має прибуток до оподаткування як складова реалізації розподільчої функції податкової системи.

З впровадженням Податкового кодексу суттєво змінилась методологія формування в обліку прибутку з метою оподаткування. Також з 2013 році впроваджено в дію П(С)БО 35 «Податкові різниці», що обумовлює необхідність розробки податкових аспектів облікової політики суб'єктів господарювання з врахуванням цих змін. Відповідно дослідження сутності податкових різниць як об'єкту обліку в системі формування прибутку з метою оподаткування є актуальним.

Проблематика доцільності та справляння податку на прибуток є предметом пильної уваги як вітчизняних, так і закордонних вчених: В. Андрущенко, О. Барановського, О.Василика, Л. Городянської, І. Гусакової, М. Дем'яненко, А. Захаріна, А. Крисоватого, В.Опаріна, А. Поддєрьогіна, М. Романовського, А. Соколовської, О. Тимченко, І. Ткачука та інших. Питання становлення і розвитку обліку з метою оподаткування та податкових аспектів облікової політики є предметом наукових інтересів Т. Барановської, Т. Гусєвої, Л.Кизилової, О. Костирко, Я. Лебедзевич, Т. Меліхової, Т. Микитенко. З впровадженням Податкового кодексу також активно досліджується питання гармонізації податкового законодавства і методології фінансового обліку такими науковцями як Г. Назарова, О. Майстренко, Ю. Покидюк, В. Бабіч, І. Герасимович, О. Ганяйло, І. Жураковська, Л. Ловінська, В. Моссаковський та іншими вченими. Проте залишаються невирішеними питання, що актуалізувались з впровадженням П(С)БО 35 «Податкові різниці», а саме сутності податкових різниць як об'єкту бухгалтерського обліку, що і обумовило тематику даної публікації та її цільову спрямованість.

Метою публікації є з'ясування сутності податкових різниць як об'єкту фінансового обліку та визначення доцільних організаційних та методичних підходів до їх формування в системі обліку.

Податкова система незалежної України почала зароджуватись одразу ж після проголошення незалежності держави в 1991 році. Оподаткування прибутку підприємств в Україні за часи незалежності пройшло декілька важливих етапів. Безліч законодавчих документів з оподаткування прибутку податком підприємств

приймались та змінювались саме в цей період. Етапи становлення та трансформації законодавчої бази з оподаткування прибутку підприємств й облікового забезпечення її реалізації з часу отримання незалежності України та дотепер наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Трансформація законодавчої бази з оподаткування прибутку підприємств та облікового забезпечення її реалізації в Україні

Назва і дата прийняття законодавчих документів	**Загальні особливості законодавчих документів**	**Методологія обліку**
Закон Української РСР «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 р., № 1251-XII	Недосконалий нормативний акт за змістом та структурою, дуже громіздкий другий розділ, в якому описувалися конкретні податкові механізми. Податок справлявся з прибутку.	Фондовий принцип побудови плану рахунків та наявність витрат за рахунок прибутку з метою оподаткування
Закон України «Про оподаткування доходів підприємств і організацій» від 21.02.1992 р.	Закон діяв в Україні протягом всього 1992 року. З'явився механізм нарахування податку на доходи. Оподаткування доходів підприємств відбувалось за ставкою 18%. Новим для податкового законодавства стало використання механізму податкового кредиту	
Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 р. № 334/94-ВР	Об'єктом оподаткування був прибуток, що визначався як виручка від реалізації, з якої вираховувалась собівартість. При цьому не враховувалися витрати, які були понесені в даний період, але не знайшли відображення у собівартості. Це витрати на створення виробничих запасів, що будуть використовуватися в майбутньому періоді. Підприємства зазнавали великих втрат і не мали обігових коштів, а об'єкт оподаткування з бухгалтерського обліку був виведений. Результат таких дій - «вимивання» оборотних коштів. Ставка оподаткування – 30%.	Забезпечення в обліку витрат з метою оподаткування на підставі Галузевої регламентації складу собівартості (Типові положення)
Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997 р. № 283/97-ВР	Було запропоновано принципово новий підхід до визначення об'єкта оподаткування. Прибуток визначався шляхом зменшення суми валового доходу звітного періоду на суму валових витрат платника податку, а також на суму амортизаційних відрахувань. Такий метод обчислення бази оподаткування призводив до виникнення різних показників прибутку. У бухгалтерському обліку це показник прибутку, який виведений за правилами такого обліку, а для обчислення прибутку, що підлягає оподаткуванню, потрібно вести податковий облік.	Розмежування обліку на податковий і фінансовий та впровадження обліку валових доходів та валових витрат
Податковий кодекс	З 01.04.2011 року змінюється механізм	Інтеграція

України від 02.12.10 № 2755-VI	оподаткування прибутку. Фінансовий результат визначається за принципами бухгалтерського обліку. Прибуток до оподаткування визначається як різниця між доходами, собівартістю реалізованої продукції та іншими витратами звітного періоду. Зникають поняття «валові доходи» та «валові витрати». Ставка оподаткування – 16 %.	методології за фінансовою звітністю та з метою оподаткування

Трансформація податкової політики України супроводжувалась частою зміною принципів і правил оподаткування діяльності суб'єктів господарювання, неузгодженістю інтересів держави та власників підприємств. Кожний історичний етап пов'язували із прийняттям нового нормативного документу, відповідно до яких вводились нові правила обчислення податку та зумовлювали певні проблеми, пов'язані з повнотою і своєчасністю сплати його до бюджету. За оцінкою науковців національна система оподаткування прибутку підприємств завжди характеризувалась відсутністю чіткої цілеспрямованої державної політики. Мають місце непослідовність у визначенні об'єктів оподаткування, часті зміни методики розрахунку податку, нестабільність законодавства тощо [4]. Відповідно система бухгалтерського обліку мала забезпечити реалізацію формування прибутку з метою оподаткування згідно з вимогами податкового законодавства, що обумовило її нестабільність.

Податок на прибуток, що стягується в Україні, має дуже важливе фіскальне значення, чим відрізняється від аналогічних податків в економічно розвинутих країнах. Значне фіскальне значення податку на прибуток пояснюється насамперед істотною базою оподаткування, прямою залежністю між доходами суб'єкта господарювання і його податковими платежами та можливістю маніпулювання розмірами ставок податків залежно від наповнення бюджету. Також даний податок має широкі можливості для регулювання і стимулювання підприємницької діяльності, чим пояснюється його місце в системі оподаткування, що склалася в Україні та перспективність його застосування.

З прийняттям Податкового Кодексу значні зміни сталися у формуванні доходів, витрат і амортизації, які обумовлюють необхідність адекватних змін в обліку при визначенні сум податку на прибуток. Нова методика визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток є результатом гармонізації бухгалтерського обліку та податкового законодавства. Так, декларовано, що методологічними положеннями податкового законодавства стали базові принципи бухгалтерського обліку (що не може сприйматися абсолютно з огляду на різну цільову спрямованість). Порядок визначення об'єкта оподаткування ґрунтується на принципі нарахування та відповідності доходів і витрат, згідно з яким для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. На відміну від підходів до визнання доходів і витрат у системі бухгалтерського обліку в податковому законодавстві враховується суспільне значення витрат, реалізується механізми недопущення ухилення від оподаткування та оптимізується база. Науковцями зазначається (з чим ми погоджуємось), що об'єктивно спостерігаються розбіжності між критеріями визнання доходів і витрат у бухгалтерському та податковому обліку, що обумовлюють виникнення податкових різниць [1, 2, 3].

Об'єктивна обумовленість різниці між бухгалтерським та «податковим» прибутком ґрунтується на наявності різної цільової спрямованості фінансового обліку і обліку з метою оподаткування, що враховано, діючою нормативною регламентацією,

зокрема, П(С)БО 35 «Податкові різниці». На рис. 1 представлено обумовленість формування податкових різниць з їх розподілом на тимчасові та постійні внаслідок як відмінностей базових принципів так і процедурних аспектів.

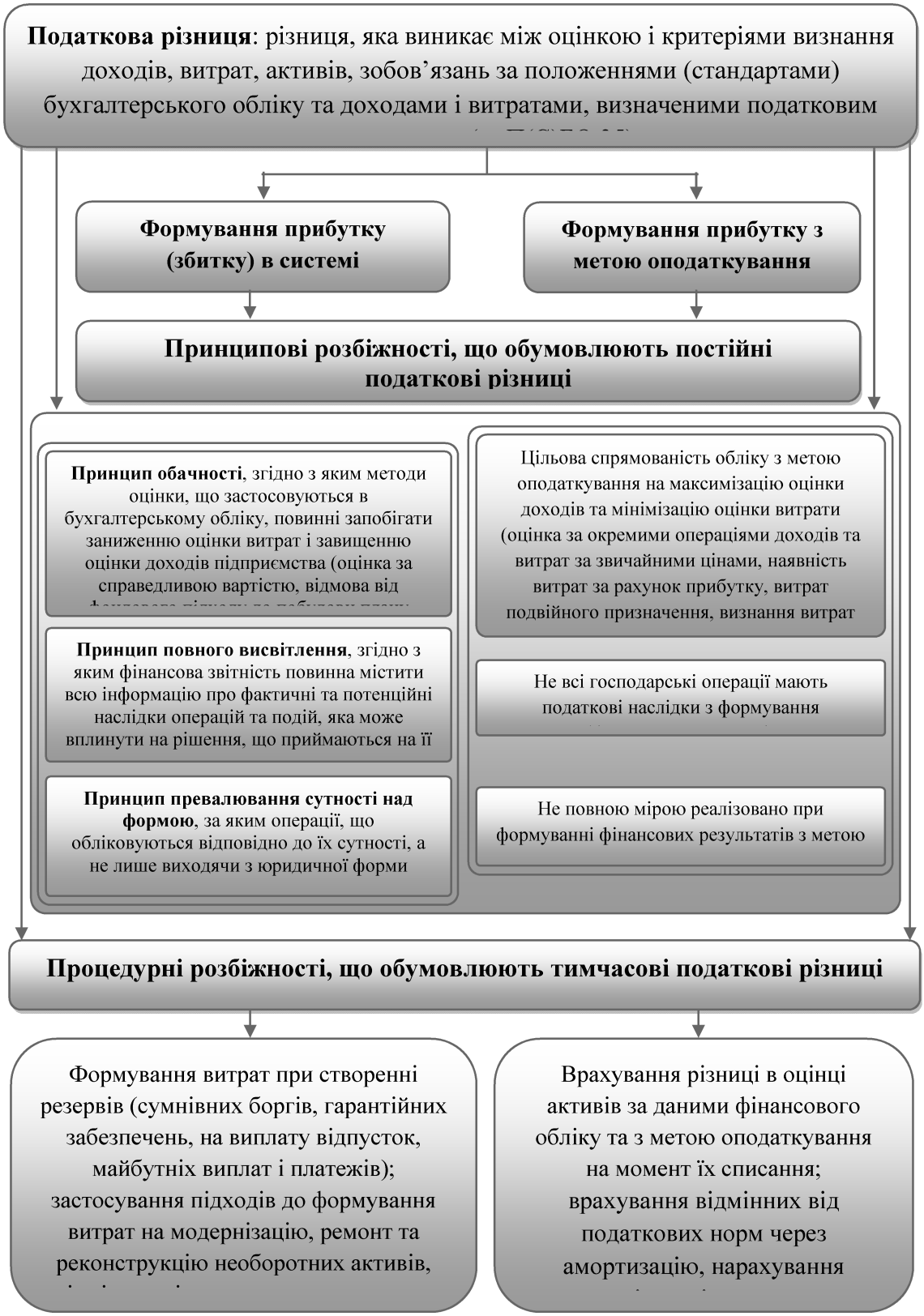

Рисунок 1 – Обумовленість формування податкових різниць принциповими та процедурними розбіжностями фінансового обліку та обліку з метою формування прибутку до оподаткування

У Податковому кодексі реалізовано спробу поєднати фінансовий та податковий аспект формування фінансового результату. Відтепер обліковці можуть вести облік прибутку з метою оподаткування в системі фінансового обліку без виокремлення обліку доходів та витрат з метою оподаткування. Разом з тим, чинне законодавство зобов'язало підприємства відслідковувати та класифікувати різниці між оцінками та критеріями визнання доходів, витрат, активів та зобов'язань за правилами бухгалтерського обліку та вимогами Податкового кодексу, а також представляти їх у фінансовій звітності.

Визначення прибутку для оподаткування відбувається на основі даних фінансового обліку з урахуванням тимчасових та постійних різниць, методику розрахунку яких мав обґрунтувати П(С)БО 35 «Податкові різниці». Однак, очікуваної реалізації методології не запроваджено та не внесено відповідні зміни до фінансової звітності, які б забезпечили чіткий та злагоджений порядок розрахунку та представлення податкових різниць.

Серед практиків виникає неповне розуміння доцільності регламентації П(С)БО 35 «Податкові різниці» на тлі вже наявного П(С)БО 17 «Податок на прибуток». Ці стандарти, на нашу думку, регламентують різні аспекти, а саме, П(С)БО 35 «Податкові різниці» - формування прибутку з метою оподаткування, а П(С)БО 17 «Податок на прибуток» - методологію віднесення на витрати нарахованого податку, що проілюстровано на рис. 2.

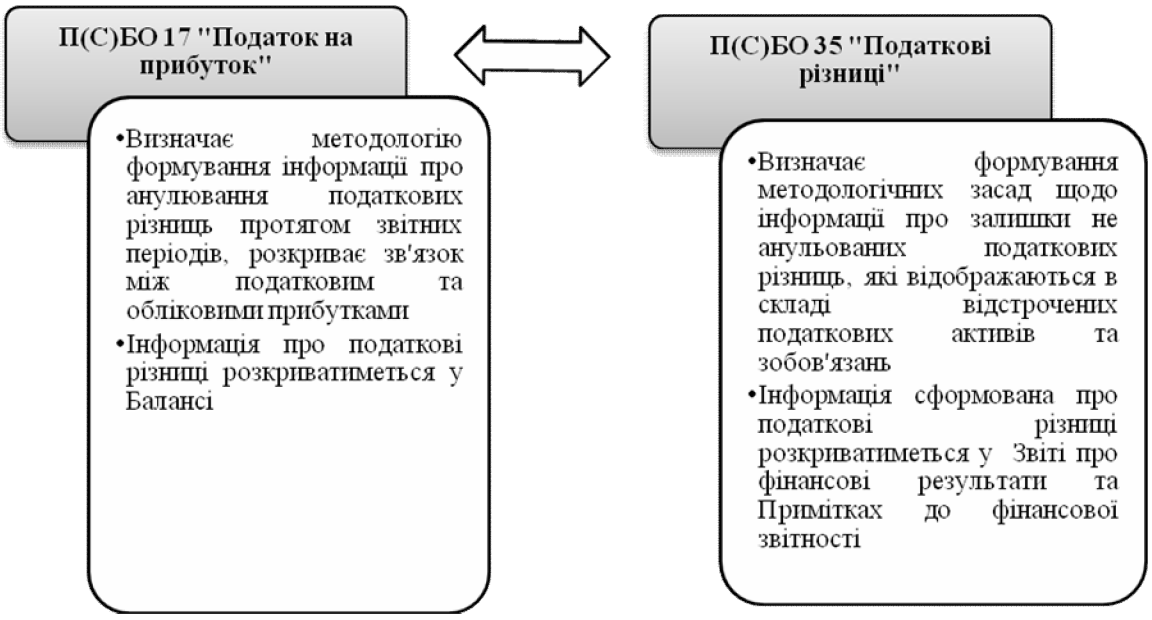

Рисунок 2 – Узгодженість П(С)БО 35 «Податкові різниці» та П(С)БО 17 «Податок на прибуток»

З огляду на вищенаведене, виникає проблема організації обліку на рівні суб'єкта господарювання у контексті формування податкових аспектів облікової політики з відображення податкових різниць, що особливо стосується малих підприємств. Так, П(С)БО 35 «Податкові різниці» є обов'язковим для застосування підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами, які згідно із законодавством є платниками податку на прибуток (крім банків, бюджетних установ та суб'єктів малого підприємництва - юридичних осіб, що відповідають критеріям, визначеним пунктом 154.6 статті 154 розділу III Податкового кодексу України, та застосовують порядок спрощеного бухгалтерського обліку доходів і витрат) [5]. Серед малих підприємств (за

даними опитування) більше 80% є платниками податку на прибуток на загальних засадах. Тобто, ці підприємства приймають рішення дотримуватись вимог П(С)БО 35 «Податкові різниці» чи формувати податкові різниці позасистемно в межах облікової політики. Для решти підприємств є необхідним проаналізувати господарську діяльність та типові господарські операції з метою з'ясування потенційного виникнення податкових різниць та при процедурі уточнення облікової політики (що має здійснювати при зміні чинного законодавства та на початок кожного звітного періоду), а також, разом з розробкою робочого Плану рахунків, передбачити можливість формування податкових різниць з використанням додаткових аналітичних рахунків.

При проведенні аудиторських процедур відповідно основним інформаційним джерелом на попередньому етапі є формалізована облікова політика та облікова політика, що застосовується. Ми вважаємо, що більш прийнятним, і для малих підприємств, є варіант системного формування податкових різниць, що буде реалізовувати функції внутрішнього аудиту та забезпечить можливість уникнення штрафних санкцій.

Напрямом подальших наукових досліджень є обґрунтування підходів до розробки Плану рахунків підприємств за врахування специфіки діяльності та відповідна розробка кодифікаторів типових помилок.

Список літератури

1. Бондаренко Д.В., Биховець С.С. Проблемні аспекти обліку податкових різниць // Д. В. Бондаренко, С. О. Биховець // Наук. вісн. Черніг. держ. ін-ту економіки і упр. Сер. Економіка .- 2011 - Вип.4. - С. 205-210.
2. Жураковська І. Податкові різниці як спосіб взаємоузгодження бухгалтерського обліку та податкових розрахунків: обліковий аспект // Податки та оподаткування - № 12 – 2012 – С. 12-22.
3. Кургіна Л.Г. Інформаційне забезпечення податкових різниць у фінансовому обліку та звітності // Формування ринкових відносин в Україні - №3 (130) – 2012 – С. 139-142.
4. Пасько Т. О. Історичні аспекти оподаткування прибутку підприємств в Україні / Т. О. Пасько, Д. В. Веремчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ. – 2006. – № 1 (35). – С. 211-222.
5. Податковий кодекс України. – Харків.: Видавничий будинок «ФАКТОР», - 2011, - 482 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затв. Наказом Міністерства фінансів України № 353 від 28.12.2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 35 «Податкові різниці», затверджене Наказом Мінфіну від 25.01.2011 р. № 212/18950 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0212-11.

Одержано 16.05.13

УДК 657.421

В. В. Прибудченко,студ. гр. ОА 12-м
Кіровоградський національний технічний університет

Організація обліку інших необоротних матеріальних активів у будівельних підприємствах

У даній статті розглядається сутність і складові організації обліку інших необоротних матеріальних активів та його нормативно-правове забезпечення на різних рівнях. Досліджено поняття організації обліку, проблеми первинного документування операцій з іншими необоротними матеріальними активами та їх класифікацію.

організація обліку, інші необоротні матеріальні активи, нормативна регламентація, первинні документи, класифікація, термін корисного використання

Постановка проблеми та її актуальність.З досить швидким розвитком ринкової економікиускладнились внутрішні та зовнішні зв'язки підприємства, зросли потоки економічної інформації, яка необхідна для прийняття оперативних, стратегічних та ефективних рішень. Більшу частину цієї інформації надає система бухгалтерського обліку. Для успішного виконання бухгалтерським обліком функції інформаційного джерела для інших функцій управління – планування, аналізу та контролю, –необхідна належна його організація, зокрема, в частині обліку необоротних активів.

Ринкові умови господарювання потребують принципово нових підходів до використання необоротних активів, а в галузі будівництва поліпшення ефективності використання цих активів в даний час – це один з основних чинників розвитку. Він зумовлює збільшення обсягу виробництва без додаткових капітальних інвестицій. Це визначає необхідність удосконалення організації та методики обліку стану і руху інших необоротних матеріальних активів будівельних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності та нормативно-правовому забезпеченню організації обліку, серед іншого, інших необоротних матеріальних активів приділено багато уваги, зокрема ряд вітчизняних вчених-економістів сучасності порушують це питання в своїх працях, серед них: В.А. Дерій, А.М. Кузьминський, Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга, М.С. Пушкар, В.В.Сопко та інші. Тим не менш, подальших досліджень в цьому напрямку потребують питання оцінки інших необоротних матеріальних активів, адекватного їх відображення в податковому та бухгалтерському обліку, врахування специфічних особливостей цього роду активів у будівельній галузі.

Особливо названі питання є актуальними для тимчасових титульних і нетитульних споруд. Останні кардинальні зміни податкового законодавства поряд з невирішеними проблемами реалізації діючих Положень бухгалтерського обліку спричинили, крім наявних невирішених проблем, виникнення нових, досі недосліджуваних. Насамперед, потребує удосконалення діюча методика організації та обліку операцій з надходження, поліпшення, вибуття інших необоротних матеріальних активів, а також вибір способів їхньої амортизації в будівельних підприємствах.

Метою статті є дослідження та аналіз основних напрямківраціональної організації обліку інших необоротних матеріальних активів з точки зору його нормативного забезпечення та методичних аспектів обліку в будівництві.

Виклад основного матеріалу. Поняття «організація» має різні значення. Однак суть цього поняття полягає в тому, що це належне впорядкування, налагодження всіх ланок ефективної, надійної, а головне, дієздатної системи. Також, організація впливає і на можливість удосконалення обліку на підприємстві, що має велике значення на даному етапі розвитку ринкових відносин.

Наприклад, Ф.Ф.Бутинець визначає організацію системи обліку як сукупність заходів власника підприємства, які мають цілеспрямований характер щодо створення, забезпечення, постійного впорядкування і вдосконалення функціонування системи бухгалтерського обліку та здійснення його процесу на підприємстві[4, с. 72].

А ось, В.В. Сопко дає визначення організації обліку як системи методів, способів та заходів, які забезпечують оптимальне функціонування бухгалтерського

обліку та подальший його розвиток [2].

Я.В. Соколов зазначає, що одне із кращих визначень організації обліку належить Н.А. Леонтьєву, який під організацією обліку розумів ряд дій осіб, яким доручено ведення обліку, направлених на досягнення поставлених перед обліком цілей □1□.

А.М.Кузьминський зазначає, що організація облікового процесу в тій чи іншій ланці народного господарства в значній мірі залежить від організації облікового апарату і праці облікових працівників [3].

Напевно найбільшої уваги заслуговує, визначення організації обліку, наведене в економічній праці В.А. Дерія, а саме, що організація обліку – це наука, що вивчає технологію та організацію облікового, контрольного і аналітичного процесів; організацію праці працівників бухгалтерії та обліку в структурних підрозділах підприємства; систему управління та регулювання і розвитку бухгалтерського обліку, економічного контролю й аналізу [5, с. 88]. Тобто, це наука, головною метою якої є виключно практичне застосування теорії, методологій обліку (контролю, аналізу) в систему управління підприємством.

Постійне зростання вимог до обліку, обумовлює збільшення обсягу питань, які в свою чергу охоплює термін«організація обліку». Сьогодні можна побачити, що при розгляді питань пов'язаних з організацією облікового процесу значна увага приділяється передумовам та вимогам, які ставляться для раціональної організації бухгалтерського обліку, адже, саме від цього залежить можливість отримання й представлення зацікавленим користувачам всієї необхідної інформації, яка забезпечує достовірне визначення результатів діяльності. Тому, раціонально організований бухгалтерський облік інших необоротних матеріальних активів повинен відповідати наступним вимогам: налагодженого чіткого порядку документообороту; забезпечення дотримання загальних вимог щодо бухгалтерського обліку та фінансової звітності в підприємстві; створення умов для поєднання усіх видів господарського обліку без їх дублювання і пропусків інформації; підготовка та затвердження керівником форм первинних документів, облікових реєстрів, внутрішньої звітності, контрольно-розрахункових та аналітичних таблиць та інструкцій до них; оптимізація планування, управління та регулювання обліку інших необоротних матеріальних активів на всіх стадіях та ділянках і т. п.

Із введенням у дію П(С)БО 7 «Основні засоби», в бухгалтерському обліку з'явилися нові об'єкти – «інші необоротні матеріальні активи», -для обліку якихпризначено рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи»першого класу рахунків „Необоротні активи". На ньому за окремими субрахунками передбачено здійснення обліку бібліотечних фондів, малоцінних необоротних матеріальних активів, тимчасових (нетитульних) споруд, природних ресурсів, інвентарної тари, предметів прокату та інших необоротних матеріальних активів. Раніше такі цінності обліковувались частково в складі основних засобів (бібліотечні фонди), малоцінних і швидкозношуваних предметів (малоцінні необоротні матеріальні активи, тимчасові (нетитульні) споруди, інвентарна тара тощо) й товарів (предмети прокату).

Згідно з П(С)БО 7 інші необоротні матеріальні активи є складовою частиною основних засобів. Однак є певні особливості, які притаманні їх обліку. Перш за все, слід розглянути основні критерії, за якими дані активи відрізняються від основних засобів та малоцінних швидкозношуваних предметів. Такими критеріями є інвентарна вартість кожного облікового об'єкта та нормативний термін їх використання, що має бути більшим від одного року (чи операційного циклу, якщо він довший за рік). Щодо вартісних ознак інших необоротних матеріальних активів, то підприємства можуть установлювати вартісні ознаки таких предметів самостійно.

Відповідно пп. 14.1.138 ПКУ основні засоби – матеріальні активи, у тому числі

запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [7].

Отже, при організації обліку інших необоротних матеріальних активів, підприємства, орієнтуючись на специфіку своєї діяльності, установлюють самостійно, які саме активи відносяться до складу інших необоротних матеріальних активів, відповідно до терміну корисної експлуатації та їх вартості.

Підґрунтям для визначення основних організаційних моментів ведення обліку в підприємствах та організаціях, у будь-якій країні, є документи нормативно-правового характеру, де закріплені відповідні норми права суб'єктів господарювання.

Основною метою нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні є встановлення єдиних для всіх підприємств правил його ведення, які гарантують і захищають інтереси користувачів фінансової звітності і визначення перспектив та основних напрямків удосконалення його з урахуванням загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів і стандартів.Проаналізувавши прийняті нормативні документи з бухгалтерського обліку, в тому числі обліку інших необоротних матеріальних активів, можна виділити декілька рівнів нормативного регулювання обліку інших необоротних матеріальних активів (рис. 1).

Рисунок 1 – Рівні нормативного регулювання обліку інших необоротних матеріальних активів

Перших три рівні регулюються на рівні держави і є обов'язковими для виконання усіма підприємствами та організаціями. При чому документи будь-якого рівня не повинні суперечити документам більш високих рівнів. Документи четвертого рівня формуються безпосередньо на підприємстві. В статті 8 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зазначено, що питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника або уповноваженого органу, а також підприємство самостійно визначає облікову політику та питання, які з цим пов'язані. Так, в наказі про облікову політику щодо інших необоротних матеріальних активів доцільно визначити вартісну межу віднесення активів до інших необоротних матеріальних активів, строк корисного використання (експлуатації) об'єкта інших необоротних матеріальних активів, методи нарахування амортизації, їх визнання, оцінку та переоцінку.

Наразі документальне оформлення операцій із іншими необоротними матеріальними активами здійснюється з використанням форм первинних документів з обліку основних засобів. У них не враховано особливості інших необоротних матеріальних активів.

З нашої точки зору необхідно розробити низку первинних документів для обліку операцій саме з іншими необоротними матеріальними активами. При цьому рівнем такої розробки ми вбачаємо саме рівень IV рис. 1, тобто, рівень підприємства, в нашому випадку, будівельного. Такими формами первинних документів, необхідних до розробки і впровадження, можуть бути наступні: акт приймання та поліпшення інших необоротних матеріальних активів; інвентарна картка обліку інших необоротних матеріальних активів, акт вибуття інших необоротних матеріальних активів; акт про розбирання тимчасових (нетитульних) споруд; розрахунок амортизації (зносу) інших необоротних матеріальних активів, відомість аналітичного обліку інших необоротних матеріальних активів; відомість аналітичного обліку тимчасових будівель і споруд.

Також основою належної організації бухгалтерського обліку інших необоротних матеріальних активів є дотримання їх класифікації. Згідно П(С)БО такі активи належить розподіляти за групами, але з метою раціональної організації обліку та підвищення його інформативності для цілей управління інші необоротні матеріальні активи будівництва доцільно також класифікувати за низкою додаткових ознак – за призначенням, за галузевою належністю, за характером участі у виробництві,за способом отримання, за термінами використання тощо. У наведеній класифікації даних активів розширено кількість їх класифікаційних ознак. Зокрема до описаних у науковій літературі та нормативних документах додано такі: за вартістю, способом отримання, термінами та способами використання, видами діяльності.

Інші необоротні матеріальні активи надходять на підприємство різними шляхами, тому за способом отримання їх запропоновано згрупувати таким чином: куплені; виготовлені власними силами; модернізовані; реконструйовані; отримані як внесок до статутного капіталу, безкоштовно або в обмін на інший об'єкт.

Згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби», до інших необоротних матеріальних активів відносяться активи, термін використання яких більший від одного року (чи операційного циклу, якщо він довший за рік), а це значить, що такі активи експлуатуються тривалий термін. Тому доцільним є групування їх за даним критерієм на довготермінові та середньотермінові при виборі методу нарахування амортизації.

Інші необоротні матеріальні активи можуть використовуватися у різних видах діяльності підприємства (основній, іншій операційній, інвестиційній, за надзвичайних подій). Крім цього, після набуття чинності П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» частина такого роду активів може використовуватися безпосередньо у господарській діяльності їх власника, а частина виступати як інвестиційна нерухомість, тобто

передаватися в оренду іншим суб'єктам господарювання. В будівельних організаціях такою нерухомістю можуть бути тимчасові (нетитульні) споруди.

Висновки. Таким чином, для раціональної організації бухгалтерського обліку інших необоротних матеріальних активів необхідно дотримуватись вимог всіх чинних нормативно-правових актів, які регулюють питання обліку даних активів, та розробляти власну облікову політику підприємства, яка б не суперечила чинному законодавству та враховувала специфіку діяльності конкретного підприємства.

Чинну класифікацію цих активів запропоновано розширити, доповнивши її такими ознаками: за вартістю, способом отримання, термінами та способами використання, видами діяльності; за способом отримання – куплені, виготовлені власними силами, модернізовані, реконструйовані, отримані як внесок до статутного капіталу, безкоштовно або в обмін на інший об'єкт. Ці активи можна використовувати в різних видах діяльності підприємства: основній, іншій операційній, інвестиційній і за надзвичайних подій. За способом використання їх доцільно класифікувати на: активи, які застосовуються у господарській діяльності підприємства, та як інвестиційна нерухомість.

У затверджених типових формах первинних документів для обліку основних засобів, за якими обліковують інші необоротні матеріальні активи, не враховано їх особливостей. З огляду на це, доцільно запровадити форми первинної документації, які б відповідали процедурам як синтетичного, так й аналітичного їхнього обліку. Деталізація первинного і аналітичного обліку інших необоротних матеріальних активів сприятиме отриманню більш повної інформації про наявність і рух таких активів, згрупованих за певними ознаками, що необхідно для менеджменту будівельного підприємства, та створить об'єктивні передумови для автоматизованого узагальнення всіх необхідних даних.

Список літератури

1. Соколов Я. В. Бухгалтерскийучет: от истоков до наших дней : учебное пособ. [для вузов] / Я. В. Соколов. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638с.
2. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник. / В.В. Сопко, В.П. Завгородній – К.: КНЕУ, 2004. – 411 с.
3. Кузьминский А. Н. Теориябухгалтерскогоучета : ученик / А. Н. Кузьминський. – К. : Вища школа, 1990. – 311 с.
4. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підруч. [для студ. спец. 7.050106 «Облік і аудит»] / Бутинець Ф. Ф., Войналович О. П., Томашевська І. Л. ; за ред. Ф. Ф. Бутинця. – 4-те вид. – Житомир : ПП «Рута». – 2005. – 528 с.
5. Дерій В. А. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві : курс лекцій. – 2-ге вид., випр. і допов. / В. А. Дерій. – Тернопіль :Джура, 2004. – 92 с.
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 19.07.1999 р., із змін. і допов. // Електронна бібліотека «Юрист-плюс». – К. : ЦКТ, 2009.
7. Податковий Кодекс України зі змінами і доповненнями від 6.12.2012р., пп. 14.1.138 // Інформаційне агентство "ЛІГА:ЗАКОН", 2009-2013.

В.В. Прибудченко

Организация учета прочих необоротных материальных активов на строительных предприятиях

В данной статье рассматривается сущность и составляющие организации учета прочих необоротных материальных активов и его нормативно-правовое обеспечение на разных уровнях. Исследовано понятие организацииучета, проблемыпервичного документированияопераций с прочими необоротными материальными активами и их классификацию.

Одержано 16.05.13

УДК 336.5.02(045)

І.Г.Давидов, доц., канд. екон. наук, А.В. Халявка, студент гр. ФК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства

Стаття присвячена розгляду теоретичних основ формування системи управління оборотними активами та напрямкам підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. Досліджено фактори впливу на прискорення оборотності оборотних активів. Окреслені підходи до вибору конкретної структури джерел фінансування, їх приросту з урахуванням тривалості окремих стадій фінансового циклу й оцінки вартості залучення окремих видів капіталу.
оборотні активи, оборотні кошти, оборотний капітал, дебіторська заборгованість, система управління оборотними активами

Актуальність дослідження. Розвиток ринкових відносин в Україні залежить від ефективних результатів діяльності підприємств, вмілого формування і використанням оборотних активів підприємства. Система управління оборотними активами як важливим елементом підвищення ефективності функціонування підприємств, і як наслідок всієї економіки України, набуває особливої актуальності. Значною мірою це стосується розробки і впровадження таких підходів в управлінні оборотними активами, які б забезпечували стійкість фінансового стану, кредитоспроможність, інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств.

Постановка проблеми. За останні роки вітчизняні промислові підприємства втратили значну частину власного оборотного капіталу, а в структурі оборотних активів найбільшу долю займає дебіторська заборгованість, яка постійно зростає. Одночасно, в структурі джерел формування оборотних активів найбільшу долю займає кредиторська заборгованість. Відбувається постійне зменшення оборотних активів у сфері виробництва і накопичення їх у розрахунках, а в результаті цього підприємствам в обіг потрібно залучати додаткові фінансові ресурси. Отже, проблема управління оборотними активами та джерелами їх формування в сучасних умовах є актуальною і потребує негайного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття управління оборотними активами висвітлено у працях провідних українських економістів, таких як І.А. Бланк, А.Д. Василик, М.В. Володькіна, К.В.Ізмайлова, Г.Г. Кірейцев, М.Я. Коробов, Л.А. Лігоненко, А.М. Поддєрьогін, Р.А. Слав'юк та ін. Різним аспектам управління оборотними активами присвячені праці таких зарубіжних учених-економістів, як Е.Р. Брігхем, І.В. Зелгавілс, В.В. Ковальов, Б. Коллас, М.Н. Крейніна, Т. Манесс, Л.Н. Павлова.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Незважаючи на це в даний час принципи управління оборотними активами в повній мірі не проробленні у вітчизняній науковій та методичній літературі, що відбивається на практиці: комплексної політики управління оборотними активами немає у переважної більшості українських підприємств.

Мета статті і виклад основного матеріалу. Метою статті є обґрунтування та розробка науково-практичних засад формування системи управління оборотними активами, напрямків підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства.

Оборотні активи підприємства розглядаються як сукупність матеріальних і фінансових активів, які шляхом структурної трансформації здійснюють безперервний кругообіг форм вартості з метою постійного відновлення процесу виробництва, одержання прибутку, підтримки нормальної ліквідності підприємства і повинні повністю використовуватися протягом одного календарного року або операційного циклу.

Система управління оборотними засобами - це система цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом (елементами оборотних активів і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання в межах даної економічної системи та у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем) та суб'єктом управління (органами управління підприємства, які причетні до прийняття управлінських рішень щодо ефективного функціонування оборотних активів і капіталу) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них чисельних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Управління оборотними активами - це складний процес. Його складність залежить від таких умов, як: обсяг оборотного капіталу, що використовується в операційному процесі; різні види активів, що формуються за рахунок обсягу оборотного капіталу; прискорення обороту капіталу і забезпечення постійної платоспроможності підприємства тощо.

Першочерговими проблемами в управлінні оборотними активами є: управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, визначення джерел фінансування.

Система управління оборотними активами представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, раціоналізації й оптимізації структури джерел їх фінансування.

Система управління оборотними активами підприємства розробляється за такими основними етапами:

1. Аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді включає п'ять етапів. На першому етапі аналізу розглядається динаміка загального обсягу оборотних активів підприємства; темпи зміни середньої їх суми в зіставленні з темпами зміни обсягу реалізації продукції і середньої суми всіх активів; динаміка питомої ваги оборотних активів у загальній сумі активів підприємства.

На другому етапі аналізу розглядається динаміка складу оборотних активів підприємства в розрізі основних їх видів: запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запасів готової продукції; дебіторської заборгованості; залишків грошових активів. На даному етапі аналізу розраховуються та вивчаються темпи зміни суми кожного із цих видів оборотних активів у зіставленні з темпами зміни обсягу виробництва й реалізації продукції; розглядається динаміка питомої ваги основних видів оборотних активів у загальній їх сумі. Аналіз складу оборотних активів підприємства за окремими їх видами дозволяє оцінити рівень ліквідності.

На третьому етапі аналізу вивчається оборотність окремих видів оборотних активів у загальній їх сумі. Цей аналіз проводиться з використанням показників - коефіцієнта оборотності та періоду обороту оборотних активів. Встановлюється загальна тривалість і структура операційного, виробничого й фінансового циклів підприємства; досліджуються основні фактори, що впливають на тривалість цих циклів.

На четвертому етапі визначається рентабельність оборотних активів,

досліджуються фактори, що її формують.

На п'ятому етапі аналізу розглядається склад основних джерел фінансування оборотних активів - динаміка їх суми та питомої ваги в загальному обсязі фінансових засобів, інвестованих у ці активи; визначається рівень фінансового ризику, що генерується сформованою структурою джерел фінансування оборотних активів.

Результати аналізу дозволяють визначити загальний рівень ефективності управління оборотними активами на підприємстві та виявити основні напрями його підвищення в майбутньому періоді.

2. Визначення принципових підходів щодо формування оборотних активів підприємства. На даному етапі аналіз відображає загальну ідеологію фінансового управління підприємством із позицій прийнятного співвідношення рівня прибутковості та ризику фінансової діяльності. Оборотні активи визначають вибір визначеного типу політики їх формування. З наукової точки зору виділяються три принципові підходи щодо формування оборотних активів підприємства - консервативний, помірний і агресивний. Консервативний підхід передбачає мінімізацію операційних і фінансових ризиків, але негативно впливає на ефективність використання оборотних активів - їх оборотність і рівень рентабельності. Помірний підхід забезпечує оптимальне співвідношення між рівнем ризику та рівнем ефективності використання фінансових ресурсів. Агресивний підхід полягає в мінімізації усіх форм страхових резервів за окремими видами оборотних активів.

3. Оптимізація обсягу оборотних активів. Така оптимізація повинна виходити з вибраного підходу щодо формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання і ризику. Процес оптимізації обсягу оборотних активів складається з трьох основних етапів.

Перший етап. За результатами аналізу оборотних активів у попередньому періоді визначається система заходів щодо реалізації резервів, спрямованих на скорочення тривалості операційного, а в його рамках - виробничого та фінансового циклів підприємства. При цьому скорочення тривалості окремих циклів не повинно призводити до зниження обсягів виробництва та реалізації продукції.

Другий етап. На основі вибраного підходу до формування оборотних активів, запланованого обсягу виробництва й реалізації окремих видів продукції та розкритих резервів скорочення тривалості операційного циклу оптимізується обсяг і рівень окремих видів цих активів. Засобом такої оптимізації виступає нормування періоду їх обороту та суми.

Третій етап. На даному етапі визначається загальний обсяг оборотних активів підприємства на наступний період.

4. Оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів. Сезонні особливості суттєво впливають на обсяг потреби в окремих видах оборотних активів для здійснення операційної діяльності. Коливання в розмірах потреби в окремих видах оборотних активів можуть бути викликані й сезонними особливостями попиту на продукцію підприємства. Тому у процесі управління оборотними активами варто визначати їх сезонну потребу, що складає різницю між максимальною та мінімальною потребою в них протягом року.

5. Забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів. Усі види оборотних активів тією або іншою мірою є ліквідними, крім витрат майбутніх періодів і безнадійної дебіторської заборгованості. Загальний рівень ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. З цією метою з урахуванням обсягу й графіка майбутнього платіжного обороту повинна бути визначена частина оборотних активів у формі коштів, високо- і середньоліквідних активів.

6. Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів. Оборотні активи повинні приносити визначений прибуток при їх використанні у виробничо-збутовій діяльності підприємства. Водночас окремі види оборотних активів можуть приносити підприємству прямий прибуток у процесі фінансової діяльності у формі відсотків і дивідендів. Тому складовою частиною розроблюваної політики є забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку грошових активів для формування ефективного портфеля короткострокових фінансових вкладень.

7. Забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання. Усі види оборотних активів певною мірою схильні до ризику втрат. Тому управління оборотними активами повинно бути спрямоване на мінімізацію ризику їх втрат, особливо в інфляційних умовах.

8. Формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів. Виходячи із загальних принципів фінансування активів, що визначають формування структури та вартості капіталу, слід конкретизувати принципи фінансування окремих видів і складових частин оборотних активів. Залежно від фінансового менталітету менеджерів сформовані принципи можуть визначати широкий діапазон підходів до фінансування оборотних активів - від консервативного до агресивного.

9. Оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів. На основі раніше визначених принципів фінансування у процесі розробки системи управління оборотними активами формуються підходи до вибору конкретної структури джерел фінансування, їх приросту з урахуванням тривалості окремих стадій фінансового циклу й оцінки вартості залучення окремих видів капіталу.

Висновки. В результаті проведених досліджень можна виділити основні напрямки підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства:

– прискорення оборотності оборотних активів за рахунок визначення зайвих запасів та їх ліквідації, оптимального вибору постачальників і поліпшення організації постачання; впровадження нових технологій та підвищення ефективності праці; раціональної організації збуту, формування і реалізація ефективної кредитної політики;

– формуванні такого обсягу та структури запасів, які б забезпечили неперервність і стабільність виробничого процесу при мінімальних витратах на утримання запасів;

– оптимізація обсягу дебіторської заборгованості, розрахунків та визначення оптимального залишку грошових коштів, складання бюджетів поточних надходжень і витрат.

Проведені дослідження дозволили сформувати систему управління оборотними активами підприємства, що передбачає визначення оптимальної величини оборотних активів, їх ефективне використання та розробку варіантів фінансування оборотних активів підприємства.

Список літератури

1. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств [Текст] // Інвестиції: практика та досвід. - 2008. - №4. - С. 40-44.
2. Григор'єва Т.Ю. Управління оборотними активами підприємства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://intkonf.org/grigoreva-tyu-upravlinnya- oborotnimi-aktivami-pidpriemstva/
3. Ізмайлова Н.В. Управління оборотними активами підприємств. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук. Київ. - 2009. - 24 с.
4. Соляник Л.Г. Організаційно-економічний механізм управління оборотними активами та джерелами їх фінансування [Текст] // Економічний вісник Національного гірничого університету. - № 4. - Дніпропетровськ: РВК НГУ. - 2005. - С. 48 - 54.

Одержено 17.05.13

УДК 336

Д.Л. Андронов, магістр гр. ОА-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Сутність та розвиток форми бухгалтерського обліку: історичний аспект та сучасність

В статті розглянуто змістовність бухгалтерського обліку та проведено аналіз співвідношення змісту та форми.
форма бухгалтерського обліку, сутність бухгалтерського обліку, облікова система, інформаційні технології, система регістрів

Усвідомлення сутності категорії «форма» відносно бухгалтерського облікує неможливим без з'ясування змістовності бухгалтерського обліку та проведення аналізу співвідношення змісту та форми. Сучасні економічні умови характеризуються плюралізмом організаційно правових форм господарювання, наявністю суб'єктів з різними розмірами господарювання, а також нерівними економічними умовами зокрема стосовно фінансових ресурсів на застосування сучасних інформаційних технологій в обліку та аудиті. Саме вищенаведене поряд із розширенням функціонального навантаження бухгалтерського обліку визначає необхідність дослідження як сутності так і форми бухгалтерського обліку.

Сутність бухгалтерського обліку, його функціональне навантаження та форма організації ведення є постійним об'єктом наукових досліджень. Перманентно на всіх етапах розвитку бухгалтерського обліку як сфери діяльності та наукової сфери тривають дискусії щодо цієї проблематики. На сучасному етапі така дискусія на сторінках фахової преси та у працях науковців має місце, спостерігаються підходи що мають діаметрально протилежну спрямованість. Так, активно досліджується такими науковцями як С.Ф. Голов, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, М.Кутер, С.Ф. Легенчук, Н.М. Малюга, М.Ю. Медведев, О.М. Петрук, М.С Пушкар., П.Я. Хомин та іншими проблеми сутності бухгалтерського обліку. Форми бухгалтерського бліку розглядаються фахівцями, що здійснюють дослідження за напрямом організація обліку, зокрема такими як Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, М.В. Кужельний, В.Г. Лінник, Я.В. соколов, В.В. Сопко, В.Ф. Палій. У своїх дослідженнях більшість з авторів апелюють до результатів наукових досліджень стосовно історічного аспекту розвитку облікової теорії та форм обліку івідповідно позиції В.Я. Соколова [5]. Проте, недостатньо дослідженою є проблематика взаємозв'язку сутності та форми, а також її оптимізації в умовах застосування комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій. Відповідно, у даній публікації поставлено завдання з'ясування сутності форми бухгалтерського обліку на основі дослідження підходів до трактування змісту бухгалтерського обліку.

Існування різних підходів до тлумачення сутності бухгалтерського обліку об′єктивно зумовлено його багатоаспектністю. Я.В. Соколов відокремив три групи дефініцій натуралістичної концепції бухгалтерського обліку, що базуються на різних підходах, а саме: методичному, змістовному та цільовому. За методичним (процедурним) підходом сутність бухгалтерського обліку пов'язується із процедурою реєстрації фактів господарського життя. За змістовним підходом, бухгалтерський облік зводиться до обчислення вартості власного капіталу підприємства. І лише цільовий

підхід пов'язує сутність обліку з управлінськими цілями. Ми вважаємо аргументованим критичне ставлення Я.В. Соколова до натуралістичної концепції.

Відповідно до розширення функцій бухгалтерського обліку що можуть бути реалізовані з використанням нових інформаційних технологій сучасні науковці відповідно до тенденції диференціації обліку та виокремлення його складових у відповідності з різними запитами ставлять як проблему необхідність зміни назви бухгалтерського обліку, виокремлення та ідентифікації таких його складових як стратегічний, управлінський тощо. З боку ряду авторів це викликає обурення, як наприклад, за поглядом П.Я. Хомина це не що інше як «терміни-покручі на кшталт "креативного обліку" "контролінгу" "стратегічного обліку" навіть "інформології"» [7]. Саме ця теза є протиставленням позиції М.С. Пушкаря щодо доцільності зміни назви «бухгалтерський облік» на «інформалогія». Ми погоджуємось з позицією М.С. Пушкаря щодо суттєвих відмінностей сучасного обліку та запереченням його меж лише віддзеркаленням фактів господарського життя. У цьому зв'язку нам імпонує позиція Жука В.М., який наполягає на необхідності поглиблення тлумачення сутності бухгалтерського обліку та його розгляді у якості значущого соціально-економічного інституту. Ним зазначено, що в історії вітчизняних визначень - бухгалтерський облік завжди сприймався вузько:

- за В.І. Далем, бухгалтерія (синонімом значення слова «бухгалтерія» є поняття «бухгалтерський облік») визначається як особливе вміння вести облікові книги в порядку [6];

- згідно з сучасним економічним словником, бухгалтерський облік – система обліку ресурсів та результатів господарської діяльності підприємств, фірм, яка проводиться за прийнятими правилами з використанням встановлених форм документів; однією з основних задач обліку є створення бухгалтерських звітів [4].

В.М. Жук розглядає сутність сучасного бухгалтерського обліку у світлі інституційної економічної теорії та критикує традиційні визначення на предмет того, що ними приймається до уваги лише «техніка» бухгалтерського обліку [2]. За авторським підходом В.М. Жука у вузькому розумінні, бухгалтерський облік – інститут трансформації за допомогою специфічних методів, підходів (формальна складова інституту) і професійних суджень (неформальна складова інституту) фактів господарського життя підприємства на мову цифр і стандартів, для порозуміння та керованості в соціально-економічних середовищах. В широкому розумінні і образно Інститут бухгалтерського обліку є мовою бізнесу національних та світових соціально-економічних середовищ. Цей підхід висвітлює, на нашу думку, лише цільову спрямованість, що не дає однозначного розуміння бухгалтерського обліку як науки та сфери праце діяльності. За Соколовим Я.В.бухгалтерський облік – це процес трансформації фактів господарського життя через знаки-символи в інформацію, що забезпечує при цьому комунікацію (взаємодію) між особами, зайнятими в господарських процесах.

За реалістичною концепцією, що відповідає сучасним уявленням, бухгалтерський облік як теоретична наука (рахунковедення) має розкривати сутність фактів господарського життя. Його основним завданням є забезпечення можливості пізнання господарської діяльності з метою її оптимізації. Сутність рахівництва, як облікової практики – це організація процесу інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Активну, а не спостережницьку роль бухгалтерського обліку, а також невід'ємний зв'язок облікової теорії та практики підкреслював А.П. Рудановський. Так він зазначав, що завдання обліку, як і будь-якого іншого обчислення полягає у визначенні на підставі відомих в результаті спостереження даних, всього невідомого, пов'язаного з відомим рахунковим рівнянням – балансом. Облік як обчислення не обмежується обліковим спостереженням – реєстрацією. Саме теорія

обліку, або рахунковедення, основним завданням має знаходження найбільш прийнятного рівняння.

Облікова система, наукові засади розробки якої є предметом рахунковедення, а побудова – функцією практичного рахівництва має враховувати необхідність постановки та комплексного розв'язання фундаментальних завдань бухгалтерського обліку.

В умовах адміністративно-командної економіки внаслідок невиправданого критичного ставлення до "зайвої" теоретизації обліку було нівельовано різницю між рахівництвом та рахунковеденням. У цьому зв'язку, характерним є визначення надане бухгалтерії (цей термін охоплює як рахівництво, так і рахунковедення) М.А. Блатовим. За М.А. Блатовим бухгалтерія – це економічна наука, що вивчає методи раціонального обліку господарської діяльності окремого господарства з метою якнайкращої реалізації принципів госпрозрахунку, з одного боку, і періодичне отримання відображення майнового стану господарства, з іншого. М.А. Блатов визначає бухгалтерію як науку, що досліджує методи раціонального обліку статики та динаміки окремого господарства [1].

В подальшому, більшість визначень бухгалтерського обліку у вітчизняній навчальній та науковій фаховій літературі тяжіють до процедурного підходу та не розмежовують облікові теорію і практику. Виключенням є позиція Я.В. Соколова та В.Ф. Палія, згідно з якою зміст бухгалтерського обліку – інформація про факти господарської діяльності, становить предмет його теорії, а робоча функція (спостереження, вимірювання, класифікація, узагальнення та передача інформації) обслуговує його практику [3].

Відповідно з еволюцією категорії бухгалтерський облік та революцією технічних засобів здійснення процедури обліку трансформується і категорія «форма бухгалтерського обліку», яка з одного боку є об'єктом наукових досліджень (рахунковедення), а з іншого – предметом організації облікової практики (рахівництва). Філософським постулатом є необхідність забезпечення єдності (відповідності) змісту та форми, що є справедливим і відносно бухгалтерських категорій. У разі їх невідповідності розвиток припиняється до подолання суперечностей.

Щоб облік став більш корисним, треба мати таку його систему, організаційну структуру або форму, яка поряд з адекватним відображенням господарських явищ надавала інформацію на запит всього управлінського персоналу і системи управління в цілому. Але, на жаль, традиційна структура бухгалтерій, форми традиційних облікових регістрів, системи показників і способи їх узагальнення, строки і форми їх представлення не повністю відповідають цим вимогам (що є справедливим і при застосуванні прикладних програмних продуктів які побудовані на засадах журнально – ордерної форми). Тому потрібно вдосконалювати облік в напряму перетворення його в активний елемент управління. Перспективним шляхом тут, на нашу думку, є розвиток систем фінансового і управлінського (виробничого, внутрігосподарського) видів обліку, що обумовлює необхідність адекватного розвитку організаційних аспектів обліку, зокрема його форми.

У сучасній науковій літературі відсутнє однозначне трактування форми бухгалтерського обліку. Традиційним у сучасній вітчизняній літературі є підхід за яким різновид форми бухгалтерського обліку визначається системою регістрів. Так, традиційним визначенням форми бухгалтерського обліку у підручниках з основ бухгалтерського обліку є таке «форма бухгалтерського обліку – це система регістрів порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних засад ведення обліку». Відповідно основними особливостями різних форм бухгалтерського обліку вважають:

- структуру регістрів синтетичного і аналітичного обліку, їх зовнішню форму;
- послідовність і техніку облікових записів, ступінь використання обчислювальних машин для облікової реєстрації;

- варіанти організації облікової процедури.

Відповідно, ознаками, які відрізняють форми бухгалтерського обліку одна від іншої, є:

- зовнішній вид;
- призначення;
- зміст облікових регістрів;
- взаємозв'язок і поєднання хронологічних і систематичних записів;
- взаємозв'язок і поєднання регістрів синтетичного і аналітичного обліку, їх кількість, послідовність облікових записів;
- рівень застосування обчислювальної техніки;
- алгоритми побудови облікової процедури.

Спостерігається суттєва відмінність побудови облікової системи в комп'ютерному середовищі за умови застосування різних прикладних програм. У вітчизняних підручниках з теорії бухгалтерського обліку більш поширеним є розуміння форми бухгалтерського обліку як сукупності облікових регістрів.

Сучасна концепція бухгалтерського обліку ґрунтується на системно-цільовому підході. Для бухгалтерського обліку, як складної соціально-обумовленої системи, мета завдається ззовні і змінюється і розвивається відповідно з тенденціями розвитку системи вищого порядку (системи управління). Тенденції розвитку системи управління, ускладнення його механізмів, виникнення якісно нових суб'єктів і об'єктів в умовах ринку, зумовлюють необхідність розширення кола облікових задач і відповідно еволюцію його функцій в напрямку задоволення цільових запитів управління на різних рівнях, що обумовлює необхідність оптимізації форм бухгалтерського обліку як елементу його організації.

Існує декілька підходів до розуміння сутності форми обліку: у першому випадку вона розглядається лише як сукупність регістрів, у другому, який є найбільш виваженим, її зміст доповнюється також обліковими процедурами, способами та методами, що дозволяють ці регістри складати, а у третьому – форма ототожнюється з бухгалтерськими записами або бухгалтерською процедурою. В умовах використання комп'ютерної техніки форми бухгалтерського обліку отримали значний розвиток, що вплинуло на наявність підходів за якими взагалі заперечується існування форми бухгалтерського обліку. Такий підхід ми вважаємо неправомірним. Є необхідним продовження науковим досліджень у напрямку оптимізації взаємозв'язку сутності та форми бухгалтерського обліку та класифікації форм бухгалтерського обліку що застосовуються в комп'ютерному середовищі.

Список літератури

1. Блатов Н.А. Основы общей бухгалтерии. – Л.: Изд-во Экономическоеобразование, 1926.
2. Жук В.М. «Наукова гіпотеза трактування бухгалтерського обліку як соціально-економічного інституту» Облік і фінанси АПК, наука, бухгалтерський портал // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: magazine.faaf.org.ua.
3. Палий В.Ф., Соколов Я.В. АСУ и проблемы теории бухгалтерського учёта. – М.: Финансы и статистика,1981.
4. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – [5-е изд., перераб. и доп.]. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 495 с.
5. Соколов Я.В. Бухгалтерский учёт: от истоков до наших дней / Я.В. Соколов. – М.: Аудит ЮНИТИ, 1996. – 638 с.
6. Толковый словарь живого великоруського языка В.И. Даля // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vidahl.agava.ru/.
7. Хомин П.Я. «Алоніми в обліковій теорії як елемент алокуцій» Облік і фінанси АПК, наука, бухгалтерський портал // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: magazine.faaf.org.ua.

Одержано 17.05.13

УДК 657

Н.О. Першина, студ. гр. ОА 12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Нормативне регламентування організації та проблеми обліку діяльності садівницьких товариств

У даній статті розглядається порядок ведення обліку в садівницькому товаристві в залежності від його організаційно-правової форми та ознак неприбутковості. Описано порядок обліку діяльності в садівницькому товаристві в формі кооперативу за двома варіантами: зі створенням спеціального фонду та без його створення.
садівницьке товариство, неприбуткова організація, об'єднання громадян, організаційно-правова форма, кооператив, цільові надходження, пайовий фонд, неподільний фонд

Постановка проблеми та її актуальність. З метою вирішення продовольчої програми в нашій країні міським мешканцям протягом десятиліть держава виділяла земельні ділянки. Навколо міст масово створювалися садівницькі товариства, найбільша їх кількість зосереджена в обласних і районних центрах та великих містах.

Така нова структура, що утворилась як добровільне об'єднання громадян, отримала назву садівницьких та городницьких товариств і стала додатковим джерелом отримання сільськогосподарської продукції, базою для відпочинку громадян, а також засобом реалізації продовольчої безпеки країни.

Але низка питань, пов'язаних зі статусом таких товариств, різноманіттям їх організаційно-правових форм господарювання, обліковими та податковими аспектами залишається невирішеною як на рівні нормативного регламентування, так і на рівні управління подібними господарськими утвореннями. Все це спричиняє ряд невирішених питань щодо організації та ведення обліку залежно від організаційно-правової форми та цілей таких садівницьких товариств. Все вищевикладене зумовлює актуальність теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблем бухгалтерського обліку, зокрема, в кооперативах та неприбуткових організаціях, займає одне з провідних місць в наукових працях українських вчених, серед яких В.В. Сопко, Завгородній В.П., Задорожний З.В., Л.Г. Ловінська, Ю.А. Кузьмінський, Пархоменко В.Н., М.І. Бондар, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, О.М. Петрук, С.В. Свірко, В.Г., Гура Н.О., Свідерський Є.І. та інші. У той же час реформування обліку неприбуткових підприємств відбувається без належного теоретичного обґрунтування. Є певні ґрунтовні напрацювання щодо економіки житлово-комунального господарства та обліку в ньому, досліджені теоретичні та практичні аспекти обліку та його організації в бюджетних та небюджетних неприбуткових установах. Разом з тим, окремих досліджень особливостей методології та організації обліку садівницьких товариств та їх об'єднань не проводилось.

Метою статті є дослідження та аналіз стану нормативно-правового забезпечення організації діяльності та ведення обліку у садівницьких кооперативах та їх об'єднаннях різних організаційно-правових норм.

Виклад основного матеріалу. Загальні правила державної реєстрації юридичних осіб визначені Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», нормами Цивільного та Господарського процесуального кодексів України [1]. Можливість надання статусу «неприбуткової» для установи чи організації визначна в одному законодавчому акті – в статті 157

Податкового кодексу України, у відповідності до якого організація включається державною податковою службою до реєстру неприбуткових установ та організацій [6].

Неприбутковими установами та організаціями є такі, що внесені до Реєстру неприбуткових установ та організацій. Найчастіше при проходженні обов'язкової реєстрації садівницьким кооперативам та товариствам надають ознаку неприбутковості за номером 0011. Згідно з п. 5.4 Положення про реєстр неприбуткових установ та організацій, затвердженого наказом ДПАУ від 24.01.11 р. № 37, з ознакою 0011 передбачені «інші, ніж визначені в підпункті «б» пункту 157.1 статті 157 розділу III Податкового кодексу України, юридичні особи, діяльність яких не передбачає отримання прибутку згідно з нормами відповідних законів (підпункт «г» пункту 157.1 статті 157 розділу III ПКУ)». Даний код неприбутковості може бути присвоєно неприбутковим організаціям з різними організаційно-правовими формами.

Традиційно в Україні садівницьким товариствам притаманні різні організаційно-правові форми. Зокрема, вони можуть бути зареєстровані як:

1) об'єднання громадян (код КОПФГ — 180);

2) обслуговуючі кооперативи (код КОПФГ — 320);

3) садівницькі товариства (код КОПФГ — 950).

Різноманіття цих форм спричинено рядом факторів. До прийняття Закону України «Про кооперацію» у 2003 році садівницькі товариства реєструвалися як об'єднання громадян [4]. При цьому в чинному на той момент Класифікаторі організаційно-правових форм господарювання для них було виділено окремий код 183 «Садівницькі товариства». Але після набрання чинності новим Класифікатором, затвердженим наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.04 р. № 97, організаційно-правову форму господарювання «Садівницькі товариства» (код 183) була замінено на «Обслуговуючі кооперативи» (код 320).

У зв'язку з цим офіційні органи почали наполягати на перереєстрації садівницьких товариств в обслуговуючі кооперативи. Така позиція підтверджувалась рядом Листів Державного комітету підприємництва від 13.10.04 р. № 7076, від 24.11.04 р. № 8245 тощо. Ряд садівницьких товариств здійснили перереєстрацію, але значна їх кількість залишилась у статусі товариств, тобто, добровільних неприбуткових об'єднань громадян. Згодом, у 2009 році, вимоги віднесення садівницьких товариств до обслуговуючих кооперативів було визнано незаконними. Кабінет Міністрів України видав розпорядження від 30.09.09 р. № 1180-р, на виконання якого, серед іншого, було внесено зміни до Класифікатора організаційно-правових форм господарювання та передбачено окремий код 950 для садівницьких товариств [1].

Крім того, Державний комітет підприємництва видав лист від 19.10.09 р. № 12673 із рекомендаціями для державних реєстраторів щодо внесення виправлень до документів про державну реєстрацію і повернення в разі неправомірної зміни форми садівницького товариства на обслуговуючий кооператив статусу об'єднань громадян. Результатом таких колізій стало те, що дотепер різні садівницькі товариства діють в декількох організаційно-правових формах, порядок діяльності яких регулюється різними законами.

Садівницьке товариство у формі об'єднання громадян – форма організації садівницького товариства, діяльність якої регулюються Законом України «Про об'єднання громадян». Об'єднання громадян має статус юридичної особи (ст. 14), зобов'язане вести оперативний та бухгалтерський облік, статистичну звітність (ст. 24). Положеннями ст. 21 названого Закону передбачено, що власністю об'єднання громадян є «кошти та інше майно, передане йому засновниками, членами (учасниками) або державою, набуте від вступних та членських внесків, пожертвуване громадянами,

підприємствами, установами та організаціями, а також на майно, придбане за рахунок власних коштів чи на інших підставах, не заборонених законом».

При цьому майно такого садівницького товариства не може перерозподілятися між його членами та використовується для виконання статутних завдань або на благодійні цілі, а у випадках, передбачених законодавчими актами, за рішенням суду спрямовується в дохід держави.

З цього випливає, що в садівницьких товариств, зареєстрованих у формі об'єднання громадян, не може бути статутного та пайового капіталу. Усі надходження від членів товариства відображаються у них залежно від характеру (спрямованості) їх витрачання, що визначається у статуті товариства (ст. 13 України «Про об'єднання громадян»).

Оскільки практично всі кошти, що надходять садівницькому товариству у вигляді внесків, мають цільову спрямованість, вони можуть відображатись на субрахунку 484 «Інші кошти цільового фінансування і цільових надходжень», на якому доцільно відкрити субрахунки в розрізі встановлених у статуті напрямків витрачання коштів. Наприклад:

- субрахунок 484/1 «Основні засоби» (придбання основних засобів та інших необоротних активів);
- субрахунок 484/2 «Поточні витрати» (оплата поточних витрат: заробітна плата з нарахуваннями, за електроенергію, воду, вивезення сміття тощо);
- субрахунок 484/3 «Ремонт» (здійснення поточного та капітального ремонту основних засобів).

Порядок відображення в обліку коштів цільового фінансування описано в П(С)БО 15 «Дохід», відповідно до якого:

- отримане цільове фінансування визнається доходом протягом тих періодів, в яких було визнано витрати, пов'язані з виконанням умов цільового фінансування (п. 17 П(С)БО 15);
- цільове фінансування капітальних інвестицій визнається доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів інвестування (основних засобів, нематеріальних активів тощо) пропорційно сумі нарахованої амортизації цих об'єктів (п. 18 П(С)БО 15);
- цільове фінансування для:

а) компенсації витрат (збитків), що виникли у підприємства;

б) фінансування з надання підтримки підприємству без установлення умов його витрачання на виконання в майбутньому певних заходів, - визнається дебіторською заборгованістю з одночасним визнанням доходу (п. 19 П(С)БО 15).

Стосовно інших об’єктів порядок бухгалтерського обліку садівницьких товариств, діючих у формі об'єднання громадян, не відрізняється від інших підприємств.

Садівницьке товариство, яке діє у формі обслуговуючого кооперативу має дещо інший порядок регламентування діяльності та ведення обліку. Порядок діяльності такого садівницького товариства регламентується Законом України «Про кооперацію», що на сьогодні діє в редакції від 19.01.2013 року [4]. Згідно ст. 6 даного Закону «кооператив є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням та відповідно зобов'язаний вести бухгалтерський облік».

Особливістю садівницького товариства у такій організаційно-правовій формі є те, що відповідно до ст. 8 Закону України «Про кооперацію» для забезпечення статутної діяльності в порядку, передбаченому його статутом, він формує пайовий, резервний, неподільний та спеціальний фонди (табл. 1).

Розміри та порядок сплати внесків або паїв членами кооперативу, а також порядок формування, використання і розпорядження майном кооперативу зазначаються в його статуті (ст. 8 Закону України «Про кооперацію») [4]. При цьому пай кожного члена кооперативу формується за рахунок разового внеску або частинами протягом певного періоду. Паї, у тому числі резервного та спеціального фондів, є персоніфікованими та сумарно визначають загальну частку кожного члена кооперативу в майні кооперативу.

У разі виходу або виключення з такого садівницького кооперативу фізична особа має право на отримання своєї частки натурою або грошима відповідно до її вартості на момент виходу (ст. 21 Закону України «Про кооперацію»).

Таблиця 1 – Фонди, які формує садівницьке товариство, що створене в організаційно-правовій формі кооперативу, згідно ст. 20 Закону України «Про кооперацію»

Пайовий фонд	Неподільний фонд	Резервний фонд	Спеціальний фонд
Майно кооперативу, що формується за рахунок паїв (у тому числі додаткових) членів та асоційованих членів кооперативу	Створюється в обов'язковому порядку та формується за рахунок вступних внесків та відрахувань від доходу кооперативу	Створюється за рахунок відрахувань від доходу кооперативу, перерозподілу неподільного фонду, пожертвувань, безповоротної фінансової допомоги та за рахунок інших не заборонених законом надходжень для покриття можливих втрат (збитків)	Створюється за рахунок цільових внесків членів кооперативу та інших передбачених законом надходжень для забезпечення його статутної діяльності та використовується за рішенням органів управління кооперативу

На відміну від паїв, що є майновим поворотним внеском члена кооперативу, вступні та членські внески вносяться на безповоротній основі. Крім того, члени кооперативу можуть сплачувати цільові внески — грошові, інші майнові та немайнові цінності членів кооперативу, що вносяться понад пай для забезпечення статутної діяльності.

Для обліку капіталу садівницького товариства, що діє в організаційно-правовій формі кооперативу, можливе застосування підходу, який викладений у «Методичних рекомендаціях щодо відображення в бухгалтерському обліку операцій з формування власного капіталу та залучення майна колишніх членів сільськогосподарських підприємств новоствореними сільськогосподарськими підприємствами», затверджених наказом Міністерства аграрної політики України від 02.07.01 р. № 190.

В садівницькому кооперативі доцільно створювати неподільний та пайовий капітал. Пайовий капітал формується за рахунок пайових внесків членів кооперативу і складається з обов'язкового та додаткового паю. Розміри обов'язкових пайових внесків встановлюються в рівних частинах або пропорційно очікуваній участі члена кооперативу у його господарській діяльності. Понад обов'язковий пай член кооперативу може передати до пайового капіталу додатковий пай.

Порядок формування і розміри неподільного капіталу визначається статутом. Він формується за рахунок вступних внесків членів кооперативу у розмірах,

встановлених статутом, та майна кооперативу. Пайові регулярні внески членів кооперативу до нього не відносяться.

Формування неподільного фонду відображається за кредитом рахунку 411 "Неподільний капітал" і дебетом рахунків з обліку коштів або інших активів. За кредитом рахунку 412 "Пайовий капітал" відображаються внески до пайового фонду в кореспонденції з дебетом рахунків, на які зараховується майно. Відповідно на кредиті рахунку 412 "Пайовий капітал" обліковується фактично внесена сума пайового капіталу. В аналітичному обліку інформація узагальнюється по кожному члену кооперативу в розрізі складових його внеску.

У разі виходу з садівницького кооперативу його члени мають право на отримання майнового паю натурою або в грошовій формі за бажанням, відповідно до вартості паю на момент виходу.

Термін та інші умови отримання паю встановлюються статутом кооперативу. Операція з виділення паю члену кооперативу відображається за дебетом рахунку 412 "Пайовий капітал" та кредитом рахунку 67 "Розрахунки з учасниками". Виділення конкретних об'єктів відображається за дебетом рахунку 67 "Розрахунки з учасниками" і кредитом рахунків з обліку необоротних активів, виробничих запасів, грошових коштів тощо.

Для обліку резервного фонду садівницького кооперативу призначено рахунок 43 «Резервний капітал», а створення спеціального цільового фонду, на нашу думку, можна показати на субрахунку 425 «Інший додатковий капітал».

Якщо у статуті буде передбачено, що спеціальний фонд не створюється і оплата поточних витрат, поточного ремонту основних засобів має здійснюватися за рахунок членських внесків та цільового фінансування то кореспонденція щодо їх обліку може бути такою, яка наведена у табл. 2.

Таблиця 2 – Кореспонденція рахунків садівницького товариства, що діє в формі кооперативу та здійснює поточні витрати за рахунок членських внесків та цільового фінансування (не створює спеціальний фонд)

Господарська операція	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
	дебет	кредит	
1. Надійшли вступні внески	30	411	50000
2. Надійшли членські внески	30	425	20000
3. Надійшли цільові внески	30	425	10000
4. Надійшли кошти на відшкодування витрат на електроенергію, воду і податку на землю(1)	30	484	30000
5. Понесені витрати на поточний ремонт основних засобів	949	20, 661, 685 і ін.	4000
6. Визнано дохід у розмірі використаних коштів цільового фінансування (витрати на ремонт)	425	719	4000
7. Нарахована амортизація на основний засіб	92	13	1000
8. Відображено доходи на суму амортизації	425	719	1000
9. Визнано дохід у розмірі використаних коштів цільового фонду (заробітна плата і ЄВС)	484	719	2743,8

Висновки. Відображення господарських операцій у садівницькому товаристві залежатиме від організаційно-правової форми господарювання, умов створення фондів та порядку витрачання коштів, передбачених у його статуті.

В садівницьких товариствах, зареєстрованих у формі об'єднання громадян, не може бути статутного та пайового капіталу. Оскільки практично всі кошти, що надходять садівницькому товариству у вигляді внесків, мають цільову спрямованість, вони обліковуються з використанням субрахунку 484 «Інші кошти цільового фінансування і цільових надходжень». До нього доцільно відкрити субрахунки третього порядку в розрізі встановлених статутом напрямків витрачання коштів.

Особливістю садівницького товариства, яке діє в організаційно-правовій формі кооперативу є те, що відповідно до ст. 8 Закону України «Про кооперацію» він формує пайовий, резервний, неподільний та спеціальний фонди. Для ведення обліку в таких садівницьких товариствах можливе застосування підходу, викладеного у «Методичних рекомендаціях щодо відображення в бухгалтерському обліку операцій з формування власного капіталу та залучення майна колишніх членів сільськогосподарських підприємств новоствореними сільськогосподарськими підприємствами» [2].

Якщо у статуті садівницького товариства в формі кооперативу не буде передбачене створення спеціального фонду, тоді оплата поточних витрат кооперативу поточного ремонту основних засобів має здійснюватися за рахунок членських внесків та цільового фінансування з використанням субрахунку 484 «Інші кошти цільового фінансування і цільових надходжень».

Список літератури

1. «Класифікатор організаційно-правових форм господарювання». затверджений Наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 25.09.09 р. № 342.
2. Методичні рекомендації щодо відображення в бухгалтерському обліку операцій з формування власного капіталу та залучення майна колишніх членів сільськогосподарських підприємств новоствореними сільськогосподарськими підприємствами, затверджені наказом Міністерства аграрної політики України від 02.07.01 р. № 190.
3. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»
4. Закон України «Про кооперацію» від 10.07.2003 № 1087-IV (зі змінами і доповненнями в ред. від19.01.2013 р.)
5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 19.07.1999 р., із змін. і допов. // Електронна бібліотека «Юрист-плюс». – К. : ЦКТ, 2009.
6. Податковий Кодекс України зі змінами і доповненнями від 6.12.2012 р., пп. 14.1.138 // Інформаційне агентство "ЛІГА:ЗАКОН", 2009-2013.

Н.А. Першина

Нормативная регламентация организации и проблемы учета деятельности садоводческих товариществ

В данной статье рассматривается порядок ведения учета в садоводческом товариществе в зависимости от его организационно-правовой формы и признаков неприбыльности. Описан порядок учета деятельности в садоводческом товариществе в форме кооператива в двух вариантах: с формированием специального фонда и без его создания.

Одержано 20.05.13

УДК 336

О.С. Дворцова, магістр гр. ФК 12-М
Кіровоградський національний технічний університет

Управління фінансовими ресурсами на підприємстві

У статті розглянуто сутність управління фінансовими ресурсами на підприємстві. Висвітлені проблеми функціонування системи управління фінансовими ресурсами на підприємстві, концепції та підходи до управління фінансовими ресурсами.
фінансові ресурси, управління фінансовими ресурсами, система управління, механізм управління фінансовими ресурсами

Управління процесами формування та використання фінансових ресурсів у ринкових умовах виступає домінуючим чинником ефективного виробництва та економічного розвитку підприємств. Використовувані в практиці управління методи, прийоми та інструменти повинні найповніше враховувати специфіку тієї чи іншої галузі, особливості кожного підприємства. Все це вимагає відповідного теоретичного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій, реалізація яких дозволяє забезпечувати виробничу й інвестиційну діяльність підприємства своєчасними за термінами надходження та достатніми за обсягами фінансовими ресурсами з мінімально можливими витратами на їх залучення та прийнятними рівнями ризиків.

Дослідженням цього питання займаються багато авторів, зокрема І. Балобанова [1], Т. Безбородової [2], І. Бланка [3], Ю. Вінца [4], О. Гудзь [6], М. Дем'яненка [11], Г. Кірейцева [7], Н. Климаша [8], П. Лайка [9], А. Поддерьогіна [10] та інші. Ними зроблений вагомий внесок у сфері фінансового забезпечення підприємств та управління цими процесами. Разом з тим, формування сучасної парадигми управління фінансовими ресурсами підприємств, адекватної ринковому механізму господарювання, знаходиться лише на початковому етапі.

Метою управління фінансовими ресурсами є забезпечення діяльності підприємства оптимальним обсягом фінансових ресурсів у кожний конкретний період часу відповідно до напрямів його розвитку, організація формування необхідного обсягу та раціонального використання фінансових ресурсів, максимізація прибутку та забезпечення підвищення ринкової вартості підприємства.

В свою чергу, механізм управління фінансовими ресурсами підприємства повинен базуватися на принципах повноти, оперативності, безперервності, циклічності, узгодженості термінів фінансових операцій, платоспроможності, збалансування ризиків, врахування потреб ринку, максимізації рентабельності, узгодженості з іншими економічними процесами підприємства й ефективності.

Вивчення фінансової літератури свідчить, що в сучасній західній фінансовій науці прийняття управлінських рішень у фінансовій сфері базується на кількох теоріях. Незважаючи на певні розбіжності, узагальнюючими складовими для кожної з них є наступні концепції: 1) Ідеальних (досконалих) ринків капіталу. 2) Дисконтованих грошових потоків. 3) Вартості та структури капіталу. 4) Портфеля та оцінки дохідності фінансових активів. 5) Ціноутворення опціонів. 6) Співвідношення між ризиком і дохідністю. 7) Агентських відносин. 8) Асиметричної інформації.

Кожна з наведених концепцій використовується в процесі обґрунтування й ухвалення управлінських рішень щодо вкладення фінансових ресурсів і джерел їх

формування. Сфера їх застосування в процесі обґрунтування та прийняття управлінських фінансових рішень наведена на рисунку 1.

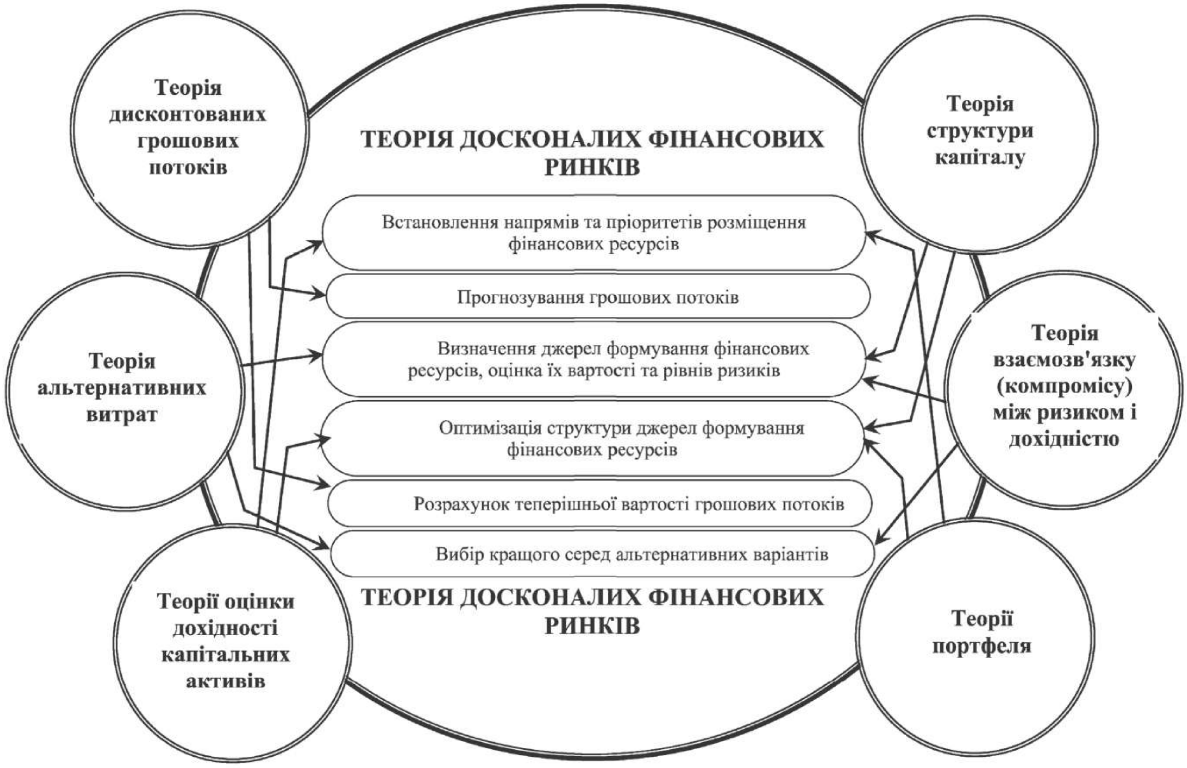

Рисунок 1 - Сфера застосування фінансових теорій у процесі обґрунтування та прийняття управлінських фінансових рішень

Необхідність широкого практичного застосування розглянутих теорій аргументується тим, що вони краще пояснюють і прогнозують економічні явища та процеси на конкурентному і саморегульованому ринку. Тим не менш, обґрунтованішим є підхід дослідників, які критично ставляться до запропонованих західною фінансовою наукою моделей і методів управління фінансами підприємств і при розв'язанні цієї проблеми враховують особливості внутрішнього та зовнішнього економічного середовища вітчизняних підприємств.

Під системою управління фінансовими ресурсами ми розуміємо динамічну сукупність форм, методів, важелів впливу на прийняття управлінських рішень з формування власних та залучених фінансових ресурсів та їх використання, що сприяє забезпеченню реалізації загальної економічної стратегії розвитку підприємства, максимізації його вартості, зменшенню рівня ризику та активізації інноваційної діяльності. Створення такої системи виступає головною метою трансформації управління фінансовими ресурсами.

Система управління фінансовими ресурсами має свої елементи, наявність яких забезпечує її цілісність та ефективний взаємозв'язок між окремими з них. В таблиці 1. представлені найбільш суттєві її елементи та надано їхню характеристику.

Система управління фінансовими ресурсами підприємства складається з двох напрямків:

- управління формуванням фінансових ресурсів;
- управління використанням фінансових ресурсів.

Основним завданням системи управління формуванням фінансових ресурсів є формування їх оптимальної структури. В свою чергу, процес планування структури фінансових ресурсів має дві складові: оптимізація співвідношення позикових і власних коштів та вибір конкретних фінансових інструментів для залучення фінансових ресурсів.

Таблиця 1 - Елементи системи управління фінансовими ресурсами

Елементи	Характеристики елементів
Потреба	Необхідність здійснення виробничо-господарської діяльності вимагає забезпечення різними видами економічних ресурсів. Найбільш прийнятною з погляду економічності формою їх отримання є трансформація фінансових ресурсів
Мотив	Часове і просторове переміщення економічних ресурсів та їх локалізація на підприємстві за допомогою використання трансформаційної якості фінансових ресурсів
Мета	Реалізація економічної стратегії підприємства, досягнення встановлених (запланованих) критеріїв результатів його діяльності
Об'єкт	Фінансові ресурси підприємства
Суб'єкт	Власники та менеджери
Призначення	Раціональне залучення та ефективне використання наявних фінансових ресурсів
Принципи	Єдиного методологічного підходу; цілісності системи; консерватизму стратегічного і мобільності поточного управління; варіативності сценаріїв реалізації; оптимального поєднання централізації та децентралізації; орієнтації на ефективність
Завдання	Забезпечення своєчасного і достатнього для здійснення виробничої та інвестиційної діяльності обсягу фінансових ресурсів
Форми	Якісна структура фінансових ресурсів та джерел їх формування
Методи	Застосування інструментів, прийомів та методів, що дозволяють ефективно задіяти такі механізми: самоокупності; змішаного фінансування; державної фінансової підтримки; пільгового оподаткування; комплексної оцінки, аналізу та інтерпретації отриманих результатів; планування і прогнозування; розподілу ресурсів, витрат та результатів; проти витратного; ціноутворення; управління ризиком; страхування
Засоби	Забезпечення генерації позитивних чистих грошових потоків, що створюють умови прийнятного доступу до різних джерел формування достатніх за обсягом фінансових ресурсів і можливість оплати їх вартості (витрат на залучення)

Система використання фінансових ресурсів пов’язана з прийняттям рішень щодо раціональної структури засобів підприємства – визначення напрямів фінансування. Процес управління фінансовими ресурсами підприємств в сучасних умовах господарювання має наступні етапи [2] :

1) Визначення та формулювання проблеми.

2) Звернення до попереднього досвіду менеджерів з приводу управління фінансовими ресурсами.

3) Розробка альтернативних рішень.

4) Прийняття управлінського рішення.

5) Реалізація та оцінка результатів реалізації рішення.

В управлінні фінансовими ресурсами підприємств можна виділити три рівні – стратегічний, тактичний та оперативний.

Пріоритетом управління на стратегічному рівні є забезпечення необхідним обсягом фінансових ресурсів найбільш вагомих проектів, заходів та операцій, результатом яких можуть бути значні зміни фінансового стану підприємства, різка зміна структури та величини усіх господарських засобів (активів) та джерел їх утворення (пасивів).

Функціональна направленість тактичного рівня управління фінансовими ресурсами підприємств визначає наступні пріоритети для керівників:

– пошук та розподіл необхідної кількості фінансових ресурсів для забезпечення окремих напрямків діяльності підприємства (закупівлі, виробництва, збуту) та його основних підрозділів;

– постановку середньо - та короткотермінових цілей, контроль їх виконання та визначення порядку залучення використання фінансових ресурсів у відповідності з довготерміновими цілями та вибраною стратегією підприємства.

Під оперативним управлінням розуміється комплексна система заходів з розподілу та контролю фінансових ресурсів для забезпечення поточної діяльності підприємства в межах виконання короткотермінових та середньотермінових планів. Пріоритетом управління для оперативного рівня є ефективне використання наявних фінансових ресурсів.

Таким чином, механізм управління фінансовими ресурсами підприємств представляє собою сукупність заходів, методів та навиків, що в комплексі забезпечують ефективну діяльність підприємства з управління фінансовими ресурсами. Механізм управління фінансовими ресурсами підприємств складається з п’яти елементів (рис. 2).

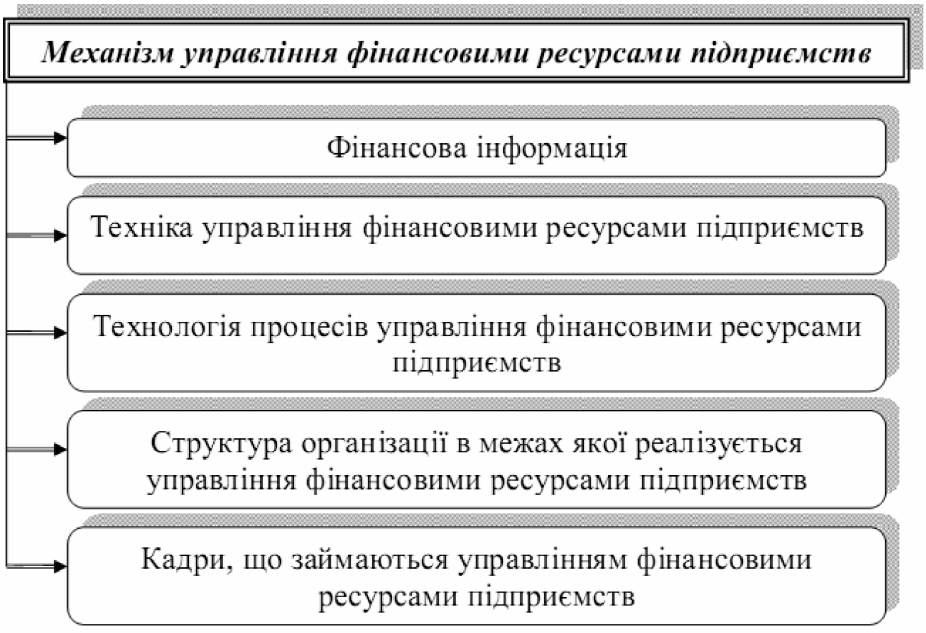

Рисунок 2 – Структура механізму управління фінансовими ресурсами

Отже, від ефективної організації та правильного управління фінансовими ресурсами підприємства залежить як його фінансово-економічний стан, так і його положення на ринку в сучасних конкурентних умовах. Управління фінансовими

ресурсами є процесом прийняття ефективних управлінських рішень, які поєднують у собі досвід професіоналів і певні умови, що складаються в конкретний момент часу і потребують виконання оперативних і стратегічних завдань.

Список літератури

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента / И.Т. Балабанов. – М. – Финансы и статистика, 2005. – 512 с.
2. Безбородова Т.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства // Держава та регіони. – 2006. – №5. – С. 21-23.
3. Бланк И.А. Управление использованием капитала / И. А. Бланк. – К.: «Ника-центр», 2009. – 656 с.
4. Вінц Ю.О. Удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства // Держава та регіони. – 2007. – 38. – С. 24-31.
5. Воробйов Ю. М. Управління фінансовими ресурсами в аграрних підприємствах: монографія / Ю. М. Воробйов. — Сімф. : НАПКБ, 2009. – 137 с.
6. Гудзь О.Є. Проблеми управління фінансовими потоками в сільськогосподарських підприємствах //Экономика и управление. – 2007. – № 2. – С.107 – 113.
7. Кірейцев Г.Г. Гроші. Фінанси. Кредит: навч.-метод. посібник / Г.Г.Кірейцев, Н. М.Александрова, С.О.Маслова / за ред.проф. Г.Г.Кірейцева. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 312с.
8. Климаш Н. І. Управління фінансовими ресурсами підприємства / Н. І. Климаш // Харчова промисловість №7, 2008 (М-во освіти і науки України, Нац. Ун-т харч. Технологій.). – С. 148-151.
9. Лайко П.А. Фінанси підприємств: підручник для студентів вузів / П.А. Лайко, М.В. Мних. – К.: Знання України, 2004. — 428 с.
10. Поддерьогін А. М. Фінанси підприємств / За ред. проф. А. М. Поддерьогіна. – 6-е вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2006 . – 552 с.
11. Потій В.З., Дем' яненко О.М. Фінансова стратегія підприємств як складова фінансового управління / Збірник наукових праць Національного університету податкової служби України, 2009. – №2.
12. Юрій С. І. Фінанси: Підручник. Затв. МОНУ / За ред. Юрія С.І., Федосова В.М. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2012. – 687 с.

Одержано 20.05.13

УДК 336

О.С. Бойко, магістр гр. ФК-12м
Кіровоградський національний технічний університет

Сутність, значення та види стратегічного управління підприємством

В статті описано значення та зміст стратегічного управління в розрізі визначень зарубіжних і вітчизняних науковців. Наведено класифікацію стратегій та охарактеризовані основні види, що використовується в господарській діяльності підприємств.
стратегічне управління, види стратегій, фінансова стратегія, місія

В сучасних умовах розвитку економіки України ключове місце займає конкуренція та комерціалізація господарської діяльності підприємств. У зв'язку з розвитком ринкових відносин вітчизняні підприємства набули самостійності у здійсненні господарської діяльності, права розпоряджатися ресурсами та результатами господарювання і несуть повну відповідальність за свої рішення та дії. Це об'єктивно потребує, щоб кожне підприємство розроблювало і здійснювало пошук свого шляху

розвитку згідно з вимогами та потребами ринку. За таких умов зростає необхідність напрацювання нових підходів до розробки стратегії розвитку підприємств, яка здатна забезпечити досягнення поставлених цілей. Особливе значення стратегічному управлінню відводиться у розвитку вітчизняних підприємств аграрної сфери економіки, оскільки від їх ефективного функціонування залежить стабільність економічного розвитку держави та її регіонів. Разом із тим на діяльність аграрних підприємств надто відчутний вплив спричиняє наука факторів економічного, демографічного, кліматичного порядку, дію яких потрібно передбачити та спрогнозувати їх наслідки.

Стратегічне управління є фундаментом управління всією компанією. Перевагами стратегічного мислення є забезпечення спрямованості всієї організації на ключовий аспект стратегії: що робити й чого досягати. Взагалі слово «стратегія» походить корінням до грецького «стратегос», що використовується як «мистецтво генерала». В це поняття включається визначення загального плану кампанії чи битви, напрямку головного удару, розподіл основних сил по фронту, можливих варіантів ходу битви. Отже, можна говорити, що поняття «стратегія» бере початок з теорії військової справи, коли головними завданнями лейтенанта ставали: найкраще виконання наказу, забезпечення вирішення поставлених вищим керівництвом завдань та рівня взаємодії його підлеглих.

У літературі зі стратегічного менеджменту можна побачити різні тлумачення змісту й різновидів стратегій [5]. Найбільш змістовним вважаємо: стратегія – це довгостроковий курс розвитку підприємства, спосіб досягнення цілей, який воно визначає для себе, керуючись бажанням реалізації своєї місії. Тому дослідження проблеми розробки стратегії підприємства доцільно починати з таких понять, як мета, місія, їх взаємозв’язок та вплив на процес розробки стратегії.

Безумовно, метою фінансово-господарської діяльності підприємства є зміцнення конкурентних позицій в оточуючому бізнес-середовищі. Для цього його функціонування в кінцевому підсумку спрямовується на досягнення свідомо сформульованих цілей те реалізації місії.

Під час розробки стратегії головне завдання, яке потрібно вирішити - створення балансу між внутрішнім і зовнішнім середовищем для досягнення конкретних цілей. Баланс інтересів утворює напрям розвитку підприємства, його цільову орієнтованність.

Процес збалансування безпосередньо пов'язаний із визначенням місії та цілей організації, які складається з окремих підпроцесів. Основний з них полягає у визначенні місії організації, яка в концентрованій формі відображає зміст існування підриємства, його призначення. Формулювання місії є кроком у створенні уявлень про підприємство як у контрагентів, які безпосередньо співпрацюють з ним, так і у працівників з метою усвідомлення його стратегічної орієнтованності.

Вперше концепція стратегічного управління була представлена І. Ансоффом в знаменитій роботі «Стратегічне управління» [1]. У ній багато уваги автор приділив не тільки процесам розробки, а і реалізації стратегії. Основні визначення поняття «стратегічне управління», що запропоновані вченими зобразимо в таблиці 1.

Таблиця 1 - Зміст поняття «стратегічне управління»

№	Автор	Визначення
1	І. Ансофф [1]	Діяльність, пов’язана із постановкою цілей і задач організації та підтриманням ряду взаємовідносин між організацією і оточенням, які дають їй змогу досягати свої цілі, відповідають її внутрішнім можливостям і дозволяють залишатись прийнятним до зовнішніх вимог.
2	Пірс і Робінсон [6]	Набір рішень та дій щодо формулювання і виконання

		стратегій, розроблених для того, щоб досягти цілі організації
3	Віханського О.Ю. [3]	Таке управління організацією, яке спирається на людський потенціал, як основу організації, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, здійснює гнучке регулювання і своєчасні зміни в організації, які відповідають виклику з боку оточення і дозволяють досягати конкурентних переваг, що у сукупності в результаті дозволяє організації виживати, розвиватись і досягати своєї цілі у довгостроковій перспективі.
4	Вінокуров В.А [2]	Діяльність, яка полягає у виборі сфери та напряму дій по досягненню довгострокових цілей, встановленні траєкторій розвитку організації, розподілі ресурсів і всього того, що надає організації конкурентні переваги

Кожне підприємство, яке здійснює конкурентну боротьбу на ринку, користується певною стратегією. Для того, щоб правильно сформулювати стратегію, необхідно знати, які класифікації стратегій існують, і які з них можуть бути використані для конкретного підприємства при певних обставинах зовнішнього і внутрішнього середовища (табл. 2).

Таблиця 2 Класифікація стратегій

Класифікайна ознака	Стратегії
1. За ієрархією в системі управління	- корпоративна стратегія - ділова стратегія - функціональна стратегія - операційна стратегія
2. За функціональним критерієм	- маркетингова - виробнича стратегія - фінансова стратегія - організаційна стратегія - соціальна
3. За стадіями життєвого циклу бізнесу	- стратегія зростання - стратегія утримання - стратегія скорочення
4. За конкурентною позицією на ринку	- стратегія лідера - стратегія претендента - стратегія послідовника - стратегія новачка
5. За способом досягнення конкурентних переваг	- стратегія мінімальних витрат - стратегія диференціації - стратегія зосередження
6. За рівнем глобалізації бізнесу	- стратегія вузької спеціалізації - стратегія диверсифікації

Розглянемо детальніше деякі з вказаних стратегій. За функціональним критерієм вченими розділяється ціла низка окремих стратегій: маркетингова, виробнича, фінансова, організаційна та соціальна [4]. Маркетингова стратегія може бути визначена як загальний план узгодження маркетингових цілей фірми та її можливостей, визначення на цій основі тих товарів, які мають найбільшу цінність для споживача і

найкращі перспективи збуту.На основі маркетингової стратегії будують виробничу стратегію. Виробнича стратегія – це загальний план нарощування виробничих потужностей і матеріально-технічного забезпечення виробничого процесу. Фінансова стратегія – це загальний план визначення фінансових результатів і фінансових потреб, а також альтернативного вибору джерел фінансування з метою мінімізації вартості капіталу та максимізації прибутку.Організаційна стратегія тісно пов`язується з маркетинговою, виробничою і фінансовою стратегією, адаптується та впливає на них. Соціальна стратегія створюється на підприємстві під впливом суспільства, його соціальних груп та інститутів.

За способом досягнення конкурентних переваг виділяють три основні стратегії:

1) стратегію мінімальних витрат - полягає у своренні умов для досягнення мінімального рівня сукупних витрат на одиницю продукції і отримання прибутку вище середнього у галузі, незважаючи на наявність конкурентів;

2) стратегію диференціації - виведення на ринок такої продукції та послуг, які у межах галузі стають унікальними;

3) стратегію зосередження - фокусування уваги на конкретній групі покупців, сегменті ринку, товарній номенклатурі або ж на географічному регіоні для найкращого обслуговування конкретної цільової групи і отримання конкурентних переваг у даному секторі.

Отже, внаслідок постійного ускладнення ринкових умов господарювання, змін у технологіях, на яких базується робота підприємницьких одиниць, зростання споживацьких потреб життєвою необхідністю стає адаптування діяльності підприємств до вимог часу і формування нових цілей, орієнтованих на розвиток ринкових відносин. Практичне розв'язання цих питань полягає у використанні одного з найбільш ефективних і прогресивних засобів управління організацією – стратегічного менеджменту, концепції якого з часом зазнають нових модифікацій.

Список літератури

1. Ансофф И. Стратегическое управление /Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1989. – 519 с. – С. 227-302.
2. Винокуров В.А. Организация стратегического управления на предприятии. – М.: Центр экономики и маркетинга, - 1996 – С. 31.
3. Виханский О.С. Стратегическое управление. - М., 1948 с. – С. 58.
4. Кіндрацька Г.І. Стратегічний менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12631113/menedzhment/viznachennya_misiyi_tsiley_organizatsiyi
5. Міщенко А.П. Стратегічне управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/13761025/marketing/strategiya_firmi_ponyattya_tipi_osoblivosti_rozrobki
6. Пирс Дж., Робинсон Р. Стратегический менеджмент / Дж. Пирс II, Р. Робинсон, Издательство: Питер, 2012 г. 560с. – С. 342-354.

Одержано 20.05.13

УДК 336

І.В. Семенова, студ. групи ФК -12м, Г. І. Міокова, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Управління оборотними активами підприємства

У статті досліджено теоретико-методичні аспекти організації оборотних коштів підприємства. Розглядаються теоретичні основи формування оборотних активів та система управління оборотними активами підприємства.
оборотні активи, оборотні кошти, оборотні фонди, фонди обігу, система управління оборотними коштами

Постановка проблеми. Економіка України в умовах розвитку ринкових відносин потребує нових підходів до управління оборотними активами. Розвиток ринкових відносин в Україні залежить від ефективних результатів діяльності підприємств, вмілого формування і використанням оборотних активів підприємства. Система управління оборотними активами як важливим елементом підвищення ефективності функціонування підприємств, і як наслідок всієї економіки України, набуває особливої актуальності. Незважаючи на це в даний час принципи управління оборотними активами в повній мірі не прорoблені у вітчизняній науковій та методичній літературі, що відбивається на практиці: комплексної політики управління оборотними активами немає у переважної більшості українських підприємств.

За останні роки вітчизняні промислові підприємства втратили значну частину власного оборотного капіталу, а в структурі оборотних активів найбільшу долю займає дебіторська заборгованість, яка постійно зростає. Відбувається постійне зменшення оборотних активів у сфері виробництва і накопичення їх у розрахунках, а в результаті цього підприємствам в обіг потрібно залучати додаткові фінансові ресурси.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Поняття управління оборотними активами висвітлено у працях провідних українських економістів, таких як І.А. Бланк, А.Д. Василик, М.В. Володькіна, К.В.Ізмайлова, Г.Г. Кірейцев, М.Я. Коробов, Л.А. Лігоненко, А.М. Поддєрьогін, Р.А. Слав'юк та ін. Різним аспектам управління оборотними активами присвячені праці таких зарубіжних учених-економістів, як Е.Р. Брігхем, І.В. Зелгавілс, В.В. Ковальов, Б. Коллас, М.Н. Крейніна, Т. Манесс, Л.Н. Павлова. Вагомий внесок у сучасну економічну теорію і практику формування та ефективного використання оборотного капіталу зробили вітчизняні й зарубіжні економісти В. Бєлолипецький, М. Білик, І. Бланк, Ю. Брігхем, Льюїс С. Гапенский , Глен Арнольда, Кяран Уолш, Стефан Росс, Дж. К. Ван Хорн, Ю. Воробйов, А. Золотарьов, І. Зятковський, В. Ковальов, В. Корнєєв, М. Коробов, Л. Костирко, М. Крейніна, Н. Лисиціан, Л. Пан, Ю. Петленко, А. Поддєрьогін, Р. Радіонов, Л. Ротштейн, Р. Славюк, Р. Сорока, Є. Стоянова, О. Терещенко, М. Черватюк, А. Шило, В. Шокун, Д. Шиян, С. Юрій та ін.

Мета статті. Дослідження механізму управління оборотним капіталом, який дає змогу визначити оптимальні джерела фінансування оборотних коштів в залежності від стратегічного напрямку розвитку підприємства і, як наслідок, - підвищити ефективність використання оборотних коштів підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкових відносин оборотні кошти мають особливо важливе значення, адже являються важливим критерієм у визначенні прибутку підприємства. Важливо вміти правильно керувати

оборотними коштами, розробляти і впроваджувати заходи, що сприяють зниженню матеріалоємності продукції і прискоренню оборотності оборотних коштів.

Підприємство у випадку ефективного керування своїми і чужими оборотними коштами може досягти раціонального економічного становища, збалансованого щодо ліквідності та прибутковості. [1].

Слід розрізняти поняття оборотних активів, що ототожнюється з оборотним капіталом, та чистий робочий (оборотний) капітал. Звідси, оборотні кошти як натурально-речовинна категорія – це сукупність матеріально-речовинних цінностей , які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу [2].

Управління оборотними коштами тісно пов'язане з їх складом і розміщенням. У різних суб'єктів господарювання склад і структура оборотних коштів неоднакові, тому що залежать від форми власності, специфіки організації виробничого процесу, взаємин з постачальниками і покупцями, структури витрат на виробництво, фінансового стану й інших факторів.

Управління оборотними активами становить найбільшу частину операцій фінансового менеджменту. Це пов’язано з великою кількістю елементів його внутрішнього матеріально-речового та фінансового складу, що вимагає індивідуалізації управління; високою динамікою трансформації його видів; пріоритетною роллю в забезпеченні платоспроможності, рентабельності та інших цільових результатів операційної діяльності підприємства.

Політика управління оборотними активами підприємства розробляється за наступними основними етапами:

1. Аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді.
2. Визначення принципових підходів до формування оборотних активів підприємства (консервативний, помірний і агресивний).
3. Оптимізація обсягу оборотних активів.
4. Оптимізація співвідношення постійної і перемінної частин оборотних активів.
5. Забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів.
6. Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів.
7. Забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їхнього використання.
8. Формування принципів фінансування окремих видів оборотних активів.

В ході управління оборотними активами необхідно завжди пам’ятати про те, що кожна із складових частин оборотних активів має свої особливості:

– обґрунтування запасів повинне проводитися на основі розрахунку оптимальної партії постачання і середньодобового залишку з врахуванням ефективної системи контролю за їх рухом;

– управління дебіторською заборгованістю передбачає не лише аналіз динаміки її розміру, питомої ваги, складу і структури за попередній період, але і формування кредитної політики по відношенню до покупців продукції, систему кредитних умов, а також систематичний контроль дебіторів;

– управління грошовими коштами вимагає не лише контролю рівня абсолютної ліквідності, але і оптимізацію середнього залишку всіх грошових коштів на основі розрахунків операційного, страхового, компенсаційного та інвестиційного резервів. При цьому контроль за рухом грошових потоків повинен здійснюватися відповідно до бюджету надходжень і витрачань грошових коштів та усунення касових розривів.

Найважливішим елементом управління оборотними коштами є науково обґрунтоване їх нормування. За допомогою нормування оборотних коштів визначається

загальна потреба суб'єктів господарювання у власних оборотних коштах. Правильне обчислення цієї потреби має велике економічне значення, тому що встановлюється постійно необхідна мінімальна сума коштів, що забезпечує стійкий фінансовий стан підприємства.

Основні принципи нормування оборотних коштів коректуються залежно від змін умов господарювання, розвитку акціонування, а, отже, самофінансування і самоокупності. Нормування оборотних коштів здійснюється в кожній організації відповідно до кошторисів витрат на виробництво і невиробничі потреби, бізнес-плану, що відбиває всі сторони комерційної діяльності. Тим самим забезпечується взаємозв'язок виробничих і фінансових показників, обов'язкових для успішної підприємницької діяльності.

У процесі нормування оборотних коштів розробляються норми і нормативи. Норма оборотних коштів — це відносна величина, що відповідає мінімальному, економічно обґрунтованому обсягу запасів товарно-матеріальних цінностей. Норми оборотних коштів залежать від норм витрати матеріалів у виробництві, норм зносостійкості запасних частин та інструментів, тривалості виробничого циклу, умов постачання і збуту, часу додання деяким матеріалам певних властивостей, необхідних для виробничого споживання, та ще від низки інших факторів.

Норми оборотних коштів за відносно незмінних економічних умов — довгострокової дії. Потреба їх уточнення обумовлена істотними змінами технології й організації виробництва, номенклатури виробів, змісту бізнес-плану, зміною цін, тарифів і інших показників.

Норматив оборотних коштів — це необхідна мінімальна сума коштів, що забезпечує підприємницьку діяльність підприємства. Нормативи оборотних коштів визначаються з урахуванням потреби в коштах, як для основної діяльності, так і для капітального ремонту (здійснюваного власними силами) житлово-комунального господарства, підсобних та інших господарств, що не відносяться на самостійний баланс.

Якщо норми оборотних коштів можуть бути встановлені на відносно тривалий період, то нормативи розраховуються на кожен конкретний період (рік, квартал). Нормативи оборотних коштів визначаються як добуток суми одноденної витрати чи випуску і норми по відповідних видах оборотних коштів.

Ефективне управління джерелами фінансування оборотних активів полягає у оптимізації складу фінансових джерел їх формування з позиції забезпечення ефективного використання власного капіталу і достатньої фінансової стійкості підприємства.

Недостатність джерел формування оборотних коштів призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень. Наявність зайвих джерел оборотних коштів на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних коштів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позичених коштів.

Існує три принципові підходи до фінансування оборотних активів:

- консервативний (коли за рахунок короткострокового позикового капіталу фінансується лише половина змінної частини оборотних активів);
- помірний або компромісний (коли за короткострокового позикового капіталу фінансується вся змінна частина оборотних активів);
- агресивний (коли за короткострокового позикового капіталу фінансується весь обсяг оборотних активів або значна їх частина).

Принципові підходи до фінансування постійної й змінної частини оборотних коштів наведені у таблиці(табл. 1.).

Ознакою консервативної політики є відсутність або дуже низький рівень короткострокового кредиту в загальній сумі пасивів. Таку політику ведуть або в умовах досить стабільної ситуації, або коли підприємство заощаджує буквально на всім.

Ознакою нейтральної політики служить нейтральний рівень короткострокового кредиту в пасивах підприємства.

Ознаки агресивної політики служить абсолютна перевага короткострокового кредиту в загальній сумі всіх пасивів. За такої політики підприємство має значні запаси сировини й матеріалів, роздмухує дебіторську заборгованість, має високу питому вагу поточних активів у підсумку балансу.

В свою чергу, ефективність використання оборотних коштів на підприємстві загалом характеризується швидкістю їх обороту, тобто оборотністю. Тобто, чим менше оборотні кошти затримуються на окремих стадіях, тим швидше завершується їхній кругообіг. Тому, показники, що характеризують швидкість оборотності оборотних коштів, і є показниками ефективності їхнього використання.

Таблиця 1 – Принципові підходи до формування структури оборотного капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків

<table>
<tr><th>Склад активів підприємства</th><th>Консервативний підхід</th><th>Компромісний підхід</th><th>Агресивний підхід</th></tr>
<tr><td>змінна частина оборотних активів</td><td>КПК</td><td rowspan="2">КПК</td><td rowspan="2">КПК</td></tr>
<tr><td rowspan="3">постійна частина оборотних активів

необоротні активи</td><td rowspan="3">ДПК + ВК</td></tr>
<tr><td>ДПК +ВСК</td><td>ДПК + ВК</td></tr>
</table>

Умовні позначки:
КПК - короткостроковий позиковий капітал;
ДПК - довгостроковий позиковий капітал;
ВК - власний капітал.

Отже, наявність у підприємства достатніх оборотних коштів оптимальної структури – необхідна передумова для його нормального функціонування та фінансової стійкості в умовах ринкової економіки. У свою чергу ефективність організації та управління оборотними коштами підприємства залежить від рівня організаційності та узгодженості процесів аналізу оборотних коштів підприємства в попередньому періоді, планування оборотних коштів, контролю за виконанням планів та прийняттям правлінських рішень щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Таким чином, система управління оборотними засобами - це система цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом та суб'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом,

складом, структурою з урахуванням дії на них чисельних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища [6, С. 127].

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обороту оборотних активів;
- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Список літератури

1. Шурпенкова Р.К. Сутність та основи організації аналізу оборотних коштів [Текст] / Р.К. Шурпенкова // Вісник запорізького державного університету. – 2010. – № 3 (7).– С. 150. –154.
2. Янковська В.В. Економічна сутність оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / В.В. Янковська. – Режим доступу www.ztu.edu.ua/ua/science/publishing/wzbirnik/econom/1_16/36.pdf. – 20.04.2011.
3. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств [Текст] // Інвестиції: практика та досвід. - 2008. - №4.
4. Григор'єва Т.Ю. Управління оборотними активами ідприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intkonf.org/grigoreva-tyu-upravlinnya- oborotnimi-aktivami-pidpriemstva/
5. Соляник Л.Г. Організаційно-економічний механізм управління оборотними активами та джерелами їх фінансування [Текст] // Економічний вісник Національного гірничого університету. – № 4. – Дніпропетровськ: РВК НГУ. – 2005.
6. Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І. Фінансова діяльність підприємств: підруч. для студ. вузів 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Либідь, 2002. - 383 с.
7. Іванілов, О. С. Економіка підприємства [Текст] : підручник для студ. вищ. навч. закл / О. С. Іванілов – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
8. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 6-те вид., перероб. та допов. — К.: КНЕУ, 2006. - 552 с.
9. Пельтек Л.В., Писаренко С. М. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №1(5). – С. 43-49.
10. Рудницька, О. М. Фінанси підприємств [Текст] : навчальний посібник / О. М. Рудницька ; Мін-во освіти України. – Львів : Львівська політехніка, 2007. – 62 с.
11. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Рекомендовано МОН / Ярошевич Н.Б. — К., 2012. — 341 с.

И. Семенова

Управление оборотными активами предприятия

В статье исследованы теоретико-методические аспекты организации оборотных средств предприятия. Рассматриваются теоретические основы формирования оборотных активов и система управления оборотными активами предприятия.

I. Semenova

Management of current assets of the enterprise

The article examines the theoretical and methodological aspects of working capital. The theoretical basis for the formation of current assets and current assets management system of the company.

Одержано 20.05.13

УДК 364.05

К.І.Неревська, студ. гр. ФК-12МБ[1]
Кіровоградський національний технічний університет

Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні

В статті проаналізовано сучасний стан фінансування соціальної сфери в Україні та його вплив на забезпечення населення соціальними послугами на достатньому рівні та належної якості, розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування соціально-культурних галузей з урахуванням фінансових аспектів їх розвитку

соціальна сфера, соціальна інфраструктура, бюджетні кошти, соціальні інвестиції, медичне страхування, кредитні ресурси

Теза про соціальну орієнтацію державної фінансової політики впродовж останніх років є надзвичайно поширеною в Україні. І справді, номінальні обсяги асигнувань, що спрямовуються на розвиток соціальної-культурної сфери, з кожним роком зростають. Водночас якість соціально значимих послуг, що надаються населенню, не демонструє позитивної динаміки; більше того, оцінка фактичного стану соціально-економічного розвитку в країні викликає занепокоєння. Так, масштабне нарощування соціальних видатків не призвело до подолання бідності та скорочення майнового розшарування в суспільстві, погіршується стан здоров'я населення, існують проблеми нерівного доступу до освітніх і медичних послуг, дискусійною залишається якість освіти.

Це зумовлює актуальність наукових досліджень проблематики фінансового забезпечення окремих складових соціальної сфери та визначення пріоритетів її розвитку.

Проблемами розвитку соціальної сфери, її різних аспектів та складових займалися такі наковці, як В. Геєць, О. Грішнова, М. Карліна, І. Лукінова, Б. Надточій, В. Новікова, І. Петрова та ін. Питання фінансового забезпечення соціальної сфери сьогодні знаходяться у колі наукових інтересів В. Андрущенка, О. Василика, О. Величка, І. Кичка, В. Опаріна, Д. Полозенка. Серед зарубіжних вчених ці питання досліджувались Дж. Б'юкененом, А. Вагнером, Л. Ерхардом, А. Пігу, М. Фрідманом.

Незважаючи на численні проведені дослідження, у наукових роботах приділено недостатньо уваги питанням фінансового забезпечення соціальної сфери у трансформаційний період розвитку економіки, немає комплексного охоплення даної проблематики та виваженої концепції модернізації фінансового механізму соціально-культурних галузей, що зумовлює актуальність теми дослідження, її теоретичну та практичну важливість.

Метою статті є узагальнення та поглиблення теоретичних основ управління соціальною сферою й обґрунтування комплексу рекомендацій щодо підвищення ефективності її функціонування з урахуванням фінансових аспектів розвитку.

Соціальна сфера — одна з найважливіших у житті суспільства, в якій реалізуються соціальні інтереси всіх верств населення, відносини суспільства та особи, умови праці і побуту, охорони здоров'я, відпочинку.

У вітчизняній та зарубіжній фаховій літературі існують різноманітні трактування соціальної сфери.

---

[1] Науковий керівник: В.М. Попов, доц., канд. екон наук

На думку Скуратівського В.А., Палій О.М., Лібанової Е.М., соціальна сфера – це сфера життєдіяльності людського суспільства, де реалізуються інтереси класів, соціальних груп, етнонаціональних спільнот, що охоплює широку палітру соціального простору – від умов праці, побуту, здоров'я до соціально-класових, етнонаціональних, сімейно-шлюбних відносин [16].

Професор Іванов В.М. розглядає соціальну сферу як специфічну область суспільних відносин, яка охоплює систему соціально-класових, національних відносин, зв'язки суспільства та особистості. До її складу він також відносить сукупність соціальних умов та факторів життєдіяльності суспільних груп та особистості, їх розвиток та вдосконалення [17].

Куценко В.І. та Остафійчук Я.В. розглядають соціальну сферу як сферу діяльності людей, результатом якої є послуги, що задовольняють потреби суспільства й окремих його членів і пов'язані зі створенням доданої вартості [8]. Вона характеризується специфічними процесами взаємодії та відтворення людини, особистості, соціальних груп, населення в цілому, відносинами, що виникають з приводу відтворення людського потенціалу та формування соціальної справедливості в суспільстві.

Льовочкін С.В. вважає соціальну сферу важливою складовою забезпечення життєдіяльності суспільства, яка охоплює сукупність освітніх, медичних і культурних закладів, які надають відповідні послуги громадянам [9].

Азріліян А.Н. представляє соціальну сферу в якості такої, де безпосередньо не створюються матеріальні блага. До неї він відносить: мистецтво, культуру, спорт, науку, освіту, охорону здоров'я [2, С. 1012].

"Вся сукупність установ, що сприяють відтворенню людини, людської особистості і є тим, що називають соціальною сферою", - вважають Марєєв С.М. та Солодков Г.П. [10].

Заслуговує на увагу точка зору Ягодки А.Г., який розглядає соціальну сферу не лише як категорію, яка являє собою сукупність галузей і видів діяльності, підприємств, закладів і установ, які мають забезпечувати задоволення потреб людей у матеріальних благах, послугах, відтворенні роду, створенні умов для співіснування і співпраці людей у суспільстві згідно з чинними законами і загальноприйнятими правилами, але і як сферу суспільної діяльності, яка спрямована на розвиток в людей духовності, вихованні совісті, здатності розрізняти добро і зло, оцінювати свої вчинки, формулювати для себе моральні приписи і вимагати їх виконання [20, С. 5].

Соціальна сфера впливає на розвиток виробничої сфери, на всі соціально-економічні процеси, що виникають у суспільстві. Так, В.Є.Козак під соціальною сферою розуміє ту частину галузей соціальної інфраструктури, що надають послуги [6, С. 4].

За твердженням Кисіль Н.М. соціальну сферу території необхідно розглядати як багатогалузеву, багаторівневу систему об'єктів, об'єднаних спорідненістю функціонального призначення (забезпечення соціальних потреб населення території в послугах з відтворення його трудового потенціалу, формування гармонійно розвинутих особистостей, підвищення життєвого рівня жителів), територіальною близькістю відповідної інфраструктури, видами праці [7].

Більшість авторів пропонують практично однакові підходи до класифікації галузей соціальної сфери, відмінності полягають лише у їх назві.

Так, Алимов О.М., Кочерга О.І., Богаєнко В.О., Паламарчук М.М., Паламарчук О.М., Вітренко Н.М. та ін. поділяють соціальну сферу на соціально-побутову (торгівля, громадське харчування, пасажирський транспорт, побутове обслуговування, зв'язок) та соціально-культурну (освіта, культура та мистецтво, охорона здоров'я, фізична культура та спорт, соціальне забезпечення, охорона навколишнього середовища) [1, С. 22; 14, С. 158-159; 4, С.66; 3, С. 9-11].

Отже, соціальна сфера відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку будь-якої держави. Зокрема, вона формує моральні та духовні цінності членів суспільства, є джерелом забезпечення здоров'я нації, збільшення середньої тривалості життя, покращення демографічної ситуації, відвернення молоді від згубних звичок, зниження рівня злочинності у суспільстві, забезпечує соціальну стабільність, а також створює підґрунтя для науково-технічного прогресу та сприяє економічному зростанню держави.

Однією з проблем в наш час є проблема формування ефективної системи фінансового забезпечення соціальної сфери, пошуку джерел її фінансування, що потребує нових підходів до здійснення перетворень, забезпечення яких дасть змогу вирішити проблему нестачі фінансових ресурсів. Слід зазначити, що основним джерелом фінансового забезпечення соціальної сфери є бюджетні кошти, але, на жаль, вони не можуть в повному обсязі забезпечити соціальні потреби суспільства, тому виникає потреба залучення додаткових ресурсів.

Фінансування суспільних послуг у більшості розвинутих країнах світу здійснюється як за рахунок коштів бюджетної системи, соціального страхування, так і за рахунок власних коштів громадян і роботодавців.

Джерелами прямого й непрямого фінансування соціальної сфери є:

- безпосередні видатки Державного та місцевих бюджетів;
- “податкові видатки” у вигляді пільг, відшкодувань, відстрочок;
- особисті кошти й зобов’язання громадян;
- страхові внески до державних і недержавних страхових фондів;
- усуспільнення коштів підприємств у вигляді їхнього зобов’язання щодо виконання соціальних функцій;
- громадські ініціативи – різного роду фонди та збори;
- вітчизняні та іноземні інвеситиції;
- кредити тощо.

Оцінюючи динаміку видатків зведеного бюджету на соціальну сферу і соціальний захист населення, наведену на рис. 1, зазначимо тенденцію до зростання, що підтверджується зростанням відсотка їх частки у видатках зведеного бюджету від 39,2% у 2000 р. до 60,3 % у 2011 р., тобто за вказаний період цей показник зріс на 21,1%.

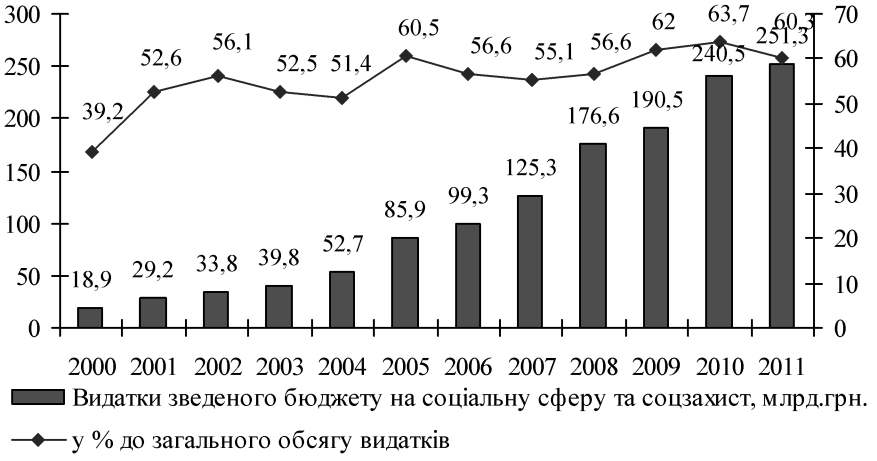

Рисунок 1 - Динаміка видатків зведеного бюджету на соціальну сферу і соціальний захист населення

Ситуація, що склалася сьогодні в Україні, є досить парадоксальною. Нібито збільшення видатків на соціальну сферу прямо пропорційно повинно призводити до

покращення ситуації, але, як бачимо, значних змін у суспільстві не спостерігається, і перелік проблем соціальної сфери, з якими сьогодні зіткнулася Україна, не зменшується.

На наш погляд, така ситуація є причиною слабкого зв'язку між зростаючим обсягом фінансування та якістю основних соціально-економічних індикаторів. Саме низька ефективність використання соціального бюджету стримує прогрес у соціальній сфері держави.

Дані рис. 1. свідчать, що 2005 та 2010 роки – це роки найбільших соціальних виплат, частка яких серед усіх видатків зведеного бюджету склала 60,5% (2005 р.) і 63,7% (2010 р.). З аналізу даних бачимо, що підвищення соціальних виплат у 2005 році не вирішило проблеми бідності і не привело до її скорочення, а ще більше посилило майнову диференціацію у суспільстві. Тобто значні суми соціальних видатків не є показником вирішення соціальних проблем, а навпаки – можуть погіршити ситуацію і загострити ряд соціально-економічних ризиків, таких як: бюджетний дефіцит, державне невиконання соціальних зобов'язань та ін.

До того ж перманентне зростання видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення може викликати у населення споживацькі настрої, та не спонукати їх до забезпечення якісного рівня життя за рахунок власної праці. Підтверджує це у своїй праці і В. Булавинець: «… упродовж тривалого часу головний акцент робиться на підвищення соціальних трансфертів … що неминуче руйнує мотивацію активної поведінки на ринку праці. Через це соціальні трансферти називають непродуктивними видатками» [11, с. 302].

Незважаючи на підвищення розмірів видатків на соціальну сферу, слід зауважити, що в окремих випадках ці розміри не досягли навіть законодавчо задекларованих нормативів. Так, Закон України «Про освіту» встановлює норматив витрачання бюджетних коштів для фінансування галузі у розмірі 10% національного доходу, що становить близько 8% ВВП. Проте, як свідчать дані таблиці 1 протягом останнього десятиліття держава не в змозі забезпечити законодавчо встановлені норми. Частка бюджетних видатків коливається від 4,2% ВВП у 2000 році до 7,4% ВВП у 2010 році. Обсяг же бюджетного фінансування науки в Україні значно нижчий, навіть від законодавчо встановлених норм (1,7 % ВВП), і становить 0,4–0,5 % ВВП.

Таблиця 1 - Частка бюджетних видатків на соціальну сферу по галузям у ВВП України у 2000-2011 роках

Рік	Обсяг ВВП, млрд. грн	Освіта		Охорона здоров'я		Духовний та фізичний розвиток		Соціальний захист та соціальне забезпечення	
		млрд.грн.	%	млрд.грн.	%	млрд.грн.	%	млрд.грн.	%
2000	170,1	7,1	4,2	4,9	2,9	0,9	0,5	6,0	3,5
2001	204,2	9,9	4,8	6,4	3,1	1,3	0,6	11,6	5,7
2002	225,8	12,3	5,4	7,5	3,3	1,4	0,6	12,6	5,6
2003	267,3	15,0	5,6	9,7	3,6	2,1	0,8	13,0	4,9
2004	345,1	18,3	5,3	12,2	3,5	2,7	0,8	19,5	5,7
2005	441,4	26,8	6,1	15,5	3,5	3,5	0,8	40,1	9,1
2006	544,1	33,8	6,2	19,7	3,6	4,3	0,8	41,5	7,6
2007	720,7	44,3	6,1	26,7	3,7	5,7	0,8	48,6	6,7
2008	948,0	61,0	6,4	33,6	3,5	7,9	0,8	74,1	7,8
2009	913,3	66,8	7,3	36,6	4,0	8,3	0,9	78,8	8,6
2010	1082,6	79,8	7,4	44,7	4,1	11,5	1,0	104,5	9,7
2011	1302,1	86,2	6,6	48,9	3,8	10,8	0,8	105,4	8,1

Аналогічна ситуація спостерігається і у галузі охорони здоров'я. Частка бюджетних видатків тут не перевищує 4,1% ВВП у 2010 році, а найнижче значення знову ж таки у 2000 році – 2,9% ВВП.

За рекомендацією ВООЗ показник видатків з державного бюджету на фінансування медичної галузі у розмірі:

– 6,41% ВВП розцінюється, як мінімальний рівень бюджетного фінансування (рівень виживання галузі);

– 3,2% ВВП розцінюється як критичний, за якого відбувається зниження рівня і зменшення обсягу медичної допомоги на 1/3;

– 1,6% ВВП і нижче – як позамежний, що розцінюється як рівень повного руйнування структури медичної галузі [13, с.9].

Проте якісні показники демонструють критичну ситуацію країни: зростає рівень захворюваності, інвалідизації, репродуктивне здоров'я населення погіршується, збільшується смертність.

Взагалі мізерним є обсяг коштів, що витрачаються з бюджетів на фінансування культури, мистецтва та спорту. Частка таких видатків в середньому складає 0,8% ВВП.

Щодо фінансування соціального захисту, то серед соціальних видатків їх питома вага у ВВП найбільша і мала максимальне значення у 2010 році – 9,7% ВВП. Але знову ж таки збільшення частки таких видатків не означає реального покращення соціального захисту та соціального забезпечення.

Як наслідок, вкрай незадовільної оцінки заслуговує нинішній стан основних фондів соціальної сфери, а обмеженість сучасної техніки та новітніх технологій знижують доступність багатьох видів соціальних послуг для населення.

Нині Україна за рівнем фінансування соціальної сфери залишається далеко позаду від розвинутих країн світу. Коштів не вистачає не тільки на розвиток галузей соціального сектору, але й на їх поточне утримання, що призводе до занепаду об'єктів соціально-культурного призначення, неякісного надання відповідних послуг, а система заходів соціального захисту та існуючі програми соціального спрямування не є ефективними засобами зниження рівня чи подолання бідності в Україні. Тому виникає потреба у пошуку нових підходів та розробці дієвого механізму ефективного фінансування соціальної сфери.

Важливим чинником підвищення соціальних стандартів є залучення інвестицій у розвиток об'єктів та матеріально-технічної бази соціальної сфери. Динаміку та структуру інвестицій у соціальну сферу в Україні наведено у таблиці 2. Слід зазначити, що за період з 2004 по 2008 рр. обсяг інвестицій мав тенденцію до збільшення по роках. Однак частка інвестицій в основний капітал соціальної сфери знаходилась в межах 3,6% – 5,3% від загальної суми інвестицій, що засвідчує про низький рівень вкладення коштів в об'єкти соціальної сфери.

Таблиця 2 - Динаміка інвестицій в основний капітал соціальної сфери України за період 2004 – 2011 рр. [12]

Роки			2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Інвестиції в основний капітал, всього млн.грн.			75714	93096	125254	188486	233081	151777	171092	238175
Інвестиції в соціальну сферу	Освіта	млн.грн.	953,1	870,2	1163,4	1651,4	2321,7	1484,3	1872,5	2485,2
		%	1,26	0,93	0,93	0,88	1,0	0,98	1,1	1,0
	Охорона здоров'я та соціальна допомога	млн.грн.	1472,2	1296,5	1835,2	2518,1	3530,6	1931,6	2753,9	3451,5
		%	1,94	1,39	1,47	1,34	1,51	1,27	1,6	1,4
	Сфера	млн.грн.	1254,6	1195,0	2014,0	2893,7	4054,2	3642,4	3319,7	6803,3

	культури та спорту, відпочинку та розваг	%	1,66	1,28	1,61	1,54	1,74	2,4	2,0	2,8
Разом		млн.грн.	3679,9	3361,7	5012,6	7063,2	9906,5	7058,3	7946,1	12740,0
		%	4,9	3,6	4,0	3,8	4,3	4,7	4,6	5,3

В. Іщук, аналізуючи західноєвропейський досвід фінансування освіти, стверджує, що освіту можна здобувати за рахунок отримання кредитів [5].

Щодо охорони здоров'я, то В. Рудень схиляється до думки, що проблему фінансування системи охорони здоров'я в Україні може покращити запровадження загальнодержавного медичного страхування [15]. Проте такі нововведення в згадані галузі не приведуть до істотного покращення ситуації, адже ВНЗ не забезпечують роботою після навчання, а отже безробітна особа, що закінчила ВУЗ, не має можливості сплачувати кредит, а запровадження загальнодержавного медичного страхування в кінцевому результаті теж не буде ефективним, адже середні заробітні плати низькі, безробіття на високому рівні, а отже відрахування до фонду загальнодержавного медичного страхування будуть мізерними.

Для України цікавим є досвід країн, які пройшли або проходять шлях розвитку, аналогічний нашому (Угорщина, Польща, Чехія, Словаччина та ін.). Він свідчить про те, що держава, яка не в змозі належною мірою фінансувати соціальну сферу, повинна рішуче реформувати соціальну політику за трьома головними напрямами: по-перше, це роздержавлення соціальної сфери і максимальне звільнення держави від функцій безпосереднього надання громадянам соціальних послуг з перекладенням цих обов'язків на некомерційні структури; по-друге, формування ринку соціальних послуг з реальною конкуренцією їх надавачів, внаслідок чого підвищується якість і знижуються витрати на виробництво цих послуг; по-третє, впровадження комплексної системи соціального замовлення. Така форма взаємодії держави з некомерційними організаціями поширена в усіх цивілізованих країнах. Основою механізму соціального замовлення є принцип переважного використання бюджетних та позабюджетних коштів, призначених для соціальних потреб, не на фінансування відомств і бюджетних установ, а цільових соціальних програм і соціальних проектів [19].

Що стосується середньострокової перспективи, то в умовах виходу з економічної кризи та відновлення функціонування економіки пріоритети подальшого розвитку соціальної сфери мають включати:

1) прийняття соціальної доктрини [18, с. 368], визначення соціальних цілей держави та концепцій розвитку окремих складових соціальної сфери;

2) розробку концепції реформування нормативно-правової бази у соціальній сфері на основі аналізу ефективності реалізації соціальних програм;

3) диверсифікацію системи надання соціальних послуг з метою підвищення якості та ефективності надання послуг шляхом удосконалення механізмів розміщення і реалізації замовлень на надання послуг (альтернативними постачальниками можуть бути державні, комерційні та неприбуткові організації);

4) спрямування бюджетних соціальних видатків на розвиток людського потенціалу, підвищення його якості як основи економічного зростання та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки (підвищення доступності та якості послуг освіти та охорони здоров’я, розвиток соціальної інфраструктури, сприяння духовному та фізичного розвитку населення);

5) забезпечення ефективного виконання державою функцій соціального захисту населення (підвищення добробуту громадян, боротьба з бідністю засобами ефективного

та адресного соціального захисту, гарантування гідної оплати праці та справедливого пенсійного забезпечення);

6) розвиток ринку праці в контексті його гнучкості та захищеності, мобільності робочої сили, розширення заходів активної політики зайнятості, розвитку підприємництва, що сприятиме оптимізації моделі доходів населення і формуванню середнього класу в державі;

7) підвищення ефективності соціальних видатків в умовах обмеженості бюджетних ресурсів, що передбачає:

– нові управлінські підходи до планування соціальних видатків;

– удосконалення міжбюджетних відносин;

– визначення ступеня участі та повноважень основних партнерів у фінансуванні та адмініструванні соціальних програм;

– запровадження системи критеріїв та індикаторів з метою моніторингу й оцінки досягнення визначених цілей.

Отже, забезпечення гідного рівня життя та вільного розвитку людини – прямий обов'язок кожної соціальної держави. Соціальна сфера є пріоритетним чинником серед тих, що впливають на рівень життя людини, а, отже, і фінансування соціальної сфери має носити пріоритетний характер, чого і дотримується більшість демократичних країн світу.

Список літератури

1. Алымов А.Н., Кочерга О.И., Богаенко В.А. и др. Социальная ифраструктура: вопросы теории и практики. – К.: Наукова думка, 1982. – 336 с.
2. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н.Азрилияна. – 4-е изд., доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 1248 с.
3. Витренко Н.М. Социальная инфраструктура Украины: оценка уровня и перспектив развития. – К.: Наукова думка, 1993. – 144 с.
4. Державне регулювання розвитку соціальної інфраструктури населених пунктів України / Навч. посіб. – К.: Вид-во УАДУ, 2002 – 112 с.
5. Іщук Л.І. Західноєвропейський досвід диверсифікації джерел фінансування вищої освіти / Л.І. Іщук // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2007. – Вип. 17.6. – С. 320-327.
6. Козак В.Є. Трансформація економічних відносин в соціальній сфері // Соціальна сфера в перехідній економіці: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т економіки. Ред. кол.: Новиков В.М. (відп. ред.) та ін. – Київ, 2000. - 132 с.
7. Кисіль Н.М. Соціально-культурна сфера: територіальна організація та особливості розвитку (на матеріалах Львівської області): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / Н.М. Кисіль ; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. — Л., 2002. — 20 с. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe
8. Куценко В.І., Остафійчук Я.В. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект: Монографія / За ред. С.І. Дорогунцова. – К.: Оріони, 2005. – 400 с.
9. Куценко В.І., Льовочкін С.В. Завдання і напрями реформування фінансів соціальної сфери // Фінанси України. – 1999. - №12. – С.25-32.
10. Мареев С.Н., Солодков Г.П. Социальная сфера социалистического общества. – М.: Знание, 1989. – 48 с.
11. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій [Текст]: моногр. / Під ред. О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. – 376с.
12. Офіційний сайт Державної служби статистики – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua
13. Офіційний веб-сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я, Європейське регіональне бюро. - http://www.euro.who.int/aboutwho?language=Russian.
14. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії: Посібник для викладачів економічних і географічних факультетів вузів, наукових працівників, аспірантів / М.М.Паламарчук, О.М. Паламарчук. – К.: Знання, 1998. – 416 с.
15. Рудень В.В. Стан системи охорони здоров'я населення в країні ринковим перетворенням / В.В. Рудень. О.М. Сидорчук // Новини медицини та фармації. – 2007. – № 9. - С. 5-8.

16. Скуратівський В.А., Палій О.М., Лібанова Е.М. Соціальна політика. Навчальний посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності "Державне управління" - К.: Видавництво УАДУ, 1997. – 360 . – С. 344.
17. Социальная сфера: совершенствование социальных отношений (Ответственный редактор доктор философских наук, профессор В.Н.Иванов). – Москва: "Наука", 1987. – С. 8.
18. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально- економічного розвитку / [Рубан Ю.Г., Авксентьєв О.Л., Бурковський П. А. та ін.] / Національний ін-т стратегічних досліджень / Ю.Г. Рубан (заг. ред.). – К.: НІСД, 2008. – 743 с.
19. Швайко М.Л. Зарубіжний досвід бюджетного фінансування соціальної сфери та можливості його використання / М.Л. Швайко. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/4484/1/Shvajko_PP_Article_2003_T7.pdf.
20. Ягодка А.Г. Соціальна інфраструктура і політика: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 212 с.

Одержано 20.05.13

Л.М. Кривоблоцька, доц., канд. ф.-м. наук, П.О. Лягаев, ст. гр. СІ-12
Кіровоградський національний технічний університет

Задача Ейлера

В статті описано дослідження: річка, що огинає острів, ділиться на два рукави, через які перекинуто сім мостів. Питається, чи можна зробити таку прогулянку, щоб за один раз перейти через усі ці мости, не переходячи ні через один міст два або більше разів?
міст, річка, перехід, пішохід, шлях

Завдання, запропоноване Ейлером в 1759 році, полягає в наступному: Річка, що огинає острів, ділиться на два рукави, через які перекинуто сім мостів: a, b, c, d, e, f, g (рис. 1).

Питається, чи можна зробити таку прогулянку, щоб за один раз перейти через усі ці мости, не переходячи ні через один міст два або більше разів?

- Це цілком можливо! – Скаже хто-небудь.

- Ні, це неможливо! – Надасть інший.

Але хто правий і хто ні і як це довести? Найпростіший шлях вирішення задачі, здавалося б, такий: зробити всі можливі проби таких переходів, т. е. перерахувати всі можливі шляхи, і потім розглянути, який або які з них задовольняють умовам запитання. Але очевидно, що навіть у випадку тільки семи мостів доводиться робити занадто багато таких проб. А при збільшенні числа мостів такий спосіб вирішення практично абсолютно немислимий. Так, крім того, при одному і тому ж числі мостів завдання змінюється залежно ще від розташування цих мостів. Тому, оберемо інший, більш надійний шлях вирішення задачі

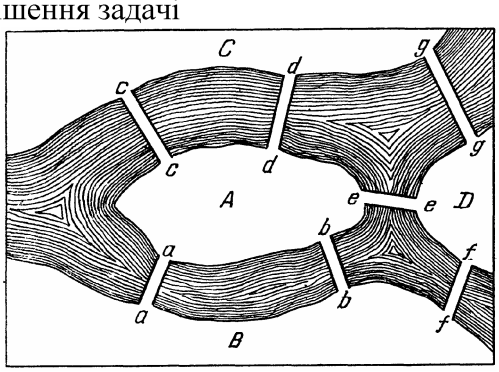

Рисунок 1 – Схема мостів

Насамперед досліджуємо, можливий чи ні, шуканий нами шлях для даного розташування семи мостів. Для полегшення міркувань введемо такі умовні позначення: Нехай A, B, C і D будуть різні частини суші, розділеної рукавами річки (рис. 1).Потім, перехід з місця A в місце B ми будемо позначати через AB все одно, по якому б мосту ми не йшли. по a чи по b. Якщо потім: з B ми перейдемо в D то цей шлях позначимо через BD, в весь перехід, або шлях з в D, позначимо через ABD, так що тут B одночасно позначає і місце прибуття і місце відправлення.

Якщо тепер з D перейдемо в C, то весь пройдений шлях позначимо через ABDC. Отже, це позначення з чотирьох букв показує, що з місця A ми, пройшовши місця B і D, прийшли в C. причому перейшли три мости. Значить, якщо ми перейдемо четвертий міст, то для позначення шляху нам знадобиться п'ять букв. Після переходу наступного, п'ятого моста знадобиться позначити пройдений шлях шістьма літерами і т. д. Словом, якщо ми обійшли по одному разу вісім даних мостів, то наш шлях мав би позначатися вісьмома літерами (взагалі, якщо є N мостів, то для позначення шуканого нами шляху через ці мости знадобиться літера (N +1). Але як і в якому порядку мають іти літери в цьому позначенні? Між берегами A і B є два мости. Значить, послідовність літер AB або BA повинна бути два рази. Точно так само два рази повинно повторюватися сусідство букв A і C (між цими місцями теж два мости). Потім, по одному разу має бути сусідство букв A і D, B і D, D і C. Отже, якщо запропоноване завдання можна вирішити, т. е. можна мости перейти так, як потрібно завданням, то необхідно: 1) щоб весь шлях позначався вісьмома літерами, 2) щоб у розташуванні цих букв дотримувалися зазначені умови щодо сусідства та повторюваності букв. Розберемося тепер в наступному вельми важливу обставину. Візьмемо, наприклад, місцевість A, з'єднану з іншими місцевостями кількома мостами: a, Ь, c, ... (В даному випадку п'ятьма мостами). Якщо ми перейдемо міст a (все одно звідки, з A або з B), то в позначенні шляху буква A з'явиться один раз. Нехай пішохід перейшов 3 мости a, Ь і c, провідні в A. Тоді в позначенні пройденого шляху буква A з'явиться два рази, в чому неважко переконатися. Якщо ж на A ведуть 5 мостів, то в позначенні шляху через всі ці мости буква A повториться 3 рази. Взагалі, легко вивести, що якщо число мостів, що ведуть в A, є непарне, то, щоб дізнатися, скільки разів в позначенні необхідного шляху повториться буква A, треба до цього непарному числу мостів додати одиницю і отримане число розділити навпіл. Теж, звичайно, належить і до всякої іншої місцевості з непарним числом мостів, яку для стислості будемо називати непарної місцевістю. Засвоївши все попереднє, приступимо до остаточного дослідженню задачі Ейлера. У місцевість A веде п'ять мостів. У кожну з місцевостей B, C і D веде по три мости. Значить, всі ці місцевості непарні, і на підставі щойно сказаного в позначення повного шляху через всісім мостів необхідно, щоб

буква A увійшла (5 +1) / 2, т. е. 3 рази
буква B увійшла (3 +1) / 2, т. е. 2 рази
буква C увійшла (3 +1) / 2, т. е. 2 рази
буква D увійшла (3 +1) / 2, т. е. 2 рази
Всього 9 букв.

Виходить, таким чином, що в позначення шуканого шляху обов'язково має увійти 9 букв. Але ми вже довели вище, що у разі можливості вирішення задачі весь шлях повинен позначатися тільки вісьмома літерами. Отже, завдання для даного розташування семи мостів не розв'язна. Чи означає це, що завдання про перехід по одному разу через мости нерозв'язна завжди, коли є один острів, два рукави річки і сім мостів? Звичайно, ні. Доведено тільки, що завдання нерозв'язна для даного розташування мостів. При іншому розташуванні цих мостів і рішення могло б бути інше. Тепер же зауважимо, що у всіх тих випадках, коли число мостів, що ведуть у різні

місця, непарне, можна застосовувати міркування, абсолютно аналогічні попереднім, і, таким чином, переконатися в можливості або неможливості вирішення завдання. Щоб перейти до вирішення більш загальної задачі, необхідно розглянути випадки, коли є парне число мостів, що ведуть звідки в інші місця. Нехай, наприклад, з місця А перекинуто через річку парне число мостів. Тоді при позначенні шляху переходу через всі мости по одному разу треба розрізняти два випадки:

1) чи починається шлях з А або

2) з іншого місця. Справді, якщо з А у В, наприклад, ведуть два мости (Мал. 2), то подорожній, що відправився з А і пройшов по одному разу обидва мости, повинен свій шлях позначати так: АВА, т. е. буква А повторюється два рази. Якщо ж подорожній пройде через ті ж два мости, але з місця В, то буква А з'явиться всього один раз, бо цей шлях позначиться через ВАВ.

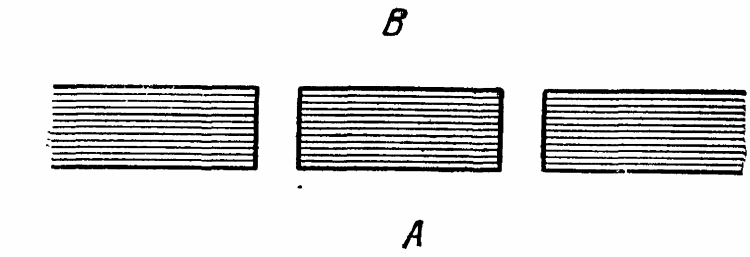

Рисунок 2 – Схема 2 мостів

Припустимо тепер, що в А ведуть чотири мости, - з однієї місцевості або з різних, це все одно. І нехай подорожній відправляється в обхід по одному разу всіх мостів з місця А. Знову легко бачити, що в такому випадку при позначенні пройденого шляху буква А повторюється три рази, але якщо почати обхід з іншої місцевості, то буква А повториться тільки два рази. Точно так само в разі шести мостів буква А в позначенні всього шляху повториться чотири рази або три, дивлячись по тому, чи почався перехід з А або з іншої місцевості. Словом, можна вивести таке правило: Якщо число мостів відомої місцевості парне (парної місцевості), то у відповідному позначенні шляху буква, що позначає місцевість, з'являється число разів, рівне половині числа мостів, якщо перехід почався з іншої місцевості. Якщо ж перехід почався з самої парної місцевості, то число поява цієї букви рівне половині числа мостів плюс одиниця. У будь-якому випадку кількість поява літери, що означає парну місцевість, буде не менше, ніж половина числа мостів, що виходять з цієї місцевості. Попередні міркування дозволяють вивести загальний прийом рішення кожної подібної задачі про мости. У всякому разі ми можемо відразу переконатися в неможливості або можливості вирішення. Поступаємо таким чином:1) Відзначаємо загальну кількість мостів і ставимо його в заголовку рішення.2) Позначаємо різні місцевості, розділені річкою, буквами A, B, C, D, ... і пишемо їх у стовпець одну під одну. 3) Проти кожної з місцевостей пишемо у другому стовпці число всіх провідних з неї мостів. Для випадку розглянутої нами задачі про сім мостів будемо мати, значить, таку схему вирішення:

A 5
B 3
C 3
D 3

Зауважимо, що сума чисел другого шпальти завжди точно дорівнює подвійній кількості мостів. Це випливає з того, що у кожного мосту ми вважаємо обидва його кінця, що впираються в різні береги. Крім того, якщо в задачі є непарні місцевості, то кількість їх парне, інакше другий стовпець при додаванні не давав би парного числа.4) Припишемо третій стовпець, поставивши в нього половини парних чисел другого

стовпця, а якщо у другому стовпці є числа непарні, то додаємо до них одиницю і пишемо в третьому стовпці половину отриманого числа. (Кожне число третього стовпця максимум числа повторень відповідної букви в позначенні шляху.) 5) Знаходимо суму третього стовпця. Для розглянутої задачі маємо:

Число мостів 7
A53
B32
C32
D 32
___9

Із сказаного випливає, що завжди сума третього стовпця більше половини суми другого стовпця (тобто Числа мостів) на половину кількості непарних місцевостей. З іншого боку, сума третього стовпця з більше суми чисел повторень всіх букв, т. е. кількості букв, що позначають весь шлях (воно дорівнює числу мостів плюс 1). Таким чином, якщо завдання можна вирішити, то половина кількості непарних місцевостей не повинна перевищувати одиниці. Ми встановили в загальному випадку, що якщо завдання можна вирішити, то або: 1) усі місцевості парні, або

3) непарних місцевостей тільки дві. Далі ми побачимо, що в цих випадках завдання про перехід по одному разу через мости завжди можна залагодити і в останньому випадку обхід потрібно починати з однієї з непарних місцевостей.

Список літератури

1. Игнатьев Е.И. В царстве смекалки / Издание четвертое Главная Редакция Физико-Математической литературы, 1984. – 99 с.

Одержано 20.05.13

І.М. Молокова, ст. гр. ФК – 12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Управління власним капіталом підприємства

У статті розкрито сутність власного капіталу та визначено значимість управління власним капіталом у процесі господарської діяльності підприємств та запропоновано шляхи удосконалення управління власним капіталом.

власний капітал, прибуток, система управління

Постановка проблеми. Умови розвитку національної економіки України створили об'єктивну необхідність розроблення та обґрунтування нових підходів та інструментарію управління структурою капіталу підприємства з метою її оптимізації.

Структура капіталу, що використовується підприємством, визначає багато аспектів не тільки фінансової, але й операційної та інвестиційної його діяльності, активно впливає на кінцеві результати цієї діяльності, зокрема на коефіцієнт рентабельності активів та власного капіталу, тобто впливає на рівень економічної та фінансової рентабельності підприємства, визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості та платоспроможності й остаточно формує співвідношення у ступенях прибутковості та ризику в процесі розвитку підприємства.

Власний капітал є ключовим інвестиційним показником. Цьому показнику приділяють особливу увагу, оскільки він найкраще характеризує результативність діяльності підприємства. Крім того, велике значення відіграє величина власного капіталу при ухваленні рішень в області інвестування, планування, при складанні кошторисів, координуванні, оцінці і контролі діяльності підприємства.

Величина власного капіталу є показником, що комплексно характеризує ефективність діяльності підприємства. При його допомозі можна оцінити ефективність управління підприємством, оскільки отримання високого прибутку і достатнього рівня прибутковості багато в чому залежить від правильності і раціональності ухвалених рішень. Тому величину власного капіталу можна розглядати як один з критеріїв якості управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми формування капіталу та управління ним досліджували багато зарубіжних та українських економістів, зокрема І.Балабанов, І.Бланк, Р.Брейлі, Ю.Брігхем, С.Росс, В.Галанов, А.Ганієв, Р.Герасименко, І.Герчіова, А.Гончаров, І.Зятковський, В.Ковальов, Р.Мертон, Є.Мних, Е.Нікбахт, Р.Слав'юк, Г.Стасюк, Є.Стоянова та інші науковці. Проте питанню підвищення ефективності використання власного капіталу не приділяється належної уваги. Методологічною основою статті є загальнотеоретичні методи наукового пізнання, зокрема діалектичний метод, фундаментальні положення загальної економічної теорії та дослідження в галузі фінансів, кредиту.

Метою статті є аналіз значимості величини власного капіталу в процесі господарської діяльності підприємств та розробці рекомендацій щодо управління власним капіталом підприємства.

Викладення основного матеріалу. Власний капітал підприємства – це фінансові ресурси, які воно вкладає для організації та фінансування господарської діяльності. Нормою для успішної, рентабельної роботи підприємства, його високої конкурентоспроможності на ринку є ситуація, за якої власний капітал становить більшу частину його фінансових ресурсів.

Власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства, тому при його формуванні підприємству слід дотримуватися певних принципів, зокрема:

1) враховувати специфіку діяльності підприємства, а також перспективи його подальшого розвитку;

2) правильно визначити загальну потребу у власному капіталі, який буде спрямований на формування оборотних і позаоборотних активів підприємства;

3) забезпечити формування оптимальної величини власного капіталу;

4) намагатися мінімізувати витрати, що виникають у зв'язку з формуванням капіталу;

5) забезпечувати високий рівень ефективності функціонування підприємства, який реалізується шляхом збільшення величини власного капіталу [3; с.15] .

Створюється підприємство з метою отримання прибутку і реалізувати цю мету воно може лише за умови збереження свого капіталу.

Утворюється власний капітал двома шляхами:

- внесенням власниками підприємства грошових коштів та інших активів;
- нагромадженням суми доходу, що залишається на підприємстві.

За формами власний капітал поділяють на дві категорії:

- інвестований (вкладений або сплачений капітал);
- нерозподілений прибуток.

Інвестований капітал – це сума простих та привілейованих акцій за їхньою номінальною (оголошеною) вартістю, а також додатково вкладений капітал, який також може бути поділений за джерелами утворення.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, що не була розподілена між акціонерами [2; с.8].

Власний капітал за рівнем відповідальності поділяють на:

- статутний капітал, сума якого визначається в установчих документах і підлягає обов'язковій реєстрації у державному реєстрі господарюючих одиниць;
- додатковий капітал (не реєстрований) – це додатково вкладений капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Функції статутного і додаткового капіталів різні. Статутний капітал – це первісне джерело інвестування і формування майна підприємства. На відміну від додаткового капіталу, статутний капітал забезпечує регулювання відносин власності та управління підприємством, його розмір не може бути меншим за встановлену законодавством суму.

Статутний капітал – це зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства [6; с.10].

Управління формуванням структури власного капіталу, як складова управління загалом є системою принципів і методів розроблення та реалізацією управлінських рішень, пов'язаних із встановленням оптимальних параметрів його обсягу та структури.

Власний капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості, що залежить як від об'єктивних чинників (масштабу цін в економіці країни і ряду макроекономічних показників), так і суб'єктивних чинників (наприклад, найпростішого

– облікової політики підприємства). Цей показник, виступає як індикатор, оскільки, визначає обсяг його чистих активів. Простіше кажучи, управління капіталом – це вплив суб'єкта ринку (тобто підприємства) на об'єкт управління (тобто власний капітал) з метою ефективного та оптимального використання цього об'єкта для ведення господарської діяльності суб'єкта.

Управління капіталом, і власним зокрема, спрямоване на вирішення таких основних завдань [1;.с. 4]:

1) формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства;

2) оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямами використання;

3) забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому

рівні фінансового ризику;

4) забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його дохідності;

5) забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;

6) забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;

7) забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства;

8). оптимізація обігу капіталу;

9) забезпечення своєчасного реінвестування капіталу.

Процес управління структурою власного капіталу ґрунтується на певному механізмі, який є системою основних елементів та функцій, що регулюють процес розроблення та реалізації управлінських рішень у цій галузі.

Ефективність діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку та вдосконалення системи управління власним капіталом. Управління власним капіталом суб'єктів господарювання тісно пов'язане із прийняттям управлінських рішень, оскільки його величина та динаміка є важливими критеріями для встановлення їхньої оптимальності[5; с.12]. Капітал завжди є необхідним атрибутом діяльності – від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації. В свою чергу, управління власним капіталом передбачає вплив на його обсяг і структуру, а також джерела формування з метою підвищення ефективності його використання.

Налагоджений механізм управління капіталом передбачає: чітку постановку цілей і завдань управління капіталом, а також контроль за їх дотриманням у плановому періоді; удосконалення методики визначення й аналізу ефективності використання усіх видів капіталу; розроблення напрямків оптимізації процесу управління капіталом, а також їхнього аналізу і запровадження; розроблення методики оперативного управління високоліквідними обіговими активами; розроблення загальної стратегії управління капіталом; використання у процесі управління економічних методів і моделей, зокрема під час аналізу і планування; орієнтацію на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом.

Саме власний капітал є головною силою ефективного функціонування суб'єкта діяльності, ефективне управління яким зумовлює перспективу розвитку господарської одиниці, тому докладнішого розгляду потребує оптимізація структури капіталу.

Аналіз літературних джерел дав змогу зробити висновки, що методику оптимізації структури власного капіталу доцільно побудувати у три етапи [1; с.6]:

1. Здійснення фінансового аналізу структури власного капіталу.
2. Визначення інтегрованих шляхів оптимізації структури власного капіталу.
3. Створення ефективної концепції збереження власного капіталу.

Виходячи із визначення власного капіталу як загальної вартості майна підприємства, можна зауважити, що реальну вартість не завжди можна визначити кількісно, зокрема за інших рівних умов, вартість компанії, що є відомим трендом, вища, а отже, вищою буде і вартість її майна. З іншого боку, за наявності на підприємстві власного інтелектуального капіталу його вартість (вартість розроблення та виконання досліджень) не завжди відповідає ринковій вартості (конкурентні переваги, які надасть підприємству це розроблення).Тож оцінка реальної ринкової вартості власного капіталу підприємства є першим кроком до ефективного управління ним. Під час визначення опти-

мальної частки власного капіталу у структурі капіталу підприємства, враховуючи функціональне призначення власного капіталу, на мікрорівні можна виділити його позитивні риси:

- простота залучення використання (під час вирішення питання щодо збільшення обсягу

власного капіталу або щодо напрямів його використання рішення приймає підприємство без участі будь-яких інших суб'єктів господарювання);

- вища дохідність та здатність генерувати прибуток (під час використання власного капіталу немає потреби сплачувати відсотки за кредитом);
- підвищення конкурентостійкості підприємства (наявність значної частки власного капіталузбільшує його платоспроможність та фінансову стійкість, що надає певних конкурентних переваг та статусу перед клієнтами та партнерами) [6; с.5].

Проте використання підприємствами лише власного капіталу має і негативні риси:

● обсяг власного капіталу обмежений, тому підприємство може втратити можливість розширення діяльності та збільшення рентабельності за рахунок залучення позикових коштів за допомогою ефекту фінансового левериджу;

● часто власний капітал, залучений із зовнішніх джерел, має вищу вартість, порівняно з позиковим капіталом [6; с.15].

Тому одним із основних питань управління власним капіталом підприємства є визначення оптимальної структури капіталу, тобто такого співвідношення власних і позикових коштів, яке забезпечує максимізацію ринкової вартості компанії.

Враховуючи динамічність зовнішнього середовища та підвищення конкуренції, часто основною метою підприємства є не збільшення власного капіталу, а його збереження. Необхідність забезпечення власного капіталу на визначеному рівні відобразилась у міжнародних стандартах бухгалтерського обліку у вигляді концепції збереження власного капіталу, що орієнтована на забезпечення безперервності господарської діяльності підприємства. Одним із показників збереження власного капіталу є показник "чисті активи", який визначається як різниця між активами підприємства та обсягом його зобов'язань. Подібним чином деякі автори визначають власний капітал підприємства[7; с.13]. Варто зазначити, що управління формуванням, використанням та збереженням власного капіталу є основним у системі менеджменту і існує навіть на малих підприємствах, а от питання визначення ринкової вартості компанії, дієвості її фінансово-господарської діяльності та формування оптимальної структури капіталу зазвичай виникають лише на великих підприємствах.

Відповідно до концепції збереження власного капіталу, таке управління доцільне у разі, коли підприємство перебуває у кризовому стані. Результатом управління капіталом повинна бути розроблена підприємством на основі власного досвіду із врахуванням теоретичних узагальнень, наведених в економічній літературі, система показників стану і використання капіталу, наприклад: співвідношення власного, позиченого і залученого капіталу; норматив власного обігового капіталу; опора фінансового важеля (фінансовий леверидж) тощо.

В сучасних умовах господарювання виникає необхідність передбачення стану власного капіталу в ближній чи далекій перспективі. Тому для цього необхідно застосовувати такі методи моделювання: визначення і оцінка кореляційної залежності, порівняння, групування, графічні методи, регресійний, дисперсійний, багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз, трансформаційний, сучасний факторний аналіз, рангова кореляція, канонічна кореляція, часткова кореляція, коваріаційний метод, спектральний метод та ін.

Висновки. Отже, під час розроблення фінансової політики підприємства потрібно вибрати таку структуру капіталу, яка за найнижчої вартості капіталу дасть змогу збільшити ринкову вартість економічної одиниці. Оптимальною є така структура капіталу, яка дасть змогу звести до мінімуму середньозважену вартість капіталу і, водночас, підтримати кредитну репутацію підприємства на рівні, який сприяє залученню нових капіталів на прийнятних умовах.

Список літератури

1. Бланк И. А. Управление капиталом : учебный курс / И. А. Бланк – К. : Вид-во "Эльга", Изд-во"Ника-Центр", 2004. – 576 с.
2. Бутко А. Д. Теорія економічного аналізу: підручник / А. Д. Бутко – К. : КНТЕУ, 2005.
3. Бутко А. Д. Методи і моделі в економічному аналізі та аудиті : посібник / А. Д. Бутко, О. О. Заремба. – К. : КНТЕУ, 2009.
4. Воробйов Ю. М. Формування власного фінансового капіталу підприємств / Ю. М. Воробйов // Фінанси підприємства. – 2006. – № 6. – 332 с.

5. Плікус І. Й. Система моніторингу для фінансового прогнозу діяльності підприємства /І. Й. Плікус // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 35-44.
6. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2004. – № 5, 6. – С. 39-43.
7. Іонін Є. Є. Аналітичне підґрунтя концепції збереження власного капіталу / Є. Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки України. – 2005. – № 1 (43). – С. 43-53.

Одержано 20.05.13

Л.М. Кривоблоцька, доц., канд. ф-м наук, А.Г. Танчук, ст. гр. СІ-12
Кіровоградський національний технічний університет

Геометрія дощу і снігу

В статті описано дослідження виміру кількості дощу і снігу,методом математичного обчислення опадів,які випадають на поверхню Землі.

Доведена можливість обчислення кількості дощу та снігу математичним способом. Розробка дощоміру для експериментального виміру кількості опадів,які випадають на нашу планету. Порівняння кількості опадів,які випали на певну ділянку та кількості відер з водою,якою потрібно полити цю ділянку,щоб отримати такий самий результат як і від дощу. Складення таблиці кількості опадів у різних місцевостях. Обчислення площі поверхні Землі та кількості води,яка на неї випала з дощами щорічно. Навчились вимірювати кількість опадів,які випадають на нашу планету,зокрема на її окремі ділянки.
дощомір,опади,сила опадів

Прийнято вважати Ленінград дуже дощовим містом, більш дощовим, ніж, наприклад, Москва. Проте вчені кажуть інше, вони стверджують, що в Москві дощі приносять за рік більше води, ніж у Ленінграді. Звідки вони це знають? Можна хіба виміряти, скільки води приносить дощ? Це здається важким завданням, проте ви можете і самі навчитися обчислити кількість опадів у вигляді дощу. Не думайте, що для цього знадобиться зібрати всю воду, яка вилилася па землю дощем. Досить виміряти тільки товщину того шару води, який утворився б на землі, якби вода,ща випала з дощем, не розтікалася і не вбиралася в грунт. А це зовсім не так важко зробити. Адже коли йде дощ, то падає він на всю місцевість рівномірно: не буває, щоб на одну ділянку він приніс більше води, ніж на сусідню. Варто лише тому виміряти товщину шару дощової води на одному якому-небудь майданчику, і ми будемо знати його товщину на всій площі, политій дощем.

Тепер ви, мабуть, здогадалися, як треба вчинити, щоб виміряти товщину шару води, що випала з дощем. Потрібно влаштувати хоча б одну невелику ділянку, де б дощова вода не вбиралася в землю і не розтікалася. Для цього годиться будь-яка відкрита посудина, наприклад відро. Якщо у вас є таке відро,щоб просвіт його вгорі і внизу був однаковий, то виставте його в дощ на відкрите місце (*ставити треба вище, щоб у відро не були бризки води, розкидаються дощем при ударі об землю*). Коли дощ закінчиться, виміряйте висоту води, що накопичилася у відрі, і ви будете мати все, що вам потрібно для підрахунків.

Займемося детальніше нашим саморобним «Дощоміром» . Як виміряти висоту рівня води у відрі?

Вставити, в нього вимірювальну лінійку? Але це зручно тільки в тому випадку, коли у відрі багато води. Якщо ж шар її, як зазвичай і буває, не товще 2-3 см або навіть міліметрів, то виміряти товщину водяного шару таким способом не вдасться. А тут важливий кожен міліметр, навіть кожна десята його частка. Як же бути?

Найкраще перелити воду в більш вузьку скляну посудину. В такому посуді вода буде стояти вище, а крізь прозорі стінки легко побачити висоту рівня. Ви розумієте, що виміряна в вузькій посудині висота води не є товщиною того водяного шару, який нам потрібно виміряти. Але легко перевести один вимір в інше. Нехай діаметр денця вузької посудини рівно в десять разів менше діаметра дна нашого відра-дощоміра. Площа денця буде тоді менше, ніж площа дна відра, в 10*10, тобто в 100 разів. Зрозуміло, що вода, перелита з відра, повинна в скляній посудині стояти в 100 разів вище. Значить, якщо у відрі товщина шару дощової води була 2 мм, то у вузькому посудині та ж вода встановиться на рівні 200 мм, тобто 20 см.

Ви бачите з цього розрахунку, що скляну посудину порівняно з відром-дощоміром не повинен бути дуже вузьким - інакше його довелося б брати надто високим. Цілком достатньо, якщо скляну посудину ми візьмемо діаметром меншим від відра раз у 5; тоді площа його дна в 25 разів менше площі дна відра, і рівень перелитої води піднімається в стільки ж разів. Кожному міліметру товщини водяної шару у відрі буде відповідати 25 мм висоти води у вузькому посудині. Добре буде наклеїти на зовнішню стінку скляної посудини паперову смужку і на ній завдати через кожні 25 мм ділення, позначивши їх цифрами 1, 2, 3 і т. д. Тоді, дивлячись на висоту води у вузькому посудині, ви без всяких перерахунків будете прямо знати товщину водяного шару у відрі-дощомірі. Якщо поперечник вузької посудини менше поперечника відра не в 5, а, скажімо, в 4 рази, то ділення треба наносити на скляній стінці через кожні 16 мм і т. д.

Переливати воду у вузький вимірювальний посуд з відра через край дуже незручно. Краще пробити в стінці відра маленький круглий отвір і вставити в нього скляну трубочку з корком; через неї переливати воду набагато зручніше.

Отже, у вас вже є спорядження для вимірювання товщини шару дощової води. Звичайно, відро і саморобний вимірювальний посуд не так акуратно враховують дощову воду, як справжній дощомір і справжній вимірювальний стаканчик,. якими користуються на метеорологічних станціях. Все ж ваші найпростіші прилади допоможуть вам зробити багато повчальних розрахунків.

До цих розрахунками ми зараз і приступимо.

Нехай є город в 40 м довжини і 24 м ширини. Йшов дощ, і ви хочете дізнатися, скільки води вилилося на город. Як це розрахувати?

Почати треба, звичайно, з визначення товщини шару дощової води: без цієї цифри жодних розрахунків зробити не можна. Нехай саморобний дощомір показав, що дощ налив водяний шар в 4 мм висоти. Порахуємо, скільки куб. см води стояло б на кожному кв. м городу, якби вода не вбралася в землю. Один кв. м має 100 см в ширину і 100 см у довжину; на ньому стоїть шар води висотою в 4. мм, тобто в 0,4 см. Значить, обсяг такого шару води дорівнює

$$100*100 * 0,4 = 4000 \text{ куб. см.}$$

Ви знаєте, що 1 куб. см. води є 1 кг. Отже, на кожний кв. м городу випало дощової води 4000 г, тобто 4 кг. Всього ж в городі

$$40 * 24 = 960 \text{ кв. м.}$$

Виходить с дощем вилилося на нього води

$$4 *960 = 3840 \text{ кг,}$$

без малого 4 тонни.

Для наочності порахуйте ще, чи багато відер води припало б вам принести на город, щоб дати йому поливанням стільки ж води, скільки приніс дощ. В звичайному відрі близько 12 кг води. Отже, дощ пролив відер води

$$3840: 12 = 320.$$

Отже, вам довелося б вилити на город більше 300 відер, щоб замінити те зрошення, яке приніс дощик, що тривав яких-небудь чверть години.

Як виражається в числах сильний і слабкий дощ? Для цього потрібно визначити, скільки міліметрів води (тобто водяного шару) випадає за одну хвилину дощу-те , що називається «силою опадів» Якщо дощ був такий, що щохвилини випадало в середньому 2 мм, то це - злива надзвичайної сили. Коли ж мрячить осінній невеликий дощик, то 1 мм води накопичується за цілу годину лив навіть за ще більший термін.

Як бачите, виміряти, скільки води випадає с дощем, не тільки можливо, але навіть і не дуже складно. Більше того: ви могли б, якби захотіли, визначити навіть, скільки приблизно окремих крапель випадає при дощі (*дощ завжди випадає краплями, навіть тоді, коли нам здається, що він йде суцільними струменями*).Насправді, при звичайному дощі окремі краплі важать в середньому стільки, що їх йде 12 штук на грам. Значить, на кожний кв. м городу випало при тому дощі, про який раніше говорилося,

$$4000*12 = 48000$$

крапель.

Неважко, далі, обчислити, скільки крапель дощу випало і на весь город. Але розрахунок числа крапель тільки цікавий; користі з нього витягти не можна. Згадали ми про нього лише для того, щоб показати, які неймовірні на перший погляд розрахунки можна виконувати, якщо захотіти за них взятися.

Ми навчилися вимірювати кількість води, принесену дощем. А як вимірювати воду, принесену градом? Абсолютно таким же способом. Градини потрапляють у ваш дощомір і там тануть; утворилася від граду воду ви вимірюєте - і отримуєте те, що вам потрібно.

Інакше вимірюють воду, принесену снігом. Тут дощомір дав би дуже неточні свідчення, тому що сніг, який потрапляє у відро, частиною видувається звідти вітром. Але при обліку снігової води можна обійтися і без жодного дощоміра: вимірюють безпосередньо товщину шару снігу, що покриває двір, город, поле за допомогою дерев'яної планки (рейки). А щоб дізнатися, якої товщини водяний шар вийде від танення цього снігу, треба зробити дослід: наповнити відро снігом тієї ж пухкості і, давши йому розтанути, помітити, якої висоти вийшов шар води. Таким чином, ви визначите, скільки міліметрів висоти водяного шару виходить з кожного сантиметра шару снігу. Знаючи це, вам неважко вже буде переводити товщину снігового шару в товщину водяного.

Якщо будете щодня без пропусків вимірювати кількість дощової води протягом теплої пори року і додасте до цього ще воду, запасені за зиму у вигляді снігу, то дізнаєтеся, скільки всього води випадає за рік у вашій місцевості

Кількість опадів в даному пункті, («Опадами» називається вся вода, яка падає у вигляді дощу, граду, снігу і т. п.) випадає по-різному.

Ось скільки опадів випадає в середньому щорічно в різних містах Росії:

Санкт-Петербург----------47 см

Архангельськ----------45

Москва----------55

Казань----------44

Одеса----------40

Астрахань----------14

Баку----------24

Кутаїсі----------179

З перерахованих місць більше всіх отримує с неба води Кутаїсі (179 см), а менше всіх Астрахань (14 см), в 13 разів менше, ніж Кутаїсі. Але на земній кулі є місця, де випадає води набагато більше, ніж в Кутаїсі. Наприклад, одне місце в Індії буквально затоплюється дощовою водою; її випадає там на рік 1260 см, тобто 12,5 м! Сталося раз, що тут за одну добу випало більше 100 см води. Існують, навпаки, і такі місцевості, де випадає опадів ще набагато менше, ніж в Астрахані: так, в одній області Південної Америки, в Чилі, не набирається за цілий рік і 1 см опадів.

Район, де випадає менше 25 см опадів на рік, є посушливим. Тут не можна вести зернового господарства без штучного зрошення.

Якщо ви не живете ні в одному з тих міст, які перераховані у нашій табличці, то вам доведеться самим взятися за вимірювання кількості опадів у вашій місцевості. Терпляче вимірюючи круглий рік, скільки води приносить кожен дощ або град і скільки води запасено у снігу, ви отримаєте уявлення про те, яке місце по вологості займає ваше місто серед інших міст Росії.

Неважко зрозуміти, що, вимірявши, скільки води випадає щорічно в різних місцях земної кулі, можна з цих цифр дізнатися, який шар води в середньому випадає за рік на всю Землю взагалі. Виявляється, що на суші (в океанах спостереження не здійснюються) середня кількість опадів за рік одно 78 см, Вважають, що над океаном проливається приблизно стільки ж води, скільки і на рівний ділянку суші.

Неважко вирахувати, скільки води приноситься на всю нашу планету щорічно дощем, градом, снігом і т. д .Але для цього потрібно знати величину поверхні земної кулі,якщо вам нема звідки отримати цю величину, ви можете вирахувати її самі наступним чином.

Вам відомо, що метр становить майже в точності 40-мільйонну частку кола земної кулі ,іншими словами, окружність Землі дорівнює 40 000 000 м., тобто 40 000 км. Поперечник всякого кола приблизно в 3,1/7 рази менше його окружності. знаючи це, ми знайдемо поперечник нашої планети:

$$40\,000:3{,}1/7 = 12\,700 \text{ км.}$$

правило ж обчислення поверхні всякого кулі таке: треба помножити поперечник на самого себе і на 3,1/7

$$12\,700 * 12\,700 * 3\ 1/7 = 509\,000\,000 \text{ кв.км.}$$

(починаючи з четвертої цифри результату, ми пишемо нулі, тому що надійні лише перші його три цифри).

Отже, вся поверхня земної кулі дорівнює 509 мільйонам кв.м.

Повертаємось тепер до нашої задачі .Обчислимо, скільки води випаде на кожен кв.м. земної поверхні на 1 кв.м або на 10 000 кв. см. випадає

$$78 * 10\,000 = 780\,000 \text{ куб.см.}$$

в квадратному кілометрі

$$1000 * 1000 = 1\,000\,000 \text{ кв.м.}$$

Отже, на нього випадає води:780000000000 Куб.см, або або 780 000 куб.м.

На всю ж земну поверхню випадає

780 000 * 509 000 000 = 397 000 000 000 000 куб.м.

Щоб перетворити це число в куб.м на куб.км, потрібно його розділити на 1000 * 1000 * 1000, тобто на мільярд.

Отримаємо 397 000 куб.км.

На цьому закінчимо нашу бесіду про геометрію дощу і снігу .Більш детально про те,що розповідалось, можна прочитати в книгах з метеорології.

Список літератури

1. Игнатьев Е.И. В царстве смекалки/ Издание четвертое Главная Редакция Физико-Математической литературы 1984 – 99 с.

Одержано 21.05.13

І.Г.Полєвая, ст. гр.ЕОІ-12,[2]
Кіровоградський національний технічний університет

Інноваційні зелені технології

Стаття присвячена зеленим технологіям і методам оптимізації затрачених ресурсів з метою зниження негативного впливу діяльності компаній на довкілля. Зниження витрати енергоресурсів, повторне використання сировини і переробка відходів, як основні складові «зеленої концепції».
зелені технології, екотехніка, екологічність

Дбайливе відношення до довкілля стає способом життя не лише окремих людей і сімей. Сьогодні все більше міжнародних компаній приймають екологічну концепцію ведення бізнесу і організації праці. І ось в чому це виражено.

У 70-х роках минулого століття уперше заговорили про концепцію "зеленого офісу". Причиною послужила глобальна нафтова криза, коли найбільші компанії США і Західної Європи залишилися без необхідного палива. Вимушені заходи корпоративної економії підтримали представники руху хіппі. Саме вони і стали головними носіями ідеї "зеленого офісу". Згодом в деяких країнах її схвалили на державному рівні.

"Зелений офіс" - це управління організацією з метою зниження негативного впливу діяльності компанії на довкілля і раціональне використання ресурсів.
Концепція "зеленого офісу" базується на трьох "R:

REDUCTION - знижувати;

REFINEMENT - повторно використовувати;

REPLACEMENT - переробляти.

Ще два роки тому на Україні існувало 13 офісів, які називали себе "зеленими", а зараз їх більше 50! "Зелені" ідеї в нашій країні активно впроваджують як західні топ-менеджери, так і українські бізнесмени.

---

[2] Науковий керівник: О.А.Кислун, доц., канд.техн.наук

За останні декілька років енергоспоживання компаній знизилося на 15-20%, а викиди вуглекислого газу зросли в середньому на 15%. Близько 70% компаній стверджують, що займаються активною переробкою зношеного устаткування і його компонентів, а 38% повідомляють, що повторно використовують своє електронне устаткування, що дозволило переробити 800 тис. т комп'ютерних відходів.

Усі виробники представили нові енергозберігаючі продукти. Особливо це стосується моніторів, енергоспоживання яких скоротилося на 30% в порівнянні з попередніми моделями. Тепер, вибираючи техніку для будинку або офісу звертайте увага на її властивості: що і як економить і так далі.

Практично будь-яка техніка може бути екологічною: від телефону і плеєра до годинників і батарейок. Наприклад, за допомогою нового екомедиаплеєра від Baylis можна слухати музику і не причиняти шкоди довкіллю. Екологічний MP3-плеєр отримує енергію для відтворення музики безпосередньо від слухача. Щоб прослухати концерт протягом 45 хвилин, вимагається лише 1 хвилина заряджання, після чого плеєр зможе програвати не лише MP3-файли, але і відео, здійснювати запис з радіо, показувати фотознімки.

Ще одна новинка - екокалькулятор, що працює на трьох батареях, наповнених водою. Енергію в них виробляють два електроди, виготовлені із спеціального сплаву, який вступає в хімічну реакцію з водою. Такий калькулятор - який-логічно чистий і безпечний для довкілля, оскільки взаємодіє з водою, а не з хімічними речовинами.

Ви коли-небудь могли уявити, що годинник працюватиме завдяки воді з лимоном? Компанія Bedol зробила це реальністю: треба лише залити склянку води в спеціальний резервуар, крапнути туди крапельку соку лимона і залежно від складу води у вашому регіоні, додати пару крупинок солі. На одній такій "заправці" годинник пропрацює місяць-півтора! Поки ви мінятимете воду, годинник не зупиниться, оскільки можуть деякий час зберігати інформацію в пам'яті.

Патрік Хайленд, дизайнер з Лондона, створив прототип телефону, якому для заряджання вимагається тепло людського тіла. Апарат називається Nokia E - Cu (E - навколишнє середовище, Cu - мідь). А щоб швидко зарядити акумулятор, треба покласти телефон на опалювальний прилад.

Значення альтернативних систем зарядки мобільних телефонів не можна недооцінювати. Підраховано, що щорічно скупчується близько 50 т непотрібних зарядних пристроїв, які викидають в атмосферу 13,6 т парникових газів.

З недавніх пір такі відомі виробники, як Dell і Asus, стали випускати з бамбука екокомп'ютерну техніку і її комплектуючі. Як правило, з цього природного матеріалу виготовляють корпус і клавіатуру ноутбука, провідні клавіатури для настільних ПК, корпуси моніторів, миші, колонки і багато що інше. Для пластикових деталей використовують пластмасу вторинної переробки.

Еконапрямок у виробництві тут же відображається на ціні. Як не дивно, але вартість еконоутбук в межах 500-700 доларів на 20% дешевше за звичайні моделі.

Дерев'яні ноутбуки - далеко не останнє диво екотехніки. Вже винайдений, вироблений і успішно продається картонний системний блок! У комплект Recompute входить 4 USB - порту. 2,5-дюймовий жорсткий диск і материнська плата. Процедуру зборки екологічного комп'ютера спрощує відсутність кріплень і гвинтів. Корпус, що прийшов в непридатність, підлягає повній переробці.

Сьогодні екотренд дістався навіть до нематеріальних речей. Здавалося б. як можна електронний файл зробити екологічним?

"Збережи ст. wwf - збережи дерево" - це плагін, що пропагує новий спосіб збереження документів у форматі pdf, які не можна друкувати. Поки формат wwf

розроблений для останніх операційних систем MAC, але найближчим часом з'явиться версія і для Windows.

Кейт Крэйг-Вуд, засновник компанії хостинг-провайдинга Memset, придивився до завантаження музичних файлів з Інтернету. Виявляється, що для скачування одного музичного альбому вимагається стільки ж ж енергії, як і для приготування чаю на 12 чоловік!

Інтернет-завантаження також залишають горезвісний вуглецевий слід. Енергія, яка витрачається для цього, складає 7 кВт на 1 Мб (середній альбом важить близько 100 Мб). По факту скачування музики з Інтернету на 40-80% менш згубно для атмосфери по рівню викиду вуглецю, чим, наприклад, виробництво компакт-дисків. Отже качати з Мережі набагато екологічніше, а от ж, таким чином Інтернет"зеленіє планету".

Вважається, що один запитий в Google кип'ятить чайник. Адже пошук в Інтернеті сприяє викидам вуглекислого газу, оскільки пошукові системи працюють з великими серверами.

Щоб об'єднати усі "зелені" інтернет-ресурси в єдину систему, створений проект нової доменної зони - .eco. Новий домен має бути доступний не лише екологічним організаціям, але також і фізичним особам, що ведуть в Мережі екологічну просвітницьку діяльність.

Окрім "зеленої" доменної зони в Інтернеті існують також "зелені" хостинги. Це поняття означає: для живлення серверів використовують тільки поновлювані джерела енергії, такі як вітер, вода і сонячне світло. Розмістивши сайт на хостингу подібного роду, веб-майстер має право поставити на своїй сторінці знак-іконоку екохостинга. З цієї миті сайг вважаємо екологічно безпечним.

Як бачимо, екологічність може проявляти різну сутність, особливо що до оцінки технологій, людського ставлення і принципів, а отже здебільшого не обмежується лише екологічною безпекою, як правовою категорією. По суті хочеться, що до довкілля ставилися, як до рідної неньки, а не обмежувались відповідності його стану встановленим законодавством критеріям, стандартам, лімітам і нормативам, що до санітарних вимог для здатності задовольняти інтереси чи потреби.

Список літератури

1. ДО. Зеленый бизнес и коммуникации//Домашний Очаг.-2012.-ст.150-153
2. www.cosia.org
3. www.ce.org/PDF/Sustanability_Final.pdf
4. www.sideshare.net/misterjester/green-business-practices

Одержано 21.05.13

М.С. Іванова, ст. гр.EOI-12, О.А. Кислун, доц., канд. техн. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Електронне сміття

Стаття присвячена проблемі електронного сміття та його вплив на навколишнє середовище, з метою зменшення шкідливого впливу на довкілля, шляхом його повторного використання.
електронне сміття, відходи,комп'ютер, оргтехніка

Протягом наступного десятиліття світ зустрінеться із різким зростанням кількості побутових відходів внаслідок збільшення продажів побутових пристроїв. Якщо світове співтовариство не розробить жодних глобальних стратегій для утилізації викинутих телевізорів, мобільних телефонів і комп'ютерів, то зовсім скоро ця проблема становитиме чи не найбільшу загрозу для життя і здоров'я людства.

Ризики для довкілля та здоров'я людей особливо великі в країнах, що розвиваються, на території яких вже зараз відводяться землі для високотехнологічного сміття з багатих країн. Електронне сміття може викликати справжню екологічну катастрофу.

Електронне сміття накопичується по всьому світу зі швидкістю, що сягає 40 млн. тон на рік. При цьому, найбільшими "виробниками" електронного сміття є Сполучені Штати, на долю яких припадає 3,3 млн. тон сміття, та Китай, "внесок" якого складає 2,6 млн. тон електронних відходів на рік.

Світ погано підготовлений до вирішення питання про утилізацію зростаючої кількості викинутих електронних гаджетів. Наявна інформація, що деякі американські та європейські організації відправляють в Африку зламані комп'ютери, декларуючи їх як гуманітарну допомогу. Насправді ж ці гаджети утворюють величезні звалища поруч із міськими нетрями, стаючи потенційною небезпекою для людей. Загрозлива ситуація чекає Китаї та Індію, де очікується значне збільшиться кількість викинутих старих холодильників, у яких містяться небезпечні хлорфторвуглецеві і гідрохлорфторвуглецеві гази.

Більш того, очікується, що стрімкому зростанню електронних відходів в останні роки сприятиме швидкий розвиток та здешевлення телекомунікаційних пристроїв, таких як телефони, пейджери і смартфони. Сьогодні ми не можемо уявити собі життя без персонального комп'ютера чи мобільного телефону. Електроніка всюди - вдома та на роботі, в школі та ВНЗ, в аптеці та банку, на вокзалі, в магазині, в лікарні і т.д. Кількість електроніки зростає з кожним роком. Техніка стрімко застаріває, їй на зміну приходять більш потужні, більш сучасні ПК та оргтехніка. Ми радіємо новим моделям персональної техніки з новими можливостями. Ми даруємо один одному сучасні, престижні марки мобільних телефонів. Поступово виникає проблема: а що робити з морально застарілою технікою або тією, яка з тих чи інших причин вийшла з ладу. Виникає поняття "електронне сміття", про обсяги якого ми можемо тільки здогадуватися.

Екологи б'ють на сполох, загрожують санкціями провідним виробникам електроніки, якщо ті не вживуть заходів з утилізації персональної та іншої техніки. Деякі виробники на це реагують, деякі - ні.

США, Європа, Японія починають задихатися від електронного сміття. В цих країнах накопичилось понад сотню мільйонів одних тільки кінескопів і моніторів.

Звичайний персональний комп'ютер складається, як з цінних металів - міді, срібла і золота, так і з небезпечних матеріалів - кадмію, свинцю, цинку, нікелю, ртуті. До них додаються пластмаси, індикатори, монітори на рідких кристалах, батареї - всього понад 90 компонентів. Якщо почувши про цінні метали ви спокусились ідеєю заробити на електронному смітті, то одразу вас розчаруємо - вартість переробки і вилучення цінних металів перевищує вартість самих металів. Але утилізовувати електронне сміття в будь-якому випадку треба, так що людство все одно приречене на ці витрати.

В нашій країні володіють комп'ютерами та оргтехнікою фізичні та юридичні особи. Утилізація оргтехніки фізичними особами відбувається дуже прозаїчно - викинув на смітник у гіршому випадку, в кращому - розібрав на частини для подальшого застосування, що в решті решт закінчується тим ж звалищем. Цей процес в

даний час не хвилює ні більшу частину населення, ні державу. Утилізацією в цьому випадку займаються шукачі кольорових і чорних металів. З юридичними особами все набагато складніше. Відповідно до законодавства України персональні комп'ютери відносяться до основних засобів і підлягають бухгалтерському обліку на підприємстві із зазначенням кількості дорогоцінних металів, які в них містяться. Мало того, на цю техніку поширюється правило про амортизацію протягом 4 років. Іншими словами, списати і утилізувати дане обладнання можна тільки через 4 роки. Проте комп'ютерна техніка морально застаріває набагато раніше. Це пов'язано зі стрімким розвитком електроніки та програмного забезпечення. У такому випадку юридична особа повинна звернутися до спеціалізованих підприємств, які займаються виробництвом, ремонтом і обслуговуванням персональної техніки для проведення технічної експертизи обладнання з отриманням висновку про те, що персональна техніка морально застаріла, знята з виробництва, ремонтна база відсутня, підлягає списанню та утилізації в встановленому порядку. Тільки після цього необхідно укласти договір з підприємством, яке займається роботою з відходами і має відповідну ліцензію державного органу. В Україні робота з відходами регламентується законодавством. Підприємствам при роботі з відходами, що містять:

- дорогоцінні метали - необхідна ліцензія Міністерства фінансів України;
- кольорові метали - ліцензія Міністерства промислової політики України;
- чорні метали - ліцензія Міністерства промислової політики України;
- полімери - ліцензія Міністерства екології України;
- екологічно небезпечні відходи - ліцензія Міністерства екології України.

Оскільки персональні комп'ютери містить всі види відходів, то здавати їх слід на підприємства, які мають ліцензію на роботу з дорогоцінними металами. Ці підприємства-переробники дорогоцінних металів, у свою чергу, укладають договори з підприємствами, що мають інші ліцензії і таким чином персональна техніка розбирається і утилізується згідно з законодавством України.

Людська фантазія невичерпна, тому є приклад - поява безлічі способів повторного використання електронних компонентів у побуті. Те що з цього виходить може бути не тільки креативним і незвичним, але й мати дуже практичне застосування.

Найбільше ідей щодо утилізації електронного сміття в побуті припадає на таку його складову частину, як друковані плати. Так, наприклад, очистивши друковану плату від електронних компонентів, вкривши її лаком та додавши затискач для паперів, можна отримати стильний планшет. Взагалі, в побуті друковані плати можна пристосувати під будь-які потреби. Так, ще одним варіантом їх повторного використання є перетворення друкованих плат на підставки під чашки. За допомогою циркуля і покрівельних ножиць зробити їх може кожен. Виглядатимуть такі підставки також досить стильно. Втім, найбільша кількість друкованих плат знаходить друге життя в якості прикрас. Хтось може сказати, що це вже занадто, а хтось витратить солідну суму, щоб їх придбати.

Стосовно жіночих прикрас із друкованих плат, то в цій сфері майстри та майстрині кидають серйозний виклик звичайній біжутерії. Якщо говорити про прикраси з електронного сміття, то не можна не згадати про Аманду Рітман (Amanda Rethman), яка перетворює електронні відходи на дійсно дивовижні речі: «Всі свої вироби я роблю із друкованих плат та інших компонентів комп'ютера. Я вважаю візерунки плат просто дивовижними». TheBlueKraken (під таким іменем Аманду можна зустріти в мережі інтернет) може перетворити електронне сміття на будь-що - дивовижні кулони, сережки та кольє

А ось ідея створення брелоків із електронних відходів здається очевидною.

І зовсім логічним рішенням вторинного використання друкованих плат є

створення закладок для книжок, або обкладинок для записної книжки.

Взагалі, утилізація електронного сміття досить часто перегукується з обмеженням споживання пластику. Наприклад, замість того, щоб купувати нову раму для вимикача, можна створити її з підручних матеріалів, при чому такий виріб буде виглядати набагато цікавіше. Якщо виникає необхідність утилізувати велику кількість флеш-носіїв (так званих «флешок»), то можна створити віяло.

Отже, не поспішайте викидати електроніку. Лише трохи фантазії, і у вас також може з'явитись ексклюзивна річ. І хіба ж не приємно буде усвідомити те, що цим вчинком ви вирішуєте екологічні проблеми.

Список літератури

1. www.eco-live.com.ua/.../problema-utilizatsii-ele
2. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів - Томашевський О.М.
3. Цегелик Г.Г. - Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів
4. batarejka.weebly.com
5. uk.wikipedia.org/wiki/Електронні_відходи

Одержано 21.05.13

УДК 657

А.А. Пислиця, студ. гр. ФК 09-1[3]
Кіровоградський національний технічний університет

Амортизаційна політика підприємств

Стаття присвячена аналізу сучасного стану амортизаційної політики підприємств в Україні і окреслити основні шляхи щодо її покращення, характеристика основних методів амортизації.
амортизація, методи амортизації, амортизаційна політика підприємства

Постановка проблеми та її актуальність. У процесі тривалого розвитку, ще з давніх часів, амортизація ніколи не втрачала своєї актуальності і завжди залишалась дискусійним питанням серед видатних вчених.

На сьогодні відсутні чітко визначені рекомендації, що до вибору методу амортизації, який був би найкращим для підприємств різних форм власності. Усі існуючі методи можна враховувати рівноцінними, вони прагнуть досягнути одну мету, але кожний з них відповідного періоду корисного використання визначає різні суми амортизації.

Основна мета розроблення амортизаційної політики, як відзначає Н. Виговська, – збільшення за рахунок внутрішніх джерел потоку власних фінансових ресурсів. У практиці це здійснюється двома шляхами: формування амортизаційного фонду та зменшення суми податку на прибуток.

Метою статті є аналіз амортизаційної політики України на підприємствах та визначення основних напрямків її удосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Амортизація завжди була дискусійною темою і її дослідження ніколи не втрачало актуальності. Питаннями

[3] Науковий керівник: Г.І. Міокова, канд. екон. наук

дослідження амортизаційної політики в Україні займаються такі вчені-економісти, як: А.А. Безуглий, З.Н. Борисенко, В.О. Вишневський, В. Іванченко, Г. Кіперман, В.Є. Козак, М.І. Крупк, О.Є. Кузьмін, Г. Лахтін, О.О. Орлов, В. Остапенко, Ю.М. Стадницький, Ю. Фокін, А.Е. Фукс та ін.

Найбільш широко висвітлена поставлена тема була в наукових працях таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як: А. Армуцці, Д.А. Баранов, В.Ю. Будавей, М. Ван-Бред, К.І. Відеман, Ю.К. Грюнвальд, Л.М. Кантор, Я.Б. Кваша, Ю.І. Любимцев, Дж. Мелліс, К. Маттерн, К. Менгер, П.М. Павлов, Д.М. Палтерович, Л. Сейя, В.К. Сенчагов, А.Н. Скворцов, П.В. Тальміна, Е. Хендріксен, Г. Хетфільд, С.І. Шульман й ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. До цього часу в економічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття амортизація. На сьогоднішній день думки вчених і практиків про термін “амортизація” розділились. Одні вчені вважають, що амортизація – це грошовий вираз зносу (К. Маттерн, Б. Райзберг, Л. Лозовський), інші, що амортизація - це не що інше, як процес перенесення вартості зносу на собівартість продукції (П. Безруких, Л. Соріна, М. Молдованов). Враховуючи неоднозначне трактування поняття амортизації, єдиної точки зору до цього часу не існує.

Найбільш точним, на мою думку, визначенням є: амортизація – це об'єктивна економічна категорія, яка виражає процес поступового перенесення частини вартості основних виробничих засобів та нематеріальних активів на собівартість продукції, що виробляється, та використання цієї вартості для наступного відтворення.

Амортизаційна політика підприємства – це процес управління системою формування та цільового використання амортизаційних відрахувань відповідно до обраної підприємством фінансово-інвестиційної стратегії, що регулюється чинним законодавством [1].

Основними складовими амортизаційної політики є: визначення, групування та оцінювання основних засобів, вартість яких амортизується; методи, норми і порядок нарахування амортизації; порядок акумулювання амортизаційних нарахувань та сфери їх використання.

Існує 6-ть основних методів амортизаційної політики підприємств:

1. Прямолінійний метод, полягає у тому, що річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на очікуваний період часу використання об’єкта основних засобів. Перевагами цього методу є: рівномірність, стабільність, пропорційність нарахування амортизації та віднесення її на собівартість, простота і точність розрахунків.

2. Метод зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об’єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Цей метод передбачає наявність ліквідаційної вартості.

3. Метод прискореного зменшення залишкової вартості – річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Прискорена амортизація передбачає зменшення суми амортизаційних відрахувань щороку. Завдяки цьому швидше накопичуються кошти для заміни вже амортизованих об’єктів основних засобів.

4. Кумулятивний метод – річна сума амортизації визначається як добуток вартості, що амортизується та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний метод, зменшення залишкової вартості і прискореного зменшення залишкової вартості – найпривабливіші для підприємств, оскільки протягом перших років експлуатації об’єктів накопичується максимальна сума грошових коштів на придбання нових

об'єктів за допомогою амортизації, яка відноситься на собівартість продукції, виконаних робіт, послуг.

5. Виробничий метод – місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Цей метод змушує підприємство дбати про те, щоб виробничі об'єкти постійно експлуатувалися, тим самим швидше «переносили» свою вартість на вартість готової продукції. Перевагами методу є відповідність величини нарахованої амортизації до обсягу продукції, недоліком – складність визначення виробітку окремих об'єктів основних засобів.

6. «Податковий» метод – сума амортизаційних відрахувань кварталу, визначається шляхом застосування норм амортизації до балансової вартості груп основних фондів на початок розрахункового кварталу [2,168-172].

Найефективнішою схемою нарахування амортизації є комбінація всіх існуючих методів, що дасть можливість керівнику своєчасно реагувати на зміни ринкового середовища, підвищити конкурентоспроможність підприємства та професійно приймати рішення щодо розміру його прибутку й грошового потоку.

Для прибуткових підприємств бажано використовувати від початку експлуатації основного засобу один із методів прискореної амортизації, а у разі зменшення корисності засобу замінити його на один з методів пропорційного нарахування амортизації. Застосування прискореної амортизації з погляду формування прибутку доцільне в тому разі, якщо зростання собівартості за рахунок амортизаційних відрахувань у першій половині строку служби основного засобу не перевищує реалізаційних цін на неї, що дає можливість відшкодувати включену в собівартість суму амортизації та спрямувати ці кошти для подальшого відтворення основних засобів. В іншому разі продукція стає неконкурентоспроможною за ціновими факторами, спостерігається погіршення даних бухгалтерської звітності, хоча фактичного витрачання додаткових коштів не відбувається. Однак в умовах ринкової економіки, коли підприємство здатне успішно функціонувати лише в тісному зв'язку із зовнішнім середовищем, жоден суб'єкт господарювання не може дозволити собі значного погіршення показників фінансової звітності, які формуються на основі даних бухгалтерського обліку [3, 102–109].

Основними елементами амортизаційної політики підприємства є:

- порядок оцінки і переоцінки основних засобів;
- визначення строків корисного використання;
- вибір способів нарахування амортизації;
- забезпечення цільового використання амортизаційних відрахувань;
- вибір найбільш ефективних форм відтворення основних засобів;
- удосконалення структури засобів праці.

В процесі формування амортизаційної політики необхідно встановити взаємозв'язок між способами оновлення основного капіталу та стратегією довгострокового розвитку підприємства, що дозволяє на практиці ухвалювати певні управлінські рішення, в тому числі стосовно амортизації основних засобів як джерела фінансування капітальних вкладень мають свою специфіку [4]

Недоліками амортизаційної політики є:

- збитковим підприємствам навязали прискорену амортизацію, хоча вона практикується і працює переважно на рентабельних підприємствах;
- скорочення числа застосовуваних норм амортизації при нарахуванні амортизації від реального терміну служби основних фондів, що порушило економічно обґрунтовані строки їхнього відтворення;
- для більшості видів основних фондів норми амортизації чимало завищені;

• амортизація нараховується від залишкової, а не відновної вартості основних фондів, що призводить до подовження їхнього амортизаційного періоду й термінів окупності капітальних вкладень.

Висновки. Отже, можна зробити висновки, що амортизаційна політика в Україні протидіє нагромадженню реновацій них ресурсів, сприяє швидкому скороченню їх частини в загальному обсязі фінансування.

Амортизаційна політика повинна контролювати роль використання амортизаційних відрахувань.

Ефективна амортизаційна політика є одним з основних факторів своєчасного відтворення й модернізації основних засобів підприємств за рахунок підвищення ефективності виробництва та якості продукції.

Погоджуючись із думкою Серебрянського Д.М., зауважимо, що основними напрямками вирішення питань щодо підвищення інвестиційного потенціалу підприємства повинні стати:

1. Акумуляція амортизаційних відрахувань в амортизаційному фонді та використання його лише для інвестицій в основний капітал. У випадку використання таких коштів на інші цілі необхідно включати їх в оподатковуваний прибуток і нараховувати податок на загальних основах.

2. Стимулювання інвестиційного використання амортизаційних відрахувань шляхом впровадження механізму інвестиційного податкового кредиту або податкової знижки [5].

Список літератури

1. Орлов П., Орлов С. Прискорена амортизація і прискорене зносшення основних фондів. // Економіка України, 1999. - № 5.
2. Хомяк Р.Л. Бухгалтерський облік в Україні: Навч.посібник / За ред. Р.Л. Хомяка, В.І. Лемішовського. – 6-те вид., доп. і перероб. – Львів: Нац. ун-т „Львівська політехніка”, Інтелект-Захід”, 2007. – 1200 с.
3. Городянська Л.В. Система амортизації та оновлення основних засобів на підприємствах України // Л.В. Городянська - Вісн. Нац. ун-ту “Львівська політехніка” – 2007. – №577. – с. 102 – 109.
4. Горбан І.П. Стратегічні управлінські рішення у формуванні амортизаційної політики / І.П. Горбан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2011/Economics
5. Серебрянський Д.М. Інвестиційний потенціал податкової амортизаційної моделі в Україні: проблеми та шляхи вирішення // Д.М. Серебрянський - Фінансова система України. - Збірник наукових праць. - № 8. - Ч.1. - 2006. - С. 468.

Одержано 23.05.13

УДК 657

І.Л.Колот, магістрант гр. ОА-12м
Кіровоградський національний технічний університет

Економічна сутність, поняття та класифікація дебіторської заборгованості

Стаття присвячена формуванню та управління дебіторською заборгованістю в системі бухгалтерського обліку хлібо-приймальних підприємств. Досліджено суть, поняття та

класифікацію дебіторської заборгованості, визначено історичний аспект розвитку, розглянуто сутність та класифікацію а також методи управління дебіторською заборгованістю.
дебітори, дебіторська заборгованість, поточна дебіторська заборгованість,довгострокова дебіторська заборгованість

У процесі господарської діяльності підприємства (операційної, інвестиційної та фінансової) неминуче виникають звязки з різними юридичними та фізичними особами.

Питання визнання дебіторської заборгованості згідно з ПБО охоплює відповідність критеріям визнання та визначенню дебіторської заборгованості.

Критерії визнання дебіторської заборгованості аналогічні критеріям визнання, які застосовуються для всіх активів, а саме

Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо

- існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод;
- може бути достовірно визначена її сума.

Особливістю визнання поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги є те, що вона визнається одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг. Таким чином, для визнання поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги необхідно, щоб виконувалися критерії визнання доходу (ПБО 15, п.8):

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);
- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Момент передачі ризиків й вигод, пов'язаних з правом власності на продукцію, товари, роботи, послуги визначається на основі вивчення угоди поставки продукції (товару, послуг), яка укладена між підприємством та покупцем, та обставин операції.

Підприємства укладають між собою і виконують угоди з купівлі засобів та предметів праці, реалізації продукції (робіт, послуг). За все, що придбане на стороні, слід платити гроші і відповідно одержувати платежі за надані послуги.

Під процесом реалізації розуміють сукупність реалізації по продажу готової продукції споживачам. Визначення готової продукції наводиться у стандарті бухгалтерського обліку 9 "Запаси" та інструкції до плану рахунків № 291 від 30.11.1999 року.

Продукція реалізується за відпускними продажними цінами. Ціни на продукцію встановлюються з таким розрахунком, щоб підприємство не тільки відшкодувало затрати на виробництво продукції і її реалізацію, а й одержало прибуток, необхідний для сплати податку з прибутку та інших обовязкових платежів до бюджету і розширення власного виробництва.

Усі розрахункові операції незалежно від форм розрахунків із моменту виникнення поділяють на:

- дебіторську заборгованість;
- кредиторську заборгованість.

Принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість визначає П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість".

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Юридичні та фізичні особи, які внаслідок подій, що відбулися, заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їхніх еквівалентів або інших активів, є дебіторами.

Дебіторська заборгованість визначається активом, якщо її сума може бути достовірно визначена та існує вірогідність одержання за нею майбутніх економічних вигод. Дебіторську заборгованість за продукцію, роботи, товари, послуги за строками погашення з моменту виникнення поділяють на:

- довгострокову дебіторську заборгованість;
- поточну дебіторську заборгованість.

При віднесенні заборгованості до поточної або довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати згідно з договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу.

Дебіторську заборгованість, не погашену в строк, класифікують за строками непогашення і для кожної групи встановлюють коефіцієнт сумнівності, який підприємство визначає самостійно, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, роботи, послуги за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності збільшується із зростанням строків непогашення дебіторської заборгованості.

Датою виникнення заборгованості – є дата документа, який засвідчує відправку продукції, коли покупцю передані ризики й вигоди, повязані з правом власності на продукцію, підприємство не здійснює управління реалізованою продукцією та контроль за нею, сума виручки може бути достовірно визначена, підприємство отримує економічні вигоди від реалізації, які можна достовірно визначити.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає у процесі нормального операційного циклу і буде погашена після 12 місяців від дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає у процесі нормального операційного циклу, або буде погашена протягом 12 місяців від дати балансу.

У більшості випадків можна визначити два головних види поточної дебіторської заборгованості: товарну і нетоварну (неопераційну), що відображається на різних рахунках бухгалтерського обліку.

Нетоварна (неопераційна) дебіторська заборгованість виникає від іншої діяльності підприємства (тобто операцій інших, ніж продаж продукції, товарів, виконання робіт або надання послуг). Прикладом таких операцій є розрахунки за виданими авансами, розрахунки з підзвітними особами, розрахунки за нарахованими доходами, розрахунки за претензіями, розрахунки за відшкодуванням завданих збитків, розрахунки за позиками членам кредитних спілок, розрахунки з іншими дебіторами, розрахунки за операціями, повязаними із здійснення спільної діяльності (крім розрахунків з оплати праці та з підзвітними особами).

До розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю належать:

- розрахунки з покупцями;
- розрахунки за векселями одержаними;
- розрахунки з іншими дебіторами.

Порядок інвентаризації розрахунків передбачено статтею 10 Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. № 996-XIV із змінами і доповненнями встановлено, що для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємства повинні проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка.

Проводячи інвентаризацію розрахунків, підприємству необхідно враховувати наступне:

а) суми заборгованості повинні бути підтверджені первинними документами;

б) суми заборгованості також повинні бути узгоджені підприємствами, як правило, шляхом підписання акту звірки. Такі акти звірки (виписки про заборгованість) підприємства-кредитори надають підприємствам-дебіторам для підписання. Підприємства-дебітори зобов'язані протягом десяти днів з дня отримання документів підтвердити заборгованість або заявити свої заперечення;

в) на рахунках обліку розрахунків повинні залишатися виключно узгоджені суми.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Для віднесення дебіторської заборгованості до довгострокової необхідно, щоб виконувалися обидва критерії:

- не виникає в ході нормального операційного циклу
- строк її погашення більше 12 місяців;

У разі, якщо строк погашення дебіторської заборгованості, що не виникає в ході нормального операційного циклу, менше року, вона відноситься до поточної.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу, або буде погашена протягом

12 місяців з дати балансу.

Дебіторська заборгованість, яка виникає в ході нормального операційного циклу визнається поточною незалежно від строку погашення. Якщо до поточної дебіторської заборгованості підприємства відноситься дебіторська заборгованість зі строком погашення менше 12 місяців та дебіторська заборгованість зі строком погашення більше 12 місяців з дати балансу, то така інформація повинна бути розкрита у примітках до фінансової звітності.

Для віднесення дебіторської заборгованості до довгострокової або поточної необхідно брати до уваги строк, який залишився до погашення заборгованості від дати балансу.

Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

Класифікація дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за строками непогашення використовується при обчисленні резерву сумнівних боргів та розкривається у примітках до фінансової звітності.

Теперішня вартість – дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде отримана для погашення цієї заборгованості. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

Виділяють такі види довгострокової дебіторської заборгованості:

- дебіторська заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду;
- довгострокові векселі одержані;
- інша довгострокова дебіторська заборгованість.

Список літератури

1. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість”
2. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 “Зобовязання”

3. Азаренкова Г.М. Бухгалтерський облік: Навчально – методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Г.М. Азаренкова, Н.М. Самородова. – К.: Знання, 2004. – 415 с.
4. Божко В.П., Попов Є.В. Використання показників доходів і витрат //Економіка. Фінанси. Право. – 2004. - № 10. – С. 17 – 23.
5. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: Практичний посібник /С. Голов, В. Костюченко, Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України. – К.: Лібра, 2001. – 839 с.
6. Коблянська О.І. Фінансовий облік: Навч. посібник /О. Коблянська – К.: Знання, 2004. - 473 с.
7. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні: основи теорії та практики: Навч. посібник / В. Лень, В. Гливенко.; Міністерство освіти і науки України, - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 575 с.
8. Лишиленко О.В. До питання обліку доходів і витрат підприємств //Статистика України. – 2004. - № 3. - С. 108 – 113.
9. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник /О.В.Лишиленко.; Міністерство освіти і науки України, Академія муніципального управління. – К.: Видавництво „Центр учбової літератури", 2003. – 437 с.

Одержано 23.05.13

А.В.Просвірнєва, студ. гр. ФК-12мб
Кіровоградський національний технічний університет

Інвестиційна діяльність комерційних банків

В даній статті досліджено сучасний стан інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів та розроблено рекомендації щодо його вдосконалення.
цінні папери, банківська діяльність, ринок цінних паперів

В сучасних умовах нестабільного фінансово-економічного середовища значно змінюються місце і роль комерційних банків. Можливість поєднати діяльність на кредитному ринку та на ринку цінних паперів дає банківським інституціям суттєві переваги. Значний інвестиційний потенціал банків є одним із основних важелів формування і прискорення руху фінансових потоків та забезпечення необхідними ресурсами всіх суб'єктів економіки.

Вагомий внесок у дослідження діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів здійснили такі зарубіжні та вітчизняні дослідники як Бланк І.А., Вовчак О.Д., Луців Б.Л., Майорова М.Т., Пересада М.І., Савлук М.І. Незважаючи на вагомість наукових внесків вчених, що вивчали ці проблеми, недостатньо дослідженими залишаються питання інвестування в цінні папери в умовах нестабільної фінансової ситуації. Вагомість окресленої проблематики, її недостатня вивченість, науково-теоретична і практична важливість, актуальність обумовили вибір теми дослідження.

Метою даної статті є аналіз сучасного стану та рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів.

В Україні комерційні банки є досить активними учасниками ринку цінних паперів. Діюче законодавство [4, 5] дозволяє вітчизняним комерційним банкам здійснювати широке коло операцій з цінними паперами: банки можуть виступати як емітенти власних акцій, облігацій, депозитних сертифікатів, векселів та інших цінних паперів, вони можуть купити цінні папери за свій рахунок, переслідуючи при цьому

• Науковий керівний: доц., канд.екон.наук, Загреба І.Л.

різні цілі, тобто виступати в ролі інвесторів, банки мають право проводити посередницькі операції з цінними паперами, отримуючи при цьому комісійну винагороду. Операції банків з купівлі-продажу цінних паперів як за свій рахунок так і за дорученнями клієнтів, нічим принципово не відрізняється від подібних операцій, які здійснюються іншими фінансовими посередниками [1, с. 94].Загалом, операції комерційних банків із цінними паперами прийнято поділяти на: емісійні, інвестиційні та клієнтські [6, с.18; 8, с.39].

Емісійні операції здійснюються комерційними банками для формування статутного капіталу і наступного його збільшення. Комерційні банки можуть виступати емітентами акцій, облігацій, а також інструментів грошового ринку –депозитних, ощадних сертифікатів, векселів. Такі операції слугують джерелом ресурсів для проведення двох наступних видів операцій.

Інвестиційна діяльність комерційних банків здійснюється шляхом обслуговування власних інвестиційних потреб і операцій, які здійснюються за власний рахунок. Комерційні банки можуть виконувати посередницькі (клієнтські) функції щодо купівлі-продажу цінних паперів за рахунок і за дорученням клієнта, тобто виступати в ролі фінансового брокера, а також організовувати випуски цінних паперів інших емітентів, подібно інвестиційним компаніям, тобто виступати в ролі інвестиційного дилера. Також вони управляють цінними паперами за дорученням клієнта (довірчі операції), надають консультаційні послуги, здійснюють розрахунки по операціях з цінними паперами за дорученням клієнта.

Зважаючи на найбільшу питому вагу інвестиційних операцій, проаналізуємо діяльність банку як інвестора та участь банку в формуванні портфеля цінних паперів[8, с. 397]. При цьому під „інвестиційним портфелем” розуміється сукупність цінних паперів, що знаходяться у власності комерційного банку та виступає єдиним цілісним об’єктом управління.

За даними Національного банку України, питома вага інвестиційного портфеля цінних паперів банків у сукупних активах банків стрімко зростала впродовж усього звітного року (рис. 1).

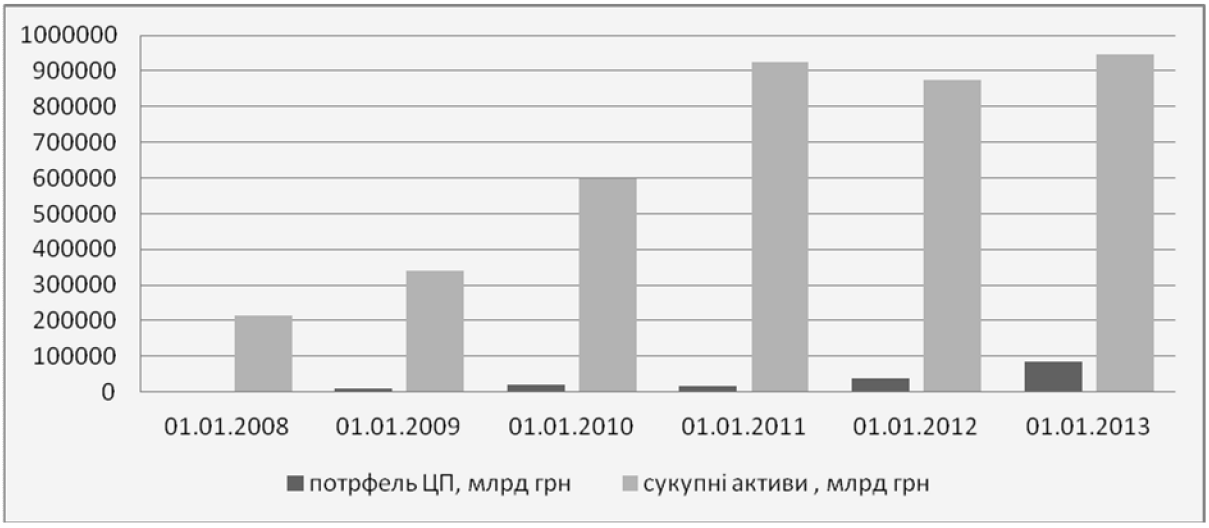

Рисунок 1 – Співвідношення портфеля цінних паперів та сукупних активів банків

Практично весь приріст відбувся за рахунок збільшення цінних паперів сектору загального державного управління (ОВДП, що рефінансуються Національним банком України) [3, с. 44].

У структурі портфеля за видами валют 99,8 % цінних паперів номіновані у національній валюті. За строками погашення найбільша питома вага збереглася за цінними паперами зі строком погашення понад 2 роки – 48,4% , а найменша за цінними паперами на вимогу (рис. 2).

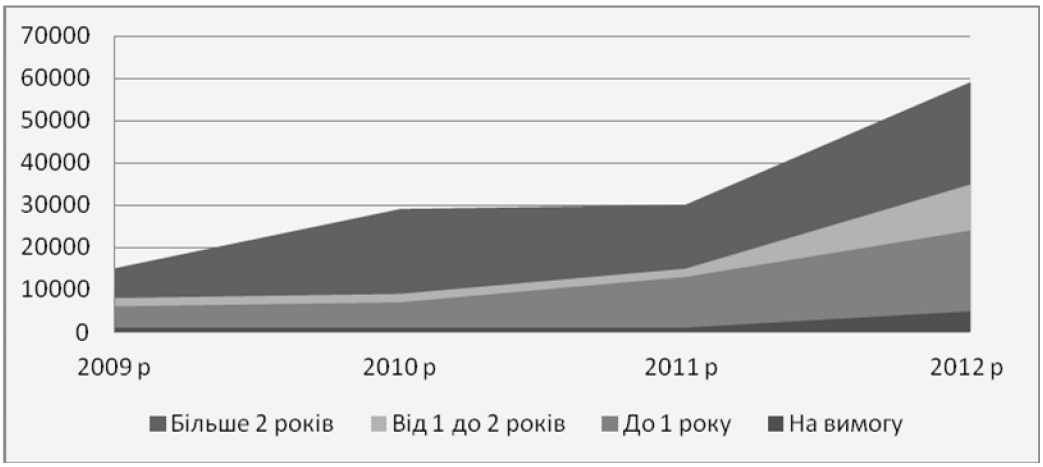

Рисунок 2 – Розподіл цінних паперів, крім акцій, у портфелі банків за строками погашення [3]

Згідно з нормативними документами Національного банку України цінні папери, в які банки можуть інвестувати кошти, класифікуються за різними критеріями. Залежно від мети придбання, характеристики цінного папера, можливості їх оцінки за справедливою вартістю і строків зберігання в портфелі банку цінні папери поділяють таким чином[7]:

- цінні папери в торговому портфелі;
- цінні папери в портфелі банку на продаж;
- цінні папери в портфелі банку до погашення;
- інвестиції в асоційовані та дочірні компанії.

У торговому портфелі обліковуються цінні папери, придбані банком для перепродажу та переважно з метою отримання прибутку від короткотермінових коливань їх ціни або дилерської маржі. До торгового портфеля включаються спекулятивні цінні папери (боргові цінні папери, акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком), що котируються на фондових біржах, придбані банком з метою отримання прибутків у результаті короткотермінових коливань ціни або дилерської маржі та продажу в найближчий час.

Варто відзначити, що комерційні банки, котрі належать до першої та другої груп здійснюють левову часту вкладень в спекулятивні цінні папери. Це зумовлено значно більшими розмірами активів.

Портфель на продаж формується з цінних паперів, які банк не має наміру тримати до настання дати їх погашення, а купує на короткі строки для подальшого продажу за умови настання сприятливої ринкової кон'юнктури чи виникнення потреби у грошових коштах. Доходи банку формуються як за рахунок різниці між цінами продажу та купівлі цінних паперів (дисконтів, торговельних та комісійних доходів), так і за рахунок отриманих впродовж періоду зберігання процентних чи дивідендних доходів [2, с. 64].

У портфелі цінних паперів на продаж обліковуються акції, інші цінні папери з нефіксованим прибутком та боргові цінні папери, а саме:

- боргові цінні папери з фіксованою датою погашення, які банк не має наміру і/або змоги тримати до дати їх погашення або за наявності певних обмежень щодо обліку цінних паперів у портфелі до погашення;

- цінні папери, які банк готовий продати у зв'язку із зміною ринкових відсоткових ставок, його потребами, пов'язаними з ліквідністю та наявністю альтернативних інвестицій;

- акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, за якими неможливо визначити справедливу вартість;

- фінансові інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, що придбані та/або утримуються виключно для продажу протягом 12 місяців.

У портфель до погашення можуть бути віднесені боргові цінні папери, щодо яких є намір і змога банку утримувати їх до строку погашення. У ньому обліковуються придбані боргові цінні папери з фіксованими платежами або з платежами, що можна визначити, а також з фіксованим строком погашення.

Передбачається, що банк не повинен первісно визнавати цінні папери до погашення, якщо:

- має намір утримувати цінні папери протягом невизначеного часу;

- готовий продати їх у разі змін ринкових ставок відсотка, ризиків, потреб ліквідності;

- умови випуску безстрокових боргових цінних паперів передбачають сплату відсотків протягом невизначеного часу (тобто немає фіксованого строку погашення);

- емітент має право погасити цінні папери сумою, значно меншою, ніж їх амортизована собівартість. Слід зауважити, що грошові потоки за такими цінними паперами є в значній мірі передбачуваними, а відтак – і ризики за ними суттєво менші.

До інвестицій в асоційовані та дочірні компанії належать акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком емітентів, які відповідають визначенням асоційованої або дочірньої компанії банку, за винятком таких цінних паперів, що придбані та/або утримуються виключно для продажу протягом 12 місяців з дати придбання.

Підсумовуючи усе вищесказане, можна виділити наступні тенденції інвестиційної діяльності комерційних банків:

- попри суттєве зростання загального обсягу вкладень в цінні папери їх частка в загальних активах залишається незначною, що супроводжується зменшенням вкладень в фінансові активи емітовані нерезидентами;

- у структурі портфеля за видами валют переважають цінні папери номіновані у національній валюті. У той же час за строками погашення найбільша питома вага збереглася за вкладеннями зі строком погашення понад два роки;

- комерційні банки продовжують політику зменшення обсягів вкладень у корпоративні цінні папери, одночасно збільшуючи їх у державні;

- зважаючи на фінансову нестабільність, банківські інституції інвестують у цінні папери на продаж та до погашення;

- внаслідок мінімізації ризиків суттєво знизилась зацікавленість банків у прямих інвестиціях в асоційовані та дочірні компанії, а також в торгові цінні папери.

Комерційні банки суттєво скоротили інвестиції в реальну економіку та переорієнтувалися на держані боргові зобов’язання. Таким чином, існує об’єктивна необхідність збільшення кількості ліквідних цінних паперів, зокрема таких що перебувають у лістингу та обертаються на організованих ринках. Вони дозволять збільшити регулятивний капітал та зменшити резерви, що в кінцевому результаті сприятиме підвищенню стійкості та надійності вітчизняних комерційних банків.

Попри це банки залишаються активними учасниками фондового ринку. Вони не лише інвестують у різноманітні фінансові активи, але й виконують емісійні та посередницькі функції. Саме ці функції є пріоритетними напрямами подальших

досліджень з метою наукового осмислення, систематизації та побудови моделей діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів.

Список літератури

1. Білоус О.А. Операції комерційних банків на ринку цінних паперів [Текст] / О.А. Білоус // Фінанси України. – 2005. – №9. – С.93-98.
2. Великоіваненко, Г. І. Етапи управління портфелем цінних паперів комерційного банку [Текст] / Г. І. Великоіваненко, В. А. Гончаренко // Проблеми і перспективи розитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми, 2010. - Вип. 29. - С. 60-70
3. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] /Національний банк України. – режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
4. Закон України „Про банки та банківську діяльність” № 2121-III від 07.12.2000 : остання редакція від 01.01.2013
5. Закон України „Про цінні папери та фондовий ринок” № 3480-IV від 23.02.2006 : остання редакція від 01.01.2013
6. Луців Б.Л. Інвестиційний банківський портфель / Б.Л. Луців. – К. : Лібра, 2002. – 192 с.
7. Постанова „Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України” № 358 від 03.10.2005 : остання редакція від 24.12.2010 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/go/z1265-05.

Одержано 23.05.13

А.В.Просвірнєва, студ. гр. ФК-12мб
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасний стан та перспективи розвитку банківських операцій з цінними паперами

У данній статті досліджено особливості операцій комерційних банків з цінними паперами, напрямки розвитку та новітні тенденції у здійсненні цих операцій.
інвестиції, банки, інвестиційний портфель, цінні папери

Протягом останніх десятиріч процеси глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки набули нового, більш важливого, значення. Банківські послуги стають дедалі поширенішими, а це потребує від банків йти в ногу з часом, понад це, що вони мають реальні можливості для нововведень. На даний час перед Україною стоїть завдання інтеграції до світової економіки, тому дуже важливим є створення нових зв'язків і відносин, які повинні супроводжуватися високим рівнем ведення банківської справи та відповідністю української банківської системи світовим стандартам.

Для подолання наслідків глобальної кризи необхідно створення належних умов для ефективного функціонування ринку цінних паперів, для сприяння руху капіталу. Банки являються одними з основних фінансових інститутів, що акумулюють значний обсяг вільних коштів і сприяють їхньому перерозподілу в економіці.

Проблематика дослідження, тобто операції банків з цінними паперами потребує подальшого всебічного наукового осмислення і практичного вирішення. Значний внесок у розроблення цих питань внесли провідні вітчизняні економісти Л.О.

• Науковий керівний: канд..екон. наук, доц., Загреба І.Л.

Примостка, С.К. Реверчук, О.Д. Вовчак, А.Я. Кузнєцова, Б.Л. Луців, А.А. Пересада та Т.В. Майорова, та інші. Разом з тим залишається не висвітленим досить широке коло питань, пов'язаних зі специфікою проведення комерційними банками операцій з цінними паперами. Банківська система України на сьогодні перебуває на складному етапі свого розвитку, і це зумовлює велику кількість проблем, які потребують вивчення. Все це разом узяте і визначило вибір теми дослідження та зумовило його актуальність.

Мета даної статті полягає у з'ясуванні сутності, сучасних особливостей операцій комерційних банків з цінними паперами, напрямку розвитку, новітніх тенденцій у здійсненні цих операцій. Також мета полягає в розробленні рекомендацій щодо вдосконалення операцій комерційних банків з цінними паперами з урахуванням досвіду країн з розвиненою ринковою економікою.

Фондовий ринок або ринок цінних паперів (РЦП) є багатоаспектною соціально-економічною системою, на основі якої функціонує ринкова економіка.

На ринку відбувається акумуляція капіталу для інвестицій у виробничу і соціальну сфери, структурній перебудові економіки, позитивній динаміці соціальної структури суспільства, підвищенню достатку кожної людини шляхом володіння і вільного розпорядження цінними паперами, психологічній готовності населення до ринкових відносин.

Однак, на даний час розвитку економіки, РЦП в Україні розвивається повільно і малими темпами розширює сферу своїх інвестиційних можливостей. Основним фактором для прискорення розвитку операцій банку з цінними паперами повинна стати катастрофічна нестача інвестицій для розвитку економіки.

Якщо розглянути сучасну ситуацію в Україні, то протягом 2012 року продовжилось зростання окремих складових інвестиційного портфелю банків. Зокрема, за результатами 2012 року обсяги торгових цінних паперів та цінних паперів в портфелях банків на продаж збільшились на 49,41% (5,77 млрд. грн.) та на 13,92% (8,91 млрд. грн.).

На рис. 1, показано структурні зрушення в активах української банківської системи за період 01.01.2012 р. – 01.01.2013 р. збільшились частки торгових цінних паперів та цінних паперів в портфелях банків на продаж, на 0,4 п.п. (до 1,5%) та на 0,4 п.п. (до 6,5%) відповідно. Збільшення частки розмірів цінних паперів в портфелях банків на продаж свідчить про невисоку активність на ринку кредитування, що спричинена високими вимогами банків до позичальників.

Таблиця 1 – Сукупні активи банківської системи, млн.. грн. [9]

Балансові показники	Разом по системі				
	01.01.2012	01.04.2012	01.07.2012	01.10.2012	01.01.2013
Грошові кошти та їх еквіваленти	141 608	135 671	139 511	143 870	172 266
Торгові цінні папери	11 688	14 945	20 990	17 911	17 463
Кошти в інших банках	52 134	53 739	50 987	37 306	26 682
Кредити та заборгованість клієнтів	666 101	670 017	676 956	686 336	694 381
Цінні папери в портфелі банків на продаж	63 990	69 167	74 038	78 422	72 898
Основні засоби та нематеріальні активи	39 402	38 488	39 351	39 688	39 798
Інші фінансові активи	40 841	63 953	63 190	74 512	64 931
Інші активи	38 509	36 493	39 372	39 402	38 760
Усього активів	1 054 272	1 082 473	1 104 395	1 117 446	1 127179

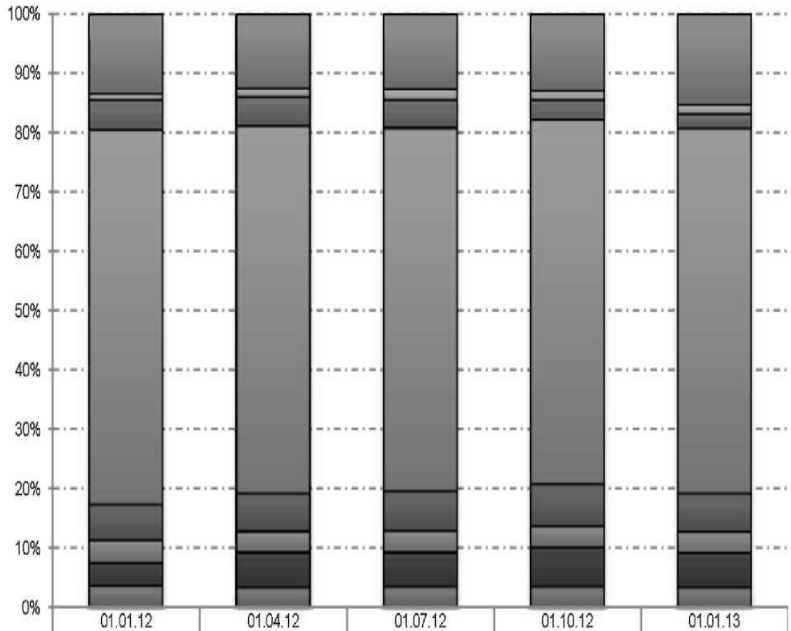

	01.01.12	01.04.12	01.07.12	01.10.12	01.01.13
Грошові кошти та їх еквіваленти	13,4%	12,5%	12,6%	12,9%	15,3%
Торгові цінні папери	1,1%	1,4%	1,9%	1,6%	1,5%
Кошти в інших банках	4,9%	5,0%	4,6%	3,3%	2,4%
Кредити та заборгованість клієнтів	63,2%	61,9%	61,3%	61,4%	61,6%
Цінні папери в портфелі банку на продаж	6,1%	6,4%	6,7%	7,0%	6,5%
Основні засоби та нематеріальні активи	3,7%	3,6%	3,6%	3,6%	3,5%
Інші фінансові активи	3,9%	5,9%	5,7%	6,7%	5,8%
Інші активи	3,7%	3,4%	3,6%	3,5%	3,4%

Рисунок 1 – Динаміка структури активів банківської системи [9]

В табл. 2 показано зміну активів банківської системи за період 01.01.2012 р. - 01.01.2013 р. у розрізі груп банків.

Розмір цінних паперів в портфелях банків на продаж збільшився по всіх групах: серед банків 1-ї групи – на 7,5%, серед банків 2-ї групи – на 13,2%, серед банків 3-ї групи – на 131,8%, серед банків 4-ї групи – на 15,7%.

Аналогічно до розмірів кредитів та заборгованості клієнтів змінився обсяг торгових цінних паперів – зменшився лише серед банків 2-ї групи.

Таблиця 2 – Динаміка активів банків у розрізі груп, млн. грн. [9]

Балансові	Група 1		Група 2		Група 3		Група 4	
показники	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2012	01.01.2013
Грошові кошти та їх еквіваленти	89 921	114 475	21 783	23 060	12 352	15 882	17 551	18 849
Торгові цінні папери	5 841	9 959	4 282	3 573	295	2 494	1 269	1 436
Кошти в інших банках	19 780	8 960	7 706	4 653	9 640	7 119	15 008	5 950
Кредити та заборгованість клієнтів	462 815	444 254	95 124	123 619	46 815	56 241	61 348	70 267
Цінні папери в портфелі банку на продаж	50 885	54 719	6 543	7 404	2 742	6 356	3 819	4 419
Основні засоби та нематеріальні	24 839	24 054	5 576	7 054	3 235	3 491	5 751	5 199

активи								
Інші фінансові активи	26 878	37 410	6 186	15 874	4 608	6 519	3 168	5 129
Інші активи	24 490	22 403	8 435	9 440	2 286	3 403	3 298	3 514
Усього активів	705 449	716 233	155 636	194 679	81 974	101 505	111 213	114 762

Останнім часом відбувається поєднання традиційного банкінгу та операцій з цінними паперами. Це потребує детального дослідження цього напрямку діяльності комерційних банків та підготовки науково-практичних рекомендацій для вдосконалення управління цим процесом.

Операції з цінними паперами класифікуються за їх метою на емісійні, інвестиційні, комісійно-посередницькі тощо.

Також банківські операції з цінними паперами можна класифікувати за характером їх проведення:

- пасивні,
- активні,
- активно-пасивні,
- позабалансові.

Велике значення має класифікація за виникаючими ризиками та іншими чинниками, які впливають на ефективність операції з цінними паперами, і за ефективністю операції (кінцевим результатом).

Також, виділяють організаційно-правовий аспект проведення операції з точки зору послідовності дій, які, своєю чергою, регламентуються у законодавчому порядку [7].

Аналіз операцій комерційних банків з цінними паперами показав, що:

- первинний момент, що визначає частку здійснюваних операцій з цінними паперами, як і загальний обсяг активних або пасивних операцій банку, визначається станом розвитку економіки та ринку цінних паперів;

- по-друге, перелік цінних паперів може бути обмежений чи необмежений законодавчо. Це стосується також операцій комерційних банків з цінними паперами, які можуть бути дозволені до проведення банками у повному чи обмеженому обсязі [7].

Первинним законодавчим актом України, який дав визначення цінного папера та основних видів цінних паперів, став Закон України "Про цінні папери та фондову біржу". Перелік операцій з цінними паперами, дозволених комерційним банкам визначено у Законі України "Про банки і банківську діяльність" – банкам дозволено майже всі операції на фінансовому ринку, за винятком страхування, крім посередництва при страхуванні. Важливою рисою нового Закону стало те, що він передбачає існування, крім універсальних, ще й спеціалізованих банків [8].

Сучасні комерційні банки України мають право здійснювати всі операції, пов'язані з цінними паперами. Однак, аналіз ліцензій для здійснення цих операцій і реальних операцій, які виконують комерційні банки, свідчить про те, що їхні операції є дещо обмеженими.

Комерційні банки виступають на РЦП як емітенти акцій (для поповнення власного капіталу) і інвестори державних цінних паперів. Незначні обсяги операцій на продаж і особливо на інвестиції свідчать про малу активність банків на ринку цінних паперів.

Проведення порівняння даних портфеля цінних паперів банків України з кредитним портфелем показує, що кредитні операції за обсягом є значно більшими. Світова практика демонструє значне перевищення обсягів кредитних операцій над обсягами операцій з цінними паперами є нормальним, але в Україні простежується негативна динаміка у напрямку перевищення обсягів кредитних операцій та зменшення

операцій з цінними паперами. У цьому випадку комерційний банк втрачає один з найважливіших інструментів своєї роботи, що взагалі негативно позначається на його становищі.

Для України є важливим використання досвіду розвинених країн у впровадженні нових операцій з цінними паперами та адаптації їх до своїх умов. До нових видів операцій можна віднести операції з депозитарними розписками, сек'юритизація активів [7].

Отже, ринок банківських операцій невпинно розвивається, незважаючи на те, що традиційна банківська справа стикається з величезною конкуренцією з боку інших учасників РЦП у сфері здійснення інвестиційних проектів, особливо на міжнародному ринку.

В умовах трансформаційної економіки ринок цінних паперів характеризується як механізм перерозподілу капіталів між суб'єктами різних видів економічної діяльності. Невід'ємним елементом цього механізму є банківська система як комплекс спеціалізованих фінансових інститутів, спроможних концентрувати та інвестувати значні обсяги капіталів.

Велике значення на перспективу для комерційних банків України, як одних з найактивніших учасників ринку цінних паперів, власників інтелектуального капіталу та носіїв реальних коштів має запровадження нових банківських операцій з цінними паперами.

Комерційним банкам України варто поширювати операції з похідними цінними паперами, операції на основі глобальних та американських депозитарних розписок або аналогічних інструментів, запровадження нових технологій їх виконання, а також здійснювати сек'юритизацію кредитних операцій. З одного боку, фінансові інновації підвищують ефективність проведення операцій і прибуток, з іншого – це могло б забезпечити у майбутньому вищі темпи розвитку ринку цінних паперів.

Список літератури

1. Вовчак О.Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні. – Львів : Вид-во ЛКА, 2009. – 544 с.
2. Кузнецова А.Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності : монографія / Ін-т економічного прогнозування НАН України. – Л. : Львів. банк. ін-т НБУ. – 2011. – 367 с.
3. Луців Б.Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій / Б.Л. Луців. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", Карт-бланш, 2013. – 320 с.
4. Пересада А.А. Управління банківськими інвестиціями / А.А. Пересада, Т.В. Майорова. – К. :Вид-во КНЕУ. – 2005. – 257 с.
5. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку :підручник. – 2-ге вид., [перероб. і доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2004. – 468 с.
6. Реверчук С.К. Управління і регулювання банківською інвестиційною діяльністю :монографія / С.К. Ревечук, Л.Г. Кльоба, М.Б. Паласевич/ за ред. д-ра екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – Львів :Вид-во "Тріада плюс", 2011. – 352 с.
7. Радзієвська В.М. Операції комерційних банків з цінними паперами :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2001. – 18 с.
8. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р., № 2121 – III. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rada.gov.ua.
9. Офіційний сайт Національного банку України // www.bank.gov.ua

Одержано 23.05.13

А.В. Лук'янець, ст.гр. МЕ-10-2, Т.С. Корнеєва, асист
Кіровоградський національний технічний університет

Організація процесу прийняття управлінських рішень

Прийняття рішень є важливою частиною будь-якої управлінської діяльності. Завдяки процесу прийняття рішень здійснюється координація діяльності компанії - головна функція менеджера.

Актуальність даної теми полягає в тому, що процес прийняття рішень є невід'ємною частиною управлінського циклу у функціонуванні будь-якої організації. Адже сам процес управління складається із сукупності рішень, які доводиться приймати керівнику. Тому від обраної стратегії прийняття рішень залежить функціонування та ефективність всієї організації. При цьому одним з найактуальніших напрямків розвитку економіки України на сьогодні є побудова сприятливих умов для ефективного переходу до ринкових відносин. І саме від того, наскільки економічно грамотно, своєчасно й обґрунтовано ухвалюється те, чи інше управлінське рішення, залежить доля як окремих підприємств і організацій, так і держави в цілому. А це, в свою чергу, неможливо без професійно вираженої оцінки ситуації, вміння систематизувати наявну інформацію і обрати правильне стратегію прийняття рішень для досягнення поставленої мети. Це також є причиною широкого обговорення проблеми прийняття управлінського рішення не лише у психології, але і в економіці, соціології, серед спеціалістів у галузі менеджменту.

Предметом дослідження даної теми є вплив керівника на процес прийняття рішень. Об'єктом -є особистість керівника.

Вивчення процесу прийняття управлінських рішень займалися такі вчені, як М.Мексон, М.Альберт, Ф. Хедоурі, Р.Фатхутдінов, Є. Смірнов. Вчені М.Мексон, М.Альберт, Ф.Хедоурі викликали свої погляди в книзі «Основи менеджменту». На їх думку людину можна назвати менеджером тільки тоді, коли він приймає організаційні рішення чи реалізує їх через інших людей. Наступний вчений Є.Смірнов проводив дослідження в галузі управлінських рішень, результати яких виклав в своїй роботі під назвою «Управленческие решения». На його думку, рішення – це результат розумової діяльності людини, що призводить до якого-небудь висновку і необхідних дій. Доктор економічних наук Р.Фатхутдінов управлінські рішення трактував так: це результат аналізу, прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування і вибору альтернатив з безлічі варіантів досягнення конкретної мети системи менеджменту.

Термін «Управлінське рішення» вживається в двох основних значеннях - як процес і як явище. Як процес УР – це виконання восьми основних процедур: інформаційна підготовка, розробка варіантів, узгодження варіантів, вибір одного варіанта, твердження, реалізація, контроль виконання УР і інформування ініціатора рішення.

Як явище – це набір заходів, спрямованих на дозвіл розглянутої проблеми у формі постанови, наказу в усному чи письмову виді.

Таким чином, управлінське рішення – це вибір оптимальної альтернативи ,здійснений керівником у рамках його посадових повноважень і компетенцій з урахуванням факторів зовнішнього і внутрішнього середовища організації і спрямований на досягнення цілей організації.

Оскільки організації є складними системами, рішення приймаються людьми, то існує цілий ряд факторів, що впливають на прийняття рішень. До них належать: особисті оцінки керівника, середовище прийняття рішень, інформаційні обмеження, психологічні обмеження, негативні наслідки, взаємозалежність рішень та інші. Розглянемо їх конкретніше.

Особистісні оцінки керівника –всі управлінські рішення базуються на фундаменті системи цінностей керівника. Кожна людина має власну систему цінностей, яка визначає її дії і впливає на рішення, що приймаються.

Середовище прийняття рішень – вони традиційно класифікуються як умови визначеності, ризику, невизначеності.

Визначеність – рішення приймається в умовах визначеності, коли керівник точно знає результати кожного з альтернативних варіантів вибору.

Ризик – це рішення, результати яких не є визначеними, але імовірність кожного відома. Імовірність визначається як ступінь можливості здійснення даної події і змінюється від 0 до1. імовірність може бути об'єктивною чи суб'єктивною. Об'єктивна – коли її можна визначити математичними методами або шляхом статистичного аналізу (за більшим обсягом інформації). Суб'єктивна – це неповна або неякісна інформація.

Невизначеність – рішення приймаються в умовах невизначеності, коли неможливо оцінити імовірність потенційних результатів. Такі ситуації виникають, коли не вистачає достовірної інформації. Невизначеність характерна для рішень, що приймається за мінливих умов.

Фактор часу та середовища, що змінюються – рішення слід приймати щоб бажана дія не втратила сенсу. Тому врахування фактору часу інколи змушує керівника покладатися на висновки або навіть на інтуїцію.

Інформаційні та поведінкові обмеження – інформація є досить дорогим ресурсом, тому керівникові потрібно визначитися чи потрібна йому додаткова інформація чи варто обмежитися тією, що вже є. Поведінкові фактори – є важливим аспектом у прийнятті ефективних організаційних рішень. Це негативне ставлення до чого-небудь або кого-небудь, особисті пристрасті та бар'єри сприйняття інформації тощо.

Взаємозалежність рішень – в організації всі рішення взаємопов'язані. Одне рішення може вимагати прийняття попередньо кількох менш важливих рішень.

Здатність передбачити, як взаємодіятимуть рішення в системі управління, стає більш важливою в міру просування на верхній поверхи влади. Ефективно працюючий керівник повинен розуміти взаємопов'язаність рішень і обирати альтернативи, які є найбільш прийнятими для досягнення цілей в організації.

Як правило, для успішного здійснення процесу прийняття управлінських рішень керівнику необхідно пройти п'ять основних етапів.

1.Діагнозпроблеми,який включає наступні підетапи:

- виявлення та опис проблемної ситуації (означає усвідомлення протиріччя між змінами у середовищі функціонування організації та її можливостями забезпечити за таких умов досягнення своєї мети);
- встановлення мети вирішення проблемної ситуації (визначення бажаного кінцевого результату вирішення проблемної ситуації);
- ідентифікація критерії в прийнятті рішення (визначення ознак, на підставі яких буде проводитись оцінка вирішення проблемної ситуації, а також упорядкування цих ознак за ступенем важливості).

2.Накопичення інформації про проблему означає збирання й обробку різноманітних відомостей щодо проблеми, яка розглядається. Якість вирішення

проблеми залежить від якості інформації про неї. Якість інформаційних матеріалів у свою чергу оцінюється за допомогою таких критеріїв:

1)об'єктивність – це інтегральний критерій, який поєднує у собі наступні часткові критерії:

- повнота інформації (наявність відомостей, включаючи суперечливі, які необхідні та достатні для прийняття рішення);
- точність інформації (ступінь відповідності інформації оригіналу);
- несуперечливість інформації (окремі частини однієї і тієї самої інформації не мають суперечити одна одній);
- переконливість інформації (доведеність, достовірність інформації);

2) лаконічність – стислість та чіткість викладення інформації (досягається за рахунок високої згорнутості інформації без втрати її необхідної повноти);

3) актуальність – відповідність інформації об'єктивним інформаційним потребам;

4) своєчасність – здатність задовольняти інформаційну потребу у прийнятний для виконання строк;

5) комунікативність – властивість інформації бути зрозумілою для адресата.

3. Розробка альтернативних варіантів означає розробку, опис та складання переліку усіх можливих варіантів дій, що забезпечують вирішення проблемної ситуації.

Складність управління і полягає в опрацюванні що найповнішої сукупності альтернатив, яка містить всі допустимі варіанти дій для досягнення встановленої мети. З іншого боку, збільшення кількості альтернатив ускладнює, збільшує вартість і розтягує у час і процес прийняття рішень. Тому обґрунтоване зменшення кількості альтернатив є фактором підвищення ефективності процесу прийняття рішень.

В процесі розробки альтернатив з метою обмеження їх кількості необхідно враховувати наступні вимоги до них:

- взаємовиключеність альтернатив – випливає з визначення категорії "прийняття рішення" як акту вибору. Однозначний вибір можливий лише за умови, коли альтернативи виключають одна одну;
- забезпечення однакових умов опису альтернатив: часових, ресурсних, зовнішніх тощо (однакових "стартових" умов для кожної альтернативи).

4.Оцінка альтернативних варіантів. Зміст цього етапу полягає у перевірці кожної знайденої альтернативи за критеріями:

- реалістичність - можливість її здійснення взагалі з урахуванням зовнішніх обставин, не залежних від самої організації (юридичних обмежень, можливостей існуючих технологій, моральних та етичних норм тощо).
- відповідність ресурсам організації;
- прийнятність наслідків реалізації альтернативи:
- не тільки основних, але і побічних;
- не тільки безпосередній період реалізації альтернативи, але і майбутні періоди.

5. Прийняття рішення. На цьому етапі здійснюється порівняння альтернатив за очікуваними ефектами їх реалізації та вибір кращої альтернативи на підставі критеріїв, ідентифікованих на етапі діагнозу проблеми.

Висновки. Рішення - це вибір альтернатив. Необхідність прийняття рішень супроводжується свідомим і цілеспрямованим характером людської діяльності, виникає на всіх етапах процесу керування.

На характер прийнятих рішень величезний вплив робить ступінь повноти і достовірності інформації, якою володіє керівник.

При прийнятті рішень керівник повинен дотримуватися певних етапів: постановка мети рішення, установлення критеріїв рішення, розділення критеріїв по принципу їх важливості для організації, вироблення альтернатив, порівняння альтернатив, визначення ризику, оцінка ризику, прийняття рішень.

При прийняття рішень необхідно враховувати також цілий ряд різноманітних факторів, тобто найважливіші моменти, від яких безпосередньо залежить, як приймаються рішення і наскільки ефективними вони будуть.

Список літератури

1. В.І. Хомяков. Менеджмент підприємства. Навчальний посібник. Київ 2005р.
2. Економічна енциклопедія. Київ 2005р.
3. І.В. Овська. Основи менеджменту. Навчальний посібник. Київ 2003 р.
4. І.Б, Гевко. Операційний менеджмент. Навчальний посібник. Київ 2005р.
5. Н.П. Тарнавська, Н.М. Пушкар. Менеджмент: теорія і практика. Підручник. Тернопіль 1997р.

Одержано 23.05.13

УДК 657.37

І.А. Тверітінова, ст. гр. ОА-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Порівняльний аналіз методів нарахування амортизації (зносу) по об’єктам основних засобів

Визначені фактори, які повинні ураховуватися при виборі методу нарахування амортизації (зносу), які визначають очікуваний спосіб отримання економічних вигод від експлуатації об’єкту основних засобів. Проаналізовані методи нарахування амортизації (зносу), передбачені у вітчизняних та міжнародних стандартах. Здійснено розрахунок темпів накопичення амортизації при застосуванні різних методів нарахування амортизації.
основні засоби, амортизація, знос, методи нарахування амортизації (зносу)

Характерною особливістю основних засобів є їх тривала участь у виробничому процесі із збереженням основних особливостей і первісної форми. Втрачаючи первісні якості, основні засоби переносять свою вартість на вироблену продукцію (роботи, послуги). Цей процес забезпечується щомісячним (у податковому обліку – щоквартальним) нарахуванням амортизації і від нього залежить:

- правильність відображення зносу і залишкової вартості основних засобів;
- правильність визначення собівартості продукції (робіт, послуг);
- обґрунтованість формування цін на власну продукцію (роботи, послуги);
- правильність визначення фінансових результатів;
- правильність визначення прибутку, що підлягає оподаткуванню.

На сьогодні вибір методу нарахування амортизації є актуальним питанням ще й тому, що у підприємств при формуванні облікової політики, веденні бухгалтерського обліку, підготовці фінансових звітів з’явилась можливість обирати його самостійно. Це

дає змогу альтернативно підійти до визначення розмірів амортизаційних відрахувань і здійснювати управління витратами і фінансовими результатами, накопичувати потрібні фінансові ресурси і раціонально використовувати їх на потреби відтворення необоротних активів тощо, що детально досліджують в своїх працях такі науковці, як Бачевський Б., Голов С., Городянська Л., Костюченко В., Чумаченко М. та інші.

Підприємства самостійно здійснюють вибір методу нарахування амортизації по основним засобам, виходячи із певних потреб управління та способу отримання економічних вигод від використання певного об'єкту. Слід відмітити, що при придбанні і подальшій експлуатації основних засобів приймаються три таких основних рішення, які впливають і на порядок нарахування амортизації (зносу):

- рішення щодо строку корисного використання об'єкту визначає строк його амортизації;
- рішення щодо способу його використання має вирішальний вплив на вибір методу нарахування амортизації;
- рішення щодо порядку використання об'єкту після закінчення встановленого строку визначає рівень його ліквідаційної вартості.

Більш детально фактори, які повинні ураховуватися при виборі методу нарахування амортизації, наведені в таблиці 1. Враховуючи вищенаведені фактори можна запропонувати наступні методи нарахування амортизації для окремих об'єктів основних засобів.

Таблиця 1 - Фактори, що впливають на вибір методу нарахування амортизації

Метод амортизації	**Фактори, що впливають на очікуваний спосіб отримання економічних вигод від експлуатації об'єкту основних засобів**
Прямолінійний метод	- рівномірна експлуатація об'єкту, який використовується у виробництві різнорідної продукції; - незначний моральний знос; - неможливо точно визначити виробничу потужність за весь строк корисного використання об'єкту; майже відсутні істотні ознаки зростання витрат на ремонт основних засобів, пов'язаних зі збільшенням терміну їх використання
Зменшення залишкової вартості Прискореного зменшення залишкової вартості	- об'єкт використовується у виробництві різнорідної продукції; - швидкий моральний та фізичний знос; - необхідність швидкого накопичення коштів для прискореного відновлення основних засобів; необхідність збереження відносної рівноваги між сумою витрат на ремонт об'єктів основних засобів і амортизацією, яку щороку нараховують протягом терміну їх корисного використання
Кумулятивний	- об'єкт використовується у виробництві різнорідної продукції; - швидкий моральний та фізичний знос; - необхідність швидкого накопичення коштів для прискореного відновлення основних засобів; строк експлуатації вимірюється цілим числом років
Виробничий	- об'єкт використовується для виробництва одного виду продукції або надання одного виду послуг; - нерівномірна експлуатація об'єкту; - економічні вигоди, втілені в об'єкті зменшуються не просто з плином часу, а в залежності від експлуатації об'єкту; - кількість планової та виробленої продукції з використанням об'єкту надійно вимірюються; - роль морального зносу незначна

Так, для нарахування амортизації по будівлям і спорудам доцільно слід використовувати метод прямолінійного списання.

Виробничий метод повинен використовуватися в тих випадках, коли є можливість визначити виробничу потужність об'єкту протягом усього терміну його корисного використання, наприклад, для нарахування амортизації на автомобільний транспорт або на робочу та продуктивну худобу (корів), оскільки з моменту введення в дію Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» об'єктом для нарахування амортизації є всі групи основних засобів за виключенням землі. Також цей метод виправдовує себе на підприємствах, що спеціалізуються на виробництві одного виду продукту або послуг, тобто його можна запропонувати для нарахування амортизації тим господарствам, які займаються вирощуванням однієї рослинної культури або одного виду тварин.

Прискорені методи застосовуються у випадках, коли об'єкти основних засобів зазнають швидкого морального зносу, а також з метою зберігання відносної рівноваги між сумою витрат на ремонт об'єктів і амортизацією, яку щороку нараховують протягом усього терміну корисного використання. Прикладом засобів праці, для яких доцільно застосовувати прискорений метод нарахування амортизації, є комп'ютери, інша обчислювальна та організаційна техніка.

Міжнародні стандарти (МСБО 16) не містить чіткого переліку методів, які слід використовувати для розрахунку амортизації конкретних об'єктів основних засобів. Класифікацію методів амортизації основних засобів, які дозволено використовувати при складанні фінансової звітності, наведено на рис. 1. Єдиною вимогою є те, що метод амортизації має забезпечити розподіл вартості активу на систематичній основі та відображувати спосіб, у який економічна вигода від цього активу споживається підприємством. Це означає, наприклад, що якщо автомобіль використовується для доставки вантажів замовникам, його амортизацію доречно нараховувати на основі пробігу в кожному звітному періоді.

Рисунок 1 - Класифікація методів амортизації основних засобів, передбачених міжнародними стандартами

Для ілюстрації вказаних методів амортизації використаємо приклад, запропонований в посібнику Голова С.Ф. та Костюченко В.М. «Бухгалтерский облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі» [4]:

- собівартість придбаного верстату становить 20000 грн.;
- термін його корисної експлуатації дорівнює 4 роки;
- очікується, що цей верстат матиме ліквідаційну вартість 2000 грн.;
- очікується, що за період своєї експлуатації за допомогою верстату буде виготовлено 90000 од. продукції.

В таблиці 2 наведено порівняльний аналіз обсягу накопиченої амортизації за умови застосування різних методів нарахування амортизації.

Таблиця 2 - Порівняння темпів накопичення амортизації за умови застосування різних методів амортизації

Метод нарахування амортизації	Рік	Накопичена амортизація	Рівень зносу об'єкту (відношення обсягу накопиченої амортизації до первісної вартості об'єкту)
Метод прямолінійного списання	1	4500	23%
	2	9000	45%
	3	13500	68%
	4	18000	90%
Кумулятивний метод	1	7200	36%
	2	12600	63%
	3	16200	81%
	4	18000	90%
Метод зниження залишку	1	8800	44%
	2	13728	69%
	3	16488	82%
	4	18033	90%
Метод подвоєного зниження залишку	1	10000	50%
	2	15000	75%
	3	17500	88%
	4	20000	100%
Метод амортизаційного фонду	1	4176	21%
	2	8561	43%
	3	13165	66%
	4	18000	90%
Метод ануїтету	1	4176	21%
	2	8561	43%
	3	13165	66%
	4	17999	90%
Виробничий метод	1	6000	30%
	2	11000	55%
	3	14000	70%
	4	18000	90%

Аналіз даних таблиці дозволяє зробити висновок, що якщо за певний критерій обрати «найбільший рівень накопичення амортизації в перші роки експлуатації», то

методи амортизації можна розташувати в наступній послідовності:

1) метод подвоєного зниження залишку;
2) метод зниження залишку;
3) кумулятивний метод;
4) виробничий метод;
5) метод прямолінійного списання;
6) метод амортизаційного фонду (метод ануїтету).

Динаміка зростання обсягу накопиченої амортизації та відповідно рівня зношеності об'єкту, яка розраховується як відношення суми накопиченої амортизації до первісної вартості об'єкту, яскраво проілюстрована на рис. 2.

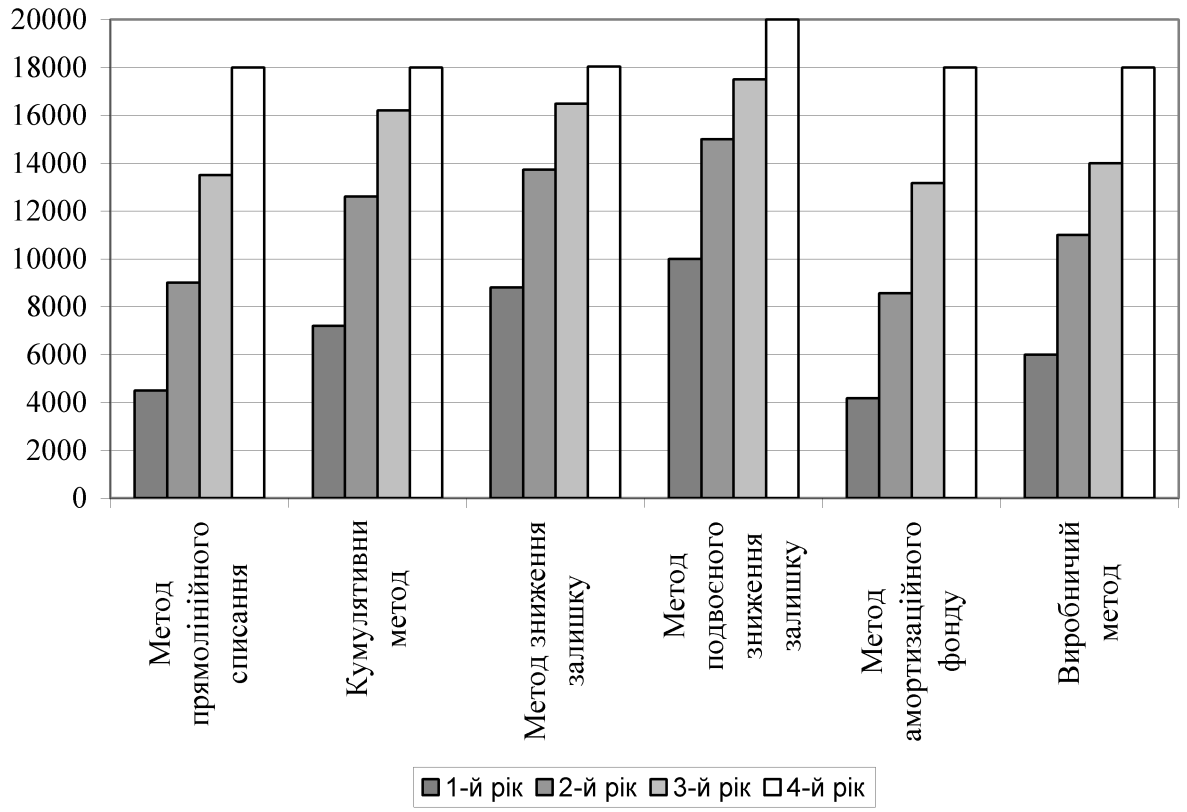

Рисунок 2 - Динаміка обсягу накопиченої амортизації в умовах застосування різних методів нарахування амортизації

Таким чином, з усіх факторів, що впливають на амортизацію, більш менш точно можна визначити лише один – первісну вартість об'єкта основних засобів. Всі інші можуть бути встановлені з різною ступінню вірогідності, оскільки амортизація, як процес розподілу вартості, будується на припущеннях.

Список літератури

1. Бачевський Б.Є.Відшкодування зносу основних виробничих фондів. Навчальний посібник. / Б.Є. Бачевський, О.О. Решетняк, І.В. Заблодська – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 176 с.
2. Бондар О.М. Проблеми формування амортизаційної політики в ринкових умовах господарювання / О.М. Бондар // Актуальні проблеми економіки. – 2005. - №1. – С.38-43.
3. Голов С. Концепції амортизації та їх вплив на облік і управління в сучасних умовах / С.Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. - №8. – С.9-15.
4. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник. / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко – К.: Лібра, 2001. – 840 с.
5. Городянська Л.В. Амортизація: функції, фінансовий механізм управління, концептуальні підходи

до розробки загальної методики обліку амортизації / Л.В. Городянська // Актуальні проблеми економіки. – 2004. - №2. – С.57-68.
6. Городянська Л.В. Раціональний вибір підприємством методу амортизації / Л.В. Городянська // Наукові праці КДТУ. Економічні науки. Вип. 4. Ч.І. – Кіровоград, 2003. – С.141-147.
7. Чумаченко М. Амортизаційні відрахування – суттєве джерело фінансування інвестицій підприємств / М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. - №8. – С.6-8.
8. Чумаченко М. Ще раз про амортизацію як важливе джерело інвестиційної діяльності підприємства / М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. - №11. – С.3-7.

Одержано 24.05.13

УДК 657.471

І.В. Петрушенко, студ. гр. ОА-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Процедури оцінки властивого ризику при плануванні аудиту фінансової звітності

Досліджено зміст властивого ризику та фактори, які впливають на його рівень. Запропонована процедура визначення властивого ризику шляхом якісного оцінювання факторів ризику та їх узагальнення. Розроблено робочий документ аудитора з оцінки властивого ризику при плануванні аудиту фінансової звітності.
аудит, фінансова звітність, аудиторський ризик, властивий ризик

При проведенні аудиторської перевірки фінансової звітності аудитор повинен прагнути максимально знизити аудиторський ризик. Надійне визначення аудиторського ризику досягається шляхом комбінування оцінки властивого ризику, ризику контролю та ризику невиявлення на стадії планування аудиторської перевірки.

У випадку отримання високих значень властивого ризику та ризику контролю слід організувати перевірку таким чином, щоб знизити максимально можливо величину ризику невиявлення та тим самим звести загальний аудиторський ризик до прийнятного значення. Для цього необхідно отримати якомога більше аудиторських доказів в ході процедур перевірки по суті. При низьких значення властивого ризику та ризику контролю аудитор може допустити більш високий рівень ризику невиявлення та тим самим звести загальний аудиторський ризик до прийнятного значення.

Оцінка властивого ризику здійснюється шляхом вивчення інформація про такі фактори, які впливають на господарську діяльність підприємства:

- зовнішні, що віддзеркалюють економічну ситуацію в регіоні та країні в цілому та її галузеві особливості;
- внутрішні, що пов’язані з індивідуальними особливостями підприємства.

До зовнішніх відносяться макроекономічні та галузеві фактори.

Макроекономічні фактори охоплюють таке: основна діяльність (зниження, зростання), міжнародна торгівля, тарифні бар’єри, зміни в оподаткуванні, залежність від іноземних ринків, коливання курсів валют, система зовнішнього контролю, зміни державної політики, вплив процентних ставок на стабільність компанії, економічні фактори, які впливають на ліквідність споживача, зміни індексів цінних паперів та розвиток ринку власності тощо.

Галузеві фактори охоплюють середовище регулювання (нові або очікувані законодавчі акти, наприклад, контроль за цінами на окремі продовольчі товари), економічні умови (скорочення та розширення галузі, серйозна цінова конкуренція, насиченість ринку, цикл діяльності та сезонність), соціально-трудові відносини (трудові проблеми, рівень галузевої зарплати, нестача робітників певної професії, кваліфікації) тощо.

Внутрішні фактори, які впливають на діяльність підприємства, фінансова звітність якого підлягає аудиту, можна класифікувати таким чином:

- загальні фактори (історія підприємства, структура бізнесу, види виробничої діяльності та важливі виробничі одиниці, швидке розширення бізнесу, існуючі та можливі розбіжності, думки керівництва з приводу місця свого підприємства в галузі, результатів та тенденцій його розвитку);
- власність (особливості власності підприємства, курс акцій, незвичайні торгові операції з акціями клієнта);
- основна стратегія діяльності (заплановані або очікувані придбання, очікувані зміни у виробництві, капітальні вкладення, заплановані розширення ринку, планування податків);
- операції (сутність та основні користувачі продукції та послуг підприємства, стадії та методи виробництва продукції та пов'язаний з ними ризик, характер та місце розташування виробничих потужностей, рівень контролю центрального апарату децентралізованих операцій, фактори, які впливають на динаміку виробництва, можливість отримання кредиту від постачальників та прийнятність сировини та послуг, виробничі потужності, технічні проблеми виробництва, тривалість та гнучкість виробничого циклу тощо);
- фінанси (характеристика потоків грошових коштів, політика та процедури інвестування, рівень прибутку, основні банківські операції, використання лізингу, гарантії та інші виплати, інші зобов'язання);
- маркетинг (основні покупці та ринки, залежність від окремих покупців, фінансовий стан покупців, найважливіші конкуренти та положення підприємства на ринку, стабільність ринку та сезонні тенденції, псування продукції, залежність від привілей, ліцензій та схем, нові види продукції із сумнівними потенційними можливостями, переваги по відношенню до покупців, політика в галузі фінансування основної продукції, ціноутворення та знижки, реклама та її ефективність, тенденції погіршення стану, рівень результатів маркетингу, додатковий ризик для збільшення продажу);
- персонал (кваліфікація, досвід та комплектність основного персоналу, політика набору та просування працівників, заробітна плата та премії працівників, розподіл прибутку, управлінські плани у відношенні до персоналу, плинність кадрів).

При оцінці властивого ризику при проведенні аудиту фінансової звітності доцільно розглянути такі питання, які віддзеркалюють наступні характеристики діяльності підприємства:

1. Особливості діяльності, яка здійснюється суб'єктом господарювання – 10 питань.
2. Структура організації – 4 питання.
3. Інформаційна забезпеченість суб'єкта господарювання – 2 питання.
4. Досвід та кваліфікація працівників, відповідальних за ведення бухгалтерського та податкового обліку і складання звітності – 7 питань.
5. Наявність інформації про порушення податкового законодавства – 1 питання.
6. Наявність обставин, які впливають на можливість викривлення показників

фінансової та податкової звітності – 3 питання.

7. Роль та місце засобів обчислювальної техніки у веденні обліку та підготовці звітності – 2 питання.

Оцінка невід'ємного ризику здійснюється на основі професійного судження аудитора шляхом оцінки кожного питання з точки зору рівня невід'ємного ризику за такими критеріями: «високий», «середній», «низький». За підсумками результатів дослідження аудитор оцінює рівень властивого ризику підприємства, яке підлягає аудиту в цілому.

Узагальнення проведеного дослідження доцільно оформлювати в робочому документі, який представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Робочий документ аудитора «Оцінка невід'ємного ризику»

Фактори ризику	**Оцінка ризику**
І. Особливості діяльності, яка здійснюється суб'єктом господарювання	
1. Операційна діяльність:	
- виробництво товарів з безперервним циклом	
- надання послуг специфічного характеру: - пов'язаних з використанням об'єктів, обслуговуючих виробництв та господарств; - професійного учасника ринку цінних паперів; - лізингові операції;	
- виконання будівельно-монтажних робіт;	
- виробництво сільськогосподарської продукції;	
- реалізації покупних товарів (оптова або роздрібна торгівля)	
2. Інвестиційна діяльність:	
- придбання (реалізація) об'єктів нерухомості;	
- здійснення будівельно-монтажних робіт для власних потреб;	
- здійснення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;	
- здійснення фінансових вкладень;	
- реалізація цінних паперів;	
- здійснення спільної діяльності	
3. Фінансова діяльність:	
- випуск акцій, облігацій, векселів;	
- отримання (погашення) кредитів та позик	
4. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності	
5. Наявність галузевих методичних рекомендацій, які мають свою специфіку та відмінності від загальноприйнятих нормативних документів.	
6. Продаж майна:	
- так;	
- ні	
7. Наявність податкових пільг:	
- так;	
- ні	
8. Здійснення заходів за рахунок коштів, які мають цільовий характер (бюджетне фінансування, інші джерела):	
- так;	
- ні;	
9. Частка розрахунків грошовими коштами в загальному обсязі розрахунків:	

Фактори ризику	**Оцінка ризику**
- менше 50%;	
- від 50% до 75%;	
- більше 75%	
10. Наявність незавершеного виробництва (НЗВ) та специфіка його оцінки:	
- оцінка та інвентаризація запасів та НЗВ складні та специфічні;	
- запаси та НЗВ легко піддаються оцінці та інвентаризації;	
- на підприємстві відсутні НЗВ та значна величина запасів	
ІІ. Структура організації	
1. Відповідність організаційної структури розміру та ступеню складності бізнесу:	
- недостатнє;	
- відносне;	
- високе	
2. Наявність відокремлених підрозділів та філіалів, які мають окремий баланс:	
- відсутні;	
- існують відокремлені підрозділи та філіали;	
- головне підприємство здійснює функції розрахункового центру (розрахунки між філіалами відображаються в обліку головного підприємства).	
3. Наявність територіально віддалених підрозділів, які виконують окремі облікові функції або оформлюють первинні документи:	
- так;	
- ні	
4. Географічне положення відокремлених підрозділів:	
- на території однієї області;	
- на території інших областей;	
- за межами України	
ІІІ. Інформаційна забезпеченість суб'єкта господарювання	
1. Наявність спеціальної періодичної літератури в організації:	
- так;	
- ні	
2. Наявність довідково-інформаційних електронних баз, які регулярно оновлюються;	
- так;	
- ні	
IV. Досвід та кваліфікація працівників, відповідальних за ведення бухгалтерського та податкового обліку і складання звітності	
1. Головний бухгалтер має вищу або середню спеціальну освіту:	
- так	
- ні	
2. Стаж роботи головного бухгалтера на даній посаді:	
- менше 2 років;	
- від 2 до 10 років;	
- понад 10 років	
3. Стаж роботи головного бухгалтера в даному економічному суб'єкті:	

Фактори ризику	**Оцінка ризику**
- менше 1 року;	
- від 1 до 5 років;	
- понад 5 років	
4. Середній вік працівників бухгалтерії:	
- від 20 до 30 років;	
- понад 30 років	
5. Частка працівників бухгалтерії, які мають вищу або середню спеціальну освіту:	
- менше 30%;	
- від 30 до 65%;	
- більше 65%	
6. Частка працівників бухгалтерії, які навчалися за останні п'ять років на курсах підвищення кваліфікації, які відвідують семінари, які отримують додаткову освіту:	
- менше 20%;	
- від 20 до 40%;	
- понад 40%	
7. Плинність кадрів в бухгалтерії:	
- висока (понад 40%);	
- середня (від 10 до 40%);	
- низька (менше 10%)	
V. Наявність інформації про порушення податкового законодавства	
- так;	
- ні	
VI. Наявність обставин, які впливають на можливість викривлення показників фінансової та податкової звітності	
1. Загроза безперервності діяльності	
2. Реорганізація	
3. Наявність зовнішнього тиску на керівництво та персонал (з боку власників, контролюючих органів, вищестоящих організацій)	
VII. Роль та місце засобів обчислювальної техніки у веденні обліку та підготовці звітності.	
1. Система комп'ютерної обробки даних, яка застосовується на підприємстві:	
- є універсальною;	
- адаптована до умов даного підприємства;	
- розроблена спеціально для даного підприємства	
2. Наявність розробленої єдиної внутрішньої звітності та єдиної системи зведення даних для структурних підрозділів:	
- так;	
- ні	
Всього оцінок:	
«Високих»	
«Середніх»	
«Низьких»	
Підсумкова оцінка невід'ємного ризику	

Використання запропонованого робочого документу та процедури оцінки властивого ризику дозволить забезпечити об'єктивну оцінку аудиторського ризику та вибір подальших аудиторських процедур.

Список літератури

1. Аудит : підручник / Г.М. Давидов, І.Г. Давидов, Ю.Г. Давидов та ін.; за ред. Г.М. Давидова, М.В. Кужельного. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2009. – 495 с.
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2010 року, частина 1 / Пер. з англ. : Ольховікова О.Л., Селезньов О.В., Зєніна О.О., Гик О.В., Біндер С.Г. – К. : Видавництво «Фенікс», 2011. – 846 с.
3. Шеремет А.Д. Аудит : Учебник. / Шеремет А.Д., Суйц В.П. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 410 с.

Одержано 24.05.13

УДК 336.71

В.В. Шалімов, доц., канд. екон. наук, М.В. Різо, студ. гр. ФК-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Кредитні ризики та безпека банківської діяльності

Визначені основні поняття, які стосуються безпеки банківської діяльності, та підходи до її створення. Досліджено сутність кредитного ризику та його місце в загальній системі загроз та ризиків, які існують в банківській діяльності. Виділені фактори, які впливають на величину кредитного ризику.
банківські установи, безпека банківської діяльності, кредитний ризик

У всій сукупності банківських операцій кредитні операції посідають чи не найголовніше місце. Як показує аналіз діяльності банків у сфері кредитування, основними причинами, які створюють негативний результат їх кредитної діяльності, є:

- відсутність у технологіях кредитних операцій та методиках кредитування суттєвих заходів захисту таких операцій, мінімізації ризиків їх проведення;
- недосконалість нормативної та законодавчої бази, яка регламентує банківську діяльність в цілому, і кредитну, зокрема;
- непрофесійні дії органів управління та персоналу банків щодо надання і, особливо, супроводження кредитів;
- недобросовісна поведінка, а іноді і кримінальний характер діяльності позичальників.

Усе зазначене вказує на нагальну необхідність створювати певну систему заходів безпеки кредитних операцій банків.

Перш ніж перейти безпосередньо до розгляду системи безпеки кредитних операцій, необхідно зупинитися на визначенні «безпека» як економічної категорії. Економічна безпека є синтетичною, універсальною категорією економічної теорії та політології, дія якої проявляється на всіх рівнях, починаючи з національної економіки та закінчуючи окремо взятим підприємством.

Безпека як явище - багатоаспектна та різнопланова, що пояснюється такими міркуваннями. По-перше, більша частина авторів під безпекою розуміє стан потенційної жертви, об'єкта небезпеки. По-друге, безпека часто розглядається як

здатність об'єкта, явища, процесу зберігати власну сутність та основну характеристику в умовах цілеспрямованого, руйнівного впливу зовні або в самому об'єкті, явищі, процесі. По-третє, безпека - категорія системна, вона є властивістю системи, яка побудована на принципах стійкості, саморегуляції, цілісності. Безпека повинна захистити кожне з цих властивостей системи, оскільки руйнівний вплив на будь-яке з цих властивостей може призвести до загибелі системи в цілому. По-четверте, безпека розглядається як вирішальна умова (гарант) життєдіяльності особистості, суспільства, держави, що дозволяє їм зберігати та збільшувати їх матеріальні та духовні цінності. По-п'яте, безпека в абсолютному своєму виразі - це відсутність небезпеки та загроз матеріальній та духовній сферам. По-шосте, головним складовим елементом всіх понять виступає загроза як реальна ознака небезпеки.

Отже, на основі аналізу підходів до змісту безпеки можна зробити висновок, що саме загроза та боротьба з нею є сутністю безпеки. З цих позицій безпеку можна охарактеризувати як стан, при якому відсутні загрози та є захист від них. Враховуючи те, що перша ситуація практично неможлива, безпека - це скоріше не відсутність небезпеки, а захист від неї.

Проведений аналіз літературних джерел дозволяє встановити, що всі визначення терміну «безпека» в прямому чи непрямому вигляді включають наступні основні положення:

- наявність загроз, які розподіляються, в свою чергу, на зовнішні та внутрішні загрози;
- наявність життєво важливих інтересів об’єктів захисту, тобто тих інтересів, реалізація яких визначає саме існування об’єкту захисту та без яких об’єкти припиняють існування як єдине ціле (наприклад, для держави, таким інтересом є цілісність кордонів, а для підприємства – прибутковість діяльності);
- баланс інтересів між ними, оскільки без дотримання такого балансу виникає загроза задоволення інтересів одного з об’єктів захисту на шкоду іншим.

До цього слід додати недетермінований характер загроз, адже система реальних та потенційних загроз безпеці не є постійної, загрози можуть з’являтися, зростати та зменшуватися, до того ж суб’єкти відносин безпеки (людина, суспільство, підприємство, регіон, держава) – складні багатоцільові системи, визначити потреби в безпеці яких доволі складно.

Виходячи з цього під терміном «безпека об’єкту» розуміється захищеність його життєво важливих функцій (інтересів) від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру при наявності балансу між цими функціями та інтересами особистості, суспільства та держави.

В свою чергу загрози безпеці – це будь-який конфлікт цілей функціонування та розвитку суб’єкта підприємницької діяльності із зовнішнім та внутрішнім середовищем, а у випадку співпадання цілей – неспівпадання шляхів їх досягнення. Інакше кажучи, загроза безпеці – сукупність умов та факторів, які створюють небезпеку його життєво важливим інтересам. Сутність поняття «загроза» можна дещо розширити: якщо в загальному вигляді уявити об’єкт, який має свої цілі, то під загрозами його безпеці будемо розуміти будь-який конфлікт цих цілей із:

- зовнішнім середовищем об’єкту;
- внутрішньою структурою об’єкту;
- алгоритмами функціонування структури об’єкту;
- шляхами досягнення цілей (за умови співпадання цілей з вищезазначеними елементами).

Наведені визначення дозволяють розглядати систему забезпечення безпеки суб’єкта господарювання як комплекс ефективних заходів (управлінських рішень) по

локалізації реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз. Саме загрози об'єктам безпеки, які виходять із зовнішніх та внутрішніх джерел загроз, визначають зміст діяльності по забезпеченню внутрішньої та зовнішньої безпеки. Якщо враховувати, що зовнішні та внутрішні загрози розрізняються як реальні та потенційні, то діяльність по забезпеченню безпеки буде полягати в прогнозуванні загроз, визначенні та реалізації найбільш ефективних заходів по їх локалізації. Комплекс таких заходів повинен ґрунтуватися на оцінці характеру цих загроз, аналізі кризових ситуацій та інших несприятливих факторів, які перешкоджають досягненню цілей підприємства та представляють загрозу його життєво важливих інтересів.

Слід відмітити, що на рівні будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності, в тому числі і комерційного банку в значній мірі проявляється залежність від суб'єктивних факторів, оскільки концепцію достатності безпеки конкретного підприємства визначає його керівництво виходячи зі своєї уяви про проблеми безпеки, наявності необхідних для її забезпечення ресурсів, стратегічних цілей діяльності.

Для подальшого визначення загроз важливо, в першу чергу, визначити (зафіксувати) певний стан об'єкту, при якому діяльність його ефективна та життєво важливі цілі збалансовані.

Під ефективністю діяльності такого гіпотетичного об'єкту слід розуміти стійкість всієї сукупності основних параметрів поточної діяльності (наприклад, значень виручки, прибутку, рентабельності, оборотності активів, ліквідності, прибутковості акцій), досягнуті значення яких відповідають прийнятим нормативам або відмічається стійка тенденція їх зростання.

Баланс життєво важливих інтересів повинен розглядатися як відповідність ресурсно-виробничого потенціалу, що є в наявності, (виробничої потужності, активів, частки ринку, наявності стратегічних зон господарювання, виду кривої життєвого циклу) сформульованим стратегічним цілям його розвитку

В процесі здійснення різних операцій комерційні банки піддані широкому спектру загроз та, відповідно, специфічних банківських ризиків. При цьому слід враховувати, що групування загроз та ризиків за яким-небудь заданим класифікаційним критерієм відбувається в залежності від мети дослідження, тобто суб'єктивно.

В більшості джерелах описуються наступні групи ризиків банку: кредитний, операційний, банківської ліквідності, ринковий (процентний та валютний), втрати репутації, неплатоспроможності. Кредитні операції, які приносять при грамотному управлінні значний дохід, займають в банківській діяльності особливе місце. Тому основним банківським ризиком, управління яким багато в чому визначає ефективність діяльності банку є кредитний ризик. Створення ж системи заходів безпеки кредитних операцій банків є найважливішим елементом забезпечення економічної безпеки комерційного банку та ефективності його діяльності.

Кредитний ризик визначається, в першу чергу, як ризик економічний, пов'язаний з управлінням фінансовими ресурсами. Проте, на відміну від інших видів економічного ризику він має специфічні ознаки, а однією з найважливіших є те, що він пов'язаний з рухом кредиту. Взаємодія кредитного ризику з іншими видами банківських ризиків відбувається, головним чином, через структурні елементи та типи кредитного ризику, віднесені до наступних ознак: тип позичальника, характер прояву ризику, вид операції.

Огляд та теоретичний аналіз вітчизняних наукових джерел свідчить про те, що підходи до визначення та систематизації основних груп чинників кредитних ризиків досить різнобічні. Загалом можна виділити такі:

- зовнішні та внутрішні чинники ризиків;
- об'єктивні, суб'єктивні, системні, юридичні, кон'юнктурні та форс-мажорні

фактори кредитних ризиків;

- чинники ризиків суб'єктивного, об'єктивного та суб'єктивно-об'єктивного походження;
- строковість, ліквідність, взаємозв'язок клієнта з банком, ступінь концентрації, фінансовий інструментарій, валюта, платність, гарантованість повернення, фінансова стійкість кредитора, наміри кредитора з повернення боргу, ринкові чинники;
- керовані, які можливо регулювати певними важелями та некеровані, які власне створюють ризикову ситуацію і не піддаються прямому регулюванню;
- фактори індивідуальних кредитних ризиків: фактори кредитного ризику при кредитування фізичних осіб; фактори кредитного ризику при кредитуванні юридичних осіб;
- фактори сукупного кредитного ризику банку: фактори ризику кредитного портфелю банку.

За кордоном здійснювалися дослідження по визначенню впливу факторів, які спричинюють втрати банків при кредитуванні клієнтів, на величину кредитного ризику.

Згідно із аналітичними даними Світового банку (рис. 1) 67 % від загальної суми збитків за кредитами банківських установ світу зумовлюють внутрішні чинники, а саме: недостатнє забезпечення - 22%, недостовірна оцінка інформації про контрагента - 21%, слабкість системи контролю та регулювання в банку - 18%, незадовільна якість забезпечення - 5%, неможливість отримання обумовленого в договорі забезпечення становить - 1 %. Водночас, зовнішні щодо банків фактори спричиняють лише 33% від загальної суми збитків від кредитної діяльності. До цих факторів віднесено банкрутство контрагента - 12%, вимоги кредиторів при поверненні кредитів -11%, високий рівень безробіття - 6%. На крадіжки припадає лише 4% загального обсягу цих збитків.

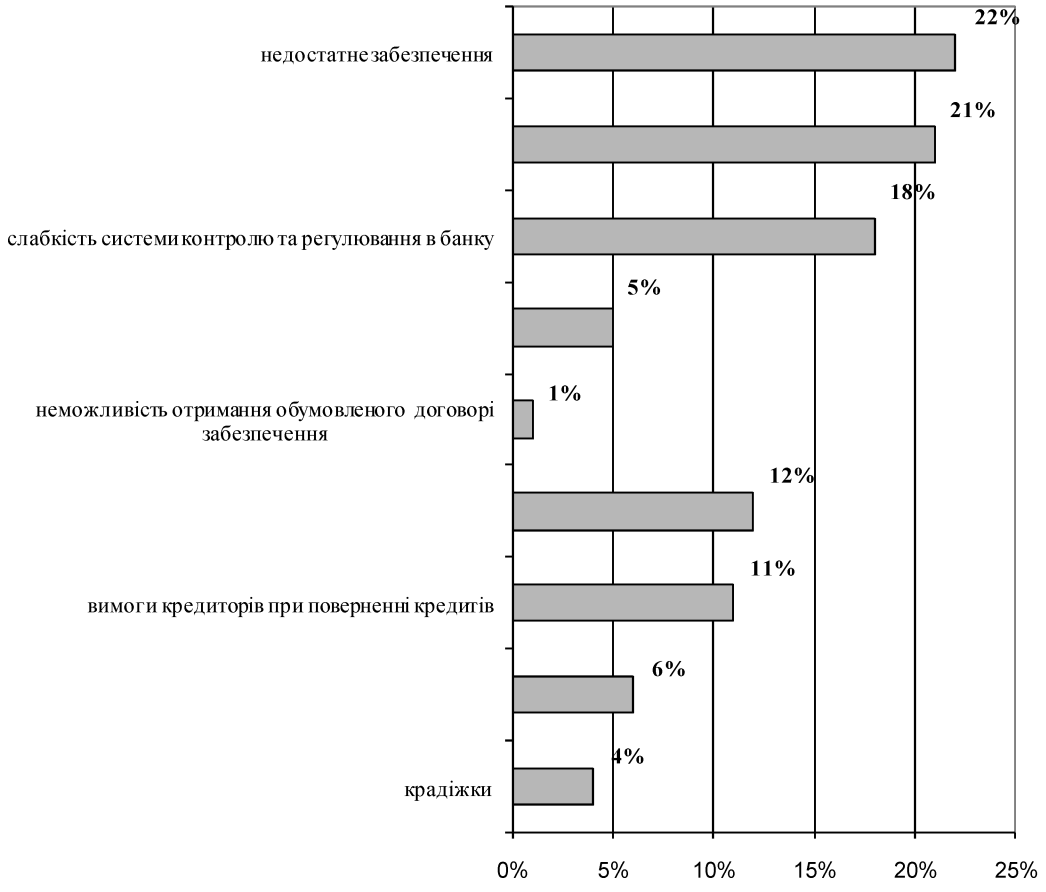

Рисунок 1 - Вагомість факторів кредитних ризиків за даними Світового банку, %

Німецькими вченими вплив нестійкого фінансового стану позичальника оцінюється в 31%. Вплив змін, які відбуваються в ринковому середовищі функціонування позичальника, на розмір ризику кредитування складає 16%. Фактору забезпечення кредиту відводиться 15%. На якість менеджменту позичальника припадає 11% сукупного впливу факторів. Від якості проведення фінансового планування залежить 8% всіх неплатежів по кредитам. Касова дисципліна, достовірність фінансових звітів суб'єктів господарювання є найменш вагомими факторами кредитного ризику та складають 3%. Крім того, біля 15% впливу факторів ризику на його величину відводиться на можливі банкротства компаній, крадіжки, шахрайства, форс-мажорні обставини.

Основними факторами кредитних ризиків, визначеними американськими банкірами, є лібералізм у видачі кредитів (46%), слабкість кредитної політики та стратегії ризиків (40%), висока концентрація кредитів (24%). Фахівці Базельського комітету з нагляду за діяльністю банків у рекомендаціях щодо управління ризиками також акцентують увагу на внутрішньобанківських чинниках кредитних ризиків, які, за даними десятирічного дослідження аналітиків, є найвпливовішими факторами ризиків, і можуть регулюватися самими банками. До цих факторів належать:

- концентрації кредитної діяльності банків,
- відсутність методик регулювання кредитних ризиків за етапами процесу кредитування,
- кредитування нових інноваційних проектів,
- фінансові махінації,
- неадекватне оцінювання впливу факторів кредитних ризиків,
- стрімке збільшення обсягів кредитного портфеля,
- неврахування якісних чинників ризику тощо.

Отже, світова банківська практика засвідчила домінуючу роль в умовах сьогодення внутрішньобанківських чинників кредитних ризиків, а серед них чинника достатності інформації про фінансовий стан та діяльність позичальника.

Аналіз зарубіжного досвіду доводить, що у фінансово-кредитних організаціях США менеджери акцентують увагу лише на десяти ключових чинниках кредитних ризиків при видачі кредитів контрагентам, які є чинниками, притаманними позичальникам:

- платоспроможність контрагента,
- наміри оплачувати кредит,
- забезпечення кредиту,
- рівень обслуговування контрагентом попередніх кредитів,
- цілі кредиту,
- види діяльності контрагента,
- активи та можливості контрагента,
- рівні існуючих боргів позичальника тощо.

На наш погляд, чинники кредитних ризиків, притаманні діяльності позичальників, доцільно систематизувати відповідно до сфери їхнього виникнення та реального прояву за такими групами:

- характеристики контрагента,
- характеристики кредитної угоди,
- забезпечення повернення кредиту,
- рівень обслуговування кредиту позичальником.

Такий поділ зумовлений тим, що недостатньо уваги кредитні працівники при оцінюванні кредитоспроможності клієнта приділяють не лише фінансовому стану та прибутковості об'єкта, що кредитується, але і галузі, виду діяльності та типу

контрагента, його конкурентоспроможності, регіону діяльності, кредитній історії, репутації, рівню управління господарською діяльністю та користування іншими послугами банку-кредитора. В результаті неповного врахування цих чинників наслідками кредитних ризиків є втрати кредитних коштів банківських установ.

Поряд із регіональними факторами діяльності позичальників важливими чинниками кредитних ризиків є характеристики кредитної угоди. На позитивний результат при кредитуванні контрагента впливають як вид кредитного продукту, термін, сума, процентна ставка, так і графік та джерела повернення кредиту, а також участь контрагента власними коштами у проекті, що кредитується. Вагомими недоліками, що призводять до втрат банків у процесі кредитування, є недотримання вимог документального оформлення забезпечення кредиту, недостовірність оцінки та неможливість реалізації застави, незадовільний фінансовий стан та репутація страховика (гаранта) тощо. Залежно від ситуації перелічені чинники, що належать до групи забезпечення повернення кредиту є причиною великої частки проблемних кредитів у портфелі банківських позик. Однак у більшості випадків саме рівень обслуговування кредиту контрагентом є фактором, який свідчить про негативні чи позитивні тенденції щодо наслідків кредитного ризику за конкретною угодою. Таким чином, сплата процентів за кредит, згідно із встановленими умовами, незмінність графіка повернення кредиту, наявність поточного, валютного чи депозитного рахунку контрагента у банку-кредитора дає змогу стверджувати, що наслідком кредитного ризику, прийнятого банком за цією угодою, буде отримання доходу.

Підсумовуючи відзначимо, що запропонована класифікація комплексно характеризує дію факторів кредитних ризиків, охоплює увесь спектр їхнього прояву, дозволяє згрупувати причини кредитних ризиків за суттєвими ознаками, дає змогу різнобічно оцінювати чинники кредитних ризиків як об'єкти регулювання в системі безпеки банківської діяльності та визначати вагомість їхнього впливу на результати кредитних операцій банківських установ.

Список літератури

1. Безопасность предпринимательской деятельности: Учеб пособие / Н.П. Ващекин, М.И. Дзлиев, А.Д. Урсул; Моск. гос. ун-т коммерции, НИИ устойчивого развития и безопасности. – 2-е изд. , доп. и перераб. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 334 с.
2. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 190 с.
3. Зубок М.І., Зубок Р.М. Безпека підприємницької діяльності: Нормативно-правові документи комерційного підприємства, банку. – К.:Істина, 2004. – 144 с.
4. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
5. Кредитний ризик комерційного банку: Навч. посіб. / В.В. Вітлінський, О.В. Пернарівський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко / За ред. В.В. Віленського. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2000. – 251 с.
6. Правові основи захисту банківської системи від злочинних посягань: Курс лекцій / В.А. Предборський (наук. керівник авт. колективу), Тараненко Ю.О., Остапишин Т.П., Попович В.М., та інш. – К.: Національна академія внутрішніх справ України. – 138 с.
7. Соснин А.С., Прыгунов П.Я. Менеджмент безопасности предпринимательской деятельности: Учеб пособие. – К.: Изд-во Европ. Ун-та, 2002. – 357 с.
8. Судоплатов А.П., Лекарев С.В. Безопасность предпринимательской деятельности: практическое пособие – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2001. – 382 с.
9. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов, 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 288 с.

Одержано 15.05.13

УДК 657.471

Н.С. Шалімова, доц., канд. екон. наук, Н.М. Онопа, студ. гр. ОА-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Політика та процедури розгляду скарг та звернень як складова внутрішньої системи контролю якості аудиторської фірми

Визначено місце такого елементу як «скарги та звинувачення» в загальній системі внутрішнього контролю якості аудиторських фірм. Розглянуто види звернень, які можуть надходити до аудиторської фірми. Виділено перелік інформації, який повинен бути включений до внутрішнього стандарту, який регламентуватиме політику та процедури розгляду та реагування на скарги та звинувачення.
аудиторські послуги, аудиторська фірма, внутрішня система контролю якості, скарги, політика та процедури контролю якості, внутрішні стандарти

Послуги різних аудиторів можуть суттєво відрізнятися за своєю якістю, а сама якість залежить від їх професійного досвіду, освіти, мотивації тощо. Важливий фактор підвищення якості аудиту - створення внутрішньої системи контролю якості відповідно до вимог Міжнародного стандарту контролю якості 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудит та огляд історичної фінансової інформації, а також інші завдання з надання впевненості, та надають супутні послуги» (далі – МСКЯ 1) та Міжнародного стандарту аудиту 220 «Контроль якості аудиту фінансової звітності» (далі - МСА 220).

І в МСКЯ 1 видання 2007 року (п. 7) [2], і в МСКЯ 1 видання 2010 року (п.16) [3] зазначено, що система контролю якості фірми повинна містити політики та процедури, які повинні стосуватися таких елементів: відповідальність керівництва за якість на фірмі; етичні вимоги; прийняття завдання, продовження співпраці з клієнтом та виконання конкретних завдань; людські ресурси; виконання завдання; моніторинг.

Але в МСКЯ 1 видання 2007 року були додатково виділені такі елементи, як «призначення групи із завдання», «скарги та звинувачення» та «документація в системі контролю якості», які не входили до всіх вище перелічених елементів. В МСКЯ 1 видання 2010 року елемент «скарги та звинувачення» представлена як складова елементу «моніторинг». В МСА 220 такий елемент як «скарги та звинувачення» не згадується. Незважаючи на це, вважаємо, що його слід розглядати як повноцінний та рівноцінний, оскільки щодо нього у МСКЯ 1 описуються і мета необхідних політик і процедур, і перелік необхідних заходів.

Скарги і звинувачення можуть надходити як ззовні, так і з самої аудиторської фірми, їх можуть робити персонал, клієнти або треті сторони. Скарги та звинувачення можуть приймати члени групи із завдання або інший персонал фірми.

Викладені заявником у письмовій чи усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання), скарги та звинувачення доцільно узагальнити під терміном «звернення». Класифікацію звернень можна представити таким чином (рис. 1).

Письмові звернення - це викладені у письмовій формі пропозиції, заяви, скарги, надіслані поштою чи передані заявником особисто або через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до чинного законодавства.

Усні звернення - це викладені в усній формі пропозиції, заяви, скарги, записані директором аудиторської фірми під час особистого прийому.

В залежності від кількості суб'єктів подання звернення може бути *індивідуальним,* якщо воно подається окремою особою, та *колективним* – якщо воно подане групою осіб. *Анонімним* є письмове звернення, яке не підписане автором (авторами), а також таке, з тексту якого неможливо встановити авторство. Звернення можуть подавати декілька разів.

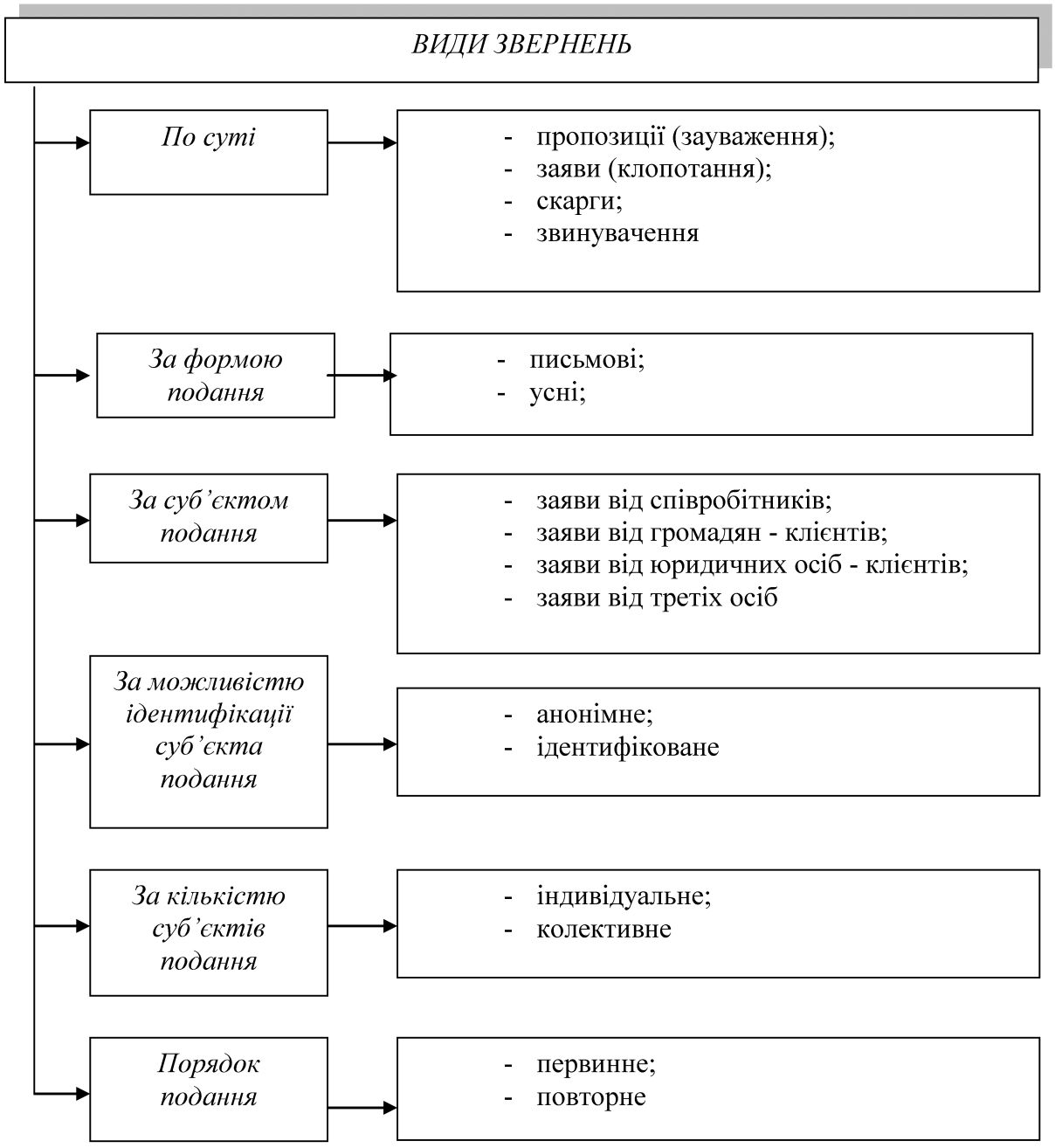

Рисунок 1 - Види звернень, що можуть надходити до аудиторської фірми

Повторним є звернення, яке містить викладені в письмовій формі пропозиції, заяви, скарги, зауваження винятково з тих питань, які вже були порушені заявником у попередньому зверненні та на які заявник отримав відповідь (по суті), і при цьому відсутні нові дані чи факти, що потребують перевірки.

Письмове звернення, надруковане або написане від руки розбірливо і чітко, для того щоб воно не було ідентифіковано як анонімне, має містити такі дані: прізвище,

ім'я та по батькові заявника або найменування заявника; місце проживання або місцезнаходження заявника; суть порушеного питання (зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги); підпис заявника (заявників) із зазначенням дати.

Скарга - письмове звернення фізичної чи юридичної особи (скаржника), в якому чітко ідентифіковано особу, що звертається, місце її проживання (місцезнаходження), дату складання скарги та в якому викладені факти та/або обставини, що свідчать або можуть свідчити про недотримання з боку аудиторів вимог Закону України «Про аудиторську діяльність», інших нормативно-правових актів України, стандартів завдань, норм професійної етики аудиторів, рішень АПУ при здійсненні ними аудиторської діяльності.

Для визначення політики та процедур розгляду скарг та звернень, на наш погляд, в аудиторській фірмі повинен бути розроблений або окремий внутрішній стандарт, або відповідні заходи повинні регламентуватися стандартом, присвяченому моніторингу. Його зміст слід формувати з урахуванням вимог МСКЯ 1 та Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг» (далі – ПНП КЯ 1) [4].

Мета розробки стандарту з розгляду та реагування на скарги - отримання достатньої впевненості, що аудиторська фірма відповідно реагує на скарги та звинувачення, що робота, виконана фірмою, не відповідає вимогам професійних стандартів та законодавчих і регуляторних органів, та на звинувачення у недотриманні вимог систем контролю якості фірми. Політика та процедури повинні містити порядок надходження та реєстрації скарг та звинувачень, порядок їх розгляду та призначення відповідальної особи, порядок їх документації та застосування необхідних корегуючих та дисциплінарних заходів.

Якщо проаналізувати вимоги МСКЯ 1 стосовно такого елементу як скарги та звинувачення, то можна виділити перелік інформації, який повинен бути включений до відповідного стандарту:

1. Встановлення фірмою порядку (в тому числі із збереженням вимог конфіденційності) передачі персоналом фірми своїх сумнівів без остраху покарання.
2. Встановлення порядку призначення відповідального за розгляд скарг та звинувачень, яким повинен бути партнер, котрий має відповідний достатній досвід та повноваження на фірмі, але не має відношення до завдання.
3. Установлення меж відповідальності, яку повинен нести такий партнер.
4. Установлення порядку документації скарг, звинувачень та відповідей на них.
5. Опис порядку та випадків залучення кваліфікованих зовнішніх осіб або інших фірм для проведення розгляду скарг та звинувачень.
6. Опис переліку заходів, які повинні бути застосовані, якщо результати розгляду вказують на недоліки структури або роботи політики та процедур контролю якості фірми, або недотримання вимог системи контролю якості фірми співробітником чи співробітниками, та порядок їх застосування.

За розгляд скарг і звинувачень повинен відповідати керівник аудиторської фірми, який може призначати відповідальну особу, яка має достатній досвід і повноваження, але не має відношення до завдання, або звертатитися за консультацією до відповідно кваліфікованої зовнішньої особи чи іншої аудиторської фірми для проведення такого розгляду. Невеликі аудиторські фірми та аудитори, які займаються аудиторською діяльністю індивідуально як фізичні особи - підприємці, можуть користуватися послугами відповідно кваліфікованої зовнішньої особи або іншої аудиторської фірми для проведення такого розгляду. Особа, яка приймає на себе відповідальність за процес розгляду скарг і звинувачень, надає особі, яка відповідає за систему контролю якості на аудиторській фірмі, письмове підтвердження прийняття на

себе відповідальності за розгляд скарг та звинувачень.

У коло обов'язків відповідального за розгляд скарг повинно входити виконання таких процедур:

- прийняття скарг, звернень та звинувачень, їх аналіз;
- надання відповідей на розглянуті скарги та звинувачення;
- узагальнення результатів аналізу скарг та звинувачень;
- визначення необхідних коригуючих дій та поліпшень, які необхідно увести до системи контролю якості;
- оповіщення відповідного персоналу фірми щодо недоліків, ідентифікованих у системі, рівня розуміння системи або рівня відповідності;
- оповіщення щодо необхідності вжиття заходів відповідним персоналом фірми для своєчасного внесення необхідних змін до політики та процедур контролю якості та контролю за їх виконанням.

Аудиторська фірма повинна розглядати скарги і звинувачення відповідно до встановленої політики та процедур, для розробки яких можна скористатися вимогами, передбаченими Інструкцією про порядок розгляду звернень, що надходять до Аудиторської палати України [1]. Скарги, звинувачення та відповіді на них мають бути задокументовані. Усі звернення повинні прийматися та у день їх надходження реєструватись у відповідному журналі. Усі звернення співробітників, клієнтів та третіх осіб, подані під час особистого прийому, реєструються у встановленому порядку із зазначенням прізвища, імені, по батькові, місця реєстрації (проживання) заявника та інших необхідних відомостей на підставі наданих ним документів. Якщо порушене в усному зверненні питання вирішити безпосередньо під час особистого прийому неможливо, воно розглядається в тому самому порядку, що й письмове звернення. Про результати розгляду звернення повідомляється письмово. Рішення про визнання звернення необґрунтованим або про розгляд по суті приймає директор аудиторської фірми. Звернення розглядаються і вирішуються директором аудиторської фірми у термін, що не більший одного місяця від дня їх надходження з урахуванням вихідних, святкових та неробочих днів, а ті, які не потребують додаткового вивчення та проведення перевірки за ними, - невідкладно, але не пізніше 15 днів від дня їх отримання.

На наш погляд, можна встановити необов'язковість розгляду зверненm, які мають такі характеристики. Можуть не розглядатися повторні звернення від одного й того самого заявника з одного й того самого питання, якщо перше звернення було вирішене по суті. Рішення про припинення розгляду такого звернення приймає директор аудиторської фірми, про що повідомляється заявнику. Недоцільним є розгляд звернення, яке не містить даних, необхідних для прийняття обґрунтованого рішення. Таке звернення може повертатися у термін не більше п'яти днів заявнику з відповідними роз'ясненнями. Якщо у зверненні викладено претензії щодо невиконання (неякісного виконання) аудиторською фірмою договірних умов, заявнику може направлятися відповідь з роз'ясненнями про необхідність урегулювання цих питань на основі цивільно-правових норм.

В результаті оцінки аудиторською фірмою кожного типу недоліків повинні надаватися рекомендації щодо:

- виконання відповідних коригуючих дій стосовно окремого завдання чи співробітника;
- ознайомлення з результатами осіб, які відповідають за підготовку та професійний розвиток персоналу;
- внесення змін до політики та процедур контролю якості;

- застосування дисциплінарних заходів до тих, хто не дотримується політики та процедур контролю якості, особливо тих, хто робить це неодноразово.

Результати розгляду скарг та звинувачень повинні доводитися до відома працівників аудиторської фірми, оскільки такі процедури є складовою елементу «моніторинг», а МСКЯ 1 та ПНП КЯ 1 передбачають обов'язковість щорічного повідомлення результатів моніторингу партнерам із завдання та іншим прийнятним працівникам фірми. На наш погляд, таке повідомлення доцільно робити у вигляді звіту про моніторинг.

Відповідно мінімум раз на рік (наприклад, у січні місяці, наступному за поточним роком) керівник аудиторської фірми повинен ознайомлювати з результатами розгляду скарг та звинувачень, отриманих в попередньому році, керівників груп із виконання завдань та інший відповідний персонал підприємства. Подібне ознайомлення дає змогу підприємству та зазначеним особам вжити невідкладних заходів, якщо це потрібно, відповідно до їх посад та рівня відповідальності.

Результати розгляду скарг та звинувачень можуть оформлюватися у вигляді окремого звіту або включатися до складу звіту про моніторинг політики та процедур контролю якості. Така інформація повинна включати:

- види прийнятих до розгляду скарг, звинувачень, звернень, їх зміст та зміст наданих відповідей;
- визначення необхідних коригуючих дій та засобів поліпшення, які необхідно увести в систему контролю якості;
- оповіщення відповідного персоналу аудиторської фірми щодо недоліків, ідентифікованих у системі, рівня розуміння системи або рівня відповідності їй;
- оповіщення про необхідність вжиття заходів відповідним персоналом фірми щодо своєчасного внесення необхідних змін до політики та процедур контролю якості та контролю за їх виконанням.

Ознайомлення з результатами розгляду скарг та звинувачень повинно відбуватися на внутрішньофірмовому семінарі, який призначається для розгляду звіту про моніторинг і на якому відбуватиметься обговорення інформації, викладеної у звіті. Для попереднього ознайомлення звіт має бути розданий співробітникам аудиторської фірми до проведення семінару, наприклад, не пізніше, ніж за сім днів.

Узагальнення результатів розгляду скарг і звинувачень та ознайомлення з ними співробітників аудиторської фірми повинно відбуватися з урахуванням необхідних меж конфіденційності та етичних вимог.

Отже, сам внутрішній стандарт, який регламентуватиме політику та процедури розгляду скарг, звинувачень та інших звернень, повинен включати такі розділи та елементи:

- мета стандарту;
- види скарг та звинувачень;
- процедури розгляду та документування скарг і звинувачень;
- ознайомлення з результатом розгляду скарг та звинувачень;
- зразок письмового підтвердження від відповідальної особи про взяту на себе відповідальність за процес розгляду скарг та звинувачень, як надходять до аудиторської фірми

На наш погляд, розробка такого внутрішнього стандарту та дотримання відповідної політики та процедур, які б відповідали вимогам МСКЯ 1 та ПНП КЯ 1 - це необхідна умова якісного проведення аудиту та якісного функціонування аудиторської фірми.

Список літератури

1. Інструкція про порядок розгляду звернень, що надходять до Аудиторської палати України, затверджена рішенням Аудиторської палати України від 15 листопада 2007 року №184/2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/files/reestr/1425360214.doc
2. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2007 року / Пер. з англ. мови О.В. Селезньов, О.Л. Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківська, С.О. Куликов. – К.: ТОВ «ІАМЦ АУ «Статус», 2007. – с. 163-190
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2010 року, частина 1 / Пер. з англ. : Ольховікова О.Л., Селезньов О.В., Зєніна О.О., Гик О.В., Біндер С.Г. – К. : Видавництво «Фенікс», 2011. – 846 с.
4. Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг», затверджене рішенням Аудиторської палати України від 27 вересня 2007 року №182/4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:: http://www.apu.com.ua/files/reestr/765047123.pdf

Одержано 24.05.13

УДК 336.02

І.В. Височанська, студ. гр. ОА-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Процедури дослідження фінансової звітності бюджетних установ в процесі фінансово-господарського аудиту

Визначено мету та задачі такої форми державного фінансового аудиту як фінансово-господарський аудит. Досліджено зміст таких етапів фінансово-господарського аудиту: проведення поточних аудиторських процедур та дослідження річної фінансової звітності.
бюджетні установи, державний фінансовий контроль, державний фінансовий аудит, фінансова звітність

Наглядним прикладом дієвості аудиту як форми контролю є його використання державою з метою забезпечення достовірності фінансової звітності, ефективного використання державного майна, бюджетних коштів. В нормативних документах Державної фінансової інспекції використовуються різноманітні визначення і на сьогоднішній день існує п’ять форм такої форми контролю як державний фінансовий аудит: державний фінансовий аудит виконання місцевого бюджету (аудит виконання місцевого бюджету); аудит фінансової та господарської діяльності бюджетної установи (фінансово-господарський аудит); державний фінансовий аудит виконання бюджетних програм (аудит ефективності); державний фінансовий аудит діяльності суб’єктів господарювання (аудит); державний фінансовий аудит окремих господарських операцій (операційний аудит).

Проведення аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетної установи (фінансово-господарського аудиту) регламентується такими документами: Порядком проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ [3], Методичними рекомендаціями з проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської

діяльності бюджетних установ [2]. В цих документах використовують такі терміни, як: фінансово-господарський аудит діяльності бюджетних установ та аудит фінансової та господарської діяльності бюджетної установи, які узагальнені під єдиним терміном фінансово-господарський аудит.

Фінансово-господарський аудит – це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності. Основним завданням фінансово-господарського аудиту є сприяння бюджетній установі у забезпечення правильності ведення бухгалтерського обліку, законності використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, складанні достовірної фінансової звітності та організації дієвого внутрішнього фінансового контролю.

Фінансово-господарський аудит включає:

- проведення протягом року моніторингу фінансової звітності бюджетної установи, тому числі з використанням баз даних Державного казначейства;
- проведення, у разі виявлення за результатами моніторингу фінансової звітності бюджетної установи ризикових операцій, перевірки використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, правильності ведення бухгалтерського обліку, складання достовірної фінансової звітності;
- дослідження системи внутрішнього фінансового контролю, зокрема, якості його організації;
- підготовку керівництву бюджетної установи пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень за результатами моніторингу її фінансової звітності та/або перевірки;
- відстеження усунення керівництвом бюджетної установи недоліків і порушень, виявлених за результатами моніторингу її фінансової звітності та/або перевірки;
- надання висновку про рівень достовірності фінансової звітності бюджетної установи, ступінь дотримання її посадовими особами законодавства з фінансових питань та повноту врахування пропозицій, внесених у ході фінансово-господарського аудиту.

Фінансово-господарський аудит проводиться за такими етапами: I етап «Підготовка до проведення фінансово-господарського аудиту (лютий – квітень поточного бюджетного року); II етап «Проведення поточних аудиторських процедур» (квітень – грудень поточного бюджетного року); III етап «Дослідження річної фінансової звітності (січень – березень року, наступного за звітним).

Завданням другого етапу «Проведення поточних аудиторських процедур» є підтвердження законності проведених операцій, достовірності їх відображення в бухгалтерському обліку та періодичній фінансовій звітності, а у разі виявлення недоліків чи порушень - надання керівництву бюджетної установи рекомендацій щодо їх усунення та моніторинг стану їх врахування. На цьому етапі державний аудитор зобов'язаний:

- за затвердженою програмою аудиту здійснювати поточні аудиторські процедури (моніторинг, камеральні перевірки, обстеження тощо) стосовно ризикових сфер, операцій, ділянок обліку та внутрішньогосподарського контролю;
- у разі виявлення інших, ніж у попередньому етапі, факторів ризику або у разі встановлення обстеженням, що фактори, попередньо визначені як ризикові, фактично такими не є - уточнювати програму аудиту;
- при виявленні в ході поточних аудиторських процедур недоліків, ознак порушень чи порушень - скласти довідку та надати її примірник керівництву бюджетної установи;

- готувати відповідь (висновки) на письмові зауваження (заперечення) керівництва бюджетної установи до довідки, складеної за результатами аудиторської процедури;
- готувати керівництву бюджетної установи (на його письмове звернення) роз'яснення з питань проведення фінансово-господарських операцій, бухгалтерського обліку, фінансової звітності та організації внутрішньогосподарського фінансового контролю;
- передавати довідки, складені за результатами аудиторських процедур, якими виявлено порушення з ознаками зловживань, керівникам органів фінансової інспекції для прийняття рішення щодо подальшої їх реалізації;
- відстежувати стан врахування керівництвом бюджетної установи письмових рекомендацій державного аудитора;
- вести облік роботи державного аудитора в спеціальному журналі.

На цьому етапі державний аудитор має право:

- одержувати від бюджетної установи документи для камеральної перевірки;
- проводити безпосередньо в бюджетній установі аудиторські процедури, в ході яких перевіряти документи, ініціювати проведення фактичних контрольних процедур (контрольних обмірів, інвентаризацій, звірок з дебіторами і кредиторами тощо), здійснювати опитування, анкетування тощо;
- одержувати в письмовій чи усній формі пояснення від керівника та інших посадових осіб стосовно конкретних рішень, операцій або документів;
- відстежувати усунення (виправлення) керівництвом бюджетної установи виявлених поточними аудиторськими процедурами недоліків і порушень.

Для з'ясування законності фінансово-господарських операцій, достовірності відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності бюджетної установи даних про стан взаєморозрахунків з іншими суб'єктами господарювання (пов'язаними особами) державний аудитор ініціює направлення їм відповідних запитів та у передбачених законодавством випадках проводить у них зустрічні перевірки (звірки).

Основними завданнями *моніторингу операцій на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства України, та фінансової звітності бюджетної установи* є:

- виявлення якомога раніше ознак, що можуть свідчити про відхилення від встановлених законодавством принципів використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;
- звернення уваги відповідальних посадових осіб бюджетної установи на ці ознаки з метою запобігання незаконним і неефективним витратам та втратам фінансових ресурсів, коригування управлінських рішень.

Моніторинг проводиться без виходу в бюджетну установу за допомогою відстеження операцій на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства України, аналізу періодичної (місячної, квартальної) фінансової звітності бюджетної установи та періодичної статистичної звітності.

Основними завданнями *камеральної перевірки фінансової звітності*, яка здійснюється без виходу в бюджетну установу, є:

- виявлення шляхом суцільної перевірки фінансової звітності фактів неузгодженості між показниками, наведеними у різних формах звітності або в тих самих формах звітності за різні періоди бюджетного року;
- аналіз виявлених відхилень у звітності та встановлення можливих причин їх утворення;
- звернення уваги відповідальних посадових осіб бюджетної установи на ці порушення і відхилення з метою оперативного усунення недоліків і порушень та

забезпечення достовірності фінансової звітності;

- визначення питань для обстеження під час виходу в бюджетну установу.

При проведенні камеральної перевірки періодичної фінансової звітності необхідно дати відповідь на такі основні питання: чи відповідають звітні показники запланованим; у випадку виявлення розбіжностей встановити, чи є вони об'єктивними; чи узгоджуються між собою показники, наведені у різних формах звітності; які операції (процеси, системи) необхідно обстежити під час виходу в бюджетну установу.

Обстеження здійснюється з обов'язковим виходом в бюджетну установу, під час якого за кожним фактором ризику застосовуються документальні та/або фактичні методи контролю за затвердженою програмою аудиту, використовуються інформаційні та аналітичні матеріали, підготовлені за результатами моніторингу і камеральних перевірок.

Основними завданнями обстеження є:

- оцінка законності ризикових операцій, правильності їх відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, виявлення фактів її недостовірності, відхилень від встановлених законодавством норм при використанні коштів і майна;
- встановлення причин допущення фінансових порушень;
- оцінка стану внутрішньогосподарського контролю;
- підготовка рекомендацій щодо виправлення недоліків, усунення фінансових порушень та їх наслідків.

При проведенні обстеження слід проаналізувати за кожним фактором ризику відповідно до програми аудиту:

- рівень організації документообігу та якість документації;
- законність ризикових операцій та правильність їх документального оформлення;
- повноту і своєчасність відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності ризикових операцій;
- правильність застосування рахунків і субрахунків бухгалтерського обліку та бухгалтерських проведень, відповідність даних регістрів бухгалтерського обліку даним первинних документів за відібраними ризиковими операціями;
- реальність дебіторської та кредиторської заборгованостей, дотримання встановлених термінів для попередньої оплати за відібраними ризиковими операціями;
- проведення інвентаризації ризикових статей балансу відповідно до вимог законодавства;
- дотримання встановленого порядку державних закупівель;
- достовірність та відповідність показників фінансової звітності даним Журнал-головної, регістрів бухгалтерського обліку та первинним документам за відібраними ризиковими операціями;
- узгодженість показників фінансової звітності.

При виявленні порушень у веденні бухгалтерського обліку слід дослідити ступінь їх впливу на фінансову звітність бюджетної установи. Зокрема, необхідно проаналізувати, як вплинули на фінансову звітність події (господарські операції), які:

- фактично відбулися, але не відображені в бухгалтерському обліку;
- відображені в бухгалтерському обліку, але не відбулися;
- відображені з порушенням встановленого порядку - за невідповідний період, у неправильних сумах, на невідповідних рахунках, у невідповідних формах звітності чи за невідповідними кодами програмної (функціональної), економічної класифікації доходів або видатків бюджету.

У разі виявлення недоліків, ознак порушень чи порушень також складається довідка. У довідці, складеній за результатами поточних аудиторських процедур (у тому

числі моніторингу, камеральної перевірки, обстеження), зазначаються документи, які містять недоліки чи ознаки порушень, а у разі виявлення порушень - по можливості, їх суть, сума та наслідки, а також рекомендації щодо усунення недоліків (порушень) та недопущення їх у подальшому.

Відмітною ознакою поточних аудиторських процедур є те, що за їх результатами не пред'являються обов'язкові до виконання вимоги (приписи) бюджетним установам, не застосовуються фінансові санкції та заходи впливу, передбачені Бюджетним кодексом України, не складаються протоколи про адміністративні правопорушення, не ініціюється пред'явлення цивільних позовів до винних осіб.

Завданням ІІІ етапу «Дослідження річної фінансової звітності» є документування результатів фінансово-господарського аудиту та реалізація його матеріалів, підготовка висновку щодо достовірності річної фінансової звітності, складання, узгодження та підписання аудиторського звіту та реалізація результатів дослідження.

Під час цього етапу державний аудитор зобов'язаний:

- вийти в бюджету установу для проведення обстеження за затвердженою програмою аудиту, визначення ступеня достовірності річної фінансової звітності, оцінки стану врахування пропозицій, які надавалися керівництву бюджетної установи протягом попереднього року;
- скласти проект аудиторського звіту з висновками і (за наявності) пропозиціями;
- забезпечити конкретність та об'єктивність висновку в аудиторському звіті про рівень достовірності фінансової звітності бюджетної установи, ступінь дотримання її посадовими особами законодавства з фінансових питань та стан врахування внесених пропозицій за результатами аудиторських процедур;
- обговорити з керівництвом бюджетної установи проект аудиторського звіту з метою максимального уникнення розбіжностей;
- внести до аудиторського звіту пропозиції і зауваження керівництва бюджетної установи, щодо яких досягнуто згоди, та задокументувати розбіжності (у разі їх наявності) щодо аудиторського звіту у відповідному протоколі, який є невід'ємною частиною аудиторського звіту;
- надати керівництву бюджетної установи підписаний аудиторський звіт;
- забезпечити реалізацію результатів фінансово-господарського аудиту (інформування при потребі інших користувачів фінансової звітності про рівень її достовірності, ступінь дотримання законодавства з фінансових питань та стан внутрішньогосподарського фінансового контролю).

Під час цього етапу державний аудитор має право застосовувати будь-які аудиторські процедури, використовуючи документальні та/або фактичні методи контролю, одержувати документи і пояснення.

За фактами порушень, виявлених поточними аудиторськими процедурами впродовж бюджетного року, але не усунутих бюджетною установою на час складання річної фінансової звітності та, як наслідок, відображених у розділі "висновки" аудиторського звіту, державний аудитор ініціює притягнення винних осіб до дисциплінарної, матеріальної та/або кримінальної відповідальності, складає протоколи про притягнення їх до адміністративної відповідальності, готує подання про застосування до бюджетної установи фінансових санкцій.

Поєднання поточних аудиторських процедур, які виконуються протягом поточного бюджетного року та дозволяють попередити і вчасно виявити недоліки та порушення при веденні обліку та складанні фінансової звітності бюджетних установ, та

оцінки вже складеної фінансової звітності дозволяють комплексно охопити весь процес формування та представлення фінансової звітності бюджетних установ.

Список літератури

1. Гуцаленко Л.В. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.В. Гуцаленко, В.В. Дерій, М.М. Коцупатрий. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 424 с.
2. Методичні рекомендації з проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ, затверджені наказом ГоловКРУ від 19 грудня 2005 року №451 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/
3. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ, затверджений постановою КМУ №1777 від 31.12.2004 р. (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/

Одержано 24.05.13

УДК 336.078.3

Н.С. Москаленко, студ. гр. ОА-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Формування системи внутрішньогосподарського контролю операцій зі збуту

Досліджено зміст та основні елементи формальних процедур внутрішнього контролю реалізації готової продукції, товарів, робіт або послуг. Розглянуто призначення та зміст «Положення про збутову діяльність», яке можу виступати в якості внутрішнього стандарту, в якому закріплюються параметри контролю. Розроблена процедура внутрішнього контролю при здійсненні операцій по обробці замовлень на поставку продукції.
збут, збутова політика, реалізація, внутрішньогосподарський контроль, процедури контролю

Важливим елементом системи контролю збутової діяльності організації в сучасних умовах господарювання є розроблені та закріплені у відповідних документах формальні процедури внутрішнього контролю реалізації готової продукції, товарів, робіт або послуг, що включатимуть такі основні елементи:

- формальне визначення і документальне закріплення (на основі детально розроблених посадових інструкцій) порядку діяльності та взаємовідносин визначеного кола робітників підприємства з приводу планування, організації, регулювання, контролю, обліку та аналізу діяльності по реалізації готової продукції;
- визначення переліку первинних документів чи інших носіїв інформації, в яких відображаються дані, що свідчать про виконання відповідними робітниками своїх функцій й реалізації етапів відповідних фінансових або господарських операцій;
- визначення «об'єктів контролю» для оцінки різноманітних аспектів проведення конкретних операцій з реалізації готової продукції; встановлення контролюючих параметрів об'єктів контролю;
- вибір методів проведення контролю.

Необхідність розробки й документального закріплення процедур контролю реалізації в сучасних умовах господарювання обумовлена тим, що відсутність єдиного

опису процедур зумовлює виникнення неузгодженості дій як окремих робітників, так і цілих підрозділів. Необхідно також додати, що процедури контролю визначають порядок та послідовність робіт як в плановій ситуації, так й при виникненні відхилень чи конфлікту у взаємовідношеннях.

У процедурах контролю реалізації повинно бути передбачено, щоб кожен шаг, кожне управлінське рішення чи дії тої чи іншої посадової особи були певним чином зареєстровані або задокументовані, оскільки з цих даних складається так звана «корпоративна пам'ять», на основі яких в подальшому буде проводиться оцінка ефективності та цілеспрямованості розроблених та закріплених процедур.

Розробку формальної процедури контролю реалізації готової продукції слід починати з побудови організаційної моделі (схеми) контролю реалізації, в якій визначаються наступні елементи: стадії (етапи) процедури контролю; об'єкти контролю; джерела контролю; параметри контролю; суб'єкти контролю; методи контролю.

Розробка самої формальної процедури контролю реалізації готової продукції зводиться до визначення та документального закріплення взаємозв'язків між зазначеними вище елементами організаційної моделі контролю з тією чи іншою мірою деталізації.

Базою для планування та контролю операцій зі збуту в сучасних умовах є не абстрактне поняття «потреби ринку», що виражає тільки одну із сторін у підході до плануванні та контролю збуту, а конкретний регламентуючий збутову діяльність підприємства документ, який повинен бути його внутрішнім стандартом. Таким стандартом, на нашу думку, повинно бути «Положення про збутову політику», яке повинно включати наступні складові частини: політика руху готової продукції; цінова політика; договірна політика; товарна політика; інкасаційна політика; політика формування попиту та стимулювання збуту (реклама, сервіс, знижки, комерційне кредитування); політика транспортування продукції; збутові стратегії маркетингу; організаційні, матеріально-технічні та інші аспекти збуту.

«Положення про збутову політику» повинно бути орієнтовано на досягнення таких показників ефективності функціонування підприємства: отримання прибутку в теперішньому періоді, а також гарантії його отримання в майбутньому, максимальне задоволення платоспроможного попиту покупців, довгострокова ринкова стійкість підприємства, конкурентоспроможність його продукції.

Збутова політика формується на основі мети та завдання збуту, вона також повинна бути адекватна бізнес-концепції підприємства, зовнішнім та внутрішнім умовам його функціонування. Розробка таких положень дозволяє виявити для підприємства різні можливості для збуту та, водночас, накладає деякі обмеження, тому виробнику, зацікавленому у ефективності збуту своєї продукції, перш за все, необхідно оцінити реальний стан справ і тільки на цій основі здійснити аналіз можливих варіантів рішень з реалізації товарів, продукції, робіт або послуг.

Розробляти збутову стратегію повинні керівники відділів збуту та маркетингу. Вони повинні узгодити проект «Положення про збутову політику» з керівниками інших функціональних підрозділів та керівництвом підприємства (головний конструктор, головний технолог, головний бухгалтер, начальник промислово-економічного відділу, начальник фінансового відділу, начальник відділу матеріально-технічного постачання, начальник юридичного відділу, головний інженер, заступники директора з комерційних, економічних, виробничих питань). Після необхідних узгоджень начальник відділу збуту повинен представити текст «Положення про збутову політику підприємства» на затвердження директору підприємства. «Положення про збутову політику підприємства» повинно вводитись в дію наказом керівника підприємства,

адже тільки формальне закріплення певних регламентів (положень, стандартів) дозволяє в подальшому використовувати їх як критерії оцінки роботи персоналу. Документальне закріплення збутової політики доцільно також з наступних причин:

- формальне встановлення та документальне закріплення стандартів діяльності по збуту знижує можливість зловживань (наприклад, посадових осіб, які є відповідальними за збут, з покупцями) та помилок;
- наглядно демонструється взаємозв'язок різних аспектів збутової діяльності, а також формується єдине бачення збутової роботи та проблем, що виникають, в усіх відповідальних за збут працівників;
- створюються можливості для більш чіткої координації зусиль по збуту;
- забезпечується формальне встановлення показників збутової діяльності для контролю;
- підприємство стає більш підготовленим до неочікуваних перемін;
- на базі документально закріплених положень збутової політики функціональні спеціалісти можуть розроблювати свої детальні плани, плани досліджень різних аспектів ринку, плани рекламних заходів, кошториси витрат на збутову діяльність, плани формування портфелю замовлень тощо;
- створюються стимули для керівництва до перспективного мислення та більшої відповідальності до своїх рішень.

Відповідний персонал (працівники, зайняті в сфері реалізації готової продукції) повинні бути формально ознайомлені (обов'язковим є наявність відміток про ознайомлення) з інформацією, яка міститься в «Положенні про збутову політику», та зобов'язані чітко дотримуватись прийнятих рішень в своїй поточній діяльності. Зобов'язання по здійсненню контролю за дотримання затвердженого «Положення про збутову політику» всіма структурними підрозділами доцільно покласти на керівника відділу збуту. Збутова політика повинна розроблятись на кожний звітний рік, а будь-які зміни (доповнення) – оформлюватися відповідним наказом.

Необхідно відмітити, що в умовах ринкової конкуренції інформація, яка міститься в «Положенні про збутову політику», представляє певний інтерес для конкурентів, тому повинна бути включена наказом керівника до переліку відомостей, що становлять комерційну таємницю підприємства. Відповідно повинно бути визначено та документально закріплено наказом керівника коло посадових осіб, які мають право доступу до вказаних відомостей для здійснення своїх функціональних обов'язків.

З метою контролю за відповідністю окремих положень прийнятої збутової політики окремим внутрішнім та зовнішнім умовам та для адекватного реагування організації на зміни ринкової кон'юнктури доцільно періодично, наприклад, щомісячно або щоквартально (в залежності від розмірів організації та обсягів реалізації) проводити засідання з приводу контролю ефективності збутової політики за участю осіб, відповідальних за її розробку, а також осіб, які приймали участь в її узгодженні, в тому числі заступників директора по комерційним, економічним питанням та начальника фінансового відділу.

Такі засідання дозволять контролювати ефективність окремих елементів збутової політики, на них також можуть бути прийняті рішення по внесенню відповідних необхідних поправок. На даних засіданнях слід розглядати доцільність прийнятих стратегій ціноутворення та збутових стратегій маркетингу (з урахуванням певних стадій життєвого циклу товарних груп), політики руху готової продукції (на основі аналізу продажів), відповідність товарного асортименту споживчому попиту, а також повинні прийматися рішення по зменшенню нерентабельних видів продукції, їх модифікації, розробки нових або кращих видів.

Основою для розробки формальних процедур контролю реалізації готової продукції виступають закріплені у посадових інструкціях обов'язки робітників та керівників організації. Кожна формальна процедура контролю повинна розроблятися у відповідності з визначеними умовами реалізації, а саме: вид договору; тип покупця; тип посередника; статус юридичної особи; вид відвантаження; порядок розрахунків тощо.

Стисло опишемо порядок розробки формальних процедур контролю реалізації продукції, який може бути рекомендований керівництву торгівельних та промислових підприємств.

Розробкою процедур контролю реалізації повинен займатися висококваліфікований спеціаліст, який знає всі тонкощі реалізації, має аналітичні здібності та спроможний передбачити чисельні нестандартні ситуації. Доцільно, щоб за розробку формальних процедур контролю реалізації відповідав один з керівників відділу збуту, але також можливо, щоб їм був внутрішній аудитор. Формальні процедури контролю збуту повинні узгоджуватися з відділом праці та заробітної плати та іншими підрозділами організації (згідно їх компетенції).

Документально закріплені процедури контролю вводяться в дію відповідним наказом директора (керівника) підприємства. Відповідальність за оперативний контроль дотримання затверджених процедур контролю реалізації задіяними в них працівниками підприємства доцільно покласти на начальника відділу збуту (в рамках функцій відділу збуту) та начальників відповідних підрозділів (фінансовий відділ, бухгалтерія, юридичний відділ).

Наприклад, розроблена процедура внутрішнього контролю при здійсненні операцій по обробці замовлень на поставку продукції може мати такий вигляд:

1. Замовлення, що надійшли реєструються в книзі обліку замовлень (в файлах замовлень) та групуються у відповідності з критеріями ринкового сегментування (наприклад, це може бути вид готової продукції).

2. Замовлення, що надійшли від суб'єктів ринкового середовища, що тільки встановлюють господарські зв'язки з підприємством, групуються окремо.

3. При отриманні замовлення відповідною посадовою особою (наприклад, начальником бюро по формуванню портфелю замовлень відділу збуту) перевіряється наявність наступних ознак (параметрів контролю):

- розбірливий підпис та зазначення посади (повноважень) особи, яка склала документ (замовлення);
- чіткий відбиток печатки підприємства - замовника;
- точне (чітке) зазначення юридичної адреси та банківських реквізитів замовника;
- конкретність (достатня визначеність) намірів замовника, яка виражена у всіх суттєвих умовах замовлення (предмет угоди, асортимент, кількість, якість, ціна, строки та інше);
- достатня визначеність намірів замовника вважати себе пов'язаним певними умовами замовлення у випадку прийняття його до виконання;
- звернення до конкретної юридичної особи – потенціального виконавця замовлення (в замовленні повинно бути вказано повне найменування підприємства, до якого воно адресоване, тобто воно не повинен бути без особистим зверненням).

4. Всі нечіткі аспекти замовлення та виявлені відхилення від вказаних параметрів обов'язково уточнюються у замовника шляхом телефонної або факсимільного зв'язку.

5. Замовлення підлягає подальшій більш детальній оцінці лише за умови відсутності відхилень від вищезгаданих параметрів.

6. Всі замовлення разом зі специфікаціями (додатками) в порядку їх групування

нумеруються (з занесенням номерів замовлень в книгу або файл їх реєстрації) та підшиваються для зберігання в журналах обліку замовлень, що надійшли.

7. Копії замовлень та доданих специфікацій (додатків) передаються особам, які приймають рішення щодо виконання замовлення (ними можуть бути, наприклад, начальники відділів збуту або їх заступники).

Запропоновані рекомендації можуть виступати основою для розробки ефективної системи внутрішньогосподарського контролю діяльності підприємств різних видів економічної діяльності.

Список літератури

1. Балабанова Л.В. Маркетинговий аудит системи збуту. Навчальний посбіник. / Л.В. Балабанова, А.В. Балабанець. – К.: ВД „Професіонал”, 2004. – 224 с.
2. Бурцев В.В. Управлінський аудит системи збуту готової продукції. / В.В. Бурцев. – М.: Інформаційний центр „Маркетинг”, 1999. -48с.
3. Терехов А.А. Контроль и аудит: основные методологические приемы и технологии. / А.А. Терехов, М.А Терехов. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 441 с.

Одержано 24.05.13

В.В. Дмітрієв, студ. гр. МК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості маркетингової діяльності сільськогосподарського підприємства, що спеціалізується на рослинництві у сучасних умовах

Розглядається проблема впровадження маркетингових концепцій у діяльність сільгосппідприємств України. На прикладі аналізу ситуацій з виробництвом та реалізацією зернових на ринку Кіровоградщини робиться висновок про необхідність вироблення державної політики підтримки розвитку ринкових відносин у сфері сільгоспвиробництва та розподілу продукції.
маркетинг, сільськогосподарське виробництво, рослинництво, товарна політика, політика розподілу

Сільське господарство – одна з провідних галузей господарського комплексу України, а для Кіровоградщини сільське господарство є ще більш важливою галуззю, адже на його долю припадає 37% валового загального продукту області. За даними 2012 року сільське господарство області складали 523 підприємства, 355 колективних підприємств, 25 міжгосподарських підприємств, 143 інших агропромислових формувань, 1984 фермерських господарств. В сільському господарстві області зайнято 115,9 тис. чоловік. В галузевій структурі сільського господарства області провідне місце належить рослинництву, питома вага якого складає 70%

Тому від успішної діяльності галузі багато у чому залежить соціально-економічний розвиток області,

З іншого боку, успіх розвитку сільського господарства області обумовлюється успішною діяльністю кожного агроформування, кожного фермерського господарства. Враховуючи складність загальної ситуації в аграрному секторі України, загострення конкурентної боротьби на вітчизняному ринку сільськогосподарської продукції та

наявність додаткових проблем, пов'язаних зі вступом України до СОТ, потрібно шукати і запроваджувати досить сильні засоби підвищення ефективної діяльності сільгосппідприємств. Таким системним засобом, що забезпечує значні можливості щодо повноцінного розвитку підприємств в умовах мінливого ринкового середовища є впровадження маркетингових концепцій.

Звичайно, пріоритети маркетингу як теорії та практики у сучасній системі управління сільськогосподарського підприємства не заперечується, проте, на ділі більшість з цих підприємств запроваджують лише окремі елементи маркетингової діяльності. І справа тут не в бажанні чи не бажанні окремих керівників чи спеціалістів, а в тій об'єктивній ситуації, яка складається в агропромисловому секторі України.

Дійсно, що стосується маркетингової товарної політики , то тут підприємства мають певні можливості відносно аналізу та дослідження ситуації на ринку та прийняття відповідних рішень. Наприклад, аналізуючи виробництво зернових та зернобобових культур в області та вивчивши лінійний та поліноміальний тренди його динаміки, можна відмітити значні коливання цього показника, проте загальний напрямок (він характеризується лінійним трендом) свідчить про зростання виробництва (рис. 1)

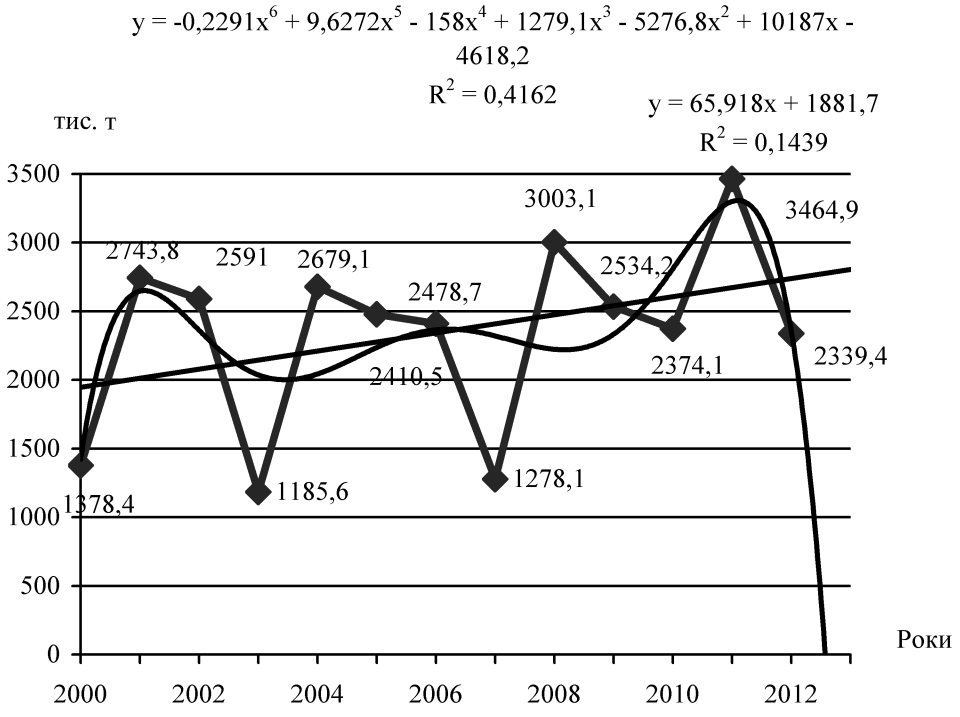

Рисунок 1 – Динаміка виробництва зернових та зернобобових культур у Кіровоградській області

Більш конкретні висновки можна отримати, якщо побудувати аналогічні тренди окремо для озимої пшениці та кукурудзи на зерно (рис. 2, рис. 3).

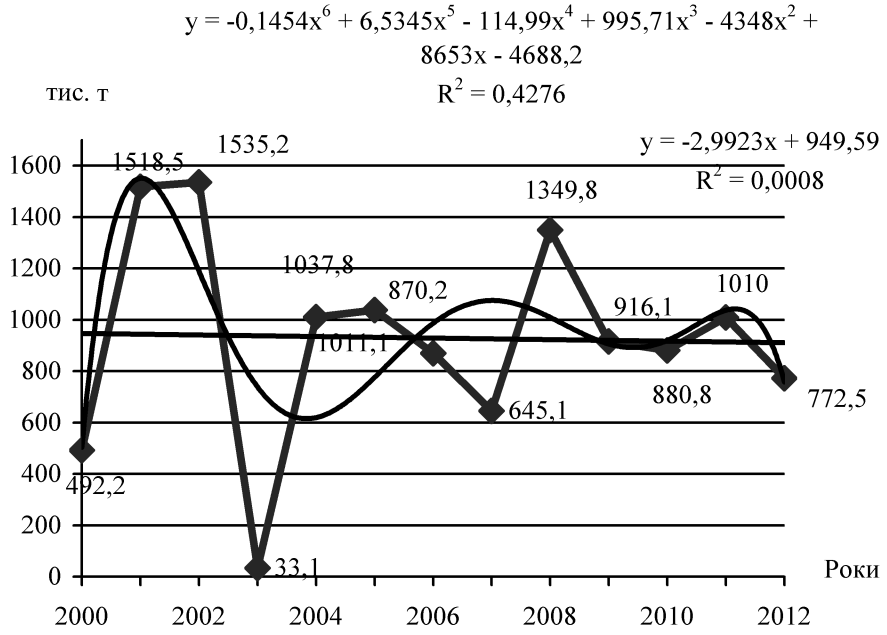

Рисунок 2 – Динаміка виробництва озимої пшениці у Кіровоградській області

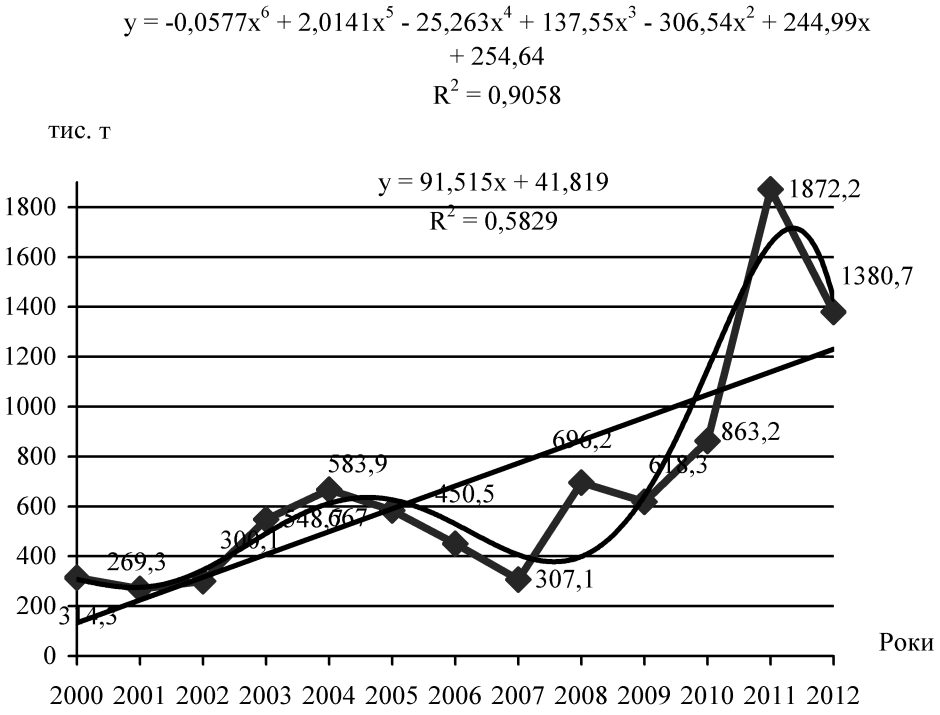

Рисунок 3 – Динаміка виробництва кукурудзи на зерно у Кіровоградській області

Наведені дані свідчать про негативну динаміку у виробництві озимої пшениці, викликані значними коливаннями її урожайності, та значні збільшення обсягів виробництва кукурудзи на зерно, динаміка якого за останні роки є позитивною і досить великою.

Аналогічні дослідження можна провести по всім основним культурам

рослинницької галузі і покласти їх в основу вироблення власної товарної політики для кожного агропідприємства.

У той же час, якщо розглянути іншу складову маркетингової діяльності, а саме маркетингову політику розподілу, то тут ситуація виглядає наступним чином. Основними каналами реалізації продукції рослинництва традиційно були переробні підприємства, продуктові ринки, населення, інші напрями.

Під скромною назвою інші напрями криються посередники, або так звані агротрейдери.

Структуру реалізації зернових культур за основними каналами надамо в динаміці у табл. 1.

Таблиця 1 – Структура реалізації зернових культур, %

Канал реалізації	1995 р.	2005 р.	2009 р.	2011 р.
Переробні підприємства	40,3	3,6	1,8	2,4
Продуктові ринки	16,9	13,6	5,8	3,3
Населення	27,2	1,7	0,3	0,2
Інші напрями	15,6	81,1	92,1	94,1

Як видно з табл. 1, якщо у 1995 р. на інші напрями приходилося 15,6% від реалізації, то у 2011 р. цей показник досяг 94,1% і цей канал став домінуючим.

Безумовно, що така структура реалізації продукції рослинництва не може задовольнити перш за все рядових товаровиробників, адже вона приводить до несправедливого перерозподілу доданої вартості від реалізації товарів. Вихід тут може бути у створенні нормального конкурентного середовища між агротрейдерами, що дозволить гарантувати реалізацію продукції за конкурентними цінами, створює перспективи створення форвардних і ф'ючерсних контрактів. Дана ситуація таким же чином робить неможливою проведення сільгосппідприємствами самостійної цінової політики, оскільки основними гравцями на зерновому ринку виступають вже агротрейдери, які мають змогу вступати в змову за спинами товаровиробників.

Ще одним зі шляхів вирішення проблеми створення цивілізованого ринкового середовища на зерновому ринку може бути створення та розвиток інфраструктурної складової системи агромаркетингу: інформаційно-консультативні пункти, дорадчі служби. Про останні було багато розмов, проте ніякої конкретики, хоча їх дотримання обійшлось би агровиробникам набагато дешевше, ніж бонуси для агротрейдерів.

Таким чином, розвиток агромаркетингу як і ринкових відносин у сільському господарстві взагалі, багато у чому залежать не лише від бажань чи небажань колективів або керівників сільгосппідприємств, але й від державної політики стосовно даної галузі і останній фактор здебільшого є вирішальним.

Список літератури

1. Закон України «Про фермерське господарство» // Урядовий кур'єр. – 2003. – 28 серп.
2. Статистичний щорічник України за 2011 р. – К.: Держ. служ. статис., 2012. – 558 с.
3. Жмайлов В.М., Данько Ю.І. Маркетингова діяльність сільськогосподарських підприємств: організаційно-економічні засади розвитку. Електронний репозиторій Сумського НАУ // http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/132.

Одержано 27.05.13

УДК 336.14:061.1

Н.І. Терьохіна, студ. гр. ФК-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Зміст професійно-технічної освіти та джерела її фінансування

Визначено місце професійно-технічної освіти в загальній системі вітчизняної освіти, її завдання та шляхи реформування. Проаналізовані джерела фінансового забезпечення навчальних закладів професійно-технічної освіти та проблемні питання їх формування.
професійно-технічна освіта, професійно-технічний навчальний заклад, фінансування

Освіта - суспільне явище, яке впливає на всі сфери економічного життя суспільства та є вагомим елементом на шляху досягнення високих темпів економічного зростання і добробуту суспільства. Законом України «Про професійно-технічну освіту» визначено, що професійно-технічна освіта є складовою системи освіти. Вона спрямована на формування у громадян професійних знань, умінь, навичок, розвиток духовності, культури, належного технічного, технологічного і екологічного мислення з метою створення умов для їх професійної діяльності.

Професійно-технічна освіта здійснюється в професійно-технічних навчальних закладах за денною, вечірньою (змінною) формами навчання, з відривом і без відриву від виробництва та за індивідуальними навчальними планами. Прийом громадян до професійно-технічних навчальних закладів проводиться в порядку, встановленому навчальним закладом на підставі типових правил прийому до професійно-технічних навчальних закладів, що затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері професійно-технічної освіти.

Професійно-технічний навчальний заклад – це заклад освіти, що забезпечує реалізацію потреб громадян у професійно-технічній освіті, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх здібностей, інтересів, стану здоров’я. Громадяни України мають рівні права на здобуття професійно-технічної освіти відповідно до своїх здібностей і нахилів. Обмеження допускаються лише за медичними та віковими показниками, а також показниками професійної придатності.

До професійно-технічних навчальних закладів належать:

- професійно-технічне училище відповідного профілю;
- професійне училище соціальної реабілітації;
- вище професійне училище;
- професійно-художнє училище;
- художнє професійно-технічне училище;
- вище художнє професійно-технічне училище;
- училище-агрофірма;
- вище училище-агрофірма;
- училище-завод;
- центр професійно-технічної освіти;
- навчально-виробничий центр;
- центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів;
- навчально-курсовий комбінат;

– навчальний центр;

– інші типи навчальних закладів, що надають професійно-технічну освіту громадянам.

На сьогодні проблеми системи професійно-технічної освіти зумовлені такими чинниками:

– економічною й політичною нестабільністю в суспільстві;

– посиленням розриву між конституційними гарантіями здобуття доступної й безкоштовної професійно-технічної освіти та реальним державним забезпеченням цієї освіти;

– незбалансованістю потреб особистості в професійних освітніх послугах і суспільства в професійно-кваліфікаційній структурі підготовки робочих кадрів;

– недостатнім бюджетним фінансуванням;

– нерозробленістю основних напрямів розвитку системи професійно-технічної освіти.

Державна національна програма «Освіта» передбачає такі шляхи реформування професійної освіти:

– розроблення та впровадження науково обґрунтованої методики визначення загальнодержавних, регіональних потреб у працівниках сфери виробництва і послуг за професіями, рівнями кваліфікації та потреб у навчальних закладах для їх підготовки;

– проведення атестації та акредитації професійних навчально-виховних закладів, спеціалізація та перепрофілювання наявних, відкриття нових на базі різних форм власності відповідно до потреб громадян, держави, виробництва і сфери послуг;

– розроблення організаційно-педагогічних вимог до нових типів професійних навчально-виховних закладів;

– створення кваліфікаційних характеристик і професіограм для різних груп професій на рівні досягнень науково-технічного прогресу;

– розширення підготовки робітників з вадами фізичного та розумового розвитку;

– написання і видання навчальних планів, програм, нового покоління національних підручників, навчальних і методичних посібників, створення дидактичних матеріалів для професійного навчання робітників відповідно до оновленого державного переліку професій і спеціальностей та державних вимог щодо якості і обсягу професійної освіти;

– вдосконалення навчально-виховного процесу в закладах професійної освіти на основі впровадження нових педагогічних технологій, інформатизації, посилення органічної єдності навчання з продуктивною працею учнів в реальних умовах виробництва;

– здійснення дослідно-експериментальної роботи для впровадження педагогічних інновацій, нових методів виробничого навчання;

– створення на базі окремих професійних навчально-виховних закладів експериментальних майданчиків;

– демократизація та гуманізація навчально-виховного процесу, створення умов для опанування учнями над бань національної та світової культури, виховання у них високих моральних і громадянських якостей;

– організація професійного навчання громадян України у передових країнах світу;

– створення матеріально-технічної бази професійних навчально-виховних закладів, яка відповідала б науково обґрунтованим потребам навчально-виховного і навчально-виробничого процесів та соціально-побутового забезпечення учнів і

педагогічних працівників;

– створення системи економічної мотивації професійного навчання громадян та заохочення участі підприємств, організацій, установ у розвитку професійної освіти, надання їм податкових пільг та економічних стимулів;

– вдосконалення систем управління професійною освітою на державному, регіональному та місцевому рівнях, створення науково-дослідного інституту професійної освіти, методичних та інформаційних служб.

Формальна освіта, що починається з 4-5 років і закінчується у 22-23 роки, є лише базою для формування конкурентоспроможного людського капіталу. Інформаційне суспільство ставить перед працівниками жорсткі вимоги. З розвитком високих технологій господарські процеси ускладнюються та вимагають підвищення компетенції працівників. Враховуючи зазначене перед професійною освітою в сучасних умовах ставляться такі основні завдання:

– створення умов для набуття кожною людиною професії і включення її в суспільно-корисну, продуктивну працю відповідно до її інтересів та здібностей;

– задоволення поточних та перспективних потреб народного господарства в кваліфікованих, конкурентоздатних робітниках, що мають широкий політичний кругозір, професійну мобільність, загальну культуру;

– забезпечення перепідготовки робітничих кадрів, підвищення їхньої кваліфікації відповідно до сучасних вимог науково-технічного розвитку та потреб виробництва, які швидко змінюються.

Відповідно в якості основних принципів професійної освіти виділяють гуманізацію, демократизацію, науковість її змісту, поєднання навчання з продуктивною працею, наступність із загальною середньою і вищою освітою.

Зміст освіти у професійних навчально-виховних закладах визначається за такими рівнями. Початкова професійна освіти надає можливість здобуття молоддю робітничої кваліфікації з однієї або кількох нескладних професій, а здійснюється в основній і повній середній загальноосвітній школі, на виробництві. Середня професійна освіта передбачає підготовку кваліфікованих робітників з однієї професії або групи складних професій, здійснюється на базі знань основної або повної середньої школи, при цьому забезпечується можливість здобути разом з професією і повну середню освіту.

На розвиток системи професійно-технічної освіти в Україні спрямовуються значні матеріальні й фінансові ресурси. Відповідно до ст. 61 Закону України «Про освіту» держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не меншому 10% національного доходу, а також валютні асигнування на основну діяльність. Кошти закладів і установ освіти та науки, які повністю або частково фінансуються з бюджету, отримані від здійснення або на здійснення діяльності, передбаченої їх статутними документами, не вважаються прибутком і не оподатковуються. Джерелами фінансового забезпечення професійно-технічних навчальних закладів в Україні є:

– кошти державного та місцевих бюджетів;

– кошти юридичних і фізичних осіб, громадських організацій та фондів, у тому числі благодійні внески і пожертвування;

– кошти від надання навчальними закладами додаткових освітніх та інших послуг;

– гранти;

– кредити на розвиток навчальних закладів усіх рівнів та здобуття освіти;

– кошти від здійснення навчальними закладами економічної діяльності, регламентованої державою.

Провідним джерелом фінансування витрат на професійно-технічну освіту є державний і місцеві бюджети. Відповідно до Бюджетного кодексу України (стаття 87) за рахунок коштів Державного бюджету України фінансуються видатки на професійно-технічну освіту (навчальні та інші заклади освіти, засновані на державній формі власності).

Видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, включають видатки на:

– заклади професійно-технічної освіти, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим і виконують державне замовлення;

– заклади професійно-технічної освіти державної та комунальної форми власності, видатки на утримання яких враховані при визначенні міжбюджетних трансфертів державного бюджету на відповідний рік.

У відповідності до Закону України «Про професійно-технічну освіту» фінансування професійної підготовки кваліфікованих робітників (первинної професійної підготовки), соціальний захист учнів, слухачів та педагогічних працівників у державних або комунальних професійно-технічних навчальних закладах, у межах обсягів державного замовлення, здійснюються на нормативній основі за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів. Встановлені нормативи фінансування є гарантованою межею, нижче якої не може здійснюватися фінансування підготовки робітників у професійно-технічних навчальних закладах.

Держава забезпечує своєчасність відповідних виплат і надання пільг учням, слухачам і педагогічним працівникам державних професійно-технічних навчальних закладів. Установи професійно-технічної освіти та професійно-технічні навчальні заклади інших форм власності утримуються за рахунок коштів відповідних засновників. Обсяги бюджетного фінансування державних професійно-технічних навчальних закладів та установ професійно-технічної освіти не можуть зменшуватися або припинятися за наявності інших джерел фінансування.

Додатковими джерелами фінансування професійно-технічного навчального закладу є кошти, одержані за:

– плата за послуги, що надаються бюджетними установами у відповідності до їх функціональних повноважень.

– надходження від реалізації необоротних активів (крім будівель і споруд), інших матеріальних цінностей, плата за зданий металобрухт, дорогоцінні метали, каміння, які у відповідності з чинним законодавством залишаються на підприємстві.

До платних послуг, що можуть надавати заклади професійно-технічної освіти, відноситься:

– підготовка кваліфікованих робітників понад державне замовлення в межах ліцензійного обсягу;

– підготовка та перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів за замовленням центрів зайнятості;

– проведення понад обсяги, встановлені навчальними планами, з видачею або без видачі відповідних документів про освіту, курсів, гуртків, факультативів;

– видання та реалізація навчальної літератури, методичних, видань, друкованих засобів масової інформації;

– ремонт побутових машин і приладів, теле-, аудіо-, відеоапаратури; виготовлення, реалізація та ремонт металовиробів;

– виготовлення, реалізація та ремонт меблів, побутових столярних виробів, садово-городнього інвентарю;

– надання послуг, пов'язаних з проведенням фото-, кіно-, відеозйомки, аудіозапису;

– виготовлення, реалізація та ремонт взуття, швейних і галантерейних виробів, товарів широкого вжитку;

– надання приміщень гуртожитків навчальних закладів для проживання інших осіб;

– надання в оренду будівель, споруд, окремих тимчасово вільних приміщень і площ, іншого рухомого та нерухомого майна або обладнання, що тимчасово не використовується у навчально-виховній, навчально-виробничій діяльності, у разі, коли це не погіршує соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у навчальному закладі;

– виробництво та реалізація продукції громадського харчування, організація її споживання;

– здійснення доступу до Інтернету, локальних і корпоративних комп'ютерних мереж, автоматизованих баз даних та пошукових систем, користування електронною поштою для осіб, які не працюють і не навчаються у відповідному закладі (установі).

Кошти, одержані професійно-технічним навчальним закладом за рахунок додаткових джерел фінансування використовуються ним на діяльність, передбачену статутом.

Незважаючи на різні шляхи фінансування професійно-технічних навчальних закладів залишаються не вирішеними питання:

– недосконаліть порядку формування та розміщення державного замовлення на підготовку робітничих кадрів;

– відсутність методики складання середньострокового прогнозу потреби у робітничих кадрах на ринку праці;

– відсутність порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців з урахуванням нормативів вартості підготовки одного кваліфікованого робітника;

– відсутність методики розрахунків середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника.

Система професійно-технічної освіти глибоко проникає як у соціальну, так і в економічну сфери, виходить на ринки праці, товарів, послуг і капіталу. При цьому реформування системи професійно-технічної освіти неможливо здійснювати тільки адміністративними методами або тільки зусиллями самої освітньої системи. Необхідна консолідація зусиль уряду, працедавців, населення з урахуванням динаміки ринку праці.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14
2. Закон України «Про освіту» №1060-XII від 23 травня 1991 року (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/
3. Закон України «Про професійно-технічну освіту» №103/98-ВР від 10 лютого 1998 року (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. №796 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/

Одержано 27.05.13

УДК 336

О.О. Касімова, **студ. гр. ФК-12м**
Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка та активізація інвестицій в основний капітал України

В статті розглядаються джерела фінансування, дається оцінка інвестицій в основний капітал, розглядаються підходи до створення ефективного механізму активізації інвестиційної діяльності.
основні засоби, інвестиції в основний капітал, джерела фінансування інвестицій, інвестиційний потенціал, активізація інвестиційної діяльності, інвестиційна політика

Постановка проблеми. Важливою умовою успішної ринкової трансформації економіки України є забезпечення її сталого розвитку. Тобто сталий розвиток – це насамперед економічне зростання, яке забезпечує ефективне вирішення проблем життєзабезпечення суспільства та підвищення якості життя населення. Як наслідок цього, проблема формування ефективної економічної політики є однією з найактуальніших на сьогодні. Головним завданням в економічній сфері має стати створення конкурентоспроможної ринкової економіки, покращення інвестиційного клімату та забезпечення макроекономічної стабільності. Інвестиційні процеси у країні мають значний вплив на суб'єкти ринку та їхню діяльність, оскільки інвестиції охоплюють глибинні основи господарської діяльності. Тому дослідження проблем активізації інвестиційних процесів у державі завжди перебували в центрі уваги економічної науки та є предметом розгляду у даній статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальну роль інновацій та інвестицій у реформуванні економіки вивчав Ю. Бендерський [4], управління інвестиційною діяльністю в Україні вивчала Б.М. Вишивана [5], становлення інвестиційної моделі економічного зростання України прогнозовані А. Гальчинським та С. Льовочкіним [6], актуальним проблемам стратегії економічного і соціального розвитку присвячено праці А. Чухна [15], інвестиційне забезпечення економічного розвитку вивчав С.В. Захарін [10]. Питання відтворення основних засобів підприємства досліджували такі вчені-економісти, як: О.В. Бондар, В. Папп, Д.В. Ванькович, Н.Б. Демчишак, Л.В. Городянська, С.В. Захарін, О. Кленін, Є.О. Литвиненко, С.В. Онишко, Д.М. Серебрянський, В.О. Парнюк, Р.В. Пророк та ін. Зазначені дослідження є науковою основою для розроблення напрямків розвитку країни, у яких визначено пріоритети та заходи з удосконалення фінансового забезпечення збільшення науково-технічного та інвестиційно-інноваційного потенціалів.

Наприклад, у роботах В. Папп наголошує, що важливою передумовою вітчизняної економіки є впорядкування всієї системи економічних відносин із територіями, які спрямовані на активізацію інвестиційної діяльності та комплексну реалізацію інвестиційних програм у регіонах [13].

Т.Г. Затонацька та В.Л. Осецький акцентують свою увагу на необхідності регулярного розроблення загальнонаціональних інвестиційних програм, які б виступали інструментом прямого впливу на інвестиційний процес, оптимізації

Науковий керівник: доц.., канд. екон. наук Гаврилова Н.В.

державних та ринкових інструментів активізації інвестування [8].

Але, разом з тим, проблема залучення інвестицій в основний капітал підприємств залишається не розв'язаною.

Метою дослідження є формування підходів до створення ефективного механізму активізації інвестиційних процесів у країні, як фактора забезпечення економічного зростання та покращення соціально-економічного розвитку країни.

Виклад основної частини матеріалу. Для забезпечення процесу виробництва на підприємствах необхідна наявність певної кількості засобів праці що відповідали би вимогам науково-технічного прогресу. Оскільки засоби праці постійно вибувають з виробництва внаслідок фізичної непридатності (фізичний знос) та технологічної невідповідності (моральний знос) виникає необхідність їх заміни новими засобами праці. Процес постійного і неперервного оновлення і заміщення засобів праці що вибувають внаслідок морального і фізичного зносу називається відтворенням основних засобів.

Основні засоби – це матеріальні активи які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва здачі в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій.

Інвестиції в основний капітал – обсяги витрат на нове будівництво, реконструкцію, розширення та технічне переоснащення діючих підприємств усіх видів економічної діяльності.

Інвестиційна діяльність у державі є одним із головних напрямів розширення та збільшення капітальних інвестицій, впровадження нових технологій на підприємствах на основі науково-технічного прогресу, що зумовлює регулювання розвитку економіки, істотне підвищення її ефективності. Сьогодні економічні умови спонукають виробника докорінно переглянути технічні, технологічні, інвестиційні та фінансові ресурси, систему оподаткування та процеси демонополізації [5, с. 48]. Перед українськими підприємствами постають питання відтворення основних фондів та виробничих потужностей.

Джерела фінансування інвестицій в основний капітал можуть бути сформовані за рахунок:

- коштів державного бюджету;
- коштів місцевих бюджетів;
- власних коштів підприємства та організацій;
- кредитів банків та інших позик;
- коштів іноземних інвесторів;
- коштів населення на будівництво власних квартир;
- коштів населення на індивідуальне житлове будівництво;
- залучених фінансових коштів, одержаних від продажу акцій, пайових та інших внесків трудових колективів, юридичних осіб;
- коштів позабюджетних фондів;
- коштів благодійних фондів;
- інших джерел фінансування.

Інвестиції в основний капітал в Україні капіталізується за даними які подані нижче (табл. 1,2,3)

Таблиця 1 – Інвестиції в основний капітал [3, с.111].

Роки	Освоєно інвестицій в основний капітал			Індекси інвестицій в основний капітал; відсотків до попереднього року
	за рахунок усіх джерел фінансування; у фактичних цінах, млн. грн.	у тому числі коштів Державного бюджету		
		у фактичних цінах, млн. грн.	відсотків до загального обсягу	
1	2	3	4	5
2009	151777	6687	4,4	58,5
2010	171092	9479	6,3	99,4
2011	238175	15599	7,5	122,4

Дані таблиці 1 свідчать про те, що інвестиції в основний капітал щорічно зростали. Якщо в 2011 році вони дорівнювали 209130 млн. грн., то 2009 році становили 151777 млн. грн., тобто зросли на 57353 млн. грн., або у 1,38 раза. Індекси інвестицій в основний капітал до попереднього року підтверджують вищезазначені висновки. Останніми роками спостерігалися вагомі вкладення інвестицій в економіку України, так, 2011 року порівняно з 2010 роком інвестиції збільшилися на 58463 млн. грн., або на 1,39 раза.

Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності наведено в таблиці 2.

Таблиця 2 – Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності (у фактичних цінах, млн. грн.) [2, с.204].

Роки	2009	2010	2011	Зміни 2010 по відношенню до 2009	Зміни 2011 по відношенню до 2010
1	2	3	4	5	6
Усього	151777	171092	238175	19315	67083
Сільське господарство, мисливство	9295	12106	17981	2811	5875
Промисловість	57658	58558	86313	900	27755
Лісове господарство	87	125	202	38	77
Рибальство, рибництво	22	66	37	44	-29
Будівництво	5325	4966	8541	-359	3575
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	14091	11830	17264	-2261	5434
Діяльність готелів та ресторанів	2589	3072	4908	483	1836
Діяльність транспорту та зв‘язку	24555	29084	39375	4529	10291
Фінансова діяльність	3359	2859	3152	-500	293
Операції з нерухомим	25678	37189	42107	11511	4918

майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям					
Державне управління	894	1295	1858	401	563
Освіта	1484	1873	2485	389	612
Охорона здоров‘я та надання соціальної допомоги	1932	2754	3451	822	697
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	4808	5315	10501	507	5186

Дані таблиці 2 свідчать, що інвестиції в основний капітал у сільське господарство, мисливство та лісове господарство в 2011 порівняно з 2009 роком зросли на 27276 млн. грн., або в 1,93 раза; інвестиції в промисловість за ці роки – на 28655 млн. грн., або в 1,5 раза; інвестиції в лісове господарство – відповідно на 115 млн. грн., або в 2,32 раза; інвестиції в рибальство – на 15 млн. грн., або в 1,68 раза; інвестиції в будівництво – відповідно на 3216 млн. грн., або в 1,6 раза; інвестиції в торгівлю – на 3173 млн. грн., або в 1,22 раза; готелі та ресторани – на 2319 млн. грн., або в 1,89 раза; транспорт і зв’язок – на 14820 млн. грн., або в 1,6 раза; інвестиції у фінансову діяльність зменшилися на 207 млн. грн., або в 0,94 раза. Інвестиції в основний капітал, пов’язаний з операціями з нерухомістю, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, збільшились на 16429 млн. грн., або в 1,64 раза; інвестиції в державне управління в 2011 році порівняно з 2009 зросли на 964 млн. грн., або в 2,08 раза; інвестиції в освіту – на 1001 млн. грн., або в 1,67 раза; інвестиції в охорону здоров‘я та надання соціальної допомоги – на 1519 млн. грн., або в 1,79 раза; інвестиції на надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту в 2011 порівняно з 2009 роком зросли на 5693 млн. грн., або в 2,18 раза.

Недостатню увагу, на превеликий жаль, науковці приділяють вирішенню питань активізації інвестиційної діяльності за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх джерел підприємств, удосконаленню економічної політики щодо цільового фінансування інвестиційних розробок з боку органів державної влади, а також формуванню та розвитку інфраструктури інвестиційного ринку.

Проблеми зростання інвестицій в основний капітал, відсутність джерел їх фінансування вимагають вивчення на високому науковому рівні. У зв’язку з тим, що Україна починає перехід до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, потрібно обумовити умови та чинники її формування, а також оцінити рівень їх готовності до розвитку.

Міжнародна практика реалізації інвестиційних пріоритетів свідчить, що відсутність необхідних обсягів фінансування створює додаткові труднощі для результативного формування інноваційної моделі розвитку національної економіки. Інвестиції в основний капітал за регіонами та в розрізі введених в дію окремих виробничих потужностей подано в таблиці 3, 4, 5.

Таблиця 3 – Інвестиції в основний капітал за регіонами (у фактичних цінах, млн. грн.) [2, с.201]

Роки	2009	2010	2011	Зміни 2010 по відношенню до 2009	Зміни 2011 по відношенню до 2010	Зміни 2011 по відношенню до 2009
1	2	3	4	5	6	7
Україна	151777	171092	238175	19315	67083	86398
Автономна Республіка Крим	5536	6781	16256	1245	9475	10720
Області Вінницька	2670	3754	5599	1084	1845	2929
Волинська	2415	1740	2191	-675	451	-224
Дніпропетровська	13254	12570	18118	-684	5548	4864
Донецька	12985	11072	21594	-1913	10522	8609
Житомирська	2299	3019	3781	723	762	1482
Закарпатська	1915	2170	2937	255	767	1022
Запорізька	4650	7336	6042	2686	-1294	1392
Івано – Франківська	3447	4262	3584	815	-678	137
Київська	9955	11263	15436	1308	4173	5481
Кіровоградська	2766	2440	4494	-326	2054	1728
Луганська	4378	4706	6107	328	1401	1729
Львівська	6708	8061	11416	1353	3355	4708
Миколаївська	4022	3775	4114	-247	339	92
Одеська	9959	8009	8119	-1950	110	-1840
Полтавська	7691	7317	10217	-374	2900	2526
Рівненська	2696	2316	2751	-380	435	55
Сумська	2185	2223	2807	38	584	622
Тернопільська	1428	2109	2329	681	220	901
Харківська	8315	7302	10648	-1013	3346	2333
Херсонська	2087	1684	2837	-403	1153	750
Хмельницька	3471	2912	3995	-559	1227	524
Черкаська	3040	2798	3008	-242	210	-32
Чернівецька	2602	1817	2195	-785	378	-407
Чернігівська	1588	1756	2455	168	699	867
Міста Київ	28228	25822	34468	-2406	8646	6240
Севастополь	1487	1653	1632	166	-21	145

За період 2009-2011 рр. відмічено збільшення загального обсягу інвестицій в 1,57 рази на території усіх регіонів. Найбільше збільшення (в 2,94 рази) відбулося в АРК, також збільшення (в 1,66 рази) відбулося в Донецькій області, у Києві (в 1,22 рази), та у інших областях, виключення становлять Волинська, Черкаська, Чернівецька та Одеська області, там відбулося зменшення інвестицій, найбільше з яких відбулося в Одеській області (в 0,81 рази).

Для прийняття рішень стосовно доцільності довгострокових інвестицій виникає потреба в прогнозуванні їх ефективності. Для цього слід проаналізувати витрати за тривалий період. Основними методами оцінки є: розрахунок терміну окупності інвестицій (t), розрахунок індексу рентабельності інвестицій (IR), рівень рентабельності інвестицій (R), визначення чистого приведеного ефекту (NPV), визначення внутрішньої норми дохідності (IRR) та інші. Підґрунтям цих методів є порівняння обсягів планових інвестицій і майбутніх грошових надходжень за конкретними видами інвестиційних проектів.

Оцінку фінансового забезпечення і інвестиційної діяльності в Україні необхідно проводити з урахуванням технічного рівня основних засобів, які використовуються, рівень їх зношування, а також те, що економіка держави потребує інвестицій взагалі. Треба забезпечити інвестиції в поточний розвиток і, крім того, сформувати інвестиції для майбутнього розвитку. Україні також потрібно визначитися з вибором моделі розвитку своєї фінансової системи. З двох відомих у світі моделей – американської, яка передбачає переважання в структурі джерел фінансування коштів приватних інвесторів, і німецької, яка передбачає використання коштів власних фінансових груп, – перша, більшою мірою орієнтована на залучення іноземних інвестицій, припускає лібералізацію фінансового ринку і диверсифікацію власності, а друга орієнтована на накопичення банківського капіталу і встановлення банківського контролю за виробництвом [12, с. 73]. В Україні світова фінансова криза 2008 року створює можливості для використання першої моделі, бо внутрішніх фінансових ресурсів недостатньо, а банківська система не може упоратися з обов'язками трансформування заощаджень населення в інвестиції.

Розрахунок потреби в інвестиційних ресурсах треба здійснювати, використовуючи досвід, накопичений розвиненими країнами.

В Україні для спрощення процедури розрахунку та забезпечення фактично цільового фінансування доцільно чітко визначити перелік інноваційно-активних підприємств та розрахувати обсяги необхідних для їх розвитку інвестиційних ресурсів. Подальшого вивчення потребують питання формулювання засад державного управління інноваційно-інвестиційною системою, кількісного виміру показників, що характеризують її функціонування, визначення механізмів розробки та забезпечення реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії країни.

Для ефективного здійснення інвестиційної політики в основу її розроблення повинні бути закладені принципи, які передбачають державне регулювання інвестиційної діяльності та вплив результатів реалізації інвестиційних регулювання проектів на доходи і витрати бюджету, фінансову забезпеченість та прибутковість інвестиційних проектів, характеристику впливу інвестиційних вкладень на соціальну та економічну ситуацію [13]. Інвестиційна політика повинна сформувати у країні сприятливий інвестиційний клімат, який включає: мобілізацією національних заощаджень в інвестиції; доступність кредитних ресурсів для підприємства; приплив іноземного капіталу. Для цього які слід задіяти державі важелі прямої дії у вигляді централізованих державних капітальних вкладень та засоби непрямої дії – бюджетне та грошово-кредитне регулювання [13].

Отже, виходячи із всього вищесказаного, ми можемо зробити такі висновки:

Оцінку фінансового забезпечення інвестиційної діяльності в Україні необхідно проводити з урахуванням технічного рівня основних засобів, які використовуються, рівень їх зношування, а також те, що економіка держави потребує інвестицій взагалі та інвестицій в інновації. Треба забезпечити інвестиції в поточний розвиток і, крім того, сформувати інвестиції для майбутнього розвитку.

Інвестиційний потенціал країни розвивається і потребує формування ефективного механізму, здатного спрямувати заощадження на потреби виробництва. Інвестиційний потенціал країни залежить переважно від стану валових заощаджень.

Аналіз інвестиційної діяльності показує, що хоча за останні роки і намітились певні позитивні тенденції в темпах зростання інвестицій в основний капітал, потреби країни в них ще недостатньою мірою задоволені.

Останніми роками темпи надходження інвестицій в основний капітал навіть дещо випереджають динаміку темпів ВВП і промислового виробництва. Але, незважаючи на те, що інвестиції є одним із ключових чинників розвитку економіки держави, обсяги їх залучення залишаються мізерними, а динаміка – нестабільною.

Отже, для створення ефективного механізму активізації інвестиційних процесів у країні необхідно вжити низку заходів, що сприяють підвищенню інвестиційної привабливості як підприємства, галузі так і держави в цілому. З огляду на проведені дослідження, необхідно сформувати комплексну програму активізації інвестиційних процесів для сталого розвитку країни, підвищення життєвого рівня населення та ефективної соціально-економічної політики, що охоплює: створення стабільної законодавчої бази, формування ефективної інвестиційної політики, підвищення конкурентоспроможності країни, формування інвестиційного партнерства держави та бізнесу, становлення довгострокових відносин між суб'єктами інвестиційного процесу в Україні, ефективне використання потенціалу регіонів та держави в цілому.

Проблеми активізації інвестицій в основний капітал потребує подальшого дослідження і удосконалення.

Список літератури

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 березня 1991р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12;
2. Державна служба статистики України: Статистичний щорічник України за 2011р. – К: ТОВ «Август Трейд» 2012. – С. 559;
3. Державна служба статистики України: Україна у цифрах у 2011р. Статистичний збірник – Київ, 2012. – С. 251;
4. Бендерський Ю. Роль інвестицій та інновацій у реструктуризації економіки / Ю. Бендерський // Економіка України. – 2010. – № 9. – С. 39-47;
5. Вишивана Б.М. Управління інвестиційною діяльністю в Україні / Б.М. Вишивана // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України: «Фінанси України» // № 10 (107), 2012. – С. 82-88;
6. Гальчинський А., Льовочкін С. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України / А. Гальчинський, С. Льовочкін // Політико-економічний журнал Мінекономіки, МФУ та НАНУ: «Економіка України» // № 6 (511), 2012. – С. 4-11;
7. Завгородня О. Структурна динаміка як фактор інноваційного розвитку національної економіки / О. Завгородня // Економіка України. – 2011. – № 11. – С. 34-41;
8. Затонацька Т.Г., Осецький В.Л. Стратегія нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки // Фінанси України. – 2006, № 7. – С. 38-49.
9. Захарін С.В. Кредитування інвестиційної діяльності / С.В. Захарін // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України: «Фінанси України» // № 4 (101), 2012. – С. 97-105;
10. Захарін С.В. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку / С.В. Захарін // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України: «Фінанси України» // № 10 (107), 2012. – С. 72-81;
11. Луців Б. Грошово-кредитна політика держави та інноваційна діяльність банків / Б. Луців // Економіка України. – 2009. – № 10. – С. 20-21;
12. Малютін О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні / О. К. Малютін // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 64-74;
13. Папп В.В. Вдосконалення інвестиційної політики в країні та її вплив на розвиток інвестиційного процесу в регіоні // Регіональна економіка. – 2006, № 2. – С. 50-59.
14. Притикіна О. Л. Інноваційна політика України та інтеграція до ЄС / О. Л. Притикіна, Ю. М.

Стасюк, О. В. Щипанова // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 36–43;
15. Чухно А. Актуальні проблеми стратегії економічного і соціального розвитку на сучасному етапі / А. Чухно // Економіка України. – 2004. – № 4. – С.15-23.

Одержано 27.05.13

УДК 657.4

А.Ю. Кузніцова, магістрант гр. ФК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Сутність та класифікація активів підприємства

У статті розкрито сутність активів підприємства, висвітлено їх роль у здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємства,наведено класифікацію активів.
активи, майно підприємства, необоротні активи, оборотні активи, запаси, дебіторська заборгованість

Здійснення господарської діяльності підприємств потребує наявності різних видів активів. Дослідженню економічної сутності активів підприємств присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, як І. Бланк, М. Білик, Н. Єрмошенко, Дж.С.Міль, М.Метьюс, Б. Нідлз, О. Павловська, А. Сміт. Разом з тим, незважаючи на достатньо глибокі проведені дослідження з проблеми визначення активів підприємств, досі залишається відкритим питання визнання їх сутності та класифікації.

Активи – це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Згідно з національною обліковою теорією головним критерієм відображення певних цінностей в активі балансу є право власності на них без будь-якого посилання на можливість одержувати економічні вигоди від використання активу в майбутньому. Право власності має три форми свого прояву — право володіння, право користування і право розпорядження. Визначальним є право розпорядження. На практиці при складанні балансу згідно з Інструкцією про порядок заповнення форм річного бухгалтерського звіту підприємства право власності на майно реалізується не в усіх притаманних йому формах. Так, за статтею «Основні засоби» орендні підприємства відображають як власні, так і взяті в оренду цілісні майнові комплекси державних підприємств або їх структурних підрозділів, а також взяті у фінансову оренду основні засоби. Звичайно, орендні підприємства мають право володіти та користуватися орендованим майном, але не мають права вільно розпоряджатися ним. Проте навіть це неповне право дає суб'єктам власності можливість реалізувати її економічну суть — здійснювати привласнення результатів, пов'язаних з використанням майна. Водночас, Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зазначає, що право власності не є суттєвим при визнанні активу в балансі. Головним є те, що підприємство контролює вигоди, отримані від використання цього майна, та переймає ризики, пов'язані з активом.

Активи повинні визнаватись і відображатись у балансі в грошовому виразі з використанням певної бази оцінки. Основою оцінки с історична собівартість. Вона, як правило, комбінується з іншими оцінками.

За економічним змістом активи підприємства поділяють на необоротні та оборотні.

Необоротні активи підприємства – це сукупність матеріально-фінансових ресурсів, що використовуються в його господарській діяльності у своїй натуральній формі тривалий час (більше року) і мають значну вартість окремого об'єкта, а також довгострокове відчуження майна в підприємницьку діяльність інших суб'єктів господарювання.

Оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом не більше дванадцяти місяців з дати балансу. Значну частку оборотних активів на підприємствах складають запаси.

Економічна категорія «оборотні активи» стала широко застосовуватись у вітчизняній економічній літературі відносно недавно. Це пов'язане, перш за все, із переходом на ведення українського бухгалтерського обліку за національними П(С)БО. Саме тут ця економічна категорія отримала своє чітке визначення з бухгалтерської точки зору, що трохи ускладнює її вільне застосування в інших економічних науках. До цього ж часу у вітчизняній науковій літературі широко використовувались такі поняття як «оборотні фонди», «оборотний капітал», «оборотні кошти». В П(С)БО 1 та П(С)БО 2 даються визначення оборотних активів як грошових коштів та їх еквівалентів, що не обмежені у використанні, а також інших активів, призначених для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Оборотні активи перебувають у постійному русі, обслуговуючи всі стадії виробничого процесу. Під оборотом активів розуміється процес безперервного їх руху при здійсненні господарської діяльності підприємства, що супроводжується послідовною трансформацією їх видів і зміною вартості. Оборотні активи послідовно приймають вигляд:

- грошовий, виробничий, товарний;
- матеріальний, фінансовий, грошовий.

Необоротні активи включають такі елементи:

- нематеріальні активи (об'єкти промислової та інтелектуальної власності без фізичної субстанції, які необхідні для здійснення господарської діяльності);
- незавершене будівництво (інвестиції) (об'єкти матеріальних і нематеріальних необоротних активів, які не введені в експлуатацію);
- основні засоби (сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері);
- довгострокові фінансові інвестиції (активи, які передані підприємством іншим суб'єктам господарювання з метою збільшення прибутку за рахунок відсотків, дивідендів тощо, зростання вартості капіталу або отримання інших вигод для інвестора);
- довгострокова дебіторська заборгованість (заборгованість підприємству фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати її нарахування);
- інші необоротні активи (необоротні активи від розстрочки зобов'язань перед підприємством).

До складу оборотних активів підприємства належать наступні елементи:

▪ виробничі запаси (запаси сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу, які входять до складу продукції, що виготовляється, або є необхідними компонентами при її виготовленні);

▪ тварини на вирощуванні та відгодівлі (дорослі тварини на відгодівлі та в нагулі, птиця, звірі, кролики, дорослі тварини, вибракувані із основного стада для реалізації, та молодняк тварин);

▪ незавершене виробництво (витрати, які утворились при використанні майнових, трудових та фінансових ресурсів у господарській діяльності, і не перетворились в готову продукцію на певну календарну дату);

▪ готова продукція (запаси виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам і стандартам. Продукція, яка не відповідає наведеним вимогам, є незавершеним виробництвом);

▪ векселі одержані (заборгованість (боргові зобов'язання) покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи та надані послуги, яка забезпечена векселями (борговими розписками));

▪ дебіторська заборгованість (за товари, роботи, послуги; за розрахунками; інша поточна дебіторська заборгованість) (заборгованість підприємству на відшкодування вартості його майна та одержання вигоди від продажу покупцям);

▪ поточні фінансові інвестиції (фінансові інвестиції (активи), які передані підприємством іншим суб'єктам господарювання, на строк, що не перевищує один рік);

▪ грошові кошти та їх еквіваленти (кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій, а також еквіваленти грошових коштів в національній та іноземній валютах. Кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, включаються до складу необоротних активів);

▪ інші оборотні активи (оборотні активи, як зобов'язання перед підприємством за його майно);

▪ витрати майбутніх періодів (витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів).

Для цілей аналізу загалом активи підприємства можна класифікувати за декількома ознаками (табл. 1).

Таблиця 1 – Класифікація активів підприємства

3. За належністю: 3.1. Валові активи. 3.2. Чисті активи (активи за вирахуванням зобов'язань). 3.3. Робочий капітал (оборотні активи за вирахування поточних зобов'язань).
4. За фінансуванням: 4.1. Постійні активи (сформовані за рахунок постійного (довгострокового) капіталу). 4.2. Змінні активи (сформовані за рахунок змінного (короткострокового) капіталу).
5. За ступенем ліквідності: 5.1. Високоліквідні (абсолютноліквідні) активи (грошові кошти, поточні фінансові інвестиції). 5.2. Швидколіквідні активи (дебіторська заборгованість). 5.3. Повільноліквідні активи (запаси, витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи, зокрема дебіторська заборгованість, строк сплати якої минув).

Формування активів будь-якого підприємства пов'язане з трьома етапами його розвитку на різних стадіях життєвого циклу:

1. Створення нового підприємства. Це найбільш складний етап першочергового формування активів, особливо при створенні великих підприємств. Сформовані на цьому етапі активи здебільшого визначають потребу в стартовому капіталі, умови генерування прибутку, швидкість обороту цих активів, рівень їх ліквідності.

2. Розширення, реконструкція та модернізація діючого підприємства. Цей етап формування активів можна розглядати як постійний процес його розвитку в розрізі основних стадій його життєвого циклу. Розширення та оновлення складу активів діючого підприємства здійснюється згідно зі стратегічними задачами його розвитку з урахуванням можливостей формування інвестиційних ресурсів.

3. Формування нових структурних одиниць діючого підприємства (дочірніх підприємств, філіалів та ін.). Цей процес може відбуватися шляхом формування нових структурних майнових комплексів (на базі нового їх будівництва) або придбання готової сукупності активів у формі цілісного майнового комплексу (варіантами такого придбання є приватизація діючого державного підприємства, купівля збанкрутілого підприємства). Другий та третій етапи формування активів являють собою форми інвестиційної діяльності діючого підприємства.

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та правильності вкладення фінансових ресурсів в активи. У процесі функціонування підприємства величина активів та їх структура постійно змінюються.

Список літератури

1. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. / О.Я. Базілінська – К: Центр учбової літератури, 2009. – С. 40-62.
2. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк М.Н., Невмержицька М.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – Вид. 2-ге, без змін. – С. 89-181.
3. Власюк Н.І. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – Львів: Магнолія 2006, 2010. – С. 54-96.
4. Савицкая А.В. Анализ активов предприятия / А.В. Савицкая // Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – 1999 г. – С. 438–441.
5. Турило А.М. Фінансовий менеджмент / А.М. Турило, О.П. Гузенко // Київ: ЦУЛ, 2008. – 356 с.
6. Фінансовий менеджмент: Курс лекцій / За наук. ред д.е.н., проф. М.М.Єрмошенка // К.С. Горячева, М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, О.А. Стороженко // К.: Національна академія управління, 2004. – 506 с

А. Кузницова

Сущность и классификация активов предприятия

В статье раскрыто сущность активов предприятия, показана их роль в осуществлении фінансово-хозяйственной деятельности предприятия, приведена классификация активов.

Одержано 27.05.13

УДК 657.4

А.Ю. Кузніцова, магістрант гр. ФК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Методи управління активами підприємства

У статті визначено методи управління активами підприємства, охарактеризовано напрями оптимізації їх структури, досліджено процес удосконалення управління оборотними активами суб'єктів господарювання.
активи, необоротні активи, оборотні активи, операційні активи, оптимізація структури активів

Суттєве значення для вітчизняних підприємств має ефективне управління активами. Активи балансу містять відомості про розміщення капіталу, що є в розпорядженні підприємства, тобто про вкладення в конкретне майно і матеріальні цінності, про витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції і про залишки вільної готівки.

Управлінню активами підприємства присвячено багато наукових розробок вітчизняних та закордонних учених та фахівців-економістів. Серед них варто виділити праці І. Балабанова, І. Бланка, У. Бріхгема, А. Гроппелі, В. Ковальова, М. Крейніної, Л. Костирко, А. Поддєрьогіна, А. Савицької та ін. Однак ознайомлення з основними положеннями наявних досліджень дає змогу стверджувати про необхідність поглибленого вивчення питань, пов'язаних з методами управління активами суб'єктів господарювання.

Управління активами підприємства передбачає насамперед формування оптимальної їх структури. Із цих позицій дуже важливо, щоб на початковій стадії діяльності підприємства створювані обсяги необоротних та оборотних активів мали певний резервний потенціал, спроможний забезпечити в перспективі приріст продукції та можливості диверсифікації операційної діяльності. А співвідношення необоротних та оборотних активів має відповідати обсягам і структурі виробництва та збуту продукції.

У процесі формування операційних активів потрібно оптимізувати їх склад за такими групами:

- швидкооборотні операційні активи, до яких належать виробничі запаси, готова продукція, короткострокова дебіторська заборгованість, грошові активи;
- операційні активи з нормальним періодом обертання;
- операційні активи з повільним обертанням, до яких відносять основні виробничі засоби, нематеріальні активи.

Оптимізацію активів потрібно розглядати як послідовно здійснюваний процес, який враховує вплив факторів бізнес-середовища підприємства, специфіку його діяльності і передбачає виконання відповідних дій та заходів на кожному етапі управління.

Так, на першому етапі слід забезпечити оптимізацію співвідношення обсягів необоротних та оборотних активів, які використовуються в процесі операційної діяльності підприємства. При цьому необхідно враховувати галузеві особливості та тривалість операційного циклу.

На другому етапі здійснюється оптимізація співвідношення активної частини необоротних активів (машини, устаткування, механізми, що задіяні у виробничому процесі, нематеріальні активи, які обслуговують процес виробництва) та їх пасивною

частиною (споруди, приміщення і устаткування, що використовуються в процесі управління операційною діяльністю).

На третьому етапі відбувається оптимізація співвідношення запасів товарно-матеріальних цінностей, поточної дебіторської заборгованості і грошових засобів та їх еквівалентів.

Особливе значення на підприємствах торгівлі має управління оборотними активами. Функціональним елементом такого управління є аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді, який доцільно здійснювати в такій послідовності:

- вивчення динаміки загального обсягу оборотних активів підприємства; темпів зміни середньої їх суми в зіставленні з темпами зміни обсягу реалізації продукції і середньої суми всіх активів; динаміки питомої ваги оборотних активів у загальній сумі активів підприємства;

- розгляд динаміки складу оборотних активів підприємства в розрізі основних їх видів: запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запасів готової продукції; дебіторської заборгованості; залишків грошових активів. На даному етапі аналізу розраховуються та вивчаються темпи зміни суми кожного із цих видів оборотних активів у зіставленні з темпами зміни обсягу виробництва й реалізації продукції; розглядається динаміка питомої ваги основних видів оборотних активів у загальній їх сумі. Аналіз складу оборотних активів підприємства за окремими їх видами дозволяє оцінити рівень ліквідності;

- визначення оборотності окремих видів оборотних активів у загальній їх сумі. Цей аналіз проводиться з використанням показників – коефіцієнта оборотності та періоду обороту оборотних активів. Встановлюється загальна тривалість і структура операційного, виробничого й фінансового циклів підприємства; досліджуються основні фактори, що впливають на тривалість цих циклів;

- розрахунок рентабельність оборотних активів, дослідження факторів, що її формують;

- розгляд складу основних джерел фінансування оборотних активів, динаміки їх суми та питомої ваги в загальному обсязі фінансових засобів, інвестованих у ці активи; визначення рівня фінансового ризику, що генерується сформованою структурою джерел фінансування оборотних активів.

Управління оборотними активами підприємства неодмінно пов’язане з визначенням принципових підходів щодо їх формування. Оборотні активи визначають вибір визначеного типу політики їх формування. З наукової точки зору виділяються три принципові підходи щодо формування оборотних активів підприємства:

- консервативний, який передбачає мінімізацію операційних і фінансових ризиків, але негативно впливає на ефективність використання оборотних активів – їх оборотність і рівень рентабельності;

- помірний, який забезпечує оптимальне співвідношення між рівнем ризику та рівнем ефективності використання фінансових ресурсів;

- агресивний, який полягає в мінімізації усіх форм страхових резервів за окремими видами оборотних активів.

Оптимізація обсягу оборотних активів повинна виходити з вибраного підходу щодо формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання і ризику.

На основі вибраного підходу до формування оборотних активів, запланованого обсягу виробництва й реалізації окремих видів продукції та розкритих резервів скорочення тривалості операційного циклу оптимізується обсяг і рівень окремих видів

цих активів. Засобом такої оптимізації виступає нормування періоду їх обороту та суми.

Одним із напрямків управління оборотними активами є оптимізація співвідношення їх постійної та змінної частин. Сезонні особливості суттєво впливають на обсяг потреби в окремих видах оборотних активів для здійснення операційної діяльності. Коливання в розмірах потреби в окремих видах оборотних активів можуть бути викликані й сезонними особливостями попиту на продукцію підприємства. Тому у процесі управління оборотними активами варто визначати їх сезонну потребу, що складає різницю між максимальною та мінімальною потребою в них протягом року.

Усі види оборотних активів тією або іншою мірою є ліквідними, крім витрат майбутніх періодів і безнадійної дебіторської заборгованості. Загальний рівень ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. З цією метою з урахуванням обсягу й графіка майбутнього платіжного обороту повинна бути визначена частина оборотних активів у формі коштів, високо- і середньоліквідних активів.

Належної уваги при управлінні оборотними активами заслуговує питання забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку грошових активів для формування ефективного портфеля короткострокових фінансових вкладень.

Оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів полягає у формуванні підходів до вибору конкретної структури джерел фінансування, їх приросту з урахуванням тривалості окремих стадій фінансового циклу й оцінки вартості залучення окремих видів капіталу.

Таким чином, методи управління активами спрямовані на оптимізацію усіх етапів фінансово-господарської діяльності, передбачають використання сучасних управлінських технологій та інструментів.

Список літератури

1. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [Текст] / О.Я. Базілінська – К: Центр учбової літератури, 2009. – С. 40-62.
2. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк М.Н., Невмержицька М.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. [Текст] – Вид. 2-ге, без змін. – С. 89-181.
3. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств [Текст] // Інвестиції: практика та досвід. - 2008. - №4. -С. 40-44.
4. Власюк Н.І. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. [Текст] – Львів: Магнолія 2006, 2010. – С. 54-96.
5. Григор'єва Т.Ю. Управління оборотними активами підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intkonf.org/grigoreva-tyu-upravlinnyaoborotnimi-aktivami-pidpriemstva/
6. Савицкая А.В. Анализ активов предприятия [Текст] / А.В. Савицкая // Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – 1999 г. – С. 438–441.
7. Турило А.М. Фінансовий менеджмент / А.М. Турило, О.П. Гузенко [Текст] // Київ: ЦУЛ, 2008.– 356 с.
8. Фінансовий менеджмент: Курс лекцій / За наук. ред д.е.н., проф. М.М.Єрмошенка [Текст] // К.С. Горячева, М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, О.А. Стороженко // К.: Національна академія управління, 2004. – 506 с

А. Кузницова

Методы управления активами предприятия

В статье определены методы управления активами предприятия, охарактеризованы направления оптимизации их структуры, исследован процесс усовершенствования управления оборотнрыми активами субъектов хозяйствования.

Одержано 27.05.13

Я.В. Клименко, магістр гр. ОА-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Безперервність діяльності підприємств як об'єкт дослідження в аудиті

У статті розкрито економічний зміст терміну «припущення безперервності діяльності підприємства», його будову та значення; розглянуто еволюцію формування наукової думки щодо необхідності аудиторського дослідження дотримання підприємствами принципу безперевності діяльності
аудит, безперервність, МСА

Постановка проблеми та її актуальність. В умовах значного розширення меж потенційного ризику важливо отримувати від аудиторів не лише інформацію про достовірність фінансової звітності підприємств, але й оцінку їхньої реальної життєздатності. У цьому зв'язку об'єктом уваги фахівців виступає безперервність як основний принцип складання фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Механізм реалізації аудиту дотримання підприємством принципу безперервності діяльності залишається проблемним питанням у теоретичному, методологічному та методичному аспектах. Це підтверджується відсутністю в більшості аудиторських висновків висвітлення думки щодо подальшого ефективного функціонування підприємства попри її обов'язковість згідно із Міжнародними стандартами аудиту, надання впевненості та етики (МСА).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню припущення безперервності діяльності підприємств та його аудиторському дослідженню присвячено роботи зарубіжних учених (Р. Адамса, А. Аренса, Й. Бетге, Ф. Дефліза, М. Метьюса, Р. Монтгомері, Б. Нідлза, Дж. Робертсона, М. Хірша та інших) і російських фахівців (С. Бичкова, І. Богатая, Ю. Данилевський, А. Кашаєв, В. Керимов, Н. Горощенок, О. Островський, Н. Ремізов, Я. Соколов, Л. Фридкін, Є. Чикунова та інших). Ураховуючи новизну проблеми, безсумнівний інтерес представляють окремі напрацювання в цьому напрямку вітчизняних науковців (О. Бойко, Г. Давидов, Р. Костирко, Г. Нашкерська, О. Петрик, І. Пилипенко, К. Редько, В. Сопко та інші).

Віддаючи належне внеску зазначених авторів, слід зауважити, шо невирішеними залишилися чимало питань теоретико-методичного характеру щодо нечіткого теоретичного обґрунтування етимологічного та лексичного змісту терміну «припущення безперервності діяльності підприємств».

Метою статті є конкретизація економічного змісту терміну «припущення безперервності діяльності підприємства» та уточнення його будови, значення та практичного застосування.

Виклад основного матеріалу. Використання Міжнародних стандартів аудиту, надання впевненості та етики (МСА) вимагає від аудиторів проведення перевірки на такому якісному рівні, що відповідає зростанню потреб суспільства та відповідальності перед ним. Підтверджуючи відповідність складання фінансової звітності до визначеної концептуальної основи, висновок аудитора підсилює довіру до неї, виступає основою прийняття професійно-обґрунтованих рішень широким колам користувачів.

Прецеденти неврахування можливості подальшої діяльності підприємств при складанні фінансової звітності таких закордонних компаній, як, наприклад, Enron, Parmalat, WorldCom, Williams Communications, Adelphia, Reliant Resources, Merex, Xerox [3, 7] є додатковим доказом необхідності вдосконалення національної системи

аудиту та підвищення контролю якості аудиторських послуг. Це передбачає розширення меж виконання звичайної аудиторської перевірки й процедур аналізу фінансового стану підприємства та дослідження аудитором перспектив і можливостей подальшого функціонування суб'єкта господарювання.

Загальновідомо, виникнення будь-якої проблеми має під собою визначені причини і виступає результатом не одночасно назрілих протиріч і конфліктів. Актуальність аудиту дотримання принципу безперервності діяльності підприємств в Україні зумовлена низкою факторів:

- необхідність докорінної зміни національної системи аудиту та підвищення вимог щодо його якості, і, як результат, – вжиття жорстких заходів регулювання як ринку цінних паперів, так і ринку аудиторських послуг (Акт Сарбанеса-Окслі 2002 р. [14], 8-ма Директива Євросоюзу 2006 р. [4]), у т.ч. і в Україні [12];
- обов'язковість аудиту дотримання принципу безперервності діяльності підприємств згідно МСА;
- підвищена недовіра населення до діяльності будь-якого підприємства;
- занепад та незахищеність підприємств, що супроводжується тотальними банкрутствами та рейдерськими захопленнями.

Здійснення аудиту дотримання принципу безперервності діяльності підприємств спрямоване на підвищення довіри зацікавлених користувачів до реального стану суб'єкта господарювання та його можливостей, а також проведення якісного аудиту.

Відсутність цілісного теоретичного обгрунтування етимологічного та лексичного значення терміну підкреслює неоднозначність підходів у його сприйнятті в сучасній економічній літературі з питань теорії та практики бухгалтерського обліку та контролю, а саме: припущення про безперервність (тривалість) діяльності об'єкта обліку; припущення про підприємство, яке знаходиться в експлуатації, або функціонуюче підприємство (going concern); концепція діючого підприємства або зберігання юридичної особи; умовність безперервності; діюче підприємство.

Якщо звернутися до значеннєвого навантаження, то термін «принцип» (нем. prinzip, фр. prіncipe, лат. principium) визначається як науковий або моральний початок, правило, основа, від якої не відступають.

Термін «припущення» трактується довідниковою літературою як загальновизнані основні принципи, застосування яких передбачається при веденні бухгалтерського обліку.

Розкриття семантичного рівня терміну «припущення безперервності діяльності підприємств» передбачає, перш за все, дослідження еволюції наукової думки щодо логічного змісту об'єкта дослідження

Передумовами формування наукової думки можна вважати індивідуальні випадки майже одночасного зародження ідей щодо необхідності існування припущення безперервності представниками різних шкіл.

У 1860 р. французький бухгалтер-практик Адольф Гільбо запропонував постійне ведення рахунку «Реалізація товарів». Ця вимога отримала назву перманентного інвентарю, що вказувало на дві обставини: по-перше, постійне, безперервне відображення в обліку первісної оцінки; по-друге, безперервне отримання фінансових результатів, уточнене надалі Еженом П'єром Леоте як постійне отримання фінансового результату на будь-який момент часу [13, С.150].

Майже в той же час у Росії Ф.В. Єзерський вимагав того ж, що і Е. Леоте: визначення за допомогою облікових записів результатів господарської діяльності на будь-який момент часу. Я.В. Соколов при цьому зазначає, що на Єзерського вплинула французька школа, але вона скоріше стимулювала його думку, ніж формувала [13, С.246-247].

В 1861 р. берлінський адвокат Г.В. Симон на підставі Загального Торгівельного кодексу опублікував монографію з балансового права, яка визнана основним документом статичної балансової теорії. Симон в своїх судженнях виходить із принципу продовження підприємницької діяльності, який в той час називався «статикою продовження» (А. Мокстер). Згідно цієї концепції майно і зов'язання господарського суб'єкта відображаються в балансі на певну дату в оцінці, що виходить із передумови безперервності господарської діяльності організації [2, С.10].

Отже, до 1920-х років серйозних досліджень, пов'язаних з питаннями формування принципів бухгалтерського обліку, не проводилося. Різноманітна практика рахівництва визначалася або особистим інтересом апарата управління, або особистим досвідом бухгалтера [10, С.44].

Починаючи з 1920-30-х років отримує розвиток теорія наукової думки щодо пошуку єдиних принципів бухгалтерського обліку і підготовки фінансової звітності. Масовий характер досліджень пов'язують із спробами застосувати науковий підхід до практики рахівництва; рухом до регулювання, специфікації і стандартизації бухгалтерського обліку спочатку на добровільних засадах, а потім через введення внутрішніх (професійних) норм [13, С.44].

До найбільш відомих досліджень в галузі формування концептуальної основи бухгалтерського обліку можна віднести роботи представників англо-американської школи: В. Патона, Т.Г. Сандерса, Г.Р. Хатфілда і А. Мура, Р. Ентоні, М. Метьюса, М. Перери, П. Греді, С. Гілмана. Саме В. Патону належить думка знайти загальні положення і з них вивести теорію (1922 р.). В подальшому, найбільш загальні положення назвали постулатами, а правила, які випливають з них, – принципами [13, С.386].

Спираючись на глибокі дослідження Я.В. Соколова [13, С.389] щодо формування американськими науковцями та практиками того часу складу принципів бухгалтерського обліку і підготовки фінансової звітності, вісім із дев'яти наведених джерел констатують необхідність існування припущення безперервності (А. Мур, В. Патон і А. Літлтон, Ф. Міллер, Р. Маутц, Г. Шараф тощо).

Наступний період генезису наукової думки щодо розкриття семантичного аспекту припущення безперервності діяльності підприємства можна охарактеризувати як офіційний, початок якого асоціюється із першою колективною спробою затвердження єдиних принципів обліку, результатом якої є Тимчасове положення про принципи бухгалтерського обліку, прийняте в США у 1936 році Американською Асоціацією бухгалтерів (American Association of Accountants).

З того часу постійна систематична робота щодо встановлення єдиних вимог складання фінансової звітності не зупиняється. Змістовні аспекти принципів бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в подальшому знаходять відображення в офіційних документах Американського інституту бухгалтерів, пізніше перетвореного на Американський інститут присяжних бухгалтерів; Ради по розробці принципів бухгалтерського обліку; Національної асоціації бухгалтерів; Ради по розробці стандартів фінансового обліку [5, С.37].

Так, протягом 1978-1985 рр. в США Радою зі стандартів фінансового обліку при Американській асоціації дипломованих громадських бухгалтерів розроблено шість Положень про концепції фінансового обліку (Statements on Financial Accounting Concepts). У SFAC 5 «Визнання і вимір показників в фінансових звітах комерційних підприємств» безперервність включено до складу припущень, яке передбачає, що підприємство буде продовжувати свою діяльність протягом періоду, достатнього для виконання існуючих у нього на цей момент зобов'язань. Припущення закладено в основу поділу активів компанії на поточні та довгострокові.

У SFAS 59 (Statements of Financial Accounting Standards – Положення про стандарти бухгалтерського обліку), прийнятим американським Комітетом зі стандартів фінансового обліку в 1982 р. очікуване життя підприємства трактується як період часу, що не перевищує 1 року із дня підписання фінансової звітності керівництвом господарської одиниці. Причина включення положення про безперервність (continuity) до складу основних принципів складання фінансової звітності полягає у підтримці теорії оцінки прибутку і використання історичної вартості (собівартості) на противагу ліквідаційній вартості.

У 1989 р. Комітетом з міжнародних стандартів фінансової звітності затверджена Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів, яка не вважається Міжнародним стандартом, однак використовується як керівництво при розробці і перегляді існуючих стандартів. У пункті 22 Концептуальної основи зазначено, що, як правило, фінансова звітність складається на основі припущення, що підприємство є безперервно діючим і залишатиметься діючим в осяжному майбутньому. Таким чином, припускається, що підприємство не має ні наміру, ні потреби ліквідуватися або суттєво звужувати масштаби своєї діяльності.

У Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ), а саме МСБО 1 «Подання фінансових звітів» та Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів» (пп.23-24) підкреслено необхідність встановлення намірів керівництва продовжувати свою діяльність (чи не має воно наміру або потреби ліквідуватися, припинити діяльність, або значно скоротити її). Втім, якщо підприємство не розкриває цю інформацію в примітках до фінансової звітності, то встановити такі факти звичайним користувачам звітності проблематично.

У Німеччині припущення безперервності діяльності підприємств вперше офіційно знайшло відображення в параграфі 252 Торгівельного кодексу 1985 р. як один із основних принципів обліку: «При оцінці необхідно виходити із безперервності господарської діяльності організації, якщо цьому не протидіють фактичні або правові обставини» [2, С.57].

В Англії у четвертому розділі Акта про компанії 1985 р. зазначено: «По відношенню до компанії припускається, що вона буде функціонувати в сфері бізнесу як і належить діючому підприємству» [1, С.310]. У доповненому та скоригованому змісті Акту про компанії 1989 р. додатково враховано вимоги 7-ої та 8-ої Директив ЕС і законодавчо закріплено основні принципи складання фінансової звітності, серед яких і принцип діяльності, що продовжується.

Прийнятим у 1971 р. Комітетом з облікових стандартів SSAP 2 (Statements of Standard Accounting Practice) «Облікова політика» підтверджено, що «концепція діючого підприємства є однією із чотирьох фундаментальних облікових концепцій, покладених в основу процесу складання фінансової звітності» [1, С.310].

Зазначимо, що у Великобританії, як і в Україні, Білорусії та ряді інших країн окремого нормативного документу щодо основних концепцій бухгалтерського обліку немає. Основні принципи, правила в цих країнах визначені законами і стандартами бухгалтерського обліку.

Враховуючи спільну історію країн пострадянського простору в недалекому минулому та схожість етапів становлення і розвитку сфер контролю та бухгалтерського обліку, доречним буде вивчення досвіду цих країн щодо офіційного визнання припущення безперервності.

Вперше принцип безперервності діяльності підприємства акцентується у законах про бухгалтерський облік (Білорусь – 1994 р., Польща – 1995 р., Росія – 6 р., Україна – 1999 р.) і Положеннях по веденню бухгалтерського обліку і складанню фінансової звітності. Цей принцип визнається МСФЗ основним, проте зміст та застосування його

як в міжнародних, так і національних документах розкривається в мінімальному обсязі, увага акцентується тільки на тому, що бухгалтерський облік має вестися підприємством безперервно за умов, що його діяльність буде продовжуватися далі.

Оскільки облік в колишніх країнах СРСР здійснювався в умовах контролю та планової економіки, не було необхідності у проведенні аналізу і підтвердженні здатності підприємства чи організації продовжувати свою діяльність.

Принцип безперервності діяльності підприємств у вітчизняному обліку пов'язаний із прийняттям у 1999 році Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», який відтворює зміст прийнятого на 4 місяці раніше Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», що акцентує увагу на оцінці активів і зобов'язань. У цьому визначенні підкреслений досить важливий момент, проте до недоліків можна віднести однобокість цього розуміння, оскільки не приділено уваги інформованості користувачів щодо перспектив розвитку організації.

Законодавче закріплення і визнання припущення безперервності як основного принципу складання фінансової звітності в багатьох країнах зумовило необхідність пошуку методичного інструментарію щодо його оцінки аудиторами як незалежними професіоналами. Це, в свою чергу, знайшло відображення в низці затверджених документів з аудиту, зокрема, в: Інструкції АРС (Auditing Practices Committe) «Інформація, що враховується аудитором при застосуванні принципу діючого підприємства» (Англія, 1985 р.); Інструкції АРВ (Auditing Practices Board) «Діюче підприємство» (Англія, 1992 р.); SAS 34 (Statements on Auditing Standards) (США, 1981 р.) і надалі заміненим SAS 59 (1988 р.); МСА 570 «Безперервність» [6, С.50].

З урахуванням положень зазначених документів розроблялися національні правила (стандарти) аудиторської діяльності, зокрема, Національний норматив аудиту 21 «Концепція діючого підприємства» (Україна, 1998 р. – втратив чинність).

Відзначимо, що в офіційних документах з аудиту, де також наведені визначення терміну «припущення безперервності», акцентовано увагу на певних важливих аспектах, що потребують подальшого вдосконалення.

Так, глосарій термінів до МСА пояснює, що активи і зобов'язання обліковуються на тій підставі, що підприємство буде здатним продати свої активи й погасити свої зобов'язання за умови звичайної діяльності [8, С.250]. Але форма 2 «Звіт про фінансові результати» передбачає відображення результатів й від надзвичайної діяльності, що не є доказом припинення діяльності підприємства.

МСА 570 «Безперервність» поширено вимоги щодо керівництва підприємства ще й стосовно відсутності в них наміру чи потреби шукати захисту від кредиторів. Тут треба уточнити випадок, коли основним показником цього фактору виступають позики у великих розмірах під великий відсоток. Такі позики можуть братися і для розширення діяльності, тому згадування зазначеної ознаки вважаємо недоцільним в трактуванні припущення безперервності.

Також викликає сумнів й саме словосполучення «близьке майбутнє» [8, С.250] або «осяжне майбутнє» [9] в контексті застосування терміну, оскільки не зрозуміло, який саме період слід брати до уваги, адже операційний цикл окремих виробничих підприємств перевищує рік. Для іншого прикладу візьмемо діяльність фірми, що створена, припустимо, для розробки програмного продукту, тобто для виконання конкретної місії. Строк існування такої фірми обмежено, особливо, якщо внеском засновника виступає об'єкт інтелектуальної власності. Тоді застосування припущення безперервності взагалі буде недоцільним.

Межею періоду застосування припущення безперервності в аудиті необхідно встановити 12 місяців, наступних за звітним періодом, оскільки обов'язковий аудит публічних акціонерних товариств проводиться не частіше 1 разу на рік.

Проведені дослідження і висновки свідчать про існування багатьох проблем на державному рівні, які потребують негайного вирішення та однозначного трактування.

Значний внесок у дослідження безперервності діяльності зробили і зарубіжні науковці та практики. Так, на думку Б. Нідлза, це дуже «своєрідний принцип, оскільки суперечить здоровому глузду: будь-яка людина знає, що помре, тим більше будь-який завод, магазин, салон тощо не може існувати постійно» [11, С.480].

Оскільки діяльність підприємства здійснюється за рахунок використання активів, що формуються із власних та позичених джерел, то при порушенні припущення безперервності саме активи і зобов'язання змінюють відповідно оцінку та порядок погашення.

Дослідженню проблеми розуміння припущення безперервності діяльності підприємства та його оцінки вітчизняними науковцями ще не приділяється значної уваги. В більшості робіт автори обмежуються визначенням, яке наведене у П(С)БО, МСФЗ та МСА, або досліджується структура і ключові моменти МСА 570 «Безперервність».

Здійснений аналіз сутності терміну «припущення безперервності діяльності підприємства» в офіційних документах, наукових розробках теоретиків та практиків дозволяє констатувати, що його зміст зводиться до висвітлення таких основних моментів:

- оцінка активів і зобов'язань;
- встановлення намірів керівництва підприємства щодо подальшої діяльності;
- з'ясування періоду подальшої діяльності підприємства.

Отже, узагальнюючи тлумачення терміну, *припущення безперервності* означає, що підприємство не має передумов і намірів реалізувати всі активи, має змогу погасити всі поточні зобов'язання протягом 12 місяців, наступних за звітною датою.

Законодавче закріплення і визнання припущення безперервності як основного принципу складання фінансової звітності та обов'язковість дотримання МСА зробили його об'єктом оцінки дотримання принципу безперервності в аудиті.

На обов'язковості оцінки дотримання принципу безперервності в процесі аудиту також наполягає і більшість аудиторів-практиків, покладаючи на неї наступні завдання: своєчасне розпізнавання симптомів, факторів і причин кризи, що наближається, її класифікація і розробка заходів, до яких необхідно вдатися для її подолання.

Отже, можна зробити висновок, що *аудитом дотримання підприємством принципу безперервності* діяльності є цілеспрямований процес всебічного вивчення аудитором окремих ознак, здатних негативно вплинути на подальшу діяльність підприємства, тлумачення отриманих результатів та формування на цій підставі професійної думки щодо дотримання аудійованою особою припущення безперервності при складанні фінансової звітності.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що комплексне дослідження економічного змісту терміну «припущення безперервності діяльності підприємства», як об'єкта дослідження в аудиті, дозволяє сформувати визначення, яке означає, що підприємство не має передумов і намірів реалізувати всі активи; має змогу погасити всі поточні зобов'язання протягом 12 місяців, наступних за звітною датою; довести існування взаємозв'язку припущення безперервності із іншими принципами та підкреслити його необхідність.

Насамперед, важливість аудиту дотримання принципу безперервності діяльності підприємства підтверджується саме її значенням в забезпеченні вірогідності фінансової звітності для задоволення потреб широкого кола користувачів.

Список літератури

1. Адамс Р. Основы аудита/ Р. Адамс; [пер.с англ. под ред. Я.В. Соколова]. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1995. – 398 с: ил.
2. Бетге Йорг. Балансоведение/ Йорг Бетге; [пер. с нем. под научн. ред. В.Д. Новодворского]. – [вступление А.С. Бакаева; прим. В.А. Верхоглядова] – М.: Изд-во «Бухгалтерский учёт», 2000. – 454 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Аудит: стан і тенденції розвитку в Україні та світі: Монографія/ Бутинець Ф.Ф., Малюга Н.М., Петренко Н.І.; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 564 с.
4. Варенков А.И. Как в Евросоюзе решаются вопросы восстановления доверия к аудиторам/ А.И. Вареников // Бухгалтсоский учёт – 2007 – №15 – С.45-48.
5. Дмитренко И.Н. Эволюция концептуального подхода к допущению непрерывности деятельности субъектов хозяйствования/ И.Н. Дмитренко, И.Н. Белоусова // Международный бухгалтерский учёт. Ежемесячный научно-практический и теоретический журнал. – 2007. – №10 (106). – С.34-38.
6. Дмитренко И.Н. Эволюция концептуального подхода к допущению непрерывности деятельности субъектов хозяйствования/ И.Н. Дмитренко, И.Н. Белоусова // Международный бухгалтерский учёт. Ежемесячный научно-практический и теоретический журнал. – 2007. – №11 (107). – С.49-54.
7. Карпенко Г.В. Особливості функціонування світової фінансової системи в умовах глобалізації/ Г.В. Карпенко // Наукові праці НДФІ. – 2005. – №3(32). – С.99-107.
8. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2006 року [чинні від 2007.01.01]; пер. з англ. О.В. Селезноьв, О.Л. Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Шарашидзе, Л.Й. Юрківська, С.О. Куліков – К.: ТОВ «ІАМЦ АУ «Статус», 2006. – 1152 с.
9. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000/ [пер.с англ. под ред. С.Ф. Голова]. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і професійних аудиторів України, 2000. – 1272 с.
10. Мэтьюс М.Р. Теория бухгалтерского учёта: [уч.]/ М.Р. Мэтьюс, М.Х.Б. Перера; [пер. с англ. под ред. Я.В. Соколова, И.А. Смирновой]. – М: Аудит, ЮНИТИ.,1999. – 663 с.
11. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учёта/ Б. Нидлз, Х. Андерсен, Д. Колдуэлл; [под ред. Я/В.Соколова] – [2-е изд.] – М.: Финансы и статистика, 1997. – 496 с.
12. Про цінні папери та фондовий ринок. Закон України від 23.02.2006р. №34800-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Закону: http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15.
13. Соколов Я.В. Бухгалтерський учёт: от истоков до наших дней: [уч. Пособие для вузов]/ Я.В. Соколов – М: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с: ил.
14. Яковенко Д.А. Основные положения Акта Сарбанес-Оксли 2002 года и его влияние на регулирование и развитие рынка ценных бумаг и аудит в США / Д.А. Яковенко, А.А. Шестков – Самара: Самар. территориальн. ин-т проф. бухгалтеров, 2003. – 16 с.

Одержано 29.05.13

А.О. Домарацька, ст. гр. МЕ-10-2, Т.С. Корнеєва, асист.
Кіровоградський національний технічний університет

Шляхи до успішного розвитку ділової кар'єри менеджера

В статті розглянуто сутність ділової кар'єри менеджера, підвищення рівня знань, вмінь та компетентності, постійного руху до успіху
кар'єра, рух, зростання, успіх

Однією із актуальних проблем сучасного керівника є проблема професійного росту, або професійної кар'єри працівників як однієї із складових особистого розвитку, підвищення рівня знань, вмінь та компетентності, тобто постійного руху до успіху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.Теоретичні й практичні аспекти розвитку ділової кар'єри менеджера розглядалися в працях вчених: Весніна В.Р., Виногородського М.Д., Данюка В.М., Колота А.М., Крушельницької О. В., Петюха В. М. та інших.

Мета статті полягає у визначенні суті, особливостей та шляхів розвитку ділової кар'єри менеджера.

Виклад основного матеріалу. Сутність кар'єри відображена в більшості визначень цього поняття, про що красномовно свідчать терміни "рух" , "прогрес", "зростання", а також підтверджується етимологією слова " кар'єра" (що в перекладі з італійського означає "біг"). Так під кар'єрою розуміють суб'єктивно усвідомлені власні судження працівника про своє трудове майбутнє, очікувані шляхи самовираження й задоволення працею. Це просування вперед по один раз обраному шляху діяльності. Наприклад, одержання більших повноважень, більше високого статусу, престижу, влади, більшої кількості грошей.

Кар'єра може розглядатися як в вузькому, так і в широкому розумінні. В широкому розумінні поняття "кар'єра" визначається як загальна послідовність етапів розвитку людини в основних сферах життя(сімейній, трудовій та іншій).

В вузькому розумінні кар'єру пов'язують з трудовою діяльністю людини, з його професійним життям. Під кар'єрою розуміють цілеспрямоване посадове і професійне зростання, поступове просування за службовою драбиною, зміну навичок, кваліфікаційних можливостей і розмірів винагороди, пов'язаних з діяльністю працівника. Все має відношення до організаційного аспекту кар'єри. Особистісний аспект зумовлює перегляд цього явища з позиції людини особистості, розкриває особливості бачення кар'єри її діячем. З цим пов'язане вираження індивідом суб'єктивної оцінки (самооцінки) характеру протікання свого кар'єрного процесу, окремих результатів розвитку його кар'єри, особисті почуття, які з'являються з цього приводу.

Кар'єра не визначає тільки успіхи або невдачі, як у власному розумінні людини. Вона містить внутрішню позицію і поведінку, поступову зміну навичок, здібностей і професійних можливостей, пов'язаних з діяльністю. Будь-який процес здійснюється під впливом гальмування сил, що уповільнюють розвиток процесу аж до його зупинки, зміни напрямків т. ін. На окремих ділянках руху при визначених умовах може настати кар'єрна криза, наслідки якої впливають на майбутнє людині й організації .

В еволюції індивідуальної "внутрішньої" кар'єри менеджерів виділяють етапи:

Перший етап складається в обмірковуванні майбутнього роду занять коли триває пошук роботи. Уявлення про кар'єру обмежено професійними стереотипами, а критерії успіху ще розмиті. На цій стадії особистість тільки готується почати відповідної даної професії процес навчання.

Другий етап - це період утворення і тренування, що сильно варіюється в залежності від вимог конкретної професії.

На третьому етапі відбувається входження особистості у світ роботи. Для більшості людей, незалежно від підготовки, виникає момент "шоку від реальності". Головна психологічна проблема тут - це проблема адаптації в міру того, як людина довідається про реалії роботи і своїх реакцій на неї. Основне особистісне навчання починається тут.

Наступний період характеризується значною питомою вагою професійного навчання і подальшою соціалізацією менеджера в організаційних умовах. Його тривалість залежить як від професії, так і від організації, складності роботи і т.д.

П'ятий етап може бути позначений як "досягнення членства" в організації. Людина створює значимий образ себе як члена організації, як професіонала. З'ясовано мотиви й особисті цінності, оскільки вони відбивають власні реакції на власні реакції на різні ситуації. Виникає відчуття свого таланта, усвідомлення своїх сил і слабостей.

Наступний важливий момент кар'єри - рішення, що приймає організація про термін перебування працівника в посаді. Звичайно це відбувається в перші 5-10 років кар'єри. Працівникові стає відомо, чи може він розраховувати на тривале майбутнє в даній організації, або на "перманентне членство".

Подальший етап, що відноситься до середини кар'єри, характеризується кризою. Більшість людей проходять через важкий період переоцінки себе, коли зовні їхнього кар'єру складається досить добре. Задаються питання про правильність первісного вибору професії; про рівень досягнень; оцінюється масштаб досягнутого і ступінь витрачених зусиль; задаються питання про майбутній шлях розвитку, оцінюються перспективи продовження або зміни роду діяльності і стратегія дій на період професійного життя, що залишився.

Тривалість кожної стадії варіюється за часом, тривалість стадій менше залежить від зовнішніх чинників. Ступінь зв'язку з віком залежить від конкретної кар'єри. Якщо людина змінює кар'єру, дані етапи можуть повторюватися.

Багато менеджерів характеризуються стійким прагненням до автономії, прагнуть усі робити по-своєму, за своїми стандартами. Для них підходить проектна робота, робота за контрактом, робота як консультанта. Трудова діяльність не повинна порушувати їхньої незалежності.

Менеджер повинен вміти виявити потреби працівника, а працівник повинен мати яскраве уявлення про свої наявні і потенційні можливості, здібності проявити їх у майбутньому. Тому кар'єра і просування по службі повинні будуватись на основі загальної участі обох сторін та їх спільній відповідальності за "свою" частину організації цього процесу.

У книзі Г.В.Щокіна "Як робити кар'єру" аналізуються результати опитування 700 керівників компаній різних галузей, проведених проф. Г.Медгерісом (Австралія) і С. Какабадзе (Великобританія). Керівники аналізують за ступенем важливості фактори, які визначали успішний розвиток їх кар'єри. Результати наступні:

1. Особисте бажання зайняти високу посаду. Людина, яка не ставить перед собою високих цілей, звичайно і не прикладає особливих зусиль до самовдосконалення, підвищення своєї ква¬ліфікації, просуванню по службі.
2. Вміння працювати з людьми.
3. Готовність ризикувати і брати на себе відповідальність за це.
4. Придбання широкого досвіду керівної роботи і виконання різних функцій до 35 річного віку.
5. Здатність генерувати більше ідей у порівнянні з колегами.
6. Уміння при необхідності легко змінювати стиль управління.
7. Висока професійна підготовка.
8. Сімейна підтримка та ін.

Опитування показали, що формування керівників вищого рангу проходить, як правило, у відносно короткий термін — за 6-7 років, тобто до 35-37 річного віку. Це пов'язано з інтенсивним накопиченням досвіду. Свої особисті знання і види діяльності керівники ранжують за ступенем важливості таким чином: прийняття рішень; самодисципліна; аналітичні здібності; гнучка поведінка; уміння вірно розподіляти свій

час; знання справи. Кожній організації бажано мати спеціальні посади для кандидатів у менеджери, на яких вони б виконували складну роботу, несли повну відповідальність за прибутки і збитки, за окремий підрозділ або групу людей. Дуже довго затримувати на одній і тій же посаді перспективних керівників шкідливо (строк визначається конкретно з урахуванням специфіки посади, організації, особистості). Для організації цього процесу у кожній організації повинен бути план підвищення кваліфікації персоналу. Опитувані менеджери надають перевагу коротким, насиченим курсам, по 2-3 тижні один раз на рік. Можливі форми навчання: самопідготовка й вечірні заняття. Будь-яка підготовка повинна бути зорієнтованою на сучасній і майбутній стан менеджера, потреби організації в цілому та окремого її працівника.

На основі опитування менеджерів дослідники зробили наступний висновок, що не може бути професійного успіху без високої комунікабельності та уміння управляти людьми й делегування повноважень. Успіхи розвитку кар'єри менеджера безпосередньо пов'язані з успіхами роботи трудового колективу, удосконаленням стилю і методів роботи, підвищенням своїх особистих та ділових якостей. А все це разом визначає успіхи керівництва.

Важливими факторами, які визначають розвиток кар’єри менеджера, можуть виступати: бажання зайняти високу посаду, вміння працювати з людьми, широкий досвід керівної роботи, при необхідності легко змінювати стиль управління, здатність подавати більше ідей ніж колеги, висока професійна підготовка, сімейна підтримка та ін.

Організаційна діяльність менеджера передбачає перш за все самоорганізацію його дій. Він повинен сам повністю показувати зразок виконавчої дисципліни і вимогливості, прагнути до того щоб його рішення були чіткими, конкретними і реальними. Враховувати, що спільна діяльність людей, які організовані у колективи, дають більший ефект спільних зусиль ніж корисний результат суми окремих працівників.

Але позитивні результати колективних зусиль не наступають автоматично. Для того, щоб цей результат досягти, необхідно організувати спільну роботу колективу, визначити функціонально пов'язані дії та відносини у загальній діяльності. Тому організованим ефектом колективної діяльності є додатковий корисний результат, який одержано при правильно організованій загальній роботі.

Кінцева ціль організаторської роботи полягає у забезпеченні ефективності загальної діяльності колективу. Крім того, для успішної організаторської діяльності менеджеру необхідно мати особливі якості, властивості та здібності як керівника колективу. Якщо їх немає від природи, вони повинні розвиватись, формуючи лідера, який має особливі якості особистості, що забезпечують успішне оволодіння мистецтвом керівництва.

Таким чином, кар'єра - швидке й успішне просування по службовій, суспільній, науковій та іншій діяльності, досягнення популярності, вигоди; рід діяльності. Але правильний розвиток кар’єри не можливий без такої незначного фактору, як сам її вибір. Найважливіше рішення, яке приймає людина у своєму житті – це вибір кар’єри, з нього все потрібно починати. Досягнення людини у тому чи іншому виді кар’єри залежить від відповідності між його особистістю й обставинами роботи. Для визначення якими навичками володіє людина важливо виявити її здібності при виборі кар'єри. Методами виявлення є особисті спостереження, анкетування, тестування, вирішення творчих задач, бесіди, інтерв'ювання, самоаналіз і обговорення. А потім йде вже планування кар’єри. В результаті чого порівнюються потенціал можливості, здібності цілі працівника з вимогами організації, її стратегії планами розвитку. В результаті чого розробляється програма (план) професійного і посадового зростання.

Планування кар'єри працівник може займатися як особисто, так із допомогою менеджера по персоналу або лінійного менеджера.

Висновки. Менеджер повинен ясно усвідомлювати кінцеву ціль, бачити шляхи до цієї цілі, розуміти свій статус як кваліфікованого спеціаліста, якому надали право і який несе відповідальність за дії, реалізація яких приведе або не приведе до наміченої цілі. Повинен мати структуру своєї організаторської діяльності, підлеглих працівників, види робіт і взаємовідносини з ними на основі методів одноосібного керівництва.

Список літератури

1. Белецкий Н.П. Менеджмент.Деловая карьера. – Мн.:Выш. шк., 2001. – 302 с.
2. Виноградський М.Д., Виногородська А.М., Шканова О.М. Організація праці менеджера: Навч. посіб. для студ. екон. спец. вузів. / М.Д. Виноградський – К: «КОНДОР» -2002. -518с.
3. Крушельницька О.В. Управління персоналом: Навч. посібник. / О.В. Крушельницька – К.: "Кондор", 2009, - 296 с.
4. Менеджмент персоналу: Навч. посібник. / За ред. В.М.Данюка. – К.: КНЕУ, 2005. – 398 с.
5. Мурашко М.І. Менеджмент персоналу. / М.І. Мурашко — К.: «Знання», 2002. - 101 с.
6. Служебная карьера: Учеб.-метод. пос / Под общ. ред. Е.В.Охотского. – М.: Прогресс, 1998. – 55 с.
7. Розвиток професійної орієнтації в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [упоряд.: Пономаренко Л. О., Стельмах Н. А., Ніколюк Л. І. ; наук. ред.: Рогова П. І., Чепурна Н. М.; наук. консультант Мельник О. В. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.]. – К. ; Черкаси: [б. в.], 2009. – 196 с.
8. Кар'єра менеджера // job.com.ua

Одержано 29.05.13

УДК 657

А. С. Пугаченко, магістр. гр. ОА-12м•
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості організації та методики синтетичного обліку руху запасів на хлібопекарському підприємстві (на прикладі ПАТ «Кіровоградський хлібозавод»)

У статті розглянуто мету, завдання та джерела організації обліку та вибуття виробничих запасів на хлібопекарських підприємствах (на прикладі ПАТ «Кіровоградський хлібозавод»), та надано рекомендації щодо удосконалення організації обліку виробничими запасами.
виробничі запаси, надходження запасів, вибуття запасів, готова продукція

Надходження виробничих запасів на хлібопекарських підприємствах відбувається в основному через придбання за плату у постачальників і зберігаються вони на складі даного підприємства. Порядок надходження запасів на підприємство і їх документальне оформлення залежить від умов поставки, зазначених в договорі, а саме:

Науковий керівник: Г. Б. Назарова, канд..екон.наук

- місця отримання (на складі постачальника, на складі покупця);
- характеру (по кількості, якості, комплектності);
- відповідності кількості та якості отримуваних запасів умовам договору і супровідним документам[1, с.63-65].

Для оформлення надходження на ПАТ «Кіровоградський хлібозавод» запасів використовуються різні товаросупровідні документи, що складаються як постачальниками, так і покупцем. Документообіг на підприємстві організований так, щоб забезпечувати вчасне надходження необхідної інформації до бухгалтерії. Первинні документи, які надходять до бухгалтерії, підлягають перевірці за змістом операції і за правильністю їх оформлення.

Бухгалтерія ПАТ «Кіровоградський хлібозавод» у встановлені строки здійснює приймання і обробку первинних документів на сировину, матеріали тощо. Всі документи сортуються і перевіряються. Прибуткові ордери звіряються з рахунками, що до них належать, транспортними документами, приймальними актами тощо.

Облік виробничих запасів в бухгалтерії підприємства здійснюється за сортовим варіантом обліку. На підставі первинних документів на кожен вид виробничих запасів відкривається картка аналітичного обліку, де їх обліковують в натуральному і грошовому вираженні. По закінченні звітного періоду складаються оборотні відомості аналітичного обліку. Залишки і обороти по них порівнюються з даними карток складського обліку.

Важливим аспектом щодо організації обліку виробничих запасів на даному підприємстві є стан організації аналітичного і синтетичного обліку[4, с.4-5].

Облік запасів на ПАТ «Кіровоградський хлібозавод» здійснюється відповідно до П(С)БО 9. Згідно Наказу про облікову політику встановлена межа істотності для оприбуткування активів на баланс в сумі 100 грн. Цінності придбані за ціною нижче цієї межі, списуються на витрати підприємства без оприбуткування їх до складу активів.

На даному підприємстві виробничі запаси складаються із сировини й матеріалів, основних і допоміжних матеріалів, тари й тарних матеріалів. Для одержання деталізованої інформації, необхідної для управління запасами за їх окремими видами і процесами, організується аналітичний облік. З цією метою до окремих рахунків синтетичного обліку та субрахунків відкриваються рахунки аналітичного обліку.

В бухгалтерії ПАТ «Кіровоградський хлібозавод» ведеться аналітичний облік за кожним видом виробничих запасів. Так як облік в бухгалтерії ведеться із застосуванням комп'ютерної техніки, то аналітичний облік виробничих запасів не несе громіздкості і труднощів. Кожні 10 днів до бухгалтерії здаються після оприбуткування комірниками прибуткові ордери, які бухгалтерія заносить до комп'ютеру, а в кінці місяця зароситься витрати виробничих запасів по кожному виду окремо. Комп'ютер автоматично формує оборотно-сальдову відомість по кожному субрахунку виробничих запасів і по кожному номенклатурному номеру.

При здійсненні обліку використання сировини в хлібопекарській промисловості слід враховувати такі особливості: у виробництві використовують одночасно кілька видів сировини з різними якісними характеристиками, які слід відображувати в бухгалтерських первинних документах та регістрах. При відпуску у виробництво основної хлібопекарської сировини – борошна – крім оперативного кількісного контролю важливе значення має також організація постійного якісного контролю, тобто потрібно враховувати вологість борошна, оскільки в разі її збільшення вище від базисного (14,5%) досягається економія корисних речовин, а в разі зменшення – перевитрати.[3, с. 11-12]

За даними підприємства за зміну виробляється 52 найменування готової продукції, до яких входить і «соціальний хліб», на якому зупинимось детальніше. Витрати на виготовлення хлібу «Деснянський» подовий 1г 0,77кг наведені в табл.1.

Таблиця 1 – Витрати сировини та допоміжних матеріалів на хліб «Деснянський» подовий 1г 0,77кг

Мінімальний вихід готових виробів при вологості борошна 14,5%				132,40	7,55287
Назва сировини	На 100 кг борошна	На 1 т готової продукції	Ціна без ПДВ	Вартість без ПДВ	
Борошно 1г	100	755,287	2,260	1706,95	
Дріжджі	1,5	11,32931	4,530	51,32	
Сіль	1,5	11,32931	0,720	8,16	
Цукор-пісок	1	7,55287	4,130	31,19	
Молоко сухе знежирене	2	15,10574	14,170	214,05	
Мажемікс				0,00	
Масло рослинне на змащування		0,8	9,870	7,90	
				2019,57	

Калькуляція на хлібобулочні вироби, а саме на «соціальний хліб» по ПАТ «Кіровоградський хлібозавод» наведена в табл. 2.

Таблиця 2 – Калькуляція на хлібобулочні вироби по ПАТ «Кіровоградський хлібозавод»

№	Хліб «Деснянський» подовий 1г	0,770
Витрати		
1	Сировина і допоміжні матеріали	2019,57
2	Транспортно-заготівельні витрати	
3	Паливно-енергетичні ресурси	543,84
4	Основна заробітна плата	215,68
5	Відрахування на соціальні заходи (соцстрах, зайнятість, пенсійний ФСНВ)	79,97
6	Цехові витрати	
7	Загальновиробничі витрати	422,73
8	Виробнича собівартість 1т продукції	3281,80
9	Адміністративні витрати	203,82
10	Витрати на збут	119,46
11	Повна собівартість	3605,07
12	Прибуток (+), збитки(-)	0,00
13	Рентабельність (коефіцієнт)	0,00
14	Вільна ціна	3605,07
15	ПДВ (коефіцієнт)	1,20
16	Оптова ціна за 1т	4326,09
17	Оптова ціна за 1 шт. без транс.	3,33

З даних табл. 1. та 2 видно, що вартість без ПДВ та сировина й допоміжні матеріали становлять 2019,57 тис. грн.

Для обліку випуску готових виробів з виробництва бухгалтерія ПАТ «Кіровоградський хлібозавод» складає відомість випуску готової продукції, зданої на склади підприємства, в натуральному і вартісному вимірниках. Дані цієї відомості використовуються для контролю за виконанням завдання по обсягу виробництва і для бухгалтерських записів на рахунках синтетичного обліку. Накопичувальні відомості випуску господарської продукції (в натуральному і вартісному вираженні) і накопичувальні відомості відвантаженої продукції заповнюються на підставі первинних документів протягом місяця.

Висновки та пропозиції. Аналіз використання та систем обліку виробничих запасів на ПАТ «Кіровоградський хлібозавод» призводить до висновку про недостатність для контролю за використанням виробничими запасами типових форм первинних документів. Оскільки вартість запасів, переданих в експлуатацію, виключається зі складу активів і відноситься на витрати звітного періоду, в умовах підприємства, яке займається виробництвом хлібобулочних виробів, доцільно здійснювати оперативний кількісний облік таких предметів за місцями їх експлуатації та відповідальними особами протягом терміну їх фактичного використання. Цей термін має бути встановлений спеціально створеною комісією для кожного виду запасів по підприємству в цілому та відображений в наказі про облікову політику на підприємстві.

Основою напряму удосконалення організації обліку виробничими запасами є:

- узагальнення теоретико-методичних основ обліку, аналізу і контролю виробничих запасів, визначення їх суті та класифікації;
- удосконалення методико-організаційних основ фінансового та управлінського обліку виробничих запасів, а також їх контролю;
- проектування системи економічного аналізу та контролю ефективності використання виробничих запасів;
- розробка системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами[3, с.2].

Список літератури

1. Князюк І. Актуальні проблеми обліку виробничих запасів на підприємствах України/ І. Князюк// Удосконалення обліку й аналізу в системі управління підприємства. – 2012. – С. 63-65.
2. Приймачок О.М.; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2005. — 19 с. — укр. Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.04 / Облік виробничих запасів і аналіз ефективності їх використання (на прикладі підприємств хлібопекарської промисловості Київської області).
3. Рибалко О.М., Болдуєва О.В. Вдосконалення обліку виробничих запасів / О.М.Рибалко, О.В.Болдуєва // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. - 2008. - №6. - 210-215., С. 2.
4. Харитонова А. Запаси: обліковуємо правильно / А.Харитонова // Баланс. – 2010. - №45. – С.4-5.

Одержано 29.05.13

Є.Ю.Сірінчук, ст. гр. АДМ - 12М, І.М. Сочинська-Сибірцева, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Взаємозв'язок перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців із системою управління якістю освіти

Стаття присвячена проблемам підвищення ефективності системи професійного навчання державних службовців та впровадження інформаційних технологій управління якістю освіти в практику діяльності Центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців.
професійне начання, якість освіти, методи підвищення кваліфікації, оцінка ефективності

Однією з актуальних і найбільш складних проблем сучасного етапу розвитку українського суспільства є проблема оптимізації якості державного управління, що, в свою чергу, потребує прискореного реформування державної служби, удосконалення її кадрового потенціалу. Головним важелем зазначеного процесу реформування повинен стати безпосередньо персонал сфери державного управління, у зв'язку з чим нагальним є здійснення системного удосконалення роботи в галузі підготовки кадрів для державного управління і постійного підвищення рівня їх професійної компетентності й кваліфікації.

Наявна система перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників сфери державного управління не є ідеальною: потребують удосконалення як загальні підходи та орієнтири щодо мети та завдань зазначеної системи, так і процеси, через які здійснюється функціонування даної системи. Необхідно також «привести» її до загального «знаменника», що дозволить, з одного боку, оцінити якість надання освітніх послуг державним службовцям в масштабах всієї країни, а з іншого боку – окреслити шляхи поліпшення та удосконалення самої системи. Подібні вимоги можна реалізувати шляхом розгляду системи перепідготовки та підвищення кваліфікації через принципи та критерії системи управління якістю [1].

Якість діяльності навчальних закладів системи перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників сфери державного управління (зокрема, обласних центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації, далі – Центрів) повинна розглядатись як мінімум з двох позицій: з позиції навчального закладу – освітньої установи, що надає навчальні послуги специфічній категорії слухачів, та з позиції державної установи – адже обласні центри асоціюються зі структурою органів державної влади та місцевого самоврядування на місцях, реалізують окремі положення нормативно-правових актів України стосовно кадрової політики держави. Подібні особливості зумовлюють специфічність побудови системи управління якістю у Центрах, на чому слід зупинитись більш докладно.

Створення ефективної системи управління окремим Центром, що буде орієнтована на якість, і, одночасно, комплексної системи результативного навчання слухачів дозволить істотно підвищити як рівень організації діяльності Центрів, так і покращити рівень підвищення професійної кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Існують основні проблеми, що виникають при створенні системи управління якістю загалом в освітніх установах, та, зокрема, у Центрах:

- різне трактування поняття «якість» і критеріїв його оцінки;
- відсутність чіткого розуміння того, яку «продукцію» випускають Центри;

- недостатнє розуміння ролі слухачів з позицій системи управління якістю;
- складність визначення споживачів «продукції» Центрів і виявлення їх вимог;
- сталий специфічний стиль управління;
- відсутність стратегічного планування в області якості;
- диференціація персоналу (викладачі, наукові співробітники, адміністративні працівники тощо);
- недосконаліть системи контролю в освітній діяльності загалом та у сфері підвищення кваліфікації зокрема.

Загально прийнято вважати, що Центри покликані готувати посадовців з удосконаленим фаховим рівнем, надавати консультативну та інформаційну допомогу органам державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. Центри розробляють і видають навчально-методичну літературу, створюють певний інтелектуальний продукт, надають додаткові освітні послуги.

Основним видом «готової продукції» Центрів є фахівці з оновленими знаннями та навичками. Проте підвищення кваліфікації фахівця – вельми складний «технологічний» процес, що потребує використання основних принципів навчання дорослих, формування максимально сприятливих навчальних умов, надання максимальної освітньої користі в короткий проміжок часу.

Отже, основними особливостями освітньої установи з підвищення кваліфікації є специфічність «продукції», яку вона випускає, і складний «виробничий процес», що потребує максимальної концентрації зусиль стосовно ефективного навчання дорослих у короткий проміжок часу.

Особливість вироблюваної Центрами «продукції» полягає в тому, що слухач (державний службовець або посадова особа місцевого самоврядування) – не лише «продукція», але і учасник (суб'єкт) освітнього процесу, а також споживач інших видів продукції Центру.

Викладацький склад Центрів є носієм не лише необхідних знань, але й цінного практичного досвіду, якій дозволяє набути важливих для певного службовця компетенцій стосовно професійної діяльності, що сприятимуть підвищенню фахового рівня окремого слухача.

Від викладачів залежить, чи будуть слухачі вчитися із задоволенням, брати активну участь у процесі навчання, переймати кращий досвід професійної діяльності, чи отримають слухачі, як споживачі освітніх послуг, саме ті актуалізовані й потрібні на даний час знання та досвід, на які сподіваються.

Для формування основних уявлень щодо можливостей та користі запровадження системи управління якістю в роботу Центрів адаптуємо структурну схему стратегічного планування в практику надання освітніх послуг регіональними центрами перепідготовки та підвищення кваліфікації (рис. 1).

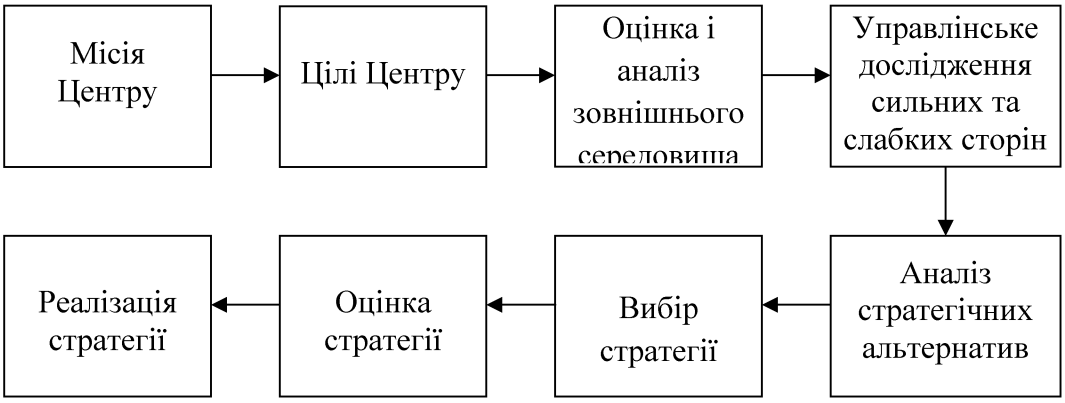

Рисунок 1 - Процес стратегічного планування діяльності регіонального Центру

При формуванні процесу управління якістю надання освітніх послуг необхідно чітко визначитись з загальною місією і цілями Центрів, що повинні стосуватись реальної діяльності та бажаних результатів, яких потрібно досягти.

Важливим елементом процесу стратегічного планування діяльності Центрів являється оцінка і аналіз зовнішнього середовища. В цьому контексті необхідно розглядати та враховувати зовнішні фактори – керівні та регламентуючі (діяльність й нормативні акти МОН, ГУДС, НАДУ), що мають вплив на функціонування центрів та якість надання ними освітніх послуг.

Для прикладу можна навести такі:

1. Координація роботи освітніх установ щодо реалізації державних замовлень на підвищення кваліфікації і професійну перепідготовку державних службовців, надання їм консультаційної та методичної допомоги.
2. Забезпечення впровадження нових інформаційних, педагогічних і управлінських технологій в систему додаткової професійної освіти державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування.
3. Розробка державних освітніх стандартів для навчання державних службовців і контроль за якістю їх реалізації.
4. Створення інформаційних масивів і банків даних щодо науково-методичного забезпечення системи додаткової професійної освіти державних службовців.
5. Визначення загальнодержавних вимог до освітніх установ додаткової професійної освіти, що реалізують програми підвищення кваліфікації і професійної перепідготовки державних службовців.
6. Вирішення питань, пов’язаних з ліцензуванням, атестацією і державною акредитацією освітніх програм підвищення кваліфікації і професійної перепідготовки державних службовців.
7. Забезпечення розробки нового покоління навчально-програмної документації з питань роботи державного апарату, стилю і методів роботи державних службовців, інформатизації управлінської діяльності з урахуванням модернізації і реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування тощо.

Дослідження сильних та слабких сторін передбачає комплекс заходів, спрямованих на практичну реалізацію системи управління якістю надання освітніх послуг в Центрах перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів державного управління. Подібне дослідження має на меті визначення та регламентацію типової структурної моделі системи якості в окремому регіональному Центрі:

- визначення відповідальності керівництва за вимогами стандартів якості (ініціація створення системи якості, формування організаційної структури системи якості окремого Центру, розробка бачення, основних цінностей, політики і цілей в області якості, процесів планування, а також регулярного контролю функціонування системи якості в регіональному центрі);
- менеджмент основних процесів окремого Центру (розгляд та документування діяльності Центру через сукупність взаємопов’язаних та взаємодіючих процесів – наприклад: процес розробки та проектування освітніх програм; процес прийому слухачів на навчання; процес реалізації освітніх програм; процес наукових досліджень та розробок; процес інноваційної діяльності; процес міжнародного співробітництва; процес управління персоналом; процес управління інфраструктурою; процес забезпечення редакційно-видавничої діяльності та інші);
- менеджмент ресурсів та забезпечення процесів системи якості Центру (розглядаються інфраструктура та робоче середовище, соціальна підтримка як слухачів, так і співробітників Центру);
- діяльність окремого Центру щодо дослідження, аналізу та поліпшення

функціонування системи якості.

Вибір, оцінка та реалізація стратегії повинні проявлятись через створення інформаційних карт процесів, в яких зазначається докладний опис конкретизованих процедур окремого процесу та містяться атрибути його менеджменту: планування, забезпечення управління та поліпшення процесу. В ході виконання цих складових процесу стратегічного планування діяльності окремого Центру відбувається розробка функціональної схеми надання освітніх послуг з вказівкою обов'язків і завдань всіх підрозділів Центру, що роблять прямий або непрямий вплив на якість освітньої послуги; проведення внутрішнього аудиту і самооцінки Центру та його структурних підрозділів і підготовка звіту керівництву; розробка пропозицій керівництву по вдосконаленню діяльності та документації відповідно до вимог стандартів; впорядкування робочих процесів в Центрі, визначення вимірюваних параметрів і характеристик їх якості, методів їх вимірювання і збору інформації та здійснення іншої діяльності, що впливає на якість надання освітніх послуг [2].

В цьому контексті необхідно аналізувати і гарантії якості освіти. Подібні гарантії можна розглядати як всі види скоординованої діяльності по керівництву і управлінню окремим Центром стосовно якості надання освітніх послуг, що, у свою чергу, дозволяє провести декомпозицію цієї діяльності:

- планування якості, тобто діяльність, спрямована на формування стратегії, політики і пов'язаних з ними цілей і вимог до якості надання освітніх послуг;
- управління якістю, тобто методи і види діяльності Центру оперативного характеру, що використовуються для виконання вимог до якості надання освітніх послуг;
- забезпечення якості, тобто методи і види діяльності Центру, спрямовані на створення упевненості в тому, що вимоги до якості освіти будуть виконані;
- поліпшення якості, тобто всі види діяльності Центру, спрямовані на поліпшення здатності виконати вимоги до якості надання освітніх послуг, при цьому вимоги можуть стосуватись будь-яких аспектів, таких як результативність, ефективність, відстежуваність тощо;
- оцінка якості, тобто докази того, що задані вимоги до якості освіти були виконані. Оцінка здійснюється самим Центром (самооцінка) або іншими зацікавленими сторонами. До останнього виду діяльності відноситься діяльність окремого Центру, зацікавлених сторін або третьої сторони по самооцінці або оцінці системи якості окремого Центру, ліцензуванню, атестації і акредитації, а також проведення внутрішніх і зовнішніх аудитів.
- Управління якістю перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування в регіональних центрах повинно змістити акцент контролю за наданням освітніх послуг із зовнішнього на внутрішній. Лише при умові, що сам навчальний заклад буде реалізовувати політику у сфері якості та суворо дотримуватись встановлених стандартів, проектувати процес надання освітніх послуг, проводити моніторингову та контрольну діяльність якості робочих процесів та їх результатів, здійснювати заходи щодо постійного поліпшення та удосконалення, можливе підвищення якості освітніх послуг, що надаються Центрами.

Як відомо, в систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій входять Національна академія державного управління при Президентові України, чотири регіональних інститути державного управління НАДУ при Президентові України. РІДУ НАДУ при Президентові України мають в своєму складі підрозділи підвищення кваліфікації. І в АР Крим та областях, місті Києві та Севастополі є Центри перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Створена система обов'язково повинна удосконалюватись і еволюціонувати. Вона хронічно потребує покращення фінансування, матеріально-технічного забезпечення, зміцнення кадрового потенціалу. Проте реалії сьогодення такі, що вартість навчання, нажаль, щорічно збільшується. Це викликано зростанням цін на енергоносії, плати за навчальні приміщення, поліграфічні послуги, оргтехніку і т. ін. В той же час Кабінет Міністрів України запропонував скоротити фінансування на підвищення кваліфікації на 30 відсотків. Таку логіку зрозуміти важко. На практиці це означає, що потрібно на третину зменшити кількість слухачів, або термін навчання скоротити на 30 відсотків. Що те, що інше не веде до покращення якості підготовки державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування. Це призводить до зниження ефективності їх роботи.

Протягом 2012 року було заборонено фінансування основних видатків. Це означає, що жодного, навіть маленького кроку, щодо удосконалення матеріально-технічної бази не було зроблено.

Предметом дискусії є вимога стосовно того, щоб 30 відсотків слухачів підвищували кваліфікацію за професійними програмами. Професійна програма – це 216 навчальних годин. Домінуючою складовою є загальна складова. Тобто під час навчання слухач знову отримує академічні знання, а не знання та навички безпосередньо пов'язані з його роботою. На нашу думку, навчання за професійною програмою звичайно повинно бути. Але таке навчання потрібне тільки для вперше прийнятих на державну службу. Маючи певну кваліфікацію ці молоді фахівці, в той же час, не мають уявлення про юридичне регулювання та проходження державної служби, навичок діловодства, психології ділового спілкування. Ці прогалини в їх підготовці і повинне ліквідувати навчання за професійною програмою. Решта державних службовців повинна вчитись за програмами тематичних короткотермінових семінарів, в ході яких повинні переважати інтенсивні тренінги, ділові ігри, практичні заняття. Що стосується тематичних постійно діючих семінарів, то, очевидно, є сенс придати їм вузьку спрямованість. Наприклад: сучасний український правопис; використання ПК в роботі державного службовця; психологія ділового спілкування.

Державні службовці та посадові особи органів місцевого самоврядування повинні об'єктивно оцінити рівень своєї підготовки та надати пропозиції щодо підвищення своєї кваліфікації за тією чи іншою програмою. Наприклад, якщо державний службовець майже не володіє навичками роботи на персональному комп'ютері, він підвищує кваліфікацію тільки з цього питання. Такий підхід гарантує високу мотивацію до навчання, співпадання цілей двох сторін навчального процесу і високий результат на виході, економію часу.

Потребує нормативного упорядкування періодичність професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Вимога Закону України «Про державну службу» - не рідше одного разу на п'ять років [3]. На наш погляд, ця норма застаріла і не відповідає реаліям життя. За такий тривалий час як п'ять років, радикально оновлюється сучасна техніка, в тому числі і комп'ютерна. Значні зміни зазнає законодавча база. Зміни відбуваються абсолютно в усіх сферах. Людина, яка п'ять років не підвищувала кваліфікацію, безнадійно відстане. Необхідно закріпити норму для працівників органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування – підвищувати кваліфікацію не рідше одного разу на рік.

Необхідно значно збільшити охоплення працівників райдержадміністрацій, районних рад, сільських голів виїзні семінари. Поряд з певними здобутками в роботі райдержадміністрацій і місцевих рад, нажаль, стало типовим явище хронічної відсутності грошей. Заробітна плата виплачується, проте надбавки виплачуються тільки обов'язкові, про стимулюючі доплати працівники районної ланки уже й забули. Кошти

на оплату відряджень зведені до мінімуму. Кошти на підвищення кваліфікації взагалі не закладаються до місцевих бюджетів. В таких умовах неоціненне значення має виїзд групи працівників Центру з викладачами безпосередньо в район. В результаті економляться кошти на відрядження, проїзд, проживання слухачів. Наповнюваність групи значно вища. Отже, виїзні семінари повинні зайняти чільне місце в процесі підвищення кваліфікації [4].

Якість підвищення кваліфікації не в останню чергу залежить від тісної співпраці Центру з НАДУ при Президентові України, РІДУНАДУ при Президентові України, обласною державною адміністрацією, обласною радою. Якщо одна із ланок випадає з процесу співпраці та взаємодії, то ефективність всієї системи зазнає негативних змін.

Список літератури

1. Оболенський О.Ю. Основи державної служби. К.: КНЕУ, 2006. – 472 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1997 року № 167 «Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і Положення про єдиний порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівників державних підприємств, установ і організацій» – http://www.zakon1.rada.gov.ua.
3. Закон України "Про державну службу" від 16 грудня 1993 р. // Відомості ВР України. – 1993. – №52.
4. «Проект Стратегії модернізації системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування» – К., 2007, с.17-18

Одержано 28.05.13

І.О.Гладкий, ст. гр. АДМ - 12М
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості менеджменту персоналу на енергопостачальному підприємстві: підвищення ефективності

Стаття присвячена проблемам підвищення ефективності менеджменту персоналу енергопостачальних підприємств, побудови дієвого механізму закріплення і збереження персоналу та використання інноваційних методів професійного і соціального розвитку працівників.
кадровий склад, економічна ефективність, соціальна ефективність, критерії ефективності, управління втратами

Локальні електричні мережі забезпечують електропостачання споживачам у регіонах країни і певною мірою сприяють нормальній життєдіяльності продуктивних сил і населення.

Система управління сучасними локальними електричними мережами України, яка була сформована за часи планово-централізованої економіки, зазнала незначних змін під час реструктуризації галузі та переходу суб'єктів господарювання до ринкових

Науковий керівник: І.М. Сочинська - Сибірцева, доц. к.е.н.

відносин.

У ринкових умовах господарювання підприємств, коли вони отримують більше самостійності і одночасно мають більше відповідальності за свої дії, значно підвищується роль управління.

Аналіз матеріалів дозволив встановити характерні властивості механізмів управління та виявити ряд недоліків в їх функціонуванні. Найбільш вагомими з них є: обмежене використання системного підходу до управління; відсутність контролю за ефективністю системи управління в цілому та за окремими її елементами; недосконаліть системи мотивації персоналу електричних мереж; відсутність підсистеми управління втратами електроенергії під час транспортування як найбільш значущим фактором ефективності діяльності мереж; недосконаліть нормативної бази планування виробництва; обмежене використання загальних принципів менеджменту в системі управління.

Узагальнюючи досвід відомих вчених-економістів у галузі менеджменту, доцільно запропонувати наступне трактування системи управління економічними суб'єктами. Це інтегроване поняття, подане сукупністю двох блоків, що реалізують управлінську діяльність. Перший блок являє собою місію і цілі суб'єкта господарювання, другий блок - це механізми управління виробничо-господарською діяльністю суб'єкта господарювання [1]. Останній містить в собі наступні механізми:

1. інструментальний апарат управління у вигляді принципів і методів управління, які використовуються господарським суб'єктом в управлінській діяльності і створюють її ядро;
2. організаційний механізм управління у вигляді організаційної структури управління, яка становить форму упорядкованості служб і підрозділів суб'єкта господарювання, що забезпечує відповідність їх взаємодії;
3. процесний механізм управління, який розглядає систему управління в динаміці (містить в собі функції управління);
4. механізм цільового управління, що складається з блоку саморозвитку системи управління як генератора її самовдосконалення і інформаційно-поведінкової аури існування системи управління як блоку суспільного контролю.

Побудова системи управління господарським суб'єктом згідно з цією моделлю починається з формування його місії та цілей, тобто сама система управління розглядається в динаміці за елементами функціонування. Подання системи управління господарським суб'єктом у вигляді запропонованої концептуальної моделі є особливо доцільним в сучасних економічних умовах України, коли підвищується роль соціальних чинників в управлінні через наявність значних соціальних негативних результатів функціонування національної економіки протягом останніх 15 років і зміни ціннісних настанов суспільства від суто економічних критеріїв у бік соціальних. Отже, соціальні результати мають бути первинними при визначенні місії і цілей будь-якого суб'єкта господарювання, тому запропонована в роботі концептуальна модель буде сприяти формуванню у керівників мислення, спрямованого на первинне досягнення соціальних результатів і відповідної орієнтації управлінської діяльності в цьому напрямку.

Концепція формування ефективних механізмів управління виробничо-господарською діяльністю локальних електричних мереж складається з типових елементів механізмів управління, що притаманні будь-якому суб'єкту господарювання, та спеціальних елементів, які враховують особливості виробничо-господарської діяльності саме локальних електричних мереж.

При формуванні блоку 1 - цільового - необхідно визначити головне призначення господарського суб'єкта, що розглядається, тобто сформулювати місію підприємства.

На підставі місії, часу, що розглядається, і стану виробничо-господарської діяльності підприємства визначаються напрямки основних цілей. Так, для локальних електричних мереж доцільно виділити 5 напрямків формування основних цілей виробничо-господарської діяльності: виробничі, маркетингові, науково-технічні, соціальні і економічні.

Формування блоку 2 починається з розробки механізму цільового управління. Для створення ефективної системи управління локальними електричними мережами і механізмів в її складі потрібно створити діючу систему оцінки ефективності механізмів управління, яка міститься в блоці саморозвитку. Процесний механізм управління виробничо-господарською діяльністю локальних електричних мереж потребує розробки спеціальних функцій управління з метою покращення їх функціонування.

Основними проблемами при розробці механізму цільового управління і оцінки його ефективності є складність, а іноді й неможливість встановлення єдиного показника ефективності; відсутність в економічній науці при оцінці ефективності управлінської діяльності рекомендацій щодо пріоритетності чи хоча б рівнозначності економічних і соціальних цілей господарського суб'єкта; неможливість використання класичного економічного підходу в оцінці ефективності управлінської діяльності локальних електричних мереж за причиною їх стратегічного значення в суспільстві.

В сучасній літературі поняття „енергетична безпека підприємства", трактується, як ступінь захищеності його енергопостачання від зовнішніх і внутрішніх загроз в умовах нормального функціонування з урахуванням перспективи розвитку, а також міра енергозабезпечення мінімально необхідних потреб в енергії у надзвичайній ситуації.

У результаті досліджень визначено п'ять чинників, які на даний час найбільшою мірою впливають на рівень енергобезпеки промислового підприємства і можуть бути кількісно визначені наступними показниками: рівень електропостачання, рівень сплати за спожиту електроенергію, рівень втрат електроенергії у мережах підприємства, ступінь зносу енергоустаткування, стале відхилення напруги.

Такий підхід дозволяє охарактеризувати рівень енергобезпеки підприємства за трьома градаціями: енергетично безпечно, енергетично небезпечно, критично небезпечно.

Найважливіша сучасна проблема української енергетики – наявність значних втрат електроенергії під час її транспортування. Загальні фактичні втрати електроенергії в електричних мережах на передачу містять у собі дві складові: власне технологічні втрати електроенергії і комерційні втрати електроенергії. Протягом останніх років в Україні спостерігається стійка тенденція до зростання як технологічної складової втрат електроенергії, так і їх комерційної складової. У ході аналізу причин виникнення комерційних втрат електроенергії в локальних електричних мережах визначено попередній перелік чинників, які впливають на його значення. До визначених чинників належать: корисний відпуск електроенергії споживачам; частка транзиту в загальному обсязі переданої електроенергії; частка непромислових споживачів у корисному відпуску; частка населення у корисному відпуску; якість роботи служби енергонагляду; період року - зима (літо); рівень сплати споживачами за електроенергію.

Для ефективного управління фактичними втратами електроенергії в локальних електричних мережах потрібно розробити систему заходів, спрямованих на регулювання виявлених чинників з метою максимального зменшення значень втрат електроенергії [2].

Для подолання перешкод, пов'язаних з неефективною управлінською діяльністю локальних електричних мереж, сучасні підприємства вживають ряд заходів

організаційного та економічного характеру, які можна об'єднати в дві групи: теоретичного і практичного напрямків. У теоретичному плані здійснюється впровадження в процесний механізм управління нової спеціальної функції – „управління втратами електроенергії"; використання розробленого методу оцінки ефективності для забезпечення функціонування механізму саморозвитку; впровадження маркетингового підходу до управління службою енергонагляду та збуту. В практичному плані для локальних електричних мереж актуальним є: створення служби управління втратами електроенергії; реорганізація служби енергонагляду та збуту; впровадження нового механізму стимулювання працівників; удосконалення механізму планування в мережах шляхом здійснення оцінки комерційних втрат електроенергії.

Впровадження в механізм управління локальними електричними мережами нової спеціальної функції – „управління втратами електроенергії" – передбачає виокремлення в її складі двох специфічних функцій – управління технологічною складовою і управління комерційною складовою втрат електроенергії. У межах виконання цих функцій застосовується повний набір загальних функцій управління, а саме: планування, організація, мотивація і контроль. Доцільність упровадження в систему управління локальними електричними мережами нової спеціальної функції обґрунтовується наявністю значних втрат електроенергії під час транспортування. Впровадження маркетингового підходу в організаційний механізм служби енергонагляду та збуту передбачає розподіл споживачів за окремими категоріями (промислові споживачі, непромислові та населення) і організацію обліку, нагляду і збирання коштів за спожиту електроенергію за окремими категоріями споживачів.

Реалізація нової спеціальної функції управління потребує створення нової служби в складі служб та підрозділів локальних електричних мереж – служби управління втратами електроенергії. Виконані на підставі функціонально-вартісного аналізу розрахунки дозволять на прикладі конкретного енергопостачального підприємства визначити чисельність персоналу служби та сформувати перелік посадових обов'язків, необхідних для реалізації функції управління втратами електроенергії. Реорганізацію служби енергонагляду і збуту здійснюють через створення підприємницьких одиниць, в яких виробничі функції децентралізовані та згруповані за окремими категоріями споживачів: промислові, непромислові і населення. Контроль за виконанням основних показників діяльності підприємницьких одиниць та стимулювання персоналу здійснюється на рівні керівника всієї служби та керівників конкретних підприємницьких одиниць. Розподіл премій між підрозділами підприємства дозволяє покращити ефективність мотивації персоналу порівняно з існуючою системою стимулювання, за якою всі працівники отримують премії за однакових умов. Система преміювання працівників локальних електричних мереж за підсумками господарської діяльності здійснюється з урахуванням їх особистого внеску в досягнення певних цілей діяльності. Для визначення розміру премій для кожного працівника окремої служби доцільно запровадити коефіцієнт трудового внеску як частини бального методу оцінки ефективності роботи персоналу. Для вдосконалення механізму планування виробництва електричних мереж здійснюється оцінка комерційної складової втрат електроенергії та на цій підставі плануються заходи щодо впливу на чинники, які приводять до підвищення комерційних втрат, а саме: якість роботи служби енергонагляду та збуту, рівень сплати за електроенергію.

Отже, сьогодні гостро стоїть питання про формування ефективних механізмів управління виробничо-господарською діяльністю локальних електричних мереж, які б оптимально сполучали ступінь їх ринкової незалежності з ефективним виконанням їх головного призначення - забезпеченням надійного електропостачання.

Одним з таких механізмів є менеджменту персоналу, як систематичний, чітко формалізований процес, спрямований на вимір витрат і вигод, пов'язаних із здійсненням кадрових заходів і програм, з метою співвіднесення їхніх результатів з підсумками базового періоду, з показниками конкурентів і цілями підприємства [3].

Оцінка ефективності менеджменту персоналу заснована, насамперед, на інформації про працівників: просування по службі, їх професійні, кваліфікаційні, віково-статеві характеристики, медичні і психологічні параметри, продуктивність і новаторська активність.

Оцінка ефективності менеджменту персоналу тісно пов'язана з усіма етапами процесу управління та своїми результатами здатна спонукати керівника вносити необхідні корективи. При цьому оцінка забезпечує функціонування на підприємстві безперебійного зворотного зв'язку і виступає могутнім важелем зростання результативності управлінського процесу.

Вивчення наукової літератури на дану тематику дозволяє виділити дві основні концепції, покладені в основу оцінки ефективності менеджменту персоналу. Згідно з першою з них, ефективність менеджменту персоналу оцінюється, виходячи з органічної єдності управління і виробництва, але при цьому внесок власне менеджменту персоналу в ефективність виробництва не визначається. Друга концепція робить акцент на визначення внеску менеджменту персоналу в ефективність виробництва.

Кількісна оцінка цього внеску на енергопостачальному підприємстві є надзвичайно важкою задачею, оскільки навіть відповідних звітних показників доки що не існує. Тому більшість методик оцінки ефективності менеджменту персоналу на енергопостачальному підприємстві дотримується першого підходу.

При цьому представляється доцільним оцінювати не стільки внесок менеджменту персоналу в ефективність виробництва, скільки його якісний вплив на цю ефективність [4].

Підвищення ефективності функціонування комплексної системи менеджменту персоналу підприємства правомірно розглядати як частину ефективності діяльності підприємства в цілому. Однак у даний час немає єдиного підходу до оцінки такої ефективності. Складність полягає в тому, що процес трудової діяльності працівників тісно пов'язаний і з виробничим процесом, і з його кінцевими результатами, і з соціальним розвитком підприємства. Відповідно, задача оцінки ефективності менеджменту персоналу підприємства полягає у визначенні:

1) економічної ефективності (характеризує досягнення цілей діяльності підприємства за рахунок кращого використання трудового потенціалу). Критерії оцінки економічної ефективності менеджменту персоналу підприємства повинні відображати результативність живої праці або трудової діяльності працівників;

2) соціальної ефективності (виражає виконання очікувань і задоволення потреб і інтересів працівників підприємства). Соціальна ефективність менеджменту персоналу підприємства в значній мірі визначається організацією і мотивацією праці, станом соціально-психологічного клімату в трудовому колективі, тобто більше залежить від форм і методів роботи з кожним працівником;

3) організаційної ефективності (оцінює цілісність і організаційну оформленість підприємства).

Даний підхід заснований на тому, що працівники енергопостачального підприємства виступають сукупним суспільним працівником, що безпосередньо впливає на хід його діяльності. Тому кінцеві результати такої діяльності і повинні виступати критеріями оцінки підвищення ефективності менеджменту персоналу.

Список літератури

1. Веснин В.Р. Практический менеджмент персонала: Пособие по кадровой работе. – М.: Юрист, 1998. – 496с.
2. Немировский И. А. Энергетический менеджмент – основа эффективности экономики Украины / Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. – 2010. No2. – С. 15–22.
3. Книгин Л. Кадры управления и менеджмента / Л.Книгин // Высшее образование в России. – 2003. - №4. - С.116.
4. Управление персоналом: Учебно-практическое пособие для сутдентов экономических вузов и факультетов; под. Ред. А.Я. Кибанова и Л.В. Ивановской. – М.: «Издательство ПРИОР», 1999. – 352 с.

Одержано 29.05.13

Т. Ю. Орлова, магістр гр. ФК-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Кредитний портфель комерційного банку

В статті розкрито сутність кредитного портфелю комерційного банку. Надається порядок визначення якості кредитного портфеля комерційного банку за ризиком згідно вимог сучасного законодавства. Проведений аналіз якості кредитного портфелю ПАТ «Акцент-Банк» за 2010-2011рр.
кредитний портфель, банк, кредитні операції, кредитний ризик, якість кредитного портфеля

Якість кредитного портфеля в діяльності комерційного банку дуже важлива. Організація управляння кредитним портфелем банку є необхідною для підвищення ефективності банківської діяльності. Кредитний портфель є одним із найризикованіших напрямків, і найвагоміших компонентів структури відсоткових доходів. Головна мета управління кредитним портфелем комерційного банку полягає в забезпеченні максимальної доходності за певного рівня ризику [2].

Мета написання статті полягає у аналізі якості кредитного портфеля банку на прикладі ПАТ «Акцент-Банк».

Якісне оцінювання кредитного портфеля має на меті насамперед максимально знизити ризик неповернення позики, що веде до значних втрат для банків і може привести його до банкрутства.

Різні вчені трактують поняття «портфеля комерційного банку» по різному.

Кредитний портфель – це характеристика структури й якості виданих кредитів, класифікованих по певним критеріям (сукупність вимог банку по наданих кредитах) [3].

Кредитний портфель – це сукупність вимог банку по наданих кредитах. До складу кредитного портфеля банку входять: міжбанківські кредити; кредити організаціям і підприємствам; кредити приватним особам [4].

Кредитний портфель — це сукупність усіх кредитів, наданих банком для одержання доходів. Обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому числі прострочених, пролонгованих, сумнівних. У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як одне ціле та складова активів банку, котра характеризується показниками дохідності та відповідним рівнем ризику [5].

Кредитний портфель – це структурований певним чином сукупний обсяг кредитних вкладень банку, тобто характеристика структури і якості виданих кредитів, класифікованих за найважливішими критеріями [6].

Кредитний портфель – це сукупність виданих кредитів, які класифікуються на основі критеріїв, пов'язаних з різними факторами кредитного ризику або способами захисту від нього [7].

Згідно Положення НБУ № 279 від 06.07.2000 року « Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» [8] на підставі класифікації валового кредитного ризику та враховуючи прийняте забезпечення, банк визначає чистий кредитний ризик за заборгованістю за кожною кредитною операцією (крім заборгованості за кредитними операціями, що включена до портфеля однорідних споживчих кредитів) і зважує його на встановлений коефіцієнт резервування.

За заборгованістю, що включена до портфеля однорідних споживчих кредитів, сума загального кредитного ризику зважується на встановлений коефіцієнт резервування залежно від категорії, до якої віднесена ця заборгованість (табл.1).

Таблиця 1 – Коефіцієнти резервування (за ступенем ризику) за кредитними операціями

Категорія кредитної операції	Крефіцієнт резервування (за ступенем ризику) за кредитними операціями			
	У гривнях		В іноземній валюті	
	За однорідними споживчими кредитами	За іншими кредитами	З позичальниками, у яких є джерела надходження валютної виручки	З позичальниками, у яких немає джерел надходження валютної виручки
"Стандартна"	2%	1%	2%	50%
"Під контролем"	10%	5%	7%	100%
"Субстандартна"	40%	20%	25%	100%
"Сумнівна"	80%	50%	60%	100%
"Безнадійна"	100%	100%	100%	100%

З 01.01.2013 року діє нова Постанова НБУ № 23 від 25.01.2012 року «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» [11].

Банк здійснює оцінку стану обслуговування боргу боржником - юридичною особою на підставі кількості календарних днів прострочення погашення боргу за станом на перше число місяця, наступного за звітним, згідно з таблицею 2.

Таблиця 2 – Визначення стану обслуговування боргу боржником - юридичною особою

Кількість календарних днів прострочення	Стан обслуговування боргу
від 0 до 7	“високий”
від 8 до 30	“добрий”
від 31 до 90	“задовільний”
від 91 до 180	“слабкий”
понад 180	“незадовільний”

Банк класифікує кредит, наданий боржнику - юридичній особі за категоріями якості на підставі визначеного класу боржника - юридичної особи та стану обслуговування ним боргу згідно з таблицею 3.

Таблиця 3 – Класифікація кредиту, наданого боржнику - юридичній особі за категоріями якості

Клас боржника - юридичної особи	Стан обслуговування боргу				
	“високий”	“добрий”	“задовільний”	“слабкий”	“незадовільний”
1	I	I	III	IV	V
2	I	I	III	IV	V
3	I	II	III	IV	V
4	I	II	III	IV	V
5	II	II	III	IV	V
6	II	III	IV	IV	V
7	II	III	IV	IV	V
8	II	III	IV	IV	V
9	II	III	IV	V	V

Банк визначає показники ризику кредиту, наданого боржнику – юридичній особі залежно від категорії якості в межах діапазонів зазначених у таблиці 4:

Таблиця 4 – Визначення показника ризику кредиту, наданого боржнику – юридичній особі.

Категорія якості за кредитом	Значення показника ризику кредиту
I - найвища	0,01 - 0,06
II	0,07 - 0,20
III	0,21 - 0,50
IV	0,51 - 0,99
V - найнижча	1,00

Банк здійснює оцінку стану обслуговування боргу боржником - фізичною особою на підставі кількості календарних днів прострочення погашення боргу за станом на перше число місяця, наступного за звітним, згідно з таблицею 5:

Таблиця 5 – Визначення стану обслуговування боргу боржником - фізичною особою

Кількість календарних днів прострочення	Стан обслуговування боргу
від 0 до 7	“високий”
від 8 до 30	“добрий”
від 31 до 90	“задовільний”
від 91 до 180	“слабкий”
понад 180	“незадовільний”

Банк класифікує кредит, наданий боржнику - фізичній особі, за категоріями якості на підставі визначеного класу боржника - фізичної особи та стану обслуговування ним боргу згідно з таблицею 6.

Таблиця 6 – Класифікація кредиту, наданого боржнику - фізичній особі за категоріями якості

Фінансовий стан боржника - фізичної особи	Стан обслуговування боргу				
	“високий”	“добрий”	“задовільний”	“слабкий”	“незадовільний”
А (фінансовий стан добрий)	I	II	III	IV	V
Б (фінансовий стан заловільний)	I	II	III	IV	V
В (фінансовий стан незадовільний)	II	III	IV	IV	V
Г (фінансовий стан критичний)	II	III	IV	V	V

Банк визначає показник ризику кредиту, наданого боржнику – фізичній особі залежно від категорії якості в межах діапазонів, зазначених у таблиці 7:

Таблиця 7 – Визначення показника ризику кредиту, наданого боржнику – фізичній особі

Категорія якості за кредитом	Значення показника ризику кредиту
I - найвища	0,01 - 0,06
II	0,07 - 0,20
III	0,21 - 0,50
IV	0,51 - 0,99
V - найнижча	1,00

Так як дані для аналізу кредитного портфеля ПАТ «А-Банк» за 2011 і 2010 роки, то користуємося Положенням НБУ № 279 від 06.07.2000 року « Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» [11].

Проведемо аналіз кредитного портфеля на прикладі ПАТ «Акцент-Банк».

Таблиця 8 – Розрахунок зважених класифікованих позик за ступенем ризику для однорідних споживчих кредитів у гривні.

Групи ризику позик	2011 рік			2010 рік		
	Сума позик	Коефіцієнт ризику	Сума позик, зважених на коефіцієнт, тис. грн.	Сума позик	Коефіцієнт ризику	Сума позик, зважених на коефіцієнт, тис. грн.
"Стандартні"	650951	0,02	13019,02	194070	0,02	3881,40
"Під контролем"	110012	0,10	11001,20	106627	0,10	10662,70
"Субстандартні"	179008	0,40	71603,20	177717	0,40	71086,80
"Сумнівні"	12734	0,80	10187,20	10824	0,80	8659,20
"Безнадійні"	46270	1,00	46270	15138	1,00	15138
Разом позик	998975	-	152080,62	504376	-	109428,10

Як видно з даних таблиці 8 «Розрахунок зважених класифікованих позик за ступенем ризику для однорідних споживчих кредитів у гривні», у разі збільшення загальної суми кредитного портфеля на 494599 тис. грн.(з 504376 тис. грн. до 998977 тис. грн.). Сума зважених класифікованих однорідних споживчих кредитів збільшилась з 109428,10 тис. грн. до 152080,62 тис. грн., або на 42652,52 тис. грн.

Проведемо розрахунок зважених класифікованих позик за ступенем ризику для інших кредитів.

Таблиця 9 – Розрахунок зважених класифікованих позик за ступенем ризику для інших кредитів у гривні.

Групи ризику позик	2011 рік			2010 рік		
	Сума позик	Коефіцієнт ризику	Сума позик, зважених на коефіцієнт, тис. грн.	Сума позик	Коефіцієнт ризику	Сума позик, зважених на коефіцієнт, тис. грн.
"Стандартні"	13085	0,01	130,85	14985	0,01	149,85
"Під контролем"	35635	0,05	1781,75	29554	0,05	1477,70
"Субстандартні"	55211	0,20	11042,20	110595	0,20	22119,00
"Сумнівні"	2065	0,50	1032,50	173	0,50	86,50
"Безнадійні"	12863	1	12863,00	13099	1	13099,00
Разом позик	118859	-	26850,30	168406	-	36932,05

Як видно з даних таблиці 9 «Розрахунок зважених класифікованих позик за ступенем ризику для інших кредитів у грн.», у разі зменшення загальної суми кредитного портфеля на 49547 тис.грн. (з 118859 тис. грн.. до 168406 тис. грн.). Сума зважених класифікованих інших кредитів у грн. зменшилась на 10081,75 тис.грн, (з 36932,05 тис.грн. до 26850,30 тис.грн.).

Проведені розрахунки свідчать, що якість кредитного портфеля ПАТ «А-Банк» погіршилась.

Для детального оцінювання якості кредитного портфеля банку з погляду кредитного ризику доцільно застосовувати такі показники:

- коефіцієнт покриття класифікованих позик;
- питома вага зважених класифікованих позик;
- коефіцієнт питомої ваги проблемних позик;
- коефіцієнт питомої ваги збиткових позик.

Коефіцієнт покриття класифікованих позик ($К_{п.к.п}$) розраховується як відношення зважених класифікованих позик ($К_{зв.кл}$) до капіталу ($К$) банку:

$$К_{п.ккл} = \frac{К_{зв.кл}}{К} \quad (1).$$

Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик ($К_{п.зв.кл}$) розраховується як відношення зважених класифікованих позик ($К_{зв.кл}$) до загальної суми позик (П).

$$К_{п.зв.кл} = \frac{К_{зв.кл}}{П} \quad (2).$$

Коефіцієнт прострочених позик ($К_{п.п}$) розраховується як відношення позик з простроченою виплатою процентів та основної суми боргу ($П_{простр}$) до загального обсягу позик ($П$):

$$К_{п.п} = \frac{П_{простр}}{П} \quad (3).$$

Коефіцієнт збитковості позик ($К_{зб}$) розраховується як співвідношення збитків за позиками, отриманими за аналізований період ($З_{п}$) до середнього загального обсягу позик (П), або до загального обсягу позик [9].

$$К_{зб} = \frac{З_{п}}{П} \quad (4).$$

Систематизуємо розрахунки у вигляді таблиці 10.

Таблиця 10 – Аналіз якості кредитного портфеля банку з погляду ризику

Показники	Однорідні кредити у грн.			Інші кредити у грн.		
	2011	2010	Відхилення	2011	2010	Відхилення
Загальна сума позик, тис.грн.	998975	504376	494599	118859	168406	-49547
Зважені класифіковані позики, тис.грн.	152080,62	109428,10	42652,52	26850,30	36932,05	-10081,75
Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик	0,14	0,21	-0,07	0,22	0,21	0,01
Капітал банку, тис.грн.	184440	184344	96	184440	184344	96
Коефіцієнт покриття зважених	0,1	0,13	-0,03	0,01	0,04	-0,03

класифікованих позик						
Позики з простроченою виплатою процентів та основної суми, тис.грн.	80211	27141	53070	168	-	-
Коефіцієнт проблемних позик	0,08	0,05	0,03	0,001	-	-
Збитки за позиками, тис.грн.	73498	49146	24352	1037	15252	-14215
Коефіцієнт збитковості позик	0,17	0,2	-0,03	0,17	0,2	-0,03

Коефіцієнт якості кредитного портфеля для однорідних споживчих кредитів у гривні став нижчим на 0,06, а для інших кредитів у гривні збільшився на 0,01. На основі розрахованих показників можна зробити наступні висновки, що загальна сума позик для однорідних кредитів у гривні збільшилась на 494599 тис. грн., а для інших кредитів у гривні зменшилась з 168406 тис. грн. до 118859 тис. грн., тобто на 49457 тис. грн. Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик також набув незначних змін, так для однорідних кредитів у гривні цей показник зменшився на 0,07, а для інших кредитів у гривні збільшився на 0,01. Капітал банку в порівнянні з минулорічним показником зріс з 184344 тис. грн. до 184440 тис. грн., або на 96 тис. грн. Коефіцієнт покриття зважених класифікованих позик зменшився на 0,03. Позики з простроченою виплатою процентів та основної суми в банку спостерігалися для однорідних кредитів у гривні, з розрахунків видно, що сума зросла до 80211 тис. грн., тобто з 27141 тис. грн. до 80211 тис. грн.; а для інших позик у гривні цей показник набув позначки у 168 тис. грн. лише у 2011 році. Коефіцієнт проблемних позик у частці однорідних кредитів у гривні збільшився на 0,03, а для інших кредитів у гривні, становив 0,001 станом на 31.12.2011 р. Збитки за позиками для однорідних кредитів у гривні у звітному році зросли на 24352 тис. грн., а для інших кредитів у гривні навпаки зменшились з 15252 тис. грн. до 1037 тис. грн., або на 14215 тис. грн. Коефіцієнт збитковості позик за аналізуємий період зменшився на 0,03, тобто з 0,2 до 0,17.

Загалом деякі показники в структурі кредитного портфелю ПАТ «Акцент-Банк» збільшились за аналізуємий період, деякі зменшились, проте все одно банку, при наданні кредитів фізичним чи юридичним особам, необхідно більше уваги приділити платоспроможності позхичальника, щоб уникнути подальших збитків від своєї кредитної діяльності і сформувати позитивні показники кредитного портфеля. [10]

Для попередження погіршення якості кредитного портфеля в процесі концентрації тих або інших видів кредитів, у тому числі в залежності від періодичності діяльності, банк повинний оперативно визначати ріст ризиків, і відкоригувати балансову вартість кредитів шляхом створення спеціальних резервів для покриття можливого збитку. Для цього він розробляє основну стратегію кредитної політики, керуючись метою своєї діяльності, рівнем розвитку банківської установи, контрольованою часткою ринку кредитів, і визначає пріоритети при формуванні

кредитного портфеля з точки зору генеральної мети: максимізації ефекту від кредитних вкладень при оптимізації витрат на його отримання.

Отже, важливим елементом ефективного управління кредитним портфелем банку є визначення якості управління кредитним портфелем. Адже достовірний аналіз кредитного портфеля банку дає можливість здійснити раціональне розміщення банківських ресурсів, обрати ефективну кредитну політику банку, знизити ризик за рахунок диверсифікації кредитних операцій, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам.

Список літератури

1. Бібіліотека В. І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/
2. Є. Г. Рясних, А. А. Пономарьов, М. О. Микитін «Система управління кредитним портфелем у комерційному банку», Вісник Хмельницького національного університету – 2011- № 2-Т.1-с.146.
3. Кисельов В. В. Керування банківським капіталом / В. В. Кисельов. – М.: Логос, 1997. – 248 с.
4. Пашков А. І. Оцінка якості кредитного портфеля / А. І. Пашков // Бухгалтерія й банки. – 1996. – № 3. – С. 29.
5. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: концепції, методи та моделі: монографія / Л.О. Примостка. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.
6. Герасимович А.М. Аналіз діяльності комерційного банку: навч. посіб. / Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович. – Житомир: Рута, 2004. – 476 с.
7. Банківська справа: Підручник для студентів вузів / Під ред. О. И. Лаврушина, И. Д. Мамоновой, Н. И. Валенцевой. – 4-е изд. перераб. і доп. - М.: КНОРУС, 2006. – 528 с.
8. Постанова НБУ «Про затвердження положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» № 279, від 6.07.2000 р.
9. А. М. Герасимович «Аналіз банківської діяльності» - Підручник, Київ, КНЕУ 2004 р.
10. Гавчук І. С., Марич М. Г. «Формування кредитного портфеля комерційного банку», Наукова стаття - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://intkonf.org/gavchuk-is-marich-mg-formuvannya-kreditnogo-portfelya-komertsiynogo-banku/
11. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» № 23 від 25.01.2012 року.

Одержано 29.05.13

УДК 336.225.67

Д.А. Солодкий, магістр гр. МЕ-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Моніторинг інвестиційної діяльності регіону

В статті розглянуті особливості інвестиційної діяльності в регіоні (на прикладі Кіровоградської області). Дослідження має єдину методологічну основу, де інвестування розглядається на рівні економіки області за структурою інвестицій, джерелами фінансування, видами економічної діяльності. Виявлені деякі проблеми інвестування та розроблені рекомендації щодо їх усунення.
інвестиційна діяльність, моніторинг, фінансування

Проблема та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Відсутність у минулому ефективної регіональної політики призвела до виникнення значної диспропорції у територіальній структурі національної економіки,

неефективного використання переваг територіального поділу праці, природно – ресурсного та науково – виробничого потенціалів, надмірного забруднення навколишнього середовища у багатьох регіонах.

Питання сучасного економічного розвитку регіонів нерозривно пов'язане із підвищенням їхньої інвестиційної привабливості як для залучення іноземних інвестицій, так і для міжрегіонального перерозподілу інвестиційних ресурсів .

Для ефективного впливу регіонів на вирішення місцевих інвестиційних проблем потрібне повноцінне функціонування системи місцевого самоврядування і перш за все достатнє економічне та фінансове забезпечення .

Створення сприятливого інвестиційного клімату – один із головних засобів підвищення якісних показників економічної діяльності окремих підприємств та економіки в цілому. Тому необхідність оцінки інвестиційної привабливості (діяльності) окремих територій і регіонів країни стає пріоритетним питанням сьогодення.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років Проблемам інвестиційного розвитку приділяється багато уваги в публікаціях багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів, а саме: Г. Хаберлера, Г. Джонсона, Дж. Хікса, Г. Мейера та ін. , а також Бочарова В.В., Бланка І.А., Даніленка А.І., Єлейко О.П., Загороднього А.Г., Федоренко В.Г., Черваньова М.М. та інш. Але не дивлячись на це, багато питань інвестиційного розвитку залишаються не вирішеними.

Невирішені частини загальної проблеми На жаль, сучасна практика формування інвестиційних програм регіонального рівня є надто недосконалою [6, с. 21]. У переважній більшості обласні інвестиційні програми є простим зведенням зібраних з районів проектів збільшення виробництва певних підприємств, в яких економічне обґрунтування вкрай недосконале. Якщо брати до уваги місцевий рівень економічного розвитку, то можливостей сільських, селищних та міських у малих містах органів місцевого самоврядування недостатньо для кваліфікованого моніторингу та управління не тільки інвестиційними процесами, але й економічним розвитком в цілому.

Інтерес саме до проблем моніторингу інвестиційної діяльності та визначення інвестиційної привабливості регіонів викликаний ще тим, що при всій їх актуальності, нині в Україні, не існує скільки-небудь загальновизнаної методики оцінки інвестиційного клімату, як на приклад у США, Франції, Німеччині. Взагалі всі розробленні у вітчизняній та світовій практиці методики по відношенню до джерела вихідної інформації можна умовно поділити на три великі групи:

1. Методики, що ґрунтуються на різноманітних оцінках експертів;
2. Методики, що ґрунтуються на статистичній інформації;
3. Комбіновані, що ґрунтуються на експертно-статистичних розрахунках.

Але до якої з наведених груп методика не належала би, проблемами залишаються з'ясування переліку факторів [1, с.60], які досліджуються, і сам метод визначення інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону.

Не завжди доцільно збільшувати кількість факторів особливо якщо немає необхідної бази для проведення ґрунтовного аналізу адже із зростанням кількості факторів значно швидшими темпами зростає й кількість різноманітних ускладнень які уповільнюють дослідження та досить негативно впливають на вихідну точність. Більше того вони можуть спричинити викривлення кінцевого результату.

Метою статті є дослідження інвестиційної діяльності в Кіровоградській області, комплексний аналіз стану залучення капіталу із внутрішніх і зовнішніх джерел, виявлення основних проблем та тенденцій розвитку, розробка рекомендацій щодо поліпшення інвестиційного клімату в Кіровоградській області .

Для реалізації мети в статті ставилися наступні завдання : 1) проаналізувати інвестиційний клімат Кіровоградської області; 2) визначити рівень та об'єкти надходження інвестицій в економіку Кіровоградської області; 3) дослідити політику місцевих органів влади щодо інвестиційного процесу в Кіровоградській області; 4) запропонувати рекомендації щодо поліпшення інвестиційної політики в Кіровоградській області .

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Зростання обсягів залучених інвестицій відіграє подвійну роль для регіонів. По-перше, за кількістю залучених інвестицій можна зробити висновок про дієвість відповідної регіональної чи місцевої влади, тим самим оцінити її ефективності. По-друге, інвестиції самі по собі виступають інструментом та рушійною силою економічного розвитку відповідної території, дозволяють отримувати соціальний ефект.

У 2011р. в економіку області спрямовано 5133 млн.грн. капітальних інвестицій.

Найбільшу частку (87,5% загального обсягу) становили інвестиції в основний капітал, у тому числі у капітальне будівництво вкладено 2058,1 млн.грн. інвестицій, придбання машин, обладнання та інвентарю – 2001,3 млн.грн., транспортних засобів – 428,2 млн.грн. На капітальний ремонт об'єктів витрачено 8,5% усіх інвестицій, придбання та створення інших необоротних матеріальних активів – 1%, довгострокових біологічних активів тваринництва – 0,5%. У нематеріальні активи спрямовано 31,8 млн.грн. капітальних інвестицій, з яких 17% становили витрати на програмне забезпечення та бази даних.

Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій були власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2011р. освоєно 3334,4 млн.грн. капітальних інвестицій або 65% загального обсягу.

Порівняно з 2010р. дещо збільшилась частка витрат за рахунок кредитів банків та інших позик (на 11,1 в.п.), коштів іноземних інвесторів (на 2,7 в.п.), коштів місцевих бюджетів (на 1,1 в.п.). Натомість зменшилась частка витрат за рахунок коштів державного бюджету (на 3,8 в.п.) та коштів населення на індивідуальне житлове будівництво (на 4,2 в.п.).

За 2011р. за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 4493,7 млн.грн. інвестицій в основний капітал. Порівняно з 2010р. обсяги освоєння інвестицій в основний капітал зросли в 1,6 раза.

Приросту інвестицій у 2011р. досягнуто в містах Світловодську, Кіровограді, Знам'янці та 14 районах, з них більше ніж у 1,5 раза –у Новомиргородському, Голованівському, Онуфріївському, Компаніївському, Петрівському, Новоукраїнському, Долинському та Бобринецькому районах.

Водночас зменшились обсяги інвестицій в основний капітал підприємств та організацій м.Олександрії (на 3,6%), Добровеличківського (на 53,2%), Вільшанського (на 50,3%), Маловисківського (на 35%), Ульяновського (на 34,7%), Кіровоградського (на 31,9%), Новгородківського (на 8,9%) та Гайворонського (на 0,8%) районів.

У 2011р. на одну особу освоєно в середньому 4494,6 грн. капіталовкладень (у 2010р. – 2422 грн.), що на 2,2% менше, ніж у середньому по Україні, а серед регіонів за цим показником область посіла 8 місце. Серед міст та районів області рівень капітальних вкладень був найвищим у Новомиргородському (20960,6 грн.), Компаніївському (19649,6 грн.), Голованівському (9514,1 грн.), Петрівському (9208 грн.), Олександрійському (5646 грн.), Вільшанському (5314,5 грн.) районах та м.Кіровограді (5606,1 грн.), найнижчим – в м.Олександрії (720,5 грн.) та Ульяновському районі (581,1 грн.).

Одним з найбільш вагомих джерел фінансування інвестицій в основний капітал залишалися власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2011р. освоєно 63,1% усіх вкладень (2834,4 млн.грн.). Частка цих коштів у загальному обсязі інвестицій порівняно з 2010р. зменшилась на 4,9 в.п.

За рахунок коштів державного бюджету освоєно 99,6 млн.грн. капіталовкладень або 2,2% загального обсягу. Частка цих коштів зменшилась порівняно з 2010р. на 4,6 в.п.

Найбільшу частку (34,8%) коштів з державного бюджету було спрямовано на розвиток підприємств транспорту та зв'язку, 27,8% – промислових підприємств та 23,2% – охорони здоров'я та надання соціальної допомоги.

Обсяг прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку області, станом на 1 січня 2012р. становив 72,2 млн.дол. США, що склало 0,1% загального обсягу інвестицій в економіку України. Із країн Європейського Союзу надійшло 46,9% загального обсягу прямих іноземних інвестицій, країн СНД – 21,6%, інших країн світу – 31,5%. Прямі іноземні інвестицій у розрахунку на одну особу становили 72 дол. проти 65 дол. на 1 січня 2011р.

Інвестори 31 країни світу вклали капітал в економіку області, серед яких провідні партнери: Кіпр – 20,5 млн.дол., Нідерланди – 19,5 млн.дол., Велика Британія – 11,4 млн.дол. На ці країни припало 71,2% загального обсягу прямих іноземних інвестицій. Інвесторами 17 країн Європейського Союзу внесено 79% загального обсягу інвестицій.

Майже половина (47,3%) іноземного капіталу зосереджена у м.Кіровограді – 34,2 млн.дол. Також значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено у Кіровоградському районі – 19,4 млн.дол. (26,9%) та м.Світловодську – 7,1 млн.дол. (9,8%).

За видами економічної діяльності найбільші обсяги інвестицій вкладені в підприємства промисловості – 30,5 млн.дол., у тому числі з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води – 16,3 млн.дол., сільського господарства, мисливства, лісового господарства – 17,1 млн.дол., організації, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 9,3 млн.дол.

На нинішньому етапі місцеві органи влади мають сконцентрувати свою діяльність на вирішенні проблем, що відповідають інвестиційним потребам регіонів і вимогам іноземних інвесторів, та мають вирішальне значення для формування сприятливого і конкурентоспроможного інвестиційного клімату та забезпечення інтересів області.

З метою здійснення державної інвестиційної політики в області затверджена Програма залучення інвестицій в економіку Кіровоградської області на 2011-2015 роки від 12 травня 2011 року № 419-р. В області реалізується Стратегія економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2013-2020 рр., затверджена Рішенням Кіровоградської обласної Ради від 21.12.12 р. № 44. Згідно Розпорядження голови Облдержадміністрації від 15 березня 2011 року № 214-р "Про організацію роботи із залучення інвестицій в економіку області за принципом "єдиного інвестиційного вікна", відповідно до статей 13, 17, 18, 26, 39 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" з метою залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в економіку області, поліпшення умов для діяльності суб'єктів інвестиційної діяльності, спрощення процесу їх взаємодії з місцевими органами влади та запровадження на території Кіровоградської області роботи з інвесторами за принципом "єдиного інвестиційного вікна", утворена Рада з питань залучення інвестицій, затверджені Положення про Раду з питань залучення інвестицій. Розроблено рішенням Кіровоградської обласної ради від

18 лютого 2011 р. № 81 і затверджено Програму формування позитивного міжнародного та інвестиційного іміджу області на 2011-2013 рр.

Одна з перших комплексних методик оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України розроблена під керівництвом І.А. Бланка. Вона передбачає ранжирування регіонів (областей) за 5 узагальнюючими показниками з урахуванням їх значущості [2,с.86]. Іншою методикою визначення інвестиційної привабливості регіонів є методика, запропонована Держкомстатом України.

Нині рейтинг інвестиційної привабливості регіонів в Україні визначається за методикою та системою показників, запропонованими Інститутом Реформ . Проте цю методику теж не можна вважати досконалою, оскільки вона в основному ґрунтується на використанні показників, на які регіональні органи влади практично не можуть впливати, що зменшує можливості практичного використання цієї методики в процесі вдосконалення регіональної інвестиційної політики.

Згідно розпорядження голови Кіровоградської обласної державної адміністрації від 14 червня 2012 № 344-р Департаментом економічного розвитку і торгівлі Кіровоградської обласної державної адміністрації проведено розрахунок рейтингу інвестиційної привабливості міст і районів регіону за 2012 рік

Розрахунки проведено для міст Кіровоград, Олександрія, Світловодськ, Знам'янка. За узагальненим розрахунковим коефіцієнтом міста регіону розташувались в такій послідовності :

1. Кіровоград
2. Знам'янка
3. Олександрія
4. Світловодськ

Місто Кіровоград лідирує за такими показниками як: індекс обсягу сільськогосподарського виробництва по сільськогосподарських підприємствах (крім малих) (142,3% до відповідного попереднього періоду), обсяг прямих іноземних інвестиції у розрахунку на одиницю населення наростаючим підсумком з початку інвестування (175,2 дол. США), підтримка бізнесу, а саме: кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення (72 один.).

Другу позицію по цих показниках займають міста Олександрія, Світловодськ. Найгірші показники по місту Знам'янка: обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одиницю населення (2565,3 грн.), темп зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій (99,9% до обсягів на початок року), кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення (24 один.).

Рейтинг інвестиційної привабливості районів Кіровоградської області.

З 21 району Кіровоградської області в 10 лідерів увійшли:

1. Кіровоградський
2. Олександрійський
3. Новомиргородський
4. Бобринецький
5. Знам'янський
6. Світловодський
7. Петрівський
8. Добровеличківський
9. Новгородківський
10. Голованівський

Найвищі індекси обсягу реалізованої продукції у розрахунку на одиницю населення зафіксовано у Голованівському (52652,9 грн.), Кіровоградському (5488 грн.), Новомиргородському (5131,4 грн.) районах.

За показником «темп зростання обсягу прямих іноземних інвестицій» перші позиції займають Маловисківський (2374,2 %), Новомиргородський (648 %), Голованівський (143 %) райони.

За оцінкою результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольських місцевих державних адміністрацій (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 9 червня 2011 р. № 650), з урахуванням статистичних даних станом на 20.02.2012 р. у 2012році Кіровоградська область захопила лідерство у Динамічному Рейтингу, зробивши відчайдушний "стрибок" одразу з 16–го місця 2005 р на 3-е у 2012. Лідерство Кіровоградської області у Динамічному рейтингу пояснюється передусім високою динамікою зростання обсягу капітальних інвестицій - 168,7% до попереднього року (місце 1), обсягом капітальних інвестицій (крім інвестицій з державного бюджету) у розрахунку на одиницю населення наростаючим підсумком з початку року - 3260,4 (місце 9), темпів зростання обсягу прямих іноземних інвестицій - 143,2% до попереднього року (місце 3), обсягом прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одиницю населення наростаючим підсумком з початку інвестування - 104,5 дол. США (24 місце).

За рейтинговою оцінкою міст України Кіровоград посів 19-ту позицію у категорії великих міст (100-500 тис. мешканців). За показником "економічний розвиток " Кіровоград зайняв 6 місце, за показником "державні фінанси" -4 місце, "інвестиційна діяльність"-3-тє, за показником "населення та ринок праці" - опинився в аутсайдерах и зайняв 27 позицію.

6. Висновки

При розробленні Програми залучення інвестицій в економіку області слід виходити з тих реалій, що вже склались і, так чи інакше, впливають на інвестиційний клімат регіону[7, с.38].

- На регіональному рівні необхідно опрацювати можливість створення в області індустріальних парків та територій із сприятливими умовами для інвестування. Адже до облдержадміністрації надходять численні пропозиції від іноземних інвесторів, які за сприятливих економічних умов можуть взяти участь у нарощуванні економічного потенціалу області, зокрема, реалізовуючи проекти у пріоритетних галузях виробництва. Важливою передумовою утворення індустріальних парків є наявність в області багатьох вільних територій та вільних виробничих площ. Більшість територій забезпечені необхідною інженерною інфраструктурою.

- Потрібно сприяти наданню інвесторам перспектив довгострокового співробітництва. На рівні області йдеться про розробку і затвердження перспективних програм з питань соціально-економічного розвитку області, інших обласних програм [5, с.76]. Це зробило б інвестиційний ринок області більш прозорим і зрозумілим для інвестора. Однак тут необхідно звернути особливу увагу на якість підготовки та виконання програм, оскільки програми, які не виконуються, справлятимуть негативний вплив на інвестиційний клімат.

- Потребує переосмислення й ідеологія "пільгування" іноземних інвестицій. Система надання однакових пільг для всіх іноземних інвесторів не стільки сприяє залученню іноземних інвестицій, скільки дискримінує вітчизняного інвестора і товаровиробника та створює основу для організації фіктивних спільних підприємств та фірм з фіктивним іноземним капіталом. Вона є основою негативного галузевого розподілу і неефективного використання іноземних інвестицій.

Враховуючи світовий досвід, було б доцільним запровадити адресну систему надання пільг для реалізації конкретних інвестиційних проектів, регіональних програм, виробництв тощо. Адресне надання пільг дозволить керувати напрямками використання іноземних інвестицій і забезпечить реалізацію конкретних проектів в

конкретних галузях і регіонах. Доцільно розробити чітку систему регіональних критеріїв надання пільг інвесторам. Вона могла б базуватись на ролі інвестиції у створенні нових робочих місць та імпортозамінних виробництв, запровадженні перспективних ресурсозберігаючих і екологічно безпечних технологій, формуванні конкурентноспроможного експортного потенціалу, раціональному використанні місцевої сировини, розвитку наукомістких виробництв тощо. Поєднання адресної системи пільг та критеріїв їх надання дозволило б краще знаходити баланс інтересів і реалізовувати проекти, економічно вигідні всім сторонам.

- Незважаючи на здійснювану за останній час роботу, інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності в області потребує поліпшення. Нагальною є проблема підтримки місцевими органами державної влади розвитку інформаційної інфраструктури, включаючи створення відповідних банків даних, налагодження постійного моніторингу зовнішніх, національного і регіональних інвестиційних ринків, збору, обробки та актуалізації інформації щодо законодавства, підприємств, зацікавлених у залученні інвестицій. Інформаційна інфраструктура буде також запорукою прийняття своєчасних і виважених рішень органами державної та місцевої влади.

- Доцільно посилювати міжнародне співробітництво і формувати міжнародний інвестиційний імідж області як території для вкладення капіталу. Це вимагає від місцевих органів державної влади посилення співробітництва з відповідними міністерствами та установами іноземних держав, міжнародними фінансовими організаціями, банками, інвестиційними фондами, страховими компаніями, налагодження постійного діалогу з інвесторами всередині країни та за її межами [3, с. 298]. Враховуючи, що в області реалізується порівняно небагато проектів в рамках програм міжнародної технічної допомоги, налагодження більш тісних робочих контактів з міжнародними та іноземними організаціями, що займаються цими питаннями, та підготовка для них конкретних проектів стають нагальними [4, с.249].

- Важливим етапом підвищення авторитету області серед ділових кіл могло б стати створення при голові обласної державної адміністрації координаційної ради з питань інвестицій. Важливим її завданням була б підтримка діалогу облдержадміністрації з інвесторами з метою усунення перешкод на шляху залучення і реалізації інвестицій та формування сприятливого іміджу Кіровоградської області, що привертало б увагу інвесторів.

Вищевказані заходи, звісно ж, не вирішують усіх проблем із залучення інвестицій в економіку області, але їх можна розглядати як основні напрямки у сфері вдосконалення інвестиційного процесу.

Список літератури

1. Асаул А. Систематизація факторів, що характеризують інвестиційну привабливість в регіоні //Регіональна економіка. – № 2. – 2004. – С. 53 –62.
2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: Учебный курс – К: Эльга Ника-центр, 2002. – 448 с.
3. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні. Стан, проблеми і перспективи. Навчальний посібник. –К.: Знання, 2003. – 450 с.
4. Дегтярьова Ю. В. Розвиток інноваційно-інвестиційної системи України// Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право. Т.1. – 2006. – №1. – С.249–255.
5. Дубіщев В.П., Іщук В.І., Малинський С.М. Вибір стратегії інвестування в процесі забезпечення зростання валового регіонального продукту// Господарський механізм: сутність, структура, подальше вдосконалення на сучасному етапі. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2008. – С. 75-77.

6. Колот І.П. Регіональна інвестиційна політика: проблеми і перспективи / За ред. Наталії Внукової .- Харків : ТОВ "Модель всесвіту", 2000. –175с.
7. Климахіна О.В. Методика оцінки економічного потенціалу регіону// Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 38–42.
8. Петкова Л.О. Інвестиційна привабливість регіонів //Фінанси України –2005. –№ 9 – С. 40–46.

The article highlights the peculiarities of the investing activity in the region (on the example of the Kirovograd region).The investigation has the unified methodological basis, when the investing is being considered on the level of the economy of the region according, to the structure of investing, the sources of financing, kinds of economic activity. Some problems of investing have been found out and the recommendations have been worked and as for their elimination.

Одержано 29.05.13

УДК 681.513.2

В.В. Лешенко, магістр гр. КІ(ПЗ)-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Розробка інтерпретатора мови С для мікроконтролерів

Представлено опис рішення задачі створення інтерпретатора мови С для мікроконтролерних систем для виконання зовнішніх програм користувачів без виконання процедури прошивки контролера, що необхідно при використанні компілятора.
інтерпретатор, мікроконтролер, синтаксичний аналіз, програма

Мова С широко використовується для створення комерційного програмного продукту. Тому програми на С звичайно компілюються, і скомпільована програма вважається більш кращої тому, що компіляція дозволяє зберегти конфіденційність вихідного тексту програми, запобігти зміні цього тексту користувачем, ефективно використовувати ресурси комп'ютера.

Проте, програма на будь-якій мові може бути як скомпільована, так і інтерпретована. В останні роки на ринку програмних продуктів з'явилося навіть кілька нових інтерпретаторів різних мов програмування.

Існує дві традиційні причини того, що інтерпретатори продовжують використовуватися: їх легко зробити інтерактивними, а також вони дуже полегшують налагодження програми.

Наприклад, більшість програм, написаних на мовах запитів до баз даних, зараз інтерпретуються, а не компілюються. Багато мов керування промисловими роботами також інтерпретуються,

В останні роки проявилася ще одна перевага інтерпретаторів: підвищена переносимість на різні інструментальні комплекси.

До теперішнього часу мікропроцесорні системи не мали можливості інтерактивної розробки програм. Програми компілювалися, поміщалися в постійну

пам'ять контролера, а потім виконувалися. Використання інтерпретатора дозволяє написати і виконати програму в мікроконтролері, використовуючи зовнішній носій, наприклад флеш-карту. Тобто, програмне забезпечення можна створювати і модифікувати силами користувача. (Аналогічно створенню та виконанню користувальницьких скриптів на PC). У статті наводиться рішення завдання розробки програмного забезпечення інтерпретатора мови С для мікроконтролерних систем.

Підготовка програми починається з редагування файлу, що містить текст програми, та має стандартне розширення для даної мови. Потім виконується його трансляція, яка містить у собі кілька фаз:

- препроцесор;
- лексичний аналіз;
- синтаксичний аналіз;
- семантичний аналіз;
- генерація коду і його виконання.

Окремі фази трансляції можуть бути зв'язані між собою різним образом, через дані в пам'яті або через файл:

- кожна фаза транслятора одержує файл даних від попередньої фази, обробляє його, створює внутрішні таблиці даних і по них формує вихідний файл із даними для наступної фази;

- фази трансляції викликають одна іншу в процесі обробки відповідних язикових одиниць.

На рис. 1 представлена структура інтерпретатора мови С.

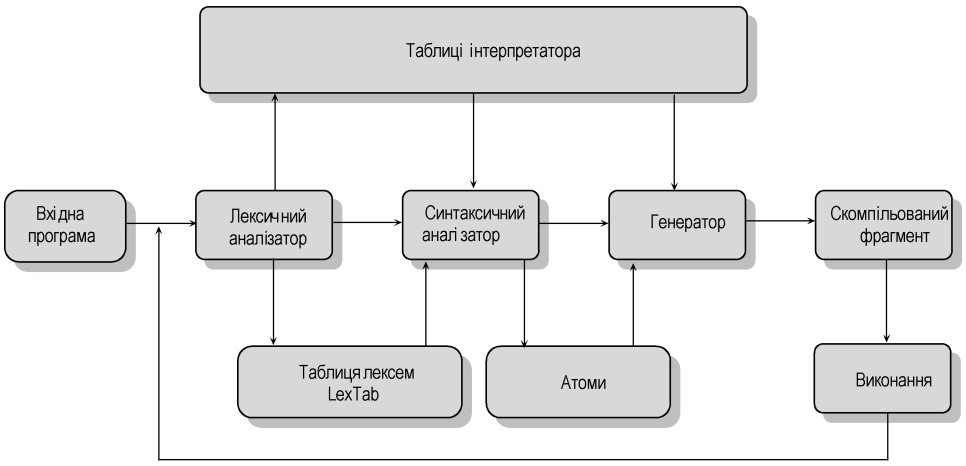

Рисунок 1 – Структура інтерпретатора мови С

Основною задачею лексичного аналізу є виділення у вихідному тексті найпростіших конструкцій мови таких, як ідентифікатори, числа, багатосимвольни операції.

Послідовності символів, що складають такі конструкції, називаються лексемами. Для кожної лексеми аналізатор повинний побудувати спеціальний запис, називаний токеном, і помістити лексему в спеціальну таблицю для наступного використання.

Тобто, основною програмою транслятора є синтаксичний аналізатор, що при аналізі структурної одиниці мови, названа пропозицією (вираження, оператор, визначення типу або змінної), викликає лексичний аналізатор, для читання чергового лексичного компонента (ідентифікатора, константи), а по завершенні розбору - семантичну процедуру, процедури генерації коду або інтерпретації.

Трансляція і наступні дії по підготовці програми до виконання являють собою процес перетворення програми, записаної на деякій формальній мові, в іншу формальну систему - архітектуру комп'ютера, у якій вона може бути виконана (інтерпретована).

Для розуміння цього процесу, а також відмінностей, що маються в різних мовах програмування, введене поняття зв'язування, а також часу зв'язування.

Зв'язування - процес встановлення відповідності між об'єктами і їхніми властивостями програми формальною мовою програмування (операції, оператори, дані) і об'єктами архітектури комп'ютера (команди, адреси).

Часом зв'язування називається відповідно фаза підготовки програми до виконання (трансляція, компонування, завантаження), на якій виробляється ця дія. Різні характеристики того самого об'єкта (наприклад, змінної) можуть зв'язуватися з різними елементами архітектури в різний час, тобто процес зв'язування не є одномоментним. Можливі часи зв'язування:

- при визначенні мови;
- при реалізації компілятора;
- під час трансляції.

Програми С, виконувані інтерпретатором С, ніколи не компілюються і не компонуються, тому будь-яка використана в них бібліотечна функція повинна бути оброблена безпосередньо інтерпретатором С.

Для цього була створена інтерфейсна функція, викликана інтерпретатором щораз при зустрічі бібліотечної функції. Інтерфейсна функція здійснює підготовку до виклику бібліотечної функції й обробляє значення, що повертаються.

У зв'язку з обмеженим розміром інтерпретатора, С містить тільки п'ять бібліотечних функцій: getch(), putch(), puts(), print() і getnum(). У стандарт С входить тільки функція puts(), що виводить рядок на екран. Функція getch(), хоча і не передбачена в стандарті, звичайно включається до складу бібліотек, тому що вона використовується при роботі в інтерактивному середовищі. Вона очікує натискання клавіші і повертає зв'язане з нею значення.

Слід зазначити, що ця функція передбачена в багатьох компіляторах. Функція (putch) також визначена в багатьох компіляторах, призначених для створення програм, що працюють в інтерактивному середовищі. Вона виводить на консоль один символ - її аргумент.

Результати розробки і реалізації програмного забезпечення інтерпретатора мови С дають підстави зробити наступні висновки:

- інтерпретатори продовжують використовуватися тому що вони інтерактивні і дуже полегшують налагодження програми;
- перевагою інтерпретатора є краща мобільність на різні інструментальні комплекси;
- інтерпретатори легко піддаються модифікації і розширенню. Якщо програміст хоче створити мову цільового призначення, то зробити це за допомогою інтерпретатора значно легше, ніж за допомогою компілятора.
- інтерпретатори краще підходять для створення макетів оболонок програмування, тому що при їхньому використанні правила мови можна легко змінити і швидко побачити результат.

Список літератури

1. Хантер Р. Проектирование и конструирование компиляторов / Р. Хантер. - М.: Финансы и статистика, 1984. – 232 с.

2. Пратт Т. Языки программирования. Разработка и реализация / Т. Пратт. - СПб.: Питер, 2002. – 688с.
3. Aho A. Compilers: principles,echniques, and tools / A.Aho, R.Sethi, J.Ullman. - Addison-Wesley, Reading, MA, 2006. – 617 p.

Одержано 30.05.13

УДК 336.226.4.63

А. О. Безверха, магістр гр. ОП – 12 М
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості спрощеної системи оподаткування

У статті висвітлено всі основні аспекти при нарахуванні та стплаті податку підприємствами, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування. Таким чином, дослідження розвитку малого підприємництва в Україні та порівняння з іншими країнами світу є актуальним питанням серед представників малого та середнього бізнесу.
спрощена система оподаткування, мале підприємство, спеціальні режими оподаткування

У країнах із ринковою економікою мале підприємництво визнане одним із головних факторів політичної та соціальної стабільності суспільства й національної економіки, оскільки на ньому ґрунтуються великі підприємства державного значення. Фінансова підтримка малого бізнесу з боку держави охоплює, насамперед, фіскальні методи впливу, які здійснюються, безпосередньо, через систему оподаткування.

На перших етапах становлення системи оподаткування в Україні малому підприємництву надавалися певні пільги, зокрема під час оподаткування прибутку. Проте через деякий час почали вводити обмеження на використання спрощеної системи.

Таким чином, дослідження розвитку малого підприємництва в Україні та порівняння з іншими країнами світу, а також огляд міжнародної практики застосування спрощених режимів оподаткування, обліку та звітності малого підприємництва й аналіз необхідності її адаптації й застосування в Україні є актуальними.

Метою статті є ознайомлення з перевагами та недоліками спрощеної системи оподаткування малих підприємств, дослідження досвіду успішного застосування спрощених режимів оподаткування малого підприємництва в міжнародній практиці та можливостей її адаптації й застосування в Україні.

Завданнями дослідження є розгляд переваг і недоліків спрощеної системи оподаткування в Україні та інших країнах, розгляд можливостей застосування міжнародної практики в нашій країні.

Одним із напрямів стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні є вдосконалення спрощеної системи оподаткування та звітності. Від розвитку малого підприємництва залежать відродження вітчизняного товаровиробника, активізація внутрішнього ринку товарів і послуг, створення нових робочих місць, що сприятиме зростанню податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів унаслідок розширення кола платоспроможних осіб.

Спрощену систему оподаткування можуть обрати юридичні та фізичні особи, які відповідають декільком критеріям.

Мале підприємництво – дуже делікатний і чутливий сектор економіки, який є найвразливішим для таких несприятливих чинників, як фінансові труднощі, циклічні коливання, інфляція, податковий тиск тощо. Особливого значення слід надавати формуванню малого підприємництва з огляду на його специфічну та фундаментальну роль у ринковій економіці.

Оцінюючи стан розвитку малого підприємництва України порівняно з іншими країнами із розвинутою ринковою економікою, слід зауважити, що зі 180 країн Україна перебуває на 145-му місці за умовами розвитку малого та середнього бізнесу.

Характеризуючи нинішню ситуацію, необхідно проаналізувати динаміку чисельності суб'єктів малого підприємництва, які застосовують спрощену систему оподаткування на всій території України. Слід зазначити, що з кожним роком відстежується збільшення кількості платників податку.

У країнах Європейського Союзу склалася інша ситуація. Однією з найпоширеніших форм стимулювання розвитку сектору малого підприємництва в розвинутих країнах Європи є створення для них преференцій в оподаткуванні шляхом введення спеціальних податкових правил або застосування загальних правил з окремими пільгами для малих підприємств.

Отже, застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності надає суб'єкту малого підприємництва низку переваг:

- спрощення процедури і порядку реєстрації платника податку. Суб'єкти малого підприємництва можуть перейти на сплату єдиного податку як із початку року, так і з початку будь-якого кварталу;
- значно спрощуються розрахунки, пов'язані з визначенням сум податків;
- замість різноманітних форм податкової звітності за податками та зборами, що заміщуються єдиним податком, заповнюється одна форма звітності – розрахунок сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва – юридичною особою, що подається до податкового органу раз на квартал;

Таким чином, однією з найвагоміших переваг вітчизняної спрощеної системи оподаткування є спеціальний порядок податкового обліку, який: по-перше, дає змогу істотно знизити трудомісткість обліково-аналітичних процедур і, по-друге, зменшити ризик податкових помилок і відповідних штрафних санкцій. Але основною перевагою використання спрощеної системи оподаткування для платників податків є звільнення їх від сплати багатьох податків, зборів і внесків до Пенсійного фонду [5].

Список літератури

1. Василенко А. Вигоди та переваги єдиного податку / А. Василенко // Все про бухгалтерський облік. – 2008. – № 70. – С. 3–6.
2. Європейський комітет статистики. – Режим доступу : http://epp.eurostat.cec.eu.int. 3. Варналій З. С. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія / З. С. Варналій, П. В. Мельник ; за ред. З. С. Варналія. – К. : Вид-во "Знання України", 2005. – 675 с.
3. Коваленко Г. М. Вдосконалення оподаткування малого бізнесу : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / Г. М. Коваленко ; Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси, 2008. – 23 с.
4. Матвіїв М. Я. Бухгалтерський облік на малих підприємствах за різними формами : навч. посібн. / М. Я. Матвіїв, П. Я. Хомин. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
5. Брижань І. А. Реформування системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва як один із заходів державної під- тримки їх розвитку / І. А. Брижань, О. О. Олійник // Економіка і регіони. – 2009. – № 2. – С. 3–6.

Одержано 30.05.13

УДК 336.226.4.63

А. О. Безверха , магістр гр. ОП – 12 М
Кіровоградський національний технічний університет

Щодо реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності

У статті висвітлено переваги вибору спрощеної системи оподаткування та недоліки її використання серед малих підприємств. Завдяки реформуванню спрощеної системи оподаткування, обліку та звітості, можна певним чином вдосконалити податкову систему в Україні вцілому.
спрощена система оподаткування, реформування спрощеної системи оподаткування, практичне застосування

Реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності (далі – спрощена система оподаткування) сьогодні є одним із найбільш дискусійних і водночас важливих напрямів податкової реформи. За більш, ніж 12 років свого існування ця система практично не вдосконалювалася, хоча за цей час обросла численними проблемами, що знизили її ефективність, деформували цілі та завдання її запровадження.

Відсутність будь-яких суттєвих кроків щодо реформування спрощеної системи оподаткування протягом тривалого періоду обумовлена тим, що це питання зачіпає інтереси майже 2,5 млн громадян (1,3 млн підприємців та 1,2 млн найманих працівників), а тому будь-які ініціативи в даній сфері, особливо непопулярні, завжди знаходяться під тиском політичних чинників.

Наразі через недосконаліть спрощеної системи оподаткування негативні наслідки відчувають і бізнес, і уряд. Ключовими проблемами, що погіршили ефективність спрощеної системи оподаткування варто назвати:

– звуження реальних обсягів обороту товарів та послуг, що дають право підприємцям на застосування спрощеної системи оподаткування.

Значний розрив між фіскальним тиском на підприємства, що працюють на загальних засадах, і тих, хто сплачує єдиний податок, є одним з ключових чинників посилення використання даного податкового режиму в цілях мінімізації оподаткування;

– мінімізацію оподаткування. Значна частина суб'єктів підприємницької діяльності, які застосовують спрощену систему оподаткування, займаються мінімізацією оподаткування власного доходу, або є учасниками схем ухилення від сплати податків.

Пропонуємо розглянути лише найбільш популярні схеми.

1. *Перенесення прибутку*, який є джерелом сплати податку на прибуток, та об'єкта оподаткування ПДВ на платників єдиного податку, які не сплачують дані податки.

2. *Мінімізація оподаткування доходів населення*. Для оптимізації оподаткування роботодавець змушує (переконує) робітника зареєструватися платником єдиного податку і переводить взаємовідносини з ним на контрактну форму співробітництва.

Очевидно, що жодна галузь економіки не зможе адсорбувати таку кількість робочої сили. Крім того, багато видів діяльності, що здійснюються даним сегментом

бізнесу, можуть бути рентабельними лише за наявності спрощеної системи оподаткування.

В умовах кризи, наявності вільних ніш, де саме малий бізнес є ефективним, доцільним бачиться створення більш лояльних умов для його розвитку.

Урядовий варіант реформи спрощеної системи оподаткування, зафіксований у проекті Податкового кодексу, виявився надмірно асиметричним у питанні співвідношення нових обмежень і можливостей для бізнесу.

При формальному збереженні даного податкового режиму, уряд створив обмеження, які роблять його недоступним і нецікавим для підприємців, що займаються середнім бізнесом. Очевидно, що уряд в умовах кризи керувався, передусім, фіскальним пріоритетом. З метою перекриття схем мінімізації оподаткування у Податковому кодексі запроваджені наступні заходи.

1. Звужено сферу застосування спрощеної системи оподаткування.

Окремі категорії осіб, які займаються професійною діяльністю (аудитори, бухгалтери, юристи, консультанти різного профілю тощо), втратили право на застосування даного податкового режиму.

Крім того, до переліку видів діяльності, на які не поширюється спрощена система оподаткування, додано оптову торгівлю і посередництво в оптовій торгівлі, оптову та роздрібну торгівлю через мережу інтернет, діяльність у сфері розваг, виробництво, експорт, імпорт та продаж підакцизних товарів, оптовий та роздрібний продаж паливно-мастильних матеріалів, видобуток та виробництво дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, спільну діяльність без утворення юридичної особи тощо.

2. Запроваджено „випробувальний" термін для новостворених суб'єктів підприємницької діяльності, які мають намір перейти на спрощену систему оподаткування.

3. Виключено зі сфери застосування спрощеної системи діяльність, пов'язану з організацією торгівлі, наданням послуг щодо створення належних умов для здійснення торгівлі іншими фізичними або юридичними особами та орендою торгових місць на ринках та/або у торговельних об'єктах. Це дозволить ліквідувати одну з найпоширеніших схем мінімізації оподаткування.

4. Обмежено право на реєстрацію платником ПДВ. В урядовому варіанті кодексу зазначається, що суб'єкти підприємницької діяльності (СПД), що обрали спрощену систему оподаткування, не є платниками податку на додану вартість з операцій із постачання товарів та послуг, місце надання яких розташоване на митній території України. Крім того, звертають на себе увагу досить неоднозначні норми статті 10 Податковому кодексі.

Відповідно до неї, платники єдиного податку не є платниками більшості обов'язкових платежів, у тому числі земельного податку та збору за спеціальне використання води, але із зауваженням, що ця норма діє на період з 1 січня 2011 р. до 31 грудня 2015 р. Таким чином, з 2016 р. дані податки будуть виведені зі складу єдиного податку, що наразі сплачують суб'єкти підприємницької діяльності, які застосовують спрощену систему оподаткування.

Названі обмеження для спрощеної системи являються досить обґрунтованими, і вони знайшли б підтримку у суспільстві, якби їх запровадження було компенсоване збільшенням граничних меж доходу, які б давали можливість тим підприємцям, які працюють навіть з урахуванням цих обмежень, розвивати власний бізнес. Проте уряд відмовився від значного розширення граничної виручки.

На наш погляд, для досягнення балансу між державними і підприємницькими інтересами необхідно реалізувати комплекс наступних заходів.

1. Збільшити граничний обсяг виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг. Граничний обсяг виручки від реалізації необхідно прив'язати до мінімальної заробітної плати (станом на 1 січня відповідного року), що дозволить створити автоматичний індексатор та в майбутньому не вносити додаткових змін до законодавства з метою коригування параметрів застосування спрощеної системи.

2. Вирішити питання щодо підвищення ставок та запровадження автоматичного механізму їх корекції. Як і у випадку з індексацією граничної виручки, що дає право на перехід на спрощену систему оподаткування, ставки єдиного податку (для фізосіб та фермерів) необхідно прив'язати до мінімальної заробітної плати, встановленої станом на 1 січня відповідного року.

3. Створити фіскальні стимули для зацікавленості місцевих органів влади в розвитку малого бізнесу. На даний час єдиний податок з малих СПД, що обрали спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, є загальнонаціональним податком, що закріплений за місцевими бюджетами (у даному випадку бюджетами органів місцевого самоврядування).

4. Зменшити коло платників податку, що дозволить зменшити обсяги мінімізації оподаткування. Це дозволить ліквідувати одну з найпоширеніших схем мінімізації оподаткування.

Список літератури

1. Василенко А. Вигоди та переваги єдиного податку / А. Василенко // Все про бухгалтерський облік. – 2008. – № 70. – С. 3–6.
2. Європейський комітет статистики. – Режим доступу : http://epp.eurostat.cec.eu.int. 3. Варналій З. С. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія / З. С. Варналій, П. В. Мельник ; за ред. З. С. Варналія. – К. : Вид-во "Знання України", 2005. – 675 с.
3. Коваленко Г. М. Вдосконалення оподаткування малого бізнесу : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / Г. М. Коваленко ; Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси, 2008. – 23 с.
4. Матвіїв М. Я. Бухгалтерський облік на малих підприємствах за різними формами : навч. посібн. / М. Я. Матвіїв, П. Я. Хомин. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
5. Брижань І. А. Реформування системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва як один із заходів державної під- тримки їх розвитку / І. А. Брижань, О. О. Олійник // Економіка і регіони. – 2009. – № 2. – С. 3–6.

Одержано 30.05.13

УДК 621.798

Є.О.Грущак ст.гр.АТ-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Вплив показників моторних олив на довговічність двигунів

У статті досліджується вплив різних добавок в моторну оливу, які сьогодні широко представленні на ринку, на довговічність деталей двигуна.
моторні оливи, двигун, довговічність

Зараз у світовому машинобудуванні перед новою технікою ставляться жорсткі, все зростаючі вимоги по збільшенню надійності, довговічності, а також зниження витрати палива та мастильних матеріалів. Моторні оливи є експлуатаційними матеріалами, по своєму впливу на показники роботи техніки, рівні конструкційним матеріалам . Тому знання їх складу , показників, експлуатаційних властивостей необхідно спеціалістам, які обслуговують автомобільну техніку. Під властивістю розуміють об'єктивну особливість продукції, яка виявляється при її створенні, експлуатації, споживанні. [1].

Слід зазначити експлуатаційні властивості олив впливають на основні показники роботи машин і складальних їх частин, ефективність використання автомобільної техніки в цілому.

Як основу для додавання добавок беремо ZIK A+ (виробництво Корея) та Groom-ex, (виробництво Україна). Серед великої номенклатури добавок різних виробників, які відрізняються по принципу дії, можна виділити: активний реметалізант «Ресурс», кондиціонер метала «Fenom», та інші.

Дослідження проводились на гальмівному стенді, на який по черзі встановлювалися двигуни марки ЗМЗ 4062 автомобіля ГАЗ 3110. Експеримент проводився на двигунах, частина з них працювали на оливі марки Groom-ex та Зик А+ інші двигуни працювали на оливах Зик А+ та Groom-ex з добавками «Ресурс», «Fenom». Добавки додавались в кількості, що рекомендує виробник. Заміри проводились з періодичністю 12.5 мото-год. роботи. При вимірювані з двигуна зливалася олива, охолоджуюча рідина. Двигун розбирався настільки, щоб дістати поршневі кільця.

За результатами досліджень на стенді побудовані характеристики зміни ваги компресійних кілець від тривалості експерименту.

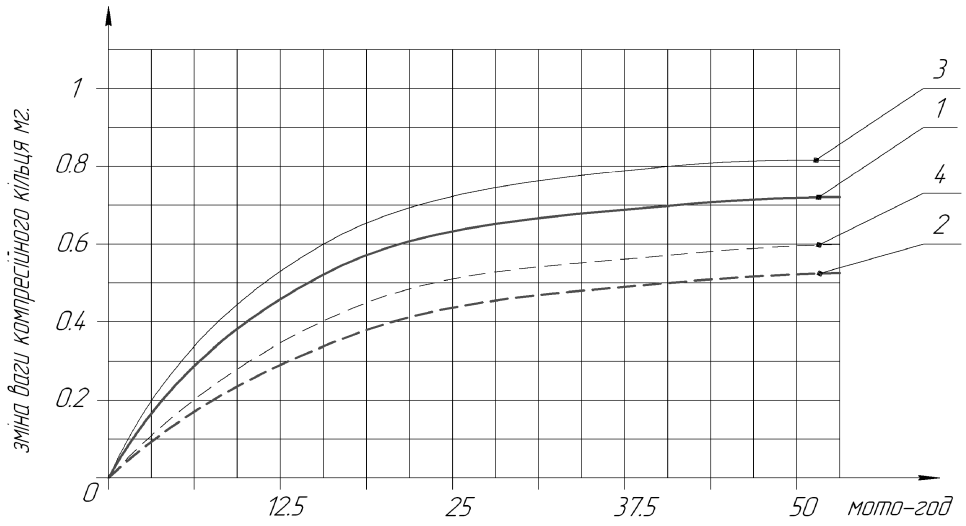

1 - олива марки ZIK A+; 2 - олива марки ZIK A+ з добавкою Ресурс; 3 - олива марки Groom-ex; 4 -олива марки Groom-ex з добавкою Ресурс

Рисунок 1 -Зміна ваги компресійного кільця від тривалості експерименту

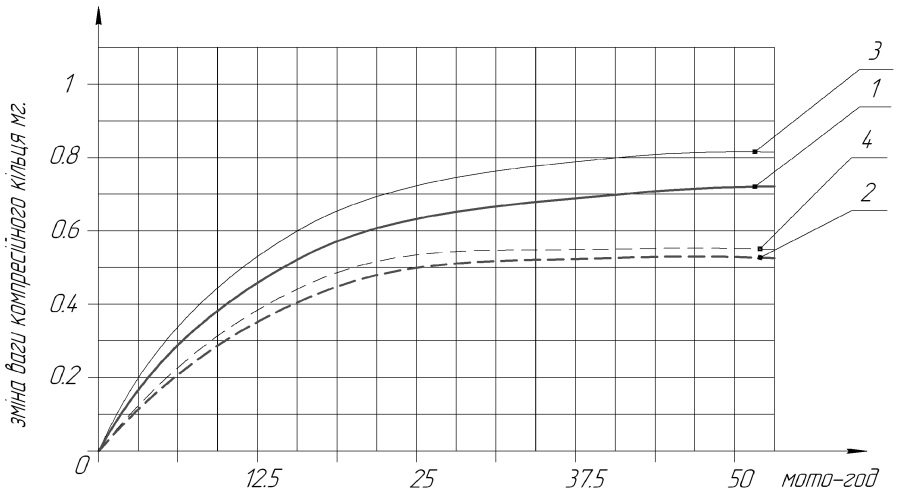

1 - олива марки ZIK A+; 2 - олива марки ZIK A+ з добавкою Fenom; 3 - олива марки Groom-ex; 4 - олива марки Groom-ex з добавкою Fenom

Рисунок 2 - Зміна ваги компресійного кільця від тривалості експерименту

З аналізу даних, отриманих в результаті досліджень на двигуні ЗМЗ 4062, витікає, що знос компресійного кільця на стандартній оливі без присадок після 50 мото-год. випробувань склав для ZIK A+ 0.71 мг для Groom-ex 0.81 мг. а для моторних олив з добавками: Ресурс 0.51 мг для оливи ZIK A+, 0.6мг для Groom-ex, Fenom 0.52 мг для ZIK A+, 0.53 мг для Groom-ex.

Таким чином, результати оцінки експлуатаційних показників свідчать про переваги застосування добавок до моторних олив. Всі двигуни в яких використовувались оливи з добавками показали менший знос (за винятком можливого утворення токсичних речовин у відпрацьованих газах. Особливо це стосується тефлону та дисульфіду молібдену, можливість втрати рухливості поршневих кілець, збільшення окислювальних властивостей оливи, збільшення нагароутворення, вихід з ладу каталітичних нейтралізаторів). Проте такі проблеми не в усіх добавок.

При роботі двигуна автомобіля ГАЗ 3110 на моторній оливі марки ZIK A+ з добавкою Ресурс знос знизився на 29%, з добавкою Fenom – на 27%, а на оливі марки Groom-ex з добавкою Ресурс – на 26%, з добавкою Fenom – на 25%.

Проведені дослідження дозволили встановити наступне:

1. Результати оцінки експлуатаційних показників свідчать про переваги застосування добавок до моторних олив. Всі двигуни в яких використовувались оливи з добавками, показали менший знос.

2. Серед вибраних для досліджень добавок найкраще зарекомендувала себе добавка «Ресурс», використання якої дозволить знизити знос на 29%.

3. Для моторних олив ZIK A+ з використанням добавки «Ресурс» знос компресійного кільця знизився на 0.2 мг, для оливи Groom-ex – на 0.21 мг. .

4. Аналізу результатів дозволив рекомендувати добавку «Ресурс», на базі оливи ZIK A+.

5. Використання добавки «Ресурс», дозволить в подальшому збільшити довговічність двигуна.

Список літератури

1. С.В.Беляев. Моторные масла и смаска двигателей: Учебное пособие/; Петрозаводск.гос.ун-т. Петрозаводск, 1993. – 70 с.

2. ОкочаА.І.,БілоконьЯ.Ю.Паливно-мастильні та інші експлуатаційні матеріали.-К.: Укр. Центр духовної культури, 2004. - 166с.
3. А.М.Обельницкий, Е.А.Егорушкин, Ю.Н.Чернявский. Томливо, смазочные материалы и охлаждающие жидкоси. Под редакцией А.М.Обельницкого. Издание второе исправленное и дополненное. Москва ИПО «Полигран» 1997. – 272с.
4. Гаркунов Д.Н. Триботехника (конструирование, изготовление и эксплуатация машин): Учебник.- 5-е изд., перераб. и доп. - М.: "Издательство МСХА", 2002. – 632 с.
5. ЛудченкоО.А. Технічна експлуатація і обслуговування автомобілів.Технологія: Підручник.- К.:Вища шк.., 2007. - 527с.

Одержано 30.05.13

УДК 004.738.2

В.Ю.Малаховський, ст. гр. КІ(ПЗ) -12М
Кіровоградський національний технічний університет

Програмне забезпечення автоматизованої системи поширення даних про успішність студентів

Дана публікація присвячена розробці програмного забезпечення процесу автоматизованого поширення даних про успішність студентів. Використання розроблених елементів автоматизованої системи навчання і контролю знань дозволить ефективно автоматизувати виконання цих трудомістких функцій, підвищити ефективність організації документообігу між підрозділами ВНЗ
автоматизована система контролю знань, програмне забезпечення процесу поширення даних сучасними засобами комунікацій

Серед складових навчального процесу у вищій школі, що суттєво впливають на підвищення його ефективності, важливе місце займає контроль і оцінювання навчальних досягнень студентів – засіб педагогічного управління їх пізнавальною діяльністю. Зміст процесу полягає у здійсненні регулярного поетапного оцінювання й коригування підготовки фахівців з метою удосконалення організації навчального процесу в цілому. Контроль здійснюється в різних формах для того, щоб встановити: рівень якості здобутих студентами знань, вмінь і навичок; рівень готовності студентів до сприймання нового матеріалу; напрями стимулювання навчально-пізнавальної діяльності; рівень готовності випускників ВНЗ до професійної діяльності. В умовах Болонського процесу актуальність розробки ефективних методів управління навчальним процесом ВНЗ ще більше зростає.

На жаль, існуюча у ВНЗ України система контролю знань і оцінювання навчальних досягнень студентів залишається, значною мірою, суб'єктивною, оскільки викладач – суб'єкт управління – оцінює не лише якість знань студентів, результати їх навчально-пізнавальної діяльності, але й якість власної педагогічної роботи.

Дослідженням і створенням автоматизованих систем навчання і контролю знань (АСНКЗ) у ВНЗ займалися і займаються багато науковців (З.Джаліашвілі, Н.Антофій, В.Бойкова, Л.Растрігін, І.Прокопенко, В.Костюк, А.І. Башмаков, І.Є. Булах, В.О. Деповський, Т.І. Коджа, Н.В. Матвіїшина та інші), але традиційно до основних функцій АСНКЗ фахівці відносять: *навчальну, контролюючу, розвивальну* і *виховну* функції [1-7]. Разом з тим, на думку авторів, у цих системах не реалізується одна з найважливіших функцій – *управляюча.* На основі результатів автоматизованого

контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів можна формувати ефективну стратегію управління навчальним процесом ВНЗ. Такий підхід повинен стати ключовим у процесі підготовки висококваліфікованих фахівців з вищою освітою, оскільки відомості про результати поточного і модульного контролів, аналіз відповідей студентів на тестові завдання з дисциплін навчального плану, роблять можливим оцінити якість роботи викладачів та якість засвоєння навчального матеріалу студентами, визначити рейтинг студентів з дисциплін, і на цій основі скорегувати як напрями удосконалення навчальної програми з конкретної дисципліни, основних компонентів її методичної системи навчання, так і здійснити корекцію навчального процесу за певною спеціальністю випусковою кафедрою і деканатом.

Використання АСНКЗ у цьому напрямі дозволить ефективно автоматизувати виконання таких трудомістких функцій, як навчання і контроль знань, підвищити ефективність організації документообігу між підрозділами ВНЗ. За каналами зворотного зв'язку система управління навчальним процесом отримує статистику про результати різних видів контролю з дисциплін та дані про студентів, що пройшли ці види контролю, відомості про викладачів, які проводили контроль, і про дисципліни, з яких було проведено контроль. При цьому, з технологічної точки зору, використання АСНКЗ у ВНЗ повинно забезпечувати ведення баз видів контролю; формування та використання різних методик контролю і оцінювання знань; ведення архіву результатів тестування студентів.

Ось чому створення ефективної системи контролю і оцінювання навчальних досягнень студентів ВНЗ є *актуальною проблемою* для теорії і практики вищої школи. Одним з шляхів її вирішення є об'єднання і реалізація в єдиній інформаційно-аналітичній системі (ІАС) функцій об'єктивованого контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів.

Метою роботи є обґрунтування та розробка програмного забезпечення процесу автоматизованого оповіщення про рівень успішності студентів ВНЗ. Основним завданням при цьому є створення можливостей для підвищення рівня результативності виховної роботи викладача зі студентом, що повинно статись за рахунок оперативності сповіщення осіб, що мають безпосередній вплив на нього (батьків, спонсорів, майбутніх роботодавців), про успішність та відвідуваність занять. Переваги даної системи полягають у її точності, невблаганності та неупередженості.

Зазначимо, що актуальними методами розсилання інформації про успішність слід вважати ті з них, які відповідають ключовим вимогам швидкості, надійності, низької собівартості, доступності. Проаналізувавши всі вищезазначені вимоги до методів оповіщення, виділимо наступні: e-mail; блоги та форуми; розсилання SMS–повідомлень. При цьому останній метод найбільше підходить за всіма критеріями оцінювання, адже мобільний телефон сьогодні є найпоширенішим та найбільш доступним засобом передачі інформації. При цьому, передавати інформацію з серверу через SMS– повідомлення можна декількома способами, різняться вони лише наявністю GSM модулю. Перший спосіб – існує можливість підключити GSM модуль (мобільний телефон, модем, тощо) безпосередньо до персонального комп'ютера, другий - існує можливість відправляти повідомлення через шлюз. Тобто, за допомогою однієї з багатьох фірм – посередників (починаючи від самих операторів стільникового зв'язку, і закінчуючи компаніями, які спеціалізуються на розсилці) отримується порт, на який відсилаються повідомлення, що потім приходять до адресата. При цьому SMS- повідомлення перетворюються у повідомлення електронної пошти або HTTP-запити і навпаки. Повідомлення, що надходить через подібний шлюз, може бути безкоштовним, проте при цьому накладається багато

технічних обмежень, таких як обмеження на кількість відправлених повідомлень. Тому в контексті, що розглядається, такий спосіб є актуальним лише у разі придбання можливості розсилання додаткових повідомлень.

Розроблена нами програма автоматизовано поширення даних про успішність студентів є кросплатформною завдяки реалізації на мові C та PHP. Модулі, що використовуються, можна знайти на сайті розробника під будь-яку з існуючих платформ (Windows, Linux, Mac OS). Встановлення системи на ОС Linux Ubuntu 13.04 відбувається у наступній послідовності:

1. Спочатку встановлюється модуль для зв'язку з мобільним телефоном. Модуль можна встановити двома шляхами:

– завантажити, та встановити за допомогою вбудованого менеджеру пакетів "apt", просто виконавши у терміналі функцію "sudo apt-get install gnokii", та дочекатися процесу встановлення програми;

– завантажити модуль у вигляді вихідного коду, сконфігурувати, зібрати та завантажити його вручну, за допомогою команд "./configure", "make", "make install" відповідно.

2. Після встановлення модулю для зв'язку з мобільним телефоном (Gnokii), потрібно його налаштувати. Модуль у змозі підтримувати зв'язок з мобільним пристроєм на основі наступних наступних варіантів:

– bluetooth – для цього у налаштуваннях потрібно змінити значення "port" на значення фактичної Bluetooth-адреси пристрою, наприклад "00:34:4f:4d:ff", а "model" на "AT";

– інфрачервоного порту – для цього значення "port" потрібно замінити на значення "irda", а "model" на "AT", важливо зазначити, що при роботі зі старими моделями телефонів Nokia, краще вказувати модель виробу, наприклад – "model = 6500";

– USB – кабелю – для цього значення "port", у ОС Windows – замінюється на значення "usb1", замість номеру 1 повинен бути вказаний порт, до якого підключений мобільний пристрій, у ОС Linux – може бути один з декількох варіантів ("/dev/ttyUSB0","/dev/tty/USB0","/dev/ttyACM0"), щоб дізнатись, який саме варіант потрібно використати – потрібно виконати наступну дію у командному рядку "demsg", що вказує всі прилади які нині застосовуються у системі, серед яких можна знайти і відповідно мобільний пристрій, і у Mac OS потрібно вказати "/dev/cu.USA28X1P1.1".

Після встановлення та налаштування першого модулю, потрібно встановити наступний модуль, що забезпечить зв'язок з базою даних, яка буде обслуговуватися за допомогою розробленого програмного продукту.

Для встановлення даного модулю (smsd), потрібно переконатися чи встановлені інші пакети, від яких може залежати процес роботи вищеописаного модуля. Для цього необхідно виконати "apt-get install gnokii-smsd-mysql" у командному рядку. Виконання останньої дії автоматично проаналізує усі зв'язки з іншими пакетами даних, завантажить та автоматично налаштує їх для успішного встановлення потрібного модулю.

Останнім кроком у впровадженні системи у експлуатацію буде створення необхідної бази даних, а також запуск розробленої системи. Для створення бази, необхідно увійти у права суперкористувача, або адміністратора (виконати "sudo su" у командному рядку), далі потрібно створити базу, за шаблоном, що був створений раніше, для цього потрібно виконати "create database smsgw" у командному рядку. Після успішного створення бази залишилося лише під'єднати розроблений програмний продукт до бази. Модуль розпочне роботу.

Для запуску виконується команду “sudo /usr/sbin/smsd -u db_username -d db_name -p db_password -c db_hostname -m mysql -b SM -f /var/log/smsdaemon”, де:

–db_username – ім’я користувача базою даних;
–db_password – пароль користувача базою даних;
–db_hostname – адреса сервера СУБД;
–db_name – ім’я бази даних;
–SM – тип пам’яті, де зберігаються повідомлення.

Зазначимо, що розроблене програмне забезпечення функціонує у режимі демону, що передбачає відсутність користувацького інтерфесу. Режим спілкування з розробленою програмою реалізується за допомогою командного рядка. Розроблене програмне рішення зібране у єдиний пакет, а також не потребує спеціальних знань для встановлення та налаштування.

При створені програмного забезпечення застосовується об’єктно-орієнтований підхід, що відповідає сучасним тенденціям у галузі розробки комерційних програмних систем. Програма реалізується на мові C та PHP, що робить її мультиплатформною, а також дозволяє працювати на сервері практично будь-якої конфігурації. Програму призначено для виконання під управлінням багатозадачної операційної системи Linux Ubuntu версії 13.04.

Список літератури

1. Агапонов С.В. и др. Средства дистанционного обучения. Методика, технология, инструментарий /Авторы: Агапонов С.В., Джалиашвили З.О., Кречман Д.Л., Никифоров И.С., Ченосова Е.С., Юрков А.В./ Под ред. З.О. Джалиашвили. – СПб.: БХВ-Петербург, 2003. –336 с.
2. Антофий Н.Н. Модели и методы информационной поддержки в компьютеризированных системах обучения: 05.13.06. – Херсон, 2003. – 193с.
3. Бойкова В.А. Модели и методы создания информационных технологий обучения: 05.13.06. – Херсон, 2001. – 260с.
4. Растригин Л.А., Эренштейн М.Х. Адаптивное обучение с моделью обучаемого. – Рига: Знание, 1988. – 160 с.
5. Управление эффективностью и качеством: Модульная программа: пер. с англ. в 2ч. Ч.І. / Под ред. И. Прокопенко, К. Норта.– М.: Дело, 2001. – 800 с.
6. Армстронг М., Бэрон А. Performance Management. Управление эффективностью работы / М. Армстронг, А. Бэрон; пер. с англ. – М.: HIPPO, 2005. – 384 с.
7. Костюк В.И., Ходаков В.Е., Системы отображения информации и инженерная психология – К.: “Вища школа”. 1977. – 192 с.

В.Ю.Малаховский

Программное обеспечение автоматизированной системы распространения данных об успеваемости студентов

Публикация посвящена разработке программного обеспечения процесса автоматизированного распространения данных об успеваемости студентов. Использование разработанных элементов автоматизированной системы обучения и контроля знаний позволяет эффективно автоматизировать эти трудоемких функций, повысить эффективность организации документооборота между подразделениями вузов

автоматизированная система контроля знаний, программное обеспечение процесса распространения данных современными средствами коммуникаций

V.Malakhovskii

Software automated dissemination of student performance

The publication is dedicated to software development process automated dissemination of student performance. The use of an automated system developed elements of learning and knowledge control, can effectively automate these time-consuming functions, improve workflow between departments of universities

automated monitoring system of knowledge, software of the distribution process data with modern means of communication

Одержано 31.05.13

УДК 658:657.9:336

Д.Д. Снастіна, студ. гр. ФК 12−М
Кіровоградський національний технічний університет

Процесійний підхід щодо оцінювання майнового стану підприємства

Розглянуто підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо трактування терміну “майновий стан підприємства”. Окрім того, наведено показники оцінювання майнового стану підприємства, а також сформовано процес оцінювання майнового стану підприємства за допомогою послідовних етапів.
майно, основні засоби, майновий стан, чинники оцінювання

Ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства істотно залежить від його здатності всебічно оцінювати та здійснювати цілеспрямоване планування своїх економічних показників, тому ефективність функціонування підприємства значною мірою залежить від раціонального використання задіяного капіталу і насамперед основних засобів, які становлять особливо вагому його частку. Це спонукає підприємства систематично аналізувати майновий стан підприємства, величину і стан основних засобів, оцінювати ефективність їх віддачі.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій з даної проблеми та визначення питань, що не вирішені. Вагомий внесок у дослідження проблем оцінювання майнового стану підприємства, і зокрема, у вирішення згаданих вище проблем, зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Є. Барвінська, І. Бойчик, С. Голов, Н. Єфіменко, А. Кіт, А. Кобилянська, О. Крайник, О. Кузьмін, О. Мельник, Л. Мельник, О. Семенів, П. Харів та ін. В їх працях досліджено проблеми оцінювання і планування економічних показників діяльності підприємства з урахуванням зарубіжної та української специфіки. Зокрема, запропоновано тлумачення основних категорій планування, визначено послідовність та особливості оцінювання економічних показників діяльності підприємства, розроблено класифікацію методів оцінювання і планування та підходи до використання статистичних моделей у таких процесах тощо. Незважаючи на значні напрацювання у цій сфері, у вітчизняних та зарубіжних літературних джерелах не знайшов належного теоретичного та методологічного обґрунтування такий термін, як “майновий стан підприємства”, а також процес його оцінювання. З огляду на це, дана проблематика набуває особливої значущості та потребує проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Враховуючи актуальність обраної тематики дослідження, метою роботи є розглянути підходи вітчизняних та закордонних вчених і науковців щодо трактування терміну “майновий стан підприємства”, узагальнити його та сформувати модель оцінювання майнового стану підприємства за допомогою послідовності етапів.

Виклад основного матеріалу. Діяльність будь-якого підприємства повинна забезпечуватися засобами, що необхідні для задоволення його потреб. Сукупність

засобів підприємства називають майном. Відповідно до Господарського Кодексу України майном визнається сукупність речей та інших цінностей (а також нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі [5, с. 29].

Залежно від економічної форми, якої набуває майно під час здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать до основних засобів, оборотних засобів, коштів, товарів. Основними засобами виробничого та невиробничого призначення є будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що за законодавством входить до основних засобів [12, с. 100]. Оборотними засобами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що відповідно до законодавства відноситься до оборотних засобів. Коштами у складі майна суб'єктів господарювання є гроші в національній та іноземній валюті, призначені для реалізації товарних відносин цих суб'єктів з іншими суб'єктами, а також фінансових відносин відповідно до законодавства. Товарами у складі майна суб'єктів господарювання визнаються вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги. Цінні папери є особливим видом майна суб'єктів господарювання. Джерелами формування майна суб'єктів господарювання відповідно до Господарського Кодексу України, можуть бути: грошові та матеріальні внески засновників; доходи від реалізації продукції (робіт, послуг); доходи від цінних паперів; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що належать їм; кредити банків та інших кредиторів; безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян; інші джерела, не заборонені законом. Для ефективного управління господарською діяльністю підприємства важливо знати, яким майном володіє підприємство, де воно використовується і за рахунок яких джерел створене [1, с. 91-108].

Огляд літературних джерел [8, 16] дає змогу стверджувати, що майновий стан підприємства характеризується використанням засобів (активів) і джерелами їх формування (пасивів). Джерелом інформації для оцінки майнового стану є баланс підприємства. Під час аналізу активу й пасиву балансу визначаються показники структури, динаміки балансу, структурної динаміки балансу, а саме: абсолютні величини по статтям активу і пасиву балансу на початок і кінець періоду та зміни абсолютних величин; питома вага окремих статей у валюті балансу на початок і кінець періоду та зміни у питомій вазі; зміни статей балансу на кінець періоду у порівнянні із відповідними значеннями на початок періоду (абсолютні прирости і темпи росту).

Розраховані показники порівнюються із аналогічними за попередні звітні періоди, на основі чого робляться висновки про динаміку показників. Аналіз статей активу й пасиву балансу дозволяє відповісти на питання, за рахунок яких джерел відбувався приріст нових засобів і напрямки їх вкладення, позитивні і негативні тенденції таких змін. Для оцінки майнового стану розглядаються також показники, що характеризують виробничий потенціал підприємства, такі як коефіцієнт зносу, коефіцієнти оновлення і вибуття основних засобів [9, с. 211-213].

Є. С. Барвінська [8, с. 67-91] стверджує, що для здійснення процесу виробничої діяльності необхідні різноманітні види ресурсів, провідне місце серед яких займають оборотні, необоротні активи підприємства та витрати майбутніх періодів.

Необоротними є активи, що використовуються підприємством у його діяльності протягом тривалого часу та існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов’язані з використанням цих активів або їх вартість

може бути визначена достовірно. До складу необоротних активів входять основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, інші необоротні активи [4, с. 20].

На думку Г. Швиданенко [15, с. 101], основні засоби підприємства - матеріальні цінності або засоби праці, які використовуються у виробничій діяльності протягом періоду, який перевищує один рік, і вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним та моральним їх зношуванням.

У національному стандарті бухгалтерського обліку основні засоби - це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх під час виробництва або продажу товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року [3, с. 76].

Витрати, пов'язані з поліпшенням стану основних засобів, що зумовлює збільшення очікуваних майбутніх економічних вигід, зараховують до балансової вартості основних засобів. Поліпшення стану основних засобів може відбуватися за рахунок модифікації з метою впровадження терміну експлуатації або збільшення виробничої потужності; впровадження ефективнішого технологічного процесу; заміну окремих частин машин або обладнання тощо [7, с.71].

Огляд літературних джерел дає змогу стверджувати, що для оцінювання стану основних засобів і їх використання застосовують відповідні показники, які за своїм призначенням поділяють на узагальнювальні і часткові. Узагальнювальні показники характеризують стан і ефективність використання всіх основних засобів підприємства загалом. Часткові показники характеризують рівень використання окремих видів основних засобів залежно від впливу факторів, наприклад часу, продуктивності обладнання тощо [9, с. 265].

Основними із загальних показників є використання основних фондів:

1) коефіцієнт віддачі активів (фондовіддача) - визначається по підприємству як відношення вартості товарної, валової або чистої продукції до середньорічної вартості основних виробничих засобів;

2) коефіцієнт місткості активів (фондомісткість) - це величина, обернена до показника фондовіддачі;

3) коефіцієнт оснащення активів (фондооснащеність) - це відношення середньорічної вартості основних фондів до середньоспискової чисельності промислово-виробничого персоналу [10, с. 214-216].

До часткових показників, що характеризують рівень використання окремих видів основних засобів, відносять коефіцієнт екстенсивного завантаження обладнання, коефіцієнт змінності, коефіцієнт інтенсивного використання, інтегральний коефіцієнт. З позиції О. Корінцевої [13, с. 82] коефіцієнт екстенсивного завантаження обладнання характеризує рівень використання його в часі і визначається для кожної групи однотипного обладнання як відношення фактично відпрацьованого часу обладнання до дійсного (річний, квартальний, місячний фонд часу роботи обладнання). Коефіцієнт змінності характеризує рівень інтенсифікації виробництва і визначається відношенням числа машино-змін, відпрацьованих обладнанням цеху за добу, до кількості встановленого обладнання. Рівень використання машин і обладнання за потужністю і продуктивністю характеризуються коефіцієнтом інтенсивного використання. Інтегральний коефіцієнт використання машин і обладнання за потужністю і часом визначають як добуток коефіцієнтів інтенсивного використання і екстенсивного завантаження. Підвищення інтегрального коефіцієнта досягається комплексом заходів, які охоплюють весь виробничий процес: впровадженням передової технології,

інтенсифікацією технологічних процесів, зменшенням простоїв обладнання, покращанням якості сировини.

За словами С. Голов [2, с. 213], нематеріальні активи підприємства - це активи, у яких відсутня фізична субстанція (наприклад, авторське право або товарний знак) або фізична субстанція є вторинною стосовно нематеріальної складової (інформація, що записана на магнітних носіях, де інформація є первинною, а магнітні носії - вторинним комплектом).

П. Харів стверджує, що оборотні активи підприємства належать до мобільних активів, які є грошовими коштами або можуть бути перетворені в них протягом року або одного операційного циклу. За його словами, оборотні активи підприємства включають запаси, дебіторську заборгованість, грошові кошти та ліквідні цінні папери.

Однією з основних складових оборотних коштів є запаси підприємства, до яких входять: виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети. Дебіторська заборгованість - важливий компонент оборотних активів [6, с. 38]. Продаж товарів одного підприємства або організації не завжди супроводжується негайними розрахунками. Неоплачені рахунки за поставлену продукцію становлять більшу частину дебіторської заборгованості. Грошові кошти та ліквідні цінні папери - найбільш ліквідна частина оборотних активів. Цінні папери, що є короткотерміновими фінансовими вкладеннями, об'єднують: цінні папери інших підприємств, державні облігації та цінні папери, випущені місцевими органами влади [17, с. 120].

Отже, оборотні активи перебувають постійно в обороті і є джерелом авансованого фінансування затрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції з моменту утворення виробничих запасів до часу надходження виручки від реалізації готової продукції. Важливим напрямком покращання використання оборотних засобів є раціональні витрати матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції. Це досягається різноманітними методами, головні з них: економічне обґрунтування вибору сировини, підвищення коефіцієнта використання матеріалів, комплексне використання сировини і відходів виробництва, підвищення якості сировини матеріалів і готової продукції, вдосконалення конструкції виробів, діючих технологічних процесів і впровадження нової прогресивної технології; соціально-економічні методи покращання використання матеріальних ресурсів, до яких належать: вдосконалення нормування і обліку витрат матеріальних ресурсів, матеріального стимулювання, розвиток творчої ініціативи [18, с. 546-558].

До основних показників, що відображають ефективність використання оборотних активів, належать:

1) коефіцієнт оборотності оборотних активів або швидкість обороту, який показує кількість кругообігів, які ці активи здійснюють за певний період. Цей показник одночасно показує суму реалізованої продукції на одну гривню оборотних засобів;

2) коефіцієнт завантаження оборотних засобів - характеризує суму оборотних засобів на одну гривню реалізованої продукції;

3) тривалість одного обороту оборотних засобів у днях [9, с. 211-213].

Отже, основними факторами, що впливають на величину і швидкість оборотних засобів підприємства, є : масштаб діяльності (малий бізнес, середній, великий); тривалість виробничого циклу; кількість і види використовуваних видів ресурсів; платоспроможність клієнтів; темпи зростання виробництва та реалізації продукції; частка доданої вартості в ціні продукції; система матеріально-технічного забезпечення виробництва продукції тощо [7, с. 93-107].

Витрати майбутніх періодів - це витрати, оплачені у звітному періоді, які належать до наступного облікового періоду, наприклад, наперед сплачені орендна

плата, страховка, рекламні послуги тощо. Ці витрати відрізняються від незавершеного виробництва тим, що будучи понесеними одночасно або протягом незначного проміжку часу, вони відносяться на собівартість виготовленої продукції не зразу, а поступово [14, с. 139].

Джерелами формування майна підприємства є власні (власний капітал) і позикові кошти (позиковий капітал). Отже, власний капітал - це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Власний капітал складається із: статутного капіталу; пайового капіталу; додатково вкладеного капіталу; іншого додаткового капіталу; резервного капіталу; нерозподіленого прибутку (непокритого збитку); неоплаченого капіталу; вилученого капіталу. Позиковий капітал - це частина авансованого капіталу, сформована за рахунок ще не повернутих позичкових джерел, які повинні бути відшкодовані кредиторам через певний строк у зумовленій формі.

Узагальнення фактичних матеріалів та результати опрацювання літературних джерел дають змогу побачити, що думки різних вчених зводяться до одного і того ж трактування майнового стану підприємства та показників, за якими його оцінюють. Тому, узагальнюючи різноманітні визначення та складові, можемо зробити висновок, що майновий стан підприємства характеризується використанням засобів (активів) і джерелами їх формування (пасивів). Таким чином, джерелом інформації для оцінювання майнового стану є баланс підприємства. Основними показниками, які використовуються для оцінювання майнового стану та характеризують виробничий потенціал підприємства, є коефіцієнт зносу, коефіцієнти оновлення і вибуття основних засобів [9, с. 211-213].

З урахуванням розглянутого та обґрунтованого у роботі вищезгаданих авторів можна сформувати процес оцінювання майнового стану підприємств за допомогою послідовних етапів, які наведені на рис.1

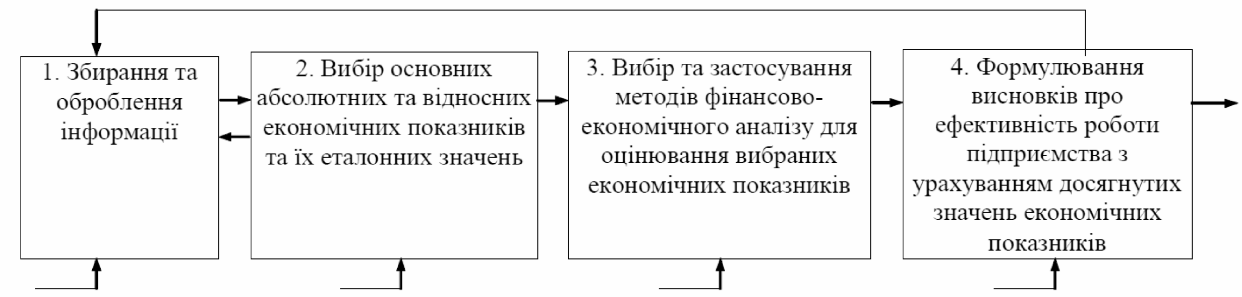

Рисунок 1 - Процес оцінювання майнового стану підприємства

На першому етапі оцінювання збирають інформацію, необхідну для розрахунку системи економічних показників. Така інформація може бути як внутрішньою (сформована у вигляді балансу, звіту про фінансові результати тощо), так і зовнішньою (інформація з зовнішнього середовища про сильні та слабкі ознаки організації, провідні підприємства галузі тощо).

Другий етап оцінювання передбачає вибір основних абсолютних та відносних економічних показників діяльності та їх еталонів. Важливо враховувати показники (економічні, соціальні, технологічні тощо), які найповніше характеризуватимуть очікувані результати та тенденції зміни майнового стану підприємства. Серед таких показників варто виділити: розмір прибутку підприємства, вартість основних виробничих фондів (економічні); продуктивність праці, питома вага управлінців в загальній чисельності працівників (соціальні); виробнича потужність обладнання чи

устаткування, витрати на модернізацію та оновлення технології (технологічні); оскільки вони безпосередньо впливають на зміну значення показників, за якими визначається майновий стан підприємства. Після визначення основних показників, яких прагне досягнути підприємство, необхідно розробити заходи щодо досягнення заданих параметрів. Такими заходом може бути модернізація технологій організації чи автоматизація виробничих трудомістких процесів тощо [11, с. 50].

На третьому етапі оцінювання здійснюється вибір методу оцінювання економічних показників діяльності підприємства та його застосування. Найпоширенішими методами оцінювання вибраних економічних показників діяльності підприємства є горизонтальний, вертикальний, трендовий, метод фінансових коефіцієнтів, порівняльний та факторний аналізи. Зазначимо, що методи оцінювання економічних показників можна класифікувати в залежності від фактора визначеності, метрики, фактора часу та способу обґрунтування. Вибір методу оцінювання економічних показників діяльності в значній мірі залежить від суб'єкта оцінювання та його цілей.

Четвертий етап оцінювання економічних показників діяльності підприємства передбачає формування висновків про ефективність роботи підприємства з урахуванням проведеного аналізу.

Отже, оцінювання майнового стану підприємства - це багатосторонній процес, який потребує збору великої кількості інформації, яку потрібно ретельно аналізувати та обробляти. Підкреслимо також, що оцінювання майнового стану підприємства може починатись з будь-якого з етапів, які наведені на рисунку, оскільки в підприємства вже може бути зібрана певна інформація або обрані основні економічні показники та методи їх оцінювання на попередніх етапах функціонування.

Висновки і перспективи подальших розвідок за проблемою. Розглянуті підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо трактування терміну "майновий стан підприємства", його узагальнення, а також виокремлення показників та етапів оцінювання майнового стану підприємства показують теоретичну та прикладну цінність проведеного дослідження, насамперед, для майбутніх розвідок за проблемою оцінювання майнового стану підприємства. Ці напрацювання будуть корисними під час формування системи показників оцінювання майнового стану підприємства тощо.

Список літератури

1. Бойчик І. М., Економіка підприємства: [навч. посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I - IVрівнів акредитації]/1. М. Бойчик, П. С. Харів, М. І. Хопчан, Ю. В. Піча; Друге видання, виправлене і доповнене - К.: Каравела; Львів: Новий світ - 2000, 2001. - 298 с.
2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартам: практ. посібник / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко - К.: Лібра, 2004. - 880 с.
3. Єфіменко Н. А. Теоретичні засади відтворення якості основного капіталу підприємств /Н. А. Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. - 2011. - №5 (107). - С. 74-83.
4. Кобилянська А. О. Визнання необоротних активів та удосконалення обліку витрат на їх поліпшення / А. О. Кобилянська// "Актуальні питання сучасної економіки". - Умань: Видавець "Сочінський", 2011. Ч. 4. - 184 с.
5. Коджебаш А. П. Майнові відносини в підприємницьких структурах/ А. П. Коджебаш//"Актуальні питання сучасної економіки". - Умань: Видавець "Сочінський", 2011. Ч. 4. - 184 с.
6. Король І. С. Облік дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи їх вирішення/1. С. Король// "Актуальні питання сучасної економіки". - Умань: Видавець "Сочінський", 2011. Ч. 4. - 184 с.
7. Крайник О. П. Економіка підприємства: [навчальний посібник]/ О. П. Крайник, Є. С. Барвінська; За редакцією О. П. Крайник. - 2-ге вид. оновлене і доповнене - Львів: Нац. ун-т "Львівська політехніка " (Інформаційно-видавничий центр "ІНТЕЛЕКТ+ " Інституту післядипломної освіти), "Інтелект-Захід ", 2005. - 296 с.

8. Крайник О. П. Економіка підприємства: [навчальний посібник]/ О. П. Крайник, Є. С. Барвінська. - Львів: “Інтелект-Захід ”, 2003. - 208 с.
9. Кузьмін О. Є. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності організацій: Навч. посібник / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, О. В. Мукан. - Львів: Вид-во “Растр-7”, 2011. - 338 с.
10. Кузьмін О. Є. Теорія і практика бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємства: [навч. посібник] / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник . - Львів: Вид-во “Растр-7”, 2010. - 320 с.
11. Кузьмін О. Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: [навчальний посібник] /О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. - 2-е вид. доп. і перероб. - Львів: Нац. ун-т “Львівська політехніка” (Інформаційно-видавничий центр “ІНТЕЛЕКТ+” Інституту післядипломної освіти), “Інтелект-Захід”, 2003. - 352 с.
12. Мазур Н. В. Деякі недоліки і помилки в обліку основних засобів /Н. В. Мазур // “Актуальні питання сучасної економіки”. - Умань: Видавець “Сочінський”, 2011. - Ч. 4. - 184 с.
13. Мельник Л. Г. Економіка підприємства: консп. лекцій [навч. посіб.] /Л. Г. Мельник, О. І. Корінцева - Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. - 412 с.
14. Петрович Й. М. Економіка підприємства: [підручник]/ Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, О. М. Семенів та ін.; За загальною редакцією Й. М. Петровича. - Львів: Новий Світ - 2000, 2004. - 680 с.
15. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: [структурно-логічний навч. посібник]/ За ред. С. Ф. Покропивного. - К. : КНЕУ, 2001. -457 с.
16. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посібник / Г.В. Савицька - К. : Знання, 2004. - 654 с.
17. Харів П. С. Економіка підприємства: Посібник/ за ред. П. С. Харіва. - Тернопіль: Економічна думка, 2002. - 450 с.
18. Хом’як Р. Л. Бухгалтерський облік в Україні: Навч. посібник. За ред. Р. Л. Хом’яка. - 2-ге вид., доп. і перероб. - Львів: Нац. ун-т “Львівська політехніка” (Інформаційно-видавничий центр “ІНТЕЛЕКТ+ ” Інституту післядипломної освіти), “Інтелект-Захід ”, 2003. - 820 с.

Одержано 31.05.13

УДК 336.647

О.М. Шишканов, магістр гр. ФК-12м
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості оптимального забезпечення фінансовими ресурсами діяльності підприємства акціонерного типу

В статті розглянуто основні особливості забезпечення фінансовими ресурсами діяльності підприємства акціонерного типу. Визначено важливість та потенціал функціонування акціонерних товариств в Україні, а також низку чинників які є перешкодою для їх розвитку.
фінансові ресурси, акціонерне товариство, фінансування господарської діяльності

В умовах розвитку ринкових відносин в Україні активізувались процеси створення підприємств акціонерного типу, з функціонуванням яких пов’язувалось вирішення багатьох проблем економічного життя багатьох господарських фірм. В Україні, як і в інших постсоціалістичних країнах, формування акціонерних товариств відбувалось, головним чином, у процесі приватизації державних підприємств через випуск акцій на суму вже існуючих засобів виробництва, а не класичним (капіталістичним) шляхом об’єднання інвестиційних капіталів приватних осіб, фондів та суб'єктів господарювання. Фірми акціонерного типу в процесі їх функціонування постійно наштовхуються на проблеми, викликані специфікою становлення та розвитку

ринкових відносин в Україні, однією з яких є власне формування фінансових ресурсів для здійснення економічної діяльності.

В цілому, наявність достатніх фінансових ресурсів – необхідна умова успішного функціонування будь-якої підприємницької структури незалежно від сфери діяльності, галузевої спрямованості й організаційно-правового статусу.

На даний момент вітчизняна економічна наука приділяє значну увагу дослідженню функціонування акціонерних товариств, більш всього це пов'язано з значним притоком інвестиційного капіталу з-за кордону. Зокрема в Україні теоретичні та практичні аспекти фінансування діяльності акціонерних товариств у своїх працях розглядали такі вітчизняні вчені як: І.О.Бланк, М.Д.Білик, О.Д.Василик, Ю.М.Воробйов, А.Г.Загородній, І.В.Зятковський, М.Я.Коробов, В.М.Опарін, К.В.Павлюк та інші. В Росії проблемі визначення особливостей забезпечення необхідними фінансовими ресурсами діяльності акціонерного товариства присвятили свої дослідження В.Г.Бєлоліпецький, В.В.Бочаров, В.В.Ковальов, А.О.Мамєдов, М.В.Романовський, В.М.Родіонова, В.А.Слєпов та інші.

Проаналізувавши результати досліджень вказаних авторів щодо фінансового забезпечення діяльності акціонерних товариств України, проблем корпоративного управління та організації їх діяльності, необхідно зазначити, що в них не знайшли належного відображення і вимагають подальшої розробки питання формування фінансових ресурсів залежно від організаційно-правових форм підприємств і форм їх власності, складу і структури їх джерел, форм і методів залучення фінансових ресурсів, адекватних ринковим умовам. Відсутність досліджень у цьому напрямі призвела до того, що чітко не виокремленні особливості фінансування діяльності акціонерних товариств від фінансування діяльності підприємств інших організаційно-правових форм та формування фінансових ресурсів. Тому метою даної статті є опрацювання науково-методичних засад, обґрунтування напрямів, організаційно-економічних заходів щодо удосконалення внутрішнього і зовнішнього залучення фінансових ресурсів та ефективного управління ними у акціонерних товариствах.

Зважаючи на досвід розвинених країн із ринковою економікою варто зазначити, що вибір стратегії на становлення у суспільстві масового власника в особі великого й дрібного акціонерів є найвдалішим. Акціонерне товариство як структура господарювання найбільшою мірою відповідає економічній природі людини й інтересам держави. Це аргументовано тим, що акціонерна форма господарювання найспроможніша до швидкої регенерації в періоди зростання після економічного спаду. Вона володіє можливістю прискореного нарощування потенціалу, а також інтеграції і взаємодії з іншими ринковими суб'єктами господарювання.

На сьогоднішній день акціонерні товариства відіграють важливу роль в економічному розвитку будь-якої держави. В Україні останніми роками не лише зростає загальна кількість акціонерних товариств, а й їхня питома вага у загальному обсязі виробництва продукції, надання послуг і виконання робіт.

З огляду на економічний розвиток сучасної економіки можна із впевненістю сказати, що існування сучасних виробничомістких, інфраструктурних,інноваційних та науково-технічно розвинутих галузей економіки без застосування в них акціонерної форми організації капіталу було б не стільки неефективним, а скільки неможливим.

У зв'язку з тим, що фінансове забезпечення діяльності акціонерних товариств здійснюється з метою отримання прибутку, то для того, щоб досягнути цієї мети акціонерне товариство, повинно формувати раціональну структуру джерел фінансування, що в свою чергу сприятиме зростанню виробництва за рахунок залучення як традиційних, так і додаткових фінансових ресурсів на вигідних умовах.

Ось чому все більшої актуальності набуває проблема виявлення оптимальних джерел фінансування акціонерних товариств.

Варто звернути увагу на ситуації, коли формування акціонерного капіталу підприємств для фінансування економічної діяльності ускладнюється дією низки чинників, а саме:

— вільні кошти у ринкових суб'єктів є обмеженими для їхнього інвестування в акції створюваних акціонерних товариств або тих, що функціонують;

— зростання інвестиційних ризиків, що пов'язане з економічною, політичною нестабільністю і недосконалістю нормативно-правової бази, що регулює процес створення й функціонування акціонерних підприємств України;

— відсутністю розвиненого і ліквідного вторинного ринку цінних паперів;

— обмеженість інформації про фінансовий стан діючих акціонерних підприємств;

— більшість населення не довіряє прибутковості акцій, як однієї із форм розміщення вільних коштів з метою отримання доходів;

— низький рівень економічної грамотності переважної частини суб'єктів, які функціонують на ринку;

— інститут андерайтерів нерозвинений , що не дає змогу забезпечити професійне розміщення випуску акцій на ринку;

— нестабільність системи оподаткування доходів за акціями тощо.

Актуальним для акціонерного товариства є питання залучення інвестицій для технологічного переозброєння виробництва. Адже частина його прибутків вилучається контролюючим акціонером, а це позбавляє підприємство фінансових ресурсів, які є необхідними для реконструкції, модернізації та розвитку. А це в свою чергу призвело до того, що виробничі фонди переважної більшості підприємств є зношеними та застарілими, а продукція, що ними виробляється, швидко втрачає конкурентоспроможність навіть на внутрішньому ринку попри масштабні протекціоністські заходи держави, що фактично прирікає більшість фірм акціонерного типу на неминуче банкрутство у майбутньому. Також несприятливий інвестиційний клімат України та високі політичні ризики спонукають все більшу частину підприємців інвестувати кошти за кордоном, позбавляючи українську економіку перспективи розвитку ринку капіталів.

Задля підтримання високого рівня фінансової стійкості підприємству акціонерного типу потрібно забезпечити оптимальний розмір обігового капіталу і структури пасивів, для цього треба підвищувати мобільність виробничих запасів та здійснювати заходи, щодо безперервності надходження коштів. Збільшення розміру робочого капіталу призводить до скорочення фінансового розриву, тобто різниці між необхідними і наявними капіталами, що забезпечує незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, таких як банківське кредитування. Також вилучення прибутків призводить також до скорочення податкової бази як на рівні самих акціонерних товариств, так і доходів акціонерів, які не отримують дивідендів, це призводить до скорочення видатків (інвестицій) держави наприклад у соціальну інфраструктуру. Найпростіший засіб вирішення цієї проблеми бачиться в подальшому розвитку стимулюючої функції податку на прибуток за рахунок зниження фіскальної функції. Це б дозволило повернутися до практики прискореного нарахування амортизації, що дозволило б в короткостроковій перспективі частково вирішити проблему збільшення власних ресурсів акціонерних товариств інвестиційного спрямування [5, 70].

Зважаючи на практику господарювання іноземних компаній можна сказати, що для них акціонерна форма — це привілей, що дозволяє отримати дешеві ресурси за

рахунок продажу власних акцій на біржі, за який компанія сплачує дотриманням обтяжливих вимог щодо структури управління, ведення звітності, розкриття інформації, зовнішнім аудитом, — то для переважної більшості українських акціонерних товариств акціонерна форма — єдиний можливий спосіб співіснування з численними конкуруючими акціонерами, отриманими у спадок від ваучерної приватизації, які розглядаються керівництвом більшості акціонерних товариств як зайвий тягар та джерело проблем. Спостерігається ситуація коли відбувається нехтування інтересами малих акціонерів, а контролюючий акціонер може без жодних обмежень керуватися власними цілями, які суперечать інтересам малих акціонерів та товариства. Саме неприпустимість такої поведінки контролюючого акціонера і лежить в основі більшості правових механізмів законів про корпорації іноземних країн. Утім, розробники Закону «Про акціонерні товариства» захопилися зовнішньою стороною, запозичуючи іноземні норми, і не врахували їхніх суті та призначення.

Важливе значення в економічному розвитку акціонерного товариства має фонд виплати дивідендів. Товариству треба розробити оптимальну та довгострокову дивідендну політику, наперед визначивши її тип, враховуючи такі особливості функціонування підприємства, як сфера діяльності, тривалість кругообігу коштів, коливання доходів та інші, а головне врахувати інтереси акціонерів [6, 27] . Зазвичай інтереси великих та дрібних акціонерів мають різний характер. Дрібні акціонери зацікавлені у максимальних дивідендах, а великий інвестор прагне більше вкласти у розвиток, збільшуючи показник внутрішніх темпів зростання. Перевагою великих інвестор над дрібними є те що перші отримують більші прибутки, продаючи акції на фондовому ринку.

Водночас з розвитком ринкових відносин суттєво зростає значення фондового ринку як джерела фінансових ресурсів акціонерних товариств. Первинне розміщення акцій на фондовому ринку як основного напрямку формування власних фінансових ресурсів акціонерних товариств України перебуває на етапі розвитку. Тому потрібно зменшити ризики випуску акцій первинної емісії, головними серед яких визначено ризики нерозміщення акцій та недооцінки вартості компанії, обґрунтовано сукупність ціноутворюючих факторів, що дозволить акціонерним товариствам у подальшому виявити ті внутрішні процеси, покращення яких дозволить цілеспрямовано впливати на свою ринкову вартість і реалізувати її у справедливій ціні розміщення акцій. Зовнішні фактори в основному оцінюють ситуацію на фондовому ринку за період, що передує розміщенню акцій.

Дещо підсумовуючи варто зазначити, що акціонерні товариства в економіці нашої держави відіграють важливу роль, адже саме цей вид господарських товариств створює найбільшу частку ВВП країни. Саме акціонерні товариства акумулюють значну частку фінансових ресурсів, і мають великий потенціал для здійснення ефективної господарської діяльності. Використання інвестиційного капіталу надає можливість отримати вигоду у вигляді прибутку не тільки підприємствам, а й населенню, яке в свою чергу отримує прибуток у вигляді дивідендів. Ось чому потрібно удосконалювати форми фінансування їхньої діяльності. Це в свою чергу буде стимулом розбудови ринкових відносин і значною мірою визначатиме успішність інтеграції України до системи світових господарських зв'язків, залучення іноземних інвестицій. Тому потрібно посилити захист прав акціонерів як великих, так і дрібних і водночас зменшити можливості для зловживань із боку несумлінних акціонерів, а також потрібне впровадження антикризової стратегії управління фінансовими ресурсами, насамперед, прийняття комплексу фінансово-економічних заходів щодо виявлення резервів підвищення платоспроможності, фінансової стійкості та поліпшення ліквідності, оптимізації структури дебіторської та кредиторської

заборгованості на основі її аналізу та причин виникнення, забезпечення своєчасності розрахунків щодо погашення кредитів, збільшення прибутковості та поліпшення формування і використання прибутку з метою стимулювання їх виробничого та соціального розвитку, підвищення рівня ліквідності балансу, поліпшення ефективності використання основних засобів, прискорення обороту обігових коштів і підвищення ефективності їх використання.

Список літератури

1. Губар Є. Народження акціонерного товариства: від "А" до "Я" / Є. Губар // Все про бухгалтерський облік. - 2012. - №34. - С. 8-13.
2. Євтушевська О. В. Управління акціонерними товариствами України в умовах економічної нестабільності/ О. В. Євтушевська // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. - 2011. - №2. - С. 85-89
3. Єфименко А. Законодавча основа діяльності акціонерних товариств: нові можливості та питання / А. Єфименко // Фінансовий ринок України. - 2010. - №2. - С. 18-21.
4. 4.Ковальська К. В. Роль власників у формуванні та реалізації стратегії розвитку акціонерного товариства / К. В. Ковальська, Р. В. Рак // Формування ринкових відносин в Україні. - 2009. - №10. - С. 28-31.
5. Кострицька А. В.Реформування відносин власності у акціонерних товариствах України / А. В. Кострицька, В. Г. Параска, О. А. Фрадинський // Сучасні підходи, методи і моделі в управлінні фінансами: економічний і соціальний аспекти : зб. ст. та доп. II Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених, 14-15 травня 2009 р. / МОНУ, Хмельницький нац. ун-т, Ін-т економіки та упр-ня. - Хмельницький, 2009. - Т.2. - С. 70-72.
6. Пойда-Носик Н. Дивідентна політика акціонерних товариств / Н. Пойда-Носик, Г. Ємець // Ринок цінних паперів України. - 2010. - №3-4. - С. 27-32.

Одержано 31.05.13

УДК 336.226.322

Л.В. Гонтар, магістр гр. ОП-12м
Кіровоградський національний технічний університет

Податкові зобов’язання і податковий кредит в механізмі справляння ПДВ

Стаття присвячена визначенню сутності понять «податкові зобов’язання» та «податковий кредит», порядку їх виникнення і формування відповідно до норм чинного законодавства

податок, ПДВ, податкове зобов’язання, податковий кредит, поставка товарів, платники податку, звітний період

В національній податковій системі ПДВ відноситься до одних із самих складних та проблемних податків. За самими оптимістичними оцінками, нині в Україні сплачується лише 75% ПДВ, який згідно з обсягам здійснюваних операцій, повинен, був би сплачуватись до бюджету, що негативно позначається на фінансовому забезпеченні державних потреб. Досить гостро стоїть проблема втрат бюджетних коштів і через значні обсяги відшкодування ПДВ. Останнім часом вченими та

практиками висувались різні варіанти вирішення даної проблеми, кожен з яких мав як переваги, так і недоліки.

Проблемним питанням оподаткування ПДВ в наш час присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених як: Л. Демиденка, А. Крисоватого, М. Кучерявенка, І. Луніна, В. Мельника, О.Романенка, В. Федосова та інших. Проте, вирішення існуючих проблем справляння ПДВ лежить, на нашу думку, в площині дослідження його основних елементів, якими є податкові зобов'язання та податковий кредит.

Обчислення і сплата податку на додану вартість залежить від механізму формування податкових зобов'язань і податкового кредиту.

Податкове зобов'язання представляє собою загальну суму податку, одержану (нараховану) платником податку в звітному (податковому) періоді, що визначена згідно з ПКУ. Податкові зобов'язання з ПДВ при продажу товарів (робіт, послуг) виникають за датою «першої події» (оплати або відвантаження).

Датою виникнення податкових зобов'язань з поставки товарів (робіт, послуг) вважається дата, що припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

а) дата зарахування коштів від покупця/замовника на банківський рахунок платника податку як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню, а в разі постачання товарів/послуг за готівку - дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а в разі відсутності такої - дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку;

б) дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів - дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства, а для послуг - дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку.

Ситуації, при настанні яких у платника ПДВ виникає податкове зобов'язання, різні за своєю природою і залежать від:

- форми і способу оплати (безготівкові розрахунки чи готівкою) за поставлені товари (роботи, послуги);
- того, за рахунок яких коштів здійснюється оплата за поставлені товари (бюджетних чи не бюджетних);
- способу поставки товарів або надання робіт (послуг). Наприклад, із використанням автоматів торговельних апаратів тощо.

Усе це взаємозалежне і прямо характеризує факт, що свідчить про «першу подію» при продажу товарів або поставці робіт (послуг).

Схематично це можна навести у вигляді логіко-графічної структури (рис. 1.).

Таким чином, у разі здійснення розрахунків готівкою дата виникнення податкових зобов'язань визначається за датою оприбуткування готівки у касі платника податку, а у разі відсутності такої - за датою інкасації готівки в банківській установі, що обслуговує платника податку.

Податковий кредит - сума, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду. Податковий кредит складається із сум ПДВ, нарахованих (сплачених) платником податку за ставкою 20 % і 0 %, протягом такого звітного періоду та виникає у разі здійснення операцій з:

а) придбання або виготовлення товарів (у тому числі в разі їх ввезення на митну територію України) та послуг;

б) придбання (будівництво, спорудження, створення) необоротних активів, у тому числі при їх ввезенні на митну територію України (у тому числі у зв'язку з придбанням та/або ввезенням таких активів як внесок до статутного фонду та/або при передачі таких активів на баланс платника податку, уповноваженого вести облік

результатів спільної діяльності);

в) отримання послуг, наданих нерезидентом на митній території України, та в разі отримання послуг, місцем постачання яких є митна територія України;

г) ввезення необоротних активів на митну територію України за договорами оперативного або фінансового лізингу.

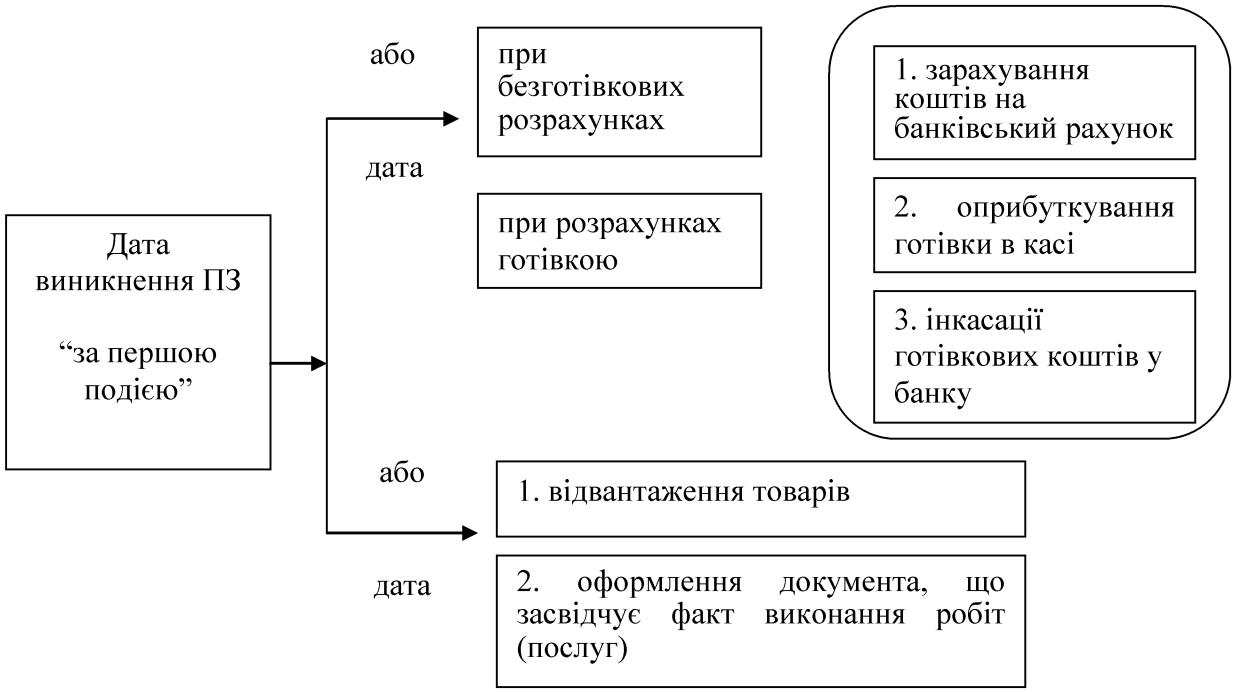

Рисунок 1 - Порядок виникнення податкових зобов’язань при продажу товарів

Право на нарахування податкового кредиту виникає незалежно від того:

- чи почали такі товари (послуги) та основні фонди використовуватися в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку протягом звітного податкового періоду;

- чи здійснював платник податку оподатковувані операції протягом такого звітного податкового періоду.

Якщо у подальшому такі товари (послуги) починають використовуватися в операціях, які: не є об'єктом оподаткування або звільняються від оподаткування, або основні фонди переводяться до складу невиробничих фондів, то з метою оподаткування такі товари (послуги), основні фонди вважаються проданими за їх звичайною ціною у податковому періоді, на який припадає початок такого використання або переведення, але не нижче ціни їх придбання (виготовлення, будівництва, спорудження).

Датою виникнення права платника податку на віднесення сум податку до податкового кредиту вважається:

дата тієї події, що відбулася раніше:

- дата списання коштів з банківського рахунка платника податку на оплату товарів/послуг;

- дата отримання платником податку товарів/послуг, що підтверджено податковою накладною.

Для операцій з імпорту товарів (супутніх послуг) датою виникнення права на податковий кредит є дата сплати податку за податковими зобов'язаннями, тобто своє право на податковий кредит імпортер має підтвердити оформленою вантажною митною декларацією або погашеним податковим векселем, якщо вексель видавався.

У той же час щодо операцій з фінансового лізингу датою виникнення права на податковий кредит в орендаря (лізингоотримувача) є дата фактичного отримання об'єкта фінансового лізингу таким орендарем.

Порядок виникнення права платника податку на податковий кредит відображено на рис. 2.

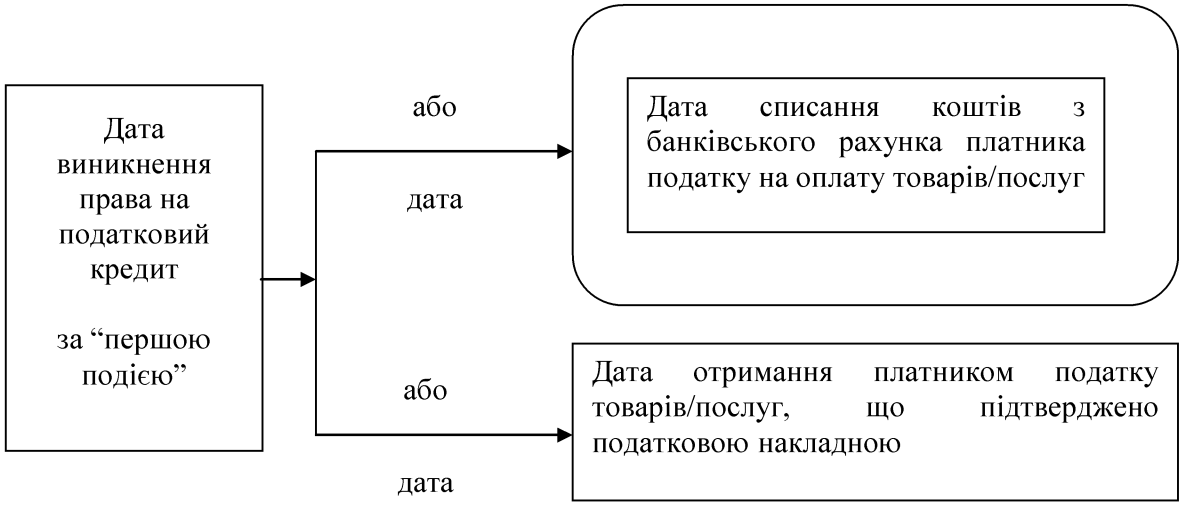

Рисунок 2 - Дата виникнення права на податковий кредит за загальним правилом – правилом «першої події»

Податковий кредит звітного періоду визначається виходячи з договірної (контрактної) вартості товарів/послуг, але не вище рівня звичайних цін, визначених відповідно до статті 39 ПКУ, та складається з сум податків, нарахованих (сплачених) платником податку за ставкою, встановленою пунктом 193.1 статті 193 ПКУ, протягом такого звітного періоду у зв'язку з:

- придбанням або виготовленням товарів (у тому числі при їх імпорті) та послуг з метою їх подальшого використання в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку;
- придбанням (будівництвом, спорудженням) основних фондів (основних засобів, у тому числі інших необоротних матеріальних активів та незавершених капітальних інвестицій у необоротні капітальні активи), у тому числі при їх імпорті, з метою подальшого використання в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку.

Не відносяться до податкового кредиту суми податку, сплаченого (нарахованого) у зв'язку з придбанням товарів/послуг, не підтверджені податковими накладними або оформлені з порушенням вимог чи не підтверджені митними деклараціями (іншими подібними документами)

У разі якщо платник податку не включив у відповідному звітному періоді до податкового кредиту суму податку на додану вартість на підставі отриманих податкових накладних, таке право зберігається за ним протягом 365 календарних днів з дати виписки податкової накладної.

У разі якщо придбані та/або виготовлені товари/послуги частково використовуються в оподатковуваних операціях, а частково - ні, до сум податку, які платник має право віднести до податкового кредиту, включається та частка сплаченого (нарахованого) податку під час їх придбання або виготовлення, яка відповідає частці використання таких товарів/послуг в оподатковуваних операціях.

Частка використання сплаченого (нарахованого) податку за придбаними

(ввезеними) товарами (послугами) між оподатковуваними та неоподатковуваними операціями визначається у відсотках як відношення обсягів з постачання оподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за попередній календарний рік до сукупних обсягів постачання оподатковуваних та неоподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за цей же попередній календарний рік. Визначена у процентах величина застосовується протягом поточного календарного року.

Платники податку, у яких протягом попереднього календарного року були відсутні неоподатковувані операції, а такі неоподатковувані операції почали здійснюватися у звітному періоді, а також новостворені платники податку проводять у поточному календарному році розрахунок частки використання придбаних товарів/послуг між оподатковуваними та неоподатковуваними операціями на підставі розрахунку, визначеного за фактичними даними обсягів з постачання оподатковуваних та неоподатковуваних операцій першого звітного податкового періоду, в якому задекларовані такі операції.

Підставою для нарахування податкового кредиту є податкова накладна. Податкова накладна видається платником податку, який поставляє товари (послуги), на вимогу їх отримувача, та є підставою для нарахування податкового кредиту.

У податковій накладній зазначаються в окремих рядках:

а) порядковий номер податкової накладної;

б) дата виписування податкової накладної;

в) повна або скорочена назва, зазначена у статутних документах юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість, - продавця товарів/послуг;

г) податковий номер платника податку (продавця та покупця);

ґ) місцезнаходження юридичної особи - продавця або податкова адреса фізичної особи - продавця, зареєстрованої як платник податку;

д) повна або скорочена назва, зазначена у статутних документах юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість, - покупця (отримувача) товарів/послуг;

е) опис (номенклатура) товарів/послуг та їх кількість, обсяг;

є) ціна постачання без урахування податку;

ж) ставка податку та відповідна сума податку в цифровому значенні;

з) загальна сума коштів, що підлягають сплаті з урахуванням податку;

и) вид цивільно-правового договору.

Форма та порядок заповнення податкової накладної затверджуються центральним органом державної податкової служби.

Податкова накладна виписується у двох примірниках у день виникнення податкових зобов'язань продавця. Оригінал податкової накладної видається покупцю, копія залишається у продавця товарів/послуг.

Для операцій, що оподатковуються, і операцій, звільнених від оподаткування, складаються окремі податкові накладні.

Податкова накладна виписується на кожне повне або часткове постачання товарів/послуг, а також на суму коштів, що надійшли на поточний рахунок як попередня оплата (аванс).

Право на нарахування податку та складання податкових накладних надається виключно особам, зареєстрованим як платники податку в порядку, передбаченому статтею 183 ПКУ.

Підставою для нарахування сум податку, що відносяться до податкового кредиту без отримання податкової накладної, також є (відповідно до пп. 201.11 ст. 201 ПКУ):

а) транспортний квиток, готельний рахунок або рахунок, який виставляється платнику податку за послуги зв'язку, інші послуги, вартість яких визначається за показниками приладів обліку, що містять загальну суму платежу, суму податку та податковий номер продавця, крім тих, форма яких встановлена міжнародними стандартами;

б) касові чеки, які містять суму отриманих товарів/послуг, загальну суму нарахованого податку (з визначенням фіскального номера та податкового номера постачальника). При цьому з метою такого нарахування загальна сума отриманих товарів/послуг не може перевищувати 200 гривень за день (без урахування податку).

У разі використання платниками для розрахунків із споживачами реєстраторів розрахункових операцій касовий чек повинен містити дані про загальну суму коштів, що підлягає сплаті покупцем з урахуванням податку, та суму цього податку, що сплачується у складі загальної суми.

Порядок обчислення та накопичення електронними контрольно-касовими апаратами сум податку встановлює Кабінет Міністрів України.

У разі ввезення товарів на митну територію України документом, що посвідчує право на віднесення сум податку до податкового кредиту, вважається митна декларація, оформлена відповідно до вимог законодавства, яка підтверджує сплату податку.

Сума податку, що підлягає сплаті до бюджету або бюджетному відшкодуванню визначається як різниця між загальною сумою податкового зобов'язання звітного періоду і сумою податкового кредиту звітного періоду.

При позитивному значенні такої суми, вона підлягає сплаті (перерахуванню) до бюджету у строки, встановлені ПКУ.

При від'ємному значенні такої суми, вона враховується у зменшення суми податкового боргу з податку, що виник за попередні звітні (податкові) періоди (у тому числі розстроченого або відстроченого відповідно ПКУ), а в разі відсутності податкового боргу - зараховується до складу податкового кредиту наступного звітного (податкового) періоду.

Таким чином, дотримання визначених правил формування податкових зобов'язань та податкового кредиту з ПДВ, навіть незважаючи на його високу фіскальну ефективність, забезпечить позитивний регулятивний вплив на економічні процеси, а саме: стимулюватиме економічний розвиток, сприятиме більш справедливому розподілу податкового тягаря серед споживачів.

Список літератури

1. Ісаншина Г.Ю. Податковий менеджмент / Галина Ісаншина: навч. посібник. – Київ ЦУЛ, 2003. – 260 с.
2. Литвиненко Я.В. Податкова політика / Ярослав Литвиненко: навч. посібник. – К.: МАУП, 2003. – 224 с.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua.

Л. Гонтар

Налоговые обязательства и налоговый кредит в механизме исчисления НДС

Статья посвящена определению сущности понятий «налоговые обязательства» и «налоговый кредит», порядку их возникновения и формирования в соответствии с нормами действующего законодательства

Одержано 31.05.13

І. М. Котельницький, ст.гр. АДМ 11-2М, В.В. Зайченко, доц., канд. наук з. держ. упр.
Кіровоградський національний технічний університет

Модернізація ЖКГ із застосуванням механізмів державно-приватного партнерства на прикладі м. Кіровограда

В даній статті розглянута модернізація ЖКГ із застосуванням механізмів державно-приватного партнерства на прикладі м. Кіровограда Зазначена необхідність (за соціальними критеріями) та доцільність (за ринковими критеріями) формування багаторівневого комунального соціального договору між населенням, державою і бізнесом щодо пропорцій формування доходів в процесі використання валового внутрішнього продукту (заробітної плати і прибутку) з урахуванням оплати населенням повної вартості житлово-комунальних послуг.
ЖКГ, державно-приватне партнерство, механізмів, доходи

Сьогодні значне коло проблем, пов'язаних з модернізацією житлово-комунального господарства неможливо вирішити тільки за рахунок регіональних та місцевих бюджетів.

У світовій практиці для залучення приватних компаній з метою розвитку громадських інфраструктур і управління ними широко використовуються механізми державно-приватного партнерства (ДПП). Механізм застосування державно-приватного партнерства здатний забезпечити, перш за все, можливість здійснення суспільно-значущих проектів в найбільш короткі терміни, малопривабливих для традиційних форм приватного фінансування, а по-друге, підвищити ефективність проектів за рахунок участі в них приватного бізнесу, як правило, більш ефективного на ринку, ніж державні інститути. Крім того, при цьому забезпечується зниження навантаження на бюджет за рахунок залучення приватних коштів і перекладання частини витрат на користувачів, можливість залучення кращих управлінських кадрів, техніки і технологій, підвищення якості обслуговування кінцевих користувачів.

Важливий внесок у розробку проблем розвитку партнерства держави і приватного сектору, в тому числі і в сфері ЖКП внесли зарубіжні та вітчизняні вчені: П.І.Надолішній, В.І. Торкатюк, О.В. Колосова, С.В.Кравцова, М.В. Грицаненко, С.А. Левченко, Д.О.Брижань, Є.С. Жданко, Ю.В. Макогон, В.І. Ляшенко, Н.Г. Діденко та ін.

Сфера житлово-комунальних послуг України в даний час має потребу в серйозних змінах: технічне переоснащення, організації ефективного управління, демонополізації та створенні умов для конкуренції, а також правовому та науково-технічному забезпеченні реформування галузі.

Перспективи розвитку ринку житлово-комунальних послуг безпосередньо залежать від потоку приватних інвестицій у галузь житлово-комунального господарства (ЖКГ). Враховуючи, що інвестиції в ЖКГ мають соціальну значимість, в галузь необхідні як державні, так і приватні капіталовкладення. Забезпечити приплив приватних інвестицій у ЖКГ, на нашу думку, може державно-приватне партнерство (ДПП) – система взаємодії держави і бізнесу.

Сучасний стан розвитку державно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства є незадовільним. Так, у 2012 р. до утримання житлового фонду залучено лише 417 приватних підприємств, з них найбільше у Донецькій (86), Сумській (36), Одеській (27), Житомирській (23) та Київській (22) областях. Водночас у

Черкаській, Львівській, Волинській, Хмельницькій, Чернівецькій, Запорізькій, Закарпатській областях та м. Севастополі цьому питанню зовсім не приділяється належної уваги [6]. У переважній більшості населених пунктів до теперішнього часу зберігається монополія комунальних ЖЕКів.

На думку Є. С. Жданко, основною перешкодою, найважливішим і найвпливовішим чинником-погрозою для розвитку та реалізації державно-приватного партнерства в ЖКГ України є недосконаліть тарифорегулювання і неузгодженість процесів тарифоутворення у сфері життєзабезпечення [3]. Як зазначають Ю. Макогона, В. Ляшенко, допуск приватного сектора у природні монополії є можливим тільки там, де існують чіткі, стабільні, легітимні правила і норми, інституціональне середовище, система державного регулювання і контролю [4].

На нашу думку, господарське партнерство держави і приватного сектора – це інституціональний та організаційний альянс між владою і приватним бізнесом з метою реалізації національних та міжнародних, масштабних, суспільно-значимих проектів у широкому спектрі сфер діяльності: від розвитку стратегічно важливих галузей промисловості і НДДКР до забезпечення суспільних послуг

Проекти державно-приватного партнерства в житлово-комунальному секторі майже завжди містять в собі високий рівень ризиків внаслідок залучення великих фінансових коштів, невизначеності щодо витрат на модернізацію та експлуатацію комунальних систем, і невизначеності доходів. Схема створення партнерства ґрунтується на збалансованому розподілі виявлених ризиків і дозволяє передати певну їх частку приватному оператору, який здатний контролювати їх краще, ніж відповідальна за це влада. Таким чином, в рамках реалізації конкретного договору держава може істотно скоротити свої ризики, хоча в більшості випадків доцільно, щоб деякі з ризиків (наприклад, соціальні) залишалися в відповідальності держави.

Сам принцип ДПП передбачає, що влада несе відповідальність за послуги, що надаються громадянам, але зовсім не обов'язково, щоб влада безпосередньо здійснювала процес надання послуг або відповідала за інвестиції, необхідні для якісного надання послуг. Завдяки державно-приватному партнерству місцеві органи влади можуть частково зняти з себе відповідальність за управління процесом надання послуг та інвестування, зосередившись на контролі за якістю житлово-комунальних послуг, які надаються. Приватний оператор в даному випадку це професійний управляючий, який несе ризики щодо оптимізації свого функціонування для забезпечення необхідної якості обслуговування (рис. 1.).

Рисунок 1 – Типова структура організації взаємодії держави та бізнесу в схемах державно-приватного партнерства

Оскільки надання житлово-комунальних послуг являє собою суспільні блага, то й ДПП у цій сфері повинно носити соціально-економічний характер. По-перше, прискорення реалізації проектів в житлово-комунальній інфраструктурі сприяє модернізації економіки країни в цілому. По-друге, підвищення доступності та якості послуг житлово-комунальної інфраструктури позитивно впливає на інвестиційну привабливість території, сприяє впровадженню нових технологій [2].

На наше переконання без формування власної (внутрішньої) інфраструктури ДПП, що містить конкретні його інститути не можливо ефективне використання партнерства в житлово-комунальному господарстві.

Структура ДПП повинна спиратися на такі елементи:

- державне організаційно-управлінське забезпечення – спеціальний орган державного управління в контурі ДПП;

- фінансове забезпечення – фінансові структури, вбудовані в контур відносин ДПП та обслуговуючі фінансові потоки, що виникають у цьому контурі, а також потоки між контуром ДПП і зовнішнім середовищем. У світовій практиці є різноманітні схеми підключення до здійснення проектів ДПП різних страхових компаній, державних та приватних інвестиційних фондів тощо. Вони відпрацьовані в міжнародних фінансових організаціях, таких, як, наприклад, Світовий банк, Європейський банк реконструкції і розвитку та інші;

- системно-інтегральне забезпечення – структури, які виконують функції системного інтегратора при розробці та реалізації масштабних проектів формату ДПП, що припускають залучення декількох державних відомств. Це, як правило, недержавні комерційні організації, які відбираються на конкурсній основі, які усвідомлюють свою соціальну місію та володіють багаторічним досвідом успішної взаємодії з державними структурами в розробці та реалізації масштабних і довгострокових проектів;

- консалтингове забезпечення – розгалужена мережа консалтингових компаній, які забезпечують незалежну експертизу та обґрунтовані рекомендації щодо вибору та застосування адекватних механізмів ДПП при реалізації проектів ДПП в кожному конкретному випадку, а також їх правове обґрунтування та супровід. Відзначимо особливу важливість цього елементу ДПП, оскільки навіть у розвинених країнах зі сформованою ринковою економікою, де давно вже сформувалося чітке правове поле для застосування різних форм ДПП, існує великий ринок консалтингових послуг, орієнтований конкретно на ДПП, функціонують десятки фірм, що спеціалізуються на наданні для державного сектора консалтингової підтримки процедур створення і функціонування державно-приватних партнерств, а також надання допомоги в технічній, фінансовій та юридичній експертизах при розробці та супроводі реалізації проектів ДПП;

- інформаційне забезпечення – створення спеціальної інформаційно-правової мережі, що обслуговує проекти ДПП і забезпечує формування адекватного та привабливого вигляду цих проектів у відповідності з їх соціальною значимістю і ступенем впливу на суспільні інтереси. Цей ресурс може включати, наприклад, у відкритому доступі електронну базу даних по проектам ДПП, що знаходяться на різних стадіях реалізації, систему моніторингу та інформаційного висвітлення ходу реалізації проектів ДПП, відкритий правовий портал в мережі Інтернет, що містить структуровану базу законодавчих та нормативних документів, що регулюють питання ДПП, періодичні видання, які висвітлюють актуальні питання розвитку ДПП в Україні та за кордоном, і так далі;

- інституційне забезпечення – утворення нового некомерційного інституту (асоціації, ліги або іншого подібного утворення), об’єднуючого на засадах

добровільного членства приватні компанії, які виступають партнерами держави при реалізації різних великомасштабних проектів;

- кадрове забезпечення – створення системи підготовки фахівців з управління проектами ДПП. Для цього необхідно створити або акредитувати в установленому порядку з числа існуючих навчальний центр професійної додаткової освіти, розробити навчальні програми та курси, системи та порядок сертифікації та атестації учнів тощо;

- суспільне забезпечення – створення дієвих механізмів, що забезпечують вбудовування інтересів „третьої сторони" ДПП (безпосередніх споживачів товарів і послуг, вироблених у рамках проектів ДПП) в систему прийняття та реалізації рішень в рамках ДПП.

В залежності від поставлених цілей розвитку проекту ЖКГ можливі різні підходи до розподілу ризиків. Перенесення всіх ризиків на приватного інвестора (концесіонера) вимагає більшої компенсації, відшкодування та гарантій з боку концендента (місцевої адміністрації). Поділ ризиків не є безоплатною передачею відповідальності і має сприяти кращому розподілу обов'язків між партнерами, забезпечуючи мінімізацію можливих втрат. Наприклад, експлуатаційний або будівельний ризик може в більшій частині контролюватися приватним сектором; страхування цього ризику, швидше за все, знайде віддзеркалення в ціні експлуатації або будівництва.

Залучення приватного капіталу в галузь на довгостроковій основі, що дозволяє окупити вкладені ресурси, дає можливість не збільшувати суттєво платежі споживачів за користування послугами ЖКГ. Перевагою реалізації концесійних угод в ЖКГ полягає в реалізації багатьох рентабельних проектів, пов'язаних з підвищенням ефективності наданих житлово-комунальних послуг за рахунок скорочення непродуктивних витрат, які вимагають мінімального збільшення збору платежів, а в середньостроковій перспективі спрямовані на зниження рівня платежів.

Таким чином, стає очевидним той факт, що забезпечення високих і стійких темпів розвитку країни, досягнення стратегічних цілей державної влади неможливо без зацікавленого партнерства державних та місцевих органів влади з представниками приватного бізнесу. У цих умовах необхідно перейти до ефективної взаємодії державних органів влади з приватним бізнесом.

На нашу думку, для успішного розвитку ДПП на місцевому і регіональному рівнях необхідно:

- розбити стратегію із застосуванням схем ДПП безпосередньо для ЖКГ;

- розробити схему моніторингу проектів, що реалізуються за схемами ДПП, і судового захисту прав держави та інвесторів, як вітчизняних, так і зарубіжних. Ввести також моніторинг судової практики у справах, пов'язаних з ДПП, і своєчасно вживати заходів щодо вдосконалення нормативно-правої бази в цій сфері цивільно-правових відносин;

- забезпечити введення адекватної системи тарифів на ЖКП, побудованих за схемами ДПП;

- розробити типові форми інвестиційних угод та встановити чіткий порядок їх укладення, враховуючи повноваження державних, регіональних і місцевих рівнів управління (органів); розробити механізм публічної пропозиції (оферта) проектів інвесторам;

- створити адекватну систему субсидування та відповідні інструменти для того, щоб соціально незахищені верстви населення не постраждали від реалізації даних проектів.

Крім того, слід зробити узагальнюючий висновок про необхідність (за соціальними критеріями) та доцільність (за ринковими критеріями) формування

багаторівневого комунального соціального договору між населенням, державою і бізнесом щодо пропорцій формування доходів в процесі використання валового внутрішнього продукту (заробітної плати і прибутку) з урахуванням оплати населенням повної вартості житлово-комунальних послуг.

Список літератури

1. Бульбас С. Порятунок сфери ЖКГ – державно-приватне партнерство / С. Бульбас Порятунок сфери жкг – державно-приватне партнерство
2. Діденко Н.Г. Державне управління і соціальне партнерство: актуальні проблеми теорії і практики / Н.Г. Діденко. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2007. – 404 с.
3. Жданко Є. С. Державно-приватне партнерство у ЖКГ: проблеми реалізації і перспективи розвитку в Україні / Є. С. Жданко // ЭКОНОМИКА И ПРАВО. – 2011. – №3 / http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/epravo/2011
4. Макогон Ю. В. Национализация и приватизация предприятий (Опыт Франции для Украины) : моногр. / Ю. В. Макогон, В. И. Ляшенко. – Изд. 2-е, испр. и доп. / Мин-во образования и науки Украины ; ДоНУ; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2009. – 492 с.
5. Торкатюк В.І. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства в Україні / В.І.Торкатюк, О.В.Колосова, С.В.Кравцова, М.В.Грицаненко, С.А.Левченко, Д.О.Брижань http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/kgm_econ/2011_100/64-70.pdf.

Одержано 03.06.13

УДК 681.513.2

Н.В. Смірнова, канд.техн. наук, І.М. Савельев, магістр. гр. КІ(ПМ) -12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Бездротова локальна мережа для PIC мікроконтролерів на базі технології ZigBee

Представлено опис рішення задачі створення бездротової локальної мережі на базі технології ZigBee. Завдання вирішується шляхом об'єднання мережі Ethernet і ZigBee за допомогою додаткового обладнання та створеного програмного забезпечення архітектури Master-Slave.
мікроконтролер, мережа, ZigBee, Ethernet

В даний час широке поширення одержали системи керування різними об'єктами, розташованими один від іншого на відстані до декількох кілометрів. Це системи збору і реєстрації інформації, системи відеоспостереження, охоронні системи, системи керування технологічними процесами в різних сферах промислового і сільськогосподарського виробництва. Багато з таких систем мають дворівневу архітектуру.

На верхньому рівні знаходиться потужний процесор, що координує роботу всіх підсистем, а на нижньому рівні знаходяться більш прості і дешеві контролери, що безпосередньо керують кінцевим обладнанням використовуючи модулі ZigBee. Модулі ZigBee включають в себе стек протоколів високого мережевого рівня, що використовує малопотужні радіопередавачі, стандарту IEEE 802.15.4.

Цей стандарт описує бездротові персональні обчислювальні мережі (WPAN - Wireless Personal Area Network). ZigBee націлена на програми, яким потрібен більший час автономної роботи від батарей і більша безпека, при менших швидкостях передачі даних.

Завдяки вбудованому програмному забезпеченню ZigBee модулі дозволяють розгорнути ZigBee-мережу, не вдаючись до складної процедури написання та компіляції додатків на основі бібліотеки стека протоколів.

Однак існує проблема сумісності з Ethernet, наприклад, багато ZigBee-мереж, наприклад системи збору даних з лічильників електроенергії або води, вимагають передачі зібраних даних в диспетчерський центр, який може знаходитися на іншому кінці міста або навіть країни.

При розробці мережі потрібно правильно задавати ключові параметри стека, які будуть впливати на пропускну здатність мережі і виникаючі в ній затримки. Пропускна здатність ZigBee-мережі залежить від топології мережі, напрямку передачі інформації, рівня сигналу і навіть співвідношення числа роутерів і кінцевих пристроїв. Для XBee-модулів максимальна пропускна здатність приблизно рівна 35 кбіт/с. Незважаючи на відносно невисокі швидкості передачі, це не є критичним параметром для більшості тих застосувань, для яких і розроблявся цей стандарт.

У системах збору інформації з бездротових датчиків обсяг корисних даних становить десятки байт: такий обсяг не пред'являє високих вимог до середньої швидкості передачі даних. Однак, крім швидкості передачі, у мережах з mesh-топологією дані будуть доходити до вузла збору інформації зі змінною затримкою, яку необхідно враховувати при ухваленні рішення про недоставляння повідомлення і, відповідно, повторних спробах передачі.

Таким чином, враховуючи особливості мереж ZigBee представляється необхідним розробити структуру мережі і стек протоколів TCP/IP для реалізації в окремому контролері з метою об'єднання мереж ZigBee і Ethernet (Internet) для розв'язку завдання збору, обробки з розподілених об'єктів у бездротових мережах.

Для розв'язку цього завдання доцільно застосувати технологію Master – Slave (Ведучий – Відомий). Дана технологія добре зарекомендувала себе в локальній мережі MicroLAN. Її перевагою є відсутність колізій у середовищі передачі даних.

Ведучий має повний контроль над процесом прийому – передачі даних. Підлеглі пристрої (Відомі) не можуть ініціювати процедуру обміну даними доти, поки від Ведучого не надійде сигнал дозволу на процедуру обміну. Структура мережі ZigBee - Ethernet представлена на рис. 1.

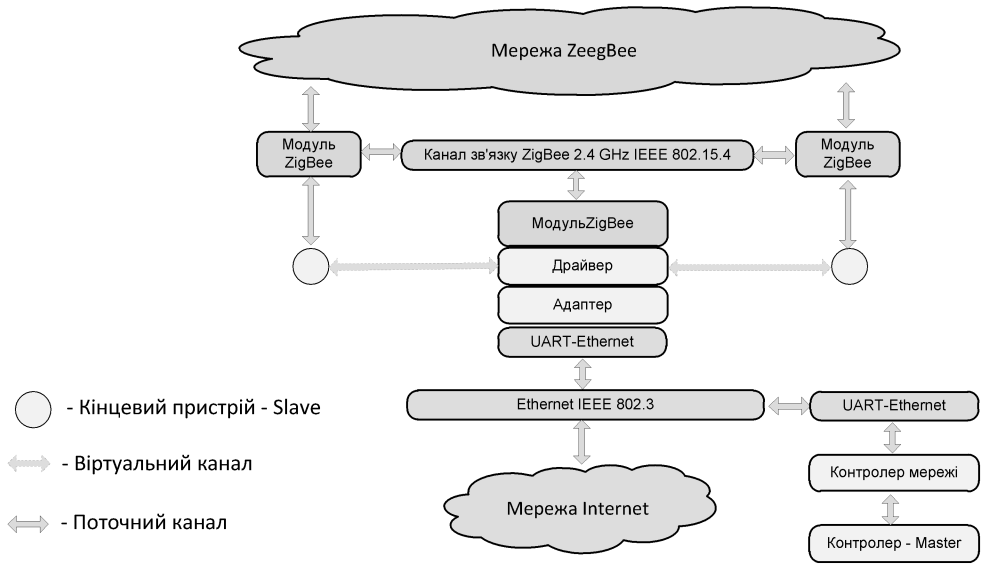

Рисунок 1 – Структура мережі ZigBee - Ethernet

Локальна мережа припускає взаємодію об'єктів відповідно до використовуваного протоколу. Тому що в мережному протоколі використовуються функції низького і високого рівня, вони повинні бути розподілені по відповідних рівнях. Це означає, що структура локальної мережі не може бути одноріневою.

Наприклад, кінцевий пристрій (віддалений об'єкт) може бути зайнятий виконанням своєї програми, що не може бути перервана, і в цей час не може відповісти на запит, що надходить.

Оскільки запит Майстра може залишитися без відповіді, Майстер може помилково відзначити даний об'єкт як відсутній. Що б цього не сталося, на стороні віддаленого об'єкта необхідно встановити два проміжних рівні:

- рівень взаємодії з локальною мережею (мережний адаптер);
- рівень взаємодії з об'єктом (драйвер).

На стороні Майстра так само необхідно встановити мережний контролер, що візьме на себе виконання низькорівневих функцій мережного протоколу. Таким чином, об'єкти Master і Slave будуть взаємодіяти між собою за допомогою команд високого рівня, а низькорівневі функції мережного обміну будуть виконуватися мережним контролером, мережним адаптером і драйвером об'єкта.

Функції контролера локальної мережі Ethernet:

- забезпечення взаємодії з Майстром на рівні команд високого рівня;
- чекання надходження команд і даних від Майстра;
- при надходженні команд і даних – передача віддаленому об'єкту ZigBee;
- прийом даних від віддаленого об'єкта ZigBee і передача їх Майстру;
- забезпечення взаємодії з віддаленими об'єктами в локальній мережі;
- встановлення з'єднання з віддаленим об'єктом ZigBee;
- прийом – передача команд і даних;
- контроль процесу прийому передачі даних;
- перевірка таймерів протоколу;
- припинення з'єднання з віддаленим об'єктом.

Функції адаптера мережі:

- забезпечення взаємодії з контролером локальної мережі;
- постійне відстеження трафіка в мережі і контроль за надходженням стартової послідовності, що складається із преамбули та ідентифікатора об'єкта;
- при надходженні стартової послідовності, включення в режим діалогу з контролером локальної мережі Ethernet;
- взаємодія з драйвером;
- установка запиту драйверу на обмін даними;
- передача команд і даних драйверу;
- прийом даних від драйвера.

Функції драйвера:

- забезпечення взаємодії з адаптером мережі;
- чекання надходження запиту на обмін даними з боку адаптера;
- при надходженні запиту - включення в режим діалогу з адаптером локальної мережі;
- одержання команд і даних від адаптера;
- передачу даних адаптеру;
- забезпечення взаємодії з об'єктом ZigBee;
- чекання надходження запиту на обмін даними з боку об'єкта ZigBee;
- при надходженні запиту - включення в режим діалогу з об'єктом ZigBee;
- одержання команд і даних від об'єкта ZigBee;
- передачу команд і даних об'єкту ;

Результати розробки програмного забезпечення мережі ZigBee-Ethernet дають підстави зробити наступні висновки:

Система може бути використана як мережний компонент системи керування розподіленими об'єктами на основі якої можуть бути реалізовані прикладні задачі:

- системи контролю технологічних процесів;
- системи збору і реєстрації інформації з розподілених об'єктів;
- системи відеоспостереження;
- охоронні системи;
- системи керування кінцевим обладнанням (конвеєри, дозатори, електродвигуни і т.д.).

Список літератури

Варгаузин В. Радиосети для сбора данных от сенсоров, мониторинга и управления на основе стандарта IEEE 802.15.4 / В. Варгаузин // Теле Мульти-Медиа №6, 2012.

1. Heili B. «ZibBee Alliance Tutorial», September-November 2011 / B. Heili, www.zigbee.org.
2. Proakis J.G. Digital Communications / J.G. Proakis. – New York.: McGray-Hill Book Company, 2010. – 624 c.

Одержано 03.06.13

УДК 657.422

М.М. Рибак, магістрант гр. ФК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Оптимізація грошових потоків підприємства

У статті розкрито необхідність та моделі оптимізації грошових потоків підприємства.
грошові потоки, збалансованість грошових потоків, прибуток, дохід

Прибутковість та дохідність підприємства можна збільшити завдяки оптимізації грошових потоків.

Значний внесок у розробку теоретичних і методологічних підходів до вирішення проблемних питань оптимізації грошових потоків зробили: Савицька Г.В., Бубняк І.М, Гриценко О.І., Тютюнник Є.О., О. Моісєєва , У.Баумоль, М.Міллер, Д.Орр та ін.

Основною метою даної статті є розкриття сутності, методів та моделей оптимізації грошових потоків підприємства.

Посилення конкуренції потребує нових підходів до формування фінансових ресурсів. Так, нині збільшується значення більш раціонального формування та використання фінансових ресурсів підприємств. Усе це змушує підприємства виявляти ініціативу та винахідливість. Раціональне застосування планування руху грошових коштів на підприємстві є важливою ланкою його фінансового управління і дає можливість керівництву підприємства розширити виробництво, створити новий напрям бізнесу тощо.

Особливе значення має визначення оптимального розміру грошових коштів. Їх нестача може викликати неплатоспроможність, зниження ліквідності, збитковість і навіть припинення діяльності підприємства. Надлишок незадіяних коштів також може

мати негативні наслідки, так як не забезпечує доходу, відбувається втрата реальної вартості грошей через інфляційні процеси.

Метод оптимізації грошового потоку напряму залежить від виду дефіциту – короткостроковий чи довгостроковий.

Збалансованість дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді досягається шляхом використання «Системи прискорення - уповільнення платіжного обороту», суть якої полягає в розробці на підприємстві організаційних заходів щодо прискорення залучення грошових коштів та уповільнення їх виплат.

Прискорення залучення коштів у короткостроковому періоді може бути досягнуте за рахунок наступних заходів:

- збільшення розміру цінових знижок за готівку по реалізованій покупцям продукції;
- забезпечення часткової або повної передоплати за вироблену продукцію, що користується високим попитом на ринку;
- скорочення термінів надання товарного (комерційного) кредиту покупцям;
- прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості;
- використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості - обліку векселів, факторингу, форфейтингу;
- прискорення інкасації платіжних документів покупців продукції (часу перебування їх у дорозі, в процесі реєстрації, у процесі зарахування грошей на розрахунковий рахунок тощо).

Уповільнення виплат коштів у короткостроковому періоді може бути досягнуте за рахунок наступних заходів:

- збільшення, за погодженням з постачальниками, термінів надання підприємству товарного (комерційного) кредиту;
- заміни придбання довгострокових активів, що вимагають оновлення, на їх оренду (лізинг);
- реструктуризації портфеля отриманих фінансових кредитів шляхом переведення короткострокових їх видів у довгострокові.

В оптимізації грошових потоків важливе місце займає проблема їх збалансування у часі. Вирівнювання грошових потоків спрямовано на збалансування обсягів коштів, що протікають через підприємство. Цей метод оптимізації дозволяє усунути в певній мірі сезонні і циклічні розходження у обсягах грошових потоків (як позитивних, так і негативних), оптимізуючи паралельно середні залишки коштів і підвищуючи рівень абсолютної ліквідності.

При синхронізації грошових потоків у часі вони класифікуються за: рівнем нейтралізації на підвладні (лізингові платежі) та непідвладні зміні (податкові платежі); за рівнем передбачуваності: передбачувані та недостатньо передбачувані.

Важливою складовою оптимізації руху грошових коштів є оптимізація залишку коштів на розрахунковому рахунку підприємства. Існує кілька основних методів розрахунку оптимального залишку грошових коштів: математичні моделі Баумоля-Тобіна, Міллера-Орра, Стоуна.

Найбільш популярною моделлю управління ліквідністю (залишком коштів на розрахунковому рахунку), є модель Баумоля-Тобіна, побудована на висновках, до яких прийшли У.Баумоль і Дж.Тобін незалежно один від одного в середині 50-х років. У моделі передбачається, що комерційна організація підтримує прийнятний рівень ліквідності та оптимізує свої товарні запаси. Згідно моделі, підприємство починає працювати, маючи максимально прийнятний (доцільний) для нього рівень ліквідності. Далі по мірі роботи рівень ліквідності скорочується (постійно витрачаються кошти протягом певного періоду часу). Всі кошти, що надходять, підприємство вкладає в

короткострокові високоліквідні цінні папери. Як тільки рівень ліквідності досягає критичного рівня, тобто стає рівним деякому заданому рівню безпеки, підприємство продає частину куплених короткострокових цінних паперів і тим самим поповнює запас коштів до початкової величини.

При використанні даної моделі враховують ряд обмежень: 1) на даному відрізку часу потреба організації в грошових коштах постійна, її можна спрогнозувати; 2) всі кошти, що надходять від реалізації продукції, організація вкладає в короткострокові цінні папери. Як тільки залишок грошових коштів падає до неприйнятно малого рівня, організація продає частину цінних паперів; 3) постійними, а отже, і плановаными вважаються надходження і виплати організації, що дозволяє обчислити чистий грошовий потік; 4) піддається розрахунку рівень витрат, пов'язаних з перетворенням цінних паперів та інших фінансових інструментів у готівку, а також втрати від упущеної вигоди у вигляді процентів за передбачувані вкладення вільних коштів.

Недолік моделі Баумоля-Тобіна – припущення про передбачуваність і стабільність грошового потоку. Також у ній не враховуються циклічність і сезонність, властивих більшості грошових потоків.

Зазначені вище недоліки моделі Баумоля-Тобіна нівелює модель Міллера-Орра, що є вдосконаленою моделлю EOQ. Її автори М.Міллер і Д.Орр користувалися при побудові цієї моделі статистичними методом, а саме процесом Бернуллі – стохастичним процесом, в якому надходження і витрачання коштів у часі є незалежними випадковими подіями. При управлінні рівнем ліквідності фінансовий менеджер повинен виходити з такої логіки: залишок грошових коштів хаотично змінюється до того часу, поки не досягає верхньої межі. Як тільки це відбувається, необхідно купувати достатню кількість ліквідних інструментів з метою повернути рівень грошових коштів до деякого нормального рівня (точки повернення). Якщо запас коштів досягає нижньої межі, то в цьому випадку необхідно продавати ліквідні короткострокові цінні папери і таким чином поповнювати запас ліквідності до нормального межі.

Мінімальна величина залишку грошових коштів на розрахунковому рахунку приймається на рівні страхового запасу, а максимальна – на рівні його трикратного розміру. Проте при вирішенні питання про діапазон (різницю між верхньою і нижньою межами залишку грошових коштів) рекомендується врахувати наступне: якщо щоденна мінливість грошових потоків велика або постійні витрати, пов'язані з покупкою і продажем цінних паперів, високі, то підприємству слід збільшити розмах варіації і навпаки. Також рекомендується зменшити розмах варіації, якщо є можливість отримання доходу завдяки високій процентній ставці з цінних паперів. При використанні даної моделі варто врахувати припущення, що витрати з купівлі та продажу цінних паперів фіксовані та є тотожними.

Головним недоліком моделі є те, що верхня межа коридору рівня ліквідності встановлюється в залежності від нижньої, але при цьому не існує чіткої методики встановлення нижньої межі. Менеджеру, який контролює рівень ліквідності, у визначенні нижньої межі доводиться спиратися на здоровий глузд і досвід, звідси виникає суб'єктивність оцінок моделі.

Модель Стоуна доповнює модель Міллера-Орра і заснована на прогнозах руху грошових коштів на найближче майбутнє. Досягнення верхньої межі величини грошових коштів на розрахунковому рахунку не викличе їх термінового переказу в цінні папери, якщо в найближчі дні в організації, згідно з прогнозами, очікуються відносно високі виплати. Це дозволяє мінімізувати кількість операцій з конвертації і, отже, знижувати пов'язані з ними витрати. Вважається, розглянутий механізм управління грошовими потоками є досить ефективним, а його реалізація дозволить

підтримувати фінансовий баланс підприємства в процесі його виробничо-господарської діяльності, підвищити ступінь фінансової та виробничої гнучкості.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що якісна оптимізація грошових потоків дозволяє забезпечити збалансованість обсягів грошових потоків, синхронність формування грошей у часі, ріст чистого грошового потоку підприємства. Таким чином ,оптимізація грошових потоків є важливим інструментом підвищення прибутковості підприємства.

Список літератури

1. М. І. Савлука. К. Гроші та кредит -: КНЕУ, 2002. - 598 с.
2. Опарін В. М.Фінанси . — Навч. посібник. - 2-ге вид., доп. і перероб. - К.: КНЕУ, 2002. - 240 с.
3. Сутормінa В.М. Підручник. Фінанси зарубіжних корпорацій — К.: КНЕУ, 2004. — 566 с.
4. Г.Г. Кірейцев, Фінансовий менеджмент: ЖІТІ, 2001. – 440 с.
5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005. – 662 с .
6. Сайт присвячений управлінню грошовими потоками http://controlcashflow.ru/

Держано 05.06.13

УДК 336

Д.Л. Андронов, магістр гр. ОА-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Сутність та розвиток форми бухгалтерського обліку: історичний аспект та сучасність

В статті розглянуто ззмістовність бухгалтерського обліку та проведено аналіз співвідношення змісту та форми
форма бухгалтерського обліку, сутність бухгалтерського обліку, облікова система, інформаційні технології, система регістрів

Усвідомлення сутності категорії «форма» відносно бухгалтерського обліку є неможливим без з'ясування змістовності бухгалтерського обліку та проведення аналізу співвідношення змісту та форми. Сучасні економічні умови характеризуються плюралізмом організаційно правових форм господарювання, наявністю суб'єктів з різними розмірами господарювання, а також нерівними економічними умовами зокрема стосовно фінансових ресурсів на застосування сучасних інформаційних технологій в обліку та аудиті. Саме вищенаведене поряд із розширенням функціонального навантаження бухгалтерського обліку визначає необхідність дослідження як сутності так і форми бухгалтерського обліку.

Сутність бухгалтерського обліку, його функціональне навантаження та форма організації ведення є постійним об'єктом наукових досліджень. Перманентно на всіх етапах розвитку бухгалтерського обліку як сфери діяльності та наукової сфери тривають дискусії щодо цієї проблематики. На сучасному етапі така дискусія на сторінках фахової преси та у працях науковців має місце, спостерігаються підходи що мають діаметрально протилежну спрямованість. Так, активно досліджується такими

науковцями як С.Ф. Голов, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, М. Кутер, С.Ф. Легенчук, Н.М. Малюга, М.Ю. Медведев, О.М. Петрук, М.С Пушкар., П.Я. Хомин та іншими проблеми сутності бухгалтерського обліку. Форми бухгалтерського бліку розглядаються фахівцями, що здійснюють дослідження за напрямом організація обліку, зокрема такими як Ф.Ф.Бутинець, Б. І. Валуєв, М. В. Кужельний, В. Г. Лінник І.В., Я.В. Соколов, В.В. Сопко, В.Ф.Палій. У своїх дослідженнях більшість з авторів апелюють до результатів наукових досліджень стосовно історічного аспекту розвитку облікової теорії та форм обліку і відповідно позиції В.Я. Соколова [5]. Проте, недостатньо дослідженою є проблематика взаємозв'язку сутності та форми, а також її оптимізації в умовах застосування комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій. Відповідно, у даній публікації поставлено завдання з'ясування сутності форми бухгалтерського обліку на основі дослідження підходів до трактування змісту бухгалтерського обліку.

Існування різних підходів до тлумачення сутності бухгалтерського обліку об′єктивно зумовлено його багатоаспектністю. Я.В. Соколов відокремив три групи дефініцій натуралістичної концепції бухгалтерського обліку, що базуються на різних підходах, а саме: методичному, змістовному та цільовому. За методичним (процедурним) підходом сутність бухгалтерського обліку пов'язується із процедурою реєстрації фактів господарського життя. За змістовним підходом, бухгалтерський облік зводиться до обчислення вартості власного капіталу підприємства. І лише цільовий підхід пов'язує сутність обліку з управлінськими цілями. Ми вважаємо аргументованим критичне ставлення Я.В. Соколова до натуралістичної концепції.

Відповідно до розширення функцій бухгалтерського обліку що можуть бути реалізовані з використанням нових інформаційних технологій сучасні науковці відповідно до тенденції диференціації обліку та виокремлення його складових у відповідності з різними запитами ставлять як проблему необхідність зміни назви бухгалтерського обліку, виокремлення та ідентифікації таких його складових як стратегічний, управлінський тощо. З боку ряду авторів це викликає обурення, як наприклад, за поглядом П.Я. Хомина це не що інше як «терміни-покручі на кшталт "креативного обліку" "контролінгу" "стратегічного обліку" навіть "інформології"» [7]. Саме ця теза є протиставленням позиції М.С. Пушкаря щодо доцільності зміни назви «бухгалтерський облік» на «інформалогія». Ми погоджуємось з позицією М.С. Пушкаря щодо суттєвих відмінностей сучасного обліку та запереченням його меж лише віддзеркаленням фактів господарського життя. У цьому зв'язку нам імпонує позиція Жука В.М., який наполягає на необхідності поглиблення тлумачення сутності бухгалтерського обліку та його розгляді у якості значущого соціально-економічного інституту. Ним зазначено, що в історії вітчизняних визначень - бухгалтерський облік завжди сприймався вузько:

- за В.І. Далем, бухгалтерія (синонімом значення слова «бухгалтерія» є поняття «бухгалтерський облік») визначається як особливе вміння вести облікові книги в порядку [6];

- згідно з сучасним економічним словником, бухгалтерський облік – система обліку ресурсів та результатів господарської діяльності підприємств, фірм, яка проводиться за прийнятими правилами з використанням встановлених форм документів; однією з основних задач обліку є створення бухгалтерських звітів [4].

В.М. Жук розглядає сутність сучасного бухгалтерського обліку у світлі інституційної економічної теорії та критикує традиційні визначення на предмет того, що ними приймається до уваги лише «техніка» бухгалтерського обліку [2]. За авторським підходом В.М. Жука у вузькому розумінні, бухгалтерський облік – інститут трансформації за допомогою специфічних методів, підходів (формальна складова

інституту) і професійних суджень (неформальна складова інституту) фактів господарського життя підприємства на мову цифр і стандартів, для порозуміння та керованості в соціально-економічних середовищах. В широкому розумінні і образно Інститут бухгалтерського обліку є мовою бізнесу національних та світових соціально-економічних середовищ. Цей підхід висвітлює, на нашу думку, лише цільову спрямованість, що не дає однозначного розуміння бухгалтерського обліку як науки та сфери праце діяльності. За Соколовим Я.В. бухгалтерський облік – це процес трансформації фактів господарського життя через знаки-символи в інформацію, що забезпечує при цьому комунікацію (взаємодію) між особами, зайнятими в господарських процесах.

За реалістичною концепцією, що відповідає сучасним уявленням, бухгалтерський облік як теоретична наука (рахунковедення) має розкривати сутність фактів господарського життя. Його основним завданням є забезпечення можливості пізнання господарської діяльності з метою її оптимізації. Сутність рахівництва, як облікової практики – це організація процесу інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Активну, а не спостережницьку роль бухгалтерського обліку, а також невід'ємний зв'язок облікової теорії та практики підкреслював А.П. Рудановський. Так він зазначав, що завдання обліку, як і будь-якого іншого обчислення полягає у визначенні на підставі відомих в результаті спостереження даних, всього невідомого, пов'язаного з відомим рахунковим рівнянням – балансом. Облік як обчислення не обмежується обліковим спостереженням – реєстрацією. Саме теорія обліку, або рахунковедення, основним завданням має знаходження найбільш прийнятного рівняння.

Облікова система, наукові засади розробки якої є предметом рахунковедення, а побудова – функцією практичного рахівництва має враховувати необхідність постановки та комплексного розв'язання фундаментальних завдань бухгалтерського обліку.

В умовах адміністративно-командної економіки внаслідок невиправданого критичного ставлення до "зайвої" теоретизації обліку було нівельовано різницю між рахівництвом та рахунковеденням. У цьому зв'язку, характерним є визначення надане бухгалтерії (цей термін охоплює як рахівництво, так і рахунковедення) М.А. Блатовим. За М.А. Блатовим бухгалтерія – це економічна наука, що вивчає методи раціонального обліку господарської діяльності окремого господарства з метою якнайкращої реалізації принципів госпрозрахунку, з одного боку, і періодичне отримання відображення майнового стану господарства, з іншого. М.А. Блатов визначає бухгалтерію як науку, що досліджує методи раціонального обліку статики та динаміки окремого господарства [1].

В подальшому, більшість визначень бухгалтерського обліку у вітчизняній навчальній та науковій фаховій літературі тяжіють до процедурного підходу та не розмежовують облікові теорію і практику. Виключенням є позиція Я.В. Соколова та В.Ф. Палія, згідно з якою зміст бухгалтерського обліку – інформація про факти господарської діяльності, становить предмет його теорії, а робоча функція (спостереження, вимірювання, класифікація, узагальнення та передача інформації) обслуговує його практику [3].

Відповідно з еволюцією категорії бухгалтерський облік та революцією технічних засобів здійснення процедури обліку трансформується і категорія «форма бухгалтерського обліку», яка з одного боку є об'єктом наукових досліджень (рахунковедення), а з іншого – предметом організації облікової практики (рахівництва). Філософським постулатом є необхідність забезпечення єдності (відповідності) змісту та

форми, що є справедливим і відносно бухгалтерських категорій. У разі їх невідповідності розвиток припиняється до подолання суперечностей.

Щоб облік став більш корисним, треба мати таку його систему, організаційну структуру або форму, яка поряд з адекватним відображенням господарських явищ надавала інформацію на запит всього управлінського персоналу і системи управління в цілому. Але, на жаль, традиційна структура бухгалтерій, форми традиційних облікових регістрів, системи показників і способи їх узагальнення, строки і форми їх представлення не повністю відповідають цим вимогам (що є справедливим і при застосуванні прикладних програмних продуктів які побудовані на засадах журнально – ордерної форми). Тому потрібно вдосконалювати облік в напряму перетворення його в активний елемент управління. Перспективним шляхом тут, на нашу думку, є розвиток систем фінансового і управлінського (виробничого, внутрігосподарського) видів обліку, що обумовлює необхідність адекватного розвитку організаційних аспектів обліку, зокрема його форми.

У сучасній науковій літературі відсутнє однозначне трактування форми бухгалтерського обліку. Традиційним у сучасній вітчизняній літературі є підхід за яким різновид форми бухгалтерського обліку визначається системою регістрів. Так, традиційним визначенням форми бухгалтерського обліку у підручниках з основ бухгалтерського обліку є таке «форма бухгалтерського обліку – це система регістрів порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних засад ведення обліку». Відповідно основними особливостями різних форм бухгалтерського обліку вважають:

- структуру регістрів синтетичного і аналітичного обліку, їх зовнішню форму;
- послідовність і техніку облікових записів, ступінь використання обчислювальних машин для облікової реєстрації;
- варіанти організації облікової процедури.

Відповідно, ознаками, які відрізняють форми бухгалтерського обліку одна від іншої, є:

- зовнішній вид;
- призначення;
- зміст облікових регістрів;
- взаємозв'язок і поєднання хронологічних і систематичних записів;
- взаємозв'язок і поєднання регістрів синтетичного і аналітичного обліку, їх кількість, послідовність облікових записів;
- рівень застосування обчислювальної техніки;
- алгоритми побудови облікової процедури.

Спостерігається суттєва відмінність побудови облікової системи в комп'ютерному середовищі за умови застосування різних прикладних програм. У вітчизняних підручниках з теорії бухгалтерського обліку більш поширеним є розуміння форми бухгалтерського обліку як сукупності облікових регістрів.

Сучасна концепція бухгалтерського обліку ґрунтується на системно-цільовому підході. Для бухгалтерського обліку, як складної соціально-обумовленої системи, мета завдається ззовні і змінюється і розвивається відповідно з тенденціями розвитку системи вищого порядку (системи управління). Тенденції розвитку системи управління, ускладнення його механізмів, виникнення якісно нових суб'єктів і об'єктів в умовах ринку, зумовлюють необхідність розширення кола облікових задач і відповідно еволюцію його функцій в напрямку задоволення цільових запитів управління на різних рівнях, що обумовлює необхідність оптимізації форм бухгалтерського обліку як елементу його організації.

Існує декілька підходів до розуміння сутності форми обліку: у першому випадку вона розглядається лише як сукупність регістрів, у другому, який є найбільш виваженим, її зміст доповнюється також обліковими процедурами, способами та методами, що дозволяють ці регістри складати, а у третьому – форма ототожнюється з бухгалтерськими записами або бухгалтерською процедурою. В умовах використання комп'ютерної техніки форми бухгалтерського обліку отримали значний розвиток, що вплинуло на наявність підходів за якими взагалі заперечується існування форми бухгалтерського обліку. Такий підхід ми вважаємо неправомірним. Є необхідним продовження науковим досліджень у напрямку оптимізації взаємозв'язку сутності та форми бухгалтерського обліку та класифікації форм бухгалтерського обліку що застосовуються в комп'ютерному середовищі.

Список літератури

1. Блатов Н.А. Основы общей бухгалтерии. – Л.:Изд-во Экономическое образование, 1926.
2. Жук В.М. «Наукова гіпотеза трактування бухгалтерського обліку як соціально-економічного інституту» Облік і фінанси АПК, наука, бухгалтерський портал // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: magazine.faaf.org.ua
3. Палий В.Ф., Соколов Я.В. АСУ и проблемы теории бухгалтерского учёта. – М.:Финансы и статистика,1981.
4. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – [5-е изд., перераб. и доп.]. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 495 с.
5. Соколов Я.В. Бухгалтерский учёт: от истоков до наших дней / Я.В. Соколов. – М.: Аудит ЮНИТИ, 1996. – 638 с.
6. Толковый словарь живого великорусского языка В.И. Даля // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vidahl.agava.ru/
7. Хомин П.Я. «Алоніми в обліковій теорії як елемент алокуцій» Облік і фінанси АПК, наука, бухгалтерський портал // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: magazine.faaf.org.ua

Одержано 03.06.13

УДК 657

С.І. Панасенко, О.С. Грозний, магістранти гр. ОА-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Галузеві особливості та проблемні аспекти формування облікової політики сільськогосподарських товаровиробників в цілях оподаткування

У статті розглянуто податковий аспект формування та застосування облікової політики сільськогосподарськими товаровиробниками. Доведено, що методологічне супроводження формування податкової звітності сільськогосподарських товаровиробників – платників податку на прибуток в частині формування та застосування облікової політики є перспективним напрямом наукових досліджень, що має практичне значення.

облікова політика, оподаткування, сільськогосподарські товаровиробники, податкова облікова політика, облікова політика для цілей оподаткування

Податкова система будь – якої країни має спрямованість на реалізацію як фіскальної (бюджетоутворюючої) функції, так і регулюючої. З огляду на місце сільськогосподарського виробництва у житті суспільства (за теорією фізіократів саме виробництво з використанням земельних ресурсів та енергії космосу є основою створення доданої вартості) та ментальну особливість України і наявність унікальних ресурсів сільськогосподарського виробництва саме регулююча функція для оподаткування сільськогосподарських товаровиробників є найбільш вагомою.

З впровадженням Податкового кодексу України система обліку результатів діяльності суб'єктів господарювання з метою оподаткування зазнала суттєвих змін. Порядок ведення обліку з метою оподаткування має встановлюватися платником податків в межах загальної облікової політики та формалізується у внутрішніх регламентах. З метою більш повної реалізації бюджетоутворюючої та розподільчої функцій податковим законодавством з огляду на специфіку і стратегічне значення сільськогосподарського виробництва передбачено варіативний характер оподаткування, зокрема можливість вибору варіанту оподаткування за загальною системою, за режимом оподаткування фіксованим сільськогосподарським податком та спеціальним режимом оподаткуванням ПДВ сільськогосподарських товаровиробників. Наявність плюралізму організаційно – правових форм, свобода у виборі організаційних та методичних аспектів обліку в межах діючого правового поля, специфіка господарської діяльності та варіативність оподаткування сільськогосподарських товаровиробників поряд із недостатнім рівнем методичного забезпечення та неоднозначним трактуванням термінології обумовлюють доцільність дослідження проблемних аспектів формування облікової політики, зокрема для цілей оподаткування.

Незважаючи на достатньо високий рівень розробки теоретичних та прикладних положень формування облікової політики підприємств вітчизняними науковцями та вагомий доробок здійснений економістами -аграрниками, зокрема такими як В.М. Жук, В.Б. Массаковський, М.Т. Білуха, М.Я. Дем'яненко, Н.І. Дорош, В.М. Жук, М.М. Коцупатрий, Н.Л. Правдюк та інших, в обліковій практиці спостерігаються суттєві проблеми обумовлені як невирішеністю методологічних аспектів, зокрема неоднозначним трактуванням термінології так і методичних – відсутністю практичних рекомендацій з розробки податкових аспектів облікової політики сільськогосподарськими товаровиробниками, що обумовлює актуальність та цільову спрямованість публікації. За мету поставлено з'ясування сутності облікової політики з метою оподаткування та визначення підходів до формування та використання при аудиторських процедурах.

На підставі вивчення та узагальнення нормативної регламентації та праць науковців з'ясовано, що облікова політика для цілей оподаткування реалізує як права, надані податковим законодавством в частині вибору можливих варіантів розрахунку податкової бази так і права щодо варіативності методики фінансового обліку. Відповідно до сутності обліку з метою оподаткування та трактування облікової політики потребує уточнення термінологія. Так, у фаховій літературі спостерігається за цим напрямом використання різних термінів:

- «податкова облікова політика»;
- «облікова політика з метою оподаткування»;
- «облікова політика у сфері податкового обліку»;
- «облікова політика в частині розрахунків з бюджетом за податками і платежами».

Ми приєднуємось до позиції що висловлюється окремими фахівцями стосовно доцільності за податковим аспектом облікової політики використовувати термін «облікова політика з метою оподаткування». У науковій літературі та фахових методичних публікаціях відсутні обґрунтовані рекомендації щодо процедури формування облікової політики з метою оподаткування.

При здійсненні аудиту облікової політики базових господарств за податковим аспектом з'ясовано, що він не знайшов належного висвітлення. У цьому зв'язку вважаємо необхідним рекомендувати підприємствам включити до Наказу з організації обліку та облікової політики розділ облікова політика з метою оподаткування. У цьому розділі має бути визначено режим оподаткування, наведено варіант визначення звичайної ціни з метою формування податкових наслідків, зазначено прийняту господарством суму для компенсації витрат на відрядження, визначено податкові обов'язки щодо формування податкових накладних. Також має бути як окремий розмір до Наказу або окремим розділом розроблено положення про розподіл прибутку та дивідендну політику. Виокремлення податкового аспекту облікової політики сільськогосподарських товаровиробників є необхідним і доцільним з огляду на усунення на етапі формування облікової політики можливих штрафних санкцій у наслідок методичних похибок. При здійсненні контрольних процедур з метою встановлення достовірності фінансової звітності та її відповідності податковій звітності, як аудиторськими структурами, так і податковими органами, облікова політика має бути самостійним об'єктом дослідження, що обумовлює необхідність розробки відповідних методичних підходів, а саме методики вивчення облікової політики при здійсненні аудиту та податкового контролю з врахуванням галузевих особливостей сільського господарства.

Взаємозв'язок фінансового та податкового аспектів облікової політики на прикладі платника податку ФСП поряд із спец режимом оподаткування ПДВ наведено рисунком 1.

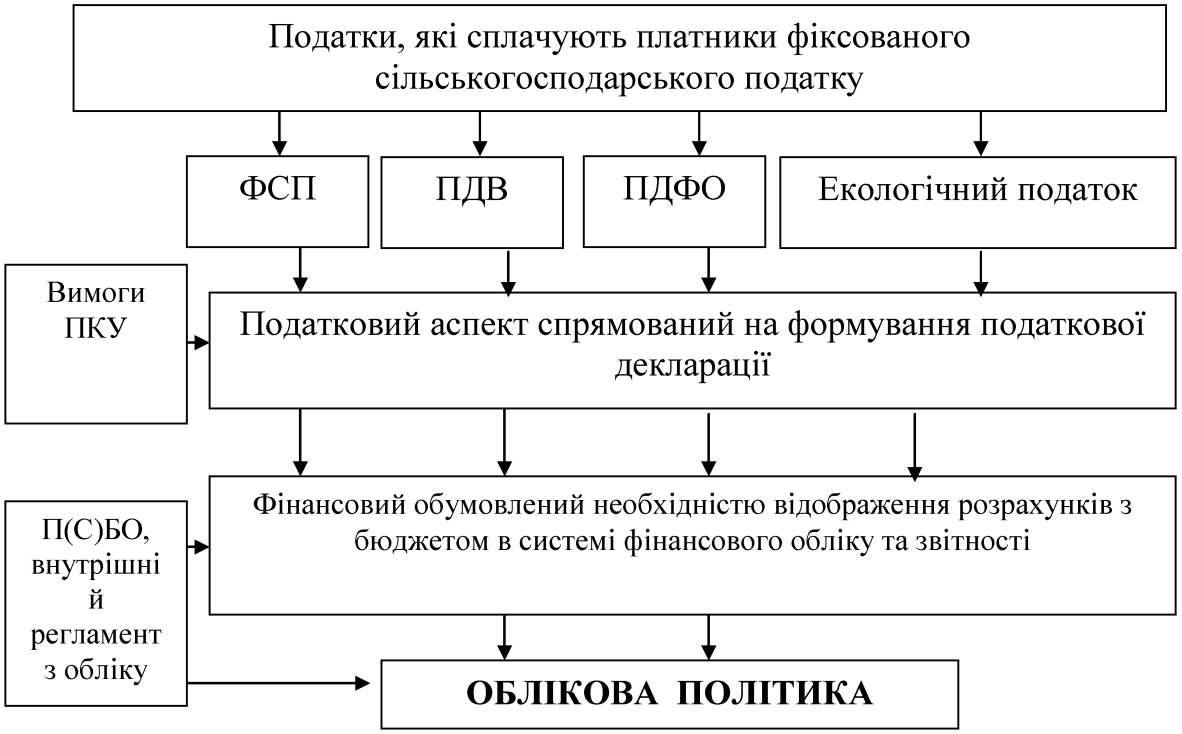

Рисунок 1 – Формування облікової політики за податковим аспектом

На підставі дослідження облікової практики з'ясовано наявність проблемних питань що потребують висвітлення за податковим аспектом облікової політики господарств. У результаті дослідження особливостей використання облікової політики в системі аудиту розрахунків з бюджетом встановлено необхідність розглядати облікову політику як об'єкт аудиту так і як його інформаційне джерело. Облікова політика має використовуватись на всіх етапах податкового аудиту. У результаті проведених аудиторських процедур має бути сформовано оцінку аудитором відповідності податкових аспектів облікової політики вимогам чинного законодавства як стосовно ведення фінансового обліку так і складання податкової звітності. За необхідністю у результаті аудиту обґрунтовуються та надаються рекомендації з оптимізації облікової політики за податковим аспектом. Рисунком 2 на прикладіформуваннямоделі аудиту за розрахунками з бюджетом проілюстровано вищенаведене.

Дослідження організаційних аспектів охорони праці на підприємстві дало можливість з'ясувати, що в цілому вони відповідають нормативній регламентації та галузевим особливостям діяльності. Незважаючи на позитивні моменти виявлено ряд недоліків що потребують усунення: суттєвим недоліком є те що інструкція з посадових обов'язків інженера з охорони праці має поверхневий характер та не прописано ті обов'язки та особливості діяльності що обумовлені специфікою сільськогосподарської діяльності. Також на підприємстві не розроблено Положення про Службу охорони праці, відсутні посадові інструкції (окремими розділами яких має бути передбачені права і обов'язки у сфері охорони праці), а також не розроблено інструкцій з техніки безпеки виконавцям робіт що пов'язані із потенційною можливістю травмування. (рис.2)

.

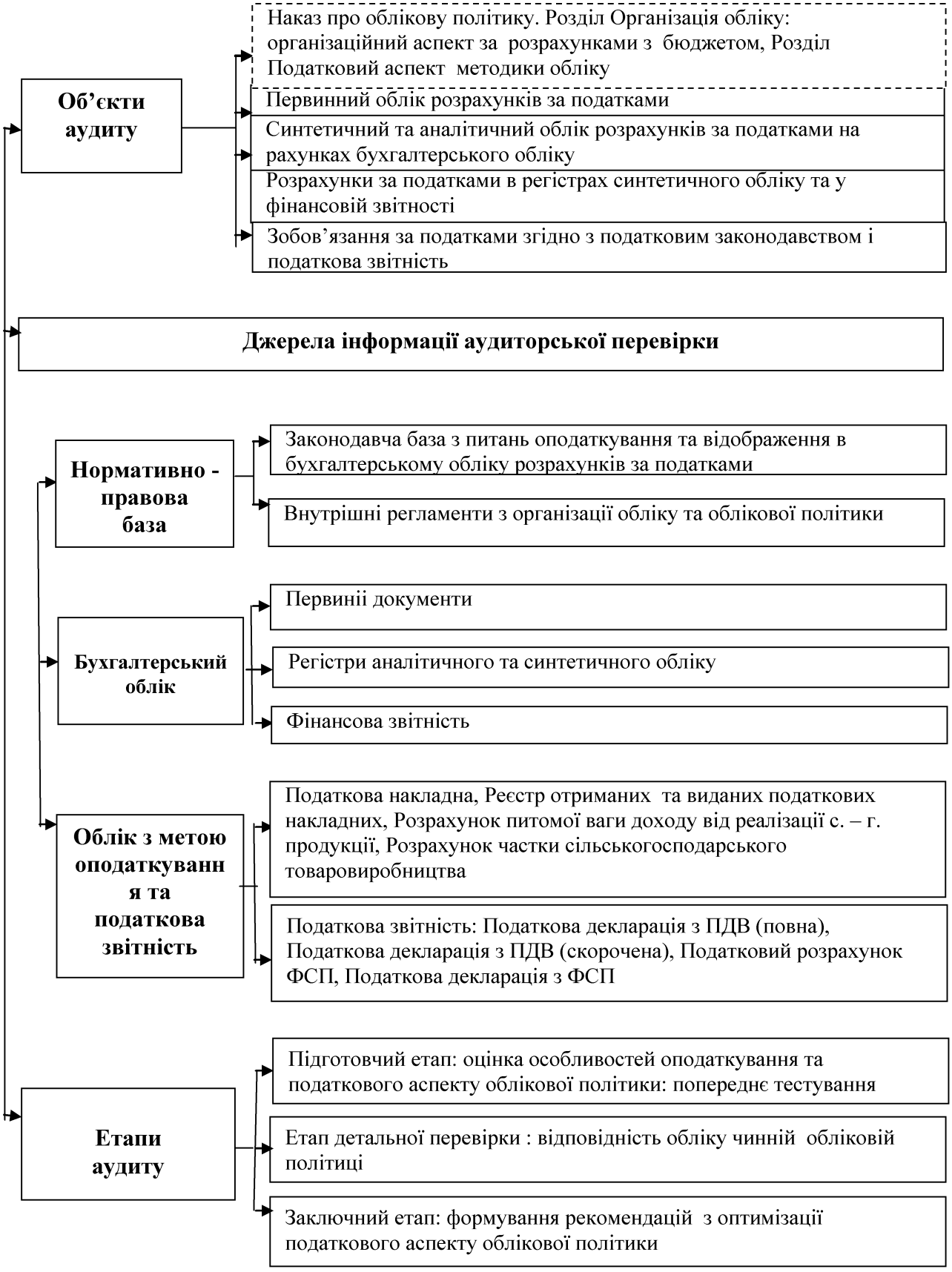

Рисунок 2 – Облікова політика в систему аудиту розрахунків за податкаминасільськогосподарських підприємствах

Незважаючи на те, що на підприємстві здійснюється інструктаж з питань охорони праці та в цілому дотримуються вимог законодавства вимог законодавства щодо документування заходів та складання регламентів пов'язаних з охороною праці, є певні недоліки в організації інструктажів та веденні документування за цим напрямом.

Встановлено, що мають місце випадки перевищення гранично допустимих норм вмісту небезпечних речовин у атмосфері робочої зони, зокрема на АЗС та фермі. Відповідно розглянуто особливості охорони праці у свинарстві та наведено у роботі доцільний план заходів з охорони праці, що дає можливість усунути зазначені недоліки.

Одержано 03.06.13

УДК 657.422

М.М. Рибак, магістрант гр. ФК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Інформаційне забезпечення руху грошових коштів

У статті розкрито проблеми інформаційного забезпечення руху грошових коштів у сферах операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.
грошові кошти, звіт про рух грошових коштів, доходи, витрати, грошовий потік

Сучасний розвиток ринкових відносин характеризується підвищенням вимог, щодо інформаційного забезпечення діяльності підприємства. На жаль, сьогодні показники фінансової звітності не задовольняють потреби користувачів звітної інформації. Фінансову звітність, як основу інформаційного забезпечення прийняття рішень, необхідно розвивати у напрямі покращення механізму інформаційного обміну між зацікавленими користувачами та підприємством.

Питання інформаційного забезпечення руху грошових коштів знайшли своє відображення в роботах економістів: Ф.Ф.Бутинця, В.І.Єфіменко, В.В.Сопко, В.М.Жука, Е.С.Хендріксена, С.Ф.Голова та інших науковців. Разом з тим проблема організації інформаційного забезпечення управління рухом грошових коштів розглядається досить поверхнево. Існуючі розробки зосереджені на дослідженні загального інформаційного середовища підприємства. Потребують вивчення питання відображення в фінансовій звітності результатів розрахунків із різними особами та методика формування звіту про рух грошових коштів за новими правилами. Все це разом узяте і визначило вибір теми дослідження та зумовило його актуальність.

Мета даної статі полягає у дослідженні методики формування показників руху грошових коштів.

Жодне підприємство не спроможне здійснювати свою діяльність без використання грошових коштів, які є головним фінансовим ресурсом для господарювання. Надходження і відтік грошових коштів відбувається в результаті діяльності підприємства та потребує сурового контролю.

Звіт про рух грошових коштів пояснює зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. У Звіті про рух грошових коштів

наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Операційна діяльність - основна діяльність підприємства, що приносить дохід, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Інвестиційна діяльність - це придбання та реалізація необоротних активів, а також поточних фінансових інвестицій, які не належать до еквівалентів грошових коштів.

Фінансова діяльність - діяльність, яка призводить до змін розміру та складу власного та позикового капіталу підприємства.

Звіт про рух грошових коштів поряд з іншими фінансовими звітами дозволяє користувачам розробляти нові моделі для оцінки та порівняння поточної вартості майбутнього руху грошових коштів різних підприємств.

Підприємство представляє рух грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності у вигляді, який найбільш відповідає його господарській діяльності. Класифікація за видами діяльності надає інформацію, яка дозволяє користувачам оцінювати вплив цих видів діяльності на фінансовий стан підприємства та суму його грошових коштів і їх еквівалентів. Таку інформацію можна також використовувати для оцінки взаємозв'язку наведених вище видів діяльності.

Показник руху грошових потоків використовується, з одного боку, як індикатор фінансової стійкості підприємства (показник оцінки потенціалу внутрішніх джерел фінансування), а з іншого - як індикатор прибутковості підприємства. Значення показника грошових потоків може достовірно відображати фінансовий стан підприємства лише за умови врахування стратегії його розвитку. Визначаючи рух грошових потоків, слід також враховувати галузеві особливості діяльності підприємств.

Складання звіту про рух грошових коштів проходить у п’ять етапів: збір необхідної інформації, визначення руху коштів у результаті операційної діяльності, визначення руху коштів у результаті інвестиційної діяльності, визначення руху коштів у результаті фінансової діяльності, визначення чистого руху коштів за звітний період та перевірка правильності складання Звіту про рух грошових коштів.

Інформація для складання Звіту про рух грошових коштів отримується з таких джерел:

- трансформованого балансу на початок та на кінець звітного періоду;
- трансформованого Звіту про фінансові результати за звітний період;
- Звіту про власний капітал;
- розшифрування статей трансформованого балансу;
- розшифрування статей трансформованого Звіту про фінансові результати;
- головної книги;
- аналітичних даних за відповідними бухгалтерськими рахунками, які використовуються як джерела інформації для складання Звіту про рух грошових коштів, з урахуванням коригувань, які проводилися під час складання трансформованого балансу та трансформованого Звіту про фінансові результати.

Рух коштів у результаті операційної діяльності визначається шляхом коригування фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування на суми:

- змін запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, пов'язаної з операційною діяльністю, протягом звітного періоду;
- доходів (прибутків) і витрат (збитків), не пов'язаних з рухом грошових коштів (амортизація необоротних активів, яка нарахована протягом звітного періоду, прибутки або збитки від нереалізованих курсових різниць тощо);

- доходів (прибутків) і витрат (збитків), пов'язаних з інвестиційною діяльністю (збиток або прибуток від не операційної діяльності).

Для визначення грошового потоку від інвестиційної діяльності використовуються дані про кожне надходження або використання грошових коштів, що мали місце в результаті придбання чи продажу необоротних активів, у тому числі віднесених до довгострокових фінансових інвестицій; активів, віднесених до поточних фінансових інвестицій, та інших вкладень, що не розглядаються як грошові еквіваленти.

Операції, які належать до інвестиційної діяльності, але не потребують використання грошових коштів та їх еквівалентів (не грошові операції), у Звіті про рух грошових коштів не відображаються. Але інформація про такі операції повинна бути обов'язково розкрита в примітках до фінансових звітів.

Для визначення грошового потоку від фінансової діяльності використовуються дані про кожне надходження або використання грошових коштів, що мали місце в результаті емісії цінних паперів, викупу власних акцій, виплати дивідендів, погашення зобов'язань за борговими цінними паперами.

Операції, які відносяться до фінансової діяльності, що не потребують використання грошових коштів або їх еквівалентів, не включаються до Звіту про рух грошових коштів, але такі операції повинні розкриватися у примітках до фінансових звітів.

При складанні звітності про рух грошових коштів від операційної діяльності МСФЗ 7 передбачає використовувати:

а) прямий метод, за яким розкриваються основні види валових грошових надходжень і валових грошових видатків;

б) непрямий метод, за яким чистий прибуток чи збиток коригуються до величини чистої зміни грошових коштів, за виключенням впливу не грошових операцій і операцій, пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Необхідно відзначити, що в Україні згідно з П(С)БО 4 "Звіт про рух грошових коштів" з двох методів перевагу було віддано непрямому методу розрахунку потоків грошових коштів. Разом з тим необхідно відзначити, що різниця у використанні прямого й непрямого методів стосується тільки розділу операційної діяльності.

МСФЗ 7 дозволяє складати звіт про рух грошових коштів на нетто-основі, тобто, якщо рух грошових коштів від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності виник в результаті:

а) надходження і виплат грошових коштів за дорученням клієнтів, коли рух грошових коштів відображає діяльність клієнта, а не діяльність підприємства (акцепт і виплата, депозитів до запитання);

б) надходження і виплати грошових коштів за статтями, згідно з якими обіг є швидким, суми великими, а строки погашення короткими (аванси та виплати за: основну суму боргу клієнтів, які використовують кредитні картки; придбання та реалізацію інвестицій; інші короткострокові позики, наприклад, такі, строк погашення яких становить три місяці або менше).

Рух грошових коштів, який виникає від операцій в іноземній валюті, визначається у валюті звітності підприємства із застосуванням до суми в іноземній валюті такого курсу обміну валюти звітності на іноземну валюту, що існував на дату руху грошових коштів.

Сукупний рух грошових коштів, який виникає від придбання чи реалізації дочірніх підприємств або інших господарських одиниць, розкривається окремо і класифікується як інвестиційна діяльність.

Отже, за результатами дослідження можна зробити висновок, що на основі Звіту про рух грошових коштів можна оцінити здатність підприємства акумулювати та використовувати грошові кошти за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел.

Список літератури

1. МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_019
2. П(С)БО 4 "Звіт про рух грошових коштів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0398-99
3. Бухгалтерський облік: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко та ін. — К.: КНЕУ, 2002. — 370 с.
4. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: Підручник. К.: Видавництво "Центр навчальної літератури", 2005. – 632 с.
5. Завгородній В.П. , Партін Г.О. Бухгалтерський облік: основи теорії і практики: Підручник. – 4-те видання. –К.: Знання, 2007 р.
6. Грабова. Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посібник /за ред.. М.В. Кужельного.–К.: А.С.К., 2002.–266 с.

Одержано 05.06.13

С. М. Непомняща, магістр гр. ОА 12-М
Кіровоградський національний технічний університет

Еволюція розвитку соціального страхування в Україні, його місце і роль в регулюванні соціально-економічних процесів

У статті розглянуто особливості процесу формування та становлення соціального страхування в Україні, досліджено правові основи законодавства, які регулюють дане питання. Основну увагу приділено державному соціальному страхуванню з тимчасової втрати працездатності на різних етапах свого розвитку.
еволюція розвитку, соціальне страхування, соціально-економічні процеси

Постановка проблеми та її актуальність.. Соціальне страхування – це система, яка має безпосереднє відношення буквально до кожної людини, починаючи від її народження і до останнього дня життя. Органом, який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням, провадить акумуляцію страхових коштів, призначених для фінансування матеріального забезпечення та соціальних виплат є Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Тому, для покращення розуміння сутності та специфіки роботи Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, виникає необхідність розгляду формування історичного аспекту соціального страхування починаючи від його зародження та до сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розкриття проблем, пов'язаних з соціальним захистом населення, здійснили такі відомі західні науковці XX століття: Т. Ганслі, Е. Гідденс, Б. Дікон, Г. Еспінг-Андерсен, Т. Скочпол, П. Спікер, Р.

Титмус, Ф. Хайєк. Питання, пов'язані з глобальними аспектами формування й розвитку соціального захисту розглядаються в роботах: В. Артса, П. Пірсона, П. Стабса, П. Тейлор-Губі, П. Флори. В Україні фундаментальними дослідженнями, які визначили науковий пошук у сфері соціальної політики та соціального захисту, стали роботи відомих вітчизняних та російських вчених: С. Алєксєєвої, В. Бабкіної, Н. Борецької, К. Гаджиєва, В. Куценко, Е. Лібанової, О. Лукашевої, О. Новікової, А. Сіленко, О. Скрипнюка, В. Скуратівського, О. Єрмоловської, О. Скомарохової та інших.

Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, в нинішніх умовах виникає потреба дослідження основних підходів до організації соціального захисту населення, що є можливим лише за умови комплексного дослідження історії його розвитку.

Метою статті є дослідження еволюції соціального страхування в Україні та безпосередньо його ролі для соціально незахищених верств населення.

Виклад основного матеріалу. Історія створення інституту соціального захисту працюючих, а саме, соціального страхування є досить недавньою. Вона нараховує трохи більше 100 років і бере свій початок з Німеччини, де протягом 1883 – 1889 років було прийнято низку законів про організацію державного соціального страхування робітників [1]. Поштовхом для цього став швидкий індустріальний розвиток, внаслідок якого з'являлося все більше робітників, що зайняті в промисловості, які були в усіх відношеннях беззахисними. Це соціальне питання хвилювало німецьку внутрішню політику і тому тогочасний рейхсканцлер Отто фон Бісмарк заклав основу прогресивного соціального законодавства. Слід зазначити, що саме завдяки цьому законодавству був закладений фундамент тогочасного зразкового соціального страхування також і для інших індустріальних країн [2, С.60].

Україні притаманний свій шлях розвитку соціального страхування. Перші страхові закони в Україні, яка була на той час складовою частиною Російської імперії, з'явились на початку XX століття як захисна реакція урядових структур на вимоги робітників створити гарантовані правила соціальної захищеності на виробництві [1]. Зародження та формування соціального страхування на початку XX ст. представлено таблицею 1.

Таблиця 1 – Зародження та формування соціального страхування на початку XX ст.

№	Дата	Подія	Обставини
1	1901 р.	Призначення пенсій робітникам гірничих заводів і копалень	Ці пенсії, видавалися працюючим за рахунок роботодавців, яких визнавали винними в пошкодженні здоров'я
2	2 червня 1903 р.	Введення в дію «Правил о вознаграждении потерпевших вследствие несчастных случаев рабочих и служащих, а равно членов их семейств в предприятиях фабрично-заводской, горной и горнозаводской промышленности»	Цей день став, так би мовити, днем народження державного соціального страхування
3	1912 р.	Прийняття законів «Про забезпечення робітників на випадок захворювання», «Про страхування робітників від нещасних випадків на виробництві» і ряд інших	Були створені так звані лікарняні каси, пізніше їх стали називати страховими касами. Вони надавали робітникам два види допомоги: у випадку захворювання та при нещасному випадку. Допомога по тимчасовій непрацездатності призначалась від половини до двох третин заробітку і виплачувалась лише з четвертого дня хвороби. Допомога по вагітності і пологах видавалась протягом шести неділь робітницям, які пропрацювали на даному підприємстві не менше трьох місяців
4	Березень 1917 р.	Перша петроградська страхова конференція	Ця подія відбулася вперше у Російській імперії і проходила під контролем більшовиків, наслідком якої було прийняття ленінської страхової програми, що передбачала звільнення робітників від сплати страхових внесків та інші заходи щодо розширення соціального страхування

Після жовтня 1917 року соціальне страхування в Україні розвивалось в єдиному руслі всіх республік Радянського Союзу (СРСР). В перші роки після революції в умовах громадянської війни йшли пошуки більш ефективних форм соціального захисту трудівників [1]. Подальший розвиток соціального страхування представлений таблицею 2.

Таблиця 2 – Державна система соціального страхування у Радянському Союзі (СРСР)

№	Дата	Подія	Обставини
1	27 жовтня 1917 р.	Створення Народного комісаріату праці	За рішенням II Всеросійського з'їзду Рад створився спеціальний державний орган, що був покликаний здійснювати більшовицьку революційну політику у галузі охорони праці і соціального забезпечення
2	11 листопада 1917 р.	Прийняття Положення про страхування на випадок безробіття	Вперше у російській практиці запроваджується страхування на випадок безробіття
3	22 грудня 1917 р.	Прийняття Декрету «Про страхування на випадок хвороби»	Цей нормативний акт є одним із перших позитивних кроків держави в сфері створення загальної системи соціального страхування
4	1918 р.	Прийняття Положення про соціальне забезпечення працюючих	Цей законодавчий акт гарантував забезпечення всіх найманих працівників незалежно від особливостей праці допомогою при тимчасовій втраті заробітку у зв'язку з хворобою, пологами і родами, каліцтвом
5	1922 р.	Здійснення виплат допомог із соціального страхування в залік страхових внесків	Допомога при тимчасовій втраті заробітку у зв'язку з хворобою, пологами і родами, каліцтвом почала здійснюватися безпосередньо підприємствами в залік страхових внесків
6	1928 р.	Введення пенсій за віком для працівників-текстильників	Вперше в СРСР діють пенсії за віком, які стали особливим видом забезпечення по соціальному страхуванню
7	1929 р.	Введення пенсій за віком для робітників гірничої, металургійної промисловості, залізничного та водного транспорту	Забезпечення пенсіями розповсюдилося на робітників інших галузей, але негативним чинником залишається, те що багато верств населення, в тому числі працівники сільськогосподарської сфери, ще не отримали соціального захисту збоку держави
8	1929 р.	Створення єдиного цільового бюджету для державного соціального страхування	Разом з тим вже тоді в нормативних-правових актах підкреслювалось, що кошти державного соціального страхування є цільовими і використовувати їх на інші цілі недопустимо
9	1931 р.	Здійснення виплат на санаторно-курортне лікування	За рахунок коштів державного соціального страхування починає фінансуватися санаторно-курортне лікування в спеціалізованих установах, санаторіях, пансіонатах, будинках відпочинку та дитячі оздоровчі табори.
10	23 червня 1933 р.	Передача всіх коштів соціального страхування при тимчасовій втраті заробітку, а також санаторії, будинки відпочинку та ряд інших установ були передані в управління профспілкам	Ця подія стала переломним моментом в історії соціального страхування з тимчасової втрати працездатності
11	1948 р.	Покладення на адміністрацію підприємств (установ) визначення стажу безперервної роботи при призначенні допомоги по державному соціальному страхуванню, а також перевірку правильності призначення, обчислення і виплати допомог	Цим заходом були поліпшені і спрощенні умови підготовки документів, які підтверджували права працівників на отримання допомоги по лінії державного соціального страхування
12	1953 р.	Розповсюдження соціального страхування на всіх постійних, сезонних і тимчасових робітників машинно-тракторних і спеціалізованих станцій	Були здійсненні подальші зміни у сфері соціального страхування
13	14 липня 1956 р.	Прийняття Закону «Про державні пенсії»	Верховною Радою СРСР було прийнято цей нормативний акт, який розширив коло осіб, що мали право на пенсію і підвищив рівень пенсійного забезпечення

Продовження таблиці 2

14	9 квітня 1968 р.	Прийняття нового порядку планування коштів соціального страхування	Завдяки цьому порядку підвищилася зацікавленість колективів підприємств у подальшому зниження втрат по тимчасовій непрацездатності, вдосконалювалася робота профспілок по соціальному страхуванню
15	1979 р.	Підвищення матеріального забезпечення інвалідів з дитинства	Держава продовжувала удосконалювати механізми соціального захисту на рівні конкретних підприємств в ієрархії господарських структур
16	1981 р.	Здійснення соціальних заходів, спрямованих на посилення державної допомоги сім'ям, що мають дітей	Було впроваджено одноразові допомоги у випадку народження першої, другої і третьої дитини, підвищено розміри допомог одиноким матерям; встановлена часткова оплата відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею одного року і т.ін.
17	22 травня 1985 р.	Прийняття Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про подальше покращення пенсійного забезпечення робітників, службовців, членів колгоспів»	Подальші зміни пенсійного забезпечення
18	12 вересня 1986 р.	Підготовка нового Закону про пенсійне забезпечення громадян	Політбюро ЦК КПРС прийняло рішення про готування нового закону
19	28 квітня 1990 р.	Введення в дію Закону СРСР «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців»	Завершення процесу створення єдиної системи пенсійного забезпечення в СРСР. Ці закони встановили єдині норми і умови пенсійного забезпечення для всіх категорій громадян, що безумовно було позитивним кроком
20	15 травня 1990 р.	Введення в дію Закону СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР»	

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що в СРСР, здебільшого діяла і розвивалася державна система соціального забезпечення. Вона охоплювала робітників, службовців, колгоспників, студентів, військовослужбовців, інших громадян, їх сім'ї. Складовою частиною системи соціального забезпечення громадян СРСР було державне соціальне страхування. Державне соціальне страхування в цій системі можна було виділити завдяки двом ознакам. По-перше, характерний специфічний метод створення коштів. По-друге, визначений контингент громадян, на обслуговування якого витрачаються ці кошти.

У державному соціальному страхуванні застосовувався метод створення відповідного фонду. Суть його в тому, що всі підприємства і установи в обов'язковому порядку сплачують за працюючих у них робітників і службовців певні платежі, які називаються страховими внесками. Їх розміри (в процентах до заробітної плати) встановлювались Радою Міністрів СРСР. Страхові внески, що сплачувалися у визначеному порядку, зосереджувалися в бюджеті державного соціального страхування, який був частиною державного бюджету країни. Безумовно, що систему соціального забезпечення в СРСР важко порівнювати з аналогічними системами, що діяли в розвинутих країнах, бо їх сутність і побудову зумовлювали принципово різні форми суспільного і державного устрою. Але, незважаючи на проблеми соціального і державного устрою СРСР, його населення відчувало себе соціально захищеним, хоч і на рівні значно нижчому, ніж населення розвинутих капіталістичних країн.

Тому, підсумовуючи вище згадане, слід підкреслити, що державне соціальне страхування було найбільш вагомою частиною соціального забезпечення громадян СРСР. Витрати на його потреби становили біля 80% всіх бюджетних коштів, що виділялися державою на соціальне забезпечення. Саме таку «радянську» систему соціального страхування успадкувала Україна двадцять один рік тому, отримавши статус незалежної демократичної держави [2, С.61]. Історію розвитку соціального страхування з часів незалежності України можна представити за допомогою таблиці 3.

Таблиця 3 – Історія розвитку соціального страхування з часів незалежності України

№	Дата	Подія	Обставини
1	Лютий 1991 р.	Прийняття Постанови «Про управлінням соціальним страхуванням в Україні»	Уряд України і профспілки (на той час Рада Федерації незалежних профспілок України) прийняли постанову та за участю представників Мінпраці, Мінфіну, Нацбанку України реалізували положення прийнятої спільної постанови. Так було створено принципово нову структуру – Фонд соціального страхування України
2	14 січня 1998 р.	Прийняття Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування	Президент України підписав прийнятий Верховною Радою України цей нормативний акт, який у відповідності із Конституцією України визначають принципи та загальні правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні. Насамперед, найбільшого поширення набули загальнодержавні соціальні позабюджетні фонди, що мають постійний характер
3	18 січня 2001 р.	Прийняття Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами зумовленими народженням та похованням»	Верховною Радою України відповідно до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування було прийнято даний закон, і визначено Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності правонаступником Фонду соціального страхування України

Слід зазначити, що при створені Фонду соціального страхування України ставилась головна мета – забезпечити фінансову самостійність та стабільність системи соціального страхування, використати накопичений досвід і не допустити руйнування механізму реалізації конституційного права громадян на соціальне страхування.

Мета була досягнута. Підтвердженням цього є те, що Фонд соціального страхування України працюючи в умовах економічної кризи, надійно забезпечував всі виплати допомог по соціальному страхуванню, передбачені діючим законодавством. Йдеться насамперед про виплати допомог в зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, вагітністю і пологами, на народження дитини, поховання, а також часткову оплату санаторно-курортного лікування та інших форм профілактичного оздоровлення [1].

Сьогодні Україна входить в наступний зовсім новий етап свого розвитку, в тому числі й для системи соціального страхування [2, С.62]. Починаючи з 01.01.2011 р. вступив у дію Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI [3] (далі – Закон). Основною ідеєю цього Закону є запровадження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що замінює страхові внески до Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві.

Аналізуючи цей Закон, можна припустити, що в соціальній сфері найближчим часом суттєвих позитивних зрушень не передбачається. Тому здається, що запровадження єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування є найпростішим рішенням доповнити дефіцит державної казни. Адже, раніше соціальні фонди розподіляли свої кошти самостійно і державний бюджет не мав змоги користуватися ними. Тепер коштами Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності керує державний бюджет, тому важливо контролювати механізм повернення коштів по тимчасовій непрацездатності, вагітності та пологах і на поховання [2, С.62].

Висновки. Дослідивши формування історичного аспекту соціального страхування від його початку та до сьогодні, стає зрозумілим, що цей процес є невід'ємною часткою забезпечення стабільності, захищеності працюючих та добробуту

громадян для кожної держави. На даному етапі розвитку Україна приділяє значну увагу соціальній політиці та безпосередньо реформуванню і поліпшенню законодавчої бази соціального страхування. Тому дотримання страхувальниками чинних норм законодавства гарантує в майбутньому підтримку від держави, а також отримання матеріального забезпечення і соціальних послуг з боку Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Список літератури

1. Історія виникнення і розвитку соціального страхування [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.fse.gov.ua/fse/control/uk/publish/article?art_id=190700&cat_id=190697. – Назва з титул. екрану.
2. Керунова В.О. Правові основи становлення соціального страхування в Україні / В. О. Керунова // Економіка та держава: міжнар. наук.-практ. журн. - 2011. - №7. - С. 59-63.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України - www.rada.gov.ua.
4. Офіційний сайт Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності - www.fse.gov.ua.

Одержано 05.06.13

УДК 2964

Б.О. Кузнєцова, студ. гр. ОА 12 МБ, О.М. Башинська, студ. гр. ОА 12 МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасний стан та проблеми ведення обліку на підприємствах державного сектору економіки

В статті поставлено за мету дослідження нормативно-законодавчого поля та облікової практики підприємств державного сектору економіки, розглянути сфери виникнення та функціонування державних підприємств, необхідно звернути увагу на те, що не має єдиної системи поглядів щодо ролі та мети розвитку державного сектору.
державний сектор, державні підприємства, комунальна власність, модернізація, стратегія

Державні підприємства є складовою частиною економіки більшості країн світу. У світовій практиці державний сектор сформувався, як правило, зі збиткових підприємств, які надають певні суспільні блага або створюються для реалізації певних програм уряду. Підприємства державного сектору в країнах з соціальною ринковою економікою створюють для:

- забезпечення робочих місць, послаблення циклічних коливань в економіці, зокрема економічної кризи;
- утримання галузей комунального господарства (водопостачання, електропостачання, телефонного зв'язку, муніципального транспорту), що зумовлено необхідністю створення спеціальних гарантій споживання цих видів послуг для абсолютної більшості населення і відповідно контролю за цінами в цих галузях;
- забезпечення обороноздатності країни;
- поповнення державного бюджету;
- розвитку сфер з пролонгованим ефектом (фундаментальні науки, аерокосмічна техніка, технологія).

Отже, існування інституту державного сектору в ринковому середовищі визначається як виключними вимогами забезпечення суспільного розвитку, так і альтернативними формами використання капіталу з метою ефективного впливу на загальноекономічні процеси в країні.

У структурі економіки України теж суттєва роль належить державному сектору економіки, який охоплює підприємства, установи та організації, що перебувають у повній або частковій власності держави й функціонують з метою отримання прибутку (соціального ефекту) та вирішення загальнонаціональних і регіональних проблем і діяльністю яких управляють державні органи.

Вагомий внесок у дослідження сучасних проблем обліку державних, комунальних, бюджетних підприємств, здійснили провідні вітчизняні вчені, зокрема: М. І. Бондар, Л. В. Гізатуліна, Р. Т. Джога, Т. І. Єфіменко, В. В. Жук, З.-М. В. Задорожній, Є. В. Калюга, О. О. Канцуров, Л. М. Кіндрацька, С. В. Левицька, Б. В. Мельничук, В. І. Ричаківська, С. В. Свірко, Н. І. Сушко, С. І. Харченко, О. О. Чечуліна, В. Г. Швець, Ф. О. Ярошенко. Проте на сьогодні залишилося невирішеними питання, що стосуються ідентифікації державного сектору економіки, невідповідності положень окремих нормативних документів, що стосуються діяльності та обліку підприємств державного сектору.

В статті поставлено за мету дослідження нормативно-законодавчого поля та облікової практики підприємств державного сектору економіки.

Розглядаючи сфери виникнення та функціонування державних підприємств, необхідно звернути увагу на те, що не має єдиної системи поглядів щодо ролі та мети розвитку державного сектору. Згідно з Господарським Кодексом державний сектор в економіці – сукупність державних підприємств, компаній, організацій та установ, які займаються господарською діяльністю і якими керують державні органи або призначені і прийняті ними особи [1]. Державні підприємства характеризуються тим, що створюються в тих сферах, де приватні підприємства неефективні, а у державній власності залишаються ті підприємства, які є стратегічними і забезпечують цілісність і безпеку держави в цілому.

Комунальна власність є самостійною і рівноправною формою власності нарівні з такими видами власності як державна, приватна. За своєю економічною природою комунальна власність є колективною формою власності, тому що відбиває відносини колективного володіння жителями міст, сіл, селищ і об'єднань сіл коштами, об'єктами і майном цієї власності.

Поки що в Україні немає спеціального законодавчого акта, який би детально визначав обсяг прав комунальних підприємств, установ та організацій щодо закріплюваного за ними майна.

У період, коли комунальна власність була різновидом державної власності, ці правомочності визначалися нормами, що стосувалися державних підприємств, а отже, за комунальними підприємствами майно закріплювалося на праві повного господарського відання, а за комунальними установами та організаціями — на праві оперативного управління. Аналогічна практика збереглася й після відокремлення комунальної власності від державної у зв'язку з прийняттям Конституції України. Після введення в дію Господарського кодексу України певну визначеність отримали правові засади комунальних унітарних підприємств.

В Україні переважна частина об'єктів комунальної власності реалізує соціальні функції. Доходи від операцій із комунальною власністю у розвинених країнах створюють фінансову базу місцевих органів, зокрема, податкову базу місцевих бюджетів. В Україні податок на прибуток підприємств комунальної форми власності зараховується до місцевих бюджетів і не враховується при визначенні обсягу

міжбюджетних трансфертів. Проте надходження від нього не перевищують один – два відсотки у доходах місцевих бюджетів. Разом з тим, не маючи значного фіскального значення, об'єкти комунальної власності є основними ланками, через які держава має змогу забезпечувати надання послуг соціальної сфери, а органи місцевого самоврядування – впливати на соціально-економічний розвиток території.

На сучасному етапі розвитку все більшої уваги потребує методологія і організація обліку підприємств, заснованих на державній формі власності. Оскільки тривалий час контроль за майном даних підприємств був не достатнім з боку власника, тобто держави.

Управління державним підприємством має свої особливості, які проявляються у специфічному виді платежу до бюджету – частині прибутку. Також відмінністю державних та комунальних підприємств є створення за рахунок прибутку спеціальних цільових фондів, призначених для покриття витрат, пов'язаних з їх діяльністю, а саме: амортизаційного фонду, фонду розвитку виробництва, фонду споживання, резервного фонду.

Особливості обліку державних підприємств узагальнено в Положенні про порядок бухгалтерського обліку окремих активів і операцій підприємств державного, комунального секторів економіки і господарських організацій, які володіють та/або користуються об'єктами державної, комунальної власності. Зазначеним документом держава намагається контролювати активи підприємств, що знаходяться у державній власності.

З метою подальшого вдосконалення бухгалтерського обліку у державному секторі постановою Кабміну від 16.01.07 р. №34 було прийнято «Стратегію модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 – 2015 рр. Не дивлячись на назву у цього документу, фактично мова йде про бюджетну сферу, а не про державні підприємства. Очевидно, неузгодженість термінології з термінологією Господарського кодексу вводить в оману широку спільноту зацікавлених осіб.

До бюджетних належать організації, основна діяльність яких повністю або частково фінансується за рахунок коштів бюджету на підставі кошторису доходів та витрат.

Облік у бюджетних установах має суттєві відмінності, що стосуються завдань обліку, облікових функцій, об'єктів бухгалтерського обліку, методики їх обліку та нормативних документів які регулюють облік. Основними проблемами при побудові обліку в бюджетних установах є невідповідність методики обліку міжнародними стандартам та необхідність поєднання в одній обліковій системі двох відмінних видів діяльності (бюджетного та комерційного). Вирішення цих проблем потребує подальшого вдосконалення обліку, що передбачено Стратегією модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007−2015 рр.

Мета Стратегії модернізації полягає в удосконалені системи бухгалтерського обліку в державному секторі з урахуванням вимог міжнародних стандартів.

Поняття «системи бухгалтерського обліку в державному секторі» вперше внесено в понятійне поле вітчизняного бухгалтерського обліку саме Стратегією модернізації, а тому, тому помилковим є застосування терміну «модернізація» до бухгалтерського обліку в державному секторі, оскільки термін модернізація передбачає вдосконалення, поліпшення об'єкта який існує.

Проведене дослідження свідчить про те, що зазначений документ стосується виключно бюджетних підприємства, а тому доцільним є така його ідентифікація як стратегія модернізації бухгалтерського бюджетного обліку з метою побудови системи бухгалтерського обліку в секторі загального державного управління.

Більшість із задекларованих у Стратегії позицій ще не опрацьовано. Виконання потребують завдання щодо визначення методів обліку доходів і видатків, із розроблення єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку, загальних положень складання фінансової звітності й формування положень (стандартів) фінансової звітності, а також створення уніфікованої організаційної та інформаційної облікової системи.

На виконання заходів, визначених Стратегією модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі економіки внесено необхідні уточнення в Бюджетний кодекс України й Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Наказами Міністерства фінансів України затверджено ряд національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, а саме: 101 «Подання фінансової звітності»; 102 «Консолідована фінансова звітність»; 103 «Фінансова звітність за сегментами»; 121 «Основні засоби»; 122 «Нематеріальні активи»; 123 «Запаси»; 124 «Доходи»; 125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок»; 126 «Оренда»; 127 «Зменшення корисності активів»; 128 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»; 129 «Інвестиційна нерухомість», 130 «Вплив зміни валютних курсів», 131 «Будівельні контракти», 132 «Виплати працівникам», 133 «Фінансові інвестиції», 134 «Фінансові інструменти», 135 «Витрати».

Ці положення повинні були бути впроваджені з 01.01.13 р. Проте їх впровадження тимчасово від терміновано до 01.01.2012 р. Не дивлячись на назву цих документів вони регулюють облік виключно бюджетних підприємств. Невідповідність назви та змісту документів, що регулюють облік у державних та бюджетних підприємствах створює труднощі практичного їх застосування та зумовлює необхідність більш чіткої законодавчої ідентифікації державного сектору економіки та підприємств, що входять до його складу.

Проведене дослідження дозволяє надати наступні висновки.

Впровадження НП(С)БОДС зумовить суттєві зміни в обліку активів бюджетних установ. Вони, в першу чергу, стосуються визнання активів, обліку транспортно - заготівельних витрат, оцінки запасів на дату їх списання тощо. Ці зміни відбуваються відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності та наближують облік у бюджетних установах до обліку комерційних структур.

Вважаємо за доцільне поширення методики обліку, яка пропонується у НП(С)БОДС, не лише на бюджетні підприємства а й на інші підприємства державного сектору економіки.

Важливою передумовою підвищення ефективності облікового відображення господарської діяльності бюджетних та державних підприємств у сучасних умовах є приведення у відповідність законодавства, що регламентує правові засади діяльності та обліку державних, комунальних та бюджетних підприємств, а також більш чітке визначення статусу та складу державного сектору економіки.

Список літератури

1. Господарський кодекс України

Одержано 06.06.13

УДК 341:334.78

І.В. Головань, студ. гр. ФК 12−МБ, В.П. Кравченко, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Визначення суб'єктів малого і середнього підприємництва за законодавством України

У статті аналізуються юридичні і економічні підходи до визначення суб'єктів малого і середнього підприємництва, розглядається зарубіжний досвід, а також еволюція норм вітчизняного законодавства в цій сфері. Зроблено пропозиції щодо вдосконалення нормативної класифікації суб'єктів підприємництва в Україні
мале підприємництво, середнє підприємництво, суб'єкт господарювання

Мале і середнє підприємництво як обов'язковий елемент ринкової економіки робить значний внесок у збільшення загальних обсягів виробництва, роздрібного товарообігу, сприяє економії та раціональному використанню ресурсів, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції та усунення монополізму в здійсненні підприємницької діяльності, забезпечує стимули до інноваційних процесів та високоефективної праці.

Становлення і розвиток малого і середнього підприємництва в Україні є необхідною умовою вирішення комплексу соціальних і економічних проблем, залучення до підприємницької діяльності значної частини незайнятого населення, переорієнтації кредитної і податкової політики на потреби стимулювання виробництва, переходу до інноваційного типу економічного розвитку. Особливе значення малого і середнього бізнесу для України проявляється ще й у тому, що, як зазначає А. Гідулян, він є базою для формування так званої "нової економіки" - великих сучасних кампаній, створених не на уламках промислових підприємств колишнього СРСР, а "з нуля". Найжорсткіший, безкомпромісний конкурентний відбір відбувається саме на рівні малого бізнесу і сучасні компанії "нової економіки", є зазвичай більш успішними, ніж колишні радянські підприємства, навіть якщо вони пройшли модернізацію [1, с. 40].

Необхідність забезпечення розвитку малого і середнього бізнесу зумовлена тим, що саме малі та середні підприємства створюють більшу частину валового внутрішнього продукту в країнах із розвинутою ринковою економікою. За даними ООН у малому бізнесі зайнято понад 50 % працездатного населення світу. У таких країнах, як США, Японія, Німеччина, частка ВВП, виробленого малими та середніми підприємствами, становить 5060 % від загального його обсягу, а чисельність працівників, що працюють на цих підприємствах, - близько 60 % від загальної кількості працюючих. Водночас, в Україні показник участі малого бізнесу у ВВП становить лише близько 11 %, а рівень зайнятості у ньому не перевищує 20 % [2, с. 87].

Основними чинниками, які заважають розвитку малого підприємництва, є відсутність чітко сформульованої через систему правових актів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва; збільшення адміністративних бар'єрів (реєстрація, ліцензування, сертифікація, системи контролю і дозвільної практики, регулювання орендних відносин тощо); відсутність реальних та дієвих механізмів фінансово-кредитної підтримки; надмірний податковий тиск і обтяжлива система звітності; невпевненість підприємців у стабільності умов ведення бізнесу; надмірне втручання органів державної влади в діяльність суб'єктів господарювання [3]. Необхідність створення сприятливого правового режиму для суб'єктів малого і

середнього підприємництва вимагає чіткого нормативного визначення їх статусу і критеріїв виділення з-поміж інших суб'єктів господарювання.

Метою цієї статті є пошук оптимальних критеріїв для визначення суб'єктів малого і середнього підприємництва в законодавстві України.

Західні вчені найчастіше називають три основні ознаки малого і середнього підприємництва: невеликий ринок збуту, який не дозволяє значно впливати на ціни і обсяги товару, який реалізується; правова незалежність (підприємство управляється не через формалізовану управлінську структуру, а власником або партнерами-власниками, які самі контролюють свій бізнес. За цією ознакою до кола суб'єктів малого і середнього підприємництва не включаються філії великих фірм); персоніфіковане управління, яке передбачає, що власник (партнери-власники) сам бере участь в усіх аспектах управління бізнесом і в процесі прийняття усіх рішень і не підпорядковується у своїй господарській діяльності жодному зовнішньому контролю [4].

В Україні суб'єкти малого і середнього підприємництва загалом відповідають наведеним ознакам, однак через нестабільність економіки, на відміну від розвинених країн, вітчизняний малий бізнес характеризується також високим рівнем диверсифікації (багатопрофільності) підприємств, прагненням до максимальної самостійності (у Європі, наприклад, значна частина невеликих підприємств працює на умовах субпідряду, франчайзингу тощо), високою часткою тіньового обороту та низьким технологічним і управлінським рівнем діяльності.

У юридичній та економічній літературі для позначення суб'єктів господарювання з відносно невеликими масштабами господарської діяльності використовуються різні терміни, зокрема, "малий та середній бізнес", "малі підприємства", "мале та середнє підприємництво".

У широкому розумінні під "малим бізнесом" найчастіше розуміють сукупність найбільш активної частини юридичних і фізичних осіб, що не об'єднані у монополістичні структури. У вузькому - безпосередньо саме приватне підприємство (господарську діяльність фізичної особи-підприємця), засноване на підприємницькій ідеї [5, с. 18]. Слід погодитися з Л. Т. Ібадовою, яка вказує на практичну тотожність зазначених термінів [6, с. 1], зауваживши лише, що поняттями "малий бізнес", "середній бізнес" частіше оперують економісти, тоді як терміни "мале підприємництво", "середнє підприємництво" вживаються у законодавстві і мають конкретне нормативно-правове визначення. Термін "мале підприємство" теж свого часу використовувався законодавцем для класифікації підприємств. Згідно з ч. 2 ст. 2 закону "Про підприємства в Україні", який нині втратив чинність, відповідно до обсягів господарського обороту підприємства і чисельності його працівників (незалежно від форм власності) воно могло бути віднесено до категорії малих підприємств. Так, до малих підприємств належали підприємства: у промисловості та будівництві - з чисельністю працюючих до 200 чоловік; в інших галузях виробничої сфери - з чисельністю працюючих до 50 чоловік; у науці і науковому обслуговуванні - з чисельністю працюючих до 100 чоловік; у галузях невиробничої сфери - з чисельністю працюючих до 25 чоловік; у роздрібній торгівлі - з чисельністю працюючих до 15 чоловік. Таким чином, віднесення суб'єкта господарювання до малих підприємств пов'язувалося як із кількістю працюючих на ньому осіб, так і зі сферою діяльності.

Термін "мале підприємство" нині із законодавства вилучений натомість Господарський кодекс України містить критерії визначення суб'єктів малого і середнього підприємництва. В той же час, слід відзначити деяку непослідовність з боку законодавця, який наприклад, у ст. 49.6. Податкового Кодексу України (далі - ПК) вказує, що "Платники податків, що належать до *великих* та *середніх* (виділено авт. - В. В.) підприємств, подають податкові декларації до органу державної податкової служби

в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису підзвітних осіб у порядку, визначеному законодавством". При цьому у ст. 82.1. цього ж Кодексу при диференціації тривалості перевірок для різних платників податків використано термін "суб'єкти малого підприємництва".

Відповідно до ч. 3 ст. 55 Господарського Кодексу України (далі - ГК) суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва.

Суб'єктами малого підприємництва є: фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами мікропідприємництва як різновиду малого підприємництва згідно з нормами ГК України є фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами середнього підприємництва визнаються фізичні та юридичні особи - суб'єкти господарювання, що займають проміжне становище між суб'єктами малого і великого підприємництва. До останніх ГК України відносить суб'єктів господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь - якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Таким чином, щоб визначити, до якої категорії належить конкретний суб'єкт господарювання, слід встановити середню кількість працівників та суму доходу в євро, визначену за середньорічним курсом НБУ. Як розрахувати ці величини, ні ГК України, ні закон від 22 березня 2012 р. "Про розвиток та державну підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва в Україні" не визначають. Попередня редакція ГК України і закон "Про державну підтримку малого підприємництва" від 19 жовтня 2000 р. (втратив чинність 19 квітня 2012 р.) використовували критерії "середньооблікової" кількості працюючих і обсягу річного валового доходу, що передбачався в гривнях (у виключеній з прийняттям названого закону в ч. 7 ст. 63 ГК України містився поділ підприємств на малі, середні та великі).

Для визначення середньої кількості працівників, вочевидь, слід користуватися Інструкцією зі статистики кількості працівників, затвердженою наказом Держкомстату України від 28.09.2005 р. № 286. Відповідно до п. 3.1 Інструкції середня кількість працівників підприємства за період (місяць, квартал, з початку року, рік) визначається як сума таких показників: середньооблікової кількості штатних працівників; середньої кількості зовнішніх сумісників; середньої кількості працюючих за цивільно-правовими

договорами. Таким чином, середня кількість працівників - це значно ширше поняття, ніж середньооблікова, оскільки включає в себе ще й зовнішніх сумісників та осіб, які виконують роботу за замовленням суб'єкта господарювання на умовах цивільно-правових договорів. Що ж стосується облікової кількості працівників, то вона, згідно з п. 2.1 Інструкції охоплює штатних працівників, які уклали письмово трудовий договір (контракт) і виконували постійну, тимчасову або сезонну роботу один день і більше, а також власники підприємства, якщо, крім доходу, вони отримували заробітну плату на цьому підприємстві. Відповідно, середньооблікова кількість штатних працівників розраховується на підставі щоденних даних про облікову кількість штатних працівників, які повинні уточнюватись відповідно до наказів про прийом, переведення працівника на іншу роботу та припинення трудового договору (п. 3.2 Інструкції). Таким чином, можна зробити висновок, що законодавець зробив критерії віднесення до суб'єктів малого і середнього підприємництва в частині кількості працівників більш жорсткими.

Деякі питання викликає і поняття "річний доход", адже чинне податкове законодавство не містить визначення терміну "дохід", точніше визначає його через тавтологію. Відповідно до ст. 14.1.56 ПК України доходи - це загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі у виключній (морській) економічній зоні, так і за їх межами.

Більш коректне визначення доходів передбачено у положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, затверджених наказами Міністерства фінансів України від 28 грудня 2010 р. № 1541 (Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності") та від 31 березня 1999 р. № 87 (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"). Згідно з цими документами доходи - це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власника).

Що стосується середньорічного курсу Національного банку України, то майже до кінця 2008 років сума доходу в ч. 7 ст. 63 ГК України вже виражалася в євро, при цьому рекомендації щодо обчислення середньорічного курсу, якими, очевидно, слід користуватися і при теперішній редакції Кодексу, надавалися в листі Національного банку України від 22 березня 2004 р. № 13-410/1390.

Звернення до світового досвіду показує, що юридичне поняття малого і середнього підприємництва суттєво відрізняється у різних країнах. Більшість країн при встановленні меж цього сектору, перш за все, орієнтуються на внутрішню політичну і економічну ситуацію. Розгляд визначень малого і середнього бізнесу дає можливість відстежити до 50 різних критеріїв і їхніх комбінацій [7].

В Російській Федерації з 1 січня 2008 р. набрав чинність Федеральний закон № 209-ФЗ про розвиток малого і середнього підприємництва в РФ відповідно до ст. 4 якого до суб'єктів малого і середнього підприємництва належать внесені до єдиного державного реєстру юридичних осіб споживчі кооперативи і комерційні організації (крім державних і муніципальних унітарних підприємств), а також фізичні особи, внесені до єдиного державного реєстру індивідуальних підприємців, що здійснюють підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи, фермерські господарства, що відповідають певним критеріям. По-перше, встановлені обмеження щодо юридичних осіб в частині участі в їх статутному капіталі (пайовому фонді) держави, муніципальних утворень, іноземних громадян, громадських об'єднань, благодійних фондів, а також юридичних осіб, що не є суб'єктами малого і середнього

підприємництва. Частка названих суб'єктів у статутному капіталі (пайовому фонді) сумарно не повинна перевищувати 25 %. Такі обмеження не поширюються на господарські товариства, діяльність яких полягає у практичному застосуванні результатів інтелектуальної діяльності (наприклад, програм для ЕОМ, селекційних досягнень тощо). По-друге, середня чисельність працівників за попередній календарний рік не повинна перевищувати 100 осіб для суб'єктів малого підприємництва, а для середнього - перебувати у межах від 101 до 250 працівників. По-третє, виручка від реалізації товарів (робіт, послуг) без урахування ПДВ або балансова вартість активів не повинна перевищувати граничних значень, які встановлюються Урядом РФ раз на п'ять років [8].

У Польщі до малого бізнесу відносять підприємства із чисельністю працівників менше 50, середніх - менше 500. В Італії підприємства з кількістю працівників від 1 до 19 зараховуються до найменших, а від 20 до 29 - до малих. В Угорщині крім кількості працівників враховують сферу діяльності, у Франції - сферу діяльності і величину середньорічного обороту, у Чехії - виручку за останній фінансовий рік. В Іспанії немає чіткого законодавчого визначення поняття малого і середнього підприємництва. Регіональні і місцеві органи мають право самостійно встановлювати специфічні критерії віднесення підприємств до малих чи середніх в рамках тих чи інших програм державної підтримки [7]. Низка європейських країн, зокрема Німеччина, також не має власних визначень малих і середніх підприємств та послуговується загальними підходами Європейського Союзу, згідно з якими малими визнаються підприємства з чисельністю працюючих до 50 осіб та річним оборотом до 10 млн. євро, середніми - до 250 та 50 млн. євро відповідно [9].

Згідно з законом "Про малий бізнес" 1953 р. США до малого бізнесу відносять підприємства із чисельністю працівників до 100 осіб, до середнього - до 500. Крім того, підприємства повинні відповідати таким вимогам: бути комерційними структурами (мати на меті отримання прибутку), належати незалежним власникам і управлятися ними, не займати ключових позицій у своїй сфері економічної діяльності. Спеціально створений орган - Адміністрація США у справах малого бізнесу - виробила офіційні стандарти для визначення суб'єктів малого бізнесу в різних галузях господарювання [10].

В Японії, де частка малого і середнього бізнесу у виробництві промислової продукції перевищує 60 %, а в зайнятості населення 70 %, має розгорнуту класифікацію суб'єктів малого і середнього підприємництва, де в якості критеріїв визначення використані чисельність працівників і галузь діяльності. В КНР до уваги беруться кількість працівників, річний оборот, вартість активів, а в окремих сферах і інші показники [7].

Міжнародна Організація економічного співробітництва і розвитку (OECD), яка нині об'єднує 34 найбільш економічно розвинені держави, відносить до найменших підприємства з кількістю працівників до 19 осіб, до малих - до 99 осіб, до 499 - до середніх і більше 500 - до великих.

Аналіз зарубіжного законодавства показує, що найчастіше використовуються саме кількісні критерії, в першу чергу, показники чисельності працівників. Разом з тим, найбільш розвинені країни (США, Китай, Японія, країни ЄС) беруть до уваги величину обороту, належність майна та деякі інші ознаки. Українські підходи в цілому відповідають світовій практиці, однак, на нашу думку, мають бути деталізовані відповідно до завдань стимулювання розвитку окремих сфер господарювання, які є пріоритетними для вітчизняної економіки, зокрема сільського господарства, а також інноваційних підприємств, що провадять свою діяльність у галузі науки та впровадження нових технологій.

Список літератури

1. Гідулян А. Підходи до визначення суб'єктів малого і середнього підприємництва та їх застосування в банківській практиці / А. Гідулян // Вісник НБУ. - липень 2011. -
2. С. 40-45.
3. Вовк В. Я. Кредитування і контроль : навч. посібник / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. - К. : Знання, 2008. - 463 с.
4. Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : затверджена Законом України від 21 грудня 2000 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство України [сайт].- Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14. - Назва з екрану.
5. Пудсакулич В. Ю. Методи ідентифікації малих підприємств [Електронний ресурс] / В. Ю. Пудсакулич // Сучасний соціокультурний простір : зб. наук. праць VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (Ужгород, 2009). - Режим доступу : http://intkonf.org/pudsakulich-vyu-metodi-identifikatsiyi-malih-pidpriemstv/. - Назва з екрану.
6. Кошелева Т. Н. Сущность и значение малого предпринимательства [Электронный ресурс] / Т. Н. Кошелева // Научно-теоретический журнал "Общество. Среда. Развитие" - 2009. - № 3. - С. 18-25. - Режим доступа: http://www.terrahumana.ru/arhiv/09_03/09_03_03.pdf. - Заголовок с экрана.
7. Ибадова Л. Т. Финансирование и кредитование малого бизнеса в России : правовые аспекты / Л. Т. Ибадова. - М. : Волтерс Клувер, 2006. - 272 с.
8. Гиниятулин А. Р. Правовое регулирование деятельности субъектов малого и среднего предпринимательства в зарубежных странах [Электронный ресурс] / А. Р. Гиниятулин // Евразийский юридический журнал. - 2012. - № 10 (53). - Режим доступа:
9. http://www.eurasialaw.ru/mdex.php?option=com_content&view=article&id=3538>10-53-2012&catid=304:-10-53-2012&Itemid=541. - Загол. с экрана.
10. О развитии малого и среднего предпринимательства в Российской Федерации : Федеральный Закон РФ № 209-ФЗ от 24 июля 2007 г. [Электронный ресурс] // КонсультантПлюс [сайт]. -Режим доступа: http://base.consultant.m/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=122779. - Загол. с экрана.
11. Сафина М. Создание малых и средних предприятий в ЕС (на примере Германии) [Электронный ресурс] / М. Сафина, О. Рейберг // Региональный Центр Инноваций и Трансфера Технологий. Некоммерческое партнёрство [сайт]. - Режим доступа : http:// www.rcitt.ru/332.file. - Заголовок с экрана.
12. Federal Small Business Programs and the Small Business Act of 1953 [Electronic resource] // Contract Management - Ortober 2009. - P. 25-48. - Access mode : http://www.ncmahq.org/files/Articles/CM1009%20-%2024-41.pdf. - Title from the screen.

Одержано 07.06.13

УДК 657

А.В. Солодка, студ. гр. ОА-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Теоретичні засади обліку товарних запасів в сучасних умовах ринкової економіки

В статті визначено теоретичні засади обліку товарних запасів, розглянуто економічну сутність оборотних активів підприємства, встановлено місце і роль товарних запасів у їх складі. Розглянуто класифікацію товарних запасів як важливий елемент системи управління оборотними активами. Вивчений вітчизняний досвід інформаційного забезпечення управління товарними запасами.

оборотні активи, товар, матеріальна цінність, товарні запаси, класифікація товарних запасів, товарооборотність, управління товарними запасами, облік товарних запасів

Перехід до ринкових відносин, розвиток конкуренції, поява різноманітних організаційно-правових форм підприємств, приплив в сферу торговельної діяльності значної частини працюючого населення, необхідність широкого впровадження нового обладнання та прогресивних технологій, характеризують сучасний етап розвитку вітчизняної торгівельної галузі. як наслідок, особливої актуальності набувають питання обліку та контролю (аудиту) товарних запасів, оскільки вони є найбільш вагомою частиною активів торговельного підприємства та займають особливе місце в складі його майна. у підсистемах обліку та аудиту товарних запасів формується інформаційна база для прийняття ефективних рішень щодо управління ними.

Проблеми методології обліку та аудиту товарних запасів на підприємствах різних форм власності викликають особливий інтерес у вітчизняних фахівців. так, теоретичні положення і практичні аспекти фінансового та управлінського обліку, а також аудиту товарних запасів обґрунтовані в роботах В.І. Бачинського, О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, А.П. Гринько, Ю.А. Вериги, В.І. Єфіменко, В.П. Завгороднього, О.В. Карпенко, М.В. Кужельного, Л.В. Нападовської, В.Г. Лінника, Я.В. Соколова, В.В. Сопка, Н.М. Ткаченко, В.М. Костюченко, М.Г. Чумаченка, Л.М. Янчевої та інших.

У зарубіжній літературі питання обліку та аудиту запасів розкриті в роботах міддлтона д., мюллера г., нідлза б., скоуна т., хорнгрена х.т., фостера дж., бріттона е., ватерстоуна к., друрі к., дональда і. кізо, джеррі ж. вейганта, террі д. уорфілда та інших.

Разом з тим, вивчення наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців та практика господарської діяльності підприємств торгівлі свідчить про те, що залишається не розробленою та дискусійною низка теоретичних і практичних положень щодо організації та методики обліку товарних запасів, які потребують окремого розгляду. це зумовило вибір теми роботи, визначило коло проблем, що підлягають дослідженню.

Мета дослідження. Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності товарних запасів, визначення існуючих проблем та розробка наукових і практичних рекомендацій щодо вдосконалення організації та методики обліку товарних запасів з урахуванням передового вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Сучасний стан розвитку ринкових відносин, виникнення різноманітних організаційно-правових форм підприємств; розвиток конкуренції, необхідність впровадження і використання сучасних інформаційних технологій зумовили пошук нових підходів до управління товарними запасами на підприємствах торгівлі. Як наслідок виникає необхідність удосконалення методики та організації обліку, контролю та аналізу товарних запасів. Важливу роль у розв'язанні цих проблем відіграє дослідження сутності товарних запасів.

Товарні запаси (good stocks) - запаси, придбані підприємством для подальшого перепродажу, є основною статтею оборотних активів торговельного підприємства, за посередництвом яких через товарообіг підприємство отримує переважну частину свого прибутку.

Зрозуміти природу товарного запасу як економічної категорії допомагає поняття товару. Товар - матеріально-речовий і інтелектуальний продукт або послуга, що володіє корисними споживчими властивостями і призначені для продажу.

Товар має дві кінцеві цілі:

1) Задовольнити потребу покупця.
2) Принести прибуток або, принаймні, не завдати шкоди її власнику.

Згідно з П(С)БО 9 “товарні запаси” - це товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою

подальшого продажу [1]. Запаси товарів на підприємстві можуть створюватися з різними цілями, основними з яких є:

- забезпечення стійкості асортименту та ритмічності здійснення торгово-технологічного процесу на підприємствах торгівлі;
- накопичення товарів сезонного попиту, сезонного виробництва та цільового призначення;
- запобігання знеціненню наявних вільних грошових активів в умовах інфляційної економіки.

Товарооборотність - це один з показників ефективності господарської діяльності торгового підприємства. Прискорення оборотності товарів характеризує поліпшення господарської діяльності, а уповільнення - погіршення. Економічний зміст процесу товарооборачиваемости полягає в кругообігу товарів і зміні форми товарних запасів формою товарообігу. При цьому не слід допускати браку і завищення кількості товарних запасів. Надлишок товарних запасів викликає затоварення, псування товарів, уповільнення їх оборотності, збільшує витрати по зберіганню і т. д. Недолік товарних запасів погіршує торговельне обслуговування, знижує обсяг товарообігу, ступінь задоволення потреб населення.

Таблиця 1 – Фактори, що впливають на оборотність і величину товарних запасів

Фактори, що впливають на оборотність і величину товарних запасів	
зовнішні	Внутрішні
Співвідношення між попитом та пропозицією.	Обсяг роздрібного товарообігу.
Насиченість товарних ринків.	Складність асортименту.
Ланковість товароруху.	Організація та частота завозу товарів.
Обсяг імпорту.	Стан матеріально-технічної бази та основних фондів торговельного підприємства.
Рівень цін на конкретні товари.	
Фізико-хімічні властивості товарів.	

До основних факторів (табл. 1), що впливають на оборотність і величину товарних запасів, відносяться наступні:

1. Коливання попиту. Якщо склалася ситуація, коли товарна пропозиція відстає від купівельного попиту, то товарооборотність по цим товарам різко прискорюється, а по мірі насичення ринку і зменшення розриву між попитом і пропозицією спостерігається деяке уповільнення швидкості обігу товарів. Однією з умов, що сприяють нормалізації товарних запасів, є вивчення купівельного попиту, вплив на постачальників з метою розширення асортименту і поліпшення якості товарів.
2. Обсяг роздрібного товарообігу. Для торговельних підприємств з великим обсягом товарообігу характерні, при інших рівних умовах, наявність великого розміру товарних запасів та експрес-товарооборотність. Чим більше обсяг товарообігу, тим більше і одноденний товарообіг, а отже, і розмір товарних запасів. Експрес-оборотність пояснюється тим, що в таких магазинах товар завозять частіше, причому нерідко минаючи посередників. Величину товарних запасів визначають також широта і оновлюваність асортименту товарів. Чим ширше асортимент, тим більше товарних запасів. Час обігу товарів складного асортименту, як правило, перевищує час обігу товарів простого асортименту. По товарах складного асортименту створюються товарні

запаси за різними ознаками (розмірами, фасоном, забарвленням тканини і т. д.), їх необхідно подсортировать і підготувати до продажу. Ці операції вимагають певного часу та створення додаткових запасів.

3. Споживчі та фізико-хімічні властивості товарів. Вони обмежують, або подовжують час обороту. По товарах, стійким у зберіганні, створюють великі товарні запаси, до них можна віднести непродовольчі товари складного асортименту, тривалого користування, а також продовольчі товари, що не швидко псуються. На окремі товари в силу їх фізико-хімічних властивостей не встановлюють терміни зберігання, а терміни реалізації, обмежені декількома годинами. По таких товарах великі товарні запаси створювати не можна.

4. Частота і організація завезення товарів. Висока частота завозу характерна для товарів, що швидко псуються. Регулярне постачання магазину товарами забезпечує зростання товарообігу при наявності менших товарних запасів. Чим частіше завозяться товари,тим менше товарні запаси, і навпаки. Але необхідно пам'ятати, що частота завозу залежить від обсягів виробництва і якості продукції промислових і сільськогосподарських підприємств, сезонності виробництва, від місцезнаходження торгових підприємств, умов транспортування. Так, у віддалені райони по географічному положенню час завезення товарів може бути обмеженим із-за погодних і кліматичних умов, а також труднощів транспортування, а час обігу товарів в цих районах набагато триваліший. Чим ближче розташовані підприємства-виробники, постачальники до районів споживання, тим менше часу витрачається на доставку товарів і частіше проводиться їх завезення.

5. Стан матеріально-технічної бази та основних фондів торговельного підприємства. Наявність розвиненої складської мережі, оснащеної сучасним обладнанням для зберігання товарів в торговельному підприємстві дозволяє створювати великі товарні запаси, їх широкий асортимент, забезпечуючи збереження і якість. На оборотність товарів впливає і ряд інших чинників: насиченість товарних ринків, ланковість товароруху, обсяги імпорту, розподіл запасів товарів між оптовими і роздрібними ланками торгівлі, рівень цін на конкретні товари, організація реклами і продажу товарів, організація праці, кваліфікація кадрів і рівень керівництва торговим процесом і т. п. Зміни перелічених факторів можуть впливати на величину товарних запасів та товарооборотність, покращуючи або погіршуючи ці показники.

На оборотність товарів впливає і безліч інших чинників: організація реклами і продажу товарів, транспортні умови, насиченість товарного ринку, ланковість товароруху, обсяг імпорту, розподіл товарних запасів між оптовими та троздрібними ланками торгівлі, рівень цін на конкретні товари та групи товарів, особливості фасування товарів і т.д. Важливе значення мають кваліфікація кадрів і рівень керівництва складним торговим процесом, організація праці і тощо.

Зміни названих факторів можуть впливати на величину товарних запасів та товарооборотність, покращуючи або погіршуючи ці показники.

У сучасних умовах господарювання для прийняття ефективних управлінських рішень необхідним є обґрунтування класифікації запасів на підприємствах торгівлі.

Економічно обґрунтована класифікація запасів дасть змогу отримувати впорядковану інформацію, що буде використана в процесі прийняття управлінських рішень.

Основні завдання класифікації товарних запасів полягають в тому, щоб відібрати найбільш істотні класифікаційні ознаки та звести їх кількість до мінімуму. Раціональна класифікація має бути підпорядкована завданням управління товарними запасами на тому чи іншому рівні.

Для характеристики стану процесів утворення та розробки стратегії управління товарними запасами торговельних підприємств їх класифікують за різними ознаками. Опрацювавши літературні джерела визначимо найважливіші з них (табл. 2).

Таблиця 2 – Класифікація товарних запасів торговельних підприємств

Класифікаційна ознака	Види товарних запасів
Залежно від місця знаходження	- запаси роздрібної торгівлі; - запаси оптової торгівлі; - запаси у дорозі; - запаси на митниці.
За призначенням	- запаси поточного зберігання; - запаси сезонного зберігання; - запаси цільового призначення; - запаси дострокового завозу
За джерелами виникнення	- власні; - позикові (до яких відносяться позики, кредити, кредиторська заборгованість).
Залежно від відповідності нормативу	- запаси в межах нормативу; - запаси понаднормативні.
Залежно від моменту та характеру оцінки	- початкові запаси; - кінцеві запаси; - планові запаси; - середні запаси.
Залежно від асортиментної структури	- запаси продовольчих товарів; - запаси непродовольчих товарів.
За вимірниками	- запаси у натуральних вимірниках; - запаси у вартісних вимірниках; - запаси у відносних вимірниках
За розмірами	- нормальні товарні запаси; - середні товарні запаси; - мінімальні товарні запаси (в день перед завезенням товарів); - максимальні товарні запаси (в день завезення товарів);
Залежно від характеру поповнення та витрачання	- запаси регулярного поповнення та використання; - запаси регулярного поповнення, але сезонного використання; - запаси періодичного поповнення та використання; - запасів товарів сезонного поповнення та регулярного
Залежно від попиту на споживчі товари	- запаси, що відповідають попиту; - запаси, що не відповідають попиту; - неходові запаси; - залежалі запаси; - понад завезені запаси.

Залежно від чутливості до зміни обсягу товарообороту	- запаси, що залежать від зміни обсягу товарообороту (умовно-змінні); - запаси, розміри яких не залежать від зміни обсягу товарообороту (умовно-постійні).
Залежно від регулярності поповнення (надходжень та витрат) товарних запасів	- запасів товарів регулярного поповнення (надходження) та витрат; - запасів товарів регулярного поповнення, але сезонного використання; - запасів періодичного поповнення (як правило, цільового призначення); - запасів регулярного та нерегулярного поповнення, регулярного та нерегулярного використання.
Залежно від попиту на споживчі товари	- запаси, що відповідають попиту; - запаси, що не відповідають попиту.

Кожна класифікаційна ознака товарних запасів дає змогу приймати більш обґрунтовані управлінські рішення відносно даної групи активів.

Таким чином, в ходы проведеного дослідження визначено, що товарні запаси як економічна категорія базуються на понятті товару. Товар - матеріально-речовий і інтелектуальний продукт або послуга, що володіє корисними споживчими властивостями і призначені для продажу. Товар має дві кінцеві цілі: задовольнити потребу покупця та принести прибуток або, принаймні, не завдати шкоди її власнику. На підставі дослідження класифікації товарних запасів, можна зробити висновок, що товарні запаси в процесі обліку, контролю та аналізу повинні розглядатися всебічно, з урахуванням усіх можливих варіантів їх формування та використання.

Список літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. №246.
2. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні: Навч. посібник / За ред. С.Ф.Голова - Дніпропетровськ: ТОВ “Валанс-Клуб”, 2001. - 832 с.
3. Єфіменко В.І. Облік у зарубіжних країнах: навч-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.І. Ефіменко, Л.І. Лук’яненко. За ред. В.І. Ефіменка.- К.: КНЕУ, 2005. - 211 с.
4. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный зкономический сдоварь. - 2-е изд., испр. М.: ИНФРА - М. 1999. - 479 с.
5. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства: підруч. [для вузів] / Мазаракі А.А., Ушакова Н.М., Лігоненко Л.О. - К.: “Хрещатик”, 1999. - 800 с.

Одержано 10.06.13

УДК 657

А.В. Солодка, студ. гр. ОА-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Організація та методика обліку товарних запасів

В статті розглянуто основні засади організації обліку товарних запасів та визначено необхідність інформаційної підтримки керівників підприємств в межах адекватної системи бухгалтерського обліку, що забезпечує всіх членів суспільства надійною, своєчасною та корисною інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємств і організацій. З'ясовано, що результативна інформація, отримана внаслідок узагальнення інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства, повинна бути орієнтована, перш за все, на користувачів: зовнішніх по відношенню до підприємства, тобто тих, які не приймають безпосередньої участі в процесі управління його поточною діяльністю, та внутрішніх.
товарні запаси, рух товарних запасів, облік товарних запасів, управління товарними запасами, фінансова звітність, журнально-ордерна форма обліку

Для забезпечення безперервності процесу реалізації товарів підприємство оптової торгівлі повинно мати певні обсяги товарних запасів. Управління товарними запасами ґрунтується на інформаційній базі, у створенні якої важливу роль відіграє бухгалтерія.

Планування нарощення обсягів діяльності, зміцнення фінансового стану, підвищення зацікавленості пайовиків у результатах діяльності здійснюється на всіх підприємствах.

На багатьох підприємствах планується нарощення обсягів діяльності, зміцнення фінансового стану, підвищення зацікавленості пайовиків у результатах діяльності своїх підприємств. Відповідно у керівників виникає необхідність інформаційної підтримки в межах адекватної системи бухгалтерського обліку, що забезпечує всіх членів суспільства надійною, своєчасною та корисною інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємств і організацій. Результативна інформація, отримана в наслідок узагальнення інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства, повинна бути орієнтована перш за все на користувачів: зовнішніх по відношенню до підприємства, тобто тих, які не приймають безпосередньої участі в процесі управління його поточною діяльністю, та внутрішніх.

проблеми організації обліку товарних запасів на підприємствах різних форм власності викликають особливий інтерес у вітчизняних фахівців. так, теоретичні положення і практичні аспекти фінансового та управлінського обліку, а також аудиту товарних запасів обґрунтовані в роботах в.і. бачинського, о.с. бородкіна, ф.ф. бутинця, с.ф. голова, а.п. гринько, ю.а. вериги, в.і. єфіменко, в.п. завгороднього, о.в. карпенко, м.в. кужельного, л.в. нападовської, в.г. лінника, я.в. соколова, в.в. сопка, н.м. ткаченко, в.м. костюченко, м.г. чумаченка, л.м. янчевої та інших.

у зарубіжній літературі питання обліку та аудиту запасів розкриті в роботах міддлтона д., мюллера г., нідлза б., скоуна т., хорнгрена х.т., фостера дж., бріттона е., ватерстоуна к., друрі к., дональда і. кізо, джеррі ж. вейганта, террі д. уорфілда та інших.

разом з тим, вивчення наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців та практика господарської діяльності підприємств торгівлі свідчить про те, що залишається не розробленою та дискусійною низка теоретичних і практичних положень щодо організації та методики обліку товарних запасів, які потребують окремого розгляду. це зумовило вибір теми роботи, визначило коло проблем, що підлягають дослідженню.

Мета дослідження. Метою статті є розгляд організаційно-методичних особливостей обліку товарних запасів та дослідження чинного в Україні нормативно-правового забезпечення обліку товарних запасів.

Для ефективного управління товарними запасами необхідна оперативна і точна інформація про наявність і рух товарів. Основним джерелом цієї інформації є бухгалтерський облік, а при наявності і управлінський облік.

Під рухом запасів розуміється їх надходження, переміщення всередині підприємства і вибуття. Джерелами надходження та причини вибуття товарно-матеріальних запасів бувають самі різні. Це можна побачити на рисунку 1.

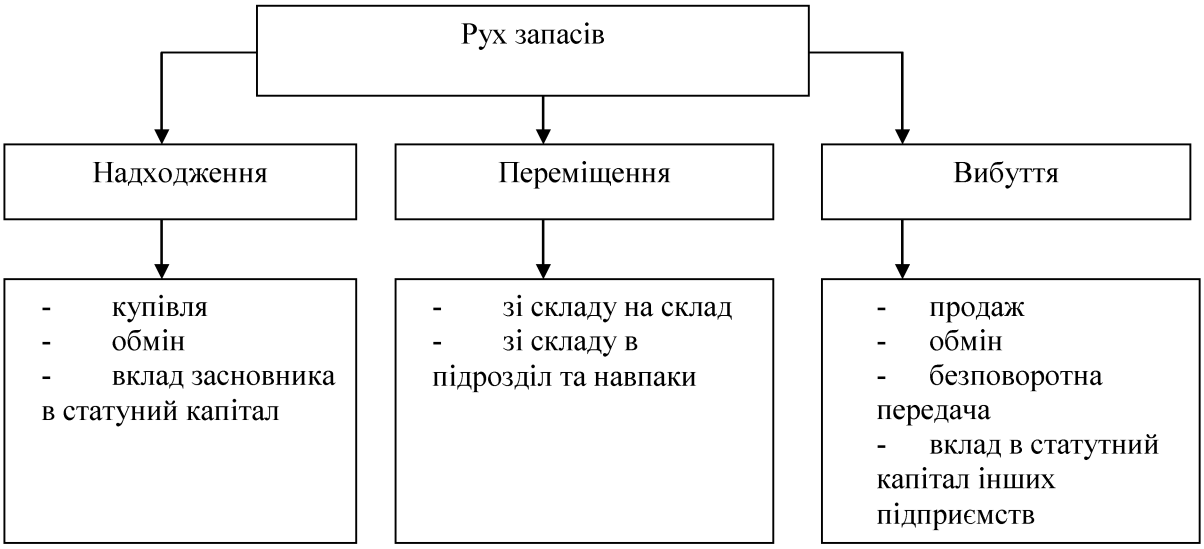

Рисунок 1 – Напрямки руху запасів

Необхідність управлінського обліку товарних запасів полягає в тому, що керівництву підприємства необхідно мати оперативну інформацію за короткий період часу про стан товарних запасів. На рисунку 2 наведені задачі управлінського обліку товарних запасів, методика управлінського обліку та необхідні форми управлінського обліку для користування ними в управлінні товарними ресурсами.

Забезпечення виконання завдань, що виконуються бухгалтерським обліком залежить від правильної організації матеріальної відповідальності, звітності матеріально-відповідальних осіб, організації аналітичного обліку в бухгалтерії і на складах, ступеню автоматизації облікових робіт і використання ПЕОМ.

При організації бухгалтерського обліку товарних операцій використовують типові форми первинних документів що використовуються в торгівлі, а також міжвідомчі форми, що діють у всіх галузях народного господарства.

Облік ведеться в основному з використанням журнально-ордерної форми обліку і частковою, чи повною автоматизацією облікових робіт.

Таким чином, одна з головних задач управління товарними запасами полягає в правильній організації обліку, що дозволяє своєчасно отримувати інформацію про надходження товарів, про виконання договірних зобов'язань постачальниками і покупцями, про стан товарних запасів, про хід відвантаження і реалізації товарів та контроль за їх збереженням.

Документальне оформлення надходження товарів від постачальника наведено на рисунку 3.

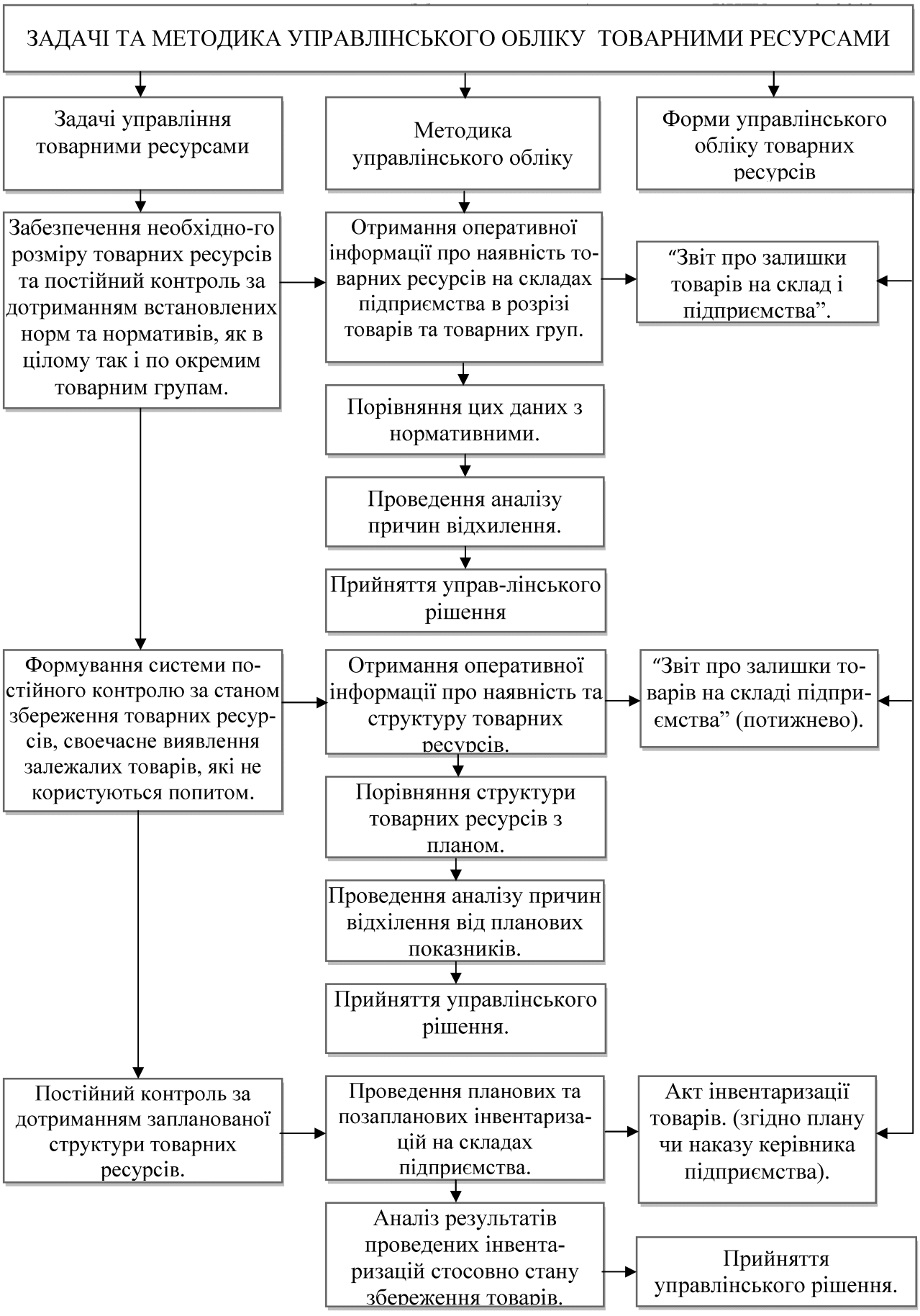

Рисунок 2 – Задачі та методика управлінського обліку товарними ресурсами

Для оформлення надходжень товарів застосовуються різні документи, які складаються як постачальниками так і покупцями. Постачальники контролюють ТМЦ на шляху до покупця, а покупці - з моменту їх прийому до реалізації. Контроль за збереженням товарів досягається виконанням правил прийому товарів, правильним документальним оформленням, точним обліком операцій, пов`язаних з надходженням товарів, і розрахунків по ним. Постачальник при відвантаженні товарів в адресу торгового підприємства направляє супроводжуючі товарні документи.

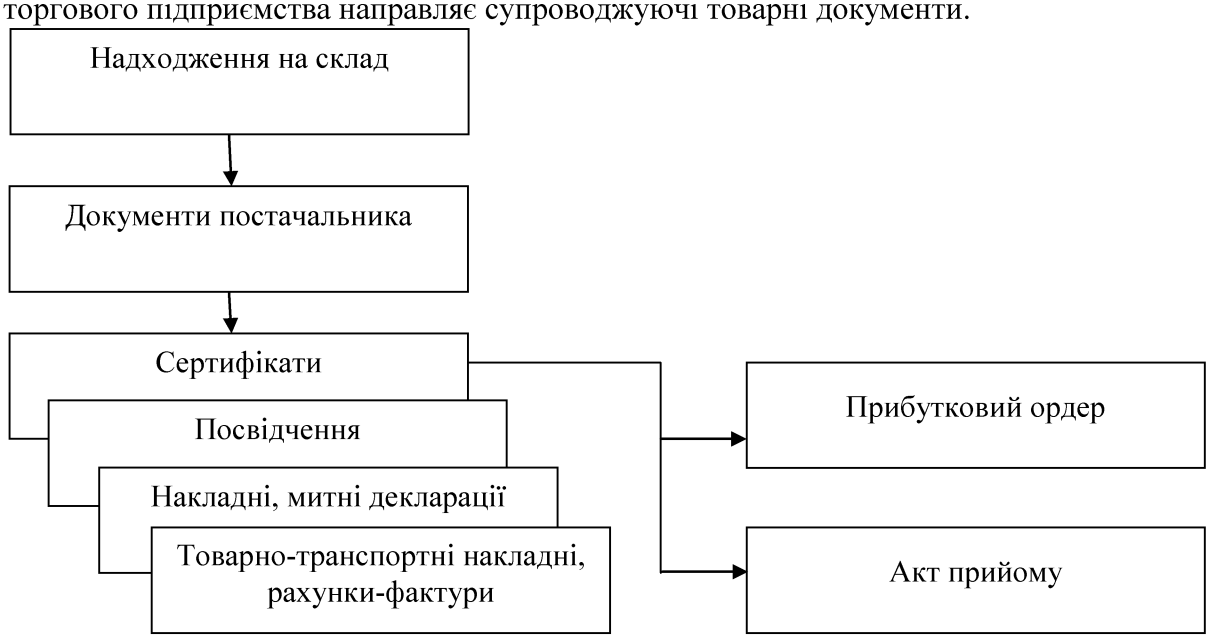

Рисунок 3 – Документальне оформлення надходження товарів від постачальника

Порядок відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку передбачено Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (наказ МФУ від 30.11.1999 р. № 291) або спрощеним Планом рахунків бухгалтерського обліку (Наказ МФУ від 19.04.2001 р. № 186) та Інструкції щодо її використання [3, 4].

Для забезпечення достовірності облікової інформації про товарні запаси та з метою контролю за їх збереженням, бухгалтерія повинна виконувати зазначену нижче роботу.

1. Періодичне звіряння даних складського і бухгалтерського обліку товарних запасів. Для цього бухгалтер перевіряє відповідність натуральних показників товарних запасів по кожному найменуванню, зазначеному в оборотно-сальдовій відомості по субрахунку 281 “Товари на складі”, і в регістрах складського обліку товарів, які заповнює матеріально відповідальна особа. Періодичність такої перевірки визначається підприємством самостійно і регламентується розпорядженням керівника. Виявлені розбіжності між даними складського і бухгалтерського обліку після з'ясування причин усуваються. Таким чином контролюється взаємозв'язок обліку товарів у місцях зберігання і в бухгалтерії.

2. Перевірка відповідності облікових залишків товарів і фактичної наявності товарів за даними інвентаризації. Періодичність проведення інвентаризації визначається власником (керівником) підприємства, крім випадків, коли її проведення є обов'язковим згідно із законодавством. На підприємствах оптової торгівлі проведення інвентаризації товарів є обов'язковим, зокрема:

- перед складанням річної бухгалтерської звітності;

- при зміні матеріально відповідальних осіб (на день приймання-передачі справ);
- у разі встановлення фактів крадіжок або псування цінностей;
- у випадку техногенних аварій, пожежі або стихійного лиха;
- за приписом судово-слідчих органів; у разі ліквідації підприємства.

Запаси товарів показуються в балансі у складі оборотних активів за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

В фінансовій звітності інформація про товарні запаси відображається в Формі № 1 "Баланс" та Формі №5 "Примітки до фінансової звітності".

В Формі №5 "Примітки до фінансової звітності" обов'язково повинна наводитись наступна інформація про запаси:

1. Методи оцінки запасів.
2. Балансова (облікова) вартість запасів у розрізі окремих класифікаційних груп.
3. Балансова (облікова) вартість запасів, які відображені за чистою вартістю реалізації.
4. Балансова (облікова) вартість запасів, переданих у переробку, на комісію, в заставу.
5. Сума збільшення чистої вартості реалізації, за якою проведена уцінка запасів відповідно до пункту 28 П(С)БО 9 [1].

Таким чином, в ході дослідження визначено, що бухгалтерський облік товарних операцій повинен забезпечити певу низку завдань, основними серед яких є: перевірка правильності документального оформлення операцій поставки, відпуску, повернення та інші; документальне оформлення і своєчасне відображення в облікових регістрах надходження, вибуття та переміщення в підприємстві товарів; контроль за цінами на одержані і реалізовані товари; контроль за збереженням товарів і тари; контроль за розрахунками за товари; контроль за виконанням договорів; надання інформації про товарообіг, стан товарних запасів для управління торговельним процесом; проведення інвентаризацій. Виконання цих завдань дасть можливість забезпечити ефективне управління товарними запасами на підприємстві.

Список літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. №246.
2. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні: Навч. посібник / За ред. С.Ф.Голова - Дніпропетровськ: ТОВ "Валанс-Клуб", 2001. - 832 с.
3. Інструкція „По використанню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій", затв. Наказом Мінфіну від 30.11.1999 р. №291.
4. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 19 квітня 2001 року № 186.
5. Інструкція "По інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, ТМЦ, грошових коштів і документів" від 11.08.1994 р. № 69 (зі змінами).

Одержано 10.06.13

І.Ю. Прощенко, студ. гр. МК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Побудова виробничої функції для сільгосппідприємства, що спеціалізується в галузі рослинництва

Розглядається проблема побудови виробничої функції для сільгосппідприємства, що спеціалізується в галузі рослинництва. На базі даних реального підприємства побудована виробнича функція, що в якості ресурсів включає площу задіяної у виробництві землі, матеріальні затрати та затрати праці. З допомогою отриманої функції аналізується стан виробництва.
виробнича функція, сільгосппідприємство, рослинництво, ресурси

У сукупності економіко-математичних моделей окреме місце займають так звані виробничі функції, що пов'язують величини витрат (або ресурсів) з величиною випуску продукції.

В історичному плані одними з перших робіт по побудові і застосуванні виробничих функцій були саме праці з аналізу сільськогосподарського виробництва у США. У 1909 р. Міттерліх розглядав нелінійну виробничу функцію добрива-врожайність. Також Спілманом було запропоноване показникове рівняння для врожайності. Схожі підходи були використані і при побудові ряду інших агротехнічних функцій.

Цікаво, що як показав аналіз використання виробничих функцій у сільському господарстві, максимум врожайності, надоїв молока, збільшення живої ваги тварин і інших натуральних показників здебільшого не відповідають максимумам економічних показників (прибутку, собівартості і т.д.) тобто виробничі функції описують саме процес натурального виробництва, оптимальні показники якого відрізняються від економічних.

У той же час відмічається [2], що серйозні дослідження, де б розглядалися теоретичні і практичні аспекти використання виробничих функцій на рівні підприємств і об'єднань, практично взагалі відсутні.

Задачею даного дослідження є побудова виробничої функції для конкретного сільськогосподарського підприємства, яке спеціалізується у галузі рослинництва. При цьому перше, що потрібно вияснити – це які фактори найбільше впливають на результат виробнитцва.

Розглядаючи економічні процеси, що є характерними для сільського господарства (особливо такої її галузі як рослинництво) неважко помітити, що існує один фактор, який відрізняє цю галузь від інших – це земля. У різних галузях народного господарства земля для виробництва відіграє неоднакову роль. Зокрема, у промисловості (крім добувної) вона не має органічного зв'язку з виробничим процесом і часто слугує лише просторовим базисом для розміщення характерних для галузі об'єктів виробництва.

У сільському господарстві земля – це головний засіб виробництва, без якого неможливий сам процес виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Земля одночасно є предметом і засобом праці, а отже, і головним засобом виробництва. Земля значною мірою визначає темпи розвитку і рівень ефективності сільськогосподарського виробництва.

Таким чином, у якості першого ресурсу (першого факторного чинника) ми будемо розглядати кількість гектарів орної землі, яка була задіяна у процесі виробництва.

Визначальну роль у процесі виробництва відіграють також матеріальні витрати, які включають витрати на насіння та посадковий матеріал, мінеральні добрива, нафтопродукти, електроенергію, запасні частини та ремонтні матеріали, оплату послуг і робіт, що виконані сторонніми організаціями.

Ще одним показником, що визначає процес виробництва, є кількість відпрацьованих днів. Для його визначення були використані дані по середньо-місячній заробітній платі у сільському господарстві області за роками:

Як правило, у мікроекономічних дослідженнях для побудови виробничих функцій використовуються експоненціальні залежності. Враховуючи цю обставину, а також наведені міркування про вплив основних факторів на випуск продукції сільськогосподарського підприємства, що спеціалізується на рослинництві, пропонується будувати виробничу функцію у вигляді:

$$Y = A \cdot X_1^{\alpha_1} \cdot X_2^{\alpha_2} \cdot X_3^{\alpha_3},$$

де У означає випуск продукції, ц;

X_1 – зібрана площа угідь, га;

X_2 – матеріальні затрати на виробництво у цінах 2008 р., тис. грн.

X_3 – кількість відпрацьованих днів.

Нами були зібрані та оброблені дані по наведеним вище показникам, що характеризували роботу сільгосппідприємства ПП «Ніколь» за останні сім років. Після виконання розрахунків за допомогою пакету прикладних комп'ютерних програм Mathcad, було отримано, що модель, яка визначає випуск продукції ПП «Ніколь», має вигляд:

$$Y = e^{-14,666} \cdot X_1^{4,473} \cdot X_2^{2,801} \cdot X_3^{-3,552}.$$

Для перевірки адекватності моделі обчислювалися обсяги випуску продукції за попередні роки за отриманою моделлю та порівнювали їх з реальними даними. Максимальне відхилення склало 7,82%, що дозволяє вважати модель досить адекватною.

Відносно коефіцієнтів еластичності, то отриманий рівень їх значень дозволяє зробити певні якісні висновки:

– найбільш значний вплив на випуск продукції рослинництва має такий ресурс як кількість орної землі, що задіяна під виробництво – коефіцієнт еластичності цього показника 4,473, що означає, що при збільшенні кількості гектарів задіяної землі вдвічі, обсяг випуску збільшується більш ніж у двадцять разів. Звичайно, ця цифра є орієнтовною і має смисл лише для даного підприємства, тобто ПП «Ніколь», проте вона показує з одного боку переваги великих підприємств, а з іншого – є певною підставою в обгрунтуванні збільшення задіяних у виробництві площ для даного підприємства;

– досить значний вплив на випуск продукції мають матеріальні витрати – рівень значення їх коефіцієнта еластичності 2,801 означає, що для даного випуску збільшення цього ресурсу вдвічі означає збільшення випуску більш ніж у сім разів. Це може служити підставою для впровадження високотехнологічних знарядь, новітніх засобів догляду та підживлення рослин;

– від'ємний коефіцієнт еластичності по праці звичайно з точки математики є абсурдним і не відповідає своєму смислу, проте відображає ті реальні економічні процеси, що відбуваються у сільському господарстві, зокрема у рослинництві. Суть їх

полягає у тому, що частка витрат на оплату праці у загальній структурі витрат постійно зменшується і зараз знаходиться на рівні восьми відсотків (дані по Україні). Тобто, процес моделювання виробничої функції не зафіксував реальний вплив праці на економічний процес внаслідок незначних рівнів значень цього показника. Цей факт свідчить про певні негаразди в оплаті праці і потребує уваги з боку керівництва галузі та уряду.

Список літератури

1. Статистичний щорічник України за 2011 р. – К.: Держ. служ. статис., 2012. – 558 с.
2. Грабовецький Б.Є. Виробничі функції: теорія, побудова, використання в управлінні виробництвом. Монографія. – Вінниця: Універсум, 2006. – 137 с.
3. Медведєв М.Г. Економетричні методи моделювання. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 140 с.

Одержано 11.06.13

УДК 621

К.О.Теленкова, студ. гр. АДМ 11−2(М)
Кіровоградський національний технічний університет

Організація маркетингового менеджменту у сфері надання послуг

В даній статті було розглянуто організацію маркетингового менеджменту на підприємстві ТОВ «Мотор-Олві» та ТОВ «Олві-Центр» . Було описано організаційну структуру підприємств, проаналізовано фінансову економічну діяльність підприємств. А також було надано пропозиції щодо вдосконалення діяльності на ТОВ «Мотор-Олві» та ТОВ «Олві-Центр».
маркетинговий менеджмент, сфера послуг, підприємство

За сучасних умов господарювання для підприємств України стає необхідністю застосування якісно нового підходу до управління виробництвом і збутом товарів та послуг. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває удосконалення управління підприємствами на основі використання принципів менеджменту і маркетингу, забезпечення стратегічного підходу до діяльності підприємств, що здійснюється за допомогою маркетингового менеджменту.

Маркетинговий менеджмент можна розглядати як:

- управління діяльністю;
- управління функцією;
- управління попитом .

Предметом маркетингового менеджменту можна визначити систему виробничих відносин, яка спрямовує управління сучасним виробництвом на задоволення потреб споживачів за рахунок створення суцільного ланцюга виробник-споживач, кожна ланка якого сприяє збільшенню цінностей для кінцевого покупця. Разом з тим використовується сукупність закономірностей ринкового виробництва, специфічні

прийоми, інструменти і методи, що формують методологію науки маркетингового менеджменту та його логіку.

Маркетинговий менеджмент як управління діяльністю

– це зміна подоби мислення

– прийняття всіх управлінських рішень з урахуванням вимог ринку, постійна здатність до змін вимог ринку, тобто це не тільки орієнтація підприємства на внутрішні можливості,

це – врахування зовнішніх умов.

Все це означає:

- удосконалення як технічних, так і споживчих параметрів продукту;
- врахування при ціноутворенні не тільки виробничих і збутових витрат, а й рівня цін конкурентів, попиту на товари тощо;
- прозгляд упаковки як активного засобу просування товарів;
- визначення успіху не тільки технологічними досягненнями, а й рівнем задоволення потреб ринку та ін.

Метою дослідження наукової роботи є виявлення, аналіз та пошук шляхів підвищення ефективності маркетингового менеджменту.

Для цього необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути менеджмент, як елемент комплексу управління;
- розкрити мету, основні функції і завдання маркетингового менеджменту
- охарактеризувати загальну характеристика діяльності у сфері надання послуг ТОВ «Мотор-Олві» та ТОВ «Олві-Центр
- дослідити організацію маркетингового-менеджменту у сфері надання послуг товариствами ТОВ «Мотор-Олві» та ТОВ «Олві-Центр»
- розробити пропозиції щодо організації проведення конференцій між дилером та дистриб'ютором на підприємстві ТОВ «Олві-Центр»
- розробити мотиваційної програми маркетингового менеджменту у сфері надання послуг на підприємстві ТОВ «Олві-Центр»
- дослідити стан охорони праці на підприємстві

Об'єктом дослідження даної роботи є стан організації маркетингового менеджменту на прикладі ТОВ «Мотор-Олві» та ТОВ «Олві-Центр».

Предметом дослідження - є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти аналізу організації маркетингового менеджменту на підприємстві.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження стали законодавчі акти України, інформація державних статистичних органів України, матеріали практичної діяльності ряду підприємств автомобільного бізнесу, наукові джерела та безпосередні дані, зібрані автором у процесі спеціально організованих спостережень.

У ході дослідження було використано:

- загальнонаукові методи пізнання (аналіз, синтез, узагальнення, абстракція), зокрема: для уточнення сутності й змісту понять менеджмент", „управління", управління рекламною діяльністю", для визначення теоретичних напрямків аналізу рекламної діяльності;
- методи системного аналізу

Підприємство ТОВ «Мотор-Олві» є офіційним дилером автомобілів Тойота в Кіровоградській області,основним видом діяльності офіційного дилера ТОВ Тойота Центр Кіровоград «Мотор-Олві» є продаж та технічне обслуговування автомобілів марки Toyota у Кіровоградському регіоні. Організаційна структура ТОВ «Мотор-Олві» складається з трьох відділів, це відділ продажу, який складається з 5 чоловік, відділу сервісу, який складається з 16 чоловік та відділу бухгалтерії -3 чоловіки.

Підприємство ТОВ «Олві-Центр» є офіційним дилером автомобілів Форд в Кіровоградській області та сервісного обслуговуванню автомобілів. «Олві-Центр» є молодим підприємством що займається Форд, підприємство почало займатися Фордом з серпня місяця 2013 року, до цього підприємство займалося продажем та сервісним обслуговуванням автомобілів Мазда. Організаційна структура ТОВ «Олві-Центр» складаються з 3 відділів з відділу продажу в якому працюють 3 чоловіки, відділу сервісу в якому працюють 7 чоловік та відділом бухгалтерії в якому 2 чоловіки. Директором підприємства ТОВ «Мотор-Олві» та ТОВ «Олві-Центр» Теленков Олег Євгенійович.

Провівши аналіз фінансової економічної ситуації на підприємстві ТОВ «Мотор-Олві» можна зробити висновок що зростання чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (робіт, послуг)в 2013 році в порівнянні до 2008 року виріс на 17722 тис. грн. тобто на 33%.,це свідчить що підприємство розвивається з великими темпами і має перспективне майбутнє. В той же час на підприємстві ТОВ «Олві-Центр» показники чистого доходу зменшуються в 2013 році порівняно з 2012 року, і вони сягають -11026 Це свідчить про те, що то витрати, які пов'язані з виробничою діяльністю, зростали вищими темпами, ніж доходи від продажу продукції (робіт, послуг), що свідчить про зниження прибутковості основних видів продукції (робіт, послуг) підприємства. Головною причиною зниження зменшенню чистого доходу є ребрендінг підприємства з Мазди на Форд. Під час ребрендінгу велику кількість матеріальних активів підприємства було витрачено на капітальний ремонт автосалону, а також сервісу, на закупівлю нової апаратури Форд.Показник собівартості продукції/наданих послуг на ТОВ «Мотор-Олві» в 2012 році порівняно з 2008 виріс на 18174 тис.грн. тобто на 35 % і має перспективу до росту. В той час на підприємстві ТОВ «Олві-Центр» собівартість товарів зменшується -9952 що складає зменшення росту на 72 %.Валовий прибуток на ТОВ «Мотор-Олві» сягає -446 в процентному співвідношенні це падіння на 8%. На ТОВ «Олві-Центр» в той час можемо побачити теж падіння але більш значне воно сягає -1474, 63%. Фінансовий результат від фінансової діяльності на ТОВ «Мотор-Олві» має теж тенденцію до зменшення росту його показник порівняно з 2008 роком зменшується і сягає -284, це зменшення приросту на 89%, на підприємстві ТОВ «Олві-Центр» теж є тенденція до підвищення росту і в 2012 році порівняно з 2008 виріс на 357 тис.грн. це 75%. На підприємстві ТОВ «Мотор-Олві» показники чистого прибутку зменшуються в 2012році порівняно з 2008 чистий дохід зменшується до 15636 і це 12%. На ТОВ «Олві-Центр» 2012 році коєфіцієнт чистого доходу є найменший це пояснюється тим що підприємство тільки почало свою діяльність і ще не розкрутилося, але в 2013 році вже сягає 229 тис.грн, що означає приріст на 11 тис .грн., або 9%. У 2013 році ситуація змінилася на краще і зростання чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (робіт, послуг) перевищив коефіцієнт зростання операційних витрат. Можна казати про значне зростання прибутковості основних видів діяльності.

Проведений аналіз структури та динаміки фінансових результатів показав загальну тенденцію зростання всіх наведених коефіцієнтів у 2011 році. Так, фінансовий результат від операційної діяльності виріс (коефіцієнт зростання 1,4), а коефіцієнт зростання чистого прибутку становив 1,53. Зросла і собівартість наданих послуг, що пов’язано зі зростанням кількості послуг що були надані підприємством.

Аналізуючи відношення росту собівартості та виручки за 2011 рік до 2010 року видно, що за даний період ріст об’ємів випереджає ріст собівартості, а так як собівартість є одним з важливих показників ефективності підприємства, то це говорить про те що підприємство краще працює, інтенсивніше використовує ресурси, успішніше удосконалює техніку, технологію і організацію надання послуг.

Аналізуючи структуру та динаміку фінансових результатів на ТОВ «Олві-

Центр» можна зробити висновок що є загальна тенденція падіння всіх наведених коефіцієнтів у 2013 році. Так, фінансовий результат від операційної діяльності значно (коефіцієнт зростання 9,6), а коефіцієнт зростання чистого прибутку становив 2,4. Зменшилася і собівартість наданих послуг, що пов'язано зі зростанням кількості послуг що були надані підприємством. Аналізуючи відношення росту собівартості та виручки за 2012 рік до 2013 року видно, що за даний період ріст об'ємів випереджає ріст собівартості, а так як собівартість є одним з важливих показників ефективності підприємства, то це говорить про те що підприємство краще працює, інтенсивніше використовує ресурси, успішніше удосконалює техніку, технологію і організаціюнаданняпослуг.

Проаналізувавши структуру та динаміку операційних витрат за економічними елементами на «Мотор-Олві» можна зробити висновок, що матеріальні затрати мають не стабільну динаміку в 2012 році порівняно з 2008 роком зменшилися на 39%. Якщо порівнювати 2 роки на підприємстві ТОВ «Олві-Центр» по матеріальним затратах бачимо падіння і значне 213тис.грн., або 88%. Витрати на оплату праці на підприємстві ТОВ «Мотор-Олві» за 5 років нестабільні, але якщо порівнювати за 5 років витрати зменшилися до 224 тис.грн., 48%. В той же час на підприємстві ТОВ «Олві-Центр» зменшення витрат суттєве, на 200 тис.грн. це на 44%. Що стосується відрахувань на соціальні заходи на ТОВ «Мотор-Олві» можна побачити динаміку до зменшення, порівняно з 2008 роком в 2012 році витирати зменшились на 81 тис.грн. (47%), в той же час аналізуючи підприємство ТОВ «Олві-Центр» бачимо тенденцію до падіння і досить різке на 76 тис.грн.(на 73%). Що стосується амортизації на підприємстві ТОВ «Мотор-Олві» також є тенденція до падіння в 2012 році порівняно з 2008 зменшилося на 12 тис.грн.-6%., в той же час на підприємстві ТОВ «Олві-Центр» за 2 роки бачимо падіння в 137 тис.грн. , що є 69% порівняно з 2012 роком.

Аналізуючи ефективність фінансово господарської діяльності підприємства доцільно звернути увагу на коефіцієнти. А отже порівнюючи коефіцієнт рентабельності активів на підприємстві ТОВ «Мотор-Олві» за 5 років ,можна зробити висновок що становище не є стабільним за всі 5 років. Стосовно ТОВ «Олві-Центр» можна сказати що зменшення рівня рентабельності активів може свідчити про падаючий попит на продукцію підприємства й про пере нагромадження активів.

Коефіцієнт рентабельності діяльності показує можливості підприємства до відтворення та розширення виробництва і характеризує прибутковість діяльності підприємства. Як бачимо,на підприємстві ТОВ «Мотор-Олві» коефіцієнт збільшився в 2011 році порівняно з 2010 роком і становить 0,10.На ТОВ «Олві-Центр» динаміка коефіцієнта рентабельності збільшується на 0,02 це свідчить що підприємство має перспективи до відтворення та розширення виробництва.

Коефіцієнт оборотності активів характеризує ефективність використання підприємством наявних ресурсів (незалежно від джерел їх залучення) та показує, наскільки зміни у наявних активах пов'язані зі змінами доходу (виручки) від реалізації. В 2011 році на ТОВ «Мотор-Олві» коефіцієнт становить 3,23 , в 2010 році він становив 2,77, а в 2012 році він становив 11,5, спостерігається динаміка до росту. В той же час на підприємстві ТОВ «Олві-Центр» можемо побачити падіння показників на 1,6.

Коефіцієнт фінансової стійкості підприємства (коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу) характеризує фінансову стійкість підприємства. Він показує скільки гривень власного капіталу припадає на 1 гривню залученого капіталу. На підприємстві ТОВ «Мотор-Олві»з кожним роком коефіцієнт зростає тобто фінансова стійкість підприємства стабільна і має тенденцію до росту. В той час на ТОВ «Олві-Центр» бачимо зменшення коефіцієнта на 0,17 це пов'язано з тим що багато грошей було заполучено задля ребрендінгу..

Коефіцієнт покриття характеризує спроможність підприємства погашати свої боргові зобов'язання за рахунок отриманого від операційної діяльності чистого грошового потоку та прибутку. Він дає змогу певною мірою оцінити не тільки фінансову стійкість, а й кредитоспроможність підприємства-позичальника. Нормою вважається значення показника > 1 та тенденція до збільшення. А отже на підприємстві ТОВ «Мотор-Олві» бачимо тенденцію до росту в 2008 році- 1,38, в 2012 році- 6,1. В той час на підприємстві ТОВ «Олві-Центр» бачимо падіння на 1,6.

Маркетингова програма підприємств Тойота Центр Кіровоград “Мотор-Олві» та ТОВ «Олві-Центр» розробляється і здійснюється по чотирьох ключових напрямах.

1.Товарна політика полягає в реалізації автомобілів Тойота та Форд, що існують на ринку моделей, а також в просуванні нових моделей автомобілів. Вивід на ринок нових моделей - автомобілів, нових як для споживачів, так і країни, що раніше офіційно не поставляються.

2. Цінова політика передбачає встановлення ринкової ціни на продукцію, що випускається.

3. Комунікаційна політика підприємства Тойота Центр Кіровоград “Мотор-Олві» та ТОВ «Олві-Центр» включає планування і реалізацію комплексу просування товару.

Під просуванням товару розуміється сукупність різних видів діяльності по доведенню інформації про достоїнства продукту до потенційних споживачів і стимулюванню виникнення у них бажання його купити і включає рекламу, стимулювання збуту (продажів), персональний продаж і зв'язки з громадськістю.

4. Збутова політика підприємства Тойота Центр Кіровоград “Мотор-Олві» та ТОВ «Олві-Центр» визначає вибір каналів реалізації автомобілів Тойота і сервісних послуг. Основними елементами планування продажів є:

1) вивчення кон'юнктури ринку на загальноекономічному рівні, рівні автомобільної галузі;

2) прогноз товарообігу;

3) підготовка фінансового кошторису – зіставляється за загальнимобсягомпродажів і по кожній моделі;

4) торгова звітність повинна містити відомості про фактичні продажі і витрати, інформацію про нові тенденції на ринку, заходах щодо стимулювання збуту, діях конкурентів і ін.

В третьому розділі наукової роботи було надано пропозиції щодо поліпшення організації маркетингового менеджменту у сфері надання послуг на ТОВ «Олві-Центр» та ТОВ «Мотор-Олві» це такі як:

- Пропозицій щодо організації проведення конференцій між дилером та дистриб’ютором на підприємстві ТОВ «Олві-Центр» та ТОВ «Мотор-Олві», тобто в науковій роботі пропонується автором робити більше конференцій , через що дистриб’ютор буде мати можливість більше спілкуватись з дилером, що означає те що дилер буде мати можливість висловлювати свою думку, висловлювати свої пропозиції. Бути більш проінформований по роботі з автомобілями з дилером, мати більше комунікації з дилером.
- Розробки мотиваційної програми маркетингового менеджменту у сфері надання послуг на підприємстві ТОВ «Олві-Центр»

Автором була запропонована мотиваційна програма для дилера від дистрибютора, а також мотиваційна програма для потенційних покупців автомобілів.

- Пропозицій щодо виведення нових автомобілів Форд на ринок України.

Список літератури

1. Гайдаенко Т.А. Маркетинговое управление. Полный курс МВА. Принципы управленческих решений и российская практика / Т.А. Гайдаенко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Эксмо, 2006. – 496 с.
2. Гаркавенко С.С. Маркетинг: Підручник. – 4-те вид. доп. – К: Лібра, 2003. – 720 с.
3. Гріфін Р., Яцура В. Основи менеджменту: Підручник / Наук. ред. В. Яцура, Д. Олесневич. – Львів: Бак, 2001. – 624 с.

Одержано 12.06.13

УДК 658.01 2.2

М.Г. Кореновський, студ. гр. ФК – 12-М
Кіровоградський національний технічний університет

Прогнозування прибутку підприємства ДП «СХІД ГЗК» за допомогою регресивного аналізу

У статті розглянуто метод оцінки прогнозування прибутку підприємства для ефективності управління пасивами підприємства. Проведений регрес ний аналіз прибутку підприємства. Виявлено вплив факторів на прогнозування прибутку підприємства.
прибуток підприємства, оцінка змін прибутку, регресивний аналіз, прогнозування прибутку підприємства

Питання вивчення прогнозування прибутку підприємств є актуальною темою оскільки: головною метою функціонування будь якого суб'єкта господарювання є отримання прибутку. Задача кожного фінансового менеджера спрогнозувати перспективи розвитку підприємства та дослідити очікувані результати діяльності.

Використання регресивного аналізу для прогнозування прибутку підприємства запропонували відомі науковці І.А. Бланк[1], В.Б. Кочкодан[2].

Метою написання статті є проведення аналізу прогнозування прибутку ДП «Схід ГЗК» за допомогою регресивного аналізу.

Під терміном «регресія» розуміють рух назад, повернення до попереднього стану. Названий термін ввів у кінці XIX ст. ФренсісГалтон. В результаті проведеного ним дослідження зв'язку між зростом батьків і дітей, виявилося, що наявна обернена залежність. Так, у батьків з дуже високим зростом діти мають менший зріст порівняно з середнім зростом батьків. І, навпаки, у дуже низьких батьків середній зріст дітей вищий. В одному і другому випадку середній зріст дітей прямує (повертається) до середнього зросту населення певної місцевості. Саме такою залежністю і пояснюють вибір терміна "регресія". Регресійний аналіз (англ. regressionanalysis) – це метод визначення відокремленого і спільного впливу факторів на результативну ознаку та кількісної оцінки цього впливу шляхом використання відповідних критеріїв. [1 ст. 32]:

Регресійний аналіз проводиться на основі побудованого рівняння регресії і визначає внесок кожної незалежної змінної у варіацію досліджуваної (прогнозованої) залежної змінної величини.

Основним завданням регресійного аналізу є визначення впливу факторів на результативний показник (в абсолютних показниках). Передусім для цього необхідно підібрати та обґрунтувати рівняння зв'язку, що відповідає характеру аналітичної

стохастичної залежності між досліджуваними ознаками. Рівняння регресії показує як в середньому змінюється результативна ознака ($У_х$) під впливом зміни факторних ознак (X_i).

У загальному вигляді рівняння регресії можна представити так:

$$У_х = a(X1,X2,X3…), \quad (1)$$

де X_i – незалежні змінні (фактори);

а – коефіцієнт зміни(зміні величини).

Залежно від кількості змінних величин виділяють різні види регресійного аналізу. Якщо змінна величина завжди одна, то змінних може бути як одна, так і декілька. Виходячи з цього, виділяють два види регресійного аналізу: парний (простий) регресійний аналіз і регресійний аналіз на основі множинної регресії, або багатофакторний.

Парний регресійний аналіз – вид регресійного аналізу, що включає у себе розгляд однієї незалежної змінної величини, а багатофакторний – відповідно дві величини і більше. Зважаючи на характер зв'язку, в регресійному аналізі можуть використовуватися лінійні та нелінійні функції. Для визначення характеру залежності та, відповідно, побудови рівняння регресії доцільно застосувати графічний метод, порівняння рівнобіжних рядів вихідних даних, табличний метод. Так, графічний метод дає найбільш наочну картину розміщення крапок на графіку, завдяки чому можна виявити напрям і вид залежності між досліджуваними показниками: прямолінійна чи криволінійна.[3 ст. 15]:

За допомогою порівняння рівнобіжних рядів ознак можна спостерігати за рівномірністю їх взаємних змін. Якщо зміна факторної ознаки (х) призводить до відносно рівномірної зміни результативної ($у_х$), тоді використовується лінійна функція (наприклад залежність зміни ціна на загальний прибуток підприємства).

Найпростішим рівнянням парної регресії, що описує лінійну залежність між факторною і результативною ознаками, є рівняння прямої, яке має такий вигляд:

$$У = X_0 + aX_1 \quad (2)$$

де Х0 та Х1 – стала величина;

а – коефіцієнт зміни.

Побудуємо лінійну функцію підприємства Інгульська шахта з її сталими величинами для розрахунку валового прибутку. Вона матиме такий вигляд:

$$ВП = ДР – ПДВ – СП \quad (3)$$

де ВП – валовий прибуток;

ДР – дохід від реалізації продукції;

ПДВ – сума податку на додану вартість;

СП – собівартість продукції.

Розглянемо зміни в валому прибутку підприємства якщо підприємство Інгульська шахта збільшить ціну на продукцію на 10%, 15% та 20%. При таких змінах функція матиме такий вигляд:

$$ВП_I = (1 + a)ДР_0 – ПДВ_0 – СП_0 \quad (4)$$

де а - коефіцієнт зміни доходу від реалізації;

показники ПДВ та собівартості сталі величини.

Розрахуємо суму валового прибутку прибутку при зміні ціни на продукцію в майбутньому періоді на 10%.

$$ВП_1 = (1 + 0,1) * 759,6 - 126,6 - 625,9$$
$$ВП_1 = 83,06$$

Розрахуємо суму валового прибутку прибутку при зміні ціни на продукцію в майбутньому періоді на 15%.

$$ВП_2 = (1 + 0,15) * 759,6 - 126,6 -625,9$$
$$ВП_2 = 121,04$$

Розрахуємо суму валового прибутку прибутку при зміні ціни на продукцію в майбутньому періоді на 20%.

$$ВП_3 = (1 + 0,2) * 759, 6 - 126,6 -625,9$$
$$ВП_3 = 159,02$$

Розрахуємо зміни чистого прибутку, при зміні чистого прибутку при зміні валового, за формулою:

$$ЧП_I = ЧП_0 \pm \Delta ВП \quad (5)$$

де: $ЧП_I$ – прогнозований чистий прибуток;
$ЧП_0$ – чистий прибуток базисного періоду;
$\Delta ВП$ – зміна валового прибутку.

$$\Delta ВП = ВП_I – ВП_0 \quad (6)$$

де:$ВП_0$ – валовий прибуток базисного періоду.

Розрахуємо чистий прибуток при зміні доходу від реалізації продукції на 10%

$$ЧП_1 = -151,2 +(83,06 - 7,1)$$
$$ЧП_1 = - 75,24$$

Розрахуємо чистий прибуток при зміні доходу від реалізації продукції на 15%

$$ЧП_2 = -151,2 +(121,04 - 7,1)$$
$$ЧП_2 = -37,26$$

Розрахуємо чистий прибуток при зміні доходу від реалізації продукції на 20%

$$ЧП_3 = -151,2 +(159,02 - 7,1)$$
$$ЧП_3 = 0,72$$

За даними прогнозованого валового прибутку та прогнозованого чистого прибутку побудуємо таблицю 1 «Аналіз зміни показників валового та чистого прибутку прибутку».

Таблиця 1 – Аналіз зміни показників валового та чистого прибутку прибутку з впливом зміни ціни на продукцію

Показник	2012 рік	При змінні ДР на 10%	При зміні ДР на15%	При зміні ДР на 20%	Абсолютне відхилення		
					2 -1	3 -1	4-1
	1	2	3	4	5	6	7
Валовий прибуток, тис. грн.	7,1	83,06	121,04	159,02	75,96	113,94	151,92
Чистий прибуток, тис. грн.	-151,2	-75,24	-37,26	0,72	75,96	113,94	151,92

За даними таблиці ми бачимо суттєві зміни, що принесла змінна цін на продукцію підприємства Інгульська шахта. Проте вигідним для підприємства є

підвищення ціни на продукцію на 20%, оскільки виводить підприємство з негативного становища та збільшує його чистий прибуток на 151,92 тис. грн. і становить 0,72 тис. грн..

За даними таблиці 1 ми побудували рисунок 1. та рисунок 2. для більш детального огляду впливу ціни на продукції на валовий та чистий прибуток.

Рисунок 1- Зміна валового прибутку при зміні цін на продукцію

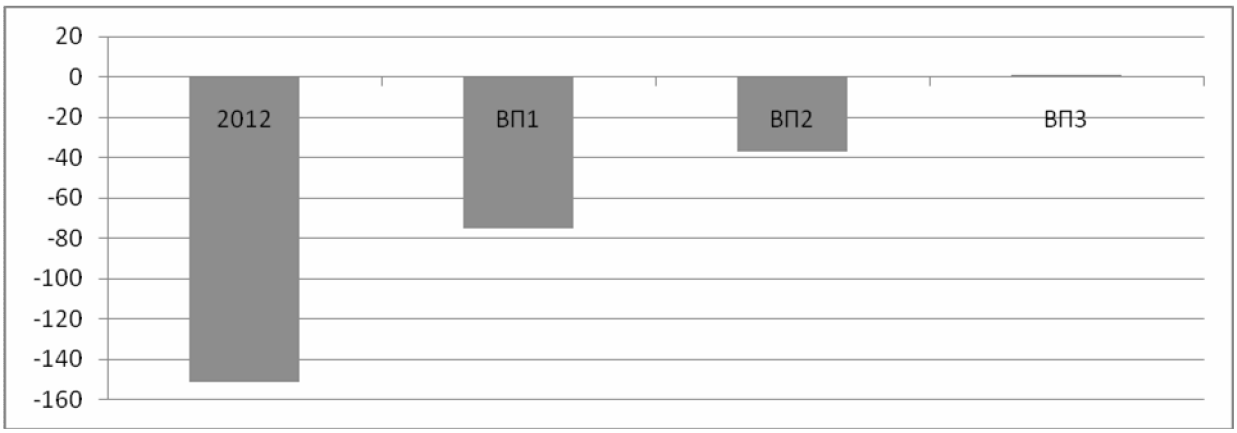

Рисунок 2 - Зміна чистого прибутку підприємства при зміні цін на продукцію

За даними рис 2 ми бачимо, що при використанні збільшення ціни на 20% підприємство отримує чистий прибуток в розмірі 0,72 тис. грн..

Розглянемо зміни в валому прибутку підприємства якщо підприємство Інгульська шахта зменшить собівартість продукції на 10%, 15% та 20%. При таких змінах функція матиме такий вигляд:

$$ВП_I = ДР_0 – ПДВ_0 – (1 – а)\ СП_0 \qquad (7)$$

де: а - коефіцієнт зміни доходу від реалізації;

показники ПДВ та собівартості - сталі величини.

Розрахуємо валовий прибуток при зменшенні собівартості продукції на 10%:

$$ВП_1 = 759,6 - 126,6 - (1-0,10) * 625,9$$

$$ВП_1 = 69,69$$

Розрахуємо валовий прибуток при зменшенні собівартості продукції на 15%:

$$ВП_2 = 759,6 - 126,6 - (1-0,15) * 625,9$$

$$ВП_2 = 100,99$$

Розрахуємо валовий прибуток при зменшенні собівартості продукції на 15%:

$$ВП_3 = 759,6 - 126,6 - (1-0,2) * 625,9$$

$$ВП_3 = 132,28$$

Розрахуємо чистий прибуток підприємства, з врахуванням зменшення собівартості продукції на 10%, 15% та 20%, за формулою 5. Чистий прибуток при змінні собівартості продукції на 10% становитиме:

$$ЧП_1 = -151,2 +(69,69 - 7,1)$$

$ЧП_1$ = -88,61

Чистий прибуток при змінні собівартості продукції на 15% становитиме:

$ЧП_2$ =-151,2 +(100,99 - 7,1)

$ЧП_2$ = -57,31

Чистий прибуток при змінні собівартості продукції на 20% становитиме:

$ЧП_3$ = -151,2 +(132,28 - 7,1)

$ЧП_3$ = -26,02

За даними розрахунків побудуємо таблицю 2 «Аналіз зміни показників валового та чистого прибутку прибутку з впливом зміни собівартості продукції».

Таблиця 2 – Аналіз зміни показників валового та чистого прибутку прибутку з впливом зміни собівартості продукції

Показник	2012 рік	При змінні СП на 10%	При зміні СП на15%	При зміні СП на 20%	Абсолютне відхилення		
					2 -1	3 -1	4-1
	1	2	3	4	5	6	7
Валовий прибуток	7,1	69,69	100,99	132,28	62,59	93,89	125,18
Чистий прибуток	-151,2	-88,61	-57,31	-26,02	62,59	93,89	125,18

За даними таблиці 2 ми побудували рис 3. та рис 4. для більш детального огляду впливу собівартості продукції на валовий дохід та чистий прибуток.

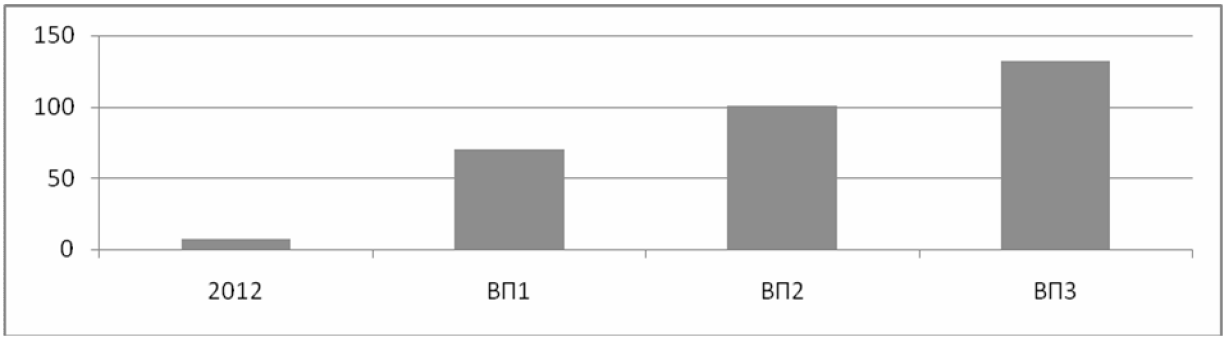

Рисунок 3 - Зміна валового прибутку при зміні собівартості на продукцію

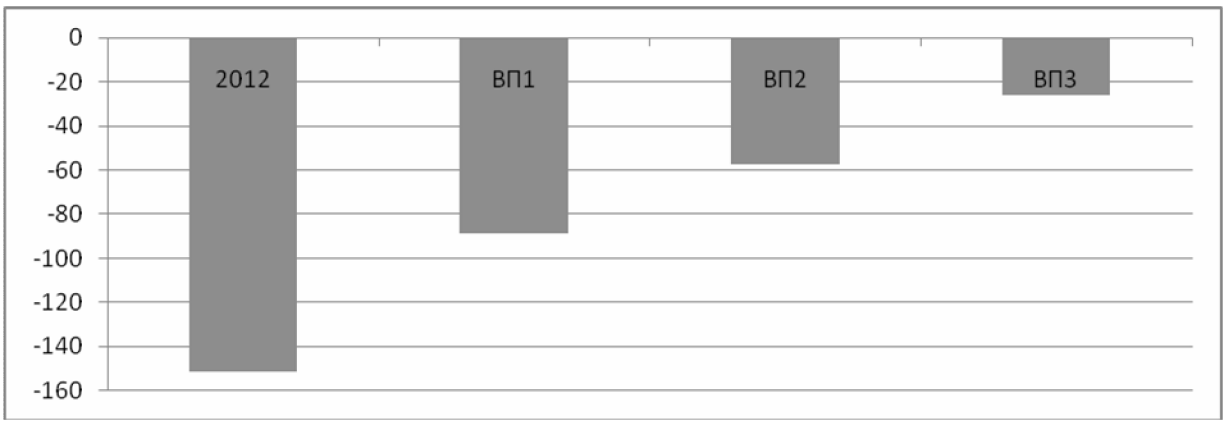

Рисунок4 - Зміна чистого прибутку при зміні собівартості на продукцію

Проаналізувавши дану таблицю 2 ми бачимо що зменшення собівартості продукції призведе до збільшення валового прибутку до132,28 тис. грн.., але чистий прибуток все ж залишатиметься в від'ємному значені та становитиме -26,02 тис. грн..

Зменшення собівартості продукції більше ніж на 20% ми вважаємо не доцільним оскільки фактично це не можливо.

Прогнозування прибутку підприємства методом регресивного аналізу с застосуванням лінійної формули є доцільним та зручним в наш час, оскільки прогнозування при зміні лише однієї сталої величини займає небагато часу та допомагає проаналізувати та досягти потрібного ефекту. Використовувати даний метод для прогнозування прибутку можна з багатьма сталими величинами котрі формують прибуток підприємства.

Список літератури

1. Бланк І.А. Управління капіталом : навчальний курс. – К. : Вид-во «Ельга», Вид-во «Ніка-Центр», 2010.- 576с.
2. Кочкодан В.Б. Формування і вибір заходів щодо управління структурою капіталу підприємства / В.Б. Кочкодан // Моделювання регіональної економіки : зб. наук. праць. – Івано-Франківськ : Плай, 2007. – № 1(9). – С. 54-69.
3. Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В.; Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства: навчальний посібник / Г.О.Швиданенко, Н.В.Шевчук, Г.О.Швиданенко, Н.В.Шевчук. - К. : КНЕУ, 2011. - 440 с.
4. Воробйов Ю.М. Формування власного фінансового капіталу підприємств // Фінанси
5. підприємства. – 2006. – № 6. – 332 с.
6. Катан Л.І., Бровко Л.І., Дуброва Н.П, Бондарчук Н.В. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Л.І.Катан, Л.І.Бровко, Н.П.Дуброва, Н.В.Бондарчук.- Суми : Видавництао «Довкілля», 2007. - 239с.

Одержано 17.06.13

О.С Мезенцева, студентка групи ФК-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка платоспроможності ПрАТ УАСК «АСКА»

В статті описано визначення оцінки платоспроможності СК «АСКА» шляхом розрахунку відповідно до Закону України «Про страхування», та заходи впливу на страховиків які не мають належного рівня платоспроможності. Показник рівня достатності покриття власними коштами (CAR), яке застосовується в закордонній практиці страховиками для здійснення ризикового виду страхування.
платоспроможність страховика, ліквідність страховика, оцінка платоспроможності страховика

Проблема визначення платоспроможності страхової компанії являє собою одну із важливих проблем як для окремої компанії, так і для всього страхового ринку. Платоспроможність страхової компанії - це можливість своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями, тобто означає здатність у будь-який наперед взятий час виконувати зобов'язання із укладених договорів страхування. Інакше кажучи, платоспроможність означає, що вартість активів страхової компанії перевищує вартість її зобов'язань або дорівнює їй. Обсяг і структура активів - основний індикатор фінансового здоров'я і платоспроможності страхової компанії - це кошти страховика, які інвестовані у цінні папери, нерухомість, рахунки і депозити у банках. Їхнім джерелом є пасиви - статутний і резервний капітал, технічні резерви, прибуток.

Метою статті є визначення оцінки платоспроможності ПрАТ УАСК «АСКА».

Дослідження вітчизняними та закордонними вченими питань, пов’язаних із теоретичною сутністю платоспроможності страхових компаній, знайшли відображення

в працях В. Д. Базилевича, В. Д. Бігдаш, Н. М. Внукової, О. Д. Вовчак, Н. Б. Грищенко, Є. Ф. Дюжикова, А. М. Єрмошенко, Є. В. Коломіна, С. В. Луконіна, М. В. Мниха, Л. О. ОрланюкМалицької, С. С. Осадця, Т. А. Ротової, Ю. А. Сплетухова, В. А. Сухова, К. Є. Турбіної, Г. В. Чернової, Т. А. Федорової, Р. Т. Юлдашева та ін

Економічний зміст розрахунку маржі платоспроможності полягає у порівнянні зобов'язань страховика за договорами страхування (нормативного показника платоспроможності) та його власного капіталу (фактичного показника платоспроможності). Невідповідність фактичного показника його нормативному значенню (якщо активів страховика недостатньо або вони недоступні в необхідний момент для того, щоб погасити певнізобов'язання), тягне за собою визнання страховика неплатоспроможним та, як наслідок, застосування до нього санкцій. Саме тому, використання згаданого показника передбачає оцінку платоспроможності страховика на підставі структури капіталу, яка може характеризувати достатність власного капіталу для гарантування виконання зобов'язань за договорами страхування.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про страхування» фактичний запас платоспроможності (нетто-активи) страховика визначається шляхом вирахування із вартості майна (загальної суми активів) страховика суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань, у тому числі страхових [2].

Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює види страхування інші, ніж страхування життя, на будь-яку дату дорівнює більшій із визначених величин, а саме:

- перша визначається шляхом множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на коефіцієнт 0,18 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових премій зменшується на 50% страхових премій, належних перестраховикам;

- друга обчислюється шляхом множення суми страхових виплат за попередні 12 місяців на коефіцієнт 0,26 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових виплат зменшується на 50% виплат, які компенсуються перестраховиками згідно з укладеними договорами перестрахування.

У закордонній страховій практиці для характеристики платоспроможності страховика використовується показник рівня достатності покриття власними коштами (Capital Adequacy Ratio або CAR), який розраховується таким чином [4, с. 240; 5, с. 85]:

$$CAR = (F - N) * 100\%/N$$

де F – фактичний рівень платоспроможності;

N – нормативний рівень платоспроможності.

Доцільність використання цього показника фінансовими менеджерами страхових компаній зумовлюється існуванням загальновизнаних у США це, наприклад, система IRIS (Insurance Regulation Information System) експертних якісних оцінок достатності покриття зобов'язань страховика власними коштами.

Для закордонних страховиків, які здійснюють ризикове страхування, рекомендовані параметри оцінювання платоспроможності, наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Інтегральне якісне оцінювання платоспроможності страховика [3, с. 381; 4, с. 240]:

Значення CAR	Оцінка покриття
<0 %	Недостатнє
від 0 до 25 %	Нормальне
Від 26 до 50 %	Добре
Від 51 до 75 %	Надійне
>76 %	Зразкове

Розглянемо рівень забезпечення платоспроможності СК «АСКА»(табл.2).

Таблиця 2 – Забезпечення платоспроможності СК «АСКА» за 2010- 2012 роки (тис.грн.)

Вид	2010	2011	2012
Фактичний запас платоспроможності	394991	319319	291260
Нормативний запас платоспроможності	56662,4	48863	40798,6
Коефіцієнт платоспроможності, рази	5,6	6,5	7,14

Дані таблиці 2 свідчать, що на протязі всього аналізованого періоду фактичний запас платоспроможності страховика перевищує нормативне значення платоспроможності майже в 6 разів, що відповідає вимогам закону України «Про страхування»[1].

Розрахуємо показник рівня достатнього покриття власними коштами (табл. 3). Розглянемо рівень забезпечення платоспроможності СК «АСКА»(табл.2).

Таблиця 3 – Оцінка платоспроможності СК «АСКА»

Рік	Значення CAR, %	Оцінка покриття
2010	59,7	Надійне
2011	55,3	Надійне
2012	61,4	Надійне

Отже, дані таблиці 3 свідчать про те, що СК «АСКА» платоспроможна за аналізований період. Фактичний запас платоспроможності перевищував нормативний. Іншими словами, власних коштів, вільних від зобов’язань разом із страховими резервами достатньо для виконання зобов’язань за страховими виплатами.

При цьому заходи впливу на страховиків, які не мають належного рівня платоспроможності, можуть бути наступними:

– примусова передача частини страхового портфеля іншому страховику;

– скорочення страхових операцій за певними видами страхування;

– зміна перестрахової політики та розширення практики перестрахування;

– підвищення рівня статутного капіталу страховика;

– скорочення кредиторської заборгованості страховика;

– зміна напрямів інвестування коштів, що покривають страхові резерви.

Отже, платоспроможність страховика також слід розглядати як його фактичну і потенційну можливість розраховуватися за зобов'язаннями за рахунок перетворення у грошові кошти його активів.

Аналіз фінансової стійкості страхової компанії розглядається крізь призму таких елементів: власного капіталу; платоспроможності; адекватно розрахованих тарифних ставок і, як результат, величини страхових резервів, адекватної сумам, узятих страховиком на себе зобов'язань; розміщення страхових резервів (інвестиційна діяльність); збалансованого страхового портфеля.

Ключовим моментом у інвестиційній діяльності страховика залишаються розробка та реалізація грамотної інвестиційної стратегії, яка дасть змогу ефективно керувати портфелем інвестиційних вкладень з урахуванням специфіки його зобов'язань.

Список літератури

1. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua.

2. Закон України «Про внесеня змін до Закону України «Про страхування» від 04.10.2001 № 2745-III [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua.
3. Бігдаш В. Д. Страхування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. зак. / В. Д. Бігдаш. – К. : МАУП, 2006. – 448 с.
4. Грищенко Н. Б. Основы страховой деятельности : учеб. пособ. / Н. Б. Грищенко. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 352 с.
5. Жеребко А. Э. Совершенствование финансового менеджмента рисковых видов страхования / А. Э. Жеребко. – М. : Анкил, 2003. – 128 с.

Одержано 17.06.13

УДК 657

А.В. Габідулліна, К.М. Середенко магістранти гр. ОА-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Напрями оптимізації інформаційного забезпечення управління формуванням витрат та оцінки продукції сільськогосподарського виробництва

У статті розглянуто проблемні аспекти інформаційного забезпечення управління витратами та оцінки готової продукції у сільському господарстві. Доведено доцільність в умовах застосування П(С)БО 30 «Біологічні активи» процедури калькулювання продукції тваринництва з огляду на потреби оцінки за собівартістю в системі інформаційного забезпечення управління витратами, прийняття рішень щодо обсягів виробництва, оцінки діяльності внутрішнього менеджменту та підрозділів в системі внутрішньогосподарського обліку. Обґрунтовано доцільність побудови обліку витрат у рослинництві з використанням елементів нормативного методу за центрами витрат та відповідальності.
інформаційне забезпечення, управління витратами, оцінка, витрати, біологічні активи сільськогосподарське виробництво, калькулювання, рослинництво, тваринництво

В умовах орієнтації України на набуття рівноправного члена Європейського співтовариства передумовою є налагодження виробництво якісної та конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Конкурентоспроможність обумовлена рівнем ефективності виробництва, що обумовлює необхідність управління витратами однією важливіших складових якого є інформаційне забезпечення.

Важливим є створення такої системи бухгалтерського обліку, яка б давала достовірну, вичерпну і своєчасну інформацію про стан відтворювальних процесів у галузі рослинництва та тваринництва не лише для потреб складання фінансової та статистичної галузевої звітності але задовольняти інформаційні запити внутрішнього менеджменту підприємства та апарату управління підприємства та його структурних підрозділів.

У цьому зв'язку є необхідним на рівні суб'єкта господарювання сформувати адекватну організаційним особливостям господарювання систему інформаційного забезпечення основних функцій управління, зокрема аналітичної та контрольної. Відповідно вважаємо, що є актуальним дослідження проблемних аспектів організації та методики обліку, контролю та проведення аналізу витрат у сільському господарстві, а також проблемних аспектів оцінки готової продукції сільськогосподарського виробництва з метою визначення напрямів оптимізації інформаційного забезпечення управління. Цей напрям дослідження має практичну спрямованість з огляду на

необхідність розробки напрямів оптимізації на рівні суб'єктів сільськогосподарського виробництва з врахуванням організаційних аспектів та інформаційних запитів менеджменту.

Дослідженню проблем теорії та практики обліку виробництва в сільському господарстві, зокрема витратам та оцінці значну увагу приділили та приділяють як вітчизняні так і закордонні науковці, зокрема, Я.М. Баренгольц, С.Ф. Голов, Т.М. Джинджиристий, А. Карпова, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, В.Г. Линник, В.О. Ластовецький, Ю.Я. Литвин, В. Б. Моссаковський, Н. Малюга, М.Ф. Огійчук, П.Т. Саблук, Л.К. Сук, В.В. Сопко, Л.С. Шатковська, В.П. Ярмоленко, І.М. Яцишин, М.Г. Бєлов, П.С. Безруких, Г.І. Гринман, З. Пізенгольц, Л. Хорунжий, В. Широбоков, І.А. Ламикін та інші. Однак безліч питань і на сьогодні залишаються невирішеними, оскільки серед вчених-економістів і практиків існують суттєві розбіжності у поглядах, особливо стосовно застосування на практиці методичних підходів викладених у М(С)БО 41 «Сільське господарство» аналогом якого є вітчизняний П(С)БО 30 "Біологічні активи". Цей стандарт суттєво змінив методологію оцінки, що обумовлює певні зміни і формування обліково – аналітичної системи інформаційного забезпечення управління витратами сільськогосподарського виробництва.

Відповідно за мету поставлено визначення напрямів оптимізації організації та методики обліку, контролю та оцінки витрат і продукції сільськогосподарського виробництва на підставі з'ясування проблемних моментів та аналізу облікової практики у сільському господарстві.

Ефективна діяльність сільськогосподарського підприємства залежить від якості та оперативності інформації про всі аспекти його діяльності, а тому організація обліку і контролю витрат є важливим завданням для бухгалтерської служби кожного підприємства. Облікова практика сільськогосподарських підприємств свідчить про наявність суттєвих проблем у цьому напряму. Так, на підставі анкетування з'ясовано, що переважна більшість опитуваних застосовують облік витрат без врахування вимог П(С) 30 «Біологічні активи». 70% респондентів підтвердили застосування «котлового методу» обліку витрат, а решта визначила у якості об'єкту обліку витрат групи культур у рослинництві відокремлені згідно з потребами формування галузевої статистичної звітності. Лише 2,5 % господарств підтвердили намір ведення обліку витрат за полем сівозміни. Також на підприємствах не запроваджені елементи нормативного методу обліку витрат, який є необхідним з метою реалізації функцій поточного аналізу їх формування і контролю в оперативному режимі.

В сучасних умовах ефективно управляти витратами означає, перш за все, контролювати їх за місцями виникнення і відповідальних виконавцях.

Недоліки діючої системи обліку, контролю і аналізу витрат в зерновій галузі сприяли знеособленню відповідальності за ефективне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, що привело до підвищення собівартості продукції, зниженню ефективності у рослинництві.

Відповідальність і контроль є об'єктивною необхідністю в сучасних умовах господарювання і можуть бути реалізований лише за наявності інформації про витрати, залежні від виробничих одиниць, відділів, служб і окремих працівників. Рішенню цих задач сприяє варіант побудови обліку і контролю витрат за центрами відповідальності. Впровадження обліку за центрами відповідальності є складовою частиною організації управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах.

Центром відповідальності в зерновиробництві є структурний підрозділ, що займається вирощуванням сільськогосподарських культур , з відповідальним керівником. У зерновому виробництві основне місце виникнення витрат це поле (ділянка), де здійснюється виробництво зерна або іншої продукції рослинництва.

Початковим етапом організації системи обліку і контролю виробничих витрат за центрами відповідальності є розробка карти відповідальності, що визначає організаційні одиниці, на які покладені конкретні обов'язки по контролю витрат.

Перелік центрів відповідальності встановлюється відповідно з організаційною структурою підприємства, виходячи із спеціалізації підрозділів і ступеня їх самостійності.

При визначенні центрів відповідальності необхідно виходити із технологічної структури підприємства, виділити його горизонтальний і вертикальний розрізи.

Перший обмежується довкола діяльності кожної особи, відповідальної за центр; другий зумовлює ієрархічні сходи правомочності осіб, що ухвалюють управлінські рішення.

Номенклатура центрів відповідальності затверджується керівництвом підприємства і повинна містити систему кодування, необхідну для організації аналітичного обліку.

При формуванні центрів відповідальності в зерновиробництві необхідно враховувати різні організаційні форми внутрішньогосподарчих відносин що склалися в підрозділах (бригада, ферма, ланка, ділянка і ін.). Особливості підрозділів доцільно брати до уваги при визначенні порядку обліку.

Основою будь-якої форми організації праці в землеробстві є бригади. Постійність бригади забезпечується закріпленням за нею повної сівозміни, що дозволяє ліквідувати знеособлення, а також сприяє реальному зв'язку конкретного трудового колективу з результатами його діяльності.

Внутрішньогосподарчі підрозділи, будучи основними ланками сільського господарства, повинні стати центральною ланкою організаційної структури управлінського обліку на підприємстві. Слід зазначити, що внутрішньогосподарчі підрозділи - це крупні виробничо-технологічні одиниці, які виконують весь цикл робіт на закріплених за ними ділянками землі.

Центр відповідальності «Польова бригада» несе відповідальність за наступні статті витрат:

- заробітна плата з відрахуваннями;
- насіння;
- паливно-мастильні матеріали;
- добрива (органічні, мінеральні);
- вартість послуг допоміжних підрозділів;
- загальнобригадні витрати (по відділенню, бригаді).

Важливою умовою для організації обліку за центрами витрат є: можливість встановлення виробничого завдання на зниження витрат, а також і отримання облікової інформації про фактичну величину витрат по кожному центру витрат. Для цього необхідно налагодити належну роботу по внутрішньогосподарчому плануванню і обліку.

В умовах обліку витрат за центрами відповідальності кожний підрозділ повинен знати, скільки і яких грошово-матеріальних витрат передбачається на конкретні види робіт. В рослинництві основним плановим документом є технологічні карти. Тому планування витрат по трудових, матеріальних і грошових витратах слід починати із складання технологічних витрат. В них визначена послідовність виконання всіх робіт по кожній оброблюваній культурі, встановлені норми висіву насіння, визначені розміри заробітної плати на кожний вид робіт, а також суми витрат на виконання окремих видів робіт і весь їх об'єм, собівартість одиниці продукції.

В умовах ведення управлінського обліку технологічні карти слід уточнювати і їх веденню повинно бути надано найсерйознішу увагу. Вони повинні бути розроблені

фахівцями економічної служби з участю колективу центру відповідальності для всіх культур польової сівозміни, закріпленої за бригадою.

Перш за все, встановлюють виробничу програму (посівні площі, врожайність, валове виробництво основної, супутньої і побічної продукції). Потім, виходячи із запланованих посівних площ під конкретні культури, визначають заплановані витрати праці, заробітної платні, потребу і вартість насіння, пального і змащувальних матеріалів, органічних і мінеральних добрив т.д. Після цього визначають розміри амортизаційних відрахувань і витрат на поточний ремонт, розраховують планову собівартість послуг допоміжних і обслуговуючих виробництв (вантажного автотранспорту, енергослужби і т.д.). Далі складають кошториси загальнобригадних, загальновиробничих і загальногосподарських витрат.

Також технологічні карти є базою для визначення запланованих витрат на 1 га посіву зернових культур.

Облік витрат за центрами відповідальності вимагає певних змін в первинному і аналітичному обліку. В цьому випадку центр витрат є первинним осередком формування аналітичного обліку витрат.

Досягти цього можна шляхом вдосконалення облікової документації і регістрів бухгалтерського обліку витрат. У зв'язку з чим пропонуємо в первинні документи по обліку витрат і виходу продукції ввести реквізит «номер поля». Слід зазначити, що в деяких діючих формах первинних документів такий реквізит є, наприклад, акт витрат насіння і посадкового матеріалу, обліковий лист праці і виконаних робіт (ф. № 64) і ін. Проте, як вже було відзначене, ці графи часто не заповнюються.

Однією з умов побудови обліку за полями є правильне і повне заповнення всіх реквізитів. Особливу увагу слід приділити особовим рахункам - головній інформаційній базі по центрах відповідальності, де повинна відображатися інформація необхідна для проведення контролю і аналізу по центру відповідальності, що дозволить оперативно реагувати на відхилення від планових витрат.

В даний час в більшості сільськогосподарських підприємств, як і в досліджуваному при виробництві зерно технічної продукції витрати на виробництво не пов'язують з показниками по кожному місцю здійснення витрат - полю, що значно ускладнює оперативний і поглиблений аналіз витрат протягом виробничого періоду вирощування зернових культур. Оперативний контроль за величиною витрат в процесі їх здійснення в розрізі кожного підрозділу набагато корисно для управління, ніж будь-який інший традиційний контроль, що має за мету розкрити резерви за підсумками звітного періоду.

Тому для накопичення виробничих витрат в розрізі кожної культури і місця виникнення витрат (поля) нами запропоновано застосування форми Особового рахунка, такого змісту:

В першому розділі цього регістра «Витрати на виробництво» пропонуємо відображати нормативні і фактичні значення контрольованої статті витрат по полях і культурах. В другому розділі є необхідним відображати вихід основної і побічної продукції по бригаді як в цілому по культурах, так і по полях.

Інформація, подана за такою формою Особового рахунку (виробничого звіту) підрозділу дозволить керівнику центру відповідальності здійснювати контроль за витратами в просторі (по полях) і в часі (щомісячно), виявляти результати діяльності за певний проміжок часу, своєчасно ухвалювати відповідні рішення.

Особовий рахунок (виробничий звіт) підрозділу складається щомісячно на підставі первинних облікових документів в двох примірниках. Він може складатися безпосередньо в підрозділі (при децентралізованій формі обліку) або в бухгалтерії (при централізованій). Зараз в бригадах відсутні обліковці і на першому етапі такий звіт

запропоновано складати безпосередньо бухгалтеру. В подальшому ці функції доцільно передати або обліковцю, або бригадиру з організацією постійного контролю об'єктивності та своєчасності його ведення. Один примірник залишається (передається) керівнику центру відповідальності, інший передається в бухгалтерію, де на підставі Особових рахунків (виробничих звітів) всіх підрозділів рослинництва складається Зведений особовий рахунок (виробничий звіт) по рослинництву, а також внутрішньогосподарська звітність для керівників і фахівців різних рівнів управління.

В умовах формування центрів відповідальності на базі виробничих підрозділів (бригад, відділень) на підприємствах будь-якої форми власності і видів господарювання розробляються нормативні документи, які визначають ступінь самостійності центрів, права і відповідальність їх керівників і регулюють взаємостосунки між підрозділами усередині підприємства. Виходячи з цього, пропонуємо в господарстві використовувати «Положення про центри відповідальності», яке регламентує роботу центру і включає наступні основні розділи:

Розділ 1. Загальні положення по організації центрів відповідальності.

1.1. Мета і предмет діяльності.

1.2. Майно центру.

1.3 Трудові відносини.

Розділ 2. Права, обов'язки керівника центру відповідальності.

Розділ 3. Організація обліку і контролю в центрі відповідальності.

«Положення про центри відповідальності» затверджується керівником підприємства, окрім цього документа розробляються також посадові інструкції, диференційовані за робочими місцями.

Проблема представлення і використання інформації, актуальності її змісту є однією з найважливіших в бухгалтерському обліку, і особливо вона важлива для управлінського обліку. Зараз вже недостатньо того, щоб керівники підприємства знали, в що їм обходиться вироблювана ними продукція тільки після закінчення її виробництва, також вони повинні знати, як формується собівартість продукції, що виготовляється.

Цю інформацію не може надати існуюча система фінансового обліку, тому, ми вважаємо необхідним, в інформаційному полі сільськогосподарських підприємств формувати внутрішню обліково-звітну інформацію про виробничі витрати.

Для підвищення рівня корисності обліково-звітної інформації управлінського обліку необхідно, перш за все, встановити кому, які і для якої мети потрібні облікові і звітні дані, визначити способи представлення цих даних. Тому, ми вважаємо, що для побудови інформаційного поля системи управлінського обліку найважливішою є класифікація потреб інформації з погляду типу ухвалюваних рішень: стратегічних, тактичних і оперативних. В таблиці 1 представлені інформаційні потреби керівників різних рівнів управління.

Таблиця 1 - Інформація, що використовується, залежно від рівня управління

Рівень управління	Інформація, що використовується
Стратегічний	Зовнішня і внутрішня - для перспективного планування прогнозування діяльності підприємства
Тактичний	Зовнішня і внутрішня - для керівництва і контролю діяльності підрозділу підприємства
Оперативний	В основному внутрішня - для планування, здійснення повсякденної виробничої діяльності і контролю

Вищий рівень управління (керівник підприємства) пов'язаний з прийняттям стратегічних управлінських рішень і створенням політики організації в області мотивації і координації, доводить інформацію до рівня управління центрами відповідальності. Вищий рівень управління відповідає за інвестиційну і інноваційну політику; в частині обліку — за облікову політику.

З огляду потреб в характері, ступені точності і детальності інформації для стратегічного управління, пріоритетною є інформація про зовнішні чинники діяльності, а також про повну собівартість продукції, прибутковості виробництва.

Середній рівень управління включає керівників виробничих і функціональних підрозділів: головний агроном, головний механік, зав. гаражем, головний бухгалтер, головний економіст, фахівець служби постачання і т.д. Керівники середньої ланки вирішують задачі, виходячи з функціональної специфіки, вони знаходяться в постійному контакті з керівниками нижньої ланки - бригадирами, що ухвалюють оперативні рішення по виконанню поточних виробничих задач. Для тактичного управління на цьому рівні потрібне посилення ступеня деталізації і точності інформації, в порівнянні з першим рівнем.

Нижній рівень управління відповідальний за точне виконання планів і програм: доведення їх до робітників і контроль за їх виконанням. Управлінські рішення керівників даної ланки - бригадирів, ланкових - найбільш визначені і зводяться в основному до контролю за виконанням конкретного виробничого завдання. Представники середньої і нижньої ланки управління, займаються, як правило, прийняттям рутинних управлінських рішень.

Таким чином, управлінська діяльність на різних ієрархічних рівнях вимагає різних видів інформації, що потребує спеціальної організації управлінської звітності.

Інформація, що сформована в управлінському обліку, є важливим засобом контролю витрат. Тому основною задачею при розробці форм внутрішньої звітності є - надати керівникам всіх рівнів оперативну поточну інформацію про витрати своїх підрозділів в розрізі елементів і статтей контрольованих ними витрат, а також про показники ефективності їх діяльності.

Ми пропонуємо формувати внутрішньогосподарські звіти, розроблені з урахуванням інформаційних запитів різних рівнів управління сільськогосподарського підприємства. Займатися їх підготовкою має бухгалтер - аналітик.

Пропоновані форми внутрішньогосподарських звітів складені за умовою, що інформація з одних і тих же питань необхідна для різних рівнів управління повинна мати різну деталізацію в звітах.

Велику цінність для керівників середньої і нижньої ланки сільськогосподарського підприємства представляє інформація за центрами витрат про відхилення контрольованих витрат від запланованих в розрізі культур. Враховуючи це, нами розроблений «Звіт про виробничі витрати по центру відповідальності».

Даний звіт пропонується складати щомісячно на підставі Особових рахунків (виробничих звітів) центрів відповідальності. Відхилення від нормативу відображаються тільки за статтями і видах контрольованих витрат.

Ця інформація дозволить оцінити діяльність керівника центру, а також розкрити причини, встановити винуватців збільшення витрат. Причому розраховані суми відхилень з розрахунку на 1 га нададуть можливість порівняльного аналізу діяльності центру витрат по вирощуванню конкретної зернової культури. На підставі інформації звіту керівники можуть здійснювати оперативний контроль виробничих витрат на вирощуванні зернових культур протягом виробничого періоду.

В процесі подальшого формування інформації для керівників про виробничі витрати за центрами витрат пропонується складати «Зведений звіт про контрольовані виробничі витрати по центрах відповідальності» (табл. 2).

Дані про величину контрольованих витрат за різні звітні періоди за центрами відповідальності є цінною інформацією для прийняття оперативних управлінських рішень, аналізу, контролю діяльності центрів витрат.

Таблиця 2 - Зведений звіт про контрольовані виробничі витрати за центрами відповідальності за червень 2013 р.

Зернові культури (Запропонована форма)

Центри відповідальності	Пшениця ярова			Ячмінь			Овес			В цілому по зернових		
	Витрати на 1 га, грн.			Витрати на 1 га, грн.			Витрати на 1 га, грн.			Витрати на 1 га, грн.		
	Норматив	Факт	Відхилення	Норматив	Факт	Відхилення	Норматив	Факт	Відхилення	Норматив	Факт	Відхилення
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Бригада №1												
Бригада №2												

Зведена інформація в цілому по зернових культурах і в тому числі по окремих видах в розрахунку на 1 га надає можливість керівнику порівнювати результати діяльності по центрах витрат щомісячно з підсумками минулих періодів і минулих років. Аналіз даних дає можливість оцінити діяльність центрів витрат, що є дуже важливим при підведенні підсумків діяльності центрів, їх мотивації членів трудових колективів тощо.

Проблема визначення реального внеску кожного підрозділу в загальні результати діяльності підприємства є істотним недоліком сучасного виробничого обліку. Об'єктивне вимірювання трудового внеску колективу в кінцеві результати діяльності підприємства є основним принципом організації управлінського обліку і, в теж час, відноситься до числа найвідповідальніших і разом з тим маловивчених питань управлінського обліку.

Якість роботи центрів відповідальності в системі управлінського контролю можна оцінити двома показниками: результативність і ефективність. Результативність - це ступінь досягнення центром відповідальності поставленої мети. Як правило, результативність характеризується якісними показниками: наскільки добре свою роботу виконує центр відповідальності, якою мірою йому вдається досягти бажаних результатів, наскільки ці результати відповідають меті всього підприємства.

Під ефективністю розуміється виконання заданого об'єму робіт при мінімальному використанні виробничих ресурсів, або максимальне виконання об'єму робіт при заданому розмірі ресурсів. Таким чином, ефективним буде визнаний той центр відповідальності, який випускає більший об'єм продукції з якнайменшими витратами.

Це дозволяє швидко виявляти неефективні ділянки виробництва, точно визначати причини низької ефективності і вживати рішучих заходів з виправлення положення.

Деякі автори пропонують внесок кожного підрозділу в економіку підприємства виміряти кількісно за допомогою показника окупність витрат і рентабельність виробництва підрозділу, а для поглибленої оцінки використовувати ряд інших виробничих і економічних показників: частка підрозділу в загальному об'ємі виробництва продукції і спожитих ресурсів, валовому і чистому доході, прибутках.

У рослинництві зазначені показники можна визначити тільки після закінчення року (після отримання продукції).

Ми вважаємо, що в основу оцінки ефективності діяльності центрів відповідальності (їх економічності і результативності) необхідно покласти основну мету створення системи обліку і звітності по центрах відповідальності - вдосконалення контролю витрат і забезпечення повною, оперативною і достовірною інформацією про діяльність структурних підрозділів.

У зв'язку з цим щомісячну оцінку ефективності діяльності структурних підрозділів пропонуємо проводити на основі аналізу зміни контрольованих витрат з розрахунку на 1га.

Для цього за даними «Зведеного звіту про контрольовані виробничі витрати по центрах відповідальності» необхідно розрахувати показник - коефіцієнт виконання плану по витратах.

Коефіцієнт виконання нормативу по витратах визначається співвідношення фактичних значень контрольованих витрат до їх нормативної величини:

$$К= Зф : Зн, \quad (1)$$

де Зф - фактичні контрольовані витрати на 1 га посівів;

Зн - нормативні контрольовані витрати на 1га посівів.

При аналізі позитивним фактом є значення цього коефіцієнта менше 1, що вказує на економію контрольованих витрат виробництва в даному центрі відповідальності.

Для представлення результатів за пропонованою методикою нами розроблено звіт «Оцінка діяльності центрів відповідальності по контролю витрат на виробництві продукції рослинництва» (табл. 3).

Цей звіт відкривається на рік і ведеться щомісячно з використанням вкладних листів.

Перевагами запропонованої методики оцінки діяльності центрів відповідальності є простота її використання при відповідній побудові первинного і зведеного обліку витрат за центрами відповідальності, а саме ведення Особового рахунку (виробничого звіту) підрозділу.

Таблиця 3 – Оцінка діяльності центрів відповідальності по контролю витрат на виробництві продукції рослинництва за 2013 р.(Запропонована форма)

Центри відповідальності (бригади)	Травень			Червень		
	Сума контрольованих витрат на 1 га зернових культур,		Коефіцієнт виконання нормативу по витратах	Сума контрольованих витрат на 1 га, грн.		Коефіцієнт виконання нормативу по витратах
	норматив	факт		норматив	факт	
	Зн	Зф		Зп	- Зф	
1	2	3	4=3:2	5	6	7=6:5
Бригада №1						
Бригада №2						

Необхідно відмітити, що для оцінки діяльності центрів витрат недостатньо використовувати лише фінансові показники. В деяких випадках такий підхід може привести до прагнення з боку центрів відповідальності зменшувати витрати за рахунок зниження якості продукції. Тому, формуючи структуру підприємства виключно як сукупність центрів витрат, в системі управлінського обліку необхідно налагодити додаткове спостереження за якістю вироблюваної продукції. Для оцінки якості продукції зернових культур, що виробляється центрами відповідальності, особливо зерна, необхідно проводити суворий лабораторний аналіз.

Таким чином, впровадження елементів нормативного обліку у поєднанні з обліком за центрами відповідальності у рослинництві забезпечить оперативний контроль формування витрат і буде сприяти підвищенню ефективності виробництва. Запропоновані підходи є можливим поєднати з автоматизацією облікової процедури.

З огляду на формування у системі фінансового обліку оцінки продукції за справедливою вартістю, а не за фактичною собівартістю, деякі науковці та практики вважають, що калькулювання собівартості втратило сенс. Проте, з огляду на потреби інформаційного забезпечення управління витратами, прийняття рішень щодо обсягів виробництва, оцінки діяльності внутрішнього менеджменту та підрозділів в системі внутрішньогосподарського обліку вважаємо процедуру калькулювання необхідною та доцільною. У цьому зв'язку напрямом подальших досліджень є обґрунтування рекомендацій з оптимізації калькулювання собівартості продукції сільськогосподарського виробництва як складової системи інформаційного забезпечення управління витратами.

Список літератури

1. Моссаковський В. Б. Про управлінський облік / В. Б. Моссаковський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. - № 10 – С. 37-44.
2. Моссаковський В. Б. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні / В. Б. Моссаковський: монографія. – К.: Інтерпрес ЛТД. – 2009, 328 с.
3. Жук, В.М. Наукове забезпечення обліку в системі управління аграрним сектором економіки: теорія і практика: Наукова доповідь. – К.: Інститут аграрної економіки, 2008. – 83 с.
4. Кірейцев Г.Г. Про поділ обліку на фінансовий і управлінський / Г.Г. Кірейцев // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 1999. - №11. – С. 2-7.
5. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2006 р. № 1315 // Ліга: еліт Закон Copyright: ІАЦ "Ліга". – 2006–2010.
6. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені Наказом Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132 // Ліга: еліт Закон Copyright: ІАЦ «Ліга». – 2001–2010

Одержано 17.06.13

С.А. Олещенко, магістр гр. МК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Порівняння динаміки розвитку міжнародного туризму в Україні та Кіровоградській області

Досліджується динаміка розвитку міжнародного туризму (в'їзного та виїзного) в Україні та області на основі трендових моделей. Виявлено переважання виїзного туризму як в Україні так і в області, причому в області переважання особливо значне. Дана ситуація свідчить про невикористані резерви міжнародного туризму для наповнення державного і місцевого бюджетів
міжнародний туризм, в'їзний туризм, виїзний туризм, трендова модель, динаміка

Сучасна туристична галузь швидко прогресує. Її розвиток сприяє активному економічному зростанню багатьох країн світу, в той же час на розвиток туристичної галузі окремої держави істотно впливають світові тенденції розвитку туризму. Сьогодні туризм став самостійною галуззю господарства. На його частку припадає майже 6% світового валового національного продукту, 5% усіх податкових зборів та 7% світових інвестицій. Розвиток туристичної галузі сприяє збільшенню надходжень до бюджету, створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури, будівництву нових туристичних об'єктів, посиленню охорони та реконструкції існуючих історико-культурних пам'яток, охороні природи.

У багатьох країнах світу туризм став важливим джерелом доходів бюджету і належить до найперспективніших галузей національної економіки. Розбудова рекреаційно-туристичної галузі та посилення її впливу на економічний розвиток стали одним із пріоритетних напрямків розвитку світового господарства.

Для оцінки стану розвитку міжнародного туризму в області та Україні наведемо тренди, що характеризують його динаміку за останні дванадцять років, як в'їзного (іноземного) так і виїзного (зарубіжного).

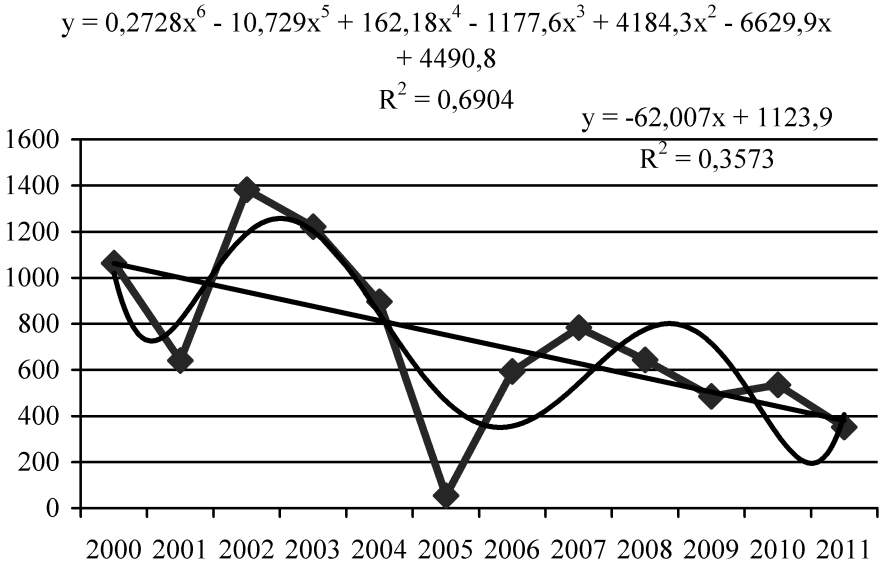

Рисунок 1 – Динаміка іноземного туризму в області

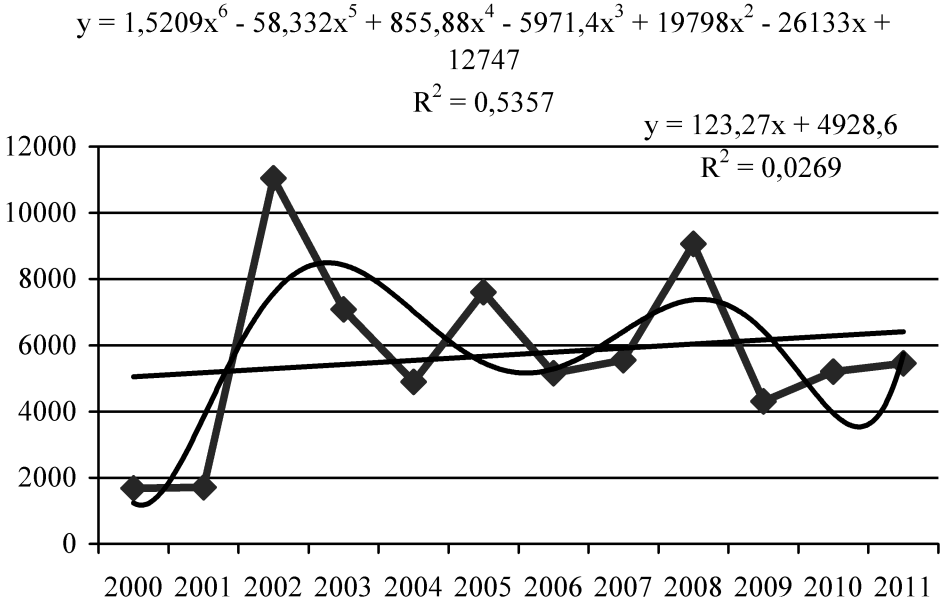

Рисунок 2 – Динаміка зарубіжного туризму в області

Аналіз динаміки іноземного туризму в області свідчить про те, що за останні, починаючи з 2000 року, ця динаміка є негативною. Тобто, у середньому число туристів-іноземців, що відвідують Кіровоградщину, скорочується з показником біля 62 осіб на рік. У той же час число іноземних туристів досить різко змінюється – від буквально кількох осіб у 2005 році до майже тисячі чотирьохсот у 2002 р. Це означає відсутність будь-якої стабільної економічної політики у цій галузі, хоча область має досить непогані можливості розвитку іноземного туризму.

Аналіз динаміки зарубіжного туризму в області, навпаки, показує позитивну динаміку. У середньому, починаючи з 2000 р., число кіровоградців, що від'їжджають за кордон збільшується у середньому приблизно на 123 особи. У той же час кількість зарубіжних туристів різко відрізняється по рокам, хоча розмах цих коливань менший, ніж у попередньому випадку.

У цілому спостерігається тенденція щодо значного переважання кількості зарубіжних туристів над кількістю іноземних, яке з роками досить сильно зростає. Так, а число зарубіжних туристів становило 1681 особу, то у 2011 р. ці цифри становили відповідно 352 та 5459. Така ситуація свідчить про вкрай однобоку орієнтацію у діяльності туристичних компаній Кіровоградщини, якщо говорити по великому рахунку, вони інтенсивно сприяють вивозу капіталу з регіону.

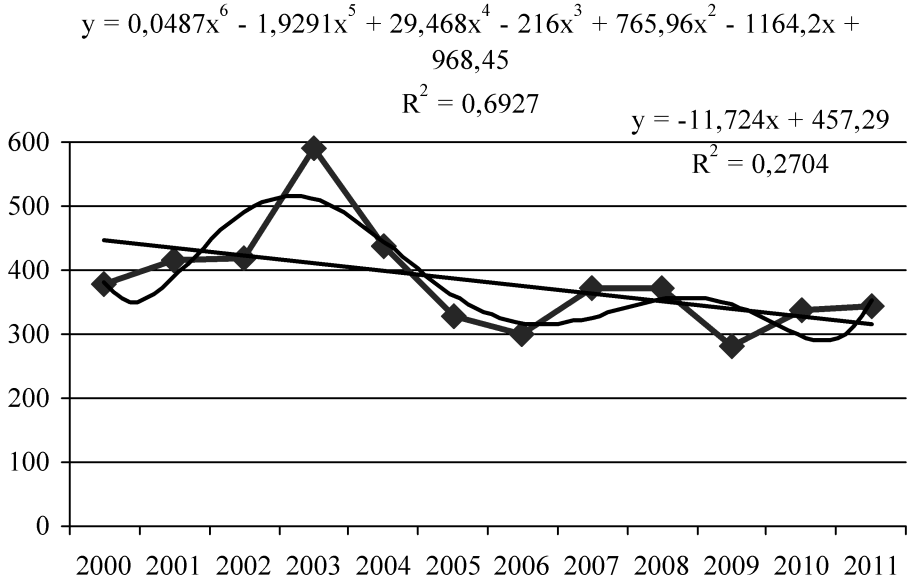

Рисунок 3 – Динаміка іноземного туризму в Україні

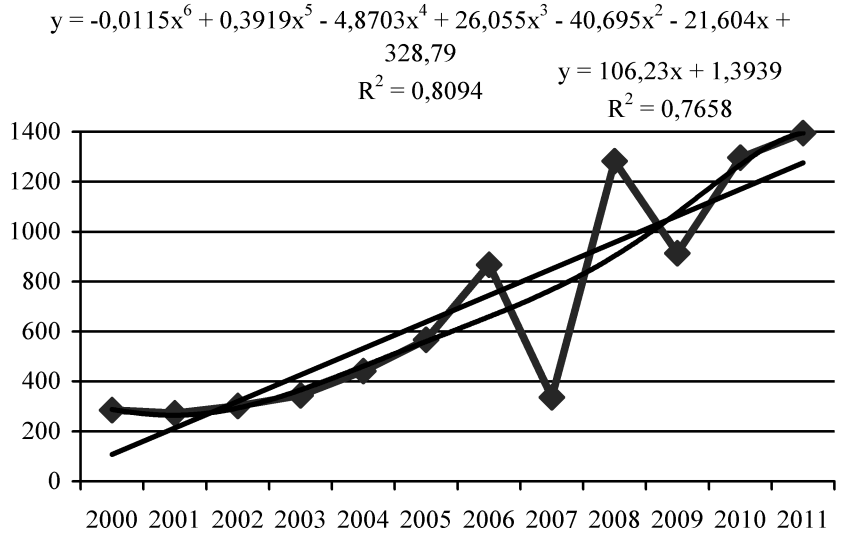

Рисунок 4 – Динаміка зарубіжного туризму в Україні

Аналізуючи динаміку іноземного туризму в Україні, необхідно відмітити, що вона носить негативний характер, тобто кількість іноземних туристів, що приїжджають до України щорічно, починаючи з 2000 р., зменшується у середньому на 11,7 тис. осіб. Слід відмітити, що значні відхилення кількості іноземних туристів від лінійного тренда, які були характерні у 2000-2006 рр., після 2007 року стали помітно зменшувався, проте загальна тенденція щодо зменшення їх кількості зберігається.

Динаміка зарубіжного туризму в Україні характеризується досить стрімким зростанням: у середньому, починаючи з 2000 р., кількість громадян України, що виїжджають за кордон, збільшується на 106,2 тис. осіб. Найбільші відхилення від тренду спостерігається у 2007 (в сторону зменшення) та 2008 (в сторону збільшення) роках і носять, очевидно, політичний характер.

Необхідно відмітити, що, якщо у 2000 р. число іноземних туристів становило 378

тис. осіб, а число зарубіжних туристів становило 285 тис. осіб, то у 2011 р. ці цифри становили відповідно 344 тис. та 1395 тис. Починаючи з 2004 р. число зарубіжних туристів перевищує число іноземних туристів і у подальшому це перевищення зростає, поки у 2011 р. воно не досягло майже триразового значення.

Якщо порівнювати розвиток міжнародного туризму в Україні та Кіровоградщини, то тут можна відмітити, що, якщо у 2011 р в Україні у середньому на одного жителя за рік припадало 0,00755 іноземного туриста і 0,0306 зарубіжного туриста, то для Кіровоградської області ці цифри становлять відповідно 0,00035 та 0,0055. Звідси можна зробити висновок, що області як за рівнем розвитку так і за рівнем розвитку зарубіжного туризму значно відстає від середньоукраїнських показників, особливо це стосується іноземного туризму. Таким чином, область має значні резерви щодо розвитку такої важливої галузі як міжнародний туризм, особливо в тій його частині, що стосується іноземного (в'їзного) туризму.

Список літератури

1. Гуляев В.Г. Новые информационные технологии в туризме: Учеб. пособие. – М., – 2008. – 356 с.
2. Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2011 р. – Кіровоград: Головне управління статистики у Кіровоградській області, – 2012. – 506 с.
3. Статистичний щорічник України за 2011 р. – К.: Держ. служ. статис., 2012. – 558 с.
4. Шулик В.В. Про місце України в галузі іноземного туризму // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті / Під заг.ред. Н.Є.Трегуб. – Харків: ХДАДМ. – №5-6/2008 – №3-4/2009, – С.135-136.

Одержано 17.06.13

УДК 331.101.264.2

Я.О. Покатенко, ст. гр. УП-12м[1)]
Кіровоградський національний технічний університет

Участь персоналу у підвищенні результативності роботи підприємства

Стаття присвячена темі участі персоналу у підвищенні результативності роботи підприємства. Розглянуто три основні системи участі у прибутках. Розраховано премії за системами Скенлона та Раккера. Наведено приклад розрахунку базового коефіцієнту продуктивності
участь у прибутках, робітники, обсяг продажу, допустимі витрати на робочу силу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: вивченням такої проблеми, як участь персоналу у підвищенні результативності підприємства займалися такі науковці, як Д.Скотт Синк, Г.Т. Завіновська, Хомяков В.І. та ін.

Виклад основного матеріалу. Участь у прибутках (доходах) або стимулювання персоналу через прибутки полягає в розподіленні певної їхньої частини між працівниками підприємства. Таке розподілення може бути строковим (наприклад, щомісячні виплати) або відкладеним (на кілька місяців або навіть років), а також може

[1)] Науковий керівник: Ю.В. Малаховський, доц. , канд. екон. наук

набирати форми грошових виплат або передавання працівникам певної кількості акцій підприємства. Існує декілька систем участі в розподілі прибутку. Багато із них пов'язані не з кінцевими результатами діяльності підприємства, а з окремими показниками, що відображають фактори підвищення конкурентоспроможності.

Система Скенлона. Ця система є стратегією підвищення продуктивності. Вона включає три такі ключові елементи: співробітництво і кооперацію між рядовими працівниками, керівництвом і профспілками; залучення працівників до раціоналізаторства; розподіл прибутку в результаті підвищення продуктивності безпосередньо з працівниками фірми [3].

Особливістю програми Скенлона є розподіл прибутку залежно від підвищення продуктивності щомісячно, а не один раз на рік. Це дозволяє співробітникам спостерігати як позитивні результати діяльності фірми, так і невдачі й спади.

Використовуючи цей коефіцієнт з урахуванням конкретно реалізованої продукції, в кожному періоді, знаходять допустимі витрати на робочу силу. Ці витрати порівнюють з фактичною заробітною платою. Якщо остання нижча за допустиму, то сплачують премію, яку розподіляють між компанією і працівниками у відношенні 25:75 відповідно. Із частки працівників частину грошей можна розмістити в резерв премій, який виконує дві важливі функції. Він є буфером на випадок недостатності коштів у наступні місяці. Його використовують також для додаткового заохочення за тривале зростання результативності. В кінці року резерв, що залишився, розподіляють таким же чином, що і місячну премію, але резерву більше не залишають. Якщо резерв негативний, збиток бере на себе компанія.

Приклад розрахунку премії за системою Скенлона наведено в таблиці 1 (базовий коефіцієнт дорівнює 0,283).

В нашому прикладі відбулося абсолютне збільшення запасу, а відтак товарів було продано менше, ніж вироблено. Використовуючи базовий коефіцієнт 0,283, знаходимо допустимі витрати на робочу силу, які відображені в рядку 6. Відраховуємо з них фактичну заробітку плату і одержуємо загальний преміальний фонд (рядок 8).

Таблиця 1 – Приклад розрахунку премій за системою Скенлона

Показник	Грошові одиниці
Обсяг продажу	
Повернення, знижки, надбавки	2300000
Нетто продажу	-74000
Зміна запасів	2226000
Реалізована продукція	- 441000
Допустимі витрати на робочу силу (базовий коефіцієнт х рядок (5) = 0,283 х 1785000=	1785000 505155 -470000
Фактична заробітна плата	35155
Преміальний фонд	-8788,75
Частка компанії (25%)	2636635
Частка робітників (75%)	-5273,25
Резерв премії (20%)	21093
Підлягає негайному розподілу	

Якби він був від'ємним, премія б не сплачувалася, а дефіцит був би перекритий за рахунок преміального резерву. Таким чином, працівників спонукають створювати преміальний фонд щомісячно. Частка компанії в преміальному фонді дорівнює 25%, працівники одержують 75%. Із частки працівників 20% перераховують в резервний фонд (рядок 11), а суму, що залишилася, негайно розподіляють (рядок 12).

Система Раккера. Перший крок при використанні системи Раккера полягає в бухгалтерському аналізі, необхідному для визначення індексу вартості чистої продукції фірми. Чиста продукція або додана вартість - це різниця між ринковою вартістю виробленої продукції і вартістю сировини, матеріалів та послуг, використаних для її виробництва. Додана до продукту вартість є мірилом продуктивності. Ця величина в значній мірі залежить від багатьох факторів, наприклад, вартості матеріалів, а також циклічних і сезонних факторів. Через вказані причини, величина чистої продукції, що використовується при розрахунках за системою Раккера, є середньою величину за минулі 3-7 років. Тин самим забезпечується ефект вирівнювання і послідовна оцінка чистої продукції. Наступний крок - обчислення “норми Раккера”. Це частка чистої продукції, що сплачується робітникам у вигляді заробітної плати. Фактично це є чиста продукція на кожну гривню заробітної плати. Використана норма повинна бути середньою за кілька років. Приклад розрахунку премії методом Раккера наведено в таблиці 2 (норма Раккера становить 50,2%). При розрахунках припускається, що частка компанії дорівнює 50%.

Система “Імпрошейр”. Дана система є методом використання нормо-годин і базових коефіцієнтів, а для контролю нормативів часу - використання принципу "стелі" і "викупу" норми. Розрахунки в межах системи "імпрошейр" починають з нормо-годин. Це виробничий час, необхідний для виробництва одиниці продукції. В нього не включають непродуктивну роботу (простої, переміщення матеріалів тощо). Нормо-час обчислюють за такою формулою:

$$\textit{Нормативний час} = \frac{\textit{сумарні витрати виробничого часу}}{\textit{кількість виробленої продукції}} \qquad (2)$$

Для кожного виду продукції є свій норматив часу. Вказаний норматив використовують для обчислення загальних витрат праці за нормою шляхом помноження питомої норми на кількість вироблених одиниць. У випадку виробництва декількох видів продукції, ці добутки підсумовують і одержують сумарні нормативні витрати праці. Базовий коефіцієнт продуктивності (БКП) обчислюють шляхом ділення відпрацьованих людино-годин з урахуванням допоміжних робіт на сумарні нормативні витрати праці:

Таблиця 2 – Приклад розрахунку премії за системою Раккера

Показник	Грошові одиниці
1. Обсяг продажу	1800000
2. Повернення, знижки, надбавки	- 60000
3. Чистий продаж	1740000
4. Зміна запасів	360000
5. Реалізована продукція	2100000
6. Матеріали, сировина	-950000
Інші витрати, що не відносяться до робочої сили	-400000
7. Чиста продукція	750000
8. Допустимі витрати на робочу силу (норма Раккера = 50,2 %)	-376500
9. Фактичні витрати на робочу силу	-340000
10. Преміальний фонд	36500
11. Частка компанії (50%)	-18250
12. Частка працівника (50%)	18250
13. Резерв премії (20%)	-3650
14. Підлягає негайному розподілу	14600

$$БКП = \frac{всівитрати\ праці, виробничі\ й\ допоміжні}{сумарні\ нормо-години} \quad (3)$$

В таблиці 3. показано приклад розрахунку БКП для підприємства, що виробляє два види продукції (А і Б).

Премії нараховують, використовуючи БКП. Приклад розрахунку премії наведено нижче:

а) Вироблено продукції і відпрацьовано часу:
Продукт А — 100 одиниць;
Продукт Б - 50 одиниць;
БКП =1,5 (з таблиці 3.);
Відпрацьовано людино-годин — 50.
б) Розрахунок премії:
Продукт А: 4 год. х 100 одиниць х 1,5 = 600;
Продукт Б: 3 год. х 50 одиниць х 1,5 = 600;
Нормогодини "імпрошейр" 1200;
Фактично відпрацьовано годин 950;
Збережено годин 250;
Преміальні години (0,5 х збережені години) 125;
Премія = (125/ 90) х 100 = 13,2%.

Таблиця 3 – Обчислення базового коефіцієнта продуктивності

№ п/п	Показники		Одиниця вимірювання	Послідовність розрахунку	Значення
1	Разом працівників 2010 р.		осіб	фактично	1288
1.1	у т.ч.	основні робітники, з них зайняті:	осіб		773
1.1а		– передачею електроенергії			456
1.1б		– постачанням електроенергії			317
1.2		допоміжні	осіб	–	58
2	Кількість годин, відпрацьованих кожним протягом 2010 року		год.	розрахунково 8,2 × (364 – 111 – 40,5)	1742,5
3	Обсяги електроенергії 2010 р.		МВт. год.	фактично	3917,8
3а	у т.ч.	передача			2257,3
3б		постачання			1660,5
4	Нормативний час на здійснення		нормо-годин	Розрахунково	
4а	у т.ч.	передачі однієї МВт. год. електроенергії		ряд.1.1а × ряд.2 / ряд. 3а	352,0
4б		постачання електроенергії		ряд.1.1б × ряд.2 / ряд. 3б	332,65
5	Сумарні нормо-години, разом, у т.ч.				1346934,9
5а	передачі електроенергії			ряд. 4а ×ряд.3а	794569,6
5б	постачання електроенергії			ряд. 4б ×ряд.3б	552365,3
6	Базовий коефіцієнт продуктивності		один.	(ряд. 1.1 + ряд. 1.2) × ряд.2 / ряд. 5	1,075

Важливою особливістю системи "Імпрошейр" є встановлення "стелі" продуктивності - 30% понад норму. Постійне перевищення "стелі" веде до перегляду

норм часу. Але це не дестимулює робітників, тому що компанія "викуповує" норми у вигляді одно термінових виплат робітникам. Для того, щоб розпочати поділ вигід, пов'язаних з підвищенням продуктивності, кожний тиждень обчислюють чотиритижневі кумулятивні підсумки дня фактично відпрацьованих годин і годин "імпрошейр" на основі БКП для кожного товару. На базі цих підсумків можна визначити заощаджені години і частку, що належить робітникам (процент премії). Якщо надлишок перевищує 30%, години, заощаджені понад 30%, "відкладають" на майбутнє для використання в тих випадках, коли приріст продуктивності нижче 30%-ної стелі. Коли робітники і адміністрація приходять до висновку, що продуктивність постійно перевищує стелю, і впевнені в тому, що такий стан збережеться, використовують процедуру "викупу". Від цього виграють обидві сторони [2].

Висновки. Різні системи участі в прибутках, що є досить вагомими в заохочуванні персоналу до досягнення найліпших загальних результатів господарювання, самі по собі ще не вирішують проблеми формування дійового механізму мотивації трудової діяльності на підприємстві. Функціонування такого механізму залежить від позитивного впливу як внутрішніх, так і зовнішніх щодо підприємства чинників. Але в будь-якому разі організація системи винагородження персоналу має спиратися на прогнозований стиль управління, що передбачає створення гнучких структур, методів мотивації відповідно до розвитку технічних, економічних і соціальних процесів у суспільстві в цілому та на кожному підприємстві зокрема. Для подальшого впровадження в Україні системи участі у прибутку необхідно удосконалювати правові та податкові основи. Великі податкові відрахування не заінтересовують підприємства показувати реальну норму прибутку, яка існує при їх ефективному виробництві. Тому і втрачається ефективність виплат з прибутку. Системи участі у прибутках хоча і заохочують працівників у досягненні найкращих загальних результатів, проте не вирішують проблеми ефективного, дійового механізму трудової мотивації на підприємстві, оскільки функціонування, розвиток підприємства залежить від позитивного впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів [1].

Список літератури

1. Завіновська Г.Т. Економіка праці: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003
2. Скотт-Синк Д. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение.- М.: Прогресс, 1989. 505 с.
3. Хомяков В.І. Менеджмент підприємства. - 2-ге вид. , Видання перероб. і доп. Київ: Кондор, 2009. – 434 с.
4. www. twirpx.com
5. www. bibliotekar.ru

Я.Покатенко, Ю.Малаховский

Участие персонала в повышении результативности работы предприятия

Статья посвящена теме участия персонала в повышении результативности работы предприятия. Рассмотрены три основные системы участия в прибыли. Рассчитано премии по системам Скенлона и Раккера. Приведен пример расчета базового коэффициента производительности

участь в прибылях, рабочие, объем продаж, допустимые расходы на рабочую силу

Y. Pokatenko, Y. Malahovsky

Participation of staff in improving the performance of enterprise

The article dedicated to a staff participation in improving performance of an enterprice. Were considered three basic systems of profit sharing. Were calculated premiums in systems of Scenlon and Rakker. Given an example of the basically factor of productivity

profit sharing, worker, sales, allowable costs for labor

Одержано 17.06.13

В.П.Вовненко, магістр гр.ОА-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Теоретичні та методологічні аспекти обліку розрахунків з персоналом по оплаті праці

У статті розкрита сутність оплати праці, визначено основні системи та форми заробітної плати, визначення тарифних ставок, поліпшення організації обліку з заробітної плати на підприємствах Укрзалізниці.
заробітна плата,тарифна система,форма оплати праці ,робочий час

Вступ. Залізничний транспорт - є складним багатогалузевим господарством з широко розгалуженою інфраструктурою. У сучасних умовах господарювання виникає необхідність у радикальних змінах організації та стимулювання праці. Найбільш адекватною для ринкових умов є організація та оплата праці на основі передової технології, що дає можливість підвищувати продуктивність праці..

Постановка проблеми. Об'єктивною основою розвитку сучасних форм оплати праці є тенденція до забезпечення повної самостійності підприємств у питаннях найму та оплати праці, розмежування сфери державного і договірного регулювання цих відносин на підприємствах незалежно від форм власності.

На сьогодні форму і систему оплати праці обирає керівник підприємства. Він же встановлює працівникам конкретні розміри тарифних ставок. Усе це дає змогу вважати тему статті актуальною.

Сутність поняття «заробітна плата» складна і багатостороння, тому розглядати її потрібно з різних позицій. Заробітна плата – це економічна категорія, відображає відносини між роботодавцем і найманим працівником з приводу розподілу новоствореної вартості. В цьому розумінні доречнішим є поняття «оплата праці», яка, власне, заробітної плати, включає і інші витрати роботодавця на робочу силу. Для найманого працівника заробітна плата – це основна частина його трудового доходу, який він отримує в результаті реалізації здатності до праці і який має забезпечити об'єктивно необхідне відтворення робочої сили.

Для підприємця заробітна плата – це елемент витрат виробництва, і водночас головний чинник забезпечення матеріальної зацікавленості працівників у досягненні високих кінцевих результатів праці.

Об'єктом дослідження є процеси розрахунків та контролю з оплати праці. Питання, пов'язані зі специфікою системи оплати праці на залізничному транспорті, не були предметом спеціального наукового розгляду, хоча їх важливість має неабияке економіко-правове значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти оплати праці висвітлені в роботах таких вчених, як Е.Лібанова, Д.Богиня, А.Колот, О.Павловська, В.Лагутін, І.Тімош та інші.Серед зарубіжних вчених варто відзначити праці Н.Волгіна, М.Лепешинської, Р.Капелюшнікова, Д.Пфайфер, В.Гімпельсона та інших.

Виклад основного матеріалу. Документом, що визначає економічні, правові й організаційні основи оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та господарювання, а також зокремими громадянами, є Закон України«Про оплату праці» від 24.03.1995 р. No108/95-ВР.Згідно цього закону, заробітна плата– це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівнику за виконануним роботу. Згідно зі ст. 2 Закону«Про

оплату праці», визначена структура заробітної плати: основна і додаткова заробітна плата; інші заохочувальні й компенсаційні виплати. В інструкції зі статистики заробітної платиNo5 подано детальний перелік найменувань виплат, які входять до фонду оплати праці, й виплат, які не належать до нього. Згідно із Законом України«Проколективні договори та угоди» від 01.07.1993 р. No3356-XII, договірне регулювання на виробничому рівні забезпечується колективним договором. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей робітника, результатівйого роботи та господарської діяльності підприємства. Основу організації оплати праці становлять: тарифні системи, системи преміювання, контрактна система, система трудових договорів і державні нормативні акти. Тарифною системою встановлюється рівень оплати праці за одиницю робочого часу залежно від кваліфікації(розряду робітника і розряду роботи) і умов праці.

У сучасних умовах на підприємствах застосовуються різні форми і системи оплати праці, але найбільше поширення отримали дві форми оплати праці: відрядна і погодинна.

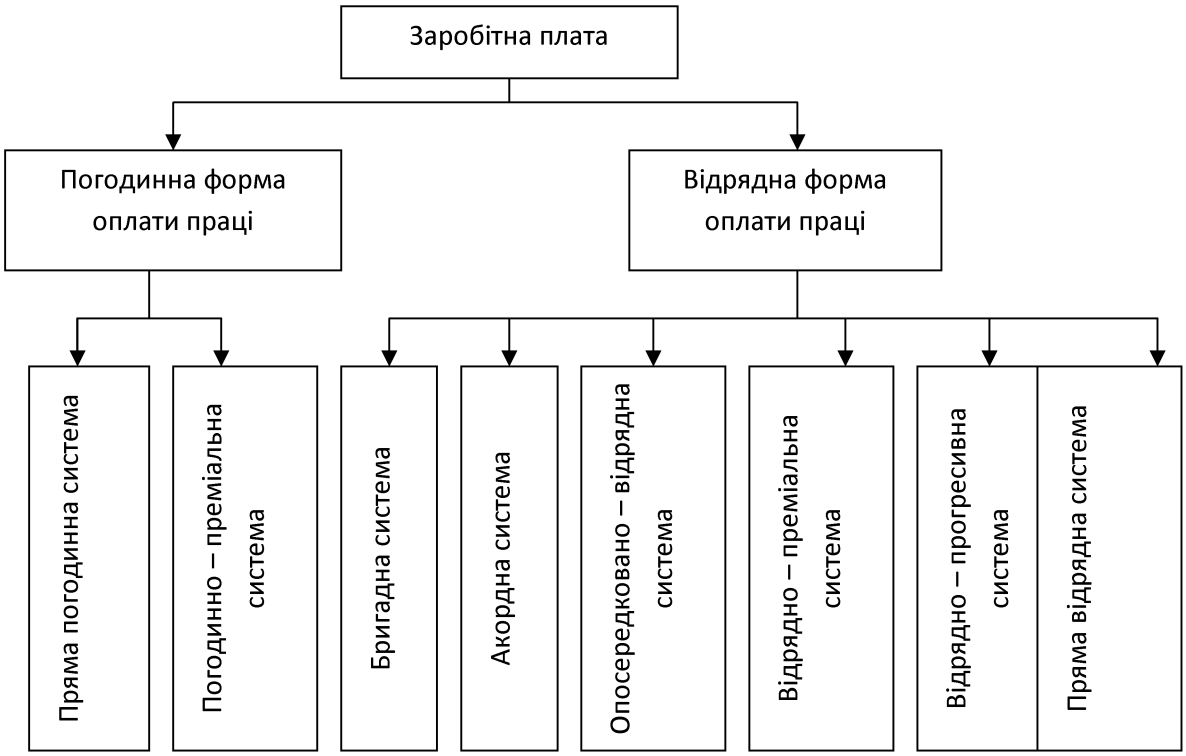

Рисунок 1 – Форми та систами оплати праці

Відрядна оплата праці - це оплата праці за кількість зробленої продукції (робіт, послуг), вона заснована на оплаті праці в прямій залежності від його результатів.

Відрядну систему оплати праці на підприємстві найбільше доцільно застосовувати в наступних випадках**:**

- є можливість точного обліку обсягів виконуваних робіт;
- є значні замовлення на виготовлювану продукцію, а чисельність робітників обмежена;
- одне зі структурних підрозділів підприємства (цех, ділянка, робоче місце) є "вузьким" місцем, тобто стримує випуск продукції в інших технологічно взаємозалежних підрозділах;
- застосування цієї системи негативно не відобразиться на якості продукції;

- існує гостра необхідність у збільшенні випуску продукції в цілому по підприємству.

Відрядну оплату праці не рекомендується використовувати в тому випадку,якщо:

погіршується якість продукції;

- порушуються технологічні режими;
- погіршується обслуговування устаткування;
- порушуються вимоги техніки безпеки;
- перевитрачаються сировина і матеріали.

Погодинна оплата праці - це оплата праці за відпрацьований час. Погодинну систему оплати праці найбільш вигідно застосовувати, якщо:

- на підприємстві функціонують потокові і конвеєрні лінії зі строго заданим ритмом;
- кількісний результат праці не може бути виміряний і не є визначальним;
- якість праці важливіше його кількості;
- робота неоднорідна за своїм характером і нерегулярна по навантаженню;
- на даний момент збільшення випуску продукції (робіт, послуг) на тому або іншому робочому місці є недоцільним для підприємства;
- збільшення випуску продукції може призвести до браку або зниження її якості.

Під організацію заробітної плати розуміємо її побудову, тобто приведення її елементів в певну систему, що забезпечує взаємозв'язок кількості й якості праці з розмірами заробітної плати. Організація заробітної плати на підприємстві визначається трьома елементами: тарифною системою, нормуванням праці та формами оплати праці.

В економічній системі, що ґрунтується на різноманітних формах власності і господарювання, механізм організації заробітної плати складається з таких елементів:

а) ринкового регулювання;

б) державного регулювання;

в) колективно-договірного регулювання через укладання генеральної, галузевих регіональних угод; колективних договорів на рівні підприємств; трудових договорів з найманими працівниками;

г) механізму визначення індивідуальної заробітної плати безпосередньо на підприємстві (в структурному підрозділі) з використанням таких елементів, як тарифна система або безтарифна модель нормування праці, форми і системи оплати праці та преміювання.

Безпосередньо робота по організації заробітної плати полягає у виборі моделі формування заробітної плати (тарифної чи безтарифної), виборі форм і систем заробітної плати, розробці умов і правил преміювання. При цьому критерієм економічної ефективності організації заробітної плати повинно бути випереджаюче зростання доходу підприємства порівняно зі зростання фонду заробітної плати .

Організація оплати праці проводиться на основі:

- законодавчих та інших нормативних документів;
- генеральної угоди на державному рівні;
- галузевих, генеральних угод;
- трудових договорів.

Згідно зі статтею 96 Кодексу законів про працю України основою організації оплати праці є тарифна система оплати праці, яка складається з тарифних сіток, тарифних ставок, схеми посадових окладів і тарифно-кваліфікаційних характеристик (рис.2).

Тарифна система оплати праці – це сукупність правил, за допомогою яких забезпечується порівняльна оцінка праці, залежно від кваліфікації, умов її виконання, відповідальності, значення галузі та інших факторів, що характеризують якісну сторону праці. Тарифна система оплати праці використовується для розподілу робіт в залежності від їх складності, а робітників – в залежності від їх кваліфікації та відповідальності по розрядах тарифної сітки. Вона є основою формування та диференціації розмірів заробітної плати.

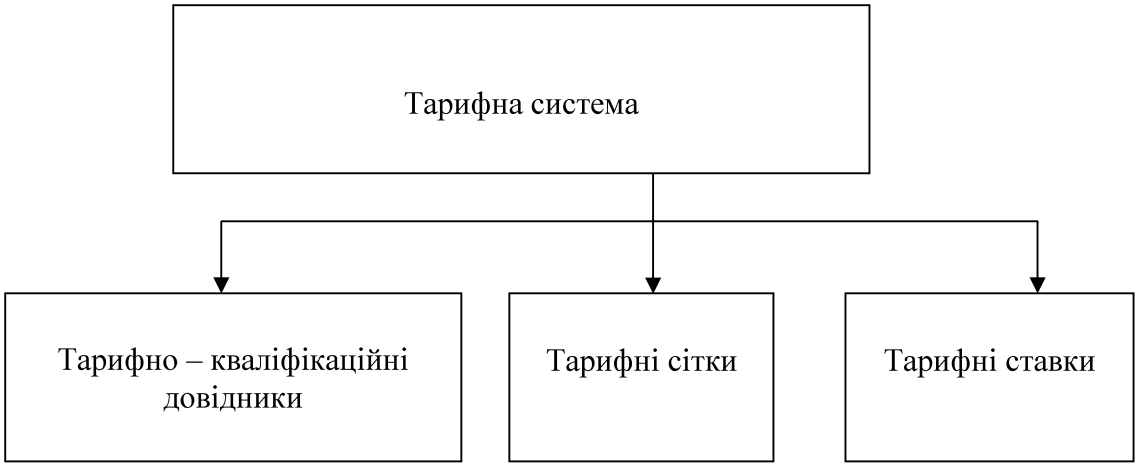

Рисунок 2 – Схема побудови тарифної системи України

Як зазначалося вище тарифна система оплати праці включає:

а) тарифну сітку – коефіцієнти, які присвоюються робочим в залежності від кваліфікації;

б) тарифні ставки – суми, які нараховуються за певний проміжок часу (година, день) працівникам відповідної кваліфікації (розряду).

Тарифна сітка – це шкала кваліфікаційних розрядів і тарифних коефіцієнтів , за допомогою яких встановлюється безпосередня залежність розміру заробітної плати працівників від їхньої кваліфікації. Кожному кваліфікаційному розряду відповідає тарифний коефіцієнт, що показує, у скільки разів тарифна ставка цього розряду перевищує тарифну ставку першого розряду. Тарифний коефіцієнт першого розряду завжди дорівнює одиниці. Кількість кваліфікаційних розрядів і коефіцієнтів визначається складністю виробництва і робіт, що виконуються і обумовлюється в колективному договорі .

Для оплати праці керівників, спеціалістів і службовців використовуються схеми посадових окладів, розміри яких встановлюються залежно від посад, що займають керівники, спеціалісти і службовці, їхньої кваліфікації, умов праці масштабів і складності виробництва, обсягів, складності і важливості робіт.

В останні роки на підприємствах як виробничої, так і невиробничої сфери замість відокремленого формування тарифних ставок робітників і схем посадових окладів спеціалістів успішно застосовуються єдині тарифні сітки (ЄТС), що містять тарифні коефіцієнти для всіх категорій персоналу. Перевага ЄТС полягає в тому, що вони побудовані на єдиній методичній основі, а тому забезпечують єдиний підхід до оцінки відмінностей у праці всіх працівників .

Тарифна ставка – це виражений у грошовій формі абсолютний розмір оплати праці за одиницю робочого часу. Тарифна ставка робітника першого розряду

обумовлюється в колективному договорі й залежить від фінансових можливостей підприємства і від умов оплати, встановлених галузевою та генеральною тарифними угодами. В будь якому випадку вона не може бути меншою законодавчо встановленого розміру мінімальної заробітної плати . На основі тарифної сітки і тарифної ставки робітника першого розряду розраховуються тарифні ставки кожного наступного розряду. Залежно від обраної одиниці часу тарифні ставки бувають годинні, денні та місячні (оклади). Найпоширенішими є годинні тарифні ставки, оскільки на їх основі розраховуються різноманітні доплати. Денна і місячна тарифні ставки розраховуються множенням годинної ставки на кількість годин у зміні , або на середньомісячну кількість робочих годин .

Зміни, що відбуваються у сфері поширення основних форм і систем заробітної плати, відображають перетворення в технічному базисі виробництва, рівні економічного розвитку країни, загально професійній структурі працівників, зайнятих в галузях економіки. Важливими задачами вдосконалення розрахунків з оплати праці є: прискорення науково-технічного прогресу, механізація трудомістких робіт, оптимізація використання трудових ресурсів, зменшення втрат робочого часу.На сьогоднішній день на підприємствах залізничного трпнспорту дуже широко використовуються засоби обчислювальної техніки - це призвело до появи нових прийомів та методів організації обліку. Відмінною їх особливістю є можливість складання в автоматичному режимі машинограм, узагальнюючих облікову інформацію в розрізах, необхідних для управління, контролю, аналізу та складання бухгалтерської звітності.

Нині відбувається швидке оснащення організацій комп’ютерами. Вони дозволяють накопичувати дані як безпосередньо в облікових реєстрах (карточках, вільних листах та ін.) так і на машинних носіях інформації (наприклад, на жорсткому диску).

Кардинально змінюється характер та зміст бухгалтерської статистичної роботи, скорочується питома вага технічних процесів, заснованих на ручній праці. Головним для облікового персоналу стають функції організаторів процесу обробки економічної інформації.

Спосіб обробки господарських операцій при ведені бухгалтерського обліку чинить істотний вплив на організаційну структуру фірми, а також на процедури та методи внутрішнього контролю. На сучасний момент існує досить велика кількість універсальних комплексів ведення бухгалтерського обліку, що призначені не тільки для автоматизації обліку праці і заробітної плати на малому підприємстві, але і для ведення всього бухгалтерського обліку, як на малих так і на великих підприємствах.

Дуже важливо відображати економічно достовірну та обґрунтовану інформацію про виконання нормативів та динаміку показників про працю, нагляд за дотриманням співвідношення росту продуктивності праці та заробітної плати, за зменшенням невиробничих витрат скритих та явних збитків робочого часу, стимулювання праці на підприємстві. На основі цієї інформації здійснюється контроль за виконанням робочого часу на підприємстві, впровадження прогресивних методів праці, дотриманням правильного співвідношення між ростом продуктивності праці» та заробітної плати. Роботи бухгалтера та статистика, яка пов'язана з обліком витрат на оплату праці, найбільш складна та трудомістка. Помилка у нарахуванні заробітної плати автоматично призводить до цілої серії помилок і порушень, які є найважчими за своїми наслідками. Останнім часом законодавчі і нормативні документи, що регламентують оподатковування витрат на оплату праці, змінювалися досить часто і кардинально. Одним з можливих направлень вдосконалення оплати праці працівників є підвищення матеріальної зацікавленості працівників.

Так, доцільніше перевести оплату керівників, службовців і фахівців на контрактну форму. Контракт - особливий вид трудового договору, в якому термін дії, права, обов'язки і відповідальність сторін, умови оплати і організації праці, лад і умови розірвання контракту окрім передбачених законодавством про працю, встановлюються сторонами угоди самостійно.

Система контрактної позики дозволяє привабити і утримати найбільш кваліфікованих і творчо активних фахівців, гнучко регулювати чисельність і склад управлінського персоналу, підвищити відповідальність і творче відношення до роботи найманого фахівця на вказаних в контракті умовах. Оплата за контрактом встановлюється з врахуванням складності і відповідальності праці, кваліфікаційного рівня і ділових якостей працівника.

Висновки. Дослідження економічної сутності заробітної плати за всіма важливими аспектами, встановлення організаційно-методологічних особливостей обліку розрахунків по заробітній платі, дозволили сформувати висновки:

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства. Як соціально-економічна категорія заробітна плата є основним засобом задоволення особистих потреб працюючих, економічним важелем, що має стимулювати розвиток суспільного виробництва, підвищення продуктивності праці, скорочення витрат на виробництво, основним чинником перерозподілу кадрів за галузями народного господарства.

У сучасних умовах на підприємствах застосовуються різні форми і системи оплати праці, але найбільше поширення отримали дві форми оплати праці: відрядна і погодинна.

Нині відбувається швидке оснащення організацій комп’ютерами. Вони дозволяють накопичувати дані як безпосередньо в облікових реєстрах (карточках, вільних листах та ін.) так і на машинних носіях інформації (наприклад, на жорсткому диску).

Кардинально змінюється характер та зміст бухгалтерської статистичної роботи, скорочується питома вага технічних процесів, заснованих на ручній праці. Головним для облікового персоналу стають функції організаторів процесу обробки економічної інформації. . Одним з можливих направлень вдосконалення оплати праці працівників є підвищення матеріальної зацікавленості працівників. Доцільніше перевести оплату керівників, службовців і фахівців на контрактну форму. Одним з можливих направлень вдосконалення оплати праці працівників є підвищення матеріальної зацікавленості працівників.

Список літератури

1. Про залізничний транспорт: Закон України від4 липня1996 р. [Текст] // Закони України. Т. 11. – Ст.19. – К, 1997.
2. Про оплату праці: Закон України: від24 березня1995 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1995, - No72-73. –Ст.1056.
3. Ловінська, Л. Г. Бухгалтерський облік: Навч.-методпосібник для самост. вивч. дисц. [Текст] / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко та ін. – К.: КМЕУ, 2002. – 370с.
4. НовосельськаЛ.І. Запровадження єдиного соціального внеску/ НовосельсткаЛ.І. /Науковий вісникНЛТУУкраїни. – 2011. - No21.4. – С. 212 – 215.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. No2755-VI (зі змінами та доповненнями) / [Електронний ресурс] / ВерховнаРадаУкраїни. – Режим доступу: http://www.rada.gov.u

Одержано 18.06.13

В.П.Вовненко, магістр гр.ОА-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Внутрішній контроль на підприємствах залізничного транспорту України

У статті розкрита сутність внутрішнього контролю, визначено основні етапи внутрішнього контролю, складові елементи, класифікація внутрішнього контролю, цілі і організація внутрішнього контролю, та вдосконалення внутрішнього контролю на підприємствах залізничного транспорту.
внутрішній контроль, системи контролю, внутрішній аудит,політика підприємства

Вступ. Умови жорсткої конкуренції на ринку перевезень, структурна перебудова залізничного транспорту, необхідність підвищення доходів та зниження витрат вимагають колективної й особистої відповідальності за результатами роботи. Тому важливо підвищити значення і роль контролю, який повинен буде спрямований не лише на виявлення фактів безгосподарності у фінансово-господарській діяльності, а також і на виявлення причин виникнення цих явищ із метою пошуку резервів зниження витратності та підвищення ефективності, дієвості й результативності діяльності залізниць та їх структурних підрозділів, підприємств залізничного транспорту.

За останні роки в економіці України відбулися радикальні зміни, обумовлені переходом до розбудови соціально орієнтованої економіки, її інтеграції у систему міжнародних економічних відносин, виникненням акціонерних компаній, товариств, різних фондів. До розвитку економіки залучаються зовнішні і внутрішні інвестиції, кредити, проводяться емісії цінних паперів.

Залізничний транспорт - є складним багатогалузевим господарством з широко розгалуженою інфраструктурою. На сьогоднішній день на багатьох підприємствах-підрозділах залізничного транспорту відсутній внутрішній контроль. Внутрішній контроль – це невід'ємна частина загальної системи управління, створюється на середніх і великих підприємствах, виконує контрольні функції, залежно від мети і завдань.

Постановка проблеми. Завдання внутрішньої контрольної служби полягає в допомозі працівникам підприємства ефективно виконувати свої посадові обов'язки. Відділ внутрішнього контролю має бути складовою частиною підприємства і функціонувати в рамках політики, визначеної керівництвом і правлінням.

Основна функція внутрішніх контролерів полягатиме в перевірці структури внутрішнього контролю та оцінкі рівня її адекватності і ефективності. Виконуючи цю функцію, внутрішні ревізори можуть часто проводити фінансовий контроль, операційний контроль та перевірку на відповідальність.

Щоб діяти ефективно, ревізор не повинен залежати від лінійного і функціонального управління, але він не може уникнути реальної ситуації, поки існують відносини робітник-роботодавець.

Внутрішні контролери будуть забезпечувати адміністрацію цінною інформацією для прийняття рішень, які стосуються ефективного функціонування їх бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток наукової думки про внутрішній контроль належить вченим: Б. Усач, Л. Нападовська, А. Богомолов, М. Білуха, Ю.Воропаєв, Є. Калюга, В. Сопко, Ф. Бутинець, І. Дмитренко та інші.

У дослідження проблем сутності, функцій та змісту внутрішнього контролю, його місця у системі наук внесли такі відомі зарубіжні вчені як Е. Аренс, Р. Адамс, Р.

Додж, Дж. Лоббек, Дж. Робертсон, А. Роджер. Водночас слід відмітити відсутність достатньої кількості науково-практичних розробок саме внутрішньому аудиту. Серед вітчизняних фахівців найбільше уваги питанням методології і організації внутрішнього аудиту приділив проф. Рудницький В.С.

Виклад основного матеріалу. Організація ефективно функціонуючої системи внутрішнього контролю - це складний багатоступінчастий процес, що включає наступні етапи.

Загальне знайомство з системою внутрішнього контролю включає отримання інформації про специфіку та масштаби діяльності суб'єкта, уявлення про систему його бухгалтерського обліку. Підсумки початкового знайомства дозволяють прийняти рішення про можливість використання в перевірці системи внутрішнього контролю. Якщо контролер-ревізор не може покладатися на систему внутрішнього контролю, він повинен спланувати свою перевірку, таким чином, щоб висновки його не грунтувалися на довірі до цієї системи. Низька ефективність системи внутрішнього контролю повинна бути відображена у висновку про перевірку суб'єкта.

Критерієм ефективності системи внутрішнього контролю є дотримання принципів внутрішнього контролю організації.

Контроль необхідно здійснювати на основі чіткої взаємодії всіх підрозділів і служб організації.

Сукупність зазначених принципів є підставою ефективності системи внутрішнього контролю.

Система внутрішнього контролю складається безпосередньо з органів контролю, тобто органів, заснованих в організації з метою здійснення внутрішніх перевірок, ревізій. Це можуть бути служби внутрішнього аудиту, контрольно-ревізійний відділ, інвентаризаційна бюро або навіть стороння організація, покликана здійснювати постійний внутрішній контроль на фірмі на договірних засадах.

Об'єкти внутрішнього контролю - це предмети контролю, тобто активи і зобов'язання, джерела коштів, капітали, резерви, види проведених операцій (по заготівлі, постачання, збуту, інвестицій, виробництва і т. д.), центри відповідальності за витратами, прибутку , фінансових вкладень, доходів і т. д.

Контроль повинен здійснюватися набором засобів, в першу чергу це технічні засоби у вигляді приміщень, наборів вимірювальних, контрольних інструментів, систем обробки отриманої інформації (ЕОМ); фінансові кошти - це зарплата, до неї система штрафів і надбавок, фінансові ресурси; процедури і методи (прийоми) контролю - це ті заходи, за допомогою яких забезпечується надійний і ефективний контроль (тести, простежування, інвентаризація, опитування, спостереження, аналіз, звірка і т. д.). Одна з важливих складових системи внутрішнього контролю - база показників, це можуть бути нормативні, статистичні, довідкові дані, планові показники, галузеві показники минулих періодів. Також повинні бути положення про службу внутрішнього контролю з описом порядку взаємодії між підрозділами та відділами суб'єкта, з обміну інформацією. Ще одна складова системи - документація. Розробляється самостійно економічним суб'єктом. Система внутрішнього контролю економічного суб'єкта повинна включати в себе:

- належну систему бухгалтерського обліку;
- контрольну середовище;
- окремі засоби контролю.

Система внутрішнього контролю може з певним ступенем ймовірності підтвердити, що цілі, заради яких вона була створена, досягнуті.

Оскільки система контролю є важливою складовою управлінського контролю в цілому, для розкриття механізмів функціонування даної системи необхідно вивчити

особливості її складових елементів, а для цього необхідно її класифікувати за різними ознаками.

Систему внутрішнього контролю класифікують за формою внутрішнього контролю, який залежить від особливостей організаційної та правової структури суб'єкта; видів і масштабів фінансово-господарської діяльності суб'єкта; раціональності та доцільності охоплення контролем сфер діяльності суб'єкта; ставлення керівництва організації та ведення контролю.

Також розрізняють внутрішній контроль в залежності від застосовуваних методів і прийомів контролю (загальні методи контролю - індукція, дедукція, аналіз, синтез, узагальнення та інші, самостійно розроблені методи - заміри, зважування, перерахунок, інвентаризація, спостереження, експертиза, звірка, зворотній калькуляція, логічна і економічна перевірка, тестування, анкетування, опитування і т. д., спеціальні методи - методи економічної статистики, аналізу, прогнозування, моделювання і т. д.). Одна з найбільш розвинених форм внутрішнього контролю - внутрішній аудит.

Основними організаційними формами фінансового контролю на залізничному транспорті є :

- бухгалтерський контроль, направлений на забезпечення захисту активів, точності і достовірності фінансової інформації;

- фінансовий контроль - контроль за збереженістю активів і відповідність фактичних даних, даним бухгалтерського (фінансового) обліку;

- внутрішній аудит - це неупереджена та об'єктивна оцінка фінансової, операційної і інших видів діяльності, з метою прийняття управлінських рішень, спрямованих направлених на підвищення ефективності діяльності залізниць та їх структурних підрозділів.

Функція контролю підпорядкована вирішенню завдань управління.

З огляду на сьогоднішні потреби аудит, крім контрольної функції, має виконувати й інше завдання. Це насамперед аналітична функція, яка передбачає аналіз ефективності управління. Висновки аудиторів є одним із джерел інформаційної функції для прийняття керівництвом управлінських рішень. Консультативна функція має широкий діапазон - від надання щоденних, поточних консультацій та участі у створенні нормативних документів до рекомендацій за результатами аудиторських перевірок. Захисна зумовлена спрямуванням діяльності направлених на захист активів від зловживань, крадіжок чи неефективного управління.

Суть контролю полягає в тому, що суб'єкт управління здійснює облік і перевірку того, наскільки об'єкт виконує свої функції.

Суть внутрішнього аудиту- налагодження ефективного контролю за всіма ділянками господарської та фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

Метою внутрішнього аудиту є постійний моніторинг системи внутрішнього контролю, направлений на забезпечення незалежної оцінки діяльності залізниці чи її структурних підрозділів.

Основними завданнями аудиторських перевірок фінансово-господарської діяльності можуть бути:

- аналіз стану виконання техніко-економічних показників;

- контроль дотримання порядку організації облікової діяльності;

- виявлення наявності наказів, передбачених Обліковою політикою Укрзалізниці;

- контроль дотримання вимог нормативних документів з питань ведення господарських операцій;

- виявлення правильності ведення аналітичних операцій із застосуванням Плану рахунків;

- контроль дотримання порядку ведення і вивірення синтетичного і аналітичного обліку;
- виявлення повноти і своєчасність нарахування, сплати та відображення доходів у фінансовому і податковому обліку;
- аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості;
- правильність оформлення матеріалів інвентаризації майна і рахунків балансу;
- стан комп'ютеризації та автоматизації облікових операцій;
- аналіз причин сплати штрафних санкцій та вжитих заходів для запобігання їм у подальшому;
- визначення причин фінансових порушень і накреслення заходів щодо їх усунення;
- надання керівництву Укрзалізниці висновків і пропозицій за результатами перевірки.

Технологія внутрішнього аудиту полягає у виборі аудиторських процедур, а саме:

- планування аудиторської перевірки;
- збір фактів і інформації;
- перевірка і висновки щодо роботи системи;
- підсумкові висновки та рекомендації. Підготовка акта про результати перевірки та рекомендації до вдосконалення процедур контролю.

Критерії оцінки доцільності застосування тих чи інших методів виконання аудиторських завдань визначають із урахуванням такого:

- досвід аудитора, достатність його навичок і досвід для застосування обраного методу;
- доступність матеріалу, на основі якого проводиться аудиторська перевірка, і наскільки його якість дозволяє застосування вибраного методу аудиту;
- відповідність обраного методу аудиту досягнення мети, поставлених на даному етапі (стадії) аудиторської перевірки.

Організація внутрішнього контролю у формі внутрішнього аудиту притаманна великим і деяким середнім організаціям, для яких характерні:

- ускладнена оргструктура;
- численність філій, дочірніх компаній;
- різноманітність видів діяльності та можливість їх кооперування;
- прагнення органів управління отримувати достатньо об'єктивну і незалежну оцінку дій менеджерів всіх рівнів управління.

Крім завдань чисто контрольного характеру, внутрішні аудитори можуть виконувати економічну діагностику, розробляти фінансову стратегію, вести маркетингові дослідження, управлінське консультування. До інститутів внутрішнього аудиту відносять і ревізійні комісії, діяльність яких регламентована чинним законодавством.

Керівництво підприємства самостійно встановлює склад, терміни, періодичність контрольних процедур. Головний принцип організації внутрішнього контролю - доцільність і економічність. Аудиторський висновок за результатами обов'язкової аудиторської перевірки в складі своєї першої і третьої частин (вступної і підсумкової) є відкритим документом. Кожен зацікавлений користувач бухгалтерської звітності економічного суб'єкта може ознайомитися з аудиторським висновком за даної звітності. Конфіденційною інформацією підприємства є тільки аналітична частина аудиторського висновку і письмова інформація аудитора керівництву економічного суб'єкта за результатами проведення аудиту.

Висновки. Внутрішній аудит вирішує наступні завдання:

- контроль над станом активів і недопущення збитків;
- підтвердження виконання внутрішньосистемних контрольних процедур;
- аналіз ефективності функціонування системи внутрішнього контролю та обробки інформації;
- оцінка якості інформації, що видається управлінської інформаційною системою.

Таким чином, в рамках внутрішнього аудиту здійснюється не тільки детальний контроль над політикою і якістю менеджменту. .Внутрішній аудитор виконує наступні функції:

- перевірка систем контролю з метою вироблення політики компанії в рамках законодавства;
- оцінка економічності та ефективності операцій компанії;
- перевірка рівня досягнень програмних цілей;
- підтвердження точності інформації, використовуваної керівництвом при прийнятті рішень.

Відповідальність за виконання своїх обов'язків аудитор несе тільки перед керівництвом підприємства. При публікації бухгалтерської звітності вказуються і результати аудиторської перевірки. Всі документи внутрішнього контролю носять суто конфіденційний характер. Внутрішній контроль покликаний організовувати його структуру, а також підтримувати її в такому стані, щоб в кожний момент часу вона відповідала цілям підприємства. Якщо підприємство має тільки один вид діяльності і реалізує свою продукцію тільки за договором поставки, йому відповідає одна структура зовнішнього контролю, якщо це ж підприємство організовує реалізацію своєї продукції в роздріб через торговий павільйон, структура внутрішнього контролю повинна бути змінена. Таким чином, основною метою внутрішнього контролю є ведення діяльності відповідно до встановлених правил.

Список літератури

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 14.09.2006 р. No 140: [електронний ресурс]. - Режим доступу: http://portal.rada.gov.ua
2. Давидов Г.М. Аудит:[Підручник]/ Г.М.Давидов. – К.: Знання, 2004. – 511 с.
3. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики. – К.: АПУ, 2006. – 1144 с.
4. Немченко В.В. Практичний курс внутрішнього аудиту: [Підручник] / В.В.Немченко, В.П.Хомутенко, А.В.Хомутенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
5. Редько О.Ю. Аудит в Україні. Морфологія: [Монографія] / О.Ю.Редько. – К.: ДП «Інформ-аналіт. агентство». – 2008. – 493 с.

Одержано 18.06.13

УДК 364.05

А.А.Кургіна, магістр. гр. ФК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Аналіз платоспроможності та напрями її покращення

У даній статті визначено основні завдання та методологічні основи аналізу платоспроможності; визначено причини неплатоспроможності; Наведено шляхи підвищення фінансової стійкості та запропоновано заходи для покращення показників платоспроможності підприємства в майбутньому.
платоспроможність підприємства;завдання аналізу платоспроможності;фінансові зобов'язання

Актуальність теми полягає в тому, що керівники підприємств повинні мати достовірну інформацію про наявність коштів, необхідних для розрахунків із заробітної плати з персоналом, за платежами в бюджет з фінансовими органами, за позиками з установами банків, за товарно-матеріальні цінності з постачальниками. Таку інформацію можна отримати на основі аналізу платоспроможності підприємства.

Метою роботи є вивчення поняття, основних завдань та методологічних основ аналізу платоспроможності; обґрунтування основних шляхів покращення платоспроможності в майбутньому.

Процеси ринкових перетворень привернули суттєву увагу до дослідження теоретичних та практичних проблем подальшого розвитку та підвищення ефективності функціонування підприємств як державного, так і приватного сектора економіки України.

Платоспроможність – це здатність підприємства сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення, за рахунок наявних грошей на банківських рахунках або в готівці.

Питання дослідження платоспроможності підприємства висвітлено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких слід виділити В.Г.Белоліпецького, І.А. Брижаня, С.М. Кучера Г.П. Герасименка, О.А. Круглової, І. В. Зятковського, В.В. Ковальова, О.В. Фещенко, А.М. Подєрьогіна, В.М. Родіонову, Г.В. Савицьку, П.С. Смоленюка, М.А. Федотову, та інших.

Важливу роль у забезпеченні ефективних форм господарювання на вітчизняних підприємствах відіграє аналіз фінансового стану підприємств, який відповідає за відбір, оцінку та інтерпретацію фінансових, економічних та інших даних, що впливають на процес прийняття інвестиційних та фінансових рішень. Най важливішим при цьому є оцінка платоспроможності підприємств, оскільки у короткостроковій перспективі фінансовий стан характеризується саме платоспроможністю [2].

Платоспроможність підприємства в довгостроковому періоді характеризується співвідношенням власного і позикового капіталу, а короткостроковому періоду – ліквідністю балансу [4].

Першочерговими завданнями при аналізі платоспроможності підприємства є:

- загальна оцінка платоспроможності та чинників, що її зумовлюють;
- оцінка співвідношення позикового та власного капіталу;
- визначення частки власного капіталу у загальній сумі капіталу підприємства;
- визначення суми позикового капіталу у загальній сумі капіталу підприємства[1].

Оцінка платоспроможності підприємства передбачає вивчення та аналіз причин фінансових утруднень підприємства. Вивчається, як часто виникають неплатежі, тривалість прострочених боргів. Як правило причинами неплатоспроможності бувають:

- невиконання плану з випуску продукції;
- недотримання режиму економії, перевитрати по собівартості;
- недотримання плану прибутків і як результат – нестача власних джерел самофінансування;
- високий процент оподаткування;
- відвернення коштів у наднормативні запаси сировини, матеріалів, готової продукції.

Аналіз платоспроможності показує значну залежність підприємства від зовнішніх фінансових джерел. Коефіцієнт платоспроможності свідчить, про відсоток активів підприємства які сформовані за рахунок власних джерел.

Зважаючи на загальне збільшення вартості активів та капіталу підприємства, а також на збільшення реалізації та прибутку підприємства, відбувається збільшення відносних показників, які характеризують ефективність фінансової діяльності підприємства^].

Отже, для підвищення ефективності використання фінансових коштів підприємства необхідно впровадити заходи, які сприятимуть збільшенню прибутку, зменшенню вартості матеріальних активів та дебіторської заборгованості, а також оптимізації структури капіталу підприємства.

Для покращання показників ліквідності і платоспроможності підприємства запропонуємо такі заходи:

1. З метою підвищення показників ліквідності та платоспроможності підприємства пропонується ввести управління запасами підприємства з метою оптимізації запасів матеріалів, незавершеного виробництва та готової продукції. Оптимізація рівня запасів має вплинути на перерозподіл обігових коштів підприємства, в результаті чого очікується збільшення величини ліквідних грошових коштів та зменшення величини неліквідних виробничих запасів.
2. Аналіз активів підприємства дозволив виявити негативне явище збільшення дебіторської заборгованості підприємства.
3. Крім того для більш підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємству необхідно планувати свою фінансову діяльність та контролювати виконання фінансових планів.

Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого – на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

Фінансові зобов'язання підприємство може зменшити за рахунок:

- зменшення суми постійних витрат (в тому числі витрат на утримання управлінського персоналу);
- зменшення рівня умовно-змінних витрат;
- продовження строків кредиторської заборгованості за товарними операціями.

Збільшити суму грошових активів, що можна за рахунок:

- рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу, примусового стягнення);
- прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту);

- оптимізація запасів товарно-матеріальних цінностей (шляхом встановлення нормативів товарних запасів методом техніко- економічних розрахунків);
- скорочення розмірів страхових, гарантійних та сезонних запасів на період перебування підприємства у фінансовій кризі [2].

Звідси слідує висновок, що вирішення проблеми підвищення фінансової стійкості і ліквідності підприємства, що аналізується та збільшення наявності власних коштів є реальним і можливим перш за все за рахунок подальшого збільшення обсягу реалізації продукції, розмірів прибутку та підвищення рівня прибутковості.

Отже, основними шляхами підвищення фінансової стійкості підприємства при цьому є такі:

- підвищення ефективності використання основних фондів підприємства;
- підвищення інтенсивності використання оборотних активів підприємства;
- − підвищення продуктивності праці;
- − подальше збільшення обсягів реалізації товарів;
- − зниження матеріальних операційних витрат;
- − розширення ринку збуту продукції (товарів);
- − залучення інвестицій (кредитів) та ін.

Таким чином, практичне застосування запропонованих заходів стабілізації виробничого підприємства на основі проведеного аналізу буде сприяти успішному вирішенню завдань платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства на сучасному етапі розвитку .

Список літератури

1. Власова Н.О., Круглова О.А., Фінанси підприємств: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 271с.
2. Брижань І.А. //Контролінг в системі інструментів забезпечення платоспроможності підприємства // Економіка і регіони – 2009. – №3 – С. 55-60.
3. Кучер С.М. //Платоспроможність і ліквідність аграрних підприємств // Фінанси України. – 2005. – №4. – С.120-126
4. Фещенко О.В. //Інформаційне та методичне забезпечення аналізу фінансового стану державних підприємств України // Ринок цінних паперів України. – 2009. – № 1 – 2. – С. 49-62.

Одержано 18.06.13

УДК621.795

І.М. Фоміченко, магістр ОП_12-М[1)]
Кіровоградськийнаціональнийтехнічнийуніверситет

Еволюція системи непрямого оподаткування

В статті узагальнено та систематизовано теоретичні знання про сутність окремих форм податків зокрема непрямих. Розкрито специфічні риси та функціональне призначення непрямих податків, розглянуто головні тенденції розвитку непрямого оподаткування, сформульовано основні закономірності розвитку непрямих податків в Україні, запропоновано напрями їх реформування.

[1)] Науковий керівник: О.М. Черновол, к.е.н., доцент,

податок на додану вартість, податки, непрямі податки, прямі податки, перекладність податків, податкова система

Стабільна та збалансована податкова система – ефективний інструмент економічної політики держави в умовах ринкової трансформації. Побудова раціональної податкової системи потребує розвитку теорії оподаткування, передусім досліджень окремих форм податків, їхнього взаємозв'язку із розвитком економічного і політичного життя.

Фінансова наука, з огляду на певні ознаки, поділила податки на групи. Такий поділ необхідний, бо окремі групи податків потребують відповідних умов оподаткування і стягнення, відповідних адміністративно-фінансових заходів. Таким чином, структура, яка може охопити всі види податків, складається з прямих і непрямих податків. Найсуперечливішими у фіскальній науці є питання про сфери застосування непрямих податків та їх співвідношення з прямими. Саме тому в історії фінансової науки знання генезису сутності окремих форм податків, зокрема непрямих, дасть змогу осмислити світовий і вітчизняний досвід та побудувати у нашій державі збалансовану податкову систему.

Поділ податків на прямі й непрямі уперше було застосовано в науковому обігу у XVI столітті. Економічна сутність прямих і непрямих податків була сформульована Д. Локком, чим було започатковано в теорії оподаткування поділ податків на групи. В основу цього поділу було покладено критерій перекладності. Тобто, визначивши головне положення, що будь-який податок, з кого б він не справлявся, зрештою, ляже на землевласника, Д. Локк встановив, що замість податків, якими обкладається земля непрямо, варто віддати перевагу податку, який безпосередньо справляється з землевласника. Тому вважалося, що поземельний податок є прямий, решта податків – непрямі.

Такої самої думки дотримувалися і фізіократи, які, виходячи зі свого головного положення, що лише земля дає чистий дохід, і лише він і може бути джерелом податків, вважали прямим податком тільки поземельний. Усі інші податки фізіократи називали непрямими, оскільки такі податки повинні, зрештою,"лягти на землю". Так голова фізіократів Ф.Кене говорячи про дію різних податків вживає терміни "прямий" та "непрямий" податок. Прямим податком він вважає лише той, який справляється безпосередньо з чистого земельного доходу, усі інші податки, в тому числі особисті, промислові і податки на доходи від грошових капіталів – непрямі. Послідовником поглядів фізіократів є Анн-Робер-Жак Тюрго, який стверджував, що можливі лише три форми оподаткування: прямий податок на землю, прямий податок з осіб і непрямий податок або оподаткування споживання. Податок з осіб, на думку Тюрго, суперечить здоровому глузду, оскільки є особи, які нічого не мають. Податки на споживання, вважав він, несправедливими та обтяжливими. Залишається прямий податок на землю (поземельний), єдиний, який є раціональним.[1, с. 10].

Пізніше економісти теж дотримувалися поділу податків на прямі й непрямі залежно від різних поглядів на перекладність окремих податків, але вчення фізіократів, що лише земля дає чистий дохід і тому вона повинна бути об'єктом оподаткування, викликали заперечення.

Поділ податків, в основу якого покладено принцип перекладності або неперекладності, протримався упродовж XVII—XIX століть.

Більшість фінансистів бачить різницю між прямими і непрямими податками у більшій або меншій їх перекладності, у способі їх справляння або з осіб, яких передбачається оподатковувати, або з таких осіб, стосовно яких передбачається, що вони перекладуть із себе тягар податків на інших.

Такого погляду свого часу дотримувався і німецький економіст А. Вагнер. Він

називав “прямими податками такі, платниками, яких, за наміром законодавця, повинні бути і особи, які їх остаточно сплачують; при непрямих податках, навпаки, особи, що сплачують їх безпосередньо, не повинні бути їх остаточними платниками, а повинні перекласти їх на інших”.

Варто зазначити, що на думку А. Вагнера. податкова система лише тоді може упоратися зі своїми завданнями, коли вона відшукує і оподатковує народний дохід і народне майно - справжні податкові джерела — в окремих, одиничній доходах і майні. Для досягнення цієї мети він передбачає три шляхи оподаткування доходів і майна відповідної особи: 1) у момент їх придбання; 2) під час володіння ними, 3) під час їх споживання Відповідно до цих трьох способів оподаткування маємо три основних види податків: податки на придбання, податки на володіння та податки на споживання. Кожна з названих груп податків, у свою чергу, об'єднується в особливу систему. Переважну частину перших двох груп становлять оцінні податки, а останньої – податки на споживання. Отож А. Вагнор не поділяє податки на прямі й непрямі, проте неодноразово привертає увагу саме до такого поділу при обговоренні різних податків.[4, с. 10].

Дехто з економістів, наприклад К. Г. Рау. стверджував, що суть непрямих податків полягає в тому, що вони радше "падають” на яку-небудь дію, факт ніж на особу. Таке саме визначення непрямих податків було і в німецького економісті К. Гофмана у його праці “Вчення про податки"". Але І.І. Янжул вказував на штучність такого визначення, під яке не підпадають усі податки, наприклад, квартирний, "який падає водночас і на володіння і на дію, або ж мито (володіння товаром і дія перевезення його через кордон)".[1, с. 12].

У сучасній літературі натрапляємо на таке визначення:“Непрямі податки – це податки, які визначаються за розміром споживання і не залежать від доходу або майна платника, виступають у вигляді надбавки до ціни на товар або послугу, і платником яких є кінцевий споживач такого товару або послуги”.

Отож можемо визначити специфічні риси і функціональне призначення непрямих податків.

Ознака сплати: вносить податок до бюджету, тобто є посередником між бюджетом і дійсним платником – одна особа (суб’єкт податку), а сплачує – інша (носій податку або кінцевий споживач).

Участь у встановленні ціни: податок входить до ціни на стадії реалізації.

Спосіб стягнення: за тарифами.

Об’єкт оподаткування:витрати та споживання товарів та послуг. Але слід зазначити, що історичний розвиток форм непрямих податків, а саме універсальних акцизів – податку на додану вартість, при перенесенні їх стягнення зі сфери реалізації ц сферу виробництва мають багато ознак прямого оподаткування; насамперед чітко визначений об’єкт оподаткування – обсяг обороту чи додана вартість.

Джерело сплати: дохід.

Також слід відмітити, що непрямі податки мають свої переваги та недоліки. До переваг можна віднести:

- бюджетні:регулярність та великі суми надходжень до бюджету;
- економічні: стимулювання (стримування) деяких виробництв, регулювання процесу споживання;
- фіскально-технічні: для кінцевого споживача непрямі податки зручніші. Вони визначаються розміром споживання, не мають примусового характеру, не потребують накопичення значних сум та їх зручно сплачувати;
- психологічні:непрямий податок входить до ціни товару (послуги) і якщо платник і усвідомлює, що ціна підвищена через податок, він усе одно отримує

натомість необхідний продукт;

- територіальні:споживання більш менш рівномірне у територіальному розрізі, а тому податки знімають напруження у міжрегіональному розрізі доходів

Якщо ж доходи бюджету базуються на доходах підприємств,то внаслідок нерівномірності економічного розвитку постає проблема нерівноцінності дохідної бази різних бюджетів. Оскільки ніде у світі ще не відалося досягти збалансованого розвитку усіх регіонів, то без застосування непрямих податків виникають труднощі і в збалансуванні місцевих бюджетів.

Таким чином, непрямі податки мають досить багато переваг, а тому використання їх цілком доцільне. Водночас непряме оподаткування має рад суттєвих недоліків. Головним із них є те, що їх сплата не залежить від розміру доходів платників. Зважаючи на те, що рівень споживання має певний мінімум, питома вага цих податків у доходах громадян тим вища, чим нижчий рівень доходів.[3, с. 73].

Як переконує досвід багатьох європейських країн, непрямим податкам відводиться значне місце, а їхня структура характеризується найбільшою питомою вагою специфічних акцизів, тобто податків на окремі види (групи) товарів (послуг), і універсальних акцизів, якими обкладають валовий оборот комерційного підприємства. Найпоширенішою формою універсального акцизу є податок на додану вартість, який у загальній сумі непрямих податків становить близько 90% надходжень.[2, с. 63].

Отже, підсумовуючи сказане, можна дійти висновку, що непряме оподаткування виникло і розвивалося як явище об'єктивне, зумовлене розвитком суспільного життя. Основними видами непрямих податків є спеціальні та універсальні акцизи. Непряме оподаткування має свої специфічні риси і функціональне призначення, а також переваги і недоліки. Головною ознакою непрямих податків є те, що вони визначаються розміром споживання і не залежать від доходу або майна платника, виступають у вигляді надбавки до ціни товару або послуги, їх платником є кінцевий споживач цього товару або послуги.

Список літератури

1. Віблінський В.В. Історія розвитку непрямого оподаткування// Фінанси України. – 2009. - № 3. – С. 9 -11..Волканов В.Д. Місце непрямих податків у сучасних податкових системах розвинених країн // Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науковийвісник. – Одеса: ОДЕУ, 2012. - № 4 (12). – С.62-69.
2. Довгань О.В. Переваги та недолікиподатку на доданувартість // ВісникКиївськогоінститутубізнесу та технологій. 2010. №3. с. 72-73.
3. Єфименко Т.І., Соколовська А.М. Ретроспективний аналіз податку на додану вартість// ФінансиУкраїни. – 2008. - № 10. – С. 3-15.

Одержано 18.06.13

УДК621.795

І.М. Фоміченко, магістр гр. ОП_12-М[1)]
Кіровоградськийнаціональнийтехнічнийуніверситет

Значення податку на додану вартість в системі непрямого оподаткування України

В статті розглянуто податок на додану вартість як один із найважливіших непрямих податків у доходах зведеного бюджету країни. Проаналізовано динаміку зростання ролі ПДВ у бюджетній системі України за 2003-2010 рр.
податок на додану вартість, податкові надходження, ставка податку, податкова накладна

У ринковій економіці важливого значення, крім процесів ринкового саморегулювання, набувають непрямі методи втручання держави в економіку. Серед основних інструментів державного регулювання ринкової економіки чільне місце посідають податки. За допомогою податкової політики держава може впливати на процеси як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях, визначати темпи економічного розвитку на майбутнє. Існує низка основних податків, які отримали загальносвітове визнання, хоча механізм їх сплати може істотно відрізнятися в конкретних країнах. До них належать прямі та непрямі податки та інші збори й обов'язкові платежі. Одним з основних видів непрямих податків в Україні є податок на додану вартість.

Як свідчить досвід багатьох країн світу, в умовах перехідної економіки істотне місце у податковій системі посідають непрямі податки. З огляду на це, проблеми їх впливу на економічні процеси і використання як економічного стимулу набувають особливого значення. Від побудови системи непрямого оподаткування залежить не тільки виконання нею фіскальної функції, але і стимулювання розвитку економіки країни.

Сучасна економічна ситуація в Україні зумовлює необхідність ефективного управління державними фінансами. У центрі уваги знаходиться процес оподаткування, виступаючи головною умовою формування фінансово-бюджетних ресурсів держави. При цьому значної уваги потребує податок на додану вартість як один з основних бюджетоутворю- вальних податків [1,с. 3].

Дуже багато дискусій і розмов про необхідність ліквідації чи зниження ставки з ПДВ, які ведуться в Україні вже з десяток років, українські уряди сприймають по-своєму і роблять з точністю до навпаки - частка ПДВ у податкових надходженнях Державного бюджету постійно зростає. Більшість науковців стверджують, що шляхи вирішення проблем податкової сфери лежать у Податковому кодексі України. Хоча, на нашу думку, повної перебудови потребує кожен податок.

Як непрямий податок, ПДВ включається в ціну товару, а отже, сплачується покупцем, а перераховують його до бюджету юридичні особи та фізичні особи - підприємці, які реалізують продукцію (товари, роботи, послуги) на території України або імпортують товари для їх споживання на території України. Об'єктом оподаткування є операції з реалізації продукції в Україні, експортування продукції

[1)] Науковий керівник: О.М. Черновол, к.е.н., доцент

(товарів, робіт, послуг) та її імпортування. На сьогодні ПДВ застосовують понад 135 держав світу. Ставки податку на додану вартість дуже часто корегуються і зазнають змін залежно від макроеконо-мічної умови.

Ставки податку на додану вартість в Україні - 20 % та 0 %. Нульова ставка є пільговою та застосовується до товарів, виробництво та реалізацію яких стимулює держава. У Податковому кодексі України зазначено, що ставка ПДВ залишається без змін і у 2011-2013 рр. буде становити 20 %, а також поставка металобрухту, відходів та зернових культур до 1 січня 2014 р. взагалі звільнені від оподаткування. Головним є те, що з 1 січня 2014 р. ставка ПДВ становитиме 17 % [2, с135].

Широке застосування ПДВ зумовлене численними його перевагами, серед яких найголовнішим є те, що оподаткуванню підлягає переважно дохід, який спрямовується на споживання, а інша його частина використовується на нагромадження. Велика база оподаткування ПДВ сприяє значному зростанню доходів держави від податків на споживання [3, с. 35]. Розглянемо динаміку зростання ролі ПДВ у бюджетній системі України в табл.1.

Таблиця 1 – Динаміка зростання ролі ПДВ у бюджетній системі України за 2003-2010 рр. [3]

Роки	Доходи державного бюджету		
	податкові надходження, тис. грн	податок на додану вартість, тис. грн	частка ПДВ у податкових надходженнях держбюджету, %
2003	34397413,1	13652000,0	39,9
2005	73180893,9	33702686,0	46,1
2007	115357403,7	65122466,3	56,4
2008	170890786,2	98628605,7	57,7
2009	178654444,7	94839598,9	53,1
2010	202957498,0	119034191,3	58,6

[3, с.28].

Динаміку зростання ролі ПДВ у бюджетній системі України яскраво демонструє сформована за фактологічними даними табл. За даними таблиці можна зробити висновок, що з кожним роком частка податкових надходжень до державного бюджету зростає, що беззаперечно є позитивним явищем. Зокрема у 2003 р. частка надходжень до держбюджету становила 39,9 %, але вже у 2005 р. вона становила 46,1 %, а у 2008 р. - 57,7 %. З даних таблиці видно, що у 2009 р. відбувся незначний спад надходження ПДВ до держбюджету (на 4,7 %, порівнюючи з попереднім роком), як наслідок загального економічного спаду в економіці держави, але вже в кінці 2010 р. частка податкових надходжень знову значно зростає і становить 58,6 %.

Істотною проблемою в Україні є відшкодування ПДВ. Сумніви щодо потреби цього податку для країни виникають з огляду на те, що:

- відбуваються масові зловживання під час нарахування ПДВ;
- виникають труднощі з відшкодуванням ПДВ;
- відбувається лобіювання фінансових інтересів первинних олігархових сил.

У Податковому кодексі України міститься процедура автономного відшкодування податку на додану вартість. Запровадження такої процедури допоможе податковим органам здійснювати відшкодування сумнівним платникам податку на додану вартість в оперативному режимі. Це значно прискорить процес відшкодування і позбавить від контакту з податковою службою. Але право на бюджетне відшкодування мають не всі платники.

Якщо аналізувати ключові зміни, які прийняті у Податковому кодексі, то можна стверджувати, що в Україні законодавство передбачає необхідність гармонізації податкової системи з європейськими стандартами, відтак ПДВ у

Податковому кодексі був очікувано збережений. Дещо змінилося лише його адміністрування. Розробники документа намагалися вирішити комплекс завдань: перекрити найпоширеніші схеми мінімізації оподаткування, вирішити проблему з відшкодування податку, а також знизити внутрішні ціни на зерно та металобрухт. Декілька ключових новацій Податкового кодексу виділяє О. Молдаван [3, с. 15]:

- обмеження можливості добровільної реєстрації платником ПДВ. Підприємства, сума постачання товарів і послуг яких не перевищує

300 тис. грн, зберегли право на добровільну реєстрацію. Проте обов'язковою вимогою реєстрації став загальний обсяг постачання за останні 12 календарних місяців іншим платникам ПДВ, який повинен бути не меншим ніж 50 % від сукупного постачання. Тобто, щоб стати платником ПДВ, новій фірмі потрібно пропрацювати, як мінімум, рік.

Заборона реєстрації платниками ПДВ суб'єктів господарської діяльності, що є платниками єдиного податку.Це рішення, очевидно, обумовлене намаганнями звузити практику використання фірм-одноденок, які часто є платниками єдиного податку для мінімізації ПДВ.

- Виведення з об'єктів оподаткування ПДВ операцій з надання консультаційних, інжинірингових, інженерних, юридичних, бухгалтерських послуг, а також послуг із розробки, постачання і тестування програмного забезпечення.
- Ця норма повинна перекрити схеми мінімізації сплати ПДВ та прибутку підприємств. Без права виписувати податкові накладні, обсяг оплати названих послуг повинен зменшитися до економічно обгрунтованого.
- Обмеження терміну дії податкових накладних, які дають право на зарахування сплаченого ПДВ до податкового кредиту.
- Згідно з Податковим кодексом, фірма має право включити до податкового кредиту суму ПДВ, сплату якого підтверджено податковою накладною, виписаною не пізніше, ніж за 365 днів. Для тих платників податку, що застосовують касовий метод, - 60 днів.
- Поетапне запровадження розширення реєстру податкових накладних. Податковий кодекс детально регламентує реєстрацію податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних. Тільки внесена в Єдиний реєстр податкова накладна є підставою для включення "вхідного" ПДВ до податкового кредиту.

Отже, непрямі податки посідають істотне місце в податковій системі. Одним із видів непрямих податків є податок на додану вартість. Він виконує значну бюджетоутворювальну роль, а також забезпечує вагому частку в системі державних доходів України.

Проаналізувавши частку найвагоміших податків у загальній структурі податкових надходжень, можна стверджувати, що найбільшу частку, а саме 58 %, займає ПДВ і, розглянувши динаміку зростання ролі ПДВ у бюджетній системі України, на цей момент не доцільно відмовлятися від податку на додану вартість. Але не варто зупинятись на досягненому, потрібно вдосконалювати і модернізувати адміністрування ПДВ.

Розглянувши ключові зміни у Податковому кодексі, можна зробити висновок, що в Україні законодавство передбачає необхідність гармонізації податкової системи з європейськими стандартами.

Список літератури

1. ДушковаК.М. Стан та особливості адміністрування податку на додану вартість / ФінансиУкраїни. – 2012. - № 10. – С. 3-15.
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., № 2755VI. [Електронний ресурс]. - Доступний зhttp://www.zakonl .rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi? nreg=2755-17.
3. ДобрикЛ.О. ПДВ в Україні: проблеми адміністрування та напрями удосконалення / Л.О. Добрик, А.А. Литовченко // Інвестиції: практика та досвід. - 2011. - № 14. - 34 с.

Одержано 18.06.13

О.В.Кабак, ст. гр. ЕК-12м, В.А.Вишневська, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Інформаційне забезпечення страхової діяльності

У статті розглянуто важливість інформації у сучасному суспільстві, необхідність інформаційного забезпечення страхової компанії, сутність та значення інформаційного забезпечення інноваційної діяльності страхових компаній

інформаційна система, інформація, страхова діяльність, інформаційне забезпечення, інформаційний простір

У сучасному суспільстві інформація визначається не лише як сировина, матеріали, кадрове забезпечення, а й фактично перетворюється на стратегічний ресурс, який сприяє прискоренню його соціально-технологічному розвитку, суттєво впливає на ефективність управлінських рішень на всіх рівнях і сферах їх прийняття.

При написанні статті було використано праці таких вчених, як: В. Базилевич, В. Борисова, Л. Горбач, І. Іванюк, В. Лук'янова, С. Осадець, П. Сорока, В. Фурман, Л. Ширінян та ін., які займаються дослідженням теоретичних і практичних питань, пов'язаних з інформаційним забезпеченням страхових компаній. Але, незважаючи на значні наукові напрацювання у сфері страхування, аналіз останніх публікацій переконливо свідчить про необхідність досліджень у галузі інформаційного забезпечення інноваційної діяльності страхових компаній.

Основною метою даної статті є оцінка необхідності запровадження інформаційних систем для ефективної роботи страхової компанії.

Автоматизація задач страхової справи в першу чергу залежить від зміни форм взаємодії машини і користувача. На початковому етапі використання ЕОМ переважно вирішувалися задачі, що формували дані про результати діяльності страхової організації за звітний період. ЕОМ використовувалися в режимі пакетної обробки, що викликало затримку в прийнятті рішення та виключало роботу страхувальників з клієнтами в реальному масштабі часу. Становище змінилося коли значна частина комп'ютерів в страхових компаніях, що використовувалися, були задіяні в розподіленій обчислювальній системі[7]. Очевидна перевага розподілених систем - принципово вища надійність, необхідна надлишковість інформації. Під надійністю будемо розуміти здатність системи виконувати свої функції при відмовах окремих елементів апаратури і неповної доступності даних. Основою підвищеної надійності розподілених систем є обгрунтована надлишковість інформації. Надлишковість даних страхової компанії, що зберігаються, проявляється в тому, що в розподілених базах деякі набори даних можуть дублюватися на декількох серверах, так що при відмові одного з них дані все ж одно

залишаться доступними. Для філіалів страхової компанії крім надійності та надлишковості розподілені системи дають можливість сумісного використання інформаційних, програмних та технічних ресурсів, які забезпечують засоби зв'язку з іншими філіалами, а також гнучкість розподілу робіт по всій системі[7].

Розподілені системи в страховій діяльності будуються на основі автоматизованих робочих місць спеціалістів, що з'єднувалися каналами зв'язку в обчислювальні мережі багатопроцесорних комп'ютерів і багатомашинних обчислювальних комплексів. Автоматизовані робочі місця оснащуються персональними комп'ютерами та прикладними програмами, які призначаються для забезпечення окремих функцій (розрахунок заробітної плати, облік страхових полісів) або блоків функцій, наприклад бухгалтерських операцій, інвестицій та інших. Всі автоматизовані робочі місця під'єднуються до потужнішого серверу. В таких умовах забезпечується багатокористувацька робота з різними чи одними і тими ж програмами та наборами даних. Це дозволяє усунути надлишковість та суперечливість даних, а також втрати та спотворення. Практикується робота для користувачів з числа співробітників компанії по паролю, тобто дозволяється працювати тим, хто має відповідні повноваження.

Поява подібних систем, які здійснюють задачі страхування в галузі фінансово-кредитної діяльності, пояснюється насамперед тим, що ці системи потенційно мають краще співвідношення "продуктивність - вартість". Технічний прогрес призвів до появи дешевих та потужних персональних комп'ютерів та високошвидкісних засобів зв'язку. Страховим компаніям стало вигідним закуповувати декілька комп'ютерів середнього класу і зв'язувати їх в мережу, що в ринкових умовах забезпечує швидке технічне оснащення заново створюваних організацій. Широке використання розподілених обчислювальних систем в страховій справі визначає характер самих прикладних задач та організацію їх вирішення. Співробітники, відділи, філіали страхової компанії, окремі споживачі інформації (агенти, брокери), як правило, розташовані на деякій території. Ці користувачі достатньо автономно вирішують свої задачі, а тому зацікавлені у використанні власних обчислювальних ресурсів. Але вирішувані ними задачі тісно взаємопов'язані, тому їх обчислювальні засоби повинні поєднуватися в єдину систему. Адекватним рішенням в такій ситуації є лише використання обчислювальних мереж (локальних, глобальних)[6].

Використання обчислювальних систем в страховій діяльності забезпечує підвищення ефективності роботи за рахунок скорочення термінів обробки інформації, збільшення аналітичних можливостей, що відбивається насамперед на збільшенні прибутків компанії. Саме завдяки впровадженню автоматизованих інформаційних систем і технологій в страховій справі забезпечується конкурентоспроможність страхових послуг, збільшується доля компанії на страховому ринку. Ці переваги пояснюються наступними причинами.

Отримуючи легкий і повніший доступ до інформації, співробітники приймають обґрунтовані рішення за рахунок високої достовірності та оперативності. Наявність мережі зменшує потребу страхових компаній в інших формах передачі інформації, наприклад за допомогою телефону та пошти. Таким чином досягається не тільки обгрунтованість висновків, підвищення точності і достовірності результатів, але й зменшення затрат часу, трудових та вартісних затрат для прийняття рішення, покращується обслуговування клієнтів страхових компаній. Не менш важливим є можливість сумісного використання дорогої апаратури. Декілька користувачів можуть сумісно використовувати модем, комп'ютер-серверу, інше обладнання. У користувача створюється ілюзія, що ці ресурси під'єднані безпосередньо до комп'ютера, так, як для їх використання непотрібні додаткові зусилля. Мережі надають страховій компанії

свободу у виборі місць територіального розміщення їх філіалів, тобто дозволяють компаніям використовувати не тільки філіали, але й робочі місця страхувальників і спеціалістів там, де вони найефективніші для виконання страхових операцій. Немаловажне значення має широке використання страхувальниками переносних (мобільних) персональних комп'ютерів.

Інформаційний простір організації, який представляється автоматизованою інформаційною системою обробки даних, функціонує на базі певних складових об'єктів[5]. Основні категорії об'єктів і технологія їх функціонування описані нижче:

· Центральний офіс страхової фірми, або ж головна організація, має одну або декілька високошвидкісних локальних обчислювальних мереж, які об'єднуються одна з одною через високошвидкісні мости та маршрутизатори. Локальну обчислювальну мережу можна розглядати, як інформаційний центр всієї компанії, яка містить потужні обчислювальні ресурси - файлові сервери, системи керування базами даних та інші. Особливістю локальної обчислювальної мережі центрального офісу є те, що в її склад входить система централізованого моніторингу і керування, як локальними, так і віддаленими мережними пристроями, що входять у філіали.

Регіональні офіси страхової компанії (філіали) - масштабні організації, нерідко оснащуються власними крупними локальними обчислювальними мережами і потужними обчислювальними мережами, що мають гарантований та достатньо швидкісний зв'язок. Для деяких з них вимагається цілодобове високошвидкісне з'єднання з центральним офісом, що забезпечується спеціально виділеними каналами зв'язку. Під'єднання, організоване таким чином, має меншу вартість у порівнянні з виділеним.

Відділення страхової компанії мають, як правило, свою невелику локальну мережу, яка включає декілька персональних комп'ютерів. Зв'язок з регіональним офісом проходить по заздалегідь встановленому розкладу у певні години, але не виключається необхідність незапланованого термінового доступу.

· Представництва чи агентства страхової компанії найчастіше оснащуються одним чи кількома комп'ютерами. Зв'язок з відділеннями здійснюється по необхідності і забезпечується на протязі дня.

· Віддалені користувачі мережі - інспектори страхової компанії, перевіряючі, тобто співробітники, які згідно посадових обов'язків проводять день не у власному офісі, а наприклад, у клієнтів, а також керівники, що знаходяться у відрядженні чи відпустці і можуть користуватися переносним комп'ютером з модемом. Сеанс зв'язку віддалених користувачів страхової компанії з локальною обчислювальною мережею офісів найчастіше буває нетривалим і може встановлюватися в будь-який час.

Основною особливістю організації інформаційного забезпечення автоматизованої інформаційної системи є необхідність забезпечити доступ до повної бази даних по всіх договорах компанії за максимально довгий період. Це пов'язано з тим, що під час підписання нового договору з клієнтом потрібно мати повну інформацію про його попередні страховки (наявність та характер оплат) і забезпечити перегляд всіх зв'язаних в таких випадках документами. Така інформація повинна зберігатися в базі даних, постійно обновлюватися і отримувати її потрібно відразу ж після запиту. Так, під час розрахунків, наприклад, ставки внесків чи тарифу, необхідно вибрати необхідну статистику та виконати розрахункові дії по договорах страхування за суттєво довший минулий період - у цьому випадку обробляється кожен договір.

Список літератури

1. Павленко О. Український страховий ринок: можливості фінансування росту / О. Павленко // Фінансовий ринок України. – 2007. – № 10. – С. 11-16.

2. Гвозденко А.А., Основы страхования. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 344с.
3. Шірінян Л. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків / Л. Шірінян // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9. – С. 173-178.
4. Шумелда Я., Страхування: Навч. посіб. – Тернопіль: Джура, 2004. – 280 с.
5. Борисова В.А., Страховий захист ресурсного потенціалу АПК. – 2-ге видан. перероб. і доп. – Суми: Довкілля, 2010. – 200 с.
6. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа: – К.: Знання, 1997. – 216 с.
7. Шелехов К.В., Бігдаш В.Д., Страхування: Навч.посіб. – К.: МАУП,1998. – 424с.
8. Уткин Э.А, Риск-менеджмент. – М.: Ассоциация авторов и издателей «Тандем». Издательство ЭКМОС, 1998. – 288с.

Одержано 19.06.13

УДК 336

В.П. Олійник, магістрант гр. ОА-12-МБ
Кіровоградськийнаціональнийтехнічнийуніверситет

Напрями оптимізації консультування клієнтів дорадчих служб з проблем інформаційного забезпечення фінансового менеджменту в частині формування та розподілу прибутку сільськогосподарських підприємств

В статті розглянуто організаційні та методичні аспекти консультування сільськогосподарських підприємств клієнтів дорадчих служб з проблем інформаційного забезпечення менеджменту сільськогосподарських підприємств в частині обліку формування і розподілу прибутку, проведено аналіз сучасного стану облікової політики за цим напрямом та визначено шляхи оптимізації
фінансовий менеджмент, інформаційне забезпечення, облікова політика, формування прибутку, розподіл прибутку, Дорадча служба

Сучасні економічні реалії господарювання у сільському господарстві обумовлюють нові підходи і вимоги до системи інформаційного забезпечення фінансового менеджменту з метою підвищенняефективності управлінських рішень. Спостерігається наявність в обліковій практиці нехтування потребами інформаційного забезпечення управління, зокрема і стосовно управління фінансовою діяльністю в частині формування і використання фінансових ресурсів. Основною метою діяльності господарюючих суб'єктів є максимізація прибутку, що обумовлює важливість розгляду процедури формування і розподілу прибутку як об'єкту фінансового менеджменту.

Проблеми розвитку теорії і методології бухгалтерського обліку та аналізу, зокрема в частині формування і розподілу фінансових результатів знайшли своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних вчених: М.Т.Білухи, І.О.Бланка, О.С.Бородкіна, Ф.Ф.Бутинця, М.Ф.Ван Бреда, С.Ф.Голова, О.М.Губачової, О.Д.Гудзинського, К.Друрі, Г.Г.Кірейцева, М.В.Кужельного, В.Г.Лінника, М.Р.Метьюса, Є.В.Мниха, В.Б.Моссаковського, М.С. Пушкаря, М.Б.Перери, П.Т.Саблука, В.К.Савчука, Я.В.Соколова, В.В.Сопка, Л.К.Сука, Дж.Фостера, Е.С.Хендріксена, Ч.Т.Хорнгрена, Л.С.Шатковської, М.Г.Чумаченка та інших вчених.

Проте, потребує подальших досліджень цей напрям з огляду на необхідність розв'язання проблемних аспектів облікової практики з врахуванням запитів фінансового менеджменту.

Саме вищенаведене визначає актуальність дослідження проблематики інформаційного забезпечення фінансового менеджменту та формування та розподілу прибутку з точки зору забезпечення інтересів власників.

Отримало поширення консультування сільськогосподарських підприємств представниками Дорадчих служб. При здійснені діяльності виникають певні методичні проблеми, обумовлені недостатністю на нормативно – методичному галузевому рівні висвітлення проблематики обліку формування та розподілу прибутку з врахуванням потреб фінансового менеджменту.

Відповідно за мету написання публікації поставлено з'ясування проблемних аспектів облікової практики на прикладі типових клієнтів та на основі анкетування в частині формування і розподілу прибутку в обліку та інформаційного забезпечення фінансового менеджменту за цим напрямом та надання методичного забезпечення з консультування з приводу їх розв'язання.

Система управління та її функції традиційно досліджуються науковцями, але їх погляди щодо структури та змістовності функцій є неоднозначними. Так, за поглядами окремих науковців облік як функція управління не виокремлюється, але саме інформаційна функція бухгалтерського обліку як складова системи управління уможливлює реалізацію інших функцій, зокрема в частині управління формуванням і використанням фінансових ресурсів та фінансовим оборотом, що є предметом фінансового менеджменту.

Об'єктами фінансового менеджменту є фінанси підприємств та його фінансова діяльність, тобто економічні відносини, які опосередковані грошовим обігом, зміною розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства. У цьому зв'язку, така складова власного капіталу як прибуток є об'єктом фінансового менеджменту.

Фінансовий менеджмент дозволяє виявляти й аналізувати взаємозв'язки між цілями підприємства та координувати їх. Відповідно до статутних документів переважної більшості суб'єктів господарювання, зокрема і у сільському господарстві декларовано, як мету створення отримання прибутку, що обумовлює центральне місце прибутку як об'єкту управління, зокрема і в системі фінансового менеджменту.

При здійсненні процедур аудиту формування і розподілу прибутку є необхідним враховувати організаційно – правову форму господарювання та особливості формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств.

Відповідно до об'єкту «формування прибутку» є необхідним враховувати зацікавленість власників у його максимізації та забезпечити менеджмент такою обліковою інформацією, яка б задовольняла потреби прийняття рішень та мотивацію учасників господарського процесу на забезпечення параметрів господарської діяльності спрямованої на максимізацію фінансового результату. Аудит як процедура є складовою контролю.

Формування та розподіл прибутку є одними з основних й найважливіших об'єктів фінансового менеджменту та аудиту. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту ґрунтується на застосуванні чинного нормативного поля в частині фінансового обліку, а також орієнтується на максимальне задоволення інформаційних запитів менеджменту, що може бути реалізовано в межах облікової політики шляхом поглибленої аналітики, обґрунтування її елементів з врахуванням впливу на фінансовий результат та потреб управління, впроваджені елементів управлінського обліку.

Аналіз світового досвіду в створенні інформаційно-консультаційних структур дає широкі можливості у виборі моделі служби. З огляду на особливості України, є

доцільним організація інформаційно-консультаційної служби на базі науково-дослідних і освітніх установ, а також при управліннях сільського господарства. При цьому основне фінансування на початковому етапі має надходити з бюджету, з поступовим впровадженням платних послуг.

Дорадча служба за своїм правовим статусом є добровільним громадським формуванням, створеним на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод, і діє на засадах самоврядування, законності, гласності та рівноправності.

Проведено на підставі анкетування аналіз преференцій представників обліково – економічних служб щодо запитів до Кіровоградської обласної сільськогосподарської дорадчої служби (рис.1).

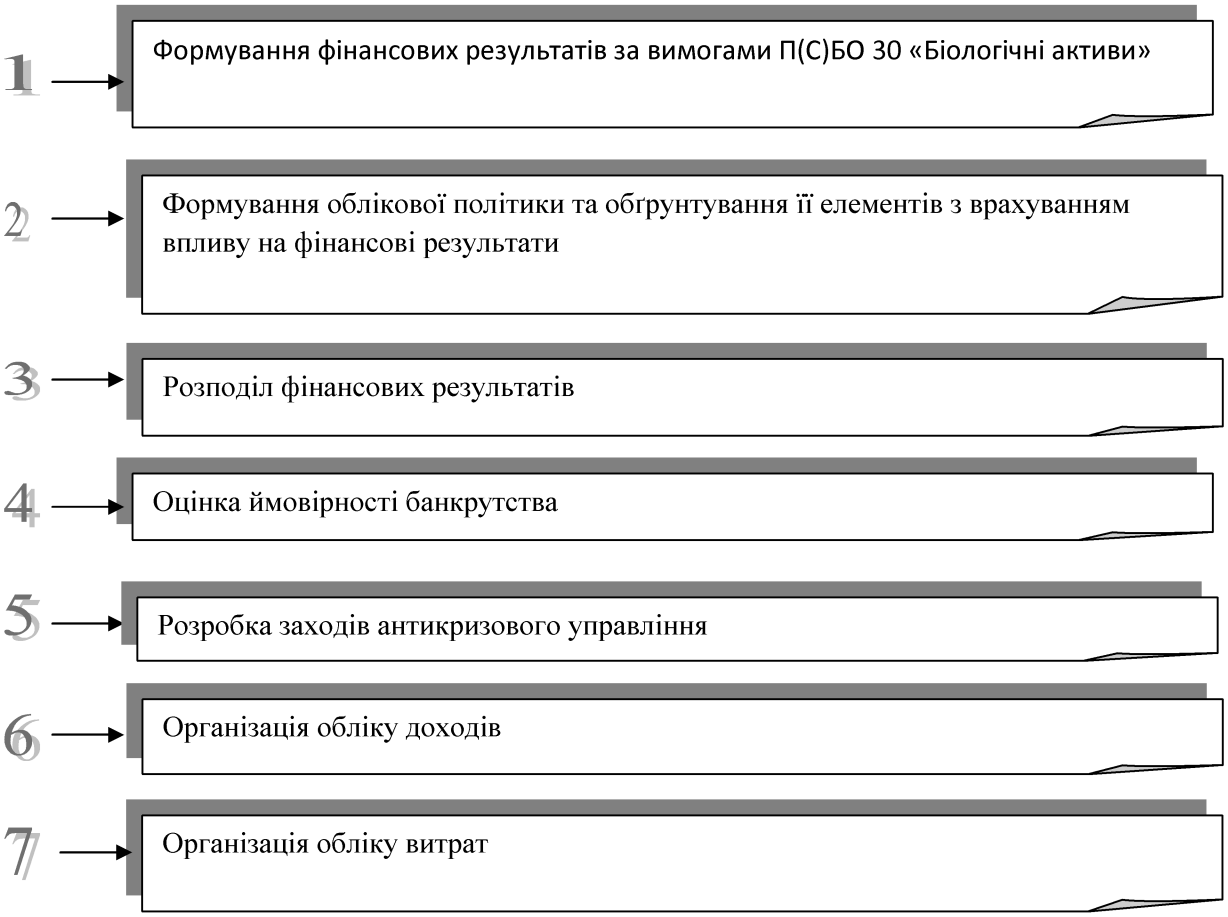

Рисунок 1 – Рейтинг преференцій консультування Кіровоградської обласної сільськогосподарської Дорадчої служби стосовно питань облікового забезпечення управління прибутком

Відповідно у роботі Дорадчої служби має бути приділено увагу саме питанням методичного забезпечення консультаційної роботи за напрямами, що визначають проблеми потенційних клієнтів і встановлені на підставі анкетування.

Встановлено, що серед преференцій сільськогосподарських підприємств та їх обліково – економічних служб є проблематика об'єктивності визначення фінансових результатів та інформаційного забезпечення фінансового менеджменту в частині формування фінансових джерел.

На підставі анкетування з'ясовано, що найбільш актуальним питанням, з приводу якого консультувались 80% респондентів (перший пункт рейтингу), є питання стосовно формування фінансових результатів за вимогами П(С)БО 30 «Біологічні

активи». 45% респондентів звертались за консультацією, яка була пов'язана із формуванням облікової політики та її обґрунтуванням з врахуванням впливу на фінансові результати. Лише 11% опитуваних звертались за консультаціями, пов'язаними з вирішенням проблем розподілу прибутку, що свідчить про відсутність запитів менеджерів за цим напрямом, працівникам облікової служби є достатнім формування показника звітності – нерозподілений прибуток. Відповідно є необхідним розробка методичного забезпечення за цими напрямами.

На прикладі типового клієнту Кіровоградської обласної сільськогосподарської Дорадчої служби - АФ ТОВ «Агротехнологія - Плюс» розглянуто різні методики оцінки фінансового стану, за якими отримані неоднозначні результати, що обумовило висновок стосовно доцільності надання послуг з оцінки фінансового стану з використанням різних методичних підходів та різних методик, вибір яких обумовлений цільовою спрямованістю здійснення процедур фінансового аналізу.

Обстеження облікової політики здійснено на прикладі ПП «Приватна агрофірма «МЮННТ»» - клієнта Кіровоградської обласної сільськогосподарської Дорадчої служби, що звернувся з питання оптимізації облікової політики.

При обстеженні облікової політики проведено її оцінку відповідно до методики, розробленої Національним науковим центром «Інститут аграрної економіки» НААНУ ННЦ «Інститут обліку і фінансів».

Метою оцінки ефективності організації облікової політики є встановлення відповідності існуючої системи організації та документального оформлення облікової політики на підприємстві діючим нормативним вимогам щодо бухгалтерського обліку.

При здійсненні консультації акцентована увага на проблематиці формування та розподілу прибутку. Встановлено, що з точки зору забезпечення фінансового менеджменту у Наказі з облікової політики має бути відображено особливості обліку надзвичайної діяльності з огляду на ризикованість сільськогосподарського виробництва, а також систему обрану підприємством з метою пом'якшення ризику: внутрішнє резервування або послуги страхової установи, що обумовлює доцільність внутрішнього резервування та відповідно є необхідним прописати процедури розподілу прибутку та її зв'язок з системою фінансового планування. У цьому зв'язку є необхідним узгоджувати облікову політику з потребами фінансового менеджменту.

У теорії бухгалтерського обліку проблематиці формування фінансового результату традиційно приділяється велика увага. Загальновідомо, що категорія прибутку є абстрактною: його розмір залежить значною мірою від прийнятої методології формування в системі обліку, в основі ж методології лежать інтереси певного кола осіб, що мають відношення до господарських процесів.

В системі фінансового менеджменту, зокрема господарських товариств процедуру формування та розподілу фінансових результатів є необхідним розглядати з точки зору реалізації інтересів учасників господарських товариств у сільськогосподарському виробництві.

На рівні суб'єктів господарювання спостерігаються проблемні моменти облікової практики формування фінансових результатів, обумовлені впровадженням значних змін на рівні офіційної методології формування фінансових результатів в системі обліку, що безпосередньо пов'язано із застосуванням П(С)БО 30 «Біологічні активи». Це негативно позначається на якості облікової практики.

З'ясовано, що розробка та формалізація облікової політики підприємств має ґрунтуватися не тільки на глибокому і всебічному вивченні ринкового середовища, потенційних перспектив розвитку підприємства, нормативної бази діяльності, а й на інформації, одержаній бухгалтером-аналітиком після ґрунтовного проведення розрахунків та оцінки фінансових наслідків вибору того чи іншого варіанту облікової

політики. Ми вважаємо, що на рівні суб'єктів господарювання у сільському господарстві, що стосується і досліджуваного клієнта Кіровоградської обласної сільськогосподарської Дорадчої служби це є неможливим, що обумовлює доцільність розробки основних положень на підставі замовлення.

Проведено аналіз облікової практики в частині розподілу прибутку на підставі анкетування. З'ясовано, що порядок розподілу прибутку (дивідендів) затверджується установчими документами у 54% опитуваних підприємств. Напрями розподілу чистого прибутку підприємств такі: більшість респондентів – 92% - відзначають, що прибуток залишається на підприємстві без нарахування та виплати дивідендів; 24% – направляють його на поповнення резервного капіталу, а на розрахунки за нарахованими дивідендами – лише 11% опитуваних. Відповідно, обґрунтовано рекомендації щодо формування додаткового капіталу та його облікового забезпечення, Резервного капіталу. При застосуванні методичних підходів формування фінансових результатів визначених вимогами нормами П(С) БО 30 «Біологічні активи» є можливою ситуація за якою при здійсненні в межах фінансового менеджменту процедури розподілу прибутку буде враховуватись «очікуваний прибуток» від перевищення справедливої вартості готової продукції над витратами на її виробництво, а у реалії ця продукція або не буде збережена або в умовах суттєвого коливання ринкової ситуації може бути реалізована за цінами, що суттєво нижчі за рівень справедливою вартості, яка прийнята при оцінці. Відповідно, вважаємо, що слушною є пропозиція за якої пропонується резервувати прибуток, одержаний в результаті оцінки за справедливою вартістю залишку товарної продукції на кінець року, у зв'язку із впровадженням П(С)БО 30 «Біологічні активи» з використанням резерву лише після реалізації продукції. Вважаємо, що такий підхід більш повно відповідає принципу обачності.

Напрямами подальших досліджень є розробка адресних методичних рекомендацій з проблем інформаційного забезпечення фінансового менеджменту в частині формування та розподілу прибутку різних організаційно – правових форм, з врахуванням спеціалізації та розмірів господарювання що обумовлює необхідність їх типізації.

Список літератури

1. Камінська Т.Г. Облікова політика – важливий елемент обліково-аналітичного забезпечення фінансового менеджменту // Науковий вісник НАУ. – 2001. – Вип. 41. – С. 266-270.
2. Кирейцев Г. Г. Функцииучёта в механизмеуправлениясельскохозяйственнымпроизводством / Г. Г. Кирейцев. – К. : УСХА, 1992. – 240 с.
3. Кондраков Н.П. Бухгалтерский учет: Учебное пособие / Н.П. Кондраков. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 592 с.
4. Соколов Я.В. Принципы и концепции бухгалтерского учета. – Уфа: Изд-во Регионального отделения ИПБ России, 2003.

Одержано 25.06.13

УДК 336

І.В. Грязнова, магістрант гр. ОА-12-МБ, О.Л. Кравченко
Кіровоградський національний технічний університет

Організаційно – правовий статус філій юридичних осіб як суб'єктів господарювання та його вплив на організаційні аспекти бухгалтерського обліку та контролю

У статті досліджено організаційно – правовий статус філій як суб'єктів господарювання. З'ясована специфіка господарювання та організаційних і методичних аспектів обліку, які обумовлені статусом відокремленого підрозділу в умовах значних змін чинного законодавства З'ясовано вплив на організаційні аспекти бухгалтерського обліку та контролю.
філія, мережа філій, внутрішньогосподарські розрахунки, оподаткування філій, бухгалтерський облік, контроль внутрішньогосподарских розрахунків

У сучасних умовах господарювання спостерігається стійка тенденція ускладнення структури господарських суб'єктів що обумовлено необхідністю забезпечення конкурентоспроможності підприємництва. Для державних підприємств характерним є створення в межах одного відомства відокремлених структурних підрозділів. Статус такого підрозділу має суб'єкт господарювання визначений за базовий при написанні дипломної роботи. Є суттєві особливості організаціях та методики фінансового обліку та діяльності різних країн спостерігається поширена практика відкриття філій та обліку з метою оподаткування, що обумовлені статусом суб'єкта господарювання як відокремленого підрозділу – філії юридичної особи. В умовах значних змін чинного законодавства з'ясування специфіки господарювання та організаційних та методичних аспектів обліку обумовлених статусом відокремленого підрозділу є актуальним, що і визначило тематику та цільову спрямованість написання публікації.

Незважаючи на достатньоглибокий рівень досліджень проблематики обліку та формування фінансової звітності діяльності групи підприємств як єдиної економічної одиниці, утому числі із врахуванням специфіки відокремлених структурних підрозділів, зокрема такими науковцями як В. В. Бабич, І. О. Бланк, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, А. М. Герасимович, В. Г. Горєлкін, В. І. Єфіменко, В. М. Добровський, З. В. Гуцайлюк, З. В. Задорожний, Я. Д. Крупка, В. В. Сопко,М. С. Пушкар, М. В. Кужельний, С. П. Лозовицький, В. Г. Швець, В.О. Шевчук, М. Г. Чумаченко, С. І. Шкарабан, Г. В. Уманців, а також таких зарубіжних учених, якП. Баркер, Дж. Бейлі,ДевідМ. Бішоп,С.О'Борн, Патрік А. Гохан, Френк Ч. Еванс,Дж. Лодон,К. Лодон,С. Ґартеїн, В. Ф. Палій,Б. Пешеро Петі,В. С. Плотніков, В. Д. Новодворський,С. І. Пучкова, Н. Селезньова, У. Ф. Шарп,В. В. Скоблева,Я. В. Соколов,О. В. Соловйова,К. К. Ферріс,Стенлі Фостер Рід,Е. Хелферт,Е. С. Хендріксен,О. Д. Шеремет,І. П. Шестакова, Д. Янгта ін. в умовах зміни правового поля (впровадження Податкового кодексу) потребують з'ясування сутності філій як суб'єкта обліку та контролю, що і поставлено за мету написання статті.

У господарській діяльності різних країн спостерігається поширена практика відкриття філій та представництв підприємств – юридичних осіб з метою розширення

ринків збуту товарів та надання послуг, економії на транспортних витратах, наближення до можливих джерел сировини та палива, а також до потенційних споживачів продукції, робіт, послуг тощо. Тобто, метою відкриття філій є забезпечення конкурентоспроможності підприємства та обумовлено економічною доцільністю. Створення і розширення мережі філій і представництв підприємств є типовим для розвиненого ринку фактором збільшення обсягів діяльності та поліпшення умов ведення бізнесу. Вищенаведене є справедливим до комерційної діяльності у сфері приватного бізнесу. У державному секторі економіки також спостерігається наявність та функціонування територіальних підрозділів централізованих структур відомчого підпорядкування. Така структура управління є характерною для багатьох відомств, зокрема і для діяльності у сфері будівництва та ремонту доріг. За даними статистичної звітності [2] у Кіровоградській області на початок 2001 року функціонувало 165 філій (інших відокремлених підрозділів)та 15 представництв, а на 01.01.2013 року – відповідно 1066 та 33. Так за 2011 рік по Кіровоградській області було створено 74 філії та ліквідовано 87. Тобто спостерігається стабільність процесу функціонування, деяка динаміка щодо створення та ліквідації, але відсутня тенденція щодо скорочення чисельності філій. З огляду на потреби регулювання господарської діяльності сформовано правову базу, що визначає правові та організаційні аспекти створення та функціонування філій як структурних підрозділів юридичних осіб.

Є необхідним дослідити законодавче регулювання правового статусу, процесів створення та функціонування філій, представництв та інших відокремлених підрозділів підприємницьких юридичних осіб з метою з'ясування впливу на організаційні аспекти бухгалтерського обліку та оподаткування.

Філією є структурно відокремлений підрозділ юридичної особи, що знаходиться поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій. Філія має своє керівництво, яке підпорядковане керівному органу юридичної особи, і діє на підставі доручення, що отримується від відповідного керівного органу юридичної особи.

Порядок створення філій має зазначатися в статуті юридичної особи, яка їх створила. Відповідно до частини третьої ст. 95 Цивільного кодексу [1] філії та представництва наділяються майном юридичної особи, що їх створила, і діють на підставі затвердженого цією особою положення. Положення має містити найменування філії, її місцезнаходження, предмет і цілі діяльності, порядок формування її майна, фондів, порядок формування та використання філією доходів, взаємні права та обов'язки юридичної особи та створюваної нею філії, порядок управління філією, умови припинення її діяльності тощо.

Згідно з частиною четвертою ст. 95 Цивільного кодексу керівники філій призначаються юридичною особою і діють на підставі виданої нею довіреності. Тому вони не є органами юридичної особи, хоча безпосередньо беруть участь у здійсненні її правоздатності. Угоди, що укладаються філіями, утворюють права та обов'язки безпосередньо для юридичної особи.

Для здійснення діяльності керівникам філій видається генеральна довіреність, за якою вони вправі укладати угоди від імені юридичної особи, що їх створила, у межах наданих їм повноважень. Оскільки філії не є юридичними особами, довіреність видається не відокремленому підрозділу, а конкретній фізичній особі, як правило, директору філії.

Відповідні дії (зокрема, правочини) керівник філії здійснює від імені юридичної особи. Сама філія ніяких дій від свого імені здійснювати не вправі, відповідальність за всі угоди чи інші дії керівника філії у межах наданих йому повноважень несе юридична особа, причому всім своїм майном, адже дії керівника філії – це дії юридичної особи – засновника філії.

Філії вправі здійснювати всі ті дії (або їх частину), які здійснює відповідно до статутних документів юридична особа, яка їх створила. Рішення про створення філії приймає, як правило, вищий орган управління юридичної особи.

Рішення про створення відокремленого підрозділу - філії та затвердження положення про нього приймається зазвичай у формі протоколу (якщо рішення приймається зборами учасників, дирекцією, правлінням тощо), або наказу (якщо рішення приймає директор, засновник одноосібно). Суб'єкт підприємницької діяльності повідомляє про відкриття філії (відділення), представництва орган державної реєстрації шляхом внесення додаткової інформації до реєстраційної картки. Дані про новостворену філію чи представництво обов'язково заносяться до Єдиного державного реєстру підприємств, організацій України. Відповідно до факту реєстрації у ЄДРПОУ є можливим визнати філію суб'єктом господарювання, що обумовлює поширення на неї вимог чинного законодавства стосовно ведення бухгалтерського обліку. Проте, відповідно до статусу відокремленого підрозділу юридичної особи філія обмежується у правах вибору організаційних форм обліку та облікової політики саме засновником.

Виконавчий орган юридичної особи або уповноважена ним особа зобов'язані подати (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) державному реєстратору за місцезнаходженням юридичної особи заповнену реєстраційну картку про створення відокремленого підрозділу та рішення органу управління юридичної особи про створення відокремленого підрозділу або повідомлення встановленого зразка про закриття відокремленого підрозділу.

Згідно з чинним законодавством філії є самостійним платником податків, має банківський рахунок, веде окремий бухгалтерський облік своєї діяльності, складають окремий баланс. Також філія може відкрити поточний рахунок в іноземній валюті, але для відкриття такого рахунку необхідна згода юридичної особи, яка відповідно до чинного законодавства України має право використовувати іноземну валюту.

Що стосується припинення діяльності філій та інших відокремлених підрозділів, то законодавство не приділяє регламентації цього процесу ніякої уваги. Якщо про право юридичних осіб відкривати відокремлені підрозділи принаймні зазначається в законодавстві (хоча цей процес й недостатньо регламентується), то про припинення діяльності, а тим більше про порядок припинення філій взагалі не йдеться. Лише п. "е" ст. 41 Закону про господарські товариства говорить про те, що питання реорганізації та ліквідації філій та представництв відноситься до виключної компетенції загальних зборів акціонерів, чим підтверджується можливість такої реорганізації та ліквідації. У товариствах із обмеженою відповідальністю, наприклад, такі повноваження можуть бути надані виконавчому органу товариства (директору, дирекції) статутом або рішенням зборів учасників. Рішення про ліквідацію, як і про створення, філії оформлюється протоколом чи наказом.

При реорганізації філії переходу майна фактично не відбувається, оскільки його власником у будь-якому випадку залишається юридична особа. Тут йдеться здебільше про фактичну балансову передачу майна від одного підрозділу до іншого через видання юридичною особою внутрішніх розпорядчих документів. Отже, філії є суб'єктами господарювання, що здійснюють бухгалтерський облік та є суб'єктами оподаткування. Головні підприємства, як правило, складають консолідовану фінансову звітність, що визначає необхідність централізації формування внутрішніх регламентів з організації обліку та облікової політики.

Правовий режим оподаткування філій визначається податковим законодавством. Так, відповідно до пп. 14.1.30 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу відокремлені підрозділи (філії) слід розуміти у значенні, визначеному Цивільним кодексом України та Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та

фізичних осіб - підприємців». Відповідно до пп. 133.1.5 п. 133.1 ст. 133 Податкового кодексу відокремлені підрозділи суб'єктів господарської діяльності — юридичних осіб є платниками податку на прибуток.

Дохід філій (об'єкт оподаткування) як відокремлених підрозділів складається із сум перевищення виручки від реалізації товарів (робіт, послуг), одержаних на їх розрахунковий субрахунок, над сумами коштів, перерахованих головному підприємству у звітному періоді. Витрати філій формуються згідно зі статтями кошторису, що розробляється філією та узгоджується з Головним підприємством. Амортизаційні відрахування відокремленого підрозділу здійснюються на основні засоби та нематеріальні активи, які перебувають на його балансі та використовуються у господарській діяльності такого відокремленого підрозділу.

Є особливості обліку формування прибутку з метою оподаткування у разі отримання головним підприємством статусу платника консолідованого податку на прибуток.

Порядок нарахування податку в разі наявності відокремлених підрозділів у складі платника податку — юридичної особи визначено п. 152.4 ст. 152 Податкового кодексу. Відповідно до цього пункту платник податку, який має у складі відокремлені підрозділи, розташовані на території іншої, ніж такий платник податку, територіальної громади, може прийняти рішення щодо сплати консолідованого податку та сплачувати податок до бюджетів територіальних громад за місцезнаходженням таких відокремлених підрозділів, а також до бюджету територіальної громади за своїм місцезнаходженням, визначений згідно з нормами та зменшений на суму податку, сплаченого до бюджетів територіальних громад за місцезнаходженням відокремлених підрозділів.

Сума податку на прибуток відокремлених підрозділів за відповідний звітний (податковий) період визначається розрахунково, виходячи із загальної суми податку, нарахованого платником податку, розподіленого пропорційно питомій вазі суми витрат відокремлених підрозділів такого платника податку в загальній сумі витрат цього платника податку.

Вибір порядку сплати податку на прибуток як консолідованого податку здійснюється платником податку самостійно до 1 липня.

Підпунктом 135.5.4 п. 135.5 ст. 135 Податкового кодексу встановлено, що до складу інших доходів включається вартість товарів, робіт, послуг, безоплатно отриманих платником податку у звітному періоді, визначена на рівні не нижче за звичайну ціну, а також суми безповоротної фінансової допомоги, отриманої платником податку у звітному податковому періоді, безнадійної кредиторської заборгованості, крім випадків, коли операції з надання або отримання безповоротної фінансової допомоги проводяться між платником податку та його відокремленими підрозділами, які не мають статусу юридичної особи.

Водночас абзацом п'ятим пп. 135.5.5 п. 135.5 ст. 135 Податкового кодексу визначено, що операції з отримання (надання) фінансової допомоги між платником податку та його відокремленими підрозділами, які не мають статусу юридичної особи, не приводять до зміни їх витрат або доходів.

Для розподілу суми консолідованого податку між відокремленими підрозділами на головному підприємстві необхідно вести окремий облік витрат у цілому по головному підприємству для складання консолідованої декларації та окремий облік витрат відокремленими підрозділами для визначення своєї частки у консолідованому податку за загальними правилами, встановленими розділом III Податкового кодексу.

Є особливості відображення в обліку окремих операцій та формування їх податкових наслідків в частині взаємовідносин між головним підприємством та його

філією (внутрішні), а також взаєморозрахунків між структурними підрозділами – філіями, що підпорядковані одному підприємству (внутрішньогосподарські). Відповідно статус філії впливає на організаційні аспекти обліку з метою оподаткування та можливим на практиці є різні варіанти оподаткування, зокрема з податку на прибуток за умови консолідації або її відсутності. Також специфічним об'єктом обліку для філій є внутрішні та внутрішньогосподарські розрахунки.

Відповідно до правового статусу філії, як суб'єкти господарювання не володіють основними засобами, а мають право їх використання, що обумовлює специфіку обліку операцій з передачі основних засобів від головного підприємства до відокремленого підрозділу та формування податкових наслідків за такими операціями.

Відповідно до п. 137.1 ст. 137 Податкового кодексу дохід від реалізації товарів визнається за датою переходу покупцеві права власності на такий товар. Пунктом 146.13 ст. 146 Податкового кодексу визначено, що сума перевищення доходів від продажу або іншого відчуження над балансовою вартістю окремих об'єктів основних засобів включається до доходів платника податку, а сума перевищення балансової вартості над доходами від такого продажу або іншого відчуження включається до витрат платника податку.

Згідно з п. 3 ст. 95 Цивільного кодексу філії не є юридичними особами, а тому не є суб'єктами права власності. Вони наділяються майном юридичної особи, що їх створила, і діють на підставі затвердженого нею положення. При передачі основних засобів від юридичної особи (головного підприємства) своїй філії переходу права власності за ними не відбувається, а тому доходи не нараховуються.

Згідно з підпунктами 135.5.4 та 135.5.5 п. 135.5 ст. 135 Податкового кодексу до інших доходів включається, зокрема, вартість товарів, робіт, послуг, безоплатно отриманих платником податку у звітному періоді, визначена на рівні не нижче за звичайну ціну, крім випадків, коли операції з надання/отримання проводяться між платником податку та його відокремленими підрозділами, які не мають статусу юридичної особи.

При передачі основних засобів юридичною особою (головним підприємством) своєму відокремленому підрозділу право власності на них не передається, відокремлений підрозділ тільки наділяється ними для провадження господарської діяльності, а тому така передача не є безоплатним отриманням основних засобів.

Таким чином, операція з передачі основних засобів головним підприємством відокремленому підрозділу не призводить до збільшення доходів і витрат у юридичної особи (головного підприємства) та у відокремленого підрозділу (філії).

Відповідно до п. 144.1 ст. 144 Податкового кодексу амортизації підлягають витрати на придбання основних засобів для використання їх у господарській діяльності. Тому право на нарахування амортизації має той платник податку на прибуток, яким фактично було понесено витрати на придбання основних засобів і у якого вони обліковуються на балансі.

Є особливості організації розрахунків з бюджетом з ПДВ та їх відображення в обліку відповідно до правового статусу філій, що обумовлено делегуванням головним підприємством прав на передачу покупцям податкового кредиту за операціями з придбання товару у платників ПДВ (платником ПДВ реєструються головні підприємства).

Діяльність філій як відокремлених структурних підрозділів контролюється не лише традиційними суб'єктами державного фінансового, але й відомчого та внутрішнього контролю. Так, в практиці як західних так і вітчизняних компаній є поширеним наявність служб внутрішнього аудиту, що саме здійснюють перевірки фінансової і податкової звітності філій.

Таким чином, філії за правовим статусом не є юридичними особами, але є суб'єктами господарювання та суб'єктами оподаткування, що обумовлює обов'язковість ведення бухгалтерського обліку та формування податкових наслідків. Правовий режим функціонування філій обумовлює особливість організаційних аспектів обліку та контролю, зокрема підпорядкованість при побудові облікової системи та розробці регламентів з організації обліку та облікової політики філій головним підприємствам. Головне підприємство приймає рішення про варіант режиму оподаткування філій – самостійний платник, або консолідація оподаткування. За методичним аспектом правовий режим функціонування філій обумовлює наявність специфічних об'єктів обліку: внутрішні та внутрішньогосподарські розрахунки, а також особливості формування фінансової звітності філій, що мають відокремлені баланси.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України[Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua
2. Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2011 рік м. Кіровоград, Головне управління статистики у Кіровоградській області, ТОВ «Поліграф - Севіс», 2012 р. – С. 527

Одержано 25.06.13

О.С. Кононенко, магістрант гр. АДМ-12
Кіровоградський національний технічний університет

Антикризове управління в сільському господарстві: регіональний аспект

У статті проведено оцінку наявності та перебігу кризових явищ типового підприємства Кіровоградського регіону та обґрунтовано систему заходів антикризового управління. Доведено необхідність при здійсненні оцінки наявності та перебігу кризових явищ застосовувати не загальні традиційні методики оцінки фінансового стану, а методики, що адресно розроблені для сільськогосподарських підприємств, зокрема порівнювати параметри господарств з параметрами модельного фінансового стійкого підприємства. Запропоновано структуру плану антикризового управління сільськогосподарським підприємством.

антикризове управління, модельне підприємство, система заходів, кризові явища, традиційні методики оцінки фінансового стану, адресно розроблені методики оцінки фінансової стійкості

Сільське господарство України – невід'ємна частина єдиного національного комплексу, тому його кризовий стан та дестабілізація негативно впливають на всі галузі ринкової економіки. З огляду на це актуальність антикризового управління господарствами зростає, так як швидкоплинні процеси в економіці вимагають від них стабільного економічного стану, розширення відтворення та постійної конкурентоспроможності на ринку.

Проблема антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами завжди була в полі зору закордонних і українських дослідників. Так, в різних аспектах теорію, методологію і практику антикризового управління досліджували І.А. Воловик, Р.І. Біловол, Л.О. Лігоненко, П.М. Макаренко, І.Л. Сазонець, О.А. Слюсаренко, О.О. Терещенко, В.Г. Туленков, Е.А. Уткін, А.Д. Чернявський,В.Д. Чумак,А.М. Штангерт та багато інших. Проте, в дійсності є багато питань, які недостатньо досліджено і

висвітлено. Вони стосуються аспектів формування належної антикризової політики в сільськогосподарських підприємствах, що мають забезпечити відновлення, розвиток сільського господарства. Потребує дослідження проблематика оцінки проявів кризових явищ на рівні конкретного сільськогосподарського підприємства з метою розробки системи антикризового управління, що обумовлює актуальність виконання дипломної магістерської роботи за цим напрямом на базовому підприємстві ТОВ «Агротехнологія - Плюс», що є типовим малим підприємством із спеціалізацією на вирощуванні технічно – зернової продукції на орендованих землях.

За мету при написанні статті поставлено проведення оцінки наявності та перебігу кризових явищ типового підприємства Кіровоградського регіону та обґрунтування системи заходів антикризового управління.

Діяльність сільськогосподарських підприємств є ризиковою у наслідок специфіки технологічного процесу, його залежності від природно – кліматичного фактору, а також впливу економічного та соціального середовища. Незважаючи на наявність в Україні системи заходів (на законодавчому та галузевому рівнях) підтримки сільськогосподарських підприємств, спостерігаються ознаки кризи прибутковості, рентабельності платоспроможності, а також деякі сільськогосподарські підприємства працюють в умовах системної кризи, що охоплює як виробничу так і інвестиційну та фінансову діяльність, що потребує розробки системи антикризового управління, спрямованого у першу чергу на фінансове оздоровлення - санацію.

Менеджмент санації – антикризове управління - це сукупність принципів, методів та заходів управління процесом оздоровлення фінансово-господарського стану підприємства. Головна мета управління у даному випадку полягає у досягненні високої ефективності цього процесу.

Антикризовий менеджмент – широковживане поняття, яке використовують як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях.

Є необхідним розмежувати поняття антикризове регулювання, що здійснюється на макрорівні та антикризове управління, що здійснюється на мікроекономічному рівні.

Головною метою антикризового управління є швидке відновлення платоспроможності та поновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, забезпечення міцного положення на ринку й стабільно стійких фінансів компанії при будь-яких економічних, політичних й соціальних метаморфозах в країни. Водночас мета і задачі антикризового управління істотно залежать від стадії кризи в якій воно вводиться.

Розглянуто механізм антикризового управління та галузевий аспект антикризового регулювання розвитку сільського господарства. Встановлено особливості сільського господарства, що є специфічними галузевими чинниками кризових явищ, зокрема системної фінансової кризи, що є об’єктом управління як на рівні регіону та галузі, так і на рівні внутрішньогосподарського менеджменту.

Дослідження проведено на базі типового представника сільськогосподарської галузі Кіровоградського регіону Агрофірми Товариства з обмеженою відповідальністю «Агротехнологія - Плюс» є типовим сільськогосподарським підприємством.

Підприємство за чисельністю працюючих і обсягами діяльності відповідає критеріям малого підприємства, склалась спеціалізація господарства – рослинництво технічно – зернового напряму. У складі технічних культур господарство вирощує найбільш рентабельні культури такі як сою, соняшник та ріпак, що відповідає загальним тенденціям в країні та визначає необхідність дотримання вимог агротехніки стосовно збереження родючості ґрунту. Суттєвим недоліком є відсутність у структурі посівних площ чистих парів.

Встановлено, що у господарстві низький рівень мотивації праці. Так, середньоспискова чисельність працівників за 2011 рік становить 10 осіб. Відповідно середньомісячний заробіток 845,8 грн., що навіть не відповідає мінімальному рівню та свідчить про неповну зайнятість. Форма оплати праці у господарстві переважно почасова. Є необхідним запровадити більш гнучку систему оплати праці з метою мотивації працівників та забезпечення реалізації як відновної так і стимулюючої функції оплати праці.

При розробці заходів спрямованих на підвищення ефективності господарської діяльності в системі антикризового управління є необхідним передбачити потреби перманентного контролю витрачання ресурсів, у цьому зв'язку важливою складовою є управлінський облік. так у господарстві є необхідним розробити технологічні карти на кожне поле сівозміни та у процесі вирощування сільськогосподарських культур запровадити ведення накопичувальних відомостей формування витрат по полю сівозміни з перманентним порівнянням нормативних технологічних витрат і фактичних витрат.

Проведено аналіз фінансового стану, на підставі методики, що побудована на використанні табличного процесору MS Excel і дозволяє крім традиційного розрахунку коефіцієнтів визначити загальну інтегральну оцінку фінансового стану підприємства як за три роки так і за два. Встановлено інтегральну оцінку фінансового стану ТОВ «Агротехнологія Плюс» за 2010 – 2011 рр. склала 4,65 балів з 5 можливих, тоді як за 2010 – 2012 рр. – 4,62 бали, що свідчить про стабільний фінансовий стан підприємства і раціональне адміністративне управління. Незначне падіння загальної інтегральної оцінки (4,62 – 4,65 = 0,03 бали) не дає підстав стверджувати про будь – які негативні тенденції, проте визначає необхідність проведення аналітичних процедур з врахуванням галузевої специфіки.

Кращому обґрунтуванню заходів антикризового управління сільськогосподарських підприємств сприяє наявність науково обґрунтованої моделі, що включає параметри фінансового стану й характеристик діяльності підприємства, які необхідно досягнути в результаті реалізації програми антикризового управління. У зв'язку з цим при діагностиці прояву кризових явищ в якості орієнтиру ми прийняли рішення щодо використання обґрунтованої моделі фінансово стійкого сільськогосподарського підприємства.

Традиційно застосовують офіційні методики розроблені для акціонерних товариств, які ґрунтуються на розрахунку показників фінансової ліквідності та рентабельності та їх порівнянні з критеріальними значеннями. Ми вважаємо, що такий підхід не завжди дає можливість отримати достовірні результати саме тому, що критерії є загальними для підприємств і не враховують види економічної діяльності. Саме тому ми опираємось при проведенні такого аналізу на результати дослідження моделі фінансово стійкого сільськогосподарського підприємства розробленої адресно для підприємств Кіровоградської області. Розраховано параметри господарства та здійснено їх порівняння з параметрами модельного фінансово – стійкого підприємства, встановлено що є не виваженою структура активів про що свідчить значне відхилення частки необоротних в активах господарства у порівнянні з модельними показниками (відхиляється від мінімального на 14,63 % та від оптимального на 17,95). Така ситуація склалась внаслідок не відповідності забезпеченості основними засобами їх навантаженню (обсяги діяльності є можливим збільшувати).

Також, надвеликою є частка довгострокових пасивів у фінансуванні, що свідчить про необхідність залучення капіталу на короткостроковий період. Так, для підприємства за умови прийняття рішень щодо розширення обсягів діяльності є доцільним залучення кредитних ресурсів на умовах відкриття прямої кредитної лінії.

Крім частки власного оборотного капіталу необхідно встановити відповідність залишку грошових коштів їх оптимальному рівню.

З'ясовано, що спостерігається високий рівень фінансової стійкості, але наявність ознак, що сигналізують про необхідність розробки заходів антикризового управління (спрямованих на профілактику кризового стану). На підставі аналізу, проведеного за традиційними методиками ми отримали результати, які абсолютно позитивно характеризують фінансову стійкість господарства та визначають відсутність загрози криз. Відповідно є доцільним при здійсненні оцінки загрози кризи застережливо обирати варіант оцінки ймовірності банкрутства та запобігати помилкових рішень адміністративного менеджменту.

З'ясовано, що по господарству спостерігаються ознаки кризи прибутковості та це визначає необхідність розробки заходів антикризового управління, спрямованих на оптимізацію фінансування та подолання ознак кризи прибутковості.

Проведено розрахунок запасу фінансової міцності, у результаті розрахунків встановлено, що для підприємства цей показник характеризує за результатами діяльності 2011 році (8,38%) необхідність розробки заходів спрямованих на підвищення стійкості. Ми вважаємо не прийнятними рішення власників щодо перепрофілювання діяльності (землекористування у 2012 році всього 223 га, що на 1200 га менше ніж в середньому за останні роки).

Результати проведеного аналізу свідчать про необхідність спрямування адміністративного менеджменту у господарстві на підвищення стійкості фінансового стану. Відповідно визначено структуру плану санаційних заходів та запропоновано систему заходів антикризового управління. основними заходами щодо подолання кризи платоспроможності є реструктуризація боргів та активів. Підприємству доцільно проводити переговори із кредиторами щодо розстрочки, відстрочки, списання наявної кредиторської заборгованості, поліпшувати роботу з кредиторами, зокрема оптимізувати план графік виплати заборгованості з урахуванням термінів отримання доходів тощо. А також стосовно розрахунків з дебіторами запровадити практику укладання угод на умовах ф'ючерсної ціни.

Отже, при здійсненні аналітичних процедур з метою встановлення наявності та оцінки перебігу кризових явищ доцільно застосовувати різні методичні підходи та на підставі кваліфікації кризових явищ здійснювати розробку заходів в системі антикризового управління.

Список літератури

1. Кетова Н. Роль адаптационных антикризисных стратегий в оздоровлении агропредприятий. // Экономика селхозяйства России. - № 9. – 2004. – С. 16.
2. Кожевина О. В., Кундиус В. А. Антикризисное регулирование и управление как механізм преодоления неплатежей в АПК региона / Алтайский гос. аграрный ун-т. — Барнаул: Издательство Алтайского гос. аграрного ун-та, 2000. — 200с.
3. Лимонов Ю.М. Антикризова реструктуризація активів акціонерного товариства // Фінанси України. – 2003. - № 3. – С. 140-143.
4. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К., 2001. — 580с.
5. Бурлака Ю.М. Формування заходів антикризового менеджменту у сільськогосподарських підприємствах // Зб. наук. пр. КНТУ. – Кіровоград, 2005. – № 8. – С. 263–269.

Одержано 25.06.13

УДК 614.71

М.І. Петренко, студент гр. ЕО-12 м
Кіровоградський національний технічний університет

Шляхи утилізації опалого листя з ціллю покращення екологічного становища

В статті описано шляхи та методи утилізації опалого листя, застосування його у різних сферах, проведена порівняльна характеристика методик, а також проаналізовано шляхи покращання екологічної ситуації.
спалювання, компостування, брикетування опалого листя

Прибирання листя давно вже стало символом осені в місті. Це трудомістка робота, яку протягом десятиліть з року в рік роблять садово-паркові служби, двірники, городяни на суботниках.

Рішення про проведення прибирання листя на об'єкті ухвалюють фахівці експлуатаційної організації або служби. Громадянам важко самостійно зрозуміти, чи потрібно прибирати листя в тому або іншому місці, і важко оцінити, наскільки правильно вирішується це питання. Але деякі моменти можна зрозуміти, не будучи фахівцем. В першу чергу – це утилізація зібраного листя. Воно не повинно залишатися на території зібране в купи – це протиречить санітарним нормам і правилам експлуатації зелених насаджень.[4]

Щодо необхідності збору листя в парках і садах є дві протилежні точки зору. Одні фахівці нарікають, що в опалому листі зимують шкідники і збудники хвороб (це, в основному, належить більше до плодово-ягідних рослин) і тому, видалення листя йде деревам на користь. Інші нагадують, що опале листя являє собою цінне добриво (підгодовують не тільки дерева), а також вони захищають грунт від промерзання, даючи можливість весняним травам почати свій розвиток ще під снігом. І тому, збір листя завдає шкоди зеленим насадженням.

Метою даної роботи є аналіз шляхів утилізації опалого листя.

Спалювання листя призводить до забруднення атмосфери. Шкода від спалювання листя і сухої трави величезна. Матеріали досліджень, проведених Національним екологічним центром України, свідчать, що при згоранні однієї тонни рослинних залишків у повітря вивільняється біля 9 кг мікрочастинок диму. До їх складу входять пил, окиси азоту, чадний газ, важкі метали і низка канцерогенних сполук.

Це призводить до захворювання органів дихання, в тому числі провокування онкологічних захворювань, розладів багатьох органів. Крім того, згорання листя призводить до загибелі мікроорганізмів в ґрунті, сповільнює відновлення ґрунту. Дослідження вказують, що за 20 років збирання листя та вивезення його з території, де воно опало, а тим більше спалювання в чотири рази зменшує родючість ґрунту і здатність до самовідновлення. [4]

Окрім безпосередньої загрози людському здоров'ю, спалювання листя і сухої трави призводить до таких загроз:

- в сухому листі згорають зимуючі корисні комахи, такі як сонечка. Їх здобич – попелиці, лишаються зимувати на стадії яйця на гілках. Спалюючи листя восени ми створюємо умови для розвитку попелиць навесні;

- спалювання листя призводить до руйнації грунтового покриву, адже безпосередньо вигорають рослинні залишки, гинуть грунтоутворюючі мікроорганізми. Крім того, вони гинуть і від утворюваних при горінні важких металів;

- за нормальних умов, коли листя перегниває, необхідні для розвитку рослин речовини повертаются в грунт. При згоранні ж утворюється зола. Не зважаючи на загальноприйняту думку, зола – дуже погане добриво і, таким чином, спалювання листя щороку призводить до все більшого збіднення грунту;

- на природних ділянках і газонах вогонь знищує насіння і коріння трав'янистих рослин, пошкоджує нижні частини дерев і кущів та верхні частини їх коріння;

- знищення природної листової підстилки призводить до збільшення в 2-4 рази промерзання грунту;

- при спалюванні трави на присадибних ділянках або стерні на фермерських полях виникає загроза перекидання вогню на природні ділянки, що веде, в свою чергу до порушення законодавства і знищення диких рослин та тварин. Саме із спалювання стерні на полях починається більшість степових пожеж.[3]

Листя чудово підходять для компостування, в тому числі і для вермикомпостування, тобто переробки біомаси в біогумус з використанням компостних черв'яків. Ці способи практично не вимагають капіталовкладень і технічно дуже легко здійсненні. Більш того, на виході можна отримати цінний сільсько-господарський продукт, набагато ефективніший, ніж хімічні добрива. Методи компостування широко застосовуються у всьому світі. Свого роду "подушка безпеки" з опалого листя, гілок і насіння утворює перегній, в якому мешкає безліч корисних комах і мікроорганізмів, а також величезна кількість дощових черв'яків. До того ж, така «подушка» захищає грунт від промерзання, зберігаючи коріння дерев і трав'яний покрив.[1]

Листовий перегній майже не містить поживних речовин, тому не може використовуватися як добриво. Переваги перегною полягають в його властивості кондиціювати грунт. Грунт, щедро удобрений перегноєм, довше затримує вологу біля коріння рослин, допомагаючи їм пережити літню посуху і заощаджуючи час, працю і кошти садівника. Перегній - улюблене місце проживання дощових черв'яків.

Молодий листовий перегній буде готовий через 0,5-2 роки залежно від якості закладки листя і порід дерев. Його можна додавати в грунт для посадок у відкритому грунті або в квіткових контейнерах, прикопувати під рослини, використовувати для вирівнювання заглиблень у газоні або додати в компост. Витриманий листовий перегній буде готовий через 1,5-3 роки, в залежності від якості закладки листя і порід дерев. Він являє собою темний, розсипчастий, рівномірний грунт без вкраплень окремих листків. У використанні, крім усього перерахованого для молодого перегною, витриманий листовий перегній підходить в якості субстрату для пророщування в ньому насіння і використання для вирощування розсади. Його також добре застосовувати для пересадки кімнатних рослин, якщо змішати в рівних частинах з садовим компостом і дрібним піском або суглинком. Перегній, отриманий із соснової хвої, вимагає близько 3 років до повної готовності і відмінно підходить для мульчування рослин-ацидофілів: гортензій, камелій, азалій, рододендронів, вересів і т.д.[1]

Існує ще один спосіб утилізації листя - брикетування. Але в Україні значна частина листя знаходиться на територіях, які мають елементи радіаційного забруднення чи забруднення важкими металами, сполуками формальдегідів. Тому пропонується зробити екологічну паспортизацію всіх природних об'єктів в межах міста - це дозволить розробляти програму поводження з листям на тій чи іншій території.[3]

Науковці із Бірмінгема дивляться на опале листя зовсім під іншим кутом: для них воно - джерело доходу, основа бізнесу, що йде під прапором боротьби за екологію і проти горезвісного глобального потепління. Пітер Моррісон і Шерон Уормінгтон і їх

компанія BioFuels International перетворюють скинуте кронами листя в поліна - Leaf Log. Вони можуть застосовуватись в будь-якому місці, де потрібен відкритий вогонь. Також британці відзначають, що згорає Leaf Log майже бездимно, не рахуючи самого початку і кінця горіння. У Бірмінгемі працює цілий завод з випуску Leaf Log. І йому ще належить охопити переробкою одні тільки Бірмінгемські простори - в цьому місті і околицях комунальні служби щорічно збирають і вивозять на звалище по 16 тисяч тонн осіннього листя. Технологія виробництва таких екополін полягає не тільки в сушінні й ущільненні біомаси (на одне поліно йде приблизно один непресований "великий чорний сміттєвий мішок" з листям). У кінцевий продукт британці додають віск, який є звязуючим і також додатковим пальним. Співвідношення інгредієнтів таке: 70% листя і 30% віск, так що поліна з Бірмінгема на 70% "вуглеце-нейтральні".

Незалежні випробування показали, що поліна Leaf Log дають 27,84 мегаджоуля енергії на кілограм, що порівнянно по теплоті згорання з високоякісним вугіллям і більше, ніж у дерева. При цьому одне поліно горить безперервно 2-3 години, що втричі довше, ніж дерев'яна колода тієї ж ваги. І шкідливий "вихлоп" від такого поліна невеликий. Упаковка з десяти Leaf Log коштує 35 фунтів(455 гривень).[3]

Таким чином, основними заходами, щодо утилізації опалого листя є його спалювання, використання у компост та виготовлення з нього паливних брикетів. Якщо брати у порівнянні наведені методи, то найбільш вигідним буде компостування, так як цей спосіб практично не вимагає капіталовкладень і технічно дуже легко здійсненний. Більш того, на виході можна отримати цінний сільсько-господарський продукт, набагато ефективніший, ніж хімічні добрива. Але як альтернативу утилізації, можна застосовувати спосіб брикетування опалого листя. Брикети з листя являються альтернативною енергією, непоганим джерелом доходу та не завдають такої шкоди навколишньому середовищу як спалювання листя.

Список літератури

1. Киселева Н.К. О методике учета опада и подстилки в смешанных лесах. Лесоведение, 2008, N 3 С.73-79.
2. Н.А.Черемишнов, Л.И.Боева, О.А.Семихатова. Практикум по микробиологии издание 2-ое. – Москва: издательство "Высшая школа" 2007 г. – 170 с.
3. Коробкин В. И., Передельский Л. В. Экология. – Ростов-на-Дону: издательство Феникс, 2009. – 576 с.
4. “Желтый лист” — осень без дыма./ Г. Л. Гончаров, Ю. Н. Мар¬тынов, В. В. Ужик, Е. Л. Шапаренко, С. А. Шапаренко. — Харьков, 2000

Одержано 25.06.13

УДК 621.795

А.І.Винник, ст.гр. ЕО - 12м, О.В.Медведєва, доц., канд. біол. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка фітотоксичності міських грунтів на прикладі міста Кіровограда

В статті описано дослідження рівня забруднення міських грунтів та виявлення їх фітотоксичності на прикладі міста Кіровограда. Доведена і проаналізована можливість і перспективність використання рослинних тест-об'єктів для оцінки рівня фітотоксичності грунту. Вперше для території міста Кіровограда було здійснено оцінку рівня фітотоксичності грунтів за допомогою рослинних тест-систем. Отримані результати можуть бути використані природоохоронними організаціями при плануванні заходів щодо оздоровлення міських грунтів.

нафтове забруднення, важкі метали, грунт, фітотоксичність, рослинні тест-об'єкти

Нафтове забруднення створює несприятливі для росту рослин умови. Під впливом компонентів нафти у ґрунті змінюється окисно-відновна рівновага, порушуються водний режим і газообмін. Леткі ароматичні вуглеводні є токсичними для рослин і мікроорганізмів. Окрім органічних компонентів, до складу нафти належать важкі метали (ВМ), котрі можуть бути додатковим чинником негативного впливу на рослини. Відомо, що важкі метали швидко нагромаджуються у ґрунті й надзвичайно повільно з нього виводяться. Ще однією особливістю ВМ є те, що накопичуються вони, здебільшого, у верхньому родючому шарі ґрунту, де становлять пряму небезпеку для рослин і мікроорганізмів. Вважають, що важкі метали на рівні з вуглеводнями впливають на родючість нафтозабрудненого ґрунту.

Токсичний вплив ВМ спрямований, у першу чергу, на ферментативні процеси, які здійснюються ґрунтовими мікроорганізмами. Тривала присутність ВМ у ґрунті спричиняє зниження мікробної біомаси, зменшення кількості мікроорганізмів у популяції, пригнічує процеси мінералізації органічних речовин і, як наслідок, створює у ґрунті умови, несприятливі для росту рослин. Тому під час оцінки токсичності нафтозабрудненого ґрунту важливо враховувати не лише загальний вміст вуглеводнів, а й концентрацію важких металів

Інформація про стан довкілля отримується за допомогою численних методів контролю, спостереження та оцінки. Об'єктивна та своєчасна інформація формує правильне розуміння проблеми та є основою для прийняття ефективних управлінських рішень щодо покращення стану довкілля. Екологічний моніторинг має на меті збір, оброблення, збереження та аналіз інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково-обґрунтованих рекомендацій для збереження чи покращення стану довкілля.

Для оптимізації даного процесу необхідне ведення екологічного моніторингу та супутнього забруднення ґрунтів. Важливою складовою екологічно моніторингу є біомоніторинг, який використовує методи біоіндикації та біотестуванння. Ці методи виступають доповнювальними при проведенні фізико-хімічного аналізу [1].

У біотестуванні основним параметром оцінки забруднення виступає не концентрація полютанта, а реакція та відповідь живого організму. Цей метод дозволяє оцінити забруднення по відношенню до біотичних компонентів екосистеми.

Крім того, методи біотестування, які грунтуються на вивченні характеру зворотної реакції тест-організмів, характеризуються простотою, оперативністю, повторюваністю, доступністю досліджень, достовірністю отриманих результатів та звичайно - економічністю. При відборі тест-об'єктів суттєвим є використання високочутливих до дії забруднювальних компонентів організмів. Також важливою вимогою є обов'язкова зворотна реакція тест-організму на дію токсиканта.

Рослини є первинними ланками трофічних ланцюгів, виконують важливу роль у поглинанні різноманітних забруднювачів і постійно зазнають їхнього впливу внаслідок закріплення на субстраті. Саме тому рослини вважають найбільш зручними об'єктами для біомоніторингу грунтів. Оперативну інформацію про фітотоксичність забрудненого грунту можна отримати, використовуючи тест-об'єкти (насіння і

проростки рослин) і різноманітні тест-функціх (динаміка проростання насіння, довжина головного і бічних коренів, висота пагона, відсоток схожості).

Біотестування розглядається більшістю авторами як методичний прийом, що базується на оцінці впливу факторів середовища на живі організми чи їх окремі функції; процедура встановлення токсичності окремих хімічних сполук, зразків повітря, води, ґрунту та для біологічних об'єктів, яка ґрунтується на кількісній оцінці зміни життєво важливих функцій, виявленні летальної дії та мутацій у біологічних об'єктів (тест-об'єктів або тест-культур), що проводиться лабораторно. Важливими характеристиками тест-систем є чутливість до дії стресорів, можливість роботи на рівні малих доз факторів, відтворюваність результатів, економічність скринінгу. Цей метод є пріоритетним при здійсненні оцінки екологічного стану територій.

Значний успіх досягли у своїх працях вчені, які проводили дослідження за методом біотестування, а саме: Євгеньєв М.І., Тарасенко І.Н, Єгорова Е.І, та ін. Вони розробляли загальні принципи і підходи, а на їх основі складали багатокомпонентні тест-системи для оцінки токсичності ґрунтів конкретного регіону, вивчали фітотоксичність ґрунтів, забруднених нафтопродуктами, а також розглядали біотестування як вступ до більш детального і всестороннього аналізу хімічного складу ґрунтів чи води [2].

Дослідження, які проводились шляхом модельних дослідів та експериментів у лабораторних умовах і натурних спостережень на територіях техногенного забруднення показали, що найбільш чуттєві для різного виду забруднень такі рослинні тест-системи: соняшник однорічний, крес-салат, озима пшениця, льон звичайний. Ці рослини доцільно використовувати у методі біоіндикації для виявлення різного рівня забруднення міських грунтів. У модельних дослідах і експериментах встановлювали закономірності взаємодії ґрунту і забруднюючих речовин, здатність останніх до міграції і транслокації, досліджували фітотоксичну дію і взаємний вплив їх складових. Дослідження окремих аспектів хімічного забруднення ґрунту проводили в лабораторних умовах. Для кращого порівняння результатів дослідів, проби були відібрані на територіях з різною антропогенною навантаженістю техногенного забруднення на грунтове середовище.

У процесі пошуку чутливих тест-об'єктів для оцінки токсичності ми пророщували насіння різних видів рослин – льону звичайного, соняшника однорічного, ріпаку озимого, проса дикого, крес-салату, огірка звичайного на ґрунтах, забруднених сирою нафтою у концентрації 5%.

Для встановлення залежності між концентраціями нафти у ґрунті та морфометричними показниками чутливих фітотестів закладали додаткові досліди: середньосуглинковий ґрунт, приготовлений згідно з методами, забруднювали сирою нафтою (густиною 0,86 г/мл) у концентраціях 1, 2,5, 5, 8, 10, 15%. Контролем слугував ґрунт без нафти. У чашки Петрі поміщали 20 г ґрунту і зволожували 10 мл води (вологість 35%). На ґрунт розкладали насіння тест-об'єктів. Закриті чашки ставили в термостат на проростання при температурі 24.С°. Через 3 доби визначали кількість пророслого насіння, а через 6 діб – вимірювали довжину коренів і висоту пагонів. Отримані показники у дослідних варіантах виражали у відсотках щодо контролю. Достовірність різниці між контрольним і дослідними варіантами оцінювали за критерієм Стьюдента, вірогідними вважали різниці, де рівень значущості $p<0,05$.

На основі аналізу схожості насіння, довжини кореня (ДК) і висоти пагона (ВП), коефіцієнтів варіації морфометричних параметрів показано різну чутливість досліджуваних тест-об'єктів до нафтового стресу (табл. 1). Уперше виявлено вразливість крес-салату до дії нафти у ґрунті – відносна схожість насіння, довжина

кореня і висота пагона зменшувалися та становили відповідно 85,7±4,7, 15,6±1,1 і 32,5±2,7% порівняно з контролем.

Таблиця 1 – Чутливість різних видів рослин до забруднення нафтою у концентрації 5%

Тест-об'єкти	Відносна схожість,% x±m	Довжина кореня		
		x±m,%	Рівень значущості, p<	Коефіцієнт варіації, %
Ріпак озимий	99,2±6.6	59.7±6.8	0.05	39.4
Просо дике	131±12.5	115.5±5.4	_____	32.5
Крес-салат	85.7±4.7	15.6±1.1	0.001	22.5
Льон звичайний	111±6.2	47.4±2.2	0.01	28.2
Огірок звичайний	130±10.4	45.4±4.2	0.01	56.9
Соняшник однорічний	116±4.2	52.9±4.2	0.01	41.7

Примітка: Контроль для усіх показників прирівнювали до 100%; x - середне арифметичне; m - статистична похибка середнього арифметичного.

В умовах нафтового забруднения виявлено неоднозначність різних тест-реакцій проса дикого: довжина кореня сягала контролю, тоді як висота пагона становила тільки 26,9±3,2%. Для останньої характерний високий рівень мінливості - коефіцієнт варіації 81,6%. Було показано, що огірок звичайний є більш чутливим до дії нафти порівняно з просом: довжина кореня - 45,4±4,2%, а висота пагона - 54±5,9%. Проте для даних ознак характерна висока мінливість: значення коефіцієнта варіації становило відповідно 56,9 і 68,4%. Неоднорідність реакції всередині вибірки спостерігали і для ріпаку озимого.

Таким чином, на основі проведених досліджень уперше виявлено високу варіабельність показників у крес-салату, проса дикого та огірка звичайного на дію нафти, що не дозволяє використовувати дані види для подальших досліджень. Проте показано високу чутливість льону звичайного та соняшника однорічного до дії нафтового забруднення грунту: довжина кореня та висота пагона льону становила 47,4±2,2 і 21,2±1%, У соняшника - 52,9±4,2 і 16,1±2,4% відповідно. Слід вказати на однорідність реакцій усередині вибірки - коефіцієнтів варіації морфометричних показників становив близько 30% для обох тест-об'єктів, крім довжини кореня соняшника - 41 ,7%. Це дало підставу використовувати льон звичайний та соняшник однорічний для подальших досліджень [3].

Отже, у результаті проведених досліджень виявлено специфічність і чутливість фітотестів льону звичайного і соняшника однорічного, що вказує на можливість їхнього використання для оцінки токсичності грунтів забруднених нафтопродуктами та важким металами.

Список літератури

1. Дев'ятова Т. А. Біодіагностика техногенного забруднення грунтів / / Екологія і промисловість Росії. 2006. Січень. - С. 36 - 37.
2. Кірєєва М. А., Новосьолова Є. І, Ямалетдінова Г. Ф. Діагностичні критерії самоочищення грунту від нафти / / Екологія і промисловість Росії. 2001. Грудень.

3. Кірєєва М. А., Тарасенко Є. М. Біотестування як метод оцінки забруднення грунтів нафтою / / Екологія і промисловість Росії. 2004. Лютий. - С. 26 - 29.

Одержано 26.06.13

УДК 621.795

М.О. Ковришкін, доц., канд. техн. наук, Я.М. Бодор, ст.гр. ІМ(МВ)-12М
Кіровоградський національний технічний університет

Управління точністю нарізання черв‘ячних коліс збірними черв‘ячними фрезами з поділеним на дві частини профілем інструментальної рейки

В статті описано дослідження управління точністю нарізання черв’ячних коліс збірними черв’ячними фрезами з поділеним на дві частини по висоті профілем інструментальної рейки шляхом визначення на етапі проектування необхідних для цього параметрів різального інструменту. Доведена можливість такого управління. Визначено величина огранювання зубців черв’ячних коліс черв’ячними фрезами з числом зубців від 9 до 12. Це служить основою для проектування черв’ячних фрез, які забезпечують в процесі механічної обробки черв’ячного колеса визначену величину огранювання зубців.
черв’ячна фреза, інструментальна рейка, подалений профіль, черв’ячне колесо, управління точністю нарізання

Основною тенденцією сучасного машинобудування є перехід від автономно працюючого обладнання до гнучких виробничих систем, які дають можливість підвищувати як продуктивність технологічного обладнання, так і точність обробки. Одним з шляхів підвищення точності обробки є застосування систем управління точністю механічної обробки як на етапі проектування різального інструмента, так і в процесі самої механічної обробки. Тож, тема дослідження є актуальною.

Метою дослідження є управління точністю нарізання черв’ячних коліс збірними черв’ячними фрезами з поділеним на дві частини по висоті профілем інструментальної рейки шляхом визначення на етапі проектування необхідних для цього параметрів різального інструменту.

В роботі [1] величина допуску на відхилення профілю черв’ячного колеса δf_2 внаслідок огранювання визначається так:

$$\delta f_2 = 0{,}33 f_{f2}, \tag{1}$$

де f_{f2} – величина допуску на похибку профілю зубу черв’ячного колеса (регламентовано ГОСТ 3675-81).

Для повнопрофільних черв’ячних фрез мінімальна кількість зубців, що забезпечує потрібне значення величини f_{f2} допуску на похибку профілю зубу черв’ячного колеса за ГОСТ 3675-81 дорівнює [1]:

$$z_0 = \frac{\pi\sqrt{3}}{2}\frac{N}{z_2}\sqrt{\frac{D_{aM}\sin(\alpha_{aM})}{f_{f2}}}, \tag{2}$$

де z_0 – число зубців черв'ячної фрези;

z_2 – число зубців черв'ячного колеса;

D_{aM} – найбільший діаметр вершини зубця черв'ячного колеса;

α_{aM} – кут профілю на найбільшому діаметрі вершини зубця черв'ячного колеса;

N – найбільший ділитель числа витків черв'яка та кількості зубців черв'ячного колеса.

Межі зміни радіуса поточної точки на зубці черв'ячного колеса:

$$R_x = R_{f2} \ldots R_{aM}, \tag{3}$$

де R_{f2} – радіус западини зубців черв'ячного колеса;

R_{aM} – найбільший радіус вершин зубців черв'ячного колеса.

Для нових черв'ячних фрез з з поділеним на дві частини по висоті профілем інструментальної рейки після математичних перетворень рівняння (2) отримаємо:

$$\Delta f_2 = \frac{1}{2}\sqrt{4R_x^2 - \left[mz_2\cos(\alpha_0)\right]^2}\left[\frac{1}{\cos\left(\frac{\pi N}{z_0 z_2}\right)} - 1\right], \tag{4}$$

де m – модуль;

α_0 – кут профілю.

Після відповідних математичних перетворень формул (4), (1) та (2) отримаємо:

$$z_0 = \frac{\pi\sqrt{3}}{2}\frac{N}{z_2}\sqrt{\frac{2R_{aM}\sqrt{1-\left[\cos\left(\frac{mz_2\cos(\alpha_0)}{2R_{aM}}\right)\right]^2}}{f_{f2}}}. \tag{5}$$

Для проведення досліджень за формулою (4) було розроблено програмне забезпечення для MATHLAB 8.

Результати роботи програми наведено на рис.1-рис.4.

Аналіз рис.1. показує, що величина Δf_2 огранювання зубця черв'ячного колеса відомою черв'ячною фрезою з $z_0 = 9$ зростає від R_{f2} до R_{aM2} та знаходиться у діапазоні 3,4…4,2 мкм.

Аналіз рис.2 показує, що величина Δf_2 огранювання зубця черв'ячного колеса новою черв'ячною фрезою з $z_0 = 10$ зростає від R_{f2} до R_{aM2} та знаходиться у діапазоні 2,8…3,4 мкм.

Аналіз рис.3 показує, що величина Δf_2 огранювання зубця черв'ячного колеса новою черв'ячною фрезою з $z_0 = 11$ зростає від R_{f2} до R_{aM2} та знаходиться у діапазоні 2,3…2,8 мкм.

Аналіз рис.4 показує, що величина Δf_2 огранювання зубця черв'ячного колеса

новою черв'ячною фрезою з $z_0 = 12$ зростає від R_{f2} до R_{aM2} та знаходиться у діапазоні 1,95…2,35 мкм.

Тобто, величина Δf_2 огранювання зубця черв'ячного колеса черв'ячними фрезами з $z_0 = 9...12$ зростає від R_{f2} до R_{aM2}.

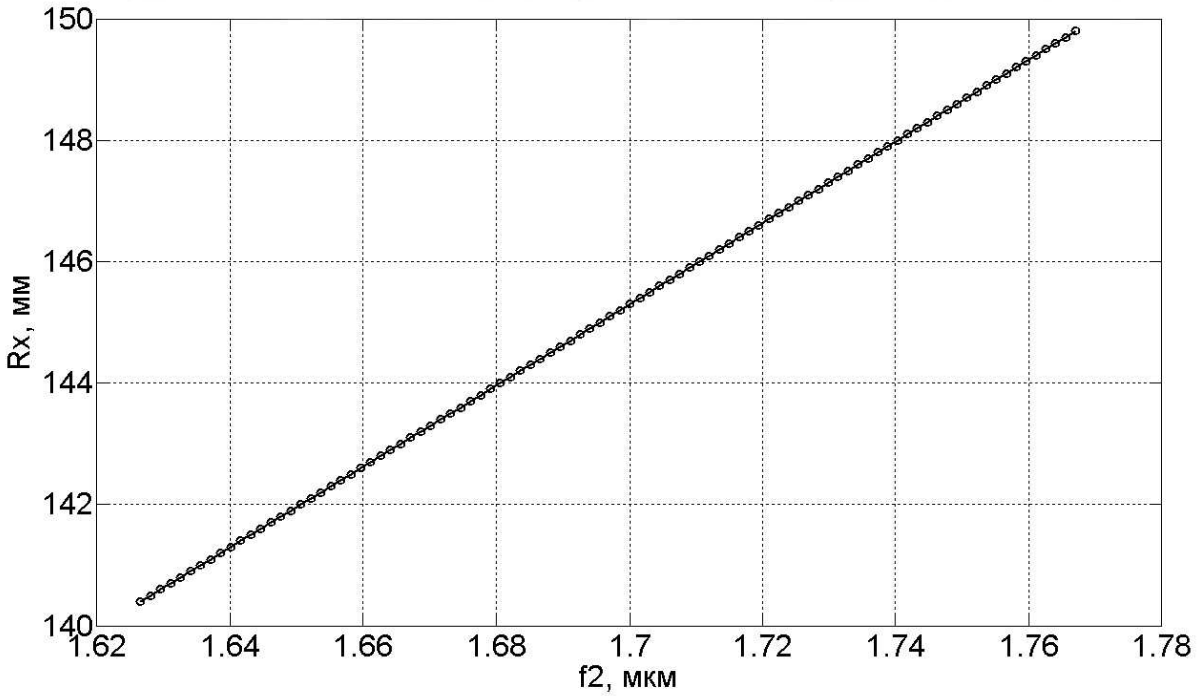

Рисунок 1 – Величнина огранювання зубця черв'ячного колеса черв'ячною фрезою z_0=9

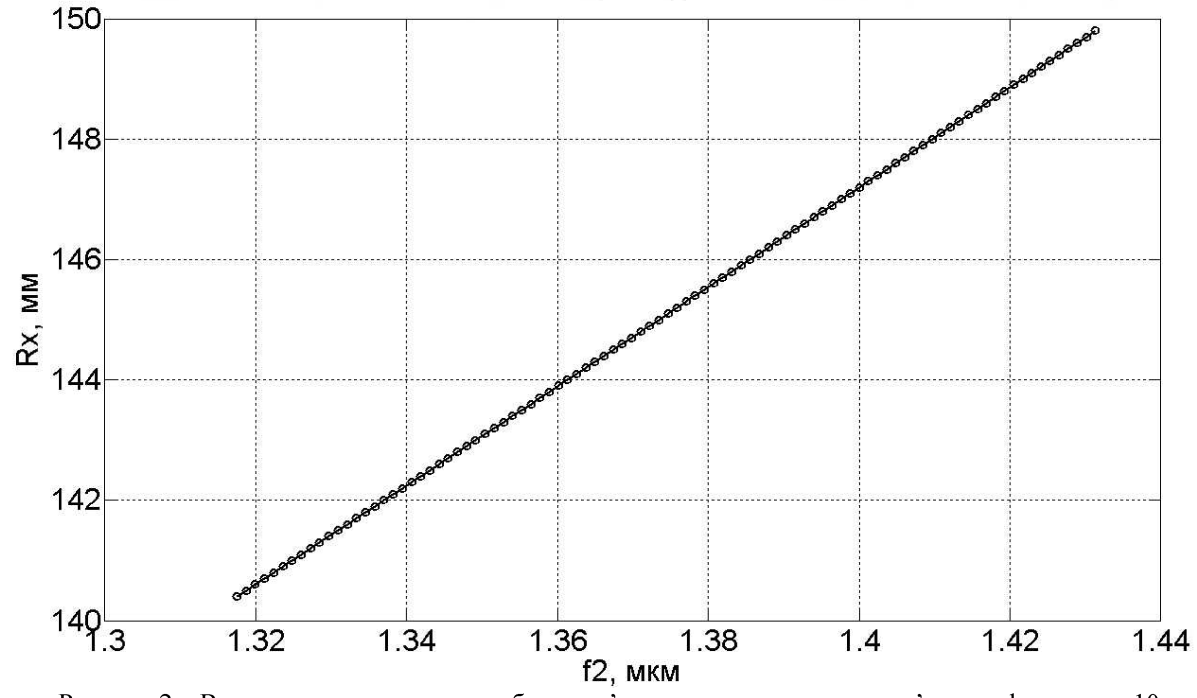

Рисунок 2 – Величнина огранювання зубця черв'ячного колеса новою черв'ячною фрезою z_0=10

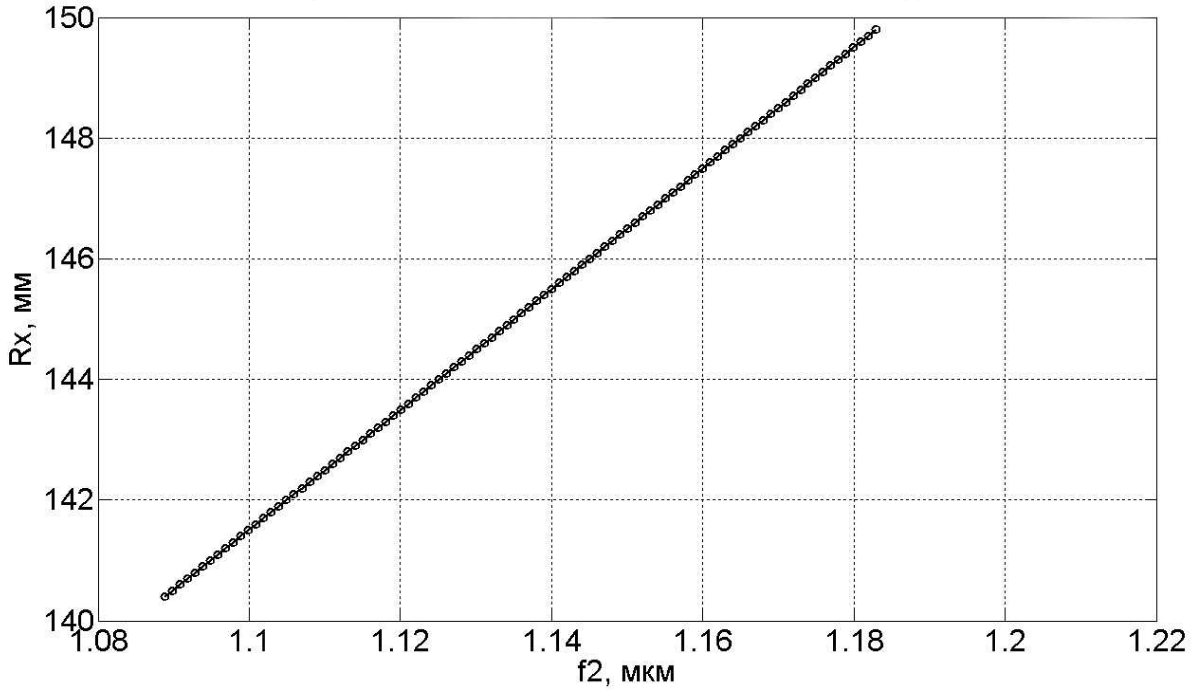

Рисунок 3 – Величнина огранювання зубця черв'ячного колеса новою черв'ячною фрезою z_0=11

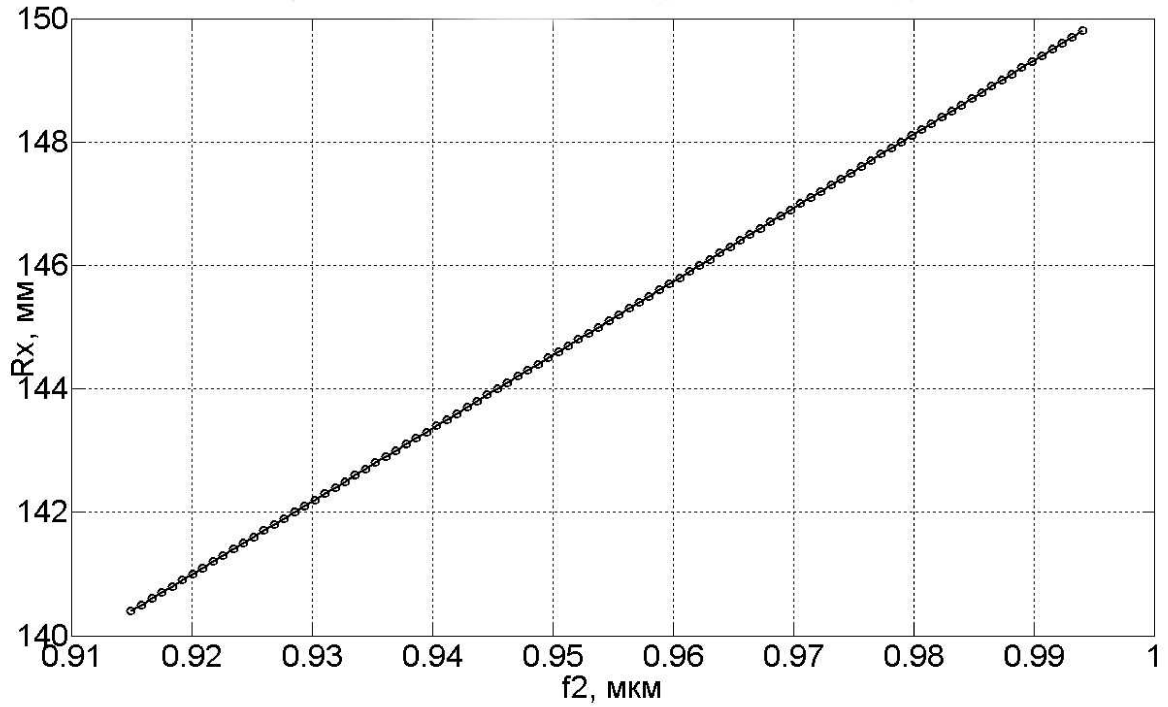

Рисунок 4 – Величнина огранювання зубця черв'ячного колеса новою черв'ячною фрезою z_0=12

Для проведення досліджень за формулою (5) було розроблено програмне забезпечення для MATHLAB 8.

Результати роботи програми наведено на рис.5.

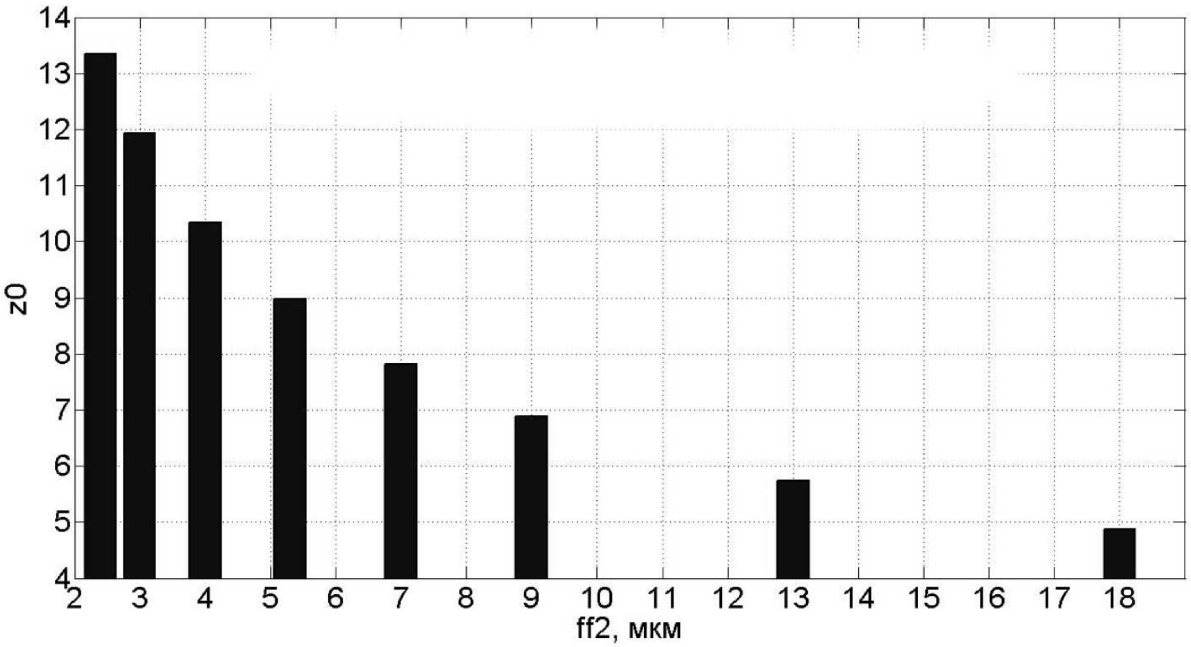

Рисунок 5 – Управління точністю нарізання зубців черв'ячного колеса на етапі проектування інструмента

Аналіз рис.5 показує, що мінімальна кількість зубців черв'ячної фрези для забезпечення точності черв'ячного колеса за ГОСТ 3675-81 за показником f_{f2} становить:

– для 1 класу точності – 14;
– для 2 класу точності – 12;
– для 3 класу точності – 11;
– для 4 класу точності – 9;
– для 5 класу точності – 8;
– для 6 класу точності – 7;
– для 7 класу точності – 6;
– для 8 класу точності – 5.

Тобто, мета дослідження досягнута і управління за формулою (5) точністю нарізання черв'ячних коліс збірними черв'ячними фрезами з поділеним на дві частини по висоті профілем інструментальної рейки шляхом визначення на етапі проектування необхідних для цього параметрів різального інструменту доведено.

Список літератури

1. Сандлер А.И. Производство червячных передач / Сандлер А.И., Лагутин С.А. – М.: Машиностроение, 2008. – 272 с.

Одержано 28.05.13

Д.С. Наливайко, студ. гр. АДМ- 12М, В.О. Липчанський, доц., канд. пед. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Житлово-комунальне господарство як складна, багатоелементна динамічна організаційно-економічна система

Стаття присвячена питанням регулювання житлово-комунального господарства як складної, багатоелементної динамічної організаційно-економічної системи. Встановлено, що ЖКГ – це галузб, яка забезпечує першочергові потреби населення та суттєво впливає на створення необхідних умов для функціонування всього господарства області.
житлово-комунальне господарство, міське жилово-комунальне господарство

Розвиток ринкової, соціально орієнтованої економіки вимагає нових підходів до регулювання такої важливої сфери як житлово-комунальна, через яку реалізуються інтереси кожної людини. Ця надзвичайно важлива галузь надає фізичним і юридичним особам необхідні житлово-комунальні послуги та забезпечує життєдіяльність усієї суспільної системи. У сфері житлово-комунального господарства України функціонує близько 5 тис. підприємств і організацій, експлуатується майже 25 % основних засобів, задіяних в економіці держави, зайнято 5 % працездатного населення. Разом із тим, незважаючи на потужний потенціал, житлово-комунальне господарство перебуває у кризовому стані. Не створено передумов для забезпечення стабільного розвитку галузі, покращання якості житлово-комунального обслуговування. Не повною мірою вирішується питання відшкодування тарифами вартості житлово-комунальних послуг (рівень відшкодування послуг водопостачання – 94,5 %, водовідведення – 92,9 %, теплопостачання – 82,9 %, з утримання житла – 89,2 %) [1,ст.12]. На підприємствах житлово-комунального господарства не забезпечена своєчасна виплата заробітної плати працівникам.

Очевидно, що стан і специфіка житлово-комунального господарства, його функціонування на сучасному етапі вимагають нових підходів до реформування. І оскільки ця сфера, безпосередньо пов'язана з добробутом населення, задоволенням його потреб життєзабезпечення, головною задачею держави зараз є досягнення рівноваги між інтересами держави і людини, зняття соціальної напруженості, досягнення кінцевої мети – підвищення якості життя людей.

До дослідження проблем регулювання у сфері житлово-комунального господарства звертались в основному вчені економісти, окремі фахівці адміністративного права та практики, зокрема: С. Дорогунцов[1,ст.42], В. Ніколаєв[2,ст.27], Н. Олійник, Г. Онищук, В. Пустовойтов, М. Пухтинський, К. Рабенхорст, О. Костусев, Л. Кузьменко, О. Мельник, Т. Строкань, Г. Семчук, Р. Сиротяк, М. Федуняк та інші.

Проте, науково-практичні розробки у сфері житлово-комунального господарства не торкнулися житлово-комунального господарство як складної, багатоелементної динамічної організаційно-економічної системи.

Міське господарство є складовою частиною народного господарства України і являє собою комплекс розташованих на території міста підприємств, установ, організацій, що обслуговують матеріально-побутові и культурні потреби населення, які їх потребують[2,ст.55].

Житлово-комунальне господарство є найбільшою частиною міського господарства. Воно включає житловий фонд, комунальні підприємства і спорудження зовнішнього міського благоустрою[4,ст.10].

Передумовою ефективного функціонування житлово-комунального господарства є технічно грамотна експлуатація інфраструктури галузі – об'єктів водопостачання, водовідведень, міськелетротранспорту, теплопостачальних підприємств, житлових організацій, земельних ділянок несільськогосподарського призначення, ремонтно-будівельних комплексів, споруд благоустрою населених пунктів, зеленого та шляхового господарства.

Для виробничо-господарської діяльності житлово-комунального господарства характерний ряд специфічних особливостей: відсутність взаємозвязку підцелей досягнення глобальної мети; організаційна побудова за територіальною і галузевою ознакою, подвійне підпорядкування, соціальний відгук на результати діяльності, нерівномірність попиту та ін. Все це визначає житлово-комунальне господарство як складну, багатоелементну динамічну організаційно-економічну систему.

Відмітною особливістю житлово-комунального господарства є також те, що в його галузі, підгалузі, об'єднання підприємства вирішують складний комплекс виробничих завдань, забезпечуючи ефективне функціонування народного господарства.

У цілому особливості житлово-комунального господарства обумовлюють своєрідність і специфіку його діяльності, яка надзвичайно многогранна: це експлуатація житлових фондів; теплоенергетика; газове господарство; готельне господарство; водопостачання; очищення стічних вод; міське освітлення; електричний транспорт; банно-пральне господарство; оздоровче обслуговування; санітарне очищення4 зелене будівництво; озеленення; експлуатація ліфтового господарства; ритуальне господарство населених пунктів та ін.

Житлове господарство (ЖГ) – одна з провідних підгалузей міського господарства, що має особливе соціальне значення. Це насамперед пов'язано з тим, що його функціональним призначенням є створення оптимальних умов для проживання населення[4,ст.22]. Таким чином від стану та ефективності діяльності ЖГ значною мірою залежить реалізація одного з важливих елементів відносин у суспільстві – турботи про нормальні умови проживання громадян. Це є об'єктивною необхідністю для будь-якої суспільно-економічної формації, якщо вона зацікавлена у своєму стабільному розвитку.

Житлово-комунальне господарство – складна і багато галузева інженерна система підприємств міського господарства, що охоплює більше 20 видів діяльності. Частка вартості основних фондів галузі досягає 25% усієї вартості необоротних активів народного господарства.

Житлово-комунальне господарство здійснює свою діяльність в рамках населених пунктів. При цьому підприємства галузі являють собою єдиний взаємофункціонуючий комплекс інфраструктури міста. Інженерні споруди й виробничі потужності кожного підприємства житлово-комунального господарства залежить від розмірів і типу населених пунктів. Мережі водопостачання і каналізації, газопостачання і теплопостачання, маршрути міського транспорту звичайно відображають містобудівну схему планування міста[5,ст.63].

Як і вся господарська галузь, житлово-комунальне господарство в цілому і кожне окреме підприємство розвиваються на основі галузевих, регіональних і місцевих стратегічних і поточних програм. Ефективність реалізації таких програм багато в чому обумовлена наявністю вичерпної інформації про технічний стан інфраструктури підприємств, а також в якій мірі цей стан позначається на здатності повного

забезпечення населених пунктів житлово-комунальними послугами належної якості якими є витрати на утримання об'єктів галузі. З урахуванням цього важливо звернути увагу на наступне. Робота комунальних підприємств залежить від попиту споживачів, які обслуговуються, у першу чергу населення. Попит цей коливається за сезонами, місяцями, днями тижня, а іноді й за годинами доби. Відповідно до цього встановлюється ритм і розпорядок діяльності підприємств міського транспорту, водопроводу, лазень, мереж газопостачання і теплофікації..

Необхідність у кожний даний відрізок часу задовольняти попит на комунальні послуги при різкому його коливанні викликає потребу в резервних потужностях і в максимально можливому вирівнюванні навантаження комунальних підприємств. Нерівномірність у використанні потужностей підприємства негативно позначається на усіх показниках їхньої роботи, підвищує собівартість комунальних послуг.

Завдання, що стоять перед підприємствами житлово-комунального господарства Украни, не повинні формуватися ізольовано від економічних можливостей і наявності фінансових, технічних, матеріальних і трудових ресурсів областей та регіонів.

В умовах формування ринку міського господарства постає проблема гнучкості виробництва житловокомунальних послуг. Сьогодні активно проводиться реструктуризація підприємств, втілюються в життя нові форми управління комунальною власністю, з'являються комерційні структури, що надають традиційні комунальні послуги. Це потребує розробки та впровадження таких сучасних підходів, способів і методів організації виробництва на підприємствах міського господарства, які б давали можливість надання споживачам конкурентоспроможних послуг.

Міське жилово-комунальне господарство Україні - це сукупність елементів, що забезпечують життэдіяльність кожного населеного пункту, його рекреаційного потенціалу і населення. Сучасний етап розвитку економіки нашої держави потребує прискорення інтеграції житловокомунального господарства (ЖКГ) в загальну систему ринкових перетворень. Особливого значення набуває необхідність формування соціально-ринкових елементів комунальної політики, які створять умови для ефективної роботи підприємств міського господарства. Це дозволить забезпечити споживачів якісними комунальними й житловими послугами.

Важливу роль у трансформаційних процесах міського господарства відіграє реформування відносин власності. Ринкові перетворення, а також державна політика, спрямована на забезпечення макроекономічної стабілізації украънськоъ економіки, створили передумови для пыдвищення життєвого рівня населення. Усунення негативних наслідків монопольного положення підприємств ЖКГ можливе тільки при удосконаленні функціонування складових господарського механізму галузі, задіяних у процесі виробництва і надання житлово-комунальних послуг.

Місцевий характер і виробничі особливості накладають своєрідність на організаційну структуру житлово-комунального господарства. За характером послуг, що надаються, комунальні підприємства діляться на три типи:

- санітарно-технічні (водопроводи, каналізації, лазні, пральні, підлриємства із санітарного очищення міст);
- енергетичні (електростанції, електромережі та ін.);
- транспортні (метрополітен, міський пасажирський електротранспорт).

У сукупності ці підприємства та організації житлового господарства і впорядкування міст складають самостійну галузь народного господарства - **комунальне господарство.**

Отже, **житлово-комунальне господарство** – це галузь, яка забезпечує першочергові потреби населення та суттєво впливає на створення необхідних умов для функціонування всього господарства області.

Список літератури

1. Економіка міського господарства: Навч. пос. /За ред. Юр'євої Т.П. – Харків: ХДАМГ, 1997. – 672с.
2. Карлова О.А. Технології виробництва в міському господарстві. – Харків: ХНАМГ, 2005. – 156 с.
3. Карлова О.А. Навч. вид. Системи життєзабезпечення міст: Конспект лекцій. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 66 с.
4. Карлова О.А. Організація виробництва на підприємствах міського господарства: Навч. пос. Харків: ХНАМГ, 2006. – 385 с.
5. Тітяєв В.І. Інфраструктура підприємств житлово-комунального господарства: Конспект лекцій. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 80 с.

Одержано 29.05.13

УДК 338

І.М. Процишина, студ. гр. МЕ-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Механізм впровадження нововведень в діяльність промислового підприємства

В статті описано особливостімеханізму впровадження нововведень в діяльність промислового підприємства, дано характеристику нововведень в організації.
нововведення, інновації, інноваційна діяльність, механізм впровадження нововведень

Підприємство є конкретним середовищем, у якому здійснюється інноваційний процес від народження ідеї до її реалізації. Такій відкритій науково-виробничій системі притаманні всі ознаки систем, а саме: цілеспрямованість, єдність, взаємозалежність і взаємозумовленість усіх елементів; відносна стійкість і впорядкованість; неперервність розвитку, складність, подільність, імовірнісний характер результату інноваційного процесу, оскільки поведінка економічних систем до певної міри невизначена, адже прогнозування чинників зовнішнього середовища не детерміноване.

Дослідження показують, що нововведення впроваджується, як правило, тоді, коли відносно великі масштаби випуску продукції виправдовують необхідні витрати та забезпечують зростання фірми, її конкурентоспроможність і в перспективі.

Існує тенденція до впровадження інновацій з мінімальним ризиком змін у самій організації. Тому першочергове завдання вищого керівництва організації (фірми, корпорації, підприємства) полягає в розробленні концепції світогляду і пріоритетів у сфері інновацій.

Велике значення має визначення керівництвом організації пріоритетів у сфері нововведень, доступність інформації про фінансовий стан організації, її позиції на ринку, про перспективу нових проектів.

У процесі відбору ідей і проектів виявляється певна взаємозалежність між підприємством як суб'єктом реалізації нововведення та характером нововведень. Самі по собі нововведення часто потребують, з одного боку, гнучкої корпоративної політики, децентралізації і мобільності організаційних структур, з іншого — взаємодії всіх служб, що працюють над оновленнями. Отже, проблеми, що виникають під час

упровадження нововведення, вирішуються шляхом узгодження суперечностей між характером нововведення та підприємством.

Розрізняють два типи нововведень в організації:

1. Організаційні — нововведення, які є результатом організаційних рішень і не потребують зміни індивідуальної поведінки від більшості членів організації (наприклад, освоєння нової продукції). Змінюється організація як ціле, а не поведінка більшості її робітників.

2. Нововведення в організації, які потребують зміни поведінки індивідів. Це: реорганізація організаційної структури, перебудова структури комунікацій, зміна вимог до персоналу, зміни технологій і організації виробництва, які потребують нової кваліфікації робітників, ціннісних орієнтацій, відмови від стереотипів поведінки.

Залежно від масштабів виробництва, характеру продукції, традиційних форм організації науково-технічної діяльності в даній галузі й інших чинників підприємства можуть здійснювати повний цикл НДДКР: фундаментальні дослідження (теоретичні та пошукові), прикладні НДР, ДКР, експериментальні або брати участь у наукових дослідженнях через фінансування зовнішніх наукових організацій.

Зазначені роботи можуть бути виконані як силами організації, так і зовнішніми науковими центрами, причому організація (фірма) може бути власником чи співвласником інтелектуального продукту або не бути ним.

Під час здійснення на підприємстві повного циклу НДДКР важливими є взаємовідносини керівництва підрозділів НДДКР з вищим рівнем керівництва організації, що визначає політику фірми у сфері інноваційної діяльності, і оперативними підрозділами, що є провідними в процесі впровадження результатів НДДКР у виробництво. Виникає проблема збереження балансу між довгостроковими фундаментальними дослідженнями, які забезпечують організації виживання в майбутньому, і прикладними дослідженнями, що забезпечують поточну, сьогоденну конкурентну перевагу на ринку. З урахуванням сказаного важливою передумовою довгострокових планів досліджень є: знання тенденцій розвитку науково-технічного прогресу на тривалу перспективу; стратегії фірми у сфері технологій; відповідність завдань НДДКР цілям фірми, узгодженість усіх видів діяльності з забезпечення інноваційного процесу на підприємстві, його неперервності.

Як свідчить практика, слабкою ланкою інноваційного процесу є перехід нововведення від одного організаційного підрозділу до іншого, наприклад, від НДР до ДКР, від ДКР до виробництва, від виробництва до збуту — порушується неперервність процесу, збільшуються витрати і час на розроблення. Така ситуація зумовлена організаційними особливостями завдань, що впливають на методи ефективного узгодження спільної діяльності цих підрозділів. В той час як виробничі підрозділи зацікавлені в зниженні витрат виробництва на основі використання стандартизованих компонентів, а відділ збуту — у максимально швидкому завершенні проекту з метою негайного використання потенційних можливостей ринку, групи НДДКР націлені в більшій мірі на закінченість і новизну результату, навіть коли це буде пов’язано зі збільшенням витрат. Долається ця суперечність створенням «змішаних бригад» і використанням методу спільної розробки. Сутність методу полягає в тісній взаємодії інженерів-розробників з інженерами-технологами, виробниками, спеціалістами з якості, збуту й іншими спеціалістами функціональних підрозділів фірми. До бригади входять всі необхідні для дослідження, розроблення й упровадження спеціалісти, завдяки чому розроблення продукту, прийняття рішення про технологію його виробництва, перспективи збуту, придбання комплектуючих виробів відбуваються одночасно. Бригада несе повну відповідальність за прийняті рішення. Така організація розроблення нововведення на підприємстві сприяє досягненню високої якості

продукту, забезпеченню високого рівня післяпродажного обслуговування. Крім того, одночасна робота над проектом спеціалістів різного профілю дає змогу уникнути внесення в нього змін на пізніх етапах розробки, завдяки чому скорочуються виробничі витрати.

Отже, взаємодія організації та нововведень забезпечується системою взаємопов'язаних цілей і чинників, що формують певні умови для реалізації комплексу заходів, спрямованих на здійснення управління та реалізацію нововведень.

Список літератури

1. Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник /За ред. В.О.Василенко. – Київ: ЦУЛ, 2005. – 440 с..
2. Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.
3. Краснокутська Н. В., Гарбуз С. В. Інноваційний менеджмент: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. — К.: КНЕУ, 2005. — 276 с.

Одержано 28.06.13

УДК 621.924.093

О.О. Ситник, доц., канд. техн. наук, О.В. Лисенко, доц., канд. техн. наук,
С.М. Павлушин, ст.гр. МВ-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Підвищення продуктивності гідроабразивного різання з врахуванням впливу фракцій гранатового концентрату Заваллівського родовища на працездатність твердосплавних сопел

В статті описано дослідження щодо підвищення продуктивності гідроабразивного різання з врахуванням впливу фракцій гранатового концентрату Заваллівського родовища на працездатність твердосплавних сопел. Встановлено, що до 94,44% наданого для проведення досліджень гранатового концентрату Заваллівського родовища може бути використано для гідроабразивної обробки металів. Встановлено, що частки гранатового концентрату Заваллівського родовища здійснюватимуть гідроабразивну обробку шляхом мікрорізання. Отримано нові рівняння для продуктивності, подачі та сили гідроабразивного різання металів.

гідроабразивне різання, продуктивність, твердосплавне сопло, працездатність гранатовий концентрат

Підвищення якості та ефективності гідрорізання при виконанні операцій розкрою листових матеріалів, а також при контурному різанні товстолистових заготовок є головним напрямком, на якому зосереджують свої зусилля дослідники провідних країн світу. Використання струменя рідини надвисокого тиску в якості ідеалізованого різального інструмента дозволяє з успіхом обробляти будь-які конструкційні, навіть важкооброблювані матеріали, у тому числі, композити [1].

Не зважаючи на велику кількість виконаних досліджень, відкритими залишаються питання забезпечення якості обробки, притаманні у першу чергу

заготовкам значної товщини. В роботі [1] встановлено, що зі зростанням товщини обробки збільшуються просторові відхилення форми, хвилястість поверхні, відмінність шорсткості поверхні на верхній та нижній частинах закрайки. Оскільки факторів, обумовлюючих якість обробки, значна кількість, мінімізація дефектів можлива як за рахунок створення систем автоматичного керування процесом та адаптивних систем, які спроможні забезпечити оптимальні умови протікання процесів струминного руйнування, так і за рахунок зміни умов різання, з метою поліпшення керованості даним процесом.

Проведення нових досліджень щодо інструментального забезпечення теж дозволяє по новому поглянути на процес гідроабразивного різання металів.

Розробка нових місцевих родовищ абразивних матеріалів дозволяє значно здешевити процес гідроабразивного різання металів та наблизити його до потреб споживача. Втім, вплив таких абразивних матеріалів на інструментальне забезпечення гідроабразивного різання необхідно дослідити. Тож, тема дослідження є актуальною.

Метою роботи є підвищення продуктивності гідроабразивного різання металів шляхом дослідження фракцій гранатового концентрату Заваллівського родовища, а також врахування їх впливу на працездатність твердосплавних сопел та на процес гідроабразивного різання.

Відомі [1] три різновида зношування поверхонь абразивними частками в залежності від співвідношення величини проникнення (h, мм) та радіусу скруглення вершин зерен (r, мм):

1. Пружнє проникнення $h/r<0,01$;
2. Полідеформаційне руйнування $h/r=0,01...0,5$;
3. Мікрорізання $h/r>0,5$.

Перед проведенням досліджень проводилося розситування по фракціям 25 кг гранатового концентрату Заваллівського родовища. Розситування здійснювалося в умовах ПАТ «Червона Зірка». Аналіз результатів розситування показав, до 94,44% наданого для роведення досліджень гранатового концентрату Заваллівського родовища може бути використано для гідроабразивної обробки металів.

Наступне дослідження проводилося на растровому електронному мікроскопі РЕМ-106И в лабораторії №124 КНТУ.

На рис.1 зображено камеру растрового електронного мікроскопу з підготовленими частками гранатового концентрату. Отримані за його допомогою фото наведені на рис.2 та рис.3.

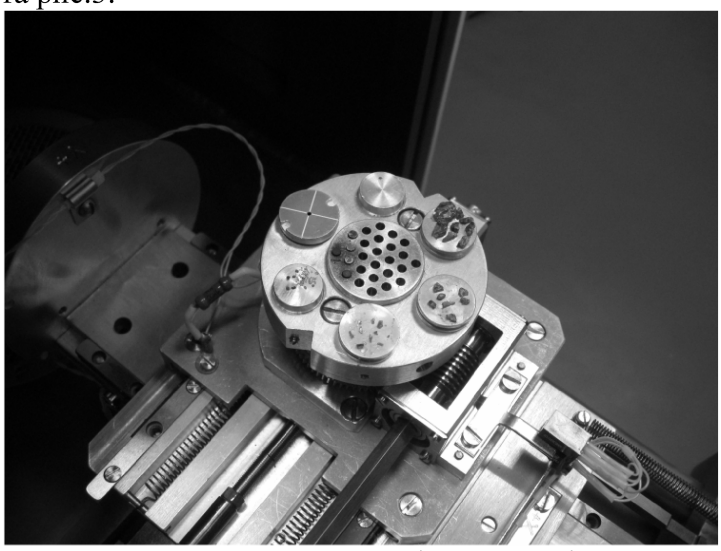

Рисунок 1 – Камера растрового електронного мікроскопу з підготовленими частками гранатового концентрату

Аналіз рис.2 та рис.3 свідчить про те, що частки гранатового концентрату Заваллівського родовища здійснюватимуть гідроабразивну обробку шляхом мікрорізання.

Перейдемо до питання визначення продуктивності гідроабразивного різання.

Відомо, що рівняння продуктивності гідроабразивного різання в залежності від подачі S та товщини h оброблюваного матеріалу в загальному вигляді визначається так [1]:

$$\omega = S \cdot d_{вс} \cdot h \cdot \sin(\alpha), \tag{1}$$

де $d_{вс}$ – діаметр водяного сопла, мм;

α – кут зустрічі струменя з оброблюваною поверхнею, градусів.

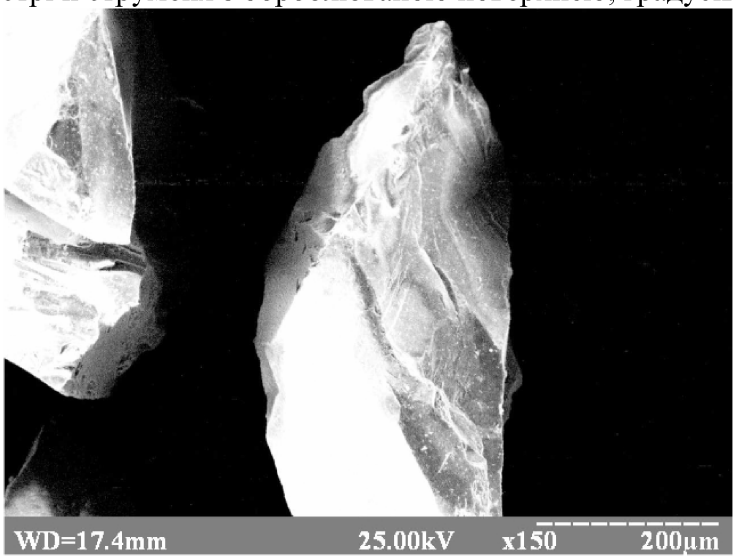

Рисунок 2 – Зовнішній вигляд часток гранатового концентрату

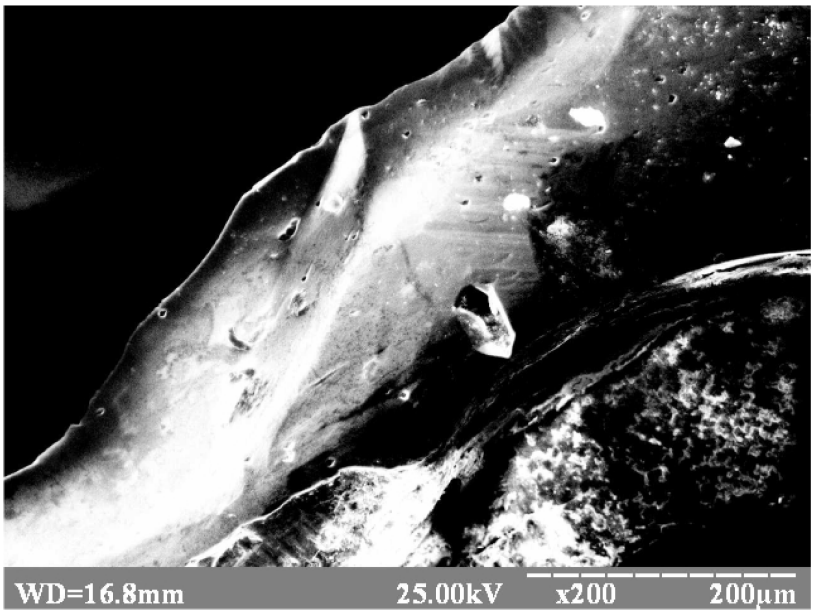

Рисунок 3 – Різальні крайки часток гранатового концентрату

В роботі [1] запропоновано більш точне визначення продуктивності гідроабразивного різання:

$$\omega = 0{,}11\left(\frac{p}{100}\right)^{1{,}66} d_{вс}^{1{,}84}\left[h\cdot\sin(\alpha)\right]^{-0{,}3}\left(\frac{\sigma_p}{100}\right)^{-0{,}35}\sqrt{d_a}\,K_a^{0{,}73}, \qquad (2)$$

де p – номінальний тиск насосу, МПа;

σ_p – межа міцності оброблюваного матеріалу, МПа;

d_a – умовний діаметр абразивного зерна, мкм;

K_a – коефіцієнт заповнення струменю абразивним зерном – 20% [1].

Рівняння подачі для гідроабразивного різання згідно з дослідженням [1] має наступний вигляд:

$$s = 0{,}11\left(\frac{p}{100}\right)^{1{,}66} d_{вс}^{0{,}84}\left[h\cdot\sin(\alpha)\right]^{-1{,}3}\left(\frac{\sigma_p}{100}\right)^{-0{,}35}\sqrt{d_a}\,K_a^{0{,}73}. \qquad (3)$$

Рівняння сили різання для гідроабразивного різання згідно з дослідженнями [1] має наступний вигляд:

$$Pz = 162\left(\frac{p}{100}\right)^{-1{,}27} d_{вс}^{2{,}05}\left[h\cdot\sin(\alpha)\right]^{1{,}1}\left(\frac{\sigma_p}{100}\right)^{0{,}5} s^{0{,}93}. \qquad (4)$$

Діаметр водяного та твердосплавного сопла пов'язані між собою згідно з роботою [1] так:

$$d_{вс} = \frac{d_{твс}}{3}. \qquad (5)$$

Оптимальна відстань між оброблюваною поверхнею та соплом згідно з роботою [1] визначається так:

$$L_{опт} = 99{,}7\left(\frac{p}{100}\right)^{0{,}88}\left(\frac{d_{твс}}{3}\right)^{0{,}9}. \qquad (6)$$

Аналіз рівнянь (2)-(3) показав, що в їх склад входить діаметр водяного сопла, в той час як найшвидше зношується не водяне сопло, а твердосплавне сопло, в якому частки гранатового концентрату змішуються з водяним струменем. В подальших дослідженнях розглядалися твердосплавні сопла виробництва НВФ «Карма» з м.Світловодськ, що зображені на рис.4.

Рисунок 4 – Твердосплавне сопло виробництва НВФ «Карма» з м.Світловодськ

Також, в рівнянні (2) величина умовного діаметра абразивного зерна є сталою величиною. Втім, частки гранатового концентрату в процесі розситування проходять через отвори сита і їх середня величина повинна обчислюватися із застосуванням коефіцієнту врахування середнього розміру частки гранатового концентрату. Коефіцієнт врахування середнього розміру частки гранатового концентрату вводиться авторами дослідження вперше, а його значення обчислюється так:

$$k_{врз} = \frac{d_{ai+1}}{d_{ai}}, \tag{7}$$

де d_{ai+1} – розмір часток гранатового концентрату на попередньому (більшому) ситі;

d_{ai} – розмір часток гранатового концентрату на поточному (меншому) ситі.

Тобто, $k_{врз} > 1$.

Після підстановки (5) до (6) отримаємо нове рівняння для визначення оптимальної відстані між оброблюваною поверхнею та твердосплавним соплом, яке враховує діаметр твердосплавного сопла:

$$L_{опт} = 99{,}7\left(\frac{p}{100}\right)^{0{,}88}\left(\frac{d_{твс}}{3}\right)^{0{,}9}. \tag{8}$$

Після необхідних математичних перетворень (8) отримаємо:

$$d_{вс} = \frac{\left(\frac{L_{опт}}{99{,}7}\right)^{\frac{100}{90}}}{\left(\frac{p}{100}\right)^{\frac{88}{90}}}. \tag{9}$$

Після підстановки (9) до (2) та врахування (7), а також після необхідних математичних перетворень отримаємо нове рівняння продуктивності гідроабразивного різання:

$$\omega = 0{,}11\left(\frac{p}{100}\right)^{-0{,}2}\left(\frac{L_{опт}}{99{,}7}\right)^{2{,}045}\left[h\cdot\sin(\alpha)\right]^{-0{,}3}\left(\frac{\sigma_p}{100}\right)^{-0{,}35}\sqrt{k_{врз}d_a}\,K_a^{0{,}73}. \tag{10}$$

Після підстановки (9) до (3) та врахування (7), а також після необхідних математичних перетворень отримаємо нове рівняння подачі для гідроабразивного різання:

$$s = 0{,}11\left(\frac{p}{100}\right)^{0{,}839}\left(\frac{L_{опт}}{99{,}7}\right)^{0{,}933}\left[h\cdot\sin(\alpha)\right]^{-1{,}3}\left(\frac{\sigma_p}{100}\right)^{-0{,}35}\sqrt{k_{врз}d_a}\,K_a^{0{,}73}. \tag{11}$$

Після підстановки (9) до (4), а також після необхідних математичних перетворень отримаємо нове рівняння сили різання для гідроабразивного різання:

$$Pz = 162\left(\frac{p}{100}\right)^{-3,275}\left(\frac{L_{опт}}{99,7}\right)^{2,278}\left[h\cdot\sin(\alpha)\right]^{1,1}\left(\frac{\sigma_p}{100}\right)^{0,5} s^{0,93}. \qquad (12)$$

Для проведення подальших досліджень було розроблено програмне забезпечення для MATHLAB 7, яке враховує нові формули (7)-(12).

Початкові дані для проведення розрахунків:

– оброблюваний матеріал – сплав Ti6Al4V;

– межа міцності на розтягування оброблюваного матеріалу $\sigma_p = 895$ МПа;

– товщина h оброблюваного матеріалу змінювалась від 5 до 60 мм через 5 мм;

– кут зустрічі струменю з оброблюваним матеріалом – $\alpha = 90°$;

– діаметр твердосплавного сопла $d_{твс} = 0,76$ мм;

– умовний діаметр абразивного зерна $d_a = 160$ мкм;

– коефіцієнт врахування середнього розміру частки гранатового концентрату $k_{врз} = 1,25$;

– коефіцієнт заповнення струменю абразивним зерном $K_a = 20\%$;

– номінальний тиск насосу 380, 413, 600 МПа.

Результати роботи програми наведено на рис.5-рис.7.

На рис.5 зображено залежність продуктивності гідроабразивного різання від товщини оброблюваного матеріалу при номінальному тиску насосу 380, 413, 600 МПа з розрахунками за відомою методикою (старе) та розробленою авторами статті (нове).

Аналіз рис.5 показує, що продуктивність гідроабразивного різання зростає у всьому діапазоні досліджень.

На рис.6 зображено залежність подачі для гідроабразивного різання від товщини оброблюваного матеріалу при номінальному тиску насосу 380, 413, 600 МПа з розрахунками за відомою методикою (старе) та розробленою авторами статті (нове).

Аналіз рис.6 показує, що подача для гідроабразивного різання зростає у всьому діапазоні досліджень.

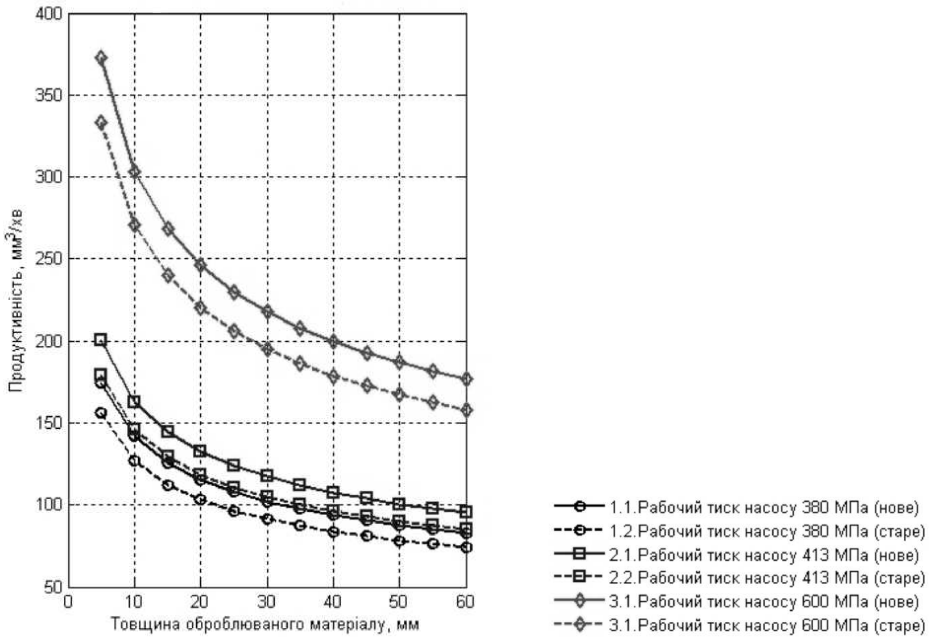

Рисунок 5 – Залежність продуктивності гідроабразивного різання від товщини оброблюваного матеріалу

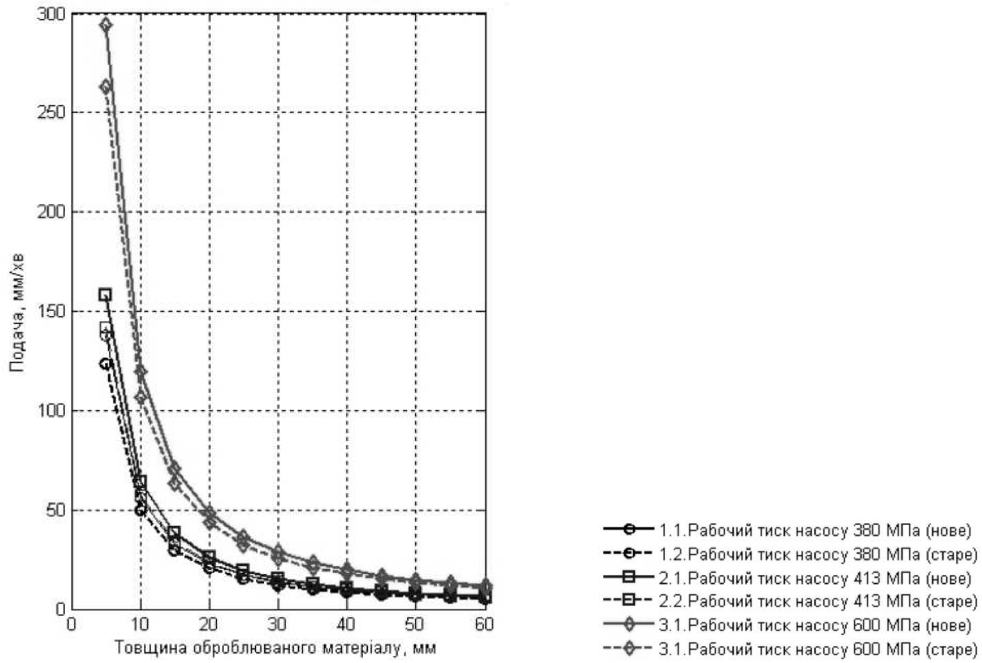

Рисунок 6 – Залежність подачі для гідроабразивного різання від товщини оброблюваного матеріалу

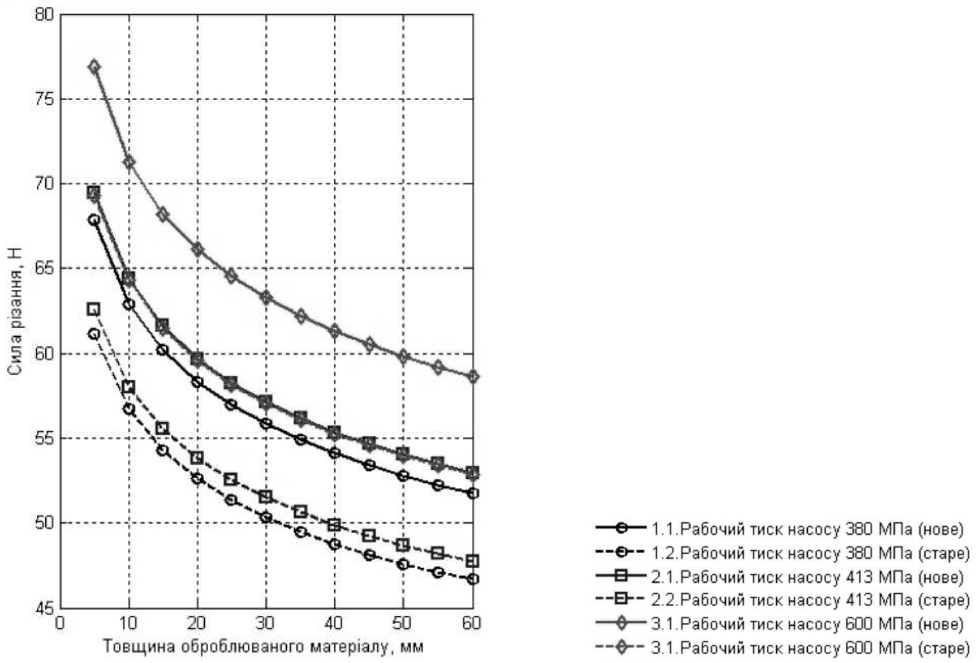

Рисунок 7 – Залежність сили гідроабразивного різання від товщини оброблюваного матеріалу

На рис.7 зображено залежність сили гідроабразивного різання від товщини оброблюваного матеріалу при номінальному тиску насосу 380, 413, 600 МПа з розрахунками за відомою методикою (старе) та розробленою авторами статті (нове).

Аналіз рис.7 показує, що сила гідроабразивного різання зростає у всьому діапазоні досліджень. Втім, навіть після такого зростання сила різання є на порядок меншою ніж, наприклад, при механічній обробці.

Тобто, мета дослідження досягнута. В результаті проведених досліджень можна зробити наступні висновки:

– до 94,44% наданого для роведення досліджень гранатового концентрату Заваллівського родовища може бути використано для гідроабразивної обробки металів;

– частки гранатового концентрату Заваллівського родовища здійснюватимуть гідроабразивну обробку шляхом мікрорізання;

– при проведення розрахунків продуктивності, подачі та сили гідроабразивного різання необхідно застосовувати коефіцієнт врахування середнього розміру частки гранатового концентрату, який обчислюється за формулою (7);

– продуктивність, подачу та силу гідроабразивного різання необхідно розраховувати за новими формулами (10), (11) та (12) відповідно;

– продуктивність, подача та сила гідроабразивного різання зростають.

Список літератури

1. Саленко О.Ф. Ефективне гідрорізання:Монографія / Саленко О.Ф., Струтинський В.Б., Загірняк М.В. – Кременчук: КДПУ, 2005. – 488 с.

Одержано 30.05.13

УДК 339.5

К.О. Новакова, студ.
Кіровоградський національний технічний університет

Інтернет-торгівля в Україні та світі. Сучасний стан і перспективи в майбутньому.

Торгівля в Інтернеті в Україні та за кордоном. Сучасний стан. Прогнози та оцінки. Вплив на інші форми торгівлі на відстані. Аналіз показників рівня розвитку інтернет-торгівлі у різних країнах.
онлайн-продаж, інформаційні технології, дистанційна торгівля, інтернет-ринок

Постійний та набираючий темпів науково-технічний прогрес впливає на розвиток інформаційних технологій, це дає змогу розширити свою обізнаність щодо товарів споживачам, робить їх раціональнішими у своїх покупках внаслідок не повного подолання кризи, яка відповідно залишає відбитки на світовій фінансово-економічній системі, одним із проявів яких є деформування структури роздрібної торгівлі, шляхом розвитку дистанційної та позамагазинної форм торгівлі продукцією. Одною з найсильніших каналів такого ринку стала мережа Інтернет.

Не дивлячись на те, що Інтернет-торгівля розгядалась різними, як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, серед яких можна відзначити Ковтунець В.В., Кожухівську Р.Б., Шалеву О.І., Аоерга Дж. Г.І., Короітта Б., Лоуренса Е., Сифоніса Дж., Тідвелла А., Фішера Дж., Памері Н., ця тема не втрачає своєї актуальності та потребує постійного перерозгляду інформації щодо цієї сфери, адже зовнішній світ постійно динамічно змінюється і вимушує до постійного удосконалення та змін Інтернет-торгівлю, як у світі, так і в Україні. Тому вибір цієї теми дослідження відповідає сучасному розвитку ринку, в усіх його проявах.

Інтернет-торгівля одна з альтернативних видів торгівлі, що найбільш активно розвивається в Європі. Обсяг ринку Інтернет-торгівлі Європи у 2011 р. склав 200,52

млрд євро, тоді як у 2010 р. його розмір становив 169,63 млрд євро. У 2008 р. обсяг ринку оцінювався у 117,84 млрд євро. Тобто темп приросту обсягу ринку протягом 2008—2011 р. склав 70,1%.

На Інтернет-магазини трьох країн — Великобританії, Німеччини та Франції — у 2011 р. припадав 71% загального online -продажу Європи. Найбільше зростання Інтернет-торгівлі у 2011 р. серед країн Європи спостерігалося у Франції, де опііпе-продаж склав 38,66 млрд євро, що на 24% більше, ніж у 2010 р. При пьому частка Інтернет-торгівлі у загальному обсязі роздрібного товарообороту становила 7,3%. Цьому сприяли збільшення кількості online -торговців та покупців Інтернет- магазинів.

Характерною особливістю ринку Інтернет-торгівлі Франції є його фрагментованість — частка ринку десяти найбільших торговців у 2011 р. склала 40%, але їх кількість продовжує зростати. Лідером ринку є Інтернет-магазин Amazon.com, на який припадає 7% від загального обсягу продажу.

За результатами дослідження компанії CRR, у 2011 р. опііпе-продаж у Великобританії склав 59,4 млрд євро. В результаті частка Інтернет-торгівлі у загальному обсязі роздрібного товарообороту склала 12%, тоді як у 2008 р. вона становила тільки 8,6%.

Опііпе-продаж товарів у Німеччині у 2011 р. склав 45,07 млрд євро, що на 13% більше, ніж у 2010 р. На ринку роздрібної торгівлі частка Інтернет-торгівлі складала у 201І р. 9 /о. За прогнозними оцінками, оборот Інтернет-торгівлі буде зростати з середньорічним темпом росту у 9%.

Під впливом розвитку Інтернет-торгівлі протягом останніх років змінюється традиційний характер торгівлі за каталогами у Німеччині. Наприклад, міжнародна компанія німецького походженння Otto, яка була створена у 1949 р. як посилковий торговець, сьогодні здійснює продаж товарів не тільки за друкованими каталогами, а й у мережі Інтернет, за допомогою мобільних пристроїв та традиційної (стаціонарної) торгівлі, завдяки розповсюдженню більше тисячі каталогів у двадцяти країнах Європи, Північної Америки та Азії, існуванню 400 власних фірмових та франшизних магазинів, а також 50 Інтернет-магазинів. При цьому проект зі створення Інтернет-магазину керівництво компанії почало розвивати ще на початку 1980-х років. У 1994 р. Otto вже пропонувала разом з друкованим каталогом його аналог у форматі CD-R. У 1995 р. була створена платформа online-продажу Otto.de, яка функціонує до цього часу. Суттєвою конкурентною перевагою Otto є принципи роботи в о online -середовищі. Якщо в Інтернет-магазинах Amazon та eBay весь процес формування та оплати замовлення здійснюється online, то Otto задіяла різні комунікаційні канали, зокрема пропонує віртуально приміряти одяг, внести артикули обраних за друкованим каталогом товарів у спеціальну форму на сайті, оформити замовлення, отримати рахунок поштою і сплатити за нього за допомогою банківського переказу. У 2000 р. Otto вперше започаткувала торгівлю через WAP-портали, а у 2003 р. першою у Німеччині почала застосовувати власний короткий номер 6886 (що на кнопках телефону з латинським алфавітом відповідає буквам OTTO), за допомогою якого абонент може отримати доступ до клієнтського сервісу компанії за допомогою SMS-повідомлень. Такий інтеграційний підхід щодо застосування різних форм та каналів продажу товарів, вагому роль серед яких відіграє саме Інтернет-торгівля, дозволяє холдингу Otto навіть у кризовий період мати позитивну динаміку обсягів продажу — у 2011 р. оборот збільшився на 12%, порівняно s 2010 р., і склав 11,4 млрд євро., 5 млрд євро з яких припадало саме на online -продаж.

Інша німецька компанія — Neckermann, що раніше здійснювала виключно посилкову торгівлю, — у 2012 р. припинила випуск друкованих каталогів своїх товарів, перейшовши на online -продаж. У результаті штат працівників було скорочено з 2500

до 1300 осіб. Найбільшу частку Інтернет-торгівля займала у Великобританії (12%), Німеччині (9%) та Швейцарії (8,7%). За даними Euromonitor International, на придбання товарів у мережі Інтернет у 2011 р. у США було витрачено 399,1 млрд дол. Інтернет-продаж у США займає частку ринку роздрібної торгівлі близько 9%. У І кварталі 2012 р. обсяг online -продажів у США склав 44,3 млрд дол., що на 17% більше, порівняно з аналогічним періодом 2011 р. Ринок Інтернет-торгівлі у США демонструє щорічне зростання. За прогнозами, на 2012—2015 гг тенденція до нарощення обсягів реалізації збережеть- наслідком чого стане збільшення продаж в мережі Інтернет на 140,3% у 2015 р. порівняно з 2011 р. Разом з тим, в окремих сегментах ринку продаж досягне критичних обсягів буде уповільнюватися.

За прогнозами CRR,у 2012 р. обсяг online –продажів товарів в Європі зросте на 16% до 232,76 млрд євро, тоді як у 2011 р. збільшення склало 18,7%. Це свідчить про певне уповільнення темпів росту ринку Інтернет-торгівлі, що стане відображенням тривалого економічного спаду. За результатами 2012 р., порівняно з 2011 р., частка Інтернет-торгівлі у загальному роздрібному товарообороты зросте у всіх країнах. Найбільше зростання слід очікувати у Великобританії (до 13,2%), Швейцарії (до 9%) та Франції (до 8,7%).

За даними дослідження A.T. Kearney, п'ятірку країн світу з найбільшим потенціалом росту ринку Інтернет-торгівлі очолює Китай, далі ідуть Бразилія, Росія, Чилі та Мексика. На сьогодні ринок Інтернет-торгівлі Китаю оцінюється у 23 млрд дол., а щорічні темпи приросту складають 29%. Обсяг ринку Інтернет-торгівлі Бразилії у 2011 р. становив 10,6 млрд дол., а темп щорічного зростання — 12%.

Ринок Інтернет-торгівлі Росії знаходиться на етапі зростання, він активно розвивається і стрімко зростає, займаючи четверту позицію у світовому рейтингу за показником інтенсивності росту. Обсяг ринку Інтернет-торгівлі в Росії протягом 2011 р. зріс більше ніж на 30% і досяг 244,6 млрд руб., або близько 7.6 млрд дол., що склало 1,8% від загального обороту роздрібної торгівлі. У 2012 р. прогнозується зростання ринку на 33%. За даними компанії InSales, якщо у 2010 р. в Росії функціонувало 16 тисяч Інтернет-магазинів, то у 2011 р. їх кількість зросла до 25 тисяч, отже, зростання за рік склало 56%. У структурі online -продаж у 2011 р. переважали електроніка та побутова техніка (57,3 млрд руб. або 23 %), комп'ютери, ноутбуки (35,2 млрд руб. або 14,3%), одяг та взуття (34,4 млрд руб., або 14%). Найбільше зростання — більше ніж у три рази порівняно з 2010 р. — продемонстрували сегменти купонних сервісів, а також продажу туристичних послуг (70—80% щороку). Відповідно до результатів дослідження компанії ComScore, у 2010 р. Росія займала перше місце серед країн Європи за кількістю Інтернет-користувачів, яка становила 50,8 млн осіб, друге місце посіла Німеччина — 50,1 млн осіб. У 2011 р. кількість Інтернет-користувачів в Росії становила вже 58 млн осіб, при цьому кожний третій з них здійснював покупки в Інтернет-магазинах. До кінця 2012 р., за даними Міністерства комунікацій і зв'язку Росії, кількість Інтернет-користувачів зросте до 70 млн осіб, випереджаючи сукупний показник Франції, Великобританії та Італії. За прогнозними оцінками, до кінця 2013 р. показник збільшиться до 90 млн осіб. Цьому сприятиме розповсюдження мережі Інтернет у регіонах. Характерною особливістю купівельної поведінки покупців в Росії є те, що вони витрачають лише 57% Грошових коштів у вітчизняних Інтернет-магазинах, інша частка припадає на придбання товарів у іноземних Інтернет-магазинах. У результаті кількість поштових відправлень, за даними "Пошта Росії", у 2011 р. зросло на 11%, порівняно з 2010 р., і перевищило 57 млн одиниць, при цьому більше 60% з них припадало на поштові відправлення іноземних компаній, що здійснюють дистанційну торгівлю. Таку поведінку споживачів пояснює значна різниця у цінах на товари відомих брендів, які можна придбати за кордоном, порівняно з магазинами Росії: на

сьогодні на першому місці серед факторів, що визначають вибір роздрібного торговця, у споживачів Росії знаходиться ціна. Для порівняння: у мешканців Великобританії у рейтингу факторі вибору магазину ціна займає четверте місце.

Ринок Інтернет-торгівлі України демонструє тенденцію динамічного розвитку, наслідком цього стало перевищення його обороту 1 млрд дол. у 2010 р., зростання значення показника до 2 млрд дол. у 2011 р. та збереженння позитивної динаміки у 2012 р. Крім того, зростання кількості користувачів мережею Інтернет в Україні склало 15% у 2010р., порівняно з 14%) у Росії та 7% у Польщі. Як наслідок, у 2010 р. загальна кількість користувачів склала 13,9 млн осіб, тоді як у 2007 р. цей показник становив 6,5 млн осіб. Починаючи з 2010 р., активного розвитку на ринку України почали набувати Інтернет-пропозиції щодо доставки готової їжі та продовольчих товарів — піци, суші, офісних обідів, страв кухні різних країн (китайська тощо), екопродуктів. Такі послуги пропонують як спеціалізовані компанії, так і заклади сфери харчування, які створюють відповідні служби доставки.

За даними українського представництва Google, з другої половини 2011 р. українці частіше шукають одяг та взуття в Інтернет-магазинах. Зважаючи на зарубужний досвід та тенденції розвитку Інтернет-торгівлі в Росії, що були розглянуті вище, з роками такий прояв споживчої активності може зрости. За прогнозами Interactive Media in Retail Group, світовий продаж товарів та послуг через мережу Інтернет у 2013 р. перевищить 1,25 трлн дол. Це на 30/о більше значення 2011 р. та на 62,7% показника 2010 р. Кількість Інтернет- користувачів у світі у 2013 р. збільшиться з 2,2 до 3,5 млрд осіб. Відповідно до результатів дослідження The Boston Consulting Group (BCG), Інтернет-торгівля G20ao 2016 р. досягне 4,2 трлн дол., що майже у два рази більше значення показника 2010 р. (2,3 трлн дол.), або 2,1% від ВВП. Це стане можливим завдяки зростанню числа Інтернет-користувачів з 1,9 млрд осіб у 2010 р. до 3 млрд осіб у 2016 р. Найбільше зростання Інтернет-користувачів продемонструють країни, що розвиваються. В результаті їх частка у 2016 р. зросте до 70/$_о$, тоді як у 2010 р. вона становила 56%. Окремо слід відзначити Китай, на який припадатиме 800 млн Інтернет-користувачів, що дорівнюватиме сукупній їх кількості у таких країн як Франція, Німеччина, Індія, Японія, Великобританія, США. За прогнозами, до 2015 р. оборот Інтернет-торгівлі у Китаї зросте до 2,8 трлн дол..

Ринок Інтернет-торгівлі в Росії залишається на стадії зростання, що супроводжується щорічним зростанням його обороту. Основними тенденціями наступних років будуть збільшення кількості користувачів мережею Інтернет та* відповідно, покупців Інтернет-магазинів як за рахунок розширення географічних меж ринку, так і відкриття нових магазинів вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання, в тому числі у нових сегментах ринку. За прогнозами East-West Digital News, до 2015 р. обсяг ринку Інтернет-торгівлі в Росії зросте до 30 млрд дол., а до z020 р. досягне 40—60 млрд дол.. Поступове загострення конкурентної боротьби на ринку Інтернет-торгівлі Росії актуалізує необхідність урізноманітнення спеціалізації пунктів online -продажу товарів та послуг, забезпечення унікального товарного асортименту в Інтернет-магазинах, підвищення рівня сервісу, своєчасності доставки, формування лояльності постійних покупців. За прогнозами експертів, протягом найближчих років оборот ринку Інтернет-торгівлі України зросте до 4 млрд дол. Найбільше зростання спостерігатиметься у таких сегментах ринку, як одяг та взуття, побутова техніка та електроніка, товари для дітей.

Через ненасиченість ринку послуг з доставки готової їжи та продовольчих товарів у мережі Інтернет в Україні активізують свою присутність існуючі суб’єкти господарювання. Також збільшиться кількість нових торговців, окрему групу серед яких можуть утворити торговельні мережі, що розширюватимуть online -замовлення та

доставку товарів додому споживачам. Такий підхід забезпечить стаціонарній торгівлі додаткову конкурентну перевагу внаслідок створення більш комфортних умов для покупців.

З середини 2000-х років модель поведінки більшості споживачів в Україні набула суттєвих змін на користь раціоналізації, мобільносте економії грошових коштів та вільного часу. В результаті близько 88% споживачів надають перевагу пошуку інформації саме в мережі Інтернет, при цьому 23% користувачів для цього використовують мобільні телефони, смартфони та планшети. З часом частка даної категорії споживачів буде тільки зростати.

Поступове загострення конкурентної боротьби на ринку Інтернет-торгівлі України призведе до поширення спеціалізованих online-торговців, які пропонуватимуть широкий асортимент унікальних товарів, — виробів ручної роботи, товарів для полювання, рибальства тощо.

Ключовою тенденцією розвитку дистанційних форм торгівлі у світі протягом наступних років стане активне застосування сучасних інформаційних технологій. Подальшого поширення набуватиме залучення соціальних мереж до Інтернет-торгівлі, застосування геолокаційних сервісів (LBS) для залучення покупців, QR-кодів, використання мобільних пристроїв у процесі придбання товарів та послуг.

Список літератури

1. Бояркова Г. Закордон за кордоном.-Режим доступу: http://www.retailer.ru/item/id/52248
2. Воскресеньский М. Торгівля продуктами харчування в режимі онлайн: маленький ринок з великими перспективами.- Режим доступу: http://www.liveretail.ru/articles.php/id3442
3. Глазкова Т. Об'єм торгівлі в інтернеті зросте вдвічі до 2016 року. - Режим доступу: http://www.retail-studio.org/ethic/15329.html
4. Інтернет торгівля на порозі зупинки.- Режим доступу: http://retailstudio.org/markets/18266.html
5. Кожухівська Р. Застосування інтернету як засобу інформаційних технологій у структурі комунікаційної моделі// Економіка і держава. – 2012. - №4 – С.61-63
6. Онлайн-покупки: покупців мало – інвесторів багато.- Режим доступу: http://www.retail.ru/article/all_retail/online_shops.html
7. Перспективи «нереальної» торгівлі.- Режим доступу: http://www.retail.ru/article/all_retail/internet_retail_future.html
8. Сифоніс Дж. Стратегії успіху в інтернет економіці: навч.посібник/ Сифоніс Дж., Хартман А.- М.:ЛОРИ – 274 с.
9. Шелева О. Електронна комерція: навч.посібник.- К.: Книга – 215 с.
10. Югринова Н. Імперія у конверті.- Режим доступу: http://liveretail.ru/articles.php

Одержаног 23.04.13

С.О. Лук'яненко, магістр гр. КС-12-МБ[•]
Кіровоградьский національний технічний університет

Дослідження методів розпізнавання образів насіння в потоці

Незважаючи на досягнуті можливості сучасних засобів вимірювання, проблеми розпізнавання та реєстрації дискретних об'єктів в потоці не втратили своєї актуальності і на сьогодні. Особливо яскраво це виражається при дослідженні засобів реєстрації насіннєвого потоку, що формується висівними апаратами зернових сівалок. Саме відсутність якісних засобів реєстрації такого потоку і гальмує розвиток автоматизованих систем контролю та керування процесом висіву зернових культур - основи аграрного експорту України..

Невпорядкований потік дискретних об'єктів, що формується висівними апаратами зернових сівалок, можна розглядати, як потік випадкових явищ: за напрямком, положенням, швидкістю, розміщенням, інтенсивністю тощо. Так як інтенсивність насіннєвого потоку може досягати $350\,шт/с$, то в площині контролю розміром $50\times 50\,мм^2$ висотою в $3\ldots 10$ мм одночасно може знаходитися до семи зернин. Поштучну реєстрацію такого потоку за допомогою об'ємних (ємнісних, індуктивних, оптичних) датчиків виконати не можливо за фізичним принципом їх дії. Для реєстрації подібного потоку найбільш прийнятними є телевізійні відеокамери або скануючі лінійки дискретних оптронних пар. Подальша робота такого датчика полягає у виділенні і розпізнаванні образів реєстрованих об'єктів на загальному фоні отриманих зображень проекцій площини контролю.

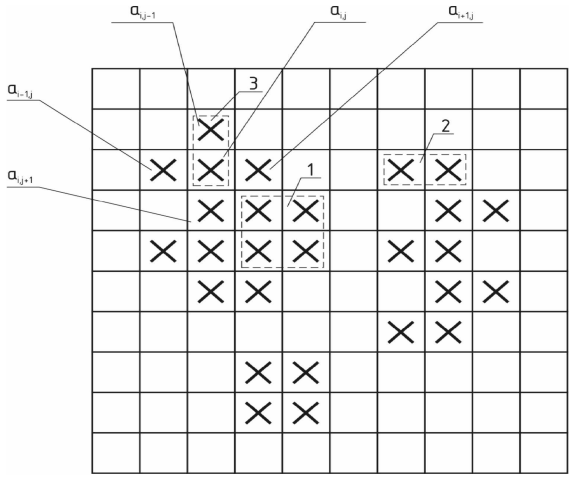

1 – квадрат елементів; 2 – горизонтальна пара; 3 – вертикальна пара.
Рисунок 1 - Фрагмент двохградаційного

Внаслідок того, що швидкість окремих зернин в зоні контролю може коливатися в межах $2\ldots 4{,}6$ м/с, то форма і розміри їх зображень в напрямку падіння будуть мати суттєві розбіжності [1]. Тому найбільш вживані ознакові (детерміновані, стохастичні і комбіновані) та кореляційні, які базуються на порівнянні з еталоном, методи розпізнавання образів об'єктів тут не прийнятні [2]. Найбільший інтерес представляє лише метод Ейлера, який дозволяє вести облік однозв'язних статичних двохградаційних зображень об'єктів, що мають різні розміри, положення і форми (рис. 1) [3]. До недоліків даного методу слід віднести: необхідність стирання контурів, складність розпізнавання зображень, які належать сусіднім кадрам; аналізується вміст тільки однієї площини зображень; невизначеність координат об'єкта в кадрі [4].

[•] Науковий керівник: Ю.М.Пархоменко , канд.техн.наук,

Тому було досліджено і вдосконалено метод розпізнавання та реєстрації невпорядкованого потоку насіння, який на початковому апаратному рівні вперше було застосовано в датчику ПДС-02, розробленому співробітниками КНТУ. Даний метод полягає в розпізнаванні і реєстрації образу об'єкта в поточному рядку, в подальшому простежуванні та корекції його зображення від рядка до рядка, шляхом порівняння бінарних кодів поточного і попереднього рядків зображення проекцій X, Y площини контролю, в формуванні узгодженого за координатами X, Y сигналу сходження об'єкта з площини контролю датчика при відсутності його зображення в поточному рядку. Оскільки задача полягає лише в обліку зареєстрованих об'єктів, а не в їх ідентифікації за формою, розмірами тощо, то розпізнавання заключається лише у визначенні мінімально допустимих розмірів їх зображення. У зв'язку з цим для кожної з координат X, Y задається своя величина дозволу на реєстрацію зображення в поточному рядку як об'єкту, що виключає реєстрацію ушкоджених зернин та домішок. Даний метод забезпечує персональну ідентифікацію кожної окремої зернини в потоці і визначення координати її реєстрації вздовж осі X – напрямку руху сівалки.

Логіка розпізнавання та реєстрації об'єктів за даним методом наочно демонструється представленими зображеннями (рис. 2).

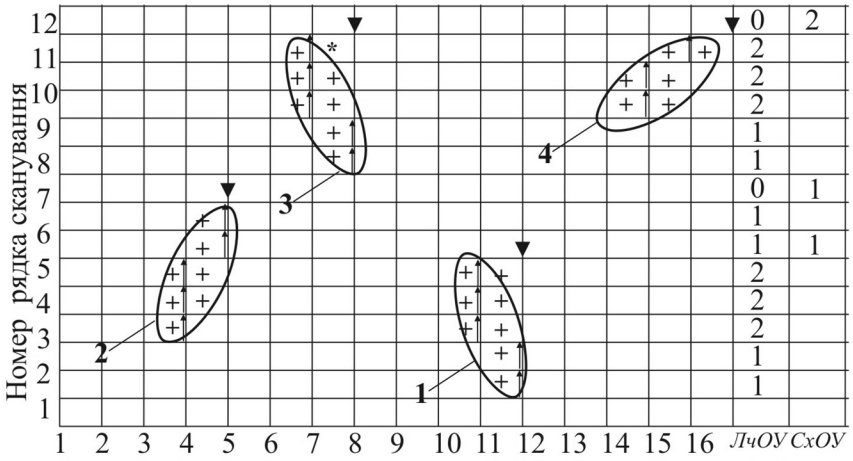

1, 2, 3, 4 – номери об'єктів; ↑ - ознака дозволу на реєстрацію; ▼ – сигнал сходження об'єкта з площини контролю

Рисунок 2 - Схема формування сигналів сходження об'єктів по координаті У (а) та Х (б)

При простежуванні даних рядка формуються дозволи на реєстрацію зображень, які заносяться у відповідний лічильник об'єктів координати Х або У та в пам'ять реєстрації дозволів. Одночасно корегується проекція зображення поточного рядка з врахуванням даних попереднього рядка і заноситься в пам'ять попереднього рядка. Якщо в позиціях попереднього рядка зображення об'єкта простежується, а в аналогічних позиціях поточного відсутнє, то формується сигнал сходження об'єкта з площини контролю по координаті У або Х. Перший доповнює лічильник сходів по координаті У, а другий, за відсутності блокування, поступає на вихід системи і зменшує на «1» лічильник сходів по координаті У.

Логіка блокування залежить від співвідношення числа зафіксованих на даний момент об'єктів і сходів по координаті У та об'єктів по координаті Х.

Якщо на момент формування сигналу сходження зображення CxX по координаті X число зареєстрованих об'єктів по даній координаті більше або дорівнює числу об'єктів координати Y або коли число зареєстрованих лічильником сходжень CxY по координаті Y більше одного, то блокування не буде і сигнал сходження об'єкта CxX по координаті X безперешкодно поступить на вихід системи.

Алгоритм реєстрації за даним методом передбачає і формування сигналу «повторного сходження об'єкту». Оскільки при скануванні поточного рядка спершу обробляються позиції координати Y, а потім – координати X, то у випадку коли по координаті X сигнал сходження об'єкту CxX з площини контролю уже сформувався, а по координаті Y, за просторовими або фізичними розбіжностями, сигнал сходження CxY ще не сформувався або коли, на момент формування сигналу CxX, по координаті Y фіксується більше сходжень ніж по координаті X, то проходження сигналу сходження CxX на вихід системи блокується. При цьому формується сигнал повторного сходження, який заноситься в пам'ять реєстрації дозволів за тією ж адресою. При скануванні наступного рядка зображення за цим дозволом формується повторний сигнал сходження CxX який тепер уже без блокування поступить на вихід системи.

Емпіричний аналіз усіх можливих ситуацій з проекціями зображень неупорядкованого потоку зернин показав надійність і точність реєстрації такого потоку, що підтверджує і дослідна експлуатація раніше виготовлених засобів реєстрації типу ПДС-02 в яких реалізовані перші варіанти даного методу. Похибка реєстрації зернового потоку не перевищувала 3%.

Для реалізації даного методу на програмному рівні було розроблено спрощений алгоритм, який базується на формуванні та аналізі коефіцієнтів зв'язку сусідніх пар та тетрад з елементів досліджуваних зображень

Алгоритмі роботи такої програми складається з двох частин. Перша частина (рис. 3) призначена визначенню коефіцієнтів зв'язку між позиціями поточного і попереднього рядків зображення сканованої площини контролю і формування рядка $K_{i,j}$ з цих коефіцієнтів. В залежності від кодів вертикальних пар зображення попереднього і поточного рядків формується і відповідне значення коефіцієнту зв'язку $K_{i,j}$: якщо біти $j-i$ позиції попереднього і поточного рядків нульові, тобто $x_{i-1,j}=0$ і $x_{i,j}=0$, то $K_{i,j}=0$; якщо $x_{i-1,j}=1$ і $x_{i,j}=0$, то $K_{i,j}=1$; якщо $x_{i-1,j}=0$ і $x_{i,j}=1$, то $K_{i,j}=2$; якщо $x_{i-1,j}=1$ і $x_{i,j}=1$, то $K_{i,j}=3$. В результаті визначення коефіцієнтів зв'язку $K_{i,j}$ вертикальних пар попереднього та поточного рядків зображення площини контролю формується поточний рядок аналізу $A_{пз.}$, який заноситься в пам'ять.

Розпізнання та визначення моменту сходження об'єкту за порівнянням коефіцієнтів зв'язку виконується в другій частині загального алгоритму (рис. 4). Це

відбувається наступним чином: порівнюються два сусідніх горизонтальних біти

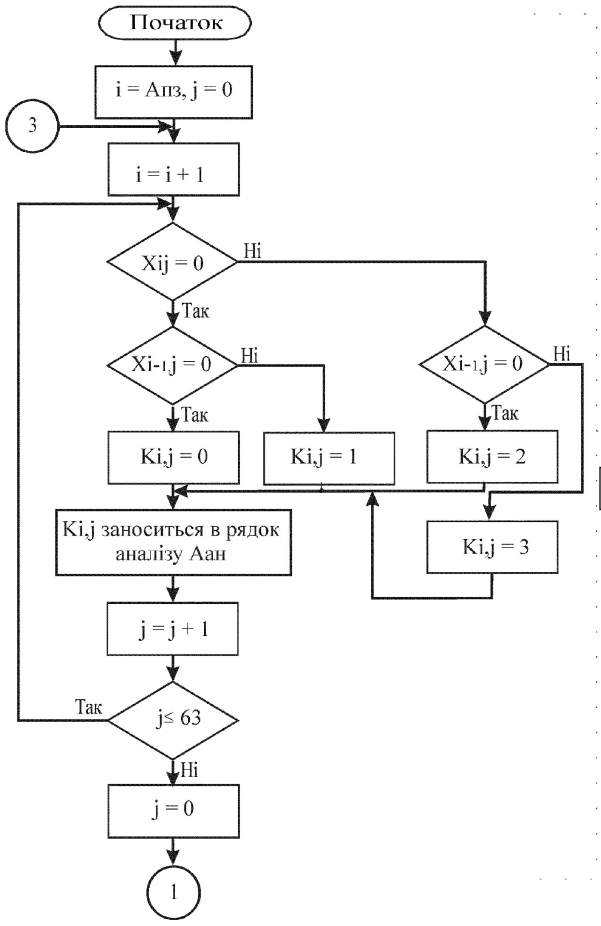

Рисунок 3 - Алогоритм формування рядка аналізу

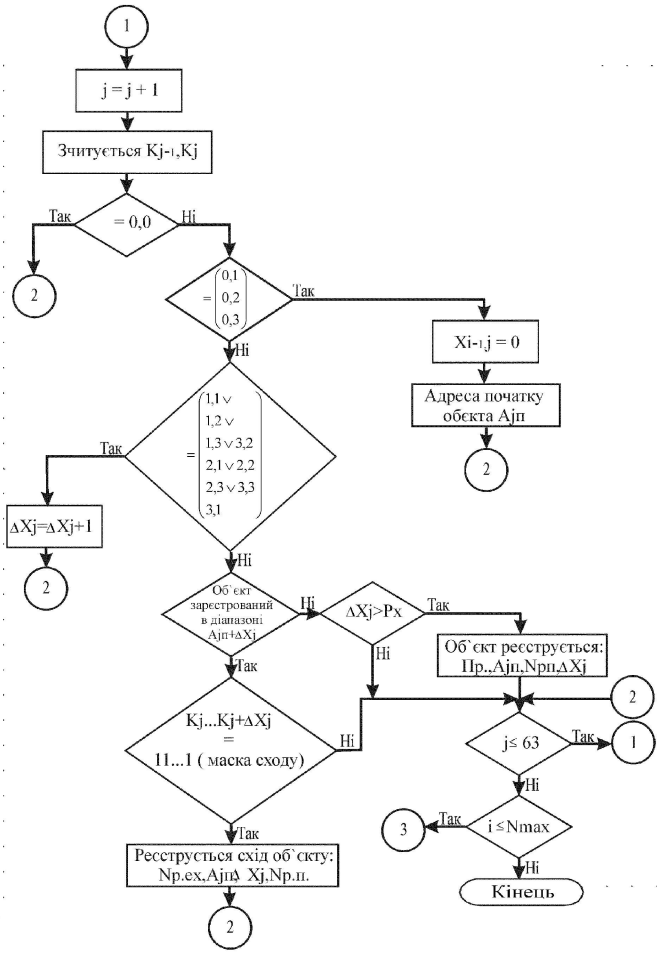

Рисунок 4 - Алгоритм розпізнавання об’єктів

поточного рядка $А_{пз}$ коефіцієнтів $K_{i,j}$ в результаті чого формуються усі можливі комбінації зв’язків другого рівня (0,0; 0,1; 0,2; 0,3; 1.1; 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 2.3; 3,1; 3.2; 3.3). В залежності від аналізу коду комбінації зв’язків другого рівня формуються ознаки розпізнавання, визначаються координати початку та кінця об’єкту, момент сходження об’єкту, при порівнянні з маскою, та протяжність об’єкту вздовж осі падіння (кількість простежених рядків зображення об’єкту).

Звичайно, алгоритм роботи програми розпізнавання, простежування та реєстрації зернин побудований за технологією роботи апаратного засобу є більш досконалим, так як він враховує усі можливі випадки формованих зображень площини контролю, але з метою його спрощення і підвищення продуктивності було даний варіант.

Список літератури

1. Пархоменко М.Д. Визначення математичної моделі розрахунку коефіцієнта опору повітря та критичної швидкості зерна при його транспортуванні висівним апаратом / М.Д. Пархоменко, В.О. Кондратець, Ю.М. Пархоменко // Техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація: зб. наук. праць КНТУ. – 2008. – №21. – С. 105-109.
2. Гиренко А.В. Методы корреляционного обнаружения объектов /А.В. Гиренко, В.В. Ляшенко, В.П. Машталир, Е.П. Путятин - Харьков: АО “БизнесИнформ”, 1996. - 112с.
3. Пигарев Л.А. Автоматический счет яиц на конвейерах птицефабрик на основе двухградационных преобразований отраженной лучистой энергии: дис. на соиск. уч. ст. канд. техн. наук, спец. 05.13.07. – Ленинград, 1985. – 241с.

4. Фор А. Восприятие и распознавание образов: пер. с франц. А.В. Серединского. / А. Фор. – М.: Машиностроение, 1989. – 272с.

Одержано 31.05.13

УДК. 658.5

А.С. Токовенко, студ. гр. МЕ-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Управління технічним розвитком підприємства в умовах ринкових відносин

Фундаментальною базою технічного розвитку будь-якого підприємства стають усі пріоритетні напрямки науково-технічного прогресу. Технічний розвиток відображає про цес формування та вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства, що має бути постійно зорієнтованим на кінцеві результати його виробничо-господарської, комерційної чи іншої діяльності.

Технічний розвиток як об'єкт організаційно-економічного управління охоплює різноманітні форми, які мають відображати відповідні стадії процесу розвитку виробничого потенціалу і забезпечувати просте та розширене відтворення основних засобів підприємства. Із сукупності форм технічного розвитку доцільно виокремлювати такі, що характеризують, з одного боку, підтримування техніко-техно логічної бази підприємства, а з іншого – її безпосередній розвиток через удосконалення й нарощування виробництва.

Серед авторів загальними проблемами розвитку технологічної бази підприємств та впровадженням інноваційних технологій займалися І.М.Бойчик, Т.М.Литвиненко, М.П.Нахаба, С.Ф.Покропивний, М.В. Фоміна, Г.М.Тарасюк та інші.

Мета даної роботи полягає у визначенні напрямів розвитку технічної системи підприємств, її наслідків та показників, за якими розраховують технічний стан підприємства.

Негативні тенденції для багатьох вітчизняних підприємств в науково-дослідній роботі не сприяють виведенню зі стану перманентної кризи. Підприємства, які технічно не оновлюються, не мають жодного шансу у конкурентній боротьбі з іншими, які вчасно планують, фінансують і впроваджують нові технології, оновлюють обладнання, встановлюють виробничі лінії з високим рівнем автоматизації. Саме тому, проблеми стратегічного управління технічним розвитком підприємств є настільки актуальними.

У силу різних причин рівень стану технічного розвитку різних підрозділів і ділянок підприємства зазвичай істотно відрізняється. На одних ділянках і підрозділах переважає ручна праця, на інших – механізована, на третіх – автоматизована. На одному й тому ж підприємстві одна продукція є новою, конкурентоспроможною і знаходиться в стані росту життєвого циклу виробу, інша – на стадії насичення попиту і не втрачає своєї конкурентоспроможності, третя може знаходиться на стадії загасання життєвого циклу.

Всі ці обставини та умови вимагають від підприємства проведення періодичної перевірки аналізу та оцінки або діагностики стану технічного розвитку окремих

підрозділів і підприємства в цілому, щоб визначити свій науково-технічний потенціал і свої можливості для успішної діяльності на ринку [4, с. 101].

Отже, діагностика стану технічного розвитку повинна дати відповідь на питання – які ділянки підприємства відстали у своєму технічному розвитку, що потрібно в зв'язку з цим зробити і в якій послідовності, які фінансові і матеріальні ресурси слід вкласти в слабкі або "вузькі місця", щоб підвищити науково-технічний потенціал підприємства в цілому і тим самим забезпечити економічну безпеку підприємства.

Так, рівень технічного оснащення праці визначається показниками фондоозброєності, технічної та енергоозброєності праці. При цьому фондоозброєність визначається як відношення балансової вартості ВПФ до чисельності робітників у найбільшу зміну – зазвичай першу. Технічна озброєність визначається як відношення балансової вартості активності частини ВПФ на кінець року до чисельності робітників у найбільшу зміну. Енергоозброєність праці визначається як відношення витрат електроенергії до кількості відпрацьованих людино / годин.

Технічний стан ВПФ оцінюється такими показниками: коефіцієнтом зносу і коефіцієнтом придатності, тобто, чим більше коефіцієнт зносу, тим нижчий ступінь придатності ВПФ для забезпечення ефективності господарської діяльності підприємства. При цьому всі ці показники визначаються по видах і групам ВПФ, по виробничим підрозділам і по підприємству в цілому.

Рівень прогресивності застосовуваної технології вимірюється такими показниками:

1) питомою вагою технологій за трудомісткістю або обсягом виробництва продукції;

2) середнім віком застосовуваних технологій;

3) коефіцієнтом використання сировини і матеріалів.

Технічний рівень обладнання, що застосовується вимірюється такими показниками:

1) питомою вагою прогресивних видів у загальній кількості;

2) питомою вагою технічно і економічно застарілого обладнання в загальній його кількості, а також продуктивністю (потужністю), надійністю, довговічністю, матеріалоємністю [3, с. 75].

Розрахунок перерахованих показників по цехах і видах обладнання дозволяє визначити шляхом порівняльного аналізу та оцінок рівень стану техніко-технологічних підрозділів і програмувати їх залежно від цього рівня для того, щоб попередньо встановити, які підрозділи потребують проведення першочергових заходів для підвищення рівня технічного розвитку. Остаточне ж рішення з цього приводу застосовується в залежності від оцінки економічного, соціального та екологічного збитку, принесеного підприємству відсталістю його техніко-технологічної бази. Основну роль у фінансуванні інноваційного розвитку повинна відігравати держава. Тому відрахування коштів державного та місцевого бюджетів на науково-технічні розробки та впровадження нововведень в промисловість повинні мати позитивну динаміку.

Узагальнення даних про технічний розвиток підприємств дозволило дійти висновку, що в системі управління більшості вітчизняних підприємств виникають проблеми, пов'язані з плануванням і реалізацією довгострокових дій, спрямованих на забезпечення функціонування та подальший розвиток підприємства. Існує дуже багато проблем такого типу у різних сферах управління, але проблемам, що пов'язані з технічним розвитком підприємств, протягом останніх двох десятиліть на вітчизняних підприємствах приділяється дуже мало уваги.

Можна зазначити такі проблеми:

1. Відсутність стратегічного бачення технічного розвитку;

2. Слабка розвиненість системи стратегічного планування технічного розвитку на підприємстві.

З попередніх двох проблем логічно можна виділити ще дві:

По-перше, це нестача кваліфікованих спеціалістів в системі інноваційного менеджменту.

По-друге, це недостатність державного фінансування. Уряд України з року в рік виділяє надто малі кошти для ефективної підтримки технічного розвитку підприємств, навіть, державних, тоді як світовий досвід довів, що лише ефективне і достатнє фінансування інноваційних процесів підприємств і технічного розвитку зокрема, має змогу вивести такі підприємства і економіку країни в цілому в світові лідери [2, с. 96].

У нашій країні поступово зростає кількість нових впроваджених технологічних процесів (у тому числі ресурсозберігаючих), збільшується кількість найменувань нових видів продукції. Але значення таких показників, як питома вага підприємств, що впроваджували інновації, кількість вироблених нових видів продукції та техніки, питома вага реалізованої інноваційної продукції зменшується високими темпами.

Таким чином, можна зробити висновок, що сьогодні в Україні на багатьох підприємствах майже відсутня система стратегічного планування і управління технічним розвитком. Істотна більшість підприємств хаотично реагує на зміни у зовнішньому середовищі, тоді як в ідеальному варіанті кожне підприємство має управляти стратегічними можливостями шляхом виявлення внутрішнього потенціалу для адаптації в зовнішньому середовищі підприємства.

У зв'язку з подальшим посиленням значення стратегічного управління технічним розвитком у діяльності вітчизняних підприємств, необхідно здійснювати ряд структурних перетворень у певних їх підсистемах:

- впровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва;
- модернізація основних фондів;
- підвищення професіоналізму персоналу;
- зниження витрат ресурсів тощо [1, с. 108].

На державному рівні необхідно сприяти залученню національного капіталу в інноваційну діяльність вітчизняних підприємств, залучати закордонні інвестиції, підтримувати пріоритетні напрями інноваційної діяльності [5, с.146]. Насамкінець, необхідно створювати систему ефективного стратегічного менеджменту, добирати компетентних керівників і якісних спеціалістів, які б забезпечували безперервний і планомірний процес технічного розвитку підприємства.

Список літератури

1. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством. / В. С. Пономаренко – Харків: Основа, 2008.
2. Гончарова Н.П. Стратегія інноваційного розвитку України. Інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку національної економіки. / Н.П. Гончарова – Київ.– 2004.
3. Селезньова Г.О. Стратегія підприємства. / Г.О. Селезньова– Харків: Видавництво ХНЕУ, 2007.
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства / Л.А.Швайка– Львів: «Магнолія плюс», 2008.
5. Каракай Ю. В. Пріоритети інноваційного розвитку підприємств / Ю. В. Каракай // Формування ринкових відносин. – 2007. – №9. – С. 146-150.
6. www.ukrstat.gov.ua– Державний комітет статистики України.

Одержано 10.06.13

УДК 658.36

Є.М. Білл, студ. гр. АДМ -11-2М
Кіровоградський національний технічний університет

Управління часом в системі самоменеджменту керівника

Об'єктивні вимоги сьогодення вскривають нагальну потребу інтенсивної трансформації систем управління. На поточному етапі розвитку однією з гострих проблем вважається надзвичайно низька ефективність вітчизняного менеджменту. Серед основних причин, які її обумовлюють, можна назвати відсутність оптимального механізму формування та використання управлінських кадрів, а також брак прогресивної культури управління. Продуктивність діяльності менеджерів у більшості випадків обмежується недостатнім рівнем професіоналізму та консервативними стереотипами мислення. Тому, за умови домінування пережитків адміністративно-командної системи управління, керівники, просто кажучи, не володіють навичками реалізації принципу пріоритетності цілей і завдань, натомість концентрують свою увагу на вирішенні поточних та термінових справ. У зв'язку з цим система управління вимагає негайного і комплексного реформування.

Якщо ж подивитися у корінь проблеми тоді стає очевидним, що перш за все слід змінювати застарілу систему цінностей управління або, іншими словами, створювати всі необхідні сприятливі умови для розвитку самоменеджменту та ефективного використання часу керівників. Саме впровадження загальних положень самоменеджменту дозволить оздоровити всю систему з середини і стати джерелом її подальшого розвитку.

Проблеми самоуправління були і залищаються в центрі уваги багатьох науковуів і практиків. Дослідження "режиму дня" менеджерів вищої та середньої ланки проведені Розмарі Стюарт, показали що для робочого дня управлінців характерна фрагментарність. Виявилося, що в середньому 36% часу витрачалося на роботу з паперами, 43% на неформальні обговорення проблем, а інші 21% були присвячені офіційним зборам, телефоним дзвінкам та громадській діяльності. [1]

Р. Стюарт відмітила, що пропорції розподілу часу менеджерів вельми індивідуальні. Аналіз отриманих нею даних дозволив також запропонувати різні молелі управлінської діяльності, які основані не на функціях або рівнях управління, а на розподілі робочого часу.

Логічнним продовженням емпіричних дослідів Р. Стюарт та С. Карлсона стало дослідження Генрі Мінцберга, який запропонував один із самих відомих підходів щодо змісту управлінської діяльності. Він провів "фотографію робочого дня" менеджерів вищої ланки управління і прийшов до висновку, що їх діяльність відрізняється непостійністю, складається з коротких відрізків, фрагментарна, а значна частина робочого часу керівника відводиться для міжособистої діяльності. Отримані дослідником результати, вказували на те, що управлінцю доводиться виконувати відразу 10 різнопланових ролей, які ,на його думку, обєднуються у три групи: міжособові, інформаційні та ролі, що повязані з прийняттям рішень. [2]

Відомі фахівці з самоменедженту Л. Зайверт і Б. Будзан наголошували, що головною перевагою у діяльності кожного менеджера виступає раціональне використання і збереження самого дефіцитного та важливого особистого ресурсу –

власного часу. У звязку з цим продуктивність управлінської діяльності головним чином залежить від того наскільки корисно керівник використовує свій час. [3,4]

Здебільшого не складність проблем, а недостатність часу на їх розвязання, виступає головною причиною невдоволення результатами діяльності ділової людини, підкреслювала А. В. Шегда. Перевантаження керівника нерідко є наслідком перетинання його числених завдань. Їм доволі часто доводиться одночасно вирішувати декілька питань. В результаті, вважає вчена, можуть неправельно обиратися пріоритети, коли другорядні справи не делегуються іншим особам. Поведінка менеджера, у звязку з цим, опиняється надто залежною від подій дня, а продуктивність праці відповідно падає.

Один з експертів з раціоналізації праці, А. Маккензі, опитав на протязі своєї консультаційної діяльності тисячі менеджерів-практиків і зробив наступний висновок. З 100 керівників лише у одного є достатньо часу, десятьом потрібно 25% додаткового часу, іншим же невистачає понад 50% часу. Відповідно проблема полягає не в ньому, а в нас самих. Вона полягає не в тому, скільки ми маємо часу, а в тому, що ми робимо з тим часом, який нам відпущено, як ми його використовуємо [5].

Як і з будь-яким іншим ресурсом, з часом можна поводитися ефективно або пагано. Пітер Друкер з цього приводу зауважив: “Запас часу безкінечно малий, і якщо ми не можемо управляти ним, то ми неспроможні управляти нічим іншим” [6].

Стівен Каві також приділяє багато уваги даному блоку питань, присвятивши основним засадам і принципам особистого менеджменту особливу увагу. [7] Він розробив власну концепцію, в основу якої покладені принципи ефективного розподілу часу та зусиль, пріоритетності, а також проактивності. Для розуміння цілісності даної запропонованої системи їх слід розглядати у взаємозв’язку. Перш за все слід відмітити, що рух від найпростіших елементів до сучасного управління часом менеджера налічує вже чотири покоління змін. Науковець звертає нашу увагу на послідовність розвитку, тобто наступне покоління з’являлося на основі попереднього, поступово розширюючи контроль над діями працівника. Перша хвиля або покоління характеризується занотовуванням найбільш важливих подій та заходів, для виконання яких потрібен резерв вільного часу. У даному випадку контроль охоплював лише самі знакові дії, котрі повинні реалізовуватися у чітко визначених часових межах, оскільки вони мають всезагальне значення. Крім того резервуванню підлягає і енергія, тобто накопичення на певний момент необхідного обсягу ресурсів.

Друге покоління передбачає застосування календарного розподілу діяльності та планування розпорядку робочого дня. Рознесення подій по відповідним датам грунтується на визначенні порядку дій, який втілюється через встановлення послідовності їх виконання. Така система дозволяє складати оптимальний розклад майбутніх подій на короткостроковий період. Цей крок уперед розкрив широкі перспективи для прогнозування та планування на більш тривалий строк. На даному етапі підконтрольним стає весь час і всі зусилля поточного моменту, що обумовлює виникнення оперативного управління.

Наступне покоління характеризується новаціями стратегічного планування, а також появою певних елементів математичного моделювання майбутньої ситуації. Ця стаді охоплює тривалий довгостроковий період, що дозволяє заздалегідь підготуватись до можливих змін середовища у приблизно визначених часових кордонах. Таким чином відбувається швидка адаптація, яка забезпечує високий рівень ефективності за майже будь-яких обставин. Слід також зауважити, що така система розподілу часу і зусиль є зараз доволі прогресивною і тому широко застосовується. На її основі будується модель стратегічного менеджменту, яка кардинально відрізняється від попереднього екстраполяційного планування. В третьому поколінні в перше з’являється раціональне

зерно пріоритетності, переосмислення системи цінностей та постановка цілей. Воно також характеризується гармонійним поєднанням часу, зусиль і цінностей яке дозволяє перейти на якісно новий рівень стосунків. Однак постійний моніторинг подій та всеохоплююче прогнозування й корегування може викликати відчуття тотального контролю, котрий регламентує всі вагомі сторони діяльності і тим сам позбавляє працівника творчості та ініціативності. У подібних випадках може виникнути бажання повернутися до попереднього покоління та спробувати спрямувати розвиток у інше русло. Тому недоліки цієї системи стали передумовою виникнення наступного покоління.

Четверте покоління у корені відрізняється від попередніх. Воно розглядає управління часом не як його безпосередньо розподіл на певні заходи, а у якості управління собою. У зв'язку з цим всі позитивні елементи попереднього покоління доповнюються новим рівнем особистого планування, яке формується у вигляді певної низки очікувань. Завдяки ним можна оцінювати ефективність реалізації відповідних намірів зокрема та всієї діяльності взагалі. Персональне усвідомлення кожним виконавцем кінцевої мети, стратегії та тактики її досягнення на базі сформованих очікувань дозволяє отримувати значні результати. Наявність внутрішнього контролю забезпечує своєчасну та у повному обсязі реалізацію намічених дій, а якість оцінюється через відчуття задоволення або незадоволення виконаною роботою. Враховуючи, що очікування знаходиться у колі нашого впливу, тобто характеризується керованістю, можна стверджувати, що четверте покоління найкраще оптимізує ефективність управління часом і зусиллями на всіх його рівнях.

Підсумовуючи вищенаведене слід відмітити, що самоменеджмент виступає базою раціонального використання управлінських кадрів та вважається ключовим елементом механізму їх формування. Охоплюючи всі рівні управління, зокрема площину внутрішнього особистого самовдосконалення, він встановлює якісно новий контроль над всіма сферами діяльності, а принципи пріоритетності та проактивності дозволяють досягти відносного максимуму ефективності, що робить його невід'ємною складовою сучасної системи управління. Тому впровадження і розвиток самоменеджменту по праву вважається основними передумовами оптимальної діяльності будь-якої організації та досягнення значного успіху.

Список літератури

1. Бодди Д., Пейтон Р.,Основы менеджмента.—СПб: Питер, 1999. – С. 152.
2. Мескон М и другие, Основы менеджмента – М: Дело , 1992. – 800 с.
3. Зайверт Л. , Указ. сочинений.— С. 20-21;
4. Будзан Б. Самоменеджмент: управление своим временем: курс для менеджеров // ОФИС. – 1998. – №1-2.
5. Шегда А. В. Основы менеджмента. Учебное пособие – К: «Знання», 1998. – 512 с.
6. Друкер П. Эффективный управляющий. – М., 1994.
7. R. Covey , The seven habits of highly effective people. – New York : R&P, 1990, p 158-187.
8. Лукашевич Н. П. Теория и практика самоменеджмента: Учебное пособие. – К: МАУП, 1999. – 360 с.
9. Дойль П, Менеджмент: стратегия и тактика – СПб: Питер , 1999 – 560 с.

Одержано 10.06.13

УДК 658.5

А.В. Бурша, студ.гр. АДМ-12
Кіровоградський національний технічний університет

Система загального управління якістю на підприємстві

В умовах глобалізації ринку проблема якості є актуальною для всіх країн, галузей, установ і організацій. Мудрість управління на всіх рівнях полягає в забезпеченні належної якості продукції, оскільки лише продукція високої якості може бути конкурентоспроможною.

Стан справ у сфері управління якістю для підприємств України не можна визначити як задовільний. Розвиток експортних відносин показав, що продукція вітчизняних підприємств є неконкурентоспроможною на світовому ринку саме за якістю. З огляду на це, набуває особливого значення проблема розроблення та запровадження системи загального управління якістю.

Відповідно до Держстандарту управління якістю продукції система управління якістю на підприємстві – це взаємопов'язаний комплекс заходів для встановлення, забезпечення і підтримання потрібного рівня якості продукції під час її розроблення, виробництва, експлуатації або споживання, здійснюваних шляхом систематичного контролю якості і цілеспрямованого впливу на умови і чинники, що зумовлюють якість продукції.

У процесі виробництва управління якістю полягає у контролі використовуваних для виготовлення виробів належної якості матеріалів, стану устаткування і технологічного оснащення, дотримання технологічної дисципліни і т. п. Становлення сучасної системи управління якістю продукції на вітчизняних підприємствах пройшло низку послідовних етапів – починаючи від системи бездефектного виготовлення продукції (БВП) і закінчуючи системою комплексного (загального) управління якістю (TQM).

Поява терміна «загальне управління якістю» (Total Quality Management – TQM) є результатом взаємозв'язку західної і східної точок зору на проблеми
якості. Саме поняття TQM у різних країнах трактується по-різному.

TQM – культура організації виробництва, покликана відповідати запитам споживачів на основі безперервного вдосконалення. На Сході, у таких країнах, як Японія, Корея і Тайвань, TQM відрізняється науковим підходом – широким застосуванням методів статистичного управління якістю й організацією гуртків якості.

TQM – філософія управління, що пропонує широке використання даних, системну орієнтацію і загальне управління, очолюване вищими керівниками. Це система загального управління, при якій політика якості, управління якістю, підвищення якості та її забезпечення відіграють важливу роль.

Сучасна концепція загального управління якістю являє собою взаємозв'язок різних поглядів на проблеми якості. Торкаючись різних сфер функціонування організації, TQM можна порівнювати з айсбергом: лише менша, видима частина його безпосередньо пов'язана з поліпшенням якості продукції або послуг. Невидима частина пов'язана з незмірно більшими проблемами функціонування підприємства, що опосередковано впливає на темп, ефективність робіт з реального поліпшення якості. Складові елементи системи TQM наведені на рис. 1.

Рисунок 1 – Складові елементи системи TQM

Можна виділити основні принципи, на яких базується TQM. До них належать такі: 1) орієнтація всієї діяльності організації на споживачів, від задоволення вимог і сподівань яких залежить її успіх у ринковій економіці; 2) погляд на виробничі відносини між працівниками як на відносини споживача з постачальником; 3) безперервне удосконалення виробництва і діяльності у сфері якості; 4) комплексне і системне вирішення завдань забезпечення якості на всіх стадіях її життєвого циклу; 5) перенесення головних зусиль у сфері якості в бік людських ресурсів (акцент на ставлення працівників до справи, на культуру виробництва, на стиль керівництва); 6) участь усього без винятку персоналу у вирішенні проблем якості (якість – справа кожного); 7) безперервне підвищення компетентності працівників організації; 8) концентрація уваги не на виявленні, а на попередженні невідповідностей; 9) ставлення до забезпечення якості як до безперервного процесу, коли якість об'єкта на кінцевому етапі є наслідком досягнення якості на всіх попередніх етапах; 10) оптимізація співвідношення в тріаді «якість – витрати – час» тощо.

Концепція TQM розглядає досягнення якості як поточний процес, де сам рух так само важливий, як і кінцева мета.

У зв’язку з цим, одним з важливих моментів при підтриманні системи якості, на засадах загального менеджменту якості в робочому стані, є її узгодженість з організаційною структурою підприємства. При кожній зміні оргструктури (запровадженні нових чи відміні існуючих посад або структурних підрозділів) необхідно переглядати відповідні документи системи якості.

Важливо запровадити чітку та оперативну схему внесення змін в документацію системи якості за пропозиціями співробітників. Ця схема повинна бути відомою усьому персоналу. У іншому випадку система якості швидко перетвориться на гальмо для розвитку підприємства.

Важливим стимулом для розвитку системи якості повинен стати перегляд політики підприємства у галузі якості. Такий перегляд повинен грунтуватися на систематичному вивченні потреб і пріоритетів споживачів. У відповідності до цього, доцільно переглядати документи системи якості, таким чином, щоб їх виконання забезпечувало максимальну споживчу задоволеність.

При перегляді будь-якого документа системи якості необхідно аналізувати його вплив на інші документи, при необхідності, узгоджувати їх зміст. Таке узгодження може бути:

- вертикальним (при внесенні змін в процедури - може уточнюватися зміст Настанов, при внесенні змін в Настанови - вони конкретизуються в процедурах);

- горизонтальними (при внесенні змін в процедуру -зміни вносяться в інші процедури, інформаційно пов'язані з першими).

Важливо при кожному внесенні змін у документи системи якості аналізувати, чи не порушується при цьому відповідність системи якості вимогам вибраного стандарту.

Для цього доцільно передбачити узгодження будь-яких змін з інженером з системи якості.

Крім підтримки актуальності системи якості та її відповідності вимогам стандарту, система може розвиватися за межі стандарту, охоплюючи інші аспекти діяльності підприємства. Напрямками розвитку можуть бути:

- поширення системи якості на служби, що безпосередньо не впливають на якість продукції (бухгалтерія, відділ техніки безпеки, охорони території, тощо);
- поширення системи якості на види діяльності, що виходять за межі вимог до забезпечення якості (підтримання активності персоналу, встановлення партнерських стосунків зі споживачами та постачальниками, тощо);
- поширення системи якості на нові категорії продукції.

Отже, працююча система TQM може стати реальним інструментом безперервного вдосконалення діяльності підприємства і джерелом економічних вигід. Адже згідно з принципами TQM успішними вважаються не ті підприємства, які просто виробляють продукцію відповідно до стандартів або вимог споживачів, а ті, які забезпечують високий рівень задоволеності споживачів, власного персоналу, взаємодії з постачальниками, допомагають у розв'язанні проблем суспільства і досягають при цьому високих фінансових результатів.

Список літератури

1. В. Ф. Проскура, І. В. Сімонова Система управління якістю на підприємстві як складник ефективної його діяльності // Вісник НЛТУ. – 2009. – № 19.6. – С. 98-102.
2. Калашнік І. І. Контроль та управління якістю продукції на промислових підприємствах // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 1.
3. Кравченко М. О., Медуниця О. О. Управління якістю в системі інноваційного розвитку підприємства // Проблеми системного підходу в економіці. – 2009. – № 4.
4. Левченко О.М. Культура якості: особливості формування та роль у забезпеченні розвитку персоналу / Левченко О.М., Ткачук О.В. // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. Науковий економічний журнал – Бердянськ: БУМІБ. - №2(14). – 2011 р. – С. 92-94.

Одержано 10.06.13

УДК 658.41

М.С. Вітер, студ.гр. АДМ -11-2м
Кіровоградський національний технічний університет

Стратегічне управління в системі соціально-економічного розвитку регіону

Стратегічне управління, є основою стабільного розвитку і забезпечення стійкості економічної системи й уже більш двох десятиліть є одним із загальновизнаних напрямків розвитку економічної науки в промислово розвинутих країнах. За цей період

по даній проблематиці випущений не один десяток монографій і підручників, видаються спеціалізовані журнали, сформувалися наукові школи й напрямки.

Нові економічні умови змусили дослідників і практиків у нашій країні шукати адекватні форми, методи й інструменти стратегічного управління в регіоні, зокрема намагатися по досвіду зарубіжних країн застосовувати принципи і методи стратегічного управління, які реалізовані на рівні підприємств до регіональних систем. Ми розуміємо, що пряму аналогію між регіональною соціально-економічною системою і господарською системою, якою є корпорація проводити складно, але вивчення зарубіжної теорії й методики стратегічного управління й планування необхідно для розробки вітчизняної концепції стратегічного управління, адаптаційної методологічної роботи на рівні регіональних досліджень.

Основи сучасної теорії і методології стратегічного управління почали формуватися, починаючи із другої половини XX століття. Величезний внесок у становлення і розвиток цього розділу науки управління внесли Ф. Абрамс, С. Аджирис, І. Ансоф [1], П. Друкер, Б. Карлоф [2], Дж. Куін, Г. Мінцберг [3], Т. Пітерс, М. Портер [4], К. Прахалад, Г. Саймон [5], П. Сенге, А. Стрикленд, А. Томпсон, Г. Хамел, К. Хофер, А. Хекс, Е. Чандлер, Г. Штейнер, К. Ендрюс. З їхніх робіт почалася класична теорія спочатку стратегічного планування, а потім і стратегічного управління. Серед родоначальників стратегічного управління - далеко не тільки теоретики. Окремо слід зазначити діяльність консалтингових фірм – насамперед, «Бостон Консалтинг Груп», «Мак Кінзі», «Артур Д. Літл», чиї назви стали брендами, завдяки розробленими й використаними цими фірмами новими інструментами стратегічного управління і планування.

Спроба узагальнення і осмислення проведених досліджень у сфері стратегічного управління почата в роботі «Школи стратегій» Г. Мінцбергом, Б. Альстрендом і Д. Лемпелом [6]. Вони визначили десять основних наукових шкіл, які розділили на три групи й дали визначення, що описують парадигми, принципове бачення їхніми прихильниками стратегічного управління як процесу. Безумовно, що виникнення і розвиток шкіл стратегій значною мірою пов’язаний з різними етапами розвитку стратегічного управління. В останні роки, у зв'язку з переходом від стратегічного планування до стратегічного управління все більшу значимість здобувають емпіричні дослідження стратегічних процесів на підприємстві і міжгалузеві зв'язки.

Регіон можна вважати реально існуючим, якщо він формує організаційну основу для економіки. У загальному значенні можна припустити, що економічний регіоналізм являє собою сукупність процесів відтворення, що базуються на специфіці територіальної структури економіки, культурних форм, природних і трудових ресурсів. Становлення цілісних механізмів і структур відтворення у процесі розвитку породжує регіони різного рівня складності, які можуть локалізуватися на тих або інших ділянках території.

Цілі регіональної політики співвідносяться із системою цінностей, що змінюється. У зв’язку з переходом до інформаційної цивілізації суспільство рухається до загальнолюдських цінностей. Регіональна політика оптимальна тільки у тому випадку, коли громадяни мають правову рівність, коли їх соціокультурний, економічний і політичний статуси не залежать від місця їх проживання (у тому або іншому регіоні, у центрі або провінції), рівність охоплює найрізноманітніші сфери соціального простору.

Розбіжності систем управління на рівні фірм і регіонів обумовлені складом, структурою, кількістю й характеристикою соціальних засобів, використовуваних у них, які власне і є об'єктом і предметом управлінської діяльності. Отже, по-різному реалізується й стратегічне управління. Для регіональних систем, в основі яких лежать

соціальні процеси життєдіяльності людей у рамках екосистеми, стратегічне управління є основою управління. Організації (фірми) функціонують, насамперед, у регіональній системі як її елементи, і тому стратегія їхнього розвитку в значній мірі визначена стратегією розвитку регіону.

Для регіональних соціально-економічних систем зміст стратегічного управління означає збереження життя етнічних товариств у рамках територіальних меж екосистеми з урахуванням природно-географічних, кліматичних і історично сформованих економічних особливостей території в місцях проживання населення. Відповідно до цього повинне будуватися стратегічне управління – задоволення життєво необхідних потреб людини шляхом забезпечення необхідних умов життєдіяльності. У той же час стратегія організації спрямована на збереження й розвиток процесів виробничо-господарської діяльності. На відміну від стратегічного управління регіональними соціально-економічними системами рішення стратегічного менеджменту завжди мають економічну інтерпретацію й повинні бути економічно обґрунтовані [7].

Таким чином, стратегічне управління, що визначає існування соціально-економічних систем у перспективі у взаємозв'язку з динамікою навколишнього середовища властиво будь-якій економічній системі, однак його цільова спрямованість, зміст, прогнозні й часові інтервали можуть істотно розрізнятися. Крім того, стратегічне управління, на відміну від інших типів управлінської діяльності в системі керування, обов'язково містить у собі облік зв'язків соціально організованих систем з навколишнім середовищем і критеріальную оцінку стратегічних управлінських рішень.

У сучасних умовах регіональне стратегічне управління проводиться в рамках нового управлінського підходу [8], у якому держава й регіони розглядаються не як супідрядні системи влади, а системи з розподіленими центрами управління, що орієнтуються на власні інтереси й цілі. Принципова новизна даного підходу робить його важким для впровадження в практику управління, особливо в регіонах із сильними традиціями директивно-ієрархічного управління. Технології стратегічного планування в регіоні належать до нового покоління соціально-гуманітарних технологій управління соціальними, економічними й культурними змінами. Сучасний досвід регіонального стратегічного планування в європейських країнах, США, Канаді й ряді країн, що розвиваються, показує високий рівень ефективності такого планування.

В умовах глобалізації соціально-економічних процесів необхідне вдосконалювання регіонального стратегічного управління по наступних пріоритетних напрямках:

1. Відхід від ієрархічних і багатоступінчастих структур управління і акцентування уваги на моделях «матричного» і «сіткового» типу, що дозволяють піти від чисто технократичного підходу до вирішення соціально-економічних проблем.

2. Зниження числа владних інститутів і підрозділів, що діють на постійній і жорстко регламентованій основі. Розвиток тимчасових проектних організацій і творчих колективів, що діють на основі єдиної цільової настанови і поставлених завдань.

3. Розвиток форм перехресного фінансування і сполучення проектів і програм, що дозволяє погоджувати прибуткові і збиткові проекти, знижувати витрати.

4. Впровадження таких методів управління як делегування повноважень, поділ ризиків між окремими підрозділами організації, стимулювання й заохочення здібностей і можливостей працівників.

5. Облік і поділ інтересів всіх зацікавлених сторін і учасників конкретного проекту за допомогою колективного прийняття рішень, підвищення об'єктивності прийнятих рішень за допомогою використання експертних методів і методу зворотного зв'язку при реалізації ухвалених рішень.

Регіональне стратегічне управління припускає відносини виконавчої влади регіону: із центральними органами державної влади; з місцевими представництвами центральних органів; з органами влади інших держав; з органами місцевого самоврядування; з юридичними особами різного організаційно-правового статусу і їхніх асоціацій; з населенням, політичними партіями й громадськими рухами.

Регіональне стратегічне управління – діяльність, спрямована на досягнення поставлених цілей в умовах нестабільного, конкурентного, ринкового середовища, що включає діагностичний аналіз стану регіону, стратегічне планування й реалізацію обраної стратегії. Воно розглядається як динамічна сукупність взаємозалежних управлінських процесів, а саме:

- аналізу зовнішнього й внутрішнього середовища регіону;
- встановлення системної функції (місії) регіону й цілей стратегії розвитку;
- вибору стратегії функціонування і розвитку;
- реалізації стратегії розвитку регіону;
- оцінки і контроль реалізації стратегії розвитку.

Кінцева мета реалізації стратегії управління – визначення можливостей розвитку регіону в умовах зміни властивостей, характеристик, параметрів зовнішнього й внутрішнього середовища регіону, формування нових ринкових відносин, виявлення за рахунок яких ресурсних, технологічних, законодавчих і інших мір ці можливості, потенціал можуть бути реалізовані.

З позицій системного підходу, регіональне стратегічне управління, як цілеспрямована діяльність місцевих органів державної влади, по своєму змісту включає наступні види стратегій:

- політичну, спрямовану на зміцнення регіоналізму, узгодження й взаємодія всіх рівнів влади – регіональної, муніципальної, попередження і вирішення етнічних, конфесіональних, класових і інших соціальних конфліктів;
- соціально-економічну, орієнтовану на збільшення валового регіонального продукту (ВРП), стійкий розвиток економічного потенціалу регіону, забезпечення його безпеки і збалансованості ринку праці, згладжування різниць у рівні і якості життя між різними регіонами й групами населення, створення умов для ефективної праці й розвитку особистості у всіх соціальних групах;
- демографічну, пов'язану з раціоналізацією природного приросту населення і його міграції, як на міжрегіональному, так і на внутрірегіональному рівні;
- науково-технічну й освітню, спрямовану на формування й розвиток регіональних центрів створення й поширення критично важливих технологій;
- екологічну, що має метою раціональне використання природних ресурсів при зменшенні викидів у навколишнє середовище, безпечної утилізації відходів, збереженні природного круговороту речовин і регенераційних механізмів природи;
- земельну, спрямовану на раціональне використання обмеженого земельного фонду на основі оптимального розміщення виробництв, комунікацій, місць розселення;
- конкурентну, спрямовану на розвиток конкурентних переваг регіону, що забезпечують додатковий притік висококваліфікованих людей на дану територію, а також капіталів, що сприяють її розвитку.

Система стратегічного управління функціонуванням і розвитком регіональної соціально-економічної системи повинна відповідати специфіці регіону й ураховувати особливості й функціональну схильність регіону при визначенні загальної моделі розвитку, пріоритетних напрямків, цілей і завдань розвитку.

Таким чином, підводячи підсумки, можна стверджувати, що стратегічне управління полягає в обґрунтуванні й виробленні стратегії розвитку регіональної

соціально-економічної системи, визначенні її кількісних характеристик і управлінні процесом її реалізації. Загальною метою розвитку господарства кожного регіону є підвищення життєвого рівня населення. Це основний принцип, на якому базується нова стратегія економічних перетворень у регіоні на відміну від галузевого й відомчого, що домінували в минулому. Економічною основою соціальних пріоритетів стратегії регіонального розвитку є зацікавленість регіонів у підвищенні ефективності виробництва й вирішенні на цій основі соціальних і інших проблем.

Список літератури

1. Ansoff I.H. Implanting strategic management / I.H. Ansoff. – Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall International, 1984.
2. Карлофф Б. Деловая сратегия / Б. Карлофф. – М.: Экономика, 1991.
3. Минцберг Г. Стратегический процесс / Г. Минцберг, Дж. Б. Куинн, С. Гошал. – СПб.: Питер, 2001.
4. Портер М. Международная конкуренция [пер. с англ.] / М. Портер. – М.: Международные отношения, 1993.
5. Саймон Г.А. Менеджмент в организациях / Г.А. Саймон, Д.У. Смитбург, В.А. Томпсон. – М.: Экономика, 1995.
6. Минцберг Г. Школы стратегий / Г. Минцберг, Б. Альстрэнд, Д. Лэмпел. – Спб.: Питер, 2000.
7. Геєць В.М. Перехідна економіка: монографія / В.М. Геєць, Е.Г. Панченко, Е.М. Лібановата та ін. – Вища школа, 2003, 591 с.
8. Мазур А.Г. Управління в регіональних економічних системах: теорія, методологія, практика / А.Г. Мазур. – Вінниця: ТОВ „Консоль”, 2003. – 408 с.
9. Львов Д.С. Стратегическое управление: регион, город, предприятие / Д.С. Львов, А.Г. Гранберг, А.П. Егоршина: ООН РАН, НИМБ. – М.: ЗАО Издательство «Экономика», 2004.
10. Панасюк Б.Я. Прогнозування та регулювання розвитку економіки / Б.Я. Панасюк. – К.: Поліграфкнига, 1998. – 304 с.
11. Офіційний сайт Вінницької обласної державної адміністрації: [Електронний ресурс] / Стратегія економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2005-2015 роки. – Режим доступу: http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/DocJ2AHQ
12. Козловський С.В. Стратегічний аналіз розвитку регіональних економічних систем / С.В. Козловський // Електронне фахове видання „Ефективна економіка”: [Електронний ресурс], № 4, 2010. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=178
13. Калетнік Г.М. Розвиток ринку біопалива в Україні : [моногр.] / Г.М. Калетнік. – К. : Аграрна наука, 2008. – 464 с.

Одержано 10.06.13

УДК. 658.5

Т.А. Возна, студ. гр. МЕ-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Оперативне управління в системі виробничого менеджмента

В умовах переходу до ринкових відносин, коли необхідне гнучке реагування на зміну попиту споживачів на той чи інший вид продукції, зростає роль оперативного управління виробництвом, що представляє собою процес керування поточними подіями, тобто сукупність заходів, які дозволяють впливати на конкретні відхилення від установлених завдань виробництва.

Метою оперативного управління є створення системи управління для досягнення поточних цілей підприємства, а також своєчасне вживання заходів по оптимізації співвідношення витрат та результатів.

Змістом оперативного управління виробництвом є встановлення місця і часу виготовлення виробів, складальних одиниць, деталей; облік фактичного ходу виробничого процесу; визначення відхилень від заздалегідь встановленого плану і регулювання ходу виробництва, здійснюваного для того, щоб ліквідувати наслідки небажаних відхилень і забезпечити своєчасне виконання основних задач оперативного управління.

Оперативні цілі, визначені в конкретних параметрах, допомагають підприємству уникнути невдач і ризиків, пов'язаних з реалізацією довгострокових цілей. При цьому встановлюються пріоритети діяльності і критерії для визначення якості функціонування організації. У загальному вигляді короткострокові цілі набувають форму задач. Це дає можливість встановити зв'язок між потребами і можливостями розвитку і визначити перспективи використання наявного виробничого потенціалу.

Система оперативного управління виробництвом являє собою складну організаційно-планову систему, що включає функціональну, елементну і організаційну підсистеми. У функціональному відношенні оперативне управління виробництвом змінюється таким чином: на рівні управління підприємством воно полягає в організації рушення предметів в межах року, кварталу, місяця; на рівні управління цехом таке рушення здійснюється в межах кварталу, місяця, тижня; на рівні управління дільницею - в межах місяця, тижня, діб, зміни і по годинах.

У елементному відношенні в залежності від рівня оперативного управління змінюється: по складу, що використовується і кваліфікації управлінського персоналу; по математичному забезпеченню задач планування виробництва; по складу і числу комплексів технічних засобів, що використовуються; по складу календарно-планових нормативів; по планово-обліковим одиницям, що застосовуються; по складу і змісту планово-облікової документації; по характеру і напруженості інформаційних потоків.

У організаційному відношенні система оперативного управління виробництвом здійснює свої функції за допомогою: планово-диспетчерського відділу на рівні підприємства; планово-диспетчерського бюро на цеховому рівні; планово-управлінського персоналу дільниці на рівні

Оперативне управління здійснюється в двох стадіях:

Перша - розробка на основі виробничої програми оперативно-календарних планів виготовлення і випуску продукції;

Друга - безперервний оперативно-виробничий облік, контроль, регулювання виконання планів посредствам аналізу виникаючих відхилень від завдань і оперативного їх усунення (диспетчирование).

Склад функцій оперативного управління :

1) оперативно-календарне планування процесу виготовлення продукції;
2) оперативний облік ходу виробництва, контроль, регулювання виробництва;
3) розробка календарно-планових нормативів і вибір системи оперативного управління;
4) об'ємні розрахунки завантаження устаткування і площ.

Оперативне управління як процес здійснюється послідовно в два етапи:

Міжцехове планування і управління, яке полягає:

- у розробці раціонально побудованої виробничої програми для цеху на річних, квартальних і місячних відрізках часу (об'ємне планування);

- у встановленні взаємозв'язаної сукупності термінів початку і закінчення виробництва по усій номенклатурі кожного цеху в плановому періоді (календарне планування);

- у здійсненні обліку, контролю, оперативного регулювання робіт між цехами (своєчасний рух продукції).

Таблиця 1– Склад функцій оперативного управління

Вид управління	Планування	Облік, контроль, аналіз і регулювання
Міжцехове	Розробка виробничої програми цеху (квартальна, місячна). Розробка календарних планів руху предметів по цехах.	Робота цехів : номенклатури, кількісний випуск, об'єм робіт, терміни здачі продукції, запуску продукції.
Внутрішньоцехове	Розробка виробничих програм для ділянок, календарних планів руху предметів по ділянках, змінно-добових завдань	Виконання місячних і змінно-добових завдань ділянками. Програм випуску ділянок по п'ятиденках

Внутрішньоцехове управління, яке полягає:

- у розробці місячних квартальних виробничих завдань для ділянок і бригад (об'ємне планування);

- у побудові календарного плану руху кожного предмета або партії предметів (заготівлі, деталі, компонент деталей), по ділянках; розробка змінно-добових завдань по ділянках; розподіл робіт по робочих місцях (оперативно-календарне планування);

- у здійсненні оперативного обліку, контролю, оперативного регулювання робіт, виконаних усередині цеху, по виробництву продукції.

Оперативному обліку на міжцеховому рівні підлягають номенклатура, кількісний випуск продукції цехами, об'єм виконаних робіт, терміни здачі продукції.

Оперативному обліку на внутрішньоцеховому рівні підлягають виконання змінно-добових і місячних завдань ділянками, виробничих програм цехом за добу п'ятиденки, забезпеченість виробництва матеріалами, заготівлями, комплектаціями.

Оперативний контроль і регулювання ходу виробництва називаються диспетчируванням і полягає у виробленні планових завдань.

Оперативно-календарне планування і диспетчирування ведуться на основі вибраної системи оперативного управління виробництвом і розробки календарно-планових нормативів.

Набір підконтрольних показників оперативного управління більш широкий, деталізований і конкретний, ніж при стратегічному управлінні. Він визначається на основі поточних показників діяльності підприємства, а також аналізу слабких місць виробництва з урахуванням специфіки і особливостей підприємства. Однак лише визначення поточних показників діяльності підприємства недостатньо для завчасного виявлення кризової ситуації: необхідно мати інформацію про критерії, які можуть свідчити про рівень ефективності або недолік діяльності підприємства та тенденції зміни ситуації.

Також особливістю оперативного управління є те, що вся система управління результатами і витратами здійснюється на основі обліку маржинального прибутку. Дана система передбачає при плануванні калькуляції враховувати тільки обмежену собівартість. Решта частини поточних витрат не включається в калькуляцію, а відшкодовується загальною сумою без розподілу по об'єктах витрат з виручки від реалізації продукції. Величина прибутку від реалізації продукції може бути одержана як різниця між сумою покриття і постійними витратами. При цьому сума покриття визначається перевищенням чистого обороту над змінними витратами.

Використання даної системи дозволяє уникнути помилок традиційного розрахунку витрат за повною собівартістю, коли на об'єкт витрат відносять не тільки змінні, але і постійні витрати. Проте природа цих витрат така, що їх неможливо точно віднести на об'єкт витрат, тому вони включаються в собівартість продукції, робіт, послуг пропорційно вибраній базі розподілу, що, відповідно, веде до змін собівартості. Крім того, визначення повної собівартості при недовантаженні виробничих потужностей приводить до включення в калькуляцію холостих витрат, що також змінює дійсне значення витрат на виробництво даної продукції. Таким чином, змінена інформація про собівартість продукції, що випускається, може привести до помилок при ухваленні оперативних рішень, особливо при виборі оптимальних обсягів виробництва, при оцінці прибутковості або збитковості виробів, груп виробів, окремих центрів відповідальності тощо.

Поєднання стратегічного і оперативного планування на підприємстві дозволяє досягти гармонії перспективних і короткострокових інтересів підприємства. Розумна побудова стратегічної політики дозволяє підприємству, скорегувавши поточні дії, забезпечити ефективну діяльність в майбутньому періоду часу. Правильна організація оперативного планування дозволяє досягти ефективного виробництва в поточному періоді часу і реалізувати сьогоднішні інтереси підприємства.

Список літератури

1. Функція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uk.wikipedia.org.
2. Управление – это наука и искусство/ А. Файоль, Г. Емерсон, Ф. У. Тейлор, Г. Форд. – М. : Республика, 1992. – 351 с.
3. Фільштейн Л. М. Використання сучасних методів управління економічною діяльністю підрозділів підприємства/ Л. М. Фільштейн,
4. Ю. В. Малаховський, В. М. Глух// Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Сер. “Економічні науки”. – Кіровоград: КНТУ, 2011. – No19.1. – С. 3-9.
5. Тимошенко В. М. Планування діяльності підприємства/ В. М. Тимошенко. – Харків: ХНАМГ, 2010.– 199 с.

Одержано 10.06.13

УДК 658.36

Ю.С. Парфенович, гр. МЕ-12-МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Управління розвитком трудового потенціалу в умовах ринкових відносин

Сучасні тенденції в економіці України викликають необхідність по-новому сприймати сукупність ресурсів, що використовує підприємство у своїй діяльності, включаючи й людські. Управління персоналом в умовах розвитку соціально орієнтованого суспільства вимагає врахування поряд зі здібностями працівників до праці також їхніх соціально-психологічних якостей, інтелектуального рівня, можливостей інноваційної діяльності, активізація яких дає можливість більш повно реалізувати трудовий потенціал. Розвиток трудового потенціалу, як вирішальна

передумова соціально-економічної стабілізації, стає основою забезпечення продуктивності національної економіки. Відбувається ускладнення відтворювальних чинників стану трудового потенціалу, спостерігаються негативні тенденції у структурі зайнятості та якості робочої сили. Підприємства починають приділяти значну увагу розвитку свого трудового потенціалу.

Теоретико-методологічні й економіко-організаційні аспекти дослідження трудового потенціалу та управління ним розглянуто в працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як М. Армстронг, Д. Богиня, Е. Воронкова, В. Гриньова, І. Джаін, М. Долішний, М. Дороніна, Р. Колосова, Ю. Одегов, В. Онікієнко, А. Панкратов, В. Пономаренко, О. Ястремська та ін.

Аналіз опублікованих праць, матеріалів наукових конференцій, присвячених дослідженню цієї багатогранної проблеми, показав, що вона є ще недостатньо дослідженою як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Об'єктивна необхідність у подальшому поглибленні теоретичних досліджень і методичних розробок пов'язана з уточненням структури трудового потенціалу підприємства, визначенням переважних зовнішніх та внутрішніх факторів його розвитку, удосконаленням методичних підходів до комплексної оцінки рівня розвитку трудового потенціалу, а також з формуванням механізму управління цим процесом.

Розглянуті в роботах вітчизняних та закордонних вчених теоретичні підходи до визначення складових трудового потенціалу підприємства доповнюють один одного, але не враховують багатогранності змісту поняття «трудовий потенціал підприємства». Тому в роботі розширено структуру трудового потенціалу підприємства, що, на відміну від існуючих, містить у собі фізичний, соціально-психологічний, інтелектуальний, кваліфікаційний, культурно-моральний та інноваційний потенціали працівників, а також соціально-економічні й виробничо-технічні умови їх реалізації.

Це дозволить проводити аналіз як трудового потенціалу в цілому, так і кожної його складової, і на основі цього розробляти напрямки управлінських впливів на його розвиток.

Трудовий потенціал підприємства як об'єкт управління вимагає створення науково обґрунтованих методик визначення характеру впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів на процес його розвитку. При цьому під розвитком трудового потенціалу підприємства в дисертації розуміється постійно повторюваний процес формування, розподілу і використання трудового потенціалу, спрямований на взаємне досягнення цілей підприємства та його працівників, у результаті якого відбувається якісна зміна й удосконалення елементів структури трудового потенціалу.

У сучасних умовах зростає динамізм в управлінні трудовим потенціалом, що передбачає відстеження змін у діяльності підприємства, кон'юнктури ринку товарів і послуг, ринку праці й обумовлює необхідність постійної координації управління трудовим потенціалом із діяльністю підприємства, тому потребують удосконалення завдання управління трудовим потенціалом. При цьому збільшується кількість факторів, які впливають на стан трудового потенціалу підприємства, росте швидкість їхніх змін. У роботі вдосконалено класифікацію цих факторів, на основі якої можна оцінювати ступінь їхнього впливу на розвиток трудового потенціалу підприємства, виявляти вплив окремих груп зовнішніх і внутрішніх факторів. Вона дає можливість здійснення постійної координації управління розвитком трудового потенціалу з розвитком підприємства в цілому за допомогою виділення у якості внутрішніх факторів параметрів виробничого, фінансового, маркетингового, управлінського, інноваційного, інформаційного і соціально-культурного потенціалів.

Ефективність управління розвитком трудового потенціалу підприємства залежить від змісту функції управління. У сучасній науковій літературі практично

відсутнє чітке визначення змісту функції управління розвитком трудового потенціалу підприємства і методичні основи їх реалізації. Під функціональним механізмом управління розвитком трудового потенціалу підприємства запропоновано розуміти сукупність взаємозалежних складових (принципів, методів, форм, нормативів і внутрішніх правил управління), за допомогою яких реалізуються функції управління і здійснюється управлінський вплив на трудовий потенціал для досягнення певних цілей його розвитку. Це дає можливість чітко визначити об'єкт управлінського впливу, а саме якісну зміну й удосконалювання елементів трудового потенціалу, а також враховувати узгодження виробничо-господарських інтересів підприємства з соціально-економічними інтересами працівників.

Узагальнення методичних підходів до оцінки трудового потенціалу підприємства свідчить про недосконаліть шляхів вирішення даної проблеми, оскільки використання в процесі аналізу окремих коефіцієнтів, що характеризують кожну компонентну складову трудового потенціалу, і виявлення тенденцій їхньої зміни не дозволяє отримати об'єктивну комплексну оцінку рівня розвитку трудового потенціалу. Крім того, оскільки трудовий потенціал характеризується за кількісною і якісною складовими, то необхідно здійснювати його аналіз за інтегральним показником, який враховує ці складові, і рівень зміни якого визначає ступінь розвитку трудового потенціалу. Інтегральний показник розвитку трудового потенціалу підприємства ґрунтується на ієрархічній системі показників, де на нижньому (третьому) рівні знаходяться економічні показники-ознаки, об'єднані у групи, на другому рівні – інтегральні показники, що визначають стан кожної групи показників, на верхньому (першому) рівні розташовується загальний інтегральний показник, що комплексно характеризує рівень розвитку трудового потенціалу підприємства. Оцінка результатів такого аналізу в динаміці дозволяє безперервно досліджувати процес розвитку трудового потенціалу.

Така методика комплексної оцінки розвитку трудового потенціалу підприємства дає можливість виявляти недоліки і негативні тенденції в управлінні його кількісними та якісними складовими, а також оцінювати ефективність управління трудовим потенціалом у цілому, визначати причини його неефективного формування та використання, розробляти заходи щодо покращення окремих його характеристик.

Результати оцінювання розвитку трудового потенціалу є підгрунтям для розробки організаційного механізму управління трудовим потенціалом підприємства.

Організаційний механізм управління розвитком трудового потенціалу підприємства сформовано за наступними етапами: деталізація генеральної мети управління розвитком трудового потенціалу на складові підцілі; вибір складових економічного потенціалу підприємства, які обумовлюють розвиток трудового потенціалу, і визначення блоків цілей для кожного з них; розробка заходів, що забезпечують досягнення мети управління розвитком трудового потенціалу з урахуванням цілей розвитку окремих потенціалів, які складають економічний потенціал підприємства в цілому; об'єднання всіх складових економічного потенціалу в єдине ціле за допомогою організаційного механізму управління розвитком трудового потенціалу підприємства.

Метою управління трудовим потенціалом підприємства є забезпечення його безперервного розвитку на основі поєднання наявних людських ресурсів, кваліфікації і часткових потенціалів зі стратегією та цілями підприємства. Далі зазначена ціль розбивається на складові підцілі: забезпечення потреб підприємства робочою силою потрібної кваліфікації в необхідному обсязі; досягнення обґрунтованого співвідношення між організаційно-технічною структурою виробничого потенціалу і структурою трудового потенціалу; повне та ефективне використання потенціалу

робітника та виробничого колективу в цілому; забезпечення умов для високопродуктивної праці, високого рівня її організованості, мотивованості, самодисципліни; закріплення працівника на підприємстві, формування стабільного колективу як умова окупності коштів, що витрачаються на робочу силу (залучення, розвиток персоналу); забезпечення реалізації бажань, потреб та інтересів працівників відносно змісту, умов праці, виду зайнятості, можливості професійного просування та ін.; узгодження виробничих і соціальних завдань (балансування інтересів підприємства та працівників, економічної та соціальної ефективності); підвищення ефективності управління персоналом, досягнення цілей управління при скороченні витрат на робочу силу.

Водночас управління трудовим потенціалом здійснюється в системі складових економічного потенціалу підприємства (управлінського, виробничого, маркетингового, фінансового, інноваційного, інформаційного, соціально-культурного потенціалів). Для кожної з них визначено блоки завдань, на базі яких формується матриця заходів, де по вертикалі зазначено підцілі управління, а по горизонталі – завдання розвитку складових економічного потенціалу. Організаційний механізм управління трудовим потенціалом підприємства забезпечує координацію діяльності семи функціональних підсистем, що реалізують цілі складових економічного потенціалу. Матрична інтерпретація цілей управління трудовим потенціалом і завдань функціональних підсистем, що лежить в основі формування організаційного механізму управління трудовим потенціалом підприємства, уможливлює встановлення гнучкої системи міжфункціональних зв'язків.

Список літератури

1. Есинова Н.И. Экономика труда и социально-трудовые отношения / Есинова Н.И. – К.: Кондор, 2006. – 462 с.
2. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. – 356 с.
3. Іванісов О.В. Управління трудовим потенціалом / Іванісов О.В. – Харків: ХНЕУ, 2007. – 235 с.
4. Кучинська О.О. Вплив інтеграційних процесів на економічну активність населення, зайнятість та ринок праці / О.О. Кучинська // Економіка та держава. – 2008. – №3. – С. 82-85.
5. Ровенська В. В. Трудовий потенціал підприємства: поняття, структура / В. В. Ровенська // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності = Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property : збірник наукових праць / ПДТУ. – Маріуполь, 2011. - Т. 3. - С. 286-291.

Одержано 10.06.13

УДК 336.717

А. В. Горяйнова, магістрант гр. ФК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Банківське кредитування підприємств

У статті розкрито значення та принципи банківського кредитування підприємств, визначено стримуючі його фактори та напрями удосконалення.
банківський кредит, цілеспрямованість кредиту, диференційованість кредиту, кредитні ризики

Найвагомішу частку у створенні доходу банку відіграють кредитні операції. Однак аналіз ситуації, що склалася у банківській сфері, свідчить, що більшість банків зазнає фінансового краху в зв'язку з надзвичайно ризиковою кредитною політикою. Тому питання удосконалення кредитної діяльності комерційних банків є надзвичайно актуальними.

Значний внесок у розробку питань кредитування комерційними банками підприємств зробили сучасні економісти Заходу Кристофер Ф. Блюмфілд, В.Лексис, Д. Мак Нотон, Е. Рід, С. П. Роуз, Дж. Ф. Сінкі. Дослідженню теорії і практики організації кредитних відносин між комерційними банками та підприємствами за умов наближення до міжнародних стандартів банківського кредитування сприяють праці вітчизняних вчених-економістів В.Л.Андрущенка, О. В. Васюренка, Я. В. Грудзевича, І. С. Гуцала, О.В.Дзюблюка, О. Т. Євтуха, Б. С. Івасіва, Т. Т. Ковальчука, В. Д. Лагутіна, І.М.Лазепка, Б. Л. Луціва, М. І. Мируна, В. І. Міщенка, А. М. Мороза, Ю.А.Потійка, Л. О. Примостки, М. Ф. Пуховкіної, М. І. Савлука, В.Т.Сусіденка, Р. І. Тиркала, С. І. Юрія. Серед російських вчених слід назвати праці В.Н.Єдронової, Ю. І. Коробова, В. І. Колесникова, Л. П. Кролівецької, О.І.Лаврушина, А. І. Ольшаного, Г. С. Панової, В. М. Усоскіна, В. А. Челнокова та інших.

Разом з тим сучасна банківська практика потребує обґрунтування адекватних методів управління кредитними ризиками, удосконалення кредитної діяльності, основоположними принципами здійснення якої є: поверненість, строковість, цілеспрямованість, забезпеченість і платність, диференційованість та договірний характер.

Принцип поверненості кредиту полягає у тому, що кредит - це капітал банку, який надається у тимчасове користування і підлягає обов'язковому поверненню позичальником.

Принцип строковості кредиту відображає необхідність повернення отриманого кредиту у визначений строк, обумовлений кредитною угодою. У зв'язку з тим, що оборотність коштів на кожному підприємстві є індивідуальною і залежить від багатьох чинників, здійснювати дієвий контроль за поверненням кредиту можна лише за допомогою встановлених строків погашення кредиту. Термін кредитування є граничним часом знаходження кредитних коштів у користуванні позичальника. Для банку від дотримання цього принципу залежить можливість надання нових кредитів. Принцип строковості кредиту знаходить своє практичне втілення в погашенні конкретного кредиту через перерахування відповідної суми коштів на рахунок кредитора і забезпечує поновлення його кредитних ресурсів.

У ринкових умовах господарювання принципу строковості надається особливе значення. Порушення його для кредитора є підставою для застосування до позичальника економічних санкцій у виді підвищення процента за кредит, а при подальшій несплаті пред’явлення фінансових вимог у судовому порядку. Водночас, додержання зазначеного принципу необхідне для забезпечення ліквідності самих

банківських установ, а для окремого позичальника відкриває можливість отримання у банку нових кредитів і дає змогу дотримуватися ефективного господарювання, не сплачуючи підвищених процентів за прострочення строку платежу.

Принцип цілеспрямованості, або цільового використання кредиту полягає в тому, що кредит має надаватися лише на визначені цілі, а саме на задоволення тимчасової потреби позичальника у додаткових коштах. На практиці цей принцип реалізується через надання кредиту на конкретні цілі (об'єкти) і знаходить відображення у відповідному розділі кредитного договору, що встановлює конкретну мету використання кредиту і дає можливість здійснювати банківський контроль за дотриманням умови позичальником. Дотримання принципу цільового використання кредиту допомагає банку приймати більш зважене рішення про можливість та обґрунтованість надання кредитів, служить до певної міри гарантією забезпечення їх повернення. Порушення принципу цільового використання кредиту з боку позичальника може послужити підставою для дострокового повернення кредиту або введення штрафного кредитного проценту.

Принцип забезпеченості кредиту виражає необхідність забезпечення майнових інтересів кредитора, якщо позичальник порушує взяті на себе зобов'язання. Боргові зобов'язання, які забезпечують повернення кредиту, оформляються разом із кредитним договором і є додатком до нього.

Вибір засобів забезпечення виконання юридичного зобов'язання в кредитному правовідношенні передбачається його суб'єктами й обумовлюється у кредитному договорі. Це дає можливість банку зміцнити свою незалежність і, таким чином, знизити кредитний ризик, що є досить актуальним у період загальної економічної нестабільності, притаманної ринковій економіці.

Принцип забезпеченості кредиту - це відповідність між вартістю майна, що є заставою кредиту, і заборгованістю за кредитом. Він має на меті захищати інтереси банку та не допускати збитків від неповернення боргу внаслідок неплатоспроможності позичальника.

Принцип платності виражає необхідність не тільки прямого повернення позичальником отриманих від банку кредитних ресурсів, а й оплати права на їх використання. Реалізація цього принципу здійснюється через механізм кредитного процента, ставка (норма) якого визначається співвідношенням суми річного доходу, отриманого на позичковий капітал, та суми наданого кредиту і за своєю економічною сутністю є ціною кредитних ресурсів. Платність кредиту здійснює стимулюючий вплив на комерційний розрахунок підприємств, змушуючи їх збільшувати власні кошти й ефективно використовувати позичені. Водночас принцип платності забезпечує банку покриття його витрат і є однією з основних складових прибутку.

Диференційованість кредиту - це принцип, що означає зважений підхід з боку банку до різних категорій потенційних позичальників. Кредит надається суб'єктам господарювання на підставі оцінювання показників кредитоспроможності, що дає змогу проаналізувати фінансовий стан підприємства і мати впевненість у здатності й готовності позичальника повернути наданий кредит в обумовлений договором строк. Ці якості потенційних позичальників оцінюються через аналіз їхніх балансів з боку забезпеченості господарства власними джерелами, додержання рівня ліквідності, рівня рентабельності не тільки на дату оформлення кредитної угоди, а и у подальшій діяльності. Такий аналіз і оцінювання кредитоспроможності позичальника дає змогу певною мірою знизити ризик несвоєчасного повернення кредиту. Практична реалізація цього принципу залежить від особистих інтересів конкретної банківської установи і загальної централізованої політики держави.

Договірний характер банківського кредитування проявляється у тому, що

банківський кредит надається у тимчасове користування суб'єктам господарювання згідно із визначеними умовами і укладеним кредитним договором. Для укладення кредитного договору і отримання кредиту банківська установа разом із позичальником визначає основні параметри кредитної операції (суму кредиту, строк, проценти за користування, забезпечення кредиту тощо) і у письмовому виді укладає кредитний договір. Кредитні договори визначають взаємні зобов'язання і відповідальність сторін. Будь-які зміни до кредитного договору (договору застави, гарантії чи поруки) повинні мати договірний характер і здійснюватись за згодою обох сторін.

В Україні в сучасних умовах актуальною є проблема реформування системи кредитування суб'єктів господарської діяльності. Йдеться, насамперед, про орієнтацію банківського сектора на першочергове кредитування пріоритетних у народногосподарському плані виробництв. Для виходу української економіки з кризи кредитні відносини мають бути підпорядковані пожвавленню інвестиційної та інноваційної діяльності, фінансовому забезпеченню структурних перетворень та економічному зростанню.

Поки що вітчизняна кредитно-банківська система не виконує ролі прискорювача розвитку національної економіки. Недостатніми є власні кошти банків, а отже, й обсяги кредитування народного господарства. Негативний вплив на кредитну сферу здійснюють платіжна криза, дефіцит бюджету, різке зниження кредитоспроможності підприємств (фірм). По суті, відсутня практика надання кредитів під виробничі програми довгострокового характеру. Банки майже не залучають ресурсів на довгостроковій основі.

Стрімкому зростанню банківського кредитування в Україні перешкоджає низка чинників, серед яких:

- відносно високий рівень ризиків банків: валютного і кредитного - через значну доларизацію активів банківської системи; операційних і регуляторних - через політичну нестабільність та мінливе нормативно-правове середовище; ліквідності – через переважання короткострокових пасивів у структурі ресурсної бази і збереження ризиків її відтоку, обмежених можливостей рефінансування зовнішніх запозичень;
- збереження великої частки неробочих активів через відкладені кредитні ризики за реструктуризації банками проблемної заборгованості;
- збереження низького рівня довіри внутрішніх і зовнішніх інвесторів та кредиторів до банківської системи, що обмежить можливості залучати додаткові фінансові ресурси на внутрішньому та зовнішньому ринках капіталу;
- низький рівень фінансування іноземними групами своїх дочірніх українських банків через високі кредитні і девальваційні ризики, а також через проблеми з ліквідністю самих материнських груп.

Для стимулювання надання банками довготермінових позик на інвестиційну діяльність необхідно: по-перше, вирішити питання пільг щодо оподаткування доходів і використання прибутку банків; у випадку створення обов'язкових резервів; по-друге, створити умови для акумуляції у банках значних вкладів, щоб забезпечити необхідний обсяг кредитів, котрі мають надавати банки. Для цього необхідно стимулювати формування термінових депозитів шляхом диференціації норм обов'язкових резервів залежно від складу депозитів, зниження податку на прибуток за процентами на термінові депозити.

Суттєвою на сьогодні є проблема наявності значної частки проблемних кредитів у портфелях комерційних банків. Істотна обтяженість сукупних банківських кредитних вкладень позиками, котрі можуть бути повернуті із затримкою або неповернуті взагалі, ускладнює реалізацію функції кредитного посередництва.

Основним джерелом проблем із якістю сукупного кредитного портфеля слід

вважати недостатній рівень організації роботи з управління індивідуальним кредитним ризиком - і в першу чергу комплексної оцінки кредитоспроможності позичальника. Основним напрямком вдосконалення даної сфери організації кредитних відносин є підвищення ефективності "превентивних" заходів, метою яких є уникнення несприятливих для банку ситуацій із поверненням основної суми боргу за виданими позиками й нарахованих процентів.

Аналіз кредитоспроможності позичальника не повинен обмежуватись виключно оцінкою ліквідності і фінансової стійкості підприємства, оскільки отримання повної, вичерпної інформації про діяльність підприємства, історію його взаємин із кредитними установами, якість управління, ефективність організації виробничого процесу є необхідним в силу тієї ключової ролі, яку відіграє дана аналітична робота у створенні базових передумов для мінімізації ризику за позичковими операціями удосконалення методики оцінки кредитоспроможності має передбачати по суті використання якомога більшого переліку показників, котрі характеризували б реальні можливості ефективного використання і своєчасного погашення підприємством позичених коштів.

Важливим моментом в системі заходів із вдосконалення роботи комерційного банку з управління кредитним портфелем є також більш ретельний підхід до оцінки ділової репутації клієнта, адже даному аспекту приділяється недостатня увага або ж дана оцінка має суто формальний характер. Проте, саме від аналізу цих параметрів значною мірою залежать перспективи використання та своєчасного повернення позичених коштів.

Список літератури

1. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія /О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлюк. - Тернопіль: ТНЕУ, 2009. -316с.
2. Коваленко В.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: монографія / В.В. Коваленко, О.В. Крухмаль. - Суми: УАБС НБУ, 2007. - 198с.
3. Постанова Правління Національного банку України від 30.12.99 № 634 «Інструкція про порядок підготовки, видання, реєстрації та систематизації нормативно-правових актів Національного банку України». - Інтернет - портал Верховної Ради України: \\www.rada.gov.ua
4. Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку / І.В. Сало, О.А. Криклій [навч. посіб.]. - Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. - 314с.

А. Горяйнова

Банковское кредитование предприятий

В статье раскрыто значение и принципы банковского кредитования предприятий, определены сдерживающие его факторы и направления усовершенствования.

Одержано 10.06.13

УДК 336.5

А.О. Бобир, магістрант гр. ФК-12МБ
Кіровоградський національний технічний університет

Методи фінансування сфери охорони здоров'я

У статті розкрито проблеми розвитку охорони здоров'я, методи та форми її фінансового забезпечення.

охорона здоров'я, бюджетне фінансування, страхова медицина, державно-приватне партнерство

Ефективна діяльність системи охорони здоров'я, якість надання медичної допомоги безпосередньо залежать від фінансового забезпечення галузі, зорієнтованого на забезпечення доступності фінансових ресурсів і стимулювання ефективності їх використання. Формування в Україні оптимальної моделі організації та фінансового забезпечення охорони здоров'я в умовах погіршення економічного, соціального, демографічного стану, низької ефективності діяльності галузі стає вельми актуальною проблемою.

Значний внесок у розв'язання проблеми фінансування охорони здоров'я зробили зарубіжні дослідники, зокрема: В. Ааронсон, Г. Беккер, П. Гаал, Т. Енсорм, К. Ерроу, М. Льюїс, Е. Магуайєр, Д. Мортімер, Г. Муні, Т. Шульц. Питання фінансування сфери охорони здоров'я знайшли своє відображення у працях вітчизняних учених, а саме: В. Бакуменка, Я. Буздуган, Ю. Вороненка, Н. Карпишин, Т. Камінської, Е. Лібанової, К. Павлюк, Ю. Пасічника, В. Пашкова, Н. Фещенка. Проте, незважаючи на численні дослідження та отримані результати, на сьогодні мало уваги приділено вивченню особливостей трансформації механізмів фінансування охорони здоров'я в Україні відповідно до світових тенденцій розвитку галузі. Проблематика фінансування сфери охорони здоров'я в Україні набуває неабиякої актуальності не лише в теоретичних напрацюваннях, а й у національних пріоритетах розвитку держави, що вимагає трансформації усталеного механізму фінансування у більш сучасні його форми.

Метою статті є дослідження механізму фінансування сфери охорони здоров'я.

Здоров'я громадян суттєво впливає на процеси і результати економічного, соціального і культурного розвитку країни, демографічну ситуацію та стан національної безпеки, а також є важливим соціальним критерієм розвитку і добробуту суспільства.

Сьогодні в Україні, при багатоканальному надходженні коштів, фінансування значною мірою орієнтоване й переважно здійснюється за рахунок бюджетних ресурсів, що при їх обмеженості погіршує кризову ситуацію в ресурсоємній галузі охорони здоров'я. Перерозподіл бюджетних ресурсів галузі охорони здоров'я України передбачає не стільки зміну обсягів, скільки спрямованість коштів на досягнення позитивного результату від їх використання.

Потрібно зважати на те, що бюджетне фінансування, як інструмент механізму виконання бюджету, базується на наступних принципах:

- безповоротність - безповоротне виділення бюджетних коштів відповідним розпорядникам у межах затверджених сум;
- безплатність - відсутність плати у вигляді відсотків за виділені бюджетні призначення;
- безстроковість - відсутність часових обмежень, у межах яких можна користуватися бюджетними коштами;
- плановість - виділення бюджетних коштів у межах, встановлених бюджетом відповідно до обсягів видатків, затверджених у фінансових планах розпорядників коштів;
- цільове спрямування - кошти з бюджету плануються й відпускаються на заздалегідь визначені цілі згідно з фінансовими планами;
- поєднання різних джерел покриття витрат, пов'язаних із основною діяльністю, полягає в тому, що бюджетні кошти виділяються з урахуванням власних джерел, коштів вищих організацій, кредитних джерел і за умови їхнього найефективнішого використання;
- фінансування з бюджету здійснюється в міру виконання планів виробничих показників і надходження доходів;
- ефективне, раціональне й економічне використання коштів полягає в

досягненні максимального ефекту за мінімальних витрат;

■ кошти на проектування витрат виділяються лише з одного бюджету за підпорядкованістю установи, організації, за винятком фінансування загальнодержавних заходів (епідемія, ліквідація наслідків катастроф, стихійного лиха тощо);

■ фінансування бюджетних установ здійснюється на основі встановлених економічних нормативів залежно від сфери діяльності;

■ контроль за використанням бюджетних коштів означає використання всіх видів, форм і методів бюджетного контролю стосовного кожного розпорядника бюджетних коштів.

Наведені принципи, на нашу думку, найповніше розкривають таке складне явище, як бюджетне фінансування, дають змогу використати його механізм у процесі виконання бюджету з найкращими результатами.

Функціонування механізму бюджетного фінансування пов'язане з використанням його різних форм і методів. У вітчизняній фінансовій літературі виділяють такі форми бюджетного фінансування: кошторисне фінансування, бюджетні інвестиції, бюджетні кредити, державні трансферти.

В Україні видатки на охорону здоров'я з бюджетів усіх рівнів останні 15 років збільшуються, але стартовий рівень незрівнянно нижчий, тому за показником частки витрат на галузь у ВВП ми значно відстаємо від країн Організації економічного співробітництва та розвитку. І головне - водночас продовжує зростати смертність, а тривалість життя перебуває на рівні відсталих країн, що свідчить передусім про неефективність використання ресурсів медичними закладами. Тому проблеми охорони здоров'я в Україні потребують негайного вирішення.

Розширення джерел фінансування охорони здоров'я України в умовах ринкових трансформацій потребує вдосконалення кошторисного порядку планування і фінансування установ, тому що сам процес планування, використання норм і нормативів залежить від наявних бюджетних коштів. Завдяки ефективному та погодженому плануванню фінансових ресурсів установ охорони здоров'я України, а також прогнозуванню тенденцій розвитку на наступні роки забезпечується стабільність функціонування медичних закладів, їх стійкість до зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників, а також раціональне та ефективне використання всіх наявних і доступних для використання фінансових ресурсів.

Реформа фінансового забезпечення охорони здоров'я України має відбуватися в рамках загальноприйнятих в Європі принципів соціальної рівності, справедливості і солідарності під час організації і надання послуг з охорони здоров'я, оскільки саме такий підхід дав змогу європейським країнам досягти високих показників стану здоров'я своїх громадян. Досвід країн Європейського Союзу, а також країн Центральної і Східної Європи, які нещодавно стали на шлях реформ, засвідчує, що механізм фінансування охорони здоров'я можна успішно вдосконалювати і в рамках бюджетного фінансування та соціального медичного страхування. У багатьох країнах Європейського Союзу держава тим чи іншим чином (або від імені певних категорій громадян, або у вигляді капітальних інвестицій) бере участь у розвитку страхової медицини.

Медичне страхування є формою соціального захисту інтересів населення щодо охорони здоров'я. Його мета - гарантувати громадянам при виникненні страхових випадків отримання медичної допомоги за рахунок накопичених коштів і фінансувати профілактику захворювань. Медичне страхування у світі здійснюється в добровільній та обов'язковій формах. ДМС забезпечує громадянам отримання додаткових медичних послуг понад тих, що надаються базовими програмами.

Запровадження державно-приватного партнерства у практику фінансування

медичних закладів дозволить вирішити низку проблем функціонування охорони здоров'я. Насамперед, воно сприятиме залученню державою приватного сектору до спільного вирішення проблем доступного, якісного та своєчасного медичного обслуговування потреб суспільства на основі партнерства. Стимулюється залучення додаткових матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів у медичну галузь. Саме належне ресурсне забезпечення закладів охорони здоров'я дозволяє створити фундамент для якісного функціонування, мінімізації тіньових, неформальних платежів за медичні послуги, покращенню умов праці лікарів та медсестер, зростанню доходів медичних працівників та вирішенню проблеми дефіциту медичних кадрів і скорочення структурного безробіття;

В умовах державно-приватного партнерства вирішуються питання спільного інвестування програм охорони здоров'я, впровадження новітніх медичних технологій, технічних засобів, які дуже потрібні українській охороні здоров'я.

Фінансування сфери охорони здоров'я в кінцевому підсумку має бути зорієнтованим на сучасні державні, суспільні, виробничі та індивідуальні потреби, на функціонування всієї системи відповідно до вимог і стандартів підвищення якості життя.

Список літератури

1. Государственно-частное партнерство: теория и практика / [Варнавский В.Г., Клименко А.В., Королев А.В и др.]. - М. : ИД Государственного ун-та Высшей школы экономики, 2010. - 287 с.
2. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / [Винницький Б., Лендьєл М., Онищук Б., Сегварі П.]. - К.: «К.І.С.», 2008. -146 с.
3. Павлюк К.В. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я / К.В. Павлюк, О.В. Степанова // Фінанси України. - 2011. - № 2. - С. 43-55.
4. Портер Майкл, Тайсберг Элизабет Ольмстед. Переосмысление системи здравоохранения. Как создать конкуренцию, основанную на ценности и ориентированную на результат. - К.: Издательство Алексея Капусты (подразделение «Агентства «Стандарт»), 2007. - 620 с.

А. Бобир

Методы финансирования сферы здравоохранения

В статье раскрыто проблемы развития здравоохранения, методи и формы его финансового обеспечения.

Одержано 10.06.13

І.М. Політова, гр. ФК-12мб•
Кіровоградський національний технічній університет.

Удосконалення фінансового менеджменту в банку

У статті досліджено розробку стратегічних цілей удосконалення фінансового менеджменту в банку та етапи їх впровадження

фінансовий менеджмент, банківська послуга, банківський продукт, проблемно-орієнтований менеджмент, банківські фінансові технології

Вступ. Сучасна банківська система відображає загальні сприятливі тенденції розвитку як української економіки в цілому, так і фінансово-кредитної сфери зокрема

• Науковий керівник: канд.екон.наук, доц., Кравченко В.П.

[2, с. 38]. Разом з цим. в рамках сучасної банківської системи України фінансовий менеджмент комерційних банків характеризується відсутністю єдиної технології управління економічними процесами, зокрема формування фінансової технології управління потоком грошових коштів клієнта. В умовах конкуренції на грошовому ринку кожен банк виробляє власні правила поведінки та взаємин з клієнтами [1. с. 42]. Функціонування в умовах безупинної зміни кон'юнктури грошового ринку вимагає від банків коректування та вдосконалення сформованих прикладів ведення банківської справи. Грамотно побудована і ефективно функціонуюча система менеджменту банку дозволить як кожному банку окремо, так і всій банківській системі в цілому створювати основу для успішного розвитку національної економіки.

Дослідження в сфері фінансового менеджменту банку знайшли відображення у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: Ю. Бутеля, Н.І. Версаля, В.В. Вітлінського, В.В. Галасюка. У.Я. Гудзевича [1], А.П. Ковалева, С М. Павлюка. О. Пернарівського. О.Г. Савченка. І.С. Хоружій, П.А. Продолятченко [3], Дж.Е. Долана. П.Ф. Друкера, Т.У. Коха. Д. Полфермана. П. Роуза, Дж. Сінки, Ф. Форда та ін. Разом з цим недостатньо дослідженими залишаються проблеми розробки та реалізації політики оптимального поєднання економічних інтересів банку і клієнта, що й визначає проблемну область, якій присвячена дана стаття.

Постановка проблеми. Діяльність банку при впровадженні технології фінансового менеджменту ускладнюється тим. що прямо поєднати банківський менеджмент з менеджментом клієнта неможливо, оскільки це різні види бізнесу і сегменти економіки [3. с. 781. На сьогодні більшість українських банків пропонують клієнтам послуги за жорсткими фіксованими цінами і лише у разі конкретного звернення клієнта. Менеджери банків не завжди прагнуть встановлювати контакти з керівництвом клієнтів-організацій з метою пропозиції повного або спеціального переліку послуг з гнучкими цінами та з використанням сучасних способів надання та стимулювання їх споживання. Часто вони не готові роз'яснити керівництву компаній-клієнтів переваги комплексного обслуговування і проінформувати їх про переваги нових і вдосконалених послуг, що є причиною неповного охвату та недостатньої ефективності роботи з клієнтами.

Мета статті полягає у розробці методологічних засад формування банківської фінансової технології, призначеної для залучення вільних грошових коштів юридичних осіб шляхом надання оптимального для кожного типу клієнтів комплексу банківських послуг та режиму гнучкого депозитного рахунку з урахуванням відмінностей розмірів, якості та динаміки грошових потоків кожного клієнта.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах постійних змін кон'юнктури грошового ринку фінансовий менеджмент банку слід направляти на розроблення та реалізацію політики оптимального поєднання економічних інтересів банку і клієнта, а також на прийняття рішень щодо забезпечення найбільш ефективного руху фінансових ресурсів клієнта.

На рисунку 1 представлено стратегічні цілі удосконалення фінансового менеджменту банку, що поділяються на дві складові - фінансову і клієнтську. Напрямки фінансового менеджменту банку складаються з планування, у процесі якого виробляється банківська політика, що визначає дії на перспективу, та управління активами, пасивами, власними засобами, рентабельністю і ризиками в банківській діяльності. Об'єктом фінансового менеджменту банку є система функціонально різних елементів, що становлять комплекс пропонованих банківських послуг.

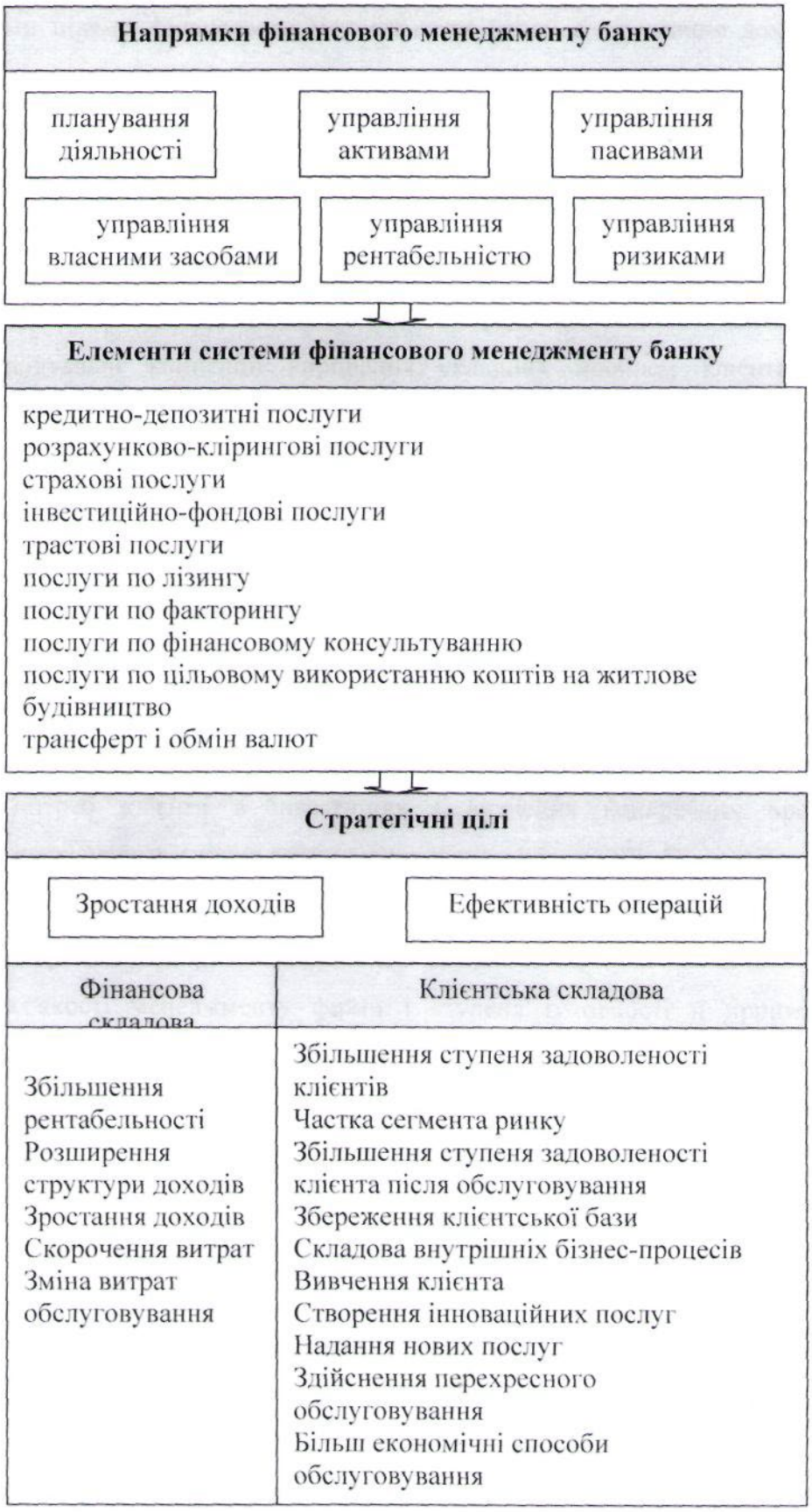

Рисунок 1 –Стратегічні цілі удосконалення фінансового менеджменту банку

Стратегічними цілями фінансового менеджменту банку є: зростання доходів за рахунок розширення джерел їхнього одержання за допомогою надання клієнтам продуктів і послуг; збільшення ефективності операцій за рахунок перекладу неприбуткових активів на більш економічні форми обслуговування, завоювання нових локальних ринків банківських продуктів і послуг.

При існуючій сьогодні конкуренції в обслуговуванні банківських клієнтів кредитних організацій необхідно будувати тактику і стратегію взаємин з клієнтурою. розробляючи індивідуальні концепції вирішення складних проблем клієнта. Цілі фінансового менеджменту відображають політику банків, які прагнуть утримати своїх клієнтів, частина яких може переходити в інші банки.

Основні етапи удосконалення фінансового менеджменту банку представляються наступними:

1. Аналіз клієнтської бази банку з позицій:

- зміни сум вільних залишків на рахунках; коливань обсягів дебіторської та кредиторської заборгованостей, можливостей вивільнення грошових коштів клієнтів для інвестування;
- оцінки потреб клієнта в інвестиціях і вивчення конкретних проектів господарської діяльності клієнта з точки зору можливої участі банку в їх фінансуванні;
- вивчення особливостей діяльності клієнта - ринку, його сегмента, зв'язків з постачальниками і покупцями, оборотності коштів;
- вивчення якості менеджменту фірми і ступеня готовності її приймати і використовувати передбачувані банківські продукти.

2. Оптимізація фінансових потоків клієнта як метод управління збалансованою ліквідністю банку.

3. Диверсифікація вкладень банку шляхом використання різних фінансових інструментів ринку і власних банківських технологій, що відповідають потребам як банку, так і клієнта.

Реалізація такої банківської фінансової технології надасть банку можливість забезпечувати власні активні операції грошовими ресурсами з заданими параметрами за обсягами, термінами, вартістю в межах встановленої процентної маржі банку.

Для оптимізації контактів з клієнтами при формуванні індивідуальних клієнтських банківських фінансових технологій необхідно враховувати наступне:

- розробка банківського продукту повинна проводитися на підставі індивідуальних потреб клієнта і в умовах конфіденційності;
- слід роз'яснювати всі ризики, які може нести клієнт, і надавати реальну інформацію про розрахункову ефективність визначеного виду банківської фінансової технології;
- необхідно розробляти систему стимулювання клієнта через індивідуальні ставки і тарифи при його обслуговуванні в банку.

Такий підхід більшою мірою забезпечить інтеграцію економічних інтересів банку та його клієнта при впровадженні технології фінансового менеджменту. В результаті банк зможе задовольнити комплексні потреби своїх клієнтів, побудувати комплексну систему обслуговування клієнта, «заробити» імідж високотехнологічної кредитної установи, збільшити доходи від продажу «пов'язаних» послуг одному клієнтові. Таке удосконалення фінансового менеджменту дозволить банку сконцентрувати максимальну кількість грошових і пов'язаних з ними потоків клієнта банку.

Висновок. Підготовка та впровадження зазначеної технології фінансового менеджменту вимагають від банку побудови системи розробки комбінацій банківських продуктів, правил, процедур і регламентів. Ця система передбачає введення в

банківську діяльність проблемно-орієнтованого менеджменту, який має вирішувати задачу оптимізації грошових потоків клієнта в банку шляхом надання йому найбільшої кількості банківських послуг, пов'язаних між собою і надаваних одночасно кількома продуктовими підрозділами банку. Удосконалення процесу управління потоком грошових коштів клієнта є основною метою фінансового менеджменту банку при взаємодії з клієнтом.

Список літератури

1. Грудзевич У.Я., Пшик Б.І. Фінансовий менеджмент у банку: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Національний банк України; Львівський банківський ін.-т. ДНІ НБУ. 2006.-192 с.
2. Примостка Л.О.. Лисенок О.В.. Чуб О.О.. Чуб П.М.. Капчева Г.Т., Черемис В.О. Банківські ризики: теорія та практика управління: монографія / Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т ім.. Вадима Гетьмана». - К. : КНЕУ, 2008. - 456 с.
3. Продолятченко П.А. Прадигма финансового менедмента // В мире научных открытий. 2010. №1(07). Часть 2. С. 77 -82.

Одержано 23.05.13

УДК 336

Г. І. Міокова, доц., кавд. екон. наук, І.В. Семенова, студ. гр. ФК -12м
Кіровоградський національний технічний університет

Оборотні активи та принципи їх організації

У статті досліджено теоретико-методичні аспекти організації оборотних коштів підприємства. Розглядаються теоретичні основи формування системи управління оборотними активами, підходи до визначення сутності оборотних активів та принципи їх організації.
оборотні активи, оборотні кошти, оборотні фонди, фонди обігу, принципи організації оборотних коштів

Постановка проблеми. Дослідження теоретичних основ оборотних активів свідчить про те, що вони залишаються дискусійними. Це пояснюється складною і багатогранною природою оборотних активів та їх матеріалізованої структури. Сучасна економічна наука характеризується відсутністю єдиних методологічних підходів у трактуванні категорії оборотних активів, закономірностей їх руху, меж існування і співвідношення з іншими економічними категоріями (оборотний капітал, оборотні засоби, оборотні фонди, фонди обігу тощо).

За останні роки вітчизняні промислові підприємства втратили значну частину власного оборотного капіталу, а в структурі оборотних активів найбільшу долю займає дебіторська заборгованість, яка постійно зростає. Відбувається постійне зменшення оборотних активів у сфері виробництва і накопичення їх у розрахунках, а в результаті цього підприємствам в обіг потрібно залучати додаткові фінансові ресурси.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Теоретичні засади формування та використання оборотного капіталу викладені у працях Ф. Кене, А. Маршала, Дж. Ст. Мілля, А. Сміта, С. Фішера, Й. Шумпетера. Вагомий внесок у сучасну економічну теорію і практику формування та ефективного використання оборотного капіталу зробили вітчизняні й зарубіжні економісти В. Бєлолипецький, М. Білик, І. Бланк, Ю. Брігхем, Льюїс С. Гапенский , Глен Арнольда, Кяран Уолш, Стефан

Росе, Дж. К. Ван Хорн, Ю. Воробйов, А. Золотарьов, І. Зятковський, В. Ковальов, В. Корнєєв, М. Коробов, Л. Костирко, М. Крейніна, Н. Лисиціан, Л. Пан, Ю. Петленко, А. Поддєрьогін, Р. Радіонов, Л. Ротштейн, Р. Славюк, Р. Сорока, Є. Стоянова, О. Терещенко, М. Черватюк, А. Шило, В. Шокун, Д. Шиян, С. Юрій та ін.

Незважаючи на наявність численних теоретичних розробок,проблеми дослідження теоретичних засад оборотних активів залишаються фрагментарно дослідженими та потребують подальшого наукового обґрунтування. Розвиток знань стосовно оборотних активів неможливий без застосування категоріального апарату економічної теорії, фінансів підприємств, фінансового менеджменту.

Мета статті. Дослідження теоретичних аспектів організації оборотних активів та принципів їх організації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для здійснення процесу виробництва продукції суб'єктам господарювання необхідні засоби виробництва, які складаються із засобів праці та предметів праці. За характером функціонування у виробничому процесі та способі перенесення вартості на створений продукт засоби праці набирають економічної форми в необоротних, а предмети праці - в оборотних активах.

Як свідчить практика, у вітчизняній нормативній документації відсутнє розмежування поняття оборотний капітал та оборотні активи (кошти). В П(С)БО 2 зазначено, що "Оборотні активи - грошові кошти та їх еквіваленти, які не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу, або протягом дванадцяти місяців з дати балансу"[6].

Проаналізувавши поняття "оборотні активи" у різних літературних джерелах, можна виділити декілька підходів економістів до трактування сутності даного поняття:

1) сукупність оборотних фондів та фондів обігу [9];

2) оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу;

3) грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші активи, що використовують в одному операційному циклі [4];

4) сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу;

5) засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції.

Оборотні активи являють собою фінансові ресурси господарських суб'єктів, інвестовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного процесу виробництва продукції.

Оборотні активи - це такі активи у формі предметів праці, які можуть бути перетворені у грошові кошти протягом одного календарного року або одного виробничого циклу. Постійна їх наявність забезпечує безперервний процес виробництва. Характерною особливістю оборотних активів є їх повне використання в кожному виробничому циклі та повне перенесення своєї вартості на готову продукцію.

У зарубіжній економічній літературі окремі автори визначають оборотний капітал як оборотні активи за мінусом короткострокових зобов'язань. У такий спосіб дається визначення власного оборотного капіталу.

Оборотними фондами охоплюються всі три стадії кругообігу: грошова, виробнича і товарна. У своєму кругообігу вони послідовно приймають всі три форми. Це відповідає їх основному поділу на виробничі фонди і фонди обігу. Із аналізу кругообігу фондів господарських суб'єктів випливає, що авансована вартість на кожен даний момент кругообігу різними частинами перебуває одночасно в грошовій,

продуктивній і товарній формах. Тому кругообіг фондів господарських суб'єктів може відбуватися лише за наявності певної авансованої вартості у грошовій формі.

Оборотні фонди являють собою вартісну категорію. У буквальному розумінні вони не є матеріальними ресурсами і з них не можна виготовляти продукцію. Оборотні фонди являють собою предмети праці у грошовій формі. Тільки у процесі кругообігу вони набувають форми виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції і на відміну від товарно-матеріальних цінностей оборотні фонди не споживаються, а авансуються. Після закінчення першого кругообігу вони повертаються, щоб вступити в новий наступний кругообіг.

Період, який починається з авансування капіталу на придбання виробничих запасів і завершується поверненням цього капіталу, називається виробничим циклом.

У кожний даний момент часу процесу відтворення оборотні фонди перебувають у виробничих фондах (сировина, матеріали, паливо, запасні частини, незавершене виробництво тощо) та фондах обігу (готова продукція, грошові кошти на рахунках у банках та в касі підприємства, кошти в розрахунках тощо). Основне призначення виробничих оборотних фондів полягає у забезпеченні безперебійного процесу виробництва у предметах праці, фондів обігу - у забезпеченні грошовими коштами процесу обороту на підприємстві.

Фонди обігу - це залишки готової продукції на складі підприємств, відвантажені, але не оплачені покупцями товари, залишки коштів підприємств на поточному рахунку в банку, касі, у розрахунках, дебіторській заборгованості, а також вкладені в короткострокові цінні папери.

Основне призначення (функція) виробничих фондів полягає в забезпеченні планомірного та ритмічного процесу виробництва на підприємствах і об'єднаннях. Фонди обігу не беруть безпосередньої участі в процесі виробництва, їхнє призначення (функція) полягає у забезпеченні ресурсами процесу обігу, обслуговуванні кругообігу засобів підприємства та досягненні єдності виробництва та обігу. Фонди обігу знаходять своє відображення в готовій продукції та грошових коштах. Але, попри деякі розбіжності в призначенні оборотних фондів і фондів обертання, між ними існує тісний взаємозв'язок.

Обслуговуючи єдиний процес відтворення на виробництві, вони забезпечують його безперервність. При цьому відбувається постійна і закономірна зміна форм авансованої вартості: з грошової вона перетворюється на товарну, потім — на виробничу і знову на товарну і грошову. В умовах товарно-грошових відносин рух, кругообіг товарно-матеріальних цінностей опосередковується їх вартістю, що не витрачається, не споживається подібно до її речових носіїв, а залишається в межах процесу відтворення та змінює лише форми свого руху.

Таким чином, оборотні фонди виражаються в обслуговуванні сфери виробництва, а фонди обігу – в обслуговуванні сфери обігу.

Отже, рух оборотних виробничих фондів і фондів обігу становлять єдиний процес, який забезпечується відповідним оборотним капіталом. Це дає можливість об'єднати оборотні виробничі фонди і фонди обігу в єдине поняття — оборотні кошти.

Таким чином, оборотні кошти виконують дві найважливіші функції:

1) виробничу, тобто грошове забезпечення безперервності процесу виробництва при постійному процесі формування на підприємстві запасів матеріальних ресурсів;

2) платіжно-розрахункову, від якої залежить стан розрахунків в народному господарстві і грошовий обіг у країні.

Як свідчить вітчизняний досвід, в умовах розвитку ринкових відносин від платіжно-розрахункової дисципліни, своєчасності і повноти платежів, і, відповідно, прояву зазначеної функції оборотних активів залежить загальний платіжний стан

підприємства.

Система організації оборотних коштів побудована на певних принципах [11]:

- наданні підприємствам самостійності щодо розпорядження, управління оборотними коштами. Це означає оперативну самостійність у використанні оборотних коштів. В даний час підприємствам надане право самостійно розраховувати нормативи обігових коштів. При цьому можуть використовуватися два методи: прямого розрахунку і економічний;
- визначенні планової потреби та розміщенні оборотних коштів за окремими елементами й підрозділами. Мають на увазі розрахунок оптимальної потреби в оборотних коштах, яка б забезпечила безперервність процесу виробництва, виконання планових завдань за ритмічної роботи (розробка норм тривалої дії та щорічних нормативів). Ефективне використання оборотних коштів багато в чому залежить від правильного визначення потреби в оборотних коштах. Нормування повинно забезпечити оптимальну потребу в обігових коштах, тому, що заниження її величини призводить до фінансових труднощів (утворення прострочених платежів, заборгованість за позикою, тощо), а надлишок коштів послабляє режим економії і дозволяє підприємствам використовувати засоби не по призначенню, супроводжується створенням зайвих запасів сировини і матеріалів;
- коригуванні розрахованих і чинних нормативів з урахуванням вимог господарювання, що змінюються: обсягів виробництва, цін на сировину та матеріали; постачальників і споживачів; форм застосовуваних розрахунків;
- раціональній системі фінансування оборотних коштів. Це означає формування оборотних коштів за рахунок власних ресурсів і залучених коштів у розмірах, що забезпечують нормальний фінансовий стан підприємства. Політика фінансування оборотних активів підприємства передбачає:
- диференціацію складу оборотних активів з позиції особливостей їх формування; формування принципів фінансування окремих груп оборотних активів;
- визначення джерел фінансування окремих груп оборотних активів.

Недостатність джерел формування оборотних коштів призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень. Наявність зайвих джерел оборотних коштів на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних коштів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позичених коштів;

- використанні оборотних коштів суворо за цільовим призначенням;
- контролі за раціональним розміщенням і використанням оборотних коштів. Мають на увазі проведення аналізу ефективності кругообігу коштів, що використовують, з метою прискорення їхнього обертання.

Управління оборотними активами становить найбільшу частину операцій фінансового менеджменту. Це пов'язано:

– з великою кількістю елементів їх внутрішнього матеріально-речового та фінансового складу, що вимагає і індивідуалізації управління; високою динамікою трансформації його видів;

– пріоритетною роллю в забезпеченні платоспроможності, рентабельності та інших цільових результатів операційної діяльності підприємства.

Отже, оборотні кошти – це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації

– виготовленої продукції, які беруть участь у виробничому процесі один раз і повністю

– переносять свою вартість на собівартість продукції.

Від стану організації оборотних активів залежить ефективність здійснення процесу виробництва і реалізації продукції, своєчасне надходження коштів та результатне їх використання.

Список літератури

1. Базилевич, В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич.- 2-ге вид., стер.- К.: Знання,2008.- 263 с
2. Валентин Федоренко Страховий та інвестиційний менеджмент: Підручник / Під керівн. і наук. ред. В.Г. Федоренка, В.Б. Захожая / В.Г. Федоренко, В.Б. Захожай, О.Г. Чувардинський та ін. — К.: МАУП, 2002. - 344 с.
3. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк -К.: Знання, 2007. -1072 с.
4. Іванілов О. С. Економіка підприємства [Текст]: підручник для студ. вищ. навч. закл / О. С. Іванілов - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 728 с.
5. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 6-те вид., перероб. та допов. — К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.
6. П(С)БО (зі змінами та доповненнями станом на 01.01.2007) - Частина І / [Укладачі: к.е.н., доц. Т.А. Бутинець, к.е.н., доц. О.П. Войналович, к.е.н., доц. С.Ф. Легенчук, к.е.н., доц.. Н.А. Остап'юк, викл. В.З. Мошенський, інженери кафедри Н.І. Георгієвна, О.А. Разумна] - Житомир: ЖДТУ, 2007. - 196 с.
7. Пельтек Л.В., Писаренко С. М. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства // Вісник Запорізького національного університету. - 2010. - №1 (5). - С. 43-49.
8. Поважний О.С., Крамзіна Н.О., Кваша Ю.В.Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи» // Економічний простір. - 2008. - № 12/2. - С.41 -52.
9. Рудницька, О. М. Фінанси підприємств [Текст]: навчальний посібник / О. М. Рудницька ; Мін-во освіти України. - Львів : Львівська політехніка, 2007. - 62 с.
10. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: МАУП, 2004. – 328 с.
11. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Рекомендовано МОН / Ярошевич Н.Б. — К., 2012. — 341с.

И. Семенова

Оборотные активы и принципы их организации

В статье исследованы теоретико-методические аспекты организации оборотних средств предприятия. Рассматриваются теоретические основы формирования системы управления оборотними активами, их сущность и принципы организации

Одержано 20.05.13

ТЕЗИ

Заходи зниження забруднення атмосферного повітря викидами автомобільного транспорту

І.С. Травкіна, *студ. гр. ЕО 12 м,* **О.М. Мезенцева**, *викл.*
Кіровоградський національний технічний університет

Забруднення повітря – викид в атмосферу хімічних речовин, твердих часток і біологічних матеріалів, здатних викликати шкоду для людини та інших живих організмів [1].

Автомобільний транспорт, поряд з промисловістю, є одним з основних джерел забруднення атмосфери. Частка автотранспорту в загальних викидах шкідливих речовин в містах може досягати 60-80%. Більше 80% всіх викидів в атмосферу складають викиди оксидів вуглецю, двоокису сірки, азоту, вуглеводнів, твердих речовин. З газоподібних забруднюючих речовин в найбільших кількостях викидаються оксиди вуглецю, вуглекислий газ, чадний газ, які утворюються переважно при згорянні палива. У великих кількостях в атмосферу викидаються і оксиди сірки: сірчистий газ, сірчистий ангідрид, сірковуглець, сірководень та інші. Найбільш численним класом речовин, які забруднюють повітря великих міст, є вуглеводні. До числа постійних інгредієнтів газового забруднення атмосфери відносяться також вільний хлор, його сполуки та інші.

Сьогодні автомобільний транспорт є основною причиною забруднення навколишнього середовища та шумового дискомфорту великих міст. Більше 70% шкідливих сполук, що потрапляють у повітряний басейн м. Кіровограда, припадає на частку міського транспорту; 90% зовнішніх шумів – це шуми транспортних потоків, які контактують з житловими районами і мікрорайонами. За даними Центральної геодезичної обсерваторії МНС у 2011 р. індекс забруднення атмосфери від вихлопних газів автомобілів у м. Кіровограді склав 5,3, що відповідає підвищеному рівню забруднення [2].

Забруднення атмосферного повітря впливає на здоров’я людини та навколишнє природне середовище різними способами — від прямої і негайної загрози (дуже забруднене повітря тощо) до повільного й поступового руйнування різних систем життєзабезпечення організму. Тривалий контакт із середовищем, отруєним вихлопними газами автомобілів, викликає загальне ослаблення організму — імунодефіцит. Крім того, безпосередньо токсичні і шкідливі гази можуть стати причиною різних захворювань. Наприклад, дихальної недостатності, гайморит, ларинготрахеїту, бронхіту, бронхопневмонії, раку легень. Крім того, вихлопні гази викликають атеросклероз судин головного мозку. Опосередковано через легеневу патологію можуть виникнути і різні порушення серцево-судинної системи.

Негативний вплив автотранспорту на навколишнє середовище зростає із збільшенням кількості автомобілів (Кіровоградська обл. знаходиться на 5 місці по кількості авто на 1000 чол. населення [3]), що зумовлює збільшення транспортного навантаження на територію міста. Центральна частина міста завжди відрізняється високою щільністю вулично-дорожньої мережі, а це зумовлює високу екологічну небезпеку дорожнього руху. При цьому головна проблема полягає в тому, що в місті автотранспортні засоби рухаються переважно в складі щільних транспортних потоків в

умовах обмеженої пропускної здатності доріг та низькій їх якості. Такий рух транспорту потребує більших витрат пального, а це в свою чергу збільшує загальну масу небезпечних вихлопів.

Тому актуальною є проблема зменшення негативного впливу автомобільного транспорту на довкілля. Заходи щодо зниження забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту повинні мати комплексний характер і об'єднувати технічні, ландшафтно-екологічні та управлінські заходи.

До технічних заходів належать: застосування найбільш екологічно безпечних видів палива; вдосконалення та підтримання в належному стані енергоустановок та інших вузлів автомобіля; вдосконалення робочого процесу двигунів; зміна системи запалювання; застосування схем і технічних засобів рециркуляції і нейтралізації відпрацьованих газів.

До ландшафтно-екологічних заходів належать: пофакторне і комплексне ландшафтно-екологічне зонування території міста за видами і ступенем антропогенного навантаження; ландшафтно-кліматичне визначення ступеня комфортності навколишнього середовища для проживання людини; аналіз санітарно-гігієнічного стану навколишнього середовища; інвентаризацію скидів та викидів забруднюючих речовин та ін.

Управлінські або організаційні заходи включають: прийняття нормативів якості палива і норм викидів шкідливих речовин; орієнтацію на розвиток громадського транспорту; оптимізацію маршрутів та режимів руху міського громадського транспорту; поліпшення якості дорожнього покриття; оптимізацію світлофорного регулювання; підвищення коефіцієнта використання вантажопідйомності автомобіля (застосування причепів та напівпричепів, використання для перевезення дрібних партій вантажу автомобілів малої вантажопідйомності, використання спеціалізованого рухомого складу).

Зниження забруднення атмосфери під час використання автотранспортних засобів зводиться до виконання таких основних положень:

- вдосконалення автомобіля та його технічного стану (вдосконалення конструкцій автомобіля, створення нових типів силових установок, застосування нових типів палив та підтримка технічного стану автомобіля);
- раціональна організація перевезень і руху (вдосконалення доріг, вибір парку рухомого складу та його структури, оптимальна маршрутизація автомобільних перевезень, організація та регулювання дорожнього руху, раціональне управління автомобілем).

Стимулом до скорочення обсягів викидів передбачається зацікавленість у скороченні витрати палива.

Істотно знизити вміст вуглеводнів у вихлопних газах, більш ніж у 2 рази, можливо застосуванням в якості палива пропану, бутану або природного газу, при тому, що його головний недолік – низький запас ходу, для умов руху в містах є не настільки значущим.

Крім складу палива, на токсичність впливає технічний стан та налаштування двигуна (особливо дизельного – викиди сажі можуть збільшуватися до 20 разів і карбюраторного – до 1,5-2 разів змінюються викиди оксидів азоту) [1].

Значно знижено викиди (знижено витрату палива) в сучасних конструкціях інжекторних систем впорскування палива, які працюють на стабільно збіднених сумішах неетильованого бензину, встановленням каталітичних нейтралізаторів, застосуванням двигунів, які працюють на газових паливах, агрегатів з нагнітачами і охолоджувачами повітря, застосуванням гібридних приводів. Випробування, проведені SAE, показали, що ефективний спосіб зниження викидів оксидів азоту (до 90%) і в

цілому токсичних компонентів вихлопних газів – упорскування в камеру згоряння води [1].

Найбільш радикальними заходами, що дозволяють істотно знизити пробігові викиди автотранспорту та покращити його екологічні характеристики, це вдосконалення традиційних двигунів внутрішнього згоряння та розробка і впровадження нейтралізаторів.

Необхідним є підвищення екологічних показників автомобіля за рахунок проведення комплексу заходів щодо вдосконалення його конструкції і режиму експлуатації: підвищення його економічності; заміна бензинових ДВЗ на дизельні; переведення ДВЗ на використання альтернативних палив (компактний або зріджений газ, етанол, метанол, водень і ін); застосування нейтралізаторів відпрацьованих газів ДВЗ; вдосконалення режиму роботи ДВЗ і технічного обслуговування автомобіля.

Одним із шляхів подолання розпорошеності вантажного руху по території міста є створення систем вантажних доріг. Їх прокладка здійснюється поза житловими районами, центрами міст і зелених зон, бажано по територіях санітарно-захисних зон.

Науково обґрунтовані ландшафтно-екологічні, організаційні та містобудівні рішення, спрямовані на поліпшення інфраструктури дорожнього руху та екологічної ситуації в місті. Конструктивна частина цих рішень повинна включати розробку перспективної еколого-містобудівної програми заходів щодо охорони навколишнього середовища міста і прилеглих до нього територій з урахуванням ресурсних, екологічних та планувальних факторів.

Для зниження загазованості повітря в містах велике значення мають планувальні заходи щодо забудови, реконструкції території і організації транспортного сполучення.

Зниження рівня екологічної небезпеки від дії транспорту можливе шляхом:

- створення об’їзних кільцевих залізничних і автомобільних доріг;
- будівництва шляхопроводів, транспортних розв’язок на різних рівнях;
- розширення магістралей та розвитку вулично–дорожньої мережі;
- впровадження автоматизованих систем управління дорожнім рухом, що дозволяють використовувати принцип “зеленої хвилі” і скоротити простої автотранспорту перед світлофорами;
- організації одностороннього руху на ділянках міської забудови з вузькою проїзною частиною;
- виділення в центральній частині міст територій із забороною або обмеженням на рух великовантажного автотранспорту.

Отже, з метою зниження забруднення атмосферного повітря внаслідок викидів автомобільного транспорту необхідно запроваджувати комплекс заходів, який повинен об’єднувати технічні, ландшафтно-екологічні, управлінські, а також планувальні заходи щодо забудови, реконструкції території та організації транспортного сполучення. Ці заходи сприятимуть поліпшенню екологічної ситуації в місті та зменшенню захворюваності населення. Наведені заходи стосуються в основному великих мегаполісів, але й для невеликих міст в літній період року при високих температурах питання загазованості повітря та екологічності довкілля є досить актуальним.

Список літератури

1. http://uk.wikipedia.org/wiki/Вихлопні_гази#.
2. http://www.avtomix.net/news/804
3. Найбрудніші міста України: Ужгород вже другий //Українська правда життя від 29.03.2013 р.

Одержано 31.03.13

Аналіз кредиторської заборгованості

А. С. Колот, *студ. гр. ФК-12-МБ*
Кіровоградський національний технічний університет

Кредиторська заборгованість — це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк. Аналіз власне кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними форми № 1 «Баланс». Для цього розраховують питому вагу кожного виду кредиторської заборгованості в загальній сумі.

Економічна сутність кредиторської заборгованості полягає в тому, що це не тільки частина майна організації, як правило кошти, але і товарно-матеріальні цінності, наприклад у зобов'язаннях по товарному кредиті. Як правова категорія кредиторська заборгованість - особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами. Поточна кредиторська заборгованість складається із заборгованості постачальникам за одержані від них товарно-матеріальні цінності, заборгованості перед бюджетом за податковими платежами, заборгованості з оплати праці і страхування, авансів покупців у рахунок майбутніх відвантажень та ін. Залежно від умов виникнення кредиторську заборгованість поділяють на допустиму і невиправдану.

Аналіз кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними форми № 1 «Баланс». Для цього розраховується питома вага кожного виду кредиторської заборгованості в загальній сумі. Такі показники розраховуються за звітом і за планом, шляхом порівняння їх визначається відхилення в структурі кредиторської заборгованості, встановлюються причини змін окремих складових частин цієї заборгованості і вживаються заходи з регулювання цієї заборгованості, особливо тих складових частин, які негативно впливають на діяльність підприємства.

Управління кредиторською заборгованістю підприємства може бути проведено за допомогою двох основних варіантів: оптимізації кредиторської заборгованості та мінімізації кредиторської заборгованості.

Стан вивчення проблеми. Аналіз наукової літератури свідчить, що питання, щодо загальної сутності та особливостей класифікації кредиторської заборгованості підприємства – пріоритетний напрямок багатьох традиційних досліджень Ф.Ф. Бутинця [4], С.Ф. Голова [5], І.В. Орлова [10], Н.І. Верхоглядової [7] та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Отримані в статті результати і запропоновані рекомендації та їх використання сприятимуть удосконаленню методики бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості промислових підприємств, що має важливе значення для аналізу та контролю кредиторської заборгованості і, як результату, прийняття неупереджених управлінських рішень з регулювання розрахунків в цілому. Мета дослідження полягає у визначенні сутності поняття та класифікації кредиторської заборгованості, їх впливу на економічний стан господарюючого суб’єкта.

Викладення основного матеріалу. У ринкових умовах господарювання взаємовідносини між підприємствами мають характер грошових розрахунків. Розрахунки між підприємствами і організаціями – це одна з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного

продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що підприємство-виробник тієї чи іншої продукції виконало свої виробничі зобов'язання і поставлені цілі.

Шляхи зменшення та оптимізації кредиторської заборгованості. Оптимізація кредиторської заборгованості – пошук нових підходів, за допомогою яких зміна кредиторської заборгованості зможе позитивно впливати на діяльність підприємства. На відміну від оптимізації, мінімізація представляє собою механізм управління кредиторською заборгованістю, при якому існуюча кредиторська заборгованість максимально зменшується, або ж повністю погашається. В умовах сучасної ринкової необхідно знаходити шляхи і способи, які дозволяють скоротити величину заборгованостей підприємства.

Список літератури

1. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: "Ника-Центр", 1998.;
2. Большой экономический словар: [4-е изд. доп. и перер.] / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 1248 с.
3. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М.: Кн. мир, 1999. – 895 с.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит"] / Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька. – Житомир: ПП "Рута", 2003. – 544 с.
5. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: [Навчально-практичний посібник] / під ред. С.Ф. Голова. –Дніпропетровськ, ТОВ "Баланс – Клуб", 2001. – 832 с.
6. Бухгалтерський фінансовий облік: [Підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів – 8-ме вид., доп. і перероб.] / за заг. ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП "Рута", 2009. – 912 с.
7. Верхоглядова Н.І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: [Навчально-практичний посібник] / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.
8. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: [Практичний посібник] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2004. – 880 с.
9. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах: [Навчальний посібник] / О.М. Губачова, С.І. Мельник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. –430 с.
10. Орлов І.В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія: [монографія] / І.В. Орлов. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 400 с.
11. Партин Г.О. Управлінський облік: [Навч. посіб. – 2-ге вид. випр. і доп.] / Г.О. Партин, А.Г. Загородній. – К.: Знання, 2007. – 303 с.
12. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання": [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/ show/z0085-00.
13. Стельмащук А.М. Бухгалтерський облік: [Навчальний посібник] / А.М. Стельмащук, П.С. Смоленюк. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 528 с. 14. Сурніна К.С. Удосконалення обліку і аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості: проблеми теорії та практики: дис. кандидата екон. наук : 08.06.04 / Сурніна Катерина Станіславівна. – Луганськ, 2001. – 229 с

Одержано 08.04.13

The automated adaptive stabilization system boot bunker grain combines in terms of stationary random influences

Alferov S.G., st. gr. KS-12M
Vihrova L.G., Ph.D
Kirovograd National Technical University

The thesis studies to minimization of vibrations of panary mass stream on the entrance of threshing machine of combine harvester by development and introduction of the optimal combined system of stabilizing ticker-coil on deviation of panary mass stream from a mean value and by a correction on the change of the productivity. The use of vector of initial coordinates of the generalized object that takes into account possibility of measuring of vibrations of the productivity on the entrance of reaping-machine is in-process offered, that allowed to bring a task over of synthesis of optimal combined control system, that has a feed-back on a rejection and chain of correction on indignation, to the task of determination of structure and parameters of the multidimensional optimal on the quadratic criterion of the system stabilizing. On the basis of experimentally-analytical method the model of dynamics of the generalized object is certain "angle of slope of puck of crankcase of hydraulic pump is a panary mass stream on included in a threshing machine". The synthesis of the system of stabilizing of stream of panary mass is executed and a structure and parameters of the combined regulator are certain at the different values of the middle productivity. The analysis of quality of work of the system showed that in the worst operating terms standard deviation of panary mass stream on included in a threshing machine makes $5{,}2 \cdot 10^{-2}$ kg/c, and standard deviation of angle of slope of puck of crankcase of hydraulic pump is 3.48°.

The Keywords: combine harvester, panary mass stream, combined system of stabilizing, hidrotransmission.

Received 19.04.13

The automated system volumetric feeder control external clutch gear pump with the development of digital device remedial

Grosul K.O., st. gr. KR-12M
Vihrova L.G., Ph.D
Kirovograd National Technical University

The pumps are among the most common types of machines. They are used for various purposes ranging from water supply and enterprises and ending supply fuel rocket engines. And hydraulic pumps are also used in hydraulic, purpose of which is to transfer mechanical energy from the engine to the executive body of work, and converting the type and speed of the latter by means of liquid. Hydrotransmission consists of a pump and a hydraulic motor.

The pump that works, the engine transmits power fluid. After passing through the pump, the liquid enters the Hydro, which transmits the mechanical energy of the executive body of the work.

The proposed master thesis is devoted to automating the compensation you have additional dynamic loads on gear pumps type NSH.

Received 19.04.13

Неакадемічна екологія

Ю.І. Кривошей, Л.В. Коломієць, В.В. Бернацька
Кіровоградський національний технічний університет

В нашому Світі майже не залишилося таємниць для людини. Наука XXI століття дійшла до кожного: у формі методичок та підручників – для студентів, монографій і довідників – для фахівців, програм ВВС і науково-популярних журналів – для всіх бажаючих. Прірва інформації зробила багатьох людей байдужими до всього нового, сторонніми спостерігачами багатьох цікавих подій у науковому світі. На жаль, в «сухій» офіційній науці залишилося мало місця для романтики, якою були насичені великі відкриття минулих століть. Можливо, саме тяга до незвіданого штовхає нас до неакадемічних напрямків досліджень, якими особливо багата сучасна екологія.

Саме це підштовхнуло студентів-екологів групи ЕО-11 та викладачів кафедри екології і ОНС Кривошея Ю.І. та Коломієць Л.В. підготувати і провести круглий стіл під гаслом: «Неакадемічна екологія: вчора, сьогодні, завтра». Дата проведення, 21 грудня, обрана не випадково. Адже саме в цей день, 21 грудня 2012 року, за календарем Майя починається нова Ера, 13.0.0.0.0, 4 Ахау, 3 К'анк'ін. З настанням нової Ери пов'язують різні можливі катаклізми, аж до ймовірності «кінця світу». То кому ж, як не екологам, розібратися, у що можна вірити насправді? І які питання нетрадиційної екології, крім кінця світу, хвилюють сьогоднішню молодь? Про це підготували короткі повідомлення Бернацька В., Тупічак А., Говдяк Д., Дахновська О., Турман Ю., Бобришева А., Карпов В., Бора А.

Питання виявилися різноманітними і глибокими: це і рівень захищеності Людства від природних катаклізмів і глобальних катастроф, і вплив Космосу на земну екологію, екологічні наслідки військових конфліктів і глобальні зміни клімату… Не обійшли увагою курйозні «дослідження» - різні гіпотези кінця світу, і морально-етичну тематику в сучасній екології на прикладі енерго-інформаційної пам'яті води; оскільки

не все із сказаного можна вважати доведеним, згадали добрим словом і письменників-фантастів.

Незгасимий студентський гумор в інтерпретації повідомлень і в їх обговоренні однозначно дали нам зрозуміти – хоча реальних проблем у сучасній екологічній ситуації в Світі чимало, але жодна з них не може стати для нас фатальною. Ми йдемо з оптимізмом в нову Еру!

Одержано 26.04.13

Особливості формування основного капіталу на харчовому підприємстві

М.Ю.Воронова, *ст. гр. АДМ-12м*
Л.М. Фільштейн, *проф., д-р екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

На сучасному етапі розвитку нашої держави важливе значення має оцінка ефективності функціонування підприємства як первинної, основної, самостійної ланки економіки, яка створює конкретні економічні блага та є основою національного багатства України. Ефективність функціонування кожного підприємства залежить, в першу чергу, від відповідності управлінських рішень реальному стану середовища господарювання. Базою для обґрунтування і прийняття управлінських рішень має бути глибокий комплексний аналіз фінансового стану підприємства за багатьма критеріями в залежності від цілей дослідження. Крім того, в сучасних умовах аналіз фінансового стану є важливою складовою аудиторських перевірок і здійснюється з метою підтвердження принципу діючого підприємства, або виконується окремо в рамках консультаційних послуг для виявлення резервів підвищення ефективності фінансово–господарської діяльності підприємства[4].

Існують різноманітні погляди науковців щодо сутності основних фондів підприємства, методів його оцінки, але залишаються невирішеними проблеми порівнянності фінансових та економічних показників, які виявляються в процесі його аналізу. М.І. Баканов та А.Д. Шеремет відзначають, що основні фонди характеризують розміщення і використання засобів виробництва, зумовлених наявністю зв'язку між виконанням фінансового плану та ступенем поповнення власних засобів за рахунок прибутку та інших джерел, а також швидкістю обертання виробничих фондів і, в першу чергу, оборотних коштів.

Актуальність і наукова значущість даної проблеми зумовили вибір теми дослідження, основною метою якої є вивчення особливостей формуваня основного капіталу на харчовому підприємстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням формування основного капіталу займалося багато вчених, серед яких слід відзначити: В. Г. Андрійчука, Ф.Ф. Бутинця, Н.Г. Виговську, А.Г. Вознюк, М.Я. Демяненка, В.Г. Лінника, С.А. Николаєву, Я.В. Соколова, В.В. Сопка, Л.К. Сук, В.С. Сухарського, В.Г. Швеця та інших. Питання вибуття основних засобів розглядали у своїх працях наступні вчені: Н. Борщ, О.Ф. Вербило, С.Ф. Голов, Т.Н. Кондрашова, М. Пустовіт, О.П. Скирпан, Т.М. Ткаченко та інші. Аналіз досліджень і нормативної бази дає підстави стверджувати, що єдності в поглядах щодо тлумачення досліджуваного поняття не досягнуто.

До основного капіталу належать вкладення в необоротні активи у вигляді вартості матеріальних активів — основних засобів у робочому стані, незавершених капітальних вкладень, нематеріальних активів — об'єктів права і довгострокових фінансових інвестицій. Характерні ознаки необоротних активів: очікуваний строк їх корисного використання (експлуатації) — більше року або операційного циклу, довшого за рік (основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції); поступове зменшення їх вартості у зв'язку з фізичним або моральним зношенням (основні засоби і нематеріальні активи); відшкодування їх вартості (основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції)[2].

Основними засобами прийнято вважати матеріальні активи, що утримуються підприємством з метою використання їх у процесі виробництва, надання послуг, здавання в оренду, очікуваний або встановлений строк корисного використання (експлуатації) яких більше року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) та вартість яких перевищує 1000 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом. Основні засоби мають грошову оцінку і відображаються у балансі підприємства як основні активи.

Для основних фондів характерні збереження натуральної форми і поступове спрацювання. Економічний зміст зносу полягає у втрачанні основними фондами своєї споживної вартості та вартості.

Розрізняють два види зносу основних фондів:

а) фізичний;

б) моральний.

Фізичний знос основних фондів пов'язаний, як правило, з їх використанням і виявляється в руйнуванні, поламках.

Існує дві форми морального зносу:

1) втрата вартості внаслідок здешевлення відтворення таких самих машин, тобто коли нові машини такої конструкції можуть бути придбані дешевше, ніж ті, що встановлені на підприємстві;

2) втрата вартості діючих, фізично придатних машин внаслідок того, що випущено нові, кращі, більш потужні.

Кабінет Міністрів України своєю постановою від 6 вересня 1996р. N 1075 затвердив "Положення про порядок визначення амортизації та віднесення амортизаційних відрахувань на витрати виробництва (обігу)", що введено в дію з 1 січня 1997 р.*

Це Положення встановлює порядок визначення амортизації, норм амортизаційних відрахувань, віднесення останніх на витрати виробництва (обігу), визначення груп основних фондів та ведення обліку їх балансової вартості, віднесення витрат на виконання усіх видів ремонту, реконструкції, технічного переоснащення та інших видів поліпшення основних фондів, застосування прискореної їх амортизації.

Згідно з Положенням під амортизацією основних фондів, що використовуються для власного виробництва, розуміється поступове відшкодування витрат власника на придбання та введення в експлуатацію основних фондів у межах норм амортизаційних відрахувань, встановлених Положенням, що відносяться на витрати виробництва (обігу) підприємства.

По невиробничих основних фондах нараховується знос у межах норм, встановлених Положенням, який на витрати виробництва (обігу) не відноситься.

Стратегічною метою управління основними фондами підприємства є забезпечення максимально ефективного їх використання при мінімальних витратах на їх утримування та обслуговування.

Потреба в збільшенні пасивної частини основних фондів (складських приміщень тощо) оцінюється експертно на основі аналізу їх фактичного використання.

Потреба в прирості основних засобів підприємства може бути задоволена різними шляхами:

- придбання необхідних основних засобів у власність (нових або таких, що були у використанні);
- будівництва основних фондів (підрядним або господарським способом);
- оренди (лізингу) необхідного обладнання та площі (оперативний або фінансовий лізинг) тощо[5].

Вибір найбільш доцільного способу розвитку основних фондів підприємства здійснюється шляхом співставлення приведених (дисконтованих) витрат підприємства на їх реалізацію. Для економічного обґрунтування того чи іншого варіанту розробляється бізнес-план відповідного інвестиційного проекту та оцінюється економічна ефективність його реалізації.

Підвищення ефективності використання основних фондів підприємства на стадії їх експлуатації досягається за рахунок:

- здійснення раціонального розміщення основних фондів, підвищення коефіцієнта змінності (тривалості корисного використання) роботи обладнання;
- покращення контролю за дотриманням правил експлуатації та технічне обслуговування обладнання;
- удосконалення добору та підготовки кадрів, що здійснюють експлуатацію та технічне обслуговування обладнання;
- впровадження систем матеріального стимулювання робітників за безаварійну роботу обладнання, подовження ремонтного циклу та періоду експлуатації тощо.

Збереження споживчої вартості основних фондів та подовження можливого терміну їх корисної експлуатації визначається ефективністю ремонтної політики підприємства.

Підприємство може використовувати різні підходи до проведення ремонтів основних засобів:

- запобіжна ремонтна політика, що передбачає проведення планово-попереджувальних ремонтів;
- аварійна ремонтна політика, при якій ремонтні роботи проводяться лише під час виходу основних засобів з експлуатації (аварійний ремонт);
- комбінований[3].

Вибір аварійної ремонтної політики передбачає розробку програми дій підприємства в разі аварії основних фондів, в якій за видами основних фондів, що вийшли з ладу, мають бути передбачені відповідні заходи реагування.

Завчасна розробка програми дій дозволить скоротити витрати підприємства через вимушений простій. Ефективним інструментом захисту підприємства від аварійних ситуацій є також страхування його майна від безпосередніх (пошкодження та загибель) та непрямих (втрата прибутку від перерви у виробництві) збитків.

З метою нагромадження коштів для проведення капітального ремонту на підприємстві може формуватися ремонтний фонд. Джерелом його формування є цільові періодичні відрахування коштів, що відносяться на витрати обігу підприємства впродовж усього ремонтного циклу (періоду між проведенням капітальних ремонтів).

Одним з важливих завдань управління основними фондами є визначення оптимальних термінів їх експлуатації.

Скорочення термінів експлуатації дозволяє забезпечити прискорене оновлення основних фондів, зменшує рівень техніко-економічного старіння, підвищує технічний

рівень підприємства, забезпечує зростання продуктивності праці та зниження ремонтно-експлуатаційних витрат.

Проте негативним наслідком такої політики є зростання поточних витрат за рахунок амортизаційних відрахувань, зростання потреби в інвестиційних ресурсах, обтяження підприємства борговими зобов'язаннями.

Розрахунки потреби в окремих видах та елементах основних фондів торговельного підприємства узагальнюються в спеціально розробленому плані розвитку матеріально-технічної бази.

План технічного оснащення підприємства визначає потребу в дооснащенні активної частини основних фондів підприємства.

Потреба в прирості основних засобів підприємства може бути задоволена різними шляхами:

- придбання необхідних основних засобів у власність (нових або таких, що були у використанні);
- будівництва основних фондів (підрядним або господарським способом);
- оренди (лізингутощо).

Кожен з розглянутих способів задовольняє потреби підприємства в поповненні його основних фондів, але розмір витрат підприємства на кожен з них різний. Великий вплив на обсяг витрат має і структура їх фінансування: за рахунок власних або залучених фінансових ресурсів.

Шляхи поліпшення використання основних засобів залежить від конкретних умов, що склалися на підприємстві за той чи інший період.

Підприємство може досягти поліпшення використання основних засобів у такі способи:

- позбутися зайвого устаткування, машин, інших основних фондів або здати їх в оренду;
- своєчасно і якісно здійснювати планово – попереджувальні та капітальні ремонти;
- купувати високоякісні основні фонди;
- працювати над підвищенням кваліфікації обслуговуючого персоналу;
- підвищувати якість підготовки сировини і матеріалів для процесу виробництва;
- підвищувати рівень механізації та автоматизації виробництва;
- впроваджувати нову техніку і прогресивну технологію, яка є безвідходною та енерго- та паливозберігаючою;
- вдосконалювати організацію виробництва і праці з метою скорочення втрат робочого часу через простої устаткування[1].

Список літератури

1. Федоренко В.Г., Якушев Е.Р., Гаврилова Т.В. Оцінка та діагностика фінансового стану підприємства. // Економіка та держава. – 2004. – №1. – С. 26–29.
2. Сорока Р.С. Фактори впливу на забезпеченість торговельних підприємств оборотним капіталом. // Фінанси України. – 2003. – №10. – С. 76–83.
3. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26 січня 2001 р. №49/121.
4. Лобов С.П. Система управління запасами підприємства. // Економіка. Фінанси. Право.– 2003. – №7. – С. 18–22.
5. Драгун Л.М., Левченко В.Ф., Бондаренко О.Л. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства. // Фінанси України. – 2000. – №12. – С. 12–20.

Одержано 14.05.13

Спортивний туризм в Україні

Т.В.Чепа, *студ. гр. ДІ 12,*
В.В. Савченко, *викл.*
Кіровоградський національний технічний університет

Під туризмом розуміють теорію і практику різного роду походів, сходження на гори і подорожі з метою спортивного суперництва, активного відпочинку, освіти і виховання. Для подорожей у відпустку з використанням громадського або особистого транспорту, в яких головне місце займають розмови і відпочинок, все більше підходить слово туризм. Туризм складає частину фізичної культури і спорту, оскільки він служить проявленням здорового способу життя, розвитку, досконалістю і збереженню фізичної працездатності і всесторонньої підготовки. В туристичній діяльності в центрі уваги знаходяться різні форми планомірних і організованих туристичних походів, велотуризм, подорожей на лодках і лижних походів. Крім того, туризм пов'язаний з культурними цінностями. Особливо важливе значення туризму заключається в організації дозвілля для молоді.

Різні форми туризму віддають перевагу засобам організації раціонального дозвілля, активного відпочинку і проявлення здорового способу життя для широких верст населення і різних за віком.

Туристична діяльність пов'язана з переміною місць, організується при будь-якій погоді і пред'являє людині різноманітні вимоги. Одночасно діють три важливі фактори: чергування оточуючого середовища (обстановка), кліматичних умов і видів діяльності.

Сучасний туризм у нашій країні представляють наступні основні види: пішохідний, лижний, водяний, гірський, велосипедний, спелеологічний, автомобільний і мотоциклетний.

Основними формами туристської роботи є: заняття туристської секції, походи, подорожі, туристські злети і змагання.

Походи можуть бути одне-, двох- і триденними. Іноді такі походи називають походами вихідного дня.

Подорожі – це багатоденні походи, проведені звичайно в канікулярний час. Походи і подорожі можуть бути ближніми і далекими, тобто їхні маршрути можуть проходити по території рідного краю (ближні) чи виходити за його межі, проходити по інших областях і регіонам країни (далекі).

Подорожі, що носять спортивний характер, підрозділяються на п'ять категорій складності. Їхня складність визначається довжиною маршруту, кількістю і характером перешкод, а також іншими факторами, характерними для даного виду туризму.

Спортивний туризм є невід'ємною складовою загальнодержавної системи фізичної культури і спорту і спрямований на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом її залучення до участі у спортивних походах різної складності та змаганнях з техніки спортивного туризму. Спортивний туризм є важливим засобом сприяння підвищенню соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру.

Спортивний туризм здійснює різноманітні спортивні, оздоровчі, рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні та інші функції, але через низку чинників рівень їх реалізації на сьогодні не відповідає потенційним можливостям туристсько-спортивного руху в Україні.

Головна особливість спортивного туризму полягає у тому, що він, на відміну від більшості інших видів спорту, не потребує відносно великих матеріальних видатків, так як, по-перше, розвивається в існуючому навколишньому природному середовищі і не вимагає значних капіталовкладень для підготовки та проведення туристсько-спортивних масових заходів та зведення спеціальних споруд для їх проведення, по-друге, матеріально-технічне та організаційне забезпечення зазначених заходів в значній мірі здійснюється силами та засобами самих туристів, по-третє, вже склалася і діє громадська система підготовки та підвищення кадрів – спортсменів, тренерів, суддів, - яка з мінімальними видатками з боку держави може і надалі ефективно функціювати.

Регулярна туристична діяльність і участь в туристичних змаганнях являється ефективною компенсацією праці, викликають у людини радість життя, служить загартуванням і збільшують фізичну життєдіяльність організму.

Під час подорожей і походів як по своїх країнах, так і в інших країнах туристи знайомляться з країною, її людьми, їх життям і національною культурою. Вони розширюють і поглиблюють свої знання в області ботаніки, зоології, географії, геології, метеорології і астрономії, сільського і лісного господарства, історії і культури. Правильно організована подорож або похід вносить важливий внесок в розвиток загальноосвітньої підготовки. Завдяки постійному переміщенню по місцевості, вмінню користуватися картою і компасом, активній участі в різного роду іграх на місцевості і туристичних змаганнях розширюють кругозір кожного учасника змагань.

Туризм надає велику допомогу у вивченні історії і формування світогляду, веде до поваги і активного захисту природних багатств. Оскільки туристична діяльність проводиться більшою частиною в колективі, коли одне залежить від другого і в обов'язковому порядку вимагається фактичність, уважне відношення один до одного, коли особисті інтереси не можна ставити вище інтересі колективу, і все це формує такі риси характеру як воля, витримка, самостійність, рішучість і готовність прийти на допомогу. Успіх виховання залежить від того, наскільки глибоко було переживання і настільки велика ступінь складності в даному туристичному поході.

Список літератури

1. Вахлис К.І. "Спутник туриста"
2. Коробейников Н.К., Михив А.А.,Николенко И.Г., Физическое воспитание.- Москва , 1984.–(с.316)
3. Котриця М.Ю. "Туристичний похід вихідного дня"
4. Сергеев В.Н. "Туризм и здоровье"
5. Мала Енцеклопедія "Фізкультура і спорт"
6. "Українська Радянська Енциклопедія" 11 том.
7. "История физической культуры и спорта".
8. Фізична культура: Практ. посібник/Б. И. Загорський, И. П. Залетаев, Ю. П. Міхур. М.: Вища шк., 1989.
9. Фізкультура и спорт. Малая енциклопедія.–Москва,1982.–(ст.340-346).

Одержано 14.05.13

Адаптивне керування процесом хонінгування

В.Ю. Зигар, *ст. гр.ГМ 12М*,
О.А.Самошкін, *ст. гр.ГМ 12М*,
М.М. Підгаєцький, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

При хонінгуванні отворів проблемним є забезпечення геометричної точності оброблюваної поверхні (циліндричності). Для її забезпечення доцільно здійснювати керування процесом безпосередньо на підставі контролю параметрів обробки.

Аналізуючи процес хонінгування ми прийшли до висновку, що найбільш цілеспрямовано здійснювати керування процесом за рахунок адаптивних елементів і оснащення верстата додатковою адаптивною системою керування. Це дасть можливість забезпечити точність оброблюваних отворів.

Особливості процесів хонінгування передбачають необхідність застосування адаптивного керування. Це обумовлено тим, що вхідні параметри процесу, а саме натяг, в процесі обробки значно впливає на вихідний параметр - відхилення від циліндричності і розмір оброблюваного отвору.

Оптимально досягнути необхідний рівень керування режимами хонінгування можливо інтеграцією сучасних електронних керуючих систем з гідравлічною апаратурою, яка укомплектована дистанційним пропорційним керуванням.

Сполучення малопотужних електричних сигналів в контурах керування і гідравлічного принципу передачі потужності дозволяє вирішувати питання автоматизації процесу хонінгування з максимальною гнучкістю.

Для перетворення електричних сигналів в гідравлічні параметри використовується гідравлічна апаратура з пропорційним електричним керуванням.

До складу системи входять пропорційні гідророзподільники, дроселі, регулятори об’ємної подачі, пропорційні клапани тиску, редукційні пропорційні клапани, а також відповідні узгоджуючи електроні блоки.

Функційні можливості пропорційних гідророзподільників передбачають їх виконання в комплекті з клапанами.

Пропорційні дроселі і регулятори об’ємної подачі забезпечують безступінчасте керування швидкістю переміщення виконавчих органів.

Найбільш доцільним є перетворення пропорційних гідроприводів із керуючих в регулюючі, тобто оснащення їх контурами зворотнього зв’язку по вихідним параметрам - об’ємній подачі та тиску.

Функційні можливості гідроприводів з пропорційним регулюванням досліджені на експериментальному верстаті для хонінгування (рис. 1). На рис. 1 представлена схема верстата, оснащеного трьома незалежними замкненими адаптивними гідроприводами. Пропорційний гідропривід 1 забезпечує необхідний натяг в спряженні інструмент 3 - деталь 2. Подача рідини у виконавчий орган збільшення натягу алмазної розвертай 3 здійснюється через гідравлічну муфту 4, яка закріплена на шпинделі верстата 6.

Пропорційний гідропривід 1 отримує команду від датчика 15, який контролює тиск в напірній магістралі гідромотора 8 через пристрій ЧПУ 9. Пропорційний гідропривід 16 забезпечує осьову подачу шпинделя 6 з інструментом 3 вздовж оброблюємого отвору деталі 2, з необхідною швидкістю Vo і з необхідним позиціюванням, через гідроциліндр 7.

Керуючу команду гідропривід 16 отримує від датчика зворотного зв’язку 5

через пристрій ЧПУ 9.

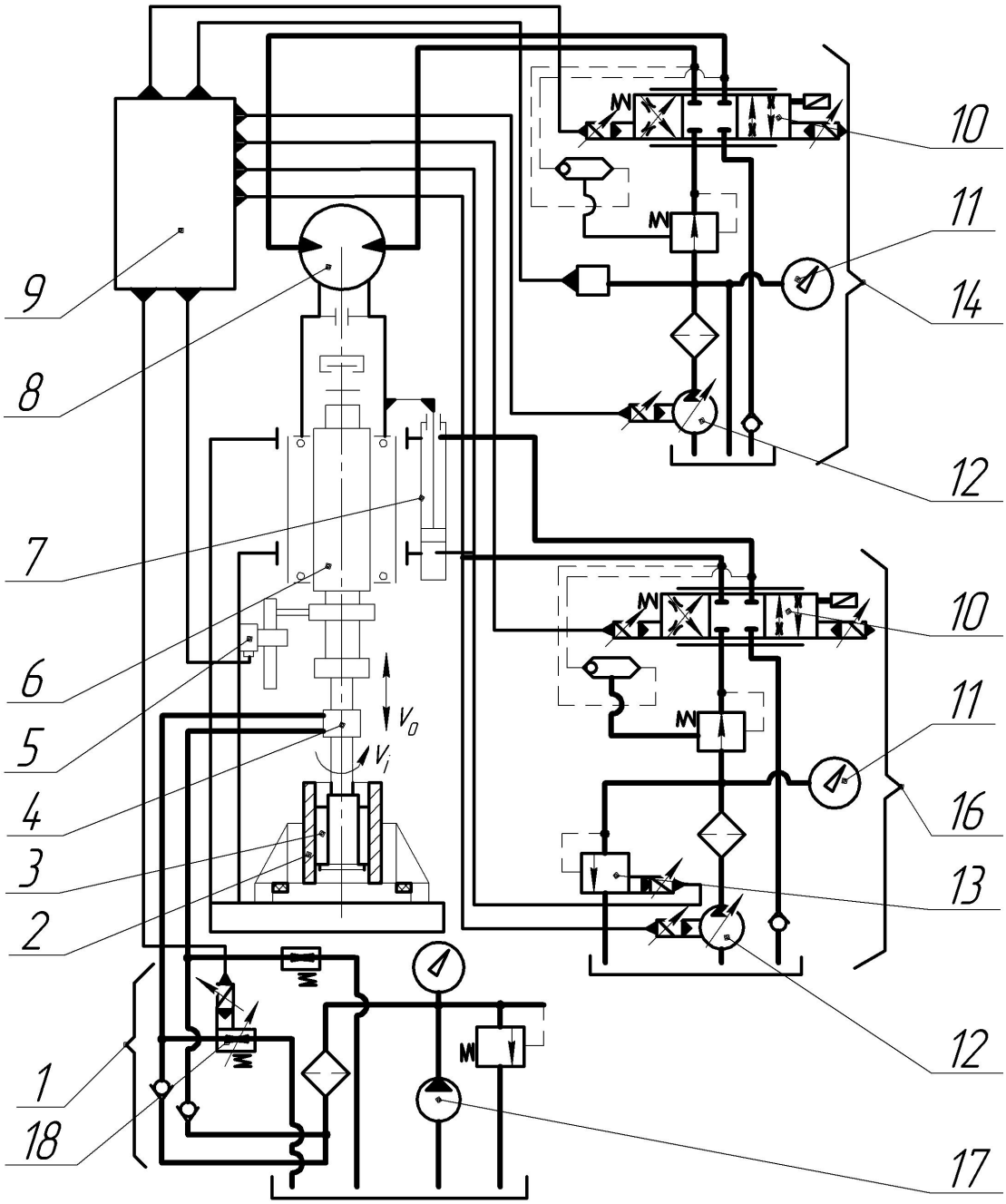

1 - пропорційний гідропривід розтиску хонінгувальної головки; 2 - деталь; 3 - інструмент ; 4 - гідравлічна муфта ; 5 - датчик зворотнього зв'язку; 6 - шпіндель верстата; 7 - гідроциліндр; 8 - гідромотор ; 9 - пристрій ЧПУ; 10 - пропорційний запобіжник; 12 - насос; 13 - запобіжний клапан; 14 – пропорційний гідропривід обертання хонінгувальної головки ; 15 - датчик; 16 – пропорційний гідропривід осьової подачі хонінгувальної головки 17 - насос живлення; 18 - пропорційний гідродросель.

Рисунок 1 – Схема системи адаптивного керування процесом хонінгування

Пропорційний гідропривід 14 забезпечує необхідну швидкість обертання інструменту V_I через гідромотор 8. Керуючу команду гідропривід 14 отримує від датчика 15 через пристрій ЧПУ 9. Гідропривід 1 вміщує насос живлення 17 і пропорційний гідродросель 18, який змінює тиск в магістралі зливу.

Гідроприводи 14 і 16 оснащені насосами 12 з пропорційним керуванням об'ємної подачі та пропорційними розподільниками 10. Крім того, в склад

гідроприводу 16 входить пропорційний запобіжний клапан 13.

Представлена схема верстата забезпечує адаптивне керування процесом за заданою програмою.

Функції керування і регулювання в приводах усіх контурів здійснюються за допомогою електронної системи керування 9. У відповідний контур регулювання 1,14 або 16 вводиться вихідний сигнал. Отримана регулююча величина (фактичне значення) постійно вимірюється датчиками зворотного зв'язку 5 і 15. Цей параметр перетворюється в співставлену величину і порівнюється з задаючим сигналом.

Якщо задаючий сигнал і фактичне значення не співпадають, то різниця перетворюється командний сигнал, який впливає на регулюючі складові 10, 18. Контури керування виконані замкненими, внаслідок чого досягається висока точність регулювання виконавчих органів.

Адаптивне керування процесом хонінгування за рахунок застосування пропорційних і гідравлічних елементів дає можливість найбільш оптимально керувати процесом. При умові забезпечення можливості керування частотою обертання інструменту, швидкістю зворотно-поступального руху та натягом в спряженні інструмент-деталь.

Список літератури

1. М.М. Підгаєцький Адаптивне керування процесом алмазного розверчування / М.М. Підгаєцький, О.І. Скібінський, О.В. Дробік, А.В. Понамаренко // Загальнодержавний міжвідомчий збірник науково-технічний збірник. Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин, вип. 40 час. ІІ. – Кіровоград КНТУ, 2010. – 218 с.
2. Прогресивные методы хонингования./ С.И. Куликов, Ф.Ф. Ризванов, В.А. Романчук, С.В. Ковалевский.-М.: Машиностроение, 1983. - 134 с.
3. Фрагин И.Е.. Новое в хонинговании- М.: Машиностроение, 1980. - 93 с.
4. Каяшев А.И., Романчук В.А. Механизм с ЧПУ для радиальной подачи хонинговальных брусков.// Станки и инструмент - 1992 - №1.
5. Крыворучко Д.В., Кожемякин С.В. Обработка сквозных глубоких отверстий 6-8 квалитетов точности: проблемы и решения.// Збірник наукових праць Кіровоградського державного технічного університету,- Вил.. 13 - Кіровоград, 2003

Одержано 16.05.13

British customs and traditions

Ю.Ю. Пасечнік, *студ. гр. СІ-12*
Кіровоградський національний технічний університет

British nation is considered to be the most conservative in Europe. It is not a secret that every nation and every country has its own customs and traditions. In Great Britain people attach greater importance to traditions and customs than in other European countries. Englishmen are proud of their traditions and carefully keep them up. The best examples are their queen, money system, their weights and measures.

There are many customs and some of them are very old. There is, for example, the Marble Championship, where the British Champion is crowned; he wins a silver cup known among folk dancers as Morris Dancing. Morris Dancing is an event where people, worn in beautiful clothes with ribbons and bells, dance with handkerchiefs or big sticks in their hands, while traditional music sounds.

Another example is the Boat Race, which takes place on the river Thames, often on Easter Sunday. A boat with a team from Oxford University and one with a team from Cambridge University hold a race.

British people think that the Grand National horse race is the most exciting horse race in the world. It takes place near Liverpool every year. Sometimes it happens the same day as the Boat Race takes place, sometimes a week later. Amateur riders as well as professional jockeys can participate. It is a very famous event.

There are many celebrations in May, especially in the countryside.

Halloween is a day on which many children dress up in unusual costumes. In fact, this holiday has a Celtic origin. The day was originally called All Halloween's Eve, because it happens on October 31, the eve of all Saint's Day. The name was later shortened to Halloween. The Celts celebrated the coming of New Year on that day.

Another tradition is the holiday called Bonfire Night.

On November 5,1605, a man called Guy Fawkes planned to blow up the Houses of Parliament where the king James 1st was to open Parliament on that day. But Guy Fawkes was unable to realize his plan and was caught and later, hanged. The British still remember that Guy Fawkes' Night. It is another name for this holiday. This day one can see children with figures, made of sacks and straw and dressed in old clothes. On November 5th, children put their figures on the bonfire, burn them, and light their fireworks.

In the end of the year, there is the most famous New Year celebration. In London, many people go to Trafalgar Square on New Year's Eve. There is singing and dancing at 12 o'clock on December 31st.

A popular Scottish event is the Edinburgh Festival of music and drama, which takes place every year. A truly Welsh event is the Eisteddfod, a national festival of traditional poetry and music, with a competition for the best new poem in Welsh.

If we look at English weights and measures, we can be convinced that the British are very conservative people. They do not use the internationally accepted measurements. They have conserved their old measures. There are nine essential measures. For general use, the smallest weight is one ounce, then 16 ounce is equal to a pound. Fourteen pounds is one stone.

The English always give people's weight in pounds and stones. Liquids they measure in pints, quarts and gallons. There are two pints in a quart and four quarts or eight pints are in one gallon. For length, they have inches foot, yards and miles.

If we have always been used to the metric system therefore the English monetary system could be found rather difficult for us. They have a pound sterling, which is divided into twenty shillings, half-crown is cost two shillings and sixpence, shilling is worth twelve pennies and one penny could be changed by two halfpennies.

Одержано 16.05.13

Термодинаміка процесу десульфурації при виробництві відливків із високоміцного чавуну

Ю.П. Бугаєнко, *ст. гр. ІМ12-3М*
Т.Г. Сабірзянов, *проф., д-р техн. наук*
Кіровоградській національний технічний університет

Світова тенденція розвитку ливарного виробництва полягає у тому, що частка відливків із сірого чавуну поступово скорочується, а відливків із високоміцного чавуну, навпаки, безперервно збільшується. Це пояснюється тим, що високоміцний чавун, відрізняючись, як і сірий чавун, високими ливарними властивостями і економічністю, має в той же час підвищені механічні властивості, наближаючись за міцністю до сталі.

Проте, як встановлено багаторічною практикою виробництва високоміцного чавуну, спостерігаються непоодинокі випадки, коли замість структури високоміцного чавуну одержують структуру сірого чавуну з пластинчастою формою графіту і відповідними низькими його механічними властивостями. Однією із причин цього браку відливків є підвищений вміст сірки в металі. Отже, для гарантованого отримання високоміцного чавуну потрібно якомога більш глибоке очищення металу від сірки.

Шляхи реалізації даного завдання можна знайти за допомогою термодинамічного аналізу реакції десульфурації металу:

$$[\mathrm{FeS}] + (\mathrm{CaO}) = (\mathrm{CaS}) + (\mathrm{FeO}),$$

яка характеризує взаємодію розчиненого в металі сульфіду заліза і розчиненого у шлаку оксиду кальцію з утворенням розчинених у шлаку сульфіду кальцію і оксиду заліза.

Оскільки кисень і сірка, як сусіди по Періодичній системі елементів Д.І. Менделєєва, порівняно близькі за своїми фізико-хімічними властивостями, тепловий ефект зазначеної реакції не може бути значним, що підтверджується розрахунком, згідно з яким величина ΔH^0_{298} реакції близька до нуля. Так, наприклад, розрахунок зміни ентальпії реакції десульфурації, виконаний при використанні термодинамічних параметрів реагентів згідно із роботами [1, 2, 3], дає:

$$\Delta H^0_{298} = \Delta H^0_{\text{утв.FeO}} + \Delta H^0_{\text{утв.CaS}} - \Delta H^0_{\text{утв.CaO}} - \Delta H^0_{\text{утв.FeS}} = \\ = -269{,}21 - 460{,}55 + 634{,}30 + 95{,}46 = 0,$$

тобто тепловий ефект реакції десульфурації дорівнює нулю, що узгоджується з попередніми висновками відносно впливу температури на зміщення рівноваги процесу десульфурації металу. Отже, якщо керуватись лише принципом Лє-Шательє, то можна прийти до висновку, що зміна температури практично не впливає на зміщення рівноваги реакції десульфурації. Однак, таке заключення не відповідає дійсності, бо, наприклад, при зменшенні температури реакція десульфурації буде гальмуватись через підвищення в'язкості шлаку і втрату ним хімічної активності. Таким чином, одна із умов глибокої десульфурації чавуну – це достатньо висока температура ванни, яка забезпечує необхідну рідиноплинність та хімічну активність шлаку. Все це вказує на те, що десульфурацію слід проводити в кінці плавки, коли метал і шлак мають достатньо високу температуру.

Керуючись принципом зміщення хімічної рівноваги, можна визначити ще дві важливі умови успішної десульфурації, а саме – збільшення активності (CaO) і зменшення активності (FeO) в шлаку. Дійсно, якщо в рівноважній системі, в якій можливе протікання реакції десульфурації, раптово збільшити концентрацію оксиду кальцію, то система, прагнучи протидіяти данному втручанню, відреагує тим, що процес піде вправо, тобто в бажаному напрямку. Аналогічно впливатиме зменшення концентрації FeO в шлаку.

Слід також зазначити, що умови для десульфурації чавуну є більш сприятливими, аніж умови десульфурації сталі, оскільки вміст вуглецю і кремнію в чавуні більший, а ці елементи, як відомо, сприяють збільшенню активності сірки, розчиненої в металі, а отже і зміщенню реакції десульфурації вправо.

Таким чином, на основі фундаментальних принципів хімічної термодинаміки сформульовані умови успішної десульфурації чавуну, які можуть бути використані, наприклад, при виборі плавильних агрегатів і оптимізації технології плавки при виробництві відливків із високоміцного чавуну.

Список літератури

1. Т.Г. Сабірзянов, В.М. Кропівний. Теплотехніка ливарних процесів. – Кіровоград: КНТУ, 2005. – 402 с.
2. Эллиот Д.Ф., Глейзер М., Рамакришна В. Термохимия сталеплавильных процессов / Пер. с англ. – М.: Металлургия, 1969. – 252 с.
3. Термодинамические свойства неорганических веществ: Справочник / У.Д. Верятин, В.П. Маширев, Н.Г. Рябцев и др. Под ред. А.П. Зефирова. – М.: Атомиздат, 1965. – 460 с.

Одержано 17.05.13

Спосіб визначення причин ливарного браку

О.С. Карпуцев, *ст. гр. ІМ12-3М,* **Г.Ю. Черепеня,** *ст. гр. ІМ12-3М,*
Т.Г. Сабірзянов, *проф., д-р техн. наук*
Кіровоградській національний технічний університет

При наявності того чи іншого виду ливарного браку можна завжди назвати цілий ряд імовірних його причин, однак вказати визначальну причину a priori як правило практично неможливо.

Метою даного дослідження є розробка та апробація методу виявлення дійсної причини браку [1, 2]. В основі методу лежить відома теорія математичного планування експерименту [3].

Ідея методу полягає в тому, що згідно з детальним переліком факторів, які можуть спричиняти даний вид браку, складається матриця планування факторного експерименту. При цьому фактори можуть бути як кількісними, так і якісними.

Параметром оптимізації обирається деяка величина, що кількісно характеризує даний вид браку відливків. Далі, згідно з матрицею планування, проводиться експеримент і знаходиться математична модель об’єкта дослідження у вигляді полінома першого степеня. Модулі коефіцієнтів останнього характеризують ступінь впливу того чи іншого фактора на формування величини параметра оптимізації. Значущим виявляється як правило коефіцієнт при якомусь одному факторі, незадовільне значення якого і є визначальною причиною браку.

Даний метод був успішно використаний в умовах поточного виробництва з метою усунення масового браку з газових раковин на відливках із сірого чавуну.

При плануванні експерименту враховувались наступні фактори: ступінь ущільнення формувальної суміші в ливарній формі (x_1), газовідвідна здатність стержня (x_2), вологість стержня (x_3), газовідвідна здатність верхньої півформи (x_4) та витрата алюмінію при обробці ним рідкого металу перед заливкою форми (x_5).

Величина фактора x_1 визначалась числом ударів під час підпресовування суміші пресовою колодкою формувальної машини. Нижньою межею фактора x_1 було три, а верхнею – шість ударів. Таким чином, фактор x_1 – кількісний, решта ж факторів були якісними.

Верхньому рівню фактора x_2 відповідала наявність, а нижньому – відсутність вентиляційних каналів в стержнях. Аналогічно вирішувалось питання про рівні факторів x_4 і x_5. Наявність вентиляційних каналів у верхній півформі відповідала верхньому рівню фактора x_4, а відсутність каналів – його нижньому рівню. Верхній рівень фактора x_5 означав наявність присадки у розливний ківш алюмінію у кількості 0,03 % від маси рідкого металу, а нижній рівень – відсутність присадки.

Що ж стосується фактора x_3, то за його верхній рівень була прийнята вологість висушеного, а за нижній рівень – вологість сирого стержня.

Загальна кількість дослідів, що відповідає повному п'ятифакторному експерименту, становить $2^5 = 32$. Для скорочення кількості дослідів було вирішено скористатись чвертьреплікою.

Параметром оптимізації була обрана середня в досліді маса відливка, яка, як показав аналіз, суттєво зменшується при збільшенні ступеня ураженості металу газовими раковинами.

Відливки після очищення зважувались на технічних вагах з уповні достатньою точністю ± 1 г. В кожному досліді проводилось по шість вимірювань, які відповідали шести відливкам в одній формі.

Обробка даних експерименту дозволила одержати залежність між параметром оптимізації і факторами у вигляді наступного полінома:

$$y = 1{,}1945 - 0{,}0025x_1 + 0{,}01925x_2 + 0{,}001x_3 - 0{,}01025x_4 + 0{,}00125x_5$$

Знак і величина коефіцієнта при кожному факторі свідчать про характер і силу впливу фактора на параметр оптимізації. Перевірка коефіцієнтів полінома на значущість показала, що значущими є лише коефіцієнти 1,1945 і 0,01925. А це означає, що вирішальний вплив на величину параметра оптимізації чинить фактор x_2. Дійсно, як показав аналіз, газові раковини спостерігались лише в тих чотирьох дослідах, в яких використовувались стержні без вентиляційних каналів. І навпаки, в тих дослідах, де стержні мали вентиляційні канали, незалежно від рівнів решти факторів, були одержані якісні відливки без газових раковин. Усунення виявленої причини браку дозволило повністю його позбутися.

Таким чином, запропоновано метод виявлення конкретної причини ливарного браку. Метод перевірений у виробничих умовах і може бути рекомендований до практичного використання.

Список літератури

1. Исследование причин брака по газовым раковинам на отливках из серого чугуна / Т.Г. Сабирзянов, А.Я. Покивайлов, А.И. Крупка и др. // Конструирование и технология производства с/х машин. – 1982. – В. 12. – С. 85-86.

2. Т.Г. Сабірзянов. Метод визначення причин ливарного браку // Зб. наук. праць X Міжнародної н/т конференції. – Запоріжжя, 12-16 травня 2003 р. – С. 140-142.
3. Т.Г. Сабірзянов. Математичне моделювання технологічних процесів лиття: Навч. посібник для студентів-ливарників. – Кіровоград: КНТУ, 2007. – 74 с.

Одержано 17.05.13

Проблеми ефективного управління оборотними активами на підприємстві

А.В. Халявка, *ст. гр. ФК-12-МБ*
І.Г. Давидов, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

В теперішній нелегкий кризовий період перед більшістю підприємств України виникла проблема не тільки їх ефективної діяльності, але й фінансової стійкості. Адже для безперебійної діяльності підприємства, зокрема в теперішніх умовах кризи, збільшення конкуренції та впливу інфляції, оборотні активи є найнеобхіднішими засобами для безперервності виробничого процесу підприємства і забезпечення його платоспроможності.

Раціональне використання оборотних активів є однією з проблем, що має важливе значення для підвищення ефективності виробництва.

Отже, серед економічних ресурсів підприємств, що значною мірою впливають на їх економічний розвиток, достатньо значущу частку займають оборотні активи. З переходом України до якісно нової моделі побудови економіки, яка передбачає реформування відносин власності та системи управління господарським механізмом, виникає необхідність нового підходу до дослідження питання раціонального використання оборотних активів.

Проте, сучасний стан більшості вітчизняних підприємств свідчить про неефективність прийнятих рішень щодо управління оборотними активами, а саме не оптимальність складу та структури оборотних активів, неврахування факторів, які впливають на стан та ефективність використання оборотних активів підприємства, що і зумовлює необхідність визначення та обґрунтування основних завдань щодо управління оборотними активами.

Щодо визначення даного поняття, для вітчизняної економіки термін «оборотні активи» є відносно новим, оскільки більш звичними і застосовуваними є терміни «оборотні кошти», «оборотний капітал», які відображаються у законодавчо - нормативних документах та у господарській практиці, але разом з тим не вироблено єдиних методологічних підходів у трактуванні даної категорії.

У вітчизняній науці і практиці вираз «оборотні активи» асоціює з визначенням «оборотний капітал», адже оборотний капітал є одним із найважливіших факторів, що впливає на формування собівартості продукції і за своїм економічним змістом може визначатися як сукупність оборотних фондів і фондів обігу. В сучасній економічній теорії та практиці існує безліч різних підходів до визначення економічної сутності оборотних активів та зустрічаються різні поняття пов'язані з ним.

Відповідно до П(С)БО 2 «Баланс» оборотні активи - це грошові кошти і їх еквіваленти, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом

операційного циклу чи дванадцяти місяців з дати балансу.

Проте, найбільша частка оборотних активів знаходиться у виробничих запасах. Це пояснюється необхідністю забезпечення безупинності виробництва яке, в свою чергу, може бути забезпечене за різного обсягу запасів матеріальних цінностей. Але оскільки створення надлишку цих запасів з економічного погляду є заморожуванням коштів, то стає очевидним, що найбільший господарський ефект досягається за їх мінімальної величини, достатньої для нормального функціонування виробництва.

Споглядаючи на баланси вітчизняних підприємств за окремими видами економічної діяльності, структура та динаміка активів свідчить про те, що найбільш

вразливими до кризових явищ в економіці виявились оборотні активи, ефективність використання яких і на цей час зберігає негативні тенденції. За останні роки прибутковість оборотних активів знизилась у декілька разів; зменшилась оборотність активів та відповідно підвищився термін їх обороту. І це стосується не лише сільськогосподарських підприємств, а й підприємств промисловості та інших.

Змінити негативні тенденції, що склалися, можливо за умови обрання раціональної політики формування оборотних активів і визначення джерел їх фінансування та необхідності контролювати їх роботу в практичній діяльності.

В умовах високих темпів інфляції докорінно змінюється тактика підприємств щодо формування оборотних активів і їх нормування.

По - перше, через швидке знецінення готівки підприємствам вигідно їх вкладати у виробничі запаси (для сільськогосподарських підприємств це - пальне, добрива, отрутохімікати, для промислових підприємств - сировина і матеріали, товари), створюючи якнайбільший наднормативний запас, оскільки втрати від заморожування коштів у цих запасах будуть меншими, ніж втрати, що зумовлюють знецінення готівки внаслідок інфляції. Крім того, існує дефіцит на окремі види оборотних активів промислового походження, насамперед на енергоносії, запасні частини, а при цій умові виникає невпевненість підприємств у можливості придбання цих ресурсів у потрібний момент. Це і штовхає підприємства на створення понаднормових запасів у будь - який час, коди виникає можливість такого придбання. А це негативно впливає на формування виробничих запасів.

Крім того, швидке зростання цін на продукцію, суттєве підвищення тарифів, збільшення вартості робіт і послуг, хоча і не значне, але підвищення заробітної плати працівникам зумовлюють неможливість установлення обґрунтованих нормативних оборотних активів у вартісному виразі.

Отже, ефективне використання оборотних засобів повинно спиратися на:

- правильність та економічну ефективність нормування оборотних засобів, яка передбачає формування та реалізацію оптимальних методів та параметрів їх функціонування;
- оптимізацію обсягу оборотних активів, яка повинна виходити з вибраного підходу щодо формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання і ризику;
- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів, коли вони повинні приносити визначений прибуток при їх використанні у процесі фінансової діяльності;
- забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання (особливо в період сьогоденної кризи);
- організацію поточного і перспективного управління оборотними активами, що забезпечує заданий рівень платоспроможності та фінансової стійкості;
- використання можливих низько затратних способів поповнення оборотних активів в процесі господарської діяльності підприємства.

Таким чином, з метою забезпечення найбільш ефективного управління оборотними активами необхідно враховувати їх особливості та фактори, що створюють складності в управлінні ними.

Вітчизняні підприємства повинні сформувати таку систему управління оборотними активами, яка б передбачала визначення оптимальної величини оборотних активів для забезпечення неперервності та стабільності виробничого процесу при мінімальних затратах, ефективності їх використання та визначення оптимальних шляхів фінансування оборотних активів.

Список літератури

1. Белялов, Т. Е. Аналіз форм і методів управління дебіторською заборгованістю у складі оперативних фінансових активів корпорації [Текст] / Т. Е. Белялов // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - №9. - С. 30-37.
2. Гречан, А. П. Інноваційний підхід до управління фінансами підприємств [Текст] / А. П. Гречан, О. С. Бондаренко // Проблеми науки. - 2008. - №2. - С. 2-9.
3. Коваленко Л., Маргасова В. Ефективність управління оборотними коштами підприємства // Збірник наукових праць ТАНГ. – 1999. – Випуск 3. – С. 9-15.

Одержано 17.05.13

Конструкція та кінематика настільного верстата паралельної структури «триглайд»

К.О. Босий, *ст. гр. ІМ(МВ)12−2М*,
А.М. Кириченко, *доц., д-р техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасне технологічне обладнання з паралельною структурою створене на основі стрижневих просторових конструкцій, і як наслідок, в процесі своєї еволюції та своїх специфічних властивостей здатне вирішити більшість технологічних задач, які ставляться сучасним багатономенклатурним виробництвом [1]. Верстат з паралельною структурою має ряд переваг в порівнянні з іншими верстатами:

- гнучкість;
- модульна конструкція;
- геометрична симетрія побудови конструкції;
- багатофункціональність;
- замкненість кінематичних ланцюгів;
- висока точність позиціонування та динамічні характеристики;
- реалізація надвисоких швидкостей робочих, допоміжних та установчих переміщень рухомого виконавчого органу;

На основі прототипу – 3D-принтера Rostock [2] – розроблений настільний верстат паралельної структури «триглайд» (рис. 1) містить верхню й нижню основи, жорстко зв’язані між собою через механізми поступального руху однакової довжини з опорами, штанги постійної довжини, одні кінці яких з'єднані з повзунами механізмів поступального руху, а інших – із платформою, на якій розташований інструментальний виконавчий орган із приводом. Опори осей механізмів поступального руху верстата утворюють у нижній основі прямокутник, а бічні грані з нижньою основою утворюють

два рівнобедрених трикутники, верхні вершини яких мають по одному місцю перетину на верхній основі по її кінцях, по одним взаємопротилежним сторонам, і разом з верхньою основою - два прямокутники або дві рівносторонні трапеції, з інших сторін, площини яких мають загальну лінію перетину.

Для забезпечення можжливості здійснення обробки на верстаті паралельної структури «триглайд» необхідно пов'язати положення виконавчого органу з переміщенням штанг уздовж напрямних. Необхідно вирішити зворотну задачу про положення виконавчого органу верстата, тобто визначити необхідні положення штанг на напрямних по заданому положенню інструмента. Вирішується зворотна задача про положення виконавчого (робочого) органу верстата за схемою (рис. 2).

Визначимо точку А як точку перетину прямої DB та кола з центром в точці С та радіусом АС. Рівняння прямої, яка проходить через точки D та B, має вигляд:

$$\frac{Y_A - Y_D}{Y_B - Y_D} = \frac{X_A - X_D}{X_B - X_D} = \frac{Z_A - Z_D}{Z_B - Z_D} \tag{1}$$

Але оскільки $\frac{Y_A - Y_D}{Y_B - Y_D} = 0$ і $\frac{X_A - X_D}{X_B - X_D} = 0$ відповідно $\frac{Z_A - Z_D}{Z_B - Z_D} = 0$.

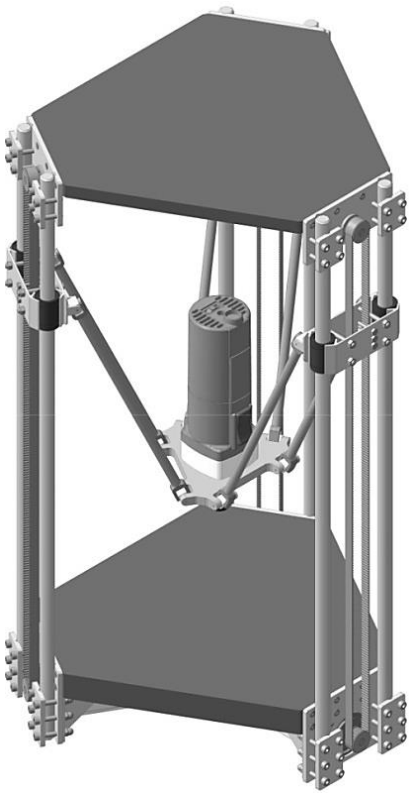

Рисунок 1 – Верстат паралельної структури «триглайд»

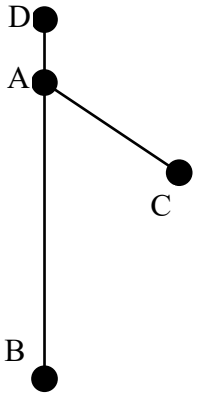

DB – напрямна; AC – штанга; l_{AC} = const; C – шарнір штанги - задана точка на рухомій платформі, для якої вирішується зворотня задача; A – шарнір штанги – точка на напрямній, координати якої необхідно визначити.

Рисунок 2 – Розрахункова схема для вирішення зворотної задачі

Це зумовлене тим, що напрямні паралельні осі Z. Тому слід розглядати лише рівняння кола, котре має вигляд

$$(X_A - X_C)^2 + (Y_A - Y_C)^2 + (Z_A - Z_C)^2 = l^2. \tag{2}$$

де X_C, Y_C, Z_C – координати центру кола; l - радіус кола (довжина штанги).

Звідси можна знайти положення повзуна

$$Z_A = \begin{bmatrix} \sqrt{L^2 - (X_A)^2 + 2 \cdot X_A \cdot X_C - (Y_A)^2 + 2 \cdot Y_A \cdot Y_C - (X_C)^2 - (Y_C)^2} + Z_C \\ Z_C - \sqrt{L^2 - (X_A)^2 + 2 \cdot X_A \cdot X_C - (Y_A)^2 + 2 \cdot Y_A \cdot Y_C - (X_C)^2 - (Y_C)^2} \end{bmatrix}. \quad (3)$$

Після вирішення зворотної задачі ми отримуємо кінематичні залежності котрі використовуються при програмуванні верстата в системі LinuxCNC.

В результаті поставленої задачі проведена оптимізація кінематичних залежностей, що дозволило підвищити швидкодію верстата.

Розроблений верстат може використовуватись і як 3D принтер, і як фрезерний верстат, завдяки його вдосконаленій жорсткості конструкції.

Список літератури

1. Технологічне обладнання з паралельною кінематикою: Навчальний посібник для ВНЗ / [Крижанівській В.А., Кузнєцов Ю.М., Валявський І.А., Скляров Р.А.] - Кіровоград 2004. – 449 с.
2. Rostock – RepRapWiki [Electronic resource] / Rostock. – Electronic data. – 2013. – Access mode : World Wide Web. – URL : http://reprap.org/wiki/Rostock. – Title from title screen.

Одержано 17.05.13

Дослідження шляхів забезпечення експлуатаційної надійності автомобілів RENAULT в міських умовах експлуатації

Д.А. Якимаха, *ст. гр АТ12М,*
О.В. Бевз, доц., канд. техн. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Однією з найважливіших проблем, які стоять перед автомобільним транспортом, є підвищення експлуатаційної надійності автомобілів. Вирішення цієї проблеми, з одного боку, забезпечується автомобільною промисловістю за рахунок випуску надійніших автомобілів, з іншої – вдосконаленням методів технічною експлуатації автомобілів. Це вимагає створення необхідної виробничої бази для підтримки рухомого складу в справному стані, широкого впровадження прогресивних і ресурсозберігаючих технологічних процесів ТО і ремонту, ефективних засобів механізації, роботизації і автоматизації виробничих процесів, підвищення кваліфікації персоналу і покращення якості доріг.

Вимоги до надійності транспортних засобів підвищуються у зв'язку із зростанням швидкостей і інтенсивності руху, потужності, вантажопідйомності і місткості автомобілів, а також при посиленні технологічних і організаційних зв'язків автомобільного транспорту з обслуговуючими підприємствами і іншими видами транспорту.

Для вирішення основних завдань технічної експлуатації рухомого складу автомобільного транспорту необхідно вивчення закономірностей зміни технічного стану автомобіля (агрегату, вузла, механізму) під впливом різних чинників в процесі його експлуатації. Знання цих закономірностей необхідне для розробки і ефективного використання, науково обґрунтованих методів і норм підтримки автомобілів в технічно справному стані, тобто управління їх працездатністю.

Експлуатаційні чинники залежать від дорожніх, транспортних і кліматичних умов. Вони найбільше впливають на технічний стан автомобілів.

При цьому чинники можуть бути як простими, так і складними, керованими,

частково керованими і такими, що враховуються, залежними і незалежними між собою.

Аналіз даних чинників визначає їх вплив на транспортний засіб в міських умовах експлуатації (рис. 1).

Залежно від умов експлуатації змінюються швидкісні і навантажувальні режими деталей, механізмів та агрегатів автомобілів і термін їхньої безвідмовної роботи. Наприклад, на коротких маршрутах частіше користуються зчепленням, гальмами, переключають передачі і зчеплення, внаслідок чого збільшується ймовірність їхніх відмов. При експлуатації автомобілів у важких дорожніх умовах збільшуються навантаження на деталі автомобіля, в результаті чого деталі швидше спрацьовуються, настає втомлення металу, порушується стабільність кріплень і регулювань, а в деяких випадках трапляються поломки деталей трансмісії, ходової частини і гальмівного механізму.

Зниження температури навколишнього повітря, погіршення стану дороги внаслідок снігових заметів або бездоріжжя спричиняють додаткове передчасне спрацьовування або поломки деталей автомобіля (спрацьовування шрузів, підшипників, зрізування шпильок кріплення підвіски та ін.).

Рисунок 1 – Вплив експлуатаційних чинників на транспортний засіб в міських умовах

На термін служби силових передач автомобіля істотно впливає їхній тепловий режим. Він визначається температурою навколишнього повітря, ступенем завантаження автомобіля, його швидкістю й залежить від довжини поїздки, якості ТО та інших показників.

У складних міських умовах руху зростає вимога до технічного с тану рухомого складу, насамперед до систем, що впливають на безпеку руху, а також до систем, що визначають надійність транспортного процесу. Кожна деталь автомобіля має свою частку відповідальності за безпеку руху. Несправності одних деталей можна вважати незначними, а інших деталей, більш відповідальних за безпеку руху, що можуть призвести до дорожньо-транспортної пригоди.

Аналізуючи данні причин дорожньо-транспортних пригод, приходимо до висновку, що найчастіше аварійні ситуації на дорозі з'являються через несправності гальмівної системи.

Особливо важливим є питання вдосконалювання гальмової системи транспортних засобів та її обслуговуванню та ремонту. Ефективність гальмової системи безпосереднім чином впливає на досить важливі показники міського транспорту. Хоча в кількісному відношенні частка дорожньо-транспортних випадків внаслідок відмови гальм незначна, однак вони, як правило, ведуть до серйозних матеріальних втрат, а іноді й людським жертвам, крім того, аналіз показує, що деякі дорожньо-транспортні події можна було запобігти при більше ефективній дії гальмівних систем.

Одержано 20.05.13

Дослідження та впровадження сучасних методик організації ТО і ПР вантажних автомобілів на підприємствах

С.В. Казанюк, *ст. гр АВ-12МБ,*
О.В. Бевз, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Виконання профілактичних і ремонтних робіт автомобільної техніки в заздалегідь запланований термін або після певного напрацювання не цілком задовольняє вимоги створення безпеки дорожнього руху та економічної експлуатації рухомого складу. Не виключені випадки появи відмов і несправностей. Деякі профілактичні роботи виконують передчасно або із запізненням. Основною причиною такого становища є те, що більшість робіт на ТО і ремонті автомобільної техніки здійснюється без урахування фактичного технічного стану елементів автомобіля. У зв'язку з цим назріла потреба подальшого вдосконалювання системи ТО і ремонту автомобільної техніки.

Найдосконалішою системою ТО і ремонту автомобілів слід вважати таку, яка найповніше забезпечує взаємодію процесів зміни технічного стану автомобіля (тобто процесів зміни діагностичних параметрів) і процесів відновлення. Класичним прикладом такої системи можуть бути обслуговування і ремонт автомобільної техніки за технічним станом.

Технічне обслуговування автомобілів за технічним станом називається планово-запобіжним. Періодичність і обсяг робіт технічної діагностики планують. Запобіжний характер їх забезпечується постійним спостереженням за надійністю і технічним станом автомобілів з метою своєчасного виявлення передвідмовного стану. Принцип запобігання відмов і несправностей є основним. З цією метою широко можна використовувати призначення попереджувальних допусків.

Попереджувальний допуск - сукупність значень параметрів між граничним і передвідмовним рівнями. Вихід параметра за граничний стан означає відмову, досягнення передвідмовного рівня - потребу здійснення профілактичних заходів.

Технічне обслуговування і ремонт автомобілів за технічним станом ґрунтуються на глибокому знанні показників надійності елементів автомобіля, застосуванні об'єктивних засобів технічної діагностики, забезпеченні високого рівня експлуатаційної технологічності конструкцій. Інформаційною основою цих методів є відомості про надійність, технічний стан та експлуатаційні затрати на ТО і ремонт автомобілів.

Застосування таких методів можливе за умови забезпечення заданого рівня безвідмовності елементів автомобіля і можливості прогнозування рівня їхньої працездатності; вчасного виявлення відмов і несправностей, у тому числі на ранніх стадіях їхнього розвитку, а також потрібного рівня контролепридатності, наявності індикації відмов, методів і засобів контролю; потрібного рівня експлуатаційної технологічності конструкцій, який дає змогу оперативно відновлювати працездатність і справність елементів автомобіля; екстремального значення цільової функції - мінімум сумарної питомої вартості ТО і ремонту при вчасній окупності додаткових капітальних вкладень.

Можливі два варіанти ТО і ремонту автомобілів за технічним станом: із контролем рівня надійності елементів автомобіля; із контролем параметрів агрегатів.

При ТО і ремонті автомобілів за технічним станом з контролем рівня надійності елементів автомобіля елементи рухомого складу експлуатують без обмеження ресурсу до відмови. Фактичний рівень надійності елементів автомобіля (наприклад, параметр потоку відмов) не повинен перевищувати установленого верхнього статистичного рівня. У разі перевищення цього рівня за інших однакових умов для певних елементів автомобіля останній направляють на обслуговування або ремонт; тимчасово визначають міжремонтний ресурс, який розглядають як сигнал про необхідність підвищення надійності цих елементів автомобіля. Щоб застосувати цей метод, треба чітко організувати систему збирання та обробки інформації про відмови і несправності елементів автомобілів у АТП.

При ТО і ремонті автомобілів за технічним станом з контролем параметрів агрегатів після відпрацювання установленого ресурсу передбачаються неперервний або періодичний контроль і зміна параметрів, які визначають технічний стан тих чи інших агрегатів. За результатами контролю приймають рішення про продовження експлуатації автомобіля до наступної перевірки. Зміна функціональних і діагностичних параметрів агрегатів проводиться з певною періодичністю в русі і при виконанні ТО та ремонту автомобіля.

Прогноз технічного стану або надійності агрегату ставлять на період не менш як до наступної перевірки значень параметрів. Паралельно використовують статистичну інформацію про надійність елементів автомобіля. Дані прогнозу - технічна основа для прийняття рішення про допуск агрегату до подальшої експлуатації. ТО і ремонт автомобілів за технічним станом з контролем параметрів експлуатованих агрегатів автомобіля належать до найбільш ефективних, а для складніших і більш відповідальних агрегатів - і до єдино можливих.

Застосування ТО і ремонту автомобілів за технічним станом потребує широкого впровадження у АТП засобів і методів технічної діагностики, цифрових ЕОМ для оцінки і прогнозування технічного стану елементів, а також для збирання і обробки статистичної інформації про надійність автомобілів; створення на підприємствах спеціальних підрозділів, які виконують роботи щодо оцінки і прогнозування технічного стану автомобілів і приймають рішення про допуск їх до експлуатації або призначення необхідних профілактичних чи ремонтних заходів.

Застосування ТО і ремонту автомобілів за технічним станом дасть змогу повніше використовувати «індивідуальні» можливості елементів автомобіля без

збільшення ймовірності його відмови, а також удосконалювати конструкції новостворюваних моделей автомобілів.

Одержано 20.05.13

Управління власним капіталом підприємства

І.М. Молокова, *ст. гр. ФК -12- МБ*
Кіровоградський національний технічний університет

Раціональна структура власного капіталу та ефективність його використання безпосередньо впливають на формування добробуту власників підприємства. Актуальним у цьому питанні також є вирішення проблем управління власним капіталом як основним джерелом, що сприяє підвищенню економічних конкурентних переваг підприємства.

У сучасних умовах найбільш відомими розробками, присвяченими проблемам власного капіталу підприємства, є праці І. Бланка, Ю. Брігхема, Ю. Воробйова, О. Єфимової, В. Ковальова, В. Савчука, О. Терещенка, Д. Ван Хорна, Дж. Шима та інших учених-економістів. Однак ряд питань вимагають подальшого теоретичного і практичного обґрунтування, тому доцільним представляється розгляд даної теми.

Головними складовими власного капіталу є статутний капітал, додатковий і резервний капітал, нерозподілений прибуток. Відомості про розміри статутного і резервного капіталу містяться у статуті підприємства. Основу власного капіталу більшості підприємств становить статутний капітал. Дані про його розмір та зміни, як правило, фіксуються в установчих документах. Законодавство України передбачає мінімальні обсяги статутних капіталів, нижче від яких державна реєстрація підприємства не допускається.

Додатковий вкладений капітал відображає наявність і рух в акціонерних підприємствах так званого емісійного доходу, тобто різниці між продажною і номінальною вартістю випущених акцій. Його збільшення в АТ відбувається за рахунок зростання вартості реалізації емітованих акцій та її перевищення над їх номінальною вартістю, а в інших підприємствах шляхом інвестування капіталу засновниками понад зафіксований розмір статутного капіталу.

Резервний капітал утворюється на основі чистого нерозподіленого прибутку на умовах, зафіксованих в установчих документах. Ці кошти використовуються в випадках, коли необхідні витрати підприємства не покриваються наявним нерозподіленим прибутком (виплата дивідендів за привілейованими акціями), а також на покриття збитків від господарської діяльності.

Нерозподілений прибуток – це залишок одержаного підприємством прибутку, не витраченого за відповідними напрямками на дату складання звіту.

Управління капіталом, і власним зокрема, спрямоване на вирішення таких основних завдань: [1; с.25]

1) формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства;

2) оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямами використання;

3) забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому

рівні фінансового ризику;

4) забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його дохідності;

5) забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;

6) забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;

7) забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства;

8). оптимізація обігу капіталу;

9) забезпечення своєчасного реінвестування капіталу.

Процес управління структурою власного капіталу ґрунтується на певному механізмі, який є системою основних елементів та функцій, що регулюють процес розроблення та реалізації управлінських рішень у цій галузі.

Ефективність діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку та вдосконалення системи управління власним капіталом. Управління власним капіталом суб'єктів господарювання тісно пов'язане із прийняттям управлінських рішень, оскільки його величина та динаміка є важливими критеріями для встановлення їхньої оптимальності [5; с.14].

Налагоджений механізм управління капіталом передбачає: чітку постановку цілей і завдань управління капіталом, а також контроль за їх дотриманням у плановому періоді; удосконалення методики визначення й аналізу ефективності використання усіх видів капіталу; розроблення напрямків оптимізації процесу управління капіталом, а також їхнього аналізу і запровадження; розроблення методики оперативного управління високоліквідними обіговими активами; розроблення загальної стратегії управління капіталом; використання у процесі управління економічних методів і моделей, зокрема під час аналізу і планування; орієнтацію на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом.

Саме власний капітал є головною силою ефективного функціонування суб'єкта діяльності, ефективне управління яким зумовлює перспективу розвитку господарської одиниці, тому докладнішого розгляду потребує оптимізація структури капіталу.

Аналіз літературних джерел дав змогу зробити висновки, що методику оптимізації структури власного капіталу доцільно побудувати у три етапи [1; с.28]:

1. Здійснення фінансового аналізу структури власного капіталу.

2. Визначення інтегрованих шляхів оптимізації структури власного капіталу.

3. Створення ефективної концепції збереження власного капіталу.

Виходячи із визначення власного капіталу як загальної вартості майна підприємства, можна зауважити, що реальну вартість не завжди можна визначити кількісно, зокрема за інших рівних умов вартість компанії, що є відомим трендом, є вищою, а отже, вищою буде і вартість її майна. З іншого боку, за наявності на підприємстві власного інтелектуального капіталу його вартість (вартість розроблення та виконання досліджень) не завжди відповідає ринковій вартості (конкурентні переваги, які надасть підприємству це розроблення). Тож оцінка реальної ринкової вартості власного капіталу підприємства є першим кроком до ефективного управління ним [2, с. 259].

Під час визначення оптимальної частки власного капіталу у структурі капіталу підприємства, враховуючи функціональне призначення власного капіталу, на мікрорівні можна виділити його позитивні риси: простота залучення використання; вища дохідність та здатність генерувати прибуток; підвищення конкурентостійкості підприємства.

Проте використання підприємствами лише власного капіталу має і негативні риси: обсяг власного капіталу обмежений, тому підприємство може втратити можливість розширення діяльності та збільшення рентабельності за рахунок залучення позикових коштів за допомогою ефекту фінансового левериджу; часто власний капітал, залучений із зовнішніх джерел, має вищу вартість порівняно з позиковим капіталом.

Тому одним із основних питань управління власним капіталом підприємства є визначення оптимальної структури капіталу, тобто такого співвідношення власних і позикових коштів, яке забезпечує максимізацію ринкової вартості компанії.

Враховуючи динамічність зовнішнього середовища та підвищення конкуренції, часто основною метою підприємства є не збільшення власного капіталу, а його збереження. Необхідність забезпечення власного капіталу на визначеному рівні відобразилась у міжнародних стандартах бухгалтерського обліку у вигляді концепції збереження власного капіталу, що орієнтована на забезпечення безперервності господарської діяльності підприємства. Одним із показників збереження власного капіталу є показник "чисті активи", який визначається як різниця між активами підприємства та обсягом його зобов'язань. Варто зазначити, що управління формуванням, використанням та збереженням власного капіталу є основним у системі менеджменту і існує навіть на малих підприємствах, а от питання визначення ринкової вартості компанії, дієвості її фінансово-господарської діяльності та формування оптимальної структури капіталу зазвичай виникають лише на великих підприємствах.

Відповідно до концепції збереження власного капіталу, таке управління доцільне у разі, коли підприємство перебуває у кризовому стані. Результатом управління капіталом повинна бути розроблена підприємством на основі власного досвіду із врахуванням теоретичних узагальнень, наведених в економічній літературі, система показників стану і використання капіталу, наприклад: співвідношення власного, позиченого і залученого капіталу; норматив власного обігового капіталу; опора фінансового важеля (фінансовий леверидж) тощо.

В сучасних умовах господарювання виникає необхідність передбачення стану власного капіталу в ближній чи далекій перспективі. Тому для цього необхідно застосовувати такі методи моделювання: визначення і оцінка кореляційної залежності, порівняння, групування, графічні методи, регресійний, дисперсійний, багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз, трансформаційний, сучасний факторний аналіз, рангова кореляція, канонічна кореляція, часткова кореляція, коваріаційний метод, спектральний метод та ін.

Таким чином, формування власного капіталу підприємства складається з утворення окремих його складових. Цей процес характеризується низкою особливостей як з фінансового, так і з законодавчого погляду, що впливає на ефективність діяльності підприємства в цілому.

Під час розроблення фінансової політики підприємства потрібно вибрати таку структуру капіталу, яка за найнижчої вартості капіталу дасть змогу збільшити ринкову вартість економічної одиниці. Оптимальною є така структура капіталу, яка дасть змогу звести до мінімуму середньозважену вартість капіталу і, водночас, підтримати кредитну репутацію підприємства на рівні, який сприяє залученню нових капіталів на прийнятних умовах.

Список літератури

1. Вівчар О. Й., Саварин В.М. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства // Науковий вісник НЛТУ. – 2009. – Вип. 19.5. – С. 146 – 150.
2. Мельник О.В., Данілова Л.І. Особливості формування власного капіталу підприємства // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2010. - №1 (48). – С. 94 – 97.

3. Шпак Н.З., Рудницька О.М. Система управління капіталом підприємства // Науковий вісник НЛТУ. – 2010. – Вип. 20.10. – С. 257 – 261
4. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2004. – № 5, 6. – С. 39-43.
5. Іонін Є. Є. Аналітичне підґрунтя концепції збереження власного капіталу / Є. Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки України. – 2005. –№ 1 (43). – С. 43-53.

Одержано 20.05.13

Спосіб управління точністю нарізання зубчастих коліс черв'ячними фрезами з врахуванням сумарної товщини зрізів

В.Ю. Шапошник, *ст. гр. ІМ(МВ)-12М***,**
М.О. Ковришкін, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Одним з шляхів підвищення точності обробки є застосування систем управління точністю механічної обробки. Тож, розробка та дослідження способів управління точністю механічної обробки є актуальною науковою задачею.

У докторській дисертації Грицая Ігора Євгеновича на основі нової розробленої графоаналітичної моделі параметрів зрізів черв'ячної фрези розвинуто та уточнено теорію процесу зубофрезерування, що дозволило виявити резерви підвищення ефективності процесу зубофрезерування та розробити нову ефективну схему різання черв'ячної фрези. Для дослідження процесу нарізання циліндричних зубчастих коліс запропонований новий спосіб знаходження форми та розмірів перехідної поверхні частково сформованої западини між зубцями, яка визначає параметри поперечного перерізу зрізів черв'ячної фрези. Створення на цій підставі моделі параметрів зрізів дало можливість глибше дослідити процес різання черв'ячною фрезою та встановити основні напрямки удосконалення черв'ячних фрез, а також запропонувати новий метод управління точністю механічної розробки зубчастих коліс черв'ячними фрезами. Розглянемо цей метод та результати його застосування докладніше.

Об'єднання усіх множин контурів характеризує миттєвий перетин перехідної поверхні в площині торця зубчастого колеса. Форму та розміри миттєвого поперечного перерізу зрізу в даному кутовому положенні зубця щодо площини торця визначається перерізом контуру цього зубця зі слідом перехідної поверхні і з колом зовнішнього діаметра зубчастого колеса.

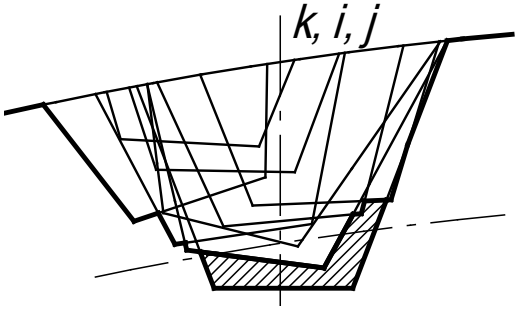

Рисунок 1 – Встановлення сліду миттєвого перерізу перехідної поверхні та миттєвого поперечного перерізу зрізу зведенням контурів до початкового положення і - го зубця

На рис.1 показано відображення миттєвого перерізу перехідної поверхні западини, контури якого наведено потовщеними лініями, та миттєвого поперечного перерізу зрізу, побудованих за вказаним алгоритмом. Із форми миттєвого перерізу зрізу виходить, що в даний момент зубець ріже вершинним та частково – боковими лезами; діаметр виступів зубців колеса тут не визначає перерізу зрізу.

Врахування перехідної поверхні та її графоаналітичне визначення дало змогу розробити модель параметрів зрізів черв'ячної фрези, яку програмно узгоджено з математичним забезпеченням автоматизованої конструкторсько - графічної системи "Компас". Створена модель дозволяє аналізувати процес нарізання циліндричних зубчастих коліс одно- та багатозахідними стандартними й модифікованими черв'ячними фрезами, зі зміщенням початкового контуру або без зміщення; вона не має обмежень за робочими режимами та конструктивно–технічними параметрами інструмента й заготовки. Використання цієї моделі забезпечує високу точність визначення площинних, лінійних, кутових і об'ємних параметрів зрізуваних шарів, координат контакту зубців і лез, активної довжини на вхідній і вихідній ділянках черв'ячної фрези у проекції на площину торця зубчастого колеса, а також дозволяє знаходити дійсні значення цих параметрів приведенням їх у передню площину інструмента.

Результати дослідження розподілу припуску між активними елементами забезпечили розроблення теоретичних основ силового навантаження черв'ячної фрези на рівні зубців, лез та рейок. Урахування впливу на силу різання зубофрезерування невільного стружкоутворення, тертя на контактних поверхнях, робочих кінематичних кутів, змінної товщини зрізів і рівня торцевого перекриття дало можливість визначити силу різання та її складові в кожній точці активного простору для леза, периметра різання одного зубця, окремої рейки або черв'ячної фрези загалом. Разом із встановленою залежністю питомої сили різання зубофрезерування від початкових умов це забезпечило вищу точність і надійність силових розрахунків процесу зубонарізання. Ґрунтуючись на результатах виконаних теоретичних і експериментальних досліджень, Грицаєм Ігорем Євгеновичем розроблено ефективну схему двопрохідного нарізання циліндричних зубчастих коліс та черв'ячні фрези з поділеним профілем початкового контуру, для яких встановлені раціональні параметри та робочі режими їх експлуатації.

Професором Грицаєм І.Є доведено, що усунення або часткове зменшення негативного впливу на процес зубооброблення факторів, присутніх у схемі різання черв'ячних фрез стандартної конструкції, можливе за рахунок збільшення кількості стружкових канавок і рейок. Цього можна досягти на незмінному зовнішньому діаметрі фрези зменшенням висоти зубців та розділенням профілю рейки нормального початкового контуру по висоті між фрезами для двох послідовних проходів. Тоді у фрези для першого проходу зубці відповідають профілю ніжки зубців рейки нормального початкового контуру, а зубці фрези для другого проходу відповідають головці зубців профілю нормального початкового контуру. Одночасно з цим у 1,4 – 1,8 раза збільшується кількість профілюючих різів, завдяки чому зменшується огранювання нарізуваних профілів, а реальний профіль наближається до теоретичного.

Основним фактором зниження теплової дії на фрези з поділеним контуром служить зменшення сил тертя і теплових потоків, які діють на поверхнях контакту зубців, збільшення периметра різання, віднесене до одиниці об'єму зрізуваного металу, що сприяє кращому тепловідведенню із зони різання, а також рівномірний розподіл температури на зубцях активної довжини інструмента. Завдяки дії вказаних факторів стійкість регламентуючих зубців фрез із поділеним контуром в 1,3 - 2 рази вища, ніж стандартних модульних черв'ячних фрез. Зокрема для модуля 6 мм розрахунковий

період стійкості зубця, який визначає стійкість фрези, становить відповідно 354 хв. та 185 хв. часу різання за однакових початкових умов.

Список літератури

1. Адам Я.И., Овумян Г.Г., Сидоренко А.К. Нарезание зубчатых колес повышенной твердости. - М.: ВНИИТЯЖМАШ, отдел науч.-техн. ннформации, 1957. - 27 с.
2. Бобров В.Ф. Влияние угла наклона главной режущей кромки инструмента на процесс резания металлов. - М.: Машгиз, 1962. – 152 с.

Одержано 20.05.13

Механізм стабілізації фінансового стану підприємства

М.О. Грешнікова, студ. гр. ФК-09-1
В.П. Кравченко, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Особлива роль в управлінні підприємствами належить фінансово-економічному механізму як найбільш складному й важливому під час прийняття управлінських рішень. Адже, як показує практика, у сучасних умовах господарювання змогли успішно вижити лише ті підприємства, які перебудували свою систему управління відповідно до умов сьогодення. Тому механізм стабілізаційного управління доцільно впроваджувати як на підприємствах, які є порівняно благополучними і функціонують успішно, так і на тих, які опинилися у фінансовій кризі. У першому випадку основне завдання системи стабілізаційного управління полягає в попередженні фінансової кризи на основі впровадження системи ранньої діагностики, а в другому подолання фінансової кризи, тобто фінансова санація підприємства. Тому вивчення проблем, пов'язаних із розробкою механізмів фінансової стабілізації підприємств є актуальною проблемою.

Метою роботи є: на основі оцінки фінансового стану ПАТ «Червона зірка» запропонувати заходи щодо його стабілізації.

Фінансова стабілізація – це такі економічні відносини, які відображають процес створення на підприємстві ефективної структури капіталу, використання якого забезпечує мінімальні витрати по обслуговуванню та максимальний прибуток при цьому. Фінансова стабільність як економічний процес органічно і чітко пов'язана з дією оперативних, тактичних та стратегічних внутрішніх механізмів фінансової стійкості підприємства [3].

Фінансова стабілізація підприємства в умовах кризової ситуації послідовно здійснюється за такими основними етапами: усунення неплатоспроможності; відновлення фінансової стійкості; зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання. Кожному етапу фінансової стабілізації підприємства відповідають певні механізми, які у практиці фінансового менеджменту поділяють на оперативний, тактичний і стратегічний.

Оперативний механізм фінансової стабілізації – система заходів, яка, з одного боку, передбачає зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства, а з іншого – збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання. Принцип «відсікання зайвого», що лежить в основі цього механізму, визначає необхідність скорочення розмірів як поточних потреб, що викликають

відповідні фінансові зобов'язання, так і окремих ліквідних активів із метою їх термінової конвертації у грошову форму.

Тактичний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що засновані на використанні моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді. Фінансова рівновага підприємства забезпечується за умов, що обсяг позитивного грошового потоку з усіх видів господарської діяльності (виробничої, інвестиційної, фінансової) у певному періоді, що дорівнює запланованому обсягу негативного грошового потоку.

Стратегічний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що заснована на використанні моделей фінансової підтримки прискореного економічного зростання підприємства. Ця система заходів визначає необхідність перегляду окремих напрямів фінансової стратегії підприємства [1].

Для застосування необхідного механізму фінансової стабілізації підприємства, потрібно здійснити оцінку фінансового стану підприємства.

Проаналізуємо фінансовий стан ПАТ «Червона зірка» за 2009-2011р. (табл. 1.)

Таблиця 1 – Основні показники фінансового стану ПАТ «Червона зірка»*

Назва показника	Значення			Зміни		Норматив
	2009	2010	2011	2010-2009	2011-2010	
Показники майнового стану						
1.Коефіцієнт зносу основних засобів	0,63	0,53	0,49	-0,1	-0,04	< 50%
2. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,37	0,47	0,51	+0,1	+0,04	> 50%
3. Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,11	0,19	0,11	+0,08	+0,08	Збільшення
4. Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,05	0,04	0,03	-0,01	-0,01	< ніж коефіцієнт оновлення
Показники фінансової стійкості						
1.Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,76	0,65	0,59	-0,11	-0,06	>0,5
2. Коефіцієнт фінансової залежності	1,31	1,55	1,68	0,24	+0,13	<2,0
3 Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,27	0,12	0,19	-0,15	0,07	>0,5
4.Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	0,31	0,55	0,68	0,24	+0,13	<0,5
Показники ліквідності						
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	1,8	1,3	1,5	-0,5	0,2	>1
2.Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,49	0,44	0,52	-0,05	0,08	>0,5
3.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,05	0,06	0,004	+0,01	-0,056	>0,2
Показники рентабельності						
1.Рентабельність реалізованої продукції	-13,3	0,7	23,2	+14	+22,5	>0 збільшення
2.Рентабельність активів	-5,8	0,6	18,3	+6,4	+17,7	>0 збільшення
3.Загальна економічна рентабельність	-2,0	5,1	17,0	+7,1	+11,9	>0 збільшення
4.Комерційна рентабельність	-4,5	6,0	21,6	+10,5	+15,6	>0 збільшення

*Примітка: розраховано на основі [4].

Згідно даних таблиці 1. коефіцієнт зносу показує високий рівень придатності основних засобів. Стан основних засобів підприємства задовільний, коефіцієнт зносу в 2011 р. складає 49%, що менше 50%. В 2009 році лише 37% основних засобів були придатні для експлуатації в процесі господарської діяльності, а в 2011 році вже 51%. За 2010-2011 роки темпи оновлення основних засобів значно збільшились, а їх вибуття дещо уповільнилось. Коефіцієнт оновлення основних засобів перевищує норматив і в 2011 році порівняно з 2010 роком він збільшився на 0,08. Коефіцієнт вибуття повинен бути меншим коефіцієнта оновлення. В даному випадку в 2009-2011 роках на підприємстві ця умова виконується, що є позитивним для його діяльності.

Фінансовий стан підприємства, що аналізується, дещо погіршився, оскільки коефіцієнт автономії зменшився в 2011 році порівняно з 2010 роком на 0,06 пунктів. Водночас, значення цього коефіцієнта вище від критичних оцінок, які прийняті в світовій практиці. В 2011 році лише 59% майна підприємства покривалось за рахунок власного капіталу, а отже підприємство залежне від зовнішніх джерел. Про збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства свідчить і коефіцієнт фінансової залежності, який збільшився за 2009-2011 роки на 0,37 пункти. Коефіцієнт маневреності власного капіталу в 2011 році проти 2010 року збільшився на 0,07 а в 2010 році відносно 2009 року зменшився на 0,15 і його розмір нижчий за теоретичний рівень (0,5). Це свідчить, що підприємство відвертає власні кошти з активного обороту на покриття дебіторської заборгованості та в незавершені капітальні вкладення. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу має тенденцію до зростання, тобто залежність підприємства від залучених коштів дещо збільшилась. Отже, підприємство має досить низький рівень фінансової стійкості і залежне від зовнішніх фінансових джерел.

Коефіцієнт поточної ліквідності в 2011 році проти 2010 року збільшився на 0,2 пункти і склав 1,5, а в 2010 році порівняно з 2009 роком цей коефіцієнт зменшився на 0,5 пункти і він більший визначеного нормативу. Про незадовільний стан платоспроможності підприємства в 2009-2011 роках свідчить коефіцієнт швидкої ліквідності, який в 2011 році порівняно з 2009 роком зменшився на 0,03 пункти і склав 0,52, що менше нормативного значення. Коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2011 році дорівнював 0,004. Протягом 2009-2010 років грошові кошти і поточні зобов'язання підприємства збільшились. Але тому що грошові кошти збільшились швидшими темпами, ніж поточні зобов'язання, то коефіцієнт абсолютної ліквідності покращився в 2010 році порівняно з 2009 роком і склав 0,06 або збільшився на 0,01 пункти. Цей показник свідчить про те, що на звітну дату тільки 6% поточних зобов'язань підприємство може негайно погасити. Слід відзначити, що коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2009-2011 роках знаходиться в межах значно менших, ніж визначений норматив.

Рівень рентабельності реалізованої продукції у 2011 році проти 2010 збільшився на 22,5 пунктів, а в 2010 році порівняно з 2009 на 14 пунктів. Підприємство з кожною гривнею, що надходить від покупців, у 2010 році одержувало 0,7 коп. прибутку, а у 2011 – 23,2 коп. У 2009 році від'ємне значення показника рентабельності реалізованої продукції свідчить про наявні резерви у використанні основних засобів, виробничих запасів у господарській діяльності, а також у зниженні собівартості і формуванні цін на продукцію підприємства. Підвищення у 2011 році проти 2010 рівня рентабельності активів вказує на збільшення обсягів чистого доходу та поліпшення ділової активності підприємства. Збільшення загальної економічної рентабельності та комерційної рентабельності у 2011 році проти 2010 року відповідно на 11,9 та 15,6 пункти є позитивним фактом.

Виходячи з аналізу фінансового стану ПАТ «Червона зірка», бачимо, що погіршилася ліквідність та фінансова стійкість підприємства, саме тому необхідно застосувати оперативний та тактичний механізми стабілізації фінансового стану.

Оперативний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що направлена, з одного боку, на зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства, а з іншого – на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

Зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства досягається за рахунок таких основних заходів[2, с.40-41]: скорочення суми постійних витрат (включаючи скорочення управлінського персоналу, витрат на поточний ремонт, тощо); скорочення рівня змінних витрат (включаючи скорочення виробничого персоналу основних і допоміжних підрозділів; зниження обсягу виробництва продукції, що не користується попитом, з відповідним скороченням необхідного обсягу фінансових ресурсів, тощо); продовження термінів кредиторської заборгованості по товарних операціях (одержаному комерційному кредиту) та інших.

Збільшення суми грошових активів в поточному періоді досягається за рахунок таких основних заходів: ліквідації портфеля короткострокових фінансових вкладень; реалізація окремих високоліквідних грошових і фондових інструментів портфеля довгострокових фінансових вкладень; рефінансування дебіторської заборгованості (із використанням всіх форм цього рефінансування) з метою зменшення загального її розміру; прискорення обороту дебіторської заборгованості, особливо по товарних операціях за рахунок скорочення термінів комерційного і споживчого кредиту, що надається.

Вибір відповідного напряму оперативного механізму фінансової стабілізації диктується характером реальної неплатоспроможності підприємства, індикатором якої служить коефіцієнт чистої поточної платоспроможності.

Тактичний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що заснована на використанні моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді. Тому основним напрямом забезпечення досягнення точки фінансової рівноваги підприємством в кризових умовах є скорочення обсягу споживання власних фінансових ресурсів. Таке скорочення пов'язане із зменшенням обсягу як операційної, так і інвестиційної діяльності підприємства і тому характеризується терміном «стискування підприємства».

Механізм використання моделей фінансової рівноваги, направлений на відновлення фінансової стійкості підприємства в умовах його кризового розвитку, пов'язаний із збільшенням обсягу позитивного грошового потоку при скороченні обсягу споживання додаткових фінансових ресурсів (тобто із зниженням інвестиційної активності).

Збільшення обсягу позитивного грошового потоку в майбутньому періоді досягається за рахунок таких основних заходів [2, с.44]: зростання суми чистого доходу підприємства за рахунок проведення ефективної цінової політики; здійснення ефективної податкової політики, направленої на зростання суми чистого прибутку підприємства; здійснення дивідендної політики, адекватної кризовому розвитку підприємства, з метою збільшення суми чистого прибутку, спрямованого на виробничий розвиток; своєчасної реалізації вибуваючих основних засобів у зв'язку із зносом або невикористаного майна; здійснення ефективної емісійної політики при збільшенні суми власного капіталу за рахунок додаткового випуску акцій, тощо.

Мета цього етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо підприємство вийшло на цільові показники фінансової структури капіталу, що забезпечують його високу фінансову стійкість.

Отже, одержані дані на основі комплексної оцінки фінансового стану ПАТ «Червона зірка», свідчать про те, що для розробки механізму стабілізації фінансового стану доцільно використовувати оперативний та тактичний механізми. Оперативний механізм фінансової стабілізації передбачає зменшення поточних фінансових зобов'язань та збільшення грошових активів. Тактичний механізм фінансової стабілізації є системою заходів, що заснована на використанні моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді.

Список літератури

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент:[учеб. курс] / И. А.Бланк – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
2. Колісник М. К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: [навч. посіб.] / М. К. Колісник, П. Г. Кільчук, П. І. Віблий – К.: Кондор, 2007. – 271с.
3. Макаренко І. О. Механізми фінансової стабілізації підприємства / І. О. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 30-37.
4. Річна фінансова звітність ПАТ «Червона зірка» за 2009-2011 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.smida.gov.ua

Одержано 20.05.13

Кредитно-товарна політика суб'єктів підприємництва

В.Я. Маньковська, ст.гр. ФК-09-1
Науковий керівник: Л.І. Міокова, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Дедалі все частіше продаж товарів у кредит стає звичайним способом ведення справ для виробничих і торговельних підприємств. Пропонування кредитних послуг у сучасних умовах є знаряддям конкурентної боротьби при залученні клієнтів. Безперечною є тенденція збільшення кредитних торговельних операцій, що, у совою чергу, обумовлює гостроту дилеми твердої або вільної кредитної політики. Дуже суворі умови товарного кредитування можуть скоротити кількість покупців, а надмірно ліберальні будуть сприяти не тільки збільшенню обсягів продажу товарів, але й мінімізації зворотного припливу капіталу внаслідок несвоєчасної сплати боргів з боку контрагентів та максимізації видатків, пов'язаних з поверненням боргу. У таких умовах особливої актуальності набуває ефективне управління дебіторською заборгованістю шляхом формування кредитно-товарної політики, що сприятиме не лише оптимізації її розміру, а й інтервенції ринку та нових клієнтів, підтримці досягнутих успіхів на належному рівні, забезпеченню сталого розвитку діяльності підприємства.

Кредитна політика є частиною загально політики управління обіговими активами і маркетингової політики підприємства яка спрямована на збільшення обсягу реалізації продукції і оптимізацію дебіторської заборгованості. Кредитно-товарна політика – це комплекс рішень, що включає термін кредиту компанії, стандарти кредитоспроможності, порядок погашення купівельної заборгованості і пропоновані знижки. Весь комплекс питань щодо управління дебіторською заборгованістю, тобто визначення обсягу, структури, умов надання та інкасації дебіторської заборгованості регулюється прийнятою кредитно-товарною політикою підприємства окремо за комерційними (їх ще називають фірмовими) товарними кредитами та споживчими кредитами.

Товарний кредит – це форма короткострокового фінансування, що надається компанії-покупцеві, та засіб збільшення обсягу продажів компанії-продавця [3].

Основними критеріями ефективності кредитної політики є зростання прибутковості основної діяльності компанії, або внаслідок збільшення обсягів продажів (що буде відбуватися при лібералізації кредитування), або за рахунок пришвидшення обігу дебіторської заборгованості (чому сприяє жорсткість кредитної політики) та рівень кредитного ризику. Надання товарного кредиту, як і фінансового кредиту, пов'язано з ризиком повернення коштів, який оцінюється і приймається керівництвом підприємства залежно від їхнього ставлення до можливих меж ризикованості бізнесу. Залежно від визначеної припустимої межі ризику кредитування розрізняють три принципових типи кредитної політики підприємства стосовно покупців продукції (табл. 1.) [1].

З огляду на зазначене в таблиці 1, підприємство постійно повинно переглядати свою кредитну політику через зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. На практиці так і відбувається. При чому такі типи кредитної політики, як консервативний та агресивний, є транзитними. Їх застосування допомагає досягти короткострокових цілей (наприклад, швидкої стабілізації фінансового стану підприємства та реанімації платоспроможності при застосуванні консервативного типу політики або закріплення на ринку збуту товару та розширення обсягів продажу для подальшої максимізації прибутку). При їх вирішенні кредитна політика, так би мовити, стабілізується та трансформується у помірний тип, синонімом якої, на наш погляд, може бути «оптимальна кредитна політика».

Таблиця 1 – Характеристика типів кредитної політики

Тип кредитної політики		
Консервативний	Помірний	Агресивний
Основною метою є мінімізація кредитного ризику разом з бажанням не відставати від загальних тенденцій ринку. При застосуванні даного типу кредитної політики характерною особливістю є скорочення кола покупців у кредит та надання відстрочки платежу виключно надійним покупцям Суттєво скорочуються строки надання кредиту та його розміри, збільшується вартість кредиту. Наслідком впровадження такої політики може бути досягнення стабільного фінансового стану в короткостроковій перспективі та ймовірність втрати ринку та конкурентних переваг	Основною метою є орієнтація на середній рівень кредитного ризику, що дозволяє максимізувати фінансову стабіль-ність підприємства як у короткостроковій перспективі, так і в довгостроковій. У більшості випадків є відображенням усереднених умов здійснення кредитної політики в галузі з огляду на загальноприйняту фінансову та комерційну практику	Основною метою є максимізація обсягів реалізації продукції і, як результат, зайняття більшої частки ринку, або максимізація прибутку у короткостроковій перспективі. Впровадження такого типу кредитної політики супроводжується ігноруванням високого рівня кредитного ризику. Таким чином, кредит поширюється на максимальну кількість покупців, включаючи найбільш ризиковані їх групи. Може збільшуватися період надання та обсяг кредиту, пролонгуватися борг, знижуватися вартість відстрочки платежу. Разом із зростанням частки ринку та збільшенням потенційного прибутку може спостерігатися зниження платоспроможності та ліквідності підприємства

При формуванні кредитної політики підприємства необхідно керуватися такими вимогами: неприпустимо акумулювання великої величини дебіторської заборгованості відносно власного капіталу; прогнозування наслідків зростання дебіторської заборгованості з позиції її впливу на фінансові результати; орієнтація на більше число покупців з метою зменшення ризику несплати одним або декількома великими споживачами.

З метою недопущення росту простроченої дебіторської заборгованості в договорі з контрагентами доцільно включати пункти, що передбачають систему штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями. Акцентуючи увагу на типі кредитної політики, зазначимо, що при консервативному, поміркованому та агресивному її типах, системі штрафних санкцій притаманний жорсткий характер.

Причиною виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості може стати співпраця підприємства вантажного автотранспорту з неплатоспроможними покупцями або контрагентами, що мають сумнівну репутацію. Тому за таких умов необхідним є формування стандартів оцінки покупців та диференціація умов надання кредитів.

Фінансовий стан підприємств прямо залежить від швидкості перетворення коштів, інвестованих в дебіторську заборгованість, у реальні кошти. Для оцінювання впливу величини дебіторської заборгованості на основні показники фінансового стану підприємства пропонується використовувати детерміновані факторні моделі, які відображають вплив чинників на показники ефективності (рентабельність, обіговість), фінансової стійкості та платоспроможності підприємства [2].

Підґрунтям вибору окремого типу кредитної політики підприємства є актуальні цілі підприємства. Якщо актуальною метою підприємства є виживання в умовах жорсткої конкурентної боротьби, то логічним буде встановлення низьких цін на продукцію (товари) та збільшення терміну відстрочки платежу для контрагентів. Якщо підприємство прагне максимізації короткострокового прибутку, то встановлюються такі умови роботи з покупцями (термін відстрочки платежу, спосіб погашенні боргу, ціна тощо), які найбільш ефективно збільшують короткостроковий прибуток, грошовий потік або рентабельність активів. Якщо основною метою підприємства є зайняття максимальної частки ринку, то рекомендованим є, як і в першому випадку, вибір більшого терміну відстрочки та низька ціна.

Слід зазначити, що, застосовуючи ту чи іншу кредитну політику, підприємство може досягати або не досягати запланованої мети, а отже, і кредитну політику можна поділити на ефективну та неефективну.

Оцінювання ефективності кредитної політики підприємства передбачає використання двох підходів:порівняння додаткового прибутку, пов'язаного з вибраною формою фінансування, з витратами, що виникають при зміні кредитної політики;порівняння і оптимізація величини і термінів дебіторської і кредиторської заборгованостей. Дані порівняння проводяться за рівнем кредитоспроможності, часу відстрочення платежу, стратегії знижок, доходам і витратам, спричинених інкасацією.

Отже, кредитна політика – складова фінансової політики підприємства, що характеризується сукупністю методів принципів, процедур взаємодії з покупцями відносно реалізації активів відстрочкою платежу та системою інструментів фінансування та рефінансування дебіторської заборгованості за рахунок власних або зовнішніх джерел, метою якої є регулювання та узгодження економічно-фінансових інтересів контрагентів та підприємства і забезпечення стійкої фінансової стабільності останнього у довгостроковій перспективі. Вибір підходу до формування кредитної політики залежить від виду економічної діяльності підприємства, методів управління дебіторською заборгованістю, наявності фінансових ресурсів, ринкових умов.

Список літератури

1. Бєлозерцев В. С. Класифікації кредитної політики підприємства з огляду на системний підхід / В. С. Бєлозерцев // Фінансовий менеджмент. – 2012.№ 6. – С. 22–33
2. Дубровська Є.В. Формування диференційованої кредитної політики підприємств / Є.В. Дубровська //Економічні науки. – 2011.№8. – С.15-23
3. Костирко Л.А. Формування кредитної політики підприємств в ринкових умовах / Л.А. Костирко // Економіка Менеджмент Підприємництво. – 2011. №23. – С. 58-62
4. Рибалко О. М. Деякі аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю / О.М. Рибалко // Економічні науки. – 2010. №3. – С.79-8

Одержано 20.05.13

Підвищення ефективності поділу стружки при обробці глибоких отворів комбінованим протягуванням

Д.С. Нестеренко, *ст. гр. ІМ(МВ)-12М*
Кіровоградський національний технічний університет

При обробці стальних деталей різанням серйозною проблемою є подрібнення стружки, що утворюється під час роботи інструмента. Наявність стійкої міцної зливної стружки є ознакою низької оброблюваності матеріалу деталі і вимагає застосування спеціальних засобів та методів, які забезпечували б ефективний поділ стружки чи припуску, що зрізується. Це питання особливо актуальне при різальному протягуванні з низькими робочими швидкостями. Такий процес відзначається інтенсивним утворенням наросту на робочих поверхнях інструменту і високим коефіцієнтом усадки отриманої стружки та її міцністю.

Мета нашої роботи полягає у підвищенні ефективності процесу комбінованого протягування глибоких отворів у деталях машин за рахунок застосування технологічних канавок спеціальної форми для поділу стружки при різанні удосконаленим інструментом.

Для цього слід вирішити наступні задачі:

– вивчити механіку процесу поділу (тобто руйнування) стружки за допомогою системи технологічних канавок, що була попередньо сформована;

– визначити засоби та методи одержання технологічних канавок за допомогою протягування з одночасним вивченням кінематики та механіки при обробці глибоких отворів;

– розробка комбінованого інструменту з удосконаленою конструкцією;

– розробка рекомендацій, що дозволять створити на практиці технологічний процес обробки та спроектувати потрібний для цього інструмент.

Процес внутрішнього протягування круглих глибоких отворів обов’язково повинен відбуватися в умовах примусового поділу стружки або припуску. Для цього використовують так званий поперечний поділ стружки (тобто поділ по периметру отвору), який здійснюється за рахунок конструктивних елементів на зубцях або деформуючих елементах протяжки. В цьому напрямку є певні резерви, зокрема такі, що стосуються підвищення стійкості інструменту. У нашому дослідженні вивчається поздовжній поділ стружки або припуску. Вважається, що цю проблему слід вирішувати

за рахунок попереднього поділу припуску мережею спеціальних стружкоподільчих кільцевих або гвинтових канавок, розташованих на оброблюваній поверхні деталі. Діаметр отвору та товщина зрізу також суттєво впливають на форму і розміри валика стружки, а отже – і на крок канавок. Кут при вершині канавки традиційного трикутного профілю повинен знаходитись в межах 45°...90° з міркувань технологічності формування останньої.

Під час наближення ріжучого зубця комбінованої протяжки до канавки для поділу стружки можливі два випадки:

а) коли змінюється напружено-деформований стан зони утворення стружки;

б) відбувається процес різання металу в цілому.

У випадку, коли глибина канавки є рівною або трохи меншою від товщини зрізу, процес різання металу на короткий час зупиняється і усі явища, що його супроводжували, зникають (зона зсуву, тіло наросту, процеси при контакті передньої поверхні інструменту та деталі тощо). Тіло наросту залишається на стружці після завершення процесу протягування без зменшення об'єму. При цьому формування валика стружки завершується і цей валик переміщується уздовж поверхні заготовки в напрямі руху зуба інструменту. Коли глибина стружкоподільчої канавки значно менша від товщини зрізу, відбуваються певні явища, що супроводжують наближення зуба інструменту до канавки. В момент, коли зовнішня границя зони стружкоутворення перетинає канавку, остання ініціює виникнення і миттєве розповсюдження тріщини здовж умовної площини зсуву, тобто під кутом зсуву $\Phi_{зс}$. Такий напрямок тріщини пояснюється тим, що саме на межі між зоною стружкоутворення і стружкою оброблюваний матеріал отримує, завдяки високим значенням деформації зсуву, такі величини холодного деформаційного зміцнення, які наближаються до максимально допустимих для даного матеріалу. Тобто цей матеріал майже вичерпує свої резерви пластичності і знаходиться на межі руйнування. Завдяки виникненню тріщини, що ініціюється відносно неглибокою стружкоподільчою канавкою як концентратором напружень, завершується формування витка стружки, яка відокремлюється від зрізуваного припуску разом з тілом наросту. В подальшому процес різання відновлюється і протікає стаціонарно до зустрічі інструмента з новою стружкоподільчою канавкою.

Для створення регулярних макрорельєфів на поверхнях отворів деталей найбільш придатні гвинтові лінії з лівим або правим напрямком заходу, які перетинаються та забезпечують регулярний рельєф. З метою вибору ефективного методу отримання досить глибоких канавок складного профілю і значного кроку (від кількох десятків до кількох сотень міліметрів) у вигляді гвинтових ліній було здійснено класифікацію та аналіз ряду найбільш відомих та оригінальних методів отримання гвинтових канавок (рис. 1).

Рисунок 1 – Класифікація методів отримання макрорельєфів з гвинтовими контурними канавками на поверхнях циліндричних отворів

Недоліки методу створення ПРМ за допомогою гвинтових різальних протяжок, що обертаються примусово, полягають в необхідності обладнання протяжного верстата спеціальним пристроєм для обертання інструмента та використання в технологічному процесі двох протяжок (ліво - та правозахідної). З метою усунення перелічених вище недоліків при виконанні даної роботи було запропоновано використати, дослідити та удосконалити оригінальний метод отримання макрорельєфів комбінованим протягуванням.

Метод ґрунтується на явищі самостійного обертання робочих елементів протяжки, які призначені для отримання контурних канавок. На рис. 2 показано секцію комбінованої протяжки, за допомогою якої на поверхнях отворів деталей формують рельєфи.

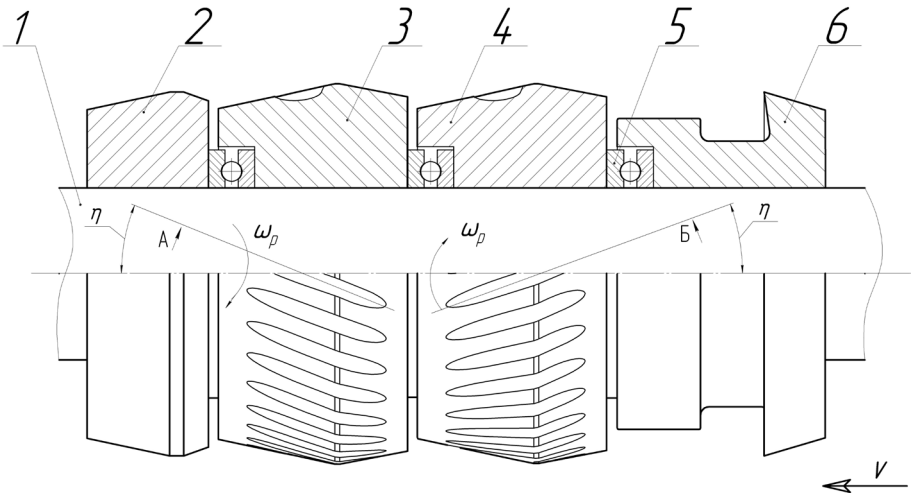

Рисунок – 2 Секція комбінованої протяжки для отримання контурних гвинтових канавок:
1 – оправка; 2 – круглий деформуючій елемент; 3,4 – гвинтові деформуючі елементи; 5 – упорний шарикопідшипник; 6 – круглий зуб різальної частини

На оправці 1 інструмента посаджено круглий чорновий деформуючий елемент 2, та круглий чистовий зубець 6, між якими розміщено блок із двох елементів 3 і 4, що обертаються в різні сторони з кутовою швидкістю ω при русі протяжки з лінійною швидкістю V та трьох упорних підшипників 5. Елементи 3 та 4 мають деформуючи частини, профіль яких в нормальному перерізі відповідає профілю контурних канавок, які потрібно сформувати, а кут нахилу до осі отвору η відповідає кутові підйому канавок. Установлено, що значення кута η повинні знаходитись в межах 8...80°. При цьому верхня межа величин має забезпечувати можливість самообертання, умовою чого є залежність $h_{\max} \le \pi/2 - \theta$, де $\theta -$ кут тертя (звичайно ($\theta = 6^0...8^0$). При $\eta < 8^0$ недоцільно оконтурювати рельєф гвинтовими канавками. В таких випадках, якщо дозволяють умови експлуатації деталей, слід використовувати більш технологічні прямолінійні канавки, напрям яких співпадає з твірною отвору ($\eta = 0^0$). Такий макрорельєф, коли одна канавка виконується при $\eta = 0^0$, а інша при $\eta = \pi/12$. Практика показує, що найбільш розповсюджений діапазон значень η лежить в межах $\pi/12...\pi/3$. Перетин канавок з лівим або правим напрямком заходу дає розміри елемента – чотирикутника макрорельєфу.

Геометричні параметри інструмента: $\alpha_e -$ забірний кут; $\gamma, \alpha -$ передній і задній кути зуба; $\varepsilon -$ кутовий крок; $k -$ величина затилування.

Передбачувані принципові відмінності запропонованого в даній роботі методу та інструменту для його реалізації наступні:

– з метою позитивного впливу спадкових властивостей поверхні деталі, набутих при здійсненні чорнової обробки, на перебіг процесу рельєфоутворення, запропоновано використовувати деформуюче протягування як процес, що безпосередньо передує формуванню макрорельєфа, і виконувати ці обидві складові технології одним спеціальним комбінованим інструментом;

– визначено діапазон значень кута нахилу рельєфоутворювальних елементів до осі отвору деталі і осі інструменту ($\eta = \pi/12...\pi/3$), який забезпечує працездатність останнього і потрібні розміри симетричного елемента у вигляді чотирикутника;

– запропоновано універсальну схему отримання контурних канавок фасонного профілю глибиною до 5 мм за допомогою обертальних деформуюче-різальних блоків інструменту;

– з метою підвищення продуктивності та стійкості різальної секції комбінованого інструменту, яка видаляє припуск, попередньо поділений за допомогою стружкоподільчих канавок, запропоновано виконувати зубці цієї секції із суцільною різальною окрайкою.

Одержано 21.05.13

Дослідження причин зниження експлуатаційної надійності електричних систем легкових автомобілів

І.В. Бичовий, *ст. гр. АТ-12М,*
С.О. Магопець, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

За останні десятиліття суттєво вдосконалилася конструкція всіх систем автомобіля, модернізувався і розширився склад електрообладнання, особливо у сфері застосування електронних пристроїв. Такі пристрої керують системою впорскування палива, системою запалювання, різними засобами підвищення комфорту та безпеки руху, а також здійснюють безперервний контроль за працездатністю різних систем, вузлів і агрегатів автомобіля.

Система керування двигуном в цілому, система запалювання, система впорскування бензину, механізми автомобільного двигуна безпосередньо впливають на багато показників його роботи. До числа таких показників відносять потужність двигуна, економічність, рівномірність і стійкість роботи, токсичність відпрацьованих газів та ін.

Загальновідомо, що навіть, на перший погляд, непомітні несправності системи запалювання (зменшення пробивної напруги, порушення часу накопичення енергії, порушення кута випередження запалювання та ін.) суттєво збільшують витрату палива і підвищують вміст шкідливих речовин у відпрацьованих газах. На даний час в Україні експлуатується досить велика кількість автомобілів, ввезених із-за кордону. Основна частина таких автомобілів мають досить тривалий термін експлуатації і, як наслідок, вони експлуатуються з багатьма несправностями, в тому числі і несправностями в системах двигуна.

Процес діагностування електронних та електричних систем автомобільного двигуна потребує постійного удосконалення поряд з постійним ускладненням конструкції сучасного автомобіля та більш жорстких вимог до охорони навколишнього середовища.

На даний час широко застосовуються порівняльні методи діагностування, коли оператор візуально порівнює дані, зчитані за допомогою мотор-тестера чи осцилографа із справної та несправної системи двигуна і робить відповідні висновки про той чи інший вид несправності (відмови). У таких методах надто великим є вплив суб'єктивних факторів, тому досить актуальним є питання зменшення важливості людського фактору при діагностуванні. Це може бути досягнуто впровадженням та удосконаленням методів математичної обробки отриманої діагностичної інформації.

Методи і засоби діагностування систем автомобільного двигуна, що використовуються в Україні на даний час, не забезпечують в достатній мірі вимоги щодо ефективності та можливості автоматизації процесу діагностування. У таких методах частково використовується діагностична інформація, яка міститься в параметрах діагностичних сигналів різної природи, зчитаних з характерних місць діагностування. Досить часто застосовуються застарілі методи почергового визначення діагностичних параметрів з низьким рівнем використання інформаційних технологій та великими затратами часу. Питання підвищення ефективності, створення передумов автоматизації діагностування електричних та електронних систем автомобіля, більш

повного і досконалого аналізу діагностичної інформації на основі сучасних інформаційних технологій є досить актуальним.

Для цього в роботі вирішуються такі завдання:

- визначено методи, які б забезпечили передумови діагностування електричних та електронних систем автомобіля;
- вибрано і обґрунтовано діагностичні параметри, які мають високу інформативність, прості в реалізації вимірювань;
- обґрунтовано теоретичні передумови застосування методів цифрової обробки сигналів для діагностування електричних та електронних систем автомобіля;
- розроблено математичну модель та алгоритм визначення несправностей різних систем двигуна методом порівняння параметрів досліджуваного та еталонного сигналів.

Одержано 21.05.13

Дослідження шляхів забезпечення експлуатаційної ефективності роботи гальмівних систем легкових автомобілів з гідравлічним приводом

Є.М.Давидов, *ст. гр. АТ-12М,*
С.О. Магопець, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Гальмівна система (ГС) автомобіля є найважливішим елементом його активної безпеки. Від того, наскільки точно ми зможемо судити про справність і технічний стан гальмівної системи, будуть залежати життя людей, схоронність перевезених вантажів і самих транспортних засобів.

Використовуючи дорожні або стендові випробування можна визначити лише загальний технічний стан ГС, а вимірювані параметри є в першу чергу контрольними величинами, що підтверджують відповідність вимогам Правил дорожнього руху й стандартів. Відхилення величини гальмівного шляху або часу спрацювання від норми свідчить про наявність несправностей, але не вказує конкретну причину й місце її появи, оскільки ГС складається з великої кількості елементів. Виникає необхідність розробити такий метод визначення несправностей, якби не використовував дорожні або стендові випробування (або застосував їх як додаткові), але разом з тим дозволяв швидко й достовірно визначити несправність для подальшого ремонту.

Попередніми дослідженнями визначено, що сучасні методи діагностики дають оцінку про придатність гальмівної системи до подальшої експлуатації, але не вказують місце і причину виникнення несправності. А бортові системи свою чергу, перевіряють лише цілісність електричних ланцюгів і не можуть виявити механічні несправності.

Саме тому в роботі було запропоновано та обґрунтовано доцільність впровадження новітнього методу діагностування гальмівної системи, суть якого заснована на аналізі сумісної дії сили в педальному приводі і його переміщенні, тиску в системі й швидкості обертання бігових барабанів. Відомо, що у автомобілів, які перебувають в експлуатації, спостерігається істотне зниження гальмівних властивостей

через порушення регулювань і зміни структурних параметрів гальмівної системи. Несправності виникають практично у всіх основних вузлах системи.

Отримані рівняння розкривають структуру зміни гальмівного моменту (сили тертя) у гальмівних механізмах, обумовлену зміною коефіцієнта тертя від геометричних розмірів, у тому числі середнього радіуса тертя, і встановлюють взаємозв'язок між структурними й діагностичними параметрами. Оскільки усі параметрі для уточненої моделі знайти важко, то поряд з вищевказаною моделлю була розроблена і спрощена модель, яка базується на основних конструктивних особливостях гальмівної системи, а саме: діаметру поршня ГГЦ, діаметрів поршнів гальмівних механізмів передньої й задньої осей тощо.

Запропонована модель дозволяє за результатами випробувань, в автоматичному режимі одержати статичні характеристики гідроприводу як функції і визначити характерні несправності: підвищені зазори в механізмах, наявність повітря в системі, витік робочого тіла, працездатність підсилювача гальм. Перевірка адекватності моделі показала, що похибка моделювання не перевищує 13%.

Теоретично обґрунтований метод визначення фаз робочого процесу в гідроприводі, заснований на синхронному запису й переміщенні педального привода й тиску робочого тіла в системі з наступною автоматичною побудовою діаграм переміщення поршня ГГЦ і швидкості наростання тиску (ШНТ).

В результаті випробувань виявлено, що в першій фазі робочого процесу, пов'язаної з перекриттям впускного отвору, ШНТ дорівнює нулю, коли поршень ГГЦ переміщується на 1,4 мм, а тиск у системі не підвищується. У другій фазі процесу поршень ГГЦ переміщується на 2 мм, витісняючи робоче тіло в колісні механізми й компенсує зазори в них. Тиск наростає повільно до 0,2 ...0,3 МПа, ШНТ у цій фазі мала й практично постійна. Для третьої фази процесу, яка відповідає активному ходу поршня, характерне інтенсивне зростання тиску й висока ШНТ. При наявності повітря в системі сумарний хід поршня ГГЦ у трьох фазах склав 12 мм.

Рекомендовано виконувати діагностичні процедури у два етапи. Перший етап - випробування гідроприводу в статичному режимі, коли колеса автомобіля нерухомі. При цьому наявність повітря в системі приводить до повільного наростання тиску й збільшенню коефіцієнта стискальності на два-три порядки й збільшенню активного ходу поршня в гри-чотири рази, а при порушенні герметичності системи, повторне натискання на педаль гальма приводить до витиснення частини повітря й росту тиску до 1...2 МПа. Повторення цих операцій при непрацюючому й працюючому двигуні дозволяє перевірити працездатність вакуумного підсилювача.

Другий етап - динамічні випробування на дорозі або на стенді – які дозволяють визначити чисельні значення показників зазначених у нормативних документах.

Одержано 21.05.13

Дослідження причин та характеру зміни тиску в шинах автомобілів та розробка заходів по стабілізації тиску в експлуатаційних умовах

І.Л. Лозовий, *ст. гр. АТ-12М,*
О.В. Бевз, *доц., канд. техн. наук,*
С.О. Магопець, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Внутрішній тиск в автомобільних пневматичних шинах впливає на їх експлуатаційні характеристики, а також на деякі експлуатаційні властивості автомобіля: демпфуючу здатність при зміні твердості шини; параметри контакту шини з дорогою; знос протектора; опір бічному відведенню; радіус кочення шини; паливну економічність автомобіля; динаміку і тяглово-зчіпні властивості автомобіля (в тому числі на коефіцієнт опору коченню).

Аналіз літератури показав, що в даний час не створені методики визначення зміни тиску в шині з урахуванням експлуатаційних факторів.

Тому в роботі було проведено розробку математичної моделі падіння тиску в шині внаслідок дифузії заправленого газу (повітря, азоту, гелію та ін.) через гумовий шар, яку можна використовувати для оптимізації періодичності контролю тиску в шинах автотранспортних засобів. Дана модель може бути використана для визначення втраченого шиною тиску виходячи з конкретних умов експлуатації. А, співвіднісши це значення до норми тиску і порівнявши з нормою відхилення (рекомендовано 5%), можна визначити і спланувати оптимальну частоту контролю, як для окремих маршрутів або навіть одиниць рухомого складу, так і для всього парку автомобілів (при однорідних умовах експлуатації).

Для перевірки ефективності отриманої математичної моделі було проведене спостереження за тиском у шинах у процесі експлуатації автомобіля ГАЗ “Газель”, що виконувала рейси між м. Кіровоград та м. Олександрія (Кіровоградської області). Виміри проводилися перед виїздом у рейс і по поверненню з нього. Також враховувалося підкачування у випадку, якщо поточний тиск не відповідав нормативному. За результатами експерименту побудовані графічні зміни тиску із врахуванням таких факторів, як пробіг шин і ступінь навантаження.

Аналіз графіків дозволив зробити наступні висновки:

- інтенсивність втрати тиску в шинах різна в залежності від того передні вони або задні і повинна визначатися з урахуванням відповідних коефіцієнтів;

- при активній експлуатації шин з коефіцієнтом використання пробігу рівному 0,5, тобто з 100%-й завантаженням автомобіля в одну сторону і порожній пробіг автомобіля в зворотну сторону, втрати тиску зростають по відношенню до автомобіля, який не експлуатується: для передніх коліс на 25%, для задніх – на 173%;

- при перевищенні норм завантаження кузова автомобіля типу ГАЗ “Газель” на 100% швидкість падіння тиску в шинах різко зростає, у порівнянні з нормальним ступенем завантаження (передніх – у 8,5 разів, задніх – у 3 рази);

- при перевищенні норм завантаження автомобіля швидкість падіння тиску в шинах різко зростає (у порівнянні з його простоєм без завантаження), передні колеса приблизно в 10 разів, задні – у 8,1 рази, в основному внаслідок підвищення дифузії, через підвищення температури шин і їх динамічної деформації;

- шини, що знаходяться в експлуатації тривалий період (тобто зі ступенем зносу 50-70%) втрачають тиск на 45% швидше, у порівнянні з новими шинами (0…25% пробігу) внаслідок старіння гуми.

Наступним етапом дослідження було проведення анкетного опитування щодо періодичності вимірів тису у колесах автомобілів із статистичною обробкою отриманих результатів вимірів тиску.

Результати анкетування показали, що:

- періодичність контролю тиску у середньому складає 14 днів, а в допустиме відхилення тиску (±5%) попадає тільки близько 20% працюючих автомобілів;

- аналіз роботи автомобілів на лінії виявив відсутність належного контролю тиску в шинах з боку водіїв;

- додаткове питання, яке стосувалося можливості використання в якості наповнювача шини замість традиційного повітря інших газів, наприклад азоту або гелію, виявило відсутність у більшості водіїв інформації щодо ефективності такої заміни.

Одержано 21.05.13

Джерела фінансування відтворення основних фондів

В.Я. Маньковська, ст.гр. ФК-09-1
Науковий керівник: В.П. Кравченко, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

За ринкових умов господарювання проблема дослідження фінансового забезпечення відтворення основних засобів в Україні набула актуальності. Діяльність будь-якого підприємства передбачає наявність засобів виробництва та відповідних матеріальних умов. Необоротні активи, а саме основні засоби, сьогодні залишаються одними із найголовніших факторів виробництва. За останні роки спостерігається негативна тенденція у відтворенні основних засобів, тобто стан основних засобів можна визнати незадовільним, оновлення матеріально технічної бази виробництва здійснюються низькими темпами, запровадження нових технологій для багатьох підприємств є досить проблематичним. Перш за все це обумовлено обмеженістю фінансових ресурсів підприємств. Вирішення цих проблем сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств та поліпшенню економічного стану країни.

Фінансове забезпечення відтворювального процесу – це покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, які акумулювали суб’єкти господарювання і держава. Мета фінансового забезпечення відтворення основних засобів – формування па підприємстві необхідних коштів для відтворення виробничого потенціалу, основне завдання – прийняття рішень щодо складу та структури джерел фінансування цього процесу.

Серед джерел фінансування відтворення основних засобів виділяють внутрішні та зовнішні. Внутрішні складаються з власних та залучених, зовнішні – з позичених та централізованих. До власних джерел відносять амортизаційні відрахування, нерозподілений прибуток, кошти засновників, до залучених – внески членів трудового колективу, кошти від емісії акцій та цінних паперів, кошти від продажу майна підприємства, кошти від здавання основних засобів в оренду; до позичених – іноземні

інвестиції, лізинг, банківські кредити та інші позики кошти страхових, венчурних, пенсійних та інших фондів, до централізованих – кошти державного та місцевих бюджетів, кошти державних та позабюджетних фондів (гранти), кошти благодійних фондів.

Джерела фінансування також поділяють і за напрямами використання: ресурси, що спрямовуються на розширене відтворення основних засобів та ресурси, що спрямовуються на просте або розширене відтворення, ресурси, що спрямовуються на просте відтворення основних засобів.

Власні кошти підприємств складаються з амортизаційних відрахувань, нерозподіленого прибутку, надходжень від здачі майна в оренду, додаткового капіталу та ін. Нерозподілений прибуток є власним джерелом фінансового забезпечення відтворення основного капіталу. Він характеризує частину прибутку підприємства, отриманого в попередньому періоді не використаного на споживання власниками та персоналом, яка реінвестується на розвиток підприємства. Необхідною умовою для наявності цього джерела є прибуткова діяльність підприємства.

Амортизаційні відрахування є одним з найважливіших джерел фінансування відтворення основних засобів, що дозволяє покращити їх склад і структуру, підвищити конкурентоспроможність випущеної продукції. Це джерело фінансування не оподатковується та зменшує розмір оподаткованого прибутку підприємств, не потрібні додаткові витрати, пов'язані з мобілізацією цих коштів. Розмір амортизаційних відрахувань залежить від норм амортизації та балансової вартості основних фондів. У фактичній діяльності підприємства застосовують різні методи нарахування амортизаційних відрахувань, при цьому дотримуючись амортизаційної політики держави. Методи амортизації дозволяють регулювати інвестиційні процеси, знижувати податкове навантаження на підприємство.

Варто зазначити, що згідно із законодавством України підприємства всіх форм власності мають право проводиш щорічну індексацію балансової вартості груп основних засобів. Цей процес визначає дійсну вартість відтворення залежно від рівня цін і впливає на обсяг амортизаційних відрахувань [2, с. 80].

Вибір методу нарахування амортизації є важливим елементом системи. Обираючи метод нарахування амортизації, підприємства мають звернути увагу на переваги та недоліки кожного з методів у певних виробничих умовах.

Підпунктом 145.1.5 п. 145.1 ст. 145 Розділу 111 Податкового кодексу встановлено, що амортизація основних засобів нараховується із застосуванням таких методів: 1) прямолінійного; 2) зменшення залишкової вартості; 3)прискореного зменшення залишкової вартості (при чому цей метод застосовується лише при нарахуванні амортизації до об'єктів основних засобів, ідо входять до груп 4 (машини та обладнання) та 5 (транспортні засоби)); 4) кумулятивного; 5) виробничого [1].

Проаналізувавши методи нарахування амортизації основних засобів, слід зазначити, що жоден з цих методів не дає однозначної відповіді на проблему розподілу амортизованої вартості.

Тому при виборі підприємством методу амортизації слід враховувати такі положення:

- якщо основні засоби приносять більше доходу на початку строку корисного використання, то слід застосовувати методи прискореної амортизації. Це пояснюється тим, що в перші роки експлуатації продуктивність є найбільшою, а в кінці строку експлуатації – зростають витрати на ремонт;
- якщо майбутня динаміка доходу тісно пов'язана з фактичним обсягом випуску продукції впродовж строку корисною використання, то слід використовувати виробничий метод;

- у випадку неможливості передбачення з достатнім ступенем надійності динаміки наступних втрат метод нарахування амортизації може бути обраний, виходячи з простоти розрахунків, що сприяє зниженню витрат на ведення обліку.

Сьогодні амортизаційна політика є діючим інструментом активізації інвестиційних процесів, вона повинна забезпечити надійне внутрішнє джерело фінансування капітальних вкладень. Статистичні данні свідчать, що саме у розвинених країнах за рахунок амортизації на підприємствах формується до 80% інвестицій .

На підприємстві амортизаційна політика сьогодні не створює мотивації до швидкого відновлення основних фондів і накопичення необхідних для відтворення основних фондів фінансових ресурсів. Тому на сучасному етапі результати впровадження механізму амортизації є дуже скромними. Недоліками амортизаційної політики підприємств є наступні:

10. підприємствами (при наявності серед них великої кількості збиткових) використовується прискорена амортизація, хоча вона зможе дати перевагу лише рентабельним підприємствам;
11. скорочення числа норм амортизації, що використовуються при нарахуванні амортизації, порушило економічно обґрунтовані строки їхнього відтворення;
12. для більшості видів основних фондів підприємств норми амортизації необґрунтовано завищенні;
13. амортизація нараховується від залишкової, а не відновленої вартості основних фондів; все це призводить до продовження амортизаційного періоду, а також строків окупності капітальних вкладень [3, с. 40].

Більша частина інвестицій в основний капітал фінансується за рахунок коштів приватною сектору. Основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал в Україні є власні кошти підприємств та організацій. Зростає роль кредитів банків та інших позик. Слід зазначити, що і в умовах розвитку кредитування банки віддавали перевагу напрямам бізнесу з швидким обігом коштів.

В умовах відносно нерозвиненого ринку капіталу в Україні, високої вартості банківських кредитів, неможливості держави виділяти значні кошти на капіталовкладення із централізованих джерел фінансування, підприємства, зазвичай, максимально використовують можливості самофінансування [4, с.39].

Проте сьогодні вони не здатні забезпечити навіть просте відтворення основних фондів. Це зумовлено зростаючою вартістю нового обладнання, прискоренням процесу морального його старіння. Таким чином, підприємства змушені забезпечувати загальні потреби фінансування виробництва за рахунок амортизаційних відрахувань, які тепер, згідно з чинним законодавством, не обов'язково нагромаджувати в амортизаційному фонді.

Знижується частка централізованого фінансування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

Частка коштів іноземних інвесторів в структурі інвестицій в основний капітал незначна. Це пояснюється високим рівнем інвестиційного ризику в Україні, який зумовлюється нестабільністю економічної та політичної ситуації, високим рівнем тінізації економіки, недосконалістю законодавчої бази, що регулює діяльність суб'єктів підприємництва в Україні.

Отже, для удосконалення фінансовою забезпечення відтворення основних засобів пропонуємо провести такі заходи: формування економічної і правової бази для впровадження раціональних методів відновлення основною капіталу; стимулювання інвестиційної ініціативи суб'єктів господарювання з боку держави; надання податкові знижки тільки тим підприємствам, що мають документальне підтвердження

інвестиційного використання коштів та амортизаційного фонду; дозволити підприємствам самостійно обирати й змінювати метод амортизації з повідомленням податкових органів до початку податкового року, а також самостійно обирати період відшкодування первісної вартості при застосуванні прискореної амортизації; запровадити контроль за цільовим використанням амортизаційних коштів у разі, коли підприємства обирають нелінійні методи амортизації; необхідне впровадження податкових пільг на прибуток, який інвестується в оновлення основних засобів, особливо на інноваційний розвиток виробництва необхідно впровадження чіткої програші пріоритетного кредитування окремих галузей економіки та виробництв;необхідно впровадження державних програм з метою покращення інвестиційного клімату в Україні, які повинні підвисити обсяг, як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій на відтворення основних засобів. Крім того, на промислових підприємствах необхідно сформувати відповідний механізм, який забезпечить сукупне обґрунтоване використання зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування оновлення основного капіталу.

В результаті впровадження вище зазначених заходів можна отримати поліпшення фінансового стану і результатів господарської діяльності підприємств, а також створення умов для інноваційної діяльності підприємств у майбутньому.

Список літератури

1. Податковий Кодекс України від 27.12. 2010 р. №52/2010 р. (із змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.rada.gov.ua
2. Агрес О.Г. Розвиток джерел фінансування для відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств / О. Агрес // Фінанси України. – 2011. №7. – С.72-84.
3. Бондаренко Т.Ю. Амортизаційна політика підприємства: проблеми відтворення основних фондів / Т.Ю. Бондаренко // Вісник КНЕУ. – 2010. №22 – С.40-42.
4. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти відтворення основних засобів/ О.А. Євтушенко // Вісник ХНУ. Економічні науки – 2011. №2.12.- С. 39-42.

Одержано 21.05.13

“History of computer”

П.В. Семко, *студ.гр. СШ-12:*
Кіровоградський національний технічний університет

The computer as we know it today had its beginning from the 19th century English mathematics professor name Charles Babbage.

He designed the Analytical Engine which had this design that the basic framework of the computers are based on today.

Generally speaking, computers can be classified into three generations. Each generation lasted for a certain period of

time,and each gave us either a new and improved computer or an improvement to the existing computer.

First generation: 1937 – 1946 - In 1937 the first electronic digital computer was built by Dr. John V. Atanasoff and Clifford Berry. It was called the Atanasoff-Berry Computer (ABC). In 1943 an electronic computer named the Colossus was built for the military. Other developments continueduntil 1946. The first general– purpose digital computer, the

Electronic Numerical Integrator and Computer (ENIAC) was builtin 1946. It is said that this computer weighed 30 tons, and had 18,000 vacuum tubes which was used for processing. Then this computer was turned on for the first time lights dim in sections of Philadelphia. Computers of this generation could only perform single task, and they had no operating system.

The second generation: 1947 – 1962 - This generation of computers used transistors instead of vacuum tubes which were more reliable. In 1951 the first computer for commercial use was introduced to the public; the Universal Automatic Computer (UNIVAC 1). In 1953 the International Business Machine (IBM) 650 and 700 series computers made their mark in the computer world. During this generation of computers over 100 computer programming languages were developed, computers had memory and operating systems. Storage media such as tape and disk were in use.Also there were printers for output.

The third generation: 1963 - present - The invention of integrated circuit brought us the third generation of computers. With this invention computers became smaller, more powerful more reliable and they are able to run many different programs at the same time. In1980 Microsoft Disk Operating System (MS-Dos) was born and in 1981 IBM introduced the personal computer (PC) for home and office use. Three years later Apple gave us the Macintosh computer with its icon driven interface and the 90s gave us Windows operating system.

As a result of the various improvements to the development of the computer we have seen the computer being used in all areas of life. It is a very useful tool that will continue to experience new development as time passes.

Одержано 23.05.13

Короткий аналіз художньої культури Великої Британії

Р.Г. Щербина, *студ. гр. ФК 09-1,*
С.В. Щербина, *доц., канд. пед. наук.*
Кіровоградський національний технічний університет

Художня культура Великої Британії в основному визначається культурою Англії з додаванням мистецьких традицій Шотландії, Уельсу, Північної Ірландії та колоніальних народів.

Значним художнім внеском Великої Британії у світову скарбницю мистецтва є розвиток живопису, архітектури, музики, театру та літератури. Англійське садівництво є взірцем європейської вишуканості й гармонійності, найкращими парками Великої Британії захоплюється весь світ. Завдяки музичній культурі Туманного Альбіону з'явився новий напрям популярної музики XX ст. біг-біт, а також набув потужного розвитку мюзикл.

«Епоха Англії» у світі (XVII — поч. XIX ст.)

Формування й поширення європейської культури Нового часу припадає на XVII-XVIII ст. І саме в Англії сформувалися основи нового світобачення, що продовжило культурні надбання епохи Відродження. Окрім того, у британському суспільстві початку XVII ст. вагомою складовою у визначенні змісту людського буття проголошувався інтелектуальний розвиток. Не випадково, що XVIII ст. отримало назву

«епоха Просвітництва», бо характеризується посиленням інтересу до історії, античної символіки, культури й національних особливостей інших країн, філософських ідей, висунутих Дідро, Вольтером, Руссо.

В англійському образотворчому мистецтві переважав іноземний вплив, але у XVIII ст. встановилась місцева традиція. Англійські художники розробили свій особливий стиль і зосередилися на портретному та пейзажному живописі. Він визначився роботами Дж. Тернера і Дж. Констебла, які творили в основному в жанрі пейзажного живопису, а також портретистів Т. Гейнсборо, Дж. Рейнолдса і В. Хогарта. Хогарт також розробив особливий стиль сатиричного живопису.

На початку XIX ст. під впливом голландських митців сформувалася новітня школа художників, заснована Дж. Кромом. Інші відомі художники XVII-XIX ст. – П. Сандбі, засновник англійського акварельного живопису, Р. Вілсон, Дж. Морленд, Дж. Р. Козенс та Дж. Ліннелл.

Готика в Британії стала провідним стилем усього середньовіччя й довше, ніж в інших країнах Європи, визначала особливості архітектурного мистецтва. У XIX ст. Британія пережила нове захоплення національною готичною архітектурою, тому провідним стилем у будівництві стала неоготика. А забудова нового Парламенту в неоготичному стилі стала візитівкою Лондона. Також неоготичний стиль поширився на архітектуру вищих навчальних закладів Британії. Оскільки ця держава на той час уже міцно зарекомендувала себе як джерело наукової думки й просвітництва, то чимало розвинених європейських країн під час зведення власних університетів неодмінно обирали за приклад британське архітектурне мистецтво. Відтоді архітектурний образ багатьох університетів Європи та Америки сформували саме неоготика й пізній класицизм.

Одержано 23.05.13

Деякі особливості культури Англії

В.В. Ковтуненко, *студ. гр. ДІ 09,*
С.В. Щербина, *доц., канд. пед. наук.*
Кіровоградський національний технічний ун*іверситет*

Англійська культура надзвичайно цікава і самобутня. Епос, поезія і драма розвивалися з ще часів середньовіччя на основі народної поетичної творчості. Найбільш поширений його жанр - це балада історичного, епічного або ліричного змісту, що виконується під акомпанемент лютні або іншого музичного інструменту. Сьогодні у всьому світі відомий цикл балад про пригоди вільного мисливця, захисника бідних і борця проти несправедливості Робін Гуда і його «зелених братів». Виникнення цього циклу балад відноситься ще до XIII в. Своєрідні англійські і шотландські балади лірико-епічного змісту. Родоначальником англійської літератури вважається Дж. Чосер, особливо відомий своїми «Кентерберійськими розповідями», в яких відображено англійське життя XIV в.

У XVI в. Англія пережила повний переворот у всіх областях економічного і соціального життя, що перетворило її з країни феодальної в класичну. На цей період і припадає в Англії надзвичайний розквіт у всіх областях думки і творчості.

Характерною межею цього періоду Відродження був розвиток гуманізму – зображення в мистецтві реального світу, людини, що живе в цьому світі. Першим

представником гуманізму в Англії став родоначальник утопічного соціалізму Томас Мор. «Утопія» - слово, винайдене Мором, складено ним з грецьких слів і означає «неіснуюче, небувале місце». У своїй книзі, Мор розповідає, що нібито в Антверпені він зустрівся з мандрівником, португальцем Гітлодєєм, який об'їздив багато невідомих країн, у тому числі і острів, що знаходився на далекому Заході, Утопію. Книга Мора і складається з бесід з Гітлодєєм, причому багато своїх думок із обережності Мор вкладає у вуста свого співбесідника. Давши різку критику сучасного соціального порядку, «Утопія» займає виняткове місце в світовій літературі завдяки сміливості думки автора, виразності рішення поставленої ним задачі - показати на конкретному прикладі, як може бути організоване суспільство на засадах загальної рівності без приватної власності. Після перемоги буржуазної революції зароджується новий тип роману, одним з творців якого був Д. Дефо. У своїй всесвітньо відомій книзі «Робінзон Крузо» він підносить творчі сили представників нового класу, їх діяльність. У цей же період з'являється книга знаменитого сатирика Англії Дж. Свіфта «Подорож Гуллівера», в якій вперше прозвучала критика нового устрою суспільства. Це була їдка сатира на англійське суспільство того часу. В кінці XVIII- початку XIX в. у Великобританії, як і в інших європейських країнах отримав розвиток романтичний стиль. Письменників-романтиків привертала фантастика, минулі історичні епохи, сильні пристрасті, народна творчість. Найбільш типовим романтичним твором цієї епохи були «Поеми Оссіана» – вільний стилізований переклад народних кельтських оповідей шотландським поетом Дж. Макферсоном. Інший всесвітньо відомий шотландський письменник - Вальтер Скотт став творцем жанру історичного роману. Також світову славу набула поезія національного поета Шотландії Роберта Бернса. На розвиток англійської літератури 30-50-і роки XIX в. зробив вплив чартизм - перший масовий політичний рух робочого класу. Демократичний рух цього періоду підготував грунт для розвитку критичного реалізму. Його головними представниками стали Ч. Діккенс, У. Теккерей, що створили неповторні картини життя буржуазного суспільства тих часів. Критичний реалізм розвивається і в творчості пізніших письменників, наприклад Т. Харді, що писав про життя сільської Англії.

Одержано 23.05.13

Із історії становлення групи «Queen»

О.А.Біда, *студ. гр. БП-12*
С.В.Щербина, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Біографія:

Queen (у перекладі з англ. - «Королева», вимовляється «Куїн») - британська рок-група, яка домоглася найширшої популярності в 70-80-х рр.. XX століття і нараховує сотні мільйонів шанувальників донині. До найзнаменитішим пісням «Queen» відносяться такі класичні рок-хіти як «Bohemian Rhapsody», «We Will Rock You», «We Are the Champions», «A Kind of Magic», «The Show Must Go On» та інші. Широку популярність здобули і відеокліпи, зняті музикантами «Queen», причому відеокліп на пісню «Bohemian Rhapsody» вважається першим кліпом в історії музики. Крім того, «Queen» здобули славу однієї з найбільших концертних команд за всю історію року.

Фредді Мерк'юрі (Freddie Mercury, 1946-1991) - фортепіано і вокал. Автор пісень «Killer Queen», «Bohemian Rhapsody», «Somebody to Love», «We Are the Champions», «Crazy Little Thing Called Love» та ін Брайан Мей (Brian May, 1947) - гітари. Автор пісень «We Will Rock You», «Tie Your Mother Down», «Who Wants to Live Forever», «Hammer to Fall», «I Want It All» та ін Джон Дікон (John Deacon, 1951) - бас- гітара, ритм-гітара. Автор пісень «You're My Best Friend», «Another One Bites the Dust», «I Want to Break Free» «One Year of love» та ін Роджер Тейлор (Roger Taylor, 1949) - ударні. Автор пісень «Radio Ga Ga», «Heaven for Everyone», «A Kind of Magic» та ін.

Походження

Біля витоків заснування групи стояли творчі експерименти її учасників: студенти Брайан Мей і Тім Стаффел у Великобританії в 1967 році заснували групу «1984» (за однойменним романом Джорджа Оруелла, пізніше (в 1968) перевтілитися в «Smile». Брайан повісив оголошення в стінах свого «Імперіал коледж». У ньому говорилося, що групі потрібна барабанщик для гри в стилі Мітча Мітчелла і Джинджера Бейкера (барабанщики Джиммі Хендрікса та групи «Cream» відповідно). На нього відгукнувся студент-дантист Роджер Тейлор. Він тоді здався Мею і Стаффел найкращим варіантом, вразивши їх точністю настройки барабанів. Головним досягненням «Smile» став виступ на розігріві у «Pink Floyd». Однак через напруженого навчання і відсутності якого б то не було менеджменту, навесні 1970 тріо розпалося: Тім Стаффел покинув групу. Але Мей і Тейлор не збиралися кидати музичну кар'єру і поділилися своїми творчими амбіціями з одним і сусідом по кімнаті Стаффел Фредді (Фарух) Балсара. Він часто відвідував виступи «Smile», але Мей і Стаффел навіть не підозрювали, що він взагалі вміє співати. Фредді мав вельми чіткі плани щодо виступу і сценічної роботи групи. Він же придумав для нової групи назву «Queen», а собі взяв псевдонім Фредді Меркьюрі. Тепер група складалася з вокаліста-клавішника, гітариста і ударника. Спочатку на роль бас-гітариста був запрошений старий знайомий Роджера Тейлора по Корнуольської групі «The Reaction» Майк Гроуз (Mike Growse), який виступив на перших двох концертах групи (27 червня в Міському залі м. Труро (Truro City Hall, Truro) і 12 липня в «Імперіал коледжі»). Згодом його замінив вельми обдарований басист Баррі Мітчелл (Barry Mitchell). Але, втомлений від музичного бізнесу, він покинув групу в початку 1971 р. лише два виступи протримався наступний басист групи, Даг Боги (Doug Bogie). Але в лютому 1971 р. з лондонської дискотеці Брайан Мей і Роджер Тейлор познайомилися з досвідченим вже в ті роки бас-гітаристом Джоном Діконом, що приїхали на навчання до Лондона з рідного міста Лестер. Пройшовши прослуховування, Джон зайняв позицію басиста групи і став чотирьом постійним ланкою у складі, який протримався без малого 21 рік. 1973

А найвідомішою піснею цього альбому є «Bohemian Rhapsody». Здавалося б, ця довга шестихвилинна композиція, незрозумілим чином поєднала в собі риси рок і поп-музики, опери та окремі мотиви фольклору, взагалі не могла стати популярною і вже тим більше не повинна була злетіти до перших рядків хіт-парадів. Стандартної в ті роки вважалася трихвилинна пісня, але «Queen» не побоялися створити цей шестихвилинні шедевр, який через чверть століття в Британії назвуть піснею тисячоліття. На додаток до цього варто відзначити, що відео до «Bohemian Rhapsody» вважається першим у світі кліпом. Відео до музики знімали і до цього, але даний випадок - перший приклад свідомого з'єднання спеціально створеного зображення, ефектів і музики. У кліпі застосовані здаються тепер примітивними оптичні спецефекти: зйомка через шестигранну призму і дублювання осіб музикантів. Але варто визнати, що і в наші дні далеко не всі кліпи створені з таким смаком. До цього ж альбому були зняті «You're My Best Friend» і «Love of My Life», остання, до речі, в тому самому концертному варіанті з гітарою. На підтримку альбому «Queen» дає концерти в

США, Канаді, Японії і, звичайно ж, на батьківщині. 1976 - «A Day at the Races» знову викликав бурю обурення у критиків. «Queen» звинувачували в безплідній спробі повторити «A Night At The Opera», і вплив попереднього альбому дійсно помітно. 1989 - цей рік було б правильніше віднести до дев'яностих у творчості «Queen». Альбом «The Miracle» дуже різко відрізняється від усіх попередніх робіт. У Фреді трохи змінився голос, він збрив вуса і став одягатися більш строго. Разом з альбомом виходить відразу п'ять синглів. Вихід кліпів підігріває чутки про хворобу Мерк'юрі, які тепер активно спростовуються як музикантами групи, так і самим Фредді. Дивна обкладинка «The Miracle» теж стала приводом для суперечок, але, швидше за все, саме через можливу хворобу співака. Титульної піснею альбому стала п'ятихвилинна композиція «The Miracle», проте ніщо не змушує задуматися про майбутнє «Queen» так, як «Scandal».

«The Show Must Go On» - безумовно, одна з кращих пісень «Queen». Але не знаючи історію групи, неможливо зрозуміти, яких зусиль коштувала Фредді її запис. Голос Мерк'юрі не видає його хвороба. Важко уявити, як виконувати таку пісню, знаючи про швидку смерть. Написана Брайаном Меєм, вона, здається, була створена спеціально для Фредді. У кліпі на цю пісню, склеєному зі шматочків колишніх відеоробіт, Мерк'юрі чи не вперше з'являється на якісь пару секунд не в образі мачо або блазня, або громовержця - просто дуже добродушна посмішка, такий собі здивований добряк підморгує: мовляв, і сам не вірить , що все це було саме з ним. Але при цьому лише крихітна частина його життя змогла вміститися в декількох хвилинах його останнього кліпу. Перед самою смертю Меркьюрі розпорядився передати всі доходи від перевидання пісні «Bohemian Rhapsody» благодійному фонду Терренса Хіггінса з боротьби зі СНІДом. Він помер 24 листопада 1991 року.

1992 20 квітня на лондонському стадіоні Wembley відбувся концерт пам'яті Фредді Мерк'юрі, організований залишилися музикантами групи. У той день на сцену вийшли всі ті, кого Фредді вважав своїми друзями, з ким працював особисто: Джо Елліот, Джордж Майкл, Аксель Роуз, Елтон Джон, Роберт Плант, Девід Боуї, Сил Семуел, Роджер Дартлей, Ені Леннокс, Ліза Стенсфілд і улюблена актриса Мерк'юрі - Лайза Мінеллі. Спайк Едні, який відіграв на клавішних безліч концертів з «Queen», назвав цей концерт «Fred Aid», нагадуючи про феноменальне виступі «Queen» в 1985 році на «Live Aid». Це був концерт пам'яті Фредді Мерк'юрі, але, фактично, це було прощання з групою «Queen».

1995 вийшов останній студійний альбом групи «Queen» під назвою «Made in Heaven» («Зроблено на небесах»), складений з сесійних записів групи весни 1991 року, виконаних у студії Mountain, двох заново аранжованих композицій Фредді з його сольного альбому «Mr. Bad Guy »(« Made in Heaven »,« I Was Born to Love You »), однієї композиції групи Роджера Тейлора The Cross (« Heaven for Everyone ») і деяких композицій, до цього не виходили в світ. Примітно, що «A Winter's Tale» - остання композиція, написана Мерк'юрі, а «Mother Love» стала останнім записом вокалу Фредді.

Наші дні

Після смерті Мерк'юрі солістами «Queen» на окремих концертах і записах були Джордж Майкл, Роббі Вільямс та група «Five». Однак самим успішним виявився союз музикантів з представником британського блюз-року Полом Роджерсом. Проект називається «Queen + Paul Rogers. Return of the Champions ». Музиканти їздять з гастрольними турне, виконують традиційні пісні «Queen» з піснями Пола Рожерса і збирають пристойні аудиторії. Джон Дікон відмовився від участі в новому складі, заявивши: «Немає сенсу продовжувати. Замінити Фредді неможливо ». Після 1995 року він припинив свою музичну кар'єру, тільки одного разу з'явившись на сцені в 1997 році.

У 2006 році, Брайан Мей оголосив, що разом з Полом Роджерсом буде записаний новий студійний альбом. Також стало відомо, що буде організований новий тур групи в 2008 році. У той же час, цей новий склад припав до душі далеко не всім шанувальникам. Так, в одному інтернет-опитуванні на саму невдалу заміну якого-л. легендарного музиканта з трьох варіантів, Queen і Пол Роджерс перемогли, набравши 44% голосів, проти 29% за Doors з Йеном Естбурі і 20% за INXS з переможцем реаліті-шоу J. D. Fortune. [Джерело?] 31 грудня вийде новий сингл групи Say it's Not True, написаний Тейлором. Пісня, за заявою Роджерса присвячена Нельсону Манделі і жертвам СНІДу.

Досягнення

У 2000 р. в результаті опитування, в якому взяло участь понад 190 тисяч осіб, «Bohemian Rhapsody» була названа кращою піснею тисячоліття, випередивши навіть знамениту «Imagine» Джона Леннона. Десяте місце в цьому хіт-параді зайняла пісня «Under Pressure». У 2005 р. 3, 500 любителів музики поставили Фредді Мерк'юрі на друге місце в списку кращих вокалістів всіх часів і народів, Брайан Мей зайняв сьоме місце в рейтингу кращих гітаристів, Роджер Тейлор став восьмим серед ударників. У 2006 р. збірка «Greatest Hits» був визнаний найбільш продаваною платівкою Великобританії. У загальній складності в країні було продано 5, 4 мільйони копій. У 2006 р. збірка «Greatest Hits» був визнаний самим часто скачуваним альбомом у iTunes Store. У цілому завантажено 2. 27 мільйона разів. У 2007 р. більше 20. 000 слухачів BBC вибрали «Queen» кращою британською рок-групою всіх часів.

Звук і стиль

Група часто творила свої пісні в самих різних жанрах, таких як глем-рок, диско, поп-рок, прогресивний рок, психоделічний рок, хард-рок і хеві-метал. Рідше група експериментувала з такими стилями як панк-рок і спід-метал. Іноді група грала в таких невластивих для рок-груп стилях, як кантрі, регтайм, рокабілі та народна музика. Яскравою особливістю звучання групи є хор з Мерк'юрі, Мея і Тейлора який став чимось на зразок маркою групи. Найбільш вдале звучання цього хору є в альбомах «A Night at the Opera» і «A Day at the Races». Інший яскравою рисою групи є різні багатоголосні партії для однієї людини (наприклад для пісні «Bohemian Rhapsody» Мерк'юрі записував свій голос 180 разів).

Одержано 23.05.13

Особливості соціально-культурного життя британців

Ю.М. Лавренко, *студ., гр. БП-12*
С.В. Щербина, *доц., канд. пед. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

1. «Британія» або «Великобританія» означає певне місце на земній кулі (швидше декілька таких місць), але не держава. Словом «Британія» позначаються Уельс, Шотландія і Англія, а окрім цього є Британські острови, де знаходиться Північна Ірландія і Республіка Ірландія. Найчастіше Англією називають саме всю цю групу «субдержав» без Ірландії.
2. Ви не повірите, але Лондон один з найсухіших міст Європи! За рік в Лондоні випадає 600 міліметрів опадів, а, наприклад, в Римі — 840, в Лісабоні – 700, Мілані – 1000, а в Рейк'явіку – до 4000!

3. Саме Англія була хазяйкою перших в світі Олімпійських Ігор сучасності, а не Афіни, як це зазвичай вважається. Перша Олімпіада відбулася в 1850 році в місті Much Wenlock в графстві Shropshire. А Олімпійські Ігри в Афінах пройшли в 1896 році, через 46 років.

4. Британців можна назвати tea-addicted nation. Вони випивають найбільшу кількість чаю на душу населення в світі! (у 22 рази більш ніж середньостатистичний житель Америки або Франції)

5. Близько 80 тисяч чоловік щорік втрачають свою парасольку під час поїздки в Лондонському метрополітені, побудованому в 1863, це, до речі, найперше метро в світі.

6. За тиждень 409 ескалаторів Лондонського метро накручують відстань рівну декільком зворотам довкола Землі!

7. У Великобританії все навпаки, точніше автомобільний рух. Саме у цій країні зародився лівобічний рух.

8. Люди у Великобританії зазвичай удома речі не перуть, а носять в пральні, тому у всіх містах добре розвинена мережа пралень.

9. У Лондоні розташована щонайдовша торгівельна вулиця в світі - Оксфорстріт. Тут знаходяться 548 магазинів.

10. У Великобританії є професія стояльщика в черзі. Ціна однієї години роботи «очередиста» коштує покупцеві 20 фунтів.

11. У Лондоні багато лавок, подарованих місту самими жителями. І зазвичай ці лавочки - в пам'ять про минулих близьких.

12. Незважаючи на всю повноту своєї влади, королева Англії не може входити в деякі будівлі. Парадоксальний, але тим не менш досить цікавий факт про Великобританію - королеві заборонено з'являтися в Палаті Громад Парламенту Великобританії в силу того, що королева не є членом цієї Палати.

13. Ось ще один цікавий історичний факт, що стосується Великобританії - це єдина в світі країна, яка досі не обзавелася писаною Конституцією, тим не менш, права і свободи громадян там виконуються неухильно - яскравий приклад того, як має бути влаштовано управління державою, для тих , хто забезпечений масою законів, які, тим не менш, дуже далекі від досконалості.

14. Сама татуйована в світі людина живе на острові Скай в Шотландії. 99,9% поверхні його шкіри покриті татуюванням, яке повторює узор шкіри леопарда. Єдині ділянки його тіла, не вкриті татуюванням, залишилися між пальцями на ногах і усередині його вух.

15. В Англії цікавим чином встановлені крани для води. Для холодної та гарячої води використовуються окремі крани, що не дуже зручно, але чому так зроблено не зовсім зрозуміло. Не менш цікаво йде справа з розетками - на розетках є кнопка-вимикач, тому немає необхідності нічого витягати з розеток.

16. Англійці дуже вихований народ і не рідко бувають такі ситуації, коли вони вибачаються навіть коли особливо ні в чому не завинили. Англійські касири під час пробивання товарів через касу можуть подякувати покупця близько 5 разів.

17. Вельми цікавим фактом є те, що за статистикою більшість англійців бували в Парижі всього один раз або взагалі не були, хоча поїздка від Лондона до Парижа триває 2 години.

18. У Великобританії дуже складно зустріти бездомних тварин. Зазвичай їх містять в спеціальних притулках. Це пов'язано з законом про жорстоке поводження з тваринами.

19. Англійці дуже шанують свою музику. Якщо вони почують, що ви слухаєте Pink Floyd, The Beatles чи Led Zeppelin, то на вас подивляться зовсім по іншому і ви виростете в їх очах.

20. У Великобританії поширені гроші у вигляді монет, а гідність найбільшої - 2 фунти

21. Англійці досить морозостійкий народ. У прохолодну погоду діти ходять в школу в коротких спідницях і штанах, так що людина, яка розгулює в майці в листопаді тут цілком нормальне явище

22. Таксисти у Великобританії проходять дуже жорсткий іспит на знання міста і іноземцю взагалі не реально отримати роботу таксиста, просто не візьмуть, тому що іноземець. Навряд чи ви потрапите в ситуацію, коли таксист не буде знати місця, в яке вас потрібно доставити.

23. В даний час в Великобританії три найпоширеніші теми для розмови - це спорт, Х-фактор та погода.

24. У Великобританії дуже багато різних національностей, дуже багато пакистанців в широких шароварах, сомалійців, індусів в тюрбанах і жінок в сарі, африканців, кого тільки не зустрінеш. Велика частина цих людей-діти й онуки колишніх мігрантів, вони-британці. Багато носять свій національний одяг, ніхто з цього приводу не комплексує.

25. Якщо ви не так добре говорите по-англійськи і він м'яко кажучи середнього рівня, англієць скаже, що ви дуже навіть не погано ведете бесіду, а якщо будете заперечувати, то цілком може додати, що російський куди гірше… А якщо ви будете добре володіти англійською мовою, то вам пощастить більше. Тому вивчайте її в КНТУ!

Одержано 23.05.13

Опис неповторних географічних пам яток Австралії

І.К.Ярощук, *студ. гр.БП-12*
С.В. Щербина, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Горизонтальними водоспадами називається природний феномен, який можна спостерігати на узбережжі Західної Австралії під час приливів. Щоправда, водоспадами їх називають лише тому, що точніше описати це унікальне явище навряд чи можливо. Утворені горизонтальні водоспади переміщенням води між прісноводною водоймою Поултон-Крік та бухтою Телбот по двом ущелинам гірського ланцюга Маклартi. Ущелини знаходяться в гірських хребтах, розташованих паралельно на відстані приблизно 300 метрів. Коли рівень води підвищується, вода з величезною швидкістю прямує вглиб материка. Під час відливу водоспад розвертається в протилежну сторону – вода під дією власної ваги, хоча вже і з меншою швидкістю, спрямовується назад в океан. У ці моменти спостерігаються тимчасові вертикальні водоспади висотою до 5 метрів. Ущелина, яка розташована ближче до моря, в ширину сягає близько 20 метрів. Друга вдвічі вужча, тиск і швидкість води тут більші, тому і водоспад більш «видовищний». Приливи, висота яких тут досягає 10 метрів, чергуються з відливами кожні 6,5 години, і ось так, кілька разів на добу, водоспади змінюють свій напрямок – то прямують до моря, то «тікають» від нього. Коли швидкість води спадає, в ущелинах можна плавати на човні (окремі екстремали наважуються навіть на вейкбординг) і милуватись величним пейзажем, який за лічені хвилини може перетворитись на

вируючий пінний котел. Ці водоспади – єдині у своєму роді. Відомий телеведучий і натураліст, шанований багатьма як піонер документальних фільмів про природу, сер Девід Аттенборо не раз називав їх одним із найграндіозніших творінь природи. З ним згодні і тисячі людей, які щороку приїжджають в округ Кімберлі в Західній Австралії та добираються до бухти Телбот, щоб побачити унікальні горизонтальні водоспади.

Печера Світлячків

Печера Світлячків – одне з найпривабливіших місць в Новій Зеландії. Її головна особливість – тисячі грибних комариків Arachnocampa luminosa, які вкривають склепіння печери. Їх численні колонії мерехтять в темряві, створюючи дивовижну ілюзію зоряного неба.Печера Світлячків являється частиною печерного комплексу Вайтомо, розташованого на Північному острові. У доісторичні часи його територія знаходилась під водою. Протягом 30 мільйонів років з коралів, морських мушель, скелетів риб і безлічі дрібних морських організмів формувалась 200-метрова товща вапняку, який відступаюча вода розчиняла, утворюючи численні порожнини – так і з'явились ці печери. Сьогодні вони популярні серед мандрівників і постійно досліджуються вченими. Печера має три рівні, об'єднаних 16-ти метровою вертикальною шахтою. Гроти і зали «художньо оформлені» безліччю найвигадливіших сталактитів і сталагмітів, на третьому рівні, в так званому «Соборі», часто проводяться концерти, але головна визначна пам'ятка цього місця – це, звичайно, Arachnocampa luminosa, які, до речі, мешкають виключно в Новій Зеландії. Велику частину свого життя вони проводять у фазі личинок, які плетуть справжні ловчі сіті: зі стелі печери звисає незліченна кількість довгих ниток, вкритих краплинами липкої рідини. Потім вони «підсвічують» свої тенета, приваблюючи тим самим дрібних комах, якими живляться, і туристів, які прийшли помилуватись ними.

Улуру (Айерс-Рок) (англ. Uluru) - сформована близько 680 мільйонів років тому в Австралії масивна оранжево-коричнева скеля овальної форми. Розташована в «регіоні» Центральна Австралія (en.) - самому південному адміністративному районі Північної Території в центрі континенту в 450 км на північний захід від міста Аліс-Спрінгс. У 18 км на північ від Улуру знаходиться курортне містечко Юлара (en.) із зоною відпочинку та обслуговування туристів, на кордоні якого побудований аеропорт Айерс-Рок (en.). Довжина Улуру складає 3,6 км, ширина - близько 3 км, висота - 348 метрів. Підніжжя порізане печерами, прикрашеними стародавніми наскельними малюнками і різьбленням по каменю. За міфами аборигенів колись тут мешкав господар гори - водяний пітон. А на крутому схилі жив чорний варан. Аборигени проводять обряди у священній печері. Колись в центрі континенту височів гірський масив, що представляє собою острів посеред озера Амадіус. Продукти руйнування гірських порід відкладалися на дні водойми, сформувавши скелю, яка за зовнішнім виглядом нагадує лежачого на боці гігантського слонаВідкриттяВперше Улуру описав Вільям Крістін Гросс в 1873 р. і назвав його Айерс-рок на честь губернатора Південної Австралії Генрі Айєрса. За наполяганням аборигенів назва в 70-ті роки було повернуто. Дивовижний камінь.

Улуру

Зверху за зовнішнім виглядом скеля нагадує лежачого на боці гігантського слона. Здалеку моноліт Улуру виглядає зовсім гладким, однак поблизу на поверхні чітко помітні нерівності, тріщини і борозни. Хоча скеля розташована в центрі пустелі, на регіон щорічно обрушуються урагани, приносячи проливні дощі. Пустельний клімат характерний коливаннями температури: ночі тут холодні, а полуденна спека досягає 38 ° С. Камінь при нагріванні розширюється, а при охолодженні стискається, що і викликає його розтріскування. Унікальний гірський велетень складається з червоного пісковика, особливі властивості якого дозволяють йому змінювати колір залежно від

освітлення протягом доби. На світанку чорний силует гори світлішає, набуваючи темно-ліловий відтінок. Сонце піднімається все вище, і Улуру спалахує пурпурно-червоним кольором, потім освітлюється рожевим, а до полудня стає золотим. Весь день триває фантастична гра кольору. До вечора гора-«хамелеон» перетворюється на темний силует на тлі пустелі. Поруч з Улуру розташований ще один знаменитий комплекс - Ката Тьюта (Kata Tjuta, «Багато голів»), також відомий під назвою Гора Ольга. Він складається з декількох темно-червоних гір округлої форми, найвища з яких сягає 546 м. Першим європейцем, який побачив Улуру в 1872 р., був Ернест Джайлз. Він зауважив скелю з берегів озера Амадіус, однак досягти її не зміг. А через рік на вершину диво-гори піднявся англійський дослідник Вільям Госс; він і назвав кам'яну брилу Айерс-рок на честь держсекретаря Південної Австралії Генрі Айєрса, що став пізніше прем'єр-міністром країни. Туристи почали відвідувати це місце лише в 1950 р., після завершення будівництва магістралі через місцевість, в якій розташований Улуру. У період з 1931 по 1946 р. вершину моноліту підкорили 22 сміливця. Вже До 1969 р. число туристів з усього світу, які щороку відвідують Улуру, зросла до 23 тисяч, а на сьогоднішній день досягло півмільйона. У зв'язку з цим виникла серйозна проблема в статусі Улуру як туристичного об'єкта, з одного боку, та об'єкта поклоніння для місцевих жителів - з іншого (згідно давніми переказами, спілкування з горою надає людині сили).

Склад породи

Моноліт породи складається з сірого грубозернистого аркозових піщанику, який утворюється за рахунок руйнування гранітів. Аналіз показав наявність в ньому польового шпату, кварцу і оксидів заліза. Саме залізо і додає масиву «іржавий» колір. Місце поклонінняАрхеологи вважають, що аборигени населяли райони, прилеглі до Улуру, ще 10 тис. років тому. За віруваннями місцевого племені анангу, до землі необхідно ставитися з повагою як до колиски життя і годувальниці. Завдяки б'є з-під землі ключу і печерам протягом сотень років Улуру була притулком для древніх племен. Біля її підніжжя, а також у печерах збереглися зразки давньої наскального живопису. Однак ці малюнки не дають однозначного уявлення про історію виникнення Улуру, виносячи на суд сучасників кілька версій. Безліч легенд оповідає про створення казкової гори; за однією з них, її сотворили древні велетні. На скелі зображені найбільш шановані божества аборигенів: Мала («Заячий кенгуру»), Кунія («Жінка-пітон») і Ліру («Коричнева змія»). Біля підніжжя скелі знаходиться джерело води, де на водопій приходять тварини. У 100 км на південь від Улуру розташований масив Масгрейв. З 1977 р. Улуру входить до складу біосферного заповідника національного та світового значення, який внесений до списку ЮНЕСКО. У 1987 р. заповідник зарахований до пам'ятників світового значення. Власність аборигенівЗ 26 жовтня 1985 Улуру офіційно належить племені анангу, правда, кам'яний гігант був зданий в оренду уряду строком на 99 років для використання в якості національного парку. Щорічна плата за оренду становить 75 тис. доларів плюс 20% від кожного вхідного квитка. Аборигени зацікавлені в розвитку туризму та відповідно до угоди не перешкоджають відвідуванню вершини Улуру, до якої веде їх священна стежка. На жаль, підіймаючись на вершину кам'яного велетня, туристи, яких анангу називають minga («чорні мурахи»), не завжди поводяться цивілізовано і забруднюють прилеглу до Айерс-рок територію. Висока температура повітря і слизька поверхня скелі перетворюють двогодинної підйом на гору в небезпечний подорож: тут щорічно гинуть туристи в результаті падінь, серцевих нападів і сонячних ударів. Корінні жителі сповнені надії, що в недалекому майбутньому приїжджі будуть милуватися їх стародавньої горою, не відчуваючи потреби у сходженні на її вершину.

Одержано 23.05.13

Великобританія та історія створення її гербу

І.В.Матвієць, *студ.гр.БП-12*
С.В.Щербина., *доц., канд.пед. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Історія Великобританії

Протягом декількох століть Великобританія панувала практично у всіх океанах Земної кулі. За рахунок цього англійська мова набула найширше розповсюдження. Не тільки у Великобританії, але і в Австралії, Новій Зеландії, в Канаді і на багатьох островах говорять англійською мовою. Кількість вивчають його в усьому світі перевалила за п'ятисотмільйонним позначку. Зараз Великобританія - високо розвинену державу з стійкою, багатою економікою. Але не завжди це було так.

Історія створення гербу Великобританії

Леопард був емблемою династії Плантагенетів, правлячої з 1154 до 1399 рік. Засновником династії був граф Анжуйський, що став королем Генріхом II (1133-1189). Його батько, вже згадуваний граф Жоффруа Анжуйський, прикрашав свій шолом гілкою жовтого дроку - по-латині "Plantagenista", звідки і сталося династичне прізвище. Три леопарда на червоному полі (офіційно вони називаються "йдуть леви насторожі") з'явилися на англійській гербі при королі Річарда I Левове Серце. Під час Столітньої війни, що тривала з 1337 по 1453 рік, і відомої як Війна леопарда проти лілії, англійська герб зазнав змін. Коли французька королівська династія Капетингів обірвалася в 1328 році, серед претендентів на французький трон був і англійський король з династії Ланкастерів Едуард III (1312-1377). Коли королем обрали Філіпа VI Валуа, Едуард III, на знак своїх претензій на трон Франції, розсік і перетнув поле щита, залишивши у другій і третій чвертях традиційних леопардів, а в першій і четвертій помістив лазурне поле, усипане золотими лиліями – емблему Франції. Він слідував гаральдичного правилом, що свідчить, що діти геральдичної спадкоємиці (жінки, яка має родовий герб) можуть у своєму гербі помістити її герб разом з гербом батька. Для цього вони повинні розділити щит герба на чотири частини, зобразивши в першій і четвертій чвертях герб батька, а в другій і третій - герб матері. Мати Едуарда III – Ізабелла Французька - була дочкою французького короля Філіпа IV (1268-1314). Коли його син Карл IV (1294-1328) помер, не залишивши чоловічого потомства, пряма лінія Капетингів обірвалася і французи повинні були вибрати нового короля. Їх вибір зупинився на двоюрідного брата Карла IV Філіппе Валуа, а претензії Едуарда III були відкинуті, оскільки він походив від французьких королів по жіночій лінії, тобто по своїй матері Ізабеллі. Едуард змушений був поступитися. Він приніс Філіпу васальну присягу за свої французькі володіння і видав в посвідчення цього акту грамоту, скріплену великою державною печаткою. Але Едуард не відмовився від своїх претензій. Через десять років, у 1337 році, він послав Філіпу виклик і слідом за цим захопив один з фламандських островів. Почалася Столітня війна - "Війна леопарда проти лілії". У повній відповідності з правилами Едуард мав би помістити леопардів в першу і четверту чверті щита, але віддав цю позицію лиліям, що в разі перемоги точніше відображало б співвідношення англійської та французької частин його майбутнього об'єднаного королівства. У такому вигляді англійська герб проіснував до

1800 року, коли згадування Франції зникло з королівського титулу. Генріх IV (1367-1413) залишив на гербі тільки три лілії (цей символ називається "fleur-de-lis").

У 1603 році на англійський трон під ім'ям Джеймса I зійшов Джеймс VI Шотландський. При ньому герб поповнився емблемами Шотландії та Ірландії. Шотландський червоний лев у золотому полі був старовинним гербом графства Файфского і та на Файфского Макдуфа. У XIII столітті цей герб прикрасився червоною облямівкою, яку пізніше, в XV столітті, шотландський парламент безуспішно пробував скасувати. Золота арфа стала гербом Ірландії ще в XV столітті. Походження цього символу неясно. Нассаускіе і Ганноверська династії, які змінили Стюартів, поміщали на англійську герб щитки зі своїми родовими гербами. Нарешті при королеві Вікторії (1819-1901) герб Великобританії прийняв форму, що залишається незмінною і в наші дні.

Фігури щитодержателей протягом століть змінювалися неодноразово. У різний час щит підтримували соколи, білий лебідь, ял, білий кабан короля Річарда III (1452-1485), червоний валлійський дракон, який вказує на кельтське походження династії Тюдорів, срібний гончий пес графства Ричмондського. З 1603 року біля щита утвердилися коронований британський лев і єдиноріг. Золотий шолом англійської герба увінчаний короною св. Едуарда, яка з'явилася в гербі в царювання Чарльза II (1633-1701). На вершечку шолома - золотий коронований леопард, іменований британським левом. Намет - золотий, підкладений горностаєм.

ОРДЕН Підв'язки

Гербовий щит оперезаний блакитним ремінцем з пряжкою. Це - підв'язка, знак вищої та найстарішого англійського ордена Підв'язки, заснованого королем Едуардом III. На ремінці напис: "Honisoitquimal y pense" - "Ганьба тому, хто погано про це подумає". Існує кілька теорій походження ордена Підв'язки. Згідно найживописнішою з них, можливо, об'єднуючою відразу дві версії, орден з'явився за таких обставин. 1 січня 1344 Едуард III, який готував похід на Францію, оголосив про скликання лицарського турніру, на який запросив усіх знатних лицарів Європи. Він наказав зробити прибудову до Віндзорському замку, в якій, за задумом Едуарда, мав розміститися відтворений легендарний Круглий стіл короля Артура. Едуард був шанувальником лицарства, любив романи про подвиги лицарів Круглого столу, сам брав участь у лицарських турнірах. Війна перешкодила здійснити грандіозний задум. Однак Едуард відновив проект після свого повернення з Франції. Він задумав створити світський лицарський орден, на який він міг би спертися при боротьбі з баронами і вищої знаттю королівства за зміцнення своєї влади.

У 1348 року все було готове до урочистостей, прибудова до замку була споруджена, оголосили бал, але, мабуть, у Едуарда не було приготовлено назва для лицарського союзу, який створюється. На балу Джоан Кент, графиня Солсбері, що танцювала з Едуардом, втратила підв'язку, синю, вишиту і посипану дорогоцінними каменями. Підв'язка впала прямо під ноги королю. Створилася кілько двозначна ситуація, але король галантно підняв підв'язку, пов'язав її собі на рукав і, просячи насмішників, вимовив по-французьки фразу "Honisoitquimal y pense". Тут його відвідала ідея, і він сказав: "Я оголошую про встановлення королівського Ордена Підв'язки! І мої слова хай будуть девізом цього ордена".

Потім, в соборі св. Георгія, покровителя воїнів, король зібрав своїх лицарів. Найбільш ранні записи, які прояснили б історію створення ордена, загинули в пожежі, але зберігся рахунок за оплату двадцяти чотирьох лицарських мантій, прикрашених голубими підв'язками. Мантії були замовлені королем і доставлені йому у вересні 1351. Усі двадцять чотири члени нового ордена були героями битви при Креси, коли 26 серпня 1346 загін під командуванням Едуарда III розгромив тридцятитисячне військо

Філіпа VI (французи втратили 11 принців, 1500 лицарів і 10 000 солдатів). Але тільки дев'ять з них, включаючи самого Едуарда, належали до вищої знаті. Це були особисто віддані королю люди. П'ятнадцять інших лицарів не мали гучних титулів, але були відомі своєю хоробрістю. Так з'явився перший у середньовічній Європі світський орден (на відміну від духовно-лицарських орденів, що зародилися в епоху хрестових походів - тамплієрів, госпітальєрів, тевтонців, ордена св. Яго та інших).

В основу ордена лягли принципи, які стануть обов'язковими для всіх світських орденів надалі: 1) союз лицарів очолюється сюзереном, який своєю владою приймає в орден нових членів (що може носити характер нагородження), на відміну від практики, прийнятої в духовних орденах; 2) число членів ордену обмежене; 3) лицар може складатися тільки в одному ордені, членство в інших орденах не допускається (французький король Людовик XI звинуватив герцога Карла Сміливого в державній зраді, коли той погодився бути почесним членом ордена Підв'язки), 4) всі члени, крім глави ордена, рівні. Ордена мали свої володіння, свій герб, свій палац чи замок, знак приналежності до ордену і особливий орденський одяг. На відміну від хрестоносців члени нових лицарських орденів часто вже не нашивали знак приналежності до ордену на мантію, а носили його на ланцюжку. Мабуть через те, що в той час поширився звичай жалувати підданим портрет короля у вигляді золотого медальйона, який носився на шийному ланцюзі. На відміну від хрестоподібних знаків духовних орденів, знаки орденів світських приймають самі різні форми: плетінка з волосся - знак італійського ордена Благовіщення; шкура барана - знак європейського ордена Золотого руна; ще однією формою знака ордена Підв'язки є постать св. Георгія на коні.

Одержано 23.05.13

Оптимізація методу управління кредитним ризиком

І.М. Політова, *магістр гр. ФК-12мб*
Науковий керівний: В.П.Кравченко, *доц., канд.екон.наук*,
Кіровоградський національний технічний університет

На даному етапі розвитку української економіки надання кредитів є пріоритетним елементом в різноманітті банківських послуг. Це, в першу чергу, є результатом стабілізації економічної ситуації в посткризовий період та підвищення довіри населення до банківських структур. Однак, з приростом попиту на кредитування зростає й імовірність виникнення ризику неповернення запозичених коштів, що веде за собою зниження ліквідності та платоспроможності банку.

Метою даної роботи є пошук альтернативних методів управління кредитною заборгованістю .

Метою управління кредитним ризиком позичальника, з одного боку, є є забезпечення повернення кредитних коштів, а з іншого – забезпечення прибутковості та ефективності кредитної операції. Завданням управління індивідуальним кредитним ризиком є зниження ймовірності невиконання позичальником своїх зобов’язань, мінімізація фінансових витрат банку у разі невиконання позичальниками своїх фінансових зобов’язань, зменшення кількості та масштабів високо ризикованих кредитних операцій, вжиття відповідних заходів у разі настання ризику. [2]

Управління кредитним ризиком являє собою комплекс заходів,що спрямовані на мінімізацію та усунення факторів що зумовлюють виникнення кредитної заборгованості.

Щоб зменшити вплив кредитного ризику на кредитний портфель банку, впроваджуються методи управління кредитним ризиком.

Можна виділити методи управління кредитним ризиком як по відношенню до кожного окремого кредиту, так і до кредитного портфелю вцілому.

Головними причинами виникнення кредитного ризику окремо взятого кредиту є:

- неплатоспроможнісь позичальника;
- шахрайські дії з боку позичальника.

Для оцінки фінансового стану позичальника — фізичної особи банки встановлюють показники та їх оптимальні значення залежно від виду кредиту (на придбання або будівництво житла, придбання транспортних засобів, товарів тривалого використання, на інші потреби), його обсягу й строку, виду забезпечення (застави) за кредитом. Клас позичальника за операціями з фінансового лізингу визначається без урахування критерію класифікації кредитної операції «рівень забезпечення кредитної операції».

Оцінка фінансового стану позичальника має враховувати кількісні та якісні показники (фактори), що можуть у тій чи іншій мірі вплинути на виконання позичальником зобов'язань за кредитом, з визначенням рівня їх ймовірного впливу на дотримання умов кредитної угоди шляхом установлення оптимальних значень та відповідних балів для кожного з показників (факторів) та здійснюється з урахуванням виду і строку кредиту, що надається.

У разі визначення кредитоспроможності позичальника — фізичної особи під час розгляду питання про надання кредиту та оцінки його фінансового стану під час обслуговування боргу за кредитом мають ураховуватися як кількісні показники (економічна кредитоспроможність), так і якісні характеристики (особиста кредитоспроможність) позичальника, що підтверджуються відповідними документами і розрахунками. [1]

Процес отримання грошових коштів клієнтом представлено на рис1.

Цей процес відбувається у декілька етапів:

1) На першому етапі клієнт подає запит на формування кредитної справи. На даному етапі формується анкета фізичної особи, з якої надалі банком будуть розглядатись дані клієнта.

2) Після завершення процесу обробки анкетних даних клієнта починається етап перевірки достовірності персональних даних позичальника та його платоспроможність. На даному етапі служба безпеки банку перевіряє можливість наявності простроченої кредиторської заборгованості в інших банках та можливість вчинення шахрайських дій з боку позичальника.

3) Спираючись на результати проведеної перевірки, банк може надати позитивне рішення або відмовити у видачі кредиту. При отриманні кредиту позичальник підписує пакет документів , що підтверджують зобов’язання перед банком. Однак підписання даного документу не дає повної гарантії повернення коштів банку.

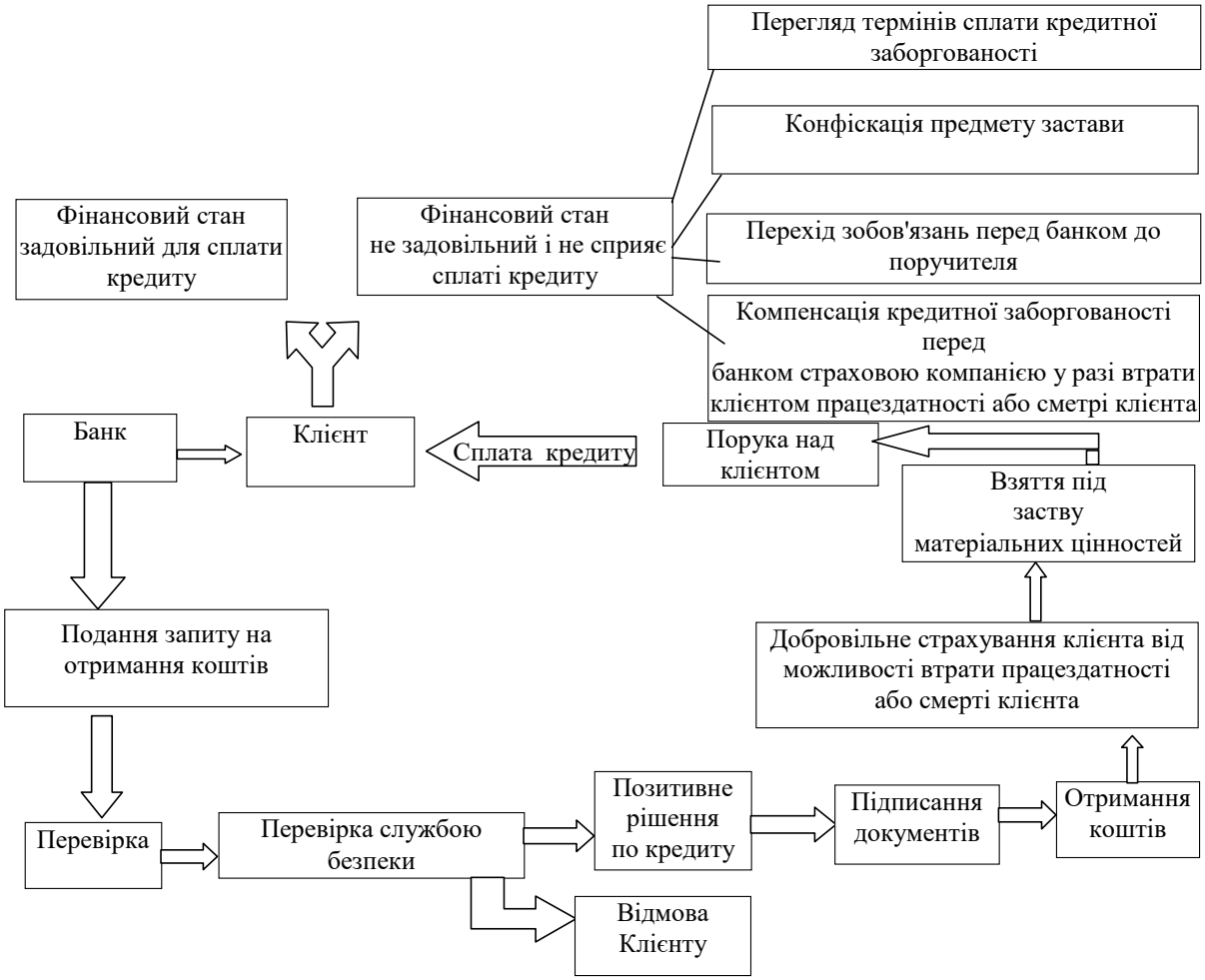

Рисунок 1 – Схема кругообігу коштів між банком та позичальником та методи оптимізації їх повернення

Для того щоб збільшити відсоток повернення позичкових коштів до банку можна впровадити декілька заходів для відшкодування збитків що несе за собою прострочена заборгованість, таких як:

- Порука над клієнтом. Даний метод полягає у переданні зобов’язань у виплаті кредитної заборгованості до поручителя, тобто особи, яка підтвердила платоспроможність клієнта, у разі несвоєчасної сплати кредиту або смерті позичальника.

- Взяття під заставу матеріальних цінностей. Даний метод найчастіше використовується при споживчому кредитуванні, в якому предметом застави виступає майно яке було придбано в кредит. Однак при інших видах кредитування предметом застави може виступати більш цінне майно клієнта.

- Добровільне страхування життя та працездатності клієнта. Укладаючи договір добровільного страхування, клієнт отримує послугу що полягає у відшкодуванні збитків перед банком, у разі втрати працездатності або смерті застрахованої особи. Таким чином , страхова компанія виплачує суму заборгованості перед банком і звільняє позичальника від зобов’язань подальшої виплати кредиту. Але дана виплата може здійснюватись лише якщо клієнт довів свою непрацездатність, або у разі звернення родини в зв’язку смерті клієнта, цей факт було зафіксовано нотаріально.

- Перегляд термінів погашення кредитної заборгованості . При виникненні несприятливого фінансового стану для погашення кредитної заборгованості, банк має право вводити альтернативні шляхи повернення коштів таких як, відстрочка

погашення або збільшення терміну погашення кредитної заборгованості без зміни відсоткової ставки. Це дасть можливість зберегти клієнта , не створюючи додаткового навантаження штрафних санкцій за прострочену кредитну заборгованість.

Отже, для оптимізації розрахунків між клієнтом і банком необхідно вводити певний комплекс заходів , за допомогою яких можна компенсувати втрати банку при неспроможності клієнта погасити свою заборгованість перед банком.

Список літератури

1. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
2. Криклій О.А. Маслак Н.Г. Управління кредитним ризиком. Монографія ДВНЗ «УАБС НБУ» 2008- 89с.

Одержано 23.05.13

Дослідження шляхів підвищення стійкості руху автомобіля

Ю.Г. Мамалига, *магістр. гр. АВ-12МБ*,
В.В. Русских, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Аналізуючи розвиток конструкції автомобіля в останні десятиріччя, можна відмітити значні досягнення наукової думки в плані вдосконалення існуючих і створення нових систем активної безпеки автомобіля.

Формування властивостей стійкості й керованості колісних машин необхідно здійснювати на стадії їх проектування шляхом раціонального вибору способу здійснення маневру, конструкції рульового керування, а також параметрів конструкції машини. Технічний рівень автомобілів визначається їх динамічними властивостями. Високий рівень цих властивостей особливо важливо забезпечувати в умовах напруженого міського потоку.

Саме недостатня стійкість і керованість колісних машин є однією з розповсюджених причин аварій на дорогах. Важкі наслідки втрати керованості й стійкості машин вимагають розгляду цієї проблеми вченими й інженерами.

Проведений аналіз дозволив визначити, що на керованість і стійкість автомобіля впливають такі експлуатаційні фактори, як маса автомобіля, висота центра мас, конструкція й стан шин, стан гальмових механізмів й ін.

Забезпечення функціональної стабільності показників керованості й стійкості дозволить підвищити надійність колісних машин і безпеку їхнього руху.

Такі системи активної безпеки, як антиблокувальна система (АБС), протиблокувальна система (ПБС), система електронної стабілізації (ESP) автомобіля, система підрулювання задніми колесами і інші, істотно підвищили рівень стійкості колісних транспортних засобів. Ці системи постійно знаходяться в полі зору багатьох дослідників, які не припиняють роботи по покращенню алгоритмів їх керування. Кожна з таких систем вносить свою частку в підвищення активної безпеки автомобіля. Подальші досягнення в напрямку удосконалення систем активної безпеки даються все з більшим трудом.

Одним з резервів підвищення активної безпеки автомобіля є застосування активного керування сходженням коліс. Аналіз розвиток систем активної безпеки показує все більш зростаюче застосування так званого пасивного регулювання сходження коліс автомобіля, як переднього, так і заднього мостів.

Регулювання сходження обумовлено характером кінематичних зв'язків в підвісці і в приводі рульового керування і є функцією вертикальних переміщень коліс автомобіля і положення рульового колеса.

Використання такого метода регулювання поточних кутів сходження при русі автомобіля ставить перед конструкторами задачі створення необхідних кінематичних зв'язків, що забезпечують необхідні закони регулювання кутів сходження, с одного боку, і з другого боку, потребує вирішення питань раціональної компоновки елементів підвіски і рульового привода, забезпечення їх міцності і надійності. Але, дослідження показали, що пасивного регулювання недостатньо.

Таким чином, застосування безперервного активного керування сходженням коліс в процесі руху автомобіля є наступним шагом в підвищенні рівня безпеки і розвитку систем активної безпеки автомобіля. Звідси витікає актуальність теоретичного і експериментального вирішення даного питання.

Одержано 27.05.13

Інформаційна база оцінки кредитоспроможності позичальника

М.В. Різо, *ст. гр. ФК-12-МБ*
Кіровоградській національний технічний університет

Під аналізом кредитоспроможності клієнта розуміється оцінка банком позичальника з точки зору можливості і доцільності надання йому позики, визначення ймовірності її своєчасного повернення у відповідності з кредитним договором. При цьому необхідно забезпечити проведення всіх необхідних етапів дослідження, на всіх стадіях аналізу кредитоспроможності, тобто на стадіях попереднього, оперативного і ретроспективного аналізу.

До попереднього аналізу кредитоспроможності позичальника входять такі етапи:

- формування інформаційної бази аналізу кредитоспроможності;
- оцінка достовірності наданої інформації;
- попередня оцінка потенційного позичальника;
- обробка отриманої інформації;
- порівняльний аналіз отриманих фінансових коефіцієнтів з нормативними значеннями;
- якісний аналіз фінансових коефіцієнтів;
- розрахунок рейтингового показника позичальника;
- присвоєння позичальнику класу (рейтингу) на основі інтегрального показника;
- аналіз якісних показників;
- висновки за результатами оцінки кредитоспроможність позичальника, визначення перспектив його розвитку для вирішення питань про умови і можливості

надання кредиту.

Ретроспективний аналіз кредитоспроможності позичальника базується на всій інформації, яка міститься в кредитному досьє позичальника.

В процесі ретроспективного аналізу кредитоспроможності в якості основних етапів можна виділити наступні:

- узагальнення інформації, яка стосується взаємодії кредитора і позичальника в період дії кредитного договору;
- аналіз тенденцій зміни фінансового стану позичальника і його вплив на зміну рівня кредитного ризику;
- аналіз тенденції зміни якості і вартості забезпечення в період дії кредитного договору;
- надання позичальнику класу кредитоспроможності за результатами виконання кредитного договору з врахуванням тенденції зміни всіх якісних і кількісних характеристик позичальника;
- внесення змін в кредитну історію позичальника.

Одним із головних елементів методики оцінки кредитоспроможності позичальника є його інформаційна база, оскільки без неї неможливо реально і ефективно оцінити ступінь ризику майбутніх фінансових вкладів кредитних ресурсів в той або інший суб'єкт господарювання. Дана інформація повинна мати такі основні характеристики: повноту, достовірність, доступність, оперативність. В процесі аналізу банк може використати різноманітні джерела інформації, які в основному формуються з двох джерел: внутрішньобанківська інформація та зовнішні джерела інформації.

Внутрішньобанківські джерела інформації складаються з відомостей про попередні контакти з клієнтом, у сфері як кредитних, так і некредитних відносин. Велике значення мають архіви банку, такі як картотека кредитної інформації, де зберігаються дані про кредити, які раніше були видані клієнтові, про затримки та порушення при погашенні позики. В Україні завдання створення картотеки кредитної інформації на загальнодержавному рівні є глобальним і невідкладним, про що й наголошують банківські працівники. Але складність цього завдання як організаційного, так і технічного характеру, не дає можливості розраховувати на швидке її вирішення.

До другої групи джерел інформації належать відомості, отримані за межами банку, що надійшли:

- від департаменту банківського нагляду;
- інших банків, які обслуговували даного клієнта;
- ділових партнерів, які мали контакти з позичальником;
- засобів масової інформації (реклами, рейтинги, дані про участь у виставках, оголошення тощо);
- статистичних агенцій та статистичних інформаційних збірників, звідки можна взяти дані про загальний стан виробництва в галузі та перспективи розвитку, а також про місце підприємства та його продукції на ринку;
- відвідування підприємства, у процесі якого важливо виявити рівень компетенції працівників, які очолюють бухгалтерську, фінансову та маркетингові служби, адміністративний апарат, скласти уявлення про склад та стан майна підприємства, оцінити якість і конкурентоспроможність продукції та послуг підприємства, можливості експорту, залежність від джерел сировини тощо.

Кожне інформаційне джерело використовується для висвітлення конкретного аспекту діяльності клієнта в процесі аналізу його кредитоспроможності, але найважливішою є інформація, здобута з ринкових джерел поза межами банку.

Ще одним досить важливим видом є інформація, отримана безпосередньо від клієнтів:

- фінансова, податкова та статистична звітність;
- документація, яка підтверджує правовий і юридичний статус клієнта (статут, засновницький договір, свідоцтво про реєстрацію, дані про юридичну адресу тощо);
- додаткова інформація, яка подається за вимогою банку і включає довідки про наявність рахунків в інших банках, виписки з рахунків в інших банках, довідки з податкової інспекції, довідки про юридичні права на заставу, технічну документацію, пов'язану з деякими видами застави тощо.

В 2012 році було затверджено нове Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями (постанова Правління НБУ від 25 січня 2012 року №23), яким регламентовано такий перелік документів, необхідних для одержання кредиту юридичною особою:

- письмове клопотання (заяву) боржника про надання кредиту;
- бізнес-план, техніко-економічне обґрунтування потреби в кредиті на відповідні цілі (для юридичних осіб);
- контракти та/або договори про купівлю-продаж (за наявності);
- фінансова звітність (для юридичних осіб), інформація про доходи (для фізичних осіб) боржника;
- фінансова та бюджетна звітність (для бюджетної установи);
- інформація про надходження коштів на поточні рахунки в банку та в інших банках щонайменше за останні шість повних місяців (боржником - фізичною особою надається за бажанням);
- інформація, надана боржником та документально підтверджена іншими банками, про:

а) заборгованість боржника з визначенням основних умов договору про надання кредиту (сума за договором, строк, залишок заборгованості, вид забезпечення за кредитом тощо);

б) наявність простроченої заборгованості;

- інформація про стан виконання зобов’язань боржника перед банком за попередніми договорами, кредитна історія (за наявності);
- інформація про перевірку цільового використання кредиту;
- підтвердні документи (виписки за балансовими та позабалансовими рахунками, платіжні доручення тощо), що свідчать про надання та погашення кредиту, наявні фінансові зобов’язання, оприбуткування заставленого майна тощо;
- аудиторський висновок про фінансовий стан боржника (за наявності);
- висновок уповноважених фахівців банку щодо оцінки кредитоспроможності боржника;
- установчі та реєстраційні документи (для юридичних осіб), копії відповідних сторінок паспорта та довідки про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків (для фізичних осіб) або серії та номера паспорта для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті;
- рішення колегіальних органів банку про можливість надання кредиту або рішення колегіальних органів щодо надання повноважень визначеній особі банку приймати рішення про можливість надання кредитів, унесення змін до діючих умов договору про надання кредиту;
- договір про надання кредиту і додаткові договори до нього;
- договори застави (іпотеки) та додаткові договори до них, гарантійні листи;
- документи, що підтверджують повноваження особи підписувати договір

про надання кредиту, договори застави (іпотеки) та додаткові договори до них від імені контрагента банку;

- копії правовстановлюючих документів на майно (майнові права), що передається в забезпечення;
- документи, що підтверджують ринкову вартість заставленого майна (майнових прав) під час видачі кредиту;
- документи, що свідчать про наявність та якість збереження заставленого майна (акти, довідки, матеріали перевірок);
- документи, що свідчать про обтяження майна та його державну реєстрацію відповідно до вимог законодавства України;
- договори страхування заставленого майна та документи, що підтверджують сплату страхового платежу (за наявності);
- інформація про вжиті банком заходи для погашення боргу (документи, що засвідчують процедуру повернення або стягнення боргу).

Основна мета аналізу документів для одержання банківського кредиту - визначити здатність і готовність позичальника повернути кредит у встановлений строк й у повному обсязі.

Одержано 24.05.13

Доступність та цілісність аудиторської документації

Н.М. Онопа, *студ. гр. ОА-12-МБ*
Кіровоградській національний технічний університет

Підготовка належної аудиторської документації забезпечує достатній і відповідний запис основи для аудиторського звіту, докази того, що аудит планувався та виконувався відповідно до міжнародних стандартів аудиту (далі – МСА) і застосовних законодавчих та нормативних вимог (п.5 МСА 230 «Аудиторська документація»).

Серед вимог, які висуваються в МСА до аудиторської документації, важливими є якісні характеристики, що стосуються її цілісності та доступності.

Доступність охоплює процедури зберігання документації із завдання, які повинні давати змогу:

- отримати доступ до документації із завдання протягом періоду зберігання, особливо у випадку електронної документації, оскільки комп'ютерні технології з часом оновлюються чи змінюються;
- забезпечити у разі потреби реєстрацію змін, зроблених у документації із завдання після завершення формування файлу із завдання;
- забезпечити уповноваженим зовнішнім сторонам доступ і перевірку документації з конкретного завдання для контролю якості чи з іншим причин.

Безпосередньо із вимогою доступності пов'язана необхідність встановлення доречного періоду зберігання.

Період зберігання документації із завдання з аудиту звичайно становить не менш як п'ять років від дати аудиторського звіту або дати аудиторського звіту групи, якщо вона настає пізніше, проте згідно Міжнародного стандарту контролю якості 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудит та огляд історичної фінансової інформації, а також інші завдання з надання впевненості, та надають супутні послуги»

може бути встановлений інший (триваліший) строк зберігання залежно від характеру завдання, обставин фірми, конкретного періоду зберігання документації з конкретних типів завдань, встановленого законодавчими чи нормативними актами, або загальноприйнятими періодами зберігання в конкретній юрисдикції за відсутності законодавчих чи нормативних вимог.

Вимога цілісності зберігання включає в себе, по-перше, заборону (за деякими винятком) вносити зміни до аудиторської документації, а, по-друге, необхідність встановлення суворих вимог щодо забезпечення цілісності, доступності та можливості її відновлення.

Перша вимога включає можливість внесення змін до аудиторської документації під час формування остаточного аудиторського файлу та після його завершення. Підкреслено, що завершення формування остаточного аудиторського файлу після дати аудиторського звіту – це адміністративний процес, не пов'язаний із виконанням нових аудиторських процедур або формуванням нових висновків, проте дозволяється вносити зміни до аудиторської документації під час даного процесу, якщо вони адміністративні за характером. Приклади адміністративних за характером змін до аудиторської документації, які вносяться під час формування остаточного файлу охоплюють:

- ліквідацію або видалення заміненої документації;
- сортування, впорядкування робочих документів та внесення перехресних посилань;
- затвердження контрольних переліків питань щодо завершення, які стосуються процесу формування аудиторського файлу;
- документування аудиторських доказів, які аудитор отримав, обговорив та узгодив з відповідними членами аудиторської групи із завдання до дати аудиторського звіту.

Після завершення формування остаточного аудиторського файлу аудитор не повинен вилучати чи знищувати аудиторську документацію будь-якого характеру до закінчення періоду її зберігання.

Якщо аудитор вважає потрібним модифікувати існуючу або додати нову аудиторську документацію після завершення формування остаточного аудиторського файлу, він незалежно від характеру модифікацій або доповнень повинен задокументувати таке:

- конкретні причини таких дій;
- коли та ким вони були виконані та оглянуті.

Прикладом обставин, коли аудитор може вважати потрібним модифікувати існуючу або додати нову аудиторську документацію після завершення формування файлу є необхідність уточнити існуючу аудиторську документацію внаслідок коментарів, одержаних під час контрольних перевірок, які виконують внутрішні чи зовнішні особи.

З метою дотримання другої вимоги на аудиторській фірмі повинні бути розроблені та впроваджені заходи контролю, які дозволять:

- визначати, коли та хто створював, вносив зміни в документацію з завдання чи перевіряв її;
- захистять цілісність інформації на всіх стадіях виконання завдання, особливо у випадках, коли обмін інформацією між членами аудиторської групи із завдання або її передача третім сторонам ведеться через Інтернет;
- не дадуть можливості вносити несанкціоновані зміни в документацію із завдання;
- уможливлять отримання доступу до документації із завдання лише членам аудиторської групи із завдання та іншим сторонам, яким у разі потреби надається таке

право, для відповідного виконання своїх обов'язків.

Такі заходи контролю, які повинна розробити та впровадити фірма для збереження конфіденційності, безпечного зберігання, цілісності та відновлення документації із завдання, можуть включати таке:

- використання пароля членами аудиторської групи із завдання для обмеження доступу до документації із завдання в електронній формі лише авторизованими користувачами;
- впровадження процедур дублювання документації із завдання в електронній формі;
- впровадження процедур обмеженого доступу до документації із завдання між членами групи на початку завдання, її обробки в процесі виконання завдання та детальної звірки наприкінці завдання;
- впровадження процедур обмеження доступу до документації із завдання на паперових носіях, процедур надання дозволу на відповідне її поширення та процедур зберігання її конфіденційності;
- впровадження процедур доступу до сканованих копій оригіналів документації на паперових носіях і в разі потреби їх друку.

Список літератури

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2010 року, частина 1 / Пер. з англ. : Ольховікова О.Л., Селезньов О.В., Зєніна О.О., Гик О.В., Біндер С.Г. – К. : Видавництво «Фенікс», 2011. – 846 с.

Одержано 24.05.13

Порядок розрахунку кошторису платних послуг у професійно-технічних навчальних закладах

Н.І. Терьохіна, *ст. гр. ФК-12-МБ*
Кіровоградській національний технічний університет

Професійно-технічні навчальні заклади, які утримуються за рахунок коштів бюджетів, для забезпечення своєї діяльності й виконання покладених на них функцій складають кошторис, який є важливим інструментом планування, так і контролю фінансової політики бюджетної установи. Кошторис має такі складові частини:

– загальний фонд, який містить обсяг надходжень із загального фонду бюджету та розподіл видатків за повною економічною класифікацією видатків бюджету на виконання бюджетною установою основних функцій або розподіл надання кредитів з бюджету за класифікацією кредитування бюджету;

– спеціальний фонд, який містить обсяг надходжень із спеціального фонду бюджету на конкретну мету та їх розподіл за повною економічною класифікацією видатків бюджету на здійснення відповідних видатків згідно із законодавством, а також на реалізацію пріоритетних заходів, пов'язаних з виконанням установою основних функцій, або розподіл надання кредитів з бюджету згідно із законодавством за класифікацією кредитування бюджету.

До спеціальних коштів відносять кошти отримані в результаті дозволеної законодавством господарської діяльності бюджетних установ (платні послуги,

виробнича діяльність, науково-дослідні роботи).

Планування доходної частини спеціального фонду проводиться на підставі розрахункових даних про доходи, які очікується отримати в наступному році. Розрахунки по формуванню цих доходів необхідно робити по кожному джерелу надходжень, що планується на наступний рік. При цьому планування власних надходжень здійснюється за групами та підгрупами власних коштів.

Власні надходження поділяються на дві групи:

Перша група — «Плата за послуги, що надаються бюджетними установами». Такі надходження мають постійний характер і обов'язково плануються в бюджеті.

Друга група — «Інші джерела власних коштів». Такі кошти не мають постійного характеру і плануються лише за наявності відповідної підстави, наприклад, угоди про надання благодійної допомоги, рішення КМУ тощо.

На підставі вказаних показників визначається сума доходів на наступний рік по кожному джерелу з врахуванням конкретних умов роботи установи та фактичних надходжень минулого року.

Розглянемо алгоритм розрахунку в професійно-технічному навчальному закладі кошторису підготовки та перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів за замовленням центрів зайнятості. Кошторис розробляється навчальним закладом на підставі робочого навчального плану, програм і обсягу навчальної роботи, що додається до нього. Відповідальність за точність та достовірність вихідних даних, фінансових та бухгалтерських показників при розрахунках кошторису несуть працівники навчального закладу, які його розробляють та затверджують.

В кошторисі передбачаються такі статті витрат:

- заробітна плата;
- нарахування на заробітну плату;
- господарські та канцелярські витрати;
- навчальні витрати;
- накладні витрати.

Заробітна плата. До цієї статті включаються витрати за проведення теоретичного навчання, в тому числі лабораторно-практичних занять, і виробничого навчання. Кількість годин, що підлягають оплаті, визначається на основі навчального плану та розрахунку обсягу навчальної роботи по кожній професії, з урахуванням, при потребі, розподілу груп на підгрупи, кількості членів екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії, кожному з яких оплачується час проведення кваліфікаційного іспиту, передбачений відповідними документами, керівництво практикою та норм часу на ці цілі. Заробітна плата викладачам навчальних закладів усіх форм власності, висококваліфікованим спеціалістам, які залучаються до професійного навчання безробітних, нараховується за ставками погодинної оплати. Для професійно-технічних навчальних закладів заробітна плата за годину складає 2,85% окладу (ставки) працівника І тарифного розряду, тобто з 1 січня 2013 року – 32 грн. 69 коп.

Розрахунок оплати праці майстрів виробничого навчання здійснюється за місячними посадовими окладами або за годинними ставками, що визначаються шляхом ділення місячного посадового окладу майстра на середньомісячну норму тривалості робочого часу з урахуванням тижневого навантаження на слухачів в залежності від періоду та місця проведення виробничого навчання. Розрахунок оплати праці майстрам виробничого навчання за годинними ставками проводиться шляхом множення годинної ставки на кількість годин виробничого навчання відповідно до навчального плану. Кількість майстрів виробничого навчання залежить від кількості слухачів в навчальній групі. Заробітна плата адміністративно-господарського, навчально-допоміжного та обслуговуючого персоналу, що включається до кошторису,

не повинна перевищувати 15% від суми заробітної плати викладачів, майстрів виробничого навчання та інженерно-технічних працівників або висококваліфікованих робітників без звільнення їх від основної роботи, які залучаються для виробничого навчання.

Нарахування на заробітну плату (на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, тощо), справляння податків та зборів здійснюються відповідно до законодавства України. Роботодавець повинен робити нарахування на фонд оплати праці, які складають суму від 36,76% до 49,7%, в залежності від класу професійного ризику виробництва.

Господарські та канцелярські витрати. Відповідно до діючих нормативних документів до основних господарських витрат навчальних закладів відносяться: орендна плата, теплопостачання, послуги з водопостачання та водовідведення, оплата вартості енергоносіїв для створення необхідних умов проведення навчального процесу. Вартість господарських витрат розраховується на основі діючих норм і нормативів прямим розрахунком або виходячи із середніх фактичних витрат на одного учня (слухача) в місяць, що склалися в навчальному закладі за попередній період (місяць, квартал, рік), з урахуванням планового контингенту.

Канцелярські видатки для ведення діловодства контингенту, який направлено на навчання державною службою зайнятості, розраховуються, виходячи з фактичних витрат на одного учня, що склалися в навчальному закладі за минулий період (місяць, квартал), або прямими розрахунками з розшифровкою витрат на конкретну навчальну групу із числа безробітних.

Витрати на придбання канцелярських товарів для користування слухачами і викладачами до кошторису не включаються.

Навчальні витрати. До цієї статті включаються витрати на:

– придбання сировини і матеріалів, що використовуються з навчальною метою;

– придбання і тиражування роздаткових бланків навчальної документації, що необхідні і застосовуються у ході навчання;

– придбання малоцінних і швидкозношуваних предметів, інструменту, спецодягу чи компенсація за їх використання;

– оплату енергоносіїв, палива, природного газу, води, що використовуються для навчальних потреб;

– амортизацію (знос основних засобів) устаткування та обладнання (відшкодування за користування);

– оплату бланків державного зразка про закінчення навчання та присвоєння відповідної професії (спеціальності), кваліфікації;

– компенсація витрат, пов'язаних з відрядженням педагогічних кадрів, які здійснюють безпосередньо професійне навчання в іншій місцевості.

Разові витрати на придбання обладнання і устаткування, будівельні та інші роботи, що проводяться з метою розвитку та укріплення матеріально-технічної бази навчального закладу до кошторису не включаються.

Кошти на амортизацію устаткування і обладнання розраховуються на підставі їх балансової вартості на кінець звітного періоду та норм амортизаційних відрахувань (зносу основних засобів), що визначаються відповідно до нормативно-правових актів.

Накладні витрати. Ця стаття витрат застосовується для державних навчальних закладів, що визнані як неприбуткові, в тому числі і для закладів професійно-технічної освіти. До цієї статті включаються витрати, що не ввійшли до інших (вище наведених) статей, але є необхідними для забезпечення діяльності закладу освіти при здійсненні професійного навчання, що підтверджується при остаточних розрахунках (у

виконавчому кошторисі) відповідними документами і відноситься до собівартості наданих послуг. Це може бути:

– оплата послуг банків чи обчислювальних центрів;
– складування та зберігання матеріалів, необхідних для навчання;
– поточні витрати природоохоронного утримання та призначення; санітарного, медичного та екологічного забезпечення;
– витрати на утримання протипожежної і сторожової охорони;
– компенсація пропорційної частини витрат проведення міських та міжміських (в межах регіону) телефонних переговорів;
– поповнення бібліотечного фонду та інші витрати, що підлягають відшкодуванню замовником згідно з законодавством України.

Накладні витрати, що включаються до кошторису не повинні перевищувати 10 відсотків від вартості навчання, без урахування витрат на придбання сировини і матеріалів на навчальні потреби.

Планові нагромадження не застосовується для навчальних закладів, що визнані як неприбуткові, тобто і для закладів професійно-технічної освіти.

Список літератури

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року №796. «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 228 Порядок складання, розгляду, затвердження й основні вимоги щодо виконання кошторисів бюджетних установ, затверджений (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/

Одержано 27.05.13

Одержано 27.05.13

Вплив глибокого охолодження на фізико-механічні властивості загартованої сталі

В.П. Медведенко, *студ. гр. АТ-12М,*
М.І. Черновол, *проф., д-р техн.наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Загальновідомо, що найкраще поєднання механічних властивостей в сталі, що має задану твердість, може бути отримано після загартування на мартенсит і відповідного відпускання. Цим і пояснюється той факт, що зі всіх видів термічної обробки сталі загартування є найпоширенішим технологічним прийомом.

Наявність залишкового аустеніту в загартованій сталі є в більшості випадків небажаною. Крім погіршення ряду фізико-механічних властивостей, присутність залишкового аустеніту негативно позначається на стабільності розмірів загартованих виробів, завдяки схильності залишкового аустеніту до розпаду, що супроводжується об'ємними змінами.

Ми вже говорили про те, що відпусткання загартованої сталі не завжди може бути прийнятною як метод, що дозволяє ліквідовувати залишковий аустеніт як фазу,

що погіршує механічні властивості. Це обумовлено перш за все тим, що необхідні для цього високі температури відпускання приводять в переважній більшості сталей до значного пониження твердості мартенситу і, отже, пониженню міцності, зносостійкості, ріжучих властивостей.

Найраціональнішим способом подальшого перетворення залишкового аустеніту в мартенсит з'явилася обробка загартованої сталі при температурах нижче 0° – метод глибокого охолоджування.

Фактичний матеріал, що дозволяє судити про можливість впливу повноти мартенситного перетворення на властивості загартованої сталі, був отриманий саме завдяки застосуванню цього технологічного прийому, який показав доцільність упровадження цього методу в практику термічної обробки значної кількості інструментальних і навіть конструкційних сталей.

Звичайний спосіб загартування, що полягає в різкому охолоджуванні аустенізованої сталі в середовищі, що має кімнатну температуру (масло, вода), супроводжується наявністю помітної кількості залишкового аустеніту, головним чином, в сталях з високим змістом вуглецю і інших легуючих елементів. Тому найефективніший вплив обробки холодом був виявлений в інструментальних сталях.

Вперше на доцільність практичного застосування глибокого охолоджування вказав Гуляєв, численні роботи якого згодом були присвячені докладному вивченню цього питання.

В даний час обробка холодом загартованої сталі отримала широке розповсюдження, будучи у ряді випадків найдієвішим способом підвищення фізико-механічних властивостей виробів з інструментальної, конструкційної і цементованої сталей. Ефект обробки холодом виявляється різний в сталях різного хімічного складу і залежить від цілого ряду інших чинників, з яких найбільше значення мають легування залишкового аустеніту і чутливість до стабілізації.

Той факт, що перші кроки в області застосування глибокого охолоджування загартованої сталі були здійснені на інструментальних сталях, зокрема – швидкорізальних, є не випадковим. Саме в цих сталях, що містять дуже часто значну кількість легуючих елементів і вуглецю, в процесі загартування створюються умови, що сприяють збереженню тої чи іншої кількості залишкового аустеніту, кількість якого, наприклад, в швидкорізальних сталях досягає 25—40%.

Найважливіші показники якості ріжучого інструменту – твердість, зносостійкість, а іноді і червоностійкість, значно знижуються за наявності залишкового аустеніту. Так, обробка холодом мітчиків із сталі типу Р18 підвищує їх стійкість в 17,8 рази.

Хоча в швидкорізальних сталях розпад залишкового аустеніту може бути здійснений багатократним відпусканням, і існує думка, що при правильній термічній обробці цих сталей необхідність в обробці холодом відпадає, проте вищенаведений приклад переконливо показує на доцільність глибокого охолоджування і для цих марок сталей. В тих же сталях, які не зазнають вторинного загартування при відпусканні або в яких розпад залишкового аустеніту за рахунок відпускання є неприйнятним через значне пониження твердості мартенситу, – в цих сталях глибоке охолоджування є поки що єдиним технологічним прийомом, що приводить до подальшого переходу залишкового аустеніту в мартенсит.

Список літератури

1. Башнин Ю.А., Ушаков Б.К., Секей А.Г. Технологія термічної обробки сталі. М.: Металургія, 1986. - 424с.

2. Долотов Г.П., Кондаков О.О. Обладнання термічних цехів і лабораторій випробування металів. М.: Машинобудування, 2001.- 336с.
3. Парфеновская Н.Г., Самоходський А.І. Технологія термічної обробки металів. М.: Машинобудування, 2002.-538с.
4. Филлипов С.А., Фіргер І.А. Довідник терміста. М.: Машинобудування, 2001.-683с.

Одержано 27.05.13

Дослідження динаміки спрацювання та прогнозування періодичності ремонту двигунів ВАЗ

О.В. Скрипник, *студ. гр. АТ-12М,*
Ф.М. Капелюшний, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

На сьогоднішній день значну частину автомобільного парку України складають автомобілі сімейства ВАЗ. Вони завоювали симпатію користувача поєднанням ціни та якості. Дані автомобілі відомі своєю надійністю, економічністю та комфортабельністю.

Автомобіль ВАЗ, як і інша техніка, яка експлуатується, потребує технічного обслуговування та ремонту. Проте, не існує чіткої методики визначення оптимальної по економічним критеріям періодичності ремонтних впливів на двигун легкового автомобілю. Дана робота зосереджена на вирішенні цієї проблеми.

Вихідний матеріал про стан двигунів ВАЗ з різним наробітком був зібраний з використанням устаткування станцій технічного обслуговування міста Кіровограда випробували двигуни автомобілів ВАЗ різних моделей і з різними пробігами. Розподіл пробігів випробуваних двигунів приведений на рисунку 1.

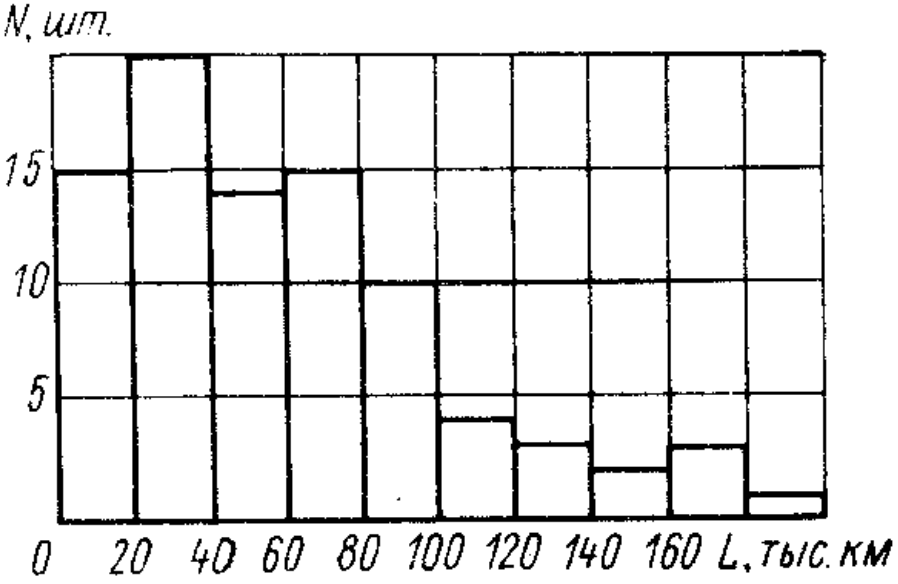

N – число автомобілів, L – пробіг
Рисунок 1 – Розподілення пробігів автомобілів на момент проведення випробовування їх двигунів

Випробуванням піддавали автомобілі, що знаходилися в цехах автоцентрів по різних причинах (техобслуговування, різні види ремонту і т.п.). Випадковість

постановки автомобіля на іспит дає підставу вважати отриману вихідну інформацію представницької і використання при її обробці методів математичної статистики і теорії імовірності правомірним.

При іспиті автомобілів як оцінні показники технічного стану їхніх двигунів використовувалися наступні параметри:

1. Максимальна потужність – N_e.
2. Витрата палива на 100 км пройденого шляху при швидкості руху автомобіля 80 км/год – G_T.
3. Компресія в циліндрі – $P_к$.
4. Тиск масла в системі мащення при мінімальній частоті обертання колінчатого вала – $P_м$.

Для аналітичного опису зміни технічного стану двигуна при його експлуатації проведена математична обробка результатів іспитів, що полягає у визначенні кореляційних рівнянь, що характеризують зміну того або іншого оцінного параметра в міру збільшення пробігу автомобіля. В якості апроксимуючої функції використовувалися кілька типів рівнянь (показові, логарифмічні, статичні). Вибір рівняння, що забезпечує найвищу точність апроксимації, а також одержання необхідних характеристик залежностей виконані за відомою методикою.

У результаті рішення отриманої моделі на ЕОМ по програмі оптимізації методом випадкового пошуку отриманий ряд найменших значень цільової функції, що відповідають тієї або іншої періодичності ремонтних впливів. Так, при експлуатації без ремонтів $C_{\Sigma 240}$(б/р)=89960 грн.; при проведенні одного ремонту $C_{\Sigma 240}$(1р)=88800 грн.; при проведенні двох ремонтів $C_{\Sigma 240}$(2р)=89850 грн.

З усієї безлічі значень $C_{\Sigma 240}$ мінімальним є $C_{\Sigma 240}$(1р)=88800 грн.; тис. км. при L_1=130…140 тис. км. Це означає, що найменші витрати на експлуатацію і ремонт двигунів ВАЗ на пробігу від нуля до 240 тис. км забезпечуються при одному вузловому ремонті на пробігу 130-140 тис. км. Пробіг двигуна до 130-140 тис. км і відповідному цьому наробіткові параметри N_e=90%·$N_{еном}$ і G_T=108%·$G_{T.КОНТР}$ (рис. 2.2) варто вважати гранично припустимими виходячи з економічних критеріїв, що лімітують погіршення експлуатаційних властивостей силового агрегату.

Економічна перевага експлуатації двигунів ВАЗ за умови проведення одного вузлового ремонту в порівнянні з експлуатацією без таких ремонтів, як це практикується в даний час, полягає в економії паливомастильних матеріалів на $C_{\Sigma 240}$(б/р)- $C_{\Sigma 240}$(1р)=89960-88800=1160 грн.

Таким чином, у період експлуатації двигунів ВАЗ до їхнього капітального ремонту при пробігу 230…240 тис. км можна заощадити за рахунок вузлового ремонту паливомастильних матеріали в середньому на 1160 грн. на один автомобіль.

Список літератури

1. Автомобиль ВАЗ-2107 и его модификации. Руководство по эксплуатации. М.: Атласы автомобилей. 2002. – 232с.
2. Автомобили ВАЗ. Технология ТО и ремонта, в 3 т. Б.В. Порохов, В.Л. Костенков, А.И. Чванов и др. – Л.: Машиностроение, 1985 – т.3 – 336с.
3. Автомобиль ВАЗ-2105 В.А. Вершигора, А.П. Игнатов, К.А. Новокшоков, К.Б. Пятков М.: ДОСААФ, 1982. 223с.
4. Автомобили ВАЗ: изнашивание и ремонт/ А.А. Звягин, М.А. Масино, А.М. Мотин, Б.В. Порохов. – Л.: Политехника, 1991. – 255с.
5. Б. С. Клюнер, В. В. Тарасов. „Технічне обслуговування і ремонт автомобілів”. Москва, „Транспорт”, 1986р.

Одержано 27.05.13

Дослідження технології відновлення автотракторних деталей електроконтактним наварюванням

С.В. Бойко, *студ, гр. ЗВ-12М,*
Ф.М. Капелюшний, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Контактне наварювання – нанесення шару метала на поверхню деталі з використанням тиску, при якому використовується тепло, що виділяється в контакті деталь – присадочний матеріал під час проходження електричного струм. Електроконтактне наплавлення (ЕКН) стрічки або дроту використовують в основному при відновленні деталей. Процес контактного наварювання складається з неперервного ланцюжка, електромеханічних циклів, кожний з яких містить притиснення присадочного матеріалу (стрічки, дроту) до поверхні виробу під визначеним тиском і нагрівання контакту, що утворюється, короткими (0,02...0,04 с). Імпульсами струму більшої величини (10...30 кА). Внаслідок дії одного циклу на поверхні деталі утворюється одинична площадка покриття, а суцільний шар формується за рахунок взаємного накладення сусідніх площадок.

При контактному наварюванні, з'єднання утворюється внаслідок термодифузійного впливу на з'єднуємі матеріали і протікає в три стадії: утворення фізичного контакту, тобто зближення атомів з'єднуємих матеріалів на відстань, при якій починають діяти сили Ван-дер-Вальса; активація поверхонь, що контактуються; об'ємна взаємодія з'єднуємих матеріалів в площині контакту з утворенням міцних хімічних зв'язків в зоні контакту.

В реальних умовах перші дві стадії виконуються одночасно, тому що – активація обох контактуємих поверхонь починається вже в процесі їхнього, зближення при зминанні окремих мікровиступів за рахунок спільної пластичної деформації. При цьому незалежно від характеру та інтенсивності деформаційного або термодифузійного впливу природа утворення з'єднання однакова. Різниця полягає в змінені кінетики протікання окремих стадій процесу, які визначаються температурою, характером, ступенем локалізації деформації і особливостями розвитку рекристалізаційних процесів в зоні з'єднання.

Найбільш повні умови утворення з'єднання в твердій фазі забезпечуються при використанні присадочного матеріалу круглого дроту. Це пояснюється концентрацією температури в зоні контакту І великою величиною деформації (до 80%), при якій присадочний матеріал тече на поверхні виробу, згладжуючи його мікрорельєф і заповнюючи мікронерівності. Швидкість нагрівання дроту ~50000°С/с, швидкість деформації 0,11 м/с, що поруч з надійним фізичним контактом забезпечує високу густину структурних недоліків (вакансій, дислокацій тощо), які є активними центрами твердофазного з'єднання.

Контактне наварювання є найбільш продуктивним і економічним способом зварювання, за допомогою якого можна з'єднати між собою більшість відомих металів й сплавів. Основними перевагами такого методу є:

1. Концентроване виділення тепла, внаслідок чого нагрівання зварюваних металів поширюється на порівняно малу глибину.
2. Велика швидкість наростання температури (до 500 000 °С/с.), що дозволяє з'єднувати між собою метали з різко різними теплофізичними властивостями.
3. Практична незмінність хімічного складу металів, що з'єднується, особливо при зварюванні в твердій фазі.
4. Відсутність необхідності застосування флюсу та інших захисних засобів.
5. Точне дозування енергії, що виділяється, забезпечує стабільність процесу.
6. Економічність способу у зв'язку з концентрацією виділення тепла і його локалізацією безпосередньо в місці зварювання.
7. Висока продуктивність.
8. Простота механізації і автоматизації.
9. Універсальність і технологічна гнучкість.
10. Сприятливі санітарно-виробничі умови.

Ці, а також ряд інших переваг і особливостей контактного зварювання, відкривають широкі можливості його використання і стає причиною все більш пильної уваги фахівців з наплавлення.

Список літератури

1. Гельман А. С. Технологія і устаткування контактного електрозварювання, М.: Машгиз, 1960, 427 с.
2. Поляченко А.В., Карабннеш С.С. Прогресивний спосіб відновлення базисних деталей. Техніка в сільському господарстві, 1985, №2, с.47-48.
3. Черновол М.І. Відновлення дисків сошників сівалок електроконтактною зваркою на потоково-механізованій лінії. Тези доповідей міжнародної науково-технічної конференції, «Рем деталь-83» 1983
4. Клименко Ю.В. Автоматична зварка, 1974, № 10, с.25-27.
5. Черноіванов В.И., Андрєєв В.Д. Відновлення деталей сільськогосподарських машин. М.: Колос 1983, 288 с.

Одержано 27.05.13

Електроконтактний спосіб відновлення трубчастих виробів типу втулка

І.В. Показаченко, *студ. гр. ЗВ-12М,*
М.І.. Черновол, *проф., докт.техн.наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Однією з причин виходу з ладу паливного насосу високого тиску (ПНВТ) є спрацювання прецизійних пар. Знос плунжера і втулки плунжера – найбільш важливий фактор, який впливає на ресурс ПНВТ дизельного двигуна.

Найбільш розповсюджений метод відновлення плунжерних пар – метод хромування. Однак даний метод має ряд суттєвих недоліків: низька продуктивність, висока вартість процесу відновлення і основним недоліком є відшарування осадженого матеріалу від основної деталі.

Відомий спосіб термопластичного деформування металу. Суть способу полягає в нагріванні струмами високої частоти і гартування втулки плунжерної пари в

роз'ємно-підпружиняній матриці, що охолоджується, яка виконана з кутом конуса зовнішньої поверхні 10…30° (рис. 1). Внутрішня циліндрична поверхня матриці копіює зовнішню поверхню втулки плунжера. Деталі матриці виготовлені із матеріалу з коефіцієнтом термічного розширення меншим, ніж втулка плунжера. Зовнішня і внутрішня циліндричні втулки роз'ємної матриці виконують розрізними з повздовжнім розрізом шириною 0,5…1,5 мм. В результаті забезпечується підвищення якості відновленої плунжерної пари і продуктивності.

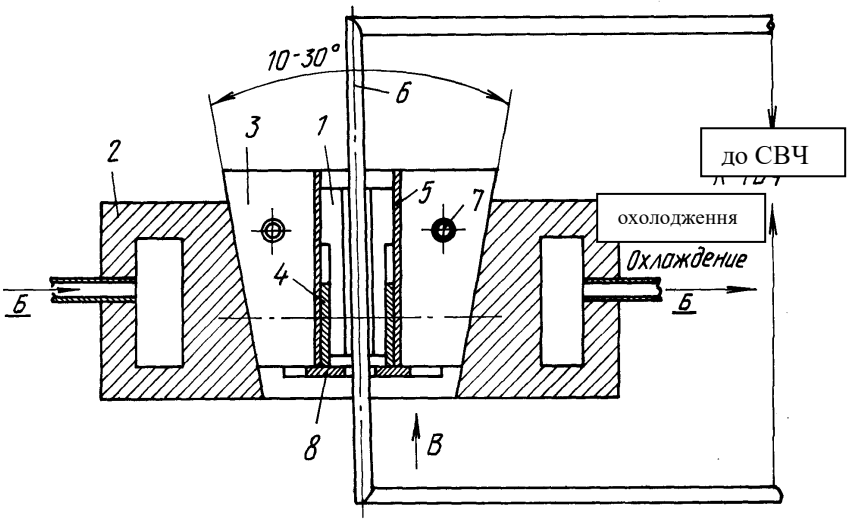

1 – втулка плунжера, 2 – пустотілий водоохолоджуючий корпус, 3 – роз'ємно-підпружиняна матриця (складається з чотирьох частин), 4 – внутрішня розрізна циліндрична втулка, 5 – зовнішня розрізна циліндрична втулка, 6 – індуктор СВЧ, 7 – підпружиняний з'єднувальний елемент, 8 – з'єднувальна пластина

Рисунок 1 – Розріз пристрою для відновлення втулки плунжера методом нагрівання СВЧ

Описаний вище спосіб має недоліки: значні енергетичні затрати, висока вартість обладнання та шкідлива дія струму високої частоти на організм людини.

Недоліків можна уникнути, якщо замінити метод нагрівання СВЧ на електроконтактне нагрівання (ЕКН). При цьому методі виділення теплової енергії електричною струму здійснюється однаково в кожному елементарному об'ємі деталі, що нагрівається, при цьому проходить рівномірне зменшення діаметра внутрішньої поверхні втулки на величину, достатню для обробки її до розміру, відповідного ремонтному розміру плунжера.

Запропонований спосіб здійснюється завдяки пристрою, що складається з зовнішньої усіченої конусоподібної матриці 1, корпусу 2, верхнього 3 і нижнього 4 контактів, спрейєра 5 і втулки приладу 6 (рис. 2).

Запропонований спосіб реалізується наступним чином. Зношену втулку плунжера 1, заздалегідь зібрану з втулкою приладу 7, яка розрізана на чотири рівні сектори, вставляють в осьовий отвір матриці. Матриця має вигляд усіченого конуса.

Матрицю в зборі з втулками вставляють в корпус 3 і під'єднують верхні 4 і нижні 5 контакти, які виконані так, щоб забезпечувалась робота спрейєра 6. Таким чином втулку нагрівають електроконтактним способом до температури 850°…900°С і проводять обтискання втулки в охолоджуваній матриці.

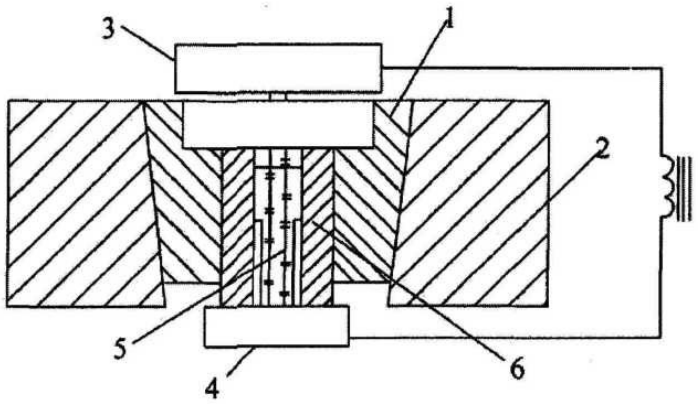

1 – роз'ємно-підпружиняна матриця (складається з чотирьох частин), 2 – пустотілий водоохолоджуючий корпус, 3 – верхній електричний контакт, 4 – нижній електричний контакт, 5 – спрейєр внутрішній, 6 – циліндрична втулка

Рисунок 2 – Розріз пристрою для відновлення втулки плунжера методом нагрівання ЕКН

Зусилля обтискання втулки плунжера паливного насосу складає близько 700кН. Внаслідок обмеження її вільного розширення в матриці наростають внутрішні температурні напруження і розвиваються пластичні деформації в радіальному напрямі. Оскільки виділення теплової енергії електричного струму здійснюється однаково в кожному елементарному об'ємі деталі, що нагрівається, то проходить рівномірне зменшення діаметра внутрішньої поверхні втулки на величину, достатню для обробки її до розміру, відповідного ремонтному розміру плунжера.

Оскільки електроконтактне нагрівання здійснюється прямим пропусканням струму промислової частоти (50 Гц) крізь втулку плунжера, що нагрівається, то при цьому відсутні втрати, наявні в перетворювачі частоти та індукторі, що ККД, його значно вище, ніж ККД індукційного нагрівання, що здійснюється на високих та середніх частотах.

При відновленні трубчастих виробів типу втулка використання запропонованого методу дозволяє зменшити діаметр внутрішньої поверхні втулки на величину, достатню для обробки її до номінального розміру робочої поверхні втулки.

Список літератури

1. Авторське свідоцтво Україна №59059, кл. 7 С21В1/100, 2003р.
2. Патент РФ №2129941,1996р.
3. Григорьев М.А., Пономарев Н.Н. Износ и долговечность автомобильных двигателей. – М.: Машиностроение, 1976. – 248 с.
4. Хромов В.Н. Восстановление деталей сельскохозяйственной техники термопластическим деформированием. Автореф. дисс. д-ра техн. наук. – М.: 1998. – 36 с.
5. Калашников О.Г. и Мельников В.Д. Ремонт машин /тракторів, автомобілів, комбайнів та іншої с/г техніки/ К.: «Вища школа».– 1973, – 368с.

Одержано 27.05.13

History of New York City

А.М. Мілінчук, *студ. гр. СІ-12*
Kirovograd State Technical University

The oldest recorded house is still in existence in New York City, the Pieter Claesen Wyckoff House in Brooklyn, dates from 1652.The 1735 libel trial of John Peter Zenger in the city was a seminal influence on freedom of the press in North America. It would be a standard for the basic articles of freedom in the declaration of independence.In 1754, Columbia University was founded under charter by George II of Great Britain as King's College in Lower Manhattan. After the revolution, it was renamed Columbia University, after the symbol for freedom.Returning World War II veterans and immigrants from Europe created a postwar economic boom and led to the development of huge housing tracts in eastern Queens.

New York emerged from the war as the leading city of the world, with Wall Street leading America's ascendancy and, in 1951, the United Nations relocated from its first headquarters in Flushing Meadows Park, Queens, to the East Side of Manhattan.New York's population reached an all-time high in the 2000 census; according to census estimates since 2000, the city has continued to grow, including rapid growth in the most urbanized borough, Manhattan. During this period, New York City was also a site of the September 11 attacks of 2001; nearly 3,000 people were killed by a terrorist attack on the World Trade Center, an event considered highly traumatic for the city but which did not stop the city's rapid regrowth. Hurricane Sandy brought a destructive storm surge to New York City on the evening of October 29, 2012, flooding numerous streets, tunnels and subway lines in Lower Manhattan. It flooded low lying areas of Brooklyn, Queens and Staten Island. Electrical power was lost in many parts of the city and its suburbs.

Одержано 28.05.13

Мультимедійні засоби навчання

Л.С. Козицька, *ст. гр. ДІ09*,
В.В. Святський, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Мультимедіа – комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві працювати в діалоговому режимі з різнорідними даними (графіка, текст, звук, відео тощо), організованими у вигляді єдиного інформаційного середовища.

Наприклад, в одному об'єкті-контейнері (англ. *container*)може міститися текстова, аудиальная, графічна і видео інформація, а також, можливо, спосіб интерактивної взаємодії з нею.

Термін *мультимедіа* також, найчастіше, використовується для позначення носіїв інформації, що дозволяють зберігати значні обсяги даних і забезпечувати досить швидкий доступ до них. У такому випадку термін *мультимедіа* означає, що комп'ютер може використовувати такі носії і надавати інформацію користувачеві через усі можливі види даних, такі як аудио, відео, анімація, зображення тощо на додаток до традиційних способів надання інформації, таким як текст.

Застосування мультимедіа технологій в освіті мають такі переваги в порівнянні із традиційним навчанням:

– допускає використання кольорової графіки, анімації, звукового супроводу, гіпертексту;

– допускає можливість постійного оновлення;

– має невеликі витрати на публікацію і розмноження;

– допускає можливість розміщення в середовищі навчання інтерактивних веб-елементів, наприклад, тестів або робочого зошита;

– допускає можливість копіювання і переносу частин для цитування;

– допускає можливість нелінійність проходження матеріалу завдяки безлічі гіперпосилань;

– встановлює гіперзв’язок з додатковимиджерелами інфрмації в електронних бібліотеках або освітніх сайтах тощо.

Сучасні технології дозволяють створювати різні комплекти ресурсів, опираючись на єдину колекцію інформаційних джерел.

Наприклад, електронні навчальні видання можуть бути у вигляді:

– електронних бібліотек, що представляють набір різноманітних інформаційних об'єктів, як статичних, так і динамічних, при цьому особлива увага приділяється реалізації інтерактивних модулів і моделей;

– електронних засобів навчального призначення, спеціалізованих для конкретних предметів;

– електроннихі засобів навчального призначення, що доповнюють і розширювальні існуючі учбово-методичні комплекти.

При створенні електронних засобів навчального призначення основними розділами можуть бути:

– база даних з готовими сценаріями лекцій;

– редактор презентацій, у якому э можливість сконструювати урок, використовуючи як уже готові, так і нові об'єкти;

– віртуальні лабораторії, практикуми, що моделюють середовища;

– довідковий і інформаційний розділ;

– журнал обліку знань, що дозволяє зробити навчання відкритим.

Шляхи використання мультимедійних технологій в освіті є різноманітними:

– використання електронних лекторів, тренажерів,підручників, енциклопедій;

– розробка ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор звикористанням штучного інтелекту;

– моделювання процесів і явищ;

– забезпечення дистанційної форми навчання;

– проведення інтерактивних освітніх телеконференцій;

– побудова систем контролю й перевірки знань і умінь студентів (використання контролюючих програм-тестів);

– створення і підтримка сайтів навчальних закладів;

– створення презентаційного матеріалу;

– здійснення проективної і дослідницької діяльності студентів тощо.

Одержано 29.05.13

Переваги і недоліки електронних підручників

Ю.О. Стипанець, *ст. гр. ДІ09*,
В.В. Свяцький, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

У цей час розроблено досить багато педагогічних технологій навчання, найсучаснішими з них є інформаційні технології, які спрямовані на створення дидактичних умов навчання студента за допомогою технічних засобів навчання (комп'ютер, Інтернет, мультимедыа засоби). Нові інформаційні технології вирішують завдання учбово-методичного забезпечення освітніх програм, дозволяють підвищити якість навчального матеріалу. За умови систематичного використання інформаційних технологій у навчальному процесі в комбінації із традиційними методами навчання можна значно підвищити ефективність навчання, підвищити питому вагу самостійної роботи студентів.

Матеріальною основою програмованого навчання стає навчальна програма – електронний підручник – це спеціально створений посібник, у якому програмується навчальний матеріал, його засвоєння і контроль.

Електронний підручник – це навчальна програмна система комплексного призначення, що забезпечує безперервність і повноту дидактичного циклу процесу навчання, а також надає теоретичний матеріал, забезпечує тренувальну навчальну діяльність і контроль рівня знань, інформаційно-пошукову діяльність, математичне і імітаційне моделювання з комп'ютерною візуалізацією та сервісними функціями за умови здійснення інтерактивного зворотного зв'язку.

Електронний підручник виконує ряд функцій викладача:

– слугує джерелом інформації;

– організовує навчальний процес;

– контролює ступінь засвоєння матеріалу;

– регулює темп вивчення предмета;

– дає необхідні роз'яснення;

– попереджає помилки.

Електронний підручник має ряд переваг:

– припускає свободу вибору студентів шляхів проходження інформації залежно від психологічних особливостей, що навчається;

– є можливість багаторазового повернення до інформації для її повторення або одержання консультаційної підтримки;

– припускає реалізацію багатоступінчастого контролю на етапах;

– підсилюється активність і самостійність студента, який сам бере участь у конструюванні власного процесу навчання;

– змінюється роль викладача, який має прогностичну функцію в розробці орієнтовної основи дій у вигляді максимального числа питань, які можуть виникнути в ході навчання;

– міняється характер самого знання – знання для діяльності і вдосконалювання.

До недоліків інформаційних технологій, у тому числі електронного підручника, можна віднести:

– зменшується можливість безпосереднього контакту того, кого навчають, і хто навчає;

– неупередженість оцінювання знижує особистісну мотивацію;

– при конструюванні процесу навчання складно розробити гнучкий шлях надання допомоги і підтримки студентові при освоєнні навчальної теми;

– довге перебування за комп'ютером негативно позначається на фізичному і психічному здоров'ї учня;

– блокується потреба в спонтанному самовираженні.

Отже, електронний підручник, як один із інноваційних засобів сучасного освітнього процесу заслуговує на значну увагу широкого кола фахівців у різних галузях науки та освіти. Зберігаючи практично усі переваги паперового видання, він має низку переваг. Серед них потрібно виокремити такі. Застосування інноваційних методів навчання із використанням широких можливостей комп'ютерної графіки, елементів анімації, аудіо супроводу: можливість контекстного пошуку та швидкого та зручного доступу до термінологічного словника чи мережі Інтернет.

Одержано 29.05.13

Формати електронних підручників

І.С. Горбенко, *ст. гр. ДІ09*,
В.В. Священький, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Пристрої для читання електронних книг (так звані рідери) уже давно перетворилися із чогось дуже екзотичного в таке ж звичні побутові пристрої. Користувачі дуже швидко зрозуміли, у чому привабливість рідерів: у них можна закачати сотні (якщо не тисячі) книг в електронному вигляді, зір при читанні не псується (електронне чорнило не світиться), можна налаштовувати будь-які параметри тексту, включаючи гарнітуру шрифту і його розмір, книга сама запам'ятовує сторінку, на якій ви зупинилися, ну і так далі – перераховувати зручності в порівнянні з використанням паперових книг можна дуже довго.

Однак у користувачів (особливо початківців) є при цьому одна проблема: в мережі книги розміщені у різних форматах, яких чимало: FB2, EPUB, MOBI, PDF, RTF, TXT тощо.

Отже, розглянемо формати електронних книг (документів).

1. FB2 (Fictionbook) – формат (стандарт), розроблений Дмитром Грибовим і групою ентузіастів. Відмінно підходить для створення структурованих книг, займає невеликий обсяг, відмінно архівується, добре конвертується в інші формати. Являє собою xml-файл, де кожний елемент книги описується своїми тегами. Стандарт покликаний забезпечити сумісність із будь-якими пристроями і форматами. XML дозволяє легко створювати документи, які готові до безпосереднього використання і підготовлені до програмної обробки (перетворення, зберігання, керування) у будь-якому середовищі.

Головний недолік: у світі цей формат зовсім невідомий і майже не підтримується жодним із брендових рідерів (так як це фактично російська розробка) – Sony, Amazon, Barnes&Noble, Kobo.

FB2 підтримується майже всіма відчизняними рідерами з українським або російським програмним забезпеченням. Також FB2 може підтримуватися і відомими

західними рідерами (наприклад, Sony), у які встановлено спеціальне програмне забезпечення.

2. EPUB (Electronic Publishing) – найпоширеніший у світі (і вже дуже розповсюджений у нас) формат електронних книг, розроблений Міжнародним форумом по цифрових публікаціях. Формат дозволяє видавцям виробляти й розповсюджувати цифрову публікацію в одному файлі, забезпечуючи сумісність між програмним і апаратним забезпеченням, необхідним для відтворення цифрових книг і інших публікацій із плаваючою версткою.

За структурою він схожий на веб-сайт, упакований в архів, і якщо FB2 може поширюватися як у розкритому вигляді, так і в архіві ZIP (багато рідерів вміють читати FB2 в ZIP), то EPUB – це по визначенню книга, упакована архіватором.

EPUB підтримується практично будь-якими рідерами – як західними, так і російсько-українськими. Тому це найбільш кращий формат (за рідкісними винятками).

3. **MOBI** – спеціалізований формат, створений спеціально для рідера Amazon Kindle і, відповідно, підтримуваний тільки цим рідером. Причому Kindle ніякі інші формати електронних книг (крім PDF і TXT), як правило, не підтримує.

4. TXT – звичайний формат текстового документа. Текстовий файл уявляє із себе послідовність символів (в основному друкованих знаків, що належать тому або іншому набору символів). Ці символи звичайно згруповані в рядки.

Не зважаючи на переваги такого формату, а саме, універсальність (текстовий файл може бути прочитаний на будь-якій системі), стійкість (кожне слово і символ у такому файлі самодостатні), формат текстового файлу вкрай простий і його можна змінювати текстовим редактором, формат підтримується всіма рідерами, проте читати книги в TXT незручно. Немає розмітки, немає нормальних перенесень слів, ні вирівнювання по формату, але зате є обриви рядків та інші принадності.

5. PDF (Adobe Portable Document Format) – один з найпоширеніших форматів електронних документів, розроблений фірмою Adobe Systems з використанням ряду можливостей мови Postscript як незалежний від платформи формат представлення в електронному виді поліграфічної продукції, різноманітної електронної документації і презентацій. У форматі PDF реалізована можливість впроваджувати необхідні шрифти, векторні і растрові зображення, форми і мультимедіа. Включає механізм електронних підписів для захисту і перевірки дійсності документів. Є можливість імпорту з більшості сучасних форматів текстових документів, векторних і растрових графічних форматів.

PDF не дуже зручно читати на рідерах, крім того, він дуже громіздкий, тому в PDF для рідерів, як правило, записують тільки документи із формулами, ілюстраціями тощо.

6. LRF – спеціальний формат для електронних книг від Sony. Однак уже практично витиснутий форматом EPUB, який Sony підтримує.

7. Djvu – графічний формат, що розроблений фірмою AT&T у першу чергу для розміщення в Інтернет відсканованих зображень. Сфера застосування технології Djvu містить у собі обробку відсканованих книг, журналів, каталогів, інструкцій, історичних документів тощо і розміщення їх цифрових копій в Інтернеті.

У рідерах використовується дуже рідко, тому що читати відскановані книги на рідері майже неможливо через погану якість відображення і маленький розмір екрана.

8. RTF (Rich Text Format) – універсальний формат для зберігання текстових документів. У рідерах використовується дуже часто (для сумісності).

9. DOC – формат документів Microsoft Office. Деякі рідеры його підтримують, але читати документи даного формату на рідере звичайно мало кому потрібно.

Існують і всякі інші формати, однак вони не дуже поширені.

Більшості користувачів, за рідкісними винятками, звичайно цілком достатньо формати EPUB і FB2. Їх підтримують майже всі рідери, книги в цьому форматі мають невеликий розмір, гарну структуру, дозволяють включати зміст, ілюстрації тощо.

Одержано 29.05.13

Методи підвищення ефективності використання автомобілів в АТП

Ю.Ю. Саленко, *маг., гр.АВ-12МБ*
В.В.Аулін, *проф., канд. ф.-м. наук*
А.А. Тихий, *асист., канд. техн. наук*

Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

При правильній експлуатації рухомого складу технічне обслуговування і ремонт силових агрегатів ведеться відповідно до Положення про технічне обслуговування і ремонт рухомого складу. Збір необхідної інформації для прогнозування залишкового ресурсу силових агрегатів при рядовій експлуатації рухомого складу здійснюється технічною службою підприємства.

Періодичне надходження інформації про працездатність сполучень силового агрегату ставить перед прогнозуванням дві мети: отримання результату прогнозу до наступної діагностики силового агрегату і обчислення пробігу, при якому наступить відмова силового агрегату. В першому випадку одержують ближній прогноз, або квартальне прогнозування, в другому випадку - дальній прогноз, або річне прогнозування.

При черговій діагностиці силових агрегатів перш за все необхідно визначити, чи будуть працездатні сполучення до наступного моменту проведення поглибленої діагностики, тобто здійснюється квартальне прогнозування. В той же час доцільно знати, коли необхідний капітальний ремонт силових агрегатів або заміна вузла, раціональне його планування. Така задача носить глобальний характер, вона не пов’язана з тим або іншим конкретним моментом поглибленої діагностики і визначає термін безвідмовної роботи сполучень силового агрегату протягом року і більше.

Слід відмітити, що для річного прогнозування можна використовувати результати квартального, і навпаки, квартальне прогнозування може підказати результати річного прогнозу. Цілком очевидно, що точність квартального прогнозування вище річного, оскільки більш важливим є забезпечення працездатності сполучень силового агрегату саме в період виконання транспортної роботи до наступної поглибленої діагностики.

Річне прогнозування, таким чином, визначає повний час збереження працездатного стану силового агрегату або термін відправки його в ремонт. В окремих випадках може виявитися, що періодичність квартального прогнозування рівна періодичності річного. Але в цілому очевидно, що періодичність квартального прогнозування менше річного, оскільки інтервал річного прогнозування у декілька разів більше інтервалу попередження квартального прогнозування. При цьому вважаємо, що силовий агрегат працездатний протягом декількох періодів проведення поглибленої діагностики, хоча з часом експлуатації час попередження річного прогнозування прагне квартального.

Здійснення прогнозування в даному аспекті дозволяє вирішити ряд задач:

– встановити технічний стан агрегатів, працездатність яких досягає граничної величини в подальший період експлуатації, що дозволить підготувати запасні частини по вузлах або агрегаті;

– обґрунтувати кількість запасних частин або силових агрегатів на квартал, (рік) експлуатації рухомого складу;

– визначити терміни технічних дій, направлених на підвищення працездатності сполучень і агрегатів в цілому.

Одержано 29.05.13

Білл Гейтс – геніальний програміст, бізнесмен та власник корпорації Microsoft

Н. О. Цимбал,*ст. гр. КІ-12-1*
Н. В. Гречихіна, *викл.*
Кіровоградський національний технічний університет

Ім’я Білл Гейтс, найчастіше викликає у людей дуже неоднозначні емоції, одні вважають його творцем «корпорації зла», інші вважають, що він зробив величезний внесок у розвиток ринку операційних систем та індустрії програмного забезпечення загалом. Мабуть найголовнішою заслугою Білла є його бажання популяризувати комп’ютер. Він був твердо впевнений у тому, що персональний комп’ютер стане незамінним на кожному робочому місці і в кожному будинку і як ми бачимо, не помилився.

Білл Гейтс народився 28 жовтня 1955 року в Сіетлі, штат Вашингтон, США. Він був первістком і єдиним сином у родині відомого юриста.

Цей скромний, навіть сором’язливий і злегка безглуздий хлопчина мріяв стати професором математики й був зовсім не схожий на батька – високого красеня та успішного адвоката.

Білл Гейтс самостійно вивчав мову програмування BASIC – за підручником. Інтереси Білла повністю поділяв Пол Аллен (PaulAllen) – його найкращий друг. Перша програма Гейтса, створена ним у 8 класі, займалася конвертуванням чисел з однієї математичної бази в іншу. Другою програмою Білла була гра в «хрестики – нулики». Трохи пізніше Гейтсом була створена стратегічна комп’ютерна гра, мета якої була – досягнення контролю над усією планетою.

У дев’ятому класі, згідно з результатами математичного тестування, він був одним з кращих учнів країни. А вже через рік Білл Гейтс ділиться своїми великими знаннями в області комп’ютерів і програмного забезпечення з усіма охочими, викладаючи комп’ютерні навички. Свій перший заробіток, в розмірі 4 200 доларів, Біл отримав за створену ним програму, що відповідає за складання розкладу занять у школі.

Будучи ще учнем, Вільям Гейтс, разом зі своїми близькими друзями Полом Алленом і Кентом Евансом (KentEvans) засновує фірму LakesideProgrammersGroup. Першим замовленням новоспеченої фірми було створення програми розрахунку заробітної плати. Саме в цей момент між Біллом і Аленом виникає перший конфлікт. У результаті – Гейтс виявляє своє лідерство і встановлює свою першість у спільних справах.

У 1986 році Вільям Генрі Гейтс стає мільярдером (на той час йому був 31 рік), а компанія Microsoft – акціонерним товариством відкритого типу. Наступного року Microsoft випустила у світ першу версію Windows, і вже в 1993 році загальний обсяг продажів Windows на місяць перевищив один мільйон.

У 2008 році Гейтс покинув пост президента корпорації Microsoft і залишив крісло головного виконавчого директора. Обидві посади зайняв Стів Балмер.

Зараз Гейтс активно займається благодійністю, керуючи благодійним Фондом Білла і Мелінди Гейтс та інвестиціями в нові технології. Білл Гейтс все ще залишається найбільшим акціонером компанії Microsoft – йому належить 8,7% акцій.

Одержано 29.05.13

Підвищення надійності паливної апаратури дизелів автомобілів технологічними методами

Р.А. Рябиця, *студ. гр. АВ−12МБ*,
В.В. Аулін, *проф., канд. ф-м наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Подовження строків служби машин та підвищення якості їх експлуатації, є однією з найбільш важливих проблем автомобільного господарства, та машинно-тракторного парку в Україні.

Велику роль у процесі експлуатації машин відіграє надійність та довговічність. Надійність і довговічність дизелів, значною мірою залежить від тривалості безвідмовної роботи паливної апаратури і перш за все прецизійних пар, які виготовляються з високою точністю і незначною шорсткістю поверхонь. У спряженні плунжер – втулка допускається зазор в межах 1,0...2,5 мкм.

У насосах високого тиску, призначених для подачі палива в циліндри двигунів, прецизійні пари – втулки і плунжери – утворюють рухомі з'єднання.

В процесі роботи деталі плунжерної пари поступово зношуються, зростає радіальний зазор між втулкою і плунжером і місцеві зазори, одночасно погіршується процес подачі палива і сумішоутворення, падає гідравлічна щільність пари і погіршується робота двигуна.

Аналіз найголовніших причин, що викликають зношування деталей плунжерної пари, представляє теоретичний і практичний інтерес, оскільки заходи, спрямовані на усунення або значне зменшення впливу цих причин, сприяють підвищенню довговічності деталей. Проте зважаючи на складність теоретичного обґрунтування процесу зношування прецизійних пар вивчення його носить експериментальний характер. Спроба теоретично обґрунтувати процес зношування прецизійних пар не відображає суть явищ.

Окремі частини робочих поверхонь деталей плунжерної пари зношуються нерівномірно під впливом дії різних чинників. Найголовнішими чинниками є діючі зусилля, швидкість переміщення плунжера, конструктивні особливості деталей, хімічна активність палива і засміченість його абразивом, точність геометричних параметрів деталей та ін.

Під час роботи насоса високого тиску на плунжер, що здійснює зворотно-поступальний рух, діють неврівноважені радіальні сили, що виникають в результаті

перепаду тиску рідини, швидкості відносного переміщення поверхонь, що труться, і конструктивні особливості деталей плунжерної пари.

Під час активного ходу плунжера перепад тиску рідини робить найбільший вплив на виникнення неврівноважених радіальних сил і на його зсув в отворі втулки. Під час холостого ходу плунжера перепад тиску рідини практично відсутній.

Крім того, при відносному переміщенні між поверхнями деталей пари, що труться, виникає гідродинамічний тиск шару рідини, нерівномірно розподілений по поверхні тертя. Це також приводить до зсуву плунжера в отворі втулки і до перерозподілу радіальних зазорів. При порушенні співвісної між плунжером і втулкою, за наявності відхилень від циліндричності деталей створюються умови для нерівномірного їх зношування.

Під час роботи насоса високого тиску в радіальні зазори, що змінюються по величині, між деталі плунжерних пар потрапляють абразивні частинки, які заклинюються і ріжуть поверхні тертя.

Для зменшення швидкості зношування робочих поверхонь деталей не можна допускати попадання у паливо абразивів, розміри яких рівні з величині радіальних зазорів, тобто абразивів зернистістю близько 1…6 мкм. Очевидно, що основним заходом для видалення з палива абразивів є його фільтрація. Дослідним шляхом встановлено, що при заправці двічі відфільтрованим дизельним паливом знос комплекту плунжерів за 500 год. роботи склав у середньому 0,7 мкм.

Оскільки зношування деталей плунжерної пари відбувається в результаті молекулярно-механічного і головним чином абразивного зношування, то у цілях збільшення опору зношуванню, необхідно підвищувати твердість поверхневих шарів деталей. Підбір найбільш раціональних матеріалів деталей пари має важливе значення для підвищення їх довговічності. Деталі плунжерних пар із сталі Р18 за один і той же час зносилися приблизно в два рази менше, ніж деталі із сталі ХВГ і ШХ15.

Для підвищення ресурсу пари доцільно застосовувати розмірне хромування плунжерів або втулок. Хромовані плунжери можуть бути неодноразово відновлені. Звичайне хромування з подальшим доведенням є досить дорогим заходом, проте цей спосіб обробки знаходить практичне застосування при відновленні плунжерів.

В цілях підвищення довговічності застосовується також борування деталей плунжерних пар. Боровані деталі володіють високою корозійною стійкістю і великим опором абразивному зношуванню.

Оцінка зносостійкості проводилася по коефіцієнту *Х,* який характеризує відношення часу напрацювання досліджуваної пари до пари із сталі ХВГ до однакового зменшення продуктивності, глибини місцевого зносу плунжера і втулки, та зміни гідрощільності. Найбільш зносостійкими є боровані плунжери і втулки, пари з дифузійно-легованим, азотованим і хромованим плунжером.

Підвищення довговічності плунжерної пари залежить від вибору найбільш раціональної конструкції деталей. Найбільш раціональним з погляду гідродинамічної теорії і рівномірного зношування є плунжер з внутрішнім паливопідвідним каналом і з симетрично розташованими на поверхні головки двома вузькими відсічними порожнинами.

За наявності місцевого зношування і трохи зношених ділянок поверхонь можна відновлювати працездатність плунжерної пари шляхом заміни (повороту) зношених ділянок і кромок на незношені. Цей спосіб відновлення працездатності плунжерних пар не вимагає складного устаткування і високої кваліфікації персоналу і може виконуватися в ремонтних майстернях.

Таким чином, теоретичний аналіз процесу відновлення плунжерних пар дав можливість зробити наступні висновки:

– підвищення довговічності плунжерної пари залежить від вибору найбільш раціональної конструкції деталей;

– найбільш раціональним з погляду гідродинамічної теорії і рівномірного зношування є плунжер з внутрішнім паливопідвідним каналом і з симетрично розташованими на поверхні головки двома вузькими відсічними порожнинами;

– найбільш зносостійкими є боровані плунжери і втулки, пари з дифузійно-легованим, азотованим і хромованим плунжером;

– для підвищення ресурсу пари доцільно застосовувати розмірне хромування плунжерів або втулок;

– хромовані плунжери можуть бути неодноразово відновлені.

Одержано 29.05.13

Розробка системи автоматизованого керування технологічним процесом обробки фанерної сировини

Є.В. Кузнецов, *студ.гр. КР-12М,*
Л.О. Кісельова, *асист.*
Кіровоградський національний технічний університет,м.Кіровоград

Фанерне виробництво, що розглядається в рамках окремого підприємства, являє собою відносно автономну систему - сукупність взаємодіючих елементів, об'єднаних єдністю мети, яка полягає у виробленні необхідного асортименту фанери в заданих обсягах і в задані терміни при мінімальних витратах. Процеси фанерного виробництва, що мають дискретний характер, відрізняються великою різноманітністю. Вони включають різні технологічні і транспортні операції, що забезпечують перетворення фанерної сировини (деревини) і напівфабрикатів в основну і попутну продукцію шляхом різних енергетичних впливів.

Однією з найважливіших технологічних операцій, що впливають на якість одержуваного шпону і, в кінцевому підсумку, на якість фанери, є теплова обробка чи гідротермообробка деревини, що передує операції лущення шпону. Мета теплової обробки деревини - підвищити її пластичні властивості. Процес регламентований технологічною інструкцією, відповідно до якої теплова обробка деревини в чураках або кряжах проводиться в закритих або відкритих басейнах шляхом її прогріву у воді при температурах 40, 60 або 80 ° С.

Гідротермообробка фанерної сировини є технологічною операцією, яка передує процесу лущення шпону. Вона суттєво впливає на якість лущеного шпону і на норми витрати фанерної сировини при виробництві фанери. Недотримання тут, регламентованого технологічного режиму призводить до перевитрати паливно-енергетичних витрат на одиницю продукції і неякісному прогріванню деревини. При цьому недогрів деревини веде до появи при її розлущуванні сколів і тріщин на шпоні. Перегрів - до зниження якості шпону за рахунок збільшення ворсистості і перевитрати фанерної сировини через провертання чураків в шпінделях лущильно верстата. Без засобів автоматизації неможливо суворе дотримання режиму прогріву деревини. Це пов'язано з необхідністю контролю і регулювання різних теплофізичних параметрів

технологічного процесу гідротермообробки фанерної сировини одночасно в багатьох секціях басейну. Фанерна промисловість в даний час не має систем автоматичного управління даним процесом. Це призводить до значних теплових втрат на даній ділянці, зниження якості прогріву деревини і погіршенню обслуговування технологічного обладнання при роботі в зоні з гарячою водою і перегрітою парою.

У свою чергу, теплова обробка по м'яким режимам забезпечує більш рівномірне прогрівання деревини, виключає необхідність вилежування деревини після її прогріву для вирівнювання температури, зменшує кількість груп сортування сировини за діаметрами, дає можливість прогріву сировини в кряжах, створює нормальні санітарні умови обслуговування басейнів. Разом з тим тривалість прогріву при м'яких режимах в -5 разів більше, ніж при жорстких. Це тягне за собою збільшення площ під басейни і відповідне технологічне обладнання.

Аналіз витрати тепла при різних режимах гідротермообробки деревини показує, що при прогріванні деревини у відкритих басейнах при м'яких режимах має місце загальне підвищення питомої витрати тепла на прогрів деревини, а також значне підвищення цієї витрати зі збільшенням діаметра сировини. Витрата пари на 1 м^3 деревини залежить від тепловмісту пару, тиску в паропроводі і від системи подачі пари в басейн. Тепломісткість перегрітої пари вище ніж у насиченої пари на величину теплоти перегріву.При розташуванні труби вздовж стінки басейну пар у воду подають через отвори 6-12 мм. Пар, проходячи струменем через ці отвори, не встигає передати все тепло воді і значна його частина викидається в атмосферу. На рис.1 показана схема подачі пару, яка найбільш повно може здійснити передачу тепла воді. Для збільшення ефективності теплообміну пар повинен подаватися методом барботажу. Для цього по довжині труби сверлятся барботажні отвори діаметром 3 мм з максимальною витратою пари через нього Мм = 0,00205 т / ч.

Висновок. Ділянка гідротермообробки деревини відіграє визначальну роль у формуванні основних показників фанерного підприємства, характеризується великим обсягом ручних операцій і відсутністю систем автоматичного управління ділянкою в цілому і його окремими технологічними процесами. У створенні АСУТП даної ділянки можуть бути виділені три підсистеми, що входять в АСУТП; підсистема вимірювання вхідної сировини; підсистема сортування сировини; САУ басейном гідротермообробки деревини. Кожна з цих систем може розроблятися самостійно (паралельно) з урахуванням їх подальшого з'єднання. Прийнята технологія і організація теплової обробки деревини впливає на основні показники підприємства: коефіцієнт витрати деревини і теплоенергетичні витрати на 1 м^3 фанери, середній коефіцієнт сортності фанери, тобто на економічні показники виробництва фанери.

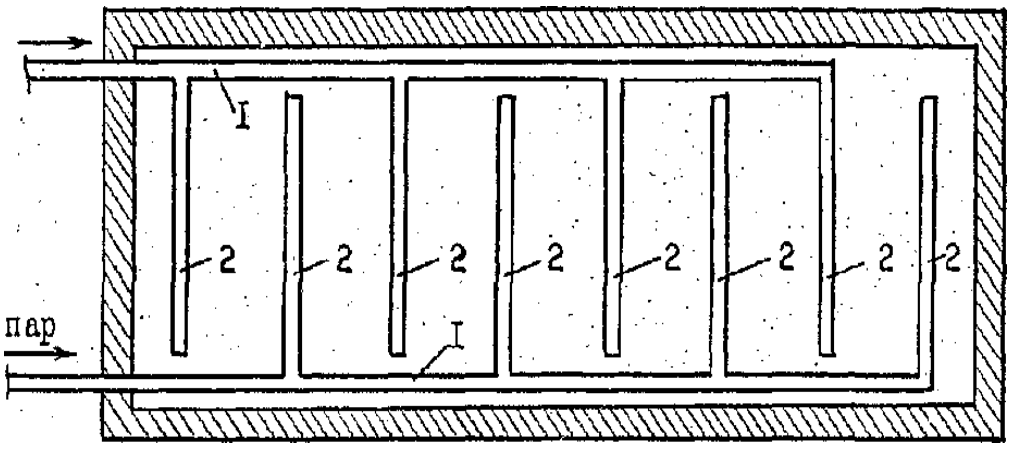

Рисунок 1- Схема подачі-пару у басейн

Список літератури

1. Романов В.Н., Федоров Д.П. Синтез системы оптимального управления процессом гидротермообработки фанерного сырья. - В сб.: Технический прогресс и комплексное использование местных ресурсов древесного сырья на предприятиях ч.2, Ивано-Франковск, 1982, С.94-96.
2. Игнатьев М.Б. и др. Алгоритмическая система для идентификации объектов по результатам эксперимента. - В кн.: Алгоритмы и системы автоматизации исследования и проектирования. М., Наука, 1989, с.79-90.
3. Мосин Е.С., Романов В.Н. Автоматизация расчета температуры внутри древесины при ее гидротермообработке: Л.: ЛЦНТИ, 1997. - 104 с

Одержано 30.05.13

Розробка та дослідження контролера керування кроковим двигуном для мехатронних систем

І.О. Ковтунова, *студ.гр.КС-12МБ,*
Р.П. Ткаченко, *доц., канд.техн. наук.*
Кіровоградський національний технічний університет,м.Кіровоград

Мехатроніка - це нова галузь науки і техніки, присвячена створенню та експлуатації машин і систем з комп'ютерним управлінням рухом, яка базується на знаннях в області механіки, електроніки і мікропроцесорної техніки, інформатики та комп'ютерного управління рухом машин і агрегатів.

Перші наукові публікації по мехатроніці з'явилися в 70-х роках минулого сторіччя в Японії у зв'язку з розробкою високоточних систем автоматики, керованих від комп'ютера. В 1983 році почав видаватися науковий журнал «Мехатроніка», а в 1984 році було видано 7 книг у серії «Мехатроніка».

В 1985 році в Америці, у Каліфорнійському університеті був створений науковий центр мехатроніки, куди ввійшло близько 20 фірм, що займаються перспективними науковими розробками.

У Росії й у нинішніх країнах СНД роботи в області мехатроніки інтенсивно проводилися починаючи з 80-х років минулого століття в основному для потреб космосу й у військових цілях. До кінця XX століття сформувалися наукові школи при провідних технічних вузах у Москві, Санкт-Петербурзі, Новосибірську, Києві, Харкові, Мінську й інших містах колишнього СРСР.

Основною рушійною силою широкого впровадження мехатроніки з'явився розвиток обчислювальної техніки, мікросхемотехнікі, мікропроцесорів і мікроконтролерів, що привело до нового осмислення процесів передачі й перетворення інформації в електромеханічних системах. У результаті це знайшло відбиття в нових практичних розробках у різних галузях науки й техніки.

Сьогодні цей термін означає науково-технічний напрямок, що з'єднує в собі нові наукові підходи при дослідженні, що опирається на сучасні комп'ютерні технології (теорія) і нові технології в проектуванні нетрадиційних технічних пристроїв (практика). Мехатронні системи, що включають у свій склад електромеханічні перетворювачі з електронною комутацією, різного виду датчики, силові напівпровідникові перетворювачі, мікроконтролери й персональні комп'ютери, широко застосовуються й інтенсивно розвиваються.

У даному визначенні особливо підкреслена триєдина сутність мехатроних систем, в основу побудови яких закладена ідея глибокого взаємозв'язку механічних, електронних та комп'ютерних елементів.

Мехатроніка вивчає синергетичне об'єднання вузлів точної механіки з електронними, електротехнічними і комп'ютерними компонентами з метою проектування та виробництва якісно нових модулів, систем, машин і комплексів машин з інтелектуальним управлінням їх функціональних рухів.

У цей час мехатронні пристрої широко використовуються в медицині (штучне органи), у комп'ютерній техніці (приводи дисків, принтери, сканери), в автомобілях (гальмові системи, системи керування двигуном і т.д.), у роботах і маніпуляторах, в аудіо- і відіотехніці, у спеціальних пристроях космічної й військової техніки й т.д.

Мехатронні системи(МС) в машинобудуванні призначені, як випливає з визначення, для реалізації заданого руху. Критерії якості виконання руху МС є проблемно-орієнтованими, тобто визначаються постановкою конкретної прикладної задачі. Специфіка задач автоматизованого машинобудування полягає в реалізації переміщення вихідної ланки - робочого органу технологічної машини (наприклад, інструменту для механообробки). При цьому необхідно координувати керування просторовим переміщенням МС з управлінням різними зовнішніми процесами. Прикладами таких процесів можуть служити регулювання силової взаємодії робочого органу з об'єктом робіт при механообробці, контроль та діагностика поточного стану критичних елементів МС (інструменту, силового перетворювача),управління додатковими технологічними впливами (тепловими, електричними, електрохімічними) на об'єкт робіт при комбінованих методах обробки, управління допоміжним обладнанням комплексу (конвеєрами,завантажувальними пристроями і т.п.), видача та прийом сигналів від пристроїв електроавтоматики (клапанів, реле, перемикачів).

У створенні контролерних САК кроковим електроприводом для МС великий потенціал для їх розвитку полягає в достоїнствах крокових двигунів(КД): можливість прямого дискретного управління та контролю КД засобами цифрової апаратури, зручність реалізації програмного керування, надійність електропривода, стійка робота в розімкнутих системах, отримання динамічних та статичних характеристик аналогічно синхронним машинам. Зазначені КД підсилюють технічний ефект від використання контролера в САК КД в електромеханічних пристроях, який переслідує мету у вигляді забезпечення: гнучкої функціональної системи управління, поліпшення характеристик МС, в тому числі точності і діапазону управління; універсальності системи управління щодо типів крокового приводу; поліпшення споживчих аспектів властивостей САК кроковим двигуном.

Важливими якостями контролера також є: можливість реалізації на програмному рівні методів інтерполяції, що дозволяє оптимізувати апаратну частину системи управління МС, дає можливість уніфікації апаратних засобів по відношенню до різних типів крокових двигунів, тобто гнучкість налаштувань системи управління.

Регулювання електроприводу МС здійснює безпосередньо контролер, який управляється від зовнішньої ЕОМ командами по каналу стандартного інтерфейсу. Необхідність існування такої структури підпорядкування контролера виникає в різних багатофункціональних МС: принтери, графобудівники, промислові пристрої створення шаблонів. В основі систем управління МС частіше лежать різні типи САК, що мають спеціалізовану структуру і складаються з аналогової або цифрової апаратури керуючої різними типами кінцевих пристроїв.

Як правило, в основі управління у більшості МС лежить цифрова САК зі зворотним зв'язком по координаті. У даних САК при регулюванні процесу відпрацювання електроприводом сигналу керування по координаті пристрій

управління, контролер, формує сигнал в контурі швидкості з урахуванням сигналу зворотного зв'язку з датчика положення і даних про поточне споживання струму електроприводом.

Застосування в МС безконтактного електроприводу з глибоким регулюванням частоти і дискретним керуванням, здатного відпрацьовувати переміщення без втрат сигналу управління, такого, як кроковий електродвигун є найбільш доцільним, так як веде до зменшення загальних габаритів САК і виключає проблеми, пов'язані з втратою інформації в системах управління. Було обгрунтовано, що на початковому етапі синтезу системи управління електропривода, кроковий електродвигун може бути вибраний за наведеними даними. Однак, для створення найбільш ефективної структурної схеми контролерної САК, необхідно комплексне дослідження методів управління, в тому числі, дроблення кроку і особливостей застосування широтно-імпульсної модуляції у контролерних САК. З їх допомогою можливе усунення недоліків, пов'язаних з наявністю частотного діапазону нестійкої роботи КД, і інших. Аналіз існуючих систем управління показав, що розвиток САК крковим електроприводом залежить, насамперед, від властивостей і структури засобів управління. Удосконалення методів і засобів управління САК КД, на базі контролерів, дозволяє:

- забезпечити технічний результат у вигляді гнучкої функціональної системи управління, в тому числі точності і діапазону управління, універсальності управління щодо типів крокового приводу, поліпшення споживчих властивостей САУ кроковим двигуном;
- зменшити залежність характеристик САК від конструктивних параметрів КД і кінематичних ланцюгів МС, розширити діапазон використання електроприводу;
- сформувати принципи створення універсальних структур гнучких САК крокового приводу на базі контролерів з широким діапазоном можливостей;
- за рахунок, можливості переналаштування програми функціонування контролера підвищити ефективність алгоритму керування.

Список літератури

1. Красовский А.Б. Визуальное моделирование динамики электропривода в среде WINDOWS: Тездокнауч.-технконф., посвящ170-летию МГТУ им. Н.Э.Баумана- М.: МГТУ, 2000.
2. Многокоординатный дискретный электропривод/Под ред. Б.А. Ивоботенко.-М.: МЭИ, 1979.- 88 с.
3. Созонник Г.Д., Стеклов В.К. Цифровые системы управления. - К.: Техника, 1991. - 191с.
4. Шевелев В.И. Системы регулирования с несколькими шаговыми двигателями. - М.: Энерго-атомиздат, 1985. -71 с.
5. Блейз Е.С., Данилов Ю.А., Казмиренко В.Ф., и др. Следящие приводы / Под ред. Б.К.Чемоданова, Т.1-М.: Энергия, 1976.

Одержано 30.05.13

Розповсюдженість карантинних бур'янів в Кіровоградській області

В.В.Байдалова, *магістранта АГ-12-МБ*,
Г.А.Кулик, *канд. с.-г. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

В умовах сьогодення заходи фітосанітарного контролю мають відігравати важливу роль в регулюванні не лише міжнародної торгівлі, але й економічної безпеки країни. У світовій практиці відомі приклади великих втрат від проникнення на територію держав і поширення небезпечних карантинних шкідливих організмів. Розширення торгівельних відносин з багатьма країнами світу істотно збільшує небезпеку завезення з підкарантинною продукцією відсутніх на території нашої країни карантинних об'єктів.

Щорічно, внаслідок шкодочинної дії бур'янів, у господарствах України втрачаються мільйони тонн зерна і багато іншої рослинної продукції. Особливу небезпеку являє собою карантинні бур'ян амброзія полинолиста (Ambrosia artemisiifolia) та повитиця польова (Cuscuta campestris), які останніми роками поширилися практично на всій території України.

В останні роки встановлено, що різко зросла забур'яненість посівів сільськогосподарських культу, в тому числі і карантинними. Головною причиною стало різке падіння культури землеробства в цілому, порушення системи сівозмін, нехтування як агротехнічними так і хімічними засобами боротьби. У зв'язку з цим проведений аналіз ареалу розповсюдження амброзії полинолистої як одного із найбільш розповсюдженого і злісного бур'яну в степовій зоні України[1].

Зараз існує загроза появи організмів рослинного карантину, у зв'язку з широкомасштабним завозом в область по імпорту та з карантинних зон України, підкарантинної продукції, особливо насіння та посадкового матеріалу сільськогосподарських культур.

Основними заходами охорони рослинних ресурсів країни і продуктів харчування від карантинних і особливо небезпечних бур'янів є попередження проникнення адвентивних карантинних видів на територію країни із-за кордону і із зон карантинного режиму[2].

В таблиці 1 наведені зведені дані обстежень розповсюдженості амброзії полинолистої на території Кіровоградської області за 2007 – 2012 роки. Із даних таблиці видно, що станом на 2007 і 2008 роки в цілому по області була забур'янена практично однакова площа земель.

Починаючи з 2009 року відмічено поступове зниження заражених площ області амброзією полинолистої, про що свідчать наведені дані площі земель забур'янених даним карантинним об'єктом.

Аналізуючи кількість заражених населених пунктів зафіксовану в 2007р. та в 2008 р. була майже однаковою з різницею в три одиниці. А з 2009 по 2012рр. кількість була незміною.

Таблиця 1 – Карантинний стан Кіровоградської області в 2007- 2012 роках

Роки	Кількість заражених, шт..			Площа зараження, га		
	населених пунктів	господарств всіх форм власності	присадиб-них ділянок	госпо-дарств всіх форм власності	присадиб-них ділянок	всього
2007	591	1031	40603	302930,57	11150,7	314081,77
2008	594	1031	40603	302060,52	11159,7	314172,27
2009	585	1039	39381	295574,92	9097,1	306157,07
2010	585	1030	39381	277283,1	9097,1	287868,85
2011	585	1035	39381	277935,23	9097,1	288520,98
2012	585	1035	39610	265722,33	9123,69	276334,67

Кількість заражених господарств усіх форм власності по роках і збільшувалася і зменшувалася і в останні два роки зупинилася на рівні 1035 штук. В 2007 та в 2008 роках кількість заражених амброзією полинолистою присадибних ділянок була 40603 шт., а в 2009-2011 роках - 39381шт. У 2012 році кількість їх знову дещо зросла до 39610 шт.

В цілому можна зробити заключення про те , що карантинний стан в Кіровоградській області по амброзії полинолистій змінюється досить повільно.

В таблиці 2 наведені зведені дані поширення повитиці польової на території Кіровоградської області за останні п’ять років.

В 2008 році кількість населених пунктів заражених повитицею була найвища і склала 197 штук, а в 2009р. ця кількість зменшилася на п’ять штук. Протягом останніх трьох років вона була незмінна і склала 194 одиниці.

Таблиця 2 – Карантинний стан Кіровоградської області в 2008- 2012 роках

Роки	Кількість заражених, шт..			Площа зараження, га		
	населених пунктів	господарств всіх форм власності	присадиб-них ділянок	населених пунктів	госпо-дарств всіх форм власності	всього
2008	197	8211	117	149,623	244,47	415,413
2009	192	9132	120	150,223	241,59	395,423
2010	194	9132	112	150,223	241,71	395,563
2011	194	9132	112	150,223	241,71	395,563
2012	194	9132	113	150,223	241,73	395,583

За даними кількості господарств всіх форм власності у 2008 році їх було 8211 штук, а потім ця величина була стабільною і склала 9132 одиниці протягом 2009-2012 років. Кількість присадибних ділянок коливалася по роках: 2008р – 117 шт., 2009р. – 120 щт., 2010-2011р.р. – 112шт. та 2012р. – 113штук. Слід відмітити, що різниця була невелика і знаходилася в межах 3-8 одиниць.

Площа зараження населених пунктів найменшою була у 2008 році і склала 149,623 гектари, а в останні чотири не змінювалася і становила - 150,223 гектари.

Площа зараження господарств всіх форм власності в 2008 році склала

244,47 гектари, в 2009р. вона була на 2,88 гектара меншою, а у 2010 та 2011 році зросла 0,12гектар і склала 241,71га. В 2012 році зафіксоване незначне збільшення площі зараження господарств області на 0,02га і склав 241,73 гектари.

Загальна площа зараження Кіровоградської області повитицею польовою найбільше зафіксована в 2008 році і була 415,413 гектари, а в 2009 році вона зменшилася до 395,423 га. В 2010 та в 2011 роках площа зараження була однаковою і склала 395,563 гектари, що на 0,14 га більше минулого року. В 2012 році показник площ склав 395,583 гектари, що лише на 0,02 га більше попереднього року.

Для знищення амброзії полинолистої застосовуються агротехнічний, механічний та хімічні методи. Всього, в нашій області затрати коштів для знищення амброзії полинолистої з одного гектара склали 394,39грн., серед яких на агротехнічні заходи витрачено 153,91грн., на механічні – 2691,0 грн. та хімічні 228,94 грн. Найбільше коштів на всю площу посіві було витрачено при застосуванні хімічного методу і склали 57519107,98 грн.

Заходи по знищенню повитиці польової в Кіровоградській області проводилися на площі 395,56 гектар і затратили 743,15 тис.грн. Вартість обробки одноо гектару присадибних ділянок склала 1106,0 грн., господарств всіх форм власності 2336,09 грн., а інших земель – 3400,60 грн.

Загальні кількість коштів витрачених на обробку 1 га земель склала 743,15 тис.грн.

Список літератури

1. Огляд поширення карантинних організмів в Україні на 1 січня 2012р.- Київ, 2012. – 112с.
2. http://desn.gov.ua/index.

Одержано 30.05.13

Підвищення ефективності видалення зайвого насіння з робочих отворів висівного диску пневмомеханічних апаратів для точного посіву насіння просапних культур

С.А. Біда, *студент гр. ПМ-09*,
М.І. Васильковський, *доц., канд. техн. наук,*
О.Д. Тарасюк *магістрант гр. БМ-12М*
Кіровоградський національний технічний університет

Просапні культури, до яких насамперед відносяться цукровий буряк, соняшник кукурудза, та інші є достатньо поширеними і важливими для народного господарства України. Тому підвищення ефективності їх вирощування є важливою і актуальною задачею..

Досвід показує, що урожайність просапних культур найбільш суттєво залежіть вад якості їх посіву, яку насамперед визначає рівномірність розподілу насіння в борозні. Тому для здійснення їх точного посіву найбільш розповсюдженими як у нас в країні, так і закордоном є пневмомеханічні висівні апарати з вертикальними висівними дисками, які порівняно з їх механічними аналогами мають певні переваги. Але одним із

суттєвих недоліків цих апаратів є незадовільна рівномірність насиненого потоку, який формується їх висівними дисками внаслідок неефективного видалення зайвого насіння з робочих отворів. Тому для усунення цього недоліку застосовують різні механічні пристрої, а саме вилчасті, пластинчасті, щіткові та інші відбивачі, які нажаль є недостатньо ефективні і не надійні в роботі, що в певній міри пов'язане із «сліпим» регулюванням відповідного їх робочого елемента, при якому можливе видалення з робочих отворів висівного диска як зайвого, так і незайвого насіння.

Метою даної роботи являється підвищення рівномірності точного посіву насіння просапних культур означеними пневмомеханічними висівними апаратами за рахунок забезпечення більш ефективного видалення зайвого насіння з робочих отворів висівного диска.

Для досягнення поставленої мети нами запропоновано новий спосіб і технічне рішення означеної задачі, які передбачають тимчасове (імпульсне) зменшення вакууму в робочих отворах висівного диску в зоні видалення зайвого насіння. Для цього в вакуумній камери кришки апарата, напроти робочих отворів висівного диску встановлено стержень (болт) з регульованим зазором до останнього, який забезпечує тимчасове перетинання доступу вакууму до робочих отворів диска і цім зменшує його величину до певної величини. Це дозволяє зменшити тимчасово сили притискання насіння до робочих отворів і, при наявності в них зайвого заповнення здійснює його усунення.

Для перевірки працездатності і ефективності запропонованого способу, а також визначення основних параметрів розробленого пристрою нами проведені попередні його експериментальні дослідження, результати яких приведено на рис.1.

На основі отриманих результатів встановлено, що запропонований спосіб пневмоімпульсного видалення зайвого насіння на основі означеного пристрою е працездатним. При зміни зазору Δ між стержнем і висівним диском від 0 до 0,5 мм він забезпечує різних зміну вакууму в робочих отворах висівного диску в широких межах, а саме від нуля і до його номінального значення **p** в вакуумній камери, яке в нашому випадку складало 3 кПа, що практично дозволяє більш ефективно вирішити поставлену задачу видалення зайвого насіння.

Встановлено також, що величина перерізу стержня в межах його діаметрів від 14 до 28 мм не впливає на зміну вакууму в робочих отворах висівного диска для всіх зазорах між ними.

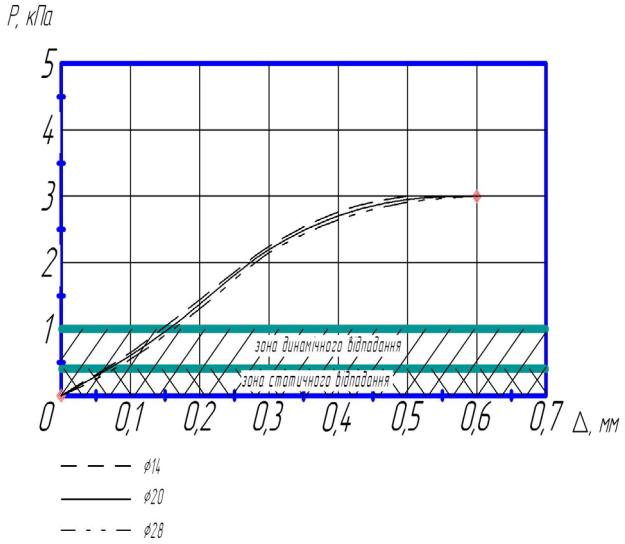

Рисунок 1 – Залежність вакууму Р від зазору Δ

Для отримання раціональних значень зазорів Δ і практичної реалізації запропонованого пристрою його дослідження необхідно продовжити безпосередньо на висіві різного насіння просапних культур.

Одержано 31.05.13

Становлення і розвиток ПДВ

Л.В. Гонтар, *магістр гр. ОП-12м*
Кіровоградський національний технічний університет

Податок на додану вартість (ПДВ) - один з наймолодших податків, що був інтегрований до податкових систем країн Західної Європи лише у середині XX ст. Введення податку на додану вартість було зумовлено необхідністю отримання додаткових стабільних надходжень до державного бюджету для відновлення економік після Другої Світової війни. Крім того, необхідність застосування такого чинника як додана вартість на об'єкт оподаткування в європейських економіках була зумовлена побудовою спільного ринку. Зокрема, Римський договір про створення Європейського економічного Співтовариства (ЄЕС) 1957 року передбачав розробку і застосування низки заходів, спрямованих на гармонізацію систем непрямого оподаткування країн-членів, а наявність ПДВ у податковій системі стало обов'язковою умовою вступу до ЄЕС.

ПДВ вважається одним з найефективніших нововведень у фінансовій політиці і практиці XX століття. Він відноситься до непрямих податків, що утримуються з обігу.

Першою країною, яка запровадила ПДВ була Франція. В його основу було покладено методику справляння та застосування податку з обігу. Процес запровадження ПДВ пройшов послідовно три етапи:

I етап (1937-1948 рр.) - перехід від податку з обігу до єдиного податку на виробництво.

II етап (1948-1954 рр.) – створення системи роздільних платежів, відповідно до якої кожен виробник платив податок з загальної суми своїх продажів за вирахуванням податку, що входив до ціни куплених ним комплектуючих, з різницею в один місяць.

III етап (1954 р. – по сьогодення) - введення в податкову практику замість єдиного податку на виробництво податку на додану вартість, вдосконалення механізму адміністрування ПДВ.

У Франції податок на додану вартість в сучасному вигляді був введений 1 січня 1968 р. з набранням чинності Закону П'ятої Республіки № 66-10. Головною метою цього закону було об'єднання, спрощення та узагальнення порядку справляння та обчислення податку на додану вартість з тим, щоб перетворити його в єдиний і сучасний податок на виробничі витрати.

У 70-ті роки поширення ПДВ стало загальноєвропейським. Цьому, в значній мірі сприяло прийняття 17 травня 1977 спеціальної директиви ЄЕС про уніфікацію правових норм, що регулюють справляння податку на додану вартість в країнах - членах Співтовариства. Згідно зазначеної директиви, ПДВ визначався як основний непрямий податок і запроваджувалося його обов'язкове введення для всіх країн - членів ЄЕС до 1982 р. Для країн, які мають намір в майбутньому вступити до Співтовариства, необхідною умовою ставало наявність функціонуючої системи ПДВ. Це

обумовлювалось, зокрема, наявністю вагомого податкового компонента в складі так званих власних фінансових коштів ЄС, за рахунок яких формується його бюджет Наприклад, в 1999 р. частка відрахувань від податку на додану вартість у власних коштах Співтовариства становила 66%.

Наприкінці 80-х – початку 90-х років XX сторіччя спостерігалась особливо вражаюча динаміка запровадження податку на додану вартість. Так, ПДВ було запроваджено у багатьох державах Східної Європи (Болгарії, Угорщині, Польщі, Румунії, Чехії, Словаччині) та практично у всіх країнах з перехідною економікою країн СНД: Україна, Росія, Білорусь, Казахстан тощо.

На сьогоднішній день податок на додану вартість діє в більшості країн світу. ПДВ є складовою податкової системи майже в усіх промислово розвинених країнах, за винятком Сполучених Штатів Америки. Але й в США протягом останнього десятиліття ведуться інтенсивні дискусії про заміну податку з обігу на федеральний податок на додану вартість.

Загальною тенденцією для всіх країн, що запровадили ПДВ, стало швидке перетворення цього податку в один з головних в податковій системі.

Розглядаючи процес становлення та розвиток ПДВ в Україні, слід виділити такі етапи його становлення:

- І етап (1992 р.) – введення ПДВ до податкової системи України. Податок був запроваджений з 1 січня 1992 року згідно із Законом України «Про податок на добавлену вартість» від 20 грудня 1991р. Податок визначався як частина новостворені вартості на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг, що надходить до бюджету після їх реалізації. Ставка податку становила 28%. При цьому не існувало універсального визначення платників податку, перераховувалися лише окремі види суб'єктів підприємницької діяльності, об'єднаних за критерієм виробничої та іншої комерційної діяльності. Введення ПДВ співпало з початком проведення економічної реформи, впровадженням в економіку ринкових відносин, переходом до вільних ринкових цін на більшість товарів, робіт та послуг.

- ІІ етап (1993 - 1997 рр.) – 26.12.92 р. був підписаний Декрет Кабінету Міністрів України «Про податок на добавлену вартість», який регламентував порядок обчислення і сплати ПДВ до 1 жовтня 1997 року. Податок визначався як частина новоствореної вартості, що сплачується до державного бюджету на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг. Документом чітко визначено коло платників ПДВ, розширена база оподаткування. Ставка податку знижена з 28% до 20%. В цей період проходив розвиток зарахункового механізму обчислення податкових зобов'язань.

- ІІІ етап (1997 – 2010 рр.) – з 01 жовтня 1997 р. порядок обчислення і сплати ПДВ регламентувався Законом України «Про податок на додану вартість» від 03.04.97 р. № 168/97-ВР із змінами та доповненнями. В цей період проходила адаптація оподаткування ПДВ з врахування галузевих особливостей діяльності, при визначенні суми податкових зобов'язань, які підлягають сплаті до бюджету почала діяти загальноприйнятна в світі практика застосування податкового кредиту (податкових вирахувань). Була введена система податкового обліку ПДВ.

- IV етап (2011 р. – дотепер) прийнято Податковий кодекс України. Податковий кодекс забезпечує комплексний підхід у регулюванні податкових відносин, вирішує питання усунення прогалин податкового законодавства та забезпечує гармонізацію його з нормами іншого законодавства України. Стосовно податку на додану вартість у Податковому кодексі передбачено поетапне зниження ставки з 20 до 17 відсотків; особливий порядок сплати при переміщенні через межі СЕЗ передбачених інвестиційними проектами товарів; скорочений термін відшкодування для платників,

що мають значні інвестиційні витрати. Текст розділу V «Податок на додану вартість» чітко структурований за статтями, які визначають платника податків, вимоги щодо обов'язкової та добровільної реєстрації осіб як платників податку, порядок та анулювання реєстрації, визначення об'єкта оподаткування та місця постачання товарів та послуг, дати виникнення податкових зобов'язань, порядок визначення бази оподаткування в разі постачання товарів/послуг та особливості визначення бази оподаткування в окремих випадках, порядок коригування податкових зобов'язань та податкового кредиту, розміри ставок податку, операції, що не є об'єктом оподаткування, звільнені від оподаткування, право на віднесення сум податку до податкового кредиту та можливості його пропорційного віднесення, порядок визначення суми податку, що підлягає сплаті (перерахуванню) до Державного бюджету України або відшкодуванню з Державного бюджету України (бюджетному відшкодуванню) та строки проведення розрахунків, порядок заповнення податкової накладної, звітні (податкові) періоди, порядок надання податкової декларації та строки розрахунків з бюджетом.

Таким чином, Податковий кодекс у частині ПДВ являє комплекс радикальних дій, спрямованих на стимулювання економічного розвитку країни, вдосконалення та спрощення системи адміністрування податків і підсилення відповідальності за неповну і несвоєчасну сплату податку.

Механізм впливу податкової системи на ефективність виробництва є тривалим, тому позитивні результати очікуються у перспективі. Вдосконалення податкового законодавства, передбачене Податковим кодексом, має на меті створення умов для подальшого інтегрування України до світової спільноти, адаптації податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Одержано 31.05.13

Дослідження та розробка технології відновлення та підвищення зносостійкості шестерні коробки передач трактора ДТ75

Ю.Ю.Бондаренко, *ст. гр. ЗВ-12М ,*
Ю.В.Кулешков, *проф., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Метою дослідження є підвищення ефективності ремонту КЗП тракторів шляхом вдосконалення технології відновлення шестерень пластичним деформуванням. Виходячи з розробленої цілі були поставлені наступні задачі:– теоретично обгрунувати необхідність відновлення зубів шестерні по всім параметрам, включаючи евольвентний профіль зубів. Теоретично і експериментально обгрунтувати схему формоутворення, параметрів штампової оснастки і режимів штамповки шестерень. Провести експериментальні дослідження відновлення шестерень пластичним деформуванням і порівняти їх з теоретичними дослідженнями.Дати техніко-економічну оцінку проекта.

Одним з прогресивних методів відновлення деталей є метод пластичного деформування, що полягає в перерозподілі запасу металу до зношених поверхонь. Послідуюча механічна і термічна обробка відбувається по скороченому циклу

виготовлення нової деталі. Це досягається за рахунок створення в процесі гарячої об'ємної штамповки мінімально необхідних припусків на всіх оброблюваних поверхнях.

Із всього різноманіття схем формоутворення є схема, що являє собою двосторонньої роздачі шестерен пуансонами з зворотним витескненням металу. Перевагою обраної схеми є відновлення шестерен без нанесення компенсуючого металу шляхом переміщення запасу металу з внутрішніх областей до робочих зношених поверхонь. Використання в штампі пуансонів з радіальною заходною частиною дозволить вже в початковій стадії деформації заповнити гравюру напівматриці. Запропонована схема формоутворення дозволяє уникнути утворення зажимів шляхом визначення необхідних геометричних параметрів пуансонів і швидкості деформування.

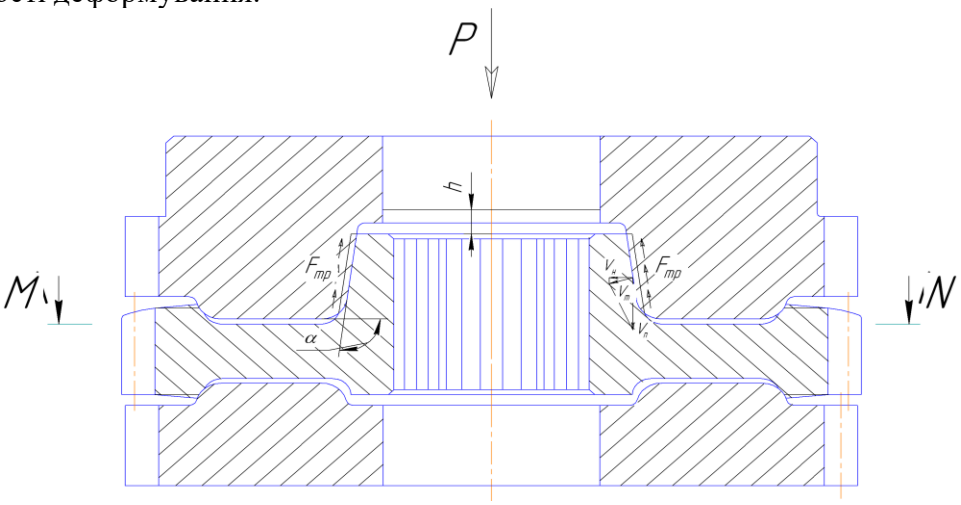

Рисунок 1 – Схема раздачі шестерен КЗП пуансоном

Найбільш небезпечною стадією є початок деформації. В подальшому сила контактного тертя о стінки матриці буде значно перевищувати силу контактного тертя на пуансоні і перешкоджати впровадженю металу в тіло вінця шестерні

Початкову стадію деформування шестерні можно розглядати як схему відкритої прошивки. Зусилля на пуансоні при відкритій прошивці визначається за формулою:

$$P_n = f_n \sigma_{см} \left(2 + 1{,}1 \ln \frac{1}{u} \right)$$

де f_n – площа поперечного перерізу пуансона, м^2;

$\sigma_{см}$ – опір матералу пластичному деформуванню, Па;

$u = \dfrac{d_n}{d_ц}$;

d_n – діаметр пуансона;

$d_ц$ – діаметр цапфи, м.

В результаті обробки отриманих данних були побудовані графічні залежності від швидкості деформування і температури нагріву на рисунку

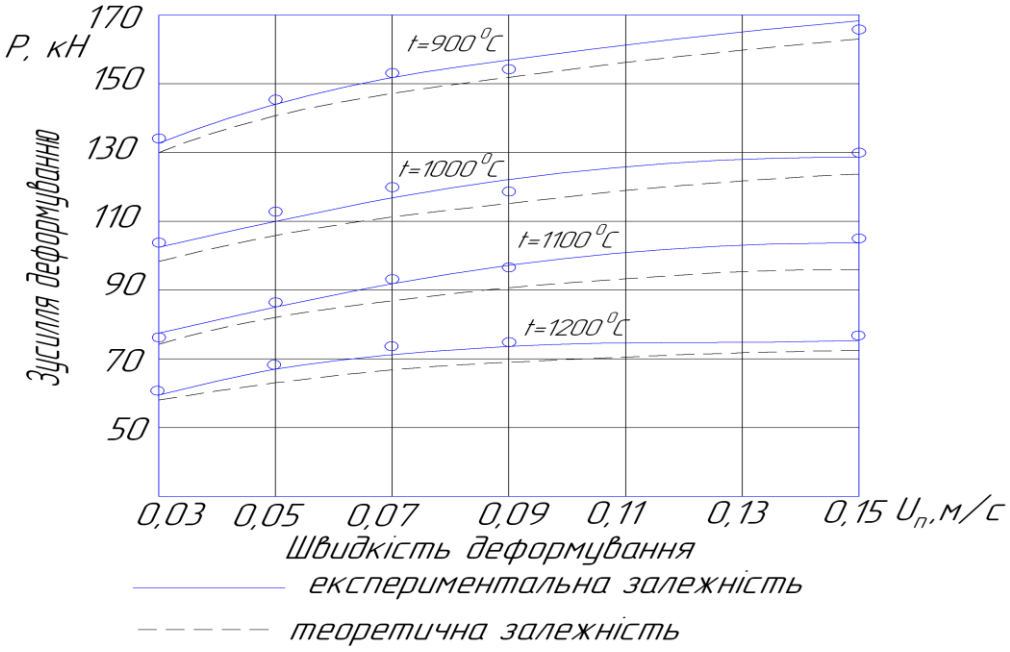

Рисунок 2 – Залежність зусилля пластичного деформування шестерень від швидкості деформування для різних температур нагріву шестерні

Порівняльний аналіз теоретичних та експериментальних кривих зусилля пластичного деформування – зусилля пластичного деформування визначається, головним чином, температурою нагріву деталі і в значно меншому ступені залежить від швидкості деформування;

– максимальне розходження між теоретичними і експериментальними даними не перевищує 10%.

Одержано 31.05.13

Rayn Giggs

О. В. Михайлюк, *ст. гр. КІ-12-2*
Н. В. Гречихіна, *викл.*
Кіровоградський національний технічний університет

Ryan Joseph Giggs, OBE (born Ryan Joseph Wilson; 29 November 1973) is a Welsh footballer who plays for Manchester United. Giggs made his first appearance for the club during the 1990–91 season and has been a regular player since the 1991–92 season.

He established himself as a left winger during the 1990s, and continued in this position well into the 2000s, though he has been increasingly used in a deeper playmaking role in his latter years. Giggs is known for his tireless running, ball possession and ability to create goalscoring opportunities for those around him.

Giggs is the most decorated player in English football history. He also holds the club record for competitive appearances. During his time at United, he has won 13 Premier League winner's medals, four FA Cup winner's medals, three League Cup winner's medals and two Champions League winner's medals. He has two runner-up medals from the Champions

League, three FA Cup finals and two League Cup finals, as well as being part of the team five times when it finished second in the Premier League. In recent years, Giggs has captained the team on numerous occasions, particularly in the 2007–08 season when regular captain Gary Neville was ruled out with various injuries.

Giggs has a number of personal achievements. He was the first player in history to win two consecutive PFA Young Player of the Year awards (1992 and 1993), though he did not win the PFA Player of the Year award until 2009.

He is the only player to have played and scored in every season of the Premier League, he was elected into the PFA Team of the Century in 2007, the Premier League Team of the Decade in 2003, as well as the FA Cup Team of the Century. Giggs holds the record for the most assists in Premier League history, with 271.

At international level, Giggs played for the Welsh national team prior to his retirement from international football on 2 June 2007, and was once the youngest player to ever represent his country. Giggs was named one of the three overaged players for the Great Britain team to compete at 2012 Summer Olympics, and was subsequently named as the team's captain.

In addition to the many honours Giggs has received within football such as being named in the Football League 100 Legends (the last active player in the list), he was appointed an OBE in the Queen's 2007 Birthday Honours List, and was inducted into the English Football Hall of Fame in 2005, for his services to English Football. He was named as BBC Sports Personality of the Year in 2009. On 31 January 2011, Giggs was named Manchester United's greatest ever player by a worldwide poll conducted by United's official magazine and website. On 10 October 2011, Giggs was honoured with the 2011 Golden Foot Award.

Одержано 03.06.13

Розробка та дослідження раціональної технології відновлення втулок шестерних насосів типа НШ 20 на базі кафедри ЕВМ в. м.Кіровограді

В.І. Заєць, *магістрант гр.. ЗВ-12М*
Ю.В.Кулєшков, *проф., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Досвід експлуатації шестеренних насосів типу НШ, які є головною складовою частиною гідравлічної системи тракторів і автомобілів, показує, що конструкція насосів відрізняється простотою і не потребує протягом всього строку експлуатації ніякого технічного догляду.

Але в даний час в гідронасосах типу НШ замість бронзових втулок встановлюють опорні втулки з алюмінієвого сплаву АО3-7. Такі втулки недостатньо зносостійкі, що в значній мірі виначає ресурс гідронасосів.

Зараз на ремонтних підприємствах застосовують різні способи віднвлення опорних втулок: відливання нової втулки, залиття бабітом, покриття полімерами, осадження, обтиснення, термодифузійна металізація.

Відливання нових втулок на цей час найбільше розповсюджений. Спосіб полягає в відливанні заготовки та наступної механічної обробки. Спосіб знайшов широке застосування, але не є прогресивним. Використання вторинного алюмінію не дає фізико – механічних властивостей робочих поверхонь. Великі затрати електроенергії, великі витрати на механічну обробку відлитої заготовки, Метод має високу вартість тому питання пошуку більш економічного методу дуже гостре.

В своїй магістерській роботі проаналізувавши різні способи відновлення опорних втулок я зупинився на методі який найбільш доцільніший не тільки по відновленню зношеної поверхні але і одночасному її зміцнені.Це метод теродифузійної металізації.

Сутність термодифузійної металізації втулок

Відновлення алюмінієвих втулок деталей нарощуванням металів і сплавів важко за присутності на їх поверхні тугоплавкої і дифузійно не проникної плівки оксиду алюмінію (Al_2O_3), але алюмінієві втулки гідронасосів можливо відновлювати і зміцнювати методом термодифузійним насиченням. Всі тіла, втому числі і тверді, здібні випаровуватися. Але при кімнатній температурі випаровування більшості твердих тіл незначна, що виражається в надмірно низькому тиску їх парів. З підвищеням температури випаровування збільшується, тиск парів збільшується. В різних твердих тілах один і той же тиск парів може бути досягнутий при різних температурах, що пов'язаний з не однаковим випаровуванням цих тіл.

При контакті парів випаровуємого метала з другим нагрітим металом, тиск насичених парів котрих в даних умовах менше значно, може виникати дифузія випаровуючого метала в ці другі метали. В цьому випадку утворюється дифузійні металеві покриття.

Процес дифузійного насичення одного метала другим в вакуумі проходить уже достатньо інтенсивніше при тиску парів метала.

Цим способом можна отримати дифузійні шари від декількох мікрон до декількох міліметрів. Дифузія насичення виконується контактним способом. При контактному способі насичення деталі завантажують разом з порошком метала в спеціальні вакуумні камери. Передача тепла при вакуумному методі здійсниться головним чинном в результаті випромінювання. Процес дифузійного насичення в вакуумі виникає при високій температурі.

Загальна площа твердих контактів значно менше поверхні насичуємого зразка, і роль їх в процесі насичення порівнювальна не велика.

Швидкісь випаровування матеріалів в вакуумі значно перевищує швидість їх випаровування вгазах при атмосферних умовах. При контактному способі можливо покривати поверхні тими металами, температура тиску парів нижче температури випаровування основного метала.

В результаті металізації лінійні розміри збільшуються до 0,8…1,5 мм цього достатньо для відновлення всього фонду алюміневих втулок шестерених гідронасосів максимальний знос яких не перевещує 0,5..0,6мм.

Зміна лінійних розмірів проходить в резульаті дифузії компонентів насичаючої суміші в матеріал відновлювальної деталі. Поєднання насчаючих і легуючих компонентів в складі порошкової суміші при визначених режимах насичення дозволяє вирішити питання комплексного відновлення алюмінівих втулок гідронасосів типу НШ з одночасним зміцненням відновлювальних поверхонь. Цей спосіб дозволяє збільшити товщину дефузійних шарів що особливо важко при відновденні втулок, працюючих в умовах підвищеного абразивного і гідроабразивного зношування.

Було проведено дослідження втулок на залежність товщини шару від температури і тривалості процесу, на зносостійкість відновлених і серійних втулок, металографічні дослідження дифузійних шарів, на мікровердість. Результати показали:

Залежність товщини насичуючого шару від температури і тривалості процесу показали : що при температурі 450ºС товщина шару значно менша чим при температурі 550ºС. При тривалості процесу 1 год і температурі 450ºС товщина шару збільшується до 0,77 мм, при тривалості 2 год товщина збільшується 0,95 мм, процес насичення уповільнюється при 3 год процесу товщина шару складає 1,04 мм, при 4 год товщина шару складає 1,05 мм. Такі величини недостатні для відновлення втулки. Тому підвищуючи температуру до 550ºС процес росту у насичуючого шару при такій самій тривалості часу як при температурі 450ºС збільшується.

Дослідження по зносостійкості втулок: Зносостійкість відновленних і серійних втулок визначали на машині терття СМЦ – 2 в середовищі робочої рідини з добавленням абразиву (кварцевої пилі). При досліджені відновленних втулок при одно годиній роботі йде інтенсивний знос до 0,00005 г/мм^2 це пояснюється тим що втулка припрацьовується. При двох годинах роботи втрати маси підвищуються до 0,00007 г/мм^2. При трьох годинах роботи втрати маси незначні 0,000075 г/мм^2 При подальшій роботі до шести годинах дослідженях втулки на зносостійкіть втрати становлять 0,00011 г/мм^2. Такі врати маси відновлених втулок дають сприятливі умови для роботи гідронасосу, і тривалість роботи відновленних втулок в два рази більше чим у серійних.

Метало графічні дослідження дифузійних шарів дозволили встановити, що елементи насичаючої суміші можуть бути розподілені на насичуючі (цинк, алюміній) і легуючі (мідь, кремній, хром, магній). Перші з них дифундують на значну більшу глибину, чим другі.

Проведені дослідження на мікротвердість показали, що мікротвердість віденовлених втулок більша за серійнтх втулок. Мікротвердість по товщині металізованого шару неоднорідна, на відстані від поверхні 100 мкм мікротвердість буде становити у відновлених втулок 690 H_{100}. При подальшій відстані від поверхі мікротвердість падає, і вирівнюється до 560 H_{100}, це пояснюється тим що на поверхні насичуючого шару міститься велика кількість легуючих елементів. Також були проведені дослідження із серійними втулками. Мікротвердість відновленних втулок на поверхні шару більше за серійні порядком на 100 H_{100}.

Виходячи з даних умов відновлені втулки з такою мікротвердістю можна використовувати для есплуатації.

Одержано 03.06.13

Sid Vicious

П.С. Усік, *ст. гр. КІ-12-2*
Н.В. Гречихіна, *викл.*
Кіровоградський національний технічний університет

Sid Vicious was born John Simon Ritchie in Lewisham, South East London, to John and Anne Ritchie (née McDonald). His mother dropped out of school early due to a lack of academic success and went on to join the RAF, where she met her husband-to-be, Ritchie's father. He was a guardsman at Buckingham Palace and a semi-professional trombone player on the London Jazz scene. Shortly after Ritchie's birth, he and his mother moved to Ibiza,

where they expected to be joined by his father who, it was planned, would support them financially in the meantime. However, after the first few pay checks failed to arrive, Anne realised that he would not be coming. Anne later married Christopher Beverley, a middle class man in 1965, before setting up a family home back in Kent. Ritchie took his stepfather's surname and was known as John Beverley.

Ritchie's stepfather died six months later from cancer, and by 1968 he and his mother were living in a rented flat in Tunbridge Wells, where he attended Sandown Court School. In 1971, the pair moved to Hackney in east London. He also spent some time living in Somerset.

Ritchie first met John Lydon in 1973, when they were both students at Hackney Technical College. Lydon describes Ritchie at this time as a David Bowie fan, and a "clothes hound".

By age 17, Ritchie had begun to hang around London. One favourite spot was Malcolm McLaren and Vivienne Westwood's then-little-known clothing store, SEX. There he met American expatriate Chrissie Hynde before she formed the Pretenders. Though at least five years older, she tried (but failed) to convince Ritchie to join her in a sham marriage so she could get a work permit. Ritchie was given the nickname "Sid Vicious" by John Lydon, after Lydon's pet hamster, Sid. The hamster had bitten Ritchie, who said that "Sid is really vicious!" The animal was described by Lydon as "the softest, furriest, weediest thing on earth." At the time, Ritchie was squatting with Lydon, John Joseph Wardle (Jah Wobble), and John Gray, and the four were colloquially known as "The Four Johns".

According to Lydon, the two of them would often busk for money with Vicious playing the tambourine. They would play Alice Cooper covers, and people gave them money to be quiet. Once a man gave them "three bob" (three shillings, i.e. 15p in decimal currency) and they all danced. According to the band's photographer, Dennis Morris, Ritchie was "deep down, a shy person." However, he did assault NME journalist Nick Kent with a motorbike chain with help from Jah Wobble.[On another occasion, at the Speakeasy (a London nightclub popular with rock stars of the day) he threatened BBC DJ and Old Grey Whistle Test presenter Bob Harris.

Одержано 3.06.13

Формування і використання бюджету Пенсійного фонду України

О.І.Стоянець, *ст. гр. ФК-12-М***,**
Науковий керівник: **Т.А.Мельник,** *доц., канд. екон. наук.*
Кіровоградський національний технічний університет

Протягом останніх років актуальними є питання дефіциту бюджету Пенсійного фонду України, зокрема порушення принципу економічної залежності видатків на споживання від отриманих доходів і ВВП, дисбаланс розвитку пенсійної системи в рамках його дохідної і видаткової частин. Не менш важливою для України є демографічна проблема – старіння нації, що призводить до скорочення частки працюючого населення та, відповідно, зростання навантаження на ПФУ. За таких умов особливої уваги потребують питання збалансованості бюджету Пенсійного фонду України, а також ефективного й раціонального використання коштів Пенсійним фондом, що підтверджує актуальність теми дипломного дослідження.

Сучасна система загальнообов'язкового державногопенсійного забезпечення України базується на засадахсолідарності й виплаті пенсій із бюджету Пенсійного фонду України. Законодавчо статус ПФУ, його завдання іфункції визначено Положенням про Пенсійний фонд України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 1992 р., а в новій редакції – від 6 квітня 2011 р. № 384/2011.

Серед вітчизняних фахівців значний внесок у дослідження щодо формування і використання бюджету Пенсійного фонду мають: І.С. Бондарук [1], Н. Бородіна [2], І.Б Загорулько [3], І.Ю. Кондрат [4], І.В. Панченко [6], О. Огій [5], А.І. Якимів [8], Л. Ткаченко [7].

Метою статті є аналіз доходів і видатків Пенсійного фонду України і виявлення основних проблем його діяльності. Обґрунтування пропозицій щодо їх вирішення.

Розглянемо доходи Управління Пенсійного фонду України в м. Кіровограді у динаміці поспіль трьох років по джерелам формування. Дані наведено у таблиці 1. Дані таблиці 1 свідчать, що у 2012 році доходи Управління Пенсійного фонду у м. Кіровограді становили 818 млн.грн., що на 10,4 % менше ніж у 2010 році та на 17,5 % у 2011 році. Це значне падіння частково пов'язане з таким джерелом надходження, як власні надходження: у 2010 році ця сума становила 728,4 млн.грн., у 2012 році 11,7 млн.грн., що на 92 % менше ніж у 2010 році.

Таблиця 1 – Структура доходів Управління пенсійного фонду у м. Кіровограді

млн.грн.

	Доходи, млн.грн.			**Питома вага, %**			**2012р. у % до**	
	2010р.	**2011р.**	**2012р.**	**2010р.**	**2011р.**	**2012р.**	**2010р.**	**2011р.**
Доходи до Пенсійного фонду всього, у тому числі:	912,4	992,0	818,0	100,0	100,0	100,0	89,6 р.	82,5 р.
Власні надходження	728,4	43,5	11,7	79,8	4.4	1,4	1,6	26,9
Кошти Державного бюджету	125,8	127.0	136,2	13,8	12,8	16,7	108,3 р.	107,3 р.
Кошти державного соціального страхуван ня на випадок безробіття	0,15	0,6	0,4	0,01	0,06	0,05	266,7 р.	66,7 р.
Кошти соцстраху від нещасних випадків	0,6	0,5	0,3	0,06	0,03	0,04	50,0 р.	60,0

Надамо структуру доходів до Пенсійного фонду у м.Кіровограді графічно.

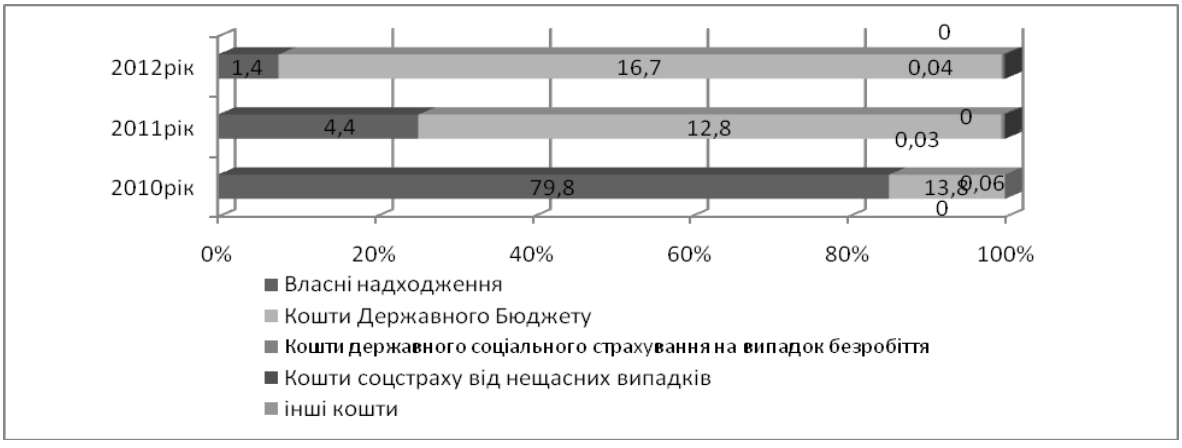

Рисунок 1 – Структура доходів Управління пенсійного фонду у м.Кіровограді

Дані рисунку наочно свідчать про поступове зменшення частки власних доходів у загальних доходах Пенсійного фонду у м.Кіровограді з 79,8 % у 2010 році до 1,4 % у 2012 році.

Розглянемо здійснення видатків Управління Пенсійного фонду м.Кіровограда за даними таблиці 2.

Таблиця 2 – Структура видатків Управління Пенсійного фонду м. Кіровограда

млн.грн.

Видатки	**2010 рік**		**2011 рік**		**2012 рік**	
	Сума млн.грн.	У % до підсумку	Сума млн.грн.	У % до підсумку	Сума млн.грн.	У % до підсумку
На виплату пенсій згідно Закону України „Про загальнообов'язкове пенсійне страхування"	764,5	83,8	818,9	82,2	695,3	84,0
На виплату пенсій особам пенсія яким призначена зг. з ін.закон.актами в частині, що не перевищує розм.. труд. пенсії за віком	17,1	1,9	20,2	2,0	17,9	2,2
Видатки на виплату пенсій згідно з ЗУ «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців»	3,5	0,4	3,3	0,3	2,9	0,4
За рахунок Чорнобильського фонду	13,2	1,5	19,5	1,9	14,5	1,7
Інші видатки	114,0	12,5	134,6	13,5	96,9	11,7
Всього	912,3	100,0	996,5	100,0	827,5	100,0

В загальних видатках Управління пенсійного фонду у м.Кіровограді найбільша частка видатків у загальній сумі видатків припадає на виплату пенсій згідно з Законом України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування". Це частка у 2010 році становила – 83,8 % поступово зростаючи до 84 %, у 2012 році. Також значна частка витрат припадає на виплату пенсій призначених за різними пенсійними програмами. Питома вага цих витрат в загальних витрат становила у 2010 році – 12,5 %, у 2011 році – 13,5%, у 2012 році – 11,7 %.

Наведемо структуру видатків Пенсійного фонду у м.Кіровограді графічно (рис.2).

У м. Кіровограді станом на кінець 2012 року загальна кількість одержувачів пенсій і допомог у м.Кіровограді становила 67,5 тис.осіб, що на 923 особи менше ніж у 2011 році, та на 142 особи ніж у 2010році.

Найвищий рівень середньомісячної пенсії по м.Кіровограду у прокуратурі (5024 грн.), за ними йдуть помічники народних депутатів України (2166 грн.), громадяни які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (1644 грн.), працівники засобів масової інформації (1149 грн.), державні службовці (1146 грн.), службовці органів місцевого самоврядування (1133 грн.), замикають пенсіонери, які отримують соціальні пенсії за Законом України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" (917 грн.). При цьому чисельність „статусних", тобто з вищими пенсіями, осіб постійно

збільшується за загальної тенденції до зменшення чисельності пенсіонерів.

Рисунок 2 – Видатки Управління Пенсійного фонду України у м.Кіровограді

Проведений аналіз доходів і видатків Управління Пенсійного фонду України в м. Кіровограді виявив наступні проблеми:

- зменшення доходів на 17 %;
- поступове зменшення частки власних доходів у загальних доходах Пенсійного фонду у м.Кіровограді з 79,8% у 2010 році до 1,4 % у 2012 році;
- найбільшу питому вагу у загальному обсязі видатків займає виплата пенсій та грошової допомоги пенсіонерам;
- у 2011 році за рахунок власних надходжень Пенсійним фондом було фактично виплачено пенсій на 6,9 % більше ніж у 2010 році, а у 2012 році було виплачено на 9% менше (це можна пояснити прийняттям пенсійної реформи);
- зростання кількості людей пенсійного віку та збільшення середнього розміру пенсій, що вимагає вирішення проблеми формування коштів дохідної частини бюджету Пенсійного фонду;
- зниження через народжуваності збільшення чисельності пенсіонерів зростає вищими темпами ніж чисельність працівників (в Україні на кожного пенсіонера припадає 1,3 платника страхових внесків);
- найбільшу питому вагу у загальній чисельності осіб, що одержують пенсії, грошові допомоги та компенсації з Пенсійного фонду, що знаходиться у м.Кіровограді, становлять пенсіонери, які одержують пенсії за віком. Частка цих пенсіонерів у загальній кількості за 2010 -2011 роки становила 75 % поступово зростаючи до 76,9 %.

Для покращення формування доходів і видатків Пенсійного фонду в Україні доцільно:

- продовжувати роботу із вдосконалення пенсійного законодавства, особливо в частині впровадження нагромаджувального рівня пенсійного страхування;
- зменшити кількість пільг, створюючи окремі пенсійні програми для працівників шкідливих професій;
- вдосконалити механізм індексації пенсій з метою підтримки купівельної спроможності доходів та запобігання бідності пенсіонерів;
- скасувати мінімальні гарантовані пенсії, при відсутності трудового стажу.

Список літератури

1. Бондарук І.С. Організація систем пенсійного забезпечення в зарубіжних країнах// Вісник Пенсійного фонду – 2012. - №7 (121). – С.189-194.
2. Бородіна Н. Державне регулювання у сфері пенсійного забезпечення – розвиток та основні положення// Економіст. – 2011. - №11. – С.26-29.
3. Загорулько І.Б. Системи пенсійного забезпечення: поняття, принципи та функції// Науковий вісник. – 2005. - №15. – С.248-256.
4. Кондрат І.Ю. Пенсійне забезпечення в Україні та світі //НУ «Львівська політехніка». – 2009. - № 19. – С.204-207.
5. Огій О. Переваги персоніфікованого обліку та звітності: про деякі результати експерименту у Львівській області // Праця і зарплата. – 2004. - №6. – С. 8-9.
6. Панченко І.В. Фінансовий та основні проблеми діяльності Пенсійного фонду України//Економіка та управління національним господарством. – 2012. - №10.- С.44-47.
7. Ткаченко Л. Проблеми цільового використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування та можливості зниження страхових тарифів в Україні // Україна: аспекти праці (укр.).- 2012.- № 8.- С.21-2.
8. Якимів А.І. Формування і розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні / А.І.Якимів. – Львів : Вид-во "Афіша", 2003. – 448 с.

Одержано 03.06.13

Дослідження жорсткості компоновок агрегатно-модульних систем для зубофрезерування

Н.В. Лучнікова, *ст. гр. ІМ(МВ)-12М*,
А.І. Гречка, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Нарізання зубців зубчастих коліс є найпоширенішим і найбільш трудомістким у їх виробництві. На зубофрезерних верстатах черв'ячними фрезами нарізають зубчасті колеса зовнішнього зачеплення із прямими й косими зубами, конічної й бочкоподібної форми, черв'ячні колеса й черв'яки, шліцьові вали з різними формами зубів, зірочки ланцюгових передач і інші деталі. Метод нарізування зубів черв'ячною фрезою економічний. Черв'ячною фрезою одного нормального модуля й кута профілю можна нарізати прямозубі й косозубі колеса з різним числом зубів і кутом нахилу лінії зуба. Розмір оброблюваного колеса лімітується параметрами зуборізного верстата.

Створення верстатного обладнання на основі агрегатно-модульного принципу дозволяє в найкоротший термін з порівняно обмеженого комплекту уніфікованих вузлів компонувати різні його модифікації, що виконують конкретні вимоги замовника. При цьому знижується собівартість виготовлення агрегатованого технологічного обладнання, поліпшуються умови його експлуатації, підвищується ремонтоздатність.

Розрахунок точності компоновки модуля у даній роботі зводиться до знаходження приведеного кута повороту осі шпинделя відносно осі заготовки у просторі із-за деформації вузлів при їх переміщенні під дією сил ваги і сил різання. Деформації визначаються у точках робочого простору, розміри якого визначаються величиною максимальних переміщень рухомих частин силових вузлів. Деформації визначаються лише для варіативної частини компоновок, що дає можливість оцінити лише відносну частину жорсткості.

Відомо, що точність технологічного обладнання в переважній більшості визначається жорсткістю незатянутих стиків, якими є напрямні ковзання. Розроблена математична модель дозволяє оцінити жорсткість напрямних силових столів у трьох взаємоперпендикулярних площинах. При розрахунках жорсткості компоновки силового модуля приймалося до уваги зміна кута нахилу сили різання від 0º до 30º.

Для виконання процесу зубофрезерування необхідно здійснення шести рухів, один з яких – головний рух, інші – рухи подачі. Аналіз розміщення силових вузлів за умови максимальної технологічності процесу обробки дозволив встановити постійну і варіативну складові компоновочних рішень. Тому кількість можливих компоновок силових модулів, синтезованих на базі обраної агрегатно-модульної системи, становить шість. Отримані графіки приведеного кута повороту осі шпинделя відносно осі заготовки у просторі для кожної з компоновок показують, що найбільшою жорсткістю володіють компоновки зі структурними формулами $BXOYAZC_{h/v}$ і $BXYOAZC_{h/v}$ з перевагою останньої. Даний результат може бути екстрапольований і для зубофрезерних верстатів, побудованих за традиційним принципом.

Список літератури

1. Аверьянов О.И. Модульный принцип построения станков с ЧПУ / О.И. Аверьянов. – М.: Машиностроение, 1987. – 232 с.
2. Левина З.М. Контактная жесткость машин / З.М. Левина, Д.Н. Решетов. – М.: Машиностроение, 1971. – 264 с.

Одержано 04.06.13

Аграрна Америка

М. Гурій, *ст. гр. АГ-12,*
В.О. Гребенюк*, викл.*
Кіровоградський національний технічний університет

Для Північної Америки характерна велика різноманітність ґрунтів – від полярних до тропічних, переважним розповсюдженням типів, які формуються в результаті процесів бореального і субтропічного ґрунтоутворення. В північній частині материка контури однотипних ґрунтів витягнуті у вигляді зон в субширотному напрямку. Для північних островів Канадського Арктичного архіпелагу характерні відносно сухі арктичні і тундрові арктичні ґрунти. В південних частинах архіпелагу і в межах широкої смуги вздовж Північного Льодовитого океану, в умовах суцільної багаторічної мерзлоти розвиваються кислі, ненасичені, дуже вологі в теплий період тундрово-глеєві ґрунти. На заході Аляски і Алеутських островів на вулканічних попелах утворились дерново-торф’яні субполярні ґрунти. В центральній частині Лаврентійської височини і в котловинах плоскогір’я Юкон багаті грубим гумусом мерзлотно-тайгові ґрунти, зустрічаються в комплексі з поверхневими підзолами на підвищеннях і торф’яно-глеєвими ґрунтами в низинах. В південних частинах острова Лабрадор вони змінюються ілювіально-залізисто-гумусовими підзолами, які формуються на моренних і водно-льодовикових відкладах легкого механічного складу, а в південно-західній частині Лаврентійської височини і на півночі Великих рівнин дерново-підзолистими ґрунтами; для останніх характерні мала потужність гумусового горизонту, особливо в районі Великих рівнин, де в межах контуру цих ґрунтів

виділяють особливі сірі лісові ґрунти, що розвиваються в комплексі з осолоділими ґрунтами на давньоозерних відкладах. Всі ці ґрунти відносно слабо використовуються в землеробстві, за виключенням різновидів, що утворюються на карбонатних моренних або озерних відкладах.

В південних частинах помірного поясу і субтропіках однорідні ґрунти часто розповсюджені у формі субмеридіональних зон або компактних масивів. Для району Великих озер і Північних Аппалачів характерні бурі лісові ґрунти, ненасичені в північній частині і насичені на півдні. Вони формуються в умовах надмірного атмосферного зволоження і досить родючі, але часто вміщують щільний водонепроникний підґрунтовий горизонт і вимагають осушення. На південь від Великих озер і на північному сході Центральних рівнин в умовах помірно вологого клімату сформувались чорноземноподібні ґрунти прерій, слабо кислі або нейтральні з високим вмістом гумусу; на границі з Великими рівнинами вони заміняються чорноземами, які в Північній Америці займають значно меншу площу, ніж в Євразії. Вони сильно вилужені; на півночі (в Канаді) зустрічаються в сполученні з лучними чорноземними ґрунтами. Значно ширше представлені каштанові ґрунти, що утворюють великі масиви на Великих рівнинах і Колумбійському плато. В районах сухого континентального клімату Великого Басейну розвиті засолені бурі напівпустинні ґрунти в сполученні з солончаками. В південних частинах рівнин Північної Америки зміни ґрунтів ще більш тісно пов’язані з вологістю клімату. На вологому південному сході материку переважають червоноземні і жовтоземі ґрунти, що розвиті на морських глинистих і супіскових відкладах. Ці ґрунти високопродуктивні, хоч і вимагають значних добрив. На захід від Міссісіпі розповсюджені червонувато-чорні ґрунти субтропічних прерій, коричневі і сіро-коричневі ґрунти чагарникових степів, у внутрішніх частинах Мексиканського нагір’я – сіроземи і примітивні ґрунти субтропічних пустель, на Каліфорнійському півострові – пустельні тропічні ґрунти.

В низинних районах Центральної Америки розповсюджені переважно червоно-жовті ферралітні ґрунти вологих лісів і червоні ферралітні ґрунти саван. На схилах Кордильєр розповсюджені різні варіанти гірських ґрунтів, серед яких у вологих районах переважають гірські бурі, а в сухих – гірські коричневі ґрунти.

Тривала непомірна експлуатація ґрунтів в багатьох районах материка викликала руйнування ґрунтового покриву (особливо в передгір’ях Аппалачів і на Великих рівнинах), що викликало необхідність прийняття невідкладних заходів боротьби з ерозією ґрунтів.

Рослинність

В північних частинах Канадського Арктичного архіпелагу і Гренландії розповсюджена бідна рослинність арктичних пустель, яка складається переважно з накипних лишайників, мохів, і небагатьох видів вищих судинних рослин, що не утворюють суцільного покриву. Південну частину архіпелагу і широку смугу арктичного узбережжя материка займає тундра. В північній частині цієї зони переважають мохово-лишайникові, на півдні – чагарникові формації. Північну границю деревної рослинності утворює ялина (чорна і біла), модрина американська, тополя бальзамічна. Лісні зони займають біля 1/3 території материка. Приокеанічні хвойні ліси розповсюджені на західному узбережжі Канади і північному заході США в долинах, прибережних низовинах і по нижнім схилам Кордильєр. Головні породи: ситхінська ялина, псевдо тсуга (дугласова ялиця), туя західна, тсуга (гемлок) і різні види сосен, в південних районах – деякі широколистяні (оренгойський дуб). Біля верхньої границі лісу (800-2000 м) змінюються гірсько-тайговими ялицево-ялиновими лісами, вище – гірською тундрою. Змішані ліси розташовуються в районі Великих озер і Північних Аппалачів. На сухих вододільних ділянках з покривними суглинками переважають ліси

з клену, ільми, липи, берези і гемлока, на піщаних терасах рік – соснові бори і субори з чагарниковими дубами і березами, на моренних грядах – ялицево-ялинові ліси. Підзона широколистяних лісів розташована в середній і південній частині Аппалачів і на сході Центральних рівнин. Стародавність флори району обумовила видову різноманітність лісів, утворених десятками видів дуба, каштанами, буками, гікори, реліктовим тюльпановим деревом та іншими. На схилах Аппалачів, приблизно вище 700-1000 м, з'являються змішані і хвойні ліси на підзолистих ґрунтах. В субтропіках ліси представлені двома зонами: вічнозелених змішаних лісів на сході і вічнозелених хвойних лісів на заході. Перші розповсюджені на східних передгір'ях південної половини Аппалачів (плато Підмонт) і на Берегових низовинах. На поверхні морських терас і плато деревостій утворюють вічнозелені дуби, ільми, магнолії і численні види сосни, що перевиті ліанами, по долинам річок – ліси з дубів, магнолій, тису, болотного кипарису. На пісках, головним чином біля узбережжя, - чисті соснові бори з низькорослими пальмами в підліску. Хвойні ліси вкривають узбережжя штату Каліфорнія і підніжжя гір Сьєрра-Невада. Найбільш характерні секвойні ліси і сухі соснові бори і ліси змішаного складу з ялицею, кедровою сосною, псевдотсугою та іншими хвойними. В горах з висотою вони переходять в ялино-ялицеві ліси, субальпійські і альпійські луки. В найбільш сухих південних районах ліси змінюються формацією шорстколистих вічнозелених чагарникових дубів (чапарраль).

Внутрішньоматерикові райони Північної Америки займають лісостепи, степи, напівпустелі і пустелі. Зона лісостепу протягується з заходу на схід, від Кордильєр через канадську частину Великих рівнин, і з півночі на південь, через західну частину Центральних рівнин. На Великих рівнинах вона представляє собою чергування ділянок злаково-різнотрав'я лучного степу з дрібно листяними лісами, на Центральних рівнинах – високо травний бородачів степ (прерію) і дубово-гікорієві рідколісся. В природному виді ця рослинність не збереглась. Степи розповсюджені на Великих рівнинах, Колумбійському плато і в Каліфорнійській долині.

Пустелі і напівпустелі займають Великий Басейн, східну частину плато Колорадо і території, прилягаючі з північного заходу до Мексиканської затоки.

Південні частини Мексиканського нагір'я і Флориди, Центральна Америка і Вест-Індія мають тропічну рослинність. На більш вологих ділянках – вологі вічнозелені ліси змішаного складу з гігантських дерев з великою кількістю ліан і епіфітів, бамбуків, що замінюються з висотою перемінно вологими листопадними (буки, липи, дуби та інші), тропічними лісами і гірськими субтропічними вічнозеленими лісами і чагарниками. На підвітряних схилах – тропічні савани, що включають сухі колючі низькорослі ліси, переважно з представників родини бобових. Вздовж узбережжя – мангові ліси.

Рослинність і ґрунтовий покрив Північної Америки сильно змінені людиною, особливо на території США. Майже повністю знищена рослинність прерій, значно скоротилась площа лісів, широколистяні ліси збереглись тільки на схилах гір і мають дуже малий склад. Від вирубок і пожеж сильно скоротилась площа зайнята змішаними лісами помірного і субтропічного поясів і хвойними лісами Кордильєрського Заходу.

Одержано 06.06.13

Провідні виробники гідравлічної техніки в США

Д. Тимошенко, *ст. гр. ІМ 12,*
В.О. Гребенюк*, викл.*
Кіровоградський національний технічний університет

Haas Automation є найбільшою в Америці верстатобудівної компанією, що випускає всю номенклатуру вертикальних і горизонтальних оброблювальних центрів з ЦПК, токарних верстатів з ЦПК, поворотних продуктів. Верстати і ротаційні продукти Haas повністю відповідають встановленим Джином Хаасом (Gene Haas) вимогам щодо неперевершено високого ступеня точності, відтворюваності і зносостійкості в порівнянні з іншими верстатами на ринку.

Компанія Haas виготовляє всі критично важливі компоненти в своїх цехах, використовуючи для забезпечення точності спеціалізовані сучасні верстати з ЦПК. На заводі компанії площею 1 мільйон квадратних футів повсюдно використовуються методи економічного виробництва та виробництво за принципом «точно вчасно» з метою оптимізації технологічних можливостей і скорочення витрат. Все це, у поєднанні з висококваліфікованими бригадами збиральників електронних і механічних вузлів, дозволяє компанії Haas забезпечувати повний контроль якості, собівартості, надійності та працездатності. Підсумкова економія і підвищена якість вигідно відбивається на замовниках у вигляді більш низьких цін і високоякісних виробів.

В даний час компанія Haas випускає чотири основних типи виробів: вертикальні обробні центри (VMC), горизонтальні обробні центри (HMC), токарні верстати з ЦПК і поворотні столи, а також великі п’ятиосьові і спеціалізовані верстати. Вся продукція компанії Haas випускається на заводі компанії в м. Окснард (шт. Каліфорнія) - найбільшому, найсучаснішому верстатобудівному підприємстві в США.

Високопродуктивні токарні багатоцільові верстати Haas володіють виключно жорсткою, високоточною і високою температурною стабільністю. Всі литі деталі були оптимізовані за допомогою аналізу методом кінцевих елементів, що дозволило створити найжорсткіші конструкції при одночасному поліпшенні потоку стружки і СОЖ і спрощення технічного обслуговування і сервісу. Шпиндельні головки являють собою компактні симетричні конструкції для забезпечення термостійкості і жорсткості, а 45-градусна клиноподібна конструкція значно збільшує робочу зону інструментальної плити і покращує потік стружки.

Багатоцільові токарні верстати Haas оснащені серводвигуном нового покоління на всіх осях для точного управління рухом, доступні з повністю програмованою задньою бабкою для додаткової підтримки оброблюваної деталі. Точна револьверна головка швидко здійснює індексацію для скорочення часу циклу, а можливість використання приводних інструментів і осі С доступна для більшості моделей для виконання допоміжних операцій без повторної установки.

Haas Automation пропонує широкий ряд горизонтальних оброблювальних центрів з ЦПК - саме те, що необхідно для виробничого цеху.

Всі знають, що перевагою горизонтальних центрів є видалення стружки. Горизонтальні обробні центри Haas дозволяють гравітації виконувати свою роботу, даючи можливість стружці випадати з інструменту. Чисті умови різання призводять до зменшення брикетування стружки і в два або три рази продовжують термін служби інструмента. А вбудовані ротаційні столи Haas, пристрої зміни палет і пристрої зміни інструменту великої місткості дозволяють легко подвоїти продуктивність в порівнянні з вертикальними обробними центрами.

Горизонтальні обробні центри Haas доступні у різних розмірах і конфігураціях. Незалежно від того, чим ви займаєтеся - крупносерійним виробництвом, дрібносерійним виробництвом або виробництвом великих деталей, Haas пропонує горизонтальні обробні центри, які підійдуть саме для таких цілей. Моделі з пристроєм зміни палет доступні у різних розмірах; для великосерійного виробництва або для виробництва широкої номенклатури виробів доступний повністю інтегрований 6-позиційний накопичувач палет.

Всі вертикальні обробні центри Haas пропонують прекрасні можливості за доступною ціною, а зручне для користувача керування Haas полегшує їх настройку та програмування. Завдяки своїй знаменитій жорсткості і надійності горизонтальні центри Haas є ідеальними верстатами для кожного цеху у випадку, якщо необхідно заробити більшу кількість грошей за мінімальний період часу.

Коли Джин Хаас (Gene Haas) представив вертикальний обробний центр Haas VF-1 в 1988 році, він встановив галузевий стандарт для високоякісної цінної технології ЦПК. Сьогодні Haas Automation пропонує вертикальні обробні центри (ВОЦ), які можуть задовольнити будь-які вимоги. Компанія пропонує широкий ряд верстатів від невеликих фрезерних верстатів для майстерень до великих VS-3, всього близько 70 моделей.

Це всього лише кілька прикладів інновацій, які роблять компанію Haas Automation лідером в області високопродуктивних і економічно вигідних верстатів. А легендарне управління Haas забезпечує простоту роботи на будь-якому вертикальному обробному центрі. Верстати створені, з урахуванням потреб оператора та програміста, оснащені інтуїтивними особливостями, які притаманні виключно верстатам Haas з ЦПК.

Повний асортимент ротаційних продуктів Haas включає безліч спеціалізованих пристроїв, призначених для забезпечення максимальної продуктивності. Від мультиголовочних HA5C до похилих T5C і моделей з двовісним поворотним столом, Haas продовжує свій шлях до високої продуктивності в області автоматики. Ротаційні продукти Haas виготовлені з високоякісних матеріалів і піддаються постійним змінам конструкції та удосконаленням для відповідності сучасним технологіям. Виготовлені з надміцних матеріалів і розроблені для надійної роботи день у день, ротаційні продукти Haas є стандартом, досягти якого прагнуть всі інші.

Одержано 06.06.13

Автоматизація управління комерційним підприємством

Т.В.Бутенко, *ст. групи МК-12мб*
Кіровоградський національний технічний університет

Важко уявити собі сучасну компанію, яка б не застосовувала у своїй повсякденній роботі активну автоматизацію. Комп'ютери і оргтехніка докорінно змінили образ організацій, стиль його роботи, забезпечують мобільність і ефективність діяльності.

Величезна кількість різноманітних компонентів комп'ютерних комплексів, запропонованих ринком, створює значні проблеми їх правильного застосування й інтегрування.

Сучасні інформаційні системи забезпечують створення певних переваг перед конкурентами, автоматизуючи операції всередині системи та поліпшуючи якість та поставку кінцевого продукту організації.

Переваги всередині самої організації виявляються у підтримці операційного контролю, організації управлінського контролю та у стратегічному плануванні. Крім того, інформаційні системи покращують якість продукту, розширюючи його документальну базу і сервіс. Використовуючи глобальну комп'ютерну мережу Інтернет, керівники здатні отримувати та обмінюватися оперативної інформацією і проводити різноманітні дослідження.

Отже, використання автоматизації під час управління комерційним підприємством у сучасних умовах – це застава успішної діяльності будь-якої організації та її управлінської ланки.

Нова інформаційна технологія це сукупність системи організаційного управління принципово нових засобів і методів обробки даних, що становлять цілісність технологічних систем і забезпечують цілеспрямоване створення, передачу, збереження і відображення інформаційного продукту з найменшими витратами і згідно із закономірностями того ж соціального середовища, де розвивається ця технологія. «Перехід на нові інформаційні технології виправданий, якщо він є наслідком фундаментального переосмислення і радикального перепланування діяльності корпорації з єдиною метою поліпшення критичних стосовно затратам показників - якості, обслуговування і швидкості виробничих процесів».[1]

Успіх організації праці на підприємстві обумовлений старанно продуманою й налагодженою системою комп'ютерного зв'язку, яка відкриває доступ до будь-якої корпоративної інформації. Уміння користуватися персональним комп'ютером сьогодні вже увійшло в сучасну культуру управління. І це зрозуміло, адже комп'ютер дозволяє заощаджувати величезні кошти, які за традиційної системі організації праці було б витрачені на утримання різних відділів, які виконали утилітарні функції, що пов'язані з процесом виробництва.

В багатоьох системах управління у фахівців виникла потреба пошуку потрібної інформації, що потребує витрати 30-40% робочого дня.

Корінні перетворення на комерційному підприємстві, перехід від адміністративно-командних до економічних методів управління, розвиток підприємницької діяльності і ринкових відносин, необхідність швидкого прийняття рішень, сприяли суттєвим змінам в потоках інформації, організаційних форм та методів обробки інформації.

WMS скороченно розшифровується як Warehouse Management System - система управління складом, тобто методологія (набір алгоритмів) роботи складу і методи реалізації цих алгоритмів.

Склад є ключовою ланкою ланцюга постачань і мета роботи складу - забезпечити:

- прийом (повернень, сировини, готової продукції…)
- розміщення (оптимальне з урахуванням параметрів товару і систем зберігання)
- зберігання (з дотриманням необхідних умов зберігання)
- обробка (перепаковування, маркіровка, отбраковка)

відвантаження товарів (без пересортів, точно в строк, LIFO, FPFO, FiFo) з мінімальними витратами. Всі дії, направлені на реалізацію цих цілей, можна вважати, за великим рахунком, системою управління складом або WMS.

Часто можна почути думку, що WMS - це програмне забезпечення для управління складом. В деяких випадках WMS ототожнюють з введенням адресного

зберігання, штріхкодуванням, використанням терміналів збору даних, RFID і інших технологій автоматизації.

Все це частково вірно, оскільки для ефективного управління матеріальними і інформаційними потоками крупного складу необхідні і логістичне програмне забезпечення і устаткування автоматизації логістики.

Проте вибір WMS системи безпосередньо залежить від поставлених завдань, а ці завдання істотно відрізнятимуться для складу запчастин в одну кімнату і логістичного комплексу на 100 000 паллето-місць.

Для визначення із великої кількості вендорів необхідної системи, була застосована методика визначення комплексного або узагальненого показника якості, а також аналіз переваг впровадження систем WMS вендорами країн СНД. На основі дослідження був зроблений висновок, що ПАТ Пуансон» потребує впровадження WMS, а його склади якнайкраще підходять для впровадження системи.

Для впровадження автоматизованої системи на складі ПАТ «Пуансон» був розроблений проект установки SOLVO.WMS, який складається з 4 етапів:

- розробка технічного завдання;
- адаптація і тестування;
- впровадження;
- супровід.

Список літератури

1. Лернер Ю.І. Проблеми прийняття економічних рішень у сучасних умовах –Харків: Торсінг, 2003.- 320с.

Одержано 06.06.13

Активізація маркетингової діяльності підприємства на основі використання франчайзингових відносин

Л.О. Гончаренко, *студ. гр. МК-12мб*
Кіровоградський національний технічний університет

Франчайзинг – це така форма організації і ведення бізнесу, відповідно до якої один із підприємців (франчайзер) розробляє модель бізнес-процесу і продає права на ведення бізнесу відповідно до цієї моделі іншому підприємцеві (франчайзи). Здебільшого франчайзи набуває права на використання тієї або іншої моделі підприємницької діяльності на визначеній території і протягом визначеного проміжку часу.

Як правило, терміном «франчайзинг» позначають два основних типи франчайзингових систем: франчайзинг бізнес-формату і франчайзинг продукту. Діяльність компанії McDonald's являє собою класичний приклад франчайзингу бізнесу-формату, а робота агенцій з продажу автомобілів –це типовий приклад франчайзингу продукту. Для компаній, що здійснюють свою діяльність за принципом франчайзингу бізнес-формату, спосіб надання продукту в розпорядження споживача має таке ж значення, як і сам продукт (як приклад, можна привести золоті арки букви «М» і червоні – дахи будинків ресторанів швидкого обслуговування компанії McDonald's).

Основу роботи компанії, що діє за принципом франчайзингу продукту, становить саме продукт (а не спосіб його доставки на адресу споживача).

У компаніях, що працюють за принципом франчайзингу бізнес-формату, спостерігається тенденція до формування більш тісних взаємин із діловими партнерами; цей процес характеризується збільшенням кількості зобов'язань, що регулюють діяльність франчайзи. Водночас відбувається поступове згладжування неузгоджень між компаніями, що діють за принципом франчайзингу бізнесу-формату і франчайзингу продукту[1].

Розповсюдження відносин франчайзингу в Україні має велике значення для успішного здійснення процесів ринкової трансформації, реалізації позитивних тенденцій розвитку бізнесу і споживчого ринку. Саме від ефективності розвитку відносин франчайзингу залежать як подальші можливості взаємовигідній діяльності в Україні провідних компаній світу, так і постійний розвиток національних бізнесових структур[2].

На сьогоднішній день більше 200 компаній в Україні є франчайзерами, якщо посилатися на дані експертного дослідження українського ринку франчайзингу. Ще 300 компаній мають високий потенціал переходу на франчайзингову основу. Але розвитку франчайзингу заважають дві проблеми: небажання компаній розкривати свої стандарти ведення бізнесу і неготовність поділитися інформацією; при покупці франшизи люди повинні бачити схеми роботи для кожного відділу, кожної структурної одиниці бізнес-процесса, а часто це не налагоджено нормально, і як результат – нічого запропонувати ринку. Навіть найбільший в світі франчайзер – McDonalds – в Україні не готовий відкрити свої бізнес-стандарти, тому існує така мала кількість пропозицій по франчайзингу.

Система ринкових відносин типу франчайзингу в цей час ще формується в Україні. По оцінках Міністерства економіки України, на сьогодні в Україні підписано більш ніж 80 франчайзингових контрактів, третина яких стосується ринку нафтопродуктів, ще чверть – системи fast food. Найбільші франчайзери – McDonalds, "Кодак", "Фуджі", "Біла", "Альянс", "Ростікс" і ін.

Але для розвитку франчайзингу за нинішніх умов в Україні існує ряд проблем:

- нечітка нормативно-правова база, яка не регулює багато з питань, пов'язаних з франчайзингом;
- проблеми фінансово-кредитного характеру;
- відсутність необхідного інформаційного забезпечення;
- недостатня обізнаність підприємств з можливостями такого способу ведення бізнесу, як франчайзинг; відсутність знань, перш за все, правових, необхідних для ведення бізнесу в ролі як франчайзера, так і франчайзи;
- брак відповідних консультаційних структур.

Із-за всіх перешкод ведення франчайзингу він в Україні розвивається повільніше, ніж в інших країнах. Не дивлячись на це, багато людей бажають вкладати гроші в свій бізнес, але у них не завжди є гроші на "розкручування". У таких випадках найбільш актуальним рішенням для них є франчайзинг.

Підводячи підсумки, можна відзначити, що велика сила франчайзингу полягає в тому, що він сполучений з меншою кількістю ризиків, ніж звичайний шлях відкриття нового підприємства. Велика частина ризиків лежить саме у сфері взаємин між франчайзером і власником франшизи, оскільки франчайзинг – це досить цікава форма, що встановлює складні взаємини між сторонами-учасниками.

Розробка франчайзером моделі ведення бізнесу, суть якої полягає у продажі франшизи, ґрунтується на вдумливому визначенні сприятливих можливостей, після якого наступним є етап їхнього формального опису і реалізації. Отже, перспектива,

думка і дія – це ключові елементи діяльності франчайзингової компанії. Оскільки кожний учасник франчайзингової системи розраховує на збільшення багатства, таке визначення підприємницької діяльності має під собою всі підстави.

У організації торговлі велику роль грає розробка технологічних процесів, направлених на обслуговування покупців, тобто впровадження прогресивних методів і додаткових послуг. У сучасних умовах першорядного значення набувають встановлені зв'язки з постачальниками, формування товарного асортименту, вдосконалення операцій по закупівлі товарів. Необхідною умовою подальшого вдосконалення торгових підприємств є отримання прибутку підприємством. Гнучкість комерції повинна виявлятися, перш за все, в своєчасному обліку вимог ринку, для чого необхідно вивчати і прогнозувати товарні ринки, розвивати і удосконалювати збутову рекламу, а також упроваджувати в комерційну діяльність інновації, при необхідності - змінювати профіль діяльності, вносити зміни в організаційні структури комерції. Щоб торгове підприємство успішно функціонувало, необхідно проводити глибокий аналіз його комерційної діяльності залежно від постійно змінного ринкового середовища. Це дозволить зробити підприємство стійко прибутковим і конкурентоздатним, забезпечити його розвиток, передбачати майбутнє.

Список літератури

1. Бедринець М. Д. Франчайзинг: світовий досвід і перспективи розвитку в Україні. – Фінанси України. -2001.- №2.- С. 96- 104.
2. Манів З.О., Луцький І. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.:Знання, 2004. – 580 с.

Одержано 06.06.13

Організація Інтернет-трейдингу на ринку цінних паперів

О.В.Доніченко, *студ. гр. ЕК-12мб*
Кіровоградський національний технічний університет

Актуальним на сьогоднішній день постає питання фондового ринку та його забезпеченості Інтернет-ресурсами. Це виражається, в першу чергу, в повсюдній заміні традиційних голосових торгів на електронні, де постановка заявок учасниками здійснюється через спеціалізовані термінали, що дають доступ до біржових електронних торговельних систем (ЕТС). До появи ЕТС взаємодія між учасниками ринку здійснювалася напряму або через посередників – біржових дилерів. Після появи ЕТС роль посередника на міждиллерському ринку істотно змінилась, оскільки взаємодія між дилерами стала багатосторонньою. З розвитком телекомунікацій багато бірж розробили автоматизовані системи віддаленого доступу до свого торговельного майданчика, які функціонують в рамках захищеної мережі.

Важливим етапом розвитку ЕТС стала організація доступу до найбільших міжнародних біржових і позабіржових торговельних систем з використанням мережі Інтернет як глобальної розподіленої інфраструктури передачі даних для здійснення інвестицій на світових фондових ринках. Нова технологія, що одержала назву Інтернет-трейдингу [1], привела до перегляду основних економічних моделей і концепцій функціонування світових фінансових ринків в цілому, виникненню принципово нового

конкурентного середовища, розробці технологічних стандартів, появі нових гравців, торговельних майданчиків і фінансових інструментів.

На сьогоднішній день світові обсяги торгівлі цінними паперами через Інтернет оцінюються в сотні мільярдів доларів США в рік з потенціалом зростання до декількох трильйонів в найближчі декілька років. Для здійснення Інтернет-трейдингу на комп'ютер клієнта встановлюється спеціальна програма (торговельний термінал віддаленого доступу на біржі), яка при підключенні до Інтернет показує біржові ціни на фінансові інструменти у поточний момент часу в цифровому і графічному вигляді та дозволяє здійснювати операції купівлі–продажу цінних паперів у режимі реального часу. Сучасні системи Інтернет-трейдингу, окрім стандартних можливостей отримання котирувальної інформації, простої аналітики і виконання замовлень на купівлю і продаж акцій, все частіше комплектуються такими можливостями, як вбудований технічний аналіз, експорт інформації у спеціальні програми аналізу даних, маржинальне кредитування, автоматизація торговельних і бухгалтерських операцій, онлайн-консультації з фахівцями тощо [3].

В Україні Інтернет-трейдинг на фондовому ринку розвинутий досить слабо. Перешкод для створення електронного майданчика чимало: фондовий ринок невеликий, багато акцій складно купити або продати через низьку ліквідність, розробка і впровадження відповідних технологій для електронної торгівлі коштують досить дорого. Все це пов'язано з тим, що український фінансовий ринок є досить відокремленим від інших фінансових ринків, і сьогодні лише розпочинається його інтеграція в систему міжнародних фінансових ринків.

Торгівля цінними паперами на фондовому ринку України здійснюється на наступних фондових біржах та в позафондових торговельно-інформаційних системах: Українська фондова біржа (УФБ, http://ukrse.kiev.ua); Київська міжнародна фондова біржа (КМФБ, http://www.kise-ua.com); Українська міжбанківська валютна біржа (УМВБ, http://www.uice.com.ua); фондова біржа "ІННЕКС" (колишня Донецька фондова біржа, http://www.innex-group.com); Придніпровська фондова біржа (ПФБ, http://www.pse.com.ua); Українська Міжнародна Фондова Біржа (УМФБ, http://www.uise.kiev.ua); Фондова біржа "Перспектива" (http://www.psptis.com.ua); Східно-Європейська фондова біржа (СЄФБ, http://www.eese.com.ua); Перша фондова торговельна система (ПФТС, http://www.pfts.com); Південноукраїнська торгово-інформаційна система "Південь-Сервер" (ПТІС, http://www.utis.mk.ua). Крім того, в серпні 2008 р. Антимонопольний комітет України надав дозвіл на економічну концентрацію у вигляді створення ВАТ "Українська біржа". Засновниками біржі виступили російська фондова біржа РТС (http://www.rts.ru) та провідні українські торговці цінними паперами [2].

Більшість експертів вважає, що найбільші перспективи на українському біржовому ринку має ПФТС [3]. На початку червня минулого року керівництво ПФТС оголосило про запуск проекту MICEX – NASDAQ OMX – PFTS Ukrainian Project. Згідно цього проекту російська біржа ММВБ (http://www.micex.ru) впровадить на ПФТС нову торговельну систему, створену на базі програмних продуктів бірж NASDAQ OMX (http://www.nasdaq.com) і ММВБ. ПФТС уже створила найнеобхідніше для запуску Інтернет-торгівлі – ядро і шлюз [4, 5]. У 2007 році про намір запустити Інтернет-трейдинг заявляли також УМФБ та фондова біржа "ІННЕКС". Однак, поки що на обох біржах робота над системами Інтернет-трейдингу не ведеться. Отже, базові умови для впровадження віртуальної торгівлі в Україні вже є. В січні 2008 р. цю послугу своїм приватним і корпоративним клієнтам вперше на вітчизняному ринку запропонувала інвестиційна компанія (ІК) lt&Taggart Securities Ukraine (http://www.galtandtaggart.com.ua) [4].

Але для повноцінного запуску Інтернет-трейдингу в Україні є дві перешкоди: недостатня готовність до цього біржі ПФТС і депозитарію "Міжрегіональний фондовий союз", а також нерозвинутість "ринку заявок". Головна перешкода для Інтернет-трейдингу була знята після прийняття закону про електронний документообіг і електронний підпис. Але ще потрібен документ для маржинальної торгівлі, що регулює взаємостосунки клієнта і його брокера, який може видати клієнту кредит під заставу його портфеля цінних паперів [5].

Таким чином, хоча торгівля цінними паперами через Інтернет в Україні сьогодні знаходиться на початковому етапі свого розвитку, перспективи цього напряму не можна недооцінювати. Більше того, не дивлячись на всі проблеми, які сьогодні властиві становленню вітчизняних фінансових Інтернет-технологій (недостатність правової бази, необхідність посилення захисту інформаційних потоків, підвищення якості каналів зв'язку тощо), вже можна констатувати існування і динамічний розвиток Інтернет-індустрії на ринку цінних паперів.

Список літератури

1. Забезпечення діяльності ринку фінансових послуг України// Фінанси України. -2008.- №3.- С.37-42.
2. Проблеми розвитку фондового ринку України.// Економіка і право. – 2008.-№2. - С.9-12.
3. РТС соблазняет украинских брокеров // http://www.expert.ru
4. Яка фондова біржа стане основною// http://www.in.gov.ua
5. Електронні біржі в Україні і світі – реалії 2008р.: від аферистів до реалістів // http://business-fondy.blogspot.com/2008/08/2008.html

Одержано 06.06.13

Використання сучасних засобів реклами на підприємстві

П.М.Зелінський, *студ. гр. МК-12мб*
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості становлення ринкових відносин характеризуються посиленням вимог до конкурентоспроможності суб'єктів економіки та відкритістю інформаційного простору. Розвиток конкурентних відносин в Україні характеризується створенням більш жорстких умов, що посилюють необхідність застосування нових форм просування товару із використанням сучасних інформаційних технологій.

Все це підкреслює особливу значущість пошуку і впровадження нових шляхів вдосконалення збутової політики вітчизняних підприємств з можливістю використанням інформаційних технологій, що є життєво важливим для суб'єктів господарювання в умовах сучасної ринкової економіки[1].

Ряд аспектів як теоретико-методологічного, так і прикладного характеру залишились поза увагою дослідників. Зокрема, це проблеми, пов'язані зі специфікою українського ринку, що породжує низку чинників, які перешкоджають розвиткові та впровадженню систем інформаційного забезпечення управління маркетинговою діяльністю вітчизняних підприємств.

Метою статті є висвітлення науково-практичних аспектів використання нових напрямів рекламної діяльності та розробка рекомендацій щодо використання сучасних технологій просування продукції на основі Інтернет-реклами.

Досвід функціонування розвинутих зарубіжних компаній переконує, що для вирішення однієї з най болючих проблем розвитку підприємства – проблеми збуту продукції, важливим є розробка ефективної збутової політики, що включає елементи маркетингу, управління, логістику: управління персоналом, підсистему ціноутворення, підсистему каналів розподілу.

Контрольована взаємодія цих підсистем допомагає досягти підприємству синергетичного ефекту у сфері збуту [1].

Одним із перспективних напрямів створення власного каналу розподілу і можливість використання інтернет-технологій.

Для обґрунтування можливостей використання Інтернет-реклами доцільно розглянути переваги і недоліки Інтернет-реклами у порівнянні із традиційними засобами реклами.

Інтернет-реклама характеризується такими перевагами [2]

– надання максимуму необхідної інформації щодо об’єкту реклами – виду продукції;

– використання можливостей доведення до користувача інформації – текст, графіка, звук, відеозображення;

– додаткова зручність та простота для споживача, можливість контролювати пошук і одержання інформації;

– низька вартість одного контакту в порівнянні з іншими рекламними носіями;

– можливість використання різного таргетингу для максимального охоплення цільової аудиторії;

– незначні затрати часу для пошуку інформації.

Дані переваги роблять Інтернет-рекламу набагато більше ефективною в порівнянні із традиційними засобами реклами. З іншого боку, одночасне використання традиційних рекламних носіїв та Інтернет-реклами дозволяє забезпечити максимальне охоплення цільової аудиторії й збільшити ефективність рекламної кампанії в цілому.

Поряд з перевагами Інтернет-реклами можна виділи й вагомі недоліки. По-перше, це вартість залучення Інтернет-технологій. Підтримка web-сайту порівнянна за ціною з вмістом безкоштовного телефонного номера. Це доступно всім, але необхідна реклама для інформування аудиторії споживачів про сайт. Це пов'язано з витратами на рекламну кампанію в традиційних засобах інформації, а також і рекламою в Інтернеті у формі кнопок і банерів, які будуть вести клієнтів безпосередньо до web-сайту рекламодавця.

В комп’ютерний вік дедалі більшої ваги набуває торгівля за допомогою такої глобальної мережі як Інтернет. Ця торгівля набирає обертів ще й тому, що робочі місця у відділах маркетингу займають молоді спеціалісти, які приділяють рекламі в Інтернеті більше уваги ніж це робило попереднє покоління маркетологів. Тому ми можемо запропонувати виготовлення і розміщення власного веб-сайту для ПП ВКФ „Конкорд”. Це дозволить підвищити обсяги збуту та надасть додаткову рекламу. Можна звичайно розмістити рекламне оголошення на іншому сайті, це буде й дешевше ніж виготовлення і розміщення власного сайту, але не дасть бажаного результату. Така реклама схожа на звичайне друковане оголошення, а от коли у підприємства є власний веб-сайт, можна, замість оголошення на іншому сайті, розмістити банер, при натисненні на який буде завантажуватись сайт ТОВ ОВ „Конкорд”.

Підводячи підсумки можемо сказати, що рекламна кампанія дуже важливий елемент комплексу маркетингу фірми, тому що навіть якщо товар володіє найкращими

якісними характеристиками, ціна на нього найнижча, конкуренція слабо виражено або взагалі відсутня, а споживачі не знають про цей товар чи фірму яка його виготовляє, то фірма не досягне великих обсягів збуту. Але функція реклами не тільки проінформувати споживача про товар і фірму-виробника цього товару, а спонукати і переконати покупця здійснити купівлю, або нагадати про товар чи фірму у випадку коли попит потрібно лише підтримати, а не збільшити. Реклама є невід'ємним елементом комплексу маркетингу фірми.

Список літератури

1. Котлер Ф. Маркетинг в третьем тысячелетии: как создать, завоевать и удержать рынок / Ф. Котлер ; пер. с англ. — М. : АСТ, 2000. — 272 с.
2. Крилов І.В. Маркетингові комунікації: світовий досвід / Крилов І.В. – К. : Знання, 2009. – 267 с.

Одержано 06.06.13

Аналіз та моделювання інноваційного потенціалу підприємства

К.О.Пушкарська, *студ. гр. ЕК-12м*
Кіровоградський національний технічний університет

У наш час результати інноваційної діяльності змінюють середовище життя і діяльності людини, способи забезпечення його існування і розвитку. Прискорення науково-технічного прогресу впливає на розвиток всіх сфер людського суспільства.

Інноваційний шлях – це поєднання науки й економіки. Ефективне застосування інновацій стає фактором стабільного розвитку передових країн. Це проявляється у появі нових продуктів та технологій.

З погляду підприємств інноваційна діяльність один з основних засобів їхньої адаптації до постійних змін умов зовнішнього середовища.

Інноваційний розвиток стримується відсутністю методичних підходів до оцінки інноваційного потенціалу, невирішеною проблемою залучення інтелектуальної власності у виробничий процес. Це призводить до того, що підприємства не виділяють відповідні ресурси для досягнення інноваційних цілей, формування стратегії інноваційного розвитку і розробки організаційного механізму.

Мета і задачі дослідження. є моделювання динаміки інноваційного розвитку підприємства на основі даних по використанню інноваційного потенціалу.

Поставлені завдання:

- дізнатись про становлення та сучасні тенденції розвитку інновацій;
- встановити сутність інноваційної діяльності на підприємстві;
- охарактеризувати інноваційний процес в часі;
- зрозуміти що таке інноваційний потенціал підприємства та висвітлити основні методи його оцінки
- розглянути моделювання процесів виробництва і реалізації продукції, продуктові інновації;
- описати динамічну модель продуктової інновації;

Методологічною основою дослідження є Конституція України, Господарський кодекс України, Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про

державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України", "Про інноваційну діяльність"[1,2].

У процесі дослідження застосовувалися такі методи [3]:

- економіко-математичного моделювання – для побудови моделі динаміки фінансової діяльності підприємства;
- графічний – для відображення результатів моделювання та прогнозу;
- аналітичний.

Аналізуючи інноваційний потенціал підприємства, необхідно враховувати не тільки ті чинники, які формують даний потенціал, але і чинники зовнішнього середовища. При аналізі чинників зовнішнього середовища, що формують інноваційний клімат підприємства ФГ «Скляренко І.В.», були розглянуті його складові: законодавчо-правова, конкурентна, а також кадрова, яка включає мотиваційний і повчальний аспекти.

При цьому перші дві складових є зовнішніми щодо досліджуваного підприємства, а кадрова складова представляє внутрішні резерви підприємства.

Не дивлячись на складні умови, ФГ «Скляренко І.В.» продовжує освоювати нові рецептури і нові види продукції, у тому числі і продукцію, з використанням нових технологічних процесів обробки. На всі види продукції ФГ , що знов розробляється, «Скляренко І.В.» отримує ліцензії, а також сертифікати відповідності продукції, що випускається.

Другим зовнішнім компонентом інноваційного клімату ФГ «Скляренко І.В.» є конкурентне середовище. В даний час досліджуване підприємство функціонує в умовах складного конкурентного середовища, не дивлячись на яке досліджуване підприємство володіє конкурентною перевагою на ринку м. Компаніївка, а також стійкими конкурентними позиціями на ринках Кіровоградських районів. Крім того, аналіз збутової діяльності виявив, що підприємство активно розширює свої ринки збуту за рахунок постачань до інших міс і населених пунктів області.

Таким чином, стан зовнішніх складових інноваційного клімату ФГ «Скляренко І.В.» можна оцінити як сприятливе.

Аналіз кадрового потенціалу підприємства і системи мотивації дозволяє зробити висновок про позитивний стан внутрішнього чинника інноваційного клімату, тобто про наявність на підприємстві сприятливих внутрішніх умов для реалізації інноваційної діяльності і розвитку інноваційного потенціалу.

В сучасній економічній літературі представлена ціла низка методичних підходів щодо оцінки потенціалу підприємства, виникнення і використання яких обумовлено різноманіттям точок зору стосовно визначення сутності та змісту поняття «інноваційний потенціал підприємства» [4].

Оцінка потенціалу підприємства - це аналіз попередніх досягнень, виявлення нових можливостей для розвитку підприємства. Аналіз досліджень доводить, що вивчення питання оцінки економічного потенціалу повинно бути комплексним, на основі аналізу показників діяльності підприємства та його середовища функціонування.

Динаміка інноваційних процесів є визначальною характеристикою економічного розвитку. Розвиток інноваційної діяльності обумовлює розв'язання питання щодо здатності підприємства забезпечити впровадження інноваційного рішення. Спектр оцінювання такої здатності до здійснення обраного інноваційного рішення є досить широким та визначає зміст інноваційного потенціалу підприємства. Щоб досягти цього розвитку необхідно оцінити наявний інноваційний потенціал підприємства. Світова практика свідчить, що досягти цього можна на підставі впровадження інноваційної моделі розвитку.

Структура інноваційного потенціалу: ресурси (матеріально-технічні, інформаційні, фінансові, людські й інші), внутрішньої (механізм управління) і результати (отриманий продукт в результаті інноваційного процесу).

Для оцінки варто використовувати комплекс показників, які б характеризували всі сторони діяльності підприємства, як якісні так і кількісні.

Для вдосконалення управління інноваційною діяльністю на підприємстві, розробки системи заходів з організації і реалізації інноваційних проектів, фінансування та планування обсягів витрат на інновації необхідно мати достовірну оцінку інноваційного потенціалу, визначати його рівень та ефективність використання.

Також однією з головних проблем у визначенні напрямку розвитку підприємства є вибір відповідної інноваційної стратегії, що включає ефективне використання капіталу для підвищення інноваційного рівня продукції та забезпечення її конкурентоспроможності на українському та світовому ринках товарів.

Список літератури

1. Закон України “Про інноваційну діяльність”. Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2002 №36.
2. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”. Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003 №13.
3. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – 2-ге видання. – К.: Центр учбо-вої літератури, 2010. – 488 с.
4. Васильєв, О.В. Конспект лекцій «Економіка і організація інноваційної діяльності» / О.В. Васильєв, Н.М. Богдан; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва – Х.: ХНАМГ, 2010. – 100 с.

Одержано 06.06.13

Факторний аналіз показників рентабельності підприємства

А.С. Харченко, *студ. гр. ЕК-12м*
Кіровоградський національний технічний університет

Рентабельність - це ступінь дохідності, вигідності, прибутковості бізнесу. Її вимірюють за допомогою цілої системи відносних показників, що характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямків діяльності (виробничої, комерційної, інвестиційної тощо), вигідність виробництва продукції і послуг окремих видів. Показники рентабельності повніше, ніж прибуток, характеризують результати господарювання, тому що їхня величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом або спожитими ресурсами. їх використовують для оцінювання діяльності підприємства і як інструмент в інвестиційній політиці та ціноутворенні.

Показники рентабельності можна об'єднати в кілька груп[1]:

1) показники, що базуються на витратному підході (рентабельність продукції, рентабельність операційної діяльності, рентабельність інвестиційної діяльності та окремих інвестиційних проектів, рентабельність звичайної діяльності);

2) показники, що характеризують прибутковість продажів (валова рентабельність продажів і чиста рентабельність продажів);

3) показники, в основі яких лежить ресурсний підхід (рентабельність сукупних активів або загальна рентабельність, рентабельність операційного капіталу,

рентабельність основного капіталу, рентабельність оборотного капіталу, рентабельність власного капіталу і т. ін.).

На підприємствах розглядаються і аналізуються такі показники рентабельності[2]:

1. Загальна рентабельність виробництва (рентабельність фондів)
2. Рентабельність товарної продукції.
3. Рентабельність реалізованої продукції (рентабельність продажів).
4. Рентабельність одиниці продукції.

Основні завдання факторного аналізу

- Відбір чинників визначальних досліджувані результативні показники.
- Класифікація і систематизація чинників з метою забезпечення комплексного і підходу до дослідження їхнього впливу на результати господарську діяльність.
- Визначення форми залежності між чинниками і результативними показниками.
- Моделювання взаємозв'язків між чинниками і результативними показниками.
- Розрахунок впливу факторів і оцінка ролі кожного їх у зміні результативного показника.
- Фундаментальна обізнаність із факторною моделлю. Методика факторного аналізу.

Відбір чинників для аналізу того чи іншого показника складає основу теоретичних і практичних знань у конкретній галузі. У цьому зазвичай походять від принципу: чим більший комплекс чинників досліджується, тим точніше будуть результати аналізу. Разом про те необхідно пам'ятати, що коли цей комплекс чинників сприймається як механічна сума, не враховуючи їх взаємодії, без виділення головних, визначальних, то висновки можуть бути помилковими. У аналізі господарської діяльності взаємозалежне дослідження впливу чинників на величину результативних показників досягається з допомогою їх систематизації, що однією з основних методологічних питань цієї науки.

Важливим методологічним питанням, у факторному аналізі є визначення форми залежності між чинниками і результативними показниками: функціональна вона чи стохастична, пряма чи зворотна, прямолінійна чи криволінійна.

Останній етап факторного аналізу - практичне використання факторної моделі для підрахунку резервів приросту результативного показника, для планування і прогнозування його величини за зміни ситуації.

Основною метою створення ПП «Будівельна імперія - ОВ» є насичення споживчого ринку продукцією, товарами і послугами, створення трудових місць, сприяння економічному розвитку регіону, здійснення комерційної діяльності.

Факторний аналіз рентабельності капіталу показав, що зростанню рентабельності капіталу підприємства сприяло збільшення рентабельності продажів (підвищення ринкової ефективності діяльності підприємства) і зниження коефіцієнта закріплення оборотних коштів (підвищення ефективності використання оборотних коштів).

Список літератури

1. Рязанцева В. В. Аналіз формування та використання прибутку підприємства // Статистика України. – 2007. – №1. – С. 40-43.
2. Тютюнник В. Факторний аналіз прибутку // Справочник экономиста. – 2010. – № 10. – С. 35- 42.

Одержано 06.06.13

Розвиток логістичної системи підприємства на засадах маркетингу

І.Ю Чабаненко, *студ. гр. МК-12мб*
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасний етап розвитку економічних відносин потребує розгляду промислового підприємства в постійному взаємозв'язку з постачальниками виробничих ресурсів та споживачами готової продукції. В умовах зростаючої конкуренції успіх підприємства залежить від швидкості реагування на постійні зміни в навколишньому середовищі. Тому промислове підприємство повинно мати механізми управління, які дозволяють забезпечити адаптацію до ринкових умов. Реалізація такого підходу означає, що саме споживач має визначати напрямок розвитку промислового підприємства. У зв'язку з цим постає необхідність пошуку таких шляхів розвитку, які забезпечать конкурентоспроможне функціонування підприємства в умовах ринкової економіки. Одним з дієвих інструментів управління господарською діяльністю та забезпечення адаптивності суб'єктів ринку є логістика[1].

В Україні логістика з'явилася в середині 90-х років XX ст. і на теперішній час знаходиться в стадії становлення. Передумови, які спричинили розвиток логістики в нашій державі, мають свої особливості з огляду на сучасну соціально-економічну ситуацію в країні, а саме[2]:

- глобалізація ринку збуту, актуалізація проблеми виживання та підвищення конкурентоспроможності в умовах ринку покупця;
- все більш широке використання інструментарію логістики у практиці світової економіки;
- створення та розвиток транснаціональних логістичних систем та логістичних асоціацій;
- розвиток кооперації, міжнародних, міжрегіональних та внутрішньо-регіональних зв'язків;
- стрімке зростання витрат на перевезення;
- досягнення межі ефективності виробництва;
- фундаментальні зміни в філософії управління запасами;
- створення продуктових ліній, як результату дії концепції маркетингу, з її орієнтацією на потреби споживача, неперервне скорочення життєвого циклу виробів;
- підвищення витрат на розробку нових продуктів, їх виготовлення, якість та збут при зростаючому економічному ризику;
- зростання значення та ступеню використання інформаційних технологій, які дозволяють здійснювати обробку великих масивів інформації та обмінюватися даними в реальному часі з мінімальними витратами;
- відсутність на вітчизняних підприємствах скоординованого управління товарно-матеріальними потоками, що призводить до невиправдано великих витрат у всіх учасників загального відтворювального процесу;
- розповсюдження логістичної концепції управління в практику ведення господарської діяльності вітчизняних підприємств.

З метою об'єднання та уточнення існуючих у вітчизняній і світовій науці визначень логістики, ми пропонуємо наступне визначення: логістика – це науково-практична діяльність, яка базується на інтегрованій функції управління матеріальними та супутніми потоками і забезпечує поставку товарів «точно в строк». Дане визначення характеризує логістику і як науковий напрямок, і як сферу практичної діяльності;

підкреслюється концептуальна основа логістики, в межах якої відбувається інтеграція та синхронізація руху матеріального та супутніх потоків через ланцюг «закупівля-виробництво-розподіл» як єдиної системи. У визначенні робиться наголос на кінцевій меті логістики, а саме поставка товарів «точно в строк».

Необхідність пошуку нових джерел підвищення конкурентоспроможності підприємств і відносна вичерпаність їх у рамках самого підприємства привели до розширення зони пошуку резервів не тільки в її підрозділах (як виробничих, так і невиробничих), але й за її межами. Крім того, виникла ідея оптимізувати не окремі компоненти економічного процесу, а їхню сукупність, тобто поставити завдання оптимального використання всього ресурсного потенціалу підприємства. Це й стало предметом вивчення та дослідження логістики – оптимізація матеріальних та супутніх потоків.

Логістика дозволяє економічним суб'єктам формувати стратегію ефективної політики по забезпеченню своєї конкурентної переваги виходячи не з абстрактної орієнтації на ринок, а на основі орієнтації на конкретного споживача.

На підставі вищесказаного, логістичний підхід забезпечує більш високий рівень організації й управління промисловим підприємством, і основне завдання полягає в тому, щоб зробити його основним інструментом організації й управління. Матеріально-технічне забезпечення та збут стають невід'ємними ланками виробничого процесу, що суттєво змінює критерій оцінки ефективності в системі «закупівля-виробництво-розподіл».

Список літератури

1. Окландер М.А. Логістика: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 346 с.
2. Євсєєва Г.В. Промислове підприємство як об'єкт логістичного впливу/ Збірник тез доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.: НУХТ, 2006. – с.48

Одержано 06.06.13

Складові формування потенціалу розвитку підприємства

Є.І.Шульга, *студ. гр. МК-12мб*
Кіровоградський національний технічний університет

Як показує світовий досвід, ознакою ефективної ринкової системи є одночасне існування і взаємодія багатьох великих, середніх та малих підприємств у співвідношенні, яке забезпечує вільну конкуренцію між ними. Найбільш динамічним елементом у цій структурі є мале підприємництво, яке забезпечує розвиток конкурентного середовища. Ринкова економіка потребує чіткого розуміння співвідношення внутрішніх і зовнішніх можливостей розвитку, тобто тих, що залежать безпосередньо від підприємця, його здатності раціонально вибудовувати внутрішні процеси, і тих, які формуються на макрорівні та визначаються регулятивною політикою держави [1].

Зважаючи на те, що сектор малого підприємництва знаходиться у найбільш конкурентному середовищі, яке ускладнює його функціонування і обмежує можливості

розвитку, дослідження потенціалу малого підприємства і виокремлення чинників його розвитку є актуальним і важливим завданням, що і визначило мету статті.

Досліджуючи ринкові можливості суб'єктів підприємництва, науковці часто використовують поняття «потенціал». У тлумачному словнику потенціал – це «сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, сфері». Категорії «ресурсний потенціал» чи «потенціал підприємства» не можуть бути використані як базові для оцінювання можливості розвитку малого підприємства, оскільки не враховують визначальної ролі людського чинника у забезпеченні напрямів і динаміки цього розвитку [2].

Потенціал розвитку підприємства охоплює не лише його ресурсні складові, а й значною мірою визначається ступенем вмотивованості підприємця до реалізації інноваційних змін. Для забезпечення розвитку підприємства важливо, щоб у його керівника була актуалізована мотивація до успіху, самоствердження, влади тощо.

Пропонуємо визначити потенціал розвитку малого підприємства як поєднання ресурсних можливостей, управлінських здібностей і вмотивованості підприємця, а також готовності персоналу до здійснення у відповідь на зовнішні виклики організаційних змін, спрямованих на формування і посилення конкурентних переваг підприємства, реалізація яких сприяє зміцненню його ринкових позицій, кількісному і якісному зростанню.

Виходячи з цього визначення, можна виокремити основні складові потенціалу розвитку малого підприємства. На нашу думку ними є:

- кваліфікований і креативний менеджмент, вмотивований до успіху, здатний оперативно реагувати на сигнали зовнішнього середовища, приймати адекватні рішення і забезпечувати їхню реалізацію у стислі терміни;
- матеріально-технічні і фінансові ресурси, якими підприємство володіє, або які можуть бути залучені на прийнятних умовах для реалізації стратегічних цілей;
- сприятливий організаційний клімат, який ґрунтується на взаємовигідності спільної взаємодії, що забезпечує єдність духу, згуртованість, взаємодопомогу, здатність опанувати нове і долати тимчасові труднощі.

Порівняльний аналіз цих складових і практики вітчизняного підприємництва показує, що в багатьох випадках останньою складовою нехтують. Це виявляється у ставленні до персоналу як до звичайних ресурсів, які не мають особливої цінності і можуть бути замінені у разі найменшого протистояння інтересів. Напівлегальна робота, відчуття тимчасовості, нестабільності не сприяють формуванню сприятливого організаційного клімату і не забезпечують належної підтримки персоналом інноваційних задумів керівництва, що зменшую потенціал розвитку підприємства.

Для забезпечення рівноправного входження України у світовий економічний простір необхідно сформувати умови, сприятливі для розвитку підприємницьких структур різних типів, у тому числі малого бізнесу. При цьому регулятивні функції держави повинні полягати не стільки у посиленні діяльності контролюючих органів, скільки у збалансуванні економічних важелів впливу на підприємницьку поведінку через фінансово-кредитну та податкову системи. Збалансування повинно відбуватися таким чином, щоб підвищувати рівень вмотивованості підприємців до реалізації сценаріїв інноваційного розвитку, що збільшувало б шанси малих підприємств до переходу на вищі стадії життєвого циклу.

Список літератури

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.1. – К.: Ника-центр, Эльга, 1999.
2. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. – К.: Знання, 2003.

Одержано 06.06.13

Дослідження впливу форми забірної частини розвертки на параметри якості оброблюваного отвору

В.М. Селєхова, *студ. гр. ІМ12-1М,*
О.І. Скібінський, *доц., канд. техн.наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Одним із видів чистової обробки отворів є їх розверчування. На даному етапі розвитку машинобудування актуальним є дослідження і вдосконалення існуючих конструкцій розверток з метою покращення характеристик оброблюваних отворів: зниження шорсткості, підвищення точності розмірів.

Було виконано аналіз відомих конструкцій розверток на основі патентного пошуку та серед світових фірм, виробників інструменту.

За результатами пошуку та аналізу прогресивних конструкцій розверток, виявлені наступні їх недоліки:

- інструмент є досить складним і вимагає значних затрат при виготовленні;
- застосування деяких конструкцій розверток обмежується розмірами оброблюваного отвору.

В зв'язку з цим виникла необхідність розробки нової конструкції розвертки, яка була б відносно простою і забезпечувала підвищення параметрів якості та точності оброблюваного отвору.

Встановлено, що стандартні розвертки мають підвищений знос різальних зубців в точці переходу забірної частини в калібруючу. Знос інструменту, як відомо, призводить до збільшення параметрів шорсткості та зниження точності обробленого отвору. З метою зменшення величини зносу в точці переходу забірної частини в калібруючу, підвищення точності обробки, зниження параметрів шорсткості обробленого отвору запропонована наступна конструкція розвертки (рис. 1).

Пропонуєма розвертка відрізняється від відомих тим, що забірна частина має не конічну, а криволінійну форму, її твірною є дуга кола. Центр цього кола лежить далеко за межами розвертки але знаходиться на одній лінії з точкою переходу забірної частини в калібруючу. Пропонуєма розвертка не має явної точки переходу забірної частини в калібруючу – гострої кромки. Цей перехід відбувається плавно.

Для того, щоб виявити як впливає пропонуєма конструкція розвертки на точність та якість обробки, були проведені експериментальні дослідження. Для їх проведення на підприємстві ТОВ «Гідросила Лезо» було виготовлено:

- 3 розвертки: одну – традиційну (R=∞), другу – із пропонуємою твірною забірного конуса у вигляді дуги радіусом R=185 мм, а третю – із радіусом R=343 мм;
- 9 деталей із припуском під розверчування 0,15 мм на сторону.

Обробка виконувалася на токарному верстаті 16К20 із застосуванням ЗОР. Інструмент закріплювався в пінолі задньої бабки за допомогою перехідної оправки.

При проведенні експерименту відбувалося варіювання таких параметрів:

- подачі $s = 0{,}1 - 0{,}3$ мм/об;
- частоти $n = 100 - 300$ об/хв.;
- форма твірної забірного конуса розвертки $R = 185 - \infty$ мм.

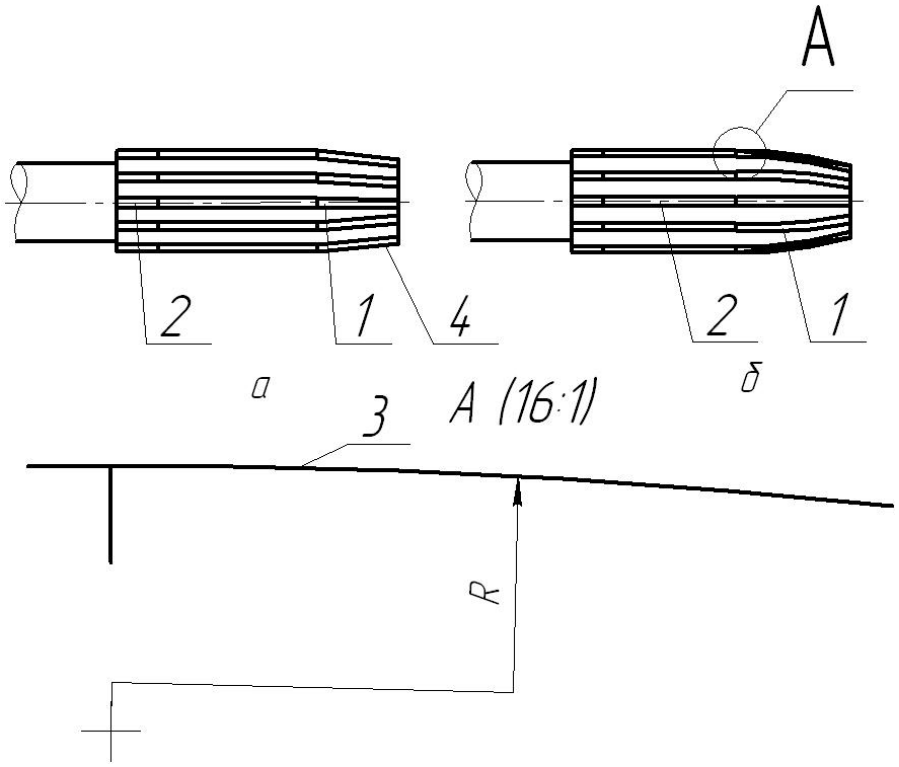

а) з конічною забірною частиною; б) з криволінійною забірною частиною:
1 – забірна частина; 2 – калібруюча частина; 3 – твірна забірного конуса.

Рисунок 1 – Конструкції розверток

Вимірювання точності розміру оброблених отворів виконувалось за допомогою нутроміра, а вимірювання шорсткості – на профілографі-профілометрі.

Аналіз вимірювання точності показав, що точність розміру забезпечується як стандартною так і пропонуємою розвертками і розмір знаходиться в межах допуску.

Проте при обробці пропонуємою розверткою спостерігається покращення якості оброблених отворів. Шорсткість поверхні при обробці базовою розверткою – Ra = 1,6–2,0 мкм, а при обробці пропонуємою розверткою із радіусом забірної частини 185 мм – Ra = 0,8–1,6 мкм.

Для обробки результатів експериментів, побудови математичної моделі, поверхні відгуку, подальший аналіз виконуємо в програмному продукті Statistica 6.1.

Результати експериментів, а саме залежність впливу величини радіусу забірної частини розвертки, частоти і подачі на показник шорсткості представлені в таблиці 2.

Таблиця 2 - Матриця плану з результатами експериментів

№ п/п	Replicate	X1 (s, мм/об)	X2 (n, об/хв.)	X3 (R, мм)	Y (Ra, мкм)
1	1	0,3	200	185	1,6
2	1	0,2	100	∞	2
3	1	0,1	300	343	1.25
4	1	0,3	300	∞	1,8
5	1	0,2	200	343	1,5
6	1	0,3	100	343	1,7
7	1	0,2	300	185	0,8
8	1	0,1	200	∞	1,6
9	1	0,1	100	185	1,2

На рисунку 2 представлена поверхня відгуку впливу форми забірної частини розвертки та подачі на шорсткість обробленого отвору.

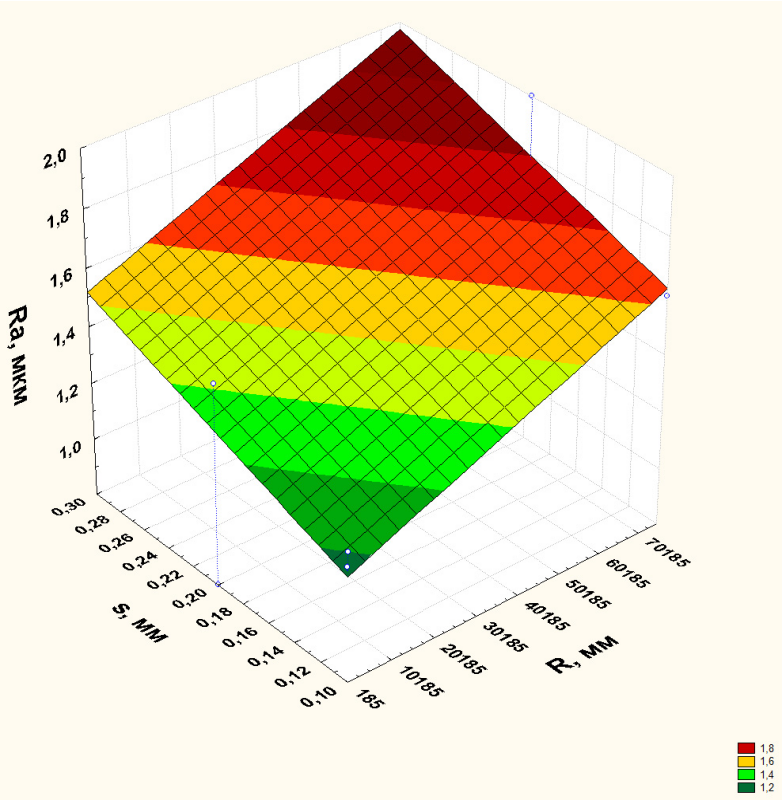

Рисунок 2 – Поверхня відгуку впливу форми забірної частини розвертки та подачі на шорсткість обробленого отвору

На основі проведених експериментів, можна зробити наступні висновки:

- форма забірної частини розвертки, а саме виконання твірної конуса забірної частини у формі дуги кола, відсутність точки переходу забірної частини в калібруючу має значний вплив на показник шорсткості обробленої поверхні;
- шорсткість поверхні обробленої розробленою конструкцією розвертки у порівнянні із традиційною покращилася в 1,5 рази;
- форма забірної частини розвертки на точність обробленого отвору суттєвого впливу не має (точність обробки відповідала 7-му квалітету точності);
- пропонуєма конструкція розвертки, так само як і стандартна, не викликає складностей при виготовленні.

Одержано 06.06.13

Організація асортиментної політики на торговельному підприємстві

І.М.Велігіна, *магістр гр. МК-12м*
Кіровоградський національний технічний університет

Розглянуті питання щодо організації асортиментної політики на торговельному підприємстві, її важливість та актуальність у продуктивній діяльності. Визначенні завдання та основна суть асортименту; фактори, що на нього впливають, та розкритті основні поняття, що використовуються в асортиментній політиці.

Забезпечення умов для досягнення запланованого обсягу товарообороту значною мірою залежить від ефективності асортиментної політики торговельного підприємства, яка складається з підбору для реалізації окремих видів і різновидів товарів, планування та регулювання асортиментної структури товарообороту та ін. Поняття "асортимент" характеризує склад товарної маси, що реалізується торговельним підприємством та являє собою повний перелік товарів у розрізі груп, видів, різновидів, артикулів та інших якісних відмінних ознак.

Формування асортиментної політики підприємства спрямоване на найбільш повне задоволення попиту споживачів та забезпечення умов для його прибуткової діяльності [7].

Розгляд даного питання є одним із основних, що визначають ефективну роботу підприємства. Асортиментна політика торговельного підприємства розробляється для того, щоб заохотити споживача до покупки саме його товару та задовольнити його потреби, в результаті чого підприємство отримає бажаний прибуток. На сьогоднішній день в умовах ринкової економіки, коли існує велика кількість підприємств з великим числом товарів та послуг, розробка асортиментної політики підприємства має першорядне значення через чимале число конкурентів, тому її розробці приділяють значну увагу.

Метою данної статті являється висвітлення процесу організації асортиментної політики на торговельному підприємстві. Проблема управління товарним асортиментом та асортиментною політикою на підприємстві досліджувалась багатьма відомими авторами, основними з яких є: Григорчук Т.В., Гірченко Т.Д., Дубовик О.В., Забарна Е.М., Окландер Т.О., Бланк І.О., Мазаракі А.А, Лігоненко Л.О., Войчак А.В., М.Мескон, Т.Ривентлоу, Г.Кунц, М.Альберт та інші.

Асортиментна політика – система заходів, по визначенню переліку товарних груп, які мають найбільшу перевагу для успішної діяльності на ринку і які забезпечують економічну ефективність діяльності підприємства в цілому.

Основними задачами асортиментної політики є: задоволення потреб споживачів, завоювання нових покупців, оптимізація фінансових результатів підприємства.

В глобальному плані асортимент– це однин з вихідних і найважливіших пунктів здійснення ефективної діяльності підприємства, а вміла та розумна його розробка є однією із запорук успіху [4].

Товарний асортимент – група товарів, тісно пов 'язаних між собою або на підставі подібності їх функціонування, або з огляду на те, що їх продають одним і тим самим групам клієнтів, через одні і ті ж типи торговельних установ або в рамках одного і того ж діапазону цін [2, с. 92-95].

Для підбору вдалого асортименту необхідно чітко відрізняти всі категорії асортиментної політики.

По-перше, вид продукції – це кінцевий продукт виробництва. По-друге, підвиди виділяються за функціональними особливостями, рівнем якості, ціною, призначені для окремих категорій громадян. По-третє, модифікації та марки, на які поділяються підвиди.

Методики визначення оптимальної кількості видів продукції, підвидів, модифікацій та марок можуть бути досить відмінними в залежності від керівництва. Маркетологи для раціонального підбору асортименту повинні досліджувати поведінку споживача, а до того ж аналізувати торгову статистику [6].

Концепція управління асортиментною політикою підприємства передбачає комплекс дій: аналіз ринку і брендів, комунікації, розподіл, юридичні відносини, відносини з конкурентами, пакування та транспортування, постачання товарів, продаж та післяпродажне обслуговування.

Підвищення конкуренції між торговельними підприємствами потребує комплексного підходу до процесу управління асортиментною політикою, що у ринковій економіці гарантує стабільне місце на ринку та підвищення прихильності споживачів [3, с. 248-254].

Основна суть асортиментної політики полягає у:

- визначенні наборів товарних груп (видів, підвидів, марок),
- оптимальному співвідношенні базових моделей та їх модифікацій,
- встановленні співвідношення присутності на ринку товарів, що знаходяться на різних стадіях ЖЦТ.

До основних завдань в розробці асортиментної політики відносяться:

- задоволення попиту та завоювання нових покупців;
- оптимізація фінансових резервів підприємства та використання їх технологічного досвіду [5].

Перед розробкою асортименту керівникам підприємства необхідно прийняти ряд стратегічних рішень, а саме:

- вибір стратегії розвитку товару та ринку;
- вибір товарної стратегії (може бути недиференційований маркетинг, диференційований маркетинг і концентрований маркетинг);
- вибір конкурентної стратегії: обробка ніші, диференціювання, лідерство у витратах;
- вибір стратегічних зон господарювання.

Після того, як прийнято ряд стратегічних рішень, розробляється асортимент, формування якого включає такі стадії:

- маркетингове дослідження товарів і ринків, при цьому визначається місткість, кон'юнктура ринку (кількісні показники), потреби покупців, аналізуються способи використання товарів та інші особливості купівельної поведінки (якісні характеристики), дослідження власних товарів і товарів конкурентів (оцінка і порівняння);
- формування базового товарного асортименту (БТА);
- розгляд пропозицій про створення нових товарів та про вдосконалення наявних, про нові сфери їх застосування;
- вирішення питань, якими товарами доповнити асортимент, а які виключити;
- оцінка економічних характеристик товарів, що входять в БТА;
- тестування, тобто випробування товарів з урахуванням думки споживачів [3, с. 248-254];

В асортиментній політиці використовують ряд характерних понять таких як:

Товарна номенклатура – це сукупність усіх послуг та товарів, які виробляються та пропонуються підприємством для продажу;

Асортимент товару – це сукупність усіх асортиментних груп;

Асортиментна група – ряд схожих товарів номенклатури.

До основних характеристик асортименту товару відносять:

- ширину – кількість асортиментних груп, які виробляються;
- глибину – кількість асортиментних позицій в асортиментній групі;
- насиченість – кількість асортиментних позицій у всіх асортиментних групах;
- гармонійність ––рівень близькості товарів різних асортиментних груп з точки зору їх використання.

До основних факторів, що впливають на формування та управління товарним асортиментом, відносяться такі:

- зміна попиту на окремі товари;
- поява нових чи модернізація вже існуючих товарів у результаті зміни технологій;
- зміна асортименту конкурента;
- необхідність повного використання виробничих потужностей.
- бажання посередників закуповувати товари широкого асортименту;

Асортиментна політика підприємства базується на наступних методах корекції асортименту:

- розширення асортименту – кількісна та якісна зміна набору товарів за рахунок збільшення повноти, ширини та новизни (причини: збільшення попиту, висока рентабельність, вихід на ринок);
- скорочення асортименту – це кількісні чи якісні зміни набору товарів за рахунок зміни його ширини чи повноти (причини: падіння попиту, недостатність пропозиції, збитковість);
- стабілізація асортименту – формування набору товарів, які характеризуються високою стійкістю та низьким ступенем оновлення;
- оновлення асортименту – кількісні чи якісні зміни набору товарів, які характеризуються збільшенням показника новизни (причини: потреба задовольнити нові потреби, підвищення конкурентоспроможності, зміна моди, досягнення НТП);
- гармонізація асортименту – зміна набору товарів, які відображають рівень близькості реального асортименту до оптимального [1, с. 49-50].

Отже, з наведеного можна зробити висновок, що організація асортиментної політики на підприємстві – це важливий та кропіткий процес, спрямований на якомога краще задоволення потреб споживача та отримання очікуваного прибутку. Для розробки асортиментної політики керівникам підприємства необхідно застосовувати стратегічні рішення, за допомогою яких формується асортимент. Також у асортиментній політиці існує ряд понять, що її характеризують, до основних з яких відносять товарну номенклатуру, асортимент товару, асортиментну групу, ширину асортименту, глибину асортименту, насиченість та гармонійність.

Список літератури

1. Зебарна Е.М. Маркетинг : навчальний посібник для викладачів та студентів економічних спеціальностей /Е.М. Зебарна, Т.О. Окландер. – Одеса : ОНТПУ, 2012 – 149 с.
2. Гірченко Т.Д. Маркетинг : навчальний посібник/ Т.Д. Гірченко, О.В. Дубовик. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 255 с.
3. Цвик Асортиментна політка торговельних підприємству ринковій економіці України/ Д.П.Цвик // Збірник науково-технічних праць. – Львів : НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.7. – 308 с.
4. Сіренко С.О. Перспективний товарний асортимент як основа ефективної маркетингової політики торговельного підприємства/ С.О. Сіренко, А.В. Дідик. – Режим доступу: http://intkonf.org.
5. Бутенко Н.В. Основи маркетингу : навчальний посібник/ Н.В. Бутенко. – Режим доступу: http://buklib.net.

6. Мальська М.П. Організація та планування діяльності туристичних підприємств : навчальний посібник / М.П. Мальська. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws.
7. Марцин В.С. Економіка торгівлі : навчальний посібник / В.С. Марцин. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws.

Одержано 06.06.13

Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в Україні

І.В. Головань, *ст. гр. ФК 12−МБ*,
В.П. Кравченко, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Найважливішою та найактуальнішою проблемою, що стоїть перед вітчизняною економічною наукою, є підвищення рівня конкурентоспроможності та темпів розвитку вітчизняної економіки. При цьому низка науковців вважає, що шляхом до цього є розвиток великих підприємств. Як показує практика теперішнього часу основну частку прибутку до бюджету країни приносять малі та середні підприємства. Але на їхньому шляху стоїть багато перешкод, як, наприклад, відсутність фінансової підтримки на початковій стадії розвитку. Тому вони, зазвичай, звертаються до банків, які в свою чергу в теперішній складній ситуації відмовляються, в зв'язку з ризикованістю, кредитувати новостворені суб'єктів малого та середнього бізнесу (далі - МСБ), таким чином створюють іноді не можливі умови для кредитування.

Сьогодні немає дієвого механізму ефективної співпраці малого та середнього бізнесу та банківських установ, в якому б враховувалися чинники кредитоспроможності підприємства та зацікавленість банку в наданні кредиту МСБ.

Малий бізнес як інституційний сектор економіки давно став домінуючим за чисельністю та обсягами виробництва як у провідних країнах світу, так і в Україні. Малі підприємства забезпечують гнучкість та стійкість економічної системи, наближують її до потреб конкретних споживачів, виконують важливу соціальну роль - надаючи робочі місця та забезпечуючи джерело доходу для значних прошарків населення.

Основна проблема при оцінці кредитоспроможності потенційного клієнта з сфери МСБ - його непрозорість. Якщо великі підприємства активно впроваджують іноземний досвід корпоративного управління, привертають провідні аудиторські і рейтингові фірми для оцінки свого фінансового стану і отримання кредитних оцінок, то МСБ не мають достатнього фінансування для покриття даних витрат. МСБ рейтингів не отримують, тому оцінка ризиків при кредитуванні таких підприємств здійснюється за допомогою внутрішньобанківських методик. Витрати на надання кредиту малому підприємству в порівнянні з прибутком, який розраховує отримати банк, достатньо великі.

У світовій практиці господарювання немає єдиної схеми підтримки розвитку малого та середнього бізнесу. В кожній країні розробляють певні механізми сприяння діяльності МСБ, які залежать від різних факторів (наприклад, наявних ресурсів, частки участі малих та середніх підприємств у господарській діяльності, основних видів діяльності малого та середнього бізнесу тощо). Аналізуючи політику різних держав щодо підтримки підприємництва, варто вказати на позиції в цій галузі урядів США,

Німеччини, Японії, Франції. В перелічених країнах наявна відпрацьована та стабільна законодавча база, яка визначає правові основи функціонування підприємництва, а також розроблено спеціальні схеми фінансової підтримки малого та середнього бізнесу.

Що стосується України, то суб'єктам МСБ, для того щоб отримати фінансову допомогу необхідно надати безліч документаційних підтверджень про свій фінансовий стан, конкурентоспроможність продукція. Наприклад для того щоб отримати кредит у банках України, суб'єкту МСБ необхідно надати наступний пакет документів : для юридичних осіб - баланс (форма №1), звіт про фінансові результати (форма №2); для фізичних осіб - декларацію про доходи або звіт суб'єкта малого підприємництва - платника єдиного податку (для платників єдиного податку). Якщо банк має документально підтверджену інформацію про те, що клієнт СМБ є повністю або частково правонаступником іншого суб'єкта господарської діяльності внаслідок реорганізації бізнесу, то при розрахунку строку діяльності клієнта СМБ враховується строк діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, правонаступником якого є клієнт СМБ. Якщо в забезпечення кредиту клієнта СМБ дана порука іншого суб'єкта господарської діяльності, то при визначенні строку фактичної діяльності поручителя клієнтам СМБ може враховуватися термін діяльності.

Для фізичних осіб у кредитний відділ банку необхідно подати довідку про місце постійного проживання та роботи за місцем знаходження установи банку, яка здійснює кредитну операцію. Вік позичальника (фізичної особи) повинен бути не меншим за 21 рік на момент отримання кредиту та не повинен перевищувати 65 років на кінцевий термін його погашення. Не відносяться до цільової клієнтської групи позичальників СМБ: нерезиденти, інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, в т. ч. пайові та корпоративні інвестиційні фонди.

Хоча кожний український банк є потенційним кредитодавцем для МСБ, багато банків мають дуже обмежений досвід у кредитуванні суб'єктів МСБ, оскільки переважна більшість українських банків не прагнуть надавати кредити дрібним підприємствам. За свідченням представників провідних українських та банків з іноземними інвестиціями в цей час усього близько 5 банків мають спеціальні програми фінансування МСБ, і на жаль їх кількість не зростає. Причини цього пов'язані з низьким процентом повернення кредитних зобов'язань та недосконалим державним регулюванням та системою правового захисту.

Отже можна зробити висновок, що банки не надають кредити, так як остерігаються ризику не повернення, тому вони надають перевагу вже розвиненим підприємствам. Аби поліпшити стан фінансового обслуговування підприємств малого і середнього бізнесу в Україні необхідно, в першу чергу, банківським установам розробити свої стратегії виходу на ринок послуг для дрібних клієнтів, відповідно до цих стратегій внести зміни у менеджмент, операційну та технологічну діяльність, у сферу інформаційних технологій, враховуючи особливості функціонування і потреби клієнтів малого і серед-нього бізнесу. Також необхідно широко залучати до співпраці західних консультантів - практиків з банківського обслуговування дрібних підприємців.

Список літератури

1. Другов О.О. "Аналіз джерел фінансування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні" Сб. наук. праць Стратегічні пріоритети, №4(9), 2008 р.с. 115-120.
2. Бех М.С., Бех Н.М. -"Проблеми кредитування підприємств і малого бізнесу" //www.nbuv.gov.ua/portal/Soc gum/aprer/2008 4 1Z21.pdf
3. А.В.Стародубцев, асист. Кіровоградський національний технічний університет "Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні" , Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки, вип 12.Частина 1.-Кіровоград:КНТУ,2007.-370с. http://www.kntu.kr.ua/doc/zbir 12.pdf

4. Фастовець Микола Миколайович. Оптимізація ризиковості кредитування малого бізнесу в Україні : дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Тернопільський держ. економічний ун-т. - Т., 2005.
5. Лащ Т.А. Проблеми банківського кредитування малого підприємництва // Економічний простір. - 2009. - №23/1. - С. 155-165

Одержано 07.06.13

Становлення корпоративного управління в банківських установах України

Л.А. Бондаренко, *ст. гр. АДМ-11(2М)*,
О.В. Сторожук, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Поняття "корпоративне управління" широко використовується в зарубіжній економічній літературі і досить швидко запроваджується в Україні. Це пояснюється поширеною формою корпоративного господарювання і власності, необхідністю управління нею й стрімким розвитком такої власності в Україні. Слово "корпорація" походить від лат. corpus (об'єднання, організація) та означає об'єднання, союз, що створюються на основі професійних інтересів. Тому зрозуміло, що корпоративне управління є управлінням специфічною об'єднаною власністю. З іншого боку, всі власники мають певні відносини власності з корпорацією.

Важливість корпоративного управління в банківській установі обумовлена тим, що в цій сфері помилкові управлінські рішення можуть призвести до втрати фінансової стійкості однієї банківської установи і створити загрози для стабільності фінансової системи в цілому.

Різні аспекти управління банківських установ висвітлені у наукових працях таких вчених, як О.І. Лаврушин [1], О.М. Костюк [2], М.В. Паладій [3], І.М. Парасій-Вергуненко [4] та інших. Разом із тим, питання корпоративного управління банківських установ залишаються недостатньо дослідженими.

Метою статті є дослідження процесу становлення корпоративного управління в банківських установах України.

Розвиток корпоративного управління – це одна із складових ринкових реформ, умова розвитку приватного бізнесу, засіб підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках та поліпшення загальних показників економічної діяльності.

Результати проведеного нами дослідження дозволяють зробити висновки про те, що при створенні ефективної системи корпоративного управління, банки стикаються з необхідністю вирішувати безліч специфічних питань.

По-перше, взаємозв'язок між власниками і менеджерами в банківському бізнесі набагато складніший, ніж в інших сферах діяльності. Це пояснюється тим, що "організована" невизначеність, або асиметрія інформації (нерівномірність розподілу інформації між різними учасниками ринкових відносин) у банківській сфері є набагато серйознішою. Такий стан справ виникає унаслідок жорсткого регулювання з боку наглядових органів, значної частки державного капіталу в банківських системах багатьох країн, інституту банківської таємниці.

По-друге, для виконання функції фінансового посередництва банкам достатньо низької порівняно з нефінансовими компаніями частки власних коштів у пасивах.

Зауважимо, що банківська справа – один з сегментів ринку, якому найбільш притаманно накопичувати внутрішні ризики, окрім того переймати, переносити на себе ризики інших сфер економічної діяльності. Банки виконують функцію перерозподілу ризику фінансового ринку; роль банків полягає в тому, що вони, з одного боку готові надавати ризиковані кредити позичальникам, а з другого – пропонувати потенційним вкладникам та інвесторам депозити й цінні папери з низьким рівнем ризику.

Ризик для банкіра означає невизначеність, що пов'язана з деякими подіями, можливість втрат через настання (або ненастання) певних подій.

Однією з найголовніших цілей діяльності комерційного банку (як і будь-якого комерційного підприємства) є отримання прибутку. Однак є досить чітко визначений зв'язок між ризиком та очікуваною прибутковістю операцій банку: збільшенню прибутковості операцій властиве зростання рівня їхньої ризикованості. Тобто на практиці банківські керівники можуть бути більш за все зацікавленими в здобутті максимальних прибутків, але при цьому вони не мають змоги ігнорувати проблему ризикованості банківських операцій. Фактично контроль за банківськими ризиками являє собою один з найбільш важливих факторів, що визначають прибутковість банку в найближчій перспективі.

Крім прийняття розумного ризику та його мінімізації, банк повинен забезпечити собі прибуток, який перевищував би певний мінімум (мінімальний достатній прибуток). Тому більшість операцій банку має здійснюватись у межах між недостатньою прибутковістю та невиправданим ризиком.

Аналіз управлінської діяльності вітчизняних банківських установ показує, що вони рухаються в напрямку розподілу функцій та обов'язків між загальними зборами акціонерів, наглядовою радою та правлінням. Певні труднощі виникають під час визначення ролі наглядових рад, які в багатьох випадках не належним чином структуровані. Більшість банків оцінюють результати роботи членів правління, забуваючи при цьому про оцінку діяльності спостережних рад. Експерти Міжнародної Фінансової Корпорації зауважують, що банкам необхідно приділяти більше уваги врегулюванню внутрішніх конфліктів інтересів, виваженіше підходити до питання розкриття інформації про розміри оплати праці членів наглядових рад.

Отже, банківська діяльність має свої особливості, які істотно впливають на специфіку побудови корпоративного управління в банківських установах.

Нагальною необхідністю є створення в Україні уніфікованої авторитетної методики оцінки якості корпоративного управління в банках. Організаційно таку оцінку може здійснювати незалежний інститут.

Доцільно також запровадити у системі нормативного регулювання банківської діяльності механізми врахування ризиків, пов'язаних із недоліками корпоративного управління, що стимулювало б банки вдосконалювати внутрішні процедури корпоративного управління.

У цьому контексті банкам необхідно виділити у структурі спостережної ради комітет, завданням якого було б удосконалення корпоративного управління у даних компаніях, зокрема, створення інформаційних потоків, що забезпечують внутрішні потреби банку та необхідний для зовнішніх контрагентів рівень прозорості банку.

Список літератури

1. Банковский менеджмент: Учебник / О.И. Лаврушин, И.Д. Мамонова, Н.И. Валенцева и др.; Под ред. О.И. Лаврушина. – 2-е изд. – М.: КНОРУС, 2009 . – 560 с.
2. Костюк, О. М. Корпоративне управління в банку: монографія / О. М. Костюк. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. – 332с.

3. Паладій М.В. Ефективність мотивації праці банківського персоналу: Автореферат дис… канд. екон. наук: спец. 08.09.01 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика». – К., 1999. – 19 с.
4. Парасій-Вергуненко І.М. Методичні засади економічної оцінки кадрового потенціалу банку // Вісник Національного банку України. – 2005. - № 5. – С. 52-55.

Одержано 10.06.13

Підвищення жорсткості багатокоординатних силових вузлів з рухомим горизонтальним шпинделем

С.В. Дунін, *ст. гр. МБ(МВ)-12МБ*,
А.І. Гречка, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Перспективи розвитку агрегатно-модульного технологічного обладнання визначаються загальними для всього верстатобудування вимогами: підвищення продуктивності, точності, надійності, рівня автоматизації, розширення технологічних можливостей. В сучасних умовах також важливо зниження собівартості виготовлення обладнання при забезпеченні максимальної ефективності функціонування.

Розрахунок точності компоновки модуля у даній роботі зводиться до знаходження приведеного кута відхилення осі шпинделя у просторі із-за деформації в стиках напрямних силових столів при переміщенні їх платформ під дією ваги компонентів агрегатно-модульної системи і сил різання. Деформації визначаються для точок робочого простору, розміри якого у даному випадку представляють собою куб із ребром 200 мм. Кути відхилення визначаються для кожного незатянутого стику і потім додаються з урахуванням знаків.

Розроблена математична модель дозволяє оцінити жорсткість напрямних силових столів як незатянутих стиків у трьох взаємоперпендикулярних площинах. При розрахунках жорсткості компоновки багатокоординатного силового вузла приймалися до уваги чотири різні положення сил, які діють на технологічну систему з боку процесу обробки, що дозволяє охопити всі можливі методи обробки, для яких може створюватися агрегатно-модульне технологічне обладнання.

Загальна кількість можливих компоновок силових модулів, синтезованих на базі обраної агрегатно-модульної системи, за умови горизонтального розміщення шпинделя при його переміщення по трьом взаємоперпендикулярним осям, становить 6. Отримані графіки приведеного кута відхилення осі шпинделя у просторі для кожної з компоновок показують, що усі компоновки силових модулів найгірше протистоять силі технологічного опору, що діє паралельно осі X, найбільш жорсткою до даного напрямку сили буде компоновка із структурною формулою $OYZXC_h$, вона ж є найбільш жорсткою і для інших напрямків прикладення сили технологічного опору, окрім її дії вздовж осі шпинделя. У цьому випадку більш жорсткою буде компоновка із структурною формулою $OYXZC_h$. Отже, за заданих умов розміщення і переміщення шпинделя багатокоординатного силового вузла слід надавати перевагу компоновкам, у яких силовий стіл подачі вздовж осі Y кріпиться до базового елементу. Загалом раціональним вибором компоновки можна збільшити жорсткість багатокоординатного

силового вузла з горизонтальним розташуванням шпинделя до 1,87 раз, якщо порівнювати максимальне значення приведеного кута відхилення осі шпинделя.

Список літератури

1. Аверьянов О.И. Модульный принцип построения станков с ЧПУ / О.И. Аверьянов. – М.: Машиностроение, 1987. – 232 с.
2. Левина З.М. Контактная жесткость машин / З.М. Левина, Д.Н. Решетов. – М.: Машиностроение, 1971. – 264 с.

Одержано 11.06.13

Зміст понять «покупець» та «замовник»

Я.В. Грабовенська, *студ. гр. ОА-12-М*
Кіровоградський національний технічний університет

Ринок – сфера товарного обміну, де виникають і реалізуються відносини купівлі-продажу та здійснюється конкретна господарська діяльність щодо просування товарів і послуг від їх виробників до споживачів. Історично слово “ринок” характеризувало певне місце, де продавалися та купувалися товари. Як правило, це була торгова площа в центрі міста або спеціально обладнане приміщення, де зустрічалися продавці (власники товару) і покупці (власники грошей). На ринку, у результаті досягнутої домовленості, встановлювалися ціни на товар, який в обмін на гроші переходив до покупця. Внаслідок розвитку засобів зв’язку необхідність певного фізичного місця зустрічей для взаємодії продавців та покупців стає несуттєвою. Сьогодні учасники товарно-грошових відносин одержують можливість контактувати й вирішувати свої проблеми іншим чином. Як наслідок, у процесі еволюції ринок зазнав істотних кількісно-якісних змін, однак економічний зміст основних його суб’єктів отримав менш кардинальні зміни. Об'єктами ринкових відносин у сучасній економіці стають усі результати суспільної діяльності. Тобто, ними можуть бути матеріальні продукти праці (засоби виробництва, предмети споживання, послуги, житло тощо); інтелектуальні продукти праці (інформація, наукові ідеї); цінні папери (акції, облігації); валюта, позичкові капітали та ін.

Учасники (суб'єкти) ринкових відносин, як правило, асоціюються з покупцями й продавцями, які протистоять один одному в торговельних закладах (магазинах, підприємствах громадського харчування) або на базарі. Таке уявлення про суб'єкти ринку не випадкове та породжене загальним обмеженням розуміння ринку. Це пов’язано з тим, що в будь-яку епоху існування ринку завжди виділялися його головні діючі особи – продавець і покупець, між якими відбувалися операції купівлі-продажу товарів і послуг. У зв’язку з цим виникла об’єктивна необхідність появи нового поняття – “замовник”. Однак наскільки новий термін “замовник” відрізняється від звичного “покупець” потребує подальшого визначення.

А.Н. Азрилиян, Н.А. Голощапов, А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин, С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устинко, С.І. Юрій дають ідентичне визначення поняття „замовник” та ототожнюють з покупцем.

Замовник – покупець (юридична особа, фірма, країна), яка звернулася до постачальника із заявою на постачання якого-небудь товару та (або) виконання яких-небудь послуг. В першу чергу це пов'язано з тим, що виконання будь-якого замовлення передбачає придбання (купівлю) товарів та оплату наданих робіт, послуг. Тлумачення поняття "покупець" або не розглядається, або акцентується на безпосередньому придбанні товару.

У загальному випадку відмінність між поняттями "покупець" та "замовник" відсутня, поняття розглядаються як синоніми, в інших випадках – відмінність полягає у наявності чи відсутності укладеного договору. До того ж основна увага приділена визначенню сутності поняття "замовник", в той час поняття "покупець" або ототожнюється із поняттям "замовник", або деталізується залежно від розміру закупівлі (гуртова чи роздрібна). Спільне у визначенні економічної сутності понять "покупець" і "замовник" полягає у реалізації продукції підприємства чи наданні послуг незалежно від того чи є сторони юридичними чи фізичними особами. Саме це виступає основною причиною ототожнення понять "покупець" і "замовник". В ряді випадків, поняття "покупець" і "замовник" використовується, як одна зі сторін договору.

Домінуючим критерієм у визначенні поняття "замовник" виступає "покупець, що звернувся до постачальника", а той час у тлумаченні поняття "покупець" ключовим критерієм виступає "безпосереднє здійснення купівлі".

Складність доведення відмінності понять "покупець" та "замовник" полягає у широкому тлумаченні кожного з них. Виникають труднощі у визначенні єдиних відмінностей цих понять, адже це може залежати від об'єкту (реалізація товарів чи надання послуг) або відповідно до оформлення угоди (підписання договору).

Однак з'являються нові фактори, що викликають суперечність запропонованого поділу у кожному випадку:

 відмінність полягає у об'єкті (покупець – купує товар, замовник – замовляє послугу). Невизначеними залишаються випадки, коли реалізація товарів неможлива без надання додаткових послуг, чи навпаки – реалізація послуг без придбання товару;

 відмінність полягає у наявності чи відсутності договору (покупець здійснює купівлю без укладання договору, замовник – обов'язково укладає договір). Виникає питання доцільності оформлення операцій з реалізації товарів, робіт, послуг в кожному випадку, якщо підставою для підтвердження достатньо акцептувати накладну при доставці товарів. Слід нагадати, що чинним законодавством України передбачено, зокрема Цивільним Кодексом України, та вирішення прав і обов'язків сторін при реалізації товарів, робіт, послуг, а також вирішення спірних питань у випадку невиконання зобов'язання сторін. Це створює об'єктивну можливість для відмови від оформлення значної частини договорів;

 відмінність полягає в індивідуальності чи стандартності виготовлених товарів, наданих послуг. В такому випадку не враховано, що ряд товарів є індивідуальними по своїй сутності (дизайнерський одяг, ювелірні прикраси, твори мистецтва тощо), але в той же час були виготовленні без замовлення конкретного покупця.

Розглядаючи відмінність понять "покупець" і "замовник", з точки зору бухгалтерського обліку, акцентуємо увагу на реалізацію виготовлених товарів, наданих послуг незалежно від того, що виступає об'єктом операції товар чи послуга. Значення набирають інші параметри: достовірна оцінка при придбанні, отримання економічних вигод у майбутньому від використання, розрахунок собівартості при виготовленні. Так для бухгалтерського обліку ключовим постає отримання доходу, понесення витрат (пов'язаних з отриманням цих доходів) у зв'язку господарською діяльністю підприємства. Як наслідок, в бухгалтерському обліку, у випадку операцій з покупцями і замовниками, домінуюче місце займає саме реалізація продукції, товарів, робіт послуг.

У свою чергу під реалізацією в бухгалтерському обліку розуміють продаж вироблених або закуплених товарів, що супроводжується отриманням грошового виторгу. В цьому випадку виникає додаткова потреба у роз'ясненні терміну "продаж". Під продажем розуміють передання товару іншій особі в обмін на грошову оплату товару, одна з частин угоди "купівля-продаж".

Але за сучасних ринкових умов вище згадане питання є надто вузьким. Через це виникла необхідність у більш широкому тлумаченні поняття "продаж", що враховуватиме всі аспекти до випадку продажу продукції, робіт, послуг.

Список літератури

1. Большой бухгалтерский словарь / [под. ред. А.Н Азрилияна]. – М.: Інститут новой экономики, 1999. – 574 с.
2. Сливка Я.В. Покупець і замовник: спільне і відмінне // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eztuir.ztu.edu.ua/1780/1/34.pdf.
3. Цивільний Кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р. зі змінами і доповненнями.

Одержано 11.06.13

Сутність поняття «фінансовий стан»

М.А. Думанський, *студ. гр. ОА-12-М*
Кіровоградський національний технічний університет

У здійсненні виробничо-фінансової діяльності суб'єктів господарювання задіяна Фінансовий стан сучасного суб'єкта економіки – поняття багатогранне, комплексне і достатньо неоднозначне. Загалом змістова характеристика економічної категорії "фінансовий стан підприємства" подається як результат взаємодії всіх елементів фінансових відносин, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників та індикаторів, які відображають наявність, розміщення і використання економічних ресурсів суб'єкта господарювання. Характеризуючи фінансовий стан, здебільшого спираються на індикативну основу, яка встановлює ефективність взаємодії внутрішніх чинників (наявних економічних ресурсів), хоча у сучасному ринковому середовищі зовнішні фактори можуть спричинювати істотний (інколи визначальний) вплив на фінансово-економічну позицію підприємства. Актуалізація використання показників, що характеризують фінансовий стан, їх ролі в управлінні підприємством зумовлена низкою об'єктивних факторів: високим ступенем невизначеності загальноекономічного середовища, розбалансованістю ринкових механізмів та інструментарію державного регулювання економікою, неоднозначною спрямованістю різнорідних фінансових інституцій тощо, які прямо чи опосередковано впливають на фінансове становище окремого суб'єкта економіки. З урахуванням наведеного та посткризових умов функціонування підприємств, розроблення параметра адекватних характеристик категорії "фінансовий стан підприємства" та адаптивних теоретико-методологічних і прикладних аспектів її оцінювання, є актуальним завданням економічних досліджень [1].

Фінансовий стан – це одна з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства. Метою оцінки фінансового стану підприємства є виявлення проблем його функціонування, розробка і реалізація заходів, направлених на швидке відновлення платоспроможності, та достатнього рівня фінансової стійкості, а також

встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, яка забезпечить прибутковість та зростання виробничого потенціалу [2].

Пропозиції науковців щодо визначення поняття «фінансовий стан» зводяться переважно до трактування з урахуванням декількох окремих елементів фінансового стану підприємства, які не повністю його характеризують. У сучасних умовах господарювання підприємств важливим є врахування поряд с такими елементами як платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, що визначається, зокрема, ефективністю оборотних коштів, прибутковістю підприємства, таких як потенціал формування та повнота використання фінансових ресурсів, збалансування грошових потоків і рівень фінансового ризику [3].

Найкраще фінансовий стан підприємства визначається елементами його економічної діяльності: прибутковістю (рентабельністю) роботи підприємства; оптимальністю розподілу прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових відрахувань; наявністю власних фінансових ресурсів (основних і оборотних засобів) не нижче мінімально необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції; раціональним розміщенням основних і оборотних засобів (власних і позикових); платоспроможністю; ліквідністю [4].

Проаналізуємо сутність поняття «фінансовий стан», яке пропонується у Великому економічному словнику: «Фінансовий стан – це активи організації, порівняні з їх джерелами (зобов'язаннями та власним капіталом)» [5].

Не можна однозначно погодитися з таким визначенням поняття, оскільки фінансовий стан характеризується структурою активів і пасивів без їх порівняння, яке здійснюється при складанні балансу ліквідності.

На думку А.Г. Загороднього, Г.Л. Вознюка, Т.С. Смовженко, «фінансовий стан – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами» [6].

Дане визначення, за думкою авторів, обмежується лише наявністю фінансових ресурсів, здійснення грошових розрахунків указує тільки на рух грошових коштів у процесі нормальної господарської діяльності.

Учені Н.А. Русак та В.А. Русак в своїх наукових публікаціях дещо розширюють сутність поняття «фінансового стану підприємства» і по їх думці – «фінансовий стан підприємства характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої, комерційної та інших видів діяльності підприємства, доцільністю й ефективністю їх розміщення та використання, фінансовими відносинами з іншими суб'єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю» [7].

Але фінансовий стан не може характеризуватися тільки такими елементами, як платоспроможність та фінансова стійкість.

На думку другого автора - В.Г. Бєлоліпецького – «фінансовий стан підприємства характеризується величиною або наявністю власних оборотних коштів» [3].

У підручнику «Фінанси підприємств» також викладено поняття сутності та зазначено, що «фінансовий стан – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів» [8].

Аналізуючи точки зору науковців, щодо визначення фінансового стану підприємства як статичного та динамічного поняття, можна зазначити, що його

сутність проявляється як у статиці, тобто на певний момент часу, так і в динаміці, тобто в характеристиці діяльності підприємства у визначеному періоді.

Список літератури

1. Кіндрат – Львівський О.В. Сутність та зміст поняття «фінансовий стан підприємства» // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. −Вип. 21.7. – С. 207-211.
2. Балаклицька М.О. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
3. http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Economics/10_111415.doc.htm.
4. Рогоза С.А. Характеристика підходів до визначення поняття «фінансовий стан підприємства» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
5. http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Economics/10_83897.doc.htm.
6. Данильчук І.В. Сутність фінансового стану підприємства та пошук управлінських рішень забезпечення його ефективності // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
7. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_2/Danilchuk.pdf.
8. Большой экономический словарь: 22000 терминов / Под ред. А.Н. Азрилиян. – М.: Институт новой экономики, 1999, - 1245 с.
9. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – К.: Знання, 2004, 377 с.
10. Русак Н.А., Русак В.А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования. – М.: Перспектива, 2005, - 688 с.
11. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2002, - 460 с.

Одержано 11.06.13

Перспективи розвитку обліку в бюджетних установах

А.О. Кокуленко, *студ. гр. ОА-12-МБ*
Кіровоградський національний технічний університет

Питанню реформування бухгалтерського обліку в бюджетній сфері присвячено декілька рішень Уряду та Міністерства фінансів України. Мета, завдання, основні напрями та заходи реалізації реформи знайшли відображення у Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки [1].

Метою модернізації обліку є вдосконалення системи бухгалтерського обліку в державному секторі з урахуванням вимог міжнародних стандартів. Відтак між Міністерством фінансів України та Міжнародною федерацією бухгалтерів підписаний Меморандум взаєморозуміння, відповідно до якого Міністерство фінансів України отримало дозвіл на переклад, публікацію та розповсюдження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору, оприлюднених Міжнародною федерацією бухгалтерів за станом на 01.01.2003 р. [2].

Пильної уваги потребують питання адаптації принципів міжнародної практики обліку та звітності суб'єктів державного сектора в національну систему бухгалтерського обліку.

Наказом Міністерства фінансів України № 504 від 19.04.2007 р. було затверджено План-графік розробки положень (стандартів) бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі України (з подальшими змінами), відповідно до якого планується частину національних положень (стандартів) обліку приватного сектору адаптувати до потреб державного сектору економіки, а частину суто специфічних стандартів для суб'єктів бюджетної сфери розробити [1].

Сьогодні вимоги первинних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО) не поширюються на установи бюджетної сфери. Практичне використання всіх елементів методу бухгалтерського обліку в бюджетних установах обумовлене відповідними нормативними документами, що затверджені Державним казначейством України. Це Інструкція з обліку необоротних активів бюджетних установ № 64, Інструкція з обліку запасів №125, Інструкція з обліку коштів, розрахунків та інших активів бюджетних установ № 242, Порядок відображення в обліку операцій в іноземній валюті, Порядок складання місячної та квартальної фінансової звітності установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів та інші [2].

Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2009 р. № 1396 затверджено Зміни до деяких положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Щодо П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" зазначено: "у пункті 2 слова "(крім бюджетних установ)" замінити словами "а також бюджетних установ та фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування".

Відповідних змін зазнав П(С)БО 7 "Основні засоби", який доповнили новим розділом такого змісту: "Особливості бухгалтерського обліку основних засобів установами"; П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" – оновили розділом "Особливості бухгалтерського обліку нематеріальних активів установами"; П(С)БО 9 "Запаси" - доповнили розділом "Особливості бухгалтерського обліку запасів установами". Відповідно до Плану-графіку розробки положень (стандартів) бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі України у 2010 р. передбачено внесення змін до П(С)БО 14 "Оренда", П(С)БО 28 "Зменшення корисності активів" та П(С)БО 32 "Інвестиційна нерухомість".

Одночасно здійснюються заходи щодо розробки та затвердження інших стандартів обліку для бюджетних установ. Отже, дефініцію «фінансові результати» можна розглядати також зі сторони податкових розрахунків та управлінського обліку. На виконання Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки затверджено П(С)БО в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності", схвалене Методологічною радою з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України, яке набрало чинності з 01.01.2013 р.

Зазначеним Положенням (стандартом) визначаються зміст та форми фінансової звітності в державному секторі, загальні вимоги до визнання і розкриття її елементів, що застосовуватимуться бюджетними установами та фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування.

Фінансова звітність в державному секторі забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо [2]:

- джерел надходжень коштів та напрямів їх використання;
- рівня фінансового забезпечення діяльності установи;
- стану виконання усіх зобов'язань установи та здатності установи виконувати їх у майбутньому;
- фінансового стану установи та змін у ньому;
- дотримання фінансової дисципліни установою;
- цільового використання бюджетних коштів;
- ступеня отримання та використання ресурсів відповідно до кошторису.

Склад фінансової звітності передбачається наступний:

- Баланс (форма № 1-дс) як звіт про фінансовий стан відображає активи, зобов'язання і власний капітал установи на початок року та на кінець звітного періоду на підставі звірених даних бухгалтерського обліку. Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань, власного капіталу та фінансового результату;

- Звіт про фінансові результати (форма № 2-дс), де відображаються операції зі збільшення або зменшення доходів та/або видатків установи та державного/місцевих бюджетів за звітний період. Ця форма містить два розділи: для бюджетів – розділ I "Фінансовий результат виконання бюджетів", а для установ розділ II "Фінансовий результат виконання кошторисів";

- Звіт про рух грошових коштів (форма № 3-дс), що відображає рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

- Звіт про власний капітал (форма № 4-дс), який розкриває інформацію про зміни у складі власного капіталу;

- Примітки до фінансової звітності (форма № 5-дс), що розкривають інформацію, яку вимагають відповідні стандарти бухгалтерського обліку, яка не подана безпосередньо у фінансових звітах, але є необхідною [2].

Список літератури

1. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки, затверджена постановою Кабінету міністрів України від 16.01.2007 р. № 34. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua.
2. Романченко Ю.О. Облік у бюджетних установах: стан та перспективи розвитку // Облік і фінанси АПК. – 2011. – №1. – С. 40-42.

Одержано 11.06.13

Розробка технологічного обладнання для дослідження процесу зміцнення газотермічних покриттів концентрованими потоками енергії

О.В. Дмитренко, *студ. гр. АТ-10*
Кіровоградський національний технічний університет

Найбільш розповсюджений спосіб відновлення та зміцнення деталей нанесенням газотермічних покриттів має ряд суттевих недоліків: значну поруватість від 7 до 18 %, наявність мікротріщин, як наслідок високих напружень в покриттях, низьку пластичність складових елементів покриття, низьку міцність зчеплення з основою [1,2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми показав, що для усунення цих недоліків доцільно було б підддати композиційне покриття впливу концентрованих потоків енергії, що надає можливість здійснювати термічну підготовку матеріалу основи, регулювати умови кристалізації оброблюваного матеріалу, позитивно впливаючи на його структуру і фізико-механічні властивості. При цьому доцільно провести дослідження впливу попередньої обробки основи, пошарової обробки покриття при його нанесенні, локального впливу в вигляді спіральних доріжок [3,4]**.** Проте оплавлення висококонцентрованими джерелами нагріву шарів завтовшки більше 0,3-0,4 мм викликає або несплав їх з матеріалом основи, або перегрів поверхневої зони. Це приводить до неоднорідності структури і властивостей по товщині напиленого шару.

В зв'язку з цим необхідно розробити такі технологічні прийоми обробки напилюваного покриття та обладнання для їх здійснення, які дозволяють зберегти його високі трибологічні характеристики, забезпечивши при цьому отримання високих

однорідних властивостей шару, що наноситься та підвищення його адгезійної і когезійної міцності. При цьому необхідно здійснити проплавлення до температури плавлення легкоплавкої складової композиційного покриття. Важливо також забезпечити низький термічний вплив на деталь.

Для вирішення поставленого завдання було сконструйоване обладнання, що складалось з обертача для нанесення покриттів на циліндричні деталі. Для нанесення електродугових покриттів сконструйовано електродуговий розпилювач КНТУ-4М. В якості приводу слугують 2 електродвигуни постійного струму з черв'ячними редукторами, що мають індивідуальний тиристорний привід управління. Для ідентифікації числа обертів застосовувались датчики Холла з прорізними дисками, котрі кріпились на валові редуктора. Електродуговий розпилювач має слідуючі переваги перед аналогами: можливість точного безступінчастого регулювання швидкості подачі кожного з дротів; значне зменшення металоємкості виробу (3,8 кг проти 11 кг.); вивід контролюємих параметрів на дисплей; можливість автоматичного регулювання стабільності дугового процесу шляхом зміни подачі при замиканні або збільшенні довжини дуги; можливість отримання покриттів з дротів, температура плавлення яких значно відрізняється; малі габаритні розміри; зменшене споживання електроенергії (160 Вт проти 350 ВТ)

Для здійснення зміцнення покриття концентрованими потоками енергії застосовувалась установка МПУ-4 з мікроплазмовим пальником УС.ДСР – 45 - 002. Пальник установки кріпився з протилежної сторони відносно електродугового розпилювача на кронштейні. Кронштейн кінематично пов'язаний з ходовим гвинтом, який має привід від двигуна постійного струму. Переміщення пальника регулюється тиристорним приводом ходового вала, що надає можливість безступінчастого регулювання швидкості переміщення мікроплазмового пальника відносно електродугового розпилювача.

Застосування сконструйованого обладнання надає можливість здійснювати попередній підігрів оброблюваної деталі для підвищення адгезії покриттів та зниження напружень. Супутня пошарова мікроплазмова обробка надасть можливість підвищити фізико-механічні характеристики покриттів. Нанесення спіралеподібних мікроплазмових доріжок термічного впливу дасть змогу здійснювати управління процесом формування покриттів з наперед заданими властивостями.

Список літератури

1. Хасуи А., Моригаки О. Наплавка и напыление. - М.: Машиностроение, 1985. 240 с.
2. Кречмер З. Напыление металлов, керамики и пластмасс.- М.: Машиностроение.1966. - 432 с.
3. Ивашко В.С., Куприянов И.Л., Шевцов А.И. Электротермическая технология нанесения защитных покрытий. Минск.: Навука і тэхніка. 1996. – 375.
4. Чачин А. Н., Кардаполова М. А., Спиридонов И. В. Использование лазерного нагрева для управления триботехническими свойствами газотермических покрытий // Технологическое управление триботехничеокими характеристиками узлов машин: Сборник. Кишинев, 1985. С. 18—19.

Одержано 11.06.13

Підвищення зносостійкості сідел клапанів двигунів в умовах застосування газового палива

М.Р. Дяченко, *студ. гр. АТ-12МБ;*
Кіровоградський національний технічний університет

Широке застосування газового палива, як альтернативи бензину, обумовлене меншою ціною, вищим октановим числом, зниженням шкідливих викидів в атмосферу та кращими експлуатаційними характеристиками [1,2]. Разом з тим нерідко виникають явища підвищеного спрацювання елементів газорозподільного механізму.

Для аналізу цих явищ були проведені дослідження зносів та дефектів двигунів, що працювали на суміші бензин-повітря та газ-повітря в ДП «Кіровоградтепло» та ПАТ Кіровоградське АТП «Агробудавтосервіс» згідно ГОСТ 27.502-83 [3].

Визначено позитивний вплив експлуатаційних властивостей газового палива на довговічність циліндро поршневої групи та кривошипно-шатунного механізму, але разом з тим визначено збільшення зносу направляючих втулок, стрижнів та сідел клапана та короблення головок блоку.

Очевидно причиною такого явища є відсутність змащуючого середовища, котре забезпечує бензино-повітряна суміш.

Для експериментальної перевірки використано установку на основі машини тертя СМЦ-2. Робочий процес двигуна імітовано за допомогою вакуумного насоса і систем паливоподачі.

Дослідження загартованих стальних зразків проводили в середовищі бензино-повітряної суміші, пропан-бутано-повітряної суміші та пропан-бутано-повітряної суміші з лубрикатором «Flashlube». Лубрикатор подавався іжекційним методом у співвідношення 1:1000.

Для забезпечення пожежної безпеки установка монтувалась на спеціальній відкритій площадці з виведенням продуктів в атмосферу через вивідну трубу для зтравлювання газів.

Результати дослідження показав 20% зменшення зносу дослідних зразків.

Слідуючою причиною є більш повільне згорання пропан-бутано-повітряної суміші в порівнянні з бензино-повітряною. Для усунення цих недоліків на двигунах газобалонних автомобілів проведено встановлення кута випередження запалення раніше на 5-7°, збільшено зазори в клапанному механізмі на 1,5 – 2 мм та проведено регулювання паливної системи з застосуванням широкосмугового лямбда-зонду. Проведені заходи дозволили покращити експлуатаційні характеристики та надійність газорозподільчого механізму.

В системах живлення 3 та 4 покоління проведено дослідження впливу варіатора кута випередження запалення на тягово швидкісні характеристики автомобіля. Дослідження проводили на модернізованому потужністному стенді К-466М, з застосуванням автомобіля Skoda Octavia A5, поетапно змінюючи кут випередження запалення, фіксуючи, при яких значеннях забезпечується отримання максимальної потужності і максимального крутного моменту.

Варіатор підключали в ланцюг до датчика положення колінчастого вала і коректували його свідчення, що поступають на контроллер (ЕБУ) двигуна. Варіатори програмовані, тому після установки на автомобіль за допомогою спеціальної програми змінювали кут випередження запалення на необхідну величину, причому на різних оборотах – індивідуально. Досліджували на який кут слід зміщувати випередження

запалення. Це питання складніше, оскільки для різних моторів цей параметр може відрізнятися.

В результаті дослідження встановлено, що максимальні потужність і крутний момент, на газі склали, відповідно, 95,4 к. с. і 129,9 Нм. На бензині ті ж показники виявилися вищими – 96,6 к. с. і 133,0 Нм. Але після збільшення кута випередження запалення на 6–8 градусів (на різних оборотах) газ «обійшов» бензин – максимальна потужність у першого склала 97,4 к. с. (+ 0,8 к. с.), а максимальний момент, що крутить, – 134,7 Нм (+ 1,7 Нм). Хоча варто звернути увагу, що на низьких оборотах різниця крутного моменту, виявилася ще вищою – близько 10 Нм при 2000 об/хв. Подальше збільшення корекції кута випередження запалення до 10° привело до падіння потужності до 96,8 к. с., а моменту, що крутить, – до 133,0 Нм.

Список літератури

1. 1.Газобалонные автомобили/ Григорьев Е.Г., Колубаев Б.Д., Ерохов В.И. и др.-М.: Машиностроение, 1989.-216 с.
2. 2.Золотницкий В.А. Новые газотопливные системы автомобилей.-М.: Издательский Дом Третий Рим. 2005. 64 с.
3. ГОСТ 27.502-83. Система сбора и обработки информации. Планирование наблюдений. -23с.

Одержано 11.06.13

Підвищення зносостійкості розподільчих валів двигунів автомобілів електроконтактним припіканням компактних та порошкових матеріалів

О.М. Смага, *ст. гр. АТ-12МБ*
Кіровоградський національний технічний університет

Передова практика і прогресивні наукові розробки авторемонтного виробництва підтверджують, що економічно доцільно відновлювати до 40% деталей, 30% деталей використовувати повторно без ремонтних дій і 30% деталей необхідно замінювати новими. Фактично в даний час відновлюється від 12 до 15% деталей, а використовуються повторно без ремонтних дій більше 50% деталей [1,2].

Ця проблема може бути вирішена, з одного боку, шляхом конструктивно-технологічних заходів, направлених на підвищення надійності механізмів, з іншого боку, розробкою і застосуванням прогресивних методів і способів технічного обслуговування і ремонту.

Останнім часом особливого значення набувають ресурсозберігаючі технології, що реалізовуються без істотного збільшення матеріальних витрат. Однією з перспективних і ефективних технологій відновлення деталей є електроконтактне приварювання (ЕКП) металевого шару (стрічки, дроту, порошкових матеріалів) [3,4,5].

Позитивними властивостями ЕКП є: малий нагрів деталі, відсутність вигорання легуючих елементів, мінімальний припуск на подальшу механічну обробку наплавленого металу, можливість наплавлення сталевої стрічки, дроту і металевих порошків, зменшення витрати металу (в порівнянні з вібродуговим наплавленням) в 2.4 разу, сприятливі санітарні умови роботи оператора [4,5,6].

Застосування цієї технології для відновлення розподільчих валів затруднене через високі вимоги до механічних характеристик контактних поверхонь кулачків.

Для вирішення цієї проблеми розроблена технологія відновлення та зміцнення розподільчих валів з застосуванням ЕКП компактних та порошкових матеріалів, при цьому, в зв`язку з різним характером навантажень, для відновлення опорних шийок застосовувалась ЕКП дроту 30ХГСА діаметром 2 мм., а для відновлення кулачків – ЕКП порошку ПГ-ХН80СР3.

Для розрахунку технологічних режимів ЕКП (величина струму, тривалість його протікання (тривалість імпульсу) і тиск електроду) визначали геометричні розміри одиничного майданчика наплавленого металу залежно від діаметру деталі і властивостей присадного матеріалу. На основі моделі нагріву одиничного майданчика металу з урахуванням об`єму присадного і основного металів, що нагріваються до температури плавлення *Tn* одиничним імпульсом струму наплавлення з урахуванням теплопровідності основного металу визначали кількість тепла Q, необхідного для нагріву об'єма металу Vн до температури *Tn* з урахуванням його теплоємності, теплопровідності і теплообміну з середовищем за час нагріву та значення струму I для конкретного випадку ЕКП, що характеризується конкретними значеннями діаметрів, теплоємкостей, питомих вагів, коефіцієнтів температуропровідності та ін. [7,8,9].

Зусилля притиснення електрода (ролика) визначали як добуток величини тиску на величину одиничного контактного майданчика:

$$Pp = \underline{0{,}55\ p\ d^2\ (\ D\ \text{arccos}\ [\ 1\ -(\ d-\ g)\ D]/g,}$$

де: р-тиск, рівний 8-9 кгс/мм^2, d – товщина присадного шару, D – діаметр деталі, g – товщина наплавленого шару.

Швидкість наплавлення визначали по довжині одиничного майданчика металу, що наплавляється, з урахуванням перекриття, тривалості імпульсів струму і пауз між ними по формулі

$$Vн = \{\ \underline{0{,}55\ D\ \text{arccos}\ [\ 1\ -(d-\ g)\ /D)]\}/(2\ t_i + t_n)}$$

де: t_i – довжина імпульсу струму. t_n – довжина пауз

Продольний крок наплавлення визначали залежно від товщини шару і його осідання за умови перекриття сусідніх витків спірального валика металу, що наплавляється, на 25—30% по формулі

$$Sn= \underline{(0{,}25\div 0{,}3)\ d^2/g.}$$

Отримані значення корегували емпіричним шляхом.

Для здійснення процесу ЕКП застосовувалась одно точкова технологічна схема, при цьому для забезпечення руху ролика по профілю кулачка було сконструйовано копірувальне пристосування для установки ЕКП 011-1-02Н-Ремдеталь. Пристосування затискалось в трикулачковий патрон установки з фіксацією обертовим центром. Розподільчий вал базувався в пристосуванні в центрових отворах і обертався з швидкістю від 16 до 32 об/хв. При цьому вал здійснював зворотньо-поступальні рухи що до електрода, копіюючи необхідний профіль кулачків. На шпінделі пристосування за допомогою шпонки закріплені два копіра, для відновлення впускного і випускного кулачка. На кінці шпінделя закріплена шестерня, що повинна знаходиться в зачіплені з блоком шестерень. Блок шестерень в свою чергу повинен знаходиться в зачіплені з шестернею, що закріплена на хвостовику котрий затискався трикулачковим патроном установки ЕКП. Копіри знаходилися в зіткненні з упором , прикріпленим до передньої стійки. В задню щоку впресована втулку , яка має нарізку для заднього центру установки. Положення центру при роботі фіксується гвинтом.

Подача порошку здійснювалась з живильника бункерного типу оснащеного зубчастим механізмом подачі з приводом від двигуна постійного струму. Подача дротових матеріалів здійснювалась з вертикально закріпленої касети, оснащеної

системою натягу дротів.

Дослідженнями встановлено, що зносостійкість опорних шийок в 1,4-1,5 рази (твердість 48-50 HRC) , а кулачків в 1,8-2,2 рази рази (твердість 54-60 HRC) вище зносостійкості контрольних зразків з натурного вала двигуна КамАЗ-740.

Список літератури

1. Румянцев С.И. и др. Критерии оценки и управления качеством автотранспортных средств на стадии проектирования, производства и эксплуатации. М.: МАДИ, 1981. - 95 с.
2. Опыт ВНГТО «Ремдеталь» по восстановлению деталей машин // Сварочное производство, 1990, №5. С. 2-3.
3. Бабаев И.А., Хаппалаев А.Ю., Мамед-заде Д. М. Электроконтактная приварка металлического порошка // Тракторы и сельхозмашины. 1987. № 8. -С. 10.
4. Логинов Г.П., Дубровский В.А. Электроконтактная наплавка проволокой — эффективный способ восстановления изношенных деталей машин // Автоматизация и современные технологии, 1998, №7. С. 10-12.
5. Каракозов Э.С., Латыпов Р.А., Молчанов Б.А. Состояние и перспективы восстановления деталей электроконтактной приваркой материалов М.: Информагротех, 1991. 85 с.
6. Ибрагимов В.С., Исламгулов А.К. К вопросу о применении электроконтактной наплавки для восстановления деталей // Сб. науч. тр. Башкирского сельскохозяйственного института. Уфа: БСХИ, 1969, т.ХУ, ч.З. С. 60.64.
7. Клименко Ю.В. Электроконтактная наплавка. — М.: Металлургия, 1978.-128 с.
8. Брогинский Л. Б. Валков В. Г. и др. Восстановление электроконтактной наваркой поверхностей тел вращения с большим износом. Ремонт, восстановление, модернизация № 10. — 2003. - С. 20 - 9.
9. Каракозов Э.С., Клименко Ю.В., Ушицкий М.У., Латыпов Р.А. Режимы электроконтактной наплавки // Сварочное производство, 1977, №8. С. 23,24.

Одержано 11.06.13

Синтез компоновки зубофрезерного верстата з паралельною кінематикою

М.С. Ходощук, *ст. гр. МБ(МВ)-12МБ*,
А.І. Гречка, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

На сучасному етапі перспективи розвитку будь-якого технологічного обладнання визначаються загальними для всього верстатобудування вимогами: підвищення продуктивності, точності, надійності, рівня автоматизації, розширення технологічних можливостей. В умовах конкуренції до вимог додаються зниження собівартості виготовлення обладнання при забезпеченні максимальної ефективності функціонування.

Одними з найбільш складних з точки зору кінематики формоутворення являються зубофрезерні верстати. Технологічне обладнання даного типу почало оснащуватися системами ЧПУ лише недавно, після появи електродвигунів з високими електромеханічними характеристиками. Водночас питання жорсткості вирішуються за рахунок зростання масогабаритних показників. Використання паралельної кінематики на основі штанг змінної довжини дозволить уникнути такого слабкого з точки зору жорсткості місця, як напрямні ковзання, що представляють собою незатянуті стики. В

механізмах паралельної структури дане питання вирішується по-іншому, і їх використання для процесу зубофрезерування потребує ґрунтовного вивчення.

Одним із слабких місць верстатів з паралельною кінематикою являється їх великі габарити у порівнянні з традиційними верстатами за однакової рухомості кінцевої ланки. Поряд з оптимізацією геометрично-кінематичних співвідношень перспективним шляхом вирішення цієї задачі являється використання комбінованих кінематичних структур. Частина формоутворюючих рухів забезпечується традиційними методами, для іншої частини застосовується паралельна кінематика. На нашу думку, саме для зубофрезерних верстатів, зважаючи на складність їх формоутворюючого процесу, даний підхід буде раціональним. Очевидно, природній рух обертання заготовки в процесі обкату необхідно забезпечувати традиційним способом. В той же час питання виконання інших рухів подачі, повністю або частково, за рахунок паралельних кінематичних структур потребує широкого вивчення.

Представлена робота є однією з спроб розв'язання задачі розподілу рухів формоутворення при зубофрезеруванні між традиційним способом їх виконання та за рахунок паралельних кінематичних структур. Була проаналізована компоновка верстата, у якій обертання заготовки та її радіальна подача виконуються традиційним методом, а осьова, тангенціальна подача та поворот інструментальної бабки на заданий кут вирішуються за допомогою паралельної кінематики. Проведені розрахунки геометрично-силових співвідношень дозволили визначити раціональні межі габаритів механізму поперечного переміщення інструментальної бабки за заданої рухомості і розмірів виконавчого органу.

Список літератури

1. Кузнєцов Ю.М., Крижанівський В.А., СкляровР.А. Сучасний стан, прогнозування і перспективи розвитку верстатів з паралельною кінематикою//«Процеси механічної обробки в машинобудуванні», ЖДТУ. – Вип..1. – 2005. – С.
2. Крижанівський В.А., Кузнєцов Ю.М., Валявський І.А., Скляров Р.А. Технологічне обладнання з паралельною кінематикою - Кіровоград, 2004. - 449с.

Одержано 11.06.13

Організаційно-економічне забезпечення підвищення ефективності використання виробничої потужності підприємства

І.М. Деревянко, *ст. гр. АДМ 11−2(М)***,**
М.М. Петренко, *проф., к. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Дослідженню окремих теоретичних та практичних питань щодо обґрунтування, планування та аналізу рівня використання виробничої потужності, оптимізації та резервів поліпшення її використання на підприємствах та окремих галузях присвячені роботи О.І Амоші, М.І. Іванова, В.П. Москаленка, К. Меллеровича, С.А. Ніколаєвої, Й.М. Петровича, Л.Д. Ревуцького, М.П. Хохлова, М.Г. Чумаченка, Н.В. Шем'якіної, І.Б. Швець та інших.

Метою наукового дослідження є розвиток теоретичних основ та розробка науково-методичних і практичних рекомендацій з вдосконалення управління процесами оптимізації виробничої потужності підприємства в умовах розширення виробництва на підставі забезпечення її гнучкості та мобільності щодо ринкового попиту.

Об'єктом дослідження є економічні процеси нарощування і використання якісно нових виробничих потужностей підприємств машинобудування.

Предметом дослідження є теоретичні підходи, методичні і практичні питання управління виробничою потужністю підприємств машинобудівної галузі в умовах розширення виробництва.

Одним із критеріїв ефективності виробництва є економічна виробнича потужність, яка встановлює взаємозв'язок між максимальною продуктивною здатністю устаткування і економічними результатами його використання, питомими витратами і сукупним прибутком підприємства. З урахуванням сучасних умов господарювання у роботі уточнено сутність категорії „економічна виробнича потужність підприємства", під якою слід розуміти таку продуктивну здатність устаткування, повне використання якого відповідає обсягу випуску продукції, при якому досягається оптимальний розподіл постійних витрат, а питомі витрати досягають мінімуму при максимальному обсязі прибутку. Формування економічної виробничої потужності повинно здійснюватися на підставі існуючої структури фактичного обсягу виробництва з врахуванням обмежень щодо продуктивності технологічного устаткування. Причини виникнення дефіциту виробничої потужності підприємств повинні співставлятися з врахуванням необхідних резервів за їх видами.

Основним чинником, що впливає на ухвалення рішення про створення нових, розширення і диверсифікацію діючих виробничих потужностей підприємств є інвестиційні процеси, які сприяють збільшенню обсягів потужності.

Необхідно створювати резерви виробничої потужності та розробити класифікацію резервів виробничої потужності, використання яких у періоди короткочасного підвищення попиту на продукцію може забезпечувати конкурентоспроможну позицію підприємства, коли введення в дію нової виробничої потужності може бути здійснено зі значною затримкою в часі. Врахування резервів виробничої площі з використанням відповідного алгоритму дозволить забезпечити концентрацію виробничого процесу в просторі.

Оптимізація виробничої потужності машинобудівного підприємства дозволить удосконалити виробничі процеси, збільшити значення якісних та кількісних показників діяльності підприємства та, як результат, досягти повного використання виробничих можливостей.

Визначено вхідні елементи моделі оптимального формування виробничої потужності машинобудівного підприємства та обмеження за виробничими можливостями підприємства:

Пропонуємо методичний підхід до розрахунку технічного і економічного резерву виробничої потужності на підставі оцінки технологічної структури виробничої потужності підприємства з урахуванням змінного попиту на продукцію, що дозволяє забезпечити одержання максимального прибутку в короткостроковому періоді з незмінними технологічними й організаційними умовами. А також метод оцінки фінансової складової гнучкості виробничої потужності на основі показників фінансової віддачі виробничої потужності й рентабельності виробничої потужності, застосування яких в плануванні дозволить обґрунтувати реальні резерви підприємства. Для підприємств машинобудівної галузі запропоновано нормативні значення коефіцієнта

фінансової віддачі, які можуть бути використані в практиці планування для узагальненої оцінки виробничої діяльності.

Встановлено залежність норми прибутку від вартості машинобудівної продукції та рівня використання виробничої потужності, яка може бути використана для попередньої оцінки ефективності використання виробничої потужності, а також визначення економічно доцільних меж завантаження обладнання з врахуванням ринкової кон'юнктури та планованої прибутковості.

Обґрунтовано, що хронічне недовантаження машинобудівних підприємств та обумовлене цим вичерпання джерел капітальних вкладень, які відбуваються на тлі, все ще не подоланої остаточно, економічної кризи обумовлюють необхідність розробки заходів з протидії виявлення негативних явищ, в тому ж числі за рахунок організації систематичного моніторингу її використання.

Для ефективного розвитку та інтенсивного використання виробничої потужності на регіональному рівні рекомендується запропонувати виконання ряду організаційно-економічних заходів. Серед найбільш ефективних є такі:

1.В процесі планування виробничої програми підприємства здійснювати її оптимізацію, виходячи з існуючого попиту на продукцію.

2.Відновлення парку обладнання, яке крім існуючого, забезпечує розшивку "вузьких місць" та створює можливість введення такого устаткування, що якнайкраще відповідає машиномісткості виробничої програми.

3.Оптимізація виробничої програми, що дозволить підприємству визначати рівень попиту, при якому доцільно здійснювати випуск продукції, чи годиться виготовлення продукції до кристалізації ринку внаслідок оприлюднення конкурентної пропозиції, на який попит (масовий або престижний) потрібно орієнтуватися, тощо.

4.Придбання й установка на "вузьких місцях" додаткових однотипних одиниць обладнання.

5.Диверсифікація виробництва, а саме укладення контрактів на виготовлення продукції, технологія для якої не потребує значних змін в структурі обладнання.

6.Формування резервних запасів обладнання на підприємстві в межах встановленого нормативу резервного запасу виробничої потужності.

7.Поліпшення внутрішньофірмової системи стимулювання розвитку й використання виробничої потужності підприємства.

Список літератури

1. Геєць І.О. Модель оптимального управління виробничою потужністю авіабудівного підприємства [Текст] / І.О. Геєць // Проблеми системного підходу в економіці: Зб. наук. праць. – К.: НАУ. – 2011. – № 2. – С. 21-27.
2. Майстренко О.М. Поліпшення використання виробничої потужності за рахунок оптимізації виробничої програми підприємства // Збірник наукових праць НУК – Миколаїв: НУК, 2006. - № 3. - С. 173-178
3. Петрович Й.М., Захарчин Г.М. Організація виробництва: Підручник.– Львів: "Магнолія 2006", 2008. – 400 с.
4. Петрович Й.М. Оптимізація використання виробничих потужностей на засадах реінжинірингу // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: "Економічні науки": В 4 т. – Хмельницьк, 2007. – Т. 1. – С. 113– 118.
5. Распопов Р. С. Практические аспекты применения показателя экономической производственной мощности в управлении предприятием // Економіка та право. - 2006. - № 3 (16). – С. 140–146. – ISSN 1681-6277.

Одержано 12.06.13

Управління основним виробництвом на машинобудівному підприємстві

І.М. Деревянко, *ст. гр. АДМ 11−2(М)*,
М.М. Петренко, *проф., к. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Робота машинобудівних підприємств у ринкових умовах господарювання спонукає їх здійснювати пошук ефективних шляхів розвитку виробництва. Важлива роль у вирішенні цієї задачі належить підготовці виробництва конкурентоспроможної продукції, яка користується стійким попитом на ринку. Серед факторів, які цьому сприяють, важливе значення мають організаційні. Тому особливе місце в розвитку підготовки виробництва займає її організація. Конкурентоспроможна продукція створюється при умові наявності відповідного виробничого та наукового потенціалу. Для забезпечення попиту на продукцію, яку виготовляє підприємство, а також для своєчасної пропозиції нових виробів з метою задоволення потреб ринку йому необхідно володіти достатніми засобами, що дозволять здійснити підготовку їхнього виробництва. В сучасних умовах виробництва дуже важливо знайти нові напрямки і методи поєднання наукових досліджень з виробництвом, можливості для скорочення тривалості циклу від зародження нової ідеї до впровадження її результатів. Тому нині існує потреба перебудови організації підготовки основного виробництва на підприємствах.

Проблемам організації підготовки основного виробництва, її ролі у виробничому процесі присвятили дослідження багато учених-економістів: В.Г.Алієв, Ю.Д.Аміров, В.П.Бабич, В.К.Беклешев, В.М.Гриньова, Г.М.Добров, Б.Ф.Зайцев, Н.І.Комков, В.М.Ліхтенштейн, Н.К.Моїсеєва, Р.Л.Сатановський, О.Г.Туровець та ін. У роботах цих авторів розглянуті питання організації планування етапів процесу підготовки основного виробництва нових виробів. Але до теперішнього часу недостатньо досліджені питання організації підготовки виробництва нових виробів, процес планування, який повинен бути провідною ланкою в умовах ринкових відносин.

Актуальність і значення сукупності цих проблем зумовили вибір теми дослідження, визначили її мету і задачі.

Мета і задачі дослідження. Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці методичних рекомендацій щодо розвитку процесу організації підготовки основного виробництва конкурентоспроможної продукції в умовах ринку. Для досягнення поставленої мети було сформульовано та вирішено такі задачі:

– узагальнено поняття "підготовка виробництва" та визначено сучасний зміст організації підготовки основного виробництва на підприємстві;

– теоретично обґрунтовано проблеми організації та розвитку підготовки основного виробництва;

– проведено аналіз виробничої діяльності машинобудівних підприємств;

– обґрунтовано можливість та необхідність використання програмно-цільового підходу до організації процесу основного виробництва.

Сучасне виробництво характеризується високим рівнем конкуренції, яка передбачає боротьбу між різними виробниками за найбільш вигідні умови виробництва та збуту товару. Для того, щоб вирішити цю проблему, необхідно підняти технічний рівень виробництва та постійно оновлювати продукцію, яку випускає підприємство при

найбільш раціональному використанні ресурсів. Після оцінки економічної ситуації в країні, аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на результати діяльності підприємства, керівництво самостійно обирає шляхи свого розвитку. Від того, наскільки глибоко та всебічно обґрунтована стратегія діяльності підприємства, який рівень застосованих науково-технічних впроваджень, як організована підготовка основного виробництва залежить успіх діяльності промислового підприємства. Актуальною є задача пошуку шляхів удосконалювання організації підготовки основного виробництва.

Останнім часом підготовці основного виробництва як важливій складовій діяльності підприємства вітчизняні економісти приділяли недостатньо уваги. Слід зазначити, що цей факт не дозволяє багатьом підприємствам зайняти відповідне місце на ринку та досягти сформованих планів розвитку.

Оновлення продукції, що виробляється, – важливий крок до досягнення успіху на сучасному ринку. В умовах складності продукції та її технічних показників дуже важливо, щоб підприємство стежило за навколишнім середовищем та знаходилось в такому стані, коли можна швидко та без збитків перейти на випуск продукції, яка відповідатиме запитам споживачів. Це можливо тільки на основі гнучкої організації підготовки основного виробництва.

Дослідження категорії "гнучкість" виявило основні напрямки забезпечення гнучкої організації підготовки основного виробництва: технічний, організаційний, соціально-економічний. В умовах економічної кризи актуальною є розробка для виробництва таких виробничих систем, які сприяли б випуску конкурентоспроможної продукції, адаптації виробничих систем, швидкій переналадці виробничого процесу на виробництво нової продукції шляхом узгоджених дій усіх підрозділів, які беруть участь у підготовці виробництва. Запропоновані в роботі розрахунки показників гнучкості можуть використовуватись як кожний окремо, так і в сукупності, що відкриває можливості для всебічного та об’єктивного визначення складових гнучкості організації підготовки основного виробництва.

Важливе місце в ринковій стратегії виробника займає питання забезпечення стійкої конкурентоспроможності продукції, основи якої закладаються на предпроектній і проектній стадіях виробництва. До недавнього часу конкурентоспроможності продукції приділяли недостатньо уваги. Але на сучасному етапі актуальним є визначення рівня якості машинобудівної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Показник конкурентоспроможності для виробника – це відображення етапів робіт практично всіх служб та підрозділів підприємства, вміння реагувати на запити споживачів. Конкурентоспроможною може бути визнана та продукція, яка має технічні характеристики та техніко-економічні показники, ідентичні аналогічним показникам проданого товару.

Тенденція зміни науково-технічних показників свідчить про те, що господарський механізм не забезпечує зацікавленості виробників у впровадженні нововведень у виробництво. Стабільність роботи машинобудвних підприємств залежить від його трудової, ділової та творчої активності. Тільки в процесі активної науково-технічної діяльності можна досягти поставленої мети, зайняти стійке положення на ринку. Відновлюючи свою продукцію, вдосконалюючи її якість та виробляючи нову продукцію, підприємство забезпечує собі постійних замовників і належне фінансове становище.

Важливе значення для розвитку виробництва мають інвестиційні вкладення. Найбільшу зацікавленість у інвесторів для вкладення свого капіталу викликають такі галузі народного господарства: внутрішня і зовнішня торгівля, харчова промисловість, машинобудування і металообробка, чорна і кольорова металургія, транспорт і зв’язок,

легка промисловість, хімічна промисловість, промисловість будівельних матеріалів і будівництва.

Науково-технічний прогрес України є складовою частиною світового науково-технічного прогресу і має з ним спільні цілі. Для прискорення темпів науково-технічного прогресу необхідно налагодити плодотворне співробітництво між країнами в сфері наукових розробок. Слід пам'ятати, що тільки впровадження розробок забезпечить науково-технічний розвиток. Це дасть можливість реально збільшити кількість розробок за рахунок використання на практиці досягнень вітчизняної та зарубіжної науки, підвищення трудової і технологічної дисциплін, раціональне використання сировини, матеріалів, енергії і засобів виробництва, підвищення рівня підготовки кадрів.

Підвищення ефективності основного виробництва пов'язане з впровадженням досягнень науково-технічного прогресу і в першу чергу, з освоєнням нових технологій, прискореним оновленням асортименту продукції та переходом до виробництва нової техніки, комплексним технічним переоснащенням виробництва.

В умовах ринкових відносин планування повинно відповідати вимогам сучасного ринку: мусить бути гнучким, стратегічним, орієнтованим на вирішення задач, які перед ним поставлені, повинно впливати і направляти процес підготовки виробництва.

На основі узагальнення досліджень вчених-економістів виділено категорію "стратегічне планування", розглянуто основні його задачі, функції і принципи. Зроблено висновки, що планування засновується на сучасній інформації щодо можливих варіантів розвитку науково-технічної діяльності, економіки, витрат, необхідних на виробництво продукції, та кон'юнктури ринку, можливих конкурентів, виробництва нових видів продукції.

Стратегічне планування передбачає розробку бізнес-плану, який є офіційним документом. Розробка бізнес-плану включає осмислення ідеї, змушує критично подивитись на проект. План сприяє запобіганню помилок підприємства. В дисертації обгрунтовано, що в сучасних умовах господарювання планування повинно бути гнучким, маневреним. Для здійснення цієї мети керівник повинен мати резерви, а також передбачити здійснення стратегічного плану, в якому можуть з'явитися непередбачені зміни. Всі зміни спрогнозувати неможливо, тому необхідно мати деякі резерви, напрямки, за якими слід піти у випадку зміни стратегічного плану.

Бізнес-план повинен стати основою, з якою необхідно порівнювати результати практичної діяльності щодо його реалізації і вносити в цю діяльність необхідні корективи. Підготовка до випуску нової продукції починається з розробки бізнес-плану, який засновується на аналізі економічного середовища, внутрішніх можливостей підприємства та формуванні стратегії його розвитку. Бізнес-план повинен з максимальною точністю описати всю діяльність підприємства в найближчий час з аналізом всіх проблем, з якими воно може зіткнутися, а також зі способами вирішення цих проблем. Бізнес-план допомагає підприємству координувати свою роботу, з'ясовувати, куди розподілити прибуток, знайти інвесторів, розширити номенклатуру продукції.

Сітьові методи планування та управління отримали визнання і широке розповсюдження на практиці за рахунок своєї ефективності, сучасності, простоти і доступності.

Сітьове планування сприяє економії часу, ресурсів, дає можливість пошуку резервів. Вже само по собі скорочення часу в результаті раціонального планування робіт дає економію витрат, вивільнення персоналу, випуск додаткової продукції. Крім

того, значна економія засобів може бути досягнута за рахунок оптимізації сітьової моделі, наприклад, за рахунок збільшення часу деяких некритичних робіт.

Список літератури

1. Быстрова В.В. Планирование подготовки производства с использованием сетевых моделей // Вісник. – 2000. – № 1 (13). – С. 43-44.
2. Васильков В. Г. Організація виробництва: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003.— 524 с.
3. Гавриш О., Гриценко В., Юхимець А. Ефективне планування й управління виробництвом як чинник конкурентоспроможності підприємства // Галицький економічний вісник.— 2009. — № 1. — С. 82-86.

Одержано 12.06.13

Інноваційне спрямування менеджменту персоналу банківських установ

П.А. Мороз, *ст. гр. АДМ-11–2М*,
О.В. Сторожук, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

В умовах загострення конкуренції на ринку банківських послуг перед банками постає завдання пошуку шляхів підвищення ефективності їх діяльності. Істотний внесок у вирішення цього завдання може внести інноваційне спрямування менеджменту, і зокрема розвиток інноваційних підходів до управління персоналом.

Проблемні питання менеджменту персоналу банківських установ висвітлені у наукових працях О.І. Лаврушина [1], Н.М. Сушко [2], М.В. Паладія [3], І.М. Парасій-Вергуненко [4] та інших. Разом із тим, аспекти інноваційної спрямованості менеджменту персоналу банківських установ залишаються недостатньо вивченими.

Метою статті є дослідження процесу формування інноваційного менеджменту персоналу банківської установи.

Праця в банківських установах є складним і відповідальним видом трудової діяльності. Розвиваючи думки О.І. Лаврушина [1], М.В. Паладія [3], відмітимо особливості, які найбільш притаманні праці банківського персоналу:

- праця банківського працівника вимагає від нього високого рівня освіти (за статистичними даними, у сфері фінансової діяльності станом на початок 2012 р. повну вищу освіту мали майже 70% штатних працівників [5]), наявності знань щодо банківського законодавства і банківських послуг; управлінських знань, а також знань, що стосуються специфіки функціонування суб'єктів господарської діяльності, які є клієнтами банку;

- стресовий характер і висока психологічна напруженість праці на тлі нерівномірної завантаженості протягом дня є джерелом негативних психічних станів працівників банківських установ;

- праця банківського працівника вимагає від нього вміння аналізувати дійсність, логічно мислити, щоденно обробляти нову інформацію;

- умовою успішності праці банківського працівника є високий рівень відповідальності і дисциплінованості;

- колективний характер праці в банківській установі викликає необхідність вміння працювати в команді;

- праця банківського працівника вимагає від нього прояву ініціативи, прагнення до постійного підвищення професіоналізму і компетентності, творчого підходу до пошуку нових рішень, до використання досвіду інших.

Результати проведеного нами дослідження дозволяють зробити висновки про те, що для вітчизняних банківських установ характерні прояви незадоволеності працею з боку їх працівників, що свідчить про відсутність матеріальної і нематеріальної мотивації праці банківського персоналу.

На нашу думку це обумовлено тим, що у переважній більшості вітчизняні банківські установи працюють за традиційними і шаблонними схемами, які не формують стратегічні напрями розвитку. Використання методів та методик підтримки та прийняття інноваційних рішень не заохочується з боку керівництва.

Так, за нашими дослідженнями, прояв інноваційної активності серед працівників банківських установ гальмується, насамперед, такими чинниками:

– низький рівень оплати праці;
– відсутність заохочень прояву ініціативи;
– неврахування таких індивідуальних для кожного працівника показників, як творча активність, інноваційна культура;
– необ'єктивність та формалізм системи оцінювання персоналу;
– ігнорування творчого підходу до виконуваних функцій працівниками з боку керівництва банківської установи;
– незадовільна організація праці, відсутність умов для реалізації новаторських здібностей працівників, зокрема відсутність можливостей для навчання, перенавчання, труднощі інформаційного забезпечення творчості.

Можливості колективно-договірного регулювання оплати праці, як свідчать результати наших досліджень, банківські установи не досить активно використовують для заохочення новаторства і прояву ініціативи.

Для подолання існуючих негативних тенденцій у використанні інтелектуальних та новаторських здібностей банківських працівників, на наш погляд, необхідно підвищити рівень заробітної плати, впорядковувати систему доплат і надбавок. Потребує також удосконалення оцінка професійної діяльності працівників банківської установи з метою врахування динаміки їх творчого потенціалу, формування конкурентної психології працівників в інтересах розвитку творчої ініціативи, запровадження інновацій і нових технологій надання банківських послуг.

Доцільною є також пропозиція використання в менеджменті персоналу банківських установ наступних соціально-психологічних стимулів: створення сприятливого клімату в колективі; надання можливості освіти та розвитку кар'єри; матеріально-технічне та інформаційне забезпечення творчості; відзнака прояву творчої ініціативи працівника; культивування корпоративної інноваційної культури.

Список літератури

1. Банковский менеджмент: Учебник / О.И. Лаврушин, И.Д. Мамонова, Н.И. Валенцева и др.; Под ред. О.И. Лаврушина. – 2-е изд. – М.: КНОРУС, 2009 . – 560 с.
2. Менеджмент персоналу в банках: Навч. посібник / Н.М. Сушко. Міністерство освіти і науки України. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 146 с.
3. Паладій М.В. Ефективність мотивації праці банківського персоналу: Автореферат дис… канд. екон. наук: спец. 08.09.01 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика». – К., 1999. – 19 с.
4. Парасій-Вергуненко І.М. Методичні засади економічної оцінки кадрового потенціалу банку // Вісник Національного банку України. – 2005. - № 5. – С. 52-55.

5. Праця в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу http:// ukstat.gov.ua

Одержано 12.06.13

Роль освіти у кадровому забезпечення інноваційного розвитку регіону

І.А. Орел, *ст. гр. АДМ-11(2М)*,
О.В. Сторожук, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Головною передумовою переходу економіки регіону на інноваційний шлях розвитку є наявність достатньої кількості кваліфікованих фахівців, здатних забезпечити весь процес інноваційної діяльності – від наукових досліджень і розробок до передачі їх в освоєння на виробництві і подальшій комерціалізації. Тому підготовка кадрів, здатних ефективно керувати інноваційними процесами, розробляти і упроваджувати інноваційні проекти є пріоритетною державною і регіональною проблемою.

В даний час підприємства і організації регіонів не мають в своєму розпорядженні достатньої кількості таких фахівців, що пов'язано з низкою обставин. Вищі навчальні заклади продовжують готувати фахівців з традиційної номенклатури спеціальностей, яка не цілком відповідає потребам інноваційно-орієнтованої економіки. Вища освіта недостатньо інтегрована з науковою сферою, що негативно позначається на якості підготовки фахівців і призводить до скорочення кадрового потенціалу науки.

Складна ситуація з інженерно-технічними та робітничими кадрами, які у великій мірі визначають ефективність використання технологій в економіці. Загострюється проблема старіння кадрів, які є носіями ключових технологій. Становище погіршує складна демографічна ситуація, яка обмежує приплив молодих кадрів в економіку регіонів.

В зв'язку з цим проблема піднесення ролі освіти у формуванні кадрового потенціалу для забезпечення переходу економіки регіону на інноваційний шлях розвитку загострюється та вимагає знаходження шляхів її вирішення.

Аналізу різних аспектів розвитку освіти, науки, інновацій, кадрового потенціалу присвячено багато праць вітчизняних вчених, а саме – Б.М. Данилишина, В.І. Куценко, І.С. Каленюк, О.А. Грішнової. Розрахунки зарубіжних вчених, зокрема Е. Денісона свідчать про позитивний вплив освіти, науки, інновацій на економічне зростання різних країн: так, внесок освіти в щорічне економічне зростання у період з 1995 – 2005 рр. становив: у ФРН – 2,0 %, в Японії – 3,3 %, у Нідерландах – 5,0 %, у Франції – 6,0 %, в Італії – 7,0 %, у Великобританії – 12,0 %, в Аргентині – 16,5 % [5].

Метою статті є дослідження ролі освіти у кадровому забезпеченні інноваційного розвитку регіону на прикладі Кіровоградської області.

Наука і освіта відіграють велику роль у розвитку економіки. Саме в освітньо-науковому середовищі відбувається процес формування, використання і примноження нових знань, генерування ідей, винаходів, ноу-хау, нових технологій. Проте ресурси науки, на жаль, за останні 10 років зазнали певної руйнації, як в цілому в Україні, так і в регіональному розрізі.

Так, статистичні дані свідчать, що загальна кількість наукових організацій в

Кіровоградській області в 2011 р. становила 14 одиниць, таким чином, порівняно з 1998 р. цей показник зменшився на 33,3%. Відмітимо також, що структура наукових організацій в Кіровоградській області не є оптимальною. Так, частка організацій, що виконували дослідження і розробки у галузі технічних наук становила 70%, природничих – 24%, суспільних – 6% [2]. Таким чином, на наш погляд, потрібно більш активно розвивати саме ті напрямки наукових досліджень, де вже сформований інтелектуальний потенціал, а також спрямовувати зусилля на розвиток сфер, які є актуальними для інноваційного регіону.

У 2011 р. сума витрат на фінансування інноваційної діяльності в Кіровоградській області склала 34,5 млн. грн., що на 70% менше, ніж у 2007 р. Таким чином, спостерігається суттєве скорочення обсягів асигнувань на інноваційну діяльність, причому з усіх джерел [2].

Водночас, відмітимо, що фінансування інноваційної діяльності в Кіровоградському регіоні здійснюється в основному за рахунок власних коштів самих підприємств. Так, у структурі загальної суми витрат на інноваційну діяльність у 2011 р. питома вага власних коштів становила 82%, коштів держбюджету – 14%. Таким чином, питома вага бюджетних коштів залишається невисокою і, з нашої точки зору, ніяк не є достатньою для стимулювання розвитку кадрового потенціалу інноваційного типу і виконання науковцями Кіровоградської області більш-менш вагомих наукових досліджень [2].

Стосовно вищої освіти, то її можна здобути в Кіровоградській області у 6 навчальних закладах III- IV рівнів акредитації та 13 – I-II рівнів акредитації.

Найбільша кількість носіїв інтелектуального ресурсу, фахівців найвищого освітньо-кваліфікаційного рівня сконцентрована в освітньо-науковій сфері регіону. Саме вища школа є „кадровим генератором" науково-технічного прогресу і одним з головних суб'єктів проведення фундаментальних і прикладних досліджень. Кадрове забезпечення освітньо-наукової сфери Кіровоградської області характеризується такими показниками: серед фахівців вищої кваліфікації в економіці області в 2011 р. працювало 55 науковців зі ступенем доктора наук (менше 1% від загальної їх чисельності в економіці України) і 744 – зі ступенем кандидата наук [3].

З нашої точки зору, в аспекті проблеми формування кадрового потенціалу для забезпечення інноваційного розвитку економіки Кіровоградської області окремо потрібно звернути увагу на ефективність функціонування аспірантури, яка є основним джерелом поповнення фахівців найвищого освітньо-кваліфікаційного рівня в регіоні. Так, логічним результатом завершення навчання в аспірантурі є захист кандидатської дисертації і присвоєння науковцю ступеня кандидата наук. Водночас, статистика свідчить, що далеко не кожен аспірант Кіровоградської області по закінченню навчання захищає дисертацію.

Частково, причинами такого становища, на наш погляд, є формальний підхід до відбору в аспірантуру та неспроможність наукових керівників зорієнтувати своїх підопічних на актуальну проблематику і навчити їх плідно працювати. Разом з тим, в багатьох випадках успішному завершенню аспірантури стає на заваді поширене розчарування молодих науковців у державній та регіональній підтримці наукової творчості. Адже не є секретом, що витрати на публікації результатів наукових досліджень, на наукові відрядження, конференції, придбання наукової літератури, передплату періодичних видань, оплату послуг Internet тощо майже повністю покладені на самого науковця. В таких умовах молоді вчені змушені займатися пошуками додаткових заробітків, що в свою чергу відволікає від наукової творчості і порушує строки, відведені на підготовку кандидатської дисертації.

Окремою проблемою науково-освітньої сфери регіону залишається також і

повільність процесу омолодження наукових кадрів. Так, станом на початок 2012 р. за віком наукові кадри вищої кваліфікації Кіровоградської області розподілені наступним чином: 40% кандидатів наук має вік 51 і більше років; питома вага науковців зі ступенем кандидата наук віком до 30 років становить лише 6%. Стосовно докторів наук, то тут картина така: більше половини докторів наук (60%) має вік 61 і більше років. У віковій групі 41-50 років перебуває 8 осіб або 14%.

В цьому зв'язку, доцільним видається формування і підтримка у вищому навчальному закладі наукових напрямків, які узгоджуються з інтересами інноваційного розвитку регіону. Тематика наукових досліджень має розроблятися вищими навчальними закладами спільно з місцевими органами влади, а також керівниками інноваційно активних підприємств. Зі свого боку регіональна влада і виробництво мають сприяти молодим науковцям у впровадженні в господарчу практику результатів наукових досліджень, частково відшкодовувати витрати на наукові дослідження, брати участь у матеріальному і моральному стимулюванні талановитої молоді.

Для забезпечення інноваційного розвитку економіки модернізація і розвиток освіти та науки повинні набути випереджального неперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються у світі й Україні. Підвищення якісного рівня освіти має бути спрямоване на забезпечення економічного зростання країни та вирішення соціальних проблем суспільства, необхідних для подальшого навчання і розвитку особистості. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства.

Зусилля органів управління освітою всіх рівнів, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави мають бути зосереджені на реалізації пріоритетних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, вирішенні перспективних завдань сталого розвитку, серед яких:

– розроблення нової, удосконалення чинної законодавчої та нормативно-правової бази;

– оновлення цілей і змісту освіти, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку;

– забезпечення економічних і соціальних гарантій для реалізації конституційного права на освіту кожним громадянином України незалежно від місця проживання і форм отримання освіти; створення умов для освіти дорослих;

– забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, створення сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу;

– удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів системи освіти; підвищення їх управлінської культури;

– забезпечення економічних і соціальних гарантій педагогічним і науково-педагогічним, бібліотечним та іншим працівникам системи освіти, підвищення їх соціального статусу та престижу педагогічної професії, умов для професійного вдосконалення та творчості;

– створення сучасної матеріально-технічної бази для системи освіти, забезпечення умов для розвитку індустрії сучасних засобів навчання (навчально-методичних, електронних, технічних, інформаційно-комунікаційних тощо).

Список літератури

1. Наукова та інноваційна діяльність в Кіровоградській області [Електронний ресурс]. – доступний з http://kirstat.gov.ua
2. Освіта в Кіровоградській області [Електронний ресурс]. – доступний з http://kirstat.gov.ua

3. Данилишин Б., Куценко В. Освіта, наука і виробництво у контексті вимог Болонської декларації / Богдан Данилишин, Віра Куценко // Вісник НАН України. – 2007. – №3. – С. 14-22.
4. Каленюк І.С. Розвиток вищої освіти та економіка знань: Монографія // І.С. Каленюк, О.В. Куклін. – К.: Знання, 2012.
5. Denison E. The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives before us / E. Denison // N.Y., 2006. – С. 69 – 70.

Одержано 17.06.13

Підвищення жорсткості трьохкоординатних обробних модулів з рухомими заготовкою і вертикальним шпинделем

К.М. Березовський, *ст. гр. МБ(МВ)-12МБ*,
А.І. Гречка, *доц., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Використання уніфікованих вузлів при створенні трьохкоординатних обробних модулів висуває на перший план багатоваріантну компоновочну задачу. Різне сполучення складових в межах одного комплекту агрегатно-модульного обладнання дозволить на виході мати набір однотипних за вирішуваними технологічними завданнями модулів. Важливим чинником у даному питанні постає якість кожного з таких складових багатоваріантної задачі.

Розрахунок точності компоновки модуля у даній роботі зводиться до знаходження приведеного кута відхилення осі шпинделя у просторі із-за деформації в стиках напрямних силових столів при переміщенні їх платформ під дією ваги компонентів агрегатно-модульної системи і сил різання. Деформації визначаються для точок робочого простору, розміри якого у даному випадку представляють собою куб із ребром 200 мм.

Розроблена математична модель дозволяє оцінити жорсткість напрямних силових столів як незатянутих стиків у трьох взаємоперпендикулярних площинах. При розрахунках жорсткості компоновки трьохкоординатного обробного модуля приймалися до уваги чотири різні положення сил, які діють на технологічну систему з боку процесу обробки, що дозволяє охопити всі можливі методи обробки, для яких може створюватися агрегатно-модульне технологічне обладнання.

Загальна кількість можливих компоновок обробних модулів, синтезованих на базі обраної агрегатно-модульної системи, за умови вертикального розміщення шпинделя при його переміщення по двом осям і стола з заготовкою по третій осі, становить 6. Отримані графіки приведеного кута відхилення осі шпинделя у просторі для кожної з компоновок показують, що усі компоновки силових модулів найгірше протистоять силі технологічного опору, що діє паралельно осі X, найбільш жорсткою до даного напрямку сили буде компоновка із структурною формулою YOZXC, вона ж є найбільш жорсткою і для інших напрямків прикладення сили технологічного опору, окрім її дії вздовж осі шпинделя. У цьому випадку більш жорсткою буде компоновка із структурною формулою $ZOYXC_v$. Отже, за заданих умов розміщення і переміщення шпинделя і заготовки у трьохкоординатному обробному модулі слід надавати перевагу компоновкам, у яких шпиндельна бабка кріпиться на кутику, прикріпленому до

платформи силового столу подачі вздовж осі X. Загалом раціональним вибором компоновки жорсткість трьохкоординатного обробного модуля збільшується у 1,6 раз, якщо порівнювати максимальне значення приведеного кута відхилення осі шпинделя.

Список літератури

1. Аверьянов О.И. Модульный принцип построения станков с ЧПУ / О.И. Аверьянов. – М.: Машиностроение, 1987. – 232 с.
2. Левина З.М. Контактная жесткость машин / З.М. Левина, Д.Н. Решетов. – М.: Машиностроение, 1971. – 264 с.

Одержано 17.06.13

Обґрунтування та планування виробничої потужності машинобудівного підприємства

К.О. Чирта-Сінельник, *ст. гр. АДМ-11(2М)***,**
М.М. Петренко, *проф., канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Дослідженню окремих теоретичних та практичних питань щодо обґрунтування, планування та аналізу рівня використання виробничої потужності, оптимізації та резервів поліпшення її використання на підприємствах та окремих галузях присвячені роботи О.І Амоші, М.І. Іванова, В.П. Москаленка, К. Меллеровича, С.А. Ніколаєвої, Й.М. Петровича, Л.Д. Ревуцького, М.П. Хохлова, М.Г. Чумаченка, Н.В. Шем'якіної, І.Б. Швець та інших.

Метою наукового дослідження є розвиток теоретичних основ та розробка науково-методичних і практичних рекомендацій з вдосконалення управління процесами оптимізації виробничої потужності підприємства в умовах розширення виробництва на підставі забезпечення її гнучкості та мобільності щодо ринкового попиту.

Об'єктом дослідження є економічні процеси нарощування і використання якісно нових виробничих потужностей підприємств машинобудування.

Предметом дослідження є теоретичні підходи, методичні і практичні питання управління виробничою потужністю підприємств машинобудівної галузі в умовах розширення виробництва.

Одним із критеріїв ефективності виробництва є економічна виробнича потужність, яка встановлює взаємозв'язок між максимальною продуктивною здатністю устаткування і економічними результатами його використання, питомими витратами і сукупним прибутком підприємства. З урахуванням сучасних умов господарювання у роботі уточнено сутність категорії „економічна виробнича потужність підприємства", під якою слід розуміти таку продуктивну здатність устаткування, повне використання якого відповідає обсягу випуску продукції, при якому досягається оптимальний розподіл постійних витрат, а питомі витрати досягають мінімуму при максимальному обсязі прибутку. Формування економічної виробничої потужності повинно здійснюватися на підставі існуючої структури фактичного обсягу виробництва з врахуванням обмежень щодо продуктивності технологічного устаткування. Причини виникнення дефіциту виробничої потужності підприємств повинні співставлятися з врахуванням необхідних резервів за їх видами.

Основним чинником, що впливає на ухвалення рішення про створення нових, розширення і диверсифікацію діючих виробничих потужностей підприємств є інвестиційні процеси, які сприяють збільшенню обсягів потужності.

Необхідно створювати резерви виробничої потужності та розробити класифікацію резервів виробничої потужності, використання яких у періоди короткочасного підвищення попиту на продукцію може забезпечувати конкурентоспроможну позицію підприємства, коли введення в дію нової виробничої потужності може бути здійснено зі значною затримкою в часі. Врахування резервів виробничої площі з використанням відповідного алгоритму дозволить забезпечити концентрацію виробничого процесу в просторі.

Оптимізація виробничої потужності машинобудівного підприємства дозволить удосконалити виробничі процеси, збільшити значення якісних та кількісних показників діяльності підприємства та, як результат, досягти повного використання виробничих можливостей.

Визначено вхідні елементи моделі оптимального формування виробничої потужності машинобудівного підприємства та обмеження за виробничими можливостями підприємства:

Пропонуємо методичний підхід до розрахунку технічного і економічного резерву виробничої потужності на підставі оцінки технологічної структури виробничої потужності підприємства з урахуванням змінного попиту на продукцію, що дозволяє забезпечити одержання максимального прибутку в короткостроковому періоді з незмінними технологічними й організаційними умовами. А також метод оцінки фінансової складової гнучкості виробничої потужності на основі показників фінансової віддачі виробничої потужності й рентабельності виробничої потужності, застосування яких в плануванні дозволить обґрунтувати реальні резерви підприємства. Для підприємств машинобудівної галузі запропоновано нормативні значення коефіцієнта фінансової віддачі, які можуть бути використані в практиці планування для узагальненої оцінки виробничої діяльності.

Встановлено залежність норми прибутку від вартості машинобудівної продукції та рівня використання виробничої потужності, яка може бути використана для попередньої оцінки ефективності використання виробничої потужності, а також визначення економічно доцільних меж завантаження обладнання з врахуванням ринкової кон'юнктури та планованої прибутковості.

Обґрунтовано, що хронічне недовантаження машинобудівних підприємств та обумовлене цим вичерпання джерел капітальних вкладень, які відбуваються на тлі, все ще не подоланої остаточно, економічної кризи обумовлюють необхідність розробки заходів з протидії виявлення негативних явищ, в тому ж числі за рахунок організації систематичного моніторингу її використання.

Для ефективного розвитку та інтенсивного використання виробничої потужності на регіональному рівні рекомендується запропонувати виконання ряду організаційно-економічних заходів. Серед найбільш ефективних є такі:

8.В процесі планування виробничої програми підприємства здійснювати її оптимізацію, виходячи з існуючого попиту на продукцію.

9.Відновлення парку обладнання, яке крім існуючого, забезпечує розшивку "вузьких місць" та створює можливість введення такого устаткування, що якнайкраще відповідає машиномісткості виробничої програми.

10. Оптимізація виробничої програми, що дозволить підприємству визначати рівень попиту, при якому доцільно здійснювати випуск продукції, чи годиться виготовлення продукції до кристалізації ринку внаслідок оприлюднення конкурентної пропозиції, на який попит (масовий або престижний) потрібно орієнтуватися, тощо.

11. Придбання й установка на “вузьких місцях” додаткових однотипних одиниць обладнання.

12. Диверсифікація виробництва, а саме укладення контрактів на виготовлення продукції, технологія для якої не потребує значних змін в структурі обладнання.

13. Формування резервних запасів обладнання на підприємстві в межах встановленого нормативу резервного запасу виробничої потужності.

14. Поліпшення внутрішньофірмової системи стимулювання розвитку й використання виробничої потужності підприємства.

Список літератури

1. Геєць І.О. Модель оптимального управління виробничою потужністю авіабудівного підприємства [Текст] / І.О. Геєць // Проблеми системного підходу в економіці: Зб. наук. праць. – К.: НАУ. – 2011. – № 2. – С. 21-27.
2. Майстренко О.М. Поліпшення використання виробничої потужності за рахунок оптимізації виробничої програми підприємства // Збірник наукових праць НУК – Миколаїв: НУК, 2006. - № 3. - С. 173-178
3. Петрович Й.М., Захарчин Г.М. Організація виробництва: Підручник.– Львів: "Магнолія 2006", 2008. – 400 с.
4. Петрович Й.М. Оптимізація використання виробничих потужностей на засадах реінжинірингу // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: “Економічні науки”: В 4 т. – Хмельницьк, 2007. – Т. 1. – С. 113– 118.
5. Распопов Р. С. Практические аспекты применения показателя экономической производственной мощности в управлении предприятием // Економіка та право. - 2006. - № 3 (16). – С. 140–146. – ISSN 1681-6277.

Одержано 17.06.13

Діяльна суть людини

Т.М.Коваленко, *ст. гр. АГ 11,*
С.Б. Куликовський, *доц.*
Кіровоградський національний технічний університет

Сукупність суспільних відносин виражає суть суспільства, а не людини. Відмовившись від вульгарного розуміння такої тези і використовуючи її позитивний пізнавальний потенціал, з'ясуємо специфіку людського буття, співставивши його з життям тварин. Насамперед, виявляється, що тварини є закритою системою фізіологічних рефлексів та інстинктів, прив'язані до середовища, специфічного для кожного виду, оскільки те, що відповідає сукупності їх видових ознак. Поведінка та спосіб життєдіяльності тварин генетично обумовлені. Ніщо не примусить, наприклад, вовка поводитись як заєць. Людина ж не має чітко обмеженої визначеної екологічної ніші запрограмованих засобів життєдіяльності. Людина може не просто засвоїти різні види діяльності, але й діяти, як висловився Карл Маркс, «за мірками будь-якого виду», при необхідності використовувати у власній діяльності засоби поведінки різних тварин. Крім того, мають місце глибокі відмінності в життєдіяльності людей, які належать різним історичним епохам, культурам, чи живуть в одній культурно-історичній епосі, але належать до різних суспільних груп.

Різноманітні відмінності представників людського роду свідчать про відсутність жорстко визначеного незмінного способу життєдіяльності людини. Отже, виявляється вихідна суттєва характеристика людини - її універсальність, її форми прояву - унікальність кожного окремого індивіда та свобода. Індивідуальна неповторність кожної людини не свідчить про те, що людина не має нічого спільного з іншими людьми. Природі людини властива певна стійкість (так звана стійкість у змінах) і можливість зміни самої природи людини у межах певної стабільності та на її підставі. Цю особливість людини досить влучно та афористично висловив Віктор Франкл, який визначив людину як «єдність, незважаючи на різноманітність». Свобода людини теж своєрідна. Свобода людини не абсолютна і не довільна. Свобода відносна. Людина має історично обумовлені межі можливого та неможливого у власній життєдіяльності, що надаються її суспільним засобом життя.

Отже, соціальність виступає тією основою, на якій базується єдність людини і природи, її суть. Як універсальна істота, людина не може існувати шляхом пристосування до навколишнього середовища. Людина об'єднує зусилля з іншими людьми для перетворення довколишньої дійсності відповідно до потреб, що постійно змінюються, і створює світ матеріальної та духовної культури. Суспільне життя, як і суспільна людина, виступають результатом і водночас передумовою такої творчо-перетворювальної діяльності. Отже, суспільство і людина, як суспільна істота, є там, де є культура - своєрідна надприродна нормативно-ціннісна система, що регулює життєдіяльність суспільної людини. Суспільство ґрунтується на єдності культурних норм, а не на функціональному розподілі організмів чи на органічній розбіжності їх потреб та стимулів. Це надбіологічна форма спільної життєдіяльності. Культура не лише виконує регулятивну функцію, а є соціальною пам'яттю, що компенсує нестачу генетичного механізму успадкування інформації, необхідної для соціального буття людини. Звідси випливають принципові висновки стосовно суттєвих характеристик людини. Людина постає як істота соціокультурна, активно-діяльнісна, творча, така, що створює цінності та орієнтується на них, тобто духовна.

Діяльна суть людини полягає в тому, що саме в процесі суспільної практики у філо- і онтогенезі формуються всі людські якості та властивості, сам життєвий світ людини. Але при міркуванні над людиностворюючим значенням практики, діяльності, не слід зводити їх тільки до однієї форми - праці. Безумовно, праця, як матеріально, предметно-чуттєва діяльність, сприяє формуванню та розвитку фізичних та духовних якостей людини, її мислення, мови, розширює та поглиблює соціальні зв'язки, у кінцевому випадку забезпечує фізичне існування, оскільки спрямована на задоволення віртуальних потреб, створення необхідних людині умов існування. Але якщо обмежуватись лише цим, то глибинні виміри людської природи, засоби життєдіяльності залишаться поза межами уваги, а універсальність та свобода людини залишаться лише ілюзіями, що не мають справжньої основи в житті.

Ставлення людини до світу і до себе не визначається і інстинктивною програмою, а виробляється власноручно. Людина має унікальну, не властиву тваринам здатність та потребу до самозаглиблення. У власній життєдіяльності людина виходить не стільки з безпосередніх інстинктів, скільки орієнтується на прийняту в суспільстві ціннісно-нормативну систему. А світ цінностей - багато-мірний і суперечливий. Людина вимушена з'ясовувати для себе, що дійсно цінує, а що ненавидить, у що вірить, тобто виробляти власне ставлення до світу, будувати власний життєвий світ. З глибин внутрішнього світу людина повертається до зовнішнього світу як головна діяльна особа з тією самістю, якої раніше не мала, з власною програмою життєдіяльності - не для того, щоб підкоритися владі зовнішнього світу, а щоб опанувати його. Повертаючись до зовнішнього світу, людина олюднює його, наповнює власною духовною суттю,

перетворює відповідно з потребами власного внутрішнього світу вільно і творчо. Отже, активно-перетворювальне, творче ставлення до світу не можна зводити лише до практично-перетворювального, що здійснюється завдяки праці і потребує свідомості, мислення. Творче ставлення людини до світу з необхідністю поєднує і духовно-перетворювальне ставлення, що потребує наявності духовності. Без духовності неможливо засвоювати, створювати та перетворювати світ - зовнішній і внутрішній.

Одержано 18.06.13

Особливості професійно-прикладної підготовки для студентів сільськогосподарського напрямку

Т.М. Коваленко, *студ. гр. АГ 11,*
О.В.Музиченко, *викл.*
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасний фахівець сільського господарства повинен мати певні знання, навички та уміння у сфері використання засобів фізичної культури та спорту для вирішення соціально-економічних проблем села. Він повинен знати основні засади системи фізичного виховання з ППФП працівників сільського господарства, добре уявляти усі види і форми виробничої фізичної культури, сучасні ефективні методи управління розвитку фізичної культури та спорту у колективі; знати та виконувати психолого-педагогічні та організаційні вимоги, спрямовані на розвиток фізичного виховання працівників агропромислового комплексу. Нині уже недостатньо те, що фахівець, який закінчив вищий навчальний заклад, сам займається спортом. Надзвичайно важливо, щоб він умів організувати у колективі фізкультурно-оздоровчі і спортивно-масові заходи протягом та після робочого дня, досягти раціональної, науково обґрунтованої праці і відпочинку своїх підлеглих та членів їх сімей. Відповідно до цієї мети сформульовано завдання фізичного виховання в аграрних ВНЗ: гармонійний розвиток форм і функцій організму студентів, спрямований на всебічне вдосконалення розумових та фізичних обдарувань; зміцнення здоров'я; забезпечення їх творчого довголіття; формування та набуття життєво важливих рухових умінь, навичок та спеціальних знань; виховання вольових якостей особистості, сприяння розвитку інтелекту. Важливе значення для ефективності вирішення завдань ППФП має цілеспрямоване використання оздоровчих заходів у режимі учбового дня, масової фізкультурної та оздоровчої роботи. Організація цих заходів повинна бути пов'язана з вирішенням основних завдань підготовки студентів з урахуванням етапу навчання. Обираючи той, чи інший вид спорту необхідно відштовхуватись від його впливу на розвиток необхідних професійних фізичних та психічних якостей студентів, а також враховувати їх індивідуальні та особистісні якості, схильності, інтереси та бажання.

Професійна спрямованість аграрної вищої освіти обумовлює необхідність у процесі формування особистості майбутнього фахівця особливу увагу звертати на розвиток його професійних якостей, на професійне виховання. При цьому повинна бути сформована система навчальної та виховної діяльності студента, яскраво забарвлена професійною специфікою, яка значною мірою визначає ефективність його майбутньої трудової діяльності. Економіст, інженер-механік, агроном та інші професії АПК відрізняються не тільки своїми знаннями та уміннями, а й спрямованістю, характером професійного мислення, принципами своєї діяльності, комунікабельними

властивостями, ціннісними орієнтаціями, характером організації праці та іншими якостями, пов'язаних з їх професійною діяльністю. Виховання цих якостей входить до складу професійної підготовки майбутнього фахівця, яка включає в себе створення моделей спеціаліста та описує знання та якості, які потрібно сформувати в процесі його підготовки.

Цільова професійна модель як результат інтегративного функціонування фізичної підготовки фахівця повинна включати такі блоки:

• соціально-політичні якості особистості;

• морально-психологічні якості;

• командирські, лідерські та престижно-комунікативні якості;

• блок теоретичних знань;

• прикладні навички та уміння;

• блок психофізіологічних якостей, який матеріалізує професійну підготовленість на параметри надійності;

• фізичні якості та фізичне здоров'я, яке забезпечує високу працездатність 39 та прогнозує професійне довголіття;

• блок медико-біологічних знань та антропометричних характеристик;

Тому складовою частиною курсу фізичного виховання в аграрних ВНЗ є ППФП, що являє собою цілеспрямований педагогічний процес, який сприяє формуванню прикладних знань, фізичних, психічних та спеціальних якостей, умінь та навичок, а також досягненню об'єктивної готовності студента до успішної професійної діяльності. ППФП покликана вирішувати на основі широкої загальної фізичної підготовки такі спеціальні проблеми.

1. Забезпечення високого рівня функціонування основних фізіологічних систем організму в умовах сучасного аграрного виробництва.

2. Формування психофізичних і спеціальних якостей, які визначають успішність майбутньої професійної діяльності: загальної витривалості, силової та статичної витривалості, сили, швидкості рухів та реакцій, спритності, гнучкості, координації рухів, стійкості вестибулярного апарата, витривалості до високих та низьких температур, стійкості до гіпоксії та гіподинамії, відчуття часу та простору, спостережливість, оперативного мислення, емоційної стійкості, ініціативності тощо.

3. Передача знань, умінь та навичок із використання засобів фізичної культури:
а) для нівелювання дії на організм несприятливих чинників зовнішнього середовища, специфічних умов професійної діяльності та професійних шкідливостей;
б) для активного відпочинку та відновлення працездатності (в робочі і вільні години);
в) для досягнення працездатності та високопродуктивної праці у професійній діяльності.

4. Формування рухових умінь та навичок, що сприяють досягненню об'єктивної готовності студентів до успішної трудової діяльності.

5. Виконання службових та суспільних функцій з впровадження фізичної культури та спорту у професійному колективі, формування особистості та її моральних якостей (відданість справі, працелюбність, колективізм, вимогливість до себе, справедливість, чесність, повага до людей, почуття власної гідності тощо). Ці завдання вирішуються сумісно із загально виховними і професійно-освітніми завданнями. Усі вони конкретизуються з урахуванням особливостей професій.

В аграрних вищих навчальних закладах визначились декілька форм ППФП, які згруповані за таким принципом:

- навчальні заняття (обов'язкові та факультативні);
- фізичні вправи в режимі дня;
- самостійні заняття;

- масові оздоровчо-фізкультурні та спортивні заходи.

Під час занять з фізичного виховання у вищому навчальному закладі засоби для вирішення завдань ППФП поділені на такі групи:

- прикладні фізичні вправи та окремі елементи різних видів спорту,
- прикладні види спорту;
- оздоровчі сили природи та гігієнічні фактори;
- допоміжні засоби, що забезпечують раціоналізацію навчального процесу за розділом ППФП.

Професійно-прикладна фізична підготовка як важлива складова процесу фізичного виховання молодих аграрників покликана підвищувати стійкості організму до несприятливих, специфічних умов професіональної діяльності, розвивати морально-вольові та інші психологічних якості, що потрібні в обраній професії, формувати рухові уміння та навички, які використовуються у даному виді діяльності. Тобто її основним призначенням є розвиток і підтримка на оптимальному рівні тих повідних психічних і фізичних якостей людини, вимоги до яких ставить аграрна.

Одержано 18.06.13

Маркетингова стратегія підприємства в умовах кризи

Ю.С. Берегова, *ст. гр. МК-12м*
Кіровоградський національний технічний університет

В умовах кризи питання маркетингу стає найактуальнішим. Оскільки саме в таких умовах правильне виважене рішення щодо подальшої діяльності підприємства. В такій ситуації необхідно встановити нові цілі або скоригувати відповідно до нових умов старі цілі, визначити кращий напрям подальшої діяльності підприємства чи завойовувати нові сегменти чи активно підтримувати вже існуючі.

Основною метою статті є визначення основних стратегій підприємства в кризових умовах розвитку економіки та особливостей маркетингової діяльності під час їх реалізації .

У сучасних умовах господарювання більшість підприємств розвивались дуже швидкими темпами, але виявились неспроможними працювати і далі в умовах кризи, і це призвело до банкрутств або втрати лідируючого положення на ринку.

Протягом останніх років темпи розвитку економіки України були досить високими, і це було багато в чому завдяки інтенсивному розвитку банківського сектору та інвестиційної активності, які фінансували інші галузі економіки. А в умовах кризи банки – це та ланка, яка першою відчуває кризу. Саме тому ті підприємства, які покладались здебільшого на кредитні ресурси, потрапили у скрутне становище, а якщо проаналізувати ситуацію, яка склалась у світі, то і втратили лідируюче положення на ринку

Стратегія управління підприємством – це господарська політика, розроблена на основі передбачення майбутнього розвитку, характеру і наслідків виробничо-господарської діяльності за допомогою визначення і прогнозування результатів, необхідних ресурсів, засобів і методів менеджменту [3, с. 84]. За допомогою її розроблення сучасне підприємство адаптується або протистоїть умовам, що швидко змінюються.

З усіх основних стратегій підприємства виділяють одну ключову стратегію (продуктово-маркетингову), за допомогою якої задається й істотно детермінується все розроблення інших стратегій, а також корпоративної, загалом.

Концепція маркетингу полягає в тому, що планування і координація всієї діяльності підприємства ґрунтується на реалізації основної цілі – задоволення потреб споживача.

Розроблення маркетингової стратегії – це складний процес, який передбачає етапи, зокрема, аналіз і оцінювання ринкових і маркетингових можливостей підприємства; вибір цільових ринків; розроблення комплексу маркетингу; розроблення і реалізацію маркетингових програм.

Враховуючи зміни у середовищі свого функціонування, підприємства повинні розробити маркетингові програми, які передбачають заходи, що необхідно виконати для стабілізації ситуації на ринку і виходу з кризи неплатоспроможності. Пріоритетними в антикризовому маркетингу є стратегії інтенсивного розвитку шляхом просування товарів на нові ринки, зміцнення становища на старих ринках та диверсифікації, які є середньостроковими і розробляються на термін до трьох років. Будь-яка стратегія маркетингової діяльності реалізується в конкретній програмі. До того ж можна розробляти безліч антикризових стратегій, які можна класифікувати за різними ознаками. Виділяють ознаки, що комплексно характеризують не тільки майбутнє становище підприємства на ринку, але й способи його досягнення. Ознаки, що визначають характер виробничо-господарської діяльності, її функціональне призначення (ознаки 1–3), мають інтеграційний характер і формують соціально-економічну й організаційно-правову базу для розроблення реальної маркетингової стратегії підприємства [2]. Вид і масштаб ринку (ознака 4) визначають поведінку організації в досягненні стійкого ринкового становища, зокрема розширення і поглиблення ринку. Відповідно до зміни стратегії змінюється і використання засобів маркетингу (ознака 5), які мають особливий характер, що і враховується під час формування антикризових програм. За стійкої ринкової ситуації, певні стратегії за пріоритетами засобів маркетингу, можуть виконувати функцію самостійної стратегії чи конкурентної переваги, наприклад, стратегія високих цін. Ринкова кон'юнктура (ознака 6) впливає на вибір стратегії щодо попиту та пропозиції.

Вибираючи антикризову стратегію, необхідно враховувати розмір підприємства. Дрібні підприємства, що виконують будь-які замовлення, не забезпечуючи високої якості та рівня сервісу і орієнтуються на отримання швидкого прибутку, можуть реалізувати так звану стратегію “сірої миші”. Підприємства середнього розміру, згідно з аналізом іноземних дослідників, можуть використовувати стратегію ринкових ніш, чи патентну, ретельно вибираючи сегмент ринку і посіб поведінки підприємства на ньому. Використовуючи інноваційну поведінку підприємства працюють в умовах високого ризику, ретельно досліджуючи ринок.

Обрана маркетингова стратегія повинна гнучко змінюватися у разі різких змін на ринку. До того ж основними факторами, які необхідно враховувати під час розроблення маркетингових стратегій, є ресурсний, інвестиційний, інноваційний, кадровий потенціал підприємства. Обґрунтовуючи стратегію,необхідно проводити аналіз, оцінку і здійснити вибір пріоритетів у маркетинговій діяльності. Варто враховувати взаємозв'язок цілей і стратегій, їхню погодженість у часі та підпорядкованість.

Для виходу з кризи підприємствам необхідні фінансові ресурси, але в умовах кризи залучення зовнішніх ресурсів стає неможливим. Саме тому підприємству потрібно оптимізувати свою діяльність таким чином, щоб позбавитись зайвого, не чіпаючи потрібного. Згідно з дослідженнями по проведенню організаційних аудитів

відомо, що навіть до «кризи» оптимізація організаційно-функціональної структури компанії і взаємодії між підрозділами приводила до виявлення до 10-20 % «баласту» компанії, співробітників без яких компанія може успішно розвиватися.

В період кризи потрібно зробити переоцінку амбіцій підприємства і таким чином змінити спрямованість діяльності. Необхідно переглянути політику ціноутворення і знизити ціни, завоювавши таким чином тих споживачів, які бажали придбати потрібний їм товар, але вичікували зниження цін. Але ні в якому разі неможна знижувати якість своєї продукції або послуг, оскільки якраз якість є тією базою на яку підприємство буде спиратися після виходу із кризи.

Важливим моментом також залишаються інструменти просування товару, реклама з використанням мас-медіа дорога і мало ефективна, ідеальним варіантом є використання інтернету.

Отже, можна зробити висновок, що більшість компаній робить однотипні помилки під час кризи: по-перше, вони намагаються перечекати, коли необхідно діяти, причому навіть активніше, ніж у до кризовому етапі розвитку; по-друге, непотрібно знижувати заробітну плату працівників, позбавляючи їх мотивації, у той час коли підприємству необхідна їх повна віддача; по-третє, потрібно оцінити потенційні можливості контрагентів і співпрацювати лише з тими, які спроможні адекватно реагувати на кризову ситуацію.

По-перше, потрібно чітко визначити пріоритети. Треба бути гнучкими, діяти точково та рухатись швидко. Не має часу на довге обговорення рішень. Максимально сконцентровано слідкувати за змінами настроїв (мотиваторів) та купівельної поведінки споживачів. І максимально швидко пропонувати споживачам ті нові продукти та послуги, які їм потрібні на разі.

Не можна зводити маркетинговий бюджет до нуля. До того ж ті компанії, які звели до нуля комунікаційний бюджет, повинні розуміти, що потім те, що вони досягнули на сьогоднішній момент, доведеться повертати за рахунок ще більших ресурсів. Якщо зараз компанія втрачає комунікацію зі своїм клієнтом, то в цей час хтось займає її місце.

Крім того, стає максимально важливою персональна маркетингова стратегія маркетолога - треба доводити свою корисність для компанії і ефективність власних дій. Тобто, маркетинговим директорам, в першу чергу, необхідно подумати про власну маркетингову стратегію.

Тепер все вирішуватиме не просто маркетинг, а правильний маркетинг. До вчора більшість компаній не знали, хто їхній клієнт. Поняття «середній клієнт» не існує. Нарешті настали часи, коли виграють ті компанії, які точно знають, хто їхній клієнт, які його потреби і чому він має обрати саме нас. Виграють компанії розумні та проактивні.

Значно зростає роль існуючих ключових клієнтів. І маркетингові зусилля, в першу чергу, треба витрачати на тих, хто вже в нас є.

Однозначно зростає роль операційного маркетингу - більшість рішень має мати швидкий ефект.

Значна кількість компаній перейде до ситуативного управління та короткострокового бюджетування. Такі моменти не дозволять плисти за течією, потрібно буде швидко реагувати на зміни і це є позитивним моментом.

Список літератури

1. Гонгальський Д. Криза інструкції // Контракти. – 2009. –№ 41. – С. 4.
2. Портна К. Маркетинг і політика // Економіка: проблеми теорії тапрактики. – 2004. – № 153. – С. 65–68.

3. Спаломська А. Управління маркетингом // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2004. –№ 129. – С. 84–87.

Одержано 18.06.13

Менеджмент процесу ремонту та оновлення устаткування на підприємстві

Р.А. Моргуненко, *ст. гр.* АДМ-11-2М
В.О. Липчанський, *доц., канд. пед. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Система технічного обслуговування і ремонту автомобільного транспорту, яка базується на застарілих концепціях середньостатистичних оцінок, досягла бар'єру ефективності, стала економічно невигідною і такою, що не відображає вимог сьогоднішнього дня.

Причиною ситуації, що виникла, є відсутність науково обґрунтованих методів індивідуального забезпечення працездатності машин по технічному стану, що базуються на теорії живучості складних систем [1, с. 10]. Це певною мірою стримує широке впровадження прогресивної адаптивної системи технічного обслуговування та ремонту, що базується на практичній реалізації принципу оптимального забезпечення працездатності кожної одиниці за наслідками діагностування.

Питаннями економічної ефективності функціонування автомашин займалися такі вчені – М.М. Авсентьєв, А.І. Амоша, С.П. Аукціонек, А.В. Базилюк, А.І. Бельчук, В.С. Дараян, Ю.П. Єхланов, А.Г. Івахненко, В.Г. Коба, Н.Д. Кондратьєв, К.А. Кродерс, Г.М. Куманін, П.Р. Левковець, Л.А. Мендельсон, С.М. Меншиков, Митчелль Уеслей К, В.Я. Нусинов, О.Р. Омельянович, В.І. Павлюченко, Д.А. Поспєлов, А.М. Румянцев, Ю.В. Яковець та інші.

Машини і устаткування складаються із багатьох конструктивних елементів, які у процесі експлуатації зазнають різних навантажень і тому зношуються нерівномірно. Виникає необхідність відновлення та заміни зношених частин устаткування, яке ще придатне для подальшого використання.

Курочкін А.Я., дає наступне визначення поняттю "ремонт" – це сукупність техніко-економічних і організаційних заходів, пов'язаних з підтримкою і частковим (або повним) відновленням споживчої вартості основних фондів (засобів виробництва) або предметів особистого користування. Згідно з діючими стандартами ремонт - це комплекс операцій з відновлення справності або працездатності виробів або їх складових частин [2, с. 11].

Менеджмент ремонтного господарства покладається на керівництво ремонтної служби. Зазвичай, підрозділи, що входять до складу ремонтного господарства, здійснюють технічне обслуговування та ремонт основних засобів, монтаж та введення в дію нового устаткування, виготовлення запасних частин, нестандартного обладнання та модернізацію діючого.

Організація ремонтного господарства підприємства включає виконання комплексу робіт, які можна об'єднати в наступні блоки:

– економічний блок: облік і аналіз ефективності використання основних виробничих фондів; розробка норм потреби в устаткуванні, запасних частинах і

матеріальних ресурсах для виконання ремонтних робіт; планування ремонтів устаткування; розробка заходів по підвищенню ефективності ремонтного господарства;

– технічний блок: здійснення технічного нагляду за станом устаткування; проведення технічного обслуговування технологічного устаткування; проектування, виготовлення і відновлення запасних частин; виконання різних видів ремонту;

– організаційний блок: організація матеріально-технічного забезпечення ремонтного господарства; організація вхідного і вихідного контролю усіх засобів, що відносяться до ремонтного господарства; впровадження прогресивних форм організації виробництва; вдосконалення виробничої і організаційної структури ремонтного господарства.

Основними напрямками удосконалення ремонтного господарства та підвищення ефективності його функціонування можуть бути: у галузі технічного нагляду, обслуговування і ремонту основних виробничих фондів - розвиток предметної та функціональної спеціалізації робіт, підвищення технічного рівня ремонтно цеху, посилення мотивації підвищення якості праці і ін.

Під час аналізу й оцінки роботи ремонтної служби доцільно використовувати такі техніко-економічні показники:

- час простою устаткування в ремонті, що припадає на одну ремонтну одиницю. Цей показник визначається діленням сумарного простою устаткування в ремонті на кількість ремонтних одиниць устаткування, що підлягає ремонту в певному плановому періоді. Необхідно домагатися максимального скорочення цього часу;
- кількість ремонтних одиниць установленого устаткування, яка припадає на одного ремонтника. Вона характеризує продуктивність праці ремонтників, що повинна постійно збільшуватися;
- собівартість ремонту однієї ремонтної одиниці, зумовлена діленням усіх видатків (включаючи накладні) з ремонту протягом певного часу (наприклад, протягом року) на кількість ремонтних одиниць устаткування, ремонтованого за цей самий плановий період. Необхідно прагнути до максимального зниження цього показника;
- оборотність парку запасних деталей, що дорівнює відношенню вартості витрачених запасних деталей до середнього залишку їх у коморах. Цей показник повинен бути максимально більшим;
- кількість аварій, поломок і позапланових ремонтів на одиницю устаткування, що характеризує ефективність системи МИР. Вона повинна бути мінімальною.

Раціональна організація виконання ремонтних робіт дає змогу скоротити час простою машин під час технічного огляду й підвищити рівень використання машин та обладнання.

Список літератури

1. Кравченко О.П. Наукові основи управління ефективністю експлуатації автомобільних поїздів //Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора техн. наук. - Харків: 2007. – 38 с.
2. Курочкин А.С. Организация производства. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.

Одержано 18.06.13

Аналіз факторів, що впливають на платоспроможність підприємства

А.А. Кургіна, *магістр гр. ФК-12МБ*
Кіровоградський національний технічний університет

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин в Україні суттєво змінює економічне середовище функціонування підприємств. Головною ознакою цього середовища є конкуренція товаровиробників, які набули повної самостійності та відповідальності за результати фінансово-господарської діяльності. Це передбачає обов'язкове виконання зобов'язань підприємств перед бюджетом та іншими суб'єктами господарювання. Практика господарювання українських підприємств свідчить, що внаслідок несвоєчасних розрахунків та не виконання фінансових зобов'язань перед контрагентами, у них накопичилися великі обсяги заборгованостей. Дотримання розрахунково-платіжної дисципліни суб'єктами господарювання безпосередньо залежить від їх платоспроможності. На платоспроможність підприємств впливає: своєчасне надходження в розпорядження суб'єктів господарювання грошових коштів та їх еквівалентів, їх використання; рух коштів підприємств в результаті здійснення операційної, інвестиційної і фінансової діяльності. Виходячи з вищевикладеного, актуальність теми статті обумовлена: умінням здійснювати ефективне управління фінансовим станом підприємства,яке залежить не лише від мети його проведення, а й від визначення впливу факторів,а також наявності у підприємства достатніх коштів на розрахунковому рахунку та відсутність простроченої кредиторської заборгованості [3,с.37]

Виклад основного матеріалу дослідження. Платоспроможність характеризує здатність організацій і підприємств своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями [7,с.68]. Фінансове стійке підприємство, яке працює рентабельно, має реальну можливість бути платоспроможним, оскільки забезпечує в процесі кругообігу виробничих фондів перевищення грошових надходжень над їх видатками, тобто сплачує борги і накопичує власний капітал. Залежно від того, які зобов'язання підприємства приймають у розрахунок, розрізняють короткострокову і довгострокову платоспроможність Характерними ознаками платоспроможності підприємства є наявність у нього достатніх коштів на розрахунковому рахунку та відсутність простроченої кредиторської заборгованості.[1,с.118] Аналіз фінансової стійкості (платоспроможності) підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких основних показників (коефіцієнтів):

- коефіцієнта фінансової незалежності (автономії);
- коефіцієнта фінансування коефіцієнта фінансового левериджу
- коефіцієнта покриття процентів;
- коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами
- коефіцієнта маневреності власного капіталу [6,с.38]

Визначивши поняття платоспроможності підприємства, з'ясуємо фактори, які безпосередньо впливають на неї. Насамперед, слід зазначити, що під факторами розуміють умови здійснення господарських процесів і причини, що впливають на ці процеси. Усі фактори, що впливають на платоспроможність підприємства можна класифікувати за наступними ознаками:

- за місцем виникнення : зовнішні та внутрішні;
- за структурою : прості, складні
- за часом впливання : постійні та змінні;

- за ступенем кількісного вимірювання : якісні (піддаються вимірюванню), кількісні (не піддаються вимірюванню).

Найбільш доцільно розглянути детальніше зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на платоспроможність підприємства, оскільки до їх складу належать решта факторів у розрізі вище розглянутих класифікаційних ознак. Зовнішніми стосовно підприємства являються ті фактори, на які воно не може впливати або цей вплив може бути незначним (ендогенні). Зовнішні фактори поділяються на: міжнародні; національні ; ринкові. Міжнародні фактори складаються під впливом причин загальноекономічного характеру (економічна циклічність розвитку ведучих країн; стан світової господарської системи, що характеризується політикою міжнародних банків), стабільність міжнародної торгівлі, що залежить у свою чергу від укладання міжурядових договорів і угод. До національних факторів, що спричиняють досить відчутний вплив на фінансовий стан кожного суб'єкта, належать політичні, економіко-демографічні, психографічні (культурні) і науково-технічні. Так, політична стабільність і спрямованість внутрішньої політики держави, реалізовані через право, виражаються у відношенні до підприємницької діяльності і принципах державного регулювання економіки (заборонний чи стимулюючий характер), до форм власності (її приватизація чи націоналізація, принципи земельної політики), до заходів захисту прав споживачів і підприємців (захист конкуренції, обмеження монополізму і т.д.). Усе це акумулюється в законодавчих нормах, актах, що і визначають діяльність підприємств. Економіко-демографічні фактори характеризуються розміром і структурою потреб, а при відомих економічних передумовах - платоспроможним попитом населення. До них можна віднести рівень доходів і нагромаджень населення, рівень цін, можливість одержання кредиту, фазу економічного циклу, у якій знаходиться національна економіка. Падіння попиту, наприклад, характерне для відповідної фази економічного розвитку, приводить до загострення конкуренції, руйнування чи поглинання збанкрутілого підприємства Фактори психографічного характеру виявляються в звичках і нормах споживання, перевазі до одних товарів і негативному відношенні до іншим. Рівень розвитку науки і техніки визначає всі складові процесу виробництва товару і його конкурентоспроможність. Зміни в технології виробництва, вироблені підприємством для забезпечення конкурентних переваг, вимагають, як правило, значних капітальних вкладень і можуть протягом досить тривалого періоду негативно впливати на прибутковість підприємства, у тому числі і внаслідок невдач при впровадженні нової технології. Може негативно позначитися на прибутковості і зменшення обсягу продажів продукції підприємства внаслідок появи на ринку по більш низьких цінах товарів інших фірм, у виробництві яких використовується більш прогресивна технологія, що забезпечує менші виробничі витрати. Ринкові фактори. Зовнішні умови діяльності підприємства відбивають економічну ситуацію в країні і за кордоном, в окремих регіонах, на галузевих ринках. Найважливішими з зовнішніх умов господарювання підприємств є розмір податкових ставок, рівень відсотка за кредити, ступінь монополізації галузі, рівень розвитку ринкових відносин і ринкових структур, стан ринку праці, інвестиційна активність підприємства.

До внутрішніх факторів відносяться ті, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві (ендогенні). До пріоритетної групи факторів за структурою та часом впливання належить високий темп інфляції. Останнім часом постійні інфляційні очікування не сприяють реалізації підприємствами стратегічних цілей. Сполучені з недостатньо гнучкою, а часто руйнівною податковою системою держави, кредитною політикою, високі для кінцевого споживача ціни стимулюють не розширення виробництва, а його скорочення. Високі ціни, встановлені підприємствами на продукцію, часто є причиною не стільки їхньої необґрунтованої

цінової політики, скільки зовнішні ціноутворюючі фактори. Таким чином, внутрішні чинники, які впливають на фінансове становище підприємства можна поділити на якісні і кількісні. До якісних належать: мета, галузь діяльності, традиції репутація та імідж, форма власності, організаційна структура управління, організація системи управління, форма спеціалізації, концентрація виробництва, диверсифікація виробництва, прогресивність засобів і методів виробництва, рівень виробничих запасів. До кількісних належать: кваліфікований склад керівництва і персоналу, доля ринку і стадія життєвого циклу, інноваційна діяльність, адаптивність фірми, тривалість виробничого циклу, рівень виробничих запасів, структура балансу, платоспроможність, ліквідність, співвідношення власних і залучених засобів, вартість капіталу, структура майна, інвестиційна привабливість, доход на акцію, рівень прибутковості та рентабельності [4,с.118]

Висновки з даного дослідження. Фактори взаємозалежні між собою і впливають на результати діяльності підприємства в різних напрямках: одні - позитивно, інші - негативно. Тому в сучасних умовах нестабільності та невизначеності особливо актуальним постає питання дослідження та врахування всіх факторів, що впливають на платоспроможність підприємства для його успішної діяльності.

Список літератури

1. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств // Фінанси Укаріни. - 2005. - №3 - С. 117-126.
2. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством // Фінанси України .-2008 №1.-504 с
3. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства //Актуальні проблеми економіки. - 2005. - №2. - С. 36-40.
4. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства // Фінанси України. -2007 №1.с-116-120
5. Курочкін Г.І. Вплив інвестицій на підвищення платоспроможності підприємств // Актуальні проблеми економіки .-2004 №4.-с11-13
6. Макарчук І. Основні показники оцінки платоспроможності та ліквідності підприємств та методика їх визначення //Формування ринкових відносин в Україні. - 2008. - №7. - С. 36-41.
7. Шерстюк О.О. Оцінка ліквідності і платоспроможності при аналізі інвестиційної привабливості підпиємств // вісник КНТЕУ.-2002 №5. с 68-74

Одержано 18.06.13

Удосконалення операційного управління на підприємстві

А.М. Ліневич, *ст. гр.* МЕ-12-МБ
В.О. Липчанський, *доц., канд. пед. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

За сучасних умов господарювання все більшого значення набуває операційний менеджмент, який забезпечує результативність основної повсякденної діяльності підприємств, що, у свою чергу, створює реальне підґрунтя для успішної реалізації їх загальних господарських цілей та місії в цілому.

Добре налагоджений операційний менеджмент можна розглядати як важливу передумову адаптації підприємства до ринкових умов господарювання та запоруку

його життєздатності й успішності у конкурентному середовищі.

На сьогоднішній день фундаментальним дослідженням питань операційного менеджменту на підприємстві здебільшого присвячені праці зарубіжних авторів М.Альберта, Л.Гелловей, С.М.Лі, М.Мескона, В.Дж.Стівенсона, М.Ханна, Ф.Хедоурі, Р.Чейза, М.Дж.Шнідерженса, Р.Дж.Шредера. Окремі аспекти операційного менеджменту висвітлено і в працях деяких російських науковців, а саме: С.Д.Ільєнкової, В.О.Козловського, М.В.Макаренка, В.М.Макарова, Т.В.Маркіної, О.М.Махаліної, Р.А.Фатхутдінова. В Україні дослідження цієї досить автономної частини менеджменту обмежуються розділом у підручнику Й.М.Завадського та навчальним посібником О.С.Курочкіна. Слід також зауважити, що майже усі згадані науковці досліджують проблеми, що стосуються виробничої сфери господарювання, залишаючи поза увагою решту галузей.

Питання раціональної організації операційного менеджменту актуальна і для підприємств дорожньої галузі.

У сучасному світі економічний розвиток країн визначається не природними ресурсами і не обсягами промислового виробництва, а сукупною здатністю суб'єктів господарювання до впровадження нових ідей з метою задоволення споживчого попиту в певних дорожніх товарах та дорожніх послугах. Пошук цих ідей є реакцією дорожніх підприємців на зменшення доходу від своєї діяльності, а втілення цих ідей у життя залежить від ресурсних та інноваційних можливостей суб'єктів дорожнього господарювання і від загального рівня науково-технічного розвитку країни і дорожньої галузі.

Операційе управління формально репрезентується як сфера менеджменту, який пов'язаний з виробництвом товарів і послуг, що передбачає використання спеціалізованих методів і прийомів для вирішення виробничих завдань. До кола обов'язків операційних менеджерів входить уся діяльність організації, що стосується перетворення вхідних ресурсів на виробничий випуск. Тобто це менеджмент у процесі створення товарів (послуг), який здійснюється на рівні операцій, починаючи із забезпечення організації потрібними ресурсами та впродовж їхньої трансформації в готові товари (послуги) [1, с. 167].

Отже, операційне управління – це цілеспрямована діяльність з керування операціями придбання потрібних ресурсів, їхньої трансформації в готовий продукт (послугу) з поставкою останнього (останніх) споживачу (на ринок). Операційний менеджмент замикається в своїй основі на операціях планування, організації і керування організацією (надалі – операційною системою).

Зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку та перспектива його подальшого розвитку стають можливими за умови підвищення ефективності його операційної діяльності. Адже відповідність якості товарів та послуг споживчим вимогам створює надійний фундамент для підвищення рівня задоволеності споживачів та безпосереднім чином впливає на можливості подальшого існування і розвитку підприємства, забезпечує економічну ефективність його функціонування у майбутньому. Саме тому підприємство має створити належні умови для задоволення потреб кінцевого споживача у потрібних матеріальних благах та належному сервісі, спроектувати таку операційну систему, яка була б адекватною вимогам покупців, або іншими словами, розробити операційну стратегію діяльності.

Розробка операційної стратегії в ринкових умовах є одним із вирішальних факторів, що визначає конкурентоспроможність підприємства та безпосередньо залежить від його позиції в цьому питанні відносно інших.

Операційна стратегія (Operations Strategy) полягає в розробці загальної політики і планів використання ресурсів фірми, націлених на максимально ефективну підтримку

її довгострокової конкурентної стратегії [2].

Операційну стратегію можна розглядати як складову частину загального процессу планування, що забезпечує відповідність операційних завдань задачах більш широкої організаційної структури. Оскільки завдання більш широкої організаційної структури з плином часу мають тенденцію змінюватися, операційна стратегія також повинна розроблятися з урахуванням можливих майбутніх змін потреб покупців продукції фірми [3, с. 44].

Впровадження операційної структурної стратегії вимагає розробки і застосування обґрунтованих операційних систем, а також основних методів які забезпечать високу ефективність виробничих і сервісних операцій. До первинних операційних систем, які використовуються в операційному менеджменті відносяться: прогнозування і планування можливостей; планування сукупної продукції; складання структурних систем; планування потреб у матеріалах, контроль якості.

Таким чином, формування виваженої операційної стратегії на промисловому підприємстві є важливою часткою планування у сфері операційного менеджменту і вимагає чіткого розмежування відповідальності за її виконання. Результатом реалізації та дотримання операційної стратегії є ріст ефективності використання виробничих потужностей підприємства, матеріалів і сировини, а також трудових ресурсів, що в результаті підвищить конкурентоспроможність підприємства.

Список літератури

1. Шморгун, Л.Г. Менеджмент організацій [текст]: [навч. посіб.] / Л.Г. Шморгун. К.: Знання, 2010. –. 452 с
2. Михайловська О.В. Операційний менеджмент: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2008. – 550 с
3. Чейз Ричард, Эквилайн Николас, Якобс Р.Ф. Производственный и операционный менеджмент. – 8-е изд. – М.: Издат. дом “Вільямс”, 2003. – 704 с.

Одержано 20.06.13

Менеджмент основного капіталу: стан та шляхи поліпшення

В.В. Пінчук, *ст. гр.* АДМ-11-2М
В.О. Липчанський, *доц., канд. пед. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Управління основними фондами є важливим завданням сучасного виробничого підприємства. Значну частину його витрат пов'язані з підтримкою фондів (техніки, устаткування, будинків, споруд) в експлуатаційному стані, причому ця діяльність ввозяться межах жорстких вимог: з одного боку до різних строків, своєчасності та якості технічного обслуговування і ремонту, з іншого боку обсягу матеріальних, фінансових і кадрових ресурсів. Функцію управління у цій сфері виконують відповідних спеціалістів, технічний менеджмент компанії, область відповідальності яких ефективність процесів техобслуговування і ремонту.

Однією з найбільш важливих завдань розвитку промисловості є забезпечення виробництва, насамперед за рахунок підвищення його ефективності й більш повного

використання внутрішньогосподарських резервів. Для цього необхідно більш раціонально використовувати основні фонди.

Збільшення обсягів виробництва досягається за рахунок:

1) запровадження в дію основних фондів;

2) поліпшення використання діючих основних фондів.

Сьогодні однією з найбільш актуальних завдань, що стоять перед сучасним підприємством, яке має в своєму розпорядженні складні та дорогі в обслуговуванні машини і обладнання, є необхідність забезпечення їх безпеки та одночасно економічної ефективності роботи.

Питання вирішення проблеми ефективного використання та оновлення основних виробничих фондів привертає увагу багатьох вітчизняних науковців: М.Д. Білик, О.Д. Василика, Н.М. Внукової, Н.М. Гончарової, А.О. Єпіфанова, А.Х. Жихаревої, А.В. Зябликової, Ш.Ш. Лещо, В.І. Міщенка, В.П. Москаленка, О.В. Ольховікова, В.М. Федосова, а також іноземних – А. Гроппеллі, К. Калласа, Е. Нікбахта, Н. Ордуей, Д. Фрідмана, В. Хойєра та інших.

Основні фонди - це частина засобів виробництва, які діють у процесі виробництва протягом тривалого періоду часу, зберігають при цьому впродовж усього періоду натурально-речовинну форму і переносять свою вартість на продукцію по частинах у міру зносу у вигляді амортизаційних відрахувань. Згідно з системою бухгалтерського обліку, до основних фондів відносяться засоби праці з терміном служби більше 12 місяців чи протягом нормального виробничого операційного циклу [1, с. 156].

Управління основними фондами – це управлінська методологія, основною метою якої є підтримка робочої готовності виробничих активів за рахунок оптимізації технічного обслуговування, ремонтів, матеріально-технічного забезпечення та використання трудових ресурсів.

Управління основним капіталом підприємства скероване на вирішення таких основних завдань:

1. Формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства.
2. Оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямами використання.
3. Забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику.
4. Забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов’язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його дохідності.
5. Забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку.
6. Забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства.
7. Забезпечення своєчасного реінвестування капіталу [2]

Вибір найбільш доцільного способу розвитку основних фондів підприємства здійснюється шляхом співставлення приведених (дисконтованих) витрат підприємства на їх реалізацію. Для економічного обґрунтування того чи іншого варіанту розробляється бізнес-план відповідного інвестиційного проекту та оцінюється економічна ефективність його реалізації.

Основними напрямками підвищення рівня завантаження основних фондів є:

- збільшення кількості діючих машин і устаткування;
- підвищення кваліфікації службовців;
- підвищення коефіцієнта змінності;

- раціональне використання пасивної частини основних фондів за рахунок більше раціонального розміщення машин і устаткування;
- удосконалювання системи структури управління;
- прискорення реалізації продукції за рахунок маркетингових досліджень, вивчення потреб ринку, за рахунок підвищення якості продукції, за рахунок удосконалювання системи ціноутворення, за рахунок диверсифікованості ринку;
- матеріальне стимулювання повноти використання основних фондів;
- удосконалювання оперативного планування й поліпшення організації робочого місця;
- підвищення трудової дисципліни;
- раціональне використання транспортних засобів;
- поліпшення побуту робітників;
- поліпшення умов праці й дотримання техніки безпеки;
- удосконалення процесу відвантаження продукції до безпосереднього споживача;
- удосконалювання обліку й аналізу використання основних фондів;
- впровадження наукової організації праці;
- ріст частки активної частини основних фондів.

Раціональна політика управління основним капіталом дозволить підвищити рівень його використання.

Список літератури

1. Гринчуцький В.І.. Економіка підприємства: навч. посібник / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук. - К. : Центр учбової літератури, 2010. - 304 с
2. Труш В.Е., Мальчиков А. М. Сучасні проблеми управління капіталом підприємства [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2010/Economics/65154.doc.htm

Одержано 25.06.13

Управління агропромисловим розвитком регіону в сучасних умовах

С.С.Ющенко, *ст. гр.МЕ-12м*
Кіровоградський національний технічний університет

Агропромисловий комплекс Кіровоградської області відіграє провідну роль у формуванні валового регіонального продукту та сталому зростанні економіки регіону, забезпеченні населення продовольчими продуктами та сприянні зайнятості в сільській місцевості, на підприємствах харчової промисловості, підвищення життєвого рівня і добробуту населення. Визначальним є соціальне значення галузі як економічної бази для забезпечення життєдіяльності населення області та незамінного виробника продуктів харчування й сировини для промисловості; сільські території є місцем оздоровлення міських жителів, а сільське населення – оберегом національних звичаїв і традицій.

У структурі виробництва валової продукції сільського господарства найбільшу питому вага займає галузь рослинництва – 8,66 млрд. грн. у 2011 р., тоді як на галузь тваринництва припадає лише 1,88 млрд. грн. Агропромисловий комплекс регіону

формують суб'єкти сільського господарства, зокрема 526 діючих сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання, 2948 фермерських господарств та близько 134,3 тис. особистих селянських господарств населення. У 2011 році в сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві було зайнято 30472 особи, що складає 28,1 % від загальної кількості працівників в області. Безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах середня кількість працівників становила 21572 особи.

Аграрний сектор області має значний потенціал для розвитку, обумовлений наявністю достатніх земельних та трудових ресурсів.

Важливими конкурентними перевагами Кіровоградської області є наявність природних ресурсів для розвитку всіх категорій господарств, а також переробних підприємств в агропромисловому комплексі, передумов для створення та подальшого розвитку економічних кластерів. Використання цих рушійних факторів розвитку базується на вигідному географічному розташуванні області, сприятливих кліматичних умовах, достатньому природно-ресурсному потенціалі, накопиченому досвіді інноваційного розвитку, високому рівні освіти.

Тому місією агропродовольчого комплексу області є забезпечити продовольчу безпеку не лише нашої області, але держави в цілому, вивести Кіровоградщину в число найбільш розвинених в аграрному відношенні областей України та створити економічну базу для підвищення добробуту сільських жителів і розвитку сільських територій.

Проголошена надважлива місія може бути виконана лише за умови розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва. Проте сільське господарство області з року в рік знаходиться фактично на межі лише простого відтворення через невідлагоджені економічні відносини в державі. Але сільськогосподарське виробництво зупинити неможливо, тому село, поступово деградуючи, продовжує виступає донором інших галузей економіки та інших областей країни, що не дає змоги здійснювати техніко-технологічне переоснащення сільського господарства.

Основною метою Програми розвитку агропромислового комплексу Кіровоградської області на найближчу перспективу є:

— формування екологічно та економічно збалансованого сільськогосподарського комплексу на основі максимально ефективного використання існуючого в області природно-ресурсного потенціалу;

— розробка завдань та шляхів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств різних форм власності і господарювання, переробних підприємств для повноцінного забезпечення населення продовольством, а промисловості – сировиною шляхом запровадження нових підходів в інноваційному, інвестиційному, організаційному, кадровому забезпеченні галузей агропромислового комплексу та формуванні експортного потенціалу;

— підтримка сталого розвитку сільських територій, створення сприятливих умов для життєдіяльності та підвищення добробуту населення області;

— нарощування виробництва високоякісної продукції, формування замкнених циклів виробництва сільськогосподарської продукції, вирощування екологічно чистої продукції і розвиток органічного виробництва;

— формування в області сучасного соціоекономічного підходу до розвитку розвитку агропромислового комплексу, що поєднує економічні та соціальні аспекти функціонування аграрних підприємств.

Основними причинами, що призвели до нинішнього стану в агропромисловому комплексі Кіровоградської області визнано:

— нераціональне використання земель сільськогосподарського призначення;

— недостатній рівень технологічного і технічного забезпечення сільськогосподарських та переробних підприємств;

— недосконала система ціноутворення на сільськогосподарську продукцію;

— недостатній рівень селекційно-племінної та селекційно-насінницької роботи в аграрній сфері;

— неврегульованість відносин між сільськогосподарськими виробниками та переробними підприємствами, іншими суб'єктами індустріального аграрного ринку;

— зростання витрат та зменшення рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва і тваринництва;

— недостатнє фінансове забезпечення сільськогосподарських виробників;

— недостатній рівень державної підтримки вітчизняного сільськогосподарського виробника;

— низький рівень заробітної плати в сільському господарстві;

— невідповідність кадрового забезпечення вимогам аграрного ринку;

— нестабільна податкова політика;

— недосконалі земельні відносини;

— відсутній оптовий ринок сільськогосподарської продукції;

— відсутній чіткий та прогнозований механізм надання дотацій сільськогосподарським товаровиробникам;

— недостатній розвиток логістичної інфраструктури;

— недостатній рівень соціального розвитку в сільських місцевостях.

Для подолання існуючих обмежень в розвитку агропромислового комплексу Кіровоградщини необхідно вжити наступні заходи:

— підтримка сільських територіальних громад;

— сприяння можливості залучення значних обсягів інвестиційних ресурсів на довготривалі періоди та створення сприятливого інвестиційного клімату в перспективі;

— створення агропромислових кластерних формувань, підвищення рівня доходів учасників кластеру та оптимізація їх виробничих витрат;

— сприяння розвитку суміжних галузей.

На першому етапі реалізації програми передбачається призупинення спаду обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства, стабілізація та формування бази для їх поступового нарощування. На другому етапі передбачається збільшення виробництва продукції аграрного сектору в обсягах, необхідних для забезпечення внутрішніх потреб регіону, держави та формування експортного потенціалу.

У результаті виконання Програми та реалізації запропонованих заходів очікується:

— зменшення втрат під час зберігання вирощеної сільськогосподарської продукції та недопущення значних сезонних цінових коливань на овочі та фрукти;

— збереження та відтворення родючості ґрунтів, покращення стану екосистеми області та забезпечення сталого розвитку аграрної галузі Кіровоградської області;

— збільшення виробництво цукрових буряків до 941,2 тис. тонн, що більше на 16,4 % в порівнянні до 2011 року;

— забезпечення продовольчої потреби області екологічно чистою та якісною продукцією картоплі в на рівні 450,4 тис./тонн сільськогосподарськими підприємствами різних форм власності, шляхом переведення галузі на інтенсивну основу при значному підвищенні врожайності, скороченні посівних площ та раціональному використанні вирощеного врожаю;

– збільшення виробництва овочів до 278,7 тис. т, за рахунок істотного підвищення їх урожайності до 163,8 ц/га, або на 5 % щорічно, починаючи із 2012 р., завдяки підвищення середньої урожайності до 160-180 ц/га та впровадження інтенсивних ресурсозберігаючих технологій їх вирощування;

– збільшення виробництва плодів та ягід до 32,8 тис. тонн за рахунок закладення плодових та ягідних культур на площі 6,8 тис. га для забезпечення потреб області та інших регіонів;

– нарощування поголів'я усіх видів худоби та птиці, зокрема великої рогатої худоби – на 20,1 тис. голів (16,4%), свиней – на 43,3 тис. голів (15,6%), овець та кіз – на 4,7 тис. тонн (11,2%), птиці – на 352,5 тис. голів (7,7%);

– збільшення обсягів виробництва м'яса усіх видів у забійній масі на 6,7 тис. тонн (14,8%), а саме м'яса ВРХ – на 2,4 тис. тонн (17,0%), свиней – на 3,7 тис. тонн (16,2%), овець та кіз – на 0,1 тис. тонн (11,3%), птиці – на 0,6 тис. тонн (8,2%), яєць – на 20,9 млн. шт. (4,2 %);

– збільшення обсягів виробництва молока до 385,6 тис. тонн, або на 54,1 тис. тонн (+16,3 %) до рівня 2011 року;

– збільшення виробництва яєць до 520,7 млн. штук, або на 20,9 млн. штук (+4,2 %) до рівня 2011 року;

– збільшення вилову риби до 736,9 тонн (+4,1 %) до рівня 2011 року;

– забезпечення контрольованої епізоотичної ситуації та, як наслідок, екологічно безпечної та високоякісної продукції тваринного походження;

– забезпечення товаровиробникам належних умов для продажу власної сільськогосподарської продукції;

– збільшення кількості робочих місць у сільській місцевості;

– підвищення рівня доходів членів сільськогосподарських виробників.

Одержано 26.06.13

Експериментальне дослідження динамічних характеристик маніпулятора паралельної структури «дельта»

С.М. Дудник, *ст. гр. ІМ(МВ)-12М*
А.М. Кириченко, *д-р. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

В сучасному високорозвиненому індустріальному суспільстві відбувається постійна інтеграція нових технологій, що обумовлюється ринковими відносинами та підвищенням конкурентоспроможності продукції.

Основним напрямком автоматизації багатономенклатурного серійного виробництва є створення швидко переналагоджуваного технологічного обладнання на основі механізмів паралельної структури, яке слід розглядати не як удосконалення існуючого технологічного обладнання, а як створення принципово нового обладнання для виконання майже усіх технологічних операцій (обробки, складання, випробування та вимірювання виробів.

Механізми з паралельними кінематичними ланцюгами мають ряд важливих переваг, таких як висока жорсткість, точність, надійність, компактність. Але доводиться констатувати, що нині, зважаючи на деякі причини, вони поки що мало використовуються. Серед цих причин складність управління і недостатня пропрацьованість методик, які дозволяли б отримувати як оптимальні варіанти конструкцій.

У зв'язку з цим особливу актуальність набуває завдання дослідження можливості оптимізації геометричних, кінематичних, силових і динамічних параметрів роботів, що мають маніпулятори з механізмами паралельної структури [1].

Механізм паралельної структури «дельта» – технологічне обладнання з паралельною кінематикою, побудоване на основі кінематичного з‘єднання штанг, які виконані у вигляді паралелограмного механізму, а перетворення рухів реалізується шляхом примусового обертання опорних шарнірів, змонтованих на нерухомому стаціонарному блоці.

Маніпулятор «дельта» (рис. 1, а) складається з рами 1, знизу якої закріплений стіл 2, а зверху – основа 3, на якій змонтовані три сервопривода 4, кути між якими становлять 120°. На валу кожного сервопривода 4 закріплений важіль 5 з осями 6, які слугують основою для шарнірного з’єднання. Шарнірне з’єднання забезпечує кріплення штанг постійної довжини 7 до важелів 5. Штанги постійної довжини виконані з алюмінієвих трубок. Рухома платформа 8 маніпулятора також з’єднана через шарнірне з’єднання зі штангами постійної довжини 7. При обертальному русі сервоприводів 4 змінюються кути важелів 5 та штанг постійної довжини 7. При зміні кутів важелів 5 і штанг постійної довжини 7 відбувається переміщення рухомої платформи 8.

Розглянемо розрахункову схему маніпулятора паралельної структури «дельта» (рис. 1, б), яка має параметри: відстань *a* від центру платформи до осей приводів; довжина *b* від центру платформи до центру шарнірного з’єднання,; довжина *ra* від фіксованого з’єднання *A1* до кульового шарніра *C1*; довжина *rb* від кульового шарнір *C1* до кульового шарніра *B1*:.

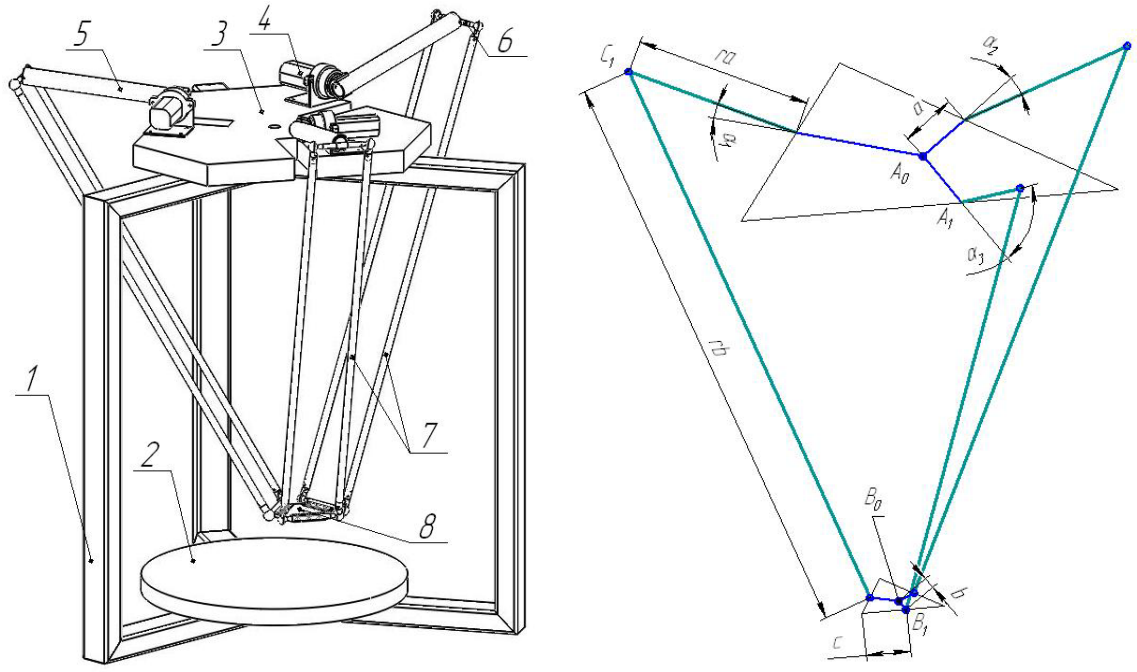

а) б)

Рисунок 1 – Маніпулятор «дельта»: а) конструкція, б) кінематична модель

Зворотна кінематика. Точка *C1* знаходиться як точка перетину двох кіл, одне з яких з центром в точці *A1* і радіусом ra, а інше з центром в точці $B1'$ радіусом $\sqrt{rb^2 - x_0^2}$. Можна отримати координати точки C1 за умови

$$\begin{cases} (y_{C1} - y_{A1})^2 + (z_{C1} - z_{A1})^2 = ra^2, \\ (y_{C1} - y_{B1'})^2 + (z_{C1} - z_{B1'})^2 = rb^2 - x_0^2. \end{cases}$$

Тоді зворотна кінематична залежність має вигляд

$$\theta_i = a\tan\left(\frac{z_{Ci}}{y_{Ai} - y_{Ci}}\right). \quad (1)$$

Пряма кінематика. Щоб знайти координати центру рухомої платформи, потрібно для кожного приводу вирішити рівняння:

$$(x - x_j)^2 + (y - y_j)^2 + (z - z_j)^2 = re^2.$$

Тоді пряма кінематична залежність в неявному вигляді:

$$(a_1^2 + a_2^2 + 1)z^2 + 2(a_1 + a_2(b_2 - y) - z_1)z + (b_1^2 + (b_2 - y_1)^2 + z_1^2 - re^2). \quad (2)$$

За допомогою дослідного стенду з маніпулятором паралельної структури «дельта» (рис. 2) виміряні дійсні положення приводів при періодичному зворотно-поступальному русі робочого органа у напрямках координатних осей.

Згідно з кінематичними залежностями положення приводів (рис. 3, а) перераховані у координати робочого органа, що дозволило визначити траєкторію робочого органа у часі та її відхилення від заданої (рис. 3, б). Встановлено, що найбільші відхилення від заданої траєкторії спостерігаються саме у напрямку руху, а відхилення у напрямках інших осей на порядок менші.

Рисунок 2 – Дослідний стенд для вимірювання траєкторії робочого органа маніпулятора «дельта»

За допомогою розкладу траєкторії у ряд Фур'є встановлені спектри коливань робочого органа у напрямках координатних осей (рис. 4). Аналіз спектрів показує, що основні коливальні процеси відбуваються на частотах до 10 Гц.

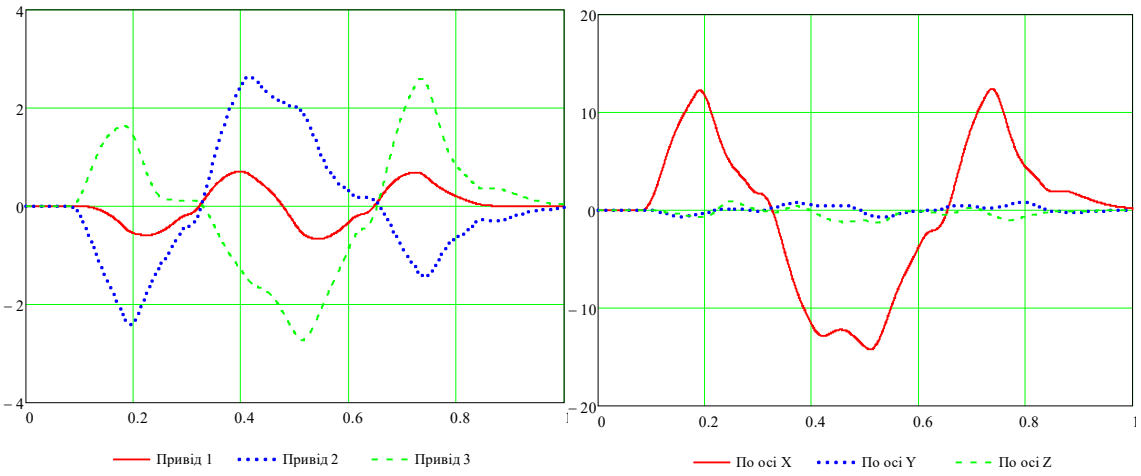

Рисунок 3 – Відхилення від заданих положень:
а) координат приводів; б) координат робочого органа

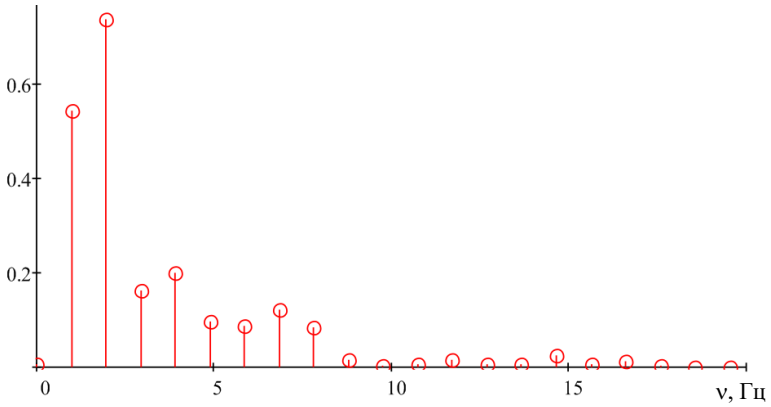

Рисунок 4 – Спектри коливань робочого органа при русі

За результатами проведених досліджень запропоновано наступні рекомендації до підвищення динамічних властивостей: збільшення жорсткості поворотних приводів, зменшення маси рухомих частин заміною деталей з алюмінієвих сплавів на вуглепластикові, збільшення маси нерухомої основи та жорсткості просторової рами маніпулятора.

Список літератури

1. Крижанівський В.А., Кузнєцов Ю.М., Валявський І.А., Скляров Р.А. Технологічне обладнання з паралельною кінематикою: Навчальний посібник для ВНЗ / Під ред. Ю.М. Кузнєцова. – Кіровоград, 2004. – 449 с.
2. Jon Martínez García. Inverse - Forward Kinematics of a Delta Robot, 2010. – 130 p.
Одержано 26.06.13

Підвищення точності позиціонування маніпулятора SCARA

В.В. Любченко, *ст. гр. ІМ(МВ)-12М*,
А.М. Кириченко, *доц., д-р. техн. наук,*
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасні машини відіграють важливу роль у створенні матеріально-технічної бази, підвищенні економічного рівня України. Для виходу з економічної кризи необхідно підвищувати ефективність виробництва, якнайширше впроваджувати в промисловість машини автоматичної дії (промислові роботи та маніпулятори).

Маніпулятор SCARA [1] є складальною машиною, яка встановлює одну частину виробу або здійснює декілька операцій, звідси походить його назва (Selective Compliance Assembly Robot Arm – складальний робот-рука з вибірковою податливістю). Маніпулятор SCARA часто використовують через його швидкодію та низьку вартість, він може бути запрограмований для виконання повторюваних точних робіт, наприклад, встановлення електронних компонентів.

Основними параметрами робота (рис. 1) є кути повороту приводів θ_1 та θ_2, зміщення d по осі Z, довжина ланок a_1 та a_2.

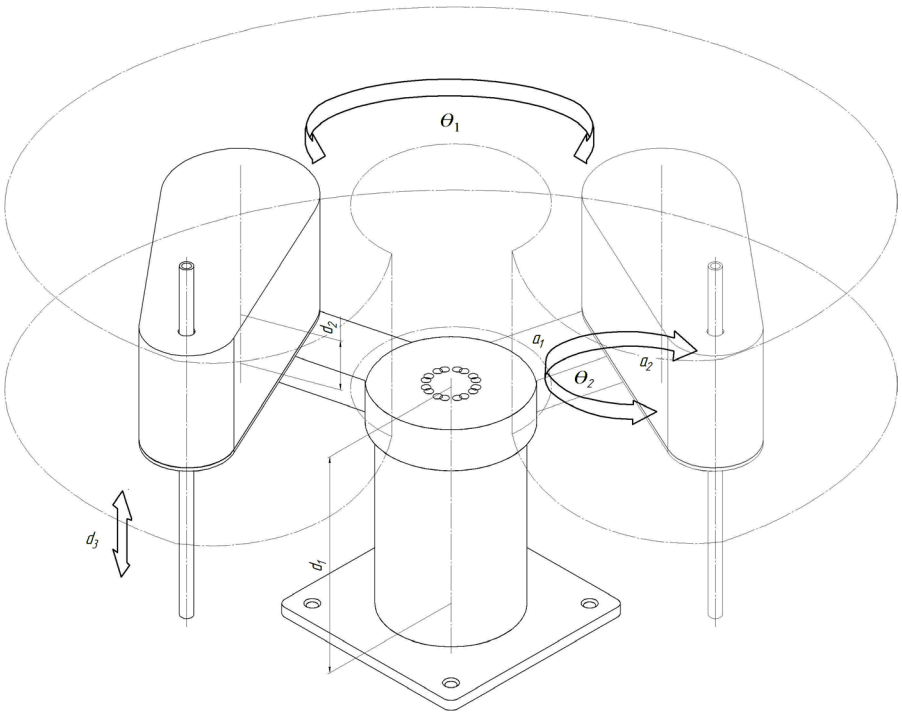

Рисунок 1 – Промисловий робот SCARA

Пряма кінематична залежність дозволяє визначити координати робочого органа за відомими координатами приводів. Вектор X положення робочого органа у системі координат основи можна знайти із залежності

$$X = \begin{bmatrix} a_1 \cos\theta_1 + a_2 \cos\theta_{12} \\ a_1 \sin\theta_1 + a_2 \sin\theta_{12} \\ -d_3 + d_1 + d_2 \end{bmatrix}, \quad (1)$$

Зворотна кінематика визначає можливі набори положень приводів, при яких кінцева ланка знаходиться в потрібному положенні та орієнтації.

Зворотні кінематичні рівняння робота SCARA

$$\theta = \begin{bmatrix} \text{arctg}\left(\dfrac{x(a_1 + a_2\cos\theta_2) - y(a_2 \sin\theta_2)}{a_1^2 + a_2^2 + 2a_1 a_2 \cos\theta_2} \right) \\ \arccos\left(\dfrac{x^2 + y^2 - a_1^2 - a_2^2}{2a_1 a_2} \right) \\ z \end{bmatrix}. \quad (2)$$

Передачі похибки від приводів до виконавчого органу при відповідних положеннях механізму в робочій зоні верстата (рис. 2).

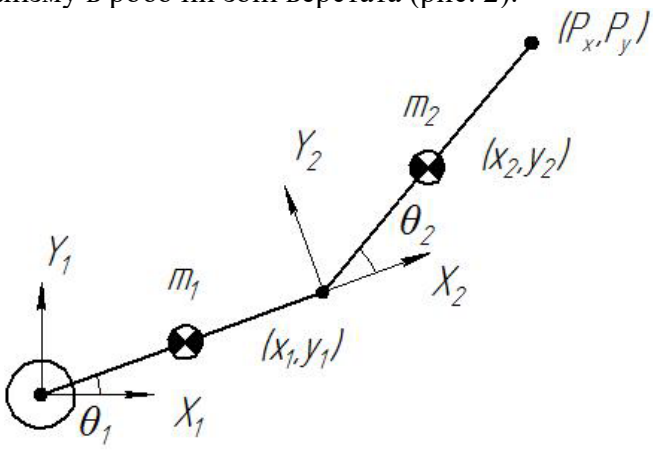

Рисунок 2 – Розрахункова схема робота SCARA

Розглянемо вплив точності приводів на точність маніпулятора «SCARA». Нехай при заданих розмірах робочої зони максимальні похибки переміщення приводів дорівнюють δ. Тоді похибка по осям координат X та Y дорівнює

$$\Delta x = \left(\frac{dx}{da_1} \pm \frac{dx}{da_2} \right) \delta, \quad (3)$$

$$\Delta y = \left(\frac{dy}{da_1} \pm \frac{dy}{da_2} \right) \delta, \quad (4)$$

де знак „+” відповідає одному напрямку переміщень приводів, а різнонаправленим переміщенням відповідає знак „-”; $\frac{dx}{da_1}$, $\frac{dx}{da_2}$, $\frac{dy}{da_1}$, $\frac{dy}{da_2}$ – похідні від переміщень робочого органа по осі X та Y, відповідно.

Результуюча похибка положення робочого органа дорівнює:

$$\Delta = \delta\sqrt{\left(\frac{dx}{da_1} \pm \frac{dx}{da_2}\right)^2 + \left(\frac{dy}{da_1} \pm \frac{dy}{da_2}\right)^2} \quad (5)$$

Згідно розрахункової схеми (рис. 3), результуюча похибка дорівнює

$$\Delta = \delta\sqrt{(r \cdot \sin\beta_1 \pm a_2 \cdot \sin\beta_2)^2 + (r \cdot \cos\beta_1 \pm a_2 \cdot \cos\beta_2)^2}, \quad (6)$$

де r - радіус точки позиціонування, β_1-кут між віссю x та лучем радіуса r, β_2-кут між віссю x та другою ланкою, a_1, a_2 довжина ланок.

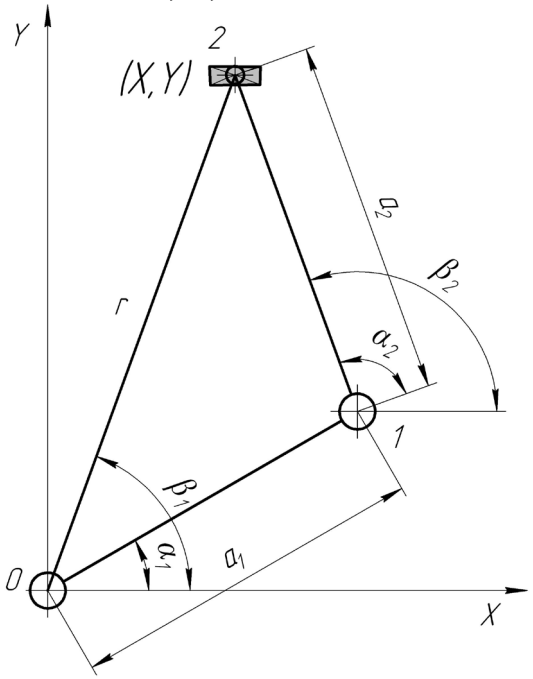

Рисунок 3 – Передача похибки від приводів до виконавчого органа

Згідно з (6) розраховані величини похибки в залежності від положення робочого органа (рис. 4).

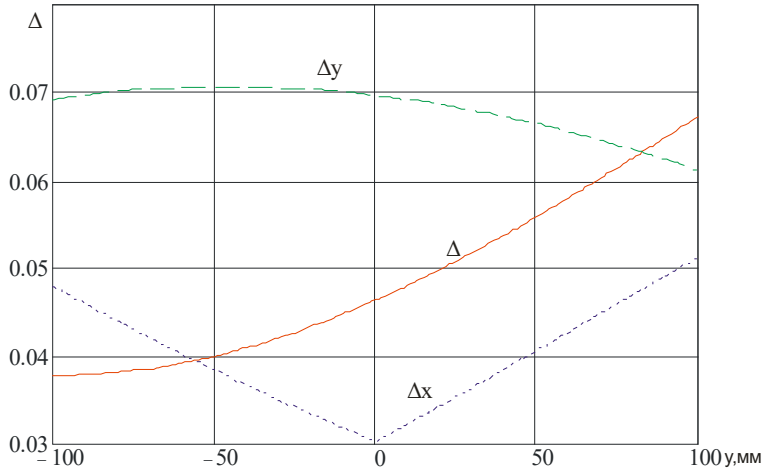

Рисунок 4 – Графік залежності компонентів похибки від зміни положення виконавчого органа по координаті Y

Висновки: на основі розгляду кінематичних залежностей маніпулятора SCARA встановлено залежність компонентів похибки від положення робочого органа. Похибка

зростає із збільшенням довжини ланок маніпулятора та із збільшенням відстані від робочого органа до його центральної осі.

Список літератури

1. https://en.wikipedia.org/wiki/SCARA
2. Костюк Г.И. , Баранов О.О. ,. Левченко И.Г,. Фадеев В.А. Роботизированные технологические комплексы. – Учеб. пособие. – Харьков: ХАИ, 2003. – 214 с.
3. Кириченко А.М. Точність верстатів з плоскими механізмами паралельної структури / А..М. Кириченко, С.М. Заїка // Вісник Сумського державного університету. Серія «Технічні науки». – Суми : СумДУ, 2010. – № 4. – С. 19-23.

Одержано 01.07.13

Організація менеджменту збутової діяльності підприємства: пропозиції по удосконаленню

Ж.В. Фундовна, *ст. гр. АДМ-11(2М)*,
О.В. Сторожук, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Формування ринкової економіки в Україні обумовило появу низки проблем, серед яких найбільш гострою є неготовність вітчизняних підприємств та організацій до ринкових реформ, діяльності в умовах конкурентного середовища. В таких умовах суттєво змінюється місце і роль підприємства в системі економічних відносин. З низової ланки народного господарства, із об'єкту управління центру, підприємство перетворюється в головного, рівноправного суб'єкта економічного життя. В той же час перехід до ринкових відносин висуває надмірні умови розвитку різноманітних соціально-економічних і організаційних форм підприємств, надання їм повної економічної свободи. На цій основі відбувається процес ліквідації організацій вищого рівня і монополістичних структур, створення на рівні з великими безлічі середніх і дрібних (малих) підприємств.

Сучасна економіка являє собою складну інтегровану систему, що містить в собі чисельні і різноманітні структурні ланки. Проте, яка б із ланок утворення не розглядалась, всі вони виступають у вигляді тієї чи іншої комбінації підприємств. Тому підприємство виступає як первинна, основна ланка народного господарства України. Зокрема, тут здійснюється процес виробництва матеріальних благ, формуються одні і виявляються інші економічні відносини, переплутуються загальнолюдські, групові і особисті інтереси.

Проблеми вдосконалення організації управління підприємствами останніми роками стали предметом уваги багатьох науковців, проте найменш дослідженими в сучасній вітчизняній літературі залишаються питання забезпечення ефективності стратегій управління, методи їх гнучкого регулювання в організаціях ринкової інфраструктури.

Для усунення недоліків в структурі управління збутом продукції ТОВ "Кернел-Трейд" необхідно провести ряд заходів щодо вдосконалення загальної стуктури управління підприємством. На нашу думку при вдосконаленні структури управління збутом необхідно додержання, необхідно наступних принципів:

- Принцип єдності розпорядництва і персональної відповідальності. Він виключає подвійність підпорядкування і можливість отримання суперечливих вказівок;

- Принцип розподілу персоналу. Слід правильно визначити кількість підлеглих, якими може ефективно керувати один чоловік, тобто норму керованості;

- Принцип чіткого функціонального розмежування. Кожна виробнича й функціональне ланка повинна мати обмежені функції, які не зачіпають функції інших підрозділів на одному рівні управління;

- Принцип відповідності прав, обов'язків і відповідальності кожної ланки управління і посадової особи. Така відповідність створює реальні умови для прийняття і реалізації оптимальних рішень;

- Принцип гнучкості і економічності. Організаційна структура управління збутом повинна реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища з найменшими витратами, тобто володіти властивістю раціональної самоадаптації.

Крім зазначених принципів при вдосконалення структури управління збутом необхідно враховувати вплив внутрішніх і зовнішніх факторів, тобто скоротити штат апарату управління і загальну чисельність адміністративного персоналу.

Для підвищення ефективності функціонування організаційної структури управління збутом ТОВ "Кернел-Трейд" пропонується провести наступні заходи:

1. Провести зміни в роботі Фінансового департаменту.
2. Вдосконалити роботу Департаменту маркетингу та продаж.
3. Створити інформаційно-аналітичний відділ.
4. Ввести соціологічну службу.
5. Скоротити штат апарату управління і загальну чисельність адміністративного персоналу.
6. Створити на фірмі адаптаційну систему, яка б сприяла підвищенню ефективності роботи апарату управління при постійно мінливих внутрішніх і зовнішніх умовах функціонування підприємства.

Розглянемо більш докладно пропоновані заходи щодо вдосконалення системи управління збутом ТОВ "Кернел-Трейд".

Значний розвиток має отримати Фінансовий Департамент. Через відсутність налагодженої системи управління фінансами підприємство втрачає щороку від 10 до 20% своїх доходів - брак повноцінної і оперативної фінансової інформації призводить до помилкових, запізнілих управлінських рішень, багато об'єктів фінансового управління йдуть з уваги керівників. Дефіцит оборотних коштів, зростання кредиторської заборгованості, низька оборотність капіталу, надмірні витрати на реалізацію продукції - такі показники постійно хвилюють керівництво підприємства. Саме розробка і впровадження фінансового менеджменту повинні стати ключовими для стабілізації стану підприємства, оскільки раціонально організовані фінансові потоки дозволяють функціонувати економічній структурі у всіх сферах господарської діяльності - постачанні, збуті, трудових відносинах. У Фінансовому Департамент має бути введено посаду менеджера з фінансової стратегії, який буде займатися розробкою системи фінансового менеджменту з метою організації ефективного функціонування підприємства.

Список літератури

1. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.91 р. №1577-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.91 р. №959-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
3. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория анализа хозяйственной деятельности. Учебник. - М.: Финансы и статистика, 1994. - 414с.

4. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом. –М.: Финансы и статистика, 1999. –348 с.
5. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. М.: Финансы и статистика, 2000

Одержано 27.06.13

Історія виникнення англійської мови

Т.В.Чепа, *студ.гр. ДІ-12*
В.В. Підоренко, *викл.*
Кіровоградський національний технічний університет

Традиційно вважається, що англійська мова пройшла через чотири стадії протягом останніх півтори тисяч років:

- староанглійська або англосаксонська (500—1050), корені якої відносять до діалектів поселенців (ютів, саксів, англів і фрисків), які захопили територію сучасної Англії;

- середньоанглійська (1050—1550), яка перебувала під впливом норманської французької мови (після завоювання в 1066 році) і церковної латини;

- рання сучасна англійська (1550—1700), що стандартизувала широкі зміни середньоанглійської;

- пізня сучасна англійська (починаючи з 1700), містить часткові зміни при поширенні сучасної англійської мови.

Староанглійський період (V-XI ст.)

У староанглійський період формування мови англійської народності (5—11 ст.) на території Британії внаслідок розвитку діалектів північно-германських племен (англів, саксів і ютів), що переселилися в 5 ст. до Британії і злилися з кельтським населенням, виникає староанглійська мова. В Англії зароджуються феодальні відносини, виникають окремі королівства і формуються місцеві діалекти. Найдавніші писемні пам'ятки (рунічні написи на Рутвельському хресті, поема «Беовульф» та ін.) датуються 7—8 ст. З проникненням до Англії християнства (6 ст.) латинський алфавіт заміняє руни.

Староанглійська мова характеризується розвиненою системою голосних, дифтонгів, палаталізацією приголосних, флективною будовою, вільним порядком слів, морфологічною диференціацією частин мови, добре розвиненою системою словотворчих афіксів, продуктивним словоскладанням. Лексичний склад — в основному давньо-германський, з незначними кельтськими і латинськими запозиченнями. Після завоювання Англії Данією (1017) англійська мова поповнюється скандинавськими географічними назвами, військовими термінами, суспільно-побутовою лексикою [1].

Середньоанглійський період (XI-XIV ст.)

Середьонаглійський період розвитку мови англійської народності простягається від 11 до 14 ст.

В кінці 11 і на початку 12 ст. в Англії посилюється процес феодалізації, якому сприяє завоювання країни норманами (1066), і норманський діалект французької мови стає офіційною мовою Англії. Але народ зберігає рідну мову. Понад два століття в Англії існує двомовність, внаслідок чого лексика англійської мови в значній мірі поповнюється запозиченнями з французької. На початку 15 ст. англійська мова

витісняє французьку з основних сфер державного та політичного життя і стає панівною в країні [2].

Період Середньої Англійської мови - це час швидкого розвитку англійської літератури.

Найвидатніший поет 14 століття був Джеффрі Чосер. Його часто називають батьком англійської поезії. Як і слід було очікувати, мова дуже змінилася за сімсот років з часів Беовульфа і набагато легше читається Чосер, ніж будь-що написане Старою Англійською мовою. Важлива прозова праця Сера Томаса Мелорі, була писана Середньою Англійською мовою. Він написав вісім окремих оповідань про короля Артура і його лицарів, але коли Какстон надрукував книги в 1485 (після смерті Мелорі) були об'єднані в одну довгу історію.

Велика частина Середньо-англійської прози є релігійною. Вікліф організував виробництво всієї Біблії англійською мовою. Він сам переклав частину її.

Період формування англійської національної мови (XV—XVI ст.)

У цей період в Англії починається розклад феодальної системи та інтенсивний розвиток товарно-грошових відносин. Внаслідок широкої міжнародної торгівлі Англії Лондон в 14 ст. стає центром країни, а лондонський діалект набуває все більшого значення в країні і, вбираючи окремі елементи з суміжних діалектів, стає основою національної мови. Інтенсивний процес формування нації сприяв поширенню й розвитку національної мови й все більшому нівелюванню діалектів. Велику роль у поширенні норм національної англійської відіграв Уїльям Кекстон, який запровадив книгодрукування в Англії (1476), чим сприяв закріпленню орфографії, яка вже й на той час не цілком відповідала нормам вимови. В літературномовних пам'ятках цього періоду відбилась епоха розвитку буржуазного гуманізму, формування національної самосвідомості англійського народу. На мові цього періоду позначається вплив широких міжнародних зносин Англії — починається новий потік запозичень з італійської, грецької, іспанської та інших мов. У фонетиці визначним явищем є так званий «зсув голосних» і ряд інших особливостей, що посилили розбіжність між орфографією і орфоепією. У морфології триває процес відмирання флексій іменників, прикметників і дієслів; виникає новий, безсуфіксальний спосіб творення слів; усталюється єдина форма множини (-s); прикметники остаточно втрачають форми узгодження, спрощується категорія сильних і слабких дієслів. У синтаксисі спостерігаються основні риси сучасної англійської мови [3].

Новоанглійський період (XVII-XX ст.)

У цей період відбулося остаточне формування і розвиток національної англійської мови. Закріпленню сталих норм літературної мови сприяє художня література і численні граматичні праці («Коротка граматика англійської мови» У. Буллокара, «Граматика англійської мови» Б. Джонсона і ряд словників). Зусилля мовознавців були спрямовані на створення нормативної граматики і розв'язання орфографічної проблеми (остання реформа була проведена у 18 ст.). Внаслідок колоніальної експансії Англії її мова проникала (з 17 ст.) до Америки, Ірландії, Австралії, Нової Зеландії та ін. країн. В англійській мові далі розвиваються основні риси попереднього періоду, удосконалюється її аналітична будова, відношення між повнозначними словами в реченні виражаються за допомогою сталого порядку слів; слово майже не змінюється морфологічно, наприклад, прикметники змінюються лише за ступенями порівняння і цілком втратили ознаки узгодження з іменниками. Отже, на перше місце стає синтаксичний зв'язок слів у реченні [4].

Таким чином, хоч англійська мова протягом тривалого розвитку зазнала значних змін, проте вона й тепер зберігає всі основні риси групи германських мов.

Англійська мова поширилася по всьому світу, починаючи з 17 століття, і залишається основною міжнародною мовою торгівлі і техніки.

На сьогодні вона вважається однією з найскладніших серед європейських мов стосовно правильності вимови і читання слів. Існує велика кількість винятків, але певні правила читання слів все ж таки існують.

Список літератури

1. Смирницький А.І. Англосаксонський мову / Смирницький А.І. - М., 1955.
2. Расторгуєва Т.А., Жданова І.Ф. Курс лекцій з історії англійської мови. Вип. III IV. - М., 1972.
3. Іванова І.П., Чахоян Л.П., Бєляєва Т.М. Історія англійської мови. Підручник. Хрестоматія. Словник. - М., 1999.
4. Іванова І.П., Бєляєва Т.М. Хрестоматія з історії англійської мови / Іванова І.П., Бєляєва Т.М. Л., 1980.

Одержано 27.06.13

Особливості організації менеджменту банківської установи

О.В.Борисюк, *студ. гр. АДМ-11-2М,*
В.В. Зайченко, *доц., канд. наук. з держ.упр.*
Кіровоградський національний технічний університет

Широко використовуване у час поняття "банківський менеджмент" має численні тлумачення. Та загалом фахівці хто визнає – у цьому, що банківський менеджмент — це наукова система управління відносини банківським справою і персоналом, зайнятих у банківської сфери. Якраз у такому розумінні банківський менеджмент у роботах таких відомих авторів, як Про. І.Лаврушин, РусланаБатищев, Є. Ф. Жуков, Т. У. Нікітін, І. Я. Носков, Про. А.Олейнчик, А. Р.Поршнева, У. М.Усоскин, М. Д.Эриашвили.

Набагато меншою мірою, ніж загальний банківський менеджмент, вітчизняними авторами опрацьована проблема банківського менеджменту в комерційному банку. Причина - в специфіці діяльності комерційного банку як фінансового посередника із управління грошовими потоками, котрим притаманна вся сукупність функцій грошей. До висвітлення цієї проблеми автори, зазвичай, підходять з позицій дотримання вимог, і нормативів державних регулюючих органів, відповідальних за ліквідність банківської системи загалом.

Ефективний менеджмент – життєва необхідність для кожного банку, для кожної країни, якщо вона хоче, щоб банківська система досягла своєї основної мети – безперервного функціонування фінансової галузі, кровоносної системи будь – якої економіки.

Але ефективний менеджмент банком неможливий без створення всередині нього такої атмосфери, коли весь персонал зацікавлений в досягненні загального успіху, відчуває свою особисту причетність до його перемог та поразок. Часи, коли банк одноосібно управлявся власником, а службовці були просто найманими робітниками, які виконували строго обумовлені функції давно пройшли. Сьогодні успіх чи невдача в банківській діяльності багато в чому залежать від творчої діяльності та активності

робітників банку, їх готовність взяти на себе відповідальність за рішення, що приймаються, розуміння того, що загальний успіх може скластися лише в тому випадку, коли кожний буде працювати на грані своїх можливостей.

Банківський менеджмент — це наука про надійні та ефективні системи управління всіма процесами та відносинами, які характеризують діяльність банку. Збільшення прибутковості та зниження ризику є двома основними напрямками банківського менеджменту. Під процесами та відносинами розуміють усю сукупність фінансових, економічних, організаційних і соціальних сфер банківської діяльності.

Банківський менеджмент як самостійний вид банківської діяльності передбачає, що менеджер є незалежний від власності на капітал банку, в якому він працює. Він може володіти акціями банку, а може і не мати їх, працюючи за наймом на посаді менеджера. Робота менеджера — це продуктивна робота, що виникає в умовах комбінування високотехнологічного банківського процесу з високим рівнем спеціалізації працівників і забезпечує зв'язок та єдність усього процесу банківської діяльності на рівні банку загалом, філії або відділення.

Використання механізму банківського менеджменту спрямоване на реалізацію соціально-економічних, технологічних, організаційно-правових завдань, що виникають у процесі банківської діяльності. Механізм менеджменту об'єктивно обумовлений здійсненням банківської діяльності в ринкових умовах, коли результати управлінської та господарської діяльності одержують оцінку на ринку в процесі обміну.

Кінцева мета банківського менеджменту — забезпечення прибутковості діяльності банку шляхом раціональної організації операційного процесу, розвитку техніко-технологічної бази, ефективного використання кадрового потенціалу при одночасному підвищенні кваліфікації тощо.

Завдання УкрСиббанку в 2012 році полягало у підвищенні ефективності діяльності в складних економічних умовах. Колектив банку продовжив роботу над реструктуризацією балансу, на якому до цих пір позначається вплив наслідків кризи 2008-2009 рр. Завдяки незмінній підтримці акціонерів УкрСиббанк продовжив скорочення частки проблемних кредитів, активізував кредитування як корпоративного, так і роздрібного сегментів, а також, незважаючи на непросту ринкову ситуацію, зберіг обсяги депозитів клієнтів.

УкрСиббанку вдалося змінити структуру валюти своїх роздрібних депозитів, зберігши при цьому загальний об'єм на сталому рівні: обсяги депозитів у гривні зросли на 15%. Також банк підвищив якість обслуговування роздрібних клієнтів завдяки впровадженню нових пакетних продуктів, інтернет-банкінгу та розвитку каналів продажів.

Практичні результати роботи полягають в сукупності засобів скорочення обсягу проблемних кредитів, що безумовно призведе до поліпшення фінансового становища банку та закріпить успішний напрямок розвитку.

З матеріалу, викладеного в роботі, робимо висновок, що АТ Укрсиббанк на сьогодні застосовує чимало світових методів боротьби зі скороченням обсягу проблемних кредитних позик, що являється найголовнішою проблемою для банківської установи. Саме стабілізація та покращення кредитного портфелю виведе банк на новий рівень розвитку.

Підвищення обсягів клієнтських депозитів у гривні залишається одним з основних пріоритетів на 2013 рік як у корпоративному, так і роздрібному сегментах. Корпоративне кредитування повинно активізуватися, при цьому ми віддаємо пріоритет сільськогосподарському сектору, а також міжнародним та провідним українським компаніям. Окрім цього ми продовжимо розвивати короткострокове кредитування індивідуальних клієнтів із забезпеченням контролю ризиків. Частка безнадійних

кредитів у загальних обсягах ризикових активів повинна залишатися на рівні нижче 10%. Підвищення ефективності за рахунок зростання доходів і скорочення витрат залишається пріоритетом банку на 2013 рік.

Список літератури

1. Спяк Г.І., Фаріон Т.І. Система внутрішнього контролю банків України: стан та тенденції розвитку // Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу „Економічний аналіз". – 2010. -№ 7.
2. Кравчук І.С. Діяльність банків України на ринку єврооблігацій // Збірник наукових праць „Економіка: проблеми теорії та практики". – Випуск 262. – Том 6. – Дніпропетровськ, ДНУ.- 2010. - С.1460-1473.
3. Литвин Н.Б. Фінансовий облік в банках (у контексті МСФЗ). – К.: „ХАЙ-ТЕК ПРЕС", 2010. – 608 с.
4. Васильчишин О.Б. Розвиток банківської системи України, як основа реалізації стратегії економічного зростання. Монографія. За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ "Економічна думка", 2010. – 384 с

Одержано 18.06.13

Типи автоматизації

А.Л. Білоголовий, *ст. гр. ІМ(ТМ)-12МБ***,**
М.О. Годунко, *канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Автоматизація – це застосування технічних засобів і спеціальних систем управління, частково або повністю звільняючих людину від безпосередньої участі в процесі виробництва, отримання і перетворення енергії, матеріалів, інформації. Різні типи автоматизації широко використовуються в різних галузях промисловості. Наприклад, у промисловості використання різних типів автоматизації стає перевагою компанії, скорочуючи час обробки деталей, підвищуючи якість продукції і рівень безпеки.

Промислова автоматизація. Під промисловою автоматизацією, як правило, розуміється використання технологій для виконання повторюючихся, небезпечних або іншим способом не відповідних для виконання людьми завдань. Устаткування з числовим програмним управлінням (ЧПУ), промислові роботи, гнучкі виробничі системи (ГВС) і автоматизоване виробництво (АВ) – все це типи автоматизації, що упроваджуються на промислових підприємствах (рис.1).

Рисунок 1 - Автоматизоване виробництво

Машини з числовим програмним управлінням. Машини з числовим програмним управлінням (ЧПУ) використовують комп'ютери для зберігання інформації, обчислень і виконання операцій, які зазвичай виконуються уручну. Поширеним прикладом машини з ЧПУ є верстати та обробні центри з ЧПУ для фрезерування (рис.2). Замість регулювання положення кожного інструменту і ретельного переміщення важеля для відрізання нової деталі, в обробних центрах для фрезерування з ЧПУ використовується комп'ютери, щоб аналізувати, розрізати і обробляти кожну заготівку з високою точністю. Такі і інші машини з ЧПУ оброблюють деталі з меншою кількістю помилок і більшою точністю.

Рисунок 2 – Фрезерні обробні центри з ЧПУ

Промислові роботи. Застосування промислових роботів для автоматизації виробничих процесів є ще більшою перевагою, чим використання устаткування з ЧПУ – отримання деталей високої якості, скорочення часу обробки деталей, можливість обробки 3D-деталей, економія засобів і ін. Промислові роботи, як і інші типи автоматизації, можуть працювати 24 години в день, 7 днів в тиждень, щоб забезпечувати потреби виробництва. Середовища, які вважаються небезпечними для робочих, підходять для промислових роботів. Роботи можуть виконувати безліч промислових завдань, включаючи зварку, завантаження матеріалів, зборку, палетування, фарбування, нанесення покриттів, обслуговування верстатів і ін.

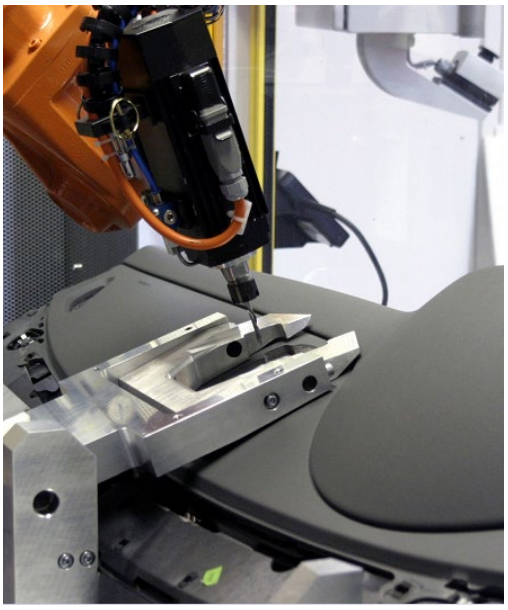

Рисунок 3 - Промислові роботі на виробництві

Гнучкі виробничі системи. Гнучкі виробничі системи (ГВС) об'єднують верстати (обробні центри) з ЧПУ, промислових роботів і інші типи промислової автоматизації в одну автоматизовану систему. ГВС зазвичай виробляє однакову продукцію і деталі, але зберігає можливість зміни деталей або процесів.

Автоматизоване виробництво. Автоматизоване виробництво знаходиться на вершині промислової автоматизації. АВ припускає використання комп'ютерів у виробництві, плануванні і управлінні ГВС і всім виробничим процесом в цілому. Поширеним прикладом АВ є система автоматизованого проектування (САПР) і система автоматизованого проектування і створення креслень (САПК). САПР і САПК використовують комп'ютерні програми для цифрового планування продукції, деталей, устаткування, промислових роботів і безлічі інших аспектів промислового виробництва. САПР також має на увазі автоматизоване складання графіків і аналіз виробничого потоку.

За відсутності різних типів промислової автоматизації всі аспекти виробництва доводилося б виконувати уручну. Сьогодні тривалість циклу набагато менша, ніж була раніше, завдяки спрощенню організації, постійності і продуктивності різних типів автоматизації.

Класифікація і функції промислових роботів. Існуючі конструкції роботів класифікують на три класи (рис.4): людиноподібні, які не отримали належного розвитку, оскільки не можуть у великому об'ємі проводити корисну роботу; інформаційні, такі, що досягли високої досконалості (супутники Землі і Місяця, "Місяцехід-2" і ін.); промислові трьох поколінь, призначені для заміни фізичної праці людини.

Промислові роботи першого покоління працюють за "жорсткою" програмою (їх рухи здійснюються за заданим алгоритмом). Друге покоління роботів володіє "технічним" зором і дотиком (їх рухи здійснюються залежно від навколишнього оточення). І третє покоління - "розумні" з логічними пристроями, здатні залежно від навколишнього оточення приймати вирішення для виконання поставленого завдання.

По ступеню універсальності роботи класифікуються на три групи: спеціальні — для виконання строго конкретних операцій, наприклад, установка і знімання виробу на верстаті; спеціалізовані для того або іншого процесу, наприклад, складальних робіт;

універсальні, такі, що володіють властивістю швидкої переналадки. Найбільш просте програмне управління мають спеціальні роботи.

По характеру рухів руки робота підрозділяються на здійснюючі рухи по циліндричній поверхні (рука рухається по вертикалі і повертається) і по сферичній поверхні (рука шарнірно рухається).

За типом приводів роботи бувають гідравлічні, пневматичні, електричні і змішані.

По вигляду пересування роботи класифікуються на нерухомих (підлогові і підвісні), підлогових рухомих і підвісних рухомих.

Пульт управління роботом може бути розміщений як на самому роботові, так і окремо від нього. Управління роботом може здійснюватися безпосередньо від ЕОМ або програмою, що задається як панеллю з штекерним набором, так і на перфострічці або магнітних носіях (стрічці, барабані).

За типом систем управління роботи підрозділяються на дві групи: що працюють за жорсткою програмою (роботи першого покоління) і працюють за гнучкою програмою (роботи другого і третього поколінь). У свою чергу, системи управління, що працюють за жорсткою програмою, розділяються на циклові, позиційні і контурні. Циклові системи управління знайшли застосування в роботах з обмеженим числом (зазвичай дві) точок позиціонування в яких переміщення рухомих елементів обмежуються кінцевими вимикачами, або жорсткими переналагоджуваними упорами.

Позиційні системи управління, широко використовуються в конструкціях ПР, дозволяють програмувати по кожному ступеню рухомості від декількох десятків до сотень точок і відрізняються високою універсальністю, а також великим, в порівнянні з цикловими системами, об'ємом пам'яті. Позиційні системи здатні забезпечити високу точність відпрацьованої роботом заданої програми, не залежної від помилок установки жорстких упорів, характерних для циклових систем. До недоліків цього типу управління відносяться нерегулюємість траєкторії між заданими точками і утруднення в отриманні плавних траєкторій.

Контурні системи управління забезпечують переміщення маніпуляторів промислових роботів по безперервних траєкторіях і з безперервно програмованою швидкістю руху. Створюються вони на аналогових і цифрових принципах управління.

Роботи першого покоління, часто називають автоматичними маніпуляторами (АМ). У кораблебудуванні широко застосовується АМ “Бриг-10” і його модернізований варіант “БРІГ-10Б". Маніпулятор “БРІГ-10Б" складається з механічної руки, виконаної у вигляді довгоходового пневмоцилиндра з механізмами плавного регулювання величини ходу, швидкості руху і плавних зупинках в кінцевих точках переміщення. Рука закінчується кистю, що включає моментний циліндр для повороту її навколо осі і лінійний пневмоцилиндр приводу захвата. З основою робота рука зв'язана механізмами повороту і підйому.

Простота маніпулятора досягнута застосуванням моментных циліндрів для повороту руки і кисті, а також використанням в конструкції блокового агрегатного принципу.

Важливим напрямом машинобудування є створення типових модулів “робот-верстат". Одна з схем такого модуля приведена на рис.4, де робот 7 переміщується уздовж лінії центрів токарного обробного центру 1, встановлює в патрон *9* верстата заготівки 8 і знімає готові вироби 5. Координатний стіл 10 переміщується за допомогою крокового приводу в напрямку, перпендикулярному лінії центрів верстата. На руці 3 робота закріплено з можливістю повороту навколо вертикальної осі руки механізму зміни захватів місцями (МЗЗМ) 6*,* що виконує роль кисті з двома захватними пристроями 4 і 7. Захватні пристрої забезпечені окремими приводами, що дозволяють їм самостійно переміщуватися відносно МЗЗМ, переносячи заготовки з координатного столу в

патрон, а також здійснювати поворот навколо горизонтальної осі МЗЗМ, необхідний для кантування і знімання деталей.

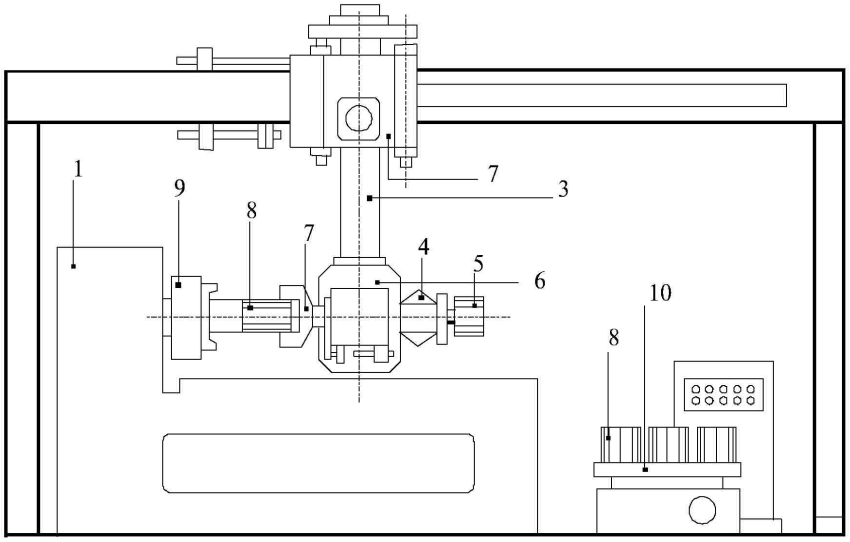

Рисунок 4 - Схема модуля "робот - верстат"

Друге покоління роботів - роботи з чутливими елементами. Рука робота забезпечується різними датчиками, що видають інформацію про стан руки і предметів, якими вона повинна маніпулювати, а також про основні властивості середовища, де відбувається процес. Такими датчиками можуть бути контактні датчики, що сигналізують про дотик руки робота до предметів; локаційні, такі, що визначають швидкість руху і відстань до предметів; телевізійні і оптичні, створюючі штучний зір; датчики зусиль і моментів на руці робота при проведенні операції, а також датчики, що розрізняють колір, температуру, звуки і тому подібне.

Система датчиків служить джерелом зворотних зв'язків для управління діями робота, а саме: сигнали датчиків потрібним чином перетворюються і оброблюються в ЕОМ або простіших логічних пристроях з метою формування сигналів управління, що подаються на приводи. В результаті робот починає діяти з урахуванням фактичної обстановки, тобто він дістає можливість адаптації (пристосування своїх дій) до навколишнього середовища, що реально складається. Залежно від кількості і типів датчиків створюються різні варіанти чутливих елементів відповідно до завдань роботів в тому або іншому середовищі. На відміну від роботів першого покоління роботи з чутливими елементами можуть діяти в неповністю визначеному і такому, що частково змінюється середовищі. У ЕОМ, що управляє, заздалегідь закладають програми типових дій, які і включаються ними автоматично, в певній послідовності залежно від стану навколишнього середовища.

Третє покоління роботів - роботи з штучним інтелектом. У них високий ступінь “чуттєвості" - пристрої сприйняття і розпізнавання образів, вироблення рішень і автоматичного планування і контролю операцій залежно від поставлених цілей і розпізнаного навколишнього середовища.

Список літератури

1. Павленко І.І. Промислові роботи: основи розрахунку та проектування. – Кіровоград; КНТУ, 2007. – 420 с.
2. Офіційний сайт фірми ABB (Сторінка переліку продукції). – Режим доступу: http://www.abb.com/product/us/9AAC910011.aspx. - Заголовок з екрану.
3. Офіційний сайт фірми «Альфа Интех». - Режим доступу: http://www.alphajet.ru/. - Заголовок з екрану.

Одержано 13.05.13

Робот стає верстатом з ЧПУ

О.В. Варанов, *ст. гр. ІМ(ТМ)-12МБ*,
М.О. Годунко, *канд. техн. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Сучасне оброблювальне обладнання підрозділяється на три основні класи.

1. Найчисленніший і представницький клас - верстати з ЧПУ.

2. Виробничі комплекси на базі програмованих логічних контроллерів (ПЛК).

3. Найменш численний, але найдинамічніший клас, що розвивається, – робототехнологічні комплекси (РТК), виконані на базі промислових роботів (рис. 1).

1 – виконавчий механізм; 2 – захватний пристрій робота; 3 – блок управління; 4 – пульт управління

Рисунок 1 - Промисловий робот

При цьому технічні характеристики сучасних промислових роботів досягли таких значень, що вже дозволяють використовувати їх при таких технологічних операціях, які раніше виконувалися виключно за допомогою верстатів з ЧПУ. Використовуючи ці можливості, компанія Kuka Robotics першою серед виробників промислових роботів почала розвивати свою концепцію застосування промислових роботів в додатках, що традиційно вважалися прерогативою верстатного устаткування з ЧПУ (див. рис. 2).

Нижче приведені тільки деякі з галузей і додатків, де в даний час з успіхом використовуються оброблювальні центри, виконані на базі роботів:

- аерокосмічна галузь (свердлування, обрізання, клепка, укладання шарів стрічкових матеріалів);
- ливарне виробництво (обрізання літників і прибутків, фрезерування, зняття задирок);
- деревообробка (свердління, фрезерування, розпилювання, обробка кромок, полірування);
- обробка каменя (фрезерування, розпилювання, шліфування, поліровка);
- моделювання (фрезерування, свердління);

металообробка (різання, фрезерування, свердління, напилення).

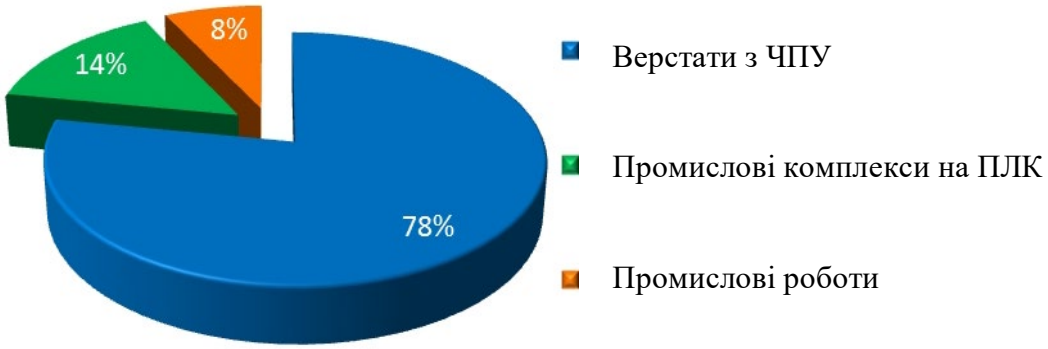

Рисунок 2 - Світовий ринок оброблювального обладнання

Істотною відмінною особливістю таких РТК є те, що для розробки програм управління не обов'язково знати мову програмування роботів (у випадку з KUKA – це мова KRL). Система управління промисловими роботами «розуміє» так звичні для програмістів верстатів з ЧПУ CNC-коди. В даний час, через поширеність систем з ЧПУ напрацьований величезний технологічний досвід використання 5-координатних машин у вказаних вище застосуваннях, є значна кількість програмних пакетів для різних технологічних застосувань. Переважну більшість таких пакетів на виході дають управляючі програми, згенеровані відповідно до набору команд DIN ISO Code (G-Code). Здатність роботів KUKA працювати з цими програмами істотно полегшує освоєння нових можливостей РТК для операторів і технологів, перетворюючи робот, з погляду оператора або програміста-технолога, по суті у верстат з ЧПУ (рис.3).

Рисунок 3 - Робот-верстат з ЧПУ

Проте, на відміну від верстата з ЧПУ таке використання роботів забезпечує додатковий ряд переваг:

- повний набір команд DIN ISO Code (G-Code);
- стандартні функції G,M,S,T,L;
- додаткові функції і команди;

- комбінування ЧПУ з сенсорикою робота;
- величезна робоча зона;
- дешевизна в порівнянні з верстатом;
- висока міра свободи;
- гнучкість в установці;
- малі габарити займаної площі;
- зручність використання (прямий інтерфейс з CAD/CAM системами);
- при виконанні G-кодів немає необхідності в навчанні операторів ЧПУ;
- копіювання програм (висока точність, контроллер прочитує велику кількість крапок вперед, сплайн інтерполяція, різні компенсаційні модулі).

Одним з найбільш поширених видів ЧПУ машин є машини для листообробки, виконані на базі координатних столів. Найчастіше це портальні машини з числом мір свободи 2, 3, рідше 5 і призначені для різних видів різкі, таких як лазерна, плазмова, гидроабразивная або газова. І навіть тут, у листообробці, роботи вже знаходять застосування, забезпечуючи своїм власникам ряд очевидних переваг. Науково-виробнича компанія «Альфа-інтех», будучи системним інтегратором робото-технологических комплексів провідних світових виробників роботів KUKA Robotics і ABBRobotics, а так само маючи 10 літній досвід розробки і виробництва портальних машин для листообробки, перша почала розробляти і пропонувати установки для листообробки на базі роботів, що «розуміють» звичайні CNC-програми. В даний час починають широко використовуватися гідроабразивні, лазерні, плазмові, і газові РТК з розмірами столів до 36 м і з істотно великими функціональними можливостями, порівняно з аналогічними портальними установками.

Розширені можливості обробки 3D заготовок. В порівнянні з традиційно вживаними 5-ти осьовими системами на базі координатних столів установки, виконані із застосуванням промислових роботів, мають більше можливостей для обробки 3D заготовок, за рахунок більшої робочої зони, особливо по висоті, за рахунок більшого числа варіантів кріплення і позиціонування заготівки. Широкий модельний ряд промислових роботів KUKA і ABB дозволяє підбирати оптимальні конфігурації установок гідроабразивного, лазерного, плазмового різання з погляду конкретних технологічних вимог замовника і мінімізації ціни. Наявність широкого ряду відпрацьованих моделей пристроїв - позиціонерів, скоординованих з роботами, дозволяє істотно розширити області застосування роботизованих комплексів різки, включаючи просторове різання трубопроводів, об'ємних деталей в автомобілебудуванні, кораблебудуванні, авіаційній і космічній промисловості, при утилізації і роззброєнні боєприпасів, утилізації радіоактивних відходів і так далі.

Гнучкість в організації робочого простору. Перша вісь робота, як правило, має діапазон руху від -180 до +180 градусів, що дає можливість організувати навколо робота декілька робочих зон, для роботи із заготовками різних форм. Наприклад, у випадку з гідроабразивним різанням, одна з робочих зон може використовуватися для листообробки і обмежуватися робочою поверхнею ванни уловлювача струменя, інша робоча зона може бути організована з протилежного боку від ванни і при установці відповідного позиционера може бути призначена для обробки заготовок у формі фігур обертання (труби, оболонки).

Висока надійність. Провідні фірми-виробники промислових роботів мають більш ніж 30-річний досвід розробки, виробництва і експлуатації своєї продукції. В даний час сотні тисяч промислових роботів працюють в різних куточках Земної кулі в різних галузях промисловості, виконуючи найрізноманітніші роботи. Масовість серійного випуску роботів, при незмінно високій культурі виробництва, забезпечили приголомшливі показники надійності. Час напрацювання на відмову сучасних роботів

складає до 60 000 годин роботи, що означає 7 років безперервної роботи, а за реальних умов експлуатації, більше 20 років! Такі показники істотно покращують загальну надійність систем із застосуванням роботів.

Підвищена продуктивність. Швидкість холостого ходу промислових роботів складає близько 2 м/с, а іноді і до 5 м/с, що у декілька разів перевищує швидкість переміщення ріжучої головки на координатних столах, традиційно вживаних різних видах різання. У реальних застосуваннях це може дати збільшення продуктивності 40%.

Підвищена якість обробки. Зазвичай на традиційних установках гідроабразивної різки (ГАР) для компенсації конусності, властивому гідроабразивному різанню, застосовують або режими різки із зниженою швидкістю, або спеціальні динамічні головки для компенсації конусності розрізу, з можливістю повороту на кути близько 10-12 градусів. Ціна даних головок досягає 50 000 Євро, що дорівнює вартості цілого робота. Природна ж для промислового робота можливість повороту ріжучої головки по 5-ій і 6-тій осі на кути від -190 до + 190 і від -360 до +360 з легкістю дозволяє компенсувати конусність шляхом підналадки ріжучої головки на необхідний кут до площини прорізу без зменшення швидкості різання. У поєднанні з точністю позиціонування 0,03 - 0,1 мм це забезпечує високу якість отримуваних деталей при хорошій продуктивності.

Простота обслуговування. Мінімальні вимоги по технічному обслуговуванню роботів істотно спрощують експлуатацію роботизованих комплексів.

А головний висновок, який виходить з даного аналізу, такий: для цілей розширення або модернізації виробництва, необхідно повною мірою враховувати безперервно зростаючі можливості робото-технологічних комплексів, все частіше і частіше вони стають ефективнішими в порівнянні з традиційними рішеннями.

Список літератури

1. Павленко І.І. Промислові роботи: основи розрахунку та проектування. – Кіровоград; КНТУ, 2007. – 420 с.
2. Офіційний сайт фірми Kuka Robotics. – Режим доступу: http://www.kuka-robotics.com/. - Заголовок з екрану.
3. Офіційний сайт фірми «Альфа Интех». - Режим доступу: http://www.alphajet.ru/. - Заголовок з екрану.

Одержано 13.05.13

Дослідження та розробка пристрою автоматичного керування процесом сушіння сіна на УДС-300

Є.О. Полякова, *студ. гр. ЕС-12М*
Кіровоградський національний технічний університет

Кормовиробництво є найважливішою галуззю агропромислового комплексу, темпи і науково-технічний рівень якої визначають ефективність функціонування тваринництва та конкурентоспроможність його продукції. Найважливішими факторами зростання продуктивності сільськогосподарських тварин є збільшення виробництва грубих і соковитих кормів, більш широке застосування прогресивних технологій

обробітку, заготівлі, зберігання, поліпшення структури і якості кормів. Пропорційний і збалансований розвиток кормової бази тваринництва може бути досягнуто підвищенням якості кормів за рахунок широкого впровадження продукто зберігаючих мало енергоємних технологій при їх заготівлі і зберіганні. Сталий розвиток тваринництва необхідний для задоволення потреб населення в основних продуктах харчування і промисловості в різних видах тваринницької галузі. Для досягнення цих цілей потрібна міцна кормова база, вимоги до якої визначаються насамперед завданнями раціонального і повноцінного годування тварин, забезпеченням найбільшої кількості продукції при найменших витратах. Вирішення питання визначення оптимальних параметрів і режимів роботи сушильного устаткування, для отримання корму високої якості, є актуальним.

Втрати поживних речовин при заготівлі сіна, в основному, залежать від, прийнятої технології його заготівлі, фази розвитку рослин до початку збирання, погодно-кліматичних умов і тривалості сушіння. Погодні умови справляють істотний вплив на динаміку сушіння трави, величину біохімічних втрат в полі і при підготовці до зберігання. Отримати високоякісне сіно, можна лише застосовуючи штучне сушіння трави. Головними недоліками штучної сушки сіна, спресованого в рулони, на існуючих сушильних установках, є значна тривалість процесу і великі енергетичні витрати. З аналітичного огляду способів досушування пресованої в рулони пров'яленої трави видно, тривалість штучної сушки може бути скорочена шляхом вдосконалення технологічного процесу заготівлі та впровадження спеціалізованих сушильних установок, що забезпечують раціональне використання теплоносія і отримання якісного сіна.

Для оцінки сушки був реалізований багатофакторний експеримент, спрямований на визначення впливу основних чинників на перебіг процесу, що характеризується величиною питомої продуктивності установки і питомої витрати енергії на випаровування вологи.

При плануванні багатофакторного експерименту виділяли три найбільш значущих і лінійно незалежних фактори: температура теплоносія $t_т$, швидкість теплоносія $\nu_т$, вологість матеріалу $w_т$. Граничні значення цих факторів встановили в результаті проведення попередніх дослідів та аналізу літературних джерел. Завдання зводилася до знаходження максимальної продуктивності по зніманню вологи при найменших енергетичних витратах. Проведена серія дослідів для визначення комбінацій значень керованих факторів, при яких параметр оптимізації набуває максимального значення.

$$k = \frac{Q^2}{Z} = \frac{(G_{сух}(W_1 - W_2))^2}{\tau Z} \qquad (1)$$

де Q – питома продуктивність по зніманню вологи, кг вип. вологи/год;

Z – споживана електроенергія, кВт/ ч, вип. вологи;

$G_{сух}$ – маса сухої речовини, кг;

τ – тривалість сушіння, год;

W_1 – початкова вологість,%;

W_2 – кінцева вологість,%.

Досліди показали, що пров'ялена трава пресована в рулони, висушена повітрям, підігрітим до 60° С, не втрачає своєї якості. У початковий період сушіння швидкість

теплоносія найбільш впливає на процес сушіння, до кінця вплив швидкості позначається у меншій мірі. При збільшенні швидкості повітря від 0,1 до 0,3 м/с час сушки скорочується в 2 рази. При температурах теплоносія більше 60°С сушка відбувається більш інтенсивно, але нерівномірно по висоті рулону. На рис.1 показано вплив початкової вологості на час сушіння.

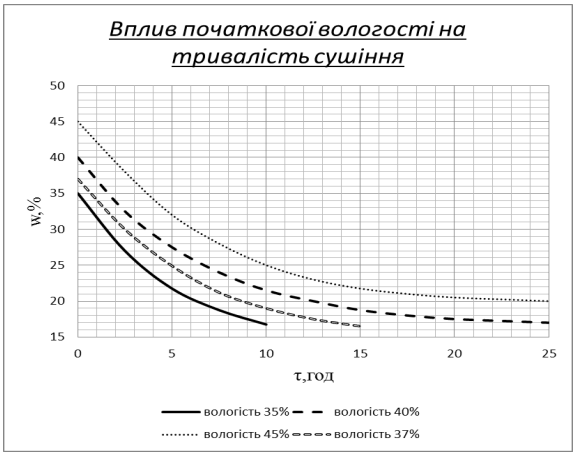

Рисунок 1 – Вплив початкової вологості трави в рулоні на тривалість її сушіння

Отже, при сушінні трави пресованої в рулоні методом примусового вентилювання можна рекомендувати наступні оптимальні параметри процесу сушіння:

1.Відносна вологість трави в рулоні на початку процесу сушіння повинна бути в середньому 35-37%.

2.Температуру теплоносія доцільно встановлювати в межах 40-60°С, причому переважніше верхні межі температури.

3.Швидкість фільтрації теплоносія через рулон повинна становити 0,22-0,3 м/с.

Такий режим сушіння трави пресованої в рулони методом примусового вентилювання дозволяє отримати високоякісний корм із середньою відносною вологістю 17%.

Система автоматизації структурно складається з об’єкта керування – установки УДС-300, автоматичного пристрою для реалізації алгоритму керування та силових ланцюгів для управління технологічним обладнанням установки.

До складу автоматичного пристрою входять:

- датчик температури теплоносія для вимірювання температури теплоносія, що подається в установку;
- датчики температури сіна;
- датчики наявності сіна;
- мікроконтролер.

Автоматичний пристрій, що проектується, повинен виконувати наступні функції та забезпечувати показники:

- регулювання температури теплоносія, що продувається через сіно;
- контроль температури сіна, що сушиться;
- індикацію поточного значення температури теплоносія;
- індикацію поточного значення температури сіна;
- світлову сигналізацію режимів роботи, а саме: завантаження, сушіння та вентиляція;
- світлову та звукову сигналізацію про перевищення максимального допустимого значення температури теплоносія;

- світлову та звукову сигналізацію про перевищення максимального допустимого значення температури сіна;
- світлову сигналізацію про включення технологічного обладнання установки;
- термін напрацювання пристою на відмову не менше 5000 годин;
- ймовірність безвідмовної роботи пристою не менше 0,9 при терміну експлуатації 1000 годин;
- споживча потужність пристою не більше 50Вт.

Список літератури

1. Миндрин А.С. Энергетическая оценка сельскохозяйственной продукции. – М.: Колос.1997. – 187 с.
2. Кузнецов Н.Н. Обоснование способа досушивания провяленной и прессованной в рулоны травы// Сб. научн. Тр. – Вып. 78. – СПб.:СЗНИИМЭСХ, 2006. – С. 119 – 124.
3. Сечкин В.С., Ломакин В.С. Досушивание сена в малогабаритных тюках //Механизация и электрификация социалистического сельского хозяйства. –1976. –N6. –С.12...14.
4. Технологические процессы интенсивной сушки травы при заготовке сена активным вентилированием: методические рекомендации – Санкт –Петербург: СЗНИИМЭСХ, 2002.
5. Ахмедов М.Ш. Оптимальный режим досушивания трав // Сельское хозяйство Нечерноземья. – 1982. №5. – 13 – 15 с.
6. Любарский В.М. Исследование процесса досушивания измельченного сенав слое методом активного вентилирования в условиях Литовской ССР: Автореферат на соискание уч. степени канд. техн. наук. –Каунас, 1969. –19 с.
7. Доспехов Б. А. Планирование полевого опыта и статистическая обработка его данных. - М: Колос, 1972. - 209 с.

Одержано 26.06.13

Організація діяльності управлінського персоналу агропромислових підприємств

З.Т.Насіров, *ст . гр. АДМ-11-2М*
Кіровоградський національний т ехнічний університ ет

Управління являє собою функцію, що виникає із самої природи суспільного процесу поділу праці.

Функції управління – це комплекс взаємопов’язаних в часі і просторі спеціалізованих видів управлінської діяльності, за допомогою яких здійснюється вплив на об’єкт управління для досягнення поставленої мети. Кожній функції властиве коло робіт, об’єднаних спільністю їх значення і специфічною роллю в управлінні виробництвом. Сукупність управлінських функцій визначає специфіку управління як складової частини виробничого процесу.

Розчленування управління на окремі функції, що виконуються різними керівниками і галузевими спеціалістами, є наслідком сучасного процесу спеціалізації. Чим глибшою є спеціалізація, тим важливішим стає об’єднання в єдине ціле різнорідних спеціалізованих процесів.

Управлінські функції на сучасному агропромисловому підприємстві можна класифікувати за різними ознаками: за професійною спеціалізацією – технічні, виробничі, економічні, організаційні та ін.; за об’єктом діяльності – управління науково–технічним прогресом, управління якістю праці і продукції, основними виробничими фондами, фінансами, кадрами та ін.; за змістом виконуваних операцій –

загальне керівництво, функціональне управління, технічне обслуговування; за формою поділу процесу управління на складові частини – лінійне керівництво, технічна, технологічна й організаційна підготовка виробництва тощо; за особливостями і результатами праці – функції продуктивні й непродуктивні.

Доцільно розглядати також дві окремі групи функції управління: загальні й спеціалізовані. До першої групи належать функції планування (прогнозування), організації, координації, мотивації і контролю.

Планування в управлінні агропромисловим виробництвом – визначення наперед напрямів дій, розв'язання поставлених і виконання доведених завдань. Воно включає, насамперед, формулювання мети і перспектив зміни кількісних і якісних показників роботи ланки, загону, бригади чи ферми, передбачення можливих труднощів і ускладнень у роботі.

Для цілей оперативного управління керівник середньої ланки складає плани на різні відрізки часу: день, тиждень, декаду, місяць. По відношенню до процесу управління планування можна розглядати як підготовчу дію, кінцевою метою якої є визначення програми раціонального використання наявних виробничих ресурсів (трудових ресурсів, технічних засобів, сировини, матеріалів) для виробництва передбаченої продукції, здійснення послуг, виконання інших робіт.

Організація – здійснення операцій, пов'язаних з раціоналізацією суб'єктивної діяльності людей, правильне поєднання їх із засобами виробництва, визначення ролі і місця кожного виконавця з таким розрахунком, щоб найбільш раціонально реалізувати виробничу програму. Організація охоплює широке коло питань: побудову правильної структури управління, прийняття управлінських рішень, нормування праці, добір виконавців, розподіл між ними робіт, визначення прав і відповідальності, додержання трудової і технологічної дисципліни тощо.

Координація – сукупність дій, які забезпечують узгоджену діяльність підлеглих, єдність їхніх дій, спрямованих на розв'язання конкретних завдань. Функція координації забезпечує гармонійний розвиток об'єкта управління, правильне поєднання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, ритмічну роботу кожного виробничого підрозділу, відділу і служби. Завданням координації є також регулювання процесу виробництва, усунення випадків неузгодженості між факторами виробництва внаслідок несприятливих погодних умов, несвоєчасного постачання добрив, запасних частин, кормів, порушення окремими членами колективу трудової дисципліни тощо.

Як самостійну функцію можна розглядати *мот ивацію праці* – цілеспрямований вплив на внутрішній процес формування і дії мотивів, що лежать в основі психічної діяльності людей. Мотив – суб'єктивне явище, усвідомлення дій, які визначають мету, що спонукає людину до діяльності внаслідок трансформації зовнішнього спонукального фактора (стимулу) і перетворення його в частку свідомості індивіда. Мотивація включає матеріальне і нематеріальне стимулювання, які ґрунтуються як на цілеспрямованому формуванні нових мотивів праці, так і на використанні наявних. До нематеріальних стимулів належать різні форми морального стимулювання, створення умов для професійного зростання, поліпшення взаємовідносин у колективі, широка участь виконавців в управлінні та ін,

Завершальною функцією управління є *конт роль,* що здійснюється з метою аналізу роботи окремих працівників і господарських підрозділів, виявлення результатів їхньої діяльності, допущених відхилень від встановлених завдань, нормативів, стандартів. Форми і методи контролю бувають різні: аналіз, перевірка, обстеження, само– і взаємоконтроль, контроль зверху і знизу тощо.

Кожен керівник опрацьовує певну індивідуальну систему контролю, яка залежить від його посади, контрольних об'єктів, стану трудової і технологічної дисципліни, особливостей виконавців.

Планування, організація, координація та інші функції можна розглядати як складові елементи спеціалізованих функцій управління, але питома вага кожної з них і співвідношення з іншими елементами діяльності неоднакові.

В сучасному управлінні сільськогосподарським підприємством виділяють також спеціалізовані функції:

1. *Загальне (лінійне) керівництво,* яке включає виконання комплексу об'єктивно необхідних робіт, пов'язаних із забезпеченням функціонування підприємства, його господарських підрозділів і служб. Сюди належать: прийняття управлінських рішень, організація, координація, регулювання, мотивація виконання рішень, контроль за здійсненням намічених заходів. Ця функція здійснюється керівниками підприємств і господарських підрозділів: керуючими відділками, бригадами, завідуючими фермами.

2. *Розробка і вдосконалення технології (технологічна підготовка виробництва).* Здійснюється спеціалістами (агрономами і зоотехніками) центрального апарату господарства, а також відділків, бригад і ферм.

3. *Забезпечення механізації та електрифікації сільськогосподарських робіт, керівництво енергетичним обслуговуванням, підтримання технічних засобів та обладнання в належному стані.* У процесі здійснення цієї функції розв'язують завдання комплексної механізації та електрифікації виробничих процесів, правильної експлуатації сільськогосподарської техніки та своєчасного і якісного її ремонту. Здійснюють цю функцію інженери–механіки, інженери–електрики, інженери з автоматизації, механіки та техніки.

4. *Техніко–економічне планування, організація праці і заробітної плати.* Здійснення цієї функції пов'язане з проектуванням виробничого процесу до його початку (організація, перспективне і поточне планування), економічним обґрунтуванням напрямів капіталовкладень, визначенням ефективності організаційно–господарських та інших заходів, здійсненням систематичного контролю за додержанням заданих параметрів виробництва, а також з удосконаленням організації і нормуванням праці, впровадженням прогресивних систем оплати праці.

5. *Фінансова діяльність і бухгалтерський облік.* Бухгалтерський облік – функція зворотного зв'язку, що показує, як впливають на об'єкт окремі управлінські дії, які є відхилення від норм під час виробничого процесу та ін. В процесі реалізації цієї функції забезпечується своєчасний і вірогідний облік витрачання ресурсів і надходження продукції, запроваджується господарський розрахунок і здійснюється режим економії.

6. *Оперативне управління виробництвом.* Включає оперативне планування, облік і регулювання процесу виробництва, забезпечення виконуваних робіт потрібними ресурсами, координацію діяльності всіх учасників виробництва в часі і просторі. Важливою умовою ефективності оперативного управління є впровадження та правильна організація диспетчерської служби.

7. *Матеріально–технічне постачання і реалізація продукції* – своєчасне і повне забезпечення підприємства необхідними матеріально–технічними ресурсами згідно з його виробничою програмою, організація продажу продукції відповідно до встановлених планових завдань і укладених договорів.

8. *Добір і підготовка кадрів* – планування й визначення потреби в кадрах керівників, спеціалістів, механізаторів, будівельників та працівників інших професій, підготовка і підвищення кваліфікації працівників, організація і проведення атестації, оцінка якості роботи працюючих.

До важливих функцій належать також *загальне діловодство* (діловод, секретар), *господарське обслуговування* (завідуючий господарством, секретар–друкарка, водії легкового автотранспорту), *охорона* (працівники сторожової та пожежної охорони) та ін.

Розвиток виробництва супроводжується істотними змінами в обсязі виконуваних робіт і співвідношенні управлінських функцій. Так, останнім часом помітно розширився обсяг планово–економічної роботи, а також робіт, пов'язаних з матеріально–технічним постачанням і реалізацією продукції. Самостійного значення набувають функції управління якістю праці і продукції, забезпечення апарату управління науково–технічною інформацією, юридичного обслуговування тощо.

Управлінські функції не взаємозамінні. Висока ефективність управління досягається лише тоді, коли кожна функція здійснюється своєчасно, якісно і в потрібному обсязі. На практиці цього можна досягти організаційно–правовим регламентуванням і плануванням роботи апарату управління. Кожна функція повинна мати чітко визначені організаційні форми та правове забезпечення.

Організаційно–правове регламентування включає встановлення правил внутрішнього розпорядку, розробку положень про кожний структурний підрозділ апарату управління, посадових інструкцій для всіх управлінських працівників, включаючи керівників цехів, відділків, бригад, ферм, механізованих загонів.

Посадові інструкції для управлінських працівників виключають знеособлення у виконанні управлінських функцій, підміну одних працівників іншими, нерівномірне завантаження їх роботою, безвідповідальність. Посадові інструкції сприяють налагодженню чіткої системи організації праці управлінських працівників, усувають паралелізм у роботі, дублювання функцій тощо.

Одержано 27.06.13

Управління конкурентоспроможністю аграрного сектору регіону

А.С.Пістоль, *ст. гр. АДМ-11-2М*
Кіровоградський національний технічний університет

Для успішного розвитку агропромислового комплексу в Україні є всі необхідні умови: сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, достатня забезпеченість трудовими та іншими ресурсами. Але, в останні роки, у зв'язку з посиленням конкуренції на ринку, аграрним підприємствам стає все складніше виробляти конкурентоспроможну продукцію і успішно її реалізувати.

Розвиток конкуренції в агропромисловому комплексі регіону ґрунтується на загальноприйнятих принципах, але він трансформується з урахуванням специфічних особливостей сільського господарства, а також змін, що відбуваються у ринковій економіці. У результаті економічної кризи в АПК країни обсяги виробництва продукції значно скоротились, але, починаючи з 2001 року, спостерігається його зростання. Це, в свою чергу, спричинило стрімкий розвиток конкуренції, що призвело до виникнення проблем з реалізацією виробленої продукції.

В умовах становлення ринкових відносин актуальність забезпечення належного рівня конкурентоспроможності економіки в цілому, у тому числі і агропромислового комплексу регіону, різко зростає. Якщо під конкурентоспроможністю агропромислової

продукції ми розуміємо комплекс основних властивостей, що відрізняють її від товару-аналогу, то її рівень найбільш адекватно відображають показники, в основу яких покладено витрати виробництва, ступінь насичення ринку, рівень купівельної спроможності кінцевих споживачів. Для оцінки конкурентоспроможності того чи іншого виду продукції значна частина авторів пропонує використовувати показник рівня рентабельності, на основі якого розраховують відповідний індекс. Якщо показник дорівнює одиниці або наближений до неї, то галузь конкурентоспроможна. Це свідчить про наявність умов виживання в конкурентній боротьбі. Такий підхід має сенс. З його використанням можна, на наш погляд, проводити порівняльну оцінку конкурентоспроможності основних видів продукції. При цьому доцільним є розрахунок рейтингу кожного з них за бальною оцінкою (перше місце одержує той вид продукції, який має найвищий рівень рентабельності, далі розміщуються інші продукти згідно їх розподілу за цим показником).

У той же час, враховуючи високу капіталомісткість виробництва окремих видів аграрної продукції, у якості показників конкурентоспроможності доцільно використовувати розмір прибутку з 1 га посівів, насаджень і рівень рентабельності.

Для підвищення конкурентоспроможності продукції агропромислового комплексу регіону слід удосконалювати спеціалізацію окремих підприємств. Більше уваги необхідно зосереджувати на запровадженні нових поколінь техніки й обладнання, які б дали змогу раціонально механізувати і автоматизувати виробництво. На основі цього можна досягти підвищення якості продукції та рівня продуктивності праці, зниження поточних витрат, а в кінцевому рахунку – підвищення конкурентоспроможності продукції.

Отже, під конкурентоспроможністю продукції розуміють комплекс основних властивостей, що відрізняють її від товару-аналогу. Для забезпечення більш повної оцінки конкурентоспроможності конкретної сільськогосподарської культури слід визначати рейтинг за такими показниками ефективності, як прибуток з 1 га і рівень рентабельності. Стосовно кінцевої продукції, для цього більш прийнятною є рентабельність продажу. Важливими напрямами підвищення конкурентоспроможності продукції агропромислового комплексу регіону є раціональне розміщення і поглиблення спеціалізації виробництва, підвищення рівня забезпеченості підприємств матеріально-технічними ресурсами і робочою силою та ефективність їх використання. Все це створює умови для покращення якості продукції, зниження поточних витрат, а в кінцевому рахунку – підвищення її конкурентоспроможності.

Головними стратегічними напрямами подальшого розвитку комплексу агропромислового виробництва регіону та підвищення його конкурентоспроможності повинні стати формування та функціонування цивілізованого ринку продукції і законодавча підтримка комплексу. Сучасним виробникам сільськогосподарської продукції більше уваги необхідно звертати у своїй виробничій і збутовій діяльності на застосування маркетингових інструментів, що дасть можливість вийти на конкурентні ринки інших регіонів, скоротити витрати, отримати більші прибутки, розширити і зміцнити виробничий потенціал. Для здійснення сегментації ринку продукції аграрного комплексу регіону найбільш обґрунтованим методом маркетингових досліджень, на нашу переконання, є анкетування, головна мета якого полягає у виявлення потенційних споживачів та поділі їх на окремі сегменти. Саме анкетування забезпечує реальну змогу реалізувати на практиці принцип орієнтації на споживача кінцевої продукції.

Одержано 27.08.13

Сучасні підходи до оптимізації асортиментної політики підприємства

Чжао Цзіюй, *студ. гр. МЕ-12М,*
О.В. Ткачук, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Здійснення підприємством тої чи іншої політики вносить певні зміни в роботу та розвиток підприємства. Збільшує або зменшує його прибутковість, обіг продукції, місце в сегменті ринку. Все це підштовхує підприємство до здійснення такої політики, яка буде найбільш повно відображати стратегію розвитку підприємства, його перспективний розвиток та поліпшення економічних показників. Чим більш стабільною та економічно обгрунтованішою є політика підприємства, тим більше шансів має підприємство для досягнення своєї мети.

Загалом маркетингова політика підприємства - це комплекс заходів, яким користується підприємство для інформування, переконання чи нагадування споживачам про свої товари чи послуги. Часто в спеціальній літературі цей блок елементів маркетингу називають «просуванням» (promotion). Але це далеко не те саме. Якщо просування - одновекторний інформаційний вплив товаровиробника на споживача, то маркетингові комунікації передбачають і зворотний зв'язок між ними. Завдяки такому зворотному зв'язку підприємство отримує цінну інформацію, яка дає йому можливість правильно орієнтуватися в навколишньому бізнес-середовищі, вносити відповідні корективи у свою діяльність, у тому числі стосовно інструментів і дій комунікативного комплексу.

Усі складові маркетингової політики підприємства тісно пов’язані між собою і мають спільну мету - прискорити просування товарів на цільових ринках, спонукати покупців до активних дій.

За даними зарубіжних фахівців, щодо товарів повсякденного попиту їхню значущість можна розподілити так: на першому місці - рекламування товарів, на другому - стимулювання продажу, на третьому - особистий (персональний) продаж цих товарів і тільки на четвертому - робота з громадськістю (паблік рилейшнз).

Питанням формування маркетингової політики підприємств у сучасних умовах, зокрема, й оптимізації асортиментної політики, присвячені праці багатьох дослідників, таких як: Амблер Т. [1], Армстронг Г., Котлер Ф. [2], Балабанова Л.В., Германчук А.М. [3], Вествуд Дж. [4], Хорунжий Ф. Ф. [5] та ін.

Набір товарів, пропонованих підприємством-виготівником на ринку, називають асортиментом.

Номенклатура, або товарний асортимент, - це вся сукупність виробів, що випускаються підприємством.

Широкий асортимент дозволяє диверсифікувати продукцію; орієнтуватися на різні вимоги споживачів і стимулювати здійснення покупок в одному місці. Одночасно він вимагає вкладення ресурсів і знань в різні категорії продукції. Глибокий асортимент може задовольняти потреби різних купівельних сегментів по одному товару; максимізувати використання місця в торгових крапках; перешкоджати появі конкурентів; пропонувати діапазон цін і стимулювати підтримку дилерів. Проте він також збільшує витрати на підтримку запасів, модифікацію продукції і виконання замовлень.

Асортимент продукції буквально означає підбір предметів, сукупність їх найменувань по яких-небудь ознаках. З цієї точки зору асортимент може бути простим або складним, вузьким або широким. Така класифікація передбачає виділення груп однорідній продукції або товарів за ознакою вигляду, сорти, мазкі і тому подібне Формуються асортиментні групи, в межах яких предмети мають певну схожість. І також можна розрізняти асортимент продукції (що проводиться підприємством) і асортимент товарів (що пропонується споживачам даним продавцем).

Планування номенклатури і асортименту продукції може і повинно базуватися на знанні підприємцем потреб ринку і його стану. Таке знання досягається в результаті здійснення діяльності, що отримала назву маркетингу. Використовується безліч визначень, присвячених маркетингу в різний час і різними авторами. В сукупності всі вони, не дивлячись на різноманіття формулювань, зводяться до однієї думки - вивчення ринку, аналіз попиту, прогноз продажів, забезпечення якнайповнішого задоволення суспільних потреб. Задоволення ж, у свою чергу, досягається розробкою і виробництвом відповідних попиту, що склався, і нових товарів, налагодженням комунікацій збуту продукції, створенням служб сервісу, супроводжуючих процес використання товару.

Формування асортименту - це процес підбору груп, видів і різновидів товарів відповідно до попиту населення з метою його повнішого задоволення. З погляду маркетингу, першочергова увага має бути звернена на формування товарного асортименту, як встановлення такої номенклатури товару, яка задовольнила б структуру попиту населення. Процес збуту товарів характеризується наявністю жорсткої конкуренції.

Перш за все, це конкуренція в плануванні асортименту і розробці нових зразків, слід зазначити конкуренцію цін, за якими товари пропонують на ринку. Щоб краще зрозуміти проблеми в процесі вибору асортиментної політики торгового підприємства слід зупинитися на основних чинниках тих, що визначають формування асортименту підприємства.

Роль керівництва полягає в тому, щоб уміло поєднувати фінанси підприємства з асортиментною політикою підприємства, що забезпечує зростання і прибутки. Ретельно розроблена асортиментна політика підприємства служить керівництву покажчиком, генеральним курсом яким повинне йти підприємство, що у свою чергу дозволяє співробітникам підприємства орієнтувати свою роботу в напрямах, що обіцяють велику віддачу. Правильний вибір асортиментної політики підприємства служить свого роду гарантією, що вигідні можливості не будуть упущені.

Асортимент підприємства має бути по можливості широким. Розширення номенклатури реалізованої продукції може виявитися цінною підмогою в справі налагодження роздрібної торгівлі і зниження витрат збуту. Стійкості асортименту сприяє затвердження асортиментного переліку, який складається на основі даних по вивченню попиту, профілю діяльності, об'єму товарообігу, розміру торгових площ. Цей документ затверджується на один рік і знаходиться під постійним контролем керівника підприємства.

На підставі викладеного ми бачимо, що актуальність теми очевидна, оскільки при правильному виборі асортиментної політики підприємства задовольнятиметься попит споживача, а, отже, отримання прибутку, і зрештою воно буде рентабельним.

Формування асортименту — проблема конкретних товарів, їх окремих груп, визначення співвідношень між «старими» і «новими» товарами, товарами одиничного і серійного виробництва, «наукоємними» і «звичайними» товарами, упредметненими товарами або ліцензіями і «ноу-хау». При формуванні асортименту виникають проблеми цін, якості, гарантій, сервісу, чи збирається виробник грати роль лідера в

створенні принципово нового вигляду продуктів або вимушений прямувати за іншими виготовниками.

Формуванню асортименту передує розробка підприємством асортиментної концепції. Вона є направленою побудовою оптимальної асортиментної структури, товарної пропозиції, при цьому за основу беруться, з одного боку, споживчі вимоги певних груп (сегментів ринку), а з іншою, — необхідність забезпечити найбільш ефективне використання підприємством сировинних, технологічних, фінансових і інших ресурсів з тим, щоб проводити вироби з низькими витратами.

Асортиментна концепція виражається у вигляді системи показників, що характеризують можливості оптимального розвитку виробничого асортименту даного виду товарів. До таких показників відносяться:

- різноманітність видів і різновидів товарів (з урахуванням типології
- споживачів);
- рівень і частота оновлення асортименту;
- рівень і співвідношення цін на товари даного вигляду і ін.

Отже, суть проблеми формування асортименту полягає в плануванні фактично всіх видів діяльності, спрямованих на відбір продуктів для майбутньої реалізації на ринку і на приведення характеристик цих продуктів у відповідність з вимогами споживачів. Формування на основі планування асортименту продукції — безперервний процес, що продовжується протягом всього життєвого циклу продукту, починаючи з моменту зародження задуму про його створення і закінчуючи вилученням з товарної програми.

Список літератури

1. Амблер Т. Практический маркетинг. Санкт-Петербург: Питер, 2001, 400 с.
2. Армстронг Г., Котлер Ф. Введение в маркетинг. Москва: Издательский дом "Вильямс", 2000, 640 с.
3. Балабанова Л.В., Германчук А.М. Комерційна діяльність: маркетинг і логістика. Київ: ВД "Професіонал", 2004, 288 с.
4. Вествуд Дж. Маркетинговый план. Санкт-Петербург: Питер, 2001, 256 с.
5. Хорунжий Ф. Ф. Маркетинговий аналіз. Тернопіль: ПП Рута, 2003, 680 с.

Одержано 27.08.13

Напрями розвитку механізму соціального партнерства в Україні

В.О. Істоміна, *студ. гр. МЕ-12МБ,*
О.В. Ткачук*, доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Соціальне партнерство як наукова категорія характеризується різносторонністю та широтою розуміння. Різноманітні визначення розкривають ту сторону соціального партнерства, що цікавить дослідника, який вирішує конкретну наукову проблему. Так, М. Кононенко зазначає, що соціальне партнерство трактується у вузькому, широкому та найширшому значеннях:

- у вузькому значенні – це прояв партнерських відносин у соціально-трудовій сфері між працедавцями, об'єднаннями працівників і державними органами. Іноді сюди відносять політичні та економічні відносини;

- у широкому значенні – це партнерство соціальних груп; міжсекторна взаємодія між недержавними організаціями, державою і бізнесом;

- у найширшому значенні – процес формулювання соціальної держави, досягнення суспільного діалогу, злагоди. Зрештою, соціальне партнерство є передумовою, механізмом досягнення соціальної солідарності в суспільстві, системою врегулювання конфліктів у всіх сферах життєдіяльності, формою узгодження інтересів суб'єктів партнерства, що забезпечує їх конструктивну взаємодію [3, с. 2].

Г. Трунова під соціальним партнерством пропонує розуміти систему врегульованих нормами права відносин, зв'язків між найманими працівниками в особі професійних спілок та інших уповноважених представників трудового колективу, з одного боку, та роботодавцями (організаціями роботодавців чи їх об'єднаннями) – з другого, а також державою в особі органів державної виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування як партнерів у процесі реалізації соціально-економічних прав та інтересів сторін соціального партнерства [5, с. 8].

А.В. Базилюк зазначає, що „соціальне партнерство слід представляти як форму існування різних суб'єктів суспільних відносин, які стають партнерами в здійсненні виробництва, тобто стають заінтересованими учасниками єдиного процесу, сторонами соціального партнерства, які на принципах співпраці, пошуку компромісів, узгодженості дій в реалізації своїх інтересів домовляються на демократичних засадах про оптимальні параметри соціально-економічного розвитку, визначають умови створення та розподілу виробленої продукції і зобов'язуються їх виконувати" [1, с. 25].

Ю.К. Зайцев трактує соціальне партнерство як одну з основних форм існування соціального капіталу, тобто системи цілеспрямованих соціальних зв'язків, які виникають на рівні суспільства та на рівні окремого підприємства, фірми і забезпечують таку соціальну організацію відносин між основними суб'єктами господарської діяльності, основу котрої складають взаємодія, довіра, надійність і прозорість у стосунках [2, с. 72].

У дослідженні міжнародного бюро праці соціальне партнерство трактується як „метод узгодження різних соціально-економічних інтересів і врегулювання конфліктів між ними з метою досягнення конструктивного результату у вигляді взаємоприйнятного компромісу" [4, с. 7].

Мета соціального партнерства полягає у прагненні держави, роботодавців і найманих працівників досягти загального блага в суспільстві через підвищення продуктивності праці, розвиток науково-технічного прогресу, збільшення валового національного продукту, підвищення рівня життя.

Гарантією ефективного функціонування механізму соціального партнерства є чітке визначення інтересів кожної з трьох основних соціальних сил суспільства, розумний розподіл ролей і відповідальності за визначення і реалізацію спільної соціально-економічної політики.

Сторонами соціального партнерства в Україні виступають:

• від імені працюючих – професійні спілки та їх об'єднання, інші організації найманих працівників, утворені ними відповідно до чинного законодавства;

• від імені роботодавців – роботодавці, їх організації і об'єднання;

• від імені держави – держава в особі виконавчих органів влади та органів місцевого самоврядування.

На регіональному та місцевому рівнях соціальне партнерство виступає інструментом стратегічного управління рівнем соціально-трудових відносин та

соціальної захищеності населення. При цьому використовуються моделі стратегічного та оперативного соціального партнерства.

Основними напрямами розвитку механізму соціально партнерства на рівні регіону є:

Поширення ідеології соціального партнерства. Ідеологія соціального партнерства ґрунтується на визнанні: неминучості й потреби мирного співіснування в суспільстві різних соціальних груп із їх специфічними, часто протилежними інтересами; об'єктивності прояву і конфлікту інтересів, боротьби між соціальними групами; можливості вести цю боротьбу в цивілізованих формах і досягати її конструктивного завершення у вигляді взаємоприйнятного компромісу, що відповідає перспективним завданням суспільного прогресу.

Посилення цілеспрямованого впливу органів державної влади на формування відносин соціального партнерстві. Держава має ініціювати зразкові відносини соціально-трудового партнерства на державних підприємствах; упроваджувати заходи морального й економічного стимулювання вдосконалення соціально-трудових відносин на підприємствах ринкового сектору.

Вдосконалення і розвиток законодавчо-нормативної бази соціального партнерства. Відповідно до цих засад слід привести діючу нормативну базу до такого вигляду, який би передбачав узгодженість з іншими законодавчими актами України, а також із конвенціями та рекомендаціями МОП та законами інших країн у галузі соціально-трудового партнерства.

Формування організаційної структури сфери соціального партнерства. Сфера соціальго партнерства має включати державні, громадські, приватні форми взаємодії сторін, різноманітні як за структурою, так і за пропонованими програмами співробітництва. Це можуть бути постійні і тимчасові дво-, три- і багатосторонні органи, які формуються представниками найманих працівників та роботодавців, а також виконавчої влади, і здійснюють взаємодію між ними на різних рівнях регулювання соціально-економічних відносин (національному, регіональному, галузевому, рівні підприємств та їхніх підрозділів).

Управління. У структурі Міністерства соціальної політики України потрібно створити управління соціального партнерства, а в місцевих адміністраціях – при департаменті соціального захисту населення – спеціальних відділів і рад.

Моніторингова і консультаційна інфраструктури. Для визначення соціально-трудових потреб конкретних людей, їхніх груп, підприємств, організацій, державних структур потрібні постійні спостереження і дослідження, а також інформування й орієнтація сторін у питаннях стану, здобутків, проблем і перспектив розвитку соціального партнерства. Тому необхідне створення служби моніторингу, консультування й орієнтації сторін у сфері соціального партнерства, яка б виконувала ці функції.

Інформаційне забезпечення. Сфера соціального партнерства не може ефективно функціонувати і розвиватися без створення баз даних, забезпечення сучасною технікою інформаційних потоків, використання комп'ютерних технологій, включаючи Інтернет. Однією з найважливіших складників інформатизації сфери соціального партнерства є поширення дистанційних форм переговорів і консультацій, що дає змогу зробити соціальне партнерство відкритим, загальнодоступним.

Розвиток теоретичної і науково-методичної бази. Соціальне партнерство має ґрунтуватися на соціально-економічній теорії суспільної взаємодії. Слід розробити технологію соціального партнерства на базі відповідних наукових розробок із використанням методичних матеріалів, створених спеціально для різних рівнів

соціально-трудового партнерства, з урахуванням їхніх галузевих, територіальних та інших особливостей.

Підготовка кадрів для системи соціального партнерства. Потрібно організувати базову підготовку, систематичну перепідготовку і підвищення кваліфікації спеціалістів-соціологів різних напрямів та рівнів. Через систему дистанційної, післядипломної освіти та підвищення кваліфікації слід організувати надання знань у сфері ефективної організації соціально-трудових відносин керівникам підприємств та адміністративних підрозділів усіх рівнів.

Проведення державно-громадських заходів. Для успішного розвитку соціального партнерства в регіоні належить організувати регулярне проведення державно-громадських заходів, спрямованих, по-перше, на розвиток конкретних форм соціально-трудового партнерства і, по-друге, на пропаганду ідей соціального партнерства, постійного вдосконалення суспільної взаємодії людей.

Міжнародне співробітництво. Для успішного розвитку соціального партнерства потрібно розвивати широке співробітництво з міжнародними неурядовими організаціями, з Міжнародною організацією праці, з національними організаціями та асоціаціями інших країн у межах як багатосторонніх проектів, так і двосторонніх угод.

Список літератури

1. Базилюк А. Соціальне партнерство як засіб вирішення соціально-економічних проблем / А. Базилюк // Україна: аспекти праці. – 1997.– № 1.– С. 22–25.
2. Зайцев Ю.К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: методологія і практика: Моногр. / Ю.К. Зайцев. – К.: КНЕУ, 2002.– 188 с.
3. Кононенко М. Соціальне партнерство як тип соціального управління // [Електронний ресурс]. – М.М. Кононенко, 2009. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2007-2/doc/3/04.pdf.
4. Соціально-трудові відносини в Україні: тенденції розвитку та перспективи: Міжнародне бюро праці. – К.: Міленіум, 2003. – 68 с.
5. Трунова Г. Правове регулювання соціального партнерства в Україні: Автореф. дис. канд. юрид. наук.: 12.00.05. / Г. Трунова // Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. – Х., 2008. – 22 с.

Одержано 27.08.13

Пропозиції щодо удосконалення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів

А.С. Дорохтей, *студ. гр. УП-12М,*
О.В. Ткачук, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Актуальність теми обумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку державності України суттєво зростають роль і значення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. Адже саме на державних службовців покладено виконання повноважень органів державного управління, пов’язаних з регулюванням, контролем, наглядом, координацією розвитку різних сфер життєдіяльності суспільства. Виконання цього комплексу функцій

потребує від державних службовців широкого набору знань, умінь та навичок, які є запорукою належного виконання службових обов'язків. Зазначене актуалізує потребу в організації ефективної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців в Україні. Причому така система повинна бути спрямована на забезпечення суб'єктів владних повноважень кваліфікованими кадрами, здатними до ефективного управління, впровадження в практику новітніх технологій відповідно до провідних світових стандартів.

Однак, у даний час недостатньо уваги приділялося питанню створення механізмів взаємозв'язку професійного навчання державних службовців з реалізацію їхнього кар'єрного потенціалу.

Ефективне функціонування будь-якої організації насамперед визначається ступенем розвитку її персоналу. У дослідженнях вітчизняних та зарубіжних фахівців існують різноманітні підходи до визначення поняття розвитку персоналу, особливостей його професійного навчання й формування кар'єрного потенціалу.

Н. Том під системою розвитку персоналу розуміє цілеспрямований комплекс інформаційних, освітніх та прив'язаних до конкретних робочих місць елементів, які сприяють підвищенню кваліфікації працівників даного підприємства відповідно до завдань розвитку самого підприємства і потенціалу та нахилів співробітників [3]. У свою чергу, Р. Марра і Г. Шмідт розглядають розвиток персоналу як навчання і підвищення кваліфікації персоналу [4]. Таке розуміння дещо звужує «системне» розуміння розвитку персоналу, але не заперечує думки Н. Тома.

Ширше розглядають це поняття російські вчені, зокрема А. Я. Кібанов. На їхню думку, розвиток персоналу – це сукупність організаційно-економічних заходів служби управління персоналом у сфері навчання персоналу організації, його перепідготовки і підвищення кваліфікації. Ці заходи охоплюють питання професійної адаптації, оцінювання кандидатів на вакантну посаду, поточної періодичної оцінки кадрів, планування ділової кар'єри та службово-професійного просування кадрів, роботи з кадровим резервом [1].

Таким чином, розвиток персоналу – це системно організований процес безперервного професійного навчання працівників для підготовки їх до виконання нових виробничих функцій, професійно-кваліфікаційного просування, формування резерву керівників та вдосконалення соціальної структури персоналу. Розвиток персоналу забезпечується заходами, пов'язаними з оцінюванням кадрів з метою виробничої адаптації та атестації персоналу, плануванням трудової кар'єри робітників і фахівців, стимулюванням розвитку персоналу тощо [2].

Професійне навчання - це процес набуття працівниками професійних знань, умінь та навичок, необхідних для виконання видів робіт з метою підвищення продуктивності праці, конкурентоспроможності персоналу та ефективності роботи.

Термін «*кар'єра*» (від франц. *carriere* - біг) у загальному розумінні означає успішне просування в галузі суспільної, службової, наукової та іншої діяльності.

Професійне навчання тісно пов'язане з кар'єрним просуванням кадрів.

Управління розвитком персоналу має враховувати етапи кар'єри працівника, що відображають різні його потреби. Виділяють такі етапи кар'єри: попередній, становлення, просування, збереження, завершення і пенсійний.

Сучасний стан професійного розвитку кадрів державної служби у Кіровоградській області можливо оцінити за кількісними та якісними показниками. Кількість державних службовців у Кіровоградській області, які підвищували кваліфікацію, упродовж останніх п'яти років в цілому має тенденцію до збільшення. Так, якщо станом на 31 грудня 2008 року підвищили кваліфікацію лише 1379

державних службовців (18,5% від їх загальної кількості), то на 31 грудня 2012 року – вже 1949 осіб (26,9%).

Більшість державних службовців, які підвищували кваліфікацію за напрямом підготовки „Державне управління", проходили навчання у вигляді тематичних семінарів (72,7%). За професійними програмами навчалися 24,7%, проходили стажування лише 2,7%.

Водночас, за досліджуваний період стійкого зростання участі посадових осіб місцевого самоврядування в системі підвищення кваліфікації (за винятком 2011 року) не відбулося. Кількісні значення участі кадрів місцевого самоврядування у професійному розвитку у 2009, 2010 та 2012 роках були нижчими за рівень 2008 року.

Однак, незважаючи на позитивні здобутки у сфері професійного навчання державних службовців, наявні досить вагомі проблеми у цій сфері.

Як свідчать результати досліджень, майже дві третини державних службовців звільнилися з органів влади через суб'єктивні причини, а саме: низький престиж державної служби, недостатнє матеріальне та побутове забезпечення, відсутність можливостей для кар'єрного зростання та мотивації щодо подальшого перебування на державній службі, неможливість професійно самореалізуватися.

Серед причин, які заважають забезпеченню взаємозв'язку навчання із кар'єрним просуванням, слід виділити:

- фактор політичної нестабільності в Україні (державні службовців не зацікавлені у професійному розвитку унаслідок значної плинності кадрів державної служби);
- недосконаліть нормативно-правової бази;
- неефективність державної підтримки та регулювання професійного становлення кадрів державної служби;
- нераціональне використання можливостей професійно підготовлених кадрів.

Для підвищення ефективності професійного навчання важливе значення має використання механізмів стимулювання – сукупності матеріальних та моральних стимулів.

Також доцільним є запровадження послідовності професійного навчання, яка б передбачала наступні етапи.

При значних змінах в діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, необхідно впроваджувати додаткові заходи щодо подолання опору змінам.

О*сновні напрями* вдосконалення системи професійного навчання державних службовців включають:

− запровадження гнучкої системи безперервної освіти працівників галузі державного управління, яка має на меті їх адаптацію до професійної діяльності в умовах швидкої зміни соціально-економічних відносин;

− забезпечення оптимальної періодичності та термінів навчання з урахуванням установленого порядку атестації фахівців;

− упровадження інноваційних технологій та передового вітчизняного та зарубіжного досвіду з питань державного управління;

− розробка базових вимог до освітнього та професійного рівня керівників і фахівців органів державного управління, здійснення науково-методичного забезпечення перевірки їх професійної підготовки (тестування, атестація);

− проведення фундаментальних, пошукових і прикладних наукових досліджень з проблеми виявлення та управління кар'єрним потенціалом державного службовця;

− моральні та матеріальні стимулювання прагнень державного службовця до освіти та самоосвіти, надання методичної, інформаційної, консультативної допомоги з питань підвищення кваліфікації.

Досвід США, Англії, Франції свідчить, що одним з ключових завдань процесу реформування державної служби стає створення прямої кореляції між службовим просуванням і оплатою праці з рівнем кваліфікації службовця, його компетентністю та діловими якостями. Установлення такого зв'язку надає кожному державному службовцю можливість підвищити зацікавленість і відповідальність за свій професійний розвиток. Однак створення системи впливу навчання на кар'єрне просування державних службовців вимагає внесення низки змін до наявних організаційно-правових засад державної служби в Україні.

По-перше, необхідним є вдосконалення процедур оцінки та атестації державних службовців. В усіх випадках обов'язковою умовою для успішного оцінювання діяльності службовця має стати наявність сучасної освіти, проходження певного навчання. Освіта в країнах заходу – це безперервний процес, оскільки будь-які знання через певний час починають "застарівати", стають малопридатними у практичному застосуванні в конкретних професійних та життєвих ситуаціях.

Виходячи з цього, по-друге, вбачається доцільним запровадження систематичного, не менше двох тижнів двічі на рік, підвищення кваліфікації державних службовців, що базуватиметься на попередньому вивченні їхніх потреб у певних знаннях, уміннях або навичках.

По-третє, важливим завданням у сучасних умовах стає і створення спеціальних веб-порталів для державних службовців, де вони могли б отримувати необхідну для виконання своїх службових обов'язків професійну інформацію (останні нормативні акти, ухвалені рішення, їх трактування, статистичну інформацію, результати наукових досліджень, цікавий закордонний досвід тощо).

Список літератури

1. Кибанов А.Я. Управление персоналом: Учебное пособие. – М.: Эксмо, 2003 – 456 с.
2. Савченко В.А. Управління розвитком персоналу: навч. посібник / В.А. Савченко. – К.: КНЕУ, 2002. – 351 с.
3. Том Н. Развитие персонала как инструмент управления предприятием // Проблемы теории и практики управления. - 1993. - № 2.
4. Управление персоналом в условиях социальной рыночной экономики / Науч. ред. Р. Марра, Г. Шмидта. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1997.

Одержано 27.06.13

Впровадження сучасних методів професійного розвитку кадрів державної служби

О.Д. Андрієва, *студ. гр. МЕ-12МБ,*
А.Б. Немченко, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Найважливішою складовою розвитку персоналу є професійне навчання. Під професійним навчанням слід розуміти процес набуття працівниками професійних

знань, умінь та навичок, необхідних для виконання видів робіт з метою підвищення продуктивності праці, конкурентоспроможності персоналу та ефективності роботи.

Методи навчання персоналу – це види організації взаємодії осіб, що навчаються, у групах, між собою, з викладачами у рамках різних видів занять. Найбільш поширеними методами є: лекції, самостійне навчання, інструктаж, ділові ігри, навчальні ситуації, ротація, делегування, наставництво та ін.

Економічна ефективність професійного навчання розраховується як відношення отриманого економічного ефекту до витрат. Водночас, широко поширені різні експертні методи оцінки ефективності навчання.

У сучасних умовах підготовка та підвищення кваліфікації кадрів державної служби є важливим чинником зростання ефективності виконання ними своїх посадових обов'язків і функцій, а отже, й ефективності управлінської діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування в цілому.

Метою даного дослідження є вивчення особливостей використання методів професійного розвитку кадрів державної служби у діяльності Центру підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців Кіровоградської ОДА та розробка пропозицій щодо удосконалення даного процесу.

Результати опитування 104 державних службовців, які підвищували кваліфікацію останнім часом, дозволили виявити ряд проблем у цій сфері.

Серед причин низької оцінки стану кадрових ресурсів державної служби переважають: нераціональне використання можливостей професійно підготовлених кадрів (51,9%), слабка спрямованість державної кадрової політики на професійний розвиток державних службовців (44,2%), руйнування системи професійної орієнтації молоді (32,7%).

Серед соціальних бар'єрів, які перешкоджають професіоналізації кадрів державної служби, слід відмітити: фактор політичної нестабільності в Україні (47,1%), недосконаліть нормативно-правової бази (46,2%), неефективність державної підтримки та регулювання професійного становлення кадрів державної служби (43,3%).

На думку самих державних службовців, посилити зв'язок професійного навчання з практикою можна такими способами:

а) проводити виїзні заняття в органах влади (39,4%);

б) частіше запрошувати фахівців-практиків (39,4%);

в) організувати більше стажувань (38,5%);

г) збільшити кількість інтерактивних занять (14,4%).

Серед факторів, які перешкоджають професійному розвитку кадрів державної служби, провідні позиції зайняли: оплата праці (74%), плинність кадрів (41,4%), недосконаліть кар'єрного просування (37,5%), протекціонізм у відборі кадрів (31,7%) та корупція (29,8%).

Підвищення кваліфікації на базі Центру здійснюється за видами:

1. Навчання за професійною програмою.
2. Семінар за професійною програмою навчання кадрового резерву.
3. Тематичні короткотермінові семінари.
4. Тематичні постійно діючі семінари.

Основою для проведення навчання є Професійна програма підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування [2].

Серед методів навчання, що використовуються за програмами, є: словесні, наочні, практичні, пасивні, активні, інтерактивні. В практиці навчання, як правило, всі методи взаємопов'язані і використовуються спільно й комплексно. Фактично, при будь-якому виді навчальних занять застосовується декілька методів навчання у різних поєднаннях.

Наприклад, у лекції, як у виді навчальних занять, основним методом навчання виступає словесний пасивний метод, але часто застосовується і наочний метод (візуалізація навчального матеріалу: демонстрація слайдів, навчальних відеоматеріалів тощо). Або на практичних заняттях, поряд із активним методом виконання вправ, використовуються пасивний словесний (лекційний) метод, інтерактивний метод обговорення і наочний метод показу (демонстрації). Тренінгові заняття передбачають широке застосування інтерактивних методів навчання: рольових та ділових ігор, групових дискусій, презентацій тощо. Зокрема, інтерактивні методи навчання (практичні, тренінгові заняття, «круглі столи», дискусії, ділові ігри) з розглядом конкретних управлінських або виконавських ситуацій передбачає значна частина модулів функціональної складової.

Основні проблеми, що перешкоджають впровадженню сучасних методів професійного розвитку в діяльності Центру:

- недостатнє фінансування Центру;
- недосконаліть нормативно-правової бази;
- застаріла матеріальна база, відсутність можливостей запровадження сучасних засобів у навчальному процесі;
- незацікавленість державних службовців у якісному навчанні, оскільки результати останнього не відображаються на їх оплаті праці і можливостях кар'єрного зростання;
- відсутність слухачів з районів на заняттях (кошти на це часто не закладаються в місцевих бюджетах).

Останнім часом, однією з найбільш ефективних форм навчання стала організація виїзних семінарів. Серед позитивних аспектів виїзних семінарів із 352 опитаних респондентів: 62,5% опитаних вказали на можливість підвищити свою кваліфікацію більшою кількістю державних службовців, 41,8% - значну економію коштів, 24,4% - звичну атмосферу та краще засвоєння інформації, 11,6% - більшу зосередженість уваги на проблематиці району.

Задля поліпшення організації професійного розвитку можна визначити такі оптимальні умови підвищення рівня мотивації до навчання державних службовців у системі підвищення кваліфікації [4]:

- підвищення питомої ваги інтерактивних форм і методів навчання, інноваційних підходів до навчання, що формує активне ставлення слухачів до навчання, спонукає їх до навчальної діяльності;
- оптимізація змісту навчальних програм (зміст та цілі навчальних програм повинні відповідати суспільним цілям та освітнім цілям і запитам особистості, її професійним завданням, посиленню професійної спрямованості навчальної діяльності);
- чітке спрямування навчального процесу на покращення якості трудової (професійної) діяльності, а тому зміст навчання визначається змістом та специфікою професійної діяльності, а також носить випереджаючий характер;
- створення позитивної атмосфери навчального спілкування (обмін досвідом, вплив харизми особистості викладача тощо);
- використання прийомів підвищення інтересу до дисципліни шляхом підбору у ході занять яскравих пізнавальних матеріалів, фактів, які дозволяють привернути увагу слухачів до навчального матеріалу (обговорення будь-якого цікавого аспекту проблеми, розповіді про наукові конференції, спогади, епізоди з професійного життя тощо);
- визначення змісту, форм, методів та засобів розвитку як окремого слухача, так і колективу навчальної групи, формування уміння вчитися (з використанням прийомів удосконалення розвитку особистісних навчальних якостей слухачів та спонукання їх до

самоосвіти – робота з нормативними документами, спілкування в мережі Інтернет, робота з методичною літературою, структурування та систематизація матеріалу, ефективні прийоми запам'ятовування, методи психокорекції та самоконтролю тощо);

- неперервність і послідовність курсового навчання (підвищення кваліфікації) і самоосвіти.

Інтерактивні методи післядипломного навчання – це система способів взаємодії суб'єктів післядипломного навчання, спрямованих на створення діалогу. В основі інтерактивних методів лежать діяльність учасників та групова взаємодія.

При виборі методів для досягнення ефективної і максимальної віддачі від навчання необхідно враховувати як індивідуальні особливості кожного слухача, який навчається, так і позитивні та негативні сторони застосування методів професійного розвитку [5].

Однією з важливих умов ефективності професійного розвитку слухачів системи післядипломної освіти є також врахування ставлення особи до навчання, підсилення дії мотивуючих чинників та мінімізація демотиваторів.

Отже, для підвищення ефективності подальшого розвитку системи післядипломної освіти, зокрема підвищення кваліфікації, необхідно більшою мірою враховувати різноманітність індивідуальних вимог і підходів до навчання дорослих [1], забезпечити змістовність і збалансованість форм навчання, а саме:

– дорослі, що навчаються, мають відчувати особистісну значимість і провідну роль у процесі навчання, максимальне врахування власних професійних запитів, потреб та інтересів, соціально-економічних умов професійної діяльності;

– фахівцям-практикам необхідно забезпечити широкий спектр пропозицій щодо форм навчання та право самостійного вибору найбільш прийнятних для себе;

– зміст курсів підвищення кваліфікації має задовольняти сьогоденні потреби у практичній діяльності державного службовця, а також враховувати перспективи розвитку теорії і практики у сфері державного управління;

– основою позитивного ставлення слухачів до навчання на курсах підвищення кваліфікації та формування позитивної мотивації до самоосвіти має стати атмосфера творчої взаємодії викладачів і слухачів, повага до точки зору педагогів, створення умов для вільного обміну думками, результатами набутого досвіду.

Ще одним напрямом у сфері удосконалення професійного розвитку кадрів державної служби є запровадження системи загального управління якістю післядипломної освіти [6]. Основні функції, які відіграють інтегруючу роль у системі управління якістю освіти:

1. Управління якістю викладацького складу.
2. Управління якістю слухачів.
3. Управління якістю технології освіти.
4. Управління інформаційно–методичним забезпеченням
5. Управління якістю матеріально–технічного забезпечення
6. Управління якістю інфраструктури освіти.
7. Управління якістю освітньої програми.

При формуванні процесу управління якістю надання освітніх послуг необхідно чітко визначитись з загальною місією і цілями Центру, що повинні стосуватись реальної діяльності та бажаних результатів, яких потрібно досягти.

Важливим елементом процесу стратегічного планування діяльності Центрів є оцінка і аналіз зовнішнього середовища.

Запровадження зазначених рекомендацій у діяльності Центру надасть можливість прискорити процес впровадження сучасних методів професійного розвитку кадрів державної служби.

Список літератури

1. Андрющенко Т.К. Особливості навчання дорослих / Т.К. Андрющенко // Вісник Черкаського університету - Серія: педагог. науки. - Черкаси, 2013. - Вип. 123. - С. 3-6.
2. Ворона С.П. Підвищенню кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування – новий якісний рівень / С.П. Ворона // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://center.kr-admin.gov.ua/index.php?q=Elibr/29.html.
3. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка, д-ра політ. наук, проф. К. О. Ващенка, д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна (кер. проекту). - К. : НАДУ, 2012. - 72 с.
4. Сікорака Л.О. Мотивація до навчання в системі підвищення кваліфікації державних службовців / Л.О. Сікорака // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://center.kr-admin.gov.ua/index.php?q=Elibr/23.html.
5. Скороход Н.М. Організаційно-управлінські аспекти удосконалення системи професійного навчання державних службовців в Україні / Н.М. Скороход // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://center.kr-admin.gov.ua/index.php?q=Elibr/21.html.
6. Тимофієв В.Г. Перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців в контексті системи управління якістю / В.Г. Тимофієв // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://center.kr-admin.gov.ua/index.php?q=Elibr/26.html.

Одержано 27.06.13

Шляхи підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств

О.А. Шаповал, *студ. гр. МЕ-12МБ,*
О.В. Ткачук, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Головна мета розвитку машинобудування України – задоволення внутрішнього попиту на машинобудівну продукцію, розширення присутності на зовнішніх ринках. Мету має бути досягнуто на основі перетворення машинобудування у конкурентоспроможний, ефективний, високотехнологічний і сприйнятливий до інновацій комплекс, що динамічно розвивається, інтегрований у систему міжнародного розподілу праці.

Ключовою загрозою конкурентоспроможності машинобудівної галузі та відтворювального процесу загалом є продовження експлуатації фізично і морально застарілих основних засобів, що свідчить про відсутність довгоочікуваних структурних перетворень в економіці. Потенціал зростання імпорту інвестиційних товарів і високих темпів збільшення обсягів реалізації продукції машинобудування докризового періоду недостатньою мірою були спрямовані на модернізацію виробничих потужностей. Існуючі темпи оновлення основних фондів у машинобудівній галузі (як і в промисловості у цілому) на рівні 4–5% за рік в умовах, коли накопичений ступінь їх зносу становить 60%, очевидно, не в змозі забезпечити їх своєчасну заміну [1].

Конкурентоспроможність підприємства – це здатність витримувати конкуренцію порівняно з аналогічними об’єктами на цьому ринку. Вона показує рівень розвитку цієї фірми порівняно з рівнем розвитку конкурентних фірм по ступеню задоволення своїми товарами потреб людей і по ефективності виробничої діяльності. На конкурентоспроможність підприємства значний вплив оказує соціальне середовище.

Сучасне тлумачення поняття конкурентоспроможності як багатофакторного процесу реалізації конкурентних стосунків припускає найважливішу умову його здійснення – управління конкурентоспроможністю підприємства.

Управління конкурентоспроможністю підприємства являє собою певний аспект менеджменту підприємства, спрямованого на формування, розвиток та реалізацію конкурентних переваг та забезпечення життєздатності підприємства як суб'єкта економічної конкуренції [2].

Метою управління конкурентоспроможністю підприємства є забезпечення життєздатності та сталого функціонування підприємства за будь-яких економічних, політичних, соціальних та інших змін у його зовнішньому середовищі.

Управління конкурентоспроможністю підприємства має бути спрямованим на:

1. нейтралізацію (подолання) або обмеження кількості негативних (деструктивних) чинників впливу на рівень конкурентоспроможності підприємства шляхом формування захисту проти них;

2. використання позитивних зовнішніх чинників впливу для нарощування та реалізації конкурентних переваг підприємства;

3. забезпечення гнучкості управлінських дій і рішень – їх синхронізації з динамікою дії негативних і позитивних чинників конкуренції на певному ринку.

Треба переорієнтувати управління машинобудуванням, насамперед, з огляду на обмеження, які накладає зовнішнє ринкове середовище, з об'єктивною оцінкою досягнутих результатів щодо вироблюваної продукції та використовуваних технологій і устаткування, тобто внутрішніх факторів.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- підвищити конкурентоспроможність машинобудівної продукції;
- поліпшити інвестиційну привабливість підприємств галузі;
- розширити ринки збуту машинобудівної продукції;
- реструктуризувати машинобудівний комплекс;
- поліпшити забезпечення висококваліфікованими науковими і робочими кадрами.

Основними ринками для української продукції машинобудування та приладобудування в середньостроковій перспективі залишаться ринки країн СНД (найбільшим з яких буде ринок Російської Федерації). Водночас поступово зростатиме частка експорту до країн Європи (переважно продукти переробки давальницької сировини), Африки та Азії (авіаційні двигуни, турбіни для перекачування нафти та газу, енергетичні турбіни, металургійне обладнання).

Напрямами підвищення конкурентоспроможності економіки України шляхом розвитку міжнародної торгівлі продукцією машинобудування мають бути:

– оновлення виробничих фондів та інвестування в технологічне оновлення виробничих процесів;

– скорочення виробничих потужностей у відповідності до потенційних обсягів реалізації, що забезпечить відсутність простоїв та зниження ціни готової продукції;

– застосування інноваційних нововведень на підприємствах машинобудівельної галузі;

– створення нових підприємств із завершеним виробничих циклом і перебудова існуючих підприємств на підприємства завершеного циклу;

– скорочення частки підприємств важкого машинобудування та ВПК на користь машинобудування побутової продукції.

Управління конкурентоспроможністю підприємств повинне базуватися на наступному: орієнтація на підвищення ефективності і якості роботи, на досягненні високих кінцевих результатів, випуску продукції високої якості з мінімальними

витратами, яка відповідає вимогам споживачів; та міжнародним стандартам; виявлення невикористаних резервів підвищення конкурентоспроможності.

Підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно розглядати як довгостроковий послідовний процес пошуку й реалізації управлінських рішень у всіх сферах його діяльності, здійснюваний планомірно, відповідно до обраної стратегії довгострокового розвитку, з урахуванням змін у зовнішньому оточенні та стану засобів самого підприємства, і внесенням відповідних коректив.

При цьому необхідно враховувати, що система управління конкурентоспроможністю великого підприємства являє собою специфічну багатофункціональну та багатокомпонентну систему, що складається з комплексу взаємопов'язаних блоків, що відчувають на собі вплив зовнішніх та внутрішніх чинників і створюють певну цілісність, структуру системи управління конкурентоспроможністю.

Розглянемо більш детально основні групи заходів, що здатні підвищити рівень конкурентоспроможності підприємства ПАТ „Гідросила".

До *організаційних заходів* слід віднести:

- забезпечення пріоритетності продукції;
- зміну якості виробу і його технічних параметрів з метою обліку вимог споживача та його конкретних запитів;
- виявлення переваг товару порівняно із замінниками;
- виявлення недоліків товарів-аналогів, які випускають конкуренти;
- вивчення заходів конкурентів з удосконалення аналогічних товарів;
- виявлення й використання цінових факторів підвищення конкурентоспроможності продукції;
- нові пріоритетні сфери використання продукції;
- диференціація продукції, що забезпечує відносно стійкі переваги споживачів, які віддаються певним видам взаємозамінних товарів;
- вплив безпосередньо на споживача, шляхом штучного обмеження надходження на ринок нових товарів, проведення реклами, надання грошового або товарного кредиту.

У сфері поліпшення *інформаційного забезпечення* доцільно виділити такі основні функції інформаційно-аналітичного підрозділу підприємства, належне використання яких необхідне для досягнення належного рівня конкурентоспроможності підприємства:

- збирання усіх видів інформації, що стосується діяльності підприємства. та відповідний її захист від розповсюдження;
- аналіз інформації, що отримується;
- прогнозування тенденцій розвитку наукового і технологічного процесу в сфері технологій діяльності підприємства;
- оцінювання рівня економічної безпеки підприємства за всіма її складовими загалом, розроблення рекомендацій для його підвищення.

В умовах мінливого середовища, розширення ринкових відносин і посилення конкурентної боротьби, вирішення питань оцінки позиції підприємства на ринку, визначення його конкурентних переваг і виявлення слабких сторін діяльності дозволить забезпечити високий ступінь підготовки і прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення стійкості підприємства на ринку.

Список літератури

1. Державна програма економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// www.kr-admin.gov.ua/Comitet/Ua/gromada/141011.pdf.
2. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навч. посіб. / С.М. Клименко, Т.В. Омельяненко, Д.О. Барабась, О.С. Дуброва, А.В. Вакуленко. – К.: КНЕУ, 2008. – 520 с.

Одержано 27.06.13

Особливості управління системою енергозабезпечення в Україні

А.А. Козлітін, *студ. гр. АДМ-12М,*
О.В. Ткачук, *доц., канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

Енергетика як галузь національної економіки охоплює складну сукупність процесів перетворення, розподілу і використання усіх видів енергетичних ресурсів від їх видобутку до приймачів енергії включно.

Провідне народногосподарське значення енергетичної галузі полягає в тому, що вона істотно формує основні народногосподарські пропорції, а багато в чому (переважно через електроенергію) і технологічні процеси; на її розвиток витрачається 1/3 усіх державних капіталовкладень; у ній зайнято більше 15 % усіх працюючих.

У загальному розумінні енергетичний ринок – це місце зустрічі продавця енергії та її покупця. В широкому розумінні енергетичний ринок включає сукупність осіб та організацій, які придбають товари та послуги, енергію з метою виробництва та споживання останньої. У вузькому розумінні енергетичний ринок є сукупністю осіб та організацій, які придбають енергію з метою її споживання.

Учасниками енергетичного ринку є підприємства та організації, які видобувають, збагачують, переробляють паливно-енергетичні ресурси, виробники електричної, теплової, сонячної, вітрової видів енергії, споживачі енергії – підприємства, організації, установи, а також індивідуальні споживачі – фізичні особи, державні органи управління енергоринком, профспілки.

Енергетичний ринок України складається з таких основних ринків: ринку нафти та газу, ринку вугілля, ринку електроенергії.

Основними чинниками, що визначають принципи організації ринкового середовища в електроенергетиці, є:

– наявність оптового і споживчого (роздрібного) ринків електроенергії;

– принципова можливість існування різноманітних функціональних структур оптового ринку, обумовлених характером вертикальної і горизонтальної інтеграції його суб'єктів;

– залежність статусу учасників ринку, принципів його організації і ступеня конкуренції від глибини інтеграції окремих підрозділів електроенергетичного сектора (генерація, передача, розподіл).

У той же час підходи до формування енергоринку залежать від значної кількості різноманітних чинників: загального рівня розвитку ринкових відносин в економіці країни, стану цих відносин безпосередньо в електроенергетиці, регіональних особливостей розвитку економіки та їх енергетичної інфраструктури, кількості і

потужності електростанцій, характеру використовуваного палива і ступеня забезпеченості держави власними паливними ресурсами.

До принципів формування енергоринку належать: ієрархічний принцип побудови технологічного управління й економічної координації; зберігання єдиного енергетичного простору і системи оперативно-диспетчерського управління; забезпечення умов для "прозорості" функціонування ринку і чесної конкуренції між його суб'єктами; застосування мір антимонопольного законодавства до учасників ринку, що є природними монополістами; придатність структурних перетворень в енергетичній галузі.

Законом України «Про електроенергетику» [1] визначені основні засади функціонування роздрібного ринку електричної енергії, зокрема:

- взаємні відповідальність, права та обов'язки енергопостачальників та споживачів у процесі купівлі-продажу електричної енергії;
- забезпечення доступу до електричних мереж.

Одним з основних принципів, на яких базується державна політика в електроенергетиці, є принцип державного регулювання діяльності в електроенергетиці.

Органом державного регулювання діяльності в електроенергетиці є НКРЕ.

Реалізація державної політики у сфері нагляду (контролю) в галузі електроенергетики здійснюється Державною інспекцією з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії, функції якої полягають у здійсненні контролю щодо дотримання учасниками роздрібного ринку вимог нормативно-правових актів, нормативних документів з питань технічної експлуатації, енергетичного обладнання споживачів енергії та суб'єктів електроенергетики, випробування та ремонту енергоустановок і мереж, режимів постачання та споживання електричної енергії, виконання робіт з проектування енергоустановок і мереж та підтвердження їх готовності до роботи [2].

Відповідно до Закону України «Про електроенергетику» одними з основних завдань НКРЕ на роздрібному ринку електричної енергії є:

- розроблення та затвердження правил користування електричною енергією;
- розроблення та затвердження правил приєднання електроустановок до електричних мереж, типових форм договорів про приєднання, типових форм технічних умов, методики розрахунку плати за приєднання електроустановок до електричних мереж та порядку фінансування послуг з приєднання електроустановок до електричних мереж;
- розроблення і затвердження показників якості послуг з електропостачання та здійснення моніторингу за їх дотриманням;
- контроль за додержанням енергопостачальниками умов та правил здійснення ліцензованої діяльності;
- захист прав споживачів електричної енергії.

Серед факторів, що обумовили високий рівень енергоємності ВВП України, можна виділити дві групи причин зростання цього показника порівняно з розвиненими країнами. Зокрема, за даними Державного комітету статистики України, в економіці країни різко зросла питома вага енергоємних галузей, які виробляють проміжну продукцію, і знизилася частка галузей, які випускають кінцеву продукцію.

Важливою причиною зростання енергоємності ВВП України став високий ступінь морального і фізичного зносу основних виробничих фондів підприємств паливно-енергетичного комплексу й енергоємних галузей. Природний дефіцит власних паливно-енергетичних ресурсів та необхідність закупівлі споживаних Україною паливно-енергетичних ресурсів за світовими цінами обумовили стрімке зростання нергоємності ВВП країни у вартісному вираженні. Перехід України до ринкових

відносин забезпечив одержання економічної незалежності енергетичними підприємствами-монополістами, що не супроводжувалося створенням ефективного антимонопольного законодавства, яке регулює діяльність цих утворень [3].

Неповне завантаження виробничих потужностей українських підприємств, викликане економічною кризою, спричинило додаткове зростання питомих витрат, у тому числі й енергетичних, на виробництво продукції.

Таким чином, на даний час перед енергетикою України постає завдання структурної перебудови в напрямку інтенсифікації енергетичного виробництва, підвищення рівня його енергоефективності.

Для вирішення цієї задачі доцільними є такі заходи:

- вдосконалення механізму регулювання діяльності енергопостачальних компанії;
- запровадження сучасних підходів до регулювання тарифів як методу підвищення інвестиційної привабливості енергокомпанії;
- поліпшення управління дебіторською заборгованістю енергопостачальних компаній;
- запровадження диференціації тарифів на енергоресурси для споживачів.

Ефективний механізм ціноутворення на енергоресурси має враховувати обґрунтовані витрати енергетичних підприємств, забезпечувати умову невипередження рівня інфляції, передбачати застосування коефіцієнту ефективності, який визначає середній індекс зниження тарифів для запобігання отримання надприбутку енергетичними підприємствами, використовувати тарифну диференціацію, а також має будуватись на основі моделі регулювання цінових меж.

Таким чином, для енергопостачальних компаній потрібно формувати тарифи не за принципом суми витрат і прибутку, що заохочує компанії до збільшення витрат задля підвищення прибутку і не містить стимулів до здійснення інвестицій, а застосовувати для них другий механізм, який призвів би до зменшення експлуатаційних витрат.

Список літератури

1. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N1, ст.1) // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, N22, ст.210) // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3830-17.
3. Ходико Д.І. Оцінка галузевих показників продуктивності енергетичного фактора виробництва у промисловості України / Д.І. Ходико // Економіка пром-сті. — 2011. — № 1. — С. 112-117.

Одержано 27.08.13

Досвід політики Канади на ринку праці

О.С. Хачатурян, *канд. екон. наук*
Кіровоградський національний технічний університет

У Канаді політика ринку праці заохочує створення зручних, безпечних, здорових, стабільних і продуктивних робочих місць, конструктивні виробничі відносини «робітник-менеджер» і успіхи в професійній діяльності. В основу цієї політики покладено взаємозв’язані цілі: створення нових робочих місць і економічне

зростання; покращання якості життя та вдосконалення знань. Концепція безперервного навчання в Канаді передбачає придбання певних знань, умінь і навичок протягом всього життя, бажання постійно підвищувати кваліфікацію та освітній рівень, готовність навчатися та пристосовуватися до вимог швидкоплинного світу, навчання та відповідальність за придбанні знання. Крім того, концепція безперервного навчання також містить розуміння того, що навчання не обов'язково повинно проходити в класі, освітній процес може здійснюватися й на робочому місці.

У Канаді можна виділити два сучасних напрями в організації професійної освіти:

1) скорочення бюджетного фінансування програм підвищення кваліфікації та освітнього рівня робочої сили при збільшенні загального фінансування з бюджетів фірм, розвиток різних форм спільної компенсації витрат на навчання через стипендіальні, освітні та благодійні фонди;

2) стратегічний курс у організації професійної освіти, адекватної стратегії кадрової політики фірм, спрямований на насичення виробничої сфери робочою силою, що здатна забезпечити успіх фірми в умовах загострення конкуренції на світовому ринку.

Ще одна тенденція канадського ринку освітніх послуг – ріст партнерських зв'язків між освітніми закладами та приватним сектором: вищі навчальні заклади приділяють більше уваги кінцевим цілям освітнього процесу, створюють спеціалізовані програми під конкретні професії.

У Канаді для реалізації програми підтримки малого бізнесу уряд створив заклади Federal Economic Development Initiative in Northern Ontario (Fed Nor, Федеральна ініціатива економічного розвитку) та три регіональних агенції з розвитку – Atlantic Canada Opportunities Agency (Агенція можливостей атлантичної Канади), Canada Economic Development for Quebec Regions (Агенція економічного розвитку для регіону Квебек) і Western Economic Diversification Canada (Канадська агенція проникнення в нові сфери західної економіки). Кожна агенція взаємодіє з федеральними органами влади, муніципалітетами та приватним сектором з метою надати невеликим компаніям доступ до капіталу, ринків, інформації та отримати необхідний досвід роботи.

Державна політика Канади спрямована на ефективне використання ресурсів для розвитку сектору малого підприємництва з орієнтацією на інформацію, використання наукових знань і високих технологій. Підтримка малого підприємництва спрямована на освоєння недостатньо розвинутих або нових сегментів ринку та на досягнення якомога вищої продуктивності, економічної ефективності та конкурентоздатності на світовому рівні. Інфраструктура підтримки та розвитку малого підприємництва в Канаді диверсифікована між федеральними, регіональними та галузевими організаціями. Міністерство промисловості Канади розробляє політику та стратегію підтримки малого підприємництва, контролює роботу «Канадської мережі бізнес послуг», координуючи її з діяльністю всіх державних і партнерських організацій у відповідності до національної інноваційної програми (рис. 1).

Рисунок 1 - Структура державної підтримки малого підприємництва в Канаді

Примітка. Складено автором на основі [1]

Таким чином, державна стратегія Канади покликана забезпечити стійкий розвиток малого підприємництва в умовах критичних змін на внутрішньому та світовому ринках, на основі взаємодії федеральних і регіональних органів управління з політичними, громадськими та приватними організаціями різноманітними шляхами.

Список літератури

1. НП "Московский центр развития предпринимательства", 2009 // http://www.giac.ru.

ЗМІСТ

Статті

А.А. Пислиця
Розвиток недержавного пенсійного страхування в Україні.....3

Н.О. Паламарчук
Проблеми розвитку підприємств комунального господарства в місті Кіровограді 8

Т.В. Чепа, О.А. Кислун
Інноваційні технології у сфері документообігу.....15

С.С. Макаренко, І.І. Матвєєва, Т.М. Фундерат
Соціальна справедливість як необхідна умова розвитку сучасного українського суспільства 19

М.Г.Павленко, С.С. Макаренко
Напрями та перспективи людського розвитку на сучасному етапі в Україні.....22

Я.О. Покатенко, С.С. Макаренко
Міграція робочої сили та її вплив на ринок праці.....25

В.А. Петрюк
Планування аудиту.....26

Т.В. Чепа, О.О. Головата
Вплив декоративно-прикладного мистецтва на духовний розвиток особистості студента 28

Ю.О. Нестеренко
Державний аудит як сучасна форма державного фінансового контролю.....32

І.Є. Мерещенко
Встановлення цін на продукцію та їх вплив на формування прибутку.....34

І.Ю. Марфенко
Оптимізація використання чистого прибутку підприємства.....40

І.І Лончинська
Вексельна форма розрахунків та її використання на підприємствах 44

О.С. Пухальська
Теоретичні засади аудиту фінансових результатів підприємства 47

С.П. Гнєдич
Облік процесів матеріального забезпечення.....50

А.А. Ткач, Л.В. Тищенко, О.Г. Маврова
Дослідження безпечності хлораторів в процесі дезінфекції води 52

А.А. Ткач, Л.В. Тищенко, О.С. Лукашина
Зменшення негативного впливу на довкілля м.Кіровограда після реконструкції ПАТ «Імперія–С» 55

Ю.Ю. Гудима
Сучасні підходи до трактування оцінки за МСФЗ 57

Т.В. Чепа, В.А. Барабаш
Історичні витоки документної лінгвістики....60

Ю.Ю. Гудима
Мета та завдання аудиту витрат на виробництво....63

В.С. Карпенко
Особливості та застосування позамовного методу обліку витрат на підприємствах, що здійснюють ремонтні роботи....67

М.О. Созонович
Галузевий аспект оцінки як елементу методу бухгалтерського обліку в будівництві....72

Г.Б. Назарова, В.І.Коваленко
Сутність внутрішнього аудиту та його місце у системі управління суб'єкта господарювання....78

Н.Ф. Корженко
Стан оплати праці працівників бюджетної сфери 82

О.Г. Дрозд, Р.О. Козенко
Контроль та аналіз ефективності видатків в умовах реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі 86

К.В. Павлова
Грошові потоки підприємства: структура, динаміка, аналіз ефективності формування 90

І.І Лончинська
Сутність логістичного управління потоками 95

І.Є. Мерещенко
Логістика як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств України 99

К.Г. Коваленко
Податок на прибуток підприємств як фінансовий інструмент регулювання економіки.... 102

В.М. Іванов
Підвищення ефективності роботи експериментального комбінованого культиватора 108

А.С. Колот
Аналіз кредиторської заборгованості 110

І.І Лончинська
Проблеми та особливості формування ринку праці в Україні 115

І.Є. Мерещенко
Шляхи підвищення ефективності використання капітальних вкладень..... 120

В.Г. Нужна
Теоретико-методологічні основи управління професіоналізацією кадрів державної служби України 126

В.В.Подплєтній, Є.Л. Шевченко
Оцінка фінансової стійкості підприємства 130

Н.В. Гаврилова, І.В. Без'язична
Платоспроможність та ліквідність підприємства як показники його ефективної діяльності..... 134

Т.А. Мішуровська
Сучасний стан та перспективи розвитку інформаційних технологій 140

А.С. Шевченко
Принципи оптимізації капіталу підприємства 148

О.В. Ремінна
Автоматизація облікового процесу на підприємствах торгівлі: проблема та напрямки оптимізації 153

Л.М.Фільштейн, А.А. Ткач
Особливості управління інвестиційними проектами..... 157

С.О. Лук'яненко
Дослідження методів розпізнавання образів насіння в потоці 160

М.Г.Павленко
Шляхи подолання безробіття на регіональному рівні 164

І.В. Лозова, І.Ю. Коріньовська
Теоретико-методологічні підходи до порядку нарахування страхових внесків у системі загальнообов'язкового соціального страхування..... 167

В.А.Пономаренко
Система державного фінансового контролю як інструмент соціально-економічного розвитку України 172

Я.Ю. Падурець
Оцінка ефективності управління активами і пасивами банків України 176

С.Ю. Невідома
Оцінка фінансового стану банку: сутність та необхідність..... 183

І.М. Ковпак, В.П. Кравченко
Аналіз забезпечення фінансової стійкості банків України 187

В.В. Шалімов, А.О. Могилей
Формування та реалізація бюджетної політики в Україні 192

О.В.Бабаєва
Шляхи вдосконалення дохідної бази місцевих бюджетів 195

О.В.Бабаєва
Ефективність програмно - цільового бюджетування в органах місцевого самоврядування 197

Н.О. Кулик
Сутність та класифікація біологічних активів: сучасний стан та напрямки удосконалення 201

І. І. Матвєєва
Особливості профорієнтаційної діяльності державної служби зайнятості 208

А.В. Цуркан
Особливості фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я в Україні та за кордоном 212

Т.М. Фундерат
Шляхи вдосконалення професійного навчання безробітних в сучасних соціально-економічних умовах 217

А.О. Доренська, О.С. Синєгрибова
Підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств як запорука розвитку регіону 222

О.І. Андрущенко, А.В. Рацул
Особливості економічного розвитку в Англії кінця XX – початку XXI століття 230

І.В. Ювшин
Проблеми обліку прав на сорти рослин як складової нематеріальних активів підприємства 233

О. В. Кошелюк
Сучасний стан та розвиток банківського кредитування фізичних осіб в Україні 238

В.Є. Мороз, І.В. Сулімова
Підприємництво і підприємець 243

М.О. Грушковський, В.В. Шалімов
Бюджетний менеджмент: визначення, принципи, функції 246

Д.Д. Бондаренко, І.В. Ніколаєв

Методика розрахунку ефективності функціонування ERP-систем 251

М.А. Бондаренко, І.В. Ніколаєв
Порівняльний аналіз впровадження інформаційної системи Infor ERP LN та Oracle J.D. Edwards 256

М. О. Грешнікова
Сучасний стан автотранспортного страхування в Україні 260

О.В.Гачик
Організація і методика контролю при централізованому постачанні матеріальних оборотних активів у військові частини 264

І.Є. Мерещенко
Особливості розвитку інформаційних технологій 270

І.Є. Мерещенко
Тенденції розвитку транснаціональних корпорацій в Україні 274

І.І Лончинська
Особливості діяльності спільних підприємств в Україні 280

І.І Лончинська
Теоретичні основи менеджменту інформаційних систем 287

В.Г. Янков, Н.М. Глевацька
Значення менеджменту в діяльності комерційного банку 292

Н.С.Безпала
Матеріальні активи як об'єкт формування облікової політики підприємств геологорозвідки 296

О. Ю. Коцюрба, А. О. Могилей
Сучасний аналіз функціонування страхового ринку України 299

А.О. Доренська, О.С. Синєгрибова
Покращення використання ресурсного потенціалу регіону шляхом впровадження інтеграційних програм управління збутом 303

О.М. Шульженко, В.А. Свірідова
Вплив електромагнітного випромінювання мобільного телефону на організм людини 309

А.І. Бабаєва
Соціально–економічний розвиток регіону: поліпшення механізму його реалізації 312

Я.Ю. Маматова, О.О. Головата
Гуманітарна освіта в умовах сучасних соціокультурних трансформацій в технічній освіті 316

В.В.Подплетній, А.В.Сало
Організація експортно-імпортних операцій підприємств 319

А.О. Саранчук, В.А. Барабаш
Категоріальний апарат документ 323

А.О. Саранчук, О.А. Кислун
Інноваційні технології у кадровій справі 325

В.В. Мусатенко, І.В. Ніколаєв
Застосування системи e-commerce PrestaShop для інтенсифікації просування підприємства у мережі 328

І.О. Таран, Н.М. Глевацька
Підвищення енергоефективності основних фондів житлово-комунального господарства Кіровоградської області 333

С.В. Фартушняк, Н.М. Глевацька
Створення та діяльність об'єднання співвласників багатоквартирних будинків в Кіровоградській області 338

Т.Ю. Подольська, Н.М. Глевацька
Стилі керівництва менеджера 344

Л.В. Остапенко, Н.М. Глевацька
Методи стимулювання діяльності персоналу менеджером 348

А.С. Златопольська, Н.М. Глевацька
Основні аспекти корпоративної культури організації 352

А.М. Панасенко, Н.М. Глевацька
Недобросовісна конкуренція при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності 356

А.Л. Білоголовий, М.О. Годунко
Типи автоматизації 362

О.В. Варанов, М.О. Годунко
Робот стає верстатом з ЧПУ 366

О.В. Ридзевська, А. О.Могилей
Інвестиційна привабливість підприємства: сутність та оцінка існуючих методик аналізу 370

Г. І. Міокова, А. О. Могилей
Теоретичні аспекти дослідження оцінки вартості підприємств 374

М.І. Руденко, А.О. Могилей
Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів на прикладі підприємства ПАТ «Червона Зірка» 379

О. Ю. Коцюрба А. О. Могилей
Проблеми розвитку пенсійного страхування в Україні 384

М.І. Руденко, А.О. Могилей
Проблеми банківського кредитування сільськогосподарських підприємств України 388

Г. І. Міокова, А. О. Могилей
Оцінка ефективності інвестицій ПАТ «Червона Зірка».....392

М.І. Руденко, А.О. Могилей
Особливості дивідендної політики вітчизняних підприємств 397

О.В. Бублик, О.В. Заярнюк
Безробіття в Кіровоградській області: стан та напрямки його подолання..... 402

І.В.Шепеленко, С.М.Слободянюк
Нанесення багатошарових покриттів методом ФАБО 405

Т.В. Чепа, О.А. Кислун
Інноваційні технології у сфері документообігу..... 408

Т.В. Чепа, О.О. Головата
Вплив декоративно-прикладного мистецтва на духовний розвиток
особистості студента 412

Т.В. Чепа, В.А. Барабаш
Історичні витоки документної лінгвістики..... 415

Т.С. Жигун
Бухгалтерський облік нарахування та сплати податку на додану вартість
згідно вимог Податкового кодексу України..... 418

М. В. Стоцька
Сутність та види небанківських фінансово-кредитних установ 423

М. В. Стоцька
Фінансове посередництво в Україні 428

В.М. Серветнік, Г.Б. Назарова
Організація та методика доходів і видатків навчального закладу Олександрійського
професійного аграрного ліцею 433

І.О.Нікітенко
Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності..... 438

А.О. Писанка
Управління персоналом машинобудівних підприємств України в умовах кризи 443

А.І. Суська, Л.І. Коваль..... 448

Сутність податкових різниць як об'єкту обліку в системі формування прибутку до оподаткування

В.В. Прибудченко
Організація обліку інших необоротних матеріальних активів у будівельних підприємствах 453

І.Г.Давидов, А.В. Халявка
Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства 459

Д.Л. Андронов
Сутність та розвиток форми бухгалтерського обліку: історичний аспект та сучасність 463

Н.О. Першина
Нормативне регламентування організації та проблеми обліку діяльності садівницьких товариств 467

О.С. Дворцова
Управління фінансовими ресурсами на підприємстві 473

О.С. Бойко
Сутність, значення та види стратегічного управління підприємством 477

І.В. Семенова, Г. І. Міокова
Управління оборотними активами підприємства 481

К.І.Неревська
Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні 486

Л.М. Кривоблоцька, П.О. Лягаев
Задача Ейлера 493

І.М. Молокова
Управління власним капіталом підприємства 496

Л.М. Кривоблоцька, А.Г. Танчук
Геометрія дощу і снігу 501

І.Г.Полєвая
Інноваційні зелені технології 505

М.С. Іванова, О.А. Кислун
Електронне сміття 507

А.А. Пислиця
Амортизаційна політика підприємств 510

І.Л.Колот
Економічна сутність, поняття та класифікація дебіторської заборгованості 513

А.В.Просвірнєва
Інвестиційна діяльність комерційних банків 517

А.В.Просвірнєва
Сучасний стан та перспективи розвитку банківських операцій з цінними паперами... 521

А.В. Лук'янець, Т.С. Корнеєва
Організація процесу прийняття управлінських рішень..... 526

І.А. Тверітінова
Порівняльний аналіз методів нарахування амортизації (зносу) по об'єктам
основних засобів 525

І.В. Петрушенко
Процедури оцінки властивого ризику при плануванні аудиту фінансової звітності 534

В.В. Шалімов, М.В. Різо
Кредитні ризики та безпека банківської діяльності 539

Н.С. Шалімова,Н.М. Онопа
Політика та процедури розгляду скарг та звернень як складова внутрішньої
системи контролю якості аудиторської фірми..... 545

І.В. Височанська
Процедури дослідження фінансової звітності бюджетних установ в процесі
фінансово-господарського аудиту..... 550

Н.С. Москаленко
Формування системи внутрішньогосподарського контролю операцій зі збуту 555

В.В. Дмітрієв
Особливості маркетингової діяльності сільськогосподарського підприємства,
що спеціалізується на рослинництві у сучасних умовах..... 559

Н.І. Терьохіна
Зміст професійно-технічної освіти та джерела її фінансування 563

О.О. Касімова
Оцінка та активізація інвестицій в основний капітал України..... 568

А.Ю. Кузніцова
Сутність та класифікація активів підприємства 575

А.Ю. Кузніцова
Методи управління активами підприємства..... 579

Я.В. Клименко
Безперервність діяльності підприємств як об'єкт дослідження в аудиті 582

А.О. Домарацька, Т.С. Корнеєва
Шляхи до успішного розвитку ділової кар'єри менеджера 588

А. С. Пугаченко
Особливості організації та методики синтетичного обліку руху запасів на хлібопекарському підприємстві (на прикладі ПАТ «Кіровоградський хлібозавод»).... 592

Є.Ю.Сірінчук, І.М. Сочинська-Сибірцева
Взаємозв'язок перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців із системою управління якістю освіти 596

І.О.Гладкий
Особливості менеджменту персоналу на енергопостачальному підприємстві: підвищення ефективності 601

Т. Ю. Орлова
Кредитний портфель комерційного банку 606

Д.А. Солодкий
Моніторинг інвестиційної діяльності регіону 613

В.В. Лешенко
Розробка інтерпретатора мови С для мікроконтролерів 620

А. О. Безверха
Особливості спрощеної системи оподаткування 623

А. О. Безверха
Щодо реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності 625

Є.О.Грущак
Вплив показників моторних олив на довговічність двигунів 627

В.Ю.Малаховський
Програмне забезпечення автоматизованої системи поширення даних про успішність студентів 630

Д. Д. Снастіна
Процесійний підхід щодо оцінювання майнового стану підприємства 634

О.М. Шишканов
Особливості оптимального забезпечення фінансовими ресурсами діяльності підприємства акціонерного типу 640

Л.В. Гонтар
Податкові зобов'язання і податковий кредит в механізмі справляння ПДВ 644

І. М. Котельницький, В.В. Зайченко
Модернізація ЖКГ із застосуванням механізмів державно-приватного партнерства на прикладі м. Кіровограда 650

Н.В. Смірнова, І.М. Савельев
Бездротова локальна мережа для PIC мікроконтролерів на базі технології ZigBee 654

М.М. Рибак
Оптимізація грошових потоків підприємства 657

Д.Л. Андронов
Сутність та розвиток форми бухгалтерського обліку: історичний аспект
та сучасність..... 660

С.І. Панасенко, О.С. Грозний
Галузеві особливості та проблемні аспекти формування облікової політики
сільськогосподарських товаровиробників в цілях оподаткування..... 664

М.М. Рибак
Інформаційне забезпечення руху грошових коштів..... 669

С. М. Непомняща
Еволюція розвитку соціального страхування в Україні, його місце і роль
в регулюванні соціально-економічних процесів..... 672

Б.О. Кузнєцова, О.М. Башинська
Сучасний стан та проблеми ведення обліку на підприємствах державного сектору
економіки..... 677

І.В. Головань, В.П. Кравченко
Визначення суб'єктів малого і середнього підприємництва
за законодавством України..... 681

А.В. Солодка
Теоретичні засади обліку товарних запасів в сучасних умовах ринкової економіки.... 686

А.В. Солодка
Організація та методика обліку товарних запасів 692

І.Ю. Прощенко
Побудова виробничої функції для сільгосппідприємства, що спеціалізується в галузі
рослинництва..... 697

К.О.Теленкова
Організація маркетингового менеджменту у сфері надання послуг 699

М.Г. Кореновський
Прогнозування прибутку підприємства ДП «СХІД ГЗК» за допомогою
регресивного аналізу 704

О.С Мезенцева
Оцінка платоспроможності ПрАТ УАСК «АСКА» 709

А.В. Габідулліна, К.М. Середенко
Напрями оптимізації інформаційного забезпечення управління формуванням витрат та оцінки продукції сільськогосподарського виробництва 712

С.А. Олещенко
Порівняння динаміки розвитку міжнародного туризму в Україні та Кіровоградській області 721

Я. О. Покатенко
Участь персоналу у підвищенні результативності роботи підприємства..... 724

В.П.Вовненко
Теоретичні та методологічні аспекти обліку розрахунків з персоналом по оплаті праці..... 729

В.П.Вовненко
Внутрішній контроль на підприємствах залізничного транспорту України..... 735

А.А.Кургіна
Аналіз платоспроможності та напрями її покращення 740

І.М. Фоміченко
Еволюція системи непрямого оподаткування 742

І.М. Фоміченко
Значення податку на додану вартість в системі непрямого оподаткування України.... 746

О.В.Кабак, В.А.Вишневська
Інформаційне забезпечення страхової діяльності 749

В.П. Олійник
Напрями оптимізації консультування клієнтів дорадчих служб з проблем інформаційного забезпечення фінансового менеджменту в частині формування та розподілу прибутку сільськогосподарських підприємств..... 752

І.В. Грязнова, О.Л. Кравченко
Організаційно – правовий статус філій юридичних осіб як суб'єктів господарювання та його вплив на організаційні аспекти бухгалтерського обліку та контролю..... 757

О.С. Кононенко
Антикризове управління в сільському господарстві: регіональний аспект 762

М.І. Петренко
Шляхи утилізації опалого листя з ціллю покращення екологічного становища 766

А.І.Винник, О.В.Медведєва
Оцінка фітотоксичності міських грунтів на прикладі міста Кіровограда 768

М.О. Ковришкін, Я.М. Бодор
Управління точністю нарізання черв‘ячних коліс збірними черв‘ячними фрезами з поділеним на дві частини профілем інструментальної рейки 772

Д.С. Наливайко, Липчанський В.О.
Житлово-комунальне господарство як складна, багатоелементна динамічна організаційно-економічна система..... 777

І.М. Процишина
Механізм впровадження нововведень в діяльність промислового підприємства..... 780

О.О. Ситник, О.В. Лисенко, С.М. Павлушин
Підвищення продуктивності гідроабразивного різання з врахуванням впливу фракцій гранатового концентрату Заваллівського родовища на працездатність твердосплавних сопел..... 782

К.О. Новакова
Інтернет-торгівля в Україні та світі. Сучасний стан і перспективи в майбутньому..... 789

С.О. Лук’яненко
Дослідження методів розпізнавання образів насіння в потоці..... 794

А.С. Токовенко
Управління технічним розвитком підприємства в умовах ринкових відносин..... 798

Є.М. Білл
Управління часом в системі самоменеджменту керівника 801

А.В. Бурша
Система загального управління якістю на підприємстві..... 804

М.С. Вітер
Стратегічне управління в системі соціально-економічного розвитку регіону 806

Т.А. Возна
Оперативне управління в системі виробничого менеджмента 810

Ю.С. Парфенович
Управління розвитком трудового потенціалу в умовах ринкових відносин 813

А. В. Горяйнова
Банківське кредитування підприємств 817

А.О. Бобир
Методи фінансування сфери охорони здоров'я 820

І.М. Політова
Удосконалення фінансового менеджменту в банку 823

Г. І. Міокова, І.В. Семенова

Оборотні активи та принципи їх організації 827

Тези

І.С. Травкіна, О.М. Мезенцева
Заходи зниження забруднення атмосферного повітря викидами автомобільного транспорту 832

А. С. Колот
Аналіз кредиторської заборгованості 835

S.G. Alferov, L.G. Vihrova
The automated adaptive stabilization system boot bunker grain combines in terms of stationary random influences 837

K.O. Grosul, L.G. Vihrova
The automated system volumetric feeder control external clutch gear pump with the development of digital device remedial 837

Ю.І. Кривошей, Л.В. Коломієць, В.В. Бернацька
Неакадемічна екологія 838

М.Ю.Воронова, Л.М. Фільштейн
Особливості формування основного капіталу на харчовому підприємстві 839

Т.В. Чепа, В.В. Савченко
Спортивний туризм в Україні 843

В.Ю. Зигар, О.А.Самошкін, М.М. Підгаєцький
Адаптивне керування процесом хонінгування 845

Ю.Ю. Пасечнік
British customs and traditions 847

Ю.П. Бугаєнко, Т.Г. Сабірзянов
Термодинаміка процесу десульфурації при виробництві відливків із високоміцного чавуну 849

О.С. Карпуцев, Г.Ю. Черепеня, Т.Г. Сабірзянов
Спосіб визначення причин ливарного браку 850

А.В. Халявка, І.Г. Давидов
Проблеми ефективного управління оборотними активами на підприємстві 852

К.О. Босий, А.М. Кириченко
Конструкція та кінематика настільного верстата паралельної структури «триглайд» 854

Д.А. Якимаха, О.В. Бевз
Дослідження шляхів забезпечення експлуатаційної надійності
автомобілів RENAULT в міських умовах експлуатації..... 856

С.В. Казанюк, О.В. Бевз
Дослідження та впровадження сучасних методик організації ТО
і ПР вантажних автомобілів на підприємствах..... 858

І.М. Молокова
Управління власним капіталом підприємства..... 860

В.Ю. Шапошник, М.О. Ковришкін
Спосіб управління точністю нарізання зубчастих коліс черв'ячними
фрезами з врахуванням сумарної товщини зрізів..... 863

М.О. Грешнікова, В.П. Кравченко
Механізм стабілізації фінансового стану підприємства..... 865

В.Я. Маньковська, Науковий керівник: Л.І. Міокова
Кредитно-товарна політика суб'єктів підприємництва..... 869

Д.С. Нестеренко
Підвищення ефективності поділу стружки при обробці глибоких
отворів комбінованим протягуванням..... 872

І.В. Бичовий, С.О. Магопець
Дослідження причин зниження експлуатаційної надійності електричних
систем легкових автомобілів..... 876

Є.М.Давидов, С.О. Магопець
Дослідження шляхів забезпечення експлуатаційної ефективності роботи
гальмівних систем легкових автомобілів з гідравлічним приводом..... 877

І.Л. Лозовий, О.В. Бевз, С.О. Магопець
Дослідження причин та характеру зміни тиску в шинах автомобілів
та розробка заходів по стабілізації тиску в експлуатаційних умовах..... 879

В.Я. Маньковська, Науковий керівник: В.П. Кравченко
Джерела фінансування відтворення основних фондів..... 880

П.В. Семко
"History of computer"..... 883

Р.Г. Щербина, С.В. Щербина
Короткий аналіз художньої культури Великої Британії..... 884

В.В. Ковтуненко, С.В. Щербина
Деякі особливості культури Англії..... 885

О.А.Біда, С.В.Щербина
Із історії становлення групи «Queen» 886

Ю.М. Лавренко, С.В. Щербина
Особливості соціально-культурного життя британців 889

І.К.Ярощук, С.В. Щербина
Опис неповторних географічних пам яток Австралії 891

І.В.Матвієць, С.В.Щербина
Великобританія та історія створення її гербу 894

І.М. Політова, Науковий керівний: В.П.Кравченко
Оптимізація методу управління кредитним ризиком 896

Ю.Г. Мамалига, В.В. Русских
Дослідження шляхів підвищення стійкості руху автомобіля 899

М.В. Різо
Інформаційна база оцінки кредитоспроможності позичальника 900

Н.М. Онопа
Доступність та цілісність аудиторської документації 903

Н.І. Терьохіна
Порядок розрахунку кошторису платних послуг у професійно-технічних навчальних закладах 905

В.П. Медведенко, М.І. Черновол
Вплив глибокого охолодження на фізико-механічні властивості загартованої сталі 908

О.В. Скрипник, Ф.М Капелюшний
Дослідження динаміки спрацювання та прогнозування періодичності ремонту двигунів ВАЗ 910

С.В. Бойко, Ф.М Капелюшний
Дослідження технології відновлення автотракторних деталей електроконтактним наварюванням 912

І.В. Показаченко, М.І. Черновол
Електроконтактний спосіб відновлення трубчастих виробів типу втулка 913

А.М. Мілінчук
History of New York City 916

Л.С. Козицька, В.В. Святський
Мультимедійні засоби навчання 916

Ю.О. Стипанець, В.В. Святський

Переваги і недоліки електронних підручників 918

І.С. Горбенко, В.В. Святський
Формати електронних підручників 919

Ю.Ю. Саленко, В.В.Аулін, А.А. Тихий
Методи підвищення ефективності використання автомобілів в АТП 921

Н. О. Цимбал, Н. В. Гречихіна
Білл Гейтс – геніальний програміст, бізнесмен та власник корпорації Microsoft..... 922

Р.А. Рябиця, В.В. Аулін
Підвищення надійності паливної апаратури дизелів автомобілів технологічними методами 923

Є.В. Кузнецов, Л.О. Кісельова
Розробка системи автоматизованого керування технологічним процесом обробки фанерної сировини 925

І.О. Ковтунова, Р.П. Ткаченко
Розробка та дослідження контролера керування кроковим двигуном для мехатронних систем 927

В.В.Байдалова, Г.А.Кулик
Розповсюдженість карантинних бур'янів в Кіровоградській області 930

С.А. Біда, М.І. Васильковський, О.Д. Тарасюк
Підвищення ефективності видалення зайвого насіння з робочих отворів висівного диску пневмомеханічних апаратів для точного посіву насіння просапних культур 932

Л.В. Гонтар
Становлення і розвиток ПДВ 934

Ю.Ю.Бондаренко, Ю.В.Кулешков
Дослідження та розробка технології відновлення та підвищення зносостійкості шестерні коробки передач трактора ДТ75 936

О. В. Михайлюк, Н. В. Гречихіна
Rayn Giggs 938

В.І. Заєць, Ю.В.Кулєшков
Розробка та дослідження раціональної технології відновлення втулок шестерних насосів типа НШ 20 на базі кафедри ЕВМ в. м.Кіровограді 939

П.С. Усік, Н.В. Гречихіна
Sid Vicious 941

О.І.Стоянець, Науковий керівник: Т.А.Мельник
Формування і використання бюджету Пенсійного фонду України..... 942

Н.В. Лучнікова, А.І. Гречка
Дослідження жорсткості компоновок агрегатно-модульних систем для зубофрезерування..... 946

М. Гурій, В.О. Гребенюк
Аграрна Америка 947

Д. Тимошенко, В.О. Гребенюк
Провідні виробники гідравлічної техніки в США..... 950

Т.В.Бутенко
Автоматизація управління комерційним підприємством..... 951

Л.О. Гончаренко
Активізація маркетингової діяльності підприємства на основі використання франчайзингових відносин..... 953

О.В.Доніченко
Організація Інтернет-трейдингу на ринку цінних паперів..... 955

П.М.Зелінський
Використання сучасних засобів реклами на підприємстві 957

К.О.Пушкарська
Аналіз та моделювання інноваційного потенціалу підприємства 959

А.С. Харченко
Факторний аналіз показників рентабельності підприємства..... 961

І.Ю Чабаненко
Розвиток логістичної системи підприємства на засадах маркетингу..... 963

Є.І.Шульга
Складові формування потенціалу розвитку підприємства 964

В.М. Селєхова, О.І. Скібінський
Дослідження впливу форми забірної частини розвертки на параметри якості оброблюваного отвору 966

І.М.Велігіна
Організація асортиментної політики на торговельному підприємстві 969

І.В. Головань, В.П. Кравченко
Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в Україні..... 972

Л.А. Бондаренко, О.В. Сторожук
Становлення корпоративного управління в банківських установах України..... 974

С.В. Дунін, А.І.

Підвищення жорсткості багатокоординатних силових вузлів з рухомим горизонтальним шпинделем 976

Я.В. Грабовенська
Зміст понять «покупець» та «замовник» 977

М.А. Думанський
Сутність поняття «фінансовий стан» 979

А.О. Кокуленко
Перспективи розвитку обліку в бюджетних установах 981

О.В. Дмитренко
Розробка технологічного обладнання для дослідження процесу зміцнення газотермічних покриттів концентрованими потоками енергії 983

М.Р. Дяченко
Підвищення зносостійкості сідел клапанів двигунів в умовах застосування газового палива 985

О.М. Смага
Підвищення зносостійкості розподільчих валів двигунів автомобілів електроконтактним припіканням компактних та порошкових матеріалів 986

М.С. Ходощук, А.І. Гречка
Синтез компоновки зубофрезерного верстата з паралельною кінематикою 988

І.М. Деревянко, М.М. Петренко
Організаційно-економічне забезпечення підвищення ефективності використання виробничої потужності підприємства 989

І.М. Деревянко, М.М. Петренко
Управління основним виробництвом на машинобудівному підприємстві 992

П.А. Мороз, О.В. Сторожук
Інноваційне спрямування менеджменту персоналу банківських установ 995

І.А. Орел, О.В. Сторожук
Роль освіти у кадровому забезпечення інноваційного розвитку регіону 997

К.М. Березовський, А.І. Гречка
Підвищення жорсткості трьохкоординатних обробних модулів з рухомими заготовкою і вертикальним шпинделем 1000

К.О. Чирта-Сінельник, М.М. Петренко
Обґрунтування та планування виробничої потужності машинобудівного підприємства 1001

Т.М.Коваленко, С.Б. Куликовський
Діяльна суть людини 1003

Т.М. Коваленко, О.В. Музиченко
Особливості професійно-прикладної підготовки для студентів сільськогосподарського напрямку 1005

Ю.С. Берегова
Маркетингова стратегія підприємства в умовах кризи 1007

Р.А. Моргуненко, В.О. Липчанський
Менеджмент процесу ремонту та оновлення устаткування на підприємстві 1010

А.А. Кургіна
Аналіз факторів, що впливають на платоспроможність підприємства 1012

А.М. Ліневич, В.О. Липчанський
Удосконалення операційного управління на підприємстві 1014

В.В. Пінчук, В.О. Липчанський
Менеджмент основного капіталу: стан та шляхи поліпшення 1016

С.С.Ющенко
Управління агропромисловим розвитком регіону в сучасних умовах 1018

С.М. Дудник, А.М. Кириченко
Експериментальне дослідження динамічних характеристик маніпулятора паралельної структури «дельта» 1021

В.В. Любченко, А.М. Кириченко
Підвищення точності позиціонування маніпулятора SCARA 1025

Ж.В. Фундовна, О.В. Сторожук
Організація менеджменту збутової діяльності підприємства: пропозиції по удосконаленню 1028

Т.В.Чепа, В.В. Підоренко
Історія виникнення англійської мови 1030

О.В.Борисюк, В.В. Зайченко
Особливості організації менеджменту банківської установи 1032

А.Л. Білоголовий, М.О. Годунко
Типи автоматизації 1034

О.В. Варанов, М.О. Годунко
Робот стає верстатом з ЧПУ 1039

Є.О. Полякова
Дослідження та розробка пристрою автоматичного керування процесом сушіння сіна на УДС-300 1042

З.Т.Насіров
Організація діяльності управлінського персоналу агропромислових підприємств..... 1045

А.С.Пістоль
Управління конкурентоспроможністю аграрного сектору регіону..... 1048

Чжао Цзіюй, О.В. Ткачук
Сучасні підходи до оптимізації асортиментної політики підприємства 1050

В.О. Істоміна, О.В. Ткачук
Напрями розвитку механізму соціального партнерства в Україні 1052

А.С. Дорохтей, О.В. Ткачук
Пропозиції щодо удосконалення професійної підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації кадрів 1055
О.Д. Андрієва, А.Б. Немченко
Впровадження сучасних методів професійного розвитку кадрів
державної служби 1058

О.А. Шаповал, О.В. Ткачук
Шляхи підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств 1062

А.А. Козлітін, О.В. Ткачук
Особливості управління системою енергозабезпечення в Україні..... 1065

О.С. Хачатурян
Досвід політики Канади на ринку праці..... 1067